FERNÁNDEZ DE MOURE, Antonio

Examen theologiae moralis : medullam omnium casuum conscientiae summatim complectens... / authore Antonio Fernandez de Moure... -- Ultima editio à mendis, quibus prior scatebat, repurgata. -- Lugduni : Sumptibus Laurentii Durand, 1620

[16], 1193, [22] p., *8, A-Z8, 2A-2Z8, 3A-3Z8, 4A-4F8, 4G7 ; 8º

Port. a dos tintas con grab. xil . -- Errores de pág.

1. Moral cristiana 2. Kristau-morala I. Título

R-5141 R.100004. -- Enc. perg. -- Ex-libris autogr. en port.: "Carmelitas del Desierto de Sestao"

EXAMEN THEOLOGIÆ MORALIS,

MEDVLLAM OMNIVM CASVVM CONSCIENTIÆ SVMMATIM COMPLECTENS.

EX SS. THEOLOGIÆ ET VTROQVE

re, nec non grauiss. & absolutissimam Superioris quàm
ius aui Scriptoribus & SVMMISTIS depromptum,
testimoniis & exemplis confirmatum.

te ANTONIO FERNANDEZ DE
are Theologo & Concionatore
totius Diœcesis Bracharensis.

tima Editio à mendis, quibus prior scatebat,
repurgata.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND,

M. DCXX.

Cum Approbatione Superiorum, & Priuilegio.

R. 100.009

pinguecostribbo en Viana
primero de febrero de 1834

Por Pedro de Medrano
Comisr. del Sr. Juez

ILLVSRISSIMO AC

REVERENDISSIMO DOMINO D. ALEXIO DE MONESES *Indiarum Quondam Primati, & pro Rege Gubernatori, nunc Hiſpaniarum Primati, & Brachara Auguſtæ Domino.*

ANTONIVS FERNANDEZ de MOVRE æternam optat fœlicitatem.

PICTORVM *ſtudium eſt, cùm primum imagines proſoribus appendunt, eas in bono lumine collocare, vt ita argutiæ vultus, elegantia capilli, oris venuſtas, ſuperciliorum maieſtas, oculorum nitor, colorum ſuauitas perſpicuè appareant, & iure merito, nam defectu luminis litura potius quàm pictura conſpicitur. Eadem mihi cura fuit, Præſul ampliſſime, hanc meam nauigantis animæ topographiã præ omniũ oculis collocaturo, nimirum bonum lumẽ quærenti te facem vidi ex remotiſſimis Indorum regionibus fulgentiſſimam lucem lõgè, lateque diffundere. Nec mirum, è vinis, pleniſque fontibus hauſiſti. Mitto Ordonhtos, Sanxios, Dioniſios, Fernãdos, Henricos, & alios plures Legionis Iberiæ, atque Luſitaniæ*

ges, è quibus ducis originem genuina progenies, ò ad caput propinquius Dominum D. Alexium de eneſes parentem tuum, qui ſuis præclarè geſtis triparſtum orbem colluſtrauit. Liceat, obnixè rogo, pro patrio amore, in refricanda memoria egregiè factorum aliquantulum immorari. Quis enim numerando poterit recenſere bella, quæ pœnè puer geſſit in Libia ſub duce, cognomẽto, Magno Domino Ioane de Meneſes auũculo ſuo, germane fratre comitis deCãtanhede Domini Petri parẽtis ſui, vbi teneros pueritiæ annos militari duritie firmans, ad robur, quo multis (omnib⁹ dixerim, ni verbo eſſet inuidia) ducib. anteiuit, multa geſſit, cõfirmata ætate digna, regnante inuicto Emmanuele, vt videre licèt apud eiuſdem chronicæ Regis. Inde rediens in Luſitaniam præfectus claſſis nauigauit in Indiam, ibique adoleſcentiam litans militiæ, Tocalaum (Noſtrates Malacam dicunt) miſſus gubernator Proregis titulo, & potentia, tot inimicorum naues cœpit, tot fluctibus ſubmerſit, vt nullæ penitus immenſa illa maria deinceps multos annos nauigauerint. Enimverò ea tanti ducis formidine perculſi hoſtes iacebant humi, vt nec animum exigere nedum vires reſumere amplius auderent, ſicuti legere eſt Indicis, titulis, & tabalogis. Bis in Proregum abſceſſu Indicarum rerum curam ſuſtinuit, ſemel abſente Lupo Suario (qui Alfonſo Albuquercio ſucceſſit) dum Malabaricum fretum claſſe luſtrauit, iterum Dominico Lopeſio de Sequeira. Sæpius Cotriaram miſſus (Noſtrates appellant Cocinium) naues in regnum nauigaturas ſtrenuè fabricauit armamentis, miniſtriſque inſtruxit, nauigationi parauit, armato milite muniuit, cibarijs refecit, opibus farſit. Exhauſtis adoleſcentiæ viribus Aſiaticis prælijs, patriam repetiit victoriis clarus, opimis hoſtium ſpoliis onuſtus, atque ſecundo vento nauim ſibi traditam ad portum patrium fœliciter perduxit. Non dum nauis ſitum, & pædorem nauigationis exterſerat

ſerat, quando in Africam mittitur, clariſſimorum Ducum præſidio tunc munitam, vt munitiones illas inſpiceret, renouaret, reficeret. Rebus Africæ aptè compoſitis ad Carolum Imperatorem. Legatus mittitur, multiſque annis, quibus legatione functus eſt, in expeditionibus omnibus, ac prælijs plurimis Carolo hæſit, gladio diſtricto. Quis præterea numerando recenſere poterit ampliſſimos honores, ad quos Luſitaniæ, Hiſpaniæq; Regũ munificẽtia diuinitus eſt euectus. In primis Mariæ Principis filiæ Ioãnis Regis Tertij domus curã ſuſcepit, quam iam coniugem Philippi Hiſpaniæ regis in Hiſpaniã proficiſcentẽ comitatus, apud eandẽ Reginam idem, quod in Luſitania munus obiuit, cum tamen eodem tempore clariſſimus alius Dux Principis eſſet œconomus. Eo tamen amoris modo Reges deuinxit in munere, eo apud omnes virtutum ſplẽdore corruſcabat, vt nato Carolo Principe ex Maria, & regante Philippo patre Carolum Imperatorem parentem, quem vellet Imperator eligi in patrinum Principis nepotis ſui, reſponderit. D. Alexium de Meneſes œconomum Reginæ; & ita iuſſus, & in cognationem regiam adſcitus Carolum Principem à ſacro fonte ſuſcepit. Quamquidem cognationem tanti ſemper fecit Philippus, vt præ oculis haberet perpetuò: Te ipſum appello locupletiſſimum teſtem, Præſul ampliſſime. Acceſſiſti ad ſcorialium, cùm adhuc monachus eſſes, alloquuturus Regem, Salutationem Rex antenertit, miſit D. Chriſtophorum de Moura qui te ſuo nomine ſalutaret, diceretque ſe gaudere te ſaluum, & incolumem peruenisſe, tenerique deſiderio te videndi filium compatris ſui, quæ verba te coram iterum Rex præ dulcedine repetiit. Cum vero emortuâ Mariâ coniuge Philippus ad mitigãdum dolorem in ſolitudinem ſeceſſeret, curam Principis Caroli, totiuſque domus adminiſtrationem Alexio reliquit, parnit ille, Principem aluit, & eruditit, atque in comitiis Pinſiæ habitis regno tradidit,

in Lusitaniámque rediit. Eo tamen erga Pædagogum Carolus Princeps amore flagrabat, vt ad explendum desiderium, singulis annis ei per nuntios non sine opulentis donis salutem plurimam impertiuerit. Post quam in Lusitania fuit magnâ apud Reges Ioannē Tertiū & Catharinā Reginā coniugē auctoritate valuit, qui decreuerunt illi Ioannē Principem suum tradere pædagogo quod munus iam antea multi è familia Cātandijs summates viri in regno obiuerant) Accersitus tamen renuit Alexius, impatiens doloris pro amissa Maria Regina sorore germana Principis Ioannis, quam perpetuo intueri videbatur, dum Ioannis Principis vultum, in reſque cœlestes contemplabatur. Quoniam verò grauiter tulerunt repulsam Reges, quam contracto vultu non leuiter significabant, regia cedens Alexius, Scalabim venit, magnificisque domibus iecit fundamenta, eo animo vt à Regum curis, regnique negotiis conquiesceret. Regno tamen perneceſſarius, quanquam inuitus non multo post accersitur à Ioāne Rege, creaturque œconomus Reginæ coniugis Catharinæ. Aliquot annos œconomiā Regina exercuerat Alexius, cùm Rex Ioannes totius Regni lamentis mortuus est. Reliquit tamen testamento, vt Sebastiano Regi nepoti suo pædagogus eligeretur ſeque suffragium ferre pro D. Alexio de Meneſes œconomo Reginæ (enimuero ideo nato Regi dederat. Dominam Ioannam de Meneſes ſororem germanam eiusdem D. Alexij de Meneſes custodem, & magistram, vt post obitum ſenis aui, infantis, ac pueri nepotis cura, atque custodia duobus germanis fratribus relinqueretur) ideo vnanimi Regina Procerúmque conſenſu Regis Pædagogus cognominatus est. Sebastianum igitur Regem duos natum annos ad alendum, erudiendumque simul cum Domina Ioanna de Meneſes ſorore ſua & Domina Luisia de Noroguha coniuge, & matre tua ſuſcepit, vſque ad ætatem, quâ diademate regni ſceptroque

in

in comitiis donatum proprio cõsilio reliquit. Quo in actu vnum accidit non prætereundum: Nam postquam Sebastianus ab Henrico Principe Cardinali sceptrum accepit, parum erexit, mox Alexio tradidit sustinendum, tenuit ille tota comitiorum mora. Quid cogitem? dixerim meritò Herculem athlãti auxilium prestitisse. Vix integer post comitia agebatur annus, cum Alexius cœpit ægrotare, cœpit à Rege crebrius salutari, sæpius inuisi, impensius saluus & incolumis desiderari, atque aduersus mortis iacula omni adminiculo muniri quia tamen ei moriendum erat, quoniam homo natus fuerat, occidit Sol, triduo se Rex præ acerbitate doloris parietibus inclusit. Verumtamen antequam exhalaret animam extremam edidit vocem, cùm adesses Præsul amplissimè, *qualem pius ille pater Aeneas Ascanio filio, felicioribus tamen auspiciis.* Disce fili virtutem ex me, verosque labores, fortunámque simul. *Nec se suum fefellit augurium: nam vt iussui pareres, in tenerrima ætatis pueritia ad Religionis desertum, Christi floribus vernans (vt loquitur Hieronymus) virtutum scholam euolasti, vbi eas virtutes, atque scientias didicisti, quibus in vtroque orbe coruscati. Vbi sicut lilium inter spinarum eremiticæ vitæ asperitates, ita carnem in Crucis ara Deo litasti, vt duritiei assueta venturos labores minimè perhorresceret. Quos O Deum immortalem pro Ecclesia labores exantlasti? in Indiam nauigasti: Goesem diœcesim tuis humeris suscepisti: sex decẽnium rexisti: quadraginta in ea parochias erexisti: Malabaricos sanctẽ Thomæ Christianos inuisisti, schismaticos inueniſti, ad puritatem fidei reduxisti, coacta sancta synodo, celebrataq; non sine miraculo, nam cùm biduana tempestas impedimento esset processioni, vocem geminando iussisti: efferatur crux, efferatur crux, mirũ visu, elata cruce silent venti, sistit pluuia, nitent lumina, finita tamẽ processione redeunt imbres, pluit noctes dieſque. Cum insuper*

pro festinitate & gratiarum actione acta Synodi ignis tormento bellico admoueretur, fregit illud, fruſtum non mediocre hominem tetigit vix laeſit: at in muri duritiem retorſum, diſrapit intuſque penetrauit. Verumtamen ex his laboribus vberrimos quidem fructus percepiſti: nam Gentiles, & Mauros numero tam multos ex vtero baptiſmi Chriſto peperiſti, vt Gonneana de tuis reb. geſtis copioſiſſima hiſtoria plures taceat quàm dicat (teſte eruditiſſimo Fr. Ludouico ab Angelis, diuinæ Theologiæ Doctore, totiuſque ſacri Eremitarum D. Aug. ordin. Chroniſta generali, in ea, quam tuæ Dominationi dicauit epiſtola pro vita Auguſtini) inter quos tres, quos filios fratris ſui tibi obtulit, Magnus Negor aqua baptiſmali luſtrandos. Caroli, & Philippi Hiſpaniarum Regum, & Alexij nominibus appellandos, affirmans ſe tuam perſonam non minoris, quam Hiſpaniarum monarchas æſtimare. Quantum ô Deus immortalis pro Rege, ac Patria exſulaſti, dum triennium, in ſecularibus negotiis Indiam gubernaſti: bis. n. Moſambiquium, ſemel Malacam vrbes celeberrimas ab Hollandiæ piratis obſeſſas, obſidione, victis hoſtibus liberaſti: tuo denique aſtu, & conſilio effeciſti, vt portentoſum Mahometi præſidium (ita vocabam Mauorum Reges, & Dynaſtæ nouam Cimbalenſis tyranni munitionem) ferro flammiſque excideretur, Auctore Goa dicto, atque in cineres pro roſtris, foroque redacto. Ecce fontes, Præſul ampliſſime, ecce flumina à quibus lucem exhauſiſti, Ecce radij, quibus vniuerſum orbem colluſtraſti. En meam nauigantium animarum topographiam oppono, vt pelluceat, à peritiſſimis huius pelagi naucleris delineatam; vbi qui eam tuo inſtitu ſuſtinent curam, vitiorum ſcopulos internoſcent, quos fugiant; vada præuidebunt, quæ euitent; rectos tramites ſcient, quos doceant, ne allidantur, ne hæreant, atque ſalebras præterueſti, & cœleſtem Hieroſolymam appulſi in

portus

portus ſtatione conquieſcant. Horruit hominum conſpectum donec venires, qui mittendus eras, vera loquar expectatio gentium, quem Iacobi cathedra Primatem (vt iure merito dicere poſſes) gyrum cœli circuiui ſolus, & in fluctibus maris ambulauit: in omni gente, & in omni populo primatum tenui ſuperborum, & ſublimium colla propria virtute calcaui, qua in tot horridis, & bellicoſis nationibus tot infeſtiſſimos Luſitani, Chriſtianique nominis hoſtes non ſolum tremefeciſti, ſed funditus peſſundediſti) Brachara dominum, regius ſenatus conſilium Meneſeorum, Caſtrorum, Norognearum, Henricorum, & quæ alia ſtirps regia quæ ſi regia, tua eſt, ornamentum, Luſitania præſidium, Hiſpania gloriam, Italia gaudium, omnes reliquæ obeuntis ſolis regiones exultationem, viduæ ſolatium, pupilli iuuamen nudi tegumentum Antiſtites exemplũ, iuſtitia æquitatem, fortitudo conſtantiam, temperantia ſobrietatem, prudentia prouidentiam, paupertas nuditatem, caſtitas puritatem, obedientia flexibilitatem, oratio deuotionem, religio pietatem, fides ſtabilimentum, ſpes robur, charitas incendium expectabant: ſoluiſti vinctos ſpei in terris felici euentu tuo. Deſideriũ expleſti meæ typographiæ tuum lumen expectantis, rogat obnixè, vt colluſtres. Multo quidem mihi, Præſul ampliſſime ſudore ſtetit eam ex tot autoribus concinnare, noctes ſæpe traduxi inſomnes, annos integros libris incubui, vt mille caſuum tricas, centum nodis intricatas, extricarẽ, atque difficillimo quæſtionum labyrintho cæca regens filo Doctorum veſtigia, exitum inuenirem. Hoc vnũ pretium, vna hæc merces à te in Dei opt. max. gloriã, eiuſque Beatiſſimæ Genitricis laudẽ colluſtrari oculorum radiis, erũt illi ſagittæ potentis acutæ in corda inimicorum. *æternũ vale. Brachare Auguſte. vndecimo Kal. Decemb. Præſentationi B. Virgin. Mariæ dicato die.*

At citò si sat benè. Dictum Catonis, vt cautè tenes Lector optimè, vsurpatum Augustè ab Augusto Principe, teste Tranquillo in actis eius: difficilè notu antiquitatum ignaris; certum peritis, eo tantum significasse Imperatorē, quidquid benè celeriter faciēdum. Qui adeò sic semper celer, vt præcipitem appellauerit Lucanus in Pharsalicis. *Sit iubitum, quodcũque paras; sed Cæsar in omnia præceps.* Annis aliquot, sed paucis tamen præmateriarum pondere opus absolui: grauitatem rerũ celer agilitate superaui, diu noctuque, æstu, gelu que vrebar cum Iacobo, recedebat que somnus ab oculis meis, neque lassitudinem vnquam labor perpes peperit animo: imò ea mens deliciebatur dulcedine operi insudando, vt otiando mœreret, gauderet laborando, docta diligere triturã, loqui liceat cum Osea Vate. Imò cum Phœnice Aquilæ interroganti respondente apud D. Cyrillum in quadripartito Apologetico *lib.* 3. *cap.* 24. Cur se traderet incendio, *quia in hoc igne*, inquit, *non doleo, sed delector, dum in generationem alterius totam me ipsam effundo*: nimirum cuncta sua beneficia non sine magna delectatione liberalis natura communicat. Nam cùm

digestum

digeſtum cibum ſtomachus donauit, delectatur: omnis enim donatio liberaliscum iucunditate eſt cordis, vt verbis vtar Cyrilli.

Moralis Theologiæ paradiſiacum hortum in quatuor diuiſi areolas: iure merito quadripartitum dixeris opus. Fruticum ſeriem in quincuncem deduxi, vt varietate rerum, & perſpicua diſtinctione lectitantium animi oblectarentur In 1. Decem Decalogi precepta: In 2 Eccleſiæ ſcita: In 3. à Chriſto Domino inſtituta ſacramenta: In 4. tum in communi, tum in ſingulari peccata capitalia inuenies ſimul cum pietatis operibus.

Communi ſemper hæreo ſenſui, ni oppoſitum euidens ſuadeat ratio. Præbe fidem, non fucatæ aſſentantium gloriolæ, ſed verè ſtudentiũ ſeruire vtilitati propoſui, & proinde clarè potiùs, & planè aliquando, quàm purè, & latinè loquor, memor dicti D. Augu. ſtini familiaris teſte Senenſi Bibliothecæ 4. *Malo me reprehendant Grammatici, quàm non intelligant populi.* Votis faueto, & Munus, quodcunque illud eſt, amanter accipito, aliud paro fortè accuratius. faxit Deus in commune bonum, vt prodeat, vita ſuperſtite, ſalute comite, Ipſius tebeet.

CAPITA

CAPITA PARTIS PRIMÆ.

CAP. I. *De numero præceptorum Decalogi, & loco vbi continentur.*

CAP. II. *De præcepto de diligendo Deo.*

CAP. III. *De præcepto de diligendo proximo.*

CAP. IV. *De primo Decalogi præcepto.*

CAP. V. *De secundo Decalogi præcepto.*

CAP. VI. *De Voto.*

CAP. VII. *De tertio Decalogi præcepto.*

CAP. VIII. *De quarto Decalogi præcepto.*

CAP. IX. *De quinto Decalogi præcepto.*

CAP. X. *De sexto Decalogi præcepto.*

CAP. XI. *De septimo Decalogi præcepto.*

CAP. XII. *De restitutione in communi.*

CAP. XIII. *De restitutione in singulari.*

CAP. XIV. *De restitutione circa bona corporis.*

CAP. XV. *De restitutione circa bona fortunæ.*

CAP. XVI. *De obligatione restituendi donationem.*

CAP. XVII. *De testamentis & codicillis.*

CAP. XVIII. *De furto & rapina.*

CAP. XIX. *De octauo Decalogi præcepto.*

CAP. XXIX. *De Detractione.*

CAP. XXX. *De nono Decalogi præcepto.*

CAP. XXXI. *De decimo Decalogi præcepto.*

Capita partis Secundæ.

CAP. I. *De lege humana.*

CAP. II. *De potestate condendi leges humanas.*

CAP. III. *De vi coactiua legum humanarum quo ad forum externum.*

CAP. IV. *De obligatione legum humanarum quo ad forũ internum.*

CAP. V. *De obligatione legũ humanarum quo ad culpã*

CAP. VI. *De obligatione legũ humanarũ quo ad personã.*

CAP. VII. *De reuocatione priuilegiorum.*

CAP. VIII. *De quinque Ecclesiæ præceptis.*

CAP.

Cap. IX. *De excommunicatione.*
Cap. X. *De irregularitate.*
Cap. XI. *De suspensione, quid sit.*
Cap. XII. *De interdicto.*
Cap XIII. *De cessatione à diuinis.*
Cap. XIV. *De Degradatione.*

Capitũ partis Tertiæ.

Cap. I. *De Sacramentis in genere.*
Cap. II. *De Sacramento Baptismi.*
Cap. III. *De Sacramento confirmationis.*
Cap. IV. *De Sacramento sacrosanctæ Eucharistiæ.*
Cap. V. *De nomine & auctore Missæ.*
Cap. VI. *De sacramento pœnitentiæ.*
Cap. VII. *De materia Sacramenti Pœnitentiæ.*
Cap. VIII. *De Indulgentiis.*
Cap. IX. *De Purgatorio.*
Cap. X. *De Etymologia huius nominis Bulla Cruciatæ.*
Cap. XI. *De Sacramento extremæ Vnctionis.*
Cap. XII. *De Sacramento Ordinis.*
Cap. XIII. *De horis Canonicis, seu diurno officio sacerd.*
Cap. XIV. *De Beneficiis.*
Cap. XV. *De Simonia.*
Cap. XVI. *De Sacramento matrimonij.*
Cap XVII. *De impedimẽtis ad matrimoniũ cõtrahẽdũ.*
Cap. XVIII. *De Sponsalibus & Denunciationibus.*
Cap. XIX. *De matrimonio, quatenus est Sacramentum.*
Cap. XX. *De Poligamia, libello repudij & vsu Matrim.*
Cap. XXI. *De vsu Matrimonij seu de debito coniugali.*

Capita partis Quartæ.

Cap. I. *De peccato in communi.*
Cap. II. *De septem peccatis capitalibus.*
Cap. III. *De peccatis diuersorum statuum.*
Cap. IV. *De peccatis Beneficiariorũ & beneficij collat.*
Cap. V. *De cauponum peccatis.*
Cap. VI. *De peccatis delatoris.*

Cap.

CAP. VII. *De Episcoporum peccatis.*
CAP. VIII. *De Fiscalium peccatis.*
CAP. IX. *De Hæreticorum peccatis.*
CAP. X. *De Iudicum peccatis.*
CAP. XI. *De peccatis locantium domos.*
CAP. XII. *De Mercatorum peccatis.*
CAP. XIII. *De nouitiorum peccatis.*
CAP. XIV. *De oppositorũ in concursu beneficij peccatis.*
CAP. XV. *De Prædicatorum peccatis.*
CAP. XVI. *De Regum peccatis.*
CAP. XVII. *De Sacerdotum peccatis.*
CAP. XVIII. *De testium peccatis.*
CAP. XIX. *De Viduarum peccatis.*
CAP. XX. *De operibus misericordiæ.*

LICENTIA.

DE mandato Illustrissimi Domini Episcopi Domini Petri de Castilho Generalis inquisitoris sanctissimi officij, quâ potui curâ, ac diligentiâ librũ hunc reuidi, atque examinaui, cuius titulus est *Examen moralis Theologiæ*, Auctor licentiatus Antonius Fernandez de Moure Concionator Bracharensis, & meritum opus duxi, quod in lucem edatur, tale quidem, *quale maius de hoc argumẽto nunquam vidi.* Nam præterquam quod nihil Catholicæ doctrinæ aduersarium vllo pacto defert, spero fore vt magnæ vtilitati omnibus *examẽ moralis Theologiæ* subituris, quinimò & factoris illud sit. Datum Olyssippone die 20. Nouembris, anni 1610.

Doctor Frater Antonius Freire.

VIstas as Informacões prodesse Imprimir este liuro de casos, assi como vay, & depois de Impresso torne a este Conselho pera se conferir, & dar licença pera Correr, & sem ella nam carrerà. Em Lisboa 14. de Fauereyro de 1612.

O Bispo de N. *Bartholameu D'afonsequa*
Ruy Pirez Da Veiga. *Antonio Dias Cardoso.*

Approbatio.

DIgnum luce & laude opus, quod medullam omnium casuum conscientiæ summatim complectitur, nullique non vtile: nihil habet à fide orthodoxa alienum. Sic censeo. Actum Lugduni vltima Octobris, 1619.

Fr. Robertus Berthelot Episcopus Damasci.

Permission.

VEu l'Approbation cy dessus, il est permis à Laurent Durand, Marchand Libraire à Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer ce present liure, auec deffences en tel cas requises. A Lyon le 8. Nouembre, 1619.

SEVE L. G.

ELENCHVS
totius Operis.

PARS PRIMA continet duo communissima principia de diligendo Deo, & proximo. Insuper decalogi præcepta: atque materias omnes quas circa illas Doctores agitare solent.

PARS SECVNDA continet quinque Ecclesiæ mandata. Insuper censuras, & pœnas Ecclesiasticas.

PARS TERTIA continet septem Ecclesiæ sacramenta, & materias, quæ circa illa tractari solent.

PARS QVARTA continet materias peccatorum, tam in communi, quàm in singulari circa diuersos personarum status, alphabetico ordine distinctas.

AD CALCEM OPERIS de operibus agitur Misericordiæ.

INDICES Duo vtilissimi, vnus Capitum, alter rerum & materiarum omnium, alphabetico ordine.

EXAMEN

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS

PARS PRIMA,

IN QVA DVO COMMVNISSIMA PRINCIPIA NATVRALIA DE diligendo Deo & proximo, atq; decem Decalogi præcepta continentur.

CAPVT PRIMVM.

De numero preceptorum Decalogi, & loco vbi continentur. §. 1.

1 *Quot sunt Decalogi præcepta.*
2 *Vbi continentur.*
3 *Sint ne naturalia, an positiua diuina?*
4 *Quale peccatum est illa transgredi.*
5 *Quando quis dicatur transgredi præceptum ex contemptu.*
6 *An præter hæc præcepta dentur alia naturalia.*
7 *Quæ sunt præcipua.*
8 *Cur in Decalogo non sunt adnumerata.*

INTERROGATIO. Vt à facilioribus ad difficiliora progrediamur, rogo imprimis, quot sunt Decalogi præcepta? *Resp.* Decem sunt. 1

Int. Qua in parte diuinæ paginæ continentur? 2
Resp. Capite quidem *Exod* 20.

1 *Non habebis Deos alienos coram me.*
2 *Non assumes nomen Dei tui in vanum.*
3 *Memento vt diem sabbathi sanctifices.*
4 *Honora patrem tuum, & matrem tuam.*
5 *Non occides.*
6 *Non mœchaberis.*
7 *Non furtum facies.*
8 *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.*
9 *Non concupisces vxorem proximi tui.*
10 *Non desiderabis domum proximi tui, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, non omnia, quæ illius sunt.*

3 *Int.* Sunt ne præcepta hęc naturalia, an positiua diuina? *Resp.* Sunt naturalia. Tertium excipias, quòad sabbathi, vel alterius diei sanctificationẽ. Quamuis enim ex iure naturali Deum certo die colere teneamur, determinatio tamen talis diei, vel fuit ex præcepto diuino positiuo, vt in veteri lege sabbathi sanctificatio, vel est ex præcepto positiuo Ecclesiastico, vt modo obseruantia Dominicæ, aliorumque quos colimus sanctis dicatos.

4 *Int.* Quale peccatum est transgressio præcepti ex istis? *Resp.* Mortale, nisi vna trium causarum id excusset: *Prima*, defectus deliberationis. *Secunda*, defectus pleni iudicij. *Tertia*, materiæ paruitas, & exiguitas. Dummodo ad hanc materiæ paruitatem non accedat contemptus: contemptus enim cuiuslibet precepti, etiam sub veniali tantùm obligãtis lethale peccatum est, vt cum Doctorum communi sensu docet Nauar. *cap.* 23. *num.* 25. Quamobrem, qui ex contemptu transgreditur præceptum in materia graui, ex se obligans ad mortale, duo mortalia committit, vnum contemptus, alterum transgressionis

præcepti

præcepti, necessariò in confessione explicanda.

Int. Quando dicitur aliquis transgredi præceptũ ex eõtẽptu? *Resp.* Quãdo quis ea præcisè ratione vult trãsgredi præceptũ, vel non subijci, aut nõ obedire, vt ipsi præcepto, vel præcipienti non obediat, hoc est, transgreditur præceptum, non præcipuè propter concupiscentiam, aut iram, aut fragilitatem, aut aliam rationem, sed dedita operâ, vt faciat contra legem, & ordinationem præcipientis, ita explicat D. Tho. 2. 2. *qu.* 186. *a.* 9 *ad* 3. Quem contemptum adeo grauem culpam censuit Caiet. vt 2. 2. *qu.* 106. *artic.* 2. affirmet esse peccatum mortale Christianum agere contra Christi Domini consilia (ad quæ non tenetur) ea præcisè ratione, vt faciat contra tale consilium. 5

Int. Præter hæc præcepta naturalia in Decalogo contenta sunt ne alia precepta naturalia? *Resp.* Sunt. Veruntamen, vel in istis implicitè continentur, vel ad illa facillimè reducuntur. 6

Int. Quæ sunt præcipua? *Resp.* Duo. *Primum*, Diliges Dominum Deum tuum. *Secundum.* Diliges proximum tuum sicut teipsum. 7

Int. Cur in Decalogo non sunt adnumerata? *Resp.* Quia sunt prima principia naturalia, quæ naturæ ductu ostenduntur. Hinc facilè colliges toto cœlo aberrare eos, qui arbitrantur primum Decalogi præceptum esse de diligendo Deo. Est enim opinio contra textum *Exod.* 20. cuius hæc sunt ipsamet verba. *(Non habebis Deos coram me)* quibus quidem verbis solum peccatum superstitionis, & idololatriæ quod est contrarium religioni, latriæque virtuti, prohibetur. 8

Int. Extricabis ne difficiliores tricas horũ præceptorũ? *Resp.* Agã pro virili: vellẽ tamen, si tibi arridet, vt 9

priùs de duobus illis communissimis naturæ principijs, dilectione nimirum Dei, & proximi me interroges.

CAPVT II. §. 1.

De præcepto de diligendo Deo.

1 *Quo pacto Deus est à nobis diligendus.*
2 *Quid sibi velint verba hæc*: Ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima.
3 *An teneamur Deum diligere intensiuè.*
4 *Non est opus esse in perpetuo actu diuini amoris.*
5 *Quando obligat hoc præceptum sub mortali.*
6 *Quando teneatur quis habere contritionem.*
7 *Quæ culpa est Deum amare propter præmium.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto est à nobis Deus optimus maximus diligendus? *Resp.* Diligendus, vt ipse nos docuit, nam in Deut. c. 6. ita præcipit. *Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.* Matt. 22. *Diliges Deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua* Marc. 12. *Diliges Dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex omnib. viribus tuis, & ex omni mẽte tua.*

2 *Int.* Quid sibi volunt hæc verba, & quod interpretamentum habent; *Resp.* Ex toto corde tuo: id est, ex tota mentis intentione, ex tota mente, id est, ex toto intellectu, ex tota anima, id est, ex toto affectu, ex tota fortitudine, id est, per omnia externa opera. Hoc est deniq; Deum diligere propter se, eiq; seruire tam interiori, quàm exteriori obsequio.

3 *Int.* Tenemur Deũ summè diligere super omnia intensiuè, an, vt aiũt, appretiatiuè? *Resp.* Tenemur solùm appretiatiuè, hoc est, vt eum, eiusq; amorẽ pluris, quàm aliquam creaturam æstimemus, & propter illius amorem potius eligamus mortem oppetere, quàm

quàm ipsum, vel corde, vel verbo, vel opere mortaliter peccando negare cùm requirimur.

Int. Estne opus, vt perpetuò simus in actu diuini amoris? *Resp.* Minimè, hoc enim in hac vita fieri nequit, quæ cibo, somno, labore, negotiisq; alijs necessarijs interrūpitur. Verisimile tamē est ex diuino priuilegio soli Beatissimæ Virgini Mariæ fuisse concessum, nunquam huiusmodi actum interrupisse. Ita aperte deducitur ex Suarij doctrina. *3. p. disput.* 18. *sect.* 2. *in q.* 8 *art.* 4. tradit eam Albertus Magnus *lib. de Beata Virg. cap.* 176. 177. 197. vbi dicit nouū priuilegium Virginis fuisse quia quolibet tēpore meruit: refert, & approbat D. Anton. 4 *p tit.* 15. *cap.* 20. §. 6. idē tenet Bernar. de Busto. 4. *p. sermon.* 9. §. *vlt.* affirmans non esse dubitandum quin Beata Virgo à primo rationis vsus instanti, vsq; ad suum felicissimum transitum, semper fuerit in actu merendi. Clarius Canisius *lib.* 5. *cap.* 5. Cuius vita inquit, iugis, & continua quædam fuit contemplatio. 4

Dupliciter intelligi potest cōclusio: vel de tempore, quo Beata Virgo vigilabat; atq; de eo certa est, vt claret ex Ambros. *lib.* 2. *de virginibus ad initium.* vel de tempore, quo dormiebat; atq; de eo est verisimilis. Ita docet Bernard. Senens. *serm.* 51. *art.* 1. asserens Beatam Virginem, cum dormiebat, in altiori fuisse contemplatione, quàm fuerit quiuis alius, dum vigilaret. Atque de ea exponit illud Hierem. 1. *virgam vigilantem ego video.* & illud Cantic. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Quæ verba eleganter exponit Rupertus *lib.* 5. *In Cantica prope initium*, vbi inter alia ista. Multarum quoq; animarum fuit, & est nō solúm secundū similitudinē, otio sancto dormire, id est; à terrenis curis vacare, & in corde vigilare: verū etiā eodē modo, quo & Iacob dormiuit, secūdū

corpus dormire, & secundum animum cœlestia videre, sed tu ô cœlum Dei, vnica sedes Domini, in vtroque vigilandi modo cunctis mortalibus longè eminentior extitisti, longè studiosior ad contemplãdum eum, in quem desiderant Angeli prospicere. Probatur ratione. Quod priuilegium alijs concessum est, non est Beatissimæ Virgini denegandum atqui id iuxta D. Augustin. 5 *Contra Iulian. ca.* 9 hominibus in innocentiæ statu concessum est, & iuxta Senensem alijs, ergo Beatæ Virgini.

5 *Int.* Quando obligat hoc præceptum sub mortali? *Resp.* Res est magnoperè controuersa, quia cum hoc præceptum affirmatiuum sit, non pro quocumque tempore obligat. Scot. 3 *sent. d.* 27. *q.* 3. arbitratur obligare omnibus festiuis diebus, sed est sententia dura, & sine fundamento allerta. Alij existimant obligare solùm in hora mortis, sed est sententia nimis laxa. S. Thom. 1. 2. *q.* 89. *art.* 6. existimat obligare, cum quis primò ad vsum rationis perfectè accedit, ac proinde teneri talem referre omnia sua in Deum summè dilectum, sed est opinio nimis stricta, difficillimaque obseruatu, neque timorati viri de ea curant. Sot. 2. *de Iust. q* 3. *art.* 10. putat obligari hominem ad hoc præceptum, quando à Deo recipit aliquod notabile beneficium: & quando liberatur ab aliquo grauissimo malo, verùm hoc saluberrimum est consilium, non præceptum. Obligat igitur hoc præceptum solùm pro eo tempore, in quo homines obligantur ad habendam contritionem, quæ quidem haberi non potest (communiter loquendo) absque Dei dilectione super omnia.

6 *Int.* Quando tenetur quis habere contritionem? *Resp.* Tenetur, cùm adest mortis periculum. Cùm admi

administraturus est, vel recepturus aliquod sacramentum. Cùm actum ordinis solemniter facturus, vt cantaturus Epistolam cum manipulo, & Euangelium cum stola, vel quamuis aliam actionem officio, ordiniq́ue solemniter annexam, si habet conscientiam mortalis culpæ, & caret copia confessarij.

Int. Qua culpa Deum offendit, qui Deum amat præcisè, quia ab eo accipit, vel sperat fore, vt accipiat bona, seu spiritualia seu temporalia. *Resp.* Mortaliter. Nau. *cap.* 11. *n.* 20. vnde explicandum est Concil. Trident. *sess.* 6. Canone 16. & 31. cùm ait esse hæreticum eum, qui asserit, peccatũ esse virtutis actus exercere propter retributionẽ: possumus enim operari bonum propter retributionem, secundariò & minùs principaliter, minoris scilicet faciendo præmiũ, & remunerationẽ, quã Deum remuneratorem. 7

CAPVT. III.

De præcepto de diligendo proximo. §. 1.

1 *Quis intelligitur nomine proximi.*
2 *Circa quæ tenemur proximum diligere.*

INTERROGATIO: In primis quæro ex te, quem intelligis nomine proximi? *Resp.* Intelligo omnẽ illũ, qui nobiscũ potest particeps esse eiusdẽ supernaturalis finis, ac beatitudinis. Quoniam verò talis est omnis homo viuẽs, siue iustus sit, siue peccator, seu fidelis, seu infidelis: amicus aut inimicus: (siquidem omnes hi ex diuino gratiæ decreto, ad æternam felicitatem ordinantur) omnis talis proximus est. 1

Int. Circa quæ tenemur proximum diligere? *Resp.* Circa quator præcipuè. 1. Circa necessitatẽ vitæ spiritualis. 2. Circa necessitatẽ vitæ corporalis. 3. Circa necessitatẽ rei familiaris. 4 Circa cõmunia beneficia. 2

Quo pacto proximus est diligendus in necessitate vitæ spiritualis. §. 1.

1 *Quo pacto proximus est diligendus circa necessitates spirituales.*
2 *Quo cum nostro detrimento.*
3 *Quæ est extrema necessitas, quæ grauis.*

1 INTERROGATIO. In necessitate vitæ spiritualis ad quid tenemur? *Resp.* Tenemur inprimis omnibus velle beatitudinem æternam, non positiuè, sed vt aiunt, negatiuè, hoc est, nulli optare beatitudinis priuationem. Talis enim priuationis voluntas mortale peccatum est contra præceptum istud.

Tenentur deinde proximo spiritualiter indigenti succurrere ad bona gratiæ, & gloriæ.

Exemplo res erit manifesta. Et aliquis in mortis articulo, quem scio non esse confessum, nec habere copiam confessarij, habere verò conscientiam mortalis culpæ, ac proinde esse in periculo damnationis æternæ, ni illi opem feram, vocando confessarium, aut illum audiendo, si confessarius sim; teneor sub mortali eius inopiæ auxiliari.

2 *Int.* Quo cũ detrimento succurrẽtis obligat charitatis præceptũ circa proximũ spiritualiter periclitãtem? *Resp.* Extremè periclitãti spiritualiter proximo quilibet tenetur succurrere cũ quouis dispẽdio, etiã vitæ corporalis, si sibi probabile est profuturũ auxilium, clarè ex 1. Ioan. 3. *Debemus pro fratribus animas ponere.* Quem locum diuini Interpretes, sacriq; Doctores de vita corporali propria pro spirituali proximi ponẽda intelligũt. Alit grauiter periclitanti spiritualiter proximo, tenetur quis succurrere quando potest, cum paruo honoris, reiue familiaris detrimento: non verò cùm non potest sine harum rerum

rum magna iactura. Extra necessitatem extremam, tenentur etiam succurrere grauiter spiritualiter periclitanti illi, quibus ex officio incumbit spirituali saluti aliorum prouidere, etiam cum propriæ vitæ periculo. Hinc colliges non posse Curatum fugere tempore pestis & relinquere oues, sine sacramentis, licèt certo sciat se fore pestilentia inficiendum. Colliges itidem non posse Episcopum fugere tempore hæresis, & relinquere oues deceptoribus, licèt districtus gladius capiti immineat, sed teneri Ponere animam pro ouibus suis.

Int. Quæ est extrema necessitas? Quæ grauis? *Resp.* 3. Extrema necessitas est, cum nõ suppetit aliud auxilium, nisi meum, vt cùm quis est inter infideles eodẽ errore periturus, nisi illum doceam veritatem, quã solus calleo. Grauis necessitas est, cum aliud est auxiliũ, sed qui illud præstare possunt, nolunt, vt cùm vir nobilis propter inopiam vult filias prostituere, quam leuare alij diuites possent, sed abnuunt.

DE PRÆCEPTO FRATERNÆ CORTECTIONIS. §. 3.

1 *Quale est præceptum fraternæ correctionis.*
2 *Quod peccatum est transgredi hoc præceptum.*
3 *Quas personas obligat hoc præceptum.*
4 *Quæ peccata cadunt sub hoc præcepto.*
5 *Vtrũ nonnulla peccata venialia cadant sub hoc præcepto.*
6 *Quæ conditiones requirantur, vt obliget hoc præceptum.*
7 *Non licet peccata secreta proximi inquirere animo corrigendi ea.*
8 *Per quæ media licet prælatis inquirere subditorum vitia.*
9 *Quid potest confessarius circa correctionem peccati cogniti in confessione.*
10 *Erit ne sanum petere licentiam à pœnitente pro corri-*

gendo complire peccati confessi.

11 Si talem fraudulatem petat confessarius, est ne illi cõcedenda.

12 Quæ est secunda conditio necessaria ad inducendam obligationem corrigendi

13 Quamuis non detur spes emendæ delinquentis, sed sola emulatio in posterum damni ex peccato emanantis, teneor proximum corrigere.

14 Quæ est tertia conditio ad inducendam obligationem corrigendi proximi.

15 Quando potest differri correctio, cum iam fieri possit.

16 Quando licet permissio nouæ peccati ad copiosiorem correctionem.

17 Quæ est quarta conditio requisita ad obligationem correctionis.

18 Qui obligantur ad correctionem.

19 An subditus possit fraternè corrigere prælatum secretò

20 an possit publicè.

21 Obligatne hæc præceptum peccatorem circa peccatum in quo idem ipse est.

22 Quis est ordo fraternæ correctionis.

23 Est ne talis ordo in præcepto.

24 Quot actibus constat fraterna correctio.

25 An adhibenda sit secreta monitio circa publica peccata.

26 Quot sunt adhibendi testes.

27 Qui sunt adhibendi testes.

28 Cui facienda est denunciatio.

29 Ecclesiæ nomine qui intelligantur.

30 Si Papa delinquat, cui facienda est denunciatio.

31 Quomodo facienda sit denunciatio.

32 Quomodo se gerere prælatus debet cum fraternè denunciatus de crimine secreto.

33 Quomodo se gerere debet cũ iusdem de crimine publico

34 Ad quid teneatur fraternè denunciatus.

35 Quis ordo seruandus circa hæreticos.

36 Quid

36 Quid dicendum de ordine correctionis fraternæ circa eos qui renunciauerunt iuri famæ.

INTERROGATIO: Quoniam ad ſpiritualem profectũ non leuiter conducit fraterna correctio, locus videtur ſuo iure poſtulare, vt de ea ſtatim te interrogẽ. Quale igitur eſt præceptũ fraternæ correctionis? *Reſp.* Naturale in primis, conſtat Eccleſ. 17. *vnicuiq; mandauit Deus de proximo ſuo:* Nã ſi iuxta illud Deus iubet *Deuteron.* 22. reducere ouem, aut bouem proximi errantem, multò magis eodẽ naturali iure præcipimur ipſum errantẽ proximum ab errore reuocare. Enimuerò teſte Philoſopho. 9. *Ethic* quantò mores præſtãt pecuniis, tantò maius auxilium ferendum in moribus, quàm in diuitiis. Eſt etiam præceptum poſitiuum diuinum, latum à Chriſto Domino. Matth. 8. *Corripe eum.* Et ideo illud vocat Innocent. *cap. Nouit de iudic.* præceptum dominicum, & *cap. Ex iuncto, de hæreticis*, regulam Euangelicam. Quod temerariè negauit Angles *in* 4. *q. de correct. dubit.* 1. contra Innocẽt. ſupra & Anacletum *cap. Tã ſacerdos*, 24. *q.* 3. Promulgatum fuit à D. Paulo 1. *ad Theſſalon.* 5. & *ad Gal.* 6. *Si frater præoccupatus fuerit, &c. Corripite inquietos.* 1

Int. Quod peccatum eſt transgreſſio huius præcepti? *Reſp.* Ex ſuo genere mortale. Ita definitur *cap. Conſentientis. d.* 38. *cap Facientis. d.* 86. Probatur ex pœna mortis appoſita Rom. 1. *Digni ſunt morte nõ ſolùm, qui faciunt, ſed qui conſentiũt facientibus.* Cõſentire vero, inquit Gloſſa, eſt tacere, cum poſſis arguere. Probatur ratione, quoniã ſub mortali tenemur ſuccurrere proximo extremè, aut grauiter corporaliter indigenti, vt iam dixi; Ergo multò magis indigenti ſpiritualiter. Nam, vt inquit, Greg. *hom.* 6. *in Euang.* plùs eſt mentem in æternum victuram pabu- 2

lo

lo verbi reficere, quam ventré perituræ carnis terreno pane saturare.

Int. Quæ personæ cadunt sub correctionem fra-
5 ternam? *Resp.* Licèt fraternæ correctionis præceptũ, eiusq; ordo exprimatur à Deo in solis fidelibus, tamẽ obligat nos circa omnes, etiam infideles, quòad ordinem possibilem, nimirum, vt corrigamus eos intra nos, & ipsos solos: deinde vt non emendatis adhibeamus vnum, aut alterum testem, &c.

Int. Quæ peccata sunt materia fraternæ correctio-
4 nis? *Resp.* Omnia & sola mortalia sũt materia necessaria, siue ex malitia commissa, siue ex ignorantia vincibili, aut inuincibili: siue corrigenti iniuriosa, aut non, siue præterita nondum emendata, aut futura. Dicit sola mortalia, quia finis correctionis fraternæ est lucratio fratris: non dicimur verò lucrari, nisi perditum. Denique quia pœna correcti, & non emendati supponit peccatum graue: scilicet, sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus. Denique quia peccata venialia sunt obuia, & proinde si de ijs teneremur inuicem nos corrigere, esset præceptum nimis oneroſum, difficile, ac penitùs impossibile. Nã tertio quoque verbo, vt aiunt, adhibenda foret admonitio, & correctio. Dixi ex malitia, siue ex ignorantia inuincibili: Quoniam licèt nõ peccet, qui delinquit, ille tamen cuius ex officio interest ignorantis instructio, vel qui videt notabile damnum tertij, aut ipsius peccantis inaduertenter inde emanare, aut scandalum, aut notabilem irreuerentiam Dei, teneretur emendare, obuiamque procedere Dei, atque proximi offensionibus. Ad hanc ignorantiam inuincibilem de offensa Dei reducitur ignorantia inuincibilis de medio aliquo necessario ad salutem, de cuius admonitione tenemur, vt tenemur periculo salutis

lutis æternæ auxiliari.

Int. Dixisti sola peccata mortalia esse materiam necessariam huius præcepti, suntne etiam aliqua venialia? *Resp.* Sunt quidem: nulla enim tam communis regula est quæ exceptionem non patiatur. 5

Sunt igitur in *triplici* euentu. Nimirum, *Primò*, si proximè disponant ad mortale. Probatur facilè, quoniam vnusquisque sub mortali tenetur eripere proximum à periculo peccandi mortaliter: sed tale est peccatum veniale proximè disponẽs ad mortale inaduertenter commissum; ergo, &c. Talis esset incauta adolescentis cum suspectis fœminis consuetudo, aut cum viris flagitiosæ vitæ familiaritas. 6

Secundo, si inducat prauam consuetudinem in profitentibus perfectionem: & ideo peccat mortaliter præ'atus religionis, qui licentiam venialiter peccandi religiosorum non emendat, aut conniuet non castigando notabilem regularum violationem ad nullam etiam culpam obligantium. Ratio est quia cùm secundùm D. Tho. 2.2. *q.* 186 *art.* 1. religiosa vita exercitium sit virtutis iuxta illud. *Iustorum semita quasi lux splendescens procedit, & crescit vsq; ad perfectum diem Prouerb.* 4. & illud. *Ibunt de virtute, in virtutem* &c. Ps. 83. Hæc profusa venialiter peccandi audacia cedit in notabile detrimentum religiosæ disciplinæ, quam sartam tectam custodire tenetur ex officio. Vnde colliges, non solum obligare ex charitate, sed etiam ex iustitia. Enimuerò si bona temporalia religionis profusè dissipari permittat, contra iustitiam peccat mortaliter, vt docet D. Tho. 2.2. *q.* 43. *art.* 8. ergo multo magis peccabit, si sinat, dissipari bona spiritualia: *Deniq;* si peccatum veniale vergat in detrimentũ notabile proximi, aut scandalum, quod non aduertat peccator. Ideo D. Paul. D. 7

Petrum

Petrum reprehendit Gal. 2. ob ſolum peccatum veniale, vt Doctores oſtẽdunt, eo loco, quòd nimirum gentes inaduertenter offenderet.

6 *Int.* Quæ requiruntur conditiones, vt obliget hoc præceptum? *Reſp.* Quatuor. *Prima* peccati cognitio hæc verò debet eſſe moraliter certa. Probatur ex verbis Chriſti. *Si peccauerit in te frater tuus*, hoc eſt, coram te: alioqui magna irrogatur proximo iniuria, ſi innocẽs eſſet. Si tamen peccatum eſſet grauiſſimum, aut cederet in damnũ tertij, & multò magis ſi cederet in damnũ commune, licet ex probabilibus ſolùm coniecturis crueretur, licitè poſſet corrigi à prælato, quia paſtor tenetur de gregis damno, etiam dubio prouidere. Numquam tamen ſatis eſt habita notitia ex confeſſione, quia grauiſſima ſacramento fieret offenſio.

7 *Int.* Poſſumusne fratrũ peccata iniquirere ad corrigendum? *Reſp.* Peccatum mortale eſt ex ſuo genere id inquirere, ita. D. Thom. *in 4. d. 19. qu. 2.* conſtat ex cap. 24. Prouerb. *Ne quæras impietatem in domo iuſti*, hoc eſt, habiti, vt iuſti, & innocentis. Probatur ratione, quia notabilis proximo infertur iniuria, propter inuſtam infamiam. Certum tamen eſt, quod prælatus, quatenus pater ſpiritualis eſt, poteſt, & interdum tenetur rationem viuendi ſubditorum ad paternè corrigendum inquirere, Ita Sot. *de tegendo ſecr. memb. 2. q. 3 circa 3. concluſion.* Adrian *in 4. q. de cor. frat.* ad ſecundum probatur ex *cap. Quamuis de reg. iur.* vbi dicitur nullam eſſe paſtoris excuſationem, ſi lupus comedat oues, & paſtor neſciat, & propterea prælati in ſcriptura appellantur ſpeculatores, vigiles, cuſtodes, qui reddituri ſunt rationem de ouibus ſibi commiſſis. Idem dicendum de patribus carnalibus erga filiorum mores cognoſcendos, & magi-

magistris circa discipulos, pædagogis circa alũnos.

Int. Quæ media possunt adhibere prælati ad cognoscendam vitæ rationem subditorum? *Resp.* Possunt adhibere animaduersores, qui, quæ domi publicèt fiunt, deferãt. Possunt g n. ralem facere inquisitionẽ, de nemine in singulari testes interrogando, nisi tales sint probabiles cõiecturæ, vt in singulari iã aliquis fama laboret incerta. Possunt loca secreta subditorum penetrare, & perscrutari, & quæ apud illos geruntur introspicere. Idem dicendum de patre, de pædagogo, de magistro, ac alijs, qui paternam curam de aliquo susceperunt, prout magis, minùsve, vt patres habentur. 8

Int. Quid potest confessarius de peccato in confessione cognito circa cõplicis correctionem? *Resp.* Contra sacramentale sigillum facit confessarius, si ex peccato per confessionem cognito procedat ad externam correctionem pœnitentis complicis, tertiæuè personæ. Quinetiam licet prælatus ex eadem notitia cautior reddi possit, non tamen procedet ad inquisitionem, explorationémuè criminis. Hæc veritas manifesta est ex doctrina de sigillo confessionis, ad quod tenemur, tam naturali, quã diuino positiuo iure, cuius fractio acerbissimis pœnis coërcenda decernitur, *cap. Omnis vtriusque, de pœnit. & remiss. cap. Sacerdos, de pœnitent. d.* 7. Sub sigillo verò sunt non solùm pœnitentis crimina, sed complicis, & tertiæ etiam personæ, occasione confessionis sacerdoti, vt Deo detecta. Ita Doctores communiter cum Pal. *in* 4. *d.* 21. *qu.* 3. Ledesm. 2. 4. *qu.* 10. *art.* 5. Sot. *de reg. sec. membro.* 3. *q.* 4. & in speciali de prælato tenet Henr. *lib.* 3. *de pœn. cap.* 25. §. 2. cum multis, quos refert, Verùm de licentia pœnitentis potest confessarius ad huiusmodi correctionẽ pro- 9

cedere

cedere, vt communis docet opinio *in* 4. *d.* 21. Bonau. Palud. Nau. *cap. Sacerdos nu* 151. cum aliis, sed de hac re latiùs in suo loco.

10 *Int.* Est ne hæc facultas à pœnitente exigēda? *Resp.* Nequaquam petenda est: quia non est medium proportionatum, cùm ex se ordinatum sit, ad solū ipsius pœnitentis spirituale bonum, & plerumque sequitur scandalum pusillorum, & fit onerosum sacramentum.

11 *Int.* Estne à pœnitente concedenda? *Resp.* Minimè, quia vt plurimùm non cedit in bonum, imò in calumniam confessarij, & onus sacramenti. Illam verò in nullo euentu tenetur pœnitens concedere; imò potius cōmunis est sensus, vt videbimus, posse cum dimidiare confessionem, ne complicem prodat.

12 *Int.* Quæ est secunda conditio? *Respond.* Spes emendæ: nam vt ait D. Paul. 1. Corinth. 9. *debet, qui arat in spe arare*: si enim nulla sit spes, *nolite*, inquit Christus Matth. 7. *dare sanctum canibus*, vt Glossa locum interpretatur. Probatur, quia correctio fraterna tendit in bonum fratris, vt in finem, ergo eo cessante, saltem quoad spem, omittenda est. Multo minùs adhibēda est correctio, cùm intelligitur obfutura. Ita nos admonet sapiens Prouerb. 9. *Noli arguere derisorem*. Confirmatur, quia nulla lex obligat, etiam in singulari, cum illius finis cessat cōtrariè, id est, cū ex eius obligatione sequitur oppositum fini intento. Si tamen spes sit tantùm cum probabili dubio, & necessitas detur extrema, vt cum periclitatur morti vicinus de animi salute, nisi conteratur, licèt, inquam, ego dubitē, an correctio sit profutura, teneor admonere: nam medicus in periculo vitæ corporalis tenetur adhibere remedia, quamquam probabilia.

Int.

Int. Non datur ſpes emendæ propriæ peccantis, datur tamen ſpes euitandi damni aliorũ ab eo emanantis. Exempli cauſa edocet hæreſim quis rudem plebem: ſi admonuero, ipſe nõ emendabitur, impedietur tamẽ hæretici incendij conflagratio, tenebor ne corigere? *Reſp.* Teneor ſanè. Ita omnes. 13

Int. Quæ eſt *tertia* conditio? *Reſp.* Opportunitas temporis Prou. 2. *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.* 14

Int. Poſſumne opportuno tẽpore prętermiſſo inopportunius, aut æquè opportunum tempus correctionem differre. *Reſp.* Si ex dilatione correctionis non ſequitur nouum peccatum, ſed tantùm diuturnior mora in eodem peccato, ſperatur verò reſurrectio copioſior, & firmior, benè poteſt correctio differri. 15

Int. Poſſum ne permittere aliquem labi in peccatum, vt poſt ea corrigam, & emendatior reſurgat? *Reſp.* Quãdo probabiliter credo fratrem non emendandum mea correctione, aut iterum relapſurum niſi permittatur cadere in nouum peccatum, licitè poſſum permittere eius lapſum, vt poſteà confuſus atque conuictus omninò emendetur. Eſt multorum quos refert, & ſequitur Nau. *in ſum. cap. 24. nume. 13.* hiſce verbis. *Aliquando meritorium differre correctionem cuiuſpiam, quouſq; in maius delabatur, quò aptiùs correctus emendetur ab vtroq;.* Probatur, quia medicus corporalis interdum ſinit morbum ingraueſcere, vt poſteà meliùs graviori morbo medeatur, ergo idem licebit medico ſpirituali. 16

Int. Quæ eſt *quarta* conditio? *Reſp.* Commoditas corrigentis, vt ſcilicet corrigens poſſit abſque ſuo damno corrigere. Sed quoniam huiuſmodi doctrina latiùs patet, dicam membratim. Diço igitur *primum.* 17

Præceptum correctionis obligat sub mortali, etiam priuatas personas cum periculo cuiusuis detrimenti corporalis etiam vitæ, quando proximus ea indiget extremè, aut grauissima est necessitas communitatis, v. g. si hæresis in populo dissemineturr, aut periclitetur grauiter religio Christiana. Prima pars probatur ex 1. Ioan. 3. *Debemus pro fratribus animas ponere.* Probatur secúdò quia pars potiùs toti, quàm sibi ipsi obligatur. Dico *Secundò.* Sub mortali tenemur graui proximorum necessitati per fraternam correctionem subuenire cùm aliquantulo corporali detrimento, quoniam iuxta ordinem charitatis bona proximi spiritualia nostris temporalibus præferre iubemur. Dico *tertiò.* Prælati spirituales, vt Episcopi, Parochi, alijuè ex officio animarum curam gerentes grauibus subditorum necessitatibus per hanc correctionem opitulari tenentur, cum quolibet temporalium bonorum, vitæ quoque periculo. Claret ex Ioanne 10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis.*

18 *Int.* Qui obligantur ad hanc correctionem? *Resp.* Præcipuè Prælati Ecclesiastici. Ita definitur *cap. Quamuis, de reg. iur.* Quia verò quiuis prælatus *duplicem* personam agit, *vnam* vt particularis est; *alteram* vt persona communis, *triplici* correctione pollet, *fraterna*, vt frater, ac alij subditi; *iudiciali*, vt errorum vindex, quò ad externum forum; *paterna*, vt pater, quò ad forum internum; atq; de hac paterna correctione loquitur cuati capitis decisio.

19 *Int.* Potest subditus fraternè corrigere prælatum? *Resp.* Potest, & tenetur secretò, modestè, & reuerenter. Ita definitur, *cap Sicut. 2. q. 7* vbi sic D. Greg. *Sicut laudabile est, & discretum, reuerentiam, & honorem prebere prioribus, ita rectitudinis, & Dei timoris, si qua*

in

in eis sunt, quæ correctione egeant, nulla dissimulatione postponere. Obstare videtur D. Paul. 1. ad Tim. 5 *seniorem ne increpaueris sed obsecra, vt patrem.* Verumtamen solam voluit cohibere supercilioſam frontem subditorum erga maiores in increpando.

Int. Dixisti (secretò) si peccatum sit publicum, nonne possunt, & debent concionatores publicè etiam prælatum reprehendere? *Resp.* Si prælatorum peccatum nullo modo vergat in damnum aliorum, scandalum nimirum pusillorum, & licentiam liberiùs salutis curam abijciendi, quantumuis publicum sit, peccatum est eos nominatim reprehendere Ita decernitur *cap. Præsert. sacerdos, & cap. Oues.* 6. 1. *epist.* 2. *Anacletis & 2. Euaristi, & Fabiani.* Probatur facilè, quoniam ex huiusmodi reprehensione solus oritur prælatorum contemptus erga subditos. Si tamen Prælatorum peccata in notabile subditorum detrimentum vergant, maiorum exemplo se se in vitijs ruentium, si moniti non resipiscant, publicè sunt reprehendendi, quamuis non eorum, subditorum tamen speretur emenda, & spiritualis prouentus. Probatur *ex* 2. *ad Gal.* vbi Paulus restitit in faciem Petro propter scandalizantiũ vtilitatem vt aduertit D. Tho *in* 4. *d.* 19. *q.* 2. *art.* 2. Probatur exẽplo *Ezechielis* 13 *&* 22. *&* 24. qui acerrimè inuehitur in sacerdotes. Isaiæ cap. 1. qui dixit. *Audite Principes Sodomorum* & Baptistæ *Ioan.* 3. Qui Pharisæos vocauit *genimina viperarum.* Deniq; Christi Domini facto, qui passim digito indicabat scribarum vitia. Obijcientibus verò Apostolis *Matth.* 15. Offendi his concionibus Pharisæos, respondit. *Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Idem suadet ratio; quia multitudinis salus præferenda est prælatorum famæ. Oportet tamen hac in re concionatores non esse

præcipites in reprehendendo, neq; inani gloria populatis auræ, his obiurgationibus arridentis duci se sinant.

21 *Int.* Tenetur ne correctionis præcepto peccator, maximè circa peccatum in quo ipse est? *Resp.* Tenetur, quoniam nemini sua malitia prodesse debet, vt excusetur à naturali præcepto, quale est fraternæ correctionis. Hoc intellige quando peccatum est occultum, nam si propalam sit, scandalum gignitur, nõ profectus, cui dicitur: *Hypocrita eijce prius trabem, de oculo tuo, &c.* Credo equidem talem peccatorem ex hoc præcepto teneri in meliorem frugem se recipere, vt cum externo pœnitudinis signo correctionem adhibeat. Quia aliter huic præcepto ex parte sua satisfacere nequit.

22 *Int.* Quis ordo seruandus est in fraterna correctione? *Resp.* Quẽ docuit Christus Dominus. Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum, si te non audierit adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel triũ testium stet omne verbum. Quod si non audierit, dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.*

23 *Int.* Estne hic ordo in præcepto *Resp.* Nõ solũ est in præcepto positiuo diuino à Christo Domino promulgato *Matth.* 18. secundũ Theologorũ interpretamentum, cum D. Tho. in 4. d. 19. q. 2 art. 3. *Aug. epist.* 109. *Basil. in reg. de long. cap.* 46. *Gregor. lib.* 4. *epist.* 82. *Hieronymo ad cap.* 8. *Matthæi*, atque Canonistarum cum Innocentio, *cap. Nouit, cap. Si peccauit, de iudic.* Sed etiam in præcepto naturali, quod nos edocet proximum corrigere cum minori detrimento illius famæ, & honoris, quo possumus.

24 *Int.* Quot actibus constat fraterna correctio? *Resp.*

Resp. Quinq; *Primus* est admonitio secreta. *Corripe eum inter te, & ipsum solum. Secundus*, vnius, duorumue testium inductio, *adhibe tecum vnum aut duos testes. Tertius*, denunciatio facta Ecclesiæ, *dic Ecclesiæ. Quartus*, Ecclesiæ reprehensio. Hinc supponit factum Christus Dominus, cum dicit. *Si Ecclesiã nõ audierit. Quintus*, compulsio ab Ecclesia per censuras, & pœnas, sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus. In quo progressu prior actus semper antecedere debet posteriorem ex præcepto famæ conseruandæ proximi.

Int. Circa publica peccata estne adhibenda secreta monitio? *Resp.* Ex præcepto minimè, sed prætermissis admonitione secreta, & testium inductione licitè denunciantur prælato. Patet *ex* 1. *ad Timoth.* 5. *Peccantes coram omnibus argue. Quem locum intelligit Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 8. de peccatis publicis. Probatur, quia hic ordo seruari debet ad famam proximi conseruandam; hæc autem per peccati publicitatem deperdita est; ergo, &c. Deinde, quia hæc peccata denunciari possunt prælato, vt iudici, ergo multò magis, vt patri. 25

Int. Quot sunt adhibendi testes? *Resp.* Quãquam Christus Dominus vnum, aut duos adhibendos docuit, si tamen non sufficiant, & ex plurium adiunctione speretur correctionis fructus, plures adhiberi possunt. 26

Int. Qui sunt adhibẽdi testes? *Resp.* Scientes peccatum si ipsi iudicentur idonei, qui si non fuerint, adhibendi sunt insciij, quantumuis peccatum occultum sit, quidquid repugnet Durand. *in* 4. *dist.* 19. *q.* 4. *Hen. quodlib.* 9. *artic.* 18. *Antisiod. lib.* 3. *sum. tract.* 25 *ca.* 2. Nam quamuis videatur per insciorum testium cognitionem fama illius auferri, auferetur in maio- 27

rem eius vtilitatem per medium iuxta diuinam dispositionem ordinatum ad fructus animæ.

28 *Int.* Cui facienda est denunciatio? *Resp.* Ecclesiæ.

29 *Int.* Ecclesiæ nomine qui intelliguntur? *Resp* Prælati, & quiuis alij legitimi superiores, vt parentes, magistri, domini, & similes. Ita Innocent. *ca. Nouit, de iudic.* Chrisostom. *ad cap.* 18. *Matth.* & approbat communis vsus fidelium.

30 *Int.* Si Papa delinquat, cui facienda est denunciatio? *Resp.* Si casum excipias hæresis (quod omen Deus auertat) circa reliqua delicta, facienda est ipsi, vt Ecclesiæ præsidi, Ita Bellarm. *lib. 2. de concil. c. vlt. ad 2.*

31 *Int.* Quomodo facienda est denunciatio? *Resp.* Si peccatum sit occultum, non proficientibus duobus primis remedijs, admonitione scilicet secreta, & testium adiunctione, denũciandum est prælato, vt patri, & nullo modo vt iudici, quamuis cognitum sit sub quouis secreto naturali, vel etiam iuramento non deregendi: quoniam secretum, aut iuramentum non obligat de re non facienda, quam ex præcepto facere tenemur, tenemur verò fraternæ correctionis ordinem seruare: dum modo cognitum sit extra confessionem, & viam ad confitendum. Ita *Sot. q. 5 art. 6. lib. 5 de iust.* cum multis, quos citat. Probatur, quia hæc denunciatio est pars fraternæ correctionis, finis verò correctionis fraternæ, est vtilitas peccatoris denunciati non pœna.

32 *Int.* Quomodo se gerere prælatus debet, cum fraternè denunciatis de crimine secreto? *Resp.* Potest illos paternè interrogare de criminis ad notitiam certius habendam. Potest asperiùs increpare: Potest secretis pœnis, & moderatis punire, vt pa-

rer

ter: non tamen manifestis,& duris,vt iudex. Potest contumacem, & negantem excommunicare coram denunciante,& testibus,vt decernitur.*cap. Nouit, de iudic.* Nullo tamen modo potest eos publica pœnitentia, & infamia detegere; quia prælatus tenetur consulere famæ delinquentis, vt quiuis alius, nisi tam graue esset peccatum, vt in illius pœnam iustè priuaretur delinquens bono famæ. Quod tamen rarissimè contingit, excepto peccato hæresis, alijsque grauissimis redundantibus in perniciem communem.

Int. Quomodo se gerere debet prælatus cum fraternè denunciatis de crimine publico? *Resp.* Cum fraternè denunciatis de criminè publico, aut occulto vergente in damnum commune, potest se gerere, vt iudex, ac proinde manifesta, & famosa peccata potest inquirere, notoria punire. Ita Conc. Trident. *sess. 24 cap. 8. de refor.* & patet, quia denuncians tale crimen potest, & aliquando tenetur denunciare, vt iudici ad impedienda communia damna, ergo ipse prælatus procedere, vt iudex. 33

Quæres, quod sit peccatum publicum, manifestum, notorium, famosum. *Notorium*, & *publicum* est, vel publicitate facti, quando scilicet ita est propalam crimen, vt nulla tergiuersatione celari possit: vel publicitate iuris, quando scilicet per iudicem fuit conuictum. *Manifestum* est, quod publicè diuulgatum, fama orta à scientibus aliqua tergiuersatione negari potest. *Famosum* est quod publicè scitur ex iudicijs verisimilibus per infamiam. Infamia verò definitur communis locutio ex verisimilibus coniecturis surgens, habitis à viris timoratis, non leuibus, ac malevolis.

Int. Ad qui tenetur fraternè denunciatus? *Resp.* 34

Si subditus sciat se esse fraternè delatum, tenetur detegere crimen prælato, vt patri, minime verò, vt iudici. Probatur, quoniam prælatus per fraternam denuncationem non habet ius interrogandi iuridicè, sed paternè? ergo nec denunciatus tenetur se detegere vt iudici, sed vt patri. Qui si intelligat prælatum ex propria reuelatione processurum, vt iudicem, potest amphibologia vti, & crimen occultum negare. Ita Sot. 5. *de iust. q. 6. art. 2. & de secret. teg. q. 4.*

35 *Int.* Quis ordo seruandus circa hæresi infectos *Resp.* Si denunciator hæreticum admonere potest, & certus est secretam admonitionē profuturam, nullumq; fidei, & Ecclesiæ detrimentum futurum, illicitum est occultum hereticum ad iudicem deferre. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 33. *artic.* 1. & reliqui omnes Theologi, teste *Sot. de secret. teg. memb 2. qu. 4. & libro 5. de iust. q. 5. art.* 1. consentiunt Canonistæ, quos affert *Nau. cap. Nouit & capit. inter verba.* Ita denique decreuit. *D. Paul 3. ad Tit. Hæreticum hominem*, inquit, *post vnam, vel alteram correctionem deuita.*

Probatur ratione, quia nulla tunc subest rationabilis causa propter quam hic ordo omitti debeat nam ea esset, vel peccantis, vel Ecclesiæ bonum, hoc verò in nostro casu potiùs per secretam correctionem, quàm per denunciationem acquiritur. Quoniam verò rara est moraliter certa hæc per secretam monitionē spes emendæ in hæreticis ex mālitia, quin potiùs cautiores reddantur ad sibi, alijsq; occultiùs nocendum, statim sunt denunciandi. In qua præsumptione Inquisitorū edicta nituntur, quę indistinctè iubent hæreticos denunciare. Quod de hæresi dixi, dico etiam de peccato quolibet, in commune damnum redundante, quod si per

secretam

secretam monitionem corrigendum non speretur, statim est deferendum. In primis, quia commune bonum famæ delinquetis anteponendum. Deinde, quia cùm delinquens sit aggressor, repelli potest cum damno ipsius, vt cõstabit ex propria materia ad quintum Decalogi præceptum. Idem dicendum est de peccato vergente in damnum tertij, iuxta easdem rationes.

Int. Quid dicendum de ordine correctionis circa eos qui renũciant iuri famæ? *Resp.* Dico *primò*, In statu perfectionis quem religiosi profitentur, possunt singuli professores, imò & vniuersus ordo renunciare naturali, & Euangelico fraternæ correctionis progressui. Probatur, quia iste processus seruandus est, ne lædatur alterius fama; sed vnusquisque dominus est suæ famæ saltem in perfectionis finem, ergo, &c. Quamobrem falsò dixit *Barnes. 2. 2. qu. 33. artic. 8. dub. 2. ad. 7.* non esse expediens, vt tota communitas renũciet ordini correctionis fraternæ. Dico *secundò*. Prædicta renunciatio fieri intelligenda est circa denunciationem faciendam Prælato, vt patri, nequaquã vt iudici. Apertè deduci videtur ex naturali æquitate, quæ ostendit neminẽ sui tam acerbum vindicẽ extitisse, vt illi iuri plusquam ad spiritualem profectum renũciauerit. Dico *tertiò*. Huic iuri nunquam fuit renunciatum circa peccata dicti, aut facti contra eum prælatum, cui fit denunciatio: hæc enim huic prælato denunciare, peccatum susurrationis est, vt docet D. Thom. *in 4. d. 19. q. 3. art. 1. & 2. Susurro vel ò & bilinguis* Eccl. 28. *maledictus*. Facienda igitur est huiusmodi denunciatio alio superiori, non eidẽ, de quo detractũ est. Dico *quartò*. Huic iuri renũciato non obstat secretũ naturale, etiam iuramento assertũ. Quantumuis enim quis promiserit secretum, nõ 36

tenetur illud hac in re seruare, quoniã non valet iuramentum factũ de non seruanda regula perfectionis, qualis est, quæ hanc denunciationem iubet.

Quo pacto proximus est diligendus circa vitam corporalem §. 4.

1 *Quantum diligere tenemur proximum in necessitate vitæ corporalis.*

2 *An quis pro seruãda proximi vita, possit suã amittere.*

1 INTERROGATIO. Quomodo, & quantum diligere debemus proximum in necessitate vitæ corporalis? *Resp.* Quanquã in spiritualibus potiùs nos diligere, quam proximum tenemur, in corporalibus tamen minimè; atque ita exponere possumus nostram vitam corporalem, pro vita corporali proximi. Ita communis opinio.

Dico igitur. Extremè proximo cõstituto in temporalis vitæ discrimine, tenemur etiam cum dispendio graui rei familiaris succurrere. Verbi gratia. Est quis inter infideles occidendus, nisi reddat centũ aureos, adest, qui eos habet tenetur eos offerre, vt innocẽs liberetur à morte. Hinc colliges eum, qui scit aliquem iniustè damnari ad mortem, nisi ferat testimonium innocentiæ, teneri illud ferre etiam si iter facere nequeat, nisi cum magna expẽsarum iactura. In graui necessitate vitæ, solùm tenemur succurrere cùm possumus absque notabili detrimento rei familiaris.

2 *Int.* Potestne quis succurrere proximo extremè periclitanti de vita corporali cum propriæ vitæ dispẽdio? *Resp* Potest, & est actº bonus, & meritorius. Verbi gratia. Sunt duo in mari, non suppetit nisi vna tabula ad salutem, quæ duos non capit, possum proximo illam relinquere, refert Bannes. 2. 2. *qu.* 26. *artic.*

art. 4. Hoc tamen intellige, nisi persona sit publica, ex qua dependet bonum cõmune, nam si talis tabalam habeat, grauiter peccat eam dando. Si nõ habeat, alter qui habet, relinquere illi tenetur. Probatur facilè, quia commune bonum anteponendum est cuiuis particulari.

Quo pacto proximus est diligendus circa rem familiarem. §. 5.

1 *Quantùm diligere teneamur proximum in necessitate rei familiaris.*

1 INTERROGATIO. In necessitate rei familiaris proximi ad quid tenemur? *Resp.* Proximo constituto in extrema rei familiaris penuria, tenemur succurrere; etiam ex necessarijs ad statum. Proximo in graui rei familiaris inopia constituto solùm tenemur succurrere, ex superfluis ad statum. 1

Quo pacto diligendus est proximus circa communia beneficia. § 6.

1 *Quantùm teneamur diligere proximum circa beneficia communia.*

INTERROGATIO. Quid circa communia beneficia dicendum putas? *Resp.* Proximo, etiam inimico, non possumus subtrahere communia beneficia, in quibus habet cum alijs eandem causam, & rationem. V. g. Salutas hos in coronide, prope quos transis, debes etiam salutare proximum inimicum. Facis eleemosynas publicas, quibus tuis pauperibus accedentibus, quia distributor es bonorum cõmunium, non potes eleemosinam proximo pauperi denegare, quia inimico. Fundis preces pro omnibus istius vrbis, aut regni, aut loci, non potes non pro inimico orare. 1

Quo

Quo pacto inimici diligendi. §. 7.

1 *Quæ signa amoris ostendere tenemur inimico.*
2 *An teneamur inimico remittere iniuriam.*
3 *An liceat aliquando odisse inimicum.*
4 *An liceat proximo malum exoptare.*

1 INTERROGATEO. Quæ charitatis signa inimico sunt ostendenda? *Resp.* Particularia beneficia, quæ solent amicis exhibeti, vt familiares collocutiones, non tenetur quis inimicis exhibere. Ac proinde semoto scandalo, non tenetur eos alloqui, quamuis antea sæpè sæpiùs familiariter alloqueretur. Neque item munuscula mittere, quæ mittere, solebat.

2 *Int.* Tenemurne inimicis iniuriam remittere? *Resp.* Tenemur quòad odium, & animi exulcerationem: non tamen quòad satisfactionem: ita quòd amoto odio personæ potest zelo iustitiæ exigi satisfactio, vsque ad suspendium. Ita D.Tho. 2.2.q.25. *art.*8.&9. *& cum eo Nau. in sum. cap.*14 *n.*25.

3 *Int.* Potest ne aliquãdo inimicus odio haberi. *Resp.* Nequaquã ratione personæ; potest verò ratione improborum morum, ita vt nõ personam, sed morum improbitatem detestemur. Sic regius Vates de se ipso fatetur. *Iniquos odio habui. Psal* 118.

4 *Int.* Possumus aliquãdo proximo malum exoptare? *Resp.* Ob spirituale bonũ possumus proximo desiderare corporale malum, vt infirmitatẽ corporis ad salutem animæ ex ea prouenientem, Item ob spirituale bonum aliorum, licet alterius mortẽ expetere; vt mortem hæretici, veneno hæresum alios inficientis, ne pestis longiùs serpat. Item zelo iustitiæ possumus desiderare malefactorum punitionem, vt criminibus via intercludatur.

De

De amore parentum erga filios suos. §. 8.

1 *Quibus in rebus teneantur parentes ostendere amorem filijs.*

Interrogatio. Circa quæ tenentur parentes ostendere amorem filijs. *Resp.* Circa *quatuor.* In primis circa congruam sustentationem: tenentur enim sub mortali illos, etiam naturales & spurios alere, cũ possunt. Quamobrem peccat grauiter, qui ægrotum filium ad hospitale domum remittit: aut paruulum ad ostia ciuitatis exponit: aut sinit stipem ostiatim corrogare. Ita Syl. *verbo Filij* §. 21. Mol. *de primog. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 52. Gutier *lib.* 1. *pract. q.* 109. *Secundò.* Circa legitimæ cõseruationẽ, ná peccat grauiter filiorũ legitimã notabiliter minuendo gratuitis donationibus, aut fictis onerosis contractibus, qui re vera sunt donationes, vt docet Iason. *L. ex hoc iure ff.* Potest tamen illam minuere donationibus remuneratorijs, & contractibus veris onerosis. Remuneratio verò non consistit in indiuisibili, sed potiùs vera gratitudo donum excedit remuneratione, vt adnotauit D. Tho. 2. 2. *q.* 109. *art.* 6. *ad* 31. *Tertiò.* Circa spiritualia, & ideo peccant non eos edocendo Christianam doctrinam; non eos cogendo seruare Dei præcepta, & Ecclesiæ; non eos à prauis consuetudinibus, & peccandi occasionibus amouendo. Et ideo quotiescunque filij peccant, vel sunt in periculo peccandi propter parentum incuriam, toties parentes peccant. *Quartò.* Circa correctionis pœnas; eas enim ita tenentur moderari, vt non inferant notabile nocumentum, nam illud inferendo, vel ex odio puniendo, charitatem lædunt, vt alij. Moderatam verò pœnam infligere possunt, non

1

solùm

solùm ad euitandum futurum peccatum, sed etiam ad puniendum præteritum.

De amore filiorum erga parentes.

1 *Quando peccat filius contra præceptum de diligendis parentibus.* (rere.
2 *An filio potius, quàm parenti teneatur filius succur-*
3 *An potius patri, quam matri teneatur filius succur-rere.*

1 INTERROGATIO. Quando peccat filius contra præceptum de diligendis parentibus? *Resp.* In primis, quando eos ita durè, & supercilioſa fronte alloquitur, vt videatur odiſſe. Ita Angel. *verb. filius, n.* 30. *Sylu. verb. filij* §. 22. Secundò, quando illis in magna neceſſitate conſtitutis non auxiliatur, cùm poteſt. Neque eum excuſat, quòd pater alere vitam poſſit per ſordidam artem, quam caller, cum ſui ſtatuſque dedecore. Probatur apertè, quia parentum, & filiorum amor mutuis conditionibus exercetur, ſed parens filio in tali neceſſitate conſtituto tenetur ſuccurrere, ergo & filius parenti. Quod ita verum eſt, vt peccet mortaliter filius, ſi patre in tale neceſſitate relicto religionem ingrediatur, teneaturque egredi, ſi aliter illi mederi non poteſt. Si verò illa neceſſitas poſt religionis ingreſſum euenit, quamuis egredi non teneatur, ſuccurrere tamen tenetur. Auctores pro hac ſententia afferam ad 2. Decalogi præceptum.

2 *Int.* Cui tenetur filius ſuccurrere, parenti an filio? *Reſp.* Si vterque in extrema neceſſitate fuerit, potiùs parenti quàm filio. Ita D. Thom. 2.2. *q.* 26. *art.* 9. *ad.* 3. quia maius bonum à parẽtibus accepit, quàm à filiis. Si autem neceſſitas ſit infra extremam potiùs filio, quàm parenti. Ita Roder. *cum al. is, c.* 19. 14. *num.* 9.

3 *Int.* Patre, & matre in æquali neceſſitate conſtitutis cui eorum tenetur filius ſuccurrere, cùm ambo-

bus

bus non poteſt? *Reſp.* Illi, à quo maiora beneficia, & amoris ſigna accepit: Ita. *D. Thom. & Bañes* citato loco *art.* 10. Si verò ab vtroque æqua beneficia accepit, priùs patri, quàm matri.

Qui manifeſtè peccent contra hoc præceptum, §. 10.

1 *Qui peccent contra præceptum de diligendo proximo.* 1

INTERROGATIO. Qui manifeſtè peccat contra hoc præceptum? *Reſp.* Qui proximum excludit à communicatione generaliũ orationũ, quas pro communi fundit, vt notat D. Thom. 2.2. *qu.* 83. *art.* 1. Qui res ſuas corporales antefert bonis proximi ſpiritualibus. Qui proximum non reprehendit, cùm debet, vel de eo nõ denunciat ad bonum commune Reipublicæ, vel particulare ipſius, aut tertij innocentis, vt dixi in materia correctionis fraternę. Qui ob offenſam odio, & rancore illum proſequitur. Qui potens impedire, ne alius mortaliter peccet ſine proprio incommodo, dedecore, & verecundia non impedit. Qui ſuo conſilio, fauore, aut ope cauſa alij eſt peccandi mortaliter. Qui non vitat ſcandalum paſſiuum proximi cùm poteſt, abſque notabili proprio detrimento, veluti occaſionem, in qua fœmina turpiter adametur, & ſimiles.

CAPVT IIII.

De primo Decalogi præcepto. §. 1.

Non habebis Deos alienos coram me.

Quibus actibus Deum colimus.

INTERROGATIO. Quibus actibus Deum colimus? *Reſp.* Tribus, fide, ſpe, charitate, virtutibus Theologicis & religione virtute morali: de ſingulis me roga, paratus enim ſum reſpondere. 1

De

De Fide. §. 2.

1 *Quid sit fides.*
2 *An sit necessaria externa manifestatio fidei.*
3 *Quo tempore facienda est fidei confessio.*
4 *An Christianus à tyranno comprehensus licitè fugere possit.*
5 *An liceat Christiano comprehenso corrumpere custodes largitionibus ad vitam seruandam.*
6 *Quæ actiones sunt contra confessionem fidei.*
7 *An sit contra confessionem fidei vti vestibus infidelium.*
8 *An liceat Christiano non vti veste, quam infidelis rex gestare præcipit in signum fidei.*
9 *Vtrum ex præcepto confitendæ fidei teneatur Christianus illud signum gestare.*
10 *Non manet excommunicatus à bulla Cœnæ, qui animo credens, exterius fidem negauit.*
11 *Quotuplex est fides.*
12 *De quibus tenemur habere explicitam fidem.*

1 INTERROGATIO. Quid est fides? *Resp.* Et assensus intellectus circa ea, quæ per Spiritum sanctum Ecclesiæ reuelata sunt, quatenùs à Spiritu sancto sunt. Ex hac definitione sequitur materiam fidei esse omnia, quæ in scripturis Canonicis continẽtur; & quæ per traditiones Apostolicas vniuersales conseruantur, & quæ in Concilijs generalibus, & particularibus à Sede Apostolica confirmatis determinantur; & quæ à Romano Pontifice, vt tali, definiuntur: similiter, quod vnanimi consensu omnes sancti Doctores dicunt: & omnia etiam, quæ ex aliquo horum per argumentum infallibile deducuntur.

2 *Int.* Estne huius fidei internę manifestatio externa ad colendum Deum aliquando necessaria? *Resp.* Maximè. Constat ex D. Paul. ad. Rom. 10. *Corde creditur*

ditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem & ex Christo Domino. Matthæi 10. *Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo.* Ita D. Tho. 2. 2. *q. 3. art. 2. Tert. in Scopiaco* aduersus Gnosticos, Oppositumque asseruerunt hæretici Helchesaitæ, teste Eusebio *lib. 6. hist. cap.* 31. Niceph. *lib. 5. cap.* 28. Vnde D. Chrysostom. *hom. 25. in Matth.* Radix confessionis fides est cordis, confessio autem fructus est fidei: nec valet ergo confessio oris sine fide cordis, nec fides cordis sine confessione oris. Ita decernitur in *Concil. Nicen. Arelat.* & aliis.

Int. Quo tempore facienda est fidei confessio? *Resp.* 3 In primis cũ Christianus interrogatur de Deo, quẽ colit, publica authoritate. Nam si priuata alicuius particularis hominis rogetur; potest dissimulare veritatẽ, dummodo taciturnitas non innuat erubescẽtiam cultus, vel negationem Dei non ostendat, nec scãdalum sequatur, & periculum aliorum deficiendi à fide. Cùm enim aliquis videt, ex sua taciturnitate alios fideles trahi in errorem, tenetur etiam cum vitæ amissione fidem manifestare: ita Gratian. *cap. Existimat, cap. Non solùm, cap. Nolite*, latè ostendit. Vnde *Aug.* ibidẽ citatus, *si times*, inquit, *mortẽ carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ.* Dummodo etiam vtilitas spiritualis proximi non impediatur. Quando enim quis cernit alios errore teneri, quẽ deponẽre, si ab ipso fiat fidei manifestatio, tenetur illam manifestare. Pudor verò, timor, erubescentia, aut saltẽ, quædam mentis tergiuersatio satis innuitur, cùm Christianus à iudice publicè interrogatus, tacet. Si tamen iudex interroget, non vt fidem persequatur, ac detestetur, sed quia falsò arbitratur Christianos homines esse perditis moribus, & sceleratis, nõ solũ tacere Christianus potest, sed amphibologicè in-

ciari, se esse Christianum, quia tunc, vt aduertit D. Thom. *ad cap.* 10. *ad Heb. lect.* 2. nulla fidei irrogatur iniuria.

4 *Int.* Potestne Christianus à tyranno comprehensus vitæ propriæ consulere per fugam? *Resp.* Pars affirmans omninò asserenda. Ita nos docuit Christus Dominus. *Exemplo* vt constat *ex Matth.* 2. 12. 14. *ex Ioan.* 8. 11. *ex Luc.* 4. quæ loca expēdit *Aug. epist.* 180. *ad Honoratum Cypriani.* tum *lib de lapsis*, tum *epist.* 56. & *Athan. in Apolog.* Deinde docuit *verbo* Matthæi. 10. *Cùm vos persequentur in ista Ciuitate, fugite in aliā* Docuere Apostoli fugiendo, *constat Act.* 9. & 12. item *ex* 2. *Cor.* 11. & ideo Terruliani librum de fuga oppositum asserētis appellat Nicephorus *lib.* 4. *hist. cap.* 12. & *D. Hieronym. in Cathol. script.* scripturam aduersus Ecclesiam. Ratio Cypriani est optima, vt refertur *ann.* 9. *ad* citatū *librū Tertull. de fuga.* Quis quis, in Christo manens, recedit, non fidem negat, sed tempus exspectat. Quæ verba permissionem, præceptum, & consilium continent, si diuersorum locorum, temporis, personarum, & circumstantiarum ratio habeatur. Nam si non sit euidens periculum negandi fidem, permissio est condolens humanæ infirmitati. Si verò adsit tale periculum, præceptum est; quia vnusquisque tenetur fugere spirituale interitum; si verò ex ea fuga speretur magnus Ecclesiæ prouentus, consilium est, quia vtile commune meo antefero, cùm martirij gloriam pro percipiendo Ecclesiæ fructu vberiori omitto. In quo vltimo euentu præceptum est, si nullus superesset Ecclesiæ Doctor & fautor, præter me; tunc enim tenerer vitæ per fugam consulere.

5 *Int.* Licètne Christiano tyrannum placare donis, & custodes pecunia corrumpere ad fugam? *Resp.*

Licet.

Licèt ita cõstat feciſſe quoſdam D.Paul. diſcipulos. *Act.*17. Iaſonem nimirum & alios, & ideo potuerunt Paulum,& Syllam ex Vrbe dimittere.Fecit itidem Rutilius martyr,cuius meminit Tertull.*in libro de fuga.*Fecerunt fideles Romani,vt conſtat ex *Annal.Eccleſ.an.*20. Probatur ratione;nam licitum eſt fugere;ergo licitum erit largitionibus medium inuenire ad fugam.Hoc tamen intelligo, quando cuſtodes non tenentur ſub iuramento incluſos cuſtodire,alioqui peccato periurij occaſio offerretur.

Int. Quæ actiones ſunt contra confeſſionem fidei? *Reſp.* Eæ, quæ ex natura ſua, vel ſuperſtitionis vſu,in idola exercentur, ac proinde, qui eas coram idolis exercet, fidem diffitetur, & contra eam peccat.Vt cùm quis per idola iurat,thus offert,reuerentiam idolorum ſimulacris exhibet, aut alias actiones peragit,quæ ad diſtinctionem ſectæ inuentæ ſunt. 6

Int. Eſtne contra confeſſionem fidei vti veſtibus infidelium? *Reſp.* Vti veſtibus infidelium,quę ad politiam gentis pertinent,neque ad diſtinctionẽ ſectæ vſurpatæ ſunt, (vt inter Turcas tobalia linea ad velandum,ſeu potiùs grauandum caput: inter Iudæos pileus crocei coloris:apud Bragmanes certæ lineæ ex collo appenſæ) vrgente neceſſitate, & ſublato ſcandalo non eſt contra confeſſionis fidei præceptum, & ideò iis vti licet: vt cùm quis velit inter Turcas verſari ad probagandam fidem,aut inter hęreticos ad eos reducẽdos, aut per infidelium regiones iter agere peregrinandi cauſa.Ita Caiet. 2.2.*q.*3. *art.*2.Sylu.*verb.Fides.*§.5.Nau.*cap.*11. *num.* 27.Atque hoc ita verum eſt, vt etiam vti liceat religioſorum infidelium veſtibus, dummodo non habeant peculiare ſignum erroris profitendi, ſed ſint tantùm in- 7

dicium maioris sanctitatis,& perfectionis vitæ. Atque ob hanc rationem in Iapponia Patres sanctissimæ Societatis IESV vtuntur vestibus Bomzorum, tanquam homines à terrenarum rerum curis, negotiisque remotiores.

8 *Int.* Quid si Turca,vel alius infidelis Lego præcipiat,vt Christiani signum fidei gestét;licéne Christiano non afferre tale signum? *Resp.* Ita posse absq; iniuria fidei,arbitrantur docti viri. Adrian. *in 4.q. 2. de bapt. art. 2. Victoria, & Doctores Salmanticenses:* nisi in contumeliam fidei illud signum imponatur; tunc enim non erubescendũ, sed ingenuè fides profitenda est gestando tale signum. Ita intelligendi sũt Caiet. 2.2.*q.3.art* 2. Sylvest.*fides q.5.*

9 *Int.* Difficilior quæstio suboritur, & est hæc: Tenenturne ex præcepto confitẽdæ fidei Christiani illud signũ gestare? *Resp.* Si tales Christiani noti iam sunt,tenentur quidẽ, quia aliter indicarent se fidem abnegasse nõ ostẽso signo. Si verò ignoti sunt,se detegere per illud signũ minimè tenentur: nemo enim tenetur fidẽ suã per expressam confessionẽ prodere, præcipuè cùm adest vitæ, vel alicuius magni nocumenti periculũ,nisi specialiter interrogetur. Ita cómunis opinio cum D. Thom. *locis citatis.* præcipuè *cap.10.ad Heb.lect.* 2. Vnde iuxta cómunem sententiam,si tyrannus pręconis voce pręcipiat, vt omnes Christiani qui fidem abnegare noluerint ad tribunal causam dicturi accedant, nemo se ipsum manifestare,martyrióque offerre tenetur: vnde cũ impositi signi susceptio sit quædam fidei manifestatio, nullus ad eam,cũ generaliter præcipitur, Christianus in conscientia obligatur,nisi fortassè ex circumstantiis insignis aliqua in Christianam religionem redundaret contumelia: cuiusmodi censeretur illa

si crederetur omnes Christianos de facto fidem abiuraſſe, eoſque non ad declinandam iniuriam, ſibi non fidei inferendam, ſed ad profitendam ſuperſtitionem ſignum geſtare noluiſſe.

Int. Si quis animo credens, præ timore tamen fidem exteriùs negauit, incurritne excommunicationem Cœnæ latam in hæreticos? *Reſp.* Minimè: quia licet grauiſſimè peccauerit, non eſt tamen formaliter hæreticus, quia fidem non amiſit, iuxta Alenſ. 2. *p. tit.* 53. *memb.* 2. talis autem excommunicatio lata eſt in hæreticos formaliter tales. 10

Int. Quotuplex à Theologis aſſignatur fides? *Reſp.* Duplex, implicita, & explicita. Fides *Implicita* eſt, qua credimus aliqua myſteria, quia continentur in aliis, vt cũ credimus Chriſtũ Dominũ habere duas voluntates, diuinam, & humanã, quoniam credimus habere duplicem naturam humanam, & diuinam, in quibus duæ voluntates neceſſariò continentur. *Explicita* fides eſt, qua credimus diſtinctè aliquod certum myſterium reuelatum. 11

Int. Tenemurne habere explicitam fidem de omnibus reuelatis? *Reſp.* Minimè. Tunc enim opus eſſet tenere memoria ſcripturas omnes ſacras, traditiones Apoſtolicas, Conciliorum decreta: circa hæc ſufficit fides implicita credendo, quæ Eccleſia profitetur. 12

Int. Tenemur de aliquibus habere explicitam fidem? *Reſp.* Maximè. Ita quilibet etiam ruſticus, tenetur explicitè credere duodecim fidei articulos ad humanitatem, diuinitatémque Chriſti ſeruatoris pertinentes; minimè tamen difficultates eorum, niſi Epiſcopi ſint, & Doctores Eccleſiarum, quorum intereſt docere rudiorem plebẽ. Ignorare verò hos fidei articulos explicitè, ſi ignorantia ex magna, ne- 13

gligentia proueniat, peccatum mortale est. Quod peccatum pastoribus tribuetur, si oues non edoceant.

14 *Int.* Licétne Christiano se idololatram fingere, vt infidelem conuertat, vel hæreticum deprehendat? *Resp.* Minimè. Ita D. Aug. *lib. 2. retract cap 60.* & *lib. contra mendac. cap. 3.* Palud. *in 3. d. 25.* Caiet *in 4. Reg. ca. 10.* Ratio eius est quia etiam tunc veritati, & grauitati fidei inuritur iniuria. Quod si aliqui Martyres aliquando simularunt se velle sacrificare, vt apertiùs, & liberiùs coram omnibus Christum confiterentur, sicuti de Procopio legimus *2. Sinod. Nicen. act. 4.* vt videre est apud Lipom. *tom. 6.* & Sur. *tom. 4. 8. Aug. die. Iul.* magno cum miraculo dissoluente dæmonis simulacrum in aquam, id fecerunt ex diuino instinctu. Iehu verò consilium *4. Reg. 10.* ad interficiendos sacerdotes Baal, non approbat D. Thomas, nec Augustin. locis citatis.

15 *Int.* Licèt ne Christiano tyrannum adire, cùm non de fide rogatur, nec aliud emolumentum spirituale probabiliter speratur, quàm sola mors data in odiũ Christianæ religionis? *Resp.* Minimè. Ita D. Aug. *lib. 2. de serm.* interpretans illud Christi D. dictũ Matt. *7. Nolite proijcere margaritas ante porcos, neq; sanctum dare canibus.* Ideo tale martyrium appellat Athan. *in Apolog.* sui homicidium. D. Thom. *2. 2. q. 3. art. 2. ad 5.* & *q. 124. art. 1.* errorem contra charitatem propriã, negauitq; esse martyrem Concilium Eliberitanum. Ac proinde talem Christianum peccare mortaliter docet Nauar. *in sum. cap. 11. nu 40.* Sunt hæc de re verba D. Cypriani *vltima eius epist.* magni faciẽda. Vos autem fratres per disciplinam, quam de mandatis dominicis accepistis, quiescite, nec quisquam vestrũ, se gentibus offerat, apprehensus, & traditus loqui

debet

debet, siquidem Dominus nos confiteri magis voluit, quàm profiteri. Hæc ille.

De peccatis contra fidem. §. 3.

1 *Quæ peccata sunt fidei contraria.*
2 *Quæ pertinacia requiritur ad hæresim.*
3 *Quot modis peccatur peccato hæresis.*
4 *An sit aliud peccatum contra fidem præter hæresim.*

Interrogatio. Quæ peccata sunt fidei contraria? *Resp.* In primis est hæresis: hæresis verò ita definitur. Est error pertinax hominis Christiani, fidei Catholicæ ex parte contrarius. Est autem error existimatio veri pro falso, aut falsi pro vero. Quare de essentia hæresis est error intellectus contumax, qui si nõ est, licèt graviter peccet, qui fidei exteriùs, contradicit non est hæreticus. Hic autem error ad constituẽdam hæresim debet esse pertinax, assertus ab eo, qui scit eum esse contra Ecclesiæ sensum. Ità colligitur apertè ex D. Tho. 2. 2. *q.* 11. *art.* 2. 1

Int. Quantum tempus requiritur ad hanc pertinaciam? *Resp.* Tantum, quantum satis est ad eliciendum actum perfidiæ, qui in instanti fieri põtest, vt docẽt Mer. Hæc igitur pertinacia nõ sumitur ex parte tẽporis, sed ex parte deliberatæ mẽtis, errorẽ vltro amplectẽtis, sciẽtisq; esse aduersus ecclesiæ definitionem, ita egregiè adnotauit Roder. *in sum. c.* 129. *num.* 1. *& alibi.* 2

Int. Quot modis peccatur peccato hæresis? *Resp.* Tripliciter. *Primò*, solo actu interno erroris. *Secũdò*, solo actu externo negationis, interiùs rectè sentiendo. *Tertiò*, interiùs, exteriusq; negãdo. Primũ, & tertium peccatũ cõstituit hominẽ formaliter hæreticũ. Secundũ verò tantũ modo malũ Christianũ, & hominẽ inconstanti animo. Per peccatũ interius nulla incurritur excõmunicatio. Per peccatũ verò ab exteriori 3

teriori actu, interioríque errore constitutũ, maximè: adeò vt quãuis sit occultissimũ, nullo arbitro conscio tali censura puniatur. In quo euẽtu iuxta decretũ Concil. Trident. *sess.* 14 *c.* 6. absolui potest ab Episcopo. Peccatũ verò exterius solũmodò patratũ tali cẽsuræ nõ subiacet, licèt oppositũ falsò tenuerit Caiet. 2. 2. *q.* 94 *ar.* 1. contra Syl. *verbo Apostasia* §. 4. Nau. *c.* 11. *nn.* 24. & Tolet. *lib.* 4. *c.* 4. Ratio est, quia talis excõmunicatio lata est in formaliter hæreticos, talis autem non est, qui solo actu externo fidẽ difficetur.

4 *Int.* Estne aliud peccatũ contra fidẽ? *Resp.* Est, dubiũ in fide. Est autẽ dubius in fide, qui nec credit articulis, & rebus fidei, nec diffidit, sed est suspensus omninò ex eo, quia non putat talia esse certissima, aut vt veriùs loquar, quia anceps est, verum certissima sint. Vt autẽ hoc dubiũ cõstituat hominẽ formaliter hæreticũ requirit pertinaciã ex parte dubitantis intellectus, & deliberationẽ ex parte voluntatis, quæ tale dubium amplecti velit (Infidelitas,

5 *Int.* Sunt ne plura? *Resp.* plura quidẽ. Apostasia, &

De Apostasia & Infidelitate. §. 4.

1 *Quid est Apostasia.*
2 *Quid est Infidelitas.*
3 *Quando est Infidelitas peccatum.*

1 INTERROGATIO. Quid est Apostasia? *Resp.* Est error hominis baptizati fidei Catholicæ ex toto contrarius. Ex toto dixi; quia in hoc differt apostasia ab hæresi; hæresis enim negat vnum, aut alium articulũ, apostasia verò omnes negando Christum Deũ verum. Quemadmodum verò hæresis peccatum tripliciter cõmittitur, ita & apostasiæ: eodémque modo de eo, atque de illo dicendum circa censuram.

2 *Int.* Quid est Infidelitas? *Resp.* Infidelitas est er-

ror

ror hominis non baptizati fidei Catholicæ, siue ex toto, siue ex parte contrarius.

Int. Quando est infidelitas peccatum? *Resp.* Quando infidelis sufficientem habet notitiã fidei Christianæ, siue circa omnia mysteria, quia illa edoctus noluit credere, siue circa aliqua, quæ lumine naturæ ostenduntur, vt vnũ tantùm Deum esse. Colendo igitur plures Deos peccat lethaliter contra fidem ipso naturalis luminis ductu ostensam. 3

De Spe, & peccatis contra spem. §. 5.

1 *Quid est Spes.* 2 *Quod peccatum est contra spem.*

INTERROGATIO. Iam de Spe, qua Deus colitur, audire te opto. Primùm igitur mihi dicito, quid sit spes? *Resp.* Spes est inclinatio ad futuram beatitudinẽ Dei auxilio consequẽdã. Inclinationis nomine actũ voluntatis intelligo: habitus enim virtutis spei in voluntate à Deo collocatus, illam inclinat ad sperandã futurã beatitudinẽ benè viuẽtibus promissã, Deóq; gloriã tribuẽdã pro promissorũ veta solutiõe. 1

Int. Quod peccatũ est cõtra spẽ? *Resp.* Desperatio. Est autem desperatio actus volũtatis, qua homo de futura beatitudine promissa desidit, Deúmq; vt fallacẽ detestatur. Hæc autẽ desperatio aliquãdo oritur ex errore intellectus, & amissione fidei: aliquando verò ex Dei odio, quia licet credat eum esse summã veritatẽ, arbitratur tamẽ non esse adeo beneficũ, vt remuneret bene acta. Ad hoc desperationis peccatũ reducitur præsumptio, est autem præsumptio actus volũtatis, qua homo sperat beatitudinem consequi, vel ex solis meris viribus naturalibus, tanquam sibi debitam, vel ex sola Dei benignitate, & misericordia absq; vllo suo bono opere. Vtraque est graue peccatum. Prima quidem, quia superbè sibi arrogat 2

indebita. Secunda, quia iniustum Deum constituit, dum nec bona, nec mala opera respicere illū putat. Qui verò erraret intellectu, & putaret beatitudinē esse consequendam per solas vires naturales, hæreticus esset, cum Pelagianis. Itidem, qui putaret esse consequendam ex sola Dei gratia, hæreticus esset cum Lutheranis.

De Charitate. §. 6.

1 *Quid est Charitas.*

3 *Quot sunt peccata contra charitatem.*

1 INTERROGATIO: Dixisti Deum maximè coli charitatis actu, dic igitur, quid est Charitas? *Resp.* Est actus amicitiæ hominis erga Deum supernaturaliter dilectum, hoc est: vt noster est finis supernaturalis, procedit verò hic actus ab habitu supernaturali à Deo animæ infuso.

2 *Int.* Quod sunt peccata contra charitatem? *Resp.* *In primis* odium Dei, omnium peccatorum maximū, vtpotè, quia iustus punit, sic enim odio haberi potest. *Deinde*, cùm plus amatur præmiū ostensum, quā Deus ostendens, & ideo amatur, quia illud promittit, nec aliter amaretur: hæc.n. inordinatio amoris grauis est culpa, reductioq; per gratiā in rectū tramitē donum est maximū, cuius meritas grates in Cāticis Deo reddidit illa anima, cū dixit, *ordinauit in me charitatē Cā.* 2. *Deniq;* offenditur charitas quādo creaturæ magis, quàm Creatori appretiatiuè applicatur.

De virtute Religionis, qua Deus colitur, & peccatis illi contrariis, quibus Deus magnoperè offenditur. §. 7.

1 *Quid est virtus, quæ vocatur Religio.*

2 *Quæ peccata contrariantur huic virtuti.*

INTER

Interrogatio. Dixisti de virtutibus Theologicis. Fide, Spe, & Charitate, iam ad Religionis virtutem accedamus, & vitia illi contraria. Quid igitur est Religionis virtus? *Resp.* Religionis virtus est quidam habitus à Deo humanæ voluntati infusus, inclinans ad Deo debitum honorem deferendū, quatenùs est primum omnium principium; & ideo omnis diuinus cultus Deo exhibitus per sacrificia, & adorationes; siue internas, siue externas ab hac virtute proficiscitur. 1

Int. Quæ peccata contrariantur huic virtuti? *Resp.* Contrariatur *Blasphemia.* Est autem blasphemia dictum, vel scriptum contumeliosum Dei laudibus, vel sanctis eius. Fit autem, vel tribuendo Deo, quod illum non decet, vel auferendo, quod illi conuenit. vel tribuendo creaturæ, quod soliùs Creatoris est. Contrariatur etiam *Impietas.* Impietas verò est dictum, vel factum contumeliosum Dei honori, aut sanctorum eius. Pietas enim virtus est, qua Deum sanctosque eius honoramus, & reuerentur. Quãobrem imagines conculcare, reliquias sanctorum spernere, & similia opera facere, impietatis est. Est etiam Religioni contraria *Superstitio.* Superstitio verò est vana seu falsa religio indebitum cultū exhibens falsis Diis, queis, cum creaturæ sint, exhibet diuinum honorem, vel etiam vero Deo exhibet eũdem diuinum honorem, non tamen eodem modo, quo exhibendus est, vt cum ei tribuit ritus, ac ceremonias falsorum Deorum, vel cultus Deo ingratos, quales modò sunt sacrificia veteris legis, vt talia, figuræ nimirum futurorum. Ad hanc superstitionem reducitur peccatum eorum, qui mentiũtur miracula à tali imagine facta, spe lucri eleemosynarum, & reliquias falsas exponunt populo colendas, vt ad 2

cas

eas hominum multitudo confluat. Multæ verò sunt superstitionis species. *Prima* est *Idololatria* exhibens diuinum cultum falso Deo. Hæc autē semper supponit errorem intellectus, & amissionem fidei, si mente fit. Et ideo omnis idololatra est hæreticus, si ad superstitionem transit post baptismum, ac proinde subiicitur excommunicationi hæreticorum. *Altera* species est *Magia*, quæ ita describi potest. Est potestas inordinata faciendi, quod supra naturā est, dæmonum auxilio implorato. Tripliciter verò dæmon ad effectus concurrit: vel enim aliunde affert rem, quam ostendit, vt serpentem: vel applicat actiua naturaliter passiuis, ex qua applicatione, naturaliter prodit talis effectus: vel etiam sensus deludit, apponendo sensibus apparentia exterius obiecta ex aere confecta, aut in sensu interiori idola effingendo rerum externarum, quasi præsentium, quæ reuera absunt. Hæc autem Magia includit pactum dæmonis cum homine Mago, quod facit aliquando per se, illi visibiliter apparendo: aliquando per aliū, illi promittendo, per se verò promissa exequendo. *Tertia* species peccati contra virtutem Religionis est *Diuinatio*. Est autem diuinatio inordinata enunciatio eorum, quæ per naturā cognosci possunt, dæmonis scientia adiutrice. Circa hāc verò diuinationem in cuentibus, qui pendēt ab humana voluntate, procedit dæmon experimēto. In effectis verò naturalibus procedit ex scientia, quam habet effectuum omnium naturalium. Diuinat autē dæmō aliquando per apparentes figuras, & talis diuinatio dicitur practigmatia: aliquando per dæmonem mortuis inclusis excitatum, formas enim corporeas accipit, & ex eo loquitur, & dicitur verò ea diuinatio *Necromantia*. Aliquando per vocem arreptitios, qui dicuntur Pythones, seruā

fœminæ verò Pythonissæ. Aliquando loquitur per statuas,& dicitur *Geomãtia*. Aliquãdo per figuras apparentes in aquis,& dicitur *Hydromantia*. Aliquãdo per figuras aereas,& dicitur *Aeromantia*. Aliquando per igues,& dicitur *Pyromantia*. Aliquando per exta animalium,& dicitur *Auspicium*. Reducitur verò ad hoc diuinationis peccatum aliquorum inauguratio, qui cùm ex astris augurãtur, dicitur *Astrologia*: cùm ex mugitu animaliũ, dicitur *Augurium*: cùm ex volatu, aut garritu auium, dicitur *Auspicium*: cùm ex certis verbis, dicitur *Omẽ*, seu ominatio, vt quia miles, verbi gratia, dixit, sistamus gradũ, dux superstitiosus noluit mouere exercitum. Circa *Astrologiam* hoc adijcio, posse quidẽ Astrologos multos effectus naturales, quasi certo promittere: Errant tamen vehementer, cùm prædicunt ea, quæ pendent ex diuina, aut humana voluntate, adeò imperscrutabili, vt solus Deus illi⁹ penetret determinationẽ, teste ipso Deo, *Ierem. 17.* Qui soli sibi arrogat hanc perscrutationẽ dicẽs: *prauũ est cor & inscrutabile. Quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.*

Circa *Augurium*, & *Auspicium* etiam addo naturæ Parentem dedisse animalibus, & auibus certam rerum futurarum diuinationem, vt benè eorum vitæ consuleretur. Hos autem effectus ab illis cognoscere, culpa caret, vt ex meris mare fugientibus colligitur futura tempestas: Vespertiliones verò longè à domibus volantes futuram serenitatem præsagiunt. *Quarta* superstitionis species est vana *Obseruantia*, in qua quædam obseruamus vanè, nullam ex se efficaciam habentia ad aliquos effectus, vel augurãdos, vel efficiendos, vt certa quædam verba ad sanitatẽ capitis, dentiũ, arcuum, &c. *Quinta* superstitionis species est *Maleficia*, quod ita definiri potest. Est ars nocendi

nocēdi alijs, dæmonis potestate ad tales effectus implorata, opus verò malum appellatur maleficiū. Duplex verò est maleficium : aliud amatorium, quo dæmon efficit, vt verbi gratia, coniuges inter se diffideant, & circa alios amore afficiantur. Quem amorem dæmon non gignit cogendo voluntatem, sed in interiori sensu effingendo, & representando imaginationi figuram personæ amatæ pulchriorem, amabiliorem, venustiorem : figuram verò personæ exosæ fœdam, turpem, deformem. Aliud veneficium est pernicioſum, quo dæmon torquet personam veneficiatam, sæpè cum pacto torquēdi partem, quam venefícus alicuius imaginis, quæ apud illum est, pupugerit. Ad hoc peccati genus reducuntur peccata Lamiarum, seu strigum. Hæ potiùs carnalem quærunt delectationem, ferūtur enim à dæmonibus per aëra corporaliter, & cum ipsis corpora assumētibus exercēr rem veneream. Sæpè somno à dæmone coripiuntur, & per insomnia dæmon illis multa representat absentia, facitq; credibile se longas fecisse peregrinationes, multaq; apud exteras nationes vidisse, intrant reseratas domos, dæmone aperiente ianuam, fingunt se homines transmutare in belluas, dæmone videntium oculos falsis imaginibus deludente.

CAPVT. V.

De secundo Decalogi præcepto. §. 1.

Non assumes nomen Dei tui in vanum.

1 *Quid prohibetur in secundo Decalogi præcepto.*
2 *Quo loco Doct. de iuramento agunt.*
3 *Quid est iuramentum.*
4 *An liceat exigere iuramentum ab eo, quem scio iura-*

turum

turum per falsos Deos.

5 *Quotuplex est iuramentum.*

6 *An iuramentum sit actus virtutis.*

7 *Quas proprietates debet habere sanctum iuramentum.*

8 *An liceat vti amphibologia in iurando.*

9 *Quando peccat quis mortaliter iurando ex praua consuetudine.*

INTERROGATIO. Quid prohibetur in secũdo Decalogi præcepto? *Resp.* Iuramentorum abusus. 1

Int. Quo loco Doctores de iuramento agunt? *Resp.* Summistæ *ver. iuramentum. Iurisperiti. 22. q. 1. & tit. de iureiur.* Theol. *in 3. d. 39. Anton. 2. p. tit. 10. Sot. 8. iust. & lib. de iur. abusu. Nauarr. cap. 12. Couarru. capit. Quamuis pact. de pactis.* Et ideo cum in hac materia Auctores non adduxero, apud hos inuenientur, quæ dixero, quos, ne molestus sim, recensere non puto. 2

Int. Quid est iuramentum? *Resp.* Est inuocatio diuini testimonij, in dicti factiuè alicuius confirmationem. Itaque adducitur Deus in testem eorum, quę affirmantur, & infideiussorem eorum, quæ promittuntur. Inuocatur verò Deus, vel explicitè, cùm nominatim effertur, vt cum dicimus, per Deum, per Christum, &c. vel implicitè, & fit, cùm in creaturis existens inuocatur: inuocatur verò in iis frequẽtiùs, in quibus clariùs relucet eius bonitas, sapientia, omnipotentia, gratia, sanctitas, vt cùm iuramus per Solem, per Cœlum, per Angelos, per diuos, &c. Si enim hæ creaturæ inuocantur secundùm se, non est iuramentum. Per creaturas verò posse fieri iuramentum decernitur, *cap. Habemus. 22. q. 1. notant* D. Tho. *2. 2. q. 89. art. 6.* Richard. *in 3. d. 39. art. 1. q. 1.* Bonauent. ibidem *q. 2. art. 2. Alens. 3. p. qu. 31. n. 3. artic. 3. §. 1.* Gabriel. *in 4. d. 39. qu. 1. art. 2. concl. 3. Couar. cap. Quamuis de pactis, §. 1. num. 5.* Irreuerentia tamen est venialis 3

iurare

iurare per creaturas viliſſimas, vt per pilos, per ocreas, docet D. Tho. *loco citato.*

4 *Int.* Licetne exigere iuramẽtum ab eo, quem ſcio iuraturum per falſos Deos? *Reſp.* Licet quidem. Ita decernitur, *cap. Mouet te. 22. q. 1.* Ia Sot. 8 *inſt. citato*, *Conar cap. Quamuis. 1. p. §. 1. nu. 9.* Abul. *c. 5. Matth. q. 270.* Ratio eſt, quia petere ab alio iuramentum, eſt petitio rei bonæ ſecundùm ſe, ſi verò malè fiat, defectus oritur ex malitia iurantis, quemadmodum poſtulare mutuum, bonum eſt, licet ex malitia mutuantis, vſuram pro mutuo exigentis, mutuatio iniqua ſit: Verùm, vt ad petendum mutuum ſub vſuris cauſa requitur, ita, & ad petendum iuramentum ab eo, qui ex malitia per falſos DEOS iuraturus eſt. Cauſa verò debet eſſe detrimentum non leuis momenti; tenemur enim ex charitate pati detrimentum leue pro graui Dei offenſa in proximo euitanda.

Int. Reſp. Quotuplex eſt iuramentum? *Quadruplex*,
5 Aſſertorium, Promiſſorium, Comminatorium, Execratorium. *Aſſertorium* eſt, in quo affertur Deus in teſtem rei negatæ, vel affirmatæ præſentis, aut præteritæ, vt per DEVM iſte occidit hominem, per DEVM non occidit. *Promiſſorium* eſt, in quo adducitur Deus in teſtem rei promiſſæ, vt per DEVM hoc faciam. Quod iuramentum, vt verum ſit, duplici debet conformari veritati, ſcilicet, & præſenti voluntati reddendi rem promiſſam, & futuræ exequendæ promiſſionis, ac proinde tam falsò iurat, qui promittens ſtare promiſſis non decernit, quàm ille, qui promiſſionem non implet. *Comminatorium* eſt, in quo DEVS adducitur in teſtem mali faciendi, vt per DEVM caſtigabo te. In quo iuramento

cum

cum malum est iniustè inferendum, si quis habet animum exequendi, peccatum eiusdem speciei committit, cuius est malum. Si verò non habet animum implendi periurium incurrit. In neutro tamen euentu tale iuramentum obligat, cùm non sit vinculum iniquitatis. *Execratorium*, est in quo Deus adducitur, non solùm in testem, sed etiam in vltorem, & vindicem frangentis tale promissum, vt Deus me destruat, nisi hoc fecero. Solùm aduerte iuramentum assertorium, etiam aliquando respicere futuram rem promissam, vt per Deum hoc euenturum est; Execratorium quoque respicere præsentem veritatem, & mentis conformitatem verbis prolatis, vt hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, nisi loquor verum, nisi hoc ita actum est, nisi modò dico, quod sentio.

Int. Estne iuramentum actus virtutis? *Resp.* Si debito modo fiat, actus est studiosus, & Deo gratissimus, ita enim iubet, Deut. 6. *per nomen Dei tui iurabis, & Psalm. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in eo,* & ita definitur in *Concil. Constantiensi*: est enim actus virtutis Religionis. Quamobrem in hoc secundo præcepto non prohibemur iurare, sed malo modo iurare, vtpote frustra, aut in vanum. Ita enim *Deut. 5. & Exod. 20. Non assumes nomen Dei tui frustra, seu in vanum.* Hoc est sine debitis circumstantiis siue quibus Christus Dominus prohibet iurare etiam verum. *Matth. 5. Dico vobis non iurare omnino*, vt ibi interpretatur Maldonatus. Addit Christus Dominus. *Sit sermo vester, est, est, non, non, quod autem abundantius est, à malo est*, ex Græco à maligno est, hoc est, prauam consuetudinem iurandi irreuerenter procurante, sic Theophilact. 6

Int. Quæ, & quot proprietates debent comitari

iuramentum, vt bonum sit? *Respond.* Tres, *Veritas, Iustitia, iudicium*: nam sine veritate est mendacium, sine iustitia, hoc est, cum fit de re illicita, & iniusta, est iniquum: sine iudicio, & debita reuerentia, est indecens & temerarium. Vt igitur sit verum, requiritur veritas, vt sit iustũ, requiritur rei æquitas. vt sit reuerens, & decens, requiritur iudicium. Ex defectu harum proprietatum iuramentum est peccatum: Lethale quidem, si deest iustitia in materia graui, si verò deest veritas siue materia sit leuis, siue grauis, imò grauius, quò res est leuior, veniale verò, si desit iudicium, vel iustitia in re leui.

8 *Int.* Licétne in iuramento vti amphibologia, hoc est, aliud proferre verbis, aliud subintelligere mente? *Resp.* Interrogatus à iudice amphibologia vti nõ potest, cùm iuridicè interrogatur, sed peccat lethaliter non respondendo ad mentem interrogantis. Ita communiter Doctores: Abulens. *cap.* 5. *Matth. q.* 261. Sot. 8 *iust. q.* 1. *art.* 7. *ad* 4. Caiet. 2. 2. *q.* 89. *ar.* 7. *ad* 1. Nau. *cap.* 12. *nu.* 8. Ratio est, quia interrogans iuridicè ius habet ad exigendam veritatem. Peccat secundò etiam lethaliter, qui cùm sponte sua, nec peritus iurat, & vtitur amphibologia ad decipiendos alios. Amphibologia tamen vti licet, imprimis cùm non iuridicè interrogatur, cùm per metum, iniuriam, vel nimiam importunitatem cogitur iurare. Hæc est doctrina communis, & fermè absque controuersia. Ita Adrian. *in mater. de cor. frat. col.* 7. Maior. *in* 4 *d.* 15. *quæst.* 18. Alens. 2. *p. q.* 137. *nu.* 4. *art.* 2. §. 1. Nau. *cap* 12 *num.* 8. *&* 9. *&* 14 & 18. Sylu. *verb. mendac. &* Nau. *cap. Inter. ver.* 11. *quæst.* 3 *concl.* 6. *& capit. Humanæ aur. quæst.* 1. *num* 9. Eruitur hęc veritas ex eo, quod aliquando ex causa vti licet amphibologia. Vsus est Iacob. *Gen.* 27. *Ego sum filius tuus primogeni-*

tus Esau. Id est secundum ius primogenituræ, ita exponit Ambr. *in vita Iacob. cap.* 13. D. Thom. & Alens. *citati.* Vsus est Raphael. *To.* 5. *Ego sum Azarias, Ananiæ magni filius,* id est secundum fidelitatem. Imò Christus Dominus Marc. 13. *De die illa nemo scit, neque Filius,* id est ad dicendum. Ita D. Thom. & alij sacri Interpretes. Quamobrem licet vxori adulteræ iurare marito amphibologicè, nunquam tale crimen à se commissum, intelligendo ad illud deregendum, Ea etiam vtilicet, cùm iustè quis interrogatur, si datur rationabilis causa non respondendi ad mentem interrogantis. Hoc autem euenit, cùm iudex iuxta legem præsumptiuam rogat aliquem de aliquo actu, de quo ex præsumptione lex sinistrè iudicat, si ille, qui talem actum operatus est, rectè coram Deo illum egit, interrogatus de eo, potest amphibologia vti, & iurare se nihil fecisse. Euenier itidem, cùm quis rogatus an habeat accommodandam rem, vel mutuò dandam, causám habeat non illam dandi, si videat nimirum inde odia, dissidia, rixas, simultates proditura, nisi mutuò det, aut neget apud se habere, potest amphibologicè iurare rem talem apud se non esse. Multa possem exempla congerere, vnum non omittam. Vtrum tempore pestis, cùm custodes locorum rogant me ex falsa præsumptione, an veniam ex vrbe, quam falsò credunt lue pestifera infectam, possim iurare me non inde venire. Arbitror dicendum cum Navar. *cap.* 12. *nu.* 19. posse. Non tamen cum eo sentiendum existimo circa illum qui putans se tali morbo esse liberatum, cum ab oppido peste realiter infecto venit, iurat se non inde venire, peccat enim grauiter quia se exponit periculo inficiendi sanos, siquidem morbus ille aere incluso in plica togæ afferri potest.

8 *Int.* Quando peccat quis mortaliter iurando ex praua consuetudine iurandi? *Resp.* Qui iurandi habet consuetudiné non toties mortaliter peccat, quotics falsum est quod iurat inaduertendo ad periurij falsitatem, sed solùm, quando sciens se facili negotio mentiri inaduertenter, & frequentiùs mentiri quàm verũ dicere, saltẽ in aliqua occasione, verbi gratia, in ludo alearum, addit huic prauæ mentiendi consuetudini peruersum iurandi morem. Tunc enim quoties inaduertẽter iurat, neque tollit illam occasionem peierandi, licèt postea verum inueniat, quod iurauit, mortaliter peccauit iurando, quia ex se non euitauit peierandi periculum. Ita Caietan. 2.2. *q.*98. *art.*3. Nau. *ca.*12. *nu.*6. Ille verò qui licet consuetudinem iurandi habet, mendacium omninò detestatur, & proinde, nec inaduertenter mentitur; licèt postea falsum esse comperiat quod iurauit, periurium non committit, quia mortaliter se non exposuit periculo peierandi. Ita Gabr. *in 3.d.39.q.2.art. 1.not. 2. & art.2. concl. Sot. lib. de iur. abus. c.17 & 12. Iust. 1.p. cap.42.* Si autẽ quis mẽdax est, & ratò verum profert, habétq; consuetudinem iurãdi inaduertenter, attamen vult tam diram consuetudinem tollere, remediaq; adhibet ad eam funditùs extirpandam, iste licet ex consuetudine inaduertenter falsum iuret, lethaliter non peccat, quia humano more facit, quod in se est, vt omninò non iuret, aut saltem verum. Ita communis doctrina, circa quam legatur Gab *in 3.d.39.q.2.art.1. not.2.& art.2 concl.2. Sot. lib. de iuram. abusu cap.7. & 12.* cum aliis.

9 *Int.* Quando peccat quis lethaliter ex sola inaduertentia iurandi? *Resp.* Cum non curat aduertere, verumne sit, an falsum, quod profert ex affectata, & crassa negligentia aduertendi, sed quidquid sit, postea

ſtea examinabit: talis enim exponit ſe periculo peierandi; & ideo ſiue verum ſit, ſiue falſum, quod iurauit, periurium committit. Vellem, vt diſtinctiùs de quolibet iuramento me interroges præcipuè de promiſſorio, comminatorio, & execratorio.

De iuramento promiſſorio. §. 2.

1 *Quantum obligat iuramentum promiſſorium.*
2 *De iurante abſque intentione implendi iuramentum*
3 *De iurante rem falſam abſque intentione iurandi.*
4 *De iurante rem veram abſque intentione iurandi.*
5 *De iurante rem malam.*
6 *An rem malam iurans teneatur eam implere.*
7 *De eo qui iurat ſe non facturum rem bonam.*
8 *de iurante rem futilem, & inanem.*
9 *De obligatione iuramenti de re futili, & inani.*
10 *De iuramento circa medicinam non docendam.*
11 *An iuramentum promiſſorium de re minima obliget ſub mortali.*
12 *An fieri poſſit compenſatio de pecunia, quam iurauit me redditurum.*
13 *De obligatione iuramenti per vim extorti.*
14 *De iuramenti obligatione facti in fauorem tertij.*
15 *De iuramento defuncti, an tranſeat ad hæredes.*
16 *De iuramento facto in fauorem tertij an tranſeat ad hæredes illius.*
17 *An teneatur redire ad carcerem, qui ſub iuramento exiuit.*
18 *de iuramento procuratoris.*
19 *An creditor poſſit prorogare iuramenti obligationem ſui creditoris.*
20 *Quæ cauſa excuſat ab implēdo iuramēto promiſſorio.*
21 *De iuramento aulicorum.*

INTERROGATIO. Eſt ne omne iuramentum promiſſorium adimplendum ſub lethali? *Reſp.* Adeo 1

ad ſui exequutionem obligat iuramentum promiſſorium, ſi de re licita, & honeſta, vt etiam de re minima adimplendum ſit ſub lethali. Ratio eſt, quia in quauis re tota lædituꝛ ratio iuramenti, autoritas nimirũ diuina quæ interponitur. Ita Ricard. *in 3. diſtin. 39. ar. 2. q. 1.* Caiet. 2. 2. *q.* 89. *ar.* 6. Sot. 8. *iuſt. q.* 1. *ar.* 7. *ad* 4

2 *Int.* Quid arbitraris de eo, qui exteriùs iurat ſine intentione implẽdi iuramẽtum promiſſorium? *Reſp.* Peccat quidem grauiter, ſiue res, quam iurat, licita ſit, vt patet: ſiue illicita, non quidem, quod teneatur illud implere, ſed quia quantum in eo fuit (ſi per impoſſibile iuramentum; poſſet eſſe vinculum iniquitatis) ſe obligauit ad rem moraliter malam nimis irreuerenter abutendo iuramento. Ita ſupra citati Auctores.

3 *Int.* Qui ſine intentione iurandi exteriùs iurat, peccatne mortaliter, ſi res ſupra quam cadit, falſa ſit? *Reſp.* Peccatum eſt lethale ita iurare, licèt per vim, fraudem, aut metum extorqueatur iuramentum. Ratio eſt, quia grauis Deo fit iniuria afferre eius teſtimoniũ, quamquã fictè, ad rẽ falſam comprobandã, & propterea illud exterius iuramentum fertur ſupra mendacium graue cum magna diuini inuocati teſtimonij illuſione. Ita Caiet. 2. 2. *q.* 89. *ar.* 7. *& in ſum. ver. periur. vbi Armil.* §. 3. Sot. & Aragon locis citatis.

4 *Int.* Quid dicendum, ſi cadat illa fictio, & iuramentum fictum ſupra rem veram? *Reſp.* ſolùm peccatur venialiter; quia diuinum teſtimonium, licèt rei veræ applicetur, applicatur tamen illuſiuè, cum nonnulla Dei irreuerentia, licèt non magna. Ita Sot. 8. *iuſt. q.* 1 *art.* 7. Aragon. contra Caietanum.

5 *Int.* Quod peccata committit ille, qui iurat rem moraliter malam cum intentione ſe obligandi; & animo adimplendi. Verbi gratia. Iurat ſe occiſurum Petrum,

Petrum,& ita apud ſe ſtatuit? *Reſp.* Duo. Vnum periurij alterum homicidij. Ita Caiet. *in ſum verb. periurii.* & 2.2.*q.*98.*ar.*2. Sot. 8. *iuſt.q.*2.*ar* 3. Sylu. *iuram.* 2.*q.*7 Couar. *cap. Quamuis pactum.* 1.*p.*§.6.

Int. Teneturne, qui malam rem iuranit, illam ex vi iuramenti adimplere? *Reſp.* Minimè: imò tenetur, illam non implere ſub eodem reatu, ſub quo obligat præceptum rem illam prohibens. 6

Int. Qua culpa innodatur, qui iurat ſe non facturum bonum aliquod puri conſilij? *Reſp.* Veniali. Ita communiter Doctores, Caietan. 2.2.*q.*98.*art.*7. Sot. 8. *iuſt.q.*2.*art.*3 *concl.*5. Nauar. *cap.*12.*num.*16. *Couar. loco proximè citato.* Et ratio eſt, quia omiſſio conſilij nullum eſt peccatum; ergo non grauis irreuerentia eſt promittere illam omiſſionem. 7

Int. Quod peccatum eſt iurare rem futilem, inanem,& indifferentem? *Reſp.* Eſt venialis: quia licèt irreuerentia ſit, & æqualis iniuria Dei afferre illum in teſtem rei futilis, non eſt tamen grauis. *Ita* Sot. 8. *iuſt. q.*2.*art.*3.*concl.*5. Caiet. *verb. periurium.* Nau. *c.*12. n. 17. 8

Int. Sub quo peccato obligat iuramentum promiſſorium de re futili, inani,& indifferenti, vt de tollenda feſtuca è ſolo, de non tranſeundo per hunc locum, in quo nulla datur occaſio mali, aut boni? *Reſp.* Sub nullo quidem. Quamobrem licet quis iuret ſe non ſumpturum cibos modò, vel poſtea, vel tali hora: ſe non ingreſſurum hanc domum, ſe non luſurum troco, vt alio ludo recreationis licitæ, etiam alearum cum relaxandi animi gratia exercetur, non tenetur talia iuramenta, quatenùs illorum materia, aut futilis eſt, aut indifferens, adimplere. Tenetur tamen, ſi materia indifferenti tranſeat in malam, vel bonam: tunc enim tenetur, & abſtinere; & exequi rem promiſſam. 9

10 *Int.* Quando ſeruandum eſt iuramentũ, quo quis promiſit ſe nemini dicturum medicinam, quam edoctus fuit ab alio, ſub eo iuramento medicinam edocente? *Reſp.* Si adſit aliud remedium ad medelam, ſtandum eſt iuramento: ſecùs, ſi aliud remedium non ſubeſt. Probatur facilè, quia non licet ſe obligare ad non faciendum opus bonum, quando alia via fieri nequit. Ita D. Thom. *Quodlib.* 12. *art.* 22. & Sylueſt. *iuramentum* 4. *quæſt.* 1.

11 *Int.* Rem ſatis controuerſam propono, eſtnè ſub mortali adimplendum iuramentum de re minima promiſſa? *Reſp.* In duas diuiſi ſunt partes hac in re Doctores; affirmant enim Caietan. 2. 2. *q.* 89. *artic.* 7. Gab. *in* 4. *q.* 2. *concl.* 4. & 7. Couar. 1. *reſolut. cap.* 1. & 2. *n.* 2 Arm. *iuramentum, nu.* 12. Pedraca *in* 2. *præcepto, nu.* 2. Valen. 2. 2. *q. de iuramento, puncto* 4. Probant ſuam ſententiam, quia ſicut in iuramento aſſertorio rei cuiuſuis minimæ falſitas, eſt lethale, quia Deus adducitur in teſtem præſentis veritatis: ita in iuramento promiſſorio de re quauis minima defectus veritatis erit lethale, quia addducitur in teſtem Deus non ſolius animi verè promittẽtis, ſed animi rem futuram exequentis, niſi igitur adimpleatur, remanet Dei fidelitas deficiẽs tantùm in re minima, quantum in re maxima. Oppoſitam ſententiam tenuit. D. Ant. 2. *p. tit.* 10. *cap.* 4. & Syl. *iuramentum* 4 *q.* 1. Archid. *ab eo citatus*, Sot. 8 *de inſt. q.* 1. *art.* 7. *dub.* 1. Ang. *iuramentum* 5. *num.* 41 Nau. *cap.* 12. *nu.* 10. Veg. *in ſum. lib.* 5. *caſu* 27. *Inſtruct.* 1. *p. cap* 42. Rodet. *cap.* 176. Probant ſuam opinionem, quia in omnibus aliis præceptis paruitas materiæ excuſat, ergo & in iuramento. Hæc ſecunda ſententia quamuis communior, debilioribus nititur fundamentis, ac proinde prior mihi magis arridet, & Toleto *lib.* 4. *c.* 22. ideo iuxta illã dicendum

cendum puto, quod iam dixi. *n.* 1 *huius* §. quando res parua est totalis materia iuramenti: non verò quando est pars materiæ totalis, vt rectè aduertit Caietan.

Int. Si quis iurauit se soluturum pecuniam animo iurandi & implendi iuramentum, poterit ne postea facere compensationem? *Resp.* Poterit, si tempore iuramenti non meminit compensationis, sed simpliciter iurauit. Ratio est, quia per iuramentum non renunciauit iuri compensationis, nisi de eo expressam, vel interpretatiuam saltem habuerit intentionem, vltra quam non extenditur iuramenti obligatio. Si tamen meminit compensationis, & tamen voluit se obligare iuramento promissorio ad reddendum, tenetur reddere. *Ita* Syl. *iuram.* 4. *q.* 27. Medina. *de rest. q.* 3. *cap.* 12. Cou. *capit. Quamuis.* 1. *p.* §. 4. *num.* 9. 12

Int. Obligatne in conscientia iuramentum promissorium per vim extortum? *Resp.* Communis opinio constanter affirmat. *Ita* Syl. *iur.* 4. *q.* 7. Caietan. 2. 2. *q.* 98. *artic.* 7. Sot. 8. *iust. q.* 1. *artic.* 7. Itaque qui latroni minitanti mortem promisit cum iuramento centum (quod facere secundùm se nullum est peccatum) tenetur sub iuramento promissum implere. Ita decernitur. *ca. Debitores. & cap. Si verò de iureiur.* ac proinde mortaliter peccat illud non adimplendo. In conscientia dixi, quia in foro externo tale iuramentum est nullum, vt ex iure probat D. Tho. 2. 2. *q.* 98. *art.* 3, *ad* 1. Est tamen mihi soluenda dubitatio magnæ in hac re difficultatis. Nã fur peccat accipiendo talem pecuniam, ergo & ego illi offerendo. Negatur tamen consequentia: nam offerre ex se non est latroni occasio peccandi, peccat verò ex improba malitia. 13

Quoties verò exequutio iuramenti

ti fieri ex se potest absque peccato, adimplenda est.

14 *Int.* Quando iuramentum factum in fauorem tertij cui promisi, est maioris mei boni impeditiuum, obligatne in conscientia, verbi gratia, iuraui Bertæ me ipsi nupturum, an pessim castitatem vouere? *Respond.* Obligat quidem: quoniam cùm res promissa licita est, semper iuramentum tenet, posthabito maiori bono, in quo differt à voto, vt statim videbimus. Ita communis sententia cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 98. *articul.* 7. *& ibi* Caiet. Sot. 8. *iust. quæst. citata articul.* 9. Ang. *iuram.* 5. *num.* 33. *patet ex l.* 1. §. 1. *ff. si certum petatur.*

15 *Int.* Quid dicis de iuramento defuncti, transitne ad hæredes? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia iuramentum est vinculum personale. Hinc colliges non esse periuros ciues, qui non implent statuta à maioribus iurata, quæ tamen ipsi non iurant. Ita Iurisperiti *cap. Veritatis de iureiur.* Sot. 8. *de iust. q.* 2. *art.* 2. *ad* 4. Sylu. *iur.* 4. *q.* 3. Con. *sup.* §. 5 *num.* 4. Panorm. *&* Iurisperiti, *cap. veritatis de iureiur.*

Int. E contrà rogo, transitne obligatio iuramenti facti Petro ad illius hæredes? *Resp.* Maximè. Itaq; qui iuramento promisit Petro se datum centum, mortuo Petro succedunt illius hæredes ad debitum, notat Couar. loco proximè citato. Ratio est, quia iuramentum quamuis sit actio personalis ex parte iurãtis, & ideo cum eo transeat, non est actio personalis ex parte personæ, cui iuratur, & ideo remanet post illius obitum ad hæredes. Hoc intelligo, nisi aliunde constet non eam fuisse iurantis intentionem, vt cùm quis promisit Bertæ centum ad nuptias, defuncta Berta, non tenetur centum dare parentibus.

16 *Int.* Qui exiuit de carcere cum iuramento redeundi

di tenetur ne redire? *Resp.* Si quis iustè ad mortem damnatus, vel damnandus iurasset se rediturum, tenetur redire, quamuis sciat se occidendum. Ratio est, quia quoties iuramenti materia bona est, & iusta, obligat ad sui impletionem: sed cùm quis ex causa iusta mortem sustinet, bonum opus sustinet, ergo, &c. Qui verò ob leuem causam in carcerem detrusus, & in eo detentus ab eo exiuit cum iuramento redeundi, & post egressum timet probabiliter, quod iniustè damnabitur, non tenetur redire; quia materia iuramenti facta est iniqua. Itidem, qui postquam egressus est è carcere sub tali iuramento, crimen commisit, ob quod morte punietur, si comprehendatur, minimè tenetur redire; quoniam post iuramentum talis facta est, & tanta rerum mutatio, quæ si adfuisset, iuramentum non fieret. Ita communiter omnes Doctores.

Int. Quem obligat procuratoris iuramétum: *Resp.* Mandatarium, si ad tale iuramentum facultatem dedit, Ita decernitur. *cap. vltimo de iuramento calumniæ lib. 6.* Docent Sot. 8. *iust. q. 2. artic. 2.* Caiet. 2. 2. *q.* 98. *ar.* 2. *&* 3. Cou. *sup.* §. 5. *num.* 8. 18

Int. Poteritne creditor prorogare iuramenti vim? Explico meam mentem. Iurauit Titius se soluturum Petro centum intra mensem, postea Petrus prorogauit diem solutionis, quæro an ex vi iuramenti obligetur Titius soluere eo die, à Petro prorogato, & assignato? *Resp.* Pars affirmans mihi amplectenda videtur cum Couar. sup. & aliis, quos citat: quoniam qui iurauit soluere intra mensem duo iurauit, nempè solutionem, & eam non differendam vltra mensem, ergo semper manet obligatus ad non differendum. Poterit igitur tantùm differre post mensem transactum, quantùm placuerit ei, cui debet; ex illius enim 19

enim voluntate pẽdet vis & obligatio ſolutionis, vt manifeſtum eſt.

20 *Int.* Quæ cauſæ excuſant à iuramẽnto promiſſorio non implendo? *Reſp.* Si poſt iuramentum præſtitum talis contingat inopinatus euentus, talisue incogitata rerum mutatio, vt ſi à principio extaret, Petrus non iuraſſet, iuramentũ non obligat. Ita Henriquez *lib. 1 de matrim. cap. 14.* Silu. *iuram. 4. q. 6.* Panorm. *ca. Veniens, de iure iurand.* & patet *ex cap. Quinta vallis, eod. tit.* Hæc regula in promiſſionibus adeò certa eſt, vt teneat etiam in oneroſo contractu, quale eſt matrimonium. Hinc multa colliguntur. *Primùm*, non obligare iuramentum de re, quæ poſtea facta eſt illicita. *Secundùm*, non teneri quemuis accipere famulum, qui poſt contractum ægrotauit. *Tertiùm*, licèt quis iurauerit ire in aliquem locum, ſi ibi paratas habet inſidias, non teneri iter agere.

21 *Int.* Diuturna ſunt iuramenta aulicorum qui ad ingreſſum domus, vel ad accipienda ſedilia, iurant ſe nõ primos ingreſſuros, vel nõ accepturos cathedram, tenenturne adimplere iuramentum? *Reſp.* Minimè, quia illud iuramentum ſubintellectam habet conditionem, niſi alius ei cedat, vel cathedram relinquat, & ideo altero recuſante, ingredi domum alius poteſt, & cathedram ſumere.

De iuramento comminatorio. §. 3.

1 *Quando eſt peccatum mortale iuramentum comminatorium.*

2 *Quando excuſatur quis à iuramenti comminatorij impletione.*

1 INTERROGATIO. Quando eſt peccatum mortale tale iuramentum? *Reſp.* eſt in primis, quando quis

quis intendit iurare, sed non habet animum implẽdi: tunc enim deest veritas de præsenti. Est etiam peccatum mortale, quando malum, quod iurans facere proponit, est ex se peccatum mortale: vt per Deum occidam te.

Int. Quando excusatur quis ab implendo iura- 2
mento comminatorio? *Resp.* Quando vel malum est implere, vel est melius non implere, vel est tam bonum implere, atque non implere, aut saltem quando æqualiter dubitatur, an melius sit implere, vel non implere. Hinc excusantur parentes, atque domini à sumendis pœnis iuratis circa filios, & seruos, quando iam emẽdatos eos vident, vel iudicant melius esse eos non punire propter pacem. Aduertit tamen optimè Caiet. iuramenta parentum, dominorumvè circa subditorum supplicia communiter fieri ex passione iræ, & sub ratione paruæ vindictæ, licèt verba per exaggerationem sint magnifica.

De iuramento execratorio. §. 4.

1 *An iuramentum execratorium inueniatur in sacra pagina.*

2. *Quot modis fit.*

Interrogatio: Inueniturne hoc iuramenti 1
genus in sacra pagina? *Resp.* Maximè: imò frequentiùs alio quouis: nam sæpenumerò inuenies. *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat.* Apud. Paul. 2. *Corint.* 1. *Testem inuoco Deum in animam meam.*

Int. Quot modis fit hoc iuramentum? *Resp.* Du- 2
pliciter, implicitè, & explicitè: implicitè, quando vocatur Deus in vindicem, tectis, vt ita loquar, verbis, vt cùm dicitur. Sic me Deus adiuuet, sic Deus meam vitam seruet, per vitam meam, filiorum, amicorũ, &c. Ita Sot. 8. *iust. q. 1. art. 6.* Subijcit enim iurans diuinæ vltioni suam, amicorúmque salutem.

Explicitè

Explicitè cùm Deus apertè in vindictam assumitur, vt frangantur mihi crura, si hoc fecero; abscindatur mihi caput, nisi iuero.

3 *Int.* Si quis faciat iuramentum execratorium credens Deum non sumpturum pœnas, committitne periurium? *Resp.* Minimè, quia Deus non adducitur in testem vltionis, sed desiderij vltionis infligendæ à Deo: esset verò periurus, qui execratoriè iuraret, & malum non optaret.

De iuramenti dispensatione. §. 5.

1 *Quid est annullare seu relaxare iuramentum.*
2 *Quis potest iuramentum annullare.*
3 *Quæ causa requiritur ad relaxationem iuramenti.*
4 *Quis potest dispensare in iuramento.*
5 *Quis potest commutare iuramentum.*

1 INTERROGATIO. Quemadmodũ circa votum, quatuor considerantur, vt Deo fauente videbimus, annullatio, dispensatio, commutatio, & absolutio, sic etiam circa iuramentum. Quæro igitur quid sit annullare, seu relaxare iuramentum? *Resp.* Est declarare iuramentum pro nullo.

2 *Int.* Quis potest iuramẽtum annullare, seu relaxare? *Resp.* Possunt superiores circa res eas, in quibus iurantes illis subditi sunt. Ita patres iuramenta filiorum, domini iuramenta seruorum, maritus iuramenta vxoris. Papa iuramenta Clericorum, de rebus Ecclesiasticis, iuxta D. Thom. 2.2. *qu.* 89 *art.* 9.

3 *Int.* Quæ causa requiritur ad huiusmodi relaxationem? *Resp.* Sola superioris relaxantis voluntas.

4 *Int.* Quis potest dispensare in iuramento? *Resp.* Potest Papa in omni iuramento, si cesset præiudicium tertij, & detur causa dispensandi. Dixi, si cesset præiudicium tertij, qui cùm datur, iuramenti obligatio pendet ex voluntate tertij. Episcopi item ex legitima

legitima causa possunt cũ suis subditis in omni iuramento non rescindito dispensare: præcipuè in iuramentis coactis in pœnam cogentis alium iurare.

Int. Quis potest commutare iuramentum? *Resp.* Iuramentum factum tertio, solus ipse tertius commutare potest, adeò, vt nec in melius ab alio, quàm ab ipso commutari queat. 5

CAP. VI.

De voto. §. 1.

1 *Quid est votum.*
2 *Quanta esse debet rationis deliberatio ad votum.*
3 *Quale esse debet voluntatis propositum.*
4 *Quo iure nullum est votum, per metum grauem extortum.*
5 *An sit de essentia voti promissio.*
6 *Qualis esse debeat promissio ad votum necessaria.*

INTERROGATIO. Quoniam ad hoc secũdum præceptum de non vanè iurando pertinet non malè vouere, agẽdum nobis est de voto: rogo igitur, quid est votum? *Resp.* Votum est deliberata promissio ex voluntatis proposito de meliori bono, vnde claret tria ad votum requiri: *deliberatio* nimirum rationis, *propositum* voluntatis, *& promissio.* 1

Int. Quata debet esse rationis deliberatio ad votũ? *Resp.* Tãta, vt sufficiat ad peccatũ mortale, quare qui ex defectu rationis mortaliter peccare nequeunt, nequeũt etiam vouere. Non tamen ad validitatem voti necesse est priùs expẽdere omnes omninò difficultates, quas vouens postea in voto seruando experitur perpessu difficillimas, quas ãtea cogitauerat, nunquam voueret, alioqui vix daretur votum validum, quia vix inuenietur vouens, qui non experiatur huiusmodi difficultates. Neq; item requitur, 2

vt

vt vouens sit ab omni prorsus iracundiæ, vel concupiscentiæ passione alienus, vel animi leuitate omninò liber, quando passio tanta non est, & animi leuitas, vt rationis vsum sufficientem ad peccandum mortaliter eripiat.

3 *Int.* Quale esse debet voluntatis propositum? *Resp.* Debet esse omninò liberum, non per metum grauem extrinsecùs ad votum extorquendum illatum, si enim voluntatis consensus in votum per hunc metum extorqueatur, votum emissum est nullum.

4 *Int.* Quo iure vota emissa cum consensu voluntatis extorto per metum grauem, nulla sunt; *Resp.* Cõstans est Doctorum opinio esse irrita iure naturali, quia Deus cùm summè bonus sit, non vult à nobis aliquid coactum. Quod etiam multi asserunt de metu reuerentiali, & est probabilis opinio sed oppositũ maiori cum probabilitate communiter defenditur.

5 *Int.* Estne de essentia voti promissio? *Resp.* Adeo est de essentia voti promissio, vt absque illa votum nullatenùs constet. Probatur ex *Deuter.* 23. *Cum votum voueris Domino Deo tuo, ne moreris reddere, ac facere, sicut promisisti.* Ita Eccles. 5. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Quamobrem quantumcumque sit voluntatis propositum deliberatum aliquid faciendi; nisi promissio interuenit non datur obligatio voti. Ita Doctores ad *cap. Literat. de voto.* Et probatur, quia alioqui sequeretur, quod quicunque firmiter proponeret ieiunare, vel quid simile studiosum facere, teneretur sub mortali, & ex voto adimplere, quod apertè falsum est.

6 *Int.* Qualis debet esse hæc promissio, sufficitne tacita & sola mente concepta, an requiritur expressa, & extrinsecus significata? *Resp.* Sufficit tacita promissio.

missio. Patet in eo, qui sciens ordini sacro ex vsu Ecclesiæ occidentalis esse votum castitatis annexum, ordinem suscipit, licèt non exprimat se vouere castitatem, interpretatiué tamen, & tacita promissione illam vouet, & ad illam tenetur. Nisi suscipiendo ordinem sacrum expressè dissentiat in votum: tunc enim, quamuis grauiter peccat agendo contra Ecclesiæ ritum, tamen ordinem suscipit, nec votum emittit: non enim adeo annexum voluit Ecclesia esse castitatis votum ordini sacro, vt intentionem habeat non conferendi ordinem sacrum ei, qui votum nolit emittere.

Int. Dixisti Votum esse promissionem factam Deo, nonne & Sanctis fiunt vota, vt Beatæ Virgini, beato Iacobo? *Resp.* Maximè. Verumtamen non ratione illorum, sed Dei, qui in illis honoratur, & colitur. Quare cum verum sit philosophorum proloquium. Propter quod vnumquodq; tale, & illud magis, si Sanctis vouemus propter Deum, magis in ipsis Deo vouemus. 7

De obligatione voti. § 2.

1 *Quantum obligat votum ad sui impletionem.*
2 *An in voto excuset à mortali paruitas materiæ.*
3 *Ad quid tenetur, qui dubitat an votum emiserit.*
4 *Quantum obliget votum de non contrahendo matrimonio.*
5 *Quantum obliget votum castitatis.*
6 *An liceat vxori reddere debitum marito, qui habet castitatis votum & è contra.*
7 *Quantum obligat votum simplex religionis.*
8 *Religiosus factus Episcopus ad quid tenetur.*
9 *Quantum obligat votum paupertatis.*
10 *Quid appellatur proprium contra paupertatis votum*
11 *An sit contra paupertatis votum abscondere rem, cu-*

ius vsum mihi concessit superior.

12 *De furto per minima in Religione.*

13 *De voto paupertatis in sacra religione Societat. Iesv.*

14 *De voto paupertatis extra religionem emisso.*

15 *Quantum obligat votum obedientiæ.*

16 *De voto conditionato.*

17 *De tempore quo obligat votum.*

18 *Ex qua causa licet differre voti impletionem.*

19 *Quid excusat ab ingrediendo statim religionem.*

20 *De voto faciendi eleemosynas.*

21 *De voto ieiunandi.*

22 *An teneatur ieiunare die Natalis Domini, qui vouit ieiunare sextis feriis.*

23 *De voto personali.*

24 *De voto reali.*

25 *De voto partim reali, partim personali.*

26 *De voto facto à communitate.*

27 *Quotuplex est votum.*

28 *Quo pacto definiuntur vota.*

29 *Quot modis fit solemnitas voti.*

30 *Quæ est materia voti.*

31 *Qua non est materia voti.*

1 INTERROGATIO. Sub quo reatu obligat votum ad sui impletionem? *Resp.* Sub mortali ex genere suo: aliunde excusari potest.

Int. Excusaturne propter paruitatem materiæ? *Resp.* Constat inter omnes à lethali culpa excusari, quando paruitas materiæ est pars totius materiæ voti. Exempli gratia, vouit quis quotidie recitare Virginis Rosa iũ, nõ peccabit mortaliter omittẽdo vnã, vel alteram salutationẽ Angelicam: nã in aliis præceptis transgressio in re leui solũ est culpa venialis. Controuersia tota est, an trangressio voti sit mortalis, quando res minima est tota materia voti, vt si

quis

quis vo. eat recitare semel orationem Dominicam. Asserit Caiet. 2.2. *q.* 89 *ar.* 7. quem olim sequutus fuit Nauar. in Manuali Hispano *cap.* 12 *num.* 40. illius ratio est, quia promissionis Deo factæ obligatio tam in re minima quàm in magna infringitur. Negandum tamen est cum Sot. 7. *iust. q.* 2. *artic.* 1 *& lib.* 8. *q.* 1 *ar.* 7. Nauar. in Manuali Latino, *cap.* 12. *num.* 40 Aragon. 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. Probatur, quia in omni præcepto diuino, & naturali, paruitas materiæ excusat à lethali, cum pars est materię totalis præcipuè Hoc intellige, quando paruitas materiæ voti suscipitur in onus illius diei, vt cùm quis singulis quibusque diebus vouet recitare Angelicam salutationem transit enim dies cum onere. Si verò paruitas materiæ suscipitur inchoatè vt ita dicam, cum peruenit ad perfectam quantitatem, obligat sub mortali. Exemplo res erit manifesta. Vouisti reddere singulis diebus teruntiũ pauperibus per annum, licèt hodie non reddideris, cras reddere teneris, & quamquam hodie non tenearis sub mortali, quia materia parua est, & pars minima materiæ totalis. cras teneberis, quia illa grandior facta est. Ita Sot. 7 *iust. q.* 2. *art.* 1. Veruntamen expendenda est vouentis intentio, vltra quam votum non extenditur.

Int. Ad quid tenetur, qui dubitat, an votum emiserit? *Resp.* Si probabiliter credit se non vouisse, licèt probabiliter, imò etiam probabilius credat se vouisse, non tenetur ad votum. Hoc intellige de vero dubio non scrupuloso. Et quamquam hæc resolutio pendet ex communi doctrina, 2. 2. *quæst.* 16. *art.* 6. eam docuerunt Sot. 7. *iust. q.* 3. *ar.* 2. *docum.* 2. *post* 4 *concluſ.* Med. *in sum. cap.* 14. § 7. Sylu. *ieiunium q.* 10 *dicto.* 2. *in. struct.* 1, *part. cap.* 45. Rod. *cap.* 49. *de voto*, *conclusione.* 5. Probatur, quia in dubio melior est conditio possi-

dentis. Deind ,quia votum est priuata quædam lex, quam quis sibi imponit, lex verò humana non obliga , nisi notitiâ moraliter certâ constet eam esse lata,& promulgatam.

4 *Int.* Iam te rogabo de obligatione particularium vororum. Quam obligationem imponit votum de non contrahendo matrimonio. *Resp.* In primis,qui vouit se minimè contracturum matrimonium, non tenetur ex vi voti seruare castitatem , quia tale votũ non est de castitate seruanda,sed de manendo in statu , qui castitati obnoxius est , qualis est cœlibatus, qui quamuis castitate cõdecorandus sit, ex se tãtum est occasio ad illam. Quemadmodũ qui religionem vouet, non se obligat ad sanctitatem , sed ad statum sanctitati propinqu m , & ideo si cõtra sanctitatem it,non facit contra votum religionis.

5 *Int.*Quam obligationem imponit votum simplex castitatis? *Resp* O bligat ad non contrahendum matrimonium animo consummandi.Item,ad non consummandum. Item post matrimonium contractum ad non petendum debitum , nisi quando petitio, esset virtualiter redditio propter vxoris verecundiam. Denique obligat ad castitatem in rebus omnibus ex parte sua seruandam. Dixi (obligat ad non contrahendu animo consummandi) quoniam si contraheret animo ingrediendi religionem , intra tempus quo potest , iuxta *cap. ex publico, de conuers. coniug.* non peccaret contra votum , tunc enim expresse dissentit copulæ , imò & actuali obligationi ad copulam,qua nõ tenetur intra duos menses post matrimonium contractum.Quod si coniux voto liber transacto tempore debitum petat , volunt optimi Autores illum teneri ingredi religionem,potiùs quàm consummare , quia in ea solùm potest suum votum

votum ſeruare. Ita Diuus Thom. *q.* 52. *addit. art.* 1. *ad.* 3. D. Anton. 3 *par. tit.* 1. *cap.* 1. Palud. *de matrimonio, c.* 1. Couar. *cap. Quamuis pactum*, 1 *p.* §. 6. *n.* 8. Petrus Sot: *lect.* 5. *de matrimonio.* Sylu. *matrimonium.* 7. *q.* 5. Nau *cap.* 12. *num.* 80. *cap.* 22. *num.* 73. Oppoſitam ſententiam ſequitur Ang. *matrimon.* 3. Sot. in 4. *d.* 38. *q.* 2. *art.* 1. Inſtruc. 1 *p. cap.* 50. Speculum in appendice *fol.* 120. Henr. *lib.* 2. *de matrimon. cap.* 2. *n.* 8. Quam valdè probabilem cenſet Cordub. *in ſum. q.* 136. Probatur, quoniam iſte moraliter cenſetur impotens ad votum, licèt ſua culpa ſe poſuerit in ea impotentia: ſicut qui ſua culpa factus eſt impotens ad ſoluendum creditoribuss non tenetur vilem, & abiectũ ſtatum ſumere, vt ſoluat.

Int. Proteritne coniux debitum reddere coniugi petenti, qui habet caſtitatis votum? *Reſp.* Communis doctrina reſpondet affirmatiuè. Ita maior. *in* 4. *d.* 32. *art.* 1. Bonauent. ibidem. Adrian. *quæſt.* 14. *de matrimon.* Couar. p. 2. *de matrimon. cap.* 3. §. 1. *num.* 6. Alenſ. 2. *p. q.* 147. *memb.* 3. Petrus Sot. *lect.* 16. *de matrim.* Cord. *caſu* 45. *opinione* 2. *puncto* 3. Henriq. *lib* 1. *de matrim. cap.* 15. §. 8. Ratio eorum eſt, quia qui vouet caſtitatem, vouit vſum non petitionem, & ideò peccat vtendo, non petendo, vt qui furioſus ad profusè conſumendas petit depoſitas pecunias. Oppoſitum docuit Nauar. *cap.* 12. *num.* 59. & Ratio eius mihi ſemper vehementer placuit, quia in eo caſu peccat qui petit, quando enim petitio eſt rei, quæ non poteſt non applicari ad malum vſum, ipſa petitio eſt peccatum, ergo ipſa datio, peccato cooperatur, Ita verò accidit in caſu propoſito: nam vſus Veneris in eo, qui vouit caſtitatem, non poteſt non eſſe malus, ergo mala erit ipſa deliberata petitio. & ipſa ſola voluntas petendi. Nec eſt par ratio in petitio- 6

ne pecuniæ : enim verò pecunia ex se applicari potest ab bonum, & ideo ipsa pecuniarum petitio ex sola intentione prauè petentis mala erit. Quæ si mihi constet, etiam arbit or me non posse illi acquiescere, & pecunias tradere, cùm sciam profusè consumendas, sicut nec gladium furioso, quem scio velle se, vel alium occidere. Hoc intelligēdum aliqui volunt, nisi ex negatione debiti oriantur maiora mala, vt incontinentia contra naturam, adulterium &c. Mihi tamen hoc valdè displicet, quoniam quamuis permissiuè possim minus malum pati ad fugiendum maius, aut consulere, non tamen ad id effectiuè concurrere, vt concurrit, qui debitum reddit, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Hæc tamen dixerim sub prudentiori iudicio.

7 *Int.* Quam obligationem imponit votum simplex religionis? *Resp.* Qui religionis votum emisit, in primis peccat mortaliter contrahendo consummādi animo, & etiá animo non consummādi, quia castitatem lædit, & vxorem decipit. Quod si consumat, iam non tenetur castitatem seruare, quoniam votum religionis, non est votum castitatis. Qui absolutè vouit religionem ingredi, non satisfacit adeundo vno, vel altero, aut tertio monasterio, sed tenetur quærere plura, & ingressum implorare. Non tamen alia extra regnum, nec omnia intra regnum, talis enim censenda est fuisse illius interpretatiua intentio. Si verò vnam religionem ingressus, experitur non sibi conuenire, non tenetur aliam ingredi. Qui laxiorem religionem vouit, potest arctiorem intrare, imò qui laxiorem professus est, potest ad arctiorem transire, *cap. Licet. de regul. iuris in 6.* facultate tamen priùs à superiori propriæ religionis

nis petita, licet non obtenta per *idem cap.* Strictior verò religio appellatur, non ea, quæ secundùm propria statuta arctiori perfectionis via procedit, sed ea, in qua strictiùs seruatur eiusdem perfectionis via. Qui verò votum haberet de actiori religione ingredienda, & laxiorem intraret, mortaliter peccaret. Attamen si laxiorem solemniter profiteretur, voto maneret absolutus ingrediendi strictiorem, quia votum solemne laxioris, soluit votum simplex strictioris, vt docet D. Thom. 22. *quæst.* 89. *artic.* 9 *ad* 3. vbi Caietan. *ar.* 8. Angel. *Vot.* 3. *n.* 17. Syl. *rel.* 2. *q.* 18. Nau. *c.* 12. n. 48. Qui vouit religionem, non ei satisfacit ingrediendo, sed tenetur bona fide experiri, vtrum illi conueniat, & si ita inuenerit, tenetur ex vi voti profiteri: secus verò, si experimento comperiret minimè sibi expedire.

8 *Int.* Religiosus factus Episcopus ad quid tenetur? *Resp.* Tenetur ad votum castitatis. Tenetur ad obedientiã soli Papæ, (eximitur enim per illam dignitatem ab omni alia Prælatorum subiectione) Non potest proprium habere, nec testari, id enim repugnat voto paupertatis, est tamen dispensator rerum Ecclesiasticarum. Non tenetur ex debito legali ad regulas, & statuta suæ religionis, sed solum ex debito morali, ac proinde non peccat mortaliter illa transgrediendo. Sed hac de re latius 4. *p.* & explicatiùs.

9 INTERROGATIO. Quantùm obligat votum paupertatis? *Resp.* Qui votum paupertatis solenne in religione emisit, & post illud proprium acquirit, retinet aut possidet, peccat iuxta materiæ quantitatem *c Non dicatis* 12. 1. *q.* 1. *cap. statutum.* 18. *q.* 1. *c. Monachi*, 27. *qu.* 1. Ac proinde si quantitas notabilis est, mortaliter peccat. Constat ex pœna priuationis vo-

cis actiuæ,& passiuæ apposita à Concil. Trident. *sessione 25 cap. 1. de regularibus.* Constat ex pœna apposita à Concil. Lateranens. *cap. Monachi, de statu monachorum*, vbi proprietarius mortuus absque pœnitentia priuatur sepultura inter fratres, & oblationibus fieri solitis pro alijs. Imò Innoc. III. *cap. Super quadam. de statu Monachorum*, iubet talem iam sepultum exhumari, & sepeliri extra Ecclesiam, si fieri possit absque scandalo, cùm scilicet proprietatis peccatum est publicum. Idémque Innoc. statuit. *Cap. Cùm ad Monasterium. de statu monachorum* acerbiorem pœnam his verbis. Si proprietas apud quemquam in morte inuenta fuerit, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur. Quam pœnam D. Gregorius narrat se inflixisse cuidam. Deniq; à Cõcil. Tolet. 4. *cap.* 18. *q.* 2. pœna excommunicationis imponitur.

10 *Int.* Quid appellatur proprium contra paupertatis votum? *Resp.* Vsus rei per modum dominij, quę sit res pretio æstimabilis.

11 *Int.* Estne contra hoc votum abscondere rem cum facultate superioris retentam, ne superior facultatem retinendi deneget? *Resp.* Minimè: ille enim timor facultatem non irritat, qua cum vti possim re pretio æstimanda.

12 *Int.* Quid dicis de religioso, qui per minima ad magnam peruenit quantitatem? *Resp.* Hac in re dicẽdum puto, quicquid dicam postea ad septimum præceptum de furto per minima: Arbitror enim minima furta facta à filijs-familias, imò etiam à famulis, & seruis sine intentione perueniendi ad notabilem quantitatem non facere peccatum mortale, quando peruenitur ad eam. Quoniam, nec parentes, nec domini

mini ita filios aut famulos suarum rerum immunes esse volunt sub tam graui pœna. Ita igitur maior cum ratione de religiosis asserendum est, qui filij nobiliores sunt. Quæ doctrina ab omnibus tenetur de minimis comeitibilibus.

Int. Idemne dicendum de eo, qui in Societate IESV votum simplex paupertatis emisit? *Resp.* Idem prorsus, quoniam per illud votum verus religiosus constituitur. Ei autem amplius conceditur per constitutiones religionis, & literas Apostolicas, ius atque dominium pro superiorum arbitratu, negato vsu vt alijs religiosis. 13

Int. Quid dicis de eo, qui extra religionem paupertatem vouit? *Resp.* Attendenda est vouentis intẽtio, & secundùm eam iudicandum. 14

Int. Quantùm obligat votum obedentiæ? *Resp.* Obligat ad seruandas regulas iuxta intentionem instituoris, quò ad culpam mortalem, aut venialem: neque enim omnia seruanda proponuntur sub mortali. Obligat ad seruanda Prælati iussa: hæc tamen verbo, aut scripto prolata, non obligant sub mortali, nisi præcipiantur sub pœna obedientiæ, aut excommunicationis; neque in re leui, nisi adsit contemptus, de quo supra iam dixi, in quauis enim materia (castitatem, & nonnullas alias materias excipias) paruitas materiæ à mortali excusat. 15

Int. Quam obligationem imponit votum conditionatum? *Resp.* Obligat, vt non ponamus obstaculum implendæ conditionis, qui enim illud posuerit, adhuc obligabitur voto. Exemplo res erit manifesta: vouit quis ingredi religionem, si intra duos annos calleret linguam Latinam: ille verò ne obligaretur voto, nullam dedit operam literis, iste non 16

manet liber à voto. Denique impleta conditione, obligat ad sui exequutionem.

17 *Inter.* Quo tempore obligat votum? *Resp.* Votum negatiuum, in quo quis per votum sibi negat vsum alicuius rei, quale est votum castitatis, quo quis sibi interdicit venereorum vsum, obligat ad semper, vt reliqua præcepta negatiua. Votum affirmatiuum, quale est hoc. Voueo dare centum pauperibus, obligat ad non multùm differendam exequutionem. Ita præcipitur à Deo Deut. 23. *Cum votum voueris Domino Deo tuo non tardabis reddere, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Qui ergo ex crassa negligentia oblitus voti, illud multùm differt sine caussa, si grauis materia est, lethaliter peccat. Obligat igitur votum affirmatiuum ad impletionem, quàm citò commodè fieri potuerit arbitrio prudentis, consideratis omnibus circumstantijs. Hoc intelligo, nisi vouens tempus impletionis sibi decreuerit.

18 *Int.* Quibus ex causis licet differre voti exequutionem? *Resp.* In primis. Ex autoritate Sedis Apostolicæ. Ita decreuit Innocent. *cap. Non est voti, de voto.* Deinde ex necessitate vtilitatis communis, vt si tempore belli aliquis requiritur ad tuendam arcem, vel tempore pestis ad curandos infirmos, potest ad aliud tempus differre peregrinationem ad Diuum Iacobum.

19 *Int.* Quid excusat ab ingressu religionis statim faciendo? *Resp.* Necessitas parentum, qui vix sine filio in statu decentiæ viuere possunt. Ius enim naturale de subueniendo parentibus in graui necessitate constitutis, nequit per legem merâ positiuam, quale est votum, abrogari, vt docet D. Tho. 2. 2. *qu.* 189. *art.* 6. Caiet. 2. 2. *quæst.* 101. *art.* 4. *ad* 4. Alens. 3. *p. quæst.* 33. *memb.*

memb.4.art. 2. Angel. *verb. religio.* §. 11. Hoc intelligo, nisi ex dilatione immineat periculum spiritualis damni: tunc enim religiosus anteferre debet propriam vitam spiritualem parentum inopiæ, vt constat ex iure naturali, & præcipit Christvs Dominus. Qui non odit patrem, & matrem, &c. *Luc.* 14. Excusat præterea ab ingressu religionis statim faciendo voluntas, & applicatio in bonis artibus addiscendis, quibus postea religionem iuuet. Notauit Palud. *in* 4. *d.* 38. *disp.* 5. *concluſ.* 7. Ratio est manifesta, quia talis dilatio voti cedit in vtilitatem illius.

Int. Quid excusat vouentem eleemosynas, ab eis statim faciendis? *Resp.* Vilitas pretij, quo cogeretur minori vendere res suas, si statim votum expleret. Probatur facilè, quia secundùm omnes ea excusat ab statim soluendis (loquendo ex natura rei) alijs debitis contractis. 20

Int. Qui absolutè vouit ieiunare per annum, tenetúrne ieiunare diebus Dominicis? *Resp.* Minimè quidem, si absolutè vouit absque intentione ad hos peculiares dies: promittitur enim ieiunium Deo faciendum secundùm Ecclesiæ consuetudinem: hæc autem est, non abstinere diebus Dominicis. 21

Int. Si quis vouisset ieiunium omnibus sextis feris, teneretúrne abstinere die Natalitiarum Christi Domini, cum sexta feria celebratur? *Resp.* Tenetur. Ita decreuit Honor. *cap finali. de obseruant. ieiun.* 22

Int. Ad quid obligat votum personale? *Resp.* Votum personale solùm obligat personam vouentem, ac proinde vouente impedito, aut mortuo, non tenetur sibi alium substituere, vt votum impleat. 23

Int. Quantùm obligat votum reale? *Resp.* Votum directè reale etiam obligat hæredes, vt cũ quis vouit 24

uit eleemosynam, si ante implerionem obijt, tenentur hæredes illam erogare.

25 *Int.* Quantùm obligat votum mixtum, partim reale, partim personale, quale est votum peregrinationis? *Resp.* Aliqui opinãtur obligare hæredes quòad partem, quâ est reale, & ideo teneri eos expensas in itinere faciendas pauperibus elargiri. Dicendum tamen puto eos minimè ad id faciendum obligari, nisi aliunde constet talem fuisse vouentis intentionem.

26 *Int.* Quantùm obligat votum à populo factum? *Resp.* Populus tenetur seruare vota realia suorum maiorum, constat per *cap. Ex parte de censibus*: nam illud votum est quoddã statutum, consuetudine cõfirmatam: statutum verò consuetudine cõfirmatum non potest abrogari à populo, sed à Principe, vt Deo propitio, dicam latiùs in materia de legibus. Vota verò personalia seruare populus non tenetur. Ita communiter Doctores.

27 *Int.* Quotuplex est votum? *Resp.* Votum aliud *absolutum*, aliud *conditionatum*, aliud *reale*, aliud *personale*, aliud *simplex*, aliud *solenne*, aliud *perpetuum*, aliud *temporale*, aliud *mixtum* ex reali, & personali, aliud *pœnale*.

28 *Int* Quo pacto definiuntur? *Resp.* *Absolutum* est, quod simpliciter emittitur. *Conditionatum* est, quod conditione apposita nuncupatur. *Personale* est quod opera, & labore ipsius vouentis indiget. *Reale* est, quod fit ex rebus ipsius vouẽtis. *Mixtum* ex reali, & personali est, quod vt impleatur, indiget vouentis actione, & rebus. De temporali, & perpetuo claret definitio ex terminis notis. Votum *solenne* est, quod ex statuto Ecclesiæ irritat matrimonium contrahendum, traditq; irreuocabiliter personam Deo, & religioni

gioni. *Simplex* verò est, quo Deo castitatem vouemus, sed nec secundùm se matrimoniũ contrahendum irritat, nec irrevocabiliter personam religioni confert. Dixi secundùm se, quia ex dispẽsatione Ecclesiæ annullare potest matrimoniũ, vt annullat in sanctissima Societate IESV. Quod discrimen inter votum simplex, & solenne decernitur *cap. vnico, de voto in 6. & constitutione.* Gregorij XIII. super vota religiosorum Societatis prædictæ.

Int. Quot modis fit solennitas voti? *Resp.* Dupliciter: fit enim, aut per professionem religionis, aut per susceptionem sacri ordinis. Ita decernit Bonifacius VIII. *cap. vnico de voto. li. 9.* his verbis. Quod votum debeat dici solenne, atque ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluistis. Nos igitur attendentes, quòd voti solennitas ex sola cõstitutione Ecclesiæ est inuenta, præsentis sanctionis oraculo duximus declarandum, illud solum votum debere dici solenne, quantùm ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem factam alicui, de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. 29

Int. Quęnã est materia voti? *Resp.* Sũt proprijssima materia voti opera consiliorum Christi: & ideo inualida sũt vota facta de rebus, quæ opponũtur cõsilijs, vt de nõ ingrediẽda religione, de nõ danda pecunia mutuò. Itẽ vota de reb⁹ impediẽtibus exequutionẽ cõsiliorũ, vt votum de nubẽdo impediẽs ingressũ religionis, & nõ obseruãtiã castitatis. Hoc tamẽ intelligo respectu eius, qui potest cõtinere, & castitatẽ seruare. Nã in aliquib⁹ ad venerẽ proclinis, *melius est nubere quàm vri*, vt docuit D. Paul. 1. *Cor. 7.* & ideo respectu huius; votũ de nubẽdo esset validũ, quia illi potiùs 30

potiùs expediret ſtatus cõiugatus, quàm cœlibatus. Hinc facilè colliges, etiam eſſe vanum illud votum, quo quis voueret cõiugium cum fœmina paupere, ad illius inopiã ſubleuandã, quia adhuc melior eſſet ſtatus continentiæ. Eſſet tamẽ validum votũ conditionatũ. Si nupſero, promitto me nupturum fœminæ pauperi, ad ſubleuãdam illius inopiam, vel proſtitutæ ad illam turpitudine liberandam. Sunt item materia voti opera præceptorum, vt patet in voto caſtitatis ad quam ex præcepto etiam obligamur.

31 *Inſt.* Quæ non eſt materia voti? *Reſp.* Non ſunt materia voti impoſſibilia, quia votũ eſt promiſſio rei faciendæ. Quare ſtultum eſt votum de non peccãdo venialiter abſolutè, quia id eſt impoſſibile, etiam de ſpeciali gratia Dei, quæ de lege ordinaria datur, vt decernit *Conc. Trident. ſeſſ. 6 can.* 23. indigetq́, ſpeciali priuilegio, quale cõceſſum eſt Beatę Virgini. Validum tamen erit votũ de non peccando mortaliter abſolutè, quia licèt ad id ſpecialis gratia requiritur, vt definit *Conc. Trid ſeſſ. 6. can.* 23, tamen idem Concil. ibidem definit non eſſe rem impoſſibilẽ ex ſpeciali auxilio, quod de lege ordinaria nemini denegatur, vt videre eſt in *canon* 18. eiuſdem *Cõcilij*. Non eſt materia voti res illicita, quare indiſcretum eſſet votum eius, qui voueret peregrinationem nudo toto corpore, quia id eſſet inhoneſtũ, & ſaluti valdè nocens, ac proinde res indecẽs & pernitioſa. Imò in eo voto poteſt interuenire blaſphemia, ſi vouens rem talẽ ex malitia voluntatis rem Deo placitã eſſe arbitretur, & dicat: Poteſt interuenire hæreſis, ſi errore intellectus id exiſtimet. Cùm verò tale votũ faceret ex leuitate animi, haberetq́; animum adimplendi, tale peccatum committeret vouendo, quale committeret exequendo, vt qui voueret dicere mẽdacium

daciũ iocoſum, peccaret venialiter, quia dicere tale mendacium venialis eſt culpa. *Tripliciter* tamen poteſt ad votum res illicita interuenire. *Vno* modo conditionaliter, vt voueo centum, ſi ex concubina habuero filium: & hoc votum bonũ eſt, obligat que impleta conditione. *Alio* modo in pœnam, vt voueo religionẽ, ſi mœchatus fuero: & hæc pœna iuſta eſt, debeturq; ex vi voti, mœchia ſubſequuta. *Tertio* modo, vt cauſa mouẽs, & impellẽs, vt voueo religionẽ impulſus deſiderio furẽdi: hoc votũ etiã tenet dempta occaſione furti. Et ideo ſi in religione careat probabili furãdi periculo, illã exvi voti ingredi tenetur. Non ſunt deniq; materia voti res indifferẽtes, vt indifferẽtes ſunt; quia vt ſic, nec bonæ, nec malæ ſunt, nec Deo placent, aut diſplicent, ac proinde ſunt res vanæ, vt leuare feſtucam è ſolo, & ſimilia, éſtq; peccatum veniale has res Deo offerre. Talia vota ſunt de non coquendo, aut nendo in ſabbatho, ſi alijs laboribus ſeruilibus occuperis. De non comedendo capita animalium in honorem S. Ioannis. De non mittendo oſſa in ignem pro honore D. Laurentij, quia hæc nullum ſanctis tribuunt honorem, & alia ſimilia.

De Irritatione votorum. §. 3.

1 *Quid eſt irritare votum.*

2 *Quis poteſt votum irritare.*

Interrogatio. Qu[illegible]irritate votum? 1
Reſp. Eſt annullare, & face[illegible] obligatiuu[illegible] non ſit.

Int. Quis poteſt votum irritare? *Reſp.* Poteſt, qui- 2
cumq; ſuperior eſt reſpectu vouentis. Ideò Pater poteſt irritare vota filiorum. Patrem dixi, quia dũ pater ſupereſt, mater nõ poteſt, nec alius tutor, aut curator. Patet ex *cap. Puella* 20. *q.* 2. Prælatus vota inferiorum

riorum: dominus seruorum: vir vxoris, & vxor viri tutores pupillorum, curatores vota realia minorum, non tamen personalia, vt aduertit Mol. *tract. 2. de iust. disput.* 220. quia curatores præcipuè dantur pro rebus minorum. *L. in copulandis Cod de nuptiis.* Adeò hoc verum est, vt licèt superior facultatem vouendi concesserit, possit subborta noua causa, votum irritare. Attende etiam cum materia voti est contraria executioni rerum, in quibus subditus tenetur parere, statim vota esse irrita, nisi à superiore probentur, vt votum filij de mutatione status, factum ante annum 14. votum religiosi de facienda peregrinatione. Cum verò materia non est cõtraria, licèt irritari possit, non sunt tamen statim irrita, imò valida, quousque à superiore irritentur; & ideò si filius vouit ieiunium v.g. tenetur illud obseruare, donec à patre votum irriteretur.

5 *Int.* Quoniam verò ista doctrina in communi vera, peculiares in singulari habet difficultates, de singulis te rogabo, si adnueris? *Resp.* An est, quòd malim quàm de illis à te suauissime pater interrogari.

De Irritatione votorum, quæ religiosi emittunt. §. 4.

1 *Quid potest prælatus religionis circa vota subditorũ.*
2 *Quid potest circa illorum vota de rebus sub præceptũ cadentibus.*
Quid circa vota [illegible] itiorum.

1 INTERROGATIO. Quid potest Prælatus religionis circa vota subditorum? *Resp.* Omnia vota religiosorum potest suus Prælatus irritare, quia in omnibus illis subintelligitur illa conditio, si Prælatus consenserit. Excipiuntur tamen tria vota essentialia religionis, paupertatis, castitatis, & obedientiæ. Item

votum

votum transeundi ad strictiorem religionem, Hoc tamen vltimum vel commutare potest, vel dispensare, iuxta Nau. *lib. 3. consil. tit. de vot. conf* 30. Sot. 7. *inst. q. 3. ar. 1. conclusione. 5.* Arag. 2. 2. *q.* 89. *ar.* 8.

Int. Potestne Prælatus irritare vota subditorum de rebus sub præceptum cadentibus, vt de non mentiendo? *Resp.* Potest, quia licèt non sit illi subditus, quòad non mentiendum (ad id enim tenetur iure naturali) est tamen illi subiectus, quò ad nouam obligationem non mentiendi per votum. 2

Im. Potestne Prælatus irritare vota nouitiorum? *Resp.* Vota, quæ nouitius emittit in ipso nonitiatu, si non voluit se independenter à Prælato obligare, potest: quia licet non perfectè, habet tamen aliquo modo suam voluntatem subditam Prælato. Si verò independenter à Pelato voluit se obligare, potest superior illius exequutionem pro nouitiatu suspendere & facta professione irritare. Vota verò nouitiorum ante ingressum religionis nuncupata, potest ipse religiosus spõte sua cõmutare in vota religionis. Ita decernitur *c. Scripturæ de vot.* Si autẽ huiusmodi cõmutationem auctoritate sua nõ fecit, imò se voluit obligare ad illa in religione seruãda, potest Prælatus, professione facta, irritare. Ita Richard. *in* 4. *dist.* 38. *ar.* 4. *q.* 1. *& ar* 8. *q.* 2. Sylu. *vot.* 4. *q.* 2. *dict.* 1. *& q.* 7. *dict.* 3. Gloss. *cap. Nolnit.* 33. *q.* 5. Probatque ex eodẽ capite vbi dicitur virũ posse irritare vxoris vota, quæ fecerat ante nuptias, idem ergo à fortiori dicendum est de Prælato respectu religiosi, atque illa pro nouitiatu suspendere. Quare si nouitius in religione non maneat, reuiuiscunt vota, quæ ante, & post ingressũ religionis nuncupauit. Hæc verò intelligo de votis personalibus; nam ad vota realia adhuc tenetur nouitius, veluti ad dandã eleemosynam de pro- 3

priis bonis, vt notauit Syl. *vot* 4. *q.* 7. *quæstiuncula* 3.

De Irritatione votorum, quæ filij emittunt. §. 5.

1 *Quis potest irritare vota filiorum.*
2 *An possit pater vota filiorum extra pubertatis annos irritare.*
3 *Quomodo confirmantur vota facta ante pubertatem, ea iam transacta.*
4 *De votis personalibus filiorum.*
5 *De votis realibus filiorum.*
6 *De votis circa bona profectitia, & aduentitia.*
7 *De votis realibus filiorum factis ante 25. annum.*
8 *De votis realibus filiæ nuptæ ante 25. annum, & viduæ facta, redeuntis ad patris domum.*

1 INTERROGATIO. Quis potest irritare vota filiorũ? *Resp.* Omnia vota, tã realia, quàm personalia à filiis ante annos pubertatis emissa, possunt à patre, vel à tutore in defectu patris, vel à matre in defectu patris, & tutoris irritari. Ita doctores communiter. D. Tho. 2. 2. *q.* 88 *art.* 8. & 9. Syl. *votũ* 4 *q.* 2. Nau. *c.* 12. *nu.* 68. Sot. 7 *inst. q* 3. *ar.* 2. & a ij. Ratio est in prõptu, quoniam omnia illa fiunt dependenter à voluntate maiorum, sub quorum tutela minores custodiuntur.

2 *Int.* Quæro ex te, an parentes, qui intra pubertatis annos vota filiorum non irritarũt, possint ea postea irritare? *Resp.* Res est controuersa, sed pars affirmans probabilior, quam tuetur Caiet. 2. 2. *q. vlt art.* 5. Nau. *c.* 12. *n.* 71. Lopes 1 *p. c.* 48. Ratio est, quia illa potestas concessa est patri ratione dominij, & defectus iudicij filiorum, idò nisi filius post ætatem plenioris iudicij votum antea factum confirmauerit, eadem potestas manebit in patre circa illum, atque antea erat.

Int.

Int. Per quam volũtatem dicetur quis cõfirmasse votum per annos pubertatis? *Resp.* Nõ sufficit actus, quo credat se teneri voto, vt reuera tenetur, sed requiritur nouus voluntatis actus, quo directè se velit denuo obligare. 3

Int. Quid censes de votis personalibus filiorum? *Resp.* Vota personalia post pubertatis annos à filiis emissa, non possunt parentes irritare nisi ea paterno iuri, aut gubernationi domus præiudicauerint: tunc enim iam habent plenum rationis vsum, & libertatem personę & ideò possunt vouere religionem, castitatem, & similia. 4

Int. Quid dicis de votis realibus? *Resp* Vota realia filiorum emissa post annos pubertatis, sed ante 25. annum, possunt intra idem tempus à parentibus irritari, nisi fiant de bonis castrẽsibus, aut quasi castrensibus post decimumquartum annũ emissa. Ratio est, quia secundũ leges. *ff. de minoribus*, non possunt filij intra 25. annum, sine parentum auctoritate, aut eorum vi parentum de bonis temporalibus disponere: est enim voluntas filij, toto illo tempore parentibus quò ad huiusmodi bonorũ dispositionem subiecta. Super bona verò castrensia aut quasi castrensia nullum ius habent parentes. Dixi vota de bonis castrensibus emissa post annos pubertatis, quia emissa ante annos pubertatis potest etiam pater irritare. 5

Int. Quid sentis de votis circa bona profectitia, & aduentitia? *Resp.* Ea vt realia irritari possunt. Ita communis habet doctrina, quoniam illa bona, quæ à filio familias acquiruntur, vel sunt patris, quò ad dominiũ & vsumfructum, vt profectitia, vel quò ad vsum solùm vt aduentitia. Sed de hac re in septimo præcepto veritatem latiùs enucleabo. 6

Int. Possuntne vota filiorum realia, facta post pubertatem, 7

bertatem, verùm ante 25. annum, non tamen intrà idem tempus irritata à parentibus irritari? *Resp.* Communiter respondetur negatiuè, si filij iam sint omninò liberi à patria potestate.

8 *Int.* Nupsit fœmina ante 25. annum, mortuo marito ante eundem annum, rediit patris domum, poterirne pater illius realia vota irritare? *Resp.* Minimè; quia illa postquam matrimonium contraxit, perfectè sui iuris facta fuit.

De irritatione votorum, vxoris, & viri. §. 6.

1 *Quæ vxoris vota potest maritus irritare.*
2 *An possit irritare vota facta ante matrimonium.*
3 *An possit irritare vota, quæ non obsunt gubernationi domus.*
4 *Quæ vota viri possit irritare vxor.*

1 INTERROGATIO. Quæ vxoris vota potest maritus irritare? *Resp.* Omnia quæ mariti iuri præiudicant, vt votum de abstinentia, impediens debiti redditionem. *cap. Manifestum* 33. *q.* 5. Item vota quorum exequutio familiæ gubernationi obest, vt votum peregrinandi, votum ingrediendi religionem, & similia.

2 *Int.* Potest etiam irritare vota facta ante matrimonium, quorum exequutio obest ipsi matrimonio? *Resp.* Potest, iuxta Nau. *cap.* 12. *nu.* 65. quod probat ex *cap. Voluit.* 33. q. 5.

3 *Int.* Potest etiam irritare omnia vota, quæ non obsunt ipsi viro, aut familiæ gubernationi, vt de non furando, de facienda eleemosyna ex bonis paraphernalibus, & similia? *Resp.* Constanter respõdeo negatiuè; quia in iis, quæ iuri coniugis non præiudicant, ipsa est domina, & sui perfecti iuris. Ita Nau. *cap.* 12. *num.*

*num.*64. Ang. *vot.* 2. *num.* 8 Tabien. *matrimon.* 5. §. 5.

Int. Quid dicis de vxore respectu viri? *Resp.* Pari modo vxor ea viri vota irritare potest, quæ suo iuri præiudicant, & ideo poterit irritare votum viri, de nunquam debitum petendo, quatenus sibi fuerit præpudicitia, & naturali necessitate oneroſum: votum abstinendi & peregrinandi, si inde sibi incommodum oriatur, & similia.

De Irritatione votorum, quæ mancipia emittunt. §. 7

1 *Quæ vota mancipiorum possunt Domini irritare.*
2 *Quæ famulorum vota possunt Domini irritare*

Interrogatio. Quæ mancipiorũ vota possunt eorũ Domini irritare? *Resp.* Omnia ea, & sola quæ seruitio ipsis debito præiudicant, vt votũ de ingredienda religione, de facienda peregrinatione, de seruiẽdo hospitali, de crebris orationibus fundendis, & similia, quibus à quotidiano labore abstraherentur. Ita Palu. in 4. *d.* 38. *q.* 4. *ar.* 2. Syl. *votũ* 3. *q.* 7. Sot. 7. *iust. q.* 3. *art.* 1. Nau. *c.* 12. *num.* 65. Hæc autem vota irritari possunt, etiamsi ante seruitutẽ nuncuparentur, non tamen postquam in libertatem vindicati sunt, si in ipsa seruitute irrita non fuerunt, & ideo in libertate constituti, tenentur ea omnia seruare. Dixi, sola, quia alia vota, quæ dominorum seruitio minimè obsunt irritari nequeunt, nisi ante pubertatis annos facta sint, aut post pubertatem ante annum 25. si Dominus, mancipio, si pro patre, aut tutore, quia alius non est, & tunc idem dicendum de iis, votis atque diximus de votis filiorum. 1

Int. Quæ famulorum vota possunt ij, quibus famuli seruiunt, irritare? *Resp.* Nulla quidem. Verùm si famulus seruiat cõfractu oneroso, Dominúsq; no- 2

lit illum rescindere, potest vota, quæ seruitio obligato per contractum obsunt, pro eo tempore suspendere Doctores non laudaui, quia communissima est omnium doctrina communibus locis.

De causis ad irritanda vota. §. 8.

1 *An validè sint irrita vota, irritata sine causa.*
2 *An liceat irritanti vota, ea absque causa irritare.*

1 INTERROGATIO. Suntne vota validè irrita sine causa irritata? *Resp.* Validè quidem, ac proinde non peccat subditus agendo contra irritatum votum: imò peccaret, si contra prohibitionem superioris votum seruaret, vt docet August. relatus *cap. Manifest. 23. q. 5.*

2 *Int.* Potestne superior sine causa subditorum vota irritare? *Resp.* Minimè. Ita Sot. *7. inst. q. 3. art. 1. col. 3. Abulens. cap 30.* Num. *q 43.* Med. *in instruct. confess. cap.* 14. §. 7. Aragon. *ar. 7. q. 88. §. 1. post 3. concluf.* Roderic. in sum. *cap. 80. de voto, concl. contra* Sylu *votum. 4 q. 1. & 2. dicto. 6.* Nau. *cap. 12. num. 73.* Palud. *in 4. d. 38. q 4. num. 20.* oppositum asserentes, ex eo quod irritans vtatur iure suo, eo tamen vti non debet malè, & in destructionē: ac proinde peccat lethaliter irritando votū, quod intelligit notabiliter inseruire ad vtilitatem spiritualem subditi. Cuiusmodi esset, vt plurimum votum religionis, votum pœnitentię frequentandæ, & similia. Venialiter verò, si materia irritati voti non adeo ad salutem animæ conduceret. Ratio est, quia contra proximi charitatem est auferre occasionem maioris progressus in virtute. Est præterea contra rationem abuti potestate sibi à Christo concessa in ædificationē, & nō in destructionē, iuxta D. Paul. *2. Corinth.* 10. Hinc colliges peccare subditū qui eo animo superiori votū manifestat, vt irritet, cum sciat

sciat, id eum facturum absque causa & iniustè. Verumtamen quamquam peccauerit irritationem iniustè procurando, & postulando, voto tamen irrito, ad id minimè tenetur.

Int. Irritauit superior votum, poteritne irritationem reuocare, & validum reddere votum? *Resp.* Minimè, & ideo si semel irritauit, votum omninò nullum est, ipso licèt postea reclamante, ita Syl. & Arm. locis citatis. 3

De votorum dispensatione. §. 9.

1 *Quid est dispensare in voto.*
2 *Qui possint dispensare in voto.*
3 *Obligatio voti est de iure naturali.*
4 *A quo habent Prælati potestatem dispensandi in voto.*
5 *In quibus votis potest Papa dispensare.*
6 *In quibus votis solus Papa dispensat.*
7 *Quo iure solus Papa potest dispẽsare in quinque votis.*
8 *Proponuntur difficultates circa hæc vota.*
9 *Circa votum castitatis.*
10 *An in voto castitatis possit Episcopus dispensare.*
11 *De dispensatione in voto religionis.*
12 *De dispensatione in voto peregrinationum.*
13 *An præter quinque vota, sit aliud Papæ reseruatum.*
14 *Quis potest dispensare in votis non reseruatis.*
15 *An cum Papa possit aliquis dispensare.*
16 *Quis potest dispensare in votis Episcoporum.*
17 *Quis potest dispẽsare cum votis superiorũ religionis.*

INTERROGATIO. Quid est dispensare in voto? *Resp.* Est voti vinculum rationabili de causa, Ecclesiastica auctoritate, omninò auferre. Ita communiter Theologi, & Iurisperiti. 1

Int. Qui possunt dispensare in voto, *Resp.* Soli Prælati Ecclesiastici. Hinc colliges *duo* requiri ad votum 2

rum dispensationem, *causam* nimirum, & Ecclesiasticam *potestatem*, siue iurisdictionē Episcopalem, aut quasi Episcopalem. Ita D. Thom. 1. 1. q. 88. *art.* 12. *ac* 3. Ang. *votum* 4. *num.* 6. Sylu. *votum* 4. q. 3. Nauar. *cap* 12. *num.* 75. Sot. *lib.* 7. *iust.* q. 4. *art* 3.

3 *Int.* Nonne obligatio voti est de iure naturali quod nos docet stare promissis, fidémque seruare non solùm Deo, sed hominibus? *Resp.* Maximè.

4 *Int.* A quo igitur Prælati Ecclesiastici acceperunt potestatem remittendi hoc, iure naturali, debitum? *Resp.* A Christo Domino. Et quoniam res ista magni momenti est, referam huius sententiæ Auctores. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 38 *q.* 1. *ar.* 4. Richard. ib. *ar.* 9 *q.* 1. Gab. ibid. *q.* 1. *ar.* 5. Alen. 4. *p. q.* 101. *memb.* 2. *ar.* 6. Can. *lib.* 3. *de locis, c.* 4. §. *tertia via & in relect. de pœnit. p. n. ante finem.* Sylu. *voc.* 4. *q.* 1. Henr. *lib.* 1. *de pœnit. cap.* 3. § 2. Felin. *ad cap. quæ Ecclesiarum, de const. n.* 19. Panorm. *c. Non est, de vo.* Decius *cons.* 112. Ita docet vsus Ecclesiæ, ex quo multa etiam habemus de fide, vt traditiones de fide. Hic igitur vsus hanc tacitam Christi cōfessionem suæ Ecclesiæ relictam nos docet. Accedit ratio, quia cùm multæ dentur causæ dispensandi insufficienter Christus Dominus suæ Ecclesiæ prouidisset de [illegible]ediis necessariis, nisi hanc illi facultatem reliquisset. Hinc affirmat Alen. citatus esse compellandam fœminam, vel virum voto castitatis obstrictum ad nuptum, si pro bono pacis communis, expediat nubere. Quamobrem constanter affirmandum est Ecclesiam ex speciali Christi Domini commissione pollere potestate ad dispensandum in iis, quæ ad ius diuinum, & naturale spectant, quando id ad congruā Ecclesiæ gubernationem ex vrgēti causa opus fuerit, vt in voto, aut in matrimonio rato, & similibus.

Int.

Int. In quibus votis potest Papa dispensare? *Resp.* 5
In omnibus etiam in voto solemni castitatis, seu sacris ordinibus antecedo, vt ait D. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 11. seu in religione emisso, vt tenet communis sententia Iurisperitorum quos refert Couar. *de testam. cap.* 2. nu. 10. Nauar. *cap.* 12. n. 75. Soto maior. *qu.* 6. *de voto, n.* 104. Item Theologorum. Richard. in 4. d. 38. *art.* 9. *qu.* 1. Durand. ibid. *q.* 2. Palud. *q.* 4. *ar.* 4. *concl.* 11. & 12. Maior. *q.* 3. Gandau. *quodlib.* 5. *q.* 18. Petr. Soto. *lect.* 5. *de matrimon.* Ang. *votum.* 4. §. 5. Cord. *lib.* 1. *q.* 24. Caiet. 2. 2. *q.* 88 *ar.* 11. Quãquã oppositũ tenuerint. D. Tho. 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. Albert. Mag. *in* 4. *d.* 38. *ar.* 15. D. Bonauent. *q.* 3 Scot. *q.* 1. *art.* 2. & 7. *iust. q* 4 *ar.* 2. Antisio. *lib.* 3. *c.* 12. Almain. *de potest. Pap. c.* 3. Capr. *in* 4. *d.* 33. *qu.* 2. Turrecr. *cap. sicut bonum* 27. *q.* 1. Syl. *votum* 4 *q.* 5. Cathar. contra Caietan. *cap.* 21. & probauit vsus Ecclesiæ non semel in istis votis dispensantis, quem refert Palud. *in* 4. *d.* 38. *q.* 4. *ar.* 4. Caiet. 2. 2. *q.* 89. Potest etiam à fortiori dispensare in voto paupertatis religiosi: ac proinde talis religiosus poterit iterum rei temporalis suscipere dominium. Ad quam dispensationem, licèt difficillima inuenta causa visa fuerit Nauarro in *comment.* 2. *de Regul. num.* 17. tamen dari poterit: veluti si ponamus propter dubiam regni successionem magna bella excitanda, nisi hæres religiosus professus regnũ suscipiat cum dominio, reliquẽdo legitimis successoribus suis. Idem dicendum de voto obedientiæ, vt manifestum est.

Int. In quibus votis solus Papa dispensat? *Resp.* 6
in quinq;, scilicet, in voto perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hierosolymitanæ, peregrinationis Iacobææ, peregrinationis Romanæ.

Int. Quo iure dispensatio horum votorum summo Pontifici est reseruata? *Resp.* Iure cõmuni reseruatur 7

votũ Hierosolymitanum in subsidium terræ, Sanctæ *cap. ex multi. de vot.* iuncta Gloss. *verb. incendum*, reliqua verò ex communi vsu, & stilo Romanæ Curiæ.

8 *Int.* Habesne aliquas difficultates circa intellectũ horum votorum? *Resp.* Habeo, sed gratius mihi erit à te de singulis interrogari.

9 *Int.* Quæ vota ad castitatẽ pertinentia intelliguntur sub nomine castitatis? *Resp* Intelligitur votum virginitatis. Non tamen votũ non nubendi. Neque item votum non se polluendi. Neq; item votum nõ accedendi ad certum fœminarum genus, veluti ad vxoratas, ad virgines, id viduas. Ratio est manifesta, quia hæc vota non sunt, nec absolutæ, nec perpetuæ continentiæ. Ita Palud. & Sot. Supra Ang. *votum.* 4 n. 9. Arm. verb. *dispensatio. n.* 18. & alij.

10 *Int.* Potestne aliquando episcopus dispensare in voto castitatis? *Resp* Si, qui castitatem vouit, habet notum incontinentiæ periculum, nec facilem potest ad Papam habere accessũ, potest Episcopus per epicheam cũ eo dispensare, vt cum eo qui tali voto nupsit ad petendũ debitum. Ita Sylo. *verb. dispensatio q.* 9. *n.* 15. Sot. in 4. *d.* 38. *qu.* 2. *art.* 1. *ante* 4. *concl.* Armilla *verb debit. coniug num.* 13. & *verb. dispensatio. num.* 14. Item cum eo qui vehemẽter ad libidinem incitatur vt rubat. Ita enim omnes Doct. interpretantur mentẽ esse Pontificis, & ipse patitur huiusmodi interpretationem, quæ quidẽ si falsa esset, & perniciosa, statim erroris damnaretur. Ita Syl *verbo dispensatio q.* 9. *num.* 15. & *votum q.* 44. Sot. in 4. *d.* 38. *q.* 2. *art.* 1. *ante* 4. *conclus.* Armil. verbo. *debitum coniug. nu.* 13. *& verbo dispensatio n.* 18. Ang. *vot* 4. *nu.* 9. *& matrimon.* 3. *imp.* 5. § 3. Maior *in* 4 *d.* 32. *q.* 2. qui expressè de dispẽsatione ad nuptum loquitur cum Angel. *matrim.* 3. *imped.* 5. §. 3. Nau. *c.* 12. *n.* 76. cum aliis.

Int.

Int. Quo pacto intelligendum est votum religio- 11
nis? *Resp.* Intelligitur votum religionis absolutum, nam in conditionatis, ante impletam conditionem potest Episcopus dispensare. Dixi, ante impletam cõditionem, quia post illam impletam, nequit, quia manet absolutum. Intelligitur votum ingrediendi, & probandi vtrum illi expediat. Non intelligitur verò votum de religione pœnale: quia Papa solùm reseruat vota, quæ emittuntur propter amorem religionis. Ita potior Doctorum pars, quos lege apud Henriq. *lib. de indulgentijs, c.* 30. *n.* 6. D. Anton. 2. *p. tit.* 11. *c.* 2. § 9. *not.* 4. Palud. *in* 4. *d.* 38. *q.* 4. *ar.* 4. *conc.* 5. Sylu. *votum* 4. *qu.* 3. *dicto* 6. Medina in *instruct. confessor. cap.* 14. §. 6. Arag. 2. 2. *q.* 8. *ar.* 12. contra Nauarrum, *cap.* 12. *n.* 43. Cord. *q* 152. *de casibus* consc. Sot. 7. *iust. q.* 4. *art* 3.

Int. Quid per vota peregrinationum intelligitur? 12
Resp. Ex antiquo iure solùm reseruatur votũ factum in subsidium terræ Sanctæ. Tamen Curiæ praxis votum ex sola deuotionis causa nuncupatum etiam comprehendit. Teste locupletissimus est Nau. *cap.* 12 *n.* 75. cum Soto. *in* 4. *d.* 38. *q.* 2. *ar.* 1. Sylu. *votum* 4. *q.* 3 *dicto* 5.

Int. Est ne aliud votum Papæ reseruatum? *Resp.* Se- 13
cundùm Syl. *votum* 4. *q.* 7. est enim votum de dandis rebus incerti domini pro subsidio terræ Sanctæ.

Int Qui possunt in alijs votis nõ reseruatis dispẽ- 14
sare? *Resp* Omnis Prælatus ordinarius, habens iurisdictionem episcopalem, seu quasi episcopalem erga vouentem. Inter hos numeratur summus pœnitentarius. Ita Palud. *in* 4. *d.* 38. *q.* 4. *a.* 4. & D. Ant. 2. *p. t.* 11. *cap.* 2. §. 9. Legatus à latere. Ita Panorm. *cap. ex multa de voto* Capitulũ sede vacãte. Ita Sylu. *verb.* Capitulũ nu. 2. Roderic. *de voto. conc.* 3. Prælati religionum erga suos religiosos. Prælatos, dixi, quia Prælatæ monialiũ

iure

iure diuino incapaces sunt dispensandi potestatis, docet Sotus in 4. d. 20. q. 1. ar. 4. Ledesm. 2. 4. q. 20. art. 4. Ita communis doctrina cum D. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 12. Angel. *votum.* 4. n. 6. Sylu. *votum* 4. q. 3. Nau. c. 12. n. 75. Sot. 7. *inst.* q. 4. ar. 3. Palud. *in* 4 d. 38. q. 4 D. Anton. 2. p. tit 11. cap. 1. & alij.

15 *Int.* Cum Papa quis potest dispensare? *Resp.* Ipse secũ. Ita Palud. *cit.* & Henr. *lib. de indulgentijs cap.* 32. §. 3. Ratio est, quia ad hanc dispensationem non requiritur vis coactiua, quam supra se nullus habet.

16 *Int.* Quis dispensare potest in votis Episcoporum? *Resp.* Summus Pontifex. Probabile tamen est, posse etiam Archiepiscopum dispensare cum suis Metropolitanis, iuxta Palud. & D. Anton. citatos. Si verò periculum sit in mora recurrendi ad summum Pontificẽ, posset cũ ijs per epiicheã dispensare confessor.

17 *Int.* Quis cum superioribus religionum potest dispensare? *Resp.* Seruato ordine inferioris ad superiorem, cum inferioribus superiores, cum vltimo superiore summus Pontifex. Ita Doctores citati.

Quænam causæ sint legimitæ ad dispensandum. §. 10.

1 *An sit causa ad dispensandum necessaria.*
2 *Quæ est legitima causa dispensandi*
3 *An cessante causa dispensandi cesset dispensatio.*

1 INTERROGATIO. Estne causa ad dispensandũ necessaria? *Resp.* Est, atque adeo, vt sine ea dispensatio sit nulla peccátq; grauiter dispẽsans, cum scit se sine causa dispensare; peccátq; qui talem dispensationem procurat. Ita D. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 12. *ad* 2. D. Anton. 2. p. tit. 11. cap. 2. Sot. 7. *inst.* q. 4. art. 3. Palud *in* 4. d. 38. q. 4. n. 20. Sylu. *dispens.* q. 3. & ibi Caiet. Angel.

votum

votum 4.*n.* 11.&*dispensatio.n.*3.Nau.*cap.*12.*n.*76. Sot. in 4.*d.*38.*q.*2.*art.* 1. *post* 2. *conclus.*

*Int.*Quæ debent esse iustæ causæ dispensandi? *Resp.* Quæ arbitrio prudentis Prælati iudicatæ fuerint iustæ pro bono communi, aut etiam particulari ipsius vouentis iuxta *cap.* 1. *&* 2.*de vot.* vt votum impediens opus studendi, aut concionandi in homine virtute,ac literis condecorato. Ita Nau.*in sum.c.*12.*n.* 77. Facilitat etiam dispensationem leuitas vouentis in vouendo iuxta Nau.*sup.*& alios Palud. in 4 *d.*38. *q.*4.*n.*43. 2

Int. Vnum supereſt graue dubium. Cessauit causa ob quam dispensatum est, reditne iterum obligatio voti dispensati? *Resp.* Non redit. Ita D. Tho. in 4.*d.*38.*q* 1.*ar.*4.Richar.*q.*1.*ar.*9,Gabr.*q.*1.*a.*5. Alēſ. 4.*p.q.*101.*n.*2.*art.*6.aliàs *qu.*28.*art.*2.§.6.Can.*3.de loc. cap.*4.*&in relect. de pœn.*Syl. *votum* 4.*quæst.*1.Henriq. *lib.* 1.*de pœn. cap.* 3.§. 2. Cessat enim omninò voti obligatio in ipsa dispensatione. Quare meritò à Silu. definitur dispensatio. Annullatio obligationis voti ex rationabili causa. Quamobrem fœmina, cum qua dispensatum est in voto continentiaæ perpetuæ ad contrahendum, ob tollendas simultates, potest coniugi perempto iterum nubere. Ita Sot. maior.9. *de voto n.* 125. Angles. tract. *de voto art.*8. *diffic.*2.*dub.*1. 3

De Commutatione Votorum. §. 1.

1 *Quid est commutare votum.*
2 *Quis potest commutare votum.*
3 *Quæ causa requiritur ad commutationem voti.*

Interrogatio. Quid est commutare votum? *Resp.* Est obligationem voti circa hanc materiam, circa aliam mutare. 1

Int.

2 *Int.* Quis potest commutare votum? *Resp.* In id, quod euidenter est melius, potest ipse vouens. Ita definitur *cap. Peruenit 2 de iure iurand.* Vbi D. Greg. Non propositum, aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. *cap. Scripturæ de voto.* Vbi Alexander III. Reus facti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum nouit religionis obseruantiam commutare, & censent vnanimiter Doctores. Caiet. *ver. votum. 6. vit. & 2. 2. q. 88. art. 12.* Arag. ibidem. Ang. *votum. 4. num. 2.* Couar. *cap. quamuis de pact. p. 1. §. 3. num. 4.* Sot. *7. iust. q. 4. art. 3.* Probatur, quia cùm ad commutationem requiratur iudicium de eo, quod Deo accaptabilius sit, hoc iudicium certum est in re euidenter meliori. Ad commutationē voti, in id, quod est minus bonum semper requiritur Prælati auctoritas. ratio est, quia in hac commutatione necessariò admiscetur dispensatio circa partem, quæ deest de meliori: hæc autem solùm à superiore emanare potest. Ita citati Doctores.

Tota controuersia est de commutatione in euidenter æquale, qua auctoritate fieri possit. Dico igitur: si euidens sit arbitrio prudentis huiusmodi æqualitas, posse fieri hanc commutationem ab ipso vouente Ita medin. *instruct. conf. cap. 14.* Sot. *7. iust. q. 4. art. 3.* Aragon. *2. 2. q. 88. art. 12.* Henriq. *de indulgent. cap. 30. q. 5.* Roderic. *in Bull. Cruc. & verbo votū. quæst. 100. conclusion. 4.* contra Caietan. *verbo votum. 22. quæst. 88. art. 12.* atque Couar. citato loco *num. 4.* Ratio est, quia solùm hac in re requiritur iudicium superioris, vt decernat, quod Deo acceptum sit: euidens autem est acceptum esse Deo æquale. Ita Medin in fum. *c. 14 Sot 7 iust. quæst. 89. art. 3. Aragon. 2. 2. art. 12. Henr. lib. de indulgent. cap 30. §. 5.*

Int.

Int. Quæ causa requiritur ad commutationē? *Resp.* Ad commutādum in euidenter melius, nulla requiritur. Ad commutationem in æquale, aliqua (alioqui leuitatis merito damnaretur vouens,) Ad commutationem in minus requiritur causa tanta, quanta ad dispensationem parit, in qua mixtè dispensatum. Quamobrem, qui non habet potestatem simul dispensandi, nō potest in euidēter minùs cōmutare. 2 3

Int. Quæ cau a sufficiet ad commutandum in euidenter æquale? *Resp.* Si suauiùs, hilariùsq, vouēs adimpleat votum; hilarē enim datorem diligit Deus, vt ait Paul 2. Corinth. 6. Ita communiter Doctores.

CAPVT. VII.

De tertio Decalogi præcepto, Memēto, quod diē Sabbathi sāctifices. §. 1.

1 *Quid dies intelligatur sabbathi nomine.*
2 *An necesse sit vacare diuinis die festo.*
3 *An in Ecclesia sit aliquod festum ex iure diuino.*
4 *Quæ opera prohibeantur diebus festis.*
5 *An prohibeatur aliquod opus non seruile.*
6 *Ex quibus causis possit fieri opus seruile in die festo.*
7 *De opere molendinarum.*
8 *Quos dies festos tenentur Religiosi obseruare.*
9 *An lucrum faciat opus seruile.*
10 *Quæ festa seruare teneamur.*
11 *Quo pacto obseruandus est dies festus.*
12 *An possum migrare pridie diei festi è loco vbi obseruādus est ad alium, vbi non seruatur, vt labori incumbā.*
13 *An possim supradictum facere eodem die festi.*

INTERROGATIO. Sabbathi nomine quē diem intelligis? *Resp.* Diem, quo homo vacare debet ab 1

operibus

operibus seruilibus ad vacandum rebus diuinis.

2 *Int.* Peccatne homo cõtra huiusmodi præceptum, si festiuis diebus rebus diuinis nõ intẽdat? *Resp.* Minimè: quoniã finis præcepti non cadit sub præceptum, vt dicam, & latius ostendam, Deo fauẽte, in propria materia de præcepto.

3 *Int.* Estne aliquod festum in Ecclesia ex diuino iure introductũ, quale fuit sabbathum apud Iudæos in veteri lege

Resp. Nullum sanè. Constat ex *cap. Licet, de ferijs, & cap. 1. de consecrat. dist. 3.* Quamuis enim ius naturale diuinum præcipiat hominibus Deum honorare, & reuereri, non tamen tempus definit, quo in nouo testamento id facere teneamur: sed omnia festa nouæ legis introducta sunt ab Ecclesia, etiam Dominicæ sanctificatio, iam inde ab Apostolis obseruata in laudem Christi Domini, in viram ab inferis cum gloria redeuntis. Neq; obstat *cap. Licet. de ferijs*, asserens tam veteris, quàm noui testamenti paginæ testimonio septimum diem humanæ quieti deputari. Id enim inuentum non à diuino iure, sed ab Apostolis dimanauit.

4 *Int.* Quæ opera prohibentur diebus festis? *Resp.* Sola opera seruilia, hoc est, quæ seruis tantùm conueniunt, nec illis sunt communia cum hominibus ingenuis. Ita enim præcipiebatur. Leui. 23. *Omne opus seruile non facietis in eo.* Seruorum nomine, non solùm mancipia intelligas, sed plebeos homines operibus Reipublicæ incumbentes.

5 *Int.* Quę opera, licèt nõ seruilia, diebus festis fieri prohibentur? *Resp.* Quinque: scilicet mercatus nundinarum, iudicium, ciuile iudicium criminale, iuramentum in iudicio, nisi pro pace, vel alia necessitate præsletur, omnis strepitus, processusque iudicialis, nisi

nisi pietas suadeat,& necessitas vrgeat, *cap. 1. & cap. fin. de feriis.* 6

Int. Ex quibus causis possunt in die festo opera seruilia exerceri? *Resp.* Ex plurimis. I*n primis* ex necessitate eorum, quæ ad Dei cultum non nisi die festo peragi queunt, vt præparare res opportunas ad sacrum faciendum, diuinaque officia celebranda. *Deinde* ex necessitate corporali, quamobrem excusantur,qui infirmis seruiunt,qui cibos ad victum decoquunt;qui ad alendã vitam nent.texunt, vel aliam similem operam impendunt. *Tertiò* ex necessitate damni euitandi, vt quia debachatur ventorum vis, licèt metere segetes, colligere poma, frumenta in horrea includere,& quid simile. *Quartò* ex vitæ, salutisuè periculo;& ideo tempore belli, licèt aggeres construere,muros reficere, castrorum metas præfigere. *Quintò* ex occasione magni lucri paulò post cessantis, & ideo licèt piscatio thynnorum, & aliorum piscium, qui statis annis diebus ad nos accedunt,& non aliis,vt notauit Nauar.*lib. 2. consil.tit.de feriis consil.* 1. & constat ex *capit. Licet*, eiusdem tituli. *Sextò* propter violentiam, qua quis cogitur laborare,vt cùm famuli,nedum mancipia, à Dominis laborare coguntur,vt notauit Nau. *capit.* 13. *num.* 7. Quod intelligo nisi fiat in fidei contemptum, tunc enim mors potiùs subeunda, vt dixi,in præcepto de fide profitenda. Probabile tamen existimo oppositum,quod censuit Rod.*cap.* 123. *num.* 7. etiam in eo famulo, qui non nisi conditione laborandi diebus festis reciperetur ab artifice ad artem ediscendam, quam nullus alius eo in loco callet, & ipse non indiget arte illa, sed quasi æquè benè potest alteri incumbere; si enim tanta esset necessitas ediscendi illam artem, vt nulla alia posset vitam honestè alere,

posset etiam artificis, & præceptoris in laborando iussui obedire. *Septimo* excusatur opus seruile ex pietate erga proximum; & ita possumus mortuos sepelire, pauperem in extrema, aut graui necessitate constitutum adiuuare. *Octauò* ex bono communi, vt præparare vias ad spectacula publica sacrarum pomparum, vel etiam ludorum cõmunium. *Deniq;* ex licentia Episcopi expressa, cùm id concedit; vel tacita, cùm id videt, & dissimulat. Et ex hac interpretatiua licentia videtur excusari vsus tonsorum, qui festis diebus tondent omnes, qui iis diebus ad tonstrinam accedunt, iuxta consuetudinem receptam, & à Prælatis scitam, & non interdictam, iuxta *cap. finale de consuetudinib.* Quanquam ex alio capite id licere mihi persuadeam, nimirum ex occasione cessantis lucri, quoniam aliis diebus propter laborum occupationes, tondendi non accedunt, quibus profanis diebus distenduntur, tonsoréque otio vacant, & inediæ. Cuius rationis quamquam nullus Doctorum, quem sciam, meminit, ex omnium tamen doctrina apertissimè deducitur, vt patet ex causa quinta seruile opus permittente,

7 *Int.* Quid censes de molendinis? *Resp.* In aquæ molendinis, aut ventorum non est lethale peccatũ molere diebus festis, nisi loci consuetudo, aut particularis Episcopatus constitutio id grauiter prohibeat. Ratio est, quia ibi parum laboris impenditur, parui tas autem materiæ à lethali excusat. Contrarium dicendum de bestiarum pistrinis ex opposito fundamento, quia multum temporis, laborisque insumitur. Rod. *cap.* 124. *n.* 4.

8 *Int.* Quos dies festos tenentur religiosi obseruare? *Resp.* Quos sui loci consuetudo obseruat. Ita decreuit Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 12. Ratio est, quia illi, vt

cæteri

cæteri, locorum sunt vicini.

Int. Si quis opera ex rei natura non seruilia faciat ob lucri gratiam, vt piscari, venari, ludere, idne erit contra præceptū de sanctificando festo? *Resp.* Res est controuersa, cuius partem affirmantem tenuere Richard. 3. *senten. distin.* 37. Angel. *verb. feria.* §. 9. & 10. Tab. eodem verb. *num.* 17. Sylues. *verb. Dominic. q.* 4. Sed oppositum est dicendum cum Caiet. 2. 2. *qu.* 122. *ar.* 4. & Nauar. *cap.* 13. *num.* 5. quia lucrum non mutat operis naturam & speciem. 9

Int. Estne peccatum mortale transcribere chartas in die festo per notabile spacium diei ex officio, & mercede pacta? *Resp.* Mortale. Ita Rosella. verb. *feria.* §. 12. Angel. ibidem §. 3. Tolet. *libro* 4. *cap.* 24. *num.* 14. Nauar. in sum. *cap.* 13. *num.* 14. Ratio illius, & vera est, quia sic transcribere chartas ex officio & mercede pacta est opus seruile, non quidem ratione lucri, sed ratione operis, & officij simul. Latum est discrimen inter scribere, & exscribere pro officio & mercede pacta: nam scribere simpliciter est opus honestum, & liberale, ingenuorumque hominum: exscribere verò pro officio, & mercede pacta, est mechanicus, & purè corporalis labor, estque officium vile iuxta Sylu. *verb. Tabellio quæstione* 3. appellatúrque tabellio seruus publicus, vt in *capit.* 2. *de vsuris libr.* 6. & *L. Non enim ff. de adopt.* 10

Int. Quæ festa seruare tenemur? *Resp.* Quæ loci consuetudo vbi degimus, obseruat. *cap. Vlla distin.* 2. vbi Glos. affert illud notum carmen. 11

Dum fueris Romæ, romano viuito more,
Dum fueris alibi, viuito sicut ibi.

Int. Quomodo obseruanda sunt huiusmodi festa? *Resp.* Eodē, quo loci cōsuetudo obseruāda proponit. 12

13 *Int.* Scio cras esse diem festum in mea parochia, possum pridie transire ad aliam, vt laborem? *Resp.* Possum. Ratio est, quia vbi ego sum, ibi non est festū.

14 *Int.* Possum egredi domo eodem die festi ad laborandum in alia parochia? *Resp.* Possum. Teneor tamen Missam audire. Ratio est, quia obligatio audiendi sacrum ligat eum, qui ad diei initium peruenit, vbi illa præcipitur, neque necessitas est, quæ illam omittere cogat. Obligatio autem seruandi festum obligat eos, qui reperiuntur vbi obseruatur Ita Nau. *cap.* 13. *num.* 15. Rod. verb. *festum. num.* 1.

CAPVT VIII.

De quarto Decalogi Præcepto.

Honora patrem tuum, & matrem tuam. §. I.

1 *Qui intelligantur per patrem, & matrem.*
2 *Quæ tenentur filij exhibere parentibus.*
3 *Quando tenetur filius parentibus ostendere amorem.*
4 *An patri, filioue teneatur filius succurrere.*
5 *Quando tenetur filius parentibus obedire.*
6 *Quando peccat filius in non reuerendis parentibus.*
7 *Quæ tenentur patres exhibere filiis.*
8 *Quam reuerentiam tenetur vxor exhibere marito.*
9 *Quam reuerentiam tenetur maritus exhibere vxori.*

1 INTERROGATIO. Qui intelliguntur per patrem, & matrem? *Resp.* Præcipuè intelliguntur parentes secundùm carnem. Deinde superiores in rebus spiritualibus, vt Episcopi, Parochi, &c. Tertiò superiores in rebus corporalibus, vt Reges, & gubernatores Reipub. Quartò denique omnes ij, qui super nos aliquam habent potestatem, vt magistri, tutores, curatores, &c.

2 *Int.* Quæ tenentur filij exhibere parentibus? *Resp.* Tria. *Amorem, Obedientiam, & Reuerentiam.*

Int.

Int. Quando tenetur filius parentibus exhibere amorem? *Resp.* Quando ij sunt in extrema, vel graui necessitate vitæ, vel alimentorum: adeo vt peccet mortaliter ingrediendo religionem, iis in ea necessitate relictis. Ita docet communis doctrina cum D.Tho.2.2.*q.*101.*ar.*4.*ad* 4.Si verò iam sit professus, & necessitas sit extrema, tenetur egredi ad illis succurrendum,iuxta Caietan.ad locum D.Tho. Si verò necessitas erat grauis ante religionis ingressum, & ea posthabita religionem professus est, illam relinquere debet, vt parentibus subueniat iuxta Nauar. *cap.*14.*num.*14.Omnes tamen affirmant, siue extrema,siue grauis sit parentum necessitas, posse filium religiosum professum ad eos regredi, petita à superioribus,quanquàm non obtenta,facultate. Hoc tamen intelligo, nisi inde religioso egressuro spirituale periculum emineat:tunc enim potiùs sibi, quam parenti succurrere tenetur. 3

Int. Cui tenetur filius in extrema necessitate succurrere filio, an parenti suo? *Resp.* Parenti potiùs, quàm filio.Ita docet S.Thom.2.2.*q.*16.*art.* 8.*ad* 3. 4

Int. Quando tenetur filius parentibus exhibere *obedientiam*? *Resp.*Non semel. *In primis* tenetur filius obedire patri in iis, quæ ad domus gubernationem pertinent:& non obedire in iis, cùm res est grauis, præcipuè si ex contemptu, & animi obstinatione non obediatur,peccatum est mortale. *Secundò* tenetur obedire in iis, quæ ad bonos mores attinent: Igitur non acquiescere præceptis parentum circa mores,nitentium filios à peccato mortali,vel peccati occasionibus arcere, cùm præsertim pertinaciter non obtemperatur, mortale peccatum est, *Tertiò* ducere vxorem indignam contra parentum voluntatem lethalis est culpa. Secùs si digna fuit: nam 5

tunc, nisi multùm referat aliam ducere, peccatum est leue. *Quarò*, si filius nolit ducere vxorem dignam, quam pater dat ad inimicitias componendas, sed etiam duxit aliam, licèt dignam, peccat mortaliter. Ita Tolet. in sum. *l. b. 5. cap. 1.*

6 *Int.* Quando peccat filius contra hoc præceptum circa *reuerentiam* debitam? *Resp.* Peccat percutiendo patrem, iniuriosè minando, & ideo *Exod.* 2. reus erit propter istiusmodi crimen mortis; verberando, maledicendo, asperis verbis ex se ad iram prouocantibus insectando, accusando coram iudice in foro criminali, præterquàm in crimine læsæ maiestatis, in crimine vergente in publicum damnum, aut hæresi ad alios deriuanda, seruato tamen correctionis fraternæ ordine, vbi seruandus est, vt iam dixi ad proximum præceptum: Ita Tolet. *in sum.* loco citato. Peccat idem grauiter filius, si numquam, vel rarò amoris signa parentibus ostendit, sed è contra semper illos contracta fronte, & supercilio intuetur, ac si illos odio haberet. Ita adnotarunt Angel *verb. filius* §. 30. Sylu. ibi. *q.* 22. Tab. ibidem §. 19.

7 *Inter.* Quæ teneantur parentes exhibere filiis? *Resp.* Tenentur in primis illis in corporalibus subuenire; non possunt enim illis alimenta negare, nisi in pœnam alicuius grauis criminis. Hinc fit, vt graue peccatum sit filios exponere, nisi magna necessitate cogente. Deinde tenentur subuenire in spiritualibus, ac proinde peccant lethaliter parentes, quorum incuria, & negligentia in grauia peccata filij prolabuntur. Peccant denique grauiter, cum eos retrahunt ab optimis moribus, vel à perfectionis statu, vel cogunt ad statum suis viribus imparem, vt ad matrimonium, & religionem, & similes, faciúnt-

que

que eos, vel nubere, vel inuitos profiteri. Quanquam enim parentes potestatem habent filios, obedientia iniuncta ad mortalem culpam obligante, abducendi à malis nuptiis, etiam post Concil. Tridentin. *sess. 24. can. 9. de reformat.* excommunicationis pœnas decernens in principes sæculares, qui tyránnicè matrimonia, quominùs liberè fiant, impediunt, tamen non possunt eos etiam ad optima matrimonia, sibi tamen imparia, cogere.

Inter. Quam reuerentiam tenetur vxor exhibere marito? *Resp.* Tenetur obedire in his, quæ ad bonos mores, & optimam domus gubernationem spectant: est enim vir caput, cuius est vtrumque diligere: velle autem, sprero viro, gubernare, mortale est. Deinde si rixosa est, & intelligat virum ob rixas prorumpere in blasphemias, vel aliud genus peccati, tenetur sub mortali iram cohibere. Denique tenetur virum aliò mutantem domicilium sequi: nisi ex mutatione vitæ cuiusque corporis nempè, aut animæ vel amissionis bonorum immineat, vel pactum intercesserit ante nuptias de non mutanda sede, vel maritus velit nouo vitæ generi incumbere, nimirum vagari, negotiari, &c. quod ante nuptias non habebat. 8

Int. Quam reuerentiam tenetur maritus exhibere vxori? *Resp.* Tenetur illam honestè alloqui, reprehendere, moderatè punire, & ideo graviter peccat illam absque causa cohibendo à præceptis Ecclesiæ obseruandis, nimirum ab audiendo sacro diebus festis à confessione annua facienda: nam prohibẽdo illam ab exercitatione consiliorum Christi, solùm venialiter, nisi multùm illi interueniret. Peccat etiã graviter illam extra correctionis modum castigando & percutiendo. Peccat item graviter illam con- 9

tumelioſis verbis inſectãdo ob iniuriam, non emendam; vxor enim pars eſt, non ſerua.

CAPVT. IX.

De quinto Decalogi præcepto. Non occides. §. 1.

1 *Quid eſt homicidium.*
2 *An ſit homicidium occiſio ſui ipſius.*
3 *De mutilatore ſuorum membrorum.*
4 *An liceat in aliquo euentu ſe ipſum occidere.*
5 *An liceat in aliquo euentu membrum præſcindere.*
6 *An liceat in aliquo caſu permittere ſe occidi.*
7 *Quando eſt ſui homicida, qui ſe mortis periculo exponit.*
8 *Quando licet hominem occidere.*
9 *An liceat occidere hominem auctoritate priuata ob bonum commune.*
10 *Qua auctoritate miles in bello iuſto occidit hoſtem.*
11 *An peccet maritus occidendo adulterum.*
12 *An liceat occidere innocentem propter bonum commune.*
13 *An liceat occidere priuata auctoritate ob bonum particulare.*
14 *An liceat inuaſorem occidere pro tuendo honore.*
15 *An liceat pro tuendo honore antequam impingatur alapa iam iam impendens inuaſorem occidere.*
16 *An liceat pro recuperando honore amiſſo inuaſorem inſequi, & occidere.*
17 *An liceat raptorem inſequi, & occidere ad extorquendas pecunias raptas.*
18 *An liceat pro tuenda caſtitate inuaſorem occidere.*
19 *Quod eſt peccatum deſiderare alterius mortem.*
20 *Qui peccant contra præceptum de non occidendo.*

21 *Qui teneatur se morti offerre extra causam fidei, aut religionis.*
22 *Qui tenetur se morti offerre ob commune bonum.*
23 *De homicidio indirecto.*
24 *Qui peccat contra quintum præceptum ex defectu charitatis.*
25 *Quæ circunstantiæ aperiendæ in confessione homicidij.*
26 *De conuitio.*
27 *De contumelia.*
28 *Qualia sint peccata conuitium & contumelia.*

INTERROGATIO. Quid est homicidium? *Resp.* 1
Est iniusta hominis occisio.

Int. Occisio sui ipsius estne homicidium? *Resp.* 2
Occidere se suis manibus deliberata occidendi intentione, est homicidium lethale. Nec excusatur, si fiat ad excusandam infamiam magnam, vel ob dolorem peccati commissi. Ita decernitur 23. *qu.* 5. *Can. si non licet, Can. si placuit,* vbi præcipitur, ne fiat oratio pro homine occisore sui, tanquam pro homine notoriè præscito. Nam in hoc peccato læditur propria charitas, læditur iustitia, cõtra quã homo priuat Rempub. sua parte. Læditur gratitudo cõtra Deum, parui faciendo vitam ab eo donatam. Ratio certa, quia homo non est dominus propriæ vitæ, ac proinde illam prodigere non potest. Scio Samsonem, & multos martyres se ipsos occidisse proijciendo se in rogum. Respondet D. Aug. 5. *de ciuit. cap.* 17. eos id fecisse ex sancti spiritus afflatu. Eandem peccati labem contrahit qui præcipit, vel consulit, vel iuuat, vel cùm possit facilè prohibere, non prohibet homiciduim.

Int. Quid dicendum de suorum mutilatore membrorum? *Resp.* Idem, quod dixi de suimet occisore, quia homo, vt non vitæ, sic nec membrorum suo- 3

rum dominus est, vt decernitur. *L. Liber homo ff. ad legem Aquiliam.* Nec peccatum excusat affectus sanctitatis, veluti castitas ad abscindenda virilia.

4 *Int.* Licetne aliquo casu se ipsum occidere? *Resp.* Minimè. Vnde colliges peccare mortaliter eum qui vitam decurtat per abstinentias, quas scit, & aduertit esse notabiliter indiscretas, quamuis id faciat animo placandi Deum, & ad satisfaciēdum pro peccatis. Ita D. Thom. 2. 2. *qu.* 147. *art.* 2. & Beatus Hieronymus relatus, *cap. Non mediocriter, de consecr dist.* 5. Item peccare mortaliter eum, qui comedit, aut potat id, ex quo intelligit sibi graue nocumentum salutis euenturum.

5 *Int.* Licetne in aliquo casu membrum præscindere? *Resp.* Licet. Vel ob sanitatem totius, vt præscindere manum tabe infectam, ne in dies malum serpat. Et à fortiori ob vitam conseruandam. Ac proinde, qui captus ab hostibus nequiret, nisi abscisa manu, & relicta in vinculis fugere, & vitam tueri, posset eam abscindere, quemadmodum fecit Iosephus Iudæorum historiographus, vt ipse de se enarrat 2. *de bello Iudaico, c.* 27. Ita maior. in 4. *d.* 15. *q.* 12. *dub.* 1. Sot. 5. *iust. q.* 2. *art.* 1.

6 *Int.* Licetne in aliquo casu permittere se occidi? *Resp.* Licet, atque *in primis* in fidei defensionem, imò ad vitam potius ponendam, quàm fidem teneatur Christianus. *Deinde* propter bonum commune, vnde si ciuitas oppugnaretur ab hostibus propter vnum, etiam innocentem, ille, vt pars posset se obijcere morti, ne tota ciuitas vastaretur. Imò teneretur, quia tenemur commune bonum proprio anteferre. Ita Sot. 5. *iust. quæst.* 1. *artic.* 7. *Tertiò* ratione iustitiæ, cum enim quis damnatus est mortis, potest, & tenetur omnes actiones, seu ne-

cessarias

ceſſarias diſpoſitiones ad necem adhibere, & pati, non tamen ſe iugulare, aut venenum haurire, vel ſe proijcere in leonum caueam. Poteſt tamen pati oris reſeirationem, & infuſionem veneni, & intromitti ad beſtias, aut proijci ſine repugnantia, licèt ſit innocens, nocens autem teſtibus probatus. *Quartò*, pro amici liberatione, vt in naufragio, ſi vna tantùm tabulæ ſalus ſupereſſet, duos nequaquam capientis, poſſem illam non capere, & illam amico relinquere. Si tamen me roges, an iam captam dare poſſim, annuit Victoria *relect. de homicid num.* 26. *cap.* 6. cum communi Doctorum, & Tolet. *lib.* 5. *cap.* 6.

Int. Quando eſt homicida ſui, qui ſe mortis periculo exponit? *Reſp.* Quando periculum tale eſt, ex quo mors frequentiùs ſubſequi ſoleat, frequentiùs dixi, quia non eſt tale periculum, ex quo bis, aut ter mors fuerit ſubſequuta. Et ideo non ſunt occiſores ſui, qui per altas ſcalas ad parietes, tectaq; templorum tapetibus veſtienda aſcendunt, neque item funambuli in ea ludẽdi arte peritiſſimi, quamuis aliquando quis ceciderit & mortuus ſit. 7

Int. Quando licet hominem occidere ſine homicidij labe? *Reſp.* In primis occidere hominem ex iuſtitia, iuxta legum ſcita, & decreta, peccatum nullum eſt: imò eſt actus meritorius, ſi fiat, vt fieri debet. Fiet autem, ſi *quatuor* conditiones concurrant, quarum vel vna deficiente, mortale peccatum eſt. *Prima*, vt fiat auctoritate publica: nemini autem auctoritate priuata, licet occidere, etiam nocentiſſimum hominem, & ideo occidendo mortaliter delinquit. *Secunda* conditio eſt, vt fiat ex cauſa, quæ quidem grauis eſſe debet, vt pœna proportionetur culpæ. *Tertia*, vt ſeruetur iuris ordo. 8

do. *Quarta*, vt sit recta iudicis intentio ex iustitiæ zelo moti, non ex ira, odio, vel alia inordinata passione.

9 *Int.* Circa primam conditionem quæro, an liceat aliquando occidere auctoritate priuata ob bonum commune? *Resp.* Licet quidem. In primis, si aliter tyrannus non possit à ciuitate occupata expelli. Ita D. Tho. 2. *sentent. d.* 44. *q.* 2. *art.* 2. & *opusc.* 20. *de reg. princ. cap.* 6. vbi dicit non peccasse M. Brutum occidendo Cæsarem. Hunc tamen tyrannum intelligo, qui sine titulo vero, vult alijs tyrannicè dominari: nam illum, qui vero titulo dominationis tyranicè tractat Rempub. nequaquam ita occidi licet, vt decernit Concil. Constant. *sessione.* 15. atque oppositum dicere, vt hæreticum damnat.

10 *Int.* Qua auctoritate miles in bello iusto hostem occidit? *Resp.* publica: est enim publicus minister, publicæ vindictæ.

11 *Int.* Peccatne maritus occidendo adulterum deprehensum in adulterio? *Resp.* Peccat. Ita definitur 43. *q.* 2. *& cap. Inter hæc* 33. *q.* 2. ibi Gloss. & Nauarr. *ca.* 15. *n.* 4. Verum quidem est Cæsareas leges conniuere in hoc homicidio, illudque impunitum relinquere, vt profusam adulterorum licentiam, & audaciam cohibeant, dum eorum occisores pœnis minimè afficiunt.

12 *Int.* Circa secundam conditionem, quæro ex te, licetne occidere innocentem propter Reipub. bonum? verbi gratia: est tyrannus deuastaturus vrbem, nisi illi tradatur innocens Titius ad mortem, vel coram eo occidatur. licetne illum tradere internecioni, aut occidere? *Resp.* Communis tener opinio non licere, posse tamen Rempub. illum non defendere.

Cre-

Crediderim tamen probabilem valde esse opinionem Tolet. in sua restitutione de homicidio, cum asserit Rempub. talem innocentem, vel tradere, vel occidere posse. Ratio illius est, quia Respublica vim habet ad congendum suum ciuem exequi naturale ius, quo tenetur; sed in euentu proposito talis innocens iure naturali tenetur pro totius Reipub. salute se morti offerre: ergo, &c. Vnus tamen euentus est in quo absque controuersia innocentem licet occidere, nimirum cùm secundùm allegata, & probata ostenditur nocens. Sed de hoc puncto in octauo præcepto me longiùs interroga bis.

Int. Licetne aliquando occidere hominem, priuata auctoritate ab bonum particulare? *Respond.* 13
Licet, nimirum cogente necessitate: in primis cum opus est ad propriam vitam, vel parentis, vel amici, vel consanguinei ab inuasore defendendam. Ita Gloss. *Clement vnica de homicidio.* Imò si in uasus est publica persona, à qua multum pendet bonum commune, tenetur inuasorem internecare, & vitam propriam tueri. E contra verò si inuasor est persona publica, à qua similiter commune bonum valde pendet, tenetur permittere se occidi, quia tanquam pars tenetur subire damnum, ne totum pereat. Cùm verò inuasor, & inuasus priuatæ personæ sunt, potest inuasus inuasorem occidere, & iuxta communem sententiam permittere se occidi, quia vt pars tenetur subire damnum, ne totum pereat, ita potest aliam partem aut perimere, aut tueri, cùm ab illa iniustè appetitur.

Int. Licet etiam inuasorem occidere ad tuendum honorem? *Resp.* Licet. Ita tenet communis sententia. 14

Ita

Ita Bald. in repet. *L. 1. Cod. vnde vi.* Panormitan. & Nauar. *cap. Olim*, vt refert in sum. *c. 15. num. 4.* Ex quo fit, vt si inuasus nobilis ex fuga cõtrahat infamiam, fugere non teneatur, sed possit occidere, cùm aliter propulsare iniuriam nequit. Quam tamen infamiam fugiendo non contrahit religiosus, aut clericus, licèt præclaris parentibus ortus, quorum interest potiùs patientiam Christi humilitatemque colere, quàm vanum honorem sectari.

15 *Int.* Licetne ad tuendum honorem occidere inuasorem alapa iam facta, iniurias minitantem antequàm eã impingat? *Resp.* Affirmatiuè Doctores omnes vnamini consensu respondent.

16 *Int.* Licetne ad honorem tuẽdum inuasorem post impactam alapam fugientem insequi, & occcidere? *Resp.* Negat Tolet. *lib. 5. cap. 1.* Oppositum tamẽ docet Nauar. *cap. 15. num. 4.* ad finem, inquiens. Qui affectui iniuria, magnam honoris iacturam faceret, si fugientem non persequeretur, inuasorem persequi posset, & percutere tãtùm, quantùm ad sui honoris defensionem opus esset, etiam occidendo, si ad id opus esset. Ratio est, quia ego possum persequi furem, & illata vi, etiam mortis illius damno, rapta recuperare: ergo maiori cum ratione infamatorem, & ab eo raptum honorem extorquere.

17 *Int.* Licet etiã eodẽ modo inuasorẽ insequi, & occidere ad extorquẽdas pecunias, aut alias res familiares furto ablatas? *Resp.* Licet, cùm aliter res haberi, & recuperari non potest. Dixi cũ aliter res haberi nõ potest, quia peccat mortaliter, qui noctu, aut diu furem interimit, cùm possit illum apprehendere, & se suaque omnia tutò defendere non occidendo. Ita cõmunis docet opinio, & liquet, *cap. Si perfodiẽs, de homicidio.* Et quamuis leges inter nocturnum atque diurnum

diurnum latronem discrimen faciant, occisorēque nocturni latronis non puniant, quia præsumunt latronis homicidia, tamen in foro animæ standum est veritati, non præsumptioni.

Hæc quoque veritas, de secularibus personis non Ecclesiasticis intelligitur, & decernitur *cap. Suscepimus de homicidio*, vbi sic sacer textus. Satiùs est post tunicam relinquere pallium, quàm pro tunica, aut pallio alienam vitam eripere.

Int. Licetne præterea ad tuendam castitatem inuasorem occidere? *Resp.* Constans est Doctorū omnium sententia, quæ affirmat. Dubium verò est, an teneatur occidere? certum est fœminam non peccare lethaliter, licèt inuita, sinat se stuprari, si in turpitudinis delectationem non consentiat, nec proinde coram Deo amittere virginitatem, & ideo si certa esset se minimè delectationi consensum præbiturā, posse non occidere inuasorem. Ita Syl. *verb. homicid.* §. 8. Verùm, quia magnum consentiendi periculum est, propter vehementiam obiecti, securius inuasorem occideret, cū aliter impolluta euadere nequit. 18

Int. Quod peccatum est desiderare alicuius mortem, propter bonum aliquod inde desideranti prouenies? *Resp.* Nullum peccatum agnoscit Nauar. *c. 15. num. 9.* vbi dicit licere alicuius mortem optare in aliquē bonum finem, & honestum, videlicet, ne Deum offendat, ne aliquod crimen committat: regis Turcarum mortem optare, vt Christianus princeps succedat & ad fidem veniat illud Imperium. Addit Sot. *5. inst. q. 12. ar. 1.* posse nos optare mortem iniustorum inimicorum, cum ad nostram quietem aliud remedium facilè non suppetit. 19

Int. Qui peccant contra hoc præceptū de nō occidēdo? *Resp.* In primis, qui alicui dedit sano, vel egroto co- 20

to comedendum id, quod sciebat graue nocumẽtum illius saluti allaturum: tantam vini copiam, ex qua sciebat ebrietatem futuram, aut febrim excitandã, aut grauem mœrorem euenturum. Saluti, inquam, etiam animæ, vt grauem tentationem libidinis, iræ & similium. Peccat nutrix, quæ tenellum infantem secum in lecto noctu habet cum periculo suffocandi inter dormiendum. Peccat, qui mulierem grauidam, ita vel comprimit in coitu, vel plagis afficit in correctione, vt periculũ sit abortus. Id verò intelligo, siue id fiat ante fœtus animationẽ, siue post. Quãuis enim peccatũ sit diuersum, quoniã post animationẽ fœtus est hominis occisio, ante verò est embrionis occisio, vtraq; occisio homicidiũ iure appellari potest, quia embrio homo inchoatus est, qui si occidatur, reuera impeditur humana generatio. Peccat mulier, quæ quouis modo procurat abortũ, vel se abortendi periculo exponit. Peccat, qui proficiscitur ad bellũ iniustũ, sciẽs esse iniustũ. Peccat, qui iniustè ad mortẽ damnatũ manifesta iniustitia, non liberat, cùm possit. Iuxta illud Prou. 24. *Erue eos, qui ducũtur ad mortẽ.* Peccat, qui inuaso ab inimicis suis nõ subuenit, cũ cõmodè possit, sine magno incõmodo, iuxta B. Ambrosium, relatũ *c. Non inferẽda 23. q. 3.* nisi sit officialis publicus, quoniã hic armata manu tenetur subuenire, vt notat D. Anton. 2 *p. tit. 7. c. 8. §. 2.* & Nau. *c. 15. nu. 15.* tenetur, inquam, non tantùm ex charitate, sed etiam ex iustitia. Peccat, qui suo testimonio aliquem ab iniusta morte potest liberare, & non vult testificari, qui si iuridicè interrogetur, & neget, vel taceat, contra iustitiam delinquit. Ita D. Tho. 2. 2. *q. 70. ar. 1.* Gab. *in 4. d. 15. nu. 6. ar. 2.* Peccat, qui rogatus iuridicè cõtra reũ ab accusatore, ex officio sub iuramento agente, postulatũ ad pœnã, aut negat veritatem

veritatem, aut non vult testimonium ferre, defectu cuius accusator patietur talionis pœna. Probatur, quia talis accusator exigit iuridicè id, ad quod ius habet. Nauar. citato loco longiùs vagatur, atque in eo casu teneri testem ad testimonium ferendum nõ rogatum, quia tenetur, inquit, succurrere vitæ proximi periclitantis extremè, qualis tunc est ille accusator ex officio. Secus, inquit, si non ex officio obligaretur accusare, quia ille sponte sua se in tale periculum iniecit. Verumtamen hac in re non est audiẽdus Nauarrus, atq; suamet ratione conuincendus: enimverò licèt quis ex officio teneatur accusare sub iureiurando obligatus, non tenetur tamen accusare, nisi ea crimina, quæ iuridicè potest probare, & ad id tantummodò suum iuramentum, iuris interpretatione præstitit, & ideo cùm accusat, quod iuridicè probare nequit, ipse se in laqueum misit, nec ab eo liberandus, vt alter detineatur.

Int. Quis tenetur se morti offerre extra causam fidei, aut religionis? *Resp.* Qui contra aliquem falsum, protulit testimonium, ob quod ille damnatur ad mortem: tunc enim licèt cum periculo proprię vitę, debet retractare testimonium. Ita communis tenet Doctorum sensus. Sed de eo latiùs ad 5. præceptum, cùm egerimus de ordine iudiciariæ correctionis, respondebo. 21

Int. Quis tenetur se morti offerre ob cõmune bonum? *Resp.* Tenetur quiuis etiam innocens, cum propter illum cõmune bonum Reipublic. perit; vt cùm tyrannus obsidet ciuitatem, & à se funditus delendam minatur, nisi certus innocens morti donetur: talis, inquam, innocens morti se offerre tenetur, atq; cum Iona dicere. *Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis. Scio enim ego quoniam propter me* 22

stas hæc grandis venit super vos. Ion. 1. tenetur itidem innocens qui expetitur, vel exponitur à suo Princi. pe ad duellum ad componendam pacem inter regna, multorúmque neces euitandas.

23 *Int.* Hactenus dixisti de homicidio directè intẽto; iam te rogabo de homicidio indirecto: dic igitur, qui peccat homicidio indirecto? *Resp.* Qui non adhibita diligentia debita ad cauendũ homicidium rem peragit, ex qua illud sequutũ fuit, vt cùm explosit bombardam crassa negligentia inaduertens, ne quis adesset obuius. Peccat præterea, qui omittit aliquid, quod ex iustitia tenetur facere, si ex tali omissione homicidium sequatur. Quamobrem peccant grauiter contra hoc indirectum homicidium Principes, & Gubernatores qui cũ teneantur seruare ciues indemnes, & saluos adhibita cura diligenti ad cõprehendendos sicarios noctu, vel viarũ spoliatores, diu negligunt sceleratorum punitionem, qui proposita sibi impunitate licentiùs homines spoliãt, & spoliatos occidũt. Peccant grauissimè iudices, qui, ne ostẽdant inscitiam, causam iudicant ignorantes, damnántque capitis innocentẽ, cùm teneãtur addiscere iura, aut saltem sapientiores consulere, aut officio cedere. Quiq; etiam si ius calleant, nec labore legendi, aut inquirendi defatigentur, re parum perspecta, & considerata mortis sententiam ferunt. Peccat præterea medicus, cuius incuria, vel imperitia obit infirmus, tenetur enim, aut artem callere, & diligentiam adhibere, aut officium omittere: Peccant, qui feras alunt, vt Tygres, Leones, Vrsos, & alias, & non curant, vt minimè noceant. Peccant parentes, qui cũ sciant filios esse iracundos, & superbos, valdéque obnoxios rixæ, sinunt eos arma gestare. Peccãt denique illi, quibus iustè demãdata est cura, vt præsint loco,

vbi

vbi periculum homicidij timetur ad cedendam seditionem cùm abscedunt,& relinquunt stationem.

Int. Hactenus de homicidio ratione iustitiæ:nunc te rogabo de homicidio ratione charitatis.Qui peccant contra hoc præceptum ratione charitatis? *Resp.* Peccat mortaliter, qui in extrema vitæ necessitate posito, aut graui non succurit, cùm potest. Peccat, qui sciens alium iniustè adiudicandum morti, aut alicui pœnæ graui, nisi ipse veritatis ferat testimonium, illud non fert, sinitque innocentem occidi, aut pœna graui affici, quanquam non interrogetur. Peccat grauiter, qui scit esse alicui paratas insidias, in quibus realiter occidetur,nisi admoneatur,si non admoneat, aut saltem debitam diligentiam non adhibeat vt admoneat. 24

Int. Suntne aliquæ circumstantiæ in peccato homicidij necessariò aperiẽdę in cõfessione? *Resp.* Sunt. Atq; *in primis* ex parte personæ occisæ, vt si erat pater,mater,filius vxor, frater: est enim circumstantia notabiliter aggrauans, de qua in propria materia de Sacramento pœnitentiæ,diuino numine redibit sermo. Item si erat persona sacris initiata, ratione excommunicationis annexæ, quæ autem talis sit,dicã in materia de excommunicatione, cùm de censuris egerimus. Si deniq; erat persona,ex cuius percussione alij notabile damnum patiuntur, vt si pater erat: cuius filij orphani reliquuntur; si erat seruus cuius Dominus pretium perdidit: si erat operarius cuius labore familia alebatur; in his enim percussionibus ratio admiscetur iniustitiæ restitutioni obnoxiæ. *Secundò*,ratione loci, quia si factum fuit in loco sacro habet coniunctũ sacrilegij malitiam:si in loco publico,est cum scandalo coniunctum. *Deniq;* ratione complicum:enim verò patefaciendum est,an ho- 25

micidium solus, vel cum aliis patrauerit, & circa eos, an nihil minùs cogitantes induxerit ad occisionem, quia vt claret præter sacrilegij, etiam scandali culpa innodatur.

26 *Int.* Quoniam in hoc quinto præcepto prohibentur conuitia, & cõtumeliæ, rogo te, quid est conuitium? *Resp.* Cõuitiũ secundùm D. Tho. 2.2 q 72. ar. 2. est inhonoratio facta alicui absenti per verba, aut signa vocalia, aut scripta denotantia malum pœnæ, vel culpæ, aut defectus naturæ, vt cum dicitur de aliquo quidam fur, mendax (quæ sunt mala culpæ) stulte insensate, (quæ sunt mala pœnæ) cæce, fili illegitime, Iudæus, qui sunt defectus naturæ.

27 *Int.* Quid est contumelia? *Resp.* Contumelia est inhonoratio facta alicui præsenti per verba, vel signa denotantia malum culpæ, vel pœnæ, aut defectus naturæ. Itaque solùm differt conuitium à contumelia, quia conuitium est inhonoratio absentis, contumelia verò præsentis.

28 *Int.* Quale peccatum est conuitium & contumelia? *Resp:* Ex genere suo lethale graue, si fiat animo inhonorandi, & inter personas, quæ istis conuitiis, & contumeliis grauem iacturam famæ, & honoris patiuntur. Hoc dixerim propter mulierculas istis cõuitiis, atq; contumeliis assuetas, quæq; inuicem condonantes immediatè post bibunt, ac edunt, tam paruo doloris sensu, ac si ne verbum quidem fecissent. Crediderim tamen verum esse, quod docet Tolet. *lib. 5. cap. 9.* huiusmodi contumelias, & cõuitia inter personas bonæ notæ, si ex solo contemptu, licet non inhonorandi animo iactentur, esse peccatum lethale, quia ille iniustus contemptus, iniuria est grauis.

GAB

CAPVT X.

De sexto Decalogi præcepto.

Non mœchaberis. §. I.

1 *Prohibentur in hoc præcepto omnes species luxuriæ.*
2 *Prohibetur morosa venereorum delectatio.*

INTERROGATIO. Quæ prohibentur in hoc præcepto? *Resp.* Omnes luxuriæ species. Deinde oscula, tactus, amplexus ob carnalem delectationē tantùm. Ita Cāiet. *opusc. de delect. nor.* & Tolet. *lib.* 5. *c.* 16. Ratio est manifesta, quia licet in his sola carnalis delectatio intendatur absq; copula, illa tamen ex natura rei ad copulā dirigūtur, ac proinde huiusmodi carnalis delectatio est quasi copula inchoata. 1

Int. Quid amplius prohibetur? *Resp.* Morosa venerearum rerum delectatio. De his tamen circa malitiæ grauitatem, peccatorúmque species ad luxuriæ vitium in 4. *parte* Examinis, si tibi placet, tractationem omittamus. 2

CAPVT. XI.

De septimo Decalogi præcepto. §. I.

Non furtum facies.

1 *Quid prohibetur in hoc præcepto.*
2 *Quid intelligitur nomine furti.*
3 *De iniusta acceptione, & retentione.*
4 *De irrationabiliter inuito Domino.*

INTERROGATIO. Quid prohibetur in hoc præcepto? *Resp.* Furtum. 1

Int. Furti nomine quid intelligitur? *Resp.* Ablatio quæuis iniusta rei alienæ Domino iustè inuito. Hæc furti definitio, quod sub hoc præcepto interdicitur, ab omnibus colligitur Doctoribus. 2

3 *Int.* Ablationis nomine ſolam iniuſtam rei acceptionem intelligis? *Reſp.* Minimè, ſed quãuis etiam iniuſtam retentionem, & præterea quamuis iniuſtam damnificationem. Ita enim intelligit D. Tho. 2. 2. *q. 66. artic.* 1. Reinel 1. *p. Pantheologiæ. tit. de furt. c.* 1. Sot. 5. *iuſt. q.* 5. *art.* 1. aliique communiter.

4 *Int.* Quæ eſt iniuſta ablatio, aut retentio Domino inuito? *Reſp.* Quæ fit abſq; vlla cauſa, & ratione, ob quam irrationabiliter inuitus cenſeatur Dominus.

5 *Int.* Sunt ne aliquæ cauſæ ob quas Dominus ablationem pati, & retentionẽ cẽſeatur irrationabiliter inuitus? *Reſp.* Plurimæ quidẽ. Atq; *in primis* eã ablationẽ & retentionem, quæ fit per iocũ, vt ſæpè contingit inter amicos. *Secundo* eam, quæ fit in pœnam. Qualis fuit ablatio, & retentio Ægyptiarum diuitiarum facta in exitu captiuitatis à filiis Iſraël, iubẽte Deo, non tantùm vt rerum Domino, quas à quouis auferre, & cuiuis donare poteſt; iuxta illud Iobi proloquium, *Dominus dedit, Dominus abſtulit*, &c. Sed etiam, vt iudice in pœnã diuitiarum copias pro labore captiuis adiudicante, vt voluit D. Thom. Sot & alij proximè citati. *Tertiò* eam quæ fit in ipſius domini cõmmodũ, & vtilitatẽ, vt cùm vxor pecunias clã ſurripit, ne eas maritus alea obliguiat. quas in vsũ familiæ neceſſariũ conſumit. Ita Syl. *furt.* § 15. *Quartò* eam, qua quis chartas rumpit, ne aleator patrimonium iudat: vinũ fundit, ne alius inebrietur, quia hæ ablationes ex proximi charitate procedũt, aduerſus quã iniuſtè Dominus ſtomachatur. *Quintò* eã quæ fit cogẽte extrema, vel graui neceſſitate; quia hęc procedit ex charitate propria bene ordinata, quę in extrema neceſſitate omnia facit communia: in graui verò pro tẽpore præſentis inopiæ poſtea reuocanda in pinguiori fortuna. *Sextò* eam, per quã fit recõpenſatio

ſatio certi, & liquidi debiti, quod alia via iuridicè præ debitoris potentia nequaquã recuperari poteſt. Ita omnes Doctores. Dixi, quod alia via recuperari non poteſt: quia cũ poteſt, peccat grauiter recõpenſator, ſed quoniam ſuum accipit, reſtituere non tenetur. Ita Archid. 14. *quæſt.* 5. & Iolet. proximè citatus. Ratio eſt, quia ſine cauſa iram proximi commouet, & ſcandalum præbet ſuſpicantibus eſſe in vicinia raptores. Quod ſi ob id innocẽs quiſquam veniat in ſuſpicionem furti: abſolutè aliqui affirmant teneri recompenſantem manifeſtare furtũ, & ablatum reddere, putantq; id decretũ ab Innocentio *cap. Olim de reſtitut ſpoliat.* cuius hæc ſunt verba. Quidam dicũt, & non malè, quod etiam ſua auctoritate poteſt quis accipere furtiuè, dummodo ex tali furto nec malũ, nec ſcandalum oriatur: quia ſi inde generetur, vel contra vxorem, vel contra familiã, vel contra quemcumque alium, debet rem in priſtinum ſtatum reſtituere. Verum tamen de hac re in reſtitutione de homicidio latiùs dicã: interim, *Dico* primò, Si nullum recompenſans damnum preuidit proximo euenturum ex recompenſatione, poteſt ex charitate cũ propria infamia ablatum reſtituere. Ratio eſt, quia ſuæ famæ Dominus eſt. Non tamen tenetur. Ratio eſt, ille iure ſuo vſus eſt. ex quo per accidens illud alteri damnum euenit. *Dico* ſecundò; Si recompenſans illud damnum præuidit, ſed doluit, néq; ex illius intentione recompenſationem fecit, etiam propter eandem rationem non tenetur reſtituere. *Dico* tertiò. Si damnum præuidit, & ex odio ad compenſationem proceſſit tenetur cum própria infamia damnificatum ſuſpicione liberare.

Int. Quos intelligis dominorum nomine? *Reſp.* Intelligo etiam cuſtodes rei ablatæ, vt creditores, de-

positarios, pignoratores. Ideo ab iis clàm, & inuitis nec proprii Domini absque peccato possunt rem auferre. Ita docet D. Thom proximè citatus, Syl. *fort. 1. Ang. ibidem.* §. 4.

CAPVT XII.

De restitutione in communi. §. 1.

1 *Quid est restitutio.*
2 *Quæ considerandæ circumstantiæ in restitutione.*

1 INTERROGATIO. Quid est restitutio? *Resp.* Est actus iustitiæ commutatiuæ, quo cuique redditur quod ab eo iniustè ablatum est, vel iniustè eo inuito retinetur.

2 *Int.* Quæ præcipuè consideranda in materia restitutionis? *Resp.* Circumstantiæ nouem, quas duplici versu Doctores comprehenderunt.

Quis. Quid restituet. Cui. Quantũ. Quomodo. Quando. Ordine. Quoue loco. Quæ causa excuset iniquum.

De circumstantia Quis. §. 2.

1 *Quis restituere tenetur.*
2 *Quot modis rem alienam possumus accipere iustè.*
3 *Quis restituere teneatur, licet rem iustè acceperit.*
4 *Quis restituere tenetur ratione damni illati.*
5 *An sit numerandum inter damna lucrum cessans iniustè impeditum.*
6 *Qui ratione damni illati tenentur restituere præter præcipuum damnificatorem.*

1 INTERROGATIO. Quis restituere tenetur? *Resp.* Qui rem alienam retinet, & qui rem alienã malè accepit, licet non retineat, quia iam res ipsa periit. Malè, dixi, quia, qui rem alienam bona fide, vt suam accepit, & vt suã dissipauit, vel amisit, nil restituere tenetur; nisi ex re illa aliena ditior factus sit, quò ad partem accretionis, ratione ipsius rei acquisitam.

sitam. Acquisitã dixi, ratione ipsius rei, quia si ditior factus sit ratione propriæ industriæ, non tenetur lucra illa simul cum re Domino reddere. Aliter dicendum, cum res illa bona fide accepta ex malitia accipientis, vel negligentia mortaliter crassa periit: tunc enim accipienti periit, & non Domino.

Int. Quot modis rem alienam iustè accipere possumus? *Resp.* Quinque *emptione, accommodatione, locatione, pignoratione, deposito.* 2

Int. Qui tenetur restituere licèt iustè his quinque modis rem alienam acceperit? *Resp.* Qui inuito Domino rem retinuit, quæ in illa rerentionis mora periit. Deinde, qui ea conditione accepit, vt accipienti, & non Domino periret. 3

Int. Qui restituere tenetur ratione damni illati? *Resp.* Qui illud intulit iniustè. Iniustè verò illud intulit, qui per fudẽ, dolũ, aut vim illius causa fuit. Iniustè, dixi, quia qui peccando contra solam charitatem, proximum damnificauit, ad nullam restitutionem obligatur. Et hoc apud omnes inconfesso, vt proloquium vsurpatum in hac materia est. 4

Int. Adnumerandumne est inter damna lucrum cessans per vim, fraudem, aut dolum impeditum? *Resp.* Maximè. Duo tamen adesse oportet ad obligationem istam inducendam: primum vt dãnificatus, illud reuera esset consequuturus. Secundum, vt ad illud consequendũ ius haberet in re (sic vocant) vel ad rem: alioqui nihilo suo illum priuamus, imò ali. quando pro charitate pugnantes, iniustæ, & indigne consequutioni obuiã imus. Dicitur verò habere ius in re ille, qui illã pacificè obtinet. Dicitur verò habere ius ad rem, qui illa dignus est: & ideo cùm quis beneficio dignus, illud consequuturus erat, & ab illius consequutione per vim, fraudẽ, aut dolũ impe- 5

ditur, iniustè læditur, & restitutione sanandus est. Dolum verò censendum arbitror falsum mendacium circa alterius mores scientiam, iudicium, aut quid simile, collatoris mentem à collatione alienans.

6 *Int.* Qui ratione damni illati tenentur restituere, præter præcipuum damnificatorem? *Resp.* Qui vno ex modis nouem ad illud cucurrerunt. Quos duplici item versu comprehenderunt Doctores.

Iussio. Concilium. Consensus. Palpo. Recursus.

Participans. Mutus. Non obstans. Non manifestans.

Hoc est. Qui iussit damnum inferre. Qui consuluit. Qui consensit. Qui laudauit. Qui fouit dānificatorē. Quando scilicet ex vi consensus, cōsilij, fauoris adulationis damnū ita sequutū fuit, vt aliter nequaquā sequeretur. Item participans. Cooperans. Qui quidē si ita cucurrit, vt nisi cucurrisset damnum minimè inferretur, tenetur, si alij cooperatores nolint, dānū in solidum restituere, aut eam partem, quæ absq; sua cooperatione nō dānificaretur. Ratio est manifesta, quia in eo damnocēserur totalis causa, sine qua non datum fuisset, ergo illud quodcunq; est, tenetur resarcire. Item mutus. Non obstans. Non manifestans. Cum ex officio tenebatur loqui, obstare, manifestare: aliter quidem minimè, Ita communiter doctores, verba ista interpretantur cum quibus, Sot. 4 *iust. q. 7. art. 3.* Caietan. *verb. rest.* Tolet. *lib. 5. cap. 21, num. 3.*

De circumstantia Quid. §. 3.

1 *Quid est restituendum.*

1 INTERROGATIO. Quid est restituēdū? *Resp.* In primis ipsa res, si extat, vel pretium eius, si iam periit. Deinde lucra cessantia ex ipsa re oriunda. Tertiò pretium damni illati. Quartò damna emergentia. Deniq; fructꝰ rei frugiferæ ex ipsa re collecti. Ex

ipsa

ipſa re dixi, quia illi, qui ex induſtria lucratis proue-
nerũt, quamquã aliena pecunia conquiſiti, illius sũt.

De circumſtantia Cui. §. 4.

1 *Cui facienda eſt reſtitutio.*
2 *Si facienda eſt pauperibus, per quem eſt facienda.*
3 *Si facta reſtitutione in pauperes, dominus verus com-*
pareat quid faciendum.

INTERROGATIO. Cui facienda eſt reſtitutio? 1
Reſp. Ipſimet à quo res ablata eſt, ſi verus dominus rei eſt. De hac veritate nullus eſt, qui dubitet. Dubitãt verò valdè Doctores diffidéntq; vehementer, ſi ablata res eſt à nõ domino, iniuſtè illã retinẽte. Sed quia in tractatu de re furtiua, & de reſtitutione pretij pro iniuſtis operibus dati, & accepti, ſuũ propriũ locũ habet, ibi pro tua ſingulari in me beneuolẽtia iterum interrogationem facies. Si tamen verus dominus non exiſtat, hæredibus reſtitutio eſt facienda: inter quos maius minuſue hereditarium ius obſeruari debet. Deficientibus verò heredibus, pauperes ſuccedunt, quorum nomine etiam veniunt pia opera, monaſteria, viduę, pupupilli, &c.

Int. A quo facienda eſt huiuſmodi in pauperes di- 2
ſtributio? *Reſp.* Nonnulli volunt facienda eſſe ab Epiſcopo. Satis tamen eſt, ſi ab ipſo accipiente & poſſidente fiat, amotis fraude & dolo. Ita Tolet. proximè, Atq; inter pauperes cõputari poteſt ipſe diſtribuens, ſi pauper eſt, partémq; ſibi, vel totum reſeruare poteſt, ſi æquè benè ipſe, atq; alij eget.

Int. Quid fiet, ſi poſt diſtributionem verus domi- 3
nus compareat? *Reſp.* Si facta fuit debita in conquirendo domino diligentia, nihil illi vltra debetur? quoniam facta diſtributio in illius ſpiritualem vtilitatem cedit. Ita omnes, & Tolet. *lib. 5. c. 34. nn. vlt.*

De

De circumstantia Quantum. §. 5.

1 *Quantum est pro damno restituendum.*

1 INTERROGATIO. Pro damno quantum est restituendum? *Resp.* Pro iniuriæ dãno iuxta boni viri arbitrium. Pro re damnificata, tamũ pretium, quãtũ æstimanda erat, si sibi relicta ad perfectionem peruenisset: deductis tamen inde expensis, quas factura erat in perueniendo illuc, computatisque periculis non perueniendi. Rectè tamen adõertit Tolet. *lib. 5. cap. 54.* cum damnum malitiosè illatum fuit, & Dominus nollet illa pericula vendere, esse ad integrum fermè restitutionem faciendam, quia nemo cogi potest ad rem suam vendendãm in voluptatem, aut alterius priuatam vtilitatem: ac proinde potest pro illa de quouis pretio pacisci.

De circumstantia Quomodo. §. 6.

1 *An sit satis restituere per alium.*

1 INTERROGATIO. Quomodo est restituẽdum? Satisne est per alium restituere, ita vt quis liber, sit ab iterum restituendo, si res ad Dominum non perueniat? *Resp.* Discrimen magnum est hac in re inter mutuum, & accommodatum, ex eo quod in mutuo rei mutuatæ dominium transfertur, in accõmodato verò minimè & ideo Dico *Primò.* Qui mutuas pecunias dedit Titio restituẽdas Theodoro, quantumcunque Titius sit fidei probatæ, si pecunias non dedit, tenetur mutuarius illas iterum restituere. *Dico Secundò*, qui rem commodatam, pignoratam, vel depositam Titio dedit bonæ, & probatæ fidei viro, restituendam Theodoro, Titiusque non dedit, ad nil amplius tenetur accõmodatarius. Ita communis sententia cum Card. Tolet. proximè. Quod saltem verissimum est, cum nulla Titij culpa intercesserit. Ratio est manifesta

nifesta, quia res commoda, deposita, & pignorata semper fuit & est Domini, & ideo illi perit cùm absque possidentis malitia, crassaue negligentia perit.

De circumstantia Quando. §. 7.

1 *Quando est restituendum.*
2 *Quando dicitur quis impotes ad commodè restituendū.*
3 *Quãdo dicetur notabile detrimẽtū oriri ex restitutione.*
4 *An teneamur restituere cum notabili rei propriæ detrimento, quando creditor patitur detrimentum leue, ne illi restituatur.*
5 *An teneamur restituere cum quouis nostro periculo, cùm creditor ex defectu restitutionis est in eodem.*

INTERROGATIO. Quando est restituendum? *Resp.* Vbi primùm Dominus incipit esse rationabiliter inuitus, cùm commodè fieri potest restitutio, & nõ fit. Atque ideo qui cũ possit, & debeat restituere, non vult, peccat lethaliter, & quò magis differt, & grauius peccat, & quoties occasio restituendi se offert, & nõ vult statim restituere, aut id nõ curat, mortaliter etiam peccat. Quamobrẽ, qui debita, cũ possit statim soluere, omittit vsque ad testamentũ in peccato obit, iuxta cõmunẽ sententiã. Similiter qui cum habent dubia debita, nolunt veritatem dilucidare, sed in testamento relinquunt, vt hæredes id videant, in peccato discedunt. Ita omnes Doctores. 1

Int. Quando dicetur aliquis non posse commodè restituere? *Resp.* Imprimis cum non potest absque vitæ periculo, vel propriæ infamiæ. Deinde cùm non potest absque notabili rei propriæ detrimẽto, quando creditor nullum tale detrimentum incurrit. Notabili, dixi, quia cum leui tenetur iuxta omnes. Dixi (rei propriæ) quia non est censendum notabile detrimentum lucrum cessans ratione restitutionis pecuniarum, 2

cuniarum,

cuniarũ quas quis furatus, negotio expoſuit, vt notauit Caiet. 2.2. q. 62. art. 8. & eſt magnopere aduertendum. Quoniam illa pecunia, ſeu alia res furto comparata, lucrum gignens, non eſt furantis, & retinentis, nec ex conſequenti ſtatus decentia, & apparatus ex ea proueniens, ſed eſt Domini, penes quam eſt rei dominium.

3 *Int.* Quando igitur dicetũr notabile propriæ rei detrimentum ex reſtitutione proueniens? *Reſp.* Cùm debitor, vt reſtituat, cogitur rem ſuam notabili minori pretio vendere, vel quid ſimile pati ex accelerata reſtitutione.

4 *Int.* Teneturne debitor reſtituere cum notabili rei propriæ detrimento; quãdo creditor patitur aliquod leue? *Reſp.* Res eſt admodum controuerſa. Caiet. *in ſum. verb. reſt.* Sot. 4. *iuſt. q.* 7. *ar.* 4. cum diſtinctione procedunt, aiuntq; teneri, quando reſtitutio fit ratione iniuſtæ acceptionis, vtpote furti, vel damni illati; nõ teneri verò, cũ fit ratione iuſtę acceptionis, & debitor non ſe culpabiliter in eas anguſtias redegit. Oppoſita tamen ſententia omninò aſſerẽda cum D. Anton. 2. *p. tit.* 2. *cap.* 8. Nau. *cap.* 17. *num.* 58. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 34. *cum aliis.* Ratio eſt, quia in eo euentu, proprius dominos irrationabiliter eſt inuitus.

5 *Int.* Tenetur quis rem alienam reſtituere cum propriæ vitæ periculo, quando inuitus Dominus ex defectu illius eſt in eodem periculo, vt in extrema penuria ex defectu panis quem illi debeo? *Reſp.* Negan. Sot. 4. *iuſt. q.* 7. *ar.* 1. Caiet. *reſt. Tab. ibi §.* 4. idque etiam, quando res furto ſublata eſt ante ipſam extremam neceſſitatem. Ratio eorum eſt, quia illa extrema neceſſitas, quidquid eſt in poteſtate alicuius, facit proprium. Alii tamen veruntamen Scot. *in* 4. *d.* 12 *q.* 2. Nau. *c.* 17. *nu.* 60. & ex conſequenti omnes, qui

qui asserunt infamatorem per falsum testimonium teneri cum periculo vitæ palinodiam canere, cùm ob illud diffamatus in simili vitæ discrimine versatur. Et hæc est communis sententia.

De circumstantia Quomodo. §. 8.

1 *Quomodo faciendæ est restitutio.*

INTERROGATIO. Quomodo, seu quo ordine facienda est restitutio? *Resp.* Priùs restituenda res, quæ exiſtit, quocumque modo acquisita. Si tamen in pauperes dividenda, pretium distribui potest. Deinde, inter debita priùs certa, quàm incerta. Tertiò, inter certa priùs ea, quorum Domini cognoscuntur, quàm ea, quorum Domini ignorantur. Quartò, inter certa quorum Domini ignorantur, priùs quæ iusto, quàm quæ illicito contractu facta sunt. Ita cum plurimis Tolet. *lib. 5. c 34.* 1

De circumstantia Vbi, seu quo loco. §. 9.

2 *Quo loco facienda est restitutio.*

INTERROGATIO. Quo loco facienda est restitutio? *Resp.* Facienda est vbi res est, si possessor sit bonæ fidei. Ita Caiet. 2. 2. *q* 92. *artic.* 5. & in sum. *verb. restitut. capit.* 5. Med. *q.* 2. *de rest.* Sot. 4. *inst. q.* 7. *artic.* 1. *ad* 3. Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *artic.* 5. Nau. capit. 17. *num.* 42. Et ideo non tenetur ad itineris expensas, si Dominus absens est, sufficitque illum admonere, qui admonitus tenetur ad soluendum expensas, quæ circa rem suam in illius vtilitatem factæ sunt. Dixi, in illius vtilitatem, quia si possessor bonæ fidei maiores propter suam voluptatem fecit expensas, quàm faceret verus Dominus neque res inde in pretium accreuit; sibi, non Domino expensarum fecit iacturam. Res patebit si ob oculos proponatur subrusticanum prædium bona fide possessum, & à possessione mille 2

delitia

delitiarum varietatibus ad animi relaxationem nobilitatum.

De causis excusantibus à restitutione.

§. 10.

1 *Quæ causæ excusant à restitutione.*
2 *Quæ remissio seu condonatio dicetur coacta.*
3 *Quæ remissio, seu condonatio dicetur extorta per fraudem & dolum.*
4 *Quæ dicetur extorta per metum.*
5 *Excusat à restitutione impotentia restituendi rem inferioris ordinis absque iactura rei ordinis superioris.*

1 INTERROGATIO. Quæ causæ excusant à restitutione? *Resp.* In primis libera creditoris remissio, & non coacta, neque per dolum, fraudem, aut metum extorta, tunc enim non est voluntaria.

2 *Int.* Quæ remissio dicetur coacta? *Resp.* Ea, qua quis remitteret debitum, quia debitor nolit alteram soluere partem, nisi creditor partem remittat.

3 *Int.* Quæ remissio dicetur extorta per fraudem aut dolum? *Resp.* Ea, qua quis remitteret, qua debitor fingit se, vnde soluat, non habere, vt creditorem decipiat, & ad cõdonãdũ moueat. Ita Toler. *li. 5. c. 36.*

4 *Int.* Quæ remissio dicetur extorta per metũ? *Resp.* Illa, qua pauperes, tenues, & ignobiles viri nobilioribus, Dominis, potentibus, debita remittunt, quia illos timent, ac reuerentur propter diuitias, potentiã, officia, dominationẽ, vt ita redimant se à vexatione.

5 *Int.* Suntne plures causæ? *Resp.* Plures. Excusat etiã impotentia restituendi rem inferioris ordinis sine detrimento rei ordinis superioris. Ita cõmunis sententia, & ideo, quia vita, & fama, sunt ordinis superioris, quàm res domesticæ, & familiares nemo tenetur restituere rem domesticam & familiarem cum

vitæ

vitæ, aut famæ periculo. Hoc tamen commune proloquiũ rectissimè limitat Sot. circa eum, cuius fama parui fit, imò & vita, res verò familiaris debita est pinguissima, vt regnum, vel quid simile. Quemadmodum licèt aurum essentialiter sit nobilius argẽto in quauis quantitate, tanta tamen poterit esse argẽti quantitas, vt moraliter pluris fiat, quàm aurum. Sotum sequitur Tolet. *li. 5. c. 37.* his verbis. Debent reditus esse multùm pingues, vt quis mortem propter restitutionem subire debeat. Quia tamen Soti sententia est communior, quam sequitur Caietan. *verb. rest.* & Nau. *c. 19. n. 90.* tuta in conscientia erit, vt aduertit Tolet. loco citato. Excusat deinde impotentia restituendi sine amissione libertatis: nemo enim (quamuis potest) ad se vendendum tenetur, vt restituat, quia libertas non benè pro toto venditur auro, nec qualibet alia re pretiosa.

De alijs causis excusantibus à restitutione. §. 11.

1 *An metus leuis illatus, ad extorquendam condonationem, illam inualidet, vt inualidat metus grauis.*

2 *An condonatio facta ob causam falsam, existimatam inuincibiliter veram excuset à restitutione.*

3 *An ex condonatione circa vnũ, maneant alij, qui simul cum eo debebant eandem rem, liberi à restituendo.*

4 *An virtualis remissio liberet à restituendo.*

5 *Quæ est censenda virtualis remissio.*

6 *An liceat retinere rem, cuius restitutio cedit in damnum domini exigentis.*

7 *An ingressus religionis liberet à restitutione, cùm ante illum nequeat fieri restitutio.*

8 *An debitor, qui non est soluendo, possit ingredi religionem.*

9 *Quo cum leui debito poteſt debitor, qui non eſt ſoluendo, ingredi religionem.*

10 *An talis religionem ingreſſus, & profeſſus, teneatur adhuc reſtituere.*

1 INTERROGATIO. Quoniam hæc tota materia latiſſima eſt, non grauaberis, ſi ad eaſdem interrogationes reuertar, noua ſemper difficultate propoſita. Atque iterum rogo, an metus leuis iniuſtè incuſſus ad extorquendam remiſſionem, infringat remiſſionis vires, eandemque relinquat reſtituendi obligationem? *Reſp.* Infringit. Ita D. Anton. 2. *p tit.* 2. *ca.* 6. & Sylu. *reſt.* 7. *q.* 2. *dict.* 3. & alij. Ratio eſt, quia ipſe leuis metus noua eſt iniuria, nouámque inducit reſtituendi obligationem. Imò ſufficit metus reuerentialis, iuxta Nau. *c.* 17. *n.* 79.

2 *Int.* Tenetne remiſſio ex ignorantia inuincibili procedēs aut circa debitū aut circa perſonam? *Reſp.* Minimè. Ita Medin. *de reſt. q.* 3. *cauſ.* 2. Itē cū ignorātia eſt circa cauſam ſine qua non remitteret. Ita Sot. *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *ar.* 3. Exempla ponit Palat. adnot in Caiet. *verb. reſt. cap.* 7. vt cum quis, ex eo, quod ignorat inuincibiliter alteriùs diuitias, remittit, quia arbitratur illum eſſe pauperrimum, aut omnes pecunias debitas non ſoluturum, niſi pars remittatur. Ratio eſt, quia iſta ignorantia addit omninò inuoluntariam remiſſionem ex ea factam, iuxta D. Thom. 1. 2. *q.* 6. *art.* 8. & alios communiter.

3 *Int.* Pluribus inſolidum ad reſtitutionem obligatis, ſi creditor vni remittat, manent ne omnes alij à reſtitutione liberi? *Reſp.* Minimè, loquendo ex natura rei, quia nec ipſe, cui remiſit, manet deobligatus, ſi creditor vult, & intendit, vt alij in integrum reſtituant. Ita Caietan. 2. 2. *q.* 62. *ar.* 6. Sot. 4. *iuſt. q.* 7. *ar.* 3. *ad.* 2. Medin. *de reſtit. q.* 8. ad finem. Poteſt tamē creditor

ditor remittere debitori partem, ad quam ex se solam, si alij restituant suam, obligatur.

Int. Quid dicis de virtuali remissione, liberatne à restituendo? *Resp.* Quæstionem non attingunt in terminis Doctores. Ex ijs tamen, quæ in alijs euentis docent, affirmatiuam apertè colligo responsionem. Ita Nauar. *c.ip.17.n.4 & cap. Non dicatis, n.* 52. Medin. *7.* 12. *de rest.* ad finem. § *si autem præfat.* Cou. 2. *p. reg. pec.* §. 1 *num.* 1. D. Thom. 2.2. *quæst.* 82. *art.* 8. *ad* 1. in illis verbis. Probabiliter præsumpta. Hinc excusantur furantes ab amicis, & consanguineis ea, circa quæ non sunt inuiti, quò ad rem, licèt sint, quò ad modum auferendi. 4

Int. Quæ est censenda virtualis remissio, seu implicita, & interpretatiua remittendi voluntas? *Resp.* Ea, qua ex probabilibus indicijs iudicatur damnificatum nolle à tali persona, vel ratione talis iniuriæ sibi fieri restitutionẽ. Talis censenda interpretatiua voluntas mariti aduersus adulterum occultum: parentum aduersus stupratorem filiæ occultum: nobilium aduersus defamatorem occultum: dominorum aduersus seruos furantes poma, racemos, & alia edulia domi. Satis etiam ad hanc virtualem remissionem, & talis damni dati liberationem affectus, siue amor damnificati hominis aduersus damnificatorem, probabilibus iudicijs confirmatis, quod si sciret talem fuisse, nequaquam sibi vellet fieri restitutionem. Ita Med. proximè & Nau. *c.*17 *n.*4. Non eam tamen confirmant indicia, quantumcùnque probabilia, quibus colligitur fore, vt remitteret debitum, si veniam illius vir auctoritate præstans ab illo peteret. Ita Med. proximè, & Nauar. *cap.*17. *num.*123. Traditam doctrinam de virtuali remissione sequitur Tolet. *lib.*4. *de rest. cap.*4 *num.*7. 5

cum Gab. & alijs, quos refert.

6 *Int.* Estne licitum denegare, seu potiùs differre solutionem debitæ pecuniæ, cùm scio solutionem fore in damnũ corporale, seu spirituale creditoris? *Resp.* Licitũ. Ita inconfesso est apud omnes Doctores, D. Thom. 2. 2. *qu.* 62. *art.* 5. *ad* 2. *& in* 4. *d.* 32. *art.* 2. Scot. *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 2. Rainel. 2. *p.* Panth. *titul. rest. cap.* 3 Gandau. *quolibet* 24. Angel. *rest.* 3. §. 5. Syul. *rest.* 5. *quæst.* 3. Gab. *in* 4. *d.* 15. *art.* 2. Ioan. de Neap. *quodlib. quæst.* 22. Arm. *rest. numer.* 24. Tab. ibi. *nu.* 4. Caiet. 2. 2. *q.* 62. *art.* 5. Nau. *cap.* 17. *num.* 3. Supplemen. *rest.* Neque admittenda distinctio Soti 4. *iust. q.* 7. *art.* 1. si nimirum solutio cedat in peccatum iustitiæ, nõ verò charitatis tantùm. Ratio est, quoniam præceptum restitutionis oritur ex proximi vtilitate: ergo non obligat, quando est contra illam: vt enim ait D. Bernard. quod præceptum pro charitate institutum est, contra charitatem pugnare non potest. Quæ veritas intelligenda, tam cùm non petitur solutio, quàm cùm petitur, quia iniustè petitur. Est argumentum efficax contra hanc doctrinam. Nam omnes concedunt posse vxorem menstruatam reddere debitum coniugi petenti, & scienti vxoris menstruum, & ideo peccanti propter periculum inficiendi prolem. Ita maritum posse debitum reddere vxori votum continentiæ habenti quam certus scit peccare contra votum in petendo. Ita cum communi Palud. *in* 4. *d.* 32. *quæst.* 1. *artic.* 1. Cou. 2. *p. epith. cap.* 3. §. 1. *nume.* 6. *Resp.* hanc communem opinionem intelligendam esse cùm ex redditione debiti euitatur maius peccatum incontinentiæ, cuius fœda exempla refert. Palud. proximè. Ad euitandum verò maius, & grauius damnum cõ-

ceda

edit D. Tho. *in* 4.*d*.32.*art*.2.*ad* 4. & Alenſ.3.*p*.*q*.35. memb.8.§.1.ad 2. poſſe etiam furioſo gladium reddi, imo deberi. Quod ſi abſque incontinentiæ periculo debitum negari poteſt, negari debet, imò peccatum ſcandali eſt grauiſſimum offerre (niſi offerendo debitum petatur) ac proinde in vtroque euentu par eſt ratio.

Int. Qui ingreditur religionem non habens vnde reſtituat, liberatur ne à reſtitutione? *Reſp.* Minimè, ſi poſt ingreſſum paternam hæreditatem obtineat, nam ex ijs bonis tenetur religio ipſa reſtituere. Ita omnes. 7

Int. Qui non eſt ſoluendo, poteſt ingredi religionem? *Reſp.* Negat Medin. *q*. 3. *de reſt. cauſ.* 8. Maior *in* 4.*d*.38.*q*. 7. Angles. *q*. *Quis à reſt. difficul.* 9. adeo tenaciter, vt aſſerant, etiam profeſſum teneri egredi, & ad Indos, ſi opus fuerit, vſque pergere pro acquirenda pecunia ſoluenda, quamuis prælatus contradicat. Oppoſitum docuit D. Thom. 2.2.*q*.*vlt*.*art*. 6.*ad*.3. & ibi Caiet. Viguer. in inſt. *cap*. 17.§.1. Sylu. *religio* 2,*q*. 4. Palud. *in* 4.*d*.38.*q*.4.*art*.1.*concluſ*.4. Ang. *verb*. *religioſus*.§.6. Tab. ibidem.§.11. Ratio D. Thomæ eſt, quia perſona liberi hominis nequit pro debita pecunia obligari. Mediam tamen ſententiam probabiliùs tenent alij, aiuntq; ſi debitum ſit leue: negant, ſi ſit magnum. Ita Inſtruct. vbi ſup. & Tolet. lib. 4. *reſt*. *cap*. 4. *dub*. *vlt*. *n*. 94. Ratio eſt, quia irrationabiliter eſt inuitus, qui ob paruum ſuum commodum vult alium tanto religionis bono priuare. Idem dicendum de eo, qui licèt in ſæculo permanſerit, nunquam erit ſoluendo. Idem de eo, qui debiti oblitus, ingreſſus eſt religionem, cuius poſtea recordatur, cùm debitum eſt leue, & creditor illo non grauiter indiget. 8

9 *Int.* Quod dicitur leue debitum, quo quis ingredi poteſt religionem? *Reſp.* Boni viri arbitrio relinquenda res eſt. Autor tamen Inſtructorij ſupra, quem in manuſcriptis ſequitur doctiſſimus Peres leue debitum cenſet decem, & vſque ad quadraginta aureos. Ratio eſt, quia in eo euentu creditor cenſetur irrationabiliter inuitus, cùm bona ſua corporalia leuia ſummo bono proximi ſpirituali antefert.

10 *Int.* Iſte, qui cum debito ingreditur religionem, eſt ne cogendus ad laborandum manibus, vt reſtituat? *Reſp.* Minimè. Ratio eſt, quia iſte fecit ſuorum bonorum ceſſationem: per ceſſationem verò ſuorum bonorum, ita quis à reſtituendo liberatur, vt pro eo, nec in carcerem detrudi poſſit, nec ad ſeruitia cogi, quæ illius perſonam dedecent. De hac tamen liberatione infra latiùs me velim roges.

De quantitate obligante ad reſtitutionem ſub mortali. §. 12.

1 *Quæ quantitas obligat ad rei ſolutionem ſub mortali.*
2 *Qui fructus rei retentæ iniuſtè, ab eadem percepti, ſunt reſtituendi.*

1 INTERROGATIO. Quæ quantitas damni, furti, iniuriæ, vel cuiuſuis ſimilis, reſtituendi ſub mortali obligationem inducit? *Reſp.* Notabilis. Ita communis Doctorum ſententia, contra Gabr. *in 4. d. 15. q. 3. art. 1. notab. 5.* abſolutè aſſerentem, quoduis damnum reſtituendum ſub mortali, citari etiam ſolet pro Gabr. D. Hieronymus. *cap. 2. in epiſt. ad Tit.* & refertur, 14. *q. 6.* idem D. Thom. 22. *q. 59. art. 4. in 2. argument.* & *q. 66. art. 6. ad 3.* Sed exponendi ſunt, dicendùmq; eos loqui de eo, qui licèt re parum ſurripuerit, animo tamẽ magnum ſurriperet, ſi poſſet. Ita Peres in manuſcript.

Int.

Inst. Qui fructus restituendi percepti ex re aliena? *Resp.* Dico in primis semper deducēdas esse expēsas ab ipsis fructibus. *L. Si à te. §. fructus. ff. de petit. her.* & communis sententia docet. Noto deinde fructuum alios esse rei, qui vocantur naturales: alios industriæ, quia vocantur industriales. Naturales sunt quos res ipsa se sola, aut saltem leui hominis labore adiuta producit, vt ager herbam irriguam, arbor poma. *L. Qui scit. ff. de vsuris* Industriales sunt, qui proueniunt ex mero humano labore, & negotio, vt qui percipiuntur ex commutatione pecuniæ, emptione, rerumque venditione. Rursus alij, qui partim industriales, quod ad illos percipiendos magna impenditur cura, & humana industria, partim naturales. In his verò cùm maior videtur esse industria, quàm natura, industriales simpliciter appellantur. Quando verò tales censendi sint, arbitrio prudentis iudicandum, iuxta Barth. *L. Ex diuers. §. 1.* Responsio igitur directa sit. Fructus, tam naturales, quàm partim naturales, partim industriales, dempto pretio industriæ, restituendi sunt. Hæc tam certa est, vt probatione non indigeat.

CAPVT. XIII.

De restitutione in singulari.

QVoniam *tria* sunt *bona*, circa quæ proximus lædi potest: nimirum Bona *animæ*. Bona *corporis* Bona *fortunæ*. in tres partes distribuitur tota restitutionis tractatio. Ideo in prima agemus de bonis animæ. In secunda de bonis corporis. In tertia de bonis fortunæ, vt facilè, ac distinctè omnia percipiantur.

De restitutione circa bona animæ. §. 1.

Quid prius numeratur inter bona animæ.

2 *Quid tenetur restituere, qui alteri causa fuit amittendi gratiam.*

3 *Quid tenetur restituere, qui aliquē à religione amouit*

4 *Quid restituere tenetur, qui falsam doctrinam seminauit ex malitia.*

5 *Quo pacto est talis restitutio facienda.*

6 *Quid restituere tenetur, qui falsam doctrinam seminauit ex ignorantia.*

1 INTERROGATIO. Inter bona animi quid prius annumeratur? *Resp.* Gratia.

2 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur, qui causa alteri est amittendi gratiam? *Resp.* Dupliciter quis causa alteri esse potest gratiam amittendi. Nimirum vel illum inducēdo ad peccandum precibus, minis, dolo, & fraude. Vel tantummodò consilio ad peccandum commouendo. Dico igitur *Primùm.* Qui alium liberè consentientem, & volentem ad peccandum induxit, ad nullam tenetur restitutionem. Ita Sylu. *restitutio 3 n.* 1. Ledes. 2. 4. *q.* 18. *art.* 2. Cord. *q.* 172. Pedraca *precepto.* 5. §. 7. Sot. 4. *iust. q.* 6. *art.* 3. Merc. *tract. vltimo de restitut. cap.* 2. & alij. Probatur ratione, quia restitutio emanat ab iniustitia: sed vbi non est iniuria, non est iniustitia: volenti autem & consentienti nulla fit iniuria: ergo nulla ei debetur restitutio. Dico *secundùm.* Qui dolo, fraude, aut metu graui aliquem ad peccatum induxit, tenetur quò ad potuerit, illum in gratiam reducere, consulendo, rogando, orando Deum pro eo, &c. Tol. *l.* 2 *de restitutione. cap.* 2 Sylu. *rest.* 3. *n.* 1. Arag. 22 *q.* 62. *art.* 2. Adrian. in 4. *de rest.* Scot. ibidem *distin* 15. *q.* 3. *art.* 1. Richard. *ibi. q.* 2. *art.* 4. Angel. verb. *restitutio.* & alij ab eisdem citati. Ratio est, quia inuito domino gratiam extorsit.

3 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur, qui alium à religione extraxit? *Resp.* Dico *primùm.* Qui sine do-

lo, fraude, vi, aut minis aliquē ante ingressū religionis à religionis proposito, aut post ingressū, tyrocinij tēpore, ante professionē, retraxit, ad nullam restitutionem tenetur. Ita Arag. 2. 2. q. 62. art. 2. Sot. 4. iust. q. 6. ar. 3. Probatur apertè, quoniam nec illi, nec religioni fit iniuria contra iustitiā. Non illi, quia liberè vult, & consentit, aut non ingredi, aut ante professionem egredi. Non religioni, quia ea non habet ius iustitiæ in tyrone ante professionem. Et ideo licet malè consulēs ex odio cōsulat, charitatem offendit, non iustitiam. Et quāquam demus religioni aliquod ius ad rem erga nouitium: illud ius pendet à nouitij voluntate liberè professuri. Dico *secundò*. Qui vi, minis, fraude, dolo, vel quouis alio simili modo iniusto ingressurū ab ingrediendi proposito retraxit: vel iam ingressum, ne profiteretur, seduxit, tenetur vim amouere, vt liberè, vel ingrediatur, vel egrediatur, ac proinde tenetur detecta fraude veritatem illum docere ad liberū vel ingressum, vel egressum. Ita Sot. & Tolet, citati. Probatur facilè, quia fraudulentus seductor iniuriam infert volenti vel ingredi, vel profiteri religionem, & ideo contra iustitiam facit, & peccat: Nihil tū religioni tenetur restituere, quia nullum illius ius læsit circa talē religiosū, vt ita dicam, sicut constat ex superiori conclusione. Dico *tertiùm*. Qui religiosum professum vi, fraude aut dolo, vel etiam suasione, & consilio à religione extraxit, tenetur dānū religioni resarcire. Ita Doct. omnes citati. Ratio est manifesta, quia religio ius habet in religioso professo nō solū ad rem, sed in re. Dico *quartò*. Qui huiusmodi religiosum professum, modo dicto, à religione retraxit, neq; alium pro eo subrogare, neque ipse illius loco religionem intrare tenetur. Ita Ledes. 2. 4. q. 26. ar. 2. Arag. 2. 2. q. 82. art. 2.

Tolet. *lib. 2. de rest. c. 2. nu. 18.* Ratio est, quia religionis vota debent esse maximè libera, & voluntaria, neq; pro aliqua restitutione obliganda. Non enim benè pro toto libertas venditur auro.

4 *Int.* Ad quã restitutionẽ tenetur, qui falsa docuit? *Resp.* Qui sciens, & prudens docuit pernicioſam doctrinam, ex iustitia tenetur proximum ab errore reuocare. Ita Tolet. *lib. 2. de restitut. cap. 2.* Caiet. in *sum. num. 7.* Mercat. *cap. 2. de rest.* Aragon. *2. 2. qu. 62. ar. 10.* Ratio est, quia proximus per fraudem, & dolum iniustè damnificatus est.

5 *Int.* Quo pacto est facienda restitutio falsæ doctrinæ? *Resp.* Si, qui falsum docuit, tenebatur ex officio docere verum, vt tenentur doctor, confessor, aduocatus, concionator, consiliarius, tenetur iterum docere verum. Si verò ex officio non tenebatur, satis est, si asserat, & ostendat doctrinam à se traditam esse falsam. Ita Tolet. suprà.

6 *Int.* Solùm dixisti de docente falsa ex malitia, quid censes de docente falsa ex ignorantia? *Resp.* Eodem modo dico illùm teneri ex iustitia retractare dicta, ex quibus damnum proximo est subsecutum. Ita Arag. *2. 2. qu. 62. art. 10.*

De restitutione propter beneficia Ecclesiastica malè collata. § 2.

1 *Qui indignus, qui dignus, qui dignior ad beneficium*
2 *Quantum pecat, qui beneficium confert indigno.*
3 *Quantum peccat, qui prætermisso digniore in concursu dat digno.*
4 *Ad quam restitutionem tenetur, qui beneficium dat indigno.*
5 *Ad quam restitutionem tenetur, qui beneficium dedit digno, relicto digniore in concursu.*

6 A

6 *Ad quam restitutionem teneatur, qui impedimento fuit, ne alicui conferretur beneficium ecclesiasticum.*

7 *De indigno se opponente concursui beneficij, cum sciat se esse indignum, vel indigniorem.*

8 *Quid restituere teneatur supra dictus indignus, beneficio donatus.*

9 *Quid restituere teneatur, qui horas canonicas non recitat.*

10 *Quid teneantur restituere pensionarij.*

11 *Quid teneatur restituere Canonicus choro assistens, & non recitans.*

12 *Ad quid tenetur Canonicus ore, non mente officium recitans in choro.*

13 *Quid teneatur restituere, qui beneficium curatum accepit nondum sacerdos.*

14 *Quid teneatur restituere accipiens beneficium curatū nondum sacerdos animo dimittendi sub conditione, si aliud maius obueniat.*

15 *Quid teneatur restituere beneficiarius homicida voluntarius.*

16 *De occulto occisore, & beneficium obtinente ad quam restitutionem obligatur.*

17 *De excommunicato, suspenso, & deposito.*

18 *Qui ante legitimam ætatem beneficium accepit sine dispensatione.*

19 *De beneficiato publico concubinario.*

20 *De beneficiario simoniaco.*

Interrogatio. Quoniam beneficia ecclesiastica rebus spiritualibus annexa sunt, de ijs te statim percontabor. Atque in primis de conferente beneficia indigno. Sed priùs discrimen mihi constitue inter indignum, dignum, & digniorem. *Resp.* Ille *indignus* est, qui necessaria scientia carer, saltem ad officium, ad quod eligitur, & morum probitate

&

& aptitudine ad illud exercendum *Dignus* est, qui tali scientia, probitate, aptitudinéque valet. *Dignior*, qui in illis alios excellit. Coalescit igitur dignitas ad Ecclesiasticum beneficium ex scientia, probitate, dexteritatéq; ad illud exequendum cum maiori animarum fructu. Qui verò æqua scientia, & probitate, maiori tamen est dexteritate administraturus beneficium, acturúsque diligentiorem animarum curam, alijs est præferendus. Imò etiam ei, qui eum superat morum bonitate. Ita Sot. 3. *inst. q. 7. art. 2. concl. 6.* Maior. *in 4. d. 24. q. 9.* Cou. 2. *p. reg. pec.* §. 7. Quam dexteritatem ad exercendum munus tanti fecit Tolet. *lib. 5. cap. 78.* vt qui illa non pollet, quamuis doctus, & bonus, pro indigno sit reputandus, quia aptus non est.

2 *Int.* Quod peccatum committit, qui beneficium confert indigno? *Resp* Lethale. Ita Tolet. cum communi, & probat triplici ex capite. *Primò*, quia iniurius est Deo, dum illum priuat honore, & cultu suo. *Secundò*, quia iniurius est Ecclesiæ, dum indignum ministrum illi præficit, & sumptibus, redditibúsque ecclesiastjcis alit. *Tertiò*, quia iniurius multis dignis, quibus tale beneficium merito iure debebatur. Quam veritatem satis colligo ex Trid. *sess. 22. de reform. c. 2.* Cuius decretum collationem beneficij indigno factam ipso iure annullat. Ideo qui indignum impedit à beneficij consequutione, licèt iniustè per vim, dolum, aut fraudem, ad nullam tenetur restitutionem pro amissione beneficij, vt supra iam dixi.

3 *Int.* Quod peccatum committit, qui prætermisso digniore in oppositione, beneficium dat digno? *Resp.* mortale. Illud appellat peccatum acceptionis personarum. D. Thom. 2. 2. *quæst. 62. art. 2.* Gabr. *in 4. d. 15. quæst.*

*quæst.7.*D.Anton.2.*p.* Adrian. *in* 4. *quæst. de rest.* Nauar.*cap.*17.*num.*72.*cap.Licèt.*S.*quæst.*1. Metropolit. *de* 63, Probatur ex ratione iustitiæ distributiuæ, quæ docet conferre præmia pro laborantium sudore: sed beneficia Ecclesiastica sunt præmia laborantium in virtute, & litteris, ergo conferri debent pro maiori laborantium sudore. Fallit tamen hæc conclusio in aliquibus euentis, atque in primis dignus eiusdem diœcesis anteferendus est alterius diœcesis digniori. Ita Sot.*lib.*5.*iust.quæst.6.articul.*2. *ad* 4. Tolet.*lib.*2.*de rest.in* 2.*p.c.*2. *num.* 166. Sot. & Tolet. probant ex iure. D. Thom. sup. probat ex ratione iuris, quia beneficia ad animarum vtilitatem conferuntur, vtilior verò erit animabus naturalis, quàm extraneus, quia naturaliter ex eis propensior. Quoniam verò per contrariam consuetudinem hæc iura videntur abrogata, scitè admonuit Toletus supra, standum esse consuetudini, qua Episcopi externis, ac naturalibus beneficia conferunt.

Int. Ad quam restitutionem tenetur, qui beneficium dedit indigno? *Resp.* Qui beneficium contulit indigno prætermisso digno vel digniore se opponentibus tenetur restituere, & ipsi Ecclesiæ, & ipsi digno vel digniori. Ita Sot.*3.de Iust.q.6.ar.*2.&c. *Graue nimis, de præb.*in Decreta. Probatur, quia vtriq; fit iniuria contra iustitiã commutatiuam, Ecclesiæ quidem, quia ea inuita suos redditus confert indigno. Digno verò, vel digniori, quia suo iure illos priuat. 4

Int. Ad quam restitutionem tenetur, qui prætermisso digniore beneficium contulit digno? *Resp.* Dico *Primum.* Non tenetur aliquid Ecclesiæ restituere? Ita Maior.*in* 4.*d.*24.*q.*9. Sot. & Tolet, proximè, Cou.2. *p. regul.pec.num.* 6. cum Adrian. quem citat. Probatur apertè; quia Ecclesia tantum digno dat, quantum 5

quantum illi pro ministerio suo debetur: ergo nihil ab Ecclesia aufertur. Dico *secundò*. Qui in concursu, & oppositione beneficiorum prætermisso digniore, beneficium confert minùs digno, restitutionem digniori facere tenetur. Ita D. Anton. 2. *p. tit.* 12. *n.* 20. Sylu. *verb.* 3 *quæst.* 12. Arm. ibi, *num.* 51. Palud. *in* 4. *d.* 15. *quæst* 2. *artic.* 2. Richard. ibid. *quæst.* 4. *in* 5. *principali.* Scot. ibidem. *quæst.* 2. Caiet. 2. 2. *quæst.* 62. *ar.* 2. Cou. *reg. peccat.* §. 7. *num.* 6. Med. Salmant. inst. *pag.* 89. *alias* 152. Quanquam oppositum asseruerint Sot. 4. *iust. quæst.* 6. *articul.* 3. ad finem, & Nauar. *cap.* 17. *numer.* 72. & 73. Probatur apertè, quia legitimus oppositor habet ius commutatiuæ iustitiæ ad beneficiū, cui opponitur: nam ipsamet oppositio est ius ad rem: procedit enim ex Ecclesiæ statuto, & lege decernente, vt dignior anteferatur, cum publica promissione, & fide data cuique se opponenti, vt si digniorem se probet, illi beneficium cōferatur: sed hæc data fides, & promissio accepta ab oppositore digniore dat illi ius commutatiuæ iustitiæ ad rem, vt nemo negat in præmijs, quæ pro ludis publicis euulgantur ijs, qui aliquod plausibilius inuentum in mediū protulerint, ergo & cæt.

6 *Int.* Dixisti de collatore beneficij, dic modò de impediente. Ad quam restitutione tenetur impediens, ne beneficium alicui conferatur? *Resp.* In primis. Impediens, vt cumque, & quauis via, ne beneficium detur indigno, ad nullam tenetur restitutionem, Ratio est, quia nulli facit iniuriam: non Ecclesiæ, vt manifestum est: non indigno, quia nullum ius habet ad beneficium. Dico *secundò*. Impediens beneficium, ne detur digno, vt conferatur

tur alij æqualiter digno, liber similiter est à restitutione. Ratio est, quia nullius ius violauit, nam æquè digni æquale ius habebant ad beneficium. Dico *tertiò*, impediens beneficium, ne detur digniori, quamuis impediat, vt digno detur: quauis via impediat, siue vi, dolo, aut fraude, siue precibus solis, tenetur illud digniori restituere. Ita Couar. citato loco. Ratio est, quoniam violatur in hoc maius dignioris ius ad beneficium.

Int. Quid censes de indigno se opponente? *Resp.* Quilibet indignus se opponere potest, licèt se indignum iudicet, ad scientiam ostendendũ, & beneficiũ cõparandũ, quamtũ meritò iure potest, & nõ aliter. Idemq, dicendum de digno in oppositione dignioris. Res est manifesta, nec probatione indiget. 7

Int. Quid tamen de eo censes, qui ante oppositionem se indignum, aut minùs dignũ iudicans, & cum hoc iudicio se opponẽs, recta tamen supra dicta intentione à iudicibus beneficio donatur? *Resp.* Arbitror huiusmodi oppositorem ex supra dicta intentione à culpa liberari, posseq; beneficio frui. Quoniam iudicium dignitatis æqualis, aut maioris nõ penes illum, sed penes iudices relinquitur, ac proinde potest se dignum, vel digniorem post iudicum arbitrium existimare gauderéq; beneficio dato. 8

Int. Ad quam restitutionem tenetur beneficiatus, qui horas canonicas non recitat? *Resp.* Ad illius diei fructuum restitutionem, pro rata, videlicet pro relictis matutinis, & laudibus ad dimidiam partẽ pro quauis alia hora ad partem sextam. Ita habetur in *Extrauaganti.* Pij. V. de hac re, & in *Concil. Lateran.* vltimo. Adnotat Nau. *cap.* 25. *n.* 122. Sot. 10. *inst. q.* 5. *a.* 6. *conc.* 3. cum communi sententia. 9

Int. Ad quam restitutionem tenentur pensionarij. 10

easdem

easdam diuinas preces omittentes? *Resp.* Res est manifesta in Extranaganti Pij V, citata, quæ decernit, vt ipsi teneantur recitare officium paruum Beatæ Mariæ, & teneantur restitutionē pro rata, vt beneficiati curati. Aduertunt egregiè Capuan. *de horis can. tit. de pœn. non recit.* & Instruct. hanc pœnam latam esse in eos, qui clericali titulo pensionem colligunt vt ibi Pius Papa apertè declarat.

11 *Int.* Ad quam restitutionē tenetur canonicus assistens tantùm, & non recitans in choro, licèt domi recitet? *Resp.* Ad restituendas distributiones illius muti tēporis. Ita Nauar. *de orat. cap.* 10. *n.* 47 Capuan. vbi proximè adducens pro sua sentētia Concilij Trident. decretum *sessione* 24. *cap.* 12. Sot. 10. *iust. q.* 5. *ar.* 4. Instruct. 2. *p. q.* 1. colligitur ex Sylu. *hora q.* 6. Arm. ibi. *q.* 21. Probatur, quia illæ distributiones non dantur pro præsentia personarum, ad vanā Ecclesiæ ostētationem, vt dantur regij annui redditus aulicis pro frequentanda regia aula, vt perperam existimant Med. in instruct. & Tolet. 2. *lib. rest. cap.* 2. *n.* 217. Sed pro oratione: beneficiū enim datur pro officio. officium verò canonici non est adesse, sed orare.

12 *Int.* Quid censes de eo, qui recitat, vel canit ore tenus, mente aliò diuulsa? *Resp.* Ad nullam tenetur restitutionem. Ita Cord. *lib.* 4. *q.* 3. Sot. 10. *iust. q.* 5. *a.* 6. *concluſ.* 4. cum D. Anton. Ican. Med. Sylu. & Castro quos citat. Probatur, quia eam solam externam orationem hactenus videtur tantùm Ecclesia præcipere, quòd ad diurnas distributiones.

13 *Int.* Quid arbitraris de eo, qui beneficium curatū accepit nondum sacerdos? *Resp.* Si id accepit animo colligendi fructus per annū concessum ante ordinationem, & postea dimittendi, quia non vult presbyter fieri, tenetur ad fructuum perceptorum restitutionem.

tutionem. Ita Nau. *cap.* 25 *nu.* 119. & habetur expresse *cap. Commissa* §. *Cæterum, lib.* 6. Probatur; quia per fraudem, inuita Ecclesia, fructus collegit. Si tamen intrà annum in melius animum mutauit, & presbyteratus ordinem suscepit, etiam perceptos fructus tempore iniquæ intentionis retinere potest. Ita Nau. & *c. Commissa lib.* 6. expresse. Et probatur, quia fraus ab initio incœpta, nó consummata, purgatur per voluntatis mutationem. Quòd si benè incœptum animum mutauit in peius, & nõ vult ordinari, cùm antea vellet, tenetur restituere fructus à voluntatis mutatione perceptos. Ita Glos. cap. cõmissa citatũ, & Angl. *q. de cler. resid. obnoxiis dub.* 6. *ante* 4. *concluf.* Probatur, quia ab illa mutatione per fraudem fructus collegit. Quod dixi de suscipiente beneficium, dico de collatore. Qui quidem sciens illud contulit nolenti suscipere ordinem, tenetur Ecclesiã seruare indemnem, & ablatos fructus restituere. Ita Nauar. *cap.* 25, *num.* 119.

Int. Quid de eo qui quamuis animo suscipiendi ordines beneficium acceperit, conditionaliter tamen acceptat, nisi aliud accidat in maius suum decus, & commodum? *Resp.* Si illa conditio fundata erat in æquali dubio euentus suscipiendi, & non suscipiendi ordines, quatenus illud dubium fuit, eatenus fecit irritos fructus. Ita Sor. 10. *iust. q.* 5. *art.* 6. Instruct. 2. *p. c.* 105. Probatur, quia eo modo pendulus, & anceps in rigore iuris non verè alteram partem determinatè intendit, & ideo, nec suscipere ordines determinatè vult. Si autem illa conditio fundabatur in quadam formidine partis oppositæ ex aliquibus indiciis, probabilius tamen illi erat se ordines susceptutum, ad nihil obligatur. Nam sola illa moralis certitudo, & non alia in hac vita haberi potest, omnésque qui 14

beneficium accipiunt, ea sub intellecta conditione accipiunt, nisi aliud maius commodum suboriatur. Quauis tamen intentione beneficium acceptet, si idoneum ministrum loco sui, Ecclesiæ substituat, potest illud pretium ex fructibus adimere. Ita Angles. de *rest. tit. de cleric. rest. obnoxiis, diff. 3. dub. 6.* cum Gab. quem citat.

15 *Int.* Beneficiarius voluntarium homicidium committens, teneturne ad fructus restituendos ipso facto post homicidium commissum? *Resp.* Minimè. Probatur facilè, quia ob illud peccatum, quantumuis publicum, nõ amittit, ipso facto, beneficium, sed spectanda est iudicis sententia: ergo ante illam, non amittit fructus. Ita Cordub. q. 41. Instruct. 2. *p. q. 93.* & habetur *cap. Ex literis de excess. prælat.* constátque ex certa regula, quam probat Nau. *c. 37. nu. 251.* Scilicet nullam irregularitatem inducere ipso facto priuationem beneficij antea habiti.

16 *Int.* Post homicidium voluntarium occultum, qui non obtenta dispensatione beneficium accepit, ad quid tenetur? *Resp.* Ad restituendos fructus quos recepit. Probatur ex iure, quia collatio beneficij, etiam simplicis, fuit nulla, iuxta Decretum Concilij Trid. *sess. 14. cap. 6. & cap. Quæsitum de temp. ord.* in Decret. Probatur ratione, quia beneficium datur propter officium, ergo qui officium exercere non valet, iniustè recipit beneficium: atqui irregularis (qualis est homicida voluntarius) non potest exercere officium, ergo nec recipere beneficium.

Int. Quid arbitraris de excõmunicato maiori excommunicatione, & suspenso in pœnã à beneficio? *Resp.* Talis dũ in culpa est nob absoluendi à censura, fructus nõ facit, & ideo, si eos recipit, tenetur restituere. Secùs si per eũ non stat, vt absoluatur. Ita Nau.

c. 25.

c.25,*num.*124.Instruct.2 *p q.*97. Dū verò in culpa est nō absoluendi etiāsi non aliundè habeat,vnde viuat, nec etiam ad congruam sustentationem potest percipere fructus,quamquam emendicare cogatur,atq; eos si recipiat tenetur restituere. Ita Cou. citatus à Tolet.*lib.*2.*de rest c.* 2.*num.* 136. & probat ex multis glossis. Probatur deinceps ratione, quia qui contumax est,indignum se facit omni benignitate. Oppositum docuit Nauar. proximè citat. sed immeritò. Idem de suspenso,atque depositō Doctores communiter asserunt,cùm censura orta est ex culpa.

18 *Int.* Quid dicis, de eo, qui non obtenta pro ætate dispensatione ante vigesimum quintum annum inceptum beneficium curatum accepit? *Resp.* Collatio est ipso iure,& facto nulla.*cap.Cum in cunctis.*§. *inferiora,de elect.*Ita notauit Nauar.cit. *num.* 116. & ideo perceptos fructus tenetur restituere.

19 *Int.* Quid censes de publico concubinario? *Resp.* Publicus peccator fructus beneficij facit. Ita Nauar. *c.*25. *num.*123.Rosella *verb.Clerici*,Sylu. *clericus.*4. *q.* 24.Probatur, quia id non prohibetur in iure, & ipse deseruit Ecclesiæ.

20 *Int.* Quid dicendum putas de simoniaco? *Resp.* Simoniacus non facit fructus, & ideo eos tenetur restituere,cap.De hoc,de simonia.in decreto. D. Tho. 2.2.*q.*100.*ar.*6.*ad* 4.Nau.*sup.n.*115.Talis vero restitutio Ecclesiæ facienda est,aut pauperibus illius, quò ad fieri possit.

De Decimarum restitutione.§.3.

1 *Quo iure debentur decimæ.*

1 INTERROGATIO.Quoniam egimus de beneficiorum restitutione,ratione decimarum ex parte beneficiatorum; nō erit abs re statim agere de decimarum

marum restitutione ex parte eorum, qui eas soluũt. Quæro igitur, quo iure debentur decimæ? *Resp* Decimæ quo ad congruam ministrorum sustentationem debentur iure naturali. Ita nos docuit Christus Dominus. Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Quo ad quotam, hoc est, quo ad quantam partem, debentur iure Ecclesiastico. Quod quidem ius non vnum pro omnibus regionibus determinatum est, sed variat pro regionũ consuetudine. De fide tamen est eas Ecclesiæ deberi, vt decreuit Concil. Trident. *sess.* 8. vbi VViclephus contrarium asserens, hæresis damnatur. Hinc colliges nulla contraria consuetudine decimas tolli posse, quo ad congruam ministrorum sustentationem. Quæ licèt in aliquibus regionibus non soluantur, vt fertur de aliquibus Italiæ locis, id fit ex libera Ecclesiæ condonatione, aliunde se alentis, quemadmodum Paul. 2. *Corinth.* decimas sibi debitas condonabat. Quamobrẽ si ad hanc congruam ministrorum sustentationem aliquot oblationes ex consuetudine offerri solent, ad eas offerendas cogi populus potest Prælati auctoritate, quia peccat mortaliter illas non offerendo. Ita cap. Ad Apost. de simonia. Nec excusantur parochiani à decimis soluendis ex eo, quod parochus aliunde habeat vnde decenter viuat, hoc est, ex bonis patrimonialibus vt notauit Sot. 9. *iust. q.* 3. *art.* 1. & Cou. sup. & clarè colligitur ex 1. *Corinth.* 9. quoniam beneficium debetur ratione officij, & iustum est, vt qui altari seruit, de altari viuat. Sed hac de re latiùs ad quintum Ecclesiæ præceptum.

CAPVT XIV.

De restitutione circa bona corporis. §. 1.

De Restitutione Homicidij.

1 Qui

1 *Qui ratione homicidij tenentur restituere.*
2 *De falso teste in causa mortis.*
3 *De homicidio, cuius crimen alteri imputatur, & ob id occiditur.*
4 *Quando dicitur quis fuisse ex malitia causa falsæ existimationis erga alium habitæ.*
5 *An causa falsæ existimationis sit, qui occidit hominem, in quem alius minas iecit.*
6 *De occisore, qui non seruauit moderamen inculpatæ tutelæ.*
7 *Quantum tenetur talis restituere.*
8 *De occisore, qui fuga posset occisionem euitare.*
9 *Qui tenentur fugere aggressorem.*
10 *Quo iure ecclesiasticæ personæ tenentur fugere.*
11 *De occisore in duello.*
12 *De occisore, pro recuperandis bonis temporalibus.*
13 *De tali occisore, cum res ablata recuperari posset in iudicio.*
14 *De occisore inuasoris suæ castitatis.*
15 *De occisore inuasoris pro liberando innocente.*
16 *De occisore iam damnato à iudice.*
17 *Quantum pro homicidio & mutilatione restituendū.*
18 *Quomodo restitutio facienda pro homicidio.*
19 *An deficiente pecunia, teneat homicidium restituere per orationem Deo fusam.*
20 *Quibus facienda est restitutio homicidij.*
21 *An pro iniuria restituendum parentibus occisi, vel mutilati.*
22 *De occisore inuincibiliter ignorante.*
23 *De ebrio occisore.*

INTERROGATIO. Quoniam inter bona cōporis, præcipuum est, bonū vitæ, pellem enim pro pelle dabit homo pro anima sua. Ita inter dāna præcipuū est homicidiū, & ideo de eo priùs differemus. Quæro igitur, qui ad homicidij restitutionem tenē- 1

tur. *Resp.* Responderem simul, sed quia perpes oratio solet fastidium parere, obnixè à te peto, vt de singulis, singulas proponas dubitationes.

2 *Int.* Quam restituendi obligationem habet falsus testis, ob cuius testimonium innocens ad mortē in carcere detinetur? *Resp.* In primis tenetur meliori via impedire damnum. Si absque retractatione è loco tuto illud impedire potest, non tenetur se prodere. Si non potest, & retractatio sola liberabit innocentem, tenetur cum quouis damno pecuniæ, aut famæ testimonium retractare. Si ex retractatione
* pœna afficietur talionis, & pro innocente occidetur, adhuc se retractare ex communi sententia obligatur. Ita Sot. 9. iust. q. 6. art. 3. Cordub. lib. 1. q. 31. art. 3. & in sum. q. 17. Med. Cod. de rest. q. 3. caus. 4. ad 4. Cou. regul. pec. 1. p. n. 6. Nau. c. 15. n. 17. Toiet. li. 2. c. 3. n. 252. Et probatur, quia licèt vnusquisque propriæ magis, quàm alienæ vitæ consulere debeat, id debet, cùm non in causa est alteri amittendæ vitæ. Nam eadem proportio apparet inter vitam, & vitam, atque inter facultates, & facultates, famam, & famam, sed si quis causa est damni facultatum, aut proximi famæ, tenetur cum amissione propriæ famæ, & facultatum damnum resarcire; ergo &c. Hęc communis sententia intelligenda est de teste, qui ex malitia testimonium tulit, non verò ex ignorantia, vel inaduertentia leui, vt rectè notauit Caiet. 2. 2. q. 70. art. 4.

3 *Int.* Ad quid tenetur homicida, cuius crimen alteri imputatur, & ob id occiditur? *Resp.* Si causa non fuit ex malitia iniustæ, & falsæ imputationis, non
7 tenetur ad damna innocentis personalia, tenetur tamen ad damna restituenda ex sententia iudicis hæredibus occisi. Ratio est, quia ex natura rei tenebatur illa damna hæredibus restituere. Hoc, inquam, intel

intelligo quando fuit iniustus occisor, alioqui ad nil tenetur.

Int. Quando censebitur quis fuisse causa, ex malitia falsæ existimationis? *Resp.* Cũ aduerit ex adiunctis circumstantiis homicidium alteri imputandum; vt cùm se induit illius vestibus, vel armis, aut aliquid egit iniustè vnde probabiliter credebat futuram imputationem. 4

Int. Censeturne causa falsæ imputationis ille, qui sciens innocẽtem minitatum fuisse mortem alicui, & propter eas minas homicidium nocte patratum illi imputandum, & nihilominus occidit? *Resp.* Si eo animo occidit, vt damnum inferret, res est certa, & vt causa damni tenetur illud resarcire. Ita Pedraca, quem refert Eman. *c.* 130. sum. *concl.* 7. cum communi. Si tamen non eo animo, sed temporis, occasione, & maiori opportunitate occidendi motus: negat Pedraca, & instruct. quos citat Eman. ille tamen trepidè loquitur. Verumtamẽ mihi videtur etiam tunc teneri ad damnum, vt causa illius. Ita Tolet. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 79. quia illa præuisio fuit voluntaria, saltem interpretariuè, & virtualiter damni intentio, quæ satis est ad restitutionis obligationem. 5

Int. Qui inuasorem occidit excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, tenetur ne ad restitutionem homicidij? *Resp.* Quando moderaminis excessus, fuit mortale peccatum tenetur. 6

Int. Quantum tenetur restituere, qui ita mortaliter excessit moderamen. *Resp.* Nau. *cap.* 15. num. 26. censet tantum, quantum, qui vt aggressor occideret, dedita opera. Dicendum tamen est cum Sylu. *rest.* 2. *q.* 2. *dict.* 2. restitutionem esse culpæ æquiparandam, ac proinde iuxta confessarij arbitrium pro maiori, minoriuè culpa imponendam restitutionem. Do- 7

ctiſſimus Peres duplo minorem cenſuit eſſe impo-
nendam, illa quæ imponitur ei qui dedita opera, oc-
cidit, quia duplo minor culpa.

8 *Inter.* Qui inuaſorem occidit cùm poſſet fugere, quid tenetur reſtituere? *Reſp.* Certum cenſeo cum Sot. 5. iuſt. qu. 1. ar. 8. Nau. cap. 15. nu. 14. poſſe quemuis ſui inuaſorem occidere, vt etiam pro defendenda ſua re familiari. Dico igitur. Qui in fuga amitteret honorem, non tenetur fugere, & ideo ſi aliter honorem tueri non poteſt, quàm occidendo, licitè occidit, & nihil tenetur occiſo aggreſſori reſtituere. Hæc eſt communis doctrina in ſcholis. Aduertit tamen egregiè Sylu. reſt. 3. q. 2. dict. 2. niſi talis dediſſet iniuſtam rixæ occaſionem: tunc enim tenetur fugere, & ſi non fugiendo occidat, tenetur damnum reſtituere.

9 *Int.* Qui tenentur fugere aggreſſorem? *Reſp.* Clerici & religioſi. Ratio eſt, quia imitationem Chriſti, & ex conſequenti illius humilitatem profitentur, ac proinde nulli eis dedecori tribuitur fugam capeſcere, & rixam omittere, vt aggreſſor ſeruetur indemnis.

10 *Int.* Ex quo iure tenentur fugere? *Reſp.* Ex ſola charitate. Et ideo ſi inuaſorem occidant, nullam debent reſtitutionem.

11 *Int.* Teneturne ad damnum, qui prouocatus occidit alium in duello? *Reſp.* Minimè, quia volenti, & conſentienti, nulla fit iniuria: & ideo ſi ambo æquè ſe prouocent, neuter alteri tenetur; nam fit quaſi implicitum pactum, quo ſibi inuicem remittunt.

12 *Int.* Ad quid tenetur occiſor alterius pro defendendis bonis temporalibus? *Reſp.* Pro defendendis bonis temporalibus, licet inuaſorem occidere; & ideò occiſor ad nullam tenetur reſtitutionem. Hæc

eſt

est communis doctrina, quam refert. Sot. loco citato. Hoc intelligo, si adsint debitæ circumstãtiæ, quas numerat Suar. tomo de censuris disp. 46. sect. 2. *Prima*, vt defensio sit moderata, & pura. *Secunda*, vt aliter, quam occidendo damnum impediri, aut recuperari nequeat. *Tertia*, vt illud rei familiaris nocumentũ graue sit. *Quarta* vt realiter & iniustè inferatur. Quæ doctrina adeo vera est, vt liceat raptorem insequi, & sagitta transfigere, si aliter res ablata recuperari non possit, vt notat Sot. *5. iust. q. 1. artic. 8.* Toletan. *lib. 2. cap. 3. nu. 409.* Contra Couar. in Clement. Si furiosus. & D. Anton. *3 part. tit. 4. ca. 3.* Secus tamẽ, si fur iam domi esset quietus, vel ad alia negotia se diuertisset.

Int. Quid censes, cum res ablata, per iudicium re- 13
cuperari posset? *Resp.* Res est summopere cõtrouersa. Negantem partem tenuit Toletan. *lib. 2. c. 3. nu. 43.* Bartholus in Clement, *Si furiosus ff. de sicariis*, Sylu. *excommunicatio 6. notabili 4.* Affirmantem partem tenuit Caiet. *2. 2. qu. 64. art. 7.* cum aliis. Mihi quidem cum distinctione loquendum videtur. Dico igitur, cùm facilis erit recuperatio per iudicem, illicitum est raptorem occidere. Ita Sot. *5. iust. qu. 1. art. 8.* cum plurimis Theologis, & Iuristis, quos refert. Illicitum inquam, cõtra charitatem, quæ iubet leue damnum, pati pro euitãdo maiori, aut saltem maximo proximi: sed leue damnum est, breui tempore carère rebus suis, maximũ verò malum vitæ orbitas: ergo ex charitate tenetur quis carere breui spatio suis rebus, vt deuitet alterius occisionẽ. Illicitum etiam est contra iustitiam, quia nemini ex officio licet inferre grauissimum damnum proximo, pro euitando leui suo; alioqui pro teruncio liceret raptorem occidere. Dico secundum. Cum difficillima speraretur

ablatarum tetu n recuperatio per iudicē, tunc si alit. ter quam occidendo, non posset quis sua comparare, liceret occidere furē. Hæc manifesta est ex dictis.

14 *Int.* Quid censes de occidente inuasorem suæ castitatis? *Resp.* Non peccat contra iustitiam nec etiam contra charitatem, qui pro tuenda castitate, cùm aliter se defendere nequit, turpem aggressorem occidit. Ita communis opinio cum Caietan. 2.2. *q.* 64. *a.* 7. Tolet. *lib.* 2. *cap* 3 *num* 393. Quod etiam verum est, cùm communis sperat se diuina gratia adiutum minimè delectationi consensurum.

15 *Inter.* Qui non vitam, aut propria bona, sed innocentis vitam, aut bona defendendo, inuasorem occidit, cui tenetur restitutioni? *Resp.* Nulli. Ita decernitur *cap.* 'Dilecto filio. de *sentent. excom. in* 6. per hæc verba. Licet cuilibet suo vicino, & proximo pro repellenda iniuria suum impertire auxilium.

16 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur occisor, aut mutilator punitus iam à iudice? *Resp.* Ad damna ex homicidio subsequuta. Ita Nau. *c.* 25. *n.* 25. Gom. tom. 3. *resol. c* 3. *num.* 37. Couar. 2. *resol. c.* 10. *nu.* 7. Instruct. 2. *par. cap* 27. cum aliis Ratio est, quia iudicialis punitio datur ad satisfaciendum iustitiæ vindicatiuæ, quò ad bonum commune: damnificator verò tenetur ex iustitia commutatiua iure naturali ad satisfaciendum parti, quò ad bonum particulare: ergo adhuc illa obligatio restat: hæc autem non tollitur per legalem punitionem, nisi pars læsa contenta sit, vt nobiles viri contenti esse solent. Hinc colliges hæredes damnati per iudicē ad restitu ionem damnorum teneri, quæ ex damnationis crimine nata sunt, vt notat Nau. sup, sicut ad alia debita. Imò & fiscus, cùm criminosi bona confiscantur. *L. Non possum. L. in sum. ff. de iure fisci.* Notat tamen Arag. 2.2. *q.* 62. *ar.* 2. hoc

hoc intelligendum esse, quando bona damnati peruenerunt ad hæredes non successione hæreditaria, sed libera legatione.

Int. Quæ restitutio facienda est pro homicidio, vel mutilatione? *Resp.* In primis facienda est restitutio damnorum omnium realium ex eo subsequutorum c. finali. de iniuriis, & damno dato. Inter dãna enumero in primis expensas curationis, victus, seruitij. Deducito tamen inde sumptus, quos sanus faceret, vt notat Palud. *in 4. dist. 25. art. 2.* Sot. Sylu. & alij supra citati. Enumero deinde deformitatẽ, si ob eam nubere nequit, nisi cum maiori, aut minori dote data, vel accepta; excessus enim restituẽdº, vt post alios notauit Aragon. citato loco Enumero præterea lucra cessãtia, cũ ob mutilationem non potest artifex suum munus exercere, vt notarũt Maior, in 4. d. 25. q. 29. Cuius sentẽtia in eo mihi non placet, quòd dicat minuendũ esse pretium laboris, quia otiosus est. Enimuero ille paratus est laborare, & iniustè prohibetur laborare, vt benè refellunt Sot. Cou. & Tolet. citati. Meritò quidem etiam inter damna adnumerat Scot. supra desolationem, & afflictionem mutilati. Enumerat deniq; cõmẽdas, tenæas, lucra scientiæ, scilicet, medicinæ, legum & aliarum: quidquid enim in his iniustè fuit impeditum, restituendum est. Denique controuersia est, an pro vita, vel mẽbro ipso absolutè teneatur occisor, aut mutilator aliquid restituere. Negat Nau. *cap. 25. nu. 22.* multarum, vt ait legum argumento. Toletan. *lib. 4. cap. 1. nu. 80.* Pars tamen affirmans omninò asserẽda cum D. Tho. *2. 2. q. 62. a. 2.* ad primum. Scot. in 4 d. 15. q. 3. Caietan. verb. *restitutio cap. 2.* Couar. 2 *resol. cap. 12. a. nu. 7.* Sylu. Aragon. & alij communiter, cum quibus id decernitur *L. Lusitana, lib. 5. Ordin. tit. 35. §. 7.* determinans

nans quantitatem pœnæ. Probatur aperte, quia damnum personale est multo maioris æstimationis, quam reale. Quod si dicas non esse vitam pretio æstimabilem absurdum dico cum Mercato, si ex eo, quòd quis restituere nequit, quantum debet, non teneatur restituere, quantum potest. Quare meritò D.Thom.2.2.q.62.ar.2. inquit. Quando ad æquale non potest restitutio fieri, facienda est ad æquivalés, quò ad possibile est, Si quæ verò leges Cæsareæ, contrariũ decernere videãtur, intelligũtur de æquali prætio, quod nullatenus reddi potest, nec debet.

18 *Int.* Quomodo restitutio facienda pro homicidio? *Resp.* De restitutione damnorum realium res est manifesta, facienda enim est per res pretio æstimabiles, pecuniam scilicet, & alia. Restitutio damni personalis facienda est occiso per eleemosynas, orationes, & Ecclesiæ sacrificia, quæ proderunt defuncti animæ. Restitutio pro damno personali mutilationis facienda est per pecuniam, vel rem aliam ipsi mutilato iucundam.

19 *Inter.* Quid si non habeo expensas ad sacrificia, eleemosynas, & aliorum, teneor ne ex iustitia satisfacere per meas proprias orationes? *Resp.* Teneor quidé. Ita inuenio apud Scot. *in* 4.*d.* 15.*q.*3. Gab. Adrian. & alios: præsertim cum causa fui, vt ille damnificaretur in spiritualibus, nimiùm ne maiori cum salutis cura moreretur. Quæ damna spiritualia, spiritualibus bonis sunt cõpensanda. Et hæc ratio mouit Tolet. *lib.*4.*c.*2.*n.*49. ad hoc afferendum; ita inquies, si verisimile erat, quod ille viuens pro suis peccatis satisfaceret, in melioriq; statu discessisset, quã me iniqua occisione discessit, teneor lege iustitiæ illum iuuare orationibus, & satisfactionibus meis, &c. Probatur verò in totum, quia ea sola via possum restituere

stituere; ergo teneor.

Int. Quibus facienda est restitutio homicidij? *Resp.* 21
Restitutio damni personalis, facienda est ipsi personæ læsæ, neque transit ad hæredes iure hæreditatis, vt probat Ledesm. 2. 4. *qu.* 18. *art.* 5. Probatur, quia restitutio boni quod non transit ad hæredes, ad ipsos etiam non transit, sed vita & membra nõ succedunt hæredibus iure hæreditario; ergo, &c. Confirmatur à simili, quia sicut vota personalia, & alia onera non transeunt ad hæredes, ita neque honores. Transiret verò si iam de pretio vel esset lata sententia, vel deductum pactum: tunc enim succedit, vt bona alia realia, inter quæ iam numeratur illud pretium.

Int. Firne in homicidio, aut mutilatione ea etiam 22
iniuria parentibus, vt debeatur illis satisfactio? *Resp.* Ledesma sup. anceps hæret: pars tamen affirmans videtur probabilior, & certa. Ratio esse potest, quia homo non est solùm bonus sibi, sed parentibus, vxori, & filiis, ac illis aptus natus: sed huiusmodi bono orbantur iniustè ab homicida; ergo ab illo accepturi sunt satisfactionem: hæc autem non fit per satisfactionem iniuriæ personalis ipsi occiso, aut mutilato exhibitæ, ergo alia adhibenda. Ita colligitur ex Sot. 5. *inst. quæst.* 6. *ar.* 3. & Aragon. citatis.

Int. Qui inuincibiliter ignorans alium occidit, circa quem ita odio affectus erat, vt si eum agnosceret libentiùs occidisset, tenetur ne quidquam restituere? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *lib.* 2. *rest. ca.* 1. *n.* 60. quem citat, & sequitur Rodet. *cap.* 138. *n.* 5. Ratio est, quia ignorantia concomitans (sic eam appellant Theologi) non fuit causa damni, sed ignorantia inuincibilis: ex ignorantia verò inuincibili, non oritur obligatio restituendi. 23

Int.

23 *Int.* Qui ebrius alium occidit, aut mutilauit, ad quid tenetur: *Resp.* Si experimento iam compertarat se vino madentem similia damna committere, & voluntariè se inebriauit, ad resarcienda damna obligatur: non tenetur verò, si id non expertus erat. Ita Castro *lib. 2. de Pœnali c. 14. concl. 1.* Nauarra *lib. 2. cap. 1. nu. 71.*

De restitutione adulterij. §. 2.

1 *Quæ restitutio debetur ratione occulti adulterij.*
2 *De restitutione pro filio adulterino.*
3 *Quomodo se gerere debet adultera cũ filio adulterino.*
4 *An teneatur filius adulterinus credere matri.*

1 INTERROGATIO. Quæ restitutio debetur ratione occulti adulterij, ex quo nec proles, nec infamia sequuta sunt? *Resp.* In praxi nulla quidem (quamquam secundũ se iniuria sit grauissima) Ratio est, quia nullas, licèt abiectissimus homuncio, fieri sibi patitur talem restitutionem. Ita Doctores communiter cum Medin. *inst. confes. lib. 1.* Aragon. 2. 2. *q. 62 art. 6. Rod. c. 204.*

2 *Int.* Quid restituere tenentur adulteri, quando filius adulterinus putatiuo patri alendus supponitur pro suo? *Resp.* Si adulteri certi sunt de filio ex adulterio vterq; tenetur ad expẽsas educationis. Ita D. Anton. Sylu. & Nauar. *cap. 16. nu. 49.* & dicit esse communem. Ad easdem tenẽtur, cum ab illis exponitur pro foribus hospitalis, alendus inter pauperes; nisi ipsi pauperes sint. Ratio est, quia licèt illi ad euitandã infamiam possint filiũ exponere, tenentur tamen, si diuites sint, illum alere: nam quanquam hospitale domicilium ad diuites sit subterfugiũ, ad solos pauperes est domiciliũ, & ideo vt in domo sua ibi pauperes alũtur, diuites verò tãtũmodò charitatis ampli-

xo

xu recipiuntur. Dixi, si certi sūt, quia si dubitāt, ad nil tenentur: in dubio enim melior est conditio Possidentis. Ita Sylu. *verb. adult. q. 5.* Toler. & Aragon. cit.

Int. Quid facere tenetur adultera, ne adulterinus filius cum aliis putatiui patris hæreditatem capiat? 3
Resp. Dico *prima.* Cum periculo vitæ adulterium manifestare non tenetur, quanquam sciat suam manifestationem profuturam, quia illi credent & filius, & maritus. Ita Innocent. Host. Panorm. *ad cap. Officij. de pœn. & remiss.* Nauar. *capit.* 16. *num.* 44. Sylu. *adulteri.* §. 2. Medin. Cordub. *lib. 1. quæst.* 31. & omnes in sequenti conclusione citandi. Ratio est, quia nemo tenetur cum vitæ periculo corporalis fortunæ bona restituere. Imò, vt notat Aragon. in citato euentu maritus, & filius ex charitate tenentur illi bona condonare pro seruanda vita. Dico *secundò.* Cum infamia publica non tenetur adultera detegere adulterium, si filius legitimus hæreditate defraudandus etiam ipsius adulteræ filius est. Est omnīū quos citaui, & expressiùs Cordub. lib. 1. q. 31. Probatur, quia filius legitimus est in hoc euentu irrationabiliter inuitus, cùm nesciat suo honori consulere, quem satis curat mater, adulterium tegendo. Et in hoc sensu intelligendi sunt. Scot. *in 4. d. 15. q. 2.* D. Anton. *2. p. tit. 10. cap. 8. §. 1.* Caie. *verb. adult.* Med. *de rest. q. 3. casu 4.* Nauar. & alij, cùm absolutè affirmant non teneri matrem cum infamia detegere occultum crimen. Dico *tertiò.* Cum periculo infamiæ tenetur adultera detegere adulterium, quando filius defraudandus, solus est legitimus patris ex alia matre, & hæreditas est multū pinguis pretiosiorque quā ipsius adulteræ fama. Ita Sot. *in 4. d. 15. q. 17.* & à fortiori Adrian. *q. 1. de restit.* Maior. *d. 15.* cùm absolutè affirmant teneri. Ratio est, quia licèt fama ex natura sua nobilissimū

sit

sit omnium externorum bonorum, vt aurũ pretiosissimum omnium metallorum. Tam leuis tamen in singulari esse poterit, vt aliis bonis possit longè superari, quemadmodum parua quantitas auri magna argenti æriſuè copia. Dico *quartò*. Quando ob periculum vitæ, aut famæ adultera non tenetur adulterium detegere, tenetur viis omnibus procurare, ne filij legitimi hæreditate defraudentur, & ideo ex bonis paraphernalibus iacturam recompensare: filium secreto admonere, si speret monitionem profuturam: aut ad religionis ingressum commouere. Ita Cardi. Tollet. *lib. 5. cap. 11. n. 5.* Dico *quintò*. Hæc intelligenda sunt de adultera ex malitia: nam quæ per vim, aut fraudem, aut metum grauem adultero consensit, ad nihil horum tenetur, quia nullam iniustitiam contra filium, maritumuè commisit: non enim cum periculo vitæ aut infamiæ tenetur eorum indemnitati consulere.

4 *Int.* Tenetur ne filius adulterinus, credere matri ita affirmanti? *Resp.* In primis in foro exteriori pro legitimo iudicandus est, vt probat Panormitan. cap. per tuas de probation. Dico deinde. Si tales adsint rationes, & indicia, vt moralem certitudinem inducant, tenetur filius matri fidem adhibere; vt illa tempus computet absentiæ coniugis, sitque illa morata conscientiæ fœmina. Ac proinde tenetur filius bonis hæreditatis cedere. Ita communiter Doctores.

De restitutione stupri. §. 3.

1 *Qui stuprator tenetur ad restitutionem.*
2 *Qui stuprator non tenetur ad restitutionem.*
3 *De stupratore importuno.*
4 *De stupratore ficte promittente fœminæ futurum matrimonium.*

5 D

5 *De indicijs, ex quibus colligitur virginem verè fuisse deceptam, & inuoluntariam.*

6 *De stupratore ita subdolè promittente, vt quamuis inæqualis esset, crederetur à virgine verè loqui, & ex animo.*

7 *De stuprature inæqualis conditionis, qui à fœmina imprudenter inæqualitatis inscia putatur, ex animo loqui, cùm fictè tamen loquatur.*

8 *Vnde excusatur stuprator fictè matrimonium promittens, & virginem decipiens.*

9 *De stupratore nobili verè pauperi virgini, & infimæ matrimonium promittente.*

10 *De stupratore violento.*

11 *De stupratore violento erga virginem, quæ æquè nupsit, ac si non esset violata.*

12 *De stupratore, qui sub promissione matrimonij stuprum obtinuit, & alteri fœminæ nupsit.*

13 *Quæ restitutio facienda parentibus, seu custodibus virginis violatæ.*

INTERROGATIO. Quis stuprator tenetur ad restitutionem? *Resp.* In primis qui per vim, dolum, aut fraudem, falsis persuasionibus puellam violauit. Conclusio est certa, & ab omnibus asserta, & manifesta. Itaque tenetur, aut illam ducere, aut dotare, vt possit alteri nubere, ita honestè, ac si esset virgo. Ita habetur cap. si seduxerit. Extr. de adulter. & c. Peruenit eodem tit. 1

Secundò. Ad restitutionẽ tenetur, qui per nimias, & importunas preces stuprum obtinuit. Nimias verò, & importunas preces hìc intelligo preces æqualis viri ad æqualem fœminam instantissimas, & sæpiùs repetitas, & inculcatas, similes ijs, quas habuit Dalila ad Samsonem. *Iudic.* 16. Sicuti eleganter describit diuinus Auctor, Cumque molesta esset ei,

& per multos dies iugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, &c. *Scio* rem esse valde dubiam inter Auctores, contrariumque sentire Toletanum lib. 2. *cap.* 3. *numer* 444. Salzedo in pract. *cap.* 83. Bannes 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. *dub.* 7. Sanches *disput.* 10. *num.* 5. Quod probant, quia hæ niniæ, & importunæ preces non videntur inuoluntarium constituere, quas supercilio contracto fœmina à se possit retundere. Nihilominùs nobiscum consentiunt Navar. *cap.* 16. *n.* 17. Cord. *lib.* 1. *qu.* 1. 3. Med. in sum. *cap.* 14. & alij multi Probátque Ca·d. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 1. *ex cap. Si seduxerit.* Extr. &c. Peruenit de adult. Itaq; quoties fœmina consentit, vt precisè importunitatẽ, molestiámq; subterfugiat, voluntatiq; stupratoris acquiescat, inuoluntaria consentit, & tacitè ad resarciẽdum damnum stupratorem obligat, quia nõ liberè donat, sed sub restituendi obligatione permittit auferri, vt cum quis à famulo peteret rem domini importunè, & ille importunitatis molestia euictus sineret rem auferri, sinit enim cum restituendi onere, quia non donat. *Tertiò.* Tenetur ad restitutionem dominus, qui per preces à puella, quæ illi reuerentiam debet, consensum extorquet. Ratio est, quia hæ preces saltem æquiparãtur metui reuerentiali, & leui iniustè illato, extorta verò per talem metum restituenda esse in foro conscientiæ, docet Nau. cap. 17. num. 5. Cou. regul. pec. 2. p. §. 3. num. 7. Mol, tom. 2. iust. tract. 2. disputation. 267. Syl. verb. metus, & alij permulti. Tenetur *denique* Princeps, qui precibus solet minas adhibere, & non consentientibus acerbè sæuire, si per tales preces stuprum obtinuit. Hæc à nemine negatur, quia vt notat Sanches *tom.* 1. *disputation.* 7. *num.* 5. hæ preces æquiualent metui cadenti in virum constantem.

Int.

Int. Qui ſtuprator non tenetur ad reſtitutionem? 2
Reſp. Ille, cui puella liberè conſenſit. Ita communiter Doctores D. Anton. 2. *p. tit.* 5. §. 1. Cord. *lib.* 1. *q.* 13. Nau. *c.* 2. *& num.* 16. Toletan. *lib.* 2. *q.* 3. *n.* 435. Syl. Sot. & alij cum Toleto *lib.* 5. *c.* 11. *n.* 2. Probatur, quia volenti & conſentienti nulla fit iniuria. Liberũ verò conſenſum non tollunt aliquæ preces, & blanditiæ: nulla enim tam perfrictæ frontis puella eſt, etiam vitiata quæ non rogari priùs expectet, & blãditijs comparari. In foro tamen externo grauiſſimis pœnis afficitur talis ſtuprator, non ſolùm per ius commune, ſed etiam per leges Luſitanas, quas videre eſt lib. 5. *Ord. tit.* 23.

Int. Ad quam reſtitutionem tenetur ſtuprator 3
importunus? *Reſp.* In foro cõſciẽtiæ nõ tenetur puellam ducere, ſed ſatis erit iniuriã reſarcire & dãnum ſubſequutum, iuxta prudentis arbitrium. In foro verò externo ex rigore iuſtitiæ ſatis eſt eam dotare ea dote, vt adipiſcatur virum, qualem haberet virgo. Addit verò Nauar. *ſub. n.* 17. reſtituendum etiam aliquid eſſe, pro verecundia, quam omni vita paſſura eſt.

Int. Ad quam reſtitutionem tenetur importu- 4
nus ſtuprator fictè promittens, & illudens ſpe matrimonij futuri. *Reſp.* Dico regulariter loquendo, teneri ad matrimonium contrahendum, nec aliter ſatisfacere. Ita D. Thom. in 4. *d.* 24. *q vnica.* Richard. ibid. *art.* 1. *q.* 1. D. Anton. 2. *p. tit.* 5. *cap.* 6. Nau. *cap.* 16. *num.* 180. Cord. *lib.* 1. *q.* 3. *& in ſum. qu.* 50. Henr. *lib.* 11. *de matrimon. cap.* 11. Inſtruc. 1. *p. c.* 76. Ang. verb. ſtup. Sylu. verbo luxuria, & multi plures, quos citat, & ſequitur Sanches *q.* 1. *diſput.* 10. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 2. Probatur, quia in omni cõtractu, in quo intercedit, do, vt des, ſi ex vna par-

te impletur, ex alia in eodem genere implendus est iure iustitiæ, sed ita se res habet in nostro casu; ergo &c. Dixi, ex natura rei loquendo, quia fieri potest, vt ex matrimonio sequantur grauia damna: tunc enim sufficit dotare, vt docet Nauar. *cap.* 16. *n.* 18. & Tolet. *lib.* 5. *cap.* 11. *nu.* 3. Nisi ipsa puella intelligat deceptorem fictè loqui, & velle eam decipere & ex consequenti pati se ipsam decipi, quapropter sibi imputet deceptionem; tunc enim non tenetur decepratorem ducere.

5 *Int.* Ex quibus circumstantijs colligitur puellam intelligere se decipi, & deceptorem fictè loqui? *Resp.* Cùm conscia erat inæqualitatis inter eos circa gentilitiam nobilitatem, vel diuitias; vt cùm vir nobilis promittit sordidæ, & abiectæ fœminæ: aut vir dives benè numatus pauperculæ, sicuti adnotarunt Sylu. & Nauar. citati D. Aton. 2. *p. tit.* 2. *c.* 1. §. 1. & Tolet. *lib.* 5. *cap.* 11. *n.* 3.

6 *Int.* Quid censes, quando puella ignorabat inæqualitatem, & stuprator ita fictè promisit, vt ab illa, etiam conscia inæqualitatis, crederetur verè, & ex animo loqui? *Resp.* Probabilius est non teneri ad matrimonium contrahendum, sed tantùm ad competentem dotem resarciendam. Ita Sanch. *disput.* 10. *qu.* 3. Probatur. quia ille, cùm esset inæqualis, non tenebatur ex iustitia habere consensum ad reddendum plus, quàm æquale quanquam puellam deceperit, quæ fortè non acciperet illud æquale, si conscia esset fictionis, oppositum scio asseruisse. Roder. *ca.* 26. *n.* 8. cum sua probabilitate.

7 *Int.* Teneturne ad aliquam restitutionem stuprator faciendam fœminæ, quæ ob imprudentiam, & incogitantiam existimauit, stupratorem inæqualiter nobilem minimè illam decipere dum matrimonium

monium promisit ? *Resp.* Tenetur, quia te vera, puella fuit hallucinata, licèt ex imprudentia; ergo à decipiore conseruanda est indemnis. Vt si quis fictis minis puellam paruæ audaciæ deciperet ad cõsensum, quem non extorqueret à forti fœmina, tenetur restituere damnum, nec illi patrocinatur aliena timiditas, ergo nec in nostro casu aliena incogitantia, & imprudentia, si quidem ad eam ipse dedit sufficientem causam. Ita Nauar. *cap.* 27. *num.* 76. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 442. Sot. *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 3. Cord. *lib.* 1. *quæst.* 13. *vera Crux.* 3. *p.* Spec. *art.* 19. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *articul.* 2, *Petr. Ledesm.* de matrim. *dub.* 19. Bartholomeus Ledesm. de matrimonio *quæst.* 45. art. 4. Oppositum scio tenuisse Sanches citato loco, quod affirmare contendit id asseruisse multos alios, quos refert. Sed illius sententia tantummodò asserenda est cùm manifestè ex circumstantiis colligitur puellam fuisse voluntariè, & permissiuè, palliataq; ignorantia ad excusationẽ habẽdã in peccatis, ficta stupratoris promissione deceptam.

Int. Ex quibus causis excusabitur fictè promissor, & puellæ deceptor à matrimonio contrahẽdo? *Resp.* In primis, si probabiliter creditur coniugium difficiles exitus habiturum. Ita notauit Henriq *lib.* 11. de matrimonio. cap. 11. Sanch. *disp.* 10 *q.* 1. Eunan. *ca.* 206. *n.* 8. Deinde, si ex tali coniugio scandalum graue sequatur. Ita aduertit D. Anton. 2 *par. tit.* 1. *cap* 6. Sylu. luxuria. *q.* 5. Nau. *cap.* 16. *num.* 18. qui id affirmat etiã cum vera fuit promissio. 8

Int. Promisit vero animo vir nobilis puellæ ignobili, aut diues pauperi, se illi nupturum, & ea spe fœminam stupro consentientem reddidit, ad quid tenetur? *Resp.* Tenetur eam ducere. Probatur, quia ille potest, & liberè voluit se abijcere, & suas pecunias 9

communicare, impleta stupri conditione; ergo obligatio fuit libera, & valida. Quæ veritas adeo certa est, vt etiã eam teneant in simplici promissione sponsaliorum. Cord. *lib.* 1. *q.* 13. Spec. 3. *par.* 19. Mol. *tom.* 2. *inst. disp.* 27. Sanch. lib. 1. *disp.* 14. Et quanquam promissio re vera prodiga fuit, tamen accepta, obligat ad sui impletionem ex iustitia, præsertim in causa matrimoniali, iuxta Ecclesiæ praxim illam implere cogentis, vt recte Mol. proximè adnotauit.

10 *Int.* Qui per vim puellam violauit, si paratus sit matrimonium contrahere, teneturne ad maiorem restitutionem, renuente puella coniugium? *Resp.* In re vna omnes conueniunt circa propositam dubitationem. Scilicet, cùm deceptor est multò inferioris conditionis, & ideo à fœmina contemnitur, teneri ad dotem, qua puella cum æquali, vt antea nubat. Alioqui si ex stupro cogeretur ad illum accipiendũ in cõiugem, cogeretur ad nouam iniuriam ferendã. Ita Panormitan. & Ioan. Andr. ad *cap.* 1. *de adult.* quos sequũtur Iuniores. Cùm verò est æqualis conditionis, ad nil amplius teneri, quàm ad nuptum cẽsuit Cou. 2. *p. epitom. cap.* 6. *numer.* 15. Roder. *cap.* 26. *numer.* 5. cum alijs. Ratio illorum est, quia iniustè repudiatur. Veruntamen oppositum apparet probabilius, quia iste deceptor ex æqualitate iustitiæ tenetur reducere puellam in statum, à quo illam seduxit: sed illa deceptionis tempore erat in statu libertatis, vt nuberet æquali, cui vellet; ergo ex illa iniuria non est cogenda accipere hunc, & non alium (est enim huiusmodi coactio noua quædam quasi iniuria) tenetur igitur stuprator ad dotem, si illa renuat connubium.

11 *Int.* Puella violenter oppressa æquè benè nupsit, ac si non esset violata, teneturne stuprator aliquid

quid illi impertiri? *Resp.* Omnes teneri affirmant, cum maritus deuenit ad stupri notitiam,& ideo eam odio habet,& plagis afficit. Controuersia verò est, cùm maritus defectum nullatenus intellexit. In qua negant ad quid amplius violatorẽ teneri Nau. *cap.* 16.*num.*19. Instruct. 1 *p.cap.*76. & Tolet.*lib.*2.*cap.*5. *numer.*45. Dicendum tamen cum Victoria,quem citat Nauar. & Med. quod debeat:quia illa iniuria secundùm se est grauis,facta ipsi puellæ violatæ

Int. Obtinuit stuprator puellæ consensum sub promissione futuri matrimonij, postea non stetit promissis,sed alij nupsit,ad quid tenetur?*Resp.*Tenetur non solùm ad dotem competentem,ac si non esset violata: sed etiam ad cessantia lucra ex defectu promissionis; ac proinde si promissor stupraror erat nimiùm dives,tenetur ad reddendum lucrum ex diuiti coniugio subsequens,iuxta prudentis arbitrium. Ita notauit,& docuit. Sot.*in* 4.*d.* 27.*quæst.*1.*articul.*3. Nauar.*lib.*4.*consil.tit.de sponsi.* 12

Int. Quæ restitutio facienda parentibus, & custodibus puellæ stupratæ? *Resp.* Si puella liberè, & voluntariè cõsensit, nulla illis debetur restitutio. Probatur facilè. Quoniam illis nulla fit iniuria,cum puella adhuc sub parẽtum,& tutorum custodia, domina sit suæ integritatis, & libera velit nuptiarum iacturã pari,si quæ ex stupro subsequuta sit. Ita Toleran.*lib.*2.*c.*3.*n.*43.S.Sot.8.*inst.q.*7.*art.*1.Spec.2.*p.art.* 19.*cit.*Crediderim limitandã esse conclusionem,nisi scilicet ex stupri damno cogatur pater,& custos dotem augere ad tuendum pristinum honorẽ.Tunc enim tenetur,meo iudicio,illis augmẽtum dotis restituere, quia iniustè à stupratore ad id coacti sunt. Si tamen per vim, aut fraudem puella fuit violata, tenetur stuprator parẽtibus restituere iuxta pruden- 13

ris arbitrium. Ita D. Thom. & Caiet. 2.2. q. 154 art. 6. Nau. cap. 16. nu. 19. Cord. Toletan. & Sot. citat Rario est, quia grauissima illis irrogatur iniuria cõtra ius, quod habent ad custodiendam filiam, sicut reliqua alia bona. Quod de stupratore diximus, dico de raptore. Enimuerò, seu fœmina velit, seu nolit raptorem sponte comitari, semper custodibus fit iniuria, pretio resarcienda: vt fieret cũ è cauea, vel per vim, vel illectionẽ animal magni pretij ostenso cibo extrahas, & te insequentẽ deferas. Ita notauit, & docuit Tolet. Quamobrẽ in iure grauissimæ pœnæ decernuntur puellarum raptoribus. 36. q. 1.

De restitutione Famæ. §. 4.

1 *Quo malo læditur fama.*
2 *Vnde oritur obligatio restituendi famam.*
3. *Qua detractione denigratur notabiliter fama.*
4 *An ladat notabiliter famam alicuius, qui de eo infamato circa certum peccati genus, narrat plura in individua peccata, quàm ille commisit.*
5 *De narratore eorũ, quæ circa alterius famam audiuit.*
6 *De eo, qui vni viro graui & taciturno crimen alicuius detegit.*
7 *De infamatore mortui.*
8 *Qui excusantur à restitutione infamiæ.*
9 *Quantum peccat qui se ipsum infamat.*
10 *De eo, qui ad fugienda tormenta sibi falsum crimen rogatus imponit.*
11 *De eo, qui infamatum in aliquo loco, infamat in alio, vbi habet integram famam.*
12 *Ob quod crimen incurritur infamia iuris.*
13 *De eo, qui infamatum infamia facti in aliquo loco, infamat in alio.*
14 *An sit notabilis infamia apud duos, vel tres tantùm.*

15 De

15 *De infamante eum, qui per fraudem bonam famam acquisitam habet.*

16 *Vtrum ad liberandum innocentem liceat occultum crimen alicuius detegere.*

17 *De occultante crimen, de quo iniustè ab alio infamatur.*

18 *De eo, qui præbet aures calumniatoribus iniustis.*

19 *Quando peccat contra charitatem audiens detractores.*

20 *De libellis famosis.*

21 *Quantum est restituendum propter famam ablatam.*

22 *An omnia damna ad integrum restituenda sint.*

23 *Vtrum ratione iniuriæ orte ex infamia sit aliquid restituendum.*

24 *An tantum restituere teneatur, qui verum, quàm qui falsum crimen euulgauit.*

INTERROGATIO. Quo malo læditur fama? *Resp.* Detractione Et ideo definitur detractio. Iniusta denigratio famæ. Ita Nau. *c.* & *n.* 18. 1

Int. Quæ conditiones adesse debent, vt detur obligatio restituendi famam? *Resp.* Tres. *Prima*, vt fama à parte rei læsa sit. *Secunda*, vt læsa sit contra iustitiã. *Tertia*, vt aliunde non sit adhuc recuperata. Ita Sot. 4. *iust. q.* 6. *art.* 3. Ledes. 2. 4. *q.* 18. Arag. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. & Recentiores. 2

Int. Qua detractione denigratur notabiliter fama *Resp.* Respondebo diuisim, quoniam materia multa est. Atque *in primis*, qui de alio narrauit vitium mortale illi iniuriosum valdè apud id ignorantes, notabiliter famam denigrat. Dixi (ignominiosum) quia aliquando non ita est, vt cum de milite glorioso dicitur mortem inimico magnificis verbis minitatum: aut suscepisse singulare certamen. De adolescente profusis moribus loquutum fuisse cum 3

meretrice de rebus amatorijs. De fœmina prostituta euulgasse suum corpus. Dico *secundò* Denigrauit notabiliter famam proximi, qui de religioso, aut Episcopo, aut alio viro perfectionem, & gratitatem profitente, dixit aliquod leue peccatum, non quoduis, sed quod nimium dedecet illius statum, vel esse assuetum magis, verbis scurrilibus, ac vanis colloquijs, & conuersationibus fœminarum delectari, oculorum petulantiam habere, & similia Ita Tolet. *libro secundo capite quarto, numero* 326. Ratio illius est, quia hæc leuia vitia apud homines multum de existimatione detrahunt famæ, quia quandam vilis, & abiecti animi ignominiam, & sordem præ se ferunt. Nau. verò *cap.* 28. *num.* 25. narrat se vidisse hominem insigniter eruditum, & probum ab accipiendo egregio quodam munere impeditum, propter veniales culpas. In speciali verò de consuetudine mentiendi circa personas graues, vt Papam, Regem, Episcopum, tenet id Medin. *in sum. fol.* 182. & Tolet. proximè *numero* 14. quia pro iis mendaciis valde contemnitur non solùm à viris grauibus, sed etiam ab ipsa plebe, qui illius verba, & promissa flocci pendunt. Dico *tertiò*. Notabiliter denigrat famam monasterij, qui alicuius religiosi, licèt innominata persona, narrat aliquod turpe peccatum, vel aliud iniuriosum. Ita communiter Doctores. Dico *quartò* Notabiliter famam lædit, qui de aliquo infamato circa vnum peccatum mortale narrat aliud occultum ipsius, quod cum notorio peccato nullam habet connexionem. Nam si connexionem habet, reuelato vno, censetur aliud detectum. Ita Toler. *cap.* 4. *n.* 231. Naua. cum Adrian. quem citat loco proximo. Ratio est, quia fama læsa pro vno, integra erat pro alio, & ideo de nouo læditur:

lædi

ledatur autem notabiliter; ergo &c. Oppositum cẽ-
sent Cord. *quæst. 2. conclus. 5.* vt si quis de notorio fu-
re, aut homicida, V. G. narraret aliud simile peccatum longè diuersum. Verumtamen infirmam pro se adducit rationem.

Int. Qui de aliquo infamato circa vnum genus peccati, narrat plura eiusdem speciei, quàm commisit, lædit ne notabiliter famam? *Resp.* Qui narrat, licet falsò, in eodem genere minus peccatum, quàm est illud, cuius infamia laborat, minimè quidem. Vt qui de lusore consueto ludere duo millia aureorum dicit lusisse mille aureos. Ita Mercat. *cap. 9.* Qui verò narrat grauius notabiliter, quod nũquam quis commisit, aut adauget numerum commissorum eiusdem grauitatis, ita vt illa grauitas, aut pluralitas sit notabilis, famam lædit, & tenetur restituere. Hæc est per se nota, & in confesso apud omnes. 4

Int. Ex praua consuetudine loquacitatis, narrat quis quod audiuit, asserens se nescire, an ita sit, sed narrare, quod audiuit, insuper non intendere famam denigrare, teneturne ad restitutionem? *Resp.* Si ex narrandi cõsuetudine alijs narranti non adhibeatur fides, nec adhiberi soleat, ad nil tenetur. Si tamen illi fides adhibeatur & fama læsa sit, tenetur. Quod verũ existimo, quãuis ex leuitate audiẽtiũ & nõ ex auctoritate narrãtis pene nulla, illa procedat infamia. Scio equidem esse contra Syl. *q. 1. cit.* & Adrian. quem ipse refert, non tamen contra rationem. Quoniam illa audientium leuitas impulsa fuit à causa per se illam commouente scienter. Vt si quis leuitatem, & audaciam furum prouocaret expositione rerum alienarum pro foribus, & vijs. Quæ quidem expositio sine intentione damni temeraria fuit & iniusta, & ideo obnoxia manet restitutioni; ex se enim dedit 5

ansam

ansam audaciæ, & leuitati furum, quæ per se dam-
num intulerunt. Ita Sot. 4. *iust. q. 6. art. 3.* & *lib. 5. q. 10. art. 2.* qui addit, licèt diffamator dicat se non credere, esse ingeniosum, ac pestilentem detrahendi modum, ex quo saltem suspicio, & dubitatio probabilis oritur.

6 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur, qui absque necessitate vni viro graui, & taciturno crimen alicuius occultum detegit, sine intentione lædendi? *Resp.* Ad nullam illum obligat Caiet. 2. 2. *q. 73. art. 2.* Cord. *quæst. 2. conclus. 5.* aiúntque non peccare mortaliter. Oppositum docuit Sot. 5. *iust. quæst. 10. art. 2* asseritque maius damnum esse famam amittere apud vnum virum grauem, quàm apud plures abiectæ plebis (licèt grauius damnum ex vno, quàm ex alio oriri possit circa rem familiarem.) Cùm Caiet. tenuit Tolet. *lib. 2. cap. 4 num. 335.* cum Soto mordicùs Suarius tomo 4. *disputat. 34. sect. 1.* affirmans esse communem Doctorum sententiam, cùm asserunt reuelare complicem in confessione absque necessitate (qua de re latiùs, cùm egerimus de confessione sacramentali) esse peccatum lethale. Tota contentio est, vtrum illa infamatio præcisè apud vnam personam grauem, & secretam sit damnum graue. Respondeo ex natura rei loquendo, minimè, quia ita manet occultum, ac si non esset dictum, nec deinceps subit in memoriam. Atque in hoc sensu vera est opinio Caiet. & Tolet. Verùm ex circomstantijs poterit esse graue, si v. g. vitæ ratio, & institutio personæ infamatæ pendet ab illa grani persona in suffragijs, in fauore, in honore, &c. Atque in hoc sensu vera est opinio Soti & Suarij. Si talis persona criminis recordetur, & se gerat longe aliter, atque heri, & nudius tertius

Int.

Int. Quid censes de eo, qui mortuū infamat? *Resp.* 7
Peccat mortaliter, nō solùm, qui mortuum infamat in dedecus vivorum consanguineorum, sed in dedecus præcisum mortui: ratio est, quia etiā post mortem tanti faciunt homines nominis splendorem, vt ad eum comparandum, & immortalitati relinquendum superbas moles ad cœlum vsque extruant: quale fuit illud Absalonis Mausolæum, cum stemmate aureis literis incisum. Manus Absalonis, vt narratur 2. *Reg.* 18.

Int. Qui non peccant contra iustitiam alium in- 8
famando, & ideo excusantur ab illius restitutione? *Resp.* In primis qui ob necessariam famæ suæ defensionem crimen occultum proximi, illum iniustè infamantis detegit ad minuendam illius auctoritatem. Nam si ad defendendam vitam licèt aggressorem occidere, ita ad defendendam famam licet criminatorem infamare. Ita Sanc. & alij communiter. Deinde non peccat, qui tormentis cogitur aperire veritatem, & ad illa euitanda alterius peccatum occultum detegit, licet torqueatur ab eo, qui iniustè veritatem scire vult. Ratio est, quia non tenetur cum tanto suo detrimento alterius famam conseruare. Ita Sot. 5. *iust. q.* 10. *art.* 2, Rectè tamen limitat cum Toleto *lib.* 5. *cap.* 66. nisi illud sciuerit iniustè per vim, scilicèt, aut fraudem, & ex ea reuelatione sequetur graue detrimentum tertio. Prætercà. Non peccat, qui ad solam consolationem comparandam, & remedium acquirendum bono animi affectu erga offensorem narrat tertio iniuriam sibi illatam. Quia vtitur iure suo, & per accidens detegit alterius insolentiam, atque audaciam. Ita Tolet. *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 346. in quo casu, nec venia liter quidem contra charitatem peccabit.

Int.

9 *Int.* Quantum peccat, qui se ipsum infamat? *Resp.* Non peccat in primis contra iustitiam, quando infamia non redundat in damnum tertij. Ratio est, quia vnusquisque, vt aliorum bonorum externorum dominus est, ita suæ famæ. Ita Sòr. *5. iust. q. 10 ar. 2.* Tol. proximè citat. Nau. *c. 18. n. 28.* Adria. *in 4. q. 35.* Cou. 2. *resolut. c. 28.* Cordub. & alij. Est expressa sententia D. Tho. 2. 2. *q. 73. ar. 4 ad 1.* Scio oppositam sententiam ex contrario fundamento fuisse Caietani, qui dixit tunc lædit Ecclesiam, & Rempublicam: sed falsa nititur ratione: nam ex eo sequeretur, quòd qui alium infamat teneatur etiam Ecclesiæ, & Reipublicæ restituere: quod quidem nullus vnquam asseruit. Dixi (quãdo infamia non redundat in damnum tertij) redundaret enim cùm persona esset communis, à qua cæteri exemplum sumũt, veluti pater, cuius infamia redundat in damnum filiorum: religiosus, cuius infamia redundat in damnum religionis: & tunc quidem graviter peccat contra iustitiam. Dico *secundò*. Qui sine causa, & necessitate famam suam prodigè effundit, nec contra liberalitatem peccat mortaliter. Probatur, quia prodigalitas, quantacunque sit, iuxta D. Tho. 2. 2. *quæst. 120. artic. 2. & 3.* ex suo genere non est peccatum mortale. Quamobrem non consequẽter loquutus est Sot. qui sequutus hanc D. Thom. veritatem, dixit peccare mortaliter, si crimen sit grauissimum. Nec item Toletus, qui eidem assentitur, vt notauit Toletanus, *lib. 1. num. 122.* etiam si sibi falsò crimen imponat, quia dominus est suæ famæ. Imò, quia aliquando erit meritorium, si in eo quis propriam abiectionem, & contemptum pro Christo domino intendat. Peccaret verò graviter, si ex suo malo exemplo alij liberiùs peccandi occasionem arriperent, vt docet D. August. de bono *viduit. cap. 12.*

relatus

relatus in *cap. Non sunt audiēdi* 11. *q.* 3. Peccaret cùm ex infamia sequeretur mors tertij a iudice infligenda, tum quia iniustè illum prodit, tum quia illi mortis damnum incutit. Dico *tertiò*. Non peccaret, nec contra charitatem quidem, qui ob pœnas à iudice infligendas, & à se tolerandas ad satisfaciendum culpæ, crimen suum iudici detegeret, licèt sciret, se mutilandum, vel etiam occidendum. Ita Toletanus contra Nauar. Couar. & Syluest. quos citat proximè Ratio est, quia tolerare pœnas ob culpam bonum ex se est.

Int. Interrogatur quis in tormentis de crimine, quod non patrauit, peccarne illud sibi falsò imponendo, eò quod occidendus est? *Resp.* Affirmat Nau. *n.* 29. quia nemini licet causam præbere suæ occisioni. Oppositum docuerunt Sot. & Toleta. citati, quia non tenetur homo tanto cum cruciatu vitam seruare, semoto iuramento, quanquam verò mentiatur, mendacium non est lethale. 10

Int. Quantum peccat, qui infamatum apud aliquem locum diffamat in alio, in quo habet bonum nomen? *Resp.* Qui infamatum infamia iuris in vno loco, hoc est per iudicis sententiā damnatum, infamat in alio loco, non peccat contra iustitiam. Conclusio est certa, quando diffamat apud eos, qui statim crimen sunt cognituri. Controuersia verò est, quando nunquam ad eos peruenit talis notitia, & in hoc euentu traditur à Caietan. *opusculo* 16. *responsion.* 9. Sot. 5. *iustit. quæstion.* 10. *articul.* 2. Nauarr. *capit.* 18. *numero* 26. Toletano. *capit.* 4. *numero* 266. & ab aliis, quos citant. Probatur, quia prima delinquentis pœna, à iudice inflicta, est famæ amissio apud omnes ad punitorum exēplo aliorum audaciā coercendam, & ideo iudicis sententia illum constituit iustè cas- 11

sum

sum bono nomine propter commissum crimen? ergo qui illum nominat talem, & detegit, nihil ab eo aufert. Quæ veritas etiam asserenda circa eum, qui post amissam famam per crimen, & iudicis sententiam, illam iterum virtute, ac rebus benè gestis comparauit. Ita Sot. & Toletan. citati. Quamuis oppositum censet Toletus *lib. 5. cap. 65.* motus ea ratione, quia licèt per crimen, & iudicis sententiam fama antecedens ablata sit, non tamen subsequens. Sed fallitur sanè, quia qui emendatum diuulgat olim peccatorem, non illi præsentem aufert famam, sed deperditam testator ob præteritum crimen. Et confirmatur, quia si apud eos, in quibus fama integra erat, licet illum detegre, ergo licebit, etiam vbi est recuperata. Negabis antecedens, diceséque famam tunc falsa existimatione fuisse integram ob ignorantiam, quia reuera illa erat iustè ablata: in nostro verò casu, fama reuera est iustè acquisita, & illa detectione deperditur. *Respondeo* deperdi per accidens, non ex natura detecti criminis, quia illa detectio solùm respicit præteritam famam. Dico *secundò*. Qui infamatum infamia iuris, infamat in loco vbi famam integram habet, aut bonam iam recuperatam, ex qua diffamatione sequitur dedecus, & consanguineorum ignominia, lethaliter peccat contra charitatem. Ita Toletus proximè citatus. Medin. *in sum. §. 35.* Salon. contro. *ver. 18. conclusion. 2.* Sot. *quæ. cit. ar. 2.* Roder. *cap. 248.* Probatur, quia ex charitate tenemur graue proximi damnum impedire, cum possumus, nec causa adest permittendi illud, vt in propria iam materia respondi. Dico *tertiò*. Qui infamatū infamia iuris, infamat in loco vbi nec bonam, nec malā famā habet, aut propter alia nota crimina malam,

non

non peccat etiam contra charitatem. Ita Nau. c. 28. n. 26. Angl. in 4. q. *de restitut. famæ*, *dub.* 4. Saa. *verbo infamare*. Probatur aperte, quia leue nocumentum illi infert, & magnum commodum Reipub. vt rei deterreantur à crimine.

Int. Quod crimẽ præcipuè punitur infamia iuris? *Resp.* Crimẽ hæresis in quo fama in odium criminis directè damnatur, eaq; expressa intentione hæretici sunt puniti, vt eorum manifestetur crimen, & pœna, & ideo ad publicum theatrum confluentibus vndique populis adducuntur, & depicti membranis pro templis celebrioribus exponuntur, in perpetuum suscripto nomine, officio, & patria recordamentum. Idem dico de criminibus, quæ suspendio, iugulatione, verberibus, ac aliis publicis pœnis afficiuntur, ad quas infligendas eliguntur, dies celebriorum nundinarum, vt coram pluribus castigentur scelerati, & diffamentur. 12

Int. Quantum peccat, qui infamatum in aliquo loco infamia facti, infamat in alio loco, vbi habet bonam famam? *Resp.* Peccat non solùm contra charitatem, sed etiam contra iustitiã. Ita Sot. *q.* 10. *ar.* 2. Toletan. *cap.* 4. *num.* 291. Rod. *c.* 248. *conclusion.* 5. Probatur, quia iniustè priuat proximum fama, quam retinet. Dico *secundò*, Peccatum mortale non est infamatum infamia facti publici, in alio loco infamare, ad quem citò peruentura erat infamia, Ita limitandi sunt Nauar. *cap.* 19. *num.* 26. & Saa. *verbo infamare*, & alij Recentiores, cùm absolutè dicunt, non esse peccatum mortale, ita proximum infamare. Traditur à D. Anton. 2. *tit.* 8. *c.* 4. colligitur ex D. Thom. in 4. *d.* 19. *q.* 2. *ar.* 3. Probatur, quia illa antecedentia, non ita graue damnum incutit, vt graue culpam constituat. Subest tamen grauissimum argumentum soluẽdum: 13

Nam mortaliter pecco contra charitatem, & iustitiam, si damnum infero, quod scio paulò post ab aliis inferendum, vt cum segetem aduro, quam scio paulò post inflammandam; ergo peccatum erit contra iustitiam mortale famam iniustè eripere, licèt sciam statim ab aliis, etiam iniustè auferendam. Arbitror quidem argumentum esse efficax, nec excusari, nisi dicendo illa duo loca ob viciniam, & comercium eundem omninò censeri locum, atque illam antenentiam esse partis respectu totius, quæ non laedit iustitiam, nec notabiliter charitatem. Dico *tertiò*. Non est peccatum contra iustitiam, saltem mortale, delictum publicè commissum in vno loco nescienti manifestare. Ita Scot. *in* 4 *dist.* 15. *q.* 4. Toletus *l.* 5. *c.* 65. & cum Nauar. ij, quos supra adduxi. Probatur, quia peccator per publicitatem facti sibi famam ademit. Multò maiori ratione id affirmat Toletan. *n.* 291. de narrante in eodem loco nescientibus eiusdem loci. Poterit tamen esse aliquando contra charitatẽ. Dico *quartò*. Peccat contrà iustitiam, qui infamiam intra domi parietes factam, foras extrahit; aut in vna vicinia commissam, ad aliam viciniã deducit; teneturque ad restitutionem, nisi viciniæ inter se ita essent vniæ, vt censerentur eadem. Idem dico de eo, qui crimen publicè commissum, sed iam temporis longitudine oblitum iterum propalat, ac enarrat. Ita aduertit optimè Mercatus *lib.* 6. *cap.* 11. & Toletan. *sup.* Probatur, quia, vt crimen in vno loco publicè patratum, est occultum in alio, ita publicum in vno tempore, est in alio tectum, & ideo iniustè detegitur. Dico *quintò*. Peccatum occultè commissum iniustáque reuelatione vulgatũ; & ea via publicum in vno loco, vel communitate, publicare notabiliter magis ibidem, peccatum mortale est. Ita Toletan.

letan.*nu.*291.Rod.248. Probatur, quia datur proximo graue damnum crescente notabiliter infamia, cui ipse causam nõ dedit occultè peccando. Est præterea peccatum contra iustitiam obligans ad restitutionem. Probatur, quia illa prima diffamatio apud aliquos fuit iniusta; ergo accretio eiusdem diffamationis apud eos, qui alienam famam in se habebant, & ab eis iniustè eripitur. Vnde colligo discrimen inter publici & secreti peccatoris diffamationem, nam non est contra iustitiam publicum peccatorem diffamatum apud maiorem, vel magnam communitatis partem, apud nescientes euulgare, quia ille ex se iam famam amisit, apud omnes, licèt adhuc in aliquibus falsò, vt illi debita, retineatur; est verò contra iustitiam, occultum peccatorem iniustè diuulgatum, & publicum ex iniqua reuelatione scientium apud maiorem, aut magnam communitatis partem diffamare, quia illi iniustè eripitur fama, reuera sua.

Int. Censebiturne notabilis diffamatio apud duos, tresue sine periculo maioris diuulgationis: *Resp.* Affirmatiuam partem tenuit Sylu.*detractio.*9.*qu.*1. Oppositum tamen est verum, nisi personæ sint à quibus pendeat notabiliter delinquens. 14

Int. Qui falsò & per fraudẽ bonã famam adeptus est, potestne sine iniustitia reuelari, vt hypocritam, & nebulonem? *Resp.* Ita sine peccato reuelari posse, nondũ iniustitia; docuit Aragon.2.2.*q.*62.*ar.*20. Oppositum è diametro sensit Roder.*cap.*248. *concl.* 16. atque id agere mortale esse peccatum. Melius tamen distinguo, ac dico, si peccatum occultum, & fama falsò comparata non vergit in detrimentum Reipublicæ, aut tertij, charitatem lædit, & iustitiam, qui illud reuelat. Quia proximum iniustè lædit in fama, 15

quam iustè possidet; alioqui liceret publicare occultos peccatores, quia omnes falsò famam tuentur, licèt iustè. Si tamen fama falsò acquisita in tale damnum vergit, vt fama Theologi, aut Medici, qui nec Theologiam, nec Medicinam callet, cùm animarum, & corporum periculo, potest sine iniustitiæ, ac charitatis offensa reuelari. Quia iniustè illam, & falsò possidet, possum verò cum damno aggressoris innocentem tueri. Ita distinguunt Sot. 5. *iust. q.* 10. *ar.* 2. Toletan. *c.* 4. *nu.* 342 Cord. *q.* 2. *concl.* 2. *tit. de detract.*

16 *Int.* Licetne ad innocentis damnum euitandum, nocentis crimen occultum reuelare? *Resp.* Si damnū est spirituale licet. Ita Nau. *c.* 18. *n* 30. Tolet. Card. *lib.* 5. Itaque si videro aliquem vti familiaritate hæretici, aut concubinarij, & probabiliter video errore inficiendum, & ad concupiscentiam turpitudinis attrahendum, possum ignorantē monere, detegereq; alterum esse occultum hæreticū, & veneri deditissimum, vt sibi caueat ab illius consuetudine. Dico *secundò*. Id etiam licet ad corporale damnum euitandum. Ita post Nauarrum docet Toletan. *nu.* 189. Duo tamen aduerto. *Primum*, vt minima quò ad fieri possit, fiat reuelatio. *Secundum*, vt damnum innocentis, quod timeo, multò grauius sit infamia occulti peccatoris, alioqui non licet magna nota infamiæ nocentis impedire leue detrimentum innocentis. Licebit tamen si æquale sit: tunc enim melior est conditio possidentis.

17 *Int.* Qui negat occultum crimen, quod alius iniustè prodit, siue in iudicio, siue extra, peccatne contra iustitiam? *Resp.* Minimè, ita respondet Sot. 4. *iust. q.* 6. *art.* 3. Sylu. *rest.* 3. *q.* 3. Angl. *in* 4. *q. de rest. fam. concluſ.* 1. Toletan. *num.* 349. Tolet. *lib.* 5. *c.* 69. Probatur, quia qui negat, vtitur iure suo se defendendo, ius enim habet

ad

ad ſuum ſecretum peccatum tegendum. Si verò inde calumniatoris infamia ſequatur, ſibi imputet, quia ex cauſa à ſe iniuſtè data orta fuit: Poteſt igitur dicere diffamatorem fuiſſe calumniatorem, & impoſtorem, vt notauit Angles: quia in iure calumniator, & impoſtor appellatur, qui crimen, quod probare non poteſt ad publicum, iudicium nè defert. Ita *cap. 2. de calumniis.* Quod expreſsè adnotauit ibi Gloſſ. & Saa, *verbo reſtit.* Probatur ex *L. 1. C. de aduoc. diuerſ. iudic.* vbi punitur aduocatus, qui alterum aduocatum præuaricationis accuſat, quam probare nequit. Verũ qui ſe à criminice liberare poſſit per ſolã ſimplicem negationem, dicendo accuſatorem bona feciſſe intentione ſed hallucinatum fuiſſe, peccabit quidem cõtra charitatem, qua tenetur proximi damna impedire. Peccabit etiam contra iuſtitiam, ſi ex odio faciat, & intentione vindictæ ad damnum inferendum, cum ſine ſuo detrimento illud poſſit impedire, infamiamque proximi excuſare. Graue tamen dubium eſt, qua reſtitutione reſarciendum ſit hoc damnum. Dico non teneri negantem illud reſtituere negationis retractatione. Ratio eſt, quia ille negare poteſt vtendo iure ſuo ad tegendum crimen ſuum occultum, nec iuridicè delatum, aut interrogatum. Tenetur tamen alio meliori, quo potuerit, modo iuxta prudentis arbitrium. Traditam doctrinam intelligo veram, ſi amphibologia vtatur, qua quidem in hoc caſu vti poteſt, ne mentiatur.

Int. Quando peccat audiens calumniatorem, contra iuſtitiam? *Reſp.* Quando interrogando, applaudẽdo, aliiſue modis inducit, & incitat detractorem ad dicendũ, peccat grauiùs, quàm detractor, quia peccato proprio addit proximi ſcandalum, mouẽs illud ad peccandum: peccat item contra iuſtitiam, & ad 18

restitutionem tenetur, quoniam iniustè illi famam adimit. Ita Sot. 5. *iust. q.* 10. *art.* 4. cum plurimis, quos citat Nau. *c.* 18. *nu.* 57. Adrian. *quodlibet. q.* 21. Probè verò aduerrit Nau. *Inter verba. nu.* 448. valdè excitari criminatorem, seu detractorem ad dicendum contradictione audientium. Et ideo si illa interrogatio est simulata, obligat ad restitutionem, quia directè tendit ad maius damnum inferendum. Si verò talis est, vt ex verbis, & intentione auditoris, tantummodò auditor ostendat se solùm leuis detractionis auditione delectari, detractor verò ex propria malitia, ea occasione data, prorumpat in grauem infamiam, grauia delicta detegendo, id nō obligat auditorem, sed detractorem ad restituendum. Solet etiam esse moralis incitatio ad detrahendum taciturnitas prælati, aut patris, aut domini, qui quando audiunt detrahētes subditos, filios, aut seruos, tacent. Ratio est, quia qui tacet consentire videtur: & ex cōsensu colligunt subditi filij, & serui prælatos, parentes, & Dominos illis detrectationibus delectari, ac proinde liberiùs, & otiosiùs alienā famam corrodunt. Ij igitur tacentes, & ideo consentientes ad restitutionem tenentur, quia moralis causa sunt detrectationum.

19 *Int.* Quanquam ad restitutionem famæ satis sunt dicta, ad pleniorem tamen materiæ cognitionē, vnā rogo. Quando peccat contra charitatē audiens detractorem? *Resp.* Quando quis ex odio delectatur audiendo obtrectationes morales. Patet ex illo principio, *Vnicuique mandauit Deus de proximo suo.* Eccles. 17. contra quod principium dupliciter peccat, tum quia non impedit malum proximi, cùm potest: tum quia non emendat errantem. Vtrumq, enim illo mandato præcipitur. Sed hac de re iā dixi in materia de correctione fraterna ante I. Decalogi præcept.

Int. Circa libellos famosos quis peccat contrà iu-

stitiam? *Resp.* Dicam priùs, quos censeam libellos famosos. *Libellus famosus* est compositio in scriptis, siue ligata, siue soluta oratione, quæ exponitur in loco publico, vbi à multis legi possit, qua proximi fama, & honor iniustè læditur. Romani vocãt Paschinos, sic dictos à lapide Paschino, cui affiguntur, veluti si apud nostrates affigerentur in columna forensi pro puniendis malefactoribus erecta, quæ vulgari lingua vocatur Pelourinho; ita colligitur ex Arm. & Syl. *verb. Libellus famosus.* Dico igitur. Auctores, & cooperatores inscribẽdo, & euulgãdo libello famoso grauiter lædente famam proximi grauiter peccãt contra iustitiam. Hæc veritas adeò claret, vt probationem minimè indigeat. Quamobrem, vt pestifera lues Reipub. capitis damnantur huiusmodi diffamatores *L. vnic. C. de libel. famosis.* Dico secundò. Peccat etiam contra iustitiam, qui huiusmodi libellos scienter legit. Ita probatur à simili ex Nau. *cap. Sacerdos, n.* 9. & aliis qui affirmant peccare mortaliter contra iustitiam, qui aliena peccata scripta ad memoriam iuuandam, inuenta, aut surrepta legit. Itẽ ex Toletano *sup. cit. nu.* 459. asserente peccare mortaliter contra iustitiam, qui alienam epistolam apperit, & legit, quia iniustè aufert secretum proximi, & quãuis nõ teneatur restituere, si epistola absq; secreto vulgaris sit, mortaliter tamẽ peccat, quia se exposuit periculo sciẽdi iniustè alteri⁹ secretũ, si ibi esset.

Int. Quantum tenetur quis restituere propter ablatam famam? *Resp.* Omnia damna temporalia ex iniusta infamatione sequuta. Ita Nau. *cap.* 18. *n.* 47. Gab. *in* 4. Merc. *cap.* 9. Toletan. *n.* 373. Inter hæc verò damna adnumerandæ sunt expensæ, quas infamatus facit in acquirenda iterum fama per testes, aut alia via difficili. Probatur ratione. Quia non minus de- 22

tractor famam rapit, atque fur res domesticas, sed fur tenetur ad expensas, quas dominus facit in recuperandis rebus ablatis, vt in confesso est apud omnes; ergo tenetur ad restituendas expensas in fama recuperanda factas.

22 *Int.* Teneturne huiusmodi damna in integrum restituere? *Resp.* Si damna sunt de rebus iam acquisitis, tenetur ad integrum. Si de rebus acquirendis, impeditis verò per infamiam, tenetur iuxta prudentis arbitrium. Ita Doctores citati. Et ratio est in promptu, quia bona acquirenda adhuc sunt in periculo acquisitionis, & ideo minoris æstimantur.

23 *Int.* Secluſis aliis damnis debeturne restitutio præcisè pro ipsa infamia, hoc est, pro iniuria, ob quã iufamatus caret bono nomine quatenus illud non recuperat? *Resp.* Debetur, ita Cordub. *tit de detract. memb. 4. q. 3. concl. f.* 10. & alij. Probatur facilè, quia vel infamatus habebat, antea bonam famã negatiuè, hoc est, non malè audiebat: & tunc patitur damnum emergens positiuæ infamiæ iniustè illatæ. Vel habebat bonam famam positiuè, hoc est, benè audiebat: & tunc patitur damnum cessantis boni, hoc est, famæ bonæ; cessant enim honorificæ illæ conceptiones, & laudes, quæ de illo prædicabantur.

24 *Int.* Teneturne ad æqualem restitutionem, qui crimen verum euulgauit, atque ille, qui crimen falsum imposuit? *Resp.* Si æqua fuit infamia subsequuta, æqua debetur restitutio, licèt coram Deo inæqualia sint peccata. Ita Nauar. *c.* 18. *citato num.* Toletan. *supra n.* 284. Ratio est, quia æqualitas restitutionis non oritur ex æqualitate culpæ, sed ex æqualitate damni. Si tamen inæqualis fuit infamia, inæqualis debet esse restitutio. Ita Sot. 4. *iust.* 4. 6.

De

De modis restituendi famam. §. 5.

1 *Quot modis restituitur fama.*
2 *Quis tenetur restituere famam per retractationem.*
3 *An cesset obligatio restituendæ famæ, cùm fieri nequit, vel retractatione, vel iuramento, vel testibus oppositum asserentibus.*
4 *Apud quos teneatur retractare, qui infamauit apud paucos, per quos postea crimen diuulgatum est apud plures.*
5 *An quis teneatur se retractare cum periculo vitæ ad restituendam famam.*
6 *Quo pacto facienda est retractatio.*
7 *Ex quibus causis liberatur quis à restituenda fama per retractationem.*
8 *Vtrum restituenda sit fama per compensationem, cùm restitui nequit per retractationem.*
9 *Verum mutui infamatores à restitutione deobligentur.*
10 *Vtrum infamatus possit retinere pecuniam debitam infamatori per recompensationem iniuriæ.*
11 *Ad quam restitutionem tenētur hæredes infamatoris.*
12 *Vtrum condonatio infamiæ excūset infamatorem à restitutione.*
13 *Vnde colligitur infamiæ condonatio.*

INTERROGATIO. Quot modis restituitur fama? 1
Resp. Duobus *Retractatione* nimirum, & *compensatione.*

Int. Quis tenetur famam restituere retractatione? *Resp.* In primis, qui per mendacium infamauit, tenetur regulariter retractare, affirmando se fuisse mēntitum. Ita D. Thom. 2.2. *q.* 62 *art.* 2. Caietan. & Interpretes ibidem. Gab. in 4. *d.* 15. *q.* 6. Scot. ibi *q.* 4. Sylu. *verb. de tract. notabile* 4. Nau. *cap.* 18. *num.* 45. denique omnes communiter. Probatur ratione, quia dam-

nificator iniustus tenetur resarcire damnum in eodem genere æquiualens, & non sufficit in alio genere sine consensu damnificati, cùm possit ita restituere: sed in casu posito ita se res habet; ergo &c. Quamobrem licèt infamiam calumniæ, mendacijuè incurrat talis impostor, tenetur eam pati, quia cum damno suo tenetur impedire alienũ. Hoc verò damnum famæ, non solùm tenetur pati æquale, sed etiam maius, vt docet Tolet. *lib. 5. ca. 70.* & Saa *verb. detract.* Non tamen tenetur istud damnum pati maximum, quale pateretur impostor nobilissimus in restituenda fama ignobilis, & abiecti viri: tunc enim satis erit alio modo satisfacere, vt adnotant iidem Doctores: Si verò simplex retractatio non sufficiat, tenetur interponere iuramentum. Ita Sot. 4. *iust. q. 6. artic. 3.* & alij communiter. Ratio est, quia non aliter potest resarcire damnum, quod fecit. Si verò iuramentum non satis sit ad falsam opinionem amouendam tenetur adhibere testes, quibus infamati innocentiam probet. Ita Sot. Aragon. Cord. & alij citati, quia hæc sunt remedia necessaria. Probabiliter tamen hoc negat. Nauar. Toletan. Rod. quia iuramentum ex se est sufficientissimum, & efficacissimũ medium, cui si non creditur obduratio, & incredulitas prouenit ex malitia non credentis.

3 *Int.* Demus, quod auditor, nec retractationi, nec iuramento, nec testibus credit, cessatne tunc restitutionis obligatio? *Resp.* Affirmat Salon, quia iam infamatori nocere debet. Dicendũ tamen est non cessare, donec detractor restituat bonam opinionem, quã abstulit. Ita Aragon. Probatur à simili. Quia, qui rem furto ablatam alicui tradidit, ille verò qui possidet, nolit iterũ dare, non inde liberatur à restituenda re; ergo non liberabitur à restituenda fama, licèt

cèt ex malitia alterius restitui nequeat in eadem specie. Restitutio igitur tunc facienda est per alias res, pecuniam nimirum, vel quid aliud pretio æstimabile. Deinde, qui iniustè infamauit, occultum crimen reuelando. Scio hoc dictum fuisse olim valdè controuersum communémque Antiquorum opinionem asserere peccatum esse dicere se fuisse mentitum, cum reuera verum dixerit, & sic dicēdo mentiatur. Ita censuit Scot. *in* 4. *d.* 15. *q.* 4. Gab. ibidem. *q.* 16. Syl. Arm. Nau. Scot. 4. *inst. q.* 6. *ar.* 8. Quod si ab his Auctoribus petas, quomodo ergo facienda est restitutio? Respondet D. Thom. Restituet dicēdo se malè dixisse, & iniustè infamasse. Nau. verò & Scot. aiunt. Restituet laudando illum nulla facta mentione detecti criminis iniustè. Contrariū opinati sunt Iuniores. Med in sum. Toletan. *nu.* 379. *c. cit.* Henr. *lib.* 2. *pœnit. capit.* 12. Solon. *controuersia* 15. Emman. *in sum. cap.* 279. apud quos plures referuntur. Probant ex oppositō fundamento, quia iste infamator potest uti amphibologia, & ita retractare dictum absque mendacio: sed non potest restituere famā nisi hac via; ergo illa uti est obligandus. Potest igitur dicere se non dixisse verum, intelligendo veritate publica, quia crimen erat secretū. Se fuisse mentitum, intelligendo in rebus aliis. Se dixisse quod reuera nesciebat. intelligendo via publica, ad deregendum illud. Quòd si alicui durū, difficiléque videatur affirmare se fuisse mentitum, dicat etiam amphibologicè, se hallucinatum esse in persona posteáque cōperisse, non fuisse illum. Sibi ita visum fuisse se audiuisse, sed reuera non audiuisse; cùm ad alium sensum verba tenderent. Et satis erit hac via damnū infamiæ restituere.

Int. Apud quos tenetur retractare, qui infamauit apud paucos, per quos postea crimen diuulgatum est 4

est apud plures? *Resp.* Si primi, quibus dixit, erant viri prudentes, & timorati, licèt postea ex incuria, ipsi rem diuulgarint, apud hos tantùm. Quia subsequens damnum per accidens fuit subsequutum, & ipsi, qui imprudenter diuulgarunt, illud tenentur ad integrum resarcire. Si verò illi pauci erant rimarum, vt aiunt, pleni, hàc, illàc perfluentes, & vt tales, noti, tenetur retractationem facere apud omnes Ratio est, quia damnum præuisum per se subsequutũ fuit. Ita Toletan. *num.* 443. Alcaller in *sum. capit.* 21. contra Mere. *lib. 6. cap. 9.* & Pedraca *ad 8. præcept.* qui absolutè affirmant teneri apud omnes.

3 *Int.* Tenetur quis restituere famam retractando cum periculo vitæ, loquendo de infamia, & vita secundùm se? *Resp.* Negant Caiet. 2. 2. *q.* 62. *artic.* 6. Nau. pluribus in locis, Sylu. *detract. q.* 4. Cord. *q.* 31. Toletan *li. & cap. cit. n.* 400. Fundamentum illorum est, quia nemo tenetur rem inferioris ordinis restituere cum iactura rei ordinis superioris. Hoc tamen fundamentum falsum est, quia licèt res hæc essentialiter sit nobilior illa accidentaliter tamen abiectior esse potest, quò ad pretium, & æstimationem. Quamuis enim parua auri quantitas essentialiter sit nobilior magna argenti copia, ne dicam stanni, vel cupri minoris tamen fit, & ducitur apud omnes. Mitto exemplum à Philosophis sæpè vsurpatum de cœlo, & formica, est enim formica essentialiter nobilior cœlo, quia animal viuens: & tamen nobiliori loco cœlum habemus, quàm formicam. Eadem igitur ratione tam nobilis esse poterit fama vnius, vt abiectæ alterius vitæ apud homines anteferatur, pluriſque fiat. Dic ergo. Tanta esse potest famæ æstimatio, & ex consequenti illius amissio, vt infamator teneatur eam restituere cum propriæ abiectæ vitæ iactura. Si

quis

quis abiectæ conditionis homo nobilissimā familiā hæresis, aut proditionis insimuler. Probatur satis, vt apparet, quia perpetua infamia illustris familiæ præponderare videtur vitæ vnius priuati infamatoris. Ita Sot. *4. inst. q. 6. art. 3. & qu. 7. artic. 2.* Salon. *cont. 16.* Ledesm. *2. 4. quæst. 18. art. 2.* Aragon. *2. 2. q. 62. art. 2.*

Int. Quibus modis vtetur infamator in retractando ad restituendam famam publicè ablatam? *Resp.* 6
Multiplices assignāt Doctores. Pedraca *in 8. præcept. ait*, eat de domo in domum: vel dicat prædicatoribus, aut parochis, vt illius nomine, & consensu dictum retractent apud plebem. Hic secundus modus, si infamatio publica est, & nemini fermè ignota, omninò seruandus est. Ita placuit Roderic. *c. 279.* Ratio est, quia restitutio aliter fieri nequit.

Int. Ex quibus causis liberatur quis à restituenda 7
fama per retractationem? *Resp.* Ex tribus præcipuè. *Prima* est, ob vitæ periculum, nisi ab eo vita abiecta sit, & fama adeo illustris, vt fama vitæ longè excellat, sicut paulò ante dixi. *Secunda* est, ob inæqualitatem maximam, illustrissimæ personæ infamantis, ad infamatum. Quia (vt iam dixi) nemo tenetur rem parui ponderis resarcire cum detrimento magno rei magni momenti. *Tertia* est, cùm probabiliter creditur minimè retractationem profuturam. Ita communiter Doctores.

Int. Non potest fama restitui in proprio genere 8
per retractationem, estne restituenda per compensationem alterius rei? *Resp.* Negat Toletan. *num. 415.* Sylu. *detract. q. 4.* Ratio Toletani est, quia vt vita, sic fama non pretio æstimabilis, igitur de ea non potest fieri compensatio. Opposita sententia est D. Thom. *2. 2. q. 32. ar. 2. ad 2.* Scot. *in 4. d. 15. q. 4.* Sot. *4. iust. quæst. 6. ar. 3.* & *deleg. secr. memb. 1. qu. 2.* Couar. *regul. pec. 1.*

p. nu.

p. num. 6. Nau. *cap.* 18. *num.* 430. Ratio eorum est sumpta ex oppositio fundamento, quia vt vita, sic fama, quamuis entitatiuè, & essentialiter excedat omne pretium (*pellem enim pro pelle dabit homo pro anima sua*) tamen quò ad hominum æstimationem ad aliquod pretium reducuntur. Quoniam verò ex communi Doctorum sententia, quando debitum compensari nequit ad æqualitatem in eodem genere, compensandum est in alio, quò ad fieri potest adæquando. Restituenda ergo est talis fama per pecuniam oblatam: honorem delatum: munus honorificum in Republica infamato commissum, vel quid simile.

9 *Dub.* Possuntne mutui infamatores se inuicem compensatione à restituendo liberare? *Resp.* Possunt. Itaque quando infamia est æqualis & vnus non vult restituere alter soluitur à restituendo compensatione iniuriæ. Est communis sententia Probatur ex *c. Tua frat. de adult.* Paria crimina mutua compensatione delentur. *c. Nihil iniquus.* 32. *q.* 6. Deinde quia in quibuscunque damnis mutuò datis, & acceptis, si paria sint, & pleno iure pertineant ad damnificantes, vno renuente restituere, alter soluitur à restituendo. Oppositam sententiam docuit Caiet. 2. 2. *q.* 62. *ar.* 2. Maior in 4. *d.* 15. *q.* 16. Nau *cap.* 18. *nu.* 47. Toletan. *n.* 396. Eorum ratio est, quia per reciprocam infamiam non tollitur damnum illatum ad inuicē. Sed hæc ratio nulla quidem meo iudicio est. Multa esset, si dixisset, per *f-mæ* retentionem non restitutæ, non tolli damnum illatum; ergo quatenus non restituitur, manet damnum refarciendum. Verùm tamē eadem ratio fieri posset in mutuo pecuniarum debito, nam per retentionem pecuniæ non tollitur damnum illatū. Et tamen nullus Auctor negat, in debitis rea-

libus

hibus fieri posse compensationem, & restituendi obligationem cessare.

Int. Fierine poterit compensatio in pecunia pro fama quam infamator restituere non vult? *Resp.* Potest. V.G. Debeo tibi centum, iniustè me infamasti, infamia centum fuit æstimata, non vis mihi famam restituere, possum centum in compensationem retinere cum alia via iniuriâ delere nequeo. Probatur, quia tu ita mihi restituere teneris; ergo ego eam compensationem facere queo cùm aliter me indemnem seruare non possim. Ita Aragon. & Roderic. cum aliis iam citatis. 10

Int. Quæ obligatio manet hæredes infamatoris? *Resp.* Tenentur restituere dãna realia ex infamia subsequuta. Ita Palud. *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. si iam iniquus infamator ea nó restituit, vt notauit Cord. *q.* 3. *cit.* Salon. *cont.* 21. Constat *ex cap finali de sepult. cap. Anobis.* 2. de sententia excommunicationis. Quorum huiusmodi realia debita sunt onera hæreditatis, vt probat Mol. *tomo* 1. *iust. disp.* 217. Tenentur præterea restituere famæ ipsius damnum. Ita Doctores citati, & Adrian. *quodl. b.* 11. Pedraca *ad* 8. *præceptum.* Emmanuel cap. citat. *conclus.* 5. Ratio est, quia ista fama est pecunia æstimabilis, vt omnes tenent contra Sylu. & Toletan. ergo transit hoc onus cum pecunia, aut cum rebus pecuniæ æquipollentibus ad hæredes. 11

Int. Qua alia via excusatur quis à famæ restitutione? *Resp.* Excusatur per iniuriæ remissionem factam ab ipso infamato. 12

Int. Ex quo colligitur remissio infamiæ ab ipso infamato facta? *Resp* Ex verbis. Non tamen ex familiari conseruatione. Benè enim potest quis familiariter agere cum creditore, qui ab eo pecunias abstu- 13

lit,

lit,& retinet: & tamen non censetur debitas pecunias remittere.

CAPVT. XV.

De restitutione circa bona Fortunæ.

Iam egimus, Deo Opt. Max. adnuente, de restitutione damnorum circa bona Animæ. Item circa bona Corporis. Nunc bonis faxit idem Deus auspiciis, aggredimur tractationem restitutionis circa bona Fortunæ, sic enim appellantur bona externa opum, & diuitiarum.

De Vsura. §.1.

1 *Quid est vsura.*
2 *In quo differt mutuum ab accommodato.*
3 *Quid est lucrum.*
4 *Quod peccatum est vsura.*
5 *Quotuplex est vsura.*
6 *Quæ requirantur ad vsuram explicitam.*
7 *Quot modis potest vsura palliari.*
8 *De vsura in contractu societatis.*
9 *De vsura in venditione.*
10 *De vsura in solutione pecuniarum.*
11 *Quas ob causas potest in mutuo lucrum exigi.*
12 *Quæ conditiones faciunt lucrum cessans.*
13 *An possit lucrum cessans recipere, si pecunias negotiationi expositas rogatus mutuas dat, imò non rogatus sed charitate motus.*
14 *An mutuarius accipere debeat omne lucrum.*
15 *De vsura in mutuo dato tempore, quo minus, & loco quo plus valet.*
16 *Ad quarum rerum restitutionem teneatur vsurarius.*
17 *E quibus bonis vsurarij facienda est restitutio.*
18 *Qui obligantur restituere vsuras.*

19 *Quo pacto se debet gerere confessarius cum vsurario publico.*
20 *Quæ pœnæ latæ sũt vsario publico mortuo in vsuris.*
21 *Quo pacto se gerere debet confessarius cum vsurario occulto.*
22 *An liceat sumere sub vsuris.*
23 *An liceat petere sub vsuris.*
24 *An mercator ad alẽdã vitã possit accipere sub vsuris.*

INTERROGATIO. Quid est vsura? *Resp.* Est lucrum ex mutuo, ratione solius mutui, vltra sortem consequutum. Dixi ex mutuo, quia ex commodato non est vsura. 1

Int. In quo differt mutuum ab accommodato? *Resp.* In hoc, quod in mutuo transfertur dominiũ rei mutuo datæ: in accommodato verò minimè. 2

Int. Quid est lucrum? *Resp.* Est acquisitio commodi pecunia æstimabilis, quod aliàs meum nõ erat. Quare si ratione mutui consequutus sum debitum meum, alias non consequendum, vsuram non committo. Dixi, lucrum pretio æstimabile, quia mutuum dare ad beneuolentiam comparandam, vel ad gratitudinem mouendam, non est vsura; quia neq; amicitia, nec gratitudo sũt pretio æstimabilia. Dixi, ratione solius mutui, quia si datur ratione damni emergentis, aut lucri cessantis, vel ratione gratitudinis, non est vsura. 3

Int. Quod peccatum est vsura? *Resp.* Mortale. Constat ex *ca. Quia cap. Super eo. de vsuris.* Et oppositum asserere est hæreticum. 4

Int. Quotuplex est, vsura? *Resp.* Duplex. Vna *explicita*, altera *implicita*, seu, vt aiunt, palliata. Mentalem omitto, quam quis committit, cùm mutuum dat, eo solo animo, vt lucrum, vltra sortem recipiat licèt tãtum modò secum id cogitet, exteriùs verò mutuum det. 5

6 *Int.* Quæ requiruntur ad vſuram explicitam? *Reſp.* Duo. In primis *mutuum*. Enim verò ſi non mutues pecuniam, ſed loces ad oſtentationem, vel ad aliam vſum, & inde recipias lucrum, non committis vſuram. Deinde requiritur *pactum* recipiendi extra ſortem rem pretio æſtimabilem propter mutuum. Quæ autem res ſit pretio æſtimabilis, boni viri arbitrio perpendendum eſt, ſunt enim penè infiniti euentus. Vnum aduerto, quod ſi propter mutuum accipias pignus fructiferũ, te obligari ad fructus deducendos in ſortem, deductis expenſis, eiã perpenſo pretio induſtriæ. *Duo* verò excipiuntur caſus. *Vnus* reperitur *cap. Conqueſtus. de vſur.* Cũ quis dedit alicui fundum in feudum, & hic poſtea accipit mutuum ab illo, & ipſum fundum dat ei, in pignus; tunc dominus fundi poteſt fructus accipere, & poſtea totum mutuum recuperare. Ita notat Sot. *lib. 6. de iuſt. q. 1. ar. 5.* *Alter* caſus eſt *cap. ſalubriter. de vſur.* Cùm ſocer dat genero in pignus dotis ſoluendę rem frugiferam: Tunc enim gener poteſt fructus recipere, & poſtea integram accipere dotem. Quia iuxta Canonum mentem ijs indiget ad onus matrimonij in alenda familia ſuſtinendum. Idem pari ratione dicendum de vxore, mortuo marito, nondum accepta dote. Ita Sotus proximè cit.

7 *Int.* Quot modis poteſt vſura palliari? *Reſp.* Duobus. In primis ratione pacti de lucro, vltra ſortem non expreſſis verbis, aut ſcripto publico, ſed nutu, vel conſuetudine, vel verbis ſecretis. Deinde ratione mutui ſub alio nomine traditi, venditionis, V.G. Fingo nimirũ me dare viginti aureos pro bobus, quos mutuatarius non habet, & poſtea fingo me locare emptos boues pro quinque aureis. Nam re

vera

vera est mutuum viginiti aureorum pro quinque.

Int. Quando committitur vsura in societatis cõ- 8
tractu? *Resp.* Cùm nomine societatis mutuum purũ palliatur: ita enim datur capitale, vt non subeat periculum; non autem est societas, cùm non est æquale periculum subeundum.

Int. Quando committitur vsura in venditione? 9
Resp. Quando venditur res vltra summum pretium ratione expectatæ solutionis. Vel emitur minoris? ratione præsentis pecuniæ. Certum enim est triplex esse rerum pretium, supremum, medium, & infimũ. Certum etiam est posse res vendi summo pretio ratione expectatæ solutionis, & emi infimo pretio ratione præsentis pecuniæ. Vsura tamen est supra summum pretium plus accipere ratione expectatæ solutionis, & minoris infimo emere, ratione præsentis solutionis.

Int. Quando committitur vsura ratione solutio- 01
nis? *Resp.* Cùm quis ratione anticipatæ solutionis minus dat, quam deberet dare post certum tempus Ita Caier *verb. vsur. c. 3.* Verùm Tolet. *lib. 5. c. 31.* Oppositũ sentit cũ Nauar. *cap. 17. n. 131.* Si absque fraude debitor remittit, ratione anticipati tẽporis. Quia præsẽs pecunia plus valet, quã absẽs, & ideo æquè valẽt nonaginta aurei præsentes, quam centum absentes.

Int. Quas ob causas potest in mutuo lucrum 11
exigi? *Resp.* In primis cùm illud deductum fuit in pœnam nisi tali tempore mutuum reddatur, vt mutuo centum, reddendum tali die, quòd si non reddideris, reddes decem supra centum. Ad hanc tamen pœnam turò in conscientia capiendam, requiritur bona intentio recuperãdi suum metu pœnę. Quare vsura est imponere hanc pœnam ei, quem scio non habiturum centum ad reddẽdum eo die, &

ideo mutuum do. Requiritur etiam culpa ex parte debitoris non soluẽtis. Si enim non fuit in culpa soluendi, nec etiam debet pœnam, quia sunt correlatiua culpa, & pœna. Deniq; si debitor partem soluit, non potest exigi tota pœna, sed pars, parti æqualiter respondens. Potest etiam lucrum capi ratione damni emergentis, aut lucri cessantis, deducendo in pactum resartionem damnorum. V. G. habeo centum aureos soluendos die D. Michaelis, quos si non soluerim, pœnam sum soluturus trium aureorum, petis à me mutuos centum aureos, possum dare cum pacto de damno emergente ex defectu mutuatæ pecuniæ, non solutæ. Præterea, habeo centum aureos ad emendum linum in nundinis Octobris, in cuius emptione lucraturus sum decem, si non emero, perditurus sum hoc lucrum, possum deducere illud in pactum mutuando; eadem tamen certitudine, vel incertitudine lucri, vel damni cessantis, vel emergentis. Rectè tamen admonet Tolet. *lib. 5. cap.* 32. licitè posse mutuantem damna emergentia, vel lucra cessantia capere, licèt non deduxerit in pactum, cùm vi, aut dolo, fraude, aut metu cogitur mutuare, mutuatariumque teneri ad id resarciendum, quemadmodum ille, qui illo manifesto damno euenturo, aut lucro cessaturo, pecuniam mutuam accipit.

32 *Int.* Quæ conditiones faciunt verum lucrum cessans? *Resp.* Tres. *Prima* est, vt pecunia mutuò data, verè esset negotiationi exposita. *Secunda*, vt qui mutuat, non habeat aliam pecuniam extra negotiationem, quam possit mutuare. *Tertia* vt lucrum sit probabile.

33 *Int.* Potestne lucrum cessans accipere, qui non coactus, sed tantum rogatus pecunias negotiationi expositas à negotiatione subtrahit, & mutuas dat?

Resp.

Resp. Negat Sot, cum alijs, quos citat *libro 6. iust. q. 1. art. 8.* Affirmat tamen Conrad. *quæst. 30.* Sylu. *verb. vsur.* Tolet. *libro 5. cap. 3.* Iuxta quam sententiam lucrari potest, quod erat lucraturus in negotiatione Idémque dicendum putat Toletus de eo, qui licet non rogetur à paupere, tamen charitate motus illi vult iuuare, mutuum dando cum fœnore cessantis lucri.

Int. Estne accipiendum à mutuario omne lucrum, quod comparandum foret? *Respond.* Ex eo deducendæ sunt expensæ, quæ fieri deberent in eo acquirendo. Insuper laboris, & industriæ ponendæ facienda æstimatio. Periculi etiam compensandi ratio. Reliquum verò creditori reddendum. Optima hac in re methodus erit deducere in pactum lucri cessantis tantum, quantũ quis eam pecuniam, & lucrum ex eadem circa negotiationem, cui erat exposita, assecuraret. Optimè tamen aduertit Tolet. loco citato eum, qui cogitur mutuare, posse accipere lucrum integrum circa propriam, & personalem industriam. Nam ille paratus erat eam impendere, sed ab alio impeditur, sicut operarius: qui cogitur ab alio oriari, non tenetur deducere laborem à mercede, sed integram exigere potest; secus, cùm non cogitur, sed, aut rogatur, aut ex charitate mouetur ad mutuandum. 14

Int. Quando committitur vsura in re mutuò data tempore, quo minùs, & accepta, quo plus valet? *Resp.* Quando, qui mutuauit, sciebat probabiliter rem postea plus valituram, & spe lucri in pactũ deduxit, vt tunc ei redderetur in eadem specie, mensura, & qualitate, vel in pretio illius temporis. Vel quando mutuatarium impediuit, ne res mutuatas, nisi eo tempore redderet, vsuram committit. Si ve- 15

rò id ignorabat, neq; tali intentione mutuum dedit sed casu eo tempore plus res valuit, potest exigere, eandem rem in specie, iuxta pactum; idem frumentum, oleum, vinum, aut pro eo pretium, quo tunc valet. Ita docent communiter Doctores cum Sot. 6. *iust.* q. 1. ar. 2. & Sylvest. *vsur.* 1. *cap.* 6. Ratio est, quia vt mutuatarius nō tenetur reddere illas res in pretio maiori, quo valebant, cùm eas accepit, sed easdem in specie, vel pretium earum, quo valent, cùm eas reddit: ita mutuator licitè postulauit à mutuario vel res mutuatas in specie, vel earum pretium pro tempore redditionis acceptum.

Non est tamen eadem ratio de pecunia, & frumento, vino, oleo, ac similibus rebus, quæ vsu consumuntur. Nam si Rex mutaret pretium pecuniæ, & eo tempore, quo monetæ plùs valebant, acciperem centum aureos, non teneor reddere postea, nisi centum aureos, quamuis minor sit copia monetæ. Ratio est, quia in pecunia pretium non distinguitur ab ipsa, sicuti distinguitur in alijs rebus. Ac proinde qui mutuauit pecuniam, non mutuauit aurum, & argentum, sed pretium: qui verò mutuauit vinum, aut oleum, mutuauit vinum & oleum, non verò eorum pretium. Quoniam verò (vt infra dicam, cum me rogaueris de vsura cambij) moneta iuxta metalli substantiam etiam considerari potest, & tunc vendi, locari, & mutuari: si in hac acceptione mutuetur, tenetur mutuatarius, non quò ad pretij, sed quò ad substantiæ æstimationem respondere mutuāti, vt notum est, quoniam non pretium pecuniæ, sed pecuniæ substantiam mutuauit.

26 *Ex.* Ad quarum restitutionem rerum tenetur vsurarius? *Resp.* Ad omne acceptū vltra sortē. Insuper

per ad iacturam lucri cessantis, erga eũ qui vt vsurã solueret, negotiationem non exercuit. Tertiò ad damna emergentia, erga eum, qui coactus soluere vsuras, res suas maiori pretio dissipauit, quàm valerent, vel quid simile damnum ex solutione vsurarum pertulit. *Quartò* fructus, quos collegit de re ex se frugifera, qua vsuræ solutæ sunt, vt ex domo, agro, vineto, oliueto, & similibus.

Int. Ex quibus bonis vsurarij facienda est restitutio? *Resp.* Dico *primò*. Si res per vsuras accepta adhuc extat, ipsamet est restituenda, apud quemcumq; sit. Dico *secundò*. Si res ab vsurario habita, & empta pecunijs vsuratijs vendatur, vel donetur, ipse verò vsurarius alia habeat propria bona tempore donationis, aut vẽditionis, ex quibus soluere posset vsuras, ipsa res vendita, vel donata, tutò potest emi, accipi, & retineri, ac iterum vendi, & dissipari. Et quãuis vsurarius, vel ex inopia, vel ex malitia vsuras nõ soluerit, talis restitui minime tenetur. Ratio est, quia illa venditio, vel donatio ex bonis vsurarij iustè possessis facta censetur. Et hoc maximè aduertẽdum est ad dotem filiarum vsurarij accipiendam, & retinendam. Dico *tertiò*. Si vsurarius non habeat alia bona propria, ex quibus soluat vsuras, sed omnia, quæ habet per vsuram acquisita sunt, quæcunq; dederit, vel vendiderit, aliena sunt, & domino restituenda. Casum excipias, cùm in dando, vel vendendo non minuit, imò auxit facultatem soluendi vsuras, vt cùm vendit ad lucrum, vel reddit pretiũ obsequiorum famulis, qui rem domini curant, & augent. Non assequor tamen veritatem opinionis Toleti *li. 5. cap.* 55. & Nau. quem citat, affirmantium posse vxorem, & filios vsurarij moderatè viuere ex rebus per vsuras comparatis, licèt vsurarũ solutionem 17

minuant, moderato victu, & vestitu. Crediderim (pace dixerim tantorum Doctorum) falsam esse opinionem, videtur enim nō minùs tales obligari ad vitam alio modo alēdam, aut in paupertate degendam, ac filios, vxorémque furum.

18 *Int.* Qui obligantur restituere vsuras? *Resp.* In primis tenentur ad vsurarum restitutionem non solùm, qui vsuras acceperunt, sed multi, qui non acceperūt. *In primis*, princeps, & iudices, qui vsuras vsurarijs adiudicant. *Deinde*, aduocati, & procuratores, qui sciēter defendunt vsurarios. *Tertiò*, Notarij, qui scribunt sciēter fictos contractus vsuratios, ex quibus acquiritur ius ad repetendas vsuras, quod non acquireretur, si facerent veros cōtractus vsuratios, nam eo ipso nulli essent. *Quartò*, testes, qui scienter similibus contractis fictis fidem adhibuerunt. Omnes hi in solidum obligantur, si vsurarius non restituat. *Quintò*, serui vsuratiorum, qui nomine vsurarij dant, & exigunt vsuras. *Sextò*, qui dat consilium efficax alicui, vt fiat vsurarius.

19 *Int.* Quomodo se debet habere confessarius cum vsurario publico? *Resp.* Vsurarius publicus non est à peccatis absoluendus, nec communione, aliisuè sacramentis reficiēdus, quò ad restituat, & resipiscat, *cap. Quanquam de vsuris lib 6.* quod si non potest totum, reddat partem & de reliquo det sufficientem cautionē per pignora, vel fideiussores. Quòd si nec hoc modo potest restituere, iuret se restituturum, cùm primùm potuerit.

20 *Int.* Quæ pœna lata est contra vsuratiū publicum mortuū non solutis vsuris? *Resp.* Carentia sepulturæ in loco sacro: & qui eū sepelit, eo ipso est excōmunicatus. *c. Quāquam de vsur. lib. 6.* Vbi tenuatur excōmunicatio lata in *Clemen. 1. de sepul.* teseruata Episcopa

piscopo. Hæ autem pœnæ intelligendæ sunt de vsurario mortuo in culpa retinendi vsuras. Quia cum potuit soluere in vita, saltem ad mortis articulum vicinus, eas testamento reliquit, qui quidē in lethali decedit, vt reliqui, qui omittunt debita soluēda post obitum.

Int. Quomodo se gerere debet cum vsurario occulto cōfessarius? *Resp.* Vt se habet cū alio debitore secreto, qui quidem absoluendus est, si proponat se restituturum, dēq; signa standi promissis: Si verò talis sit in articulo mortis, meliùs esset exigere solutionem ante absolutionem. Si tamen solutionem relinquit testamento, & hæredes sunt veræ fidei, tutò potest absolui. 21

Int. Licetne sumere ad vsuras? *Resp.* Sumere ad vsuras, vt verba sonant, est intrinsecè malum, & ideò in nullo euentu licet: Verumtamen, vt est in vsu sumere ad vsuras, hoc est mutuum petere ab eo, qui non vult mutuare, nisi sub vsuris, aliquando licet. Quia ego mutuum peto, ex malitia verò mutuantis vsuræ exiguntur. Licet igitur in primis cùm quis est in extrema, aut saltem in graui necessitate, & vsurarius est expositus ad vsuras. Nam mutuatarius, mutuum tantummodo petit, & solùm intendit incurrere propriæ indigentiæ. Quod nullum est peccatum, vt docet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. & cum eo omnes. Deinde, cùm quis est in extrema necessitate & vsurarius non vult ei succurrere nisi sub vsuris. Est enim consulere minus malum, ad euitandum maius. Quod licet ex communi doctrina ad 1. 2. D. Thom. Minus enim malum est dare sub vsuris, quàm pauperi extremè indigenti elemosynam denegare. 22

Int. Si vsurarius sit expositus ad mutuum non 23

dandum, nisi sub vsuris, licetne absolutè mutuum petere sub vsuris? *Resp.* Absit verbo inuidia, liceat, nec requiruntur plura verba, quàm petere mutuum eo modo quo ille paratus est tradere: nostrates vocant. Dar ao ganho. Interueniente tamen rationabili causa, vt supra dixi.

24 *Int.* Est grauis dubitatio, an mercator ratione solius lucri ex pecunia negotiationi exponendæ, possit ab vsurario expolito pecunias ad vsuram accipere? *Resp.* Si mercator alia via, & ratione vitam alere nequeat, nisi negotiando, nec pecunias negotiationi exponendas aliundè habeat; licitè poterit ab vsurario pecunias accipere. Ita D. Thomam oppositum asserentem, interpretatur Tolet. *lib. 5. cap. 37.* Intelligendus etiam Sot. *lib. 7. iust. quæst. 1. artic. 1.* licèt liberius loqui videatur.

De Vsura in contractu societatis. §. 2.

1 *Quatuor sunt species contractus societatis.*
2 *Quæ conditiones requiruntur ad primam speciem.*
3 *Quæ conditiones requiruntur ad secundam speciem.*
4 *De contractu assecurationis.*
5 *Quæ conditiones requiruntur ad tertiam speciem.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt species huius contractus? *Resp.* Tres. *Prima*, cum vterq; contrahens & pecuniam, & industriam apponit. *Secunda*, cùm vnus pecuniam, & alius industriam. *Tertia*, cùm vnus animalia tradit, alius eorum alendorum curam suscipit.

2 *Int.* Quæ conditiones requiruntur ad primam speciem? *Resp.* Tres. *Prima*, vt negotiatio sit licita. *Secunda*, vt singuli exponantur, & periculo, & lucro. *Tertia*, vt lucrum proportionaliter diuidatur, ponderata pecunia, industria, & labore, quæ quisque adhibuit.

Int. Quæ conditiones requiruntur ad iustitiam 3
secundæ speciei? *Resp.* Duæ. *Prima*, vt quisq; sit expositus ad perdendum capitale, quod apponit. *Secunda*, vt proportionetur lucrum periculo perdendi capitale.

Int. Estne aliquod remedium ad capitale semper 4
saluum, & incolume seruandum? *Resp.* Est contractus assecurationis. Qui cùm fieri possit cũ tertio, potest etiam fieri cum eodem socio, vt iam tenet communis opinio, quam docuit Caietan. *opus.* 16. *quæst.* 11. Nauar. *cap.* 17. *n.* 155. & Tolet. *lib.* 5. *cap.* 41. contra Sot. 6. *iust. q.* 7. *art. vlt.*

Int. Quæ conditiones requiruntur ad iustitiam 5
tertiæ speciei? *Resp.* Vt animalia pereãt ipsi domino.

De censuum vsura. §. 3.

1 *Quid est census.*
2 *In quo differt census à locatione, & emphyteusi.*
3 *Quotuplex est census.*
4 *Quæ conditiones requiruntur ad iustitiam huius contractus.*
5 *An ad censũ requiratur certa res, supra quã ponatur.*
6 *De censu redimibili.*
7 *Vtrum validæ sint in hoc contractu assecurationes, & apotecationes personæ, ac bonorum omnium.*
8 *Quod sit iustum pretium census.*
9 *An licitum sit pœnam apponi in hoc contractu.*
10 *Quæ conditiones apponuntur in hoc contractu.*

INTERROGATIO. Quid est census? *Resp.* Est ius 1
exigendi pensionem de re vtili alterius, id est, ex fructibus, quos res aliqua, apud alterum facit.

Int. In quo differt cẽsus à locatione, & emphyteu- 2
si? *Resp.* Differt in hoc, quod in locatione, & emphyteusi dominiũ remanet penes eũ, qui dat rẽ locationi, & emphyteusi, solusq; vsus est locantis, ad tempus

pus quidem in locatione, perpetuus verò in emphyteusi. In sensu verò dominiũ remanet penes eũ, qui rem suam cẽsui subijcit, & ex vsu quo vtitur, soluit pensionem. Itaq; in emphiteusi, & locatione, nõ habet dominiũ ille, qui soluit pensionẽ, in censibus verò maximè. Et ideo in emphyteusi cum non soluitur pẽsio, res pẽsioni obnoxia redit ad dominũ, cui soluitur pensio. *L. 2. de iure emphyt.* Non verò in censu, sed tantum præcipiuntur restitui omnes pensiones *cap. Constitutus. de relig. domibus.*

3 *Int.* Quotuplex est census? *Resp.* Diuiditur in primis in resignatiuum, & cõsignatiuum. Resignatiuus est, cùm quis rei suæ dominiũ alteri transfert, retẽta sibi aliqua fructus pensione. Consignatiuus est, cùm quis retento dominio rei suæ partem aliquã fructus in aliquem transfert. Præterea, quidam sunt perpetui, quidam temporales. Ex perpetuis, quidam redimibiles, quidam irredimibiles. Redimibiles sunt illi, à quibus ille, qui soluit, se potest liberare, si reddat pretium, quo emptus est census. Irredimibiles à quibus nulla datur libertas. Verumtamen hi post decretum Pij Quinti omninò sublati sunt. Rursus temporales quidam ad certum tempus, quidam ad incertum. Rursus alij fructuarij, quorum pensio soluitur fructibus, alij pecuniarij, quorum pensio soluitur pecunia.

4 *Int.* Quæ requiruntur ad iustitiam huius contractus? *Resp.* Requiritur *in primis*, vt res supra quã imponitur cẽsus, verè sit apud venditorẽ: alioqui esset fictus cõtractus, & vsurarius, vt decernit Pius Quintus. *Secundò* requiritur, vt res illa, verè reddat illos fructus, in quos ius emitur, ijq; non sint alijs cẽsibus iam addicti, vt decernit idem Pius Põtifex. *Tertiò* requiritur

quiritur, vt si res illa pereat, vel fructus eius absque culpa venditoris, emptor non possit percipere fructus. Ratio est, quia iste contractus, est quædam emptio, & venditio, res verò empta, & vendita, perit in iacturam ementis. *Quartò* requiritur, ne vēditor obliget emptorem ad reemendum: tunc enim est mutuum virtuale, & vsura palliata percepto fructuum lucro, saluo capitali. Ita omnes Doctores. Vnam conditionem adnotarunt Sot. *6. iust. q. 5. a. 2.* & Tolet. *lib. 5. cap. 49.* circa censum redimibilem ad certum tempus, vt scilicet pensio non excedat capitale, finito illo tempore, vt si emas decem aureis, non recipiat pensionē vndecim aureorū. Verūtamē hæc conditio parùm necessaria videtur, quia qui redimere potest, nō obligatur redimere, verùm libertati suæ relinquitur, & ideo non capit vndecim pro decem, finito tempore, ex natura rei, vt loquuntur Logici, quia aliunde potest non capere.

Int. Requiriturne, vt census ponatur super certam, & determinatam rem? *Resp.* Si loquamur ex natura contractus minimè, modo tamen ex decreto Pij Quinti, requiritur. 5

Int. Requiriturne ad censum redimibilem, vt redimatur per partes? *Resp.* Non requiritur. Fas est tamen ita illū redimibilem facere, & ita decreuerunt Martynus, & Calixtus in suis Extrauagantibus. 6

Int. Licetne emere censum super rem certam, & fructus, & cum venditore cōtrahere de assecuratione eiusdem rei, & fructuum, aporecando ad id personam, & omnia sua bona? *Resp.* Omissa natura contractus secundùm se, modò ex decreto Pij Quinti damnantur istæ apotecationes, ac decernitur, vt si res, aut fructus rei, censui subiectæ pereat, venditor non teneatur pensionem soluere. 7

Int.

8 *Int.* Ex quibus capitibus colligi potest pretium instans census? *Resp.* In primis ex Lege Principis, si de hoc lata sit. Deinde ex cõsuetudine communi apud diuites, & inopes sic vendendi census. Si autem lex, & cõsuetudo deficiat, attẽndenda est similitudo loci ad locum, quò ad legem consuetudinémq; seruandam. & standum consuetudini, légiq; similis vrbis, aut loci aut regionis.

9 *Int.* Licetne pœnam apponere in hoc contractu? *Resp.* Licet quidem. Et ita seruatur in L. Tauri 68. vt talis pœna exigatur, duæ requiruntur conditiones: *prima*, vt venditor culpa sua non soluerit pensionẽ; non enim pœna apponitur, vbi non fuit culpa. *Secunda*, vt pœna sit proportionata culpæ.

10 *Int.* Quæ conditiones aliæ apponi solent in hoc contractu? *Resp.* In censu semper redimibili solet apponi, ne per tres proximos annos redimatur. Deinde nisi redimatur intra tres primos annos, manet irredimibilis. prima conditio licita est. Secunda illicita post decretum Pij Quinti, qui inualidat census irredimibiles.

De vsura cambij. §. 4.

1 *Quid est cambium.*
2 *Quot sunt species cambij.*
3 *De cãmbio per minutum.*
4 *De cambio sicco.*
5 *De cambio per litteras.*

1 INTERROGATIO. Quid est cambium? *Resp.* Est permutatio negotiatoria numismatis pro numismate.

2 *Int.* Quot sunt species cambij? *Resp.* Quatuor. *Prima*, per minutũ, cùm quis dat pecunias maiores pro minoribus cum lucro. *Secunda* sicci cambij, cùm cãpsor dat alteri pecunias in hoc loco reddẽdas post aliquod

aliquod tẽpus cũ fœnore, prout valuerint in aliquo loco distanti, tẽpore solutionis. *Tertia* species appellatur cãbiũ per litteras, & fit cũ quis dat pecunias cãpsori, vt eas accipiat in aliquo loco ab agẽte cãpsoris. *Quarta* species appellatur cãbiũ reale, cũ è cõtra cãpsor dat alicui pecunias hîc, vt eas det suo socio alibi, & ob hanc per mutationem accipit lucrum.

Int. Circa singulas cãbij species aliqua te rogabo 3
atq; in primis de cãbio per minutũ. Licetne aliquã-
do ex pecunia recipere lucrum? *Resp.* Si pecunia, vt
quodam metallum est, consideretur, potest, locari,
vẽdi, commutari, ac pati alios cõtractus, vt res om-
nes aliæ: nam aurum, quãuis Regis stemmate fiat pe-
cunia, nõ amittit, quod sit aurũ, & vt tale, potest lu-
crari aliud, vt si locetur, vendatur, commutetur pro
alia minùs pretiosa materia, pro minùs pulchra, &
antiqua, pro alia minus ab hominibus cõcupita. Si ta-
mẽ pecunia cõsideretur, vt insignita Regis imagine,
non licet legalem eius valorem augere, potest ta-
men maior commutari pro minutiore cum lucro;
secundùm omnes Doctores.

Int. Circa cambiũ siccum die, quot modis fit, & 4
quæ vsura committitur in eis? *Resp.* Fieri solet qua-
tuor modis. *Primum*, cum campsor dat pecunias ea
conditione, vt soluantur iuxta valorem quo valu-
erint alibi certo loco, vt dat Romæ recipiẽdas iuxta
valorem earum in talibus nundinis Venetiarum. Et
in hoc cambio, si vterque campsor, inquam, & ac-
ceptor pecuniarum se exponunt periculo minoris,
vel maioris pretij, nulla committitur vsura, cum
æqualis sit valoris incertitudo. Vt tamen fieri solet
hoc cambium, vsura palliata est, quia campsor scit
eas pecunias plus valituras in nundinis, ad quas eas
dat. Fit. *Secundò* cambiũ siccũ, cùm campsor dat hîc
pecunias accipiendas à suo socio in alio loco distan-

ti, nomine tenus, quia re vera hîc eas accepturus est, & forsitan alibi non habet correspondentem. Hic contractus vsurarius est. Vnum aiunt, Caiet. opusc. de camb. cap. 1. & Nau cap finali. de vsur. n. 25. non esse contractum vsurarium, cùm re vera campsor est paratus illas pecunias accipere alibi, sed qui petit, vult eas reddere hic. Ratio eorum est, quia cessat lucrũ: Arbitror tamen distinctione opus esse; si enim alij sint, quibus possit illas pecunias ita dare & accipere, & lucrũ teportare benè est, quia datur verum lucrũ cessans, si verò non sint, vsurariũ est illud lucrũ, quia est verũ lucrũ palliatum. *Tertia* species cãbij sicci est composita ex cãbio, & recãbio. v. g. dat campsor cẽtũ Petro soluẽdũ Venetijs, vbi nec Petrus habet vnde soluat, nec forsitan cãpsor sociũ, qui accipiat. Rursus tẽpore statuto ad soluendũ, fingit Petrus (quod re vera erat) se nõ habere, vnde soluat Venetijs, habere tamẽ Romę, & iterũ recãbit ad Romã, quasi accipiat iterũ pecunias Venetijs Romæ soluendas, contractus vsurarius est duplici vsura, vt claret, quia contractus fictus, & mutuum virtuale.

§ *Int.* Circa cambiũ per literas dic, quomodo fit, & quæ requiruntur ad illius iustitiã? *Resp.* Suppono ex triplici causa posse pecuniæ valorẽ augeri. Vel scilicet ratione legis. Vel ratione pretiosioris, & purioris materiæ, qua cõstat, aut ponderis, propter quod alibi plus valet quã hîc. Vel ratione copiæ, aut inopię pecuniarũ. Et in hac tertia radice solũ est vsura, cũ à mercatoribus fit monopoliũ, hoc est collectio pecuniarũ apud certos mercatores sibi ipsis constituentes, vt non nisi tali pretio campiãt. Vel cùm cãpsores simulãt peuniarum inopiam. Ratio est quia tunc interuenit fraus, & dolus. Fit autem *Prima* species cãbij per literas, cũ datur hîc maior copia pecuniæ

cuniæ ratione metalli, & alibi recipitur minor in copia monetarum, sed æqualis in pretio, quia ibi plùs pecunia valet. Hoc cambium est iustum. Secùda species est è contra, cùm Petrus dat campsori centũ aureos vbi minùs valent, recipiendos alibi, vt magis, soluto pretio. Qua in re nulla cernitur iniustitia.

De rebus inuentis. §. 5.

1 *Quot sunt genera rerum inuentarum.*
2 *Cuius sunt res quæ nunquam Dominum habuerunt.*
3 *De Thesauris inuentis.*
4 *De bonis habitis pro derelictis.*
5 *Cuius sunt bona habita pro derelictis.*
6 *De bonis in mare proiectis.*
7 *De bonis inter peripsema, seu inter sordes domorum inuentis.*
8 *De animalibus inuentis.*
9 *De rebus inuentis pro via, seu loco publico amissis.*
10 *Quid circa res inuentas pro via, & loco publico amissis possit lex humana statuere circa eorum distributionem in pauperes.*
11 *A quo facienda est distributio supradictorum bonorum in pauperes.*
12 *Quid circa hanc distributionem possint statuere Constitutiones synodales Episcoporum.*
13 *In quos pauperes facienda est talis distributio.*
14 *Quantum peccat qui talia inuenta bona non distribuit pauperibus.*
15 *Quæ obligatio pauperes manet in quos facta est dicta bonorum distributio.*
16 *Facta distributione si Dominus compareat, estne illi reddenda distributa pecunia.*

Interrogatio. Quot sunt rerũ inuentarũ genera? *Resp.* Quatuor. *Primum* earũ, quæ nunquã Dominũ habuerunt. *Secundum* earũ, quæ temporis

longinquitate dominū habere desierunt. *Te tium* eā rum, quæ contemnente eas domino, pro derelictis habentur. *Quarum* earum, quarum dominus, cum re vera existat, ignoratur. Ita D. Tho. 2.2, *q.* 66, *ar.* 5. ad 2.

2 *Int.* Res, quæ nunquam dominum habuerunt, cuius sunt? *Resp.* Stando in solo iure communi, & naturali sunt primi capientis. Ita constat *ex* § *Item lapilli. Inst. de rer. diuis.* Ita colligunt Doctores cum D. Thom. proximè cit. & Sot. *in* 4 *d.* 45 *q.* 3 *art.* 5. Nauar. cap. 17. *nu.* 117. Secundum verò ius peculiare regnorum aliter dicendum. Nam in hoc regno Lusitaniæ, quinta pars metallorum, quæ ex inuitis venis detrahuntur, Regi decernitur, omnibus expensis libera, *per.* 1. *Extrauag. tit.* 6. *L.* 5. in qua Extrauagant. limitatur Lex *lib.* 2. *Ord. tit.* 15. Hæc autem lex obligat ante iudicis sententiam, quia præceptiua est, non pœnalis, vt dicemus in propria materia.

3 *Int.* Quid censes de thesauris? *Resp.* Præmittam thesauri definitionem. Est quædam depositio pecuniæ, cuius præ temporis longitudine iam dominus non extat. Ita definitur *L. vnica. ff. de acquirend. rer. dom. L.* 1. *Cod. de thesaur. lib.* 10. Pro pecunia intelligo etiam vasa aurea, & argentea, statuas, & quæcunque mobilia pretiosa. Sunt igitur iure naturali thesauri primi inuentoris. Verum ex consuetudine Regi acquiruntur. Ita Palud. *in* 4. *d.* 15 *q.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 15. §. 2. Con. *regul. pec.* Quæ consuetudo seruatur ad vnguem, licet leges huius Regni de solis metallorum venis expresse loquātur, approbantes hanc consuetudinem *lib.* 5. *Ordin. tit.* 96. *& lib.* 2. *tit.* 15. *L.* 15. *& Extrauag. p.* 5. *tit.* 6. concedentes facultatem inquirendis venas metallorum præterquam in transmontana regione. Imò præmia inuentori proponentes addita tantùm quinta parte Regi. In alieno fundo,

do, nemo thesauros inquirere potest domino inuito, *L. Nemo. Cod. de thesaur lib* 10. Et inuentus thesaurus est totus domini agrorum. Si verò casu Thesaurus inueniatur, dimidia pars est inuentoris, dimidia verò domini agrorum; §. *Thes. Inst. de rerum diuis.* tradit Gomes. *L.* 45. *Taurinum* 51. Couar. *regul. peccat. ad finem.* Alienus verò fundus appellatur, & est ille, cuius solum vtile dominium inuentor habebat ex contractu aliquo emphyteusis, vel locationis vel depositi, non tamen si illud possidet in pignus dotis. Eadem medietas debetur Ecclesiæ, si in loco sacro. Debetur & communitati; seu Reipublicæ, si in loco Communitatis, adepta facultate inquiratur, & inueniatur. Si vero in proprio fundo thesaurus reperiatur, totus erit solius inuentoris. Vnde colliges leges consuetudinem interpretantes de addictione thesaurorum regibus, loqui de thesauris, qui in locis nemini subiectis reperiuntur.

Int. Quæ bona habẽtur pro derelictis? *Resp.* In primis, quæ quis nihili faciẽs à se reiicit, ita vt amplius in suarum rerum numero reponi nolit. Ita habetur. §. *pen. Instit. de rerum diuis.* Deinde, quæ perdita sunt, nec tamen quæruntur à domino, sciente se facilè inuenturum, si velit. 4

Int Bona pro derelictis habita, cuius sunt? *Resp.* 5 iure gentium, & ciuili sunt primi capientis. Ita §. *penultim. Inst. de rerum diuis. L.* 1. *& aliis ff. pro derelict.* & Doctores communiter, quos affert Gab. *in* 3. *d* 15. *q.* 3.

Int. Bona, quæ nauigantes necessitate coacti ad ma- 6 re proiiciunt, suntne habenda pro derelictis? *Resp.* Minimè. Ita statuitur sæpissimè iure Cæsareo, quod refert Cou. *reg. pec.* 5. *p.* 3. *& n.* 5. Nau. *c.* 14. *num.* 117. Ita statuitur iure canonico, & excommunicantur ista capientes, & retinentes *ca. Excommunicamus. De ra-*

*prioribus in.*6.& in Cœnæ Bulla. Quæ veritas intelligenda,etiam circa illa bona,quæ nunquam Domini erant quęsituri.Ratio est,quia coacti illa amittũt, non derelinquunt. Atque etiam circa illa bona, quæ peritura erant, nisi caperentur, cùm capta sunt absque probabili vitæ periculo,ita omnes cum Sylu.*verb Naufragium.num* 2.Arm.*cap.* 17.*num.*98. Dixi (absque probabili vitæ periculo) quia multi sunt,qui affirmant huiusmodi res esse illius, qui eas salvas reddidit cum mortis discrimine, essęque Dominum irrationabiliter inuitum, si inuitus eas habere finat. Verùm multa faciunt contra hanc sententiam.In primis textus.*l.Pomponius.ff. de acquirẽd. rerum dom.* cuius hæc sunt verba. Si naufragio quid amissum sit,non statim nostrum esse desineret. Præterea. Tantum est vitæ periculum à fera prædam eripere,vel à siccarij manibus rem furto ablatam, quantum est naufragantium bona à fluctibus liberare:sed nemo dixit captum à fera,vel recuperatum à siccario fure esse capientis & recuperantis imò oppositum decernitur *in l.Pomponius citat.*& ex Rubrica,& Gloss.eiusdem legis apertè colligitur;ergo &c.

7 *Int.*Quid cẽses de rebus inuentis in sordibus à Domo electis,& ad communia sterquilinia missis?*Resp.* Res parui ponderis,& momenti,vt seræ veteres,clauiculi,claues, & id genus alia,habenda sunt pro derelictis, & primicapiẽtis. Res verò maioris æstimationis,vt aureæ, argenteæue monetæ,annuli,& similia, minimè.Idem dicendum est de iis,quę alluuione fluminũ adducuntur de loco ad locum.Ita apertè docet D.Anton.2.*p.tit.*1.*cap.*15.§.2.Gab.*in* 4.*d.* 15.*q.* 8.*ad* finẽ,Angel.*verb.inuentũ.*Iason. *L. si quis nec.*Bald. in rubrica,*de rer.diuis.*Nau.*cap.*17.*n.*296.Sed de his inuentis

uentis copiosè agitur. *Institut. de rer. diuis. §. Præterea*, quod pro alluuione. Ideo ibi videat qui optauerit.

Int. Quid decernis circa animalia inuenta ignoti domini? *Resp.* Quod decernitur in legibus cuiúsque regni. In hoc verò nostro Lusitano lex est, *lib. 3. Ordin. tit. 76.* quã ab inuento, corrupto vocabulo, nostrates, materna lingua vocant (Do vento) quæ decernit, vt qui animalia perdita inuenerit, dominum quærat: quẽ si intra quinque dies nõ repererit, regio publicano denunciet. Decernit præterea vt publicanus diligentem faciat inquisitionem Domini, quo non inuento intra quatuor menses, ita iudice approbante, & iudicãte, sub præconis voce illi adiudicentur, tam firmo dominio, vt licèt Dominus postea compareat, nihil illi debeatur. Dico igitur istam legem esse seruandam, obligaréq; in conscientia, tam inuentorem ad denunciandum publicano, quàm publicanũ, ad adhibendã inquisitionem? & vtrúmq; teneri ad restitutionẽ, si id, quod sibi præcipitur, præ anaritia non rectè peragat. Inuentor quidem tenetur restituere publicano, publicanus autem domino.

Int. Quid censes de re casu pro viis, aut aliis locis publicis inuenta? *Resp.* Sane anceps hæreo, & vt aiunt in biuio sum consilij præ sententiarum multitudine: duas breuissimè referam. *Prima* asserit huiusmodi res inuentas, facta diligenti inquisitione Domini eoque non inuento esse ipsius inuentoris, inuentoremque eas tutò in conscientia retinere posse. Ita Sarment. Nau. Instruct. quos refert, & sequitur. Rod. *verb. rest.* §. 3. in eam propendet Sot. *5. iust. qu. 3. art. 3. ad 2.* qua de re latissimè Henriq. *de Indulgent. c. 34. num. 1.* *Secunda* sententia asserit huiusmodi bona distribuenda esse pauperibus, si facta diligenti inquisitione verus Dominus nõ inueniatur. 9

Ita Cou. in regul. *pec.* 3. *p.* §. 1. nu. 2. & 3. Nau. *c.* 17. *n.* 91. Missis alias sententias, ne tædio sim. Dico *primò*. Non est decretum in iure Cæsareo, aut Pontificio vt huiusmodi bona distribuantur pauperibus. Nullum enim inuenitur tale ius. Nam ca. *Cum tu. de vsuris*: loquitur de restitutione incertorum bonorum illicitè, & iniustè acquisitorum, veluti per vsuras. *cap.* verò, *Sicut dignum* de homicid. loquitur de iure naturali, de quo. Dico *secundò*. Stando in iure naturali, secluſa dispositione iuris positiui, huiusmodi incerta, & inuenta bona pauperibus, aut aliis piis operibus eroganda sunt. Probatur efficaciter, quoniam bona, quæ dominum habent, eidem sunt meliori modo restituenda: sed hæc bona dominum habent, & in illius vtilitatem pauperibus erogari possunt; ergo, &c. Minor, in qua rei vertitur cardo, ostenditur. Quia nequaquam quadrat rationi, vt ex eo tantùm quòd dominus ignoretur, rei suæ dominiũ perdat. Dico *tertiò*. Me cum duabus positis diserepãtibus admodum sententiis, partim consentire, partim pugnare. Nam cum prima sentio in assumpto fundamento, nimirũ non esse decretum in iure, vt in pauperes fiat horum bonorum distributio. Cum secunda pugno in eo, quòd affirmat ita esse decretum.

20 *Int.* Potuitne Iure humano decerni, vt huiusmodi inuenta pauperibus distribuantur? *Resp.* Potuisse arbitror, tam iure Pontificio, quàm Cæsareo. De iure Pontificio nemo negat, & ratio probat. Quia stando in iure naturali, illa incerta bona sunt pauperum, vt ostendi in secundo dicto, & constat ex *cap. Vera sicut dignum*. De homicid. Ita enim textus (non debuerat aliena pauperibus erogare, cum ipsa potuisset eis, quorum fuerint, restituere) ergo si domini veri non fuissent, erogari potuissent, ducto argumento à

con

contrario sensu. Sumus verò Pontif. est pater pauperū, poterit igitur proprijs decretis illorū ius stabilire. De iure Cæsareo dubita Cou. *reg. pec.* 3 *p.* §. 1 *n.* 2. *&* 3. Chassaneus *dub.* 4. § 1. sufficienter hæsitationem suadet hoc argumentum. Lex ciuilis duobus tantùm modis potest transferre rerum dominium, nimirum, aut in pœnam, aut in præscriptionem: sed hæc bona incerta non possunt transferri in pœnam; quia pœna supponit culpam, qui verò amisit, sine culpa amisit. Non præscriptione; quia præscriptio requirit bonā fidem: qui verò res alienas inuenit, probè scit esse alienas; ergo &c. His non obstantibus probo dictum. Quia ista bona secularia spectant ad bonum alicuius ciuis reipublicæ sed princeps; ob commune bonum potest à quouis ciue aliquid auferre; vt patet in tributis, quæ legibus decernūtur; ergo &c. Huius causæ non meminit Couar. & ideo suæ hæsit opinioni.

Im. A quo facienda est distributio horum inuentorum bonorum? *Resp.* Multorum fuit opinio faciendam esse per solum Episcopum Ita Host. *in Cum ex de vsur. cap. Cum sit. De iud. & in sum. de pœnit. cap. finali.* Ioannes And. *cap* 51. *Epist. de pœnit. & remission. in sexto, & regul. pec. de reg. iuris.* Panorm. *cap. Cum sit. De iud.* Glos. *Clement.* 1. *de priuileg. verbo* (aliorum) Probant suam sententiam ex textu duorum capitulorum ex textu nimirùm capitis, *Cum sit*; *De iud.* & ex textu capitis, *Quamquam de vsur. in* 6. Verumtamen hi textus loquuntur de pecuniis iniustè ablatis per Iudæos, & vsurarios, & ad eas distribuendas requiritur Episcopi auctoritas, nec possunt eas iidem Iudæi, & vsurarij raptores per se ipsos distribuere. Dicendum igitur talem distributionem posse ab ipso inuentore, vel ab alia quauis priuata persona fieri, Ita Sot. *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. Ricard. ibi *art.* 5. *q.* 11

4.Syl.*reſt.*3.*q.*5.Nauar.*c.*17.*nu.*92.Medin.*q.*3. *de reſt.c.* 10.Archid.*c.de teſtibus*.Angel.*reſt.* 2. §.1. Roſella *cod. verb.*§.2.Gab.in 4.*d.*15. *q.* 2. cum pluribus quos referunt.Addit verò Syl.Nau.Angel.Roſella.Gab.non poſſe Epiſcopum prohibere debitori, ne ipſe per ſe diſtribuat cámque ſolo Epiſcopo reſeruare. Probatur,quia nullus datur textus qui Epiſcopo huiuſmodi poteſtatem concedat.

12 *Inter.* Maiorem dubitationis anſam præbent Epiſcoporum conſtitutiones huiuſmodi diſtributionem ſibi reſeruantes. Quomodo igitur intelligenda eſt huiuſmodi reſeruatio? *Reſp.* Quò ad abſolutionem peccati mortalis, ſi quod cómiſſum fuit in acceptione, vel rei inuentæ retentione. Quod ſi pœnitens confiteatur ante diſtributionem non eſt abſoluendus,niſi priùs optima fiat diſtributio. Si verò confiteatur poſt diſtributionẽ, abſoluatur.Quia ratio reſeruationis erat, vt optima fieret diſtributio, quæ ſi iam facta eſt,nulla relinquitur reſeruatio.

13 *Int.*In quos pauperes facienda eſt diſtributio?*Reſp.* Pauperum nomine etiam veniunt Xenodochia,monaſteria,pia opera, pauperes verò non intelliguntur pauperiores,aut meliores,ſed ij, qui conſiderata ſtatus conditione,graui inopia laborant.Atque in pauperum numero etiam intelligitur ipſe inuentor, ſi pauper eſt,vt notauit Caiet.2.2.*q.*62. *artic.* 2. *ad* 3.& cum eo omnes communiter.

14 *Int.* Peccat contra iuſtitiam, qui pauperibus relictis, huiuſmodi inuenta bona in non pauperes diſtribuit?*Reſp.* Peccat,& tenetur reſtituere,vt etiam ille,qui ementita paupertate iſta bona accipit.

15 *Int.* Quæ obligatio pauperes manet, quibus hæc diſtributio facta fuit?*Reſp.*Iuxta Nau.*c.*17.*nu.*95.manet onus orandi pro domino rei inuentæ. Verùm

id

id ex consilio,& æquo,non autem ex præcepto,quia nullum extat.

Int. Per hanc distributionem itane dominium comparatur, vt licet postea verus comparcat Dominus, nihil illi debeatur, tam ex parte distribuentis, quàm ex parte accipientis? *Resp.* Maximè, cum bona fide illam consumpserunt. Ita cõmuniter Doctores. 16

De restitutione eorum, quæ in ludo acquiruntur. §. 6.

1 *Quid sit ludus.*
2 *An acquiratur dominium supra pecuniam in ludo vetito lucratam.*
3 *An dato, quòd non acquiratur dominium pecuniæ in ludo vetito lucratæ, possit ipsa pecunia retineri à lucrante.*
4 *An ludens ludo vetito possit denegare pecuniã lucrãti.*
5 *An possit illam pecuniam retinere, donec lucranti adiudicetur in iudicio.*
6 *Qui restituere tenetur, quæ in ludo lucratus est.*
7 *De lucrantibus qui sua alienare non possunt.*
8 *An possit quis plus lucrari, quàm habeat ad perdẽdũ.*
9 *De compensatione in ludo.*
10 *Quæ fraus obligat in ludo ad restituendum.*

Interrogatio. Quid est ludus? *Resp.* Est conuentionalis contractus, quo inter se ludentes conueniunt, vt cui sorte, alea, vel tessera contigerit, teneatur alteri propositam pecuniam reddere. 1

Int. Quæ in ludis prohibitis acquiruntur, transeuntne in verum dominium lucrantis? *Resp.* Scio rem esse valdè controuersam; sed affirmans sententia communior,& certior: eam tenet D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *artic.* 7. *ad* 2. Maior *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 15. Gab. ibidem. *quæst.* 13. Castr. 2. *de leg. pœn. c.* 2. Med. *de rest. qu.* 22. Sot. 2

4.inst.q.5.ar.2.& alij quos refert Couar. *regul. pec.2. p.§.4.* Datur tamen actio repetendarum, in iudicio, vt notarunt Adrian.*in 4.d.15.q.11.* vbi Ricard.*q 8 ar. 8.*Paludan *q.3.ar.5.*Angel.*verb ludus.*Ledesi.2.4.q.8. *ar.8* ad finem,& alij.

3 *Inf.* Qui in ludis prohibitis ludit præsenti pecunia, potestne illam retinere donec iudicis sententia damnetur lucrans repetendarum? *Resp.* Minimè. Ita Sot.*4 de iust.q.5.ar.2.*ad finem Castro & Med. locis citat. Ratio est, quia illius pecuniæ dominium verè transiatum est in lucrantem, & ideo iam est aliena.

4 *Inf.* Qui in ludis prohibitis ludit credita pecunia, potestne illam denegare lucranti? *Resp.* Affirmatiuè respondet Cou. & Adrian. citat. Opposita tamen sententia communior est, & vera; nisi hæc ludendi consuetudo vigeat in aliqua regione, qua ibi standum sit, quoniam iure naturæ tenemur stare promissis,& neminem fallere.

5 *Inter.* Qui in ludis prohibitis ludit credita pecunia, potestne illam retinere, donec repetita in iudicio perdenti adiudicetur? *Resp.* Potest. Nisi pollicitus fuit se non repetiturum vel vsque ad certum tempus soluturum. Finito enim tempore, tenetur stare promissis, & pecuniam soluere. Ita Sot. Castr. & Med. locis cit. Ratio est, quia promissio spontanea alterius facta, de re licita, obligat in conscientia.

6 *Int.* Qui restituere tenetur, quod ludo lucratus est? *Resp.* Omnis ille, qui lucratus est, quod alius alienare non poterat. Talis est filius familias, seruus, monachus furiosus, vxor circa bona quorum non habet dominium, aut superiorum consensum. *Deinde* Omnis ille, qui dolo & fraude decipiendo, aut vi cogendo ad ludendum, lucrum à colluſore comparauit. Quæ de re videant, qui, quia perdũt, lucrantes.

res cogunt ad amplius incumbendum aleis, nisi pactum interceſſerit expreſſum, vel tacitum de non relinquendo ludo comparato lucro, nisi pro amittentis arbitrio. Nec mihi videtur audiendus Cardinalis Toletus lib. 5. c. 27. qui solùm obligat hos cogentes, & lucrantes restituere eam tantùm partem, quam supra quod perdiderant, lucrati sunt, quia tota summa, iam sub lucrantis erat dominio, & tota per vim fuit extorta. Pro fraude verò habenda est versutia, qua quis insignis aleator alium inuitat ad ludendum, quem scit ludi esse ignarum.

7 *Int.* Quid? Si isti, qui alienare non possunt, lucrantur; Tenenturne lucrata restituere? *Resp.* Tenentur. Quia vt validius sit contractus, debet esse æqua ex vtraque parte conditio. Ita Cast. 2. *de L. pœn. ca.* 2. *corol.* 3. Cou. *reg pec. par.* 2. §. 4. *num.* 4. Sot. 4. *iust. q.* 3. *art.* 2.

8 *Int.* Potestne qui vno iactu, seu, vt nostrates vocant (hũa mão) plùs lucrari, quam eodem possit perdere? *Resp.* Minimè, nisi alius sciat inopiam ludentis, & tamen velit animi leuandi gratia, aut auaritiæ, colludere. Tunc enim quasi libera est donatio. Ita Sot, immeritò reprehensus à Nau. supra cit.

9 *Int.* Quæ compensatio fieri potest à ludentibus alienare impotentibus? *Resp.* In eodem ludo qui, quod non potest alienare, perdidit, poterit tantùm colludere, quousq; perditum recuperet. Et eodem modo, quando inuicem, qui alienare non possunt, lucrati sunt. Ita intelligendi sunt Angel. *verb. lud.* §. 8. Sylu. §. & *n.* 17. Nauar. *c.* 17. *nu.* 16. Ratio est, quia nemo qui perdidit, quod alius lucrari non potuit, (loquendo ex natura rei) voluit donare, neque perditæ pecuniæ à se dominium abdicare.

10 *Int.* Omnis ne fraus obligat lucrantem ad restitutionem?

tutionē? *Resp.* Minimè sed ea fraus, quæ contra iustitiam est. Et ideo simulare optimam aleatū sortem, vel dissimulare pessimam alearum sortem, atque istiusmodi simulatione, & dissimulatione fallere colusorem non obligat ad restitutionem. Credidetim minimè etiam obligari ad restitutionem colusores, qui scientes ludum fallaciis, & versutiis tractādum, illi incumbunt, quas quidem fraudes, postea deregunt, & vterque dolet à se omnes non fuisse factas. Qualis mos est apud celebriores aleatores.

De regiis Tributis, & vectigalibus. §. 7

1 *Quot sunt genera tributorum.*
2 *Describuntur genera tributorum.*
3 *De materia tributorum.*
4 *An debeatur tributum de re ad propriū vsum empta.*
5 *Quæ tributa teneatur Princeps restituere.*
6 *De causis ad imponenda tributa.*
7 *An cessante causa, cesset tributum.*
8 *Quòd causa tributi debeat esse euidens.*
9 *Quod dubium circa iustitiam causæ ad tributa, debobliget ab iis soluendis.*
10 *An tributa exigi possint à certis tantùm personis.*
11 *De publicanis tributorum.*
12 *An in dubio causæ teneantur subditi soluere tributū.*
13 *De clericis ac religiosis tributa soluentibus.*
14 *De ciſis ad Lusitaniam.*
15 *De præstantiis.*
16 *Quæ tributa teneantur clerici soluere.*
17 *Circa quas merces fruantur clerici hoc priuilegio.*
18 *Virum tributa iusta obligent in conscientia.*
19 *An iustum sit tributum ciſarum.*
02 *Quomodo excusentur mercatores à ciſis soluendis.*
21 *An mercatores rogati à publicano teneantur aperire*

veritā

veritatem.

22 *An liceat vti dolo, vel fraude ad publicanũ fugiẽdũ.*

INTERROGATIO Quot sunt genera tributorum; *Resp.* Quinque, census, vectigal, portorium, pedagium, gabella. 1

Inter. Vnumquodcumque eorum mihi describe. 2

Resp. Census qui à censendo derivatur, eò quòd debeant singulorum opes censeri, vt pro earum quantitate tributa imponantur vulgò nostrates appellant (fiutar) vt habetur *L. Forma. ff. de cens.* est tributum, quod vnusquisq; pro se soluit in signum subiectionis. Patet *L. Ætatem ff. de cens.* Erat olim hic sensus vsitatus: constat 2. *Reg.* 27. *&* *Luc.* 2. modò tamen rariùs imponitur. *Vectigal.* est tributum, quod soluitur de rebus, quæ ad aliquem locum exportantur, aut ibi venduntur. Ita Sylvest. *eod. verb. Portorium* est tributum, quod soluitur de mercibus per mare traiectis in certa quadam domo, quam nostrates vocant alfandega. *Pedagium* (si propriè accipiatur) est illud quod datur à transeuntibus in certo aliquo loco à Principe constituto, vtpotè in ponte, cymba, portu, & similibus. Ita *Cap. Super quibusdam de verb. signif. Gabella* nomen est generale, non minùs latè patens, quàm tributum. Vtrumque enim omnia iura regia comprehendẽrunt.

Int. Quæ est propria materia tributorũ? *Resp.* Est res, quæ solius negotiationis gratia inuehuntur, & exportantur. *L. Omnium. L. vniuers. Cod. de vectigal.* 3

Int. Debenturne tributa, pro rebus, quæ ad propriũ vsũ efferuntur? *Resp.* Minimè. Ita Caiet. & *Sylu. in sum.* & Doctores communiter. Nisi aliter obtinuerit rationabilis consuetudo, vt notauit Nauar. *cap. 13. nu. 22. &* D. Anton. *3. par. tit. 22. §. 1.* vel magnitudo interesse ad vtilitatem Reipublicæ: quia aliter eius 4

necessi

necessitatibus, subuenire nequit.

5 *Int.* Quæ tributa tenetur Princeps tanquam iniustè exacta restituere? *Resp.* Quæ sine causa imposuit, & sine causa exegit. Ita decernitur, *cap. Quia plerique de immunit. eccles.*

6 *Int.* Quæ causa requiritur ad imponenda & exigenda tributa? *Resp.* Necessitas pecuniarum ad sustentanda onera publica, & decentiam regij status conseruandam. Ita post D. Thom. *in opusc.* 21. ad Ducissam Barbanciæ docent alij.

7 *Inter.* Cessante causa cessatne obligatio tributi? *Resp.* Cessat, Ita Caietan. *verb. vectigal.* & Med. *de restitut. q.* 14.

8 *Int.* Hæc necessitas, & causa debetne esse euidens? *Resp.* Ad exigenda vectigalia vetera satis est causa dubia. Ita D. Anton. *3. p. tit. 12. §. 1. c. 4.* Syl *gabel. 3. q. 3.* Probatur euidenter, quia in dubiis melior est conditio possidentis. Noua verò tributa non nisi causa manifesta imponi, & exigi possunt, ac proinde non sufficit causa dubia. Ita iidem Doctores, & patet in *cap prouenit de censib.*

9 *Int.* Quæ dubitatio requiritur circa causæ iustitiam, ad annullandam tributorum obligationem? *Resp.* Eam, quam habent Iurisperiti, probique viri, ac timorati.

10 *Int.* Possuntne exigi tributa à certis quibusdam personis, & non ab aliis? *Resp.* Minimè. Nam ad publicas functiones, & ad publicas vtilitates omnes tenentur, qui expressa lege non inueniuntur immunes. *L. Omne territ. de cens. L. 1. & 2. Cod. de immunit. nemini concedenda. L. Omne, Cod. sine consensu.*

11 *Int.* Quæ tributa cum dubio causæ Rex imponit, possuntne publicani exigere? *Resp.* Possunt: nam in dubiis

dubius subditi obediendo excusantur, *cap. Qui culpabiliter 23. q. 1.*

Int. Tenentur subditi soluere tributa, cum dubio causæ imposita? *Resp.* Maximè, quia in dubiis tenentur subditi parere superiorum iussui. 12

Int. Clerici, religiosi, aut moniales sunt ne exempti à tributis? *Resp.* Ab aliquibus, *cap. Quanquam de cens. in 6.* Sed non ab omnibus. Sunt exempti a pedagiis, & quidagiis. Excommunicantur illa pedagia, & quidagia à clericis petentes, *Quanquam de cens. cit.* Nomine verò pedagij, portorium etiam intelligitur, vt notauit, Caietan. *verb. excommunicatio, cap.* 39. & Nauar. *cap. 27 num. 128.* 13

Int. Quid arbitraris de solutione eisarum? *Resp.* Idem quod de pedagiis, & portoriis, ac proinde illa soluere non tenentur. 14

Int. Quid censes de præstantiis, nostrates Lusitani vocant *fintas*, seu *empreſtimos*? *Resp.* Caiet. arbitratur posse à clericis exigi, nec exigentes, *cap. Quanquam de cens. in 6.* excommunicari. Ita *verb. excommunicatio.* Illius tamen capitis excommunicationem non curo. Puto verumtamen latam esse eam excommunicationem in Cœnæ Domini Bulla. Quidquid Nau. *c. 27. num. 118.* in oppositum videatur opinari. 15

Int. Quæ tributa tenentur clerici soluere? *Resp.* Quæ imponuntur pro re, quæ in communem clericorum cum laicis vtilitatem redundat, vt porrò pro reparatione pontium, fontium, viarum, & similium sine quibus nequeunt ecclesiasticis personis ad vitam necessaria suppeditari. Ita Doctores communiter, *cap. aduersus de immunit. Eccles.* Vno igitur verbo dico, respondendo ad propositam quæstionem, non teneri clericos soluere personalia tributa, tenere tamen soluere tributa realia. Ita enim 16

vocant

vocant huiusmodi vectigalia communia in communem vtilitatem necessaria.

Int. Fruunturne hoc priuilegio clerici circa omnia, quæ euehunt, & inuehunt? *Resp.* Minimè. Illud enim amittunt circa merces, quas emunt ad iterum vendendas, vel commutãdas, cum eas inuehunt, aut euehunt ad negotiationem; *cap. Quamquam de censib. in sexto.* Enim verò de fructibus patrimonij, aut Ecclesiæ, cuiuertuunt, cùm aliquid vendunt, tributa non debent. Secus tamen dicendum est de publicanis eosdem redditus patrimonij, scilicet, aut Ecclesiæ à persona ecclesiastica conducentibus. Enim verò ex patrimonij, aut Ecclesiæ redditibus conducta, & percepta bona, iam bona publicanorum conducentium sunt: illi verò tenentur ad tributa soluenda.

18 *Int.* Obligatne tributum iustè impositum in conscientia de rigore iustitiæ? *Resp.* Obligat. Constat ex D. Paul. ad Romanos 13. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Matth. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Ad quæ loca omnes sancti Patres cum D. Hieronymo, ita decernunt. Et Doctores. *ad cap. Innouamus de cens.* & *capit. Super quibusdam de verb. signific.* Quare, qui in conscientia soluenda tributa esse negauerit, vt hæreticus puniri potest. Probatur, quia vt ait D. Paul. 1 Corinth. 9. *Qui plantat vineam, & de fructu eius non edit? Vel quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? quis militat suis stipendiis vnquam?* Sed Rex est pastor: est agricola: est dux; ergo tenentur subditi illum propriis stipendiis alere. Plura legito apud instruct. *c. 36. quæst. 2. dict. 3.* Hinc contra nulla ratione audiendum esse Nauarrum *cap. 25. nu. 60.* qui absolutè affirmat leges vectigalium non obligare

obligare in conscientia. Quoniam opinio est contra omnium Doctorum sententiam; contra auctoritatem scripturæ, & sanctorum Patrum sensum, & interpretamentum. Deniq; contra rationem, siquidē tributa iure naturali debentur. Quāuis determinatio quātitatis de iure humano sit. Neque negari potest, quòd sicut Principes tenentur in conscientia, & ex officio adhibere curam Reipub. rectè gubernandæ, ita subditos teneri Principibus necessarios sumptus suppeditare. Possumus tamē Navar. sententiam ab hæresi excusare, & errore, ex eo quòd non doceat absolutè tributa non deberi, sed non deberi ante condemnationem, cùm à iustitiæ ministris exigūtur. Etenim post condemnationem ipse ait peccatū esse tributa negare. Deinde *c.17.n.200.* ait ex eo leges tributorum non obligare ad culpam, quia Principes tantùm intendunt obligare ad pœnam post cōdemnationem. Verumtamē hìc Navarri circa huiusmodi leges intellectus est falsus, & oppositus ab ipsis Regibus sæpenumerò declaratus.

Int. Circa tributa pro mercibus vendēdis, asportandis aut importandis posita, quæ nostrates, cisas, vocant, quæro in primis: Tenetur quis quærere publicanum ad illa soluenda? *Resp.* Qui per publicas vias transit, vel in publico loco vendit, tributa non debet, nisi à publicano petantur, ac proinde tuta conscientia potest tacere. Ita Palar. in adnotat. *ad Caiet. verb. vectigal.* Ledesm. sup. medin. *p.2. quæst.66. artic.4.* Angles. *de restitut. vectigal. diff.2.* Instruct. *cap. 36. §. penult.* Sot, & ali. communiter. Probatur, Quia ita receptus est vsus harum legum, & nunquam aliter. Aliæ verò leges contrarium decernentes, nunquam approbatæ sunt, aut receptæ tam in regnis Lusitaniæ, quàm Hispaniæ. Nec sanè videntur posse 19

habere legis vim in conscientia obligantis. Quia potiùs essent in destructionem, quàm in ædificationem; vtpote innumerabilium peccatorum occasionem præbentes, sicuti experimento manifestum est.

20 *Int.* Licetne merces mobiles clam vēdere, & occultare vēditionem, aut eas clam exportare ad euitandam cisæ solutionem? *Resp.* Licet. Et proinde Lusitania, siue diu, siue noctu, quis occultè, vendat, aut transportet, etiam summo mane & per vias ab arbitris remotas eo animo, vt publicanos lateat, & ita à nemine inuentus occultus euadit, tributa non debet in conscientia. Probatur, quia ita recepta est in hoc regno cōsuetudo: & aliter opinari esset peccatis orbē implere. Et cōstat ex ratione. Quia tributa tātū debētur, quātū sufficiūt ad regni, Regisque decentiā: sed hoc tributū cū hac occultatione satis est; ergo &c. Minor probatur, quoniam si sine occultatione ex omnibus mobilibus rebus vēditis decima pars redderetur in conscientia, ærariū non caperet pecuniam. Atq; de his tributis ita absolutè loquuntur, & asserunt victoria. cuius verba refert Instruct. c. 13. & Tab. *verb. pedaginm.* §. 8. Et in hac occultatione fundantur publicani, cùm de tributis soluēdis pro mercibus conueniunt cum mercatoribus in multo minori quantitate, quàm deberetur, si in conscientia, etiam pro rebus occultatis, solueretur. Et quanquam Castellæ, & Lusitaniæ leges oppositum decernant, velintque venditores in conscientia ad hæc tributa obligare, nunquam tamē à populo fuerunt approbatæ, nec receptæ, & ideo non obligant. Sed latiùs de vi, & legum abrogatione, Deo propitio, in propria materia ante Ecclesiæ præceptorum tractationem me rogabis.

Int.

Int. Cùm publicanus interrogat mercatores de mercibus venditis, tenenturne aperire veritatem? *Resp.* Si iuridica fiat interrogatio (quæ talis erit, si mota est ex manifestis, aut saltem probabilibus indicijs de venditione, asportationeue mercium) tenentur veritatem propalare, quam si negent, in conscientia tenentur restituere, licèt non confessi absoluantur à iudice, vel extra iudicium interrogati à publicano non confessi, permittantur abire. Si verò non iuridica fiat interrogatio, (quæ talis erit, si fiat à publicano nullis manifestis, aut saltem probabilibus indicijs de venditione, asportationeue moto) potest mercator amphibologicè negare, imò, & iurare se nil vendidisse, vt ita vel à publicano extra iudicium rogatus ire viam suam sinatur, vel in iudicio à iudice absoluatur. Probatur hæc veritas ex consuetudine optima legum interprete, quæ ita videtur huiusmodi leges interpretata. Et ita vsu tantummodo recepit, & obtinuit praxis. 21

Int. Licètne vti dolo, aut fraude ad ciſam non sol. uēdam? *Resp.* Minimè: imò, qui his vtitur, tenetur in conscientia restituere. Dolo autē vtitur, qui simulat se merces donare, cùm reuera vendat, interrogatusq; à publicano dicit se donare, non vendere. Item fraus committitur, cum clerici, aut aliæ personæ à tributis liberæ, emunt suo nomine ad laicos, aut alias personas minimè exemptas. Et ideo debēt in conscientia tributa soluere. 22

De obligatione restituendi promissa. §. 8.

1 *Quid est promittere.*
2 *An obliget in conscientia simplex promissio.*
3 *Quæ conditiones requirantur ex parte promissarij ad*

obligationem promissionis.

4 *Vtrum qui promisit mente sola, vel in absentia promissarij, teneatur illi manifestare promissionem.*

5 *An leuis acceptatio liberet promittentem.*

6 *Vnde colligitur leuis acceptatio.*

7 *An colligatur leuis acceptatio ex taciturnitate promissarij.*

8 *Quod temporis interuallum inter acceptationem & promissionem annullet promissionem.*

9 *An retractatio promissionis ante acceptationem eam annullet.*

10 *An liceat retractare promissionem ante acceptationem.*

11 *De promissione facta absenti.*

12 *Quæ promissio non obliget sub mortali.*

13 *Vnde colligitur voluntas promittentis obligans ad mortale.*

14 *Quæ promissio obliget sub mortali.*

15 *De vi promissionis in foro ecclesiastico.*

16 *De vi promissionis in foro seculari.*

1. INTERROGATIO. Quid est promittere secundùm Doctorum, vulgíque communem vsurpationem? *Resp.* Est alicui de re bona fidem firmiter dare. De re, dixi, bona, quia de re mala non tenet. Vnde promissio prodiga solùm obligat intra limites liberalitatis, non verò ad excessum. Non dixi, de re meliori. Quia in hoc differt promissio à voto, quòd votum est de meliori, promissio verò de bono. Firmiter, dixi: quia vt sit valida promissio, requiritur deliberatus consensus. Quare inualida est, quæ per vim, metum, aut dolum extorquetur, vt notat Caietan. 2. 2. *q* 113. *dub.* 4. & alij. Metus autem satis est leuis, iuxta Syl. *rest.* 2. §. 7. dummodò fuerit causa, sine qua non, vt aduertit Auctor Instructorij 2. *p. tit.* 30. col. 228. imò etiam erit inualida promissio extor-

ta

ta per nimias preces. Secus si per blanditias. Ita Sot. 4. *iust. quæst.* 7. *artic.* 1. Nau. *prælud.* 6. Lesdesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 5. Nisi tales essent blanditiæ, quæ hominem dementarent, aut per preces importunas cogerent. Et ita videntur loqui Cajet. 2. 2. *qu.* 32. & Med. *de rest. qu.* 20. Hinc etiam egregiè dixit Sylu. *rest.* 2. *dict.* 9. restituendum esse, quidquid ad solam importunitatem petentis, aut blandientis fugiendam donatum est.

Int. Obligatne simplex promissio facta, absq; intentione se obligandi? *Resp.* Minimè. Ita Caietan. 2. 2. *q.* 88. *art.* 1. Sot. 7. *iust. q.* 2. *ar.* 2. Cord. *q.* 156. licèt vtatur verbo promittendi. Ratio est. Quia promissio est quædam particularis lex, quam quisque sibi imponit, ergo non potest obligare vltra promittentis intentionem. 2

Int. Quæ conditio requiritur ex parte promissarij, vt promissio obliget ad restitutionem? *Resp.* Acceptatio. Et ideo optimè dixit Mol. *lib.* 4. *de primogenit.* acceptationē esse de essentia promissionis. Eleganter satis hanc rem exposuit Salomon. Prouerb. 6. illaqueationis metaphora. *Si spoponderis, illaqueatus es verbis tuis.* Nam in laqueo oportet vt pedem injicias, & linea retineat, aliter non illaqueaberis: ita in promissione oportet, vt promittas, & alius acceptet promissionē. Hinc colliges promissionē vt obliget necessariò, debere esse aliquo externo signo declaratā. Quia cū necesse sit, vt acceptetur, nō potest acceptari, nisi appareat promissio; non potest autē apparere, nisi aliquo externo signo manifestetur, hinc fit vt externa esse debeat ad obligandū. In quo differt à voto, quod cū sit promissio Deo facta: Deus autē introspiciat cor, corde tantum proposità, & facta m acceptat. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 88. *art.* 1. & *in* 4. 3

sentent. distinct. 39. q. 1. ar. 1. quæstiuncula. 1. Abulens. *super cap. 5. Leuit. q.* 4. & *super.* 3. *Num. q.* 44. Quam doctrinam, vt communem supponunt Bonauentura *in 4. distinct. 28. quæst.* 4. & alij.

4 *Int.* Tenetur ne promissor interior manifestare promissario interiorem, aut externam occultam promissionem, & quærere ab eo, an acceptet? *Resp.* Affirmat Ledesm. 2. 4. *qu.* 18. *art.* 1. *dub.* 3. Negandum tamen constat ex *L. Absenti ff. de donationibus*: & ex communi sententia. Quia promissio non fuit facta de manifestanda promissione, sed de danda re promissa: hæc verò non debetur, nisi acceptetur. Ex hac doctrina manifestè infertur conclusio certa in materia de voto, scilicèt eum, qui Deo vouit, aut iuramento promisit interna promissione se daturum centum ad nuptum Bertæ orphanæ, teneri votum iuratum coram DEO implere: nullam tamen inde Bertæ emanare debiti vim ex parte promissionis, sed posse commutari in aliud pium opus, sicut & alia pia vota. Quod tamen non posset, si à Berta acceptaretur.

5 *Int.* Si promissarius leuiter acceptet, quanquam promissor intenderit se graniter obligare, manetne liber. *Resp.* Manet. Quia vinculum debebat ex vtraque parte æquè retineri.

6 *Int.* Vnde colligetur quis acceptare? *Resp.* Si dixerit, Facies, si tibi placuerit, aut quid simile. Indubitanter verò si à promittente vnum, aliud petat. Vt si promittas seruum Sempronium, respondeat: da mihi potiùs Pamphilum. Ab vtroque enim dando liberaris. Ita decernitur *L.* 1. *ff. de verb. oblig.*

7 *Int.* Si promissarius taceat? *Resp.* Consentire videtur. & ita obligare promittentem. Quæ taciturnitas,

tas, saltem in promissionibus literalibus, & vtilibus satis consensum declarat. Ita Barthol. *L. 1. Cod. de pact.* & alij, quos refert Couar. ad Rubric. *de test. num.* 13. Imò, & in oneroſis contractibus, quando ex indicijs satis consensus per taciturnitatem manifestari indicatur; vt fit in contractu sponsaliorum, & matrimonij, sicuti decernitur, *cap. vnico de sponsat. inbup. lib. 6.* Quæ quidem indicia, nisi conitarent ex ipsa præcisa taciturnitate, dubia maneret acceptatio. Quia iuxta proloquium satis tritum, qui tacet, nec fateri, nec vtique negare videtur, Et in hoc sensu vera est oppoſita sententia Ant. Gom. *2. resol. cap 9. num. 2.*

Int. Quod interuallum inter promissionem, & acceptationem annullat promissionis obligationem? *Resp.* Solum illud, quod tollit consensum promittentis: ac proinde in cõscientia obligat promissio, quæ perseuerat vsque ad acceptationem, licèt post aliquod interuallum detur. 8

In foro externo iuxta leges Cæsareas. *L. Contin. ff. de verb. obligat.* Glos. ibidem quodlibet interuallum deobligat. Verùm iuxta leges Lusitanas *lib. 4. Ordin. tit. 5.* & castellanas *lib. 3. Ord. tit. 8.* hæc celebritas non requiritur, sed vt in foro animæ, ita in foro iudicij promissio quouis modo acceptata obligat. Potestne promissor soluere fidem datam retractando promissionem, ante promissarij acceptationem? *Resp.* Potest. Hanc veritatem omnes supponũt, cum aiunt solam promissionem acceptam inducere restituendi obligationem.

Int. Peccabitne promissor retractando promissionem ante acceptationem circa rem, quæ postulat impensam considerationem? *Resp.* Nunquam quidem contra iustitiam. Aliquando verò peccabit 9

contra constantiam, & honestatem. Contra quam ex suo genere, nunquam lethalis culpa contrahitur.

10 *Int.* Quæ acceptatio sufficit circa promissionem factam absenti? *Resp.* Ea, quam promissarius dat, factus certior per nuntium, aut Epistolam missam ab ipso promittente. Non verò ea, quam dat factus certior de promissione ab aliquo, qui eam audiuit, nisi promissor eo animo promiserit, vt quilibet posset denunciare promissario. Ita Instruct. 2. *p. cap. 27. col.* 195. cum plurimis, quos citat, & sic iudicandum in vtroque foro poli, & iudicij. Qui animus si non constiterit, iudicanda est promissio nulla ex defectu promittentis intentionis.

11 *Int.* Quæ promissio facta, & accepta non obligat sub mortali? *Resp.* In primis officiosa, quæ fit ad amicorum animos conciliandos, & honestam educationem liberalium, ingenuorúmque hominum ostendendam: vt cum dicitur, promitto me facturum, quidquid in me fuerit. Dono tibi non me, sed mea, & similia. Ita *cap. Cum venissent, de constant.* Deinde, promissio, quæ fit de re parui ponderis: nisi in quauis lege excusat paruitas materiæ. Nec cõtrariũ docuit Sot. 7. *iust. q. 2. ar. 1. ad.* 1. vt illi tribuit Palat. super Caietan. *verb. perfidia.* Tertiò: ea promissio, qua promissor nõ intẽdit se prorsus ex debito iustitiæ obligare, sed ex solo debito honestatis. Quia hoc honestatis debitum non obligat sub mortali. Ita Caietan. 2. 2. *q.* 113. Tabien. verb. *pact.* §. 2. Syl. *ibidem.* 4. Cord. &. Instruct. cit. D. Ant. 2. *p. tit.* 10 *cap.* 1. §. 4. Ricar. *in* 4. *d.* 38. *art.* 3. *quæst.* 3. Hunc verò esse communem obligationis modum, quo in communibus promissionibus se homines volunt obstringere, censuit Caiet. prox. collegitque ex frequenti vsu promissionum: Credo equidem neminem sibi adeo

adeò dirum hostem, vt in liberalibus promissionibus, velit non solùm rem suam liberaliter donare, sed vlteriùs ad donationis exequutionem animam gehennæ obligare.

Int. Vnde colligitur intentionem promittentis se voluisse obligare sub mortali? *Resp.* Ex publico testimonio, quo promissionem confirmauit scripto, aut verbo coram testibus, aut ex alijs indiciis manifestis. Hoc dixerim pro hæredibus promissoris, si obijt ante promissionē satisfactā. Qui si dubitāt probabiliter de hac obligatione, tutò se priori conformare poterunt, quia melior est conditio possidentis. 13

Int. Quæ promissio accepta obligat sub mortali? *Resp.* Ea, qua promissor se vult obligare ex debito iustitiæ: Probatur quia transgressione promissionis grauiter læditur ius humanæ societatis; ergo in ea lethalis culpa committitur. Neque Caietan. censuit promissorem non se posse ex iustitia obligare, sed vt plurimùm velle honestatis, fidelitatisq; obligationem solam contrahere sub veniali. Enimuerò licèt obscurè loquutus sit 2. 2. *q.* 88. *art.* 1. *& 3. ad* 1. *& quæst.* 113. *art.* 1. clarissimè tamen loquutus fuit in sum. *verb. Perfidia.* Quem locum forsan. Sot. non legit, & ideo Caietanum falsæ opinionis insimulauit. 14

Int. Quam vim habet promissio acceptata in foro externo ecclesiastico? *Resp.* Promissio nuda (sic vocant) hoc est facta sine causæ expressione, cōpellitur in ecclesiastico foro adimpleri. Ita decreuit Concil. Tolet. *capit.* 1. *de pactis*, compellitur etiam per maiorem excommunicationem, vt ibidem exprimitur. Vnde satis claret in promissione simplici facta, & acceptata dari aliquando culpam mortalem, si quidem absque illa maior excommunicatio ferri nequit. 15

26 *Int.* Quam vim habet simplex promissio, seu nuda (quam iuris Cæsarei periti appellant nudum pactum) in foro ciuili? *Resp.* In Lusitania appellatur donatio liberalis, & pro ea datur actio, vt patet ex Ordinationibus. Item in tota Castella, vt claret *lib. 5. Ord. L. 3.* Non datur tamen in iure Cæsareo. *L. iur. gent. ff. de pact.* §. *Sed cum*, & §. *Igitur.* Ita censuit D. Thom. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 3. *ad.* 1. Ratio, quæ legislatorem mouit ad permittendum hoc peccatum, quod punit ius canonicum, fuit, vt tollerentur lites quemadmodum aduertit Cou. 2. *p. cap. Quamuis*, §. 4. *numer.* 13. vel ad tollendam occasionem compellendi indeliberatam, vel inconsideratam promissionem, vt vult Gregor. Lopes super *L. 1. tit. 11. partit.* 2. Hæc dixerim de simplici, ac nuda promissione. Nam si iuramento fuit confirmata, graviter obligat in omni euentu si adhuc illius executio bona est. Conclusio est D. Chrysostomi *tom. 1. super Psalm.* 14: colligitque eam ex graui pœna, qua Deus ipse certam factam, & iuratam promissionem fractam puniuit quod tale fuit. Actu. Gabaonitarum illusi, Iosue, & Principes filiorum Israël, iurando promiserunt eis se eorum ciuitates, ac fortunas intactas relicturos, cum reliquas ferro flammisque exscinderent. Ita enim sacer textus Iosue 9. *Fecit Iosue cum eis pacem & inito fœdere pollicitus est, quod non occiderentur, Principes quoque multitudinis iurauerunt eis.* Transactis autem annis sexcentis, regnante Saule, rupta pace; non est statum promissis, ocidisque eos & eorum destruxit vrbes Saul: Puniuit verò Deus fractam fidem morte ipsius Saulis, & filiorum, vt narratur 1. *Reg. vltimo.* Insuper acerbissima fame trium annorum, iam regnante Dauid, cuius suppli-

cij

eij causam, cum Dauid à Deo peteret, responsum accepit huiusmodi. 2. Reg. 21. *Propter Saul & domum eius, quia occidit Gabaonitas.* Quod cum audisset Dauid, Gabaonitas rogauit, quid vellēt sibi restitui pro damno, ijsque postulantibus duos tradidit filios Saul, & quinque nepotes ex filia Michol eruci affigendos in pœnam. Quod supplicium Chrysostomus perpendens certam colligit sententiam hisce verbis. Si ergo post sexcentos annos Deus iusiurandum vindicauit, & cum alij iurassent, alij qui iusiurandū violarunt, pœnas dederunt, quid patiemur, qui peieramus.

CAPVT. XVI.

De obligatione restituendi donationem.

De acceptatione requisita ad valorem donationis. §. 1.

1 *Vtrum ad donationis valorem ob pias causas requiratur acceptatio.*

2 *An reuocari possit donatio promissa post certum tempus.*

3 *An donatio reuocari possit facta ad diuisionē cum alio, ante ipsam diuisionem.*

4 *An reuocari possit donatio facta absenti, & acceptata à suo procuratore.*

5 *An teneantur hæredes donatoris reddere donationem quæ in vita non fuit acceptata à donatario absente.*

6 *Succeduntne hæredes donatorij, qui obijt ante donationis acceptationem.*

7 *An possit reuocari donatio facta infanti ante vsum rationis, & à tutore suo nomine, acceptata.*

Interrogatio. Sicut ad promissionis, ita & ad donationis obligationem requiritur, (vt suppono) acceptatio, loquendo ex natura rei. Requiriturne etiam cum facta est ad pias causas? *Resp.* Negat

gat Couar. *3.p.rub.de test.n.13.& 1.resol.cap.14.nn.14.* Iulius Clar. *de donation.q.12.decis.381.* cum plurimis quos citat, aiúntq; esse opinionem communem. Affirmant. Angel. & Sylu. *verb. pollicitatio*, & videtur satis manifesta sententia *L. 1. de pollicit.* Dicendum tamen ex legibus, ac iure Cæsareo solùm dari facultatem cuilibet priuatæ personæ acceptãdi donationem in pias causas, nisi tamen acceptetur, in conscientia non obligare, ac proinde ante acceptationẽ donatorem posse eam retractare.

2 *Int.* Dedit Titius equum Petro ea conditione, vt post annum illum reddat Francisco, potestne ante expletum tempus donationem illam secundã reuocare? *Resp.* Potest. Ita Bart. *in L. Quis Romæ §. Flauius ff. de obligat. ver.* & multi alij, quos refert Gomez ad *L. 4. Tauri. n. 29.* Mol. iurist. *4. de primog. num. 74.* Nauar. in Apolog. *reddit quæst. 1. monit. 71.* Cou. *resol. cap. 4.* Clarissimè id decernitur. *L. Aristo. ff. de donation.* vbi talis contractus appellatur innominatus: in contractu verò innominato licèt recedere, dum res integra est, iuxta leges & iura, quæ refert Cou. proxime. cit. *n. 117.* Ratio totalis est, quia iste iudicatur fuisse consensus tali modo donãtis, vt nolet intra tempus à se facultatem reuocandi donationem abdicare. In foro tamen conscientiæ standum est donatoris voluntati, & non legum præsumptioni, ac proinde si illa fuit absoluta, donatio tenet: si non constiterit, quia donator post reuocationem obijt, standum probabilioribus indicijs.

3 *Int.* Donauit Titius Petro absolutè centum hac conditione, dummodò cum Francisco absente diuidas, potestne donator reuocare donationẽ diuisionis? *Resp.* Si donatio facta fuit intuitu absentis, & illius ratione Petro præsenti facta fuit, reuocari non

potest, quia ibi data fuit acceptatio, & vera donatio: si verò illa facta fuit intuitu Petri præsentis, & in illius solam vtilitatem, potest quidem, quia ibi non fuit vlla acceptatio. Exemplo res patebit. Attulit tabellarius bona nuntia fœminæ de amasio, fœmina amore perdita, vt tabellarius amasio ferret centũ, dedit tabellario ducentos aureos, dicens, diuidite inter vos. Ita Couar. 1. *resol. c.* 24. *n.* 13. §. Tertio apparet. Nam centum dedit propter amasium, non verò propter tabellarium.

Int. Qui donauit absenti, cuius procurator legitimè acceptauit donationem, potestne illam reuocare ante donatarij propriam acceptationem, an tenetur illam expectare? *Resp.* Rem non inuenio apud Doctores solutam. Vnum certum est, non teneri donatorem ante donatarij expressam ratihabitionem rem donatam tradere, vel mittere, Crediderim tamen ad huiusmodi ratihabitionem expectandam obligari. 4

Int. Obijt donator antequam donatarius acceptaret, aut ratam haberet donationem suo nomine factam, tenetne talis donatio, ita vt hæredes ad illam obligentur? *Resp.* Tenet quidem. Ita Mol. Iurista *lib.* 4 *de primogent. num.* 66. & Couar. 3 *par. rubr. de test. n.* 13. Ratio illorũ est, quia hæredes succedunt obligationi reali defuncti, cùm igitur donator teneretur donationem acceptatam reddere, ita & illius hæredes, licet post obitum donatoris pro locorum longitudine acceptata sit. 5

Int. Mortuus donatarius ante donationis acceptationem, vel ratihabitionem factam ab eo, qui poterat suo nomine acceptare, succeduntne hæredes illius in donationis acceptationem? *Resp.* In hac re attẽdenda est donatoris intentio, colligendaq; ex probabilibus indicijs, & iuxta eam iudicandum. At- 6

que ita interpretandæ sunt leges, quas pro vtráque parte adducunt Mol. & Cou. locis citatis.

7 *Int.* Donatio facta infanti ante rationis vsum, & à tabellione acceptata, vel alio, qui iure potest acceptare, estne reuocabilis, an expectari debet infantis ratihabitio? *Resp.* Expectanda est infantis ratihabitio, & ante illum irreuocabilis est. Ita Cou. in *resol. cap.* 14. *num.* 13. probárque ex iure, cùm multis iuris doctoribus, quos refert. Imò Mol. Iurista *lib.* 4. *de primogenit. cap.* 2. *n.* 75. probabiliter credit huiusmodi donationẽ non egere acceptatione, sed acceptam esse à iure. *L. penultim. Iubemus. Cod. de manicip. liber.* ad finem.

De insinuatione requisita ad valorem donationis. §. 2.

1 *Quid est insinuatio.*
2 *De celebritate requisita ad insinuationem.*
3 *Quæ donatio est irrita facta absque insinuatione.*
4 *Ad quam partem donationis annullandam requiritur insinuatio.*
5 *An donator possit renunciare iuri celebritatis insinuatiuæ.*
6 *Cuius rei donatio est irrita absque insinuatione.*
7 *An omnis donatio excedens summam à legibus permissam donari, indigeat insinuatione.*
8 *An sit valida donatio omnium bonorum præsentium.*
9 *An sit valida donatio omnium bonorum tam præsentium, quam futurorum.*
10 *Quas ob causa possit quis se priuare potestate testãdi.*
11 *An teneatur donatarius restituere donatori excessum vltra summam à legibus concessam donari.*
12 *An leges annullãtes donationis excessum vltra summam taxatam, prohibeant donatarium excessum.*

13 *An*

13 *An teneat donatio iurata, què ad excessum vltrà summam à legibus taxatam.*

14 *Ostenditur, quæ modo leges irritantes excessũ donationis, non sint prohibentes simul.*

15 *An quis possit renuntiare iuri insinuationis.*

INTERROGATIO. Quid est insinuatio requisita ad donationis validitatem? *Resp.* Est manifestatio donationis in iudicio approbante illam iudice, vt bonam, & absque vi, dolo, aut fraude liberè factam. 1

Int. Quæ celebritas requiritur ad insinuationem? *Resp.* Iure Lusitano huiusmodi approbatio fieri debet à Rege, regijsuè Senatorib⁹ *libr.4.Ordi.tit.54.* interrogandíque non tantùm donans, sed etiam vicini de libera donantis voluntate. Iure verò Castellano satis est, si fiat à supremo Gubernatore loci, *lib. 9.Ordin tit.4 par.5.* 2

Int. Quæ donatio est irrita, facta absque insinuatione? *Resp.* Est ea, quæ excedit quingentos solidos. *L.vlt. Cod. de donation.&* Instituta *de donation.§.alij.* Iure Lusitano. *lib.4. Ordin. tit. 54.* quæ fit à viro vltra trecentos aureos, à fœmina verò vltra centum quinquaginta. Iure Castellano idem decernitur, quod iure Cæsareo, si pro solido aureum nummum intelligamus *lib. 1. Ordin. tit. 4. par.5.* Solidum verò esse aureum nummũ volunt Greg. supra legem nonam *tit. 4.par.5.*& Cou. *de collat nummismatiũ,§.2.num.* 10. Quoniam verò tempore promulgationis iuris Cæsarei, & Castellani maior erat rerum copia, & pecuniarum inopia, modò verò è contra, rectè notant Iurisperiti, iuxta mentem legislatoris valere modo, donationem maiorem quingentis solidis, nimirùm vsque ad septingentos. Ita Iulius Clarus in 3

suis

suis sent. *lib.* 4. §. *donatio. quæst.* 5. & ita se iam in iudiciali foro obtinuisse asserit Iason. *L.* 1 §. *ex his ff.* 2. *verb. obligation.* Imò Donnas *de cel. reg. iur. regul.* 229. *limit.* 19. asserit validam esse vsque ad mille aureos: quem sequitur Iolius Clar. vbi supra. Ratio est manifesta, quia valor est formalis ratio pecuniæ, vt pecunia est (vt iam dixi, cùm de vsura egimus) & ideo, eo aucto, aut minorato, augenda est pecuniæ summa, aut minuenda. Et ideo in omni lege, & pro omni regno attendendum est promulgationis tempus, & perpendendus tunc pecuniarum valor respectu tẽporis donationis. Quod maximè aduertendũ est pro infligendis pœnis cõtra fures: nam fieri potest, vt pro pecuniarum caritate in vno tempore magnæ à legislatore decernantur pœnæ, quæ mitigandæ sint alio, cùm auro regnum abundat, & minoris æstimatur, quàm anteà.

Int. Quantùm est irrita donatio absque insinuatione vltra summam à lege taxatam? *Resp.* Quò ad excessum tantummodo. Ita apertè declarauit legislator Lusitanus loco citato.

Int. Valebitne cũ renunciatione huius celebritatis facta ad ipso donatore? *Resp.* Minimè. Neque ad hoc ius renunciandum habet potestatem donator. Ita Iulius Clarus, 1. *p. legis.* 2. de rescindend. *vend. n.* 25. post Bartholum, quem citat, & alios.

Int. Cuius rei donatio est vltra summam dictam irrita absque insinuatione? *Resp.* Rei præsentis, non futuræ. Et ideo non est irrita donatio facta à filio de vsu-fructu bonorum aduentitiorum ipsius filij. Ita Gom. 2. *resolut. cap.* 4. *n.* 10. Nec etiam illa, qua promittitur summa quotannis, non excedens singillatim prohibitam quãtitatem, *L. 1. Sancimus.* §. *Si quis autẽ. Cod. de donat.* iuxta Bart. & Bald. & Doctores communiter,

muniter, quos refert Gom. *cit. cap. num.* 10.

Int. Indigetne omnis donatio insinuatione, quam excedit dictam summam? *Resp.* Minimè & ideò non ea indiget donatio remuneratoria pro seruitio pretio æstimabili. Neque quæ fit ex contractu oneroso. Neque quæ fit ob reciprocam donationem sibi factam. Ita Doctores communiter, vt videre est decisum apud Gom. *decis.* 213. 302. 163. Ratio est, quia istæ donationes non sunt simpliciter liberales, sed potiùs ex quasi contractu: do, vt des: vel do, quia dedisti. Item neque ea donatio, quæ fit in pias causas, hoc est Ecclesiæ, pio loco, pauperibus. Ita Felin. Bart. Ioannes Andr. & alij, quos refert, & sequitur Dyn. *regul.* 224. *n.* 6. & Gabrielius *lib.* 3. *de donat. conclus.* 1. *n.* 28. Angel. *don.* 1. §. 20. Sylvest. *ibid. quæst.* 4. Probatur. Quia, vt habetur in Auth. Cæsar. optima mensura Ecclesiæ donatorum est immensitas. Item donatio facta ab Imperatore, seu principe non recognoscente superiorem, seu facta ipsi Principi *L. Sancimus L. penul. Cod. de donat.* & Authentic. super eandem legem; sanctimus cit. Item donatio facta à iudice, seu magistro militum in fauorem militiæ, ita decernitur legibus cit. Item donatio facta causa dotis. *L. vlt. Cod. de iure dotium.* Item donatio pro reficienda combusta, aut collapsa domo, quamquam diuitis sit. 7

Int. Estne valida donatio omnium bonorum præsentium, quamquam illa omnia bona non excedant summã taxatã absque insinuatione? *Resp.* Iure Castellano irrita est. *L. 69 Tauri*, vbi Gomes latè id probat. 8

Int. Estne irrita donatio omnium bonorum, tam præsentium, quàm futurorum? *Resp.* Irrita quidem. id decernitur tam iure Cæsareo, quam iure Castellano, quod affert Gomes. *L. 69. Tauri*, atque etiam iure Lusitano. *lib.* 4. *Ord. tit.* 44. §. *penult.* Ratio legũ est,

quia est contra bonos mores, & ipso naturæ iure illicitum priuare hominem iure testandi, absque rationabili causa. Ac proinde sola irrita esset donatio, in qua donans nihil sibi reseruaret vnde spem decenter testandi habere posset, vt notant Bart. & plurimi quos refert Couar. *lib.* 3. *resol. c.* 12. & Iulius Clarus in sentent. *lib.* 4. §. *donatio.*

10 *Int.* Quæ esset iusta causa se priuandi potestate testãdi, & ideo valida donatio? *Resp.* Paupertatis amor, omnia pauperibus distribuendo, vel piis operibus, iuxta Christi seruatoris consilium. Matth. 19. *Vade vende omnia, quæ habes, da pauperibus & veni sequere me.* Ita communis sententia cum Bart. quæ refertur *lib.* 4. *cõmunium opinionum.* Deinde ingressus religionis, vt notauit Pincian. *lib.* 2. *succession.* §. 18. *n.* 292.

11 *Int.* Qui donatarius vltra licitam summam maias accepit, teneturne in conscientia restituere donatori excessum? *Resp* Minimè quidem Ratio est, quia leges irritantes illum donationis excessum, sunt præsumptiuæ, suspicantes dolum, vim, aut fraudem, atq; ad illa tollenda requirunt insinuationis celebritatẽ. In foro verò conscientiæ standum est veritati. Cum igitur constet donatario de libera donatoris voluntate, tutò potest retinere excessum.

12 *Int.* Tua quidem resolutio ex alia pendet: an scil. leges prohibeant fieri excedentem donationem? *Resp.* Minimè quidẽ prohibent, quia nullũ est verbũ (vt patebit perscrutanti) quod hanc prohibitionem contineat. Imò Bal. Angel. & alij quos refert Gregor. supra id asserunt. Et confirmat præscripta forma, à Legislatore Lusitano *lib.* 4. *Ordin. tit.* 54. vt scilicet fiat donatio, & postea insinuationis, quò ad excessum, perscrutatio.

13 *Int.* Donatio facta absque insinuatione per excessum,

sum, iurata tamē, valetne in foro externo? *Resp.* Valet. Ita Iulius Clar. §. *cit. quæst.* 18 & Gabrielius supra; aiuntque esse communem opinionem. Ratio est, quia leges irritantes excessum donationis, præsumunt dolum, aut fraudem: hæc autem præsumptio satis tollitur per iuramentum.

Int. Quomodo fieri potest, vt donatio absque insinuatione sit irrita, quò ad excessum, & non sit prohibita? *Resp.* Ratio est, quia istæ leges irritantes excessum sunt ex iis, quæ licèt propter bonum commune principalius tamen propter bonum singularium condita sunt; & ideo ita in vtilitatem cuiusq; dant irritandi actionem, vt minimè prohibeant factum. Ita Nau. *in comment. Iub. not.* 31. *nu.* 51. & Cou. 2. *p. relect. cap quamuis.* §. 2. *num.* 7. cum aliis, quos refert. 14

Int. Potestne quis renunciare iuri insinuationis? *Resp.* Potest. Patet *L. Si quis conscrib. Cod. de pac.* vbi decernitur posse quemuis renunciare his, quæ in suum fauorem constituta sunt. 15

De reuocatione donationis. §. 3.

1 *Reuocari potest donatio propter mutuationem rerum, & propter ingratitudinem.*

2 *Virum reuocari possit donatio propter adulterium, vel stuprum commissum à donatario.*

3 *An ingratitudo donatarij facta, post beneficium, quo affecit donantem, causa sit sufficiens ad reuocandam donationem.*

4 *Reuocari potest donatio propter insperatam filiorum natiuitatem.*

5 *Quo iure insperata filiorū natiuitas reuocet donationē.*

6 *Insperata filiorum natiuitas non reuocat donationem, cum illius meminit donans.*

7 *Vnde colligetur talis recordatio.*

8 *An post ortum insperati filij donatio sit iure naturali revocata, & nulla.*

9 *An sint restituendi fructus rei percepti ante filiorum natiuitatem.*

10 *Post filiorum natiuitatem subticuit donans & fructus rei donatæ non petiit: sunt ne illi restituendi.*

11 *Vtrum filij post patris obitum possint donationem petere quam pater viuens, cum posset, non revocauit.*

12 *An pater qui post filiorum insperatam natiuitatem potuit donationem revocare, & non revocauit, dum filij viuerent, possit post illorum mortem, donationem revocare.*

13 *An revocari possit donatio facta post aliquorum filiorum natiuitatem propter subsequentium filiorum ortum.*

14 *An insperata filiorum natiuitas irritet donationem factam ob causas pias.*

15 *An subsequens filij secundi natiuitas irritet donationem factam primo filio.*

16 *De donatione facta extraneo sub plenitudine, quamuis habeat postea filios.*

17 *Quis censetur extraneus.*

18 *De donatione facta extraneo absolutè.*

19 *De donatione facta per mandatum.*

20 *An sit absolutè verum proloquium Iuristarum.*

21 *Mandatum re integra expirat morte mandantis.*

1 INTERROGATIO. Quibus ex causis revocari potest donatio? *Resp.* In primis ex mutatione rerum. Ita D. Thom. 2.2 *q.* 110. *artic.* 3. *ad* 3. Caietan. 2.2. *q.* 113. *dub.* 4. Abulens. *q.* 265. *supra c.* 5. *Matth.* Quæ mutatio tanta esse debet, vt ponderatis circumstantiis rerum, & personarum, satis esse in causa censeatur

tur transgrediendi promissionem, & donationem. Secundò, etiam licet donationem iam firmam, & obligatoriam reuocare propter ingratitudinem donatarij *L. vltim. Cod. de donat.* iure Castellano *l. penult. tit. 4 partit. 5.* iure Lusitano *li. 4. Ord. tit. 55.* Ingratitudo verò satis probatur per grauem iniuriam donatori præsenti, vel absenti factam. Quæ verò ea sit in vtroque foro relinquitur prudentis iudicio, iuxta easdem leges. Sed est manifesta cum donatarius percussit donatorem ligno, lapide, aut ferro: si illi violentas manus iniecit, vel graue damnum procurauit.

Int. Estne alia ingratitudinis species donationem reuocans iuxta easdem leges? *Resp.* Adnumerarunt aliqui adulterium donatarij cum vxore donantis, & stuprum cum filia. Ita Card. de Lara sup. *L. si quis à liberis.* idem iudex *nu. 58. & 59.* Sylu. *donatio 1. qu. 13.* cum pluribus, quos citant. Ratio eorum est. Quia vbi eadem ratio est, eadem videtur esse iuris dispositio, iuxta *L. Illud ff. ad legem Aquiliam.* Hoc tamen fundamentum falsum est in legibus pœnalibus. Et ideo oppositam sententiam tenent Gloss. *L. In condemnatione ff. de regul. iur.* Bald. sup. *L. vlt. Cod. de donat. reuoc.* vbi expressè id videtur decretum. Nam cum quinque apposuisset reuocandi causas, ait. Ex his tantummodò causis donationes euertuntur. Præterea, cùm res sit dubia, & incerta circa legislatoris mentem, in fauorem delinquentis inclinandum est. Nec mirum, si leges hanc ingratitudinis causam impunitam reliquissent, cùm multa alia peccata permittantur. 2

Int. Supersest adhuc graue dubium. Vtrum propter ingratitudinem donatarij, possit donans donationem reuocare, si priùs ab ipso donatario, aliis 3

beneficiis affectus fuit? *Resp.* Affirmatiuè respõdendum puto, si donatio non facta fuit in remunerationem priorum beneficiorum, sed simpliciter ex beneficentia. Secus si ob talem remunerationem fuit impensa. Et hac ratione conciliari possunt Tiraquel. *L. si vnquam.* & Iason. *L. Si pecunia. ff. Si certum petatur,* cùm negant. Atque Guillelm. & Albert. super eandem legem, quos refert Pinel. 3. *par. L.* 1. *Cod. de bon. mater. num.* 62. cùm affirmant. Quia aliquando est pura donatio, & reuocari potest; aliquando est remuneratio & tunc reuocari nequit.

4 *Int.* Reuocarine potest donatio propter inspe-ratam filiorum natiuitatem? *Resp.* Potest. Ita expressè decernitur *L. Si vnquam. Cod. de donation. reuoc.* & *L.* 8. *titul.* 4. *part.* 5.

5 *Int.* Hæc donationis reuocatio ob filiorum inspe-ratam natiuitatẽ, fictè ex solo iure positiuo an etiam naturali? *Resp.* Etiam ex iure naturali. Habet enim illam annexam conditionem, nisi filios postea suscipiam. Et ideo rectè dicit Salicetus. *L. Si vnquam* citata, illud ius positiuum esse meram declarationem iuris naturalis.

6 *Int.* Quid, si donans tempore donationis de filiis fortitan nascituris cogitauit? *Resp.* Non potest tunc donationem reuocare. Ita Iul. Clarus. § *citat. donatio-qu.* 22. aitque esse communem sententiam.

7 *Int.* Vnde satis colligetur in foro externo hęc filiorum recordatio? *Resp.* Si donatio facta fuit in contractu matrimonij, aut dotis. Ita Tiraquel. Boetius, & alij quos refert Gabriel *lib.* 3. *conclus.* 2.

8 *Int.* Est ne irrita ipsa donatiõ ipso iure naturali post ortum statim filij? *Resp.* Maximè Ita Doctores super leges citatas, & Glossæ, Quanquam donatarius iam rem donatam possideat. Quanquam donans

iuraue

iurauerit donationem, vt asserunt Bald. & Bart. sup. *l. Titiam* 5. *Si imperator. ff. de legat.* 2. & Doctores communiter. Ratio est quia iuramentum habet fundamentum in validitate, aut donationis nullitate, & tantum valet, & obligat, quantùm illa.

Int. Suntne restituendi fructus rei donatæ per- 9
cepti ante filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè. Ita Archid. & Ripa, quos refert Gabr. sup. *nu.* 88. quia iusto titulo possessi, & comparati.

Int. Si donans post filiorum natiuitatem subticeat 10
facitne sibi fructus donatarius toto tempore taciturnitatis? *Resp* Facit, nec filij possunt, tacente patre, donationem reuocare. Iason, Faber, Cynus, & alij, quos refert Gomes. *L.* 8. *tit.* 4. *partit.* 5. & sequitur. Imò ad ipsam donationem reuocandam, & obligationem restituendi fructus perceptos requiritur declaratio voluntatis donatoris reuocantis. Ac proinde in foro iudiciali solùm iudicantur fructus percepti post litem contestatam. Ita Gama *decis.* 40. Quæ decisio sequenda etiam in foro conscientiæ, si aliundè non constet expressa donantis retractatio.

Int. Permisit pater donans donatarium res dona- 11
tas possidere, nec retractauit ante obitum. Possuntne filij illam post patris mortem reuocare? *Resp.* Si pater donans sui iuris conscius, tacuit, & aliundè constet ex amicitia, aut coniunctione sanguinis inter illum, & donatarium, tacuisse, quia voluisse censendus est denuo donasse post filiorum natiuitatem, & ita filij non possunt donationem reuocare. Hæc videtur fuisse mens Iul. Clar. §. *donatio. q.* 23. Si verò è contra se res habeat, possunt, & hæc videtur fuisse mens Gabriel. sup. *concl.* 2. *num.* 23. Bald. & aliorum, quos citat Grego. *L.* 8. *partit.* 5. vt secuti Albertinum,

12 quem ipse refert.

Int. Si donans ante filiorum procreationem post eorum ortum donationem non reuocauit, & illi ante retractationem moriatur, potestne illam post eorum mortem retractare? *Resp.* Crediderim non posse, censendumque libere iterùm donasse, siquidem sui iuris conscius res donatas à donatario non petiit. Ita Bart, vt fatetur Iul. Clar. §. *donatio q.* 23. post mortem verò filiorum non datur ratio reuocationis.

13 *Int.* Donatio facta post aliquos filios natos, reuocaturne per subsequentium filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè Ita Iul. Clar. §. *donatio q.* 23. Probatur quia æquo planè amore, paulo plùs minùsue pater priores, & posteriores filios diligit; ergo non est verisimile non fore donaturum propter filios posteà natos, quod non negauit propter filios iam antè procreatos, imò regulariter loquendo impensius pater priores, quàm posteriores filios deperit.

14 *Int.* Donatio facta Ecclesiæ, vel alij causæ piæ, redditurne irrita propter subsequentem filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *1. resolut. a.* 19. Gomes. 2. *resolut. cap.* 4. *num.* 11. cum Barth. communi, quæ sententia. Ratio est, quia nemo præsumendus est velle suo bono spirituali filios anteferre. Hæc doctrina intelligenda est, & sequenda pro vtroque foro, circa ea, quæ secundùm iura potest pater absque liberorum præiudicio donare, vt infra videbimus.

15 *Int.* Donatio facta vni filio redditurne irrita, propter subsequentem filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè Ita Couar. & Gomes proximè cit. Ratio est, quia nequaquàm præsumendus est pater voluisse, cùm donauit, posteriores filios prioribus anteferre. Si tamen meum proprium iudicium in hac quæstiuncula roges; à citatis auctoribus (pace dixerim, tantorum præce-

præceptorum) dissentio, arbitror enim omnem patrem in omni actu, realiter loquendo, velle filios ad æqualitatem redigere: hæc autem non seruabitur, si priori facta donatio non reuocari posset per posterioris natiuitatem: ex hac igitur præsumpta voluntate reuocabilem censeo in vtroque foro illam priorem donationem.

Int. Si pater ante filiorum procreationem donet 16
extraneo expressis verbis, aut saltem probabilibus indiciis indicando se velle donare, quamuis postea habeat filios: tenetne donatio? *Resp.* Tenet, quò ad partem, quam sine filiorum præiudicio pater donare poterat. Est communis Doctorum sensus, & ratio manifesta.

Int. Qui in hac materia censetur extraneus? *Resp.* 17
Quicúnque non est filius legitimus, quanquam sit consanguineus, imò etiam si sit filius spurius in incestu vel sacrilegio, imò & filius naturalis. Ita Doctores communiter.

Inter. Si huic extraneo fiat donatio absolutè, sine 18
declaratione, licèt postea donanti nascantur filij, valetne donatio, quòd ad partem, quam pater poterat absque filiorum præiudicio donare? *Resp.* Minimè. Ita Gomes *L.8 partit.5.* in Scolio (De sua mulher) Ratio est, quia nequaquam præsumendum patrem voluisse hos extraneos legitimis filiis anteponere.

Inter. Dixisti supra donationem minimè reuocari 19
per mortem donatis ante donatarij acceptationem: nunc rogo, an reuocetur per eandem mortem, cùm non absolutè tradita fuit, seu concessa, sed mandata? *Resp.* Reuocatur. Ita Mol. *disput.* 263. Sanches *lib. 1. disput.6.num.7.* manifestè id decernitur. *L. Mãdatum. Cod. mandati.* vbi dicitur mandatum de re integra morte domini finiri, clariùs *L.2.§. sed si quis, de donat.*

Ita textum interpretatur Couar. Rubrica *de testam. 3.p.num.13.*

20 *Int.* Patasne in vniuersum veram illius legis Mandatum determinationem, scilicet mandatum re integra expirare morte mandantis? *Resp.* Minimè. Atq; in primis fallit, cùm mandatum est rei, quam post mandantis mortem mandatarius exequatur. Ita habetur. *L. Si verò §. vlt. ff. mandati*, & Gloss. citatæ legis Mandatum. Item fallit, cum mandatum est ad pias causas. Ita Couar. 1. *resol. c.* 14. *nu.*16. & probat ex *L. Si pater. ff. & aliis*, & ideo si quis mandauerat dari eleemosynam, & ante distributionem obiit, eleemosyna est facienda. Ita defendit cum plurimis, Tiraquel. *de priuileg. pia causa. n.*82. & 132. & *de priuileg. Scholastic.* 85. Item fallit in fauorem dotis, & fauore scholasticorum iuxta opinionem Tiraquelli cit.

De donatione conditionali. §.4.

1 *Quæ sunt genera donationis.*

2 *An donatio conditionalis valeat ante impletam conditionem.*

3 *Virum donans possit reuocare donationem conditionatam, acceptatam à donatario, ante impletam conditionem.*

4 *An mortuo donatario ante impletam conditionem: donatio veniat ad eius hæredes.*

INTERROGATIO. Quot sunt genera donationis? *Resp.* Multiplicia, sed in duo eam plenè distribuere possumus, in puram, & non puram. Non pura est, in qua apponitur, vel conditio, vel causa. Et ideo diuiditur, vt genus in modalem, conditionalem, causalem & demonstratiuam tanquam in species.

Int. Donatio conditionalis valet ante impletam conditionē? *Resp.* Minimè Ita Syl. *donat.* 1. *q.*18. Anto. Gom.

Gom. 1. *var. resolut c.* 12. *n.* 29. Ratio est quia donantis voluntas pendet ab illo eventu futuro.

Inter. Estne liberum donanti revocare donationem conditionatam acceptatam à donatario ante impletam conditionem? *Resp* Minimè. Sed expectare tenetur conditionis eventum, & si, vt conditio postulat inuenit, tenetur ad implendam donationem. Ita Sylo. *donatio.* 1. *q.* 15. & alij. 3

Int. Hæc donatio conditionalis à donatario acceptata transmittitne spem ad hæredes, si donatarius ante impletam conditionem moriatur? *Resp.* Transmittit, & ideo hæredes donatarij possunt illam requirere in iudicio. Non tamen ita se res habet in legato sub conditione relicto: legatario enim mortuo ante impletam conditionem, legatum redit ad hæredes delegantis. Vtrumque probat Covar. *in quæst. predict. cap.* 28. *num.* 4. 4

De donatione modali. §. 5.

1 *Quid sit modus.*
2 *An modus annullet, vel suspendat donationem.*

INTERROGATIO. Antequam dicas de modali donatione explica quid sit modus? *Resp.* Modus appellatur in donatione grauamē, quod apponitur donatario. V. G. dono tibi centum, vt ædifices domum. 1

Int. Modus suspenditne vel annullat donationem, cùm non impletur? *Resp.* Minimè, si purus modus sit, quia donatio perfecta fuit, quanquam apponatur grauamen. Dixi (si purus modus est) quia aliquando transit in conditionem. Hinc enim habent, & validitatem donationes factæ obtento, vel apposito grauamine turpi tacitè, vel manifestè, vt quæ fiunt fœminæ ad stuprum, vel testi ad periurium, vel iudici ad iniquam sententiam ferendam. Nam donationes 2

intelli

intelliguntur factæ absolutè, grauamen verò turpe non est implendum. Donationes etiam factæ apposito grauamine honesto, licèt non impleatur, vt dono ad ædificandam domum. Licèt enim exgratitudine quis teneatur grauamen subire, si tamen non subeat, non teneatur quicquam restituere, quia donatio fuit absoluta.

De donatione Causali §. 6.

1 *Quid est causa.*
2 *Quæ donatio causalis est invalida.*
3 *De eleemosynis factis ob paupertatem vel sanctitatem emendicatam.*
4 *Quid dicendum de ostiatim emendicatis eleemosynis.*
5 *Cui faciendæ est talium eleemosynarum restitutio.*

1 INTERROGATIO. Antequam dicas de donatione causali: dic quid est causa? *Resp.* Causa in subiecta materia est id, propter quod præsens, aut præteritum fit donatio: explicari verò solet per particulam. Quia pauper, quia consanguineus, quia curasti hæc negotia.

2 *Int.* Quæ donatio causalis est invalida? *Resp.* Quæ fit ob causam, vt finem, & talis causa non existit, cùm enim donatio habeat vim à libera donantis voluntate, voluntas verò donantis est dare si existat talis causa, & non aliter, ea non existente, non est donantis voluntas: Est verò donatio valida, quando causa fuit tantùm impulsiua, sine qua donans non moueretur ad donandum, quia donatio fuit omninò libera. Ita omnes.

3 *Int.* Quid censes de eleemosynis factis intuitu, & causa paupertatis, aut sanctitatis, cum re vera non sit paupertas, nec sanctitas? *Resp.* Res est adeo à Doctoribus agitata, vt quid inter eos constet, fermè ignoretur. Veritas quidem est, si donans animum habeat tantum

tantummodò dandi, si vera sit paupertas, & sanctitas, propter quas dat, & non aliter, donationem tantum valere, quantùm vera est paupertas, & sanctitas, aut falsa, quia donatio non extenditur vltra donantis intentionem; & ideo hypocrita, & fictus pauper ad restitutionem tenetur, vel non tenetur, iuxta donantis intentionem. Hæc veritas adeo manifesta est, vt probatione non indigeat. Ita Alens. *in* 4. *p. quæst.* 89. *memb.* 3. Altisiod. *lib.* 4. *de restitut.* Adrian. *in* 4. Mol. *disput.* 210. Nauar. *cap.* 27. *num.* 107. Nec admittenda distinctio Caietan. *verb. restitut.* de eo, qui se fingit ad solam simulandam paupertatem, aut sanctitatem: nam validitas donationis non pendet ex intentione donatarij, sed solius donantis. Atque ideo hæc causalis donatio, virtualiter est conditionalis.

Int. Quid dicendum in praxi quotidiana? *Resp.* 4
Crediderim cum distinctione esse loquendum: nam vel eleemosyna fuit in magna quantitate, vel in minima, vt regulariter fieri solet. Dico igitur, si fuit in magna quantitate existimandum donatorem inuoluntariè, & inuitum dedisse; ac proinde non transtulisse dominium: si verò fuit in minima, dedisse absolutè pro Christi amore. Et in hac minima quantitate vera est Soti *opinio* 9. *iust. q.* 7. *ar.* 3. *ad* 4. & Molin. citata disput.

Int. Cui facienda est talis restitutio? *Resp.* Pau- 5
peribus dixerunt Alens. Adrian. Medin. & Nauar. locis citatis. Eorum ratio est: quia dantes Christo dederunt: & ideo Christi hæredibus sunt restituenda, hæredes verò Christi sunt pauperes, & pia opera. Verior tamen est Soti opinio afferentis esse faciendam donatori. Probatur ex argumenti adducti retorsione, quia donans ob sanctitatem, vel fictam pauper-

tatem

tatem, nec Christo, nec pauperi voluntariè donauit, cum non subsistat causa, seu potius conditio, sub qua dedit huic particulari pauperi, & non alij. Quæ ratio Molinam Theologum conuicit loco allegato ad assentiendum Soto. Fateor veram esse opinionem oppositam, si iuxta eorum placitum facienda esset monasteriorum eleemosynarum restitutio. Cum enim aliter fieri non possit, ob multitudinem donatorum censenda est eorum voluntas esse, vt fiat aliis pauperibus.

Quantum possunt vxores donare. §. 7.

1 *Quæ possunt vxores donare.*
2 *Ob quas causas possit vxor inuito marito eleemosynas facere.*

1 INTERROGATIO. Circa personas donantes, quæro in primis, quid vxores donare possint? *Resp.* Ad interrogationi satisfaciendum suppono de consuetudine nostræ Lusitaniæ, & iure Castellæ administrationem omnium bonorum, etiam paraphernalium, atque etiam opera, & vxoris industria acquisitorum ad solum maritum pertinere, nisi aliter in matrimoniali contractu stabilitum fuisse. Dico igitur *primò*, Tam in Lusitaniæ, quam in Castellæ regno, etiam sine viri consensu citato, vel expresso, potest vxor facere eleemosynas, & donationes quas mulieres eiusdem status, & conditionis cõmuniter facere solent. Ita Doctores omnes: nam ea censenda mariti voluntas. Dico *secundò*. Etiamsi maritus huiusmodi moderatas donationes facere vxori prohibeat, potest vxor eas facere. Ita D. Thom. *in 4. d. 15. q. 2. ar. 5.* Nauar. *cap. 17. nu. 153.* Abul. *cap. 6. Matth. q 57.* Angel. Syl. & alij. Mol. *disp. 274.* Probatur, quia in primis vxor meritò potest existimare intentionem mariti solùm esse, illã ab immoderatis donatio

donationibus deducere, prohibendo etiam moderatas. Deinde, quia in eo euentu maritus est irrationabiliter inuitus: enim verò vxor nõ est mancipiũ, sed socia bonorum, ac proinde eam, vt sociam in decenti statu tenetur maritus sustentare: ad decentiam verò status pertinet has tenues eleemosynas, & donationes impendere. Dico *tertiò*. Quia secundùm ius commune vxor habet non solùm dominium verùm etiam bonorum paraphernalium, & propria industria, & labore acquisitorum administrationem vbi viguerit ius commune potest vxor de huiusmodi bonis eleemosynas & donationes, etiam inuito, & contradicente marito facere. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 82. *art.* 8. Palud. *in* 4. *d.* 15. *qu.* 2. *art.* 6. Gab. ibid. *d.* 16. *quæst.* 4. Sylu. & Angel. *verb. eleemosyn.* Ratio est in propatulo, quia in administratione horum bonorum est vxor perfecti sui iuris, nec marito subiecta.

Int. Ob quas causas potest vxor inuito marito eleemosynas facere maiores, quàm secundùm status decentiam, & consuetudinem mulierum eiusdem conditionis facere poterat, & donationes? *Resp.* Certum est id posse facere ad vitandum notabile corporale damnum mariti. Ita Palud. Gabr. Nauar. & plerique alij. Probaturque exemplo Abigail. 1. *Reg.* 25. Et præterea ratione, quia damnum viri temporale in ipsam etiam vxorem bonáque familiæ redũdat. Tota controuersia est, an id facere queat ad euitandum damnum mariti spirituale. Affirmat Nau. & Sylu. quos sequitur Toletanus *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 87. Negat meritò Mol. quoniam spirituale mariti damnum, non ita in vxoris damnum, & familiæ vt temporale redundat, atque vt extraneus nequit pecunias alterius furari ad impendendas sacrificiis, pro euitandis peccatis domini, ita neque vxor, &c.

Quantum

Quantum possint mariti donare. §. 8.

1 *Quantum possint mariti donare ex rebus domesticis seu mobilia, ita appellantur.*

2 *An donatarius qui accepit à marito quod non poterat donare, teneatur vxorem mouere, vt cogat eum numerare donationes in sua parte.*

3 *Quantum possint mariti donare de rebus immobilibus.*

4 *De donationibus factis concubinis.*

5 *An donatio mariti facta concubinæ sit ipso iure nulla.*

6 *Ad quam restitutionem teneatur maritus vxori ob bonorum profusionem.*

7 *Ad quam restitutionem teneatur ob perdita in ludo.*

1 INTERROGATIO. Quas donationes facere possint mariti? *Resp.* Quoniam hac de re loquendum censeo, & scio, iuxta cuiusque regni particulares leges, dicam quid in hoc nostro Lusitano legislator statuerit. Ius igitur regni huius *lib. 4. Ord. tit. 64.* statuit circa bona mobilia, vt si ea, vel pecuniam maritus donauerit sine vxoris consensu, teneatur ipse, aut eius hæredes soluto matrimonio donationum copiam accipere in partem, quæ illi contingit, exceptis remuneratoriis donationibus, & factis ad pias causas, dummodò immensæ non sint, si enim immensæ sint & in vxoris præiudicium factæ, potest eas annullare. Hæc lex politicè interpretanda, vt rectè notat Mol *disputat. 275.* ac proinde iam vsu receptum est, vt quemadmodum diximus de vxore, ita maiori cum ratione dicendum est de marito, potléq; cum inscia, imò repugnante vxore, donationes leuis momenti facere, quas recta bonorum administratio efflagitat, neque eas in partem postea accipere tenetur.

2 *Ins.* Circa hoc de mobilibus bonis ius, quæro vlteriùs, an donatarius, qui scit maritum inscia vxore donare

donare, quod non potest, teneatur illam, aut hæredes eius monere, vt cogant eum accipere donationes in suam partem? *Resp.* Tenetur. Ita Nauar. *nu.* 155. loci citati. Si verò vxor insciо marito donauit, & donatarius scit illam nolle accipere donationes in partem, nõ solùm tenetur maritum admonere; sed si id ad resarciendum damnum per bona vxoris non sufficiat, tenetur ad donationum restitutionem. Ita rectè obseruauit Molin. loco superiori.

Int. Quid statuit circa bona immobilia? *Resp.* Eodẽ *lib.* 4. *tit.* 48. statuit, ne sine procuratione, & expresso vxoris consensu illa vel donet, vel alienet, vel vendat donationemque ipsam, alienationem, & venditionem cassat, nullamque reddit. 4

Int. Quid statuit circa bona, quæ dedit concubinæ? *Resp.* Statuit *lib.* 4. *Ordinat. tit.* 66. vt quidquid maritus concubinæ, vel alij fœminæ, cui carnaliter sit affectus, dederit insciа vxore, possit eadem vxor, etiam dum est in potestate viri, vel etiam post seperationem causa mortis, vel diuortij factam, intra quatuor annos illud iudicio repetere eamdémque actionem concedit vxoris hæredibus quiæ ante maritum obijt, & intra idem tempus. Statuit præterea, vt quidquid maritus concubinæ vendiderit, vel pignori dederit, possit vxor absque pretio reddito recuperare. Quæ lex intelligenda est in foro contentioso, quod præsumit alienationem factam fuisse in vxoris fraudem, tectámq; nomine venditionis, & pignorationis. Enim verò si vxori oppositum constiterit, scilicèt maritum accepisse pretium, tenetur illud reddere, vt rectè notauit Mol. loco. cit. Liberam præterea harum rerum à cõcubina recuperatarum ius nostrum administrationẽ concedit vxori ad quosuis vsus, & donationes. 5

5 *Int.* Estne ipso iure nulla donatio facta à marito concubinæ? *Resp.* Minimè. Imò dominium rei mobilis in concubinam translatum est, si maritus vxorem velit seruare indemnem ex proprijs bonis, quod quidem facere tenetur. Et ideo concubina vxori quidquam ante latam sententiam non tenetur restituere, nisi maritus nolit damnum vxori datum ex proprijs bonis resarcire. Idem dicendum de donatario, quò ad excessiuas donationes, vt æqua ratio manifestè indicat.

6 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur maritus vxori faciendam de lucris communibus profusè consumptis, absq; vxoris consensu? *Resp.* Ad nullam illum obligat Nauar. *num.* 155. *cit.* atque maritum posse illa lucra, dum matrimonium persenerat absque restitutionis nota impendere, quia est illorum administrator; citátq; pro sua sententia Lupum in rub. *de don. inter vir. & vxorem.* Oppositam sententiam mordicus defendit Tolet. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 115. & proinde posse vxorem in morte viri ex mariti bonis occultè compensationem accipere. Quia iura, quæ decernunt lucra esse communia, par dominium, & possessionem æqualem vxori tribuunt atque marito. Illa enim effusa impensio bonorum lucratorum non administratio, sed dissipatio fuit, pro sua sententia adducit Couar. Hæc Toletani sententia pro nostro regno Lusitano omninò sequéda. Ita docuit Mol. *disput.* 275. his verbis. Cum maritus iniuriam vxori faciat dissipando bona vtrique communia, dicendum est, si quid insumpserit de bonis super lucratis, vel superfluè donando, vel, vt se liberet à delicto sua culpa commisso, vel cùm meretricibus, aut alio modo cum vxoris iniuria, teneri sumere in partem, quæ ipsum contingit.

Int.

Int. Quid dicendum de perditis à marito in ludo? 7
Resp. Negat Toletan. citatus nullam restituendi dari obligationem. Ratio illius est, quia ludus est fortunæ contractus, & vt perdere, ita lucrari poterat, vnde sicut amissa in alio contractu oneroso communia sunt, etiã vt lucrata, ita & in hoc contractu, &c.

Quantum possunt Religiosi donare. § 9.

1 *Quæ possint religiosi donare.*

INTERROGATIO. Quæ potest Religiosus donare? *Resp.* Religiosus, vel est prælatus, vel particularis: de prælatis dico *primò*. Prælatus religiosorũ potest ex conuentus facultatibus, tùm competentes eleemosynas facere, tùm liberales donationes, quas recta administratio postulare videtur, intra quantitatem, quæ illi ex superiori præscripto non prohibetur. Ita Molin. *disput.* 266. cum D. Thom *in* 4. *d.* 15. *qu.* 2. *art.* 5. Abul. *quæst.* 10 *in cap.* 6. *Matth.* Med. Cod. *de eleemosyn. qu.* 4. Nau. *cap. Non dicatis, num* 11. quanquam Nau. perperam prælatiam appellat beneficium ecclesiasticum, & nimium hanc potestatem extendat. Dico *secundò*. Religiosi particulares, qui nullam habent bonorũ monasterij administrationem, dum in monasterijs versantur, nihil sine superioris facultate donare possunt, etiã ad pias causas, & eleemosynas. Dico *tertiò*. Iidem particulares religiosi, dum à monasterio ex licentia peregrinantur, vel studiorum causa alibi commorantur eleemosynas, & donationes de suo viatico facere possunt, quas honesti seculares suę qualitatis, & honesti scholastici facere solent. Ita Nauar. *cap. Non dicatis. num.* 8. D. Thom. 2. 2 *qu.* 32. *art.* 8. Ratio est, quia hæc est præsumpta prælatorũ suorum voluntas. Dico *quartò*. Si prælatus alicui particulari religioso concedat 1

facultatem dandi rem aliquam ad ſuum arbitrium, illam donare non poteſt in turpes cauſas, ac proinde donatarius illam monaſterio reſtituere tenetur: quia illius rei nunquam comparauit dominium. Dico *quintò*. Si prælatus religionis certã ſummam alicui religioſo tribuat foris commorãti ad victum, & veſtitum quotannis, ita vt ad nil ampliùs teneatur, poteſt talis religioſus ex ſua ſuſtentatione donationes facere in eleemoſynas, & pias honeſtáſq; cauſas. Ita Mol. ſupra. Quia hæc eſt præſumpta religionis voluntas, pacto expreſſa. Dixi, ad pias, & honeſtas cauſas, quia ad turpes, nec ipſe prælatus licentiam concedere poteſt: nam illius poteſtas in ædificationem, non in deſtructionem. Ideo ſi (quod omẽ Deus auẽrtat) religioſus profeſſionis oblitus aliquid meretricibus daret alienum eſt, & à meretricibus monaſterio reſtituendum.

Quantum poſſunt filij-familiãs donare. §. 10.

1 *Quæ poteſt filius familias donare.*
2 *Quæ ſunt bona, quaſi caſtrenſia.*
3 *Quæ ſunt bona aduentitia.*
4 *Quæ ſunt bona profectitia.*
5 *Inter quæ bona computanda quæ filius-familias bona parentum lucratus eſt.*
6 *Inter quæ bona computanda, quæ filius famil. domi parentum ſuo opificio acquirit.*
7 *An poſſint parentes remunerare laborem maiorem alicuius filij præ cæteris.*
8 *Reſpondetur directè propoſitæ dubitationi.*
9 *Quid poſſint minores donare.*

1 INTERROGATIO. Quæ poteſt filius-familias donare? *Reſp.* Præmitto quatuor eſſe bonorum genera,

nera,quæ filius familias habere potest. Primum est castrensium. Secundum quasi castrensium. Tertium aduentitium.Quartum profectitiũ.Castrensia bona, quamuis Nauar.c.17.n.141.definit ea bona,quæ filius in bello acquirit: quia pendet ex arbitrio Principis, ac legum disposition,hæc, vel illa bona castrensia appellantium, simpliciter definiri nequeunt, vt aduertit Mol. sup. Nisi dicamus esse ea bona, quæ militiæ, castrorumuè causa secũdùm legum expressam, vel interpretatiuam dispositionem acquirit filius,ideo ea singillatim adnumerabo. Sunt *in primis* bona castrensia militum stipẽdia, & ratione militiæ ab ijs acquisita. Ita *L.Castrense.ff.de Castr. pecul. L.1. Cod.de Castr. pecul.* Inter milites verò computantur omnes,qui exercitui,castris, triremibus ad prælium paratis inseruiunt.Sunt *secundò* bona castrẽsia,quæcumque dantur filio fam. ad bellum proficiscenti in militiæ auxilium, à quocunque dentur. Sunt *tertiò* bona castrẽsia,quæ cuilibet donantur,vel legato relinquuntur, quauis militiæ occasione.Vt quia illum legans cognouit in bello, vel quia illustre illius factum audiuit.Ita *L.si fortè.L.Castr.L. Diuus Adrianus ff.de Castr. pecul. Quartò* ea, quæ quis comparauit in seruitio & palatio Regis. *L.vnic.C.de Castr. Palatin. pecul.12.*Hinc colligit Gomes.*ad L.29.Tauri* esse bona castrẽsia, quæ pater filio dat ad sumptus in regio palatio, nõ secùs atq; ad sumptus in castris. *Quintò* ea,quæ emuntur eisdem bonis castrensibus.*L.1 Cod. de pecul. Castr.lib.12.Sextò* quæ quis ludo lucratur cũ pecunia castrensi. Et quæ cum peculio castrensi negotiatur.Ita Molin.Probárque, quia vt damnum in negotiando,peculio ipsi cedit,sic debet, & lucrum cedere Patet ex *L.Pater militi. ff. de Castr. pecul.* id clarissimè decernente circa seruum pertinentem

ad peculium castrense, qui quidquid lucratur peculio acquirit.

2 *Int.* Quæ sunt bona quasi castrensia? *Resp.* Vt dixi de bonis castrensibus, ita de quasi castrensibus, aiéq; non posse ea æquè benè vna definitione circūscribi. Numerantur verò inter quasi castrensia bona, velut præcipua, quæ filius familias acquirit ex officio publico, vt aduocati, iudicis, tabellionis, medici, aut alicuius artis ex septem liberalibus professoris, & à fortiori scientiæ alicuius superioris, vt Theologiæ, vel vtriusq; iuris. Ea verò bona talia sunt, licèt non publico stipendio, sed peculiari industria comparẽtur, vt rectè cũ Bald. adnotauit Sylu. *verb. pecul. q.* 10. Et quæ illis ratione officiorũ liberaliter donantur; vt libri, vel equi, vel quid simile, iuxta Barthol. *L. similiter. ff. de Castr. pecul.* At verò iuxta ius Lusitanũ etiã propinæ, quæ in scholis dari solẽt graduatis. Ita *l.* 4. *Ord. tit.* 97. §. 18. Numerãtur deinde ea, quæ à Rege, Regina, vel Principe donantur. *L. Cũ multa C. de bon. quæ lib.* Ita iuxta Lusitanum ius quæcunque ad matrimonium dantur à quibuscunque, modò ascendentes non sint per lineam rectam *lib.* 4. *tit.* 97. §. 10. Item quæ clerici ex suo officio acquirunt. Ita Nau. *c.* 17. *n.* 142. & præterea, quæ ipsi clerici sua industria acquirunt, & quę extranei illis ad patrimonium donãt. Ita Molin. *dis.* 231. & claret ex Authent. presbyteros, Clerici verò hoc in loco intelliguntur, solùm ij, qui, iuxta Concil. Trid. gaudent priuilegio fori. Dixi, quæ ab alijs, quàm à parentibus illi dãtur in patrimonium. Quia patrimonium à parentibus acceptum, adhuc numeratur inter perfectitia bona, nam id adducere tenetur ad partitionem cum alijs fratribus,

Int.

Int. Quæ sunt bona aduentitia? *Resp.* Hæc item 3
definire perdifficile. Sunt tamen ea, quæ filius-familias suo labore, & industria comparauit. Horum bonorum dominium est penes filium, vsus fructus est penes patrem. Ita *L. Cùm oportet*, *L. Non solùm C. de bon. quæ. lib.* Sunt tamen nonnulli casus, in quibus pater nec habet vsumfructum horum bonorum. *Primus*, quando aliquid filio familias donatur, aut testamento relinquitur, ea conditione, vt vsusfructus etiam sit penes filium, hę enim donationes, & legata inter aduentitia bona adnumerantur. *Secundus*, quando aliquid filio familias donatur patre renuente. *Tertius*, quando ipsemet vsusfructus filio legatur, aut donatur. Quia vsusfructus est quædam seruitus, & seruitutis non est seruitus. *L. 1. ff de vsufructu. Quartus*, quando intra duos menses post matris mortem, pater non fecit inuentarium. Ita decernunt leges Lusitanæ, *lib. 4. Ordinatit. 98.*

Int. Quæ sunt bona profectitia? *Resp.* Sunt ea bona, quæ de bonis parentum filio familias aduenerunt. Item ea quæ filio familias principaliter propter parentes donata sunt. Ita *L. Cum oportet.* iuncta Gloss. §. *igitur. instit. Per quas pers.* Horum bonorum, tam dominium, quàm vsus fructus est penes parentes, præter ea, quæ filio dantur in patrimonium ad sacros ordines suscipiendos, & quæ filię dantur ad dotem, vel filio ad nuptum. Nam horum bonorum dominium, & vsusfructus est penes filios, neque in collatione bonorum veniunt in aggerem. Dixi, principaliter propter parentes, nam quæ filio donantur propter parentes minùs principaliter, tam 4

quò ad dominum quàm quò ad vſum fructum ſunt ipſius filij: & ideo appellantur bona aduentitia, non profectitia. Ita Bald. *L. Cùm oportet* cit. Sylu. & alij, quos refert, & ſequitur Molin. *diſp.* 233.

Habet tamen exceptionem oppoſita regula in iure Luſitano *lib.* 4. *Ordin. tit.* 97. §. 10. & 11. Vbi decernitur, vt ea, quæ cauſa dotis à quocunque, dummodò conſanguineus aſcendens in linea recta non ſit, patri dentur ad coniugium filij, aut alterius deſcendẽtis à ſe, quamuis intuitu ſolius patris donentur, cenſeantur, vt bona caſtrenſia nec filius teneatur ea deducere in ſuam legitimam, niſi id expreſsè à donatore declaretur. Item §. 12 eiuſdem legis, idem decernitur circa bona, quæ intuitu patris, aut aui, Rex transfert abijs in certum filium, aut filiam.

5 *Int.* Eſtne bonum aduentitium, an profectitium, quod filius fam. bonis parentum lucratus eſt? *Reſp.* In iure Luſitano res eſt determinata. Nempe, ſi filius vel ſolutus, vel coniugatus domi parentum ſit, & illorum victu, veſtitúque vtatur, quidquid proprio labore, & induſtria in negotiandis parentum bonis acquiritur, parentibus acquirit, veniendúmque eſt ad æqualem cum alijs fratribus collationem. Ita *lib.* 4. *Ord. tit.* 97. De iure communi vult Nau. poſſe filium poſt parentum obitum exigere pretium laboris & induſtriæ, ac proinde maiorem bonorum partem, quàm alios fratres accipere. Ita *cap.* 17. *n.* 144. Oppoſitum tamen tenendum in praxi docet Mol. *diſp.* 234. probátque multis iuribus, & rationibus. Addit verò ibi rem ſatis rationi conſentaneam, nimirum filium famil. ſibi acquirere lucra, quæ facit ex occulta negotiatione, quamuis pecunia clam negotio dato, ipſorum parentum ſit. Ordinationémque Luſitanam ſolum loqui de bonis, quæ filius domi parentum

rentum, & sumptibus sustentatus facit ex negotiatione ab ipsis parentibus præscripta. Ratio eius est optima. Quia in illa negotiatione occulta filius se exponit periculo proprij damni: si enim illa occulta negotiatio malè cedat, tenetur restituere parentibus, & fratribus; ergo æquitas postulat, vt eram fruatur lucro: illius enim in omni negotio ex iustitia est lucrū, cuius fuit periculum damni; & ideo quia in negotiatione, ex parentum facta præscripto, periculum damni est parentum, ita & lucrum.

Int Quid dicendum de filio familias, qui domi parentum viuens, illorum bonis alitur, circa bona quæ opificij sui labore acquirit? *Resp.* Dico *in primis* Non tenētur parentes illum ex proprijs bonis alere, quamuis possint, sed possunt ab eo alimenta exigere ad ipsius congruam sustentationem. Imò relinquere in testamento alimenta, quæ in tali filio alendo insumpserunt, vt eorum pretium ad collationem afferat cum alijs fratribus. Dico *secundò*, Reliqua lucra ex proprio labore, & opificio comparata filius fam. sibi acquirit. Ita Ordinationes Lusitanæ proximè citatæ. Dico *tertiò*. Huiusmodi lucra, vt filius fam. sibi acquirat, requiritur, vt expressis verbis parentibus declaret se sibi velle laborare, occare, ferere, & metere, vt ita loquar. Ita Nauar. & Molin, locis citatis. Dico *quartò*. Filius, qui domi parentum commoratur, & illorum bonis nutritur, exercétq; laborem, & opificium suum, nihil protestatus de sibi comparando lucro, censendus est velle totū parentibus acquirere & amore filiali condonare. Quamobrem nequit postea à parentibus, aut eorum hæredibus id exigere. Quæ veritas pro regno Lusi- 6

tano in monte posita est, vt aduertit Moli. loco allegato.

7 *Int.* Possuntne parentes remunerare filium, qui præ cæteris rem eorum auxit in negotiandis bonis ipsorum parentum, vel in exercendo suo opificio; *Resp.* Possunt, neq; tenentur filij adducere id cum alijs fratribus ad collationem. Ita secundùm ius cómune censet Barth. tract. de duobus fratribus, & *L. 1. ff. de collat. bon.* Nau. *cap. 7. num. 144.* Sylu. *pecul. 1. q. 19.* & *donat. 2. q. 7.* Cou. *cap. Cùm in offi. de test. num. 11.* Et quamuis ius Lusitanum videatur oppositum decernere *lib. 4. Ord. tit. 97.* loquitur de donationibus simpliciter liberalibus, non verò remuneratorijs.

8 *Int.* Tempus est propositæ dubitationi respondéndi: dic igitur, quæ potest filius famil. donare? *Resp.* Dico *primò.* Filius famil. si pubes sit, potest libere donare de bonis castrẽsibus, aut quasi castrẽsibus, iuxta exercere circa illa alios contractus. Dico *secundò.* Si filius famil. habet vsum fructũ, & administrationem bonorum aduentitiorum, vel quia lõgè degit à patris domo, vel quia pater id permittit, nec ea petit, potest de ijsdem bonis validam donationem facere. Quæ tamen donationes ab eodem possunt in iudicio reuocari, conceditur que illi beneficium restitutionis in integrum si repetat. Dico *tertiò* De bonis profectitijs, quorũ dominiũ, & vsus fructus ad parentes pertinet, nil potest filius donare, etiam in eleemosynas, & pias causas. Neque item de bonis ijs aduentitijs, quorum vsus fructus, & administrationem pater habet. Mol. *disp. 277.* Dico *quartò.* Quando filius peregrinatur, vel in scholis, aut Regia curia parentũ sumptibus alitur, regulariter præsumendum est parentum esse voluntatem, vt filius ea donet in eleemo-

eleemosinas, aut in alia quæuis insumat, quæ reliqui eiusdem conditionis, & status communiter impendere solent. Sed in hac re attendenda est parentum maior, minorue voluntas, & iuxta eam plus, minúsue ad quosuis vsus largiendum. Alioqui quidquid contra hanc voluntatem consumit in ludo, in meretricio, vel alia re indecora, iniustè impendit, & tenetur afferre partitionem bonorũ cum alijs fratribus, ad quam eamdem restitutionem etiam tenẽtur collusores, & meretrices.

Int. Quousque Minores, non quia impuberes filij sunt, sed quia curatores, tutoréque habent, donare possunt? *Resp.* De ijs, quæ illis ad sũptus à tutoribus, curatoribusué conferuntur, licèt domi curatorum non sint, licitè, validèque donare possunt. Dico *secũdò.* Quia alimenta illis à curatoribus debita, etiam necessaria ad honestas recreationes, & moderatas eleemosynas, donationes liberales includunt, quas illi, sui iuris facti, licitè, & honestè facere possent, has omnes, licèt curatoribus repugnantibus, facere possunt. Dico *tertiò.* Quę huiusmodi Minores contra curatorum præscriptum in turpibus rebus obliguriunt, licèt mortaliter peccent obliguriendo, non tamen restituere tenentur. Ratio est, quia suum consumunt. Possunt tamen eas curatores repetere: & ipsismet Minoribus, si notabiliter se læsos videant, conceditur restitutionis beneficium in integrum. Interim verò, dum non repetuntur, potest eas donatarius retinere. Dico *quarto.* Quas donationes, & eleemosynas ipsi Minores facere licitè possunt, possunt etiam eorum nomine curatores, & tutores. Ita Molin. sup. Med. *in. Cod. de. eleem.* Palud. *in 4. d. 15. q. 3. art. 7.* Arm. *verb. eleemos.* 9

Quan-

Quantum possunt donare serui. §. 11.

1 *Quæ possunt donare serui.*

1 INTERROGATIO. Quæ possunt donare serui? *Resp.* Antequam propositæ quæstioni respõdeam, præmitto, quæ scio de dominio rerum circa seruos: ex hac enim cognitione pẽdet interrogationis solutio. Dico igitur, quanquam verum sit regulariter illud Iuristarum proloquium, quicquid acquirit seruus, domino acquirit, fallit tamen in aliquibus euẽtis. *Primus* est, cùm pactum fit inter seruum, & dominum, vt quotidie, aut certis temporibus certum quid domino soluat, reliquum verò de suis laboribus sibi reseruet. Quod quidem frequenter in Lusitania fit, & multa mancipia hac se via à seruitute liberãt. *Secundus.* Si dominus aliquid seruo donet ad liberũ vsum, quasi liber esset: Aut velit aliquid seruum habere, vt suum quomodolibet conquisitum. Nam vt inter dominum & seruum, non quà seruus est, sed quâ homo, potest esse pactum, ita & donatio, vt experimur in manumissione, quę semel concessa, iam absque iusta causa reuocari nequit. *Tertius.* Si seruo à domino, aut ab aliquo, aliquid pro iniuria sibi illata, aut dãno, in ijs quę domini potestati non subiacẽt restituatur. *Quartus.* Si quid seruo donetur, aut ea conditione relinquatur, vt nõ domini, sed solius serui sit. Quæ libera conditio à donatori poni potest, & à domino non acceptata donationem reddit nullam, conditio vero satis est indicijs probata. *Quintus.* Si seruus bonis suis, quorum est dominus, aliquid acquirat, vel ludendo, vel negotiando, sine obsequiorum domini præiudicio. *Sextus.* Cum sine obsequiorum præiudicio, à cibis sibi datis, quicquam subtrahit. Ita Molin. *disp.* 38. Toleran. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 219. Dico igitur I. Seruus ex bonis, quorum

quorum dominium habet, liberè & licite potest donare, & alienare, vt libuerit; Probatur. Quia verus dominus, & administrator eorum est. Dico II. Seruus ex bonis domini, nec ad pias causas aut eleemosynas, quicquã præter illius voluntatem subtrahere potest. Quòd si donet, & peccat, & ad restitutionem tenetur. Similiter donatarius, cui seruus donauit tãtum, quantum bona, ac mala fide à seruo accepit, vel habet, vel consumpsit, contra, an iuxta domini voluntatem secundùm regulam communem restituendi, ita Mol. disp. 277.

De discrimine inter donationem ob causam mortis, & vitæ. §. 12.

1 *Quod sit discrimen donationis causa vitæ, & causa mortis.*
2 *Quæ donationes inter coniuges viuos sunt validæ.*
3 *Quæ donatio causa mortis est eo ipso nulla.*
4 *An in reuocata donatione reddendi sint fructus rei donatæ.*
5 *Quæ solemnitas requiritur ad donationẽ causa mortis.*
6 *Vnde colligitur donationem esse factam causa mortis.*
7 *Vnde colligitur donationem esse factam causa vitæ.*
8 *An hæc donatio, dono tibi, & tuis hæredibus, sit donatio causa mortis.*
9 *An donatio causa mortis indigeat acceptatione donatarij.*

INTERROGATIO. Quod est discrimen inter donationem factam inter viuos, & factam causa mortis? *Resp.* Donatio inter viuos, acceptata, nondum tamen tradita, regulariter reuocari nequit. Donatio verò causa mortis, etiam post traditionem reuocari potest à donatore, quatenus viuit. Ita habetur. *L. Cùmque ff. de condict. ob causam.* 1

L. Cùm

L. Cùm quis de condict. causa dat. Ita tradunt Gom. & Greg. *ad. L.* 10. *tit.* 4. *par.* 5.

2 *Int.* Quæ donationes inter coniuges valent, etiam inter viuos? *Resp.* Multæ. In primis eæ, quæ fiũt inter Principes non superiorem recognoscentes. Deinde quæ fiunt ad ædium igne combustarũ reparationẽ. Tertiò, eæ, quæ fiunt compensationis, aut remunerationis gratia. Sed de hac re, quia potius ad iudicium spectat fori, quàm poli, videant iudices, si libuerit. *lib.* 4. *Ordin. Luſit. tit.* 65. Molin. *diſput.* 289. & 290. Nauar. *cap.* 17. *n.* 149. vbi plurima de hac donatione inter viuos.

3 *Int.* Quæ donatio causa mortis censetur eò ipso reuocata? *Resp.* Quam donatarij mors anteuertit, superstite ipso donante. Ita habetur *L. Nonius. ff. ſi certum petatur.* L. *ſi mortis c.* L. *Senatus. ff. de mort. cau. don.*

4 *Int.* per reuocationem teneturne donatarius non solum rem donatam, sed fructus etiã perceptos restituere? *Resp.* Tenetur, quia licèt donatarius acquisierit dominium reuocabile rei, mortis causæ donatæ, nõ tamen vsus fructus, nisi id à donãte exprimatur. Ita Barr. ex multis iuribus, quæ refert Gomes. *1. var. c. ap.* 4. *num.* 21. Ratio est, quia tam res ipsa, quàm fructus censetur tantummodò donari post mortem donatoris, antea verò, quantum solummodò donator consenserit.

5 *Int.* Quę celebritas requiritur ad donationis validitatem causa mortis? *Resp.* Requiritur in primis, vt fiat corã quinq; testibus. Sed de hac re legatur Couar. in *rub. de teſtam. n.* 11. vbi iudices multa inueniẽ.

9 *Int.* Quæ signa ostendunt donationem esse causa mortis; *Resp.* Si in donatione mentio mortis fiat quò ad substantiam donationis, non verò executionis, est donatio causa mortis. Nam si fiat mentio mortis in ex-

in exhibitione donationis vt si Titius dicat: dono tibi dummodò me sinas frui rei vsu, est donatio inter viuos; quia per solam executionis dilationem, natura contractus non mutatur. Ita tradunt Abb. Domin. Accurtius, & alij, quos refert Couar. 3. *p. rub. de testam. num.* 25. *& 2. p. num.* 13. Cum Gom. *sup.* Præterea, si donans est morti vicinus, & ægritudinis periculo motus donat, quamuis mentionem mortis non faciat. Ita Ripa, & alij, quos refert Couar. 3. *p. ad rub. de testam. num.* 21. maximè cum ipsum mortis periculum donationis causam reddat. Consonat. *L.* 2. *ff. de donat. caus. mort.* Tertiò, si donans in eodem mortis periculo dicat, relinquo, donatio est causa mortis. Ita Cou. sup. Cùm Didone, & alijs.

Int. Quæ signa ostendunt donationem esse causa vitæ? *Resp.* Egregium signum est, si apponatur clausula de ea non reuocanda. *L. Vbi donat. ff. de donat. caus. mort.* Ita Couar. 2. *par. rub. de testam. num.* 17. Duennas. *Regu.* 27. & alij plurimi. Deinde. Si donans promisit se semper donationem ratam habiturum. Ita Cou. 2. *part. citata. numer.* 13. Neque obstat. *L. Si aliena. ff. de donat mort. caus. §. Marcellus*, vt illam interpretantur Accurtius, Barth. & alij cum Couarru. 3. *p. rub. de testam. num.* 23. 7

Int. Quid censes de hac donatione. Dono tibi, & tuis hæredibus? *Resp.* Dico eam esse inter viuos. Ita Duennas. *reg.* 217. *numer.* 5. Couar. 3. *p. rub de testam. num.* 25. Gomes, Bald. & alij, quos citat. Ratio est, quia si in ea donatione donatarius moriatur ante donatorem, donatio valet, & ad donatarij hæredes transit. Quæ conditio non stat cum donatione causa mortis, vt communiter tradunt Doctores. 8

Int.

9 *Int.* Indigetne donatio causa mortis acceptatione donatarij, sicut donatio inter viuos? *Resp.* Maximè. Ita Barthol. Bald. & iura, quæ citat Couar. 3. *p. rub de testam. num.* 14. Ratio est, quia donatio causa mortis est promissio iuxta communem sententiam, vt docet Viuius *lib 4. commun. opin. tit. donatio.* Quia in conditione differt à legato, quia legatum, cùm sit pars testamenti, aut codicilli, est dispositio vltimæ voluntatis testatoris, vt docet Alciat. Glossi. 5. post legem *connub. num.* 102.

CAPVT XVII.

De testamentis, & codicillis.

De definitione, vi, & multiplicitate testamentorum. §. 1.

1 *Quid est testamentum.*
2 *A quo iure testamentum habet vim.*
3 *Quotuplex est testamentum.*

1 INTERROGATIO. Quid est testamentum? *Resp.* Est voluntatis humanæ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Ita Vlpian. *l. 1. ff. de testam.* iuncta Glossi. Iure tamen Lusitano, cùm quis habet legitimos hæredes, potest disponere de bonis, quæ ad illos necessariò non veniunt, sine alterius hæredis institutione, & verum condit testamentum. Ita *lib. 4 tit. 82. §. 1.* iuncto §. penultim. Ordin.

2 *Int.* Ex quo iure vim habet testamentum? *Resp.* Quò ad substantiam, & vltimæ voluntatis dispositionem circa bona sua, supposita rerum diuisione, ex iure gentium, & naturali. Quò ad solemnitates tamen ex iure ciuili. Ita Couarruu. 3. *lib. resol. capit. 6. num.*

6.n.7. Molin. Theol. *dis.* 124. cum aliis, quos citat, & est manifesta veritas.

Int. Quotuplex est testamentū? *Resp.* Duplex: clausum, vel apertum: Clausū semper fit in scriptis (claudituer verò, ne testes, qui adsunt approbationi publicæ, illius voluntatem sciant.) Apertum est, quod coram testibus fit, & scripto seu voce condi potest.

De solemnitate requisita ad valorem testamenti profani præcipuè circa testes. §. 2.

1 *Quæ solennitas requiritur ad testamentum secundùm ius commune.*
2 *Quæ solennitas requiritur ad testamentum secundùm ius Lusitanum.*
3 *An ex iure Lusitano requiratur, vt testes sint rogati.*
4 *An requiratur vt testes signent sigillo.*
5 *An valeat legatum relictum ipsi scriptori testamenti.*
6 *De certis aliquot conditionibus, quas habere debent testes.*
7 *An religiosus possit esse testis in testamento.*
8 *An sit satis, quod testis audiat vocem testatoris.*
9 *An possit esse testis qui in testamento hæres instituitur.*
10 *Qui non possunt esse testes testamenti secundùm ius Lusitanum.*
11 *Quæ testamenta sunt valida sine solennitate.*
12 *De testamento ad pias causas.*
13 *Pirum in foro animæ testamentum ad pias causas sit irritum absque solennitatibus.*
14 *Pirum idem dicendum de testamentis prophanis.*
15 *De testamentis clericorum.*

INTERROGATIO. Quæ solennitas requiritur secundùm ius commune ad testamenti valorem? 1

Resp. Ad testamenti clausi valorem requiritur, vt ab

ægroto coram septem testibus masculis, liberis, aut qui liberi reputentur, pauperibus qui decimum quartum annũ impleuerint ad id inuitatis affirmetur illud esse suum testamẽtum, & postea manu sua illud subscribat, vel alius pro eo. Deinde omnes septem testes subscribant, vel proprio annullo, aut signo. Ita *L. Hac consultissima. Cod. de testamen. & Instit. de testam. §. sed cum paulatim.* Ad valorem verò testamenti aperti, sunt item septem necessarij testes, masculi, liberi, aut liberi reputati, puberes, rogati, qui simul conueniant, & audiant, & intelligant testatoris voluntatem, vel scriptam, vel voce tenus prolatam, si testamentum sit vocale. Non tamen necesse est, vt signent aut subscribant. Ita eadem *l. Hac consul. §. per nuncupat. & L. Heredes palam ff.* eod. tit.

2 *Int.* Quæ solennitas requiritur ad testamenti valorem secundùm ius Lusitanum? *Resp.* Ad valorem testamenti clausi requiritur, vt si testator illud sua propria manu non scripsit, suamet etiam manu subscribat, si sciat, vel ille qui testamentum scripsit nomine testatoris. Deinde consuetum testamentum tradendum est à testatore tabellioni coram quinque testibus masculis, liberis, aut pro liberis reputatis, puberibus post decimum quartum annũ expletum, corãque illis testibus interrogabit tabellio testatorem, an illud sit ipsius testamentum, habeatq; illud pro bono, legitimo, firmo, & valido. Postquàm verò testator affirmatiuè responderit, coram eisdem testibus à testamenti tergo conficiet instrumentum approbationis, in quo explicabit testatorem tradidisse sibi testamentum illud, habuisseq; pro suo bono, ac firmo, & in eo instrumento subscribẽt omnes illi quinque testes, & præterea testator ipse, si sciat, & possit; qui si nesciat, aut nequeat, vnus de testibus

pro

pro eo subscribat, dicendo se de mandato testatoris pro eo subscribere, qui nesciat, vel nequeat. Ita *lib. 4. Ordin. tit.* 80. Vbi subiungitur aliter inualidũ fore testamentum, non obstante quacunq; in cõtrarium consuetudine. Et affirmat Gom. *decisi.* 69. à regijs Senatoribus iudicatum fuisse nullum testamentum clausum, in quo testes non adfuerunt, quando à testatore tabellioni datum fuit. Vt de valore testamenti aperti, seu nuncupatiui, ita vocant, dicam, suppono triplicitèr fieri posse. In primis in scriptis per publicum tabellionem. Ad hoc adhibendi sunt quinque testes masculi liberi, aut liberi existimati, maiores decimo quarto anno. Qui tabellio, & testes illud subscribent, præterea testator, si sciat, aut queat, si verò, aut nesciat, aut nequeat, alius suo nomine subscriber, dicens se id facere ex testatoris mandato: tabellio verò testamentum referet in notas. Ita *lib. 4. Ordin. titul.* 80. Deinde fieri potest testamentum apertum in scripris per manũ ipsius testatoris. vel alterius illius nomine, & tunc ipse testator subscribat, vel ille qui illius nomine testamentum scripsit. Vocabuntur alij quinque testes eiusdem conditionis appositæ, coram quibus legatur testamentum, quod singuli subscribent. Fieri denique potest testamentum voce tenus, sed ad valorem requiritur, vt fiat propè mortem, adsintque sex testes, siue masculi, siue fœminæ. Ita habetur Tit. citato, §. 4. Discrimen verò latissimum est inter hæc aperta testamenta. Quia primum valet absque alia solemnitate post mortem. Secundum requirit, vt à iudice post testatoris mortem publicetur citatis ijs, ad quos pertinet. Tertium post recuperatam sanitatem ipsofacto nullum est. Ita eodem *tit.* §. 3.

3 *Int.* Ex consuetudine huius Lusitani regni requiriturne vt testes sint rogati? *Resp.* Minimè. Ita in supremo senatu iudicatum fuit, vt refert Gã. *decis.* 210. ipso solo refragante.

4 *Int.* Requiriturne præterea, vt testes sigillo signent? *Resp.* Minimè, sed satis erit subscribere.

5 *Int.* Valetne legatum relictum à testatore ipsi testamenti scriptori? *Resp.* Minimé, loquendo absolutè. Ita decernitur *L. 1. & seq. Cod. de ijs qui adscribunt in testament.* Ita decisum fuit in supremo senatu *decis.* 69. Gammæ argumento *L. de eo ff. ad L. Cornel. de falsis.* Idem decisum de testamento scripto manu mariti, in quo vxor, & maritus se mutuo relinquebant hæredes. Credit tamen Molin. *dis.* 125. has leges pœnales, atq; non obligare, nisi post latam sententiam, & præterea esse præsumptiuas, & ideò amota fraude in conscientia non obligare, imò obligare hæredes legatoris ad legata legatario donanda, ipsumq; legatarium in conscientia compensationem facere posse, sed de hac dubitatione latiùs me rogabis.

6 *Int.* Illæ appositæ testium conditiones, satisne sunt? *Resp.* Minimè, sed requiruntur aliæ quæ in iure apponuntur. Ne scilicet sint infames, &c. Probè tamen adnotat Iul. Clar. §. *testam. q.* 55. satis esse testes nõ reputari tales, scilicet infames. Quãquam sint, vt non obstat, quod nõ sint serui, sicut liberi habentur.

7 *Int.* Religiosus estne idoneus testis ad testamentum? *Resp.* Affirmat Gomes *ad L. 4. Tauri. n.* 28. cum Fabro, quando ad id habet superioris facultatẽ. Absolutè affirmat Iul. Clar. loco citat. Panormit. & alij, relati à Gomes, quia religiosi testimonium absq; superioris facultate datum, non est ipso facto nullum. De clericis nullus negat, etiã sine Episcopi facultate.

Int.

Int. Satisne est ad testimonij validitatem, audire testes tantummodo vocem testatoris, qui post parietem est. *Resp.* Minimè. Sed necesse est, vt testes testatorem videant. Ita habetur *L. Si specialiter.* & *L. Si vnus. Cod. de testament.* adeo, vt propter interpositam cortinam testamentum sit nullum, vt affirmat Iul. Clar. §. *testament q. 59.* 8

Int. Potestne esse testis testamenti, qui in ipso hæres instituitur? *Resp.* Nec ipse nec ipsius pater, si adhuc sub illius potestate est: nec filij, nec ipsius fratres, si adhuc sub illius potestate sũt. Ita habetur *lib. 4. Ord. tit. 85.* & *inst. de test. §. pater.* Neque item omnes, qui sub testamentarij potestate sunt, testamentarij, inquam, simul hæredes. Item decernitur in eisdem legibus. 9

Int. Qui secundùm ius Lusitanum testes testamẽti esse nõ possunt? *Resp.* Masculi quatuordecim annis minores, fœminæ minores duodecim: nec furiosus, nec mutus, & surdus, nec cœcus, nec prodigus cui suorum bonorum administratio prohibetur, nec seruus, nisi pro libero habeatur. Ita *lib. 4. Ord. t. 85.* possunt tamen esse testes eiusdem testamenti legatarij, iuxta easdem leges. 10

Int. Quæ testamenta valida sunt sine hac prædicta solennitate? *Resp.* In primis testamentũ, quo pater vel mater bona sua in filios distribuit. §. Ita *L. Hæc cõsult. 9. §. imperfecto. Cod. de testam.* Itaque si testamẽtum est verbale, sufficiunt duo tantùm testes, sint mares, vel fœminæ nihil refert, etiam non rogati. Si sit scriptum ijdem testes sufficiunt, dummodò à testatore subscribatur, vel à liberis in eo hæredibus institutis cum appositione temporis, quo factum est, & hæreditatis assignatione cuilibet relictæ. Ita Molin. Theolog. *disp. 128.* Deinde testamentum militis, 11

quod ex iure communi, si in ipsa belli expeditione fiat, valet cum duobus testibus, etiam fœminis, vt cũ Barth. docet Iul. Clar. §. *testam. q.* 55. Debent tamẽ testes esse rogati. *L. Diuus. ff. de mil. testam.* In ipso verò conflictu, & mortis periculo minori indiget solemnitate. Ita enim, *L. Milites. Cod. de testament.* sicut iuris rationibus licuit, ac semper licebit, si quid in vagina, aut clypeis literis sanguine suo rutilantibus adnotauerint, aut in puluere inscripserint gladio sub ipso tempore, quo prælio vitæ sortẽ dereliquerint, huiusmodi voluntatem stabilem esse oportet. Requiritur tamen vt hæc veritas duobus testibus probetur, quanquã non vocatis, vt declarat ipsa lex, & Gloss. Legis, & Legislator Lusitanus, *lib. 4. Ordin. tit.* 83. §. 5. Hoc testamentum militis valet, si miles in bello, vel extra bellum, quia ex honesta causa ab eo discessit, intra annum à discessu moriatur. Hoc priuilegium extendit ius commune ad omnes, qui exercitui inseruiunt, & in terra hostili illud condunt: Ius tamen Lusitanum *tit. cit.* §. 8. aliquantulum comprimit, ad eos scilicet, dummodò in hostili terra moriantur. Non requiritur præterea illa solemnitas ad testamentum in pias causas *cap. Relatum* 1. *de testam.* & ibi Panor. & Cou. Doctoréque communiter. Dicitur verò testamentũ in pias causas, in quo hæres, non legatarius instituitur, Ecclesia, monasterium, hospitale, sodalitium, misericordiæ domus, vel alia causa pia. Circa hoc testamẽtum ad pias causas multa inuenio notanda: nam licet nõ sit validum in totum cum causa pia non constituitur hæres sed legatarius, est tamen validum quo ad legatũ. Ita Cou. *cap. Relatũ*, & Mol. *disp.* 134. Deinde quando est validum ob causã piam sine iuris solemnitatibus, etiam esse validũ, quò ad legata eius non

pia

pia. Ita Costa. *cap. Si pater.* Iul. Cal. §. *testam.* Mol. Cou. citati, quamuis qui ad pias causas testatur potestatem non habet ad alia testandi, vt iidem Doctores obseruarunt.

Inter. Quæ solemnitas sat est ad testamentum in pias causas? *Resp.* Satis sunt duo testes, siue masculi, siue fœminæ, & hoc satis est. Ita Panorm. & Couar. cit. *ad cap. Relatum*, seruátque praxis vtriusque fori, sufficit, vt fiat per nutus, Ita Gam. *decis.* 81. Couar. proximè, cùm plurimis. Valet etiam inceptum, & non consummatum ob mortem testatoris præuentam. Ita couar. *cit. c. & nu.* 10. & Molin. disp. 134. Ratio est, quia cum ius ciuile subiaceat iuri canonico in iis, quæ ad spirituale profectum spectant, vt ad initium secundæ partis totius operis fauente Deo ostendam, voluit summus Pontifex testamentorum solemnitates secundum Cæsareum ius requisitas in fauore piæ causæ coarctare, reducerèque ad ius naturale, in quo coram duobus, ac tribus testibus stat omne verbum. 11

Int. Hæc Pontificia dispositio circa testamentum ad pias causas, itane requiritur, vt in foro etiam animæ testamentum annullet? *Resp.* Minimè. Ita Mol. *dis.* 134. cum Corneo, & Tiraquel. quos citat. Arque in hoc differt, hoc Pontificium ius à Cæsareo in opinione eorum, qui arbitrantur ius Cæsareum ita prohibere testamentum fieri sine certis solennitatibus, quas supra vidimus, vt factum annullet. Et ideo, qui secretò relinqueret alicui centum ad piam causam, post illius mortem validè relinqueret, & testamentarius tenetur illud in piam illam causam insumere, quia illi duo testes tantum requiruntur ad fidem faciendam in foro exteriori, vt vltima testatoris voluntas effectum habeat. 12

13. *Int.* Verùm quæro simpliciter, an testamenta ex defectu solennitatis, quo ad forum externũ, & iudiciale simpliciter nulla, sint valida in foro animæ? *Resp.* tres sunt hac de re discrepantes sententiæ. *Prima* simpliciter ait esse inualida, adeò vt hæres ab intestato succedens, non solùm hæreditatem sibi vsurpare, sed legatarius teneatur, nemine cogente, legata hæredi relinquere in conscientia. Ita Couar. *cap. Cum esset, de testam. num.* 16. & reg. *peccatum. p.* 2. §. 3. *n.* 9. *&* 10. Ant. Gomes, *L.* 3. *Tauri n.* 123. Padilha. *L. Cũ quis Cod. de iuris & facti ign.* Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *ar.* 1. *dub.* 12. Probantq; ex multis iuribus, quæ videtur omnino annullare illa minus solemnia testamenta ad euitandas lites, sicut alios contractus omninò rescindunt. Nam *L. Hac consult.* ait: Non subscriptum à testibus, & non signatum testamentum pro infecto haberi conuenit. Item ex imperfecto testamento voluntatem teneri defuncti non volumus. Item institut. *Quib. mod. testam. infirm* §. *ex eo*, ait Iustin. Imperfectum testamentum nullum est. Opposita sententia asserit testamentũ minus solemne adeo esse validum in conscientia, vt hæres ab intestato teneatur hæreditatem relinquere ei, qui in testamento hæres instituitur, licet sibi in foro externo adiudicetur. Ita Panormit. *cap. quia plerique de immunit. Eccles.* Adrian. *quodlib. 6. concluf. 2.* Syl. *har. 3. quæst. 7.* Molin *tom. 1. inst. disp.* 81. Peres, & multi alij, quos refert Couar. cit. Probantq; ex eo, quod illæ leges sunt præsumptiuæ (ex eorum opinione) solúmque exterius finem attendere, præsumptio verò rei veritatem non tollit. *Tertia* sententia medio incedit, aitque hæredem ab intestato illicitè posse in iudicio testamentum minus solemne infirmare, licet sibi constet de testatoris contraria

traia voluntate, & ita cum prima opinione consentit. Ait deinde legatarium minus solemnis testamenti licitè sibi posse legata retinere, dum ab hærede ab intestato non in iudicio reperuntur. Ita Alens. & alij multi quos refert Cou. sup. Victor. in *manuscrip. 22. quæst. de rest.* Sot. 4. *iust. qu. 5. art. 3.* Instruct. 2. *p. c. p.* 14. Hæc tertia sententia verior appareret, & quo ad primam partem probatur, quia quisque potest vti legis beneficio, post recisum verò testamentum in iudicio, ita nullum relinquitur, vt hæreditas maneat defuncti ab intestato: hæreditas verò defuncti ab intestato deuoluitur ad suos. Neq; obstat vltima voluntas testatoris manifesta in contrarium cognita, nã si morienti frater, aut alius, qui ab intestato hæres succedit, adsit, eique moriens dicat suam esse voluntatem hæredem suorum bonorũ Petrum instituere, & ideo vult, vt ad testamentum conficiendum tabellio vocetur, hæc verò inter verba expiret, non tenetur ille hæres ab intestato succedens, illam voluntatẽ explere, sed sibi hæreditatem capere potest. Quò ad secũdam verò partem auctoritate Barthol. *L. Cum quis* citata, probatur. Alciat. Tiraq. quos referunt Gomes, & Cou. D. Anto. quam citat Sylvest. sup. Med. *q. 23. de rest.* Angel. Arm. Tabien. *verb. testament.* Deinde ex ratione, quia ex opposita sententia sequeretur, quod si moriens alicui amico secretò relinquat rem aliquam, teneri amicum illam hæredi ab intestato tradere, quod durum est. Dicendum itaque est, legislatorem noluisse ipso facto, & iure annullare testamenta minus solemnia, sed dare actionem ad rescissionem eorum in iudicio.

Int. Gauderem à te audire in particulari, quid de clericorum testamento censeas? *Resp.* Vt respon- 14

deam præmitto tria esse clericorum bona: quædam patrimonialia appellantur, nempe ea omnia, quæ illis ex hæreditate, contractu, donatione, aut alia iusta causa obuenerunt: atque de his verum penes eos est dominium. Alia quasi patrimonialia, quæ illis ratione propriæ industriæ, scientiæ, aut Ecclesiastici ministerij, etiam concionandi &c. obtigerũt, & horum omnium dominium habent. Alia purè ecclesiastica tedditus nempè beneficiorum ecclesiasticorum, prestimonium, & pensio, de his controuersia est, an habeant verum dominium. Negat Nauar. *in Apolog. mon.* 24. & 27. Affirmãt tamen D. Thom. *quodlib.* 6. *articul.* 12. *& 22. quæst.* 185. *artic.* 7. & ibi. Caiet. Sot. 7. *iust. q.* 4. *art.* 3. Cord. *lib.* 1. *q.* 18. Instruct. 1. *p. q.* 61. Couar. Ledesm. & alij, quos citans, sequitur Molin. *disp.* 142. fateor tamen omnes quascunq; afferunt rationes, solum probare debere sumere ex Ecclesiasticis redditibus congruam sustentationem, quod Nauar. non negat: id enim etiam debetur monachis paupertatem profitentibus, quoniam *dignus est operarius mercede sua, & qui altari seruit, æquum est, vt de altario viuat.* Verum non est à communi hac sententia recedendum, dicendúmque est ita illis hãc redditiuum mercedem, & partem, vt debitam congruam sustentationem assignari, vt dominium eius omnino simul tradatur, quemadmodum distributiones canonicis Ecclesiæ seruiẽtibus, ita assignatur, vt cum dominio conferantur, quam Ecclesiæ redditus sint, sicuti colligitur ex *cap. Amico de cler. non resident. lib.* 6. & Conc. Trid. *sess.* 22. *cap* 3. *de reform.* Canones verò pro Nauarri sententia adducti de antiqua consuetudine intelliguntur, cum clerici de communi viuebant, & paupertatis votum emittebant, vt videre est, *cap. Vobis enim*, & septem cap. sequent.

quent.12.q.1.His positis.Dico *primò*:de bonis patrimonialibus,& quasi patrimonialibus fas est beneficiatis testari ad quoscunque vsus, vt etiam donare, siue inter viuos,siue etiam causa mortis.Est Couarr. *cap.1.de testa.n.7.*Iul.Clar.*lib.5.qu.* 27. & communis: colligitur apertè *ex cap. Episcopi.12.quæst.1.cap. Quia nos,de testam.*Probatur,quia horum bonorum habent idem dominium,atque si essent laici. Dico *secundò*: De bonis purè Ecclesiasticis secundùm ius commune minimè testari possunt, neque ad vsus profanos, neque pios. Patet ex *cap. Episcopi.cap.Sint manifesti. 12.quæst.1.cap. Quia nos*,& aliis. Ratio horum canonum fuit,ex eo, quod ita clericorum auaritiæ, & tenacitati iretur obuiam, cum eis spes relinquendi posteris præscideretur. Dico *tertiò*: Secundùm consuetudinem huius Lusitani regni beneficiati, etiam de bonis Ecclesiasticis validè testantur in quosuis vsus:Ita Molin. *disput.* 147. Couarruuias, *cap.Cum in offic.de testam.num.*9.Hostiens.Anton.Palud.& alij ab eo citati. Validè, dixi,quia consuetudo legitimo tempore præscripta, vim habet ad abrogandam legem.

Hæc autẽ cõsuetudo approbata est ab Episcopalib. constitutionibus,quia tamen assignãt quotã,singulæ videãtur.Dico *quintò*.De his purè Ecclesiasticis bonis ad solos pios vsus,licitè queũt beneficiati testari, ac proinde lethaliter peccant, ea relinquendo vsibus profanis,vel diuitibus consanguineis. Hæc expresse traditur à Molina proximè citato:verùm interpretatiuè ab omnibus,qui asserunt beneficiatos mortaliter peccare expendendo, dum viuunt hæc bona in profanos vsus.Hi verò sunt Alens.*q.36.memb.*5.Ricard.*in* 4.*d.*45.*artic.*3.*q.*1.Palud.*ibi.quæst.*3.D.Anton. *3.par.tit.*15.*ca.*5. §.19.Gabr.*in* 4.*d.*15.*q.*8.Maior.*in* 4. *d.*24.

*d.24.q.17.*Panorm.*cap. Cum secund. de prebend* Arch. & Domin. *cap. Statut.de rescript.lib.6.* Felin.Decius. Ioan.Angel.quos refert,& sequitur Nauar. in Apol. *q.1.mon.7.* Qui omnes etiam eos obligant ad restitutionem, sed de peccato tantum contra charitatem loquuntur.D. Thom.*quodlib.6. art.* 12. *& 22.q.* 185.*art.7.*Cajet.ibid.Adria.*q pro clariori intel.de rest.* Sot.10.*iust.q.4.art.3.& 4.*Ledesm.2.4 *q.*18. *art.* 5.dub. vltim.Sarmento *cap.Si priuatum.12.quæst.1.*Couarru. *cap.Cum in offic.de testa. num.* 3.Instruct. 1.*p.cap.*141. Molin.*disp.*144.Ratio eorum est, quia grauis culpa videtur patrimonium Christi, quales sunt redditus ecclesiastici profuse obligurire.Cum tamen ex institutione Ecclesię in pauperum alimenta sit destinatũ, cum superfluit ex decenti beneficiatorum sustentatione:concors est de hac re sanctorum Patrum sententia. Ita D.Hieronym.vt habetur 44.*d.cap.* 1. Tibi ó sacerdos viuere de altari permittitur, non luxuria, ri.D.Bernard.*epistol.*42.Clamant pauperes, nostrum est, quod effunditis, uobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditur.Præcipua tamen ratio desumitur ex Ecclesiæ prohibitione. Quæ habetur in Concil.Trident.*sess.*25.*cap.*1.*de reform.*Vbi Episcopis omninò interdicitur ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresue suos augere studeant his verbis. Cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt consanguineis dorent,sed si pauperes sint,iis, vt pauperibus distribuant.eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. Imò, quò maximè potest eos sancta Synodus monet,vt omnem humanum hunc erga fratres,nepotes, propinquósque carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium exiat, penitus deponãt. Quæ verò de Episcopis dicta sunt,

ea non tolùm in quibuscunque beneficia Ecclesiastica, tam secularia, quàm regularia obtinentibus pro sui gradus conditione obseruari sed ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit. Ita Concil. Trident. Hæc verò totalis interdictio lethalem culpam sonat. Dico *quintò*. De bonis purè Ecclesiasticis, nec etiam ad pios vsus possunt Episcopi huius Regni valide testari. Ei ideo quidquid eorum remanet, ad futurũ successorem spectat. Ita obtinuit, praxis, & consuetudo huius regni. Contra hanc verò consuetudinem valet Papæ dispensatio ad quoslibet pios, profanosue vsus, vt notat vterque Molina. Si tamen hæc facultas absolutè concedatur, intelligitur ad pios tantùm vsus. Ita docet Nauar. in Apolog. *q. 3. mon. 6.* cum aliis, consentitque Vterque Molina.

De Codicillis. §. 3.

1 *Quid est codicillus.*
2 *Quid est legatum.*
3 *Quid est fidei commissum.*
4 *Quæ solemnitas requiritur ad codicillum.*
5 *De clausula apponi solita in testamentis, testamentum hoc, vel codicillus.*
6 *Per quem & in quos pauperes facienda distributio legati, cum nec distributor, nec pauperes apertè declarati sunt.*
7 *Cui reddenda pars legati pij, quæ superfluit impletæ voluntate testatoris.*
8 *Cui reddenda pars legati pij, quæ superfluit impletæ testatoris voluntate, cum absolutè testator dixit, vt impenderetur in certa domo sacra.*

Interrogatio. Quid est codicillus? *Resp.* Est quædam vltimæ voluntatis dispositio, per se consi

sistens in directa hæredis institutione. Ita colligitur ex *Instit. & Cod. de codicill.*

2 *Int.* Quid est legatum? *Resp.* Est pars testamenti, aut codicilli.

3 *Int.* Quid est fidei commissum? *Resp.* Quod hæredis fidei à testatore relinquitur, post illius mortem exequendum.

4 *Int.* Quæ solemnitas requiritur ad codicillũ? *Resp.* De iure communi requiruntur quinque testes, ac sufficiunt puberes, licet non rogati, neque masculi, nisi codicilli sint cæcorum. Nam in iis idem testes, qui ad testamentum, sunt necessarij: Omnes, si fiat codicillus in scriptis, subscribere debent. Iure tamen Lusitano sufficiunt quatuor testes, siue masculi, siue fœminæ, dummodò quatuordecim annis sint maiores, liberi, aut vt liberi reputari, ita vt cum tabellione, aut alio, qui scripserit, sint quinque: In locis verò deserris, vbi iste numerus tam facilè reperiri nequeat, sufficiunt tres testes, qui omnes subscribere debent, si fiat in scriptis, Ita *lib. 4. Ord. tit. 76. § pen. antepen. & vltim.*

5 *Int.* Quid sibi vult clausula in testamentis apposita (testamentum hoc, vel codicillus,) &c. *Resp.* Nil aliud quam quod si aliqua ad testamenti valorem solemnitas defecerit, valeat, vt codicillus.

6 *Int.* Reliquit quis centum pauperibus, neque nominando distributorem, neque pauperes, quibus distribuenda illa centum, quis debet, & quibus pauperibus distribuere? *Resp.* Episcopus loci in quo obiit, vel eius Vicarius. Et in pauperes loci, vbi vltra functus habebat domicilium. Quod si domiciliũ ignoratur, vel difficilis sit ad eundem locum accessum, fiat distributio in pauperes loci, in quo obiit, Ita Couar. *cap. Cum tibi de testam. n. 14.*

Int

Int. Legauit quis mille aureos, vt conficeretur 7
ædes sacra talis formæ, perfecta æde, remanserunt centum, cui cedunt? *Resp.* Si mille aureos reliquit ratione restitutionis debiti incertorum dominorum, illi centum, qui remanserunt cedunt in vtilitatem eiusdem ædis. Si verò ex liberali donatione, cedunt in vtilitatem hæredum: quia vltima testatoris voluntas impleta perfectè est. Ita Couarru. & Molin. sup.

Int. Quid si ex liberali donatione reliquit, sed ab- 8
solutè dixit, vt impenderentur, in sacra æde extruenda? *Resp.* Omnes in ipsius ædis vtilitatem impendendi sunt, Ita Molin. contra Couar. Ratio est, quia præsumendum est propria pauperiorque causa.

Aliqua dubia circa hanc materiam de Testamentis. §. 4.

1 *Secundum testamentum minus solemne, non reuocat primum solemne.*

2 *Quomodo reuocari possunt à testatore legata solemnis testamenti.*

3 *An possit testator reuocare testamentum, quod iurauit se non reuocaturum.*

4 *An reuocatio testamenti, quod testator iurauit se non reuocaturum, sine iuramenti relaxatione.*

5 *An testator, qui cum alio simul testatus est omnia amborum bona se relicturos alicui pio operi, possit socio mortuo suam partem reuocare.*

6 *De eo, qui per dolum, aut fraudem, alium ad simul testandum induxit.*

7 *De vxore, quæ consensit, vt maritus de communibus bonis testamentum conderet.*

INTERROGATIO. Reuocaturne in foro exter- 1
no prius solemne testamentum, per posteriùs minùs

nùs ſolemne? *Reſp.* Minimè. *Inſtit. Quib. mod. teſt. infirm.* L. *Hac conſultiſſ. C. de teſt.* Ratio eſt, quia hæreditas in foro externo, neque directè dari, neq; directè adimi poteſt, niſi per teſtamentum validum.

2 *Int.* Quomodò reuocari poſſunt à teſtatore legata, & fideicommiſſa ſolemnis teſtamenti? *Reſp.* Per codicillos, ſeu ſcripto, ſeu voce confectos.

3 *Int.* Reuocarene poteſt teſtator teſtamentum, quod iuramento nunquam reuocandi confecit? *Reſp.* affirmat Bart. quem cum aliis, ſequitur Ant. Gom. *L. 3. Taur. 95.* probántque. Quia illud iuramentum eſt de re illicita: nam *L. ſtipulatio. ff. de verb. ſignific.* obligatio dicitur eſſe contra bonos mores. Verum reſponderi poteſt eſſe contra bonos mores ciuiles, non naturales. capit. Præterea negant Cou. Rubr. *de teſtam. p. 2. num. 15.* Iul. Clarus *lib. 5. ſent. §. teſtamentum queſtion. 49.* Molin. *diſputat. 115.* quam opinionem communem dicit. Ratio eſt, quia iuramentum de re licitâ implendum eſt: ſed illud iuramentum eſt de re licita; ergo. Dico igitur, quotieſcunque cauſa non adſit reuocandi tale iuratum teſtamentum, licitè reuocati non poſſe, petendámque ab Epiſcopo relaxationem.

4 *Int.* Quid, ſi non obtenta relaxatione iuramenti, reuocator iuratum teſtamentum, validane eſt reuocatio? *Reſp.* Duæ de hac re ſunt contrariæ ſententiæ affirmantem tenet Hoſtienſ. in ſum. & Mol. cit. loco. Standúmque eſſe ait in vtroq; foro priori teſtamento. Ratio illius eſt, quia iuramentú ita confirmat promiſſionem, vt cùm adimpletio illicita non ſit, quanquam ipſa in ſe promiſſio mala ſit, ſeruandũ ſit. Imò vult Molin. tale iuramentum non poſſe ab Epiſcopo relaxari. Quia quando iuramentum non eſt initũ extortum, vi, ſcilicet, dolo, aut fraude, nec poſtulat publica

publica necessitas illud relaxandi, relaxari nequit ab Episcopo. Negantem tamen opinionem tenent Barthol. Bald. & alij, quos citat & sequitur Cou. in rub. *de test. p. 2. num. 15.* Sylu. *iuram. 4. qu. 12.* Ratio eorum est, quia testandi actus, tam suapte natura, quàm iuris dispositione semper manet reuocabilis. Consentiunt leges Lusitanæ *lib. 4 Ord. tit. 70.*

Int. Duo de communi consensu condiderunt testamentum, in quo omnia sua bona relinquunt alicui pio operi, vel maioratui, potestne testator superstes altero mortuo, testamentum, quò ad suam partem reuocare? *Resp* Potest. Ita Couar. rub. *de testam. p. 2. nu. 78.* Gom. decis. 258. Vterq; Mol. & Doctores communiter. Ratio est, quia testandi actus vsque ad vltimum mortis instans, est liber, & reuocabilis, neque alius contractus illius naturam mutare potest. 5

Int. Qui dolo, aut fraude alium induxit, vt ambo relinquerent bona sua alicui pio operi, eo animo, vt superstes suam partem reuocaret ad quid tenetur? *Resp.* Ad restituendum hæredibus testatoris partem eius, quam dolo extraxit in illud opus. Ita communiter Doctores. 6

Int. Consensit vxor, vt maritus de communibus bonis testamentum conderet, mortuo eo, potestne vxor testamentum, quò ad suam partem reuocare? *Resp.* Minimè. Ita Couar. & vterq; Mol. locis citatis. Ratio est, quia tota illa dispositio, licèt ex consensu vxoris, fuit mariti: ea verò per illius mortem absolutè confirmatur irrenocabilis. 7

CAPVT. XVIII.

De furto & rapina. §. 1.

1 *Quid est furtum.*
2 *Quid est rapina.*

3 *An furti peccatum committat, qui animo tantum retinendi per paucos dies rem abstulit.*

4 *De re, quæ periit in manu furis, quæ etiam in manu Domini peritura erat.*

5 *Cum periit diuerso modo, atque peritura erat.*

6 *De re salua in manu furis, quæ peritura in manu erat Domini.*

7 *Cum res periit diuerso tempore post in manu furis, atque erat peritura in manu Domini.*

8 *Cum res periit diuerso tempore, ante atque erat peritura in manu Domini.*

9 *Cum periit absque culpa furis.*

10 *In quo distinguantur furtum, & rapina.*

11 *An furtum & rapina differant genere.*

12 *An emptor bonæ fidei teneatur rem emptam vero Domino reddere.*

13 *An emptor bonæ fidei possit rem emptam iterum pro recuperando pretio latroni reddere.*

14 *De emptore malæ fidei.*

15 *Quæ quantitas furti facit peccatum lethale.*

1 INTERROGATIO. Quid est furtum? *Resp.* Quot fermè sunt Doct. tot sunt furti definitiones. Iis igitur omissis exactiùs definitur. Vsurpatio occulta alienæ rei pecuniæ æstimabilis, inuito domino. Vsurpatio, id est, iniusta acceptio. Nam vsurpare, iuxta Gellium *lib* 3. *cap.* 2. Budæum, & alios, est contra ius rem alterius vendicare. Iniusta item retentio. Eam enim furtum appellat. D. Tho. 2. 2. *q.* 66. *art.* 2. *ad* 2. Reinel. 1. *part.* Pantheol. *tit. de furto.* Reliquas particulas explicui iam in tractat. de restit. in communi.

2 *Int.* Quid est rapina? *Resp.* Est vsurpatio manifesta alienæ rei, pecuniæ æstimabilis, inuito domino, atque in hac manifestatione præsente, & sciente domino

mino inuito, licet non prohibente ob impotentiam, aut modestiam: distinguitur rapina à furto, vt communiter docent Doctores.

Int. Surripuit quis rem alienam non animo sibi il- 3
lam capiendi committitne furtum? *Resp.* Si vsus rei pecunia est æstimabilis, furtum cõmittitur. Ita communiter Theologi, & Iuristę, & ideo *L.1 ff. de furtis.* in definitione furti aiunt esse contrectationem rei, vel vsus, vel possessionis. Quia verò vsus, possessio, & vsusfructus, rei nomine comprehenduntur, ideo a Theologis solo rei nomine significantur.

Int. Ad quam restitutionem tenetur fur, in cu- 4
ius manu res furtiua periit, quæ eodem modo peritura erat apud dominum? *Resp.* De iudiciali foro in Lusitania certum est obligari ad rei restitutionem. Ita *lib. 2. Ordin. tit. 5.* In aliis regnis, vbi iure communi proceditur, res est controuersa. affirmant Barto. & Doctores communiter, quos refert Couarr. 2. *par. rel. peccatum. §. 6. num.* 1. Et videtur vera sententia iudicè decernens illam pœnam furandi crimini. In foro tamen conscientiæ ad restitutionem illum obligant Palud. in 4. *d.* 15. *quæst.* 2. *art.* 1. *concluf.* 5. *nu.* 8. Anchoran à Couar. citatus, & ita videtur asseruisse. Medin. *de restitut. quæst. 6. cap. 6.* in fine. Nihilominus contraria sententia amplectenda est, Couarr. proximè & aliorum, quos refert Sylu. *restit.* 7. *quæst.* 5. Toletanus *libro 4. de restit. capite* 1. Ratio est manifesta, quia ex illo furto nullum est domino damnum subsequutum; ergo neque vlla subsequuta restituendi obligatio.

Inter. Quid censes, si in manu furis periit diuer- 5
so modo, atque erat peritura in manu domini. Verbi Gratia, in manu furis, periit incendio, in manu verò domini erat peritura illuuione? *Resp.* Excusandus

etiam est à restitutione. Ratio est, quia apud Doctores res eodem modo perire dicitur, & intelligitur, quod reuera interiit, licet diuerso casu. Deobligatur, verò ex eo, quòd dominus non sit pauperior factus, aut damnificatus, nec fur locupletior. Ita intelligendi Medin. & Couarruuias citati à Toletan. *libro 4. capite 1. numero 23.* Ratio est certa *ex L. vehenda. §. 1. ff. ad L. Rodiam*, ita decernente, vt si nauta expugnante domino posuit merces in deteriori naue, merces perierint, simul cum naui, teneatur ad restitutionem, secùs si perierit vtraque nauis.

6 *Inter.* Quid censes de fure, qui furatus est rem, quæ reuera apud dominum erat peritura, nisi raperetur? *Resp.* Teneri ad restitutionem censeo, quia fur factus est ex re aliena locupletior, fuit tamen dominus bene fortunatus, quia eo nescio rem illius ab interitu vindicauit.

7 *Int.* Quòd dicendum puras, cùm res in manu furis periit tempore alio, quàm erat peritura apud dominum, vt post vnam horam, &c? *Resp* Si in illo spatio fuit fur in culpabili mora, non reddendi rem domino, cuius bona fortuna fuit, vt res sua non apud se esset, & periret, tenetur ad illius restitutionem. Ita Toletan. *lib. 4. c. 1. num. 26.* Accurtius. *L. si vehenda. §. 1. in scol. dolo, & culpa.* Ratio est, quia fur fuit solo illo spatio iniustus retentor.

8 *Int.* Res periit apud furem priùs, quàm peritura erat apud dominum? *Resp.* Furem à restitutione excusat Toletan. supra, adeo, vt affirmet esse excusandum, licet malè illam distraxisset. Sed oppositum omnino asserendum, & probatur à simili, nam nemo dixit nec ipse Toletanus homicidam esse excusandum à restitutione ex eo, quod occisus vit, ab aliis esset occidendus.

Int.

Inter. Quid dicendum, cùm sine noua culpa furis 9
res periit, quæ apud dominum paulò post peritura erat? *Resp.* Ad nullam tenetur fur restitutionem. Ratio est, quia damnum secutum est ex mora restituendi, sed fur non fuit in culpa restituendi, ergo, &c. Ita doctissimus Peres. Verumtamen non video cur non sit talis fur obligatus ad restitutionem, cùm ex culpa furis res fuit collocata in periundi periculo. Nam nemo negaret esse obligandum, si antequã res periret apud dominum, illam destrueret: sed ita se habuit fur in eo euentu; ergo, &c.

Inter. Distinguiturne fur tum à rapina, in eo, quod 10
fur clam, raptor verò coram domino inuito auferat? *Resp.* Negat Sot. *5. iust. q. 3. art. 2.* sed immeritò contra Augustin. relatum *cap. pœnale. 14. q. 15.* D. Thom. *2. 2. q. 66. ar. 3. ad 2.* & *q. 118. artic. 8. ad 3.* Aristotelem. *5. Ethicor. cap. 2.* & *4. L. fur. ff. de furtis. L. sed nouo iure. C. de seruis fug.* Alex. *memb. 2 p. q. 36.* Abul. *q. 62. in cap. 11. Iudic.* Tabien. *Furtum* Gabriel. *in 4. d. 15. q. 3. art. 2. notab. 3.* & *4.* Maior ibidem *q. 24.* Caiet. *2. 2. q. 66. art. 3.* Couar. *2. part. regul peccat. §. 1. n. 2.* qui hanc sententiam omnium esse theologorum testatur.

Inter. Differuntne specificè in genere moris fur- 11
tum, rapina? *Resp.* Differunt. Ita D. Thom. *2. 2. q. 66. ar. 4.* & ibi Caietan. Reinel. Sot. citati, Couar. *2. p. reg. peccatum. §. 1. num. 2.* Ratio est, quia vsurpatio rei alienæ est iniusta, nam est contra inuoluntarium dominum: dominus vero aliter inuitus est cùm eo clam & aliter cum coram eo res auferrur; ergo similiter alia est vsurpatio per furtum, alia per rapinam. Et ideo hęc circumstantia, cum speciem muter, necessariò est dicenda in confessione, iuxta Concil. Trid. *sess. 14. c. 5.* & *can. 7.*

12 *Int.* Qui bona fide rem alienam emit, tenetur ne eam inuento Domino illam reddere, licèt pretium latroni solutum, dominus nolit reddere? *Resp.* Negauit Argentinas in 4. *d.* 15. *post ar.* 4. *ad* 1. & ibi Dionys. Carth. q. 4. Oppositum tamen est omnino asserendum, scilicet emptorem bonæ fidei teneri rem domino restituere, licèt dominus nolit pretium solutum reddere, neque latro compareat, à quo illud exigatur.

13 *Int.* Qui bona fide rem alienam emit, potestne illam ad recuperandum pretium, pro ea solutum, latroni reddere, postquam sciuit rem esse alienam, & dominum rei cognoscit? *Resp.* Potest. Ita Altisiodor. *lib.* 4. *tract.* 6. *cap. de rest. qu.* 5. ad medium Alens. *p.* 4. *quæst.* 86. *memb.* 3. *art.* 4. Gab. in 4. *d.* 15. *q.* 2. *artic.* 4. *num.* 25. Palud. ibidem *q.* 3. *dub.* 5. Directi iuris, quod etiam citant pro hac opinione Gab. & Ioan. Med. D. Anton. 2. *p. tit.* 2. *capit.* 1. §. *pro quo.* Sylu. *rest.* 4. *q.* 1. & 7. Toletan. *lib.* 4. *cap.* 2. *nu.* 18. Instruct. 1. *p. c.* 95. hanc appellans communem opinionem. Aug. *rest.* 1. Tabiena, & alij. Nau. *c.* 15. *num.* 9. ad finem §. *ad tertium.* his conceptis verbis. Iure dubitari potest, an qui emit bona fide rem alienam à non domino, de hoc certior factus, illam reddere venditori possit, & suam pecuniam recuperare? Ad quod respondetur posse, vt respondet Alens. auctor irrefragibilis, quem Gab. & alij sequuntur. Ita Nau. Probatur deinde ratione. In primis quia opposita sententia dura videtur. Deinde, quia contra Doctorum nititur sensum, cui adeò mordicùs hæsit Caietan. *verb. restit.* vt asseruerit, debere emptorem, & teneri illam rem latroni reddere. Tertiò quia ille emptor bonæ fidei, nec ratione iustitiæ, nec ratione charitatis tenetur ad amittendum suum pretium reddendo rem domino, cùm

possit

possit recuperare, reddendo latroni; ergo &c. Antecedens ostendo inductione. Non ratione iustitiæ, quia nullo iustitiæ iure tenetur quisquam esse alterius procurator, vt ei rem furto ablatam deferat, aut ostendat vbi sit, nisi ad id ex officio teneatur. Non ratione charitatis, quia charitas nequaquam obligat, vt quis graui detrimento suo euitet graue alterius, & multò minùs, vt æquale graue damnum alterius anteferat proprio æquali graui damno: imò ad oppositum, si seruandus sit charitatis ordo. Quarto, quia licèt ego promiserim rem alienã procurare, vt tuta domino seruetur & reddatur: si postea aduerti me minime posse talem curam suscipere sine graui meo damno, nullatenus procurare teneor, cum non promiserim, si tale aliquod graue damnum inopinato suboriatur. Id verò euenit emptori bonæ fidei, si non latroni, sed domino rem emptam reddere procuret, subit enim graue damnum pecuniarum amissionis, quas bona fide dedit; ergo non tenetur, nec ex iustitiæ, nec ex charitatis iure. Adstringunt aliqui conclusionem ad solùm emptorem scientem, vel saltem probabiliter credentem fore, vt latro restituat rem domino. Nihilominus tamen Nau. *c.17.nu.9.* contra Medinam, conclusionem tuetur etiam in eo, qui credit venditorem nunquam restituturum eam domino. Et probat, quia emptor, plùs tenetur sibi prouidere, quàm domino rei. *L.51. præses Cod. de seru. cap. Non licèt 23. q.5.* At verò cum reddit furi, recuperato ab eo pretio, sibi prouidet, faciendo actum iustum; ergo &c. Quòd si ob id ex culpa furis domino damnum contingat, non est ei imputandum; quia reponit rem penes eum, à quo eam accepit, neque ad aliud ex vlla iustitiæ lege obligatur. Quod autem per accidens contingit, non

est adeo attendendum. *L. si quis ne causam. ff. de rebus creditis.*

14 *Inf.* Quid censes de emptore malæ fidei? *Resp.* Qui mala fide emit rem alienam à fure, sciens licet esse furtivam, potest ad comparandum suum pretium, illam furi reddere, ac proinde illam domino restituere, non tenetur. Explico conclusionem. Emi rem furtivam sciens, & prudens esse talem, postea penitentia ductus, vel etiam metu amittendi, & rem, & pretium, coactus, quia dominus iam notus est, convenit furem, & pretium repetit), remque emptam reddidi. Dico igitur me id iustè facere posse, nec ad domino restituendum teneri. I. a Alens. 4. *p. q.* 86. *memb.* 3 *artic.* 4 Gabr. *in* 4. *distin.* 15. *quæst.* 2. *artic.* 4. *num.* 25. Palud. ibid. *quæst.* 3. *dub.* 5. *in expl.* 1. *propos.* Quamobrem meritò iure sapientissimus Petes Societatis IESV in manu exceptis, quæ apud me sunt, temeritatis damnat Toletanum, qui *lib* 3. *cap.* 1 *num.* 200. oppositam sententiam communem appellat, Non sicut ait, significare videtur Toletan. qui *lib.* 3. *c.* 4. *nu.* 200. oppositam sententiam communem appellat, quia oppositam graues tenent Doctores, scilicet Alens. Gab. 67. Est præterea hæc sententia. Toleti pluribus locis, *Lib.* 5. *cap.* 33. *num.* 3. Sed clariùs *lib.* 5. *c.* 17. §. *vltim.* his verbis. Quartam differentiam ponit Nau. *cap.* 17. *num.* 9. Bonæ fidei possessor potest vendenti rem reddere, cùm comperit non esse suam, at verò malæ fidei non: sed domino. Sed hæc differentia nulla est. Nam vterque possessor potest reddere vendidori, & suum recuperare pretium, si autem hoc non posset, tunc teddere domino tenetur. Et istam sententiam tenet Alexand de Ales. 4. *p. quæst.* 86. *art.* 5. & Syul. *verb. restit.* 3. §. 7. quamuis aliqui contrarium putent. Vnde potest, qui emit à latro-

ne

ne qua unquę fide reddere latroni emptum, si potest, ipsum tamen exhortari debet, vt reddat. Sic ille. Probatur deinde efficacibus rationibus. Prima, quia ex eo teneretur emptor malæ fidei rem reddere domino, & non latroni, quia ex meliori statu eam traducat ad peiorem: sed hoc, si ita esset, non obstaret; ergo. &c. Probo antecedens. Nullo iure, nec iustitiæ, nec charitatis teneor cùm graui meo incommodo reducere rem alterius in meliorē statum, quàm erat, quando eam emi, siue conscius, siue nescius illius conditionis: sed quando emi, res erat in latroni manu; ergo satis erit rem itetum in eadem manu reponere, licèt ab aliis sit surripienda: cum ob retentionem non fui in causa, vt à domino ad locum tutum reciperetur; ergo &c. Probatur efficaciùs ex eo, quod res non habet meliorem statum in manu emptoris malæ fidei, quam furis, nam saltem habet æqualem, quia vterque fur est; imò peiorem; quod sic ostendo. Nam status rei alienæ sumitur à facilitate, vel difficultate redeundi ad dominum, sed fieri potest, vt emptor malæ fidei sit rapacior, atque ipso fure tenacior, imò frequentiùs ita erit, ergo difficiliùs reddetur domino à possessore malæ fidei quàm à fure. Confirmatur deinde, quia actio ipsa furis recipientis rem alienam, non est mala, imò bona ex obiecto, quia rectà tendit & sanctè ad restitutionem; ergo nec ipsa actio reddendi, facta ab emptore: quia mouetur ab intentione reponendi rem saltem in statu; in quo illam inuenit; ergo vt latro non peccat accipiendo, ita nec emptor reddendo. Præterea, quia ex opposita sententia sequeretur vt si rem iam accepi, & nondum pretium reddidi, cogar, & pretium latroni reddere (repetit enim multis minis) & teneat rem domino præbere

ex iustitia. Antecedens præterquam quòd durum, falsum apparet. Quoniam æquè retineo ante præij solutionem, atque depositarius malæ fidei non tenetur graui damno suo seruare rem alienam, sed illam ad illud euitandum latroni reddere potest, ergo &c. Tandem non maior est fur, & malæ fidei possessor inuito domino emptor malæ fidei, quàm fur, qui à fure rem auferret: sed fur, qui furatus est à fure potest reddere eidem furi, vt docet Saa, *verb. furtum. num.* 11. cum Alens. D. Anton. & Angel. quos citat. Imò secundùm Nau. sup. non solùm potest, sed debet, cum D. Anton. Sylu. & iure, quod citat, ergo &c.

15 *Inter.* Quæ quantitas sufficit ad inducendam culpam mortalem? *Resp.* Nihil hac de re certum inuenio apud Doctores, sed nunc, si vnquam, maximè diffidenr. Vnum affero, semoto alio damno, quantitatem non esse attendendam per respectum ad pauperem, aut diuitem, à quo res aufertur, sed secundùm se. Deinde, huiusmodi quantitatem, vel pecuniæ, vel rerum attendendam per respectum ad copiam, & inopiam in loco, vbi fit furtum: nam hic est copia pecuniæ, & ideo illius vtilitas, alibi verò è contra. Quod etiam dico de copia, & ipsarum rerum inopia. & ideo pro locis differentia, differens erit quantitas notabilis: Credo tamen hac in re standum esse communi Doctorum loci existimationi.

De Venatione. §. 2.

1 *An sit venatio licita.*

2 *An qui feram ab alio vulneratam occidit, quam adhuc vulnerans sequitur teneatur eam restituere.*

3 *Cuius est fera, quæ ab alio persecuta incidit in laqueos alienos.*

4 *An*

4 *An possint occidi animalia domestica longè à domibus versantia.*

5 *An possint occidi animalia septo inclusa.*

6 *Quis & in quo loco possit prohibere venationem.*

7 *De venantibus in loco vetito.*

8 *De columbis.*

9 *De venantibus in agro alieno.*

10 *De venantibus feras, quæ per ostiola septi foras exeunt.*

11 *An possint occidi animalia domestica, quæ iam domum redire desuenerunt.*

INTERROGATIO. Estne licitum venari? *Resp.* Licèt ea animalia, quæ nullius sunt. Patet Instit. *de rer. divis.* Ratio est, quia hæc animalia vaga, ita hodie se habent, atque habebant ante rerum diuisionem, & ideo primi sunt occupantis. 1

Int. Inflixisti lethale vulnus, & feram insequeris, sed alius obuiam procedens illam capit, tenetur ne illam tibi reddere? *Resp.* Tenetur: ita Sylvest. *verb. inuentum num.* 5. Angel. ibid. Secùs dicendum, si quamuis illam ego ipse insequar, non vulnerauerim lethaliter, aut quanquam vulnerauerim, destiti ab insecutione. Ita iidem Auctores. 2

Inter. Dum tu insequeris feram, incidit in alienos laqueos, cuius erit? *Resp.* Amborum, pars dimidia, in quam, mea, pars altera laqueorum domini. Instit. *de rer. diu.* §. *quæsitum.* 3

Int. Animalia suaptè natura domestica, si longè à domibus versentur, possuntne ab inuentoribus occidi? *Resp.* Minimè. Sed semper sunt dominorum. Instit. *de rer. diuis.* §. *gallin.* Sot. 4. *iust. q.* 6. *ar.* 9. Syl. *verbo inuentum. num.* 7. Aug. ibid. *num.* 1. Neque obstabit, si à luporum periculo ea animalia quis extraxerit. Ita decernitur *l.* 5. *Ordin. tit.* 62. §. 3. *L. Pōponi. ff. de rer. dō.* 4

Int.

5 *Int.* Quæ animalia ferà ab aliquo capta, & in septo inclusa continentur, possuntne licitè occidi, aut eorum partus? *Resp.* Minimè, sed sunt eius, qui ea inclusa habet. Ita colligitur *ex L. 3 § item feras ff. de acquir. possess.* & Institut. *de rer. diuis. §. ferè. & §. item.*

6 *Int.* Quis & in quo loco potest prohibere venationem? *Resp.* In primis ex iure communi, vnusquisque in suo fundo, *L. 3. de acquir. rer. dom. &* Instit. *de rer. diuis. §. fera. §. aptum.* Verum ex consuetudine hoc ius abrogatum est, ac proinde quisq; in alieno agro venari potest. Imò iure Lusitano id singulis dominis prohibetur impedire l. 5. Ordinat. tit. 91.

7 *Int.* Ad quid tenetur, qui venatur in locis vetitis? *Resp.* Dico primum. Ad pœnam: veruntamen non nisi post latam sententiam. Ita omnes Doctores, vt in materia de legibus respondebo. Dico secundò. Si venatur in locis publicis prohibitis ciuis eorundem locorum, ad nullam tenetur restitutionem. Ita cum Sot. Instruct. 1. *part. c.* 148. Dico tertiò. Qui venatur in locis prohibitis particularium dominorum, non muro cinctis, sed parentibus, ad nullam tenetur restitutionem. Ratio est, quia dominus loci, non est dominus ferarum vagantium.

8 *Inter.* Quid censes de columbis? *Resp.* Columbæ, quæ columbarium incolunt, quatenus in eo sunt, domini sunt, & ideo qui eas occidit, non absoluitur à restitutione. Ita *L. 3. § item feras. ff. de acquiren. poss.* Si verò extra sunt, & intra certum spacium à columbario adhuc domini sunt, & qui eas occidit tenetur ad restitutionem. Ita decernunt leges cuiusque regni: sed ille pro spacij longitudine consulendæ sunt.

9 *Int.* Admonui venatorem, ne intra meos agros venetur ille tamen venatus est, cuius est fera capta? *Resp.*

Resp. In Castellæ regno est agrorum domini. Ita *L. 16. f. 3. tit. 28.*

Int. Habeo intra septum feras, verumtamen re- 10
licta sunt ostiola per quæ foras exeant, & intro redeant ad pascua, ad quid tenetur, qui eas, foris inuentas occidit? *Resp.* Ad nullam tenetur restitutionem, licèt inde eas aliquo illicio extrahat voluntarias. Ita Cord. & Cou. quos refert, & sequitur Instruct. *1. par. cap. 4. nu.* 148. decerniturque *L. 3. ff. de acquir. poss.*

Int. Quid censes de examinibus apum ab alueari- 11
bus abeuntibus? *Resp.* Sunt capientis. Ita cum Nau. Instruct. loco proximè citato.

Inter. Quid de animalibus & domesticis auibus 12
existimas, quæ statis horis redire domum solitæ erant postquam huiusmodi redeundi consuetudinẽ amiserunt, poteritne quisquam eas capere? *Resp.* Poterit ita decernitur *§. pauonum. & §. apum. Instit. de rerum diuis. & L. Naturalem. 1. & 2. ff. de acquiren. rer. dom.*

De Cæsione lignorum. §. 3.

1 *Quid restituere teneatur cæsor lignorum.*

INTERROGATIO. Ad quam restitutionem 1
tenetur lignorum cæsor? *Resp.* Quando, qui in sylua cædua loci cædit, ciuis est, & incola eiusdem loci, ad nullam obligatur restitutionem, sed tantùm ad pœnam post latã sententiam. Ita Sot. *4. iust. q. 6. ar. 4.* Cord. *quæst. 17* Lopes. *1. par. cap. 149.* Quod intellligo, nisi magnam stragem fecerit. Ita iidem citati Doctores, & Angles in Florib. *de restit.* Ratio est, quia ita citata consuetudine negantur, & conceduntur incolis huiusmodi ligna. Item finitimi incolæ locorum, quæ in cæduis syluis illorum, inuicem sibi cædunt ad nullam tenentur restitutionem. Ita citati

Docto

Doctores. Quoniam via recompensationis sibi mutuò condonant ablata.

CAPVT XIX.

De octauo Decalogi præcepto.

Non falsum testimonium dices.

§. Quoniam in hoc octauo præcepto prohibetur iniustitia, quæ proximo fit in verbis. Hæc autem iniustitia fieri possit in iudicio & extra illud: de vtraque iniustitia te rogabo. Atque in primis de ea, quæ fit in iudicio, cuius materiam appellant Doctores Correctionem Iudiciariam.

De virtute iudiciariæ correctionis. §. 1.

1 *Qui disputant de hac materia.*
2 *Cuius virtutis actus est iudicialis correctio.*
3 *Quo pacto facienda est iudicialis correctio.*

1 INTERROGATIO. Qui disputant de hac materia? *Resp.* Alens. *3 p. quæst.* 40. vsque *ad* 45. Gabriel. *lect.* 75. in can. D. Anton. *3. p. tit.* 9. Sot. 9. *iust. quæstio.* 4. & *de leg. secr. m.* 2. *quæst.* 5. D. Thom. Interpretes 2.2. *quæstio.* 67. Victor. *de pot. ciu.* Nauar. *capit. inter verba, & cap. Nouit. de iudic.* Couar. *de pract. quæstio.* Molin. *tom.* 1. *iust.* Castro *de leg. pœn.*

2 *Int.* Cuius virtutis actus est iudicialis correctio? *Resp.* Vt respondeam, præmitto duos esse actus huius correctionis: vel enim componit pacem inter dissidentes partes: vel punit delicta commissa in Repub. Dico igitur cum exercet priorem actum, est actus iustitiæ commutatiuæ. Ita D. Thom. 2.2. *qu.* 33. *art.* 1. cum exercet secundum actum, est actus iustitiæ punitiuæ. Ita D. Thom. 2.2. *q.* 108. Notat. Mol. *tom.* 1. *Iust. disp.* 12.

3 *Int.* Quæ debent concurrere ad rectam regulam huius

huius correctionis? *Resp.* Octo, nimirum, *potestas* iudicis *forma* iudicij à legibus præscripta *denunciatio* iudiciaria, *accusator*, *inquisitio*, *testes*, *reus*, *aduocatus*, *& tabellio*. De singulis me igitur interroga, atque in primis de iudicibus.

De iudicibus. §. 2.

1 *Quotuplex est potestas iudiciaria.*
2 *Quid est potestas publica.*
3 *Ad quam pœnam extenditur potestas politica.*
4 *Penes quem est potestas politica.*
5 *Virum potestas Regum possit ab eis auferri.*
6 *Quid est potestas ecclesiastica.*
7 *Penes quem est potestas ecclesiastica.*
8 *De exemptis à potestate ecclesiastica.*
9 *An Papa possit supra se creare iudicem.*
10 *Quam potestatem habeat supra Papam iudex ab eo supra se creatus.*
11 *De exemptis à potestate politica.*
12 *An tales exempti subiaceant pœnis legum.*
13 *De peccatis frequentioribus iudicum.*
14 *An possit iudex sequi scientiam priuatam, & spreto iuris ordine iudicare.*
15 *An teneatur iudex damnare nocentem iuxta probationes allegatas & probatas, quem scit certò esse innocentem de facto.*
16 *An possit reum talem damnare.*
17 *De ordine seruando in iudiciis.*

INTERROGATIO. Quotuplex est potestas iudiciaria? *Resp.* Duplex, *Politica* scilicet & *Ecclesiastica*. Ita Gelas. *dist.* 96. Duo sunt, inquit, quibus hic mundus regitur; auctoritas sacra Pontificum, & regalis potest. S. Alexand. III. *cap. Si duobus. Extra-nagant. de appel.* Bernar. *lib.* 1. *ad Eugen.* explicans illum locũ. Ecce duo gladij hîc, Victor. *de potest. Eccles.* 1

Int.

2 *Int.* Quid est potestas *Politica? Resp.* Est potestas à Deo immediatè data mortalium communitati, ad se appositè gubernandum, & congruenter fini naturali, qui quidem finis naturalis est benè, beatéque viuere secundùm naturalem rationem. Ita Nauar. *cap. Nouit.* de iudiciis. Probatur ex Paulo. Rom. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

3 *Int.* Ad quam punitionem extenditur huiusmodi potestas? *Resp* Vsque ad hominum sceleratorum interneciónem. Constat hoc ex pœnis legum.

4 *Int.* In quo residet huiusmodi potestas politica iudiciaria? *Resp.* In eo vel iis, cui, vel quibus eam cõmunitas demandauit, iuxta varios se gubernandi modos. Itaque vel est in Rege, vel in Magistratibus. Ita Driedo *lib de libert. Eccle. cap.* 15. Castro *lib.* 1. *de leg. pœn. cap.* 1. Molin. *tom.* 1. *iust. disp.* 26. quanquam oppositum sentiant. Victor. *de potest. ciuil. num.* 8. Couar. *pract. quæst. cap.* 1. *num.* 6.

5 *Inter.* Potestne communitas hanc potestatem semel regibus concessam iterum auferre? *Respond.* Minimè Ita Couar. *lib.* 1. *pract. quæstio. numer.* 6. nisi in grauissimam Tyrannidem Rex inciderit, vel iurata priuilegia non seruauerit. Tunc enim non seruatur conditio, sub qua fuit à populo facta potestatis libera donatio: conditione verò non seruata, donario minimè tenet iuxta Syl. *donat.* 4. *num.* 7.

6 *Int.* Quid est potestas ecclesiastica? *Resp.* Est potestas à Christo domino immediatè Ecclesiæ concessa ad gubernandos fideles secundùm legem Euãgelicam in ordine ad finem supernaturalem, etiam circa naturalia, quatenus ad finem supernaturalem inseruiunt. Ita Victor. *de potest. ecclesiast. q.* 3. *num.* 6. Molin. *tom.* 1. *iust. disputat.* 21.

Int.

Int. In quo reſidet huiuſmodi poteſtas eccleſiaſtica? *Reſp.* Reſidet hæc poteſtas immediatè in ſũmo Capite, quod eſt Papa, & illi immediatè à Chriſto fuit conceſſa, cum conceſſa fuit Petro. *Matth.* 16. & *Ioan.* 21. quæ quidem per metaphoram nomine clauium, & regiminis, ibi intelligitur, vt intelligitur, cum Regi dantur claues regni, aut domino claues vrbis. Ab eo verò deſcendit ad alios inferiores Eccleſiæ Prælatos. Ita communiter Doctores in 4. *d.* 18. & 24. Bonauent. Alb. mag. Duran. Gabr. *in can. lect.* 3. Her. *lib. de poteſt. Papæ.* Sor. in 4. *d.* 20. *quæſt.* 1. *art.* 2. & alij, quos refert Bellarm. de *Rom. Pont. cap.* 22. & 23. 7

Int. Dixiſti de poteſtate politica, & eccleſiaſtica, quæro vlterius, eſtne aliquis exemptus à poteſtate eccleſiaſtica? *Reſp.* Plures. In primis Papa iure diuino, vtpotè vice Chriſtus in terris. Deinde alij iure eccleſiaſtico per priuilegia ijs ab Eccleſia conceſſa, quæ quidem quò ad vires, & earum intentionem conſuluenda ſunt. 8

Int. Poteſtne Papa ſupra ſe alteri concedere poteſtatem eccleſiaſticam iudiciariam? *Reſp.* Poteſt, cum tamen non poſſit ſupra ſe alteri maiorem committere poteſtatem, quàm ipſe ſupra ſe habeat. *cap. Nuper.* de dote poſt diuortium reſtituẽda: Et claret, quia nemo poteſt dare poteſtatem, quod excommunicetur, ſuſpendatur, deponatur, quia ipſe non poteſt ſeipſum excommunicare, ſuſpẽdere, deponere. 9

Int. Quam vim habet ſupra Papam iudex ab eodem Papa ſupra ſe conſtitutus? *Reſp.* Omnem directiuam, nullam tamen coactiuam, hoc eſt, poteſt illum obligare ſub mortali in conſcientia ad ſtandum ſententiæ, non tamen poteſt eum cogere. Ratio eſt manifeſta, quia huiuſmodi iudex eandam poteſta- 10

tem supra Papam habet, qua ipse supra se pollet: ipse verò tenetur ad implenda iustitiæ iura vi directiua, non tamen coactiua.

11 *Int.* Dixisti plures esse exemptos ecclesiastico iure à potestate politica, quæro modo, vtrum exempti sint quò ad omnia, an quò ad aliqua? *Resp.* Tenentur in conscientia ecclesiasticæ personæ exemptę à laica potestate, seruare Principum leges, quæ aliquid circa Ciuitatis gubernationem in qua viuunt generaliter decernunt, dummodò non sint contra ecclesiasticam libertatem, nec canonicis legibus, aut ecclesiasticis sanctionibus aliqua ex parte aduersentur. Ita Vict. *in relect. 1. de ecclesiast. potest. q. vltim. n. 4.* Sot. 1. *iust. q. 6. ar. 9.* Felynus *cap. Ecclesia. de constitut.* Abbas ibid. Couar. 2. *par. Epithomes. cap. 6. n. 2.* Ratio est quia tales personæ sunt ciues, & Reipub. partes, ergo debent succurrere suo toti, & conformari suis ciuibus, & partibus: vnde manifestum est teneri iure naturali ad huiusmodi confirmationem. Accedit secunda ratio, quia leges ciuiles iustæ, vt tales, sicut iam diximus, approbatæ sunt ab ipsa Ecclesia circa omnium ciuium gubernationem ciuilem, vt adnotauit Fortunius tractat. *de vlt. fin. turis illatione primum.* 15 &. constat q; *ex cap. 1. de noui operis denunciatione. & ex cap.* Super specula *de priuileg.* vbi Papa dicit Sanctam Ecclesiam secularium legum non respuere famulatum.

12 *Int.* Subiacentne exemptæ personæ à potestate politica pœnis legum sæcularium appositis transgredienti? *Resp.* Minimè. Ita Doctores communiter, quos latè refert Couar. *cap. 31. pract. quæst.* Ioan. And. Albertin. Felyn. & alij ad *cap. Clerici. de iudic.* habeturque *cap. Non minus de immunit. Eccles. cap. Quamquam de cens. lib. 6. & tota causa 11. q. 1.* Imò iudices sæculares

seculates tales pœnas decernentes ipso facto ex communicantur in Bulla Cœnæ.

1*m*. In quo peccant frequentiùs iudices? *Resp.* In primis cum suscipiunt officium iudicandi scientes se carere prudentia ad rectè iudicandum causas sibi commissas. Ita Sylu. *iudex*. 1. *n*. 9. Nau. *cap*. 25. *n*. 22. & præterea tenentur ad damnum resarciẽdum ex iniqua sententia ortum, vt manifestum est. Peccat præterea iudex, qui difficilem aditum partibus præbet, ne à colloquio familiarium amicorum, colluſorum separetur, tenetúrque ad damni restitutionem ex litium dilatione prouenientis. Inde infert Nau. *cap*. 25. *nu*. 15. peccare grauiter iudicem, qui miseras personas, & peregrinos alijs, cæterisparibus, non præfert. Peccant tertiò iudices mortaliter, & ad restitutionem damnorum tenentur, si personam, non sibi subditam, vel de causa ad suum forum non pertinente, iudicant. Itemque qui habentes tantùm iurisdictionem in certum genus, vel personarum, vel causarum, eam extendunt ad alias, quanquam à parte rei sententia non sit iniqua, vt aduertit Nau. *c*. 25. *num*. 13, *& in rub. cap. Nouit. de iudicijs n*. 68. Hinc inferuntur sequentium euentuum resolutiones. In primis iudices laici, qui personas ecclesiasticas priuilegio fori gaudentes ad suã tribunalia trahunt, aut in criminalibus contra eos procedunt, incurrunt insuper excommunicationem Bullæ Cœnæ. §. 1. & 19. latæ per Clementem VIII. Peccant deinde ijdẽ, qui clericum in sacris puniunt, aut non statim iudici ecclesiastico restituunt. Incurrunt insuper excõmunicationem canonis. *Si quis suadente* 17. *quæst*. 4. *iuncto c. Si index, de sentent. excommun. in* 6. Idémq; dicẽdum de quouis iustitiæ laicæ ministro, qui clericum deducit vinctum ad laicum iudicem. Peccat 18

lethaliter laicus, qui iubet vexare iudices ecclesiasticos, vel in persona, vel in bonis, quod eius mandatis non paruerint: aut contra ipsum censuras declarauerint. Et in super excommunicatus manet excommunicatione Papæ reseruata, si in sententia per duos menses manserit. *cap. Quicunque de sentent. excommunic. in 6.* Item iudex, qui prohibet subditis ne vendant, vel emant ab ecclesiasticis, eſtque ipso facto excommunicatus, *cap. Eos de immunit. Eccles. lib. 6.* Insuper iudex politicus, qui extrahit, vel iubet per vim abduci è loco sacro delinquentes, qui ad illum confugerunt. Qui verò locus sacer ad hunc effectum dicendus est, tractat Nauar. *cap. 25. num. 7.* Syl. *immunitas. 3.* Couar. *lib. 2. resol. cap. 20.* Estque quælibet Ecclesia, aut sacellum auctoritate Episcopi ad diuina celebranda dicatum. Itemque illius cœmeterium, ianua, & porticus templi. In quibus autem casibus delinquentes gaudeant immunitate loci sacri, diserte traditur *lib. 2. Ordinat. Lusit. tit. 4.* Cum autem hæc immunitas introducta sit iure positiuo, standum est regni consuetudini, vbi vitam degis. Quod diximus de laicis iudicibus comparatione personarum, causarumue ecclesiasticarum, similiter dicendum erit, de iudicibus ecclesiasticis, si procedant contra laicos in causis purè laicis. Peccant præterea iudices, quando contra reum procedunt ex iudicijs leuibus, aut si quis absque infamia, vel suspicione legitima de aliquo specialiter inquirat vel illum iubeat conijci in carcerem ex leui culpa, vel propter odium, vel propter iram subitam, vel vt placeat aliis: sicuti Herodes, qui comprehendit Petrum, vt placeret Iudæis. *Actor. 12.* tenetur que ad iniuriæ famæ, & damnorum restitutionem, vt rectè adnotauit

adnotauit Nauar. *in rub. cap. Nouit, de iudicys. num.* 51. Deinde, qui precibus, amore, vel pretio non comprehendunt publicos delinquentes, aut comprehensos abire sinunt.

Int. potestne iudex omissa probatione iuridica iudicare secundùm scientiam veram propriam? *Resp.* Dicam, quid sentiam per conclusiones, sit igitur *Prima concluſ.* Iudex inferior neminem potest damnare, nisi iuridicè conuictum, secundū allegata, & probata. Ita Sot. 5. *de iust. q.* 4. *art.* 2. Couar. 1. *resolut. cap.* 1. *num.* 7. Clarus *lib.* 1. *de pract. criminali. q.* 8. *cap. Si tantùm.* 6. *quæst.* 2. *cap. Si sacerdos. de off. ord.* & omnes communiter. 14

Secunda concluſ. Iudex inferior in ferenda sentētia omnes iuris solemnitates seruare tenetur *cap. Iudicantem.* 3. *q.* 5. *& c.* 1. *Semper.* 2. *q.* 1. L. *illicitas. ff. de officio præsidis.* §. *veritas.* Solemnitates verò de iure naturali sunt. 1. probatio delicti per testes sufficientes *cap. Nullum* 30. *q.* 5. *cap. Deus.* 2. *q.* 1. 2. locus concessus parti ad sui defensionem, illiúsq; audientiæ, vel per se, vel per alium. Clement. *Pastoralis de re iudic.* §. *verum.* 3. Citatio partis. Solemnitates ex iure positiuo sunt. 1. præfixus terminus ad probandum, & respondendum. 2. scriptura, & instrumentum publicum. 3. oblatio libelli. 4. contestatio litis. 5. Iurantis partis calumnia. 6. Prolatio sententiæ. 7. Sessio iudicis in tribunali dum sententiam fert.

Tertia concluſ. Supremus iudex, neque per se, nec per alium punire capite, vel alia pœna graui, reum ex sola scientia priuata regulariter loquendo potest. Ita Caiet. *verb. homicidium.* Cord. *lib.* 1. *q.* 37. Sot. 5. *iust. q.* 1. *ar.* 3. ad primum. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 15. Nau. *c.* 25. *n.* 9. Couuarru. de pract. *q. c.* 1. Arag. 24. *q.* 627. & alij communiter. Neque item potest inauditum, & in-

defensum reum tali pœna damnare, nisi notorietate facti, & personæ notorium sit, quod nulla potest tergiuersatione celari, vt aduertunt citati Doctores, nisi etiam reus ita potens sit, vt audiri non possit, & defendi, sine periculo damni Reipub. vel Regis, quemadmodum adnotat citati Doctores.

Quarta conclus. Supremus iudex, qui scit crimen imminens in futurum pernicioſum Regi, vel Reip. potest reum ex hac sola priuata scientia indefensum, & inauditum punire. Ita Nauar. Caietan. Aragon. locis citatis. Ratio est, quia Rex, & Respubl. in eo euentu habent ius se defendendi ab iniusto inuasore, & ideo potest talem reum veneno, vel suffocatione è medio tollere. Hæc est certior, & communior sentẽtia, quamuis oppoſita suos habeat defensores.

15 *Int.* Potestne iudex damnare nocentem de iure, hoc est illum, qui iuxta allegata & probata ostenditur nocens, quem tamen priuata scientia scit esse innocentem de facto? *Resp.* Dupliciter probari potest quis nocens in criminalibus, vel in ciuilibus. Dico igitur *Primum.* Summus iudex, hoc est princeps, potest in criminalibus obsolute innocentem de facto, quem allegata, & probata nocentem de iure ostendunt: imò tenetur. Ita tradunt Ordin. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 66. Sot. 5. *iust. q.* 4. *art.* 2. Cord. *lib.* 1. *qu.* 37. Alens. 3. *p. quæst. mem.* 6. *art.* 2. Couar. *cap.* 11. *pract. quæst.* Caietan. 2. 2. *qu.* 76. Ratio est, quia supremus iudex potest in eo euentu liberare innocentem: ergo tenetur; quia defensio innocentis est in præcepto, quando fieri potest absque proprio damno. Deinde, quia supremus iudex in eo euentu tenetur iurare pro innocente, hoc autẽ iuramentum præstandum est omnibus testimonijs. Dico *secundò.* Su-

premus

demus iudex in criminalibus causis, priuata scientia non potest, sed secundùm allegata, & probata iudicare tenetur. Ratio est, quia qui secundùm allegata, & probata bonæ fidei possessor est, grauem tunc iniuriam pateretur.

Quinta concl. Iudex Principe inferior, sub mortali tenetur vti omnibus remedijs ad liberandum reum legitimè conuictum, quem scientia priuata certò cognoscit esse innocentem. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 67. cũ suis. Alens. citato, *ar.* 2. Cord. dicta *q.* Toletan. *lib.* 2. *de offic. cap.* 5. *n.* 164. Sot. 5. *iust. q.* 4. *ar.* 2. Adeò, vt quando nullum occurrit iuris remedium; teneatur causam remittere ad superiorem, protestando, & iurando sibi illius hominis innocentiam esse euidenter notam.

Int. Demus, quod nullum sit iuris remedium, quo inferior iudex vti possit; neq; item illum remittere ad superiorem iudicem propter partis instantiam: potestne tunc secundùm allegata, & probata illum damnare? *Resp.* Negat simpliciter Panormit. *cap. Pastoralis. de offi. delegati.* Angel. *iudicare, n.* 6. Lyra. *Ex d.* 23. Arborens. *lib.* 9. *cap.* 20. Couar. *cap. quæst. prac.* Cord. *lib.* 1. *q.* 37. Rosella *verb. Iudex*, Adrian. *quodlib.* 2. *qu.* 1. *ad* 5. *& quodlibet.* 6. *art.* 3. Tolet. *lib.* 2. *resti. ca.* 3. *n.* 161. Hostien. Innocent. Felynus in *c. Pastoralis*, aiuntque iudicem teneri cedere officio, ne innocentem damnet, cum aliter illum liberare nequeat; sit tamen. 16

Sexta concl. Iudex supremo inferior, cùm non potest vti aliquo iuris remedio ad innocentem liberandum: neq; illum ad superiorem remittere potest, secundùm allegata, & probata illum iudicare, & damnare, nec officio cedere tenetur. Ita D. Thom. hac *q.* 67. *& q.* 64. *ar.* 2. Alens. 3. *p. q.* 34. *m.* 1. *ar.* 4. & *q.* 4

memb. 6. art. 2. Richard. *in. 4. d. 18. art. 2. quæst. 2.* Guandar. *quod lib. 3. q. 25.* Maior. *in 3. dist. 33. q. 4.* Sor. *lib. 5. iust. q. 4. ar. 2.* Abulens. *cap. 23. Exod. q. 6.* Aragon. *2. 2. q. 67.* Cord. q. citata ex vtriusque iuris consultis. Bart. *ad L. Illicitas. ff. de offic. præsid.* Cardin. & Gloss. *in cap. 1. de offic. Ordin.* Turrec. *cap. Iudice. 347.* & alij, quos citat Couar. *cap. 1. quæst. pract.* Arm. *ver. iudex. n. 26.* Nau. *lib. 1. cõsilior. 1. de offic. iudicis* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 2.* Sylu. *iudex. q. 5.* Confirmatur ex D. Ambros. vt refertur in dicto *cap. Iudice*, & à D. Thoma tribuitur Augustino dicente: bonus iudex sicut audit, ita iudicat. & D. Greg. *cap. Summopere, 11. q 3.* Causis, inquit, diligẽter ventilatis, tunc secundum, quod ibi constitutum est, definitiua proferatur sententia. Similiter probatur ex L. *Illicitas*, vbi iubetur præses id sequi, quod conuenit eum sequi, ex fide eorum, quæ probentur, & dicto *cap. Pastoralis*, vbi ordinarius requisitus à Delegato, tenetur exequi eius sententiam, etiã si priuatim, cognoscat esse iniquam, eadem autem ratione de executore, sententiæ latore. Itaq; talis innocens de facto damnatur, vt nocens de iure & vt talis secundùm allegata, & probata denunciatur, pro culpa iuridicè probata.

18 *Int.* Quem ordinem tenetur iudex seruare in condemnationem rei? *Resp.* Iudex non potest condemnare reum, siue in ciuilibus, siue in criminalibus sine accusatore, seu vero, seu iuris ficto. Ita D. Thom. *2. 2. q. 67. articul. 2.* cum communi: patet *in cap. si legitimus cap. Superbis de accusat. cap. si quis potestatem 23. quæst. 4. L. Illicitas. ff. de offic. præsidis. L. rescripto ff. de muneribus, & honorib.* Septem verò numerantur in iure, qui vim habent accusatoris. *Primum*, notorietas criminis, & criminosi *cap. Euidentia de accusat. cap. Manifest. 2. quæst. 1.* & ideo delinquẽ-

tes

tes in flagranti delicto comprehensi in vijs publicis possunt statim puniri, vt adnotarunt Caiet. in sum. verb. *homicidium*. Arag. 2.2 *q.* 67. *ar.* 2. Iul. Clar. *libr.* 5. *q.* 8. & habetur *cap. Bona. de electionib. Secundum* publicitas criminis patrati coram iudice: nam omne crimen patratum coram iudice sedente pro tribunali dicitur notoriũ, iuxta Bart. *L. Librarius ff. de reg. iur.* & ab eodem mulctari potest, vt notat directorium iudic. *part.* 2 *cap.* 9. *Tertium* est infamia, quæ quidem non sufficit ad condemnandum, sed ad solùm inquirendum. *capit. Qualiter. cap. Quando de accusation.* 6. *Quartum* iudicia, saltem iudicialiter probata, vt ostendit Nau. *in rub de iudic. n.* 65. *&* 95. *Quintum* est notorietas iuris: hæc verò habetur per iuridicam confessionem rei, propter quam reus legitimè convictus potest de crimine condemnari, de quo non erat infamatus, quódque incidenter confessus est in iudicio, vt probant Nou. proximè, colligitúrque ex eo *cap. Quod cuitandi, de condition. ob turpem causam. Sextum*, clamorosa insinuatio, de qua infra. *Septimum* criminis in publicam vergentis perniciem denunciatio, aut publica rebellio denunciati etiam fraternè. Ita Sot. *de teg. secret memb.* 2. *quæst.* 6. *dub.* 1. & 5. *de iust. quæst.* 4. *art.* 3. Caietan. & Aragon. 2. 2. *quæst.* 67. *articul.* 2. Nauar. in rubr. *de. iudic. n.* 82.

Int. Potestne iudex pœnam legum relaxare? *Resp.* 18
Dico *Primò*. Quando pars læsa ab accusatione non desistit, nullus iudicum potest pœnam legis relaxare. Ratio est, quia in ea relaxatione esset iniurius parti accusanti. Ita D. Tho. 2.2. *q.* 67. *ar.* 4. Dico *secundò*. Ex rationabili causa potest supremus iudex, id est princeps pœnam à legibus taxatam, etiam parte non desistente, relaxare, & omninò demittere. Ita

Sot. & Aragon. citati. Castro *lib. 2. de leg. pœn. cap. 12.* Couar. *lib. 2. resolut. cap. 9. num. 6.* & omnes Iurisconsulti. *cap. Quia periculosum de sentent. excommun. in 6. & L. quid ergo. § pœna grauior. ff. de his, qui not. inf.* Ratio est, quia tunc bonum commune præfertur particulari. Dixi, ex rationabili causa, quia sine ea non potest, vt affirmat D. Thom. *2. 2. qu. 67. artic. 4.* & ratio est manifesta, quia, vt iustitiæ custos debet æqualitatem seruare inter partes, & vt conseruator Reipubl. tenetur malefacta punire, ne impunitate obtenta crimina committantur. Dixi, etiam parte non desistente, quia si pars, desistat, vel procedit sine instantia partis minori rationabili causa obtenta, potest pœnam minuere, vel commutare. Ratio est, quia ipse princeps est super ipsas leges, &c. Dico *tertiò*: Iudex inferior, etiam de consensu partis læsæ, nequit totam pœnam legibus taxatam remittere, imò neque arbitrariam. Est Auctorum, quos supra retuli. Ratio est, quia talis iudex non habet potestatẽ supra ipsum ius *cap. 1. de cõstit. & L. 1. ff. ad Turpillianũ.* faceret verò iniuriam iuri, si impunita crimina relinqueret. Dico *quartò*: Iudex inferior supremo, siue ex officio procedat, siue ad instantiam partis, potest pœnam legibus cõmuniter taxatam, iuxta delicti circumstantias, ac personarum minuere, & immutare. Ita Castro *lib. 2. de leg. pœn. cap. 13.* Cou. *lib. 2. resolut. cap. 9. n. 8.* Itaque pro eodem crimine aliter puniendus puer, aliter senex. *L. Auxilium § in delictis. ff. de minorib.* aliter seruis, aliter ciuis de Republ. bene meritus; & ita in paupere minui potest pœna pecuniaria, augeri autem corporalis: in diuite nobili augeri pœna pecuniaria & minui corporalis, vt notat Couar. dicto *cap. 9. num. 4.* iuxta *L. primam. ff. de pœnis. L. Aut facta § pere-*

sonas

*pœna.ff.eodem.& L.Nullus.Cod.ad L.Iuliam,& L. tertiam.ff.de legib.*Item colligit similiter Castro. *lib. 1. de leg pœn. cap. 6.* posse augeri criminis pœnam, cuius est in Republica magna dissolutio, vt pœnitus extirpetur tale crimen.

De Denunciationibus. §. 3.

1 *Quis teneatur denunciare.*
2 *Quo pacto detegendum crimen, quod iubetur sub excommunicatione detegi.*
3 *An propter tale præceptum detegenda sint peccata emendata.*
4 *Virum in tali euentu detegendum sit furtum vxoris, aut filiorum.*
5 *An quis teneatur se prodere.*

INTERROGATIO. Quis teneatur denunciare? 1
Resp. Dico primum, Peccata, quæ sub secreto aliquis scinit, quamuis alia via fiant notoria, famosa, & manifesta, non potest in iudicio denunciare, nisi in perniciem publicam vergant, vel tertij innocentis. Ita Sot. *de teg. secret. memb. 2. q. 2.* Nauar. *c. inter verba,* & omnes communiter. Ratio est manifesta, quia in hoc proximi fama læditur, quæ quidem seruanda est, nisi deroget bono communi, aut innocentis. Triplex verò est secretum. Primum confessionis, & hoc secretum est secretissimum, & sacratissimum adeo, vt nulla ex causa, licet orbis terrarum interueretur, reuelari fas sit. Secundum secretum est rerum, quas quis solus, aut cum paucissimis vidit, vel audiuit, aut quas alter illi temerè aperuit. Tenetur verò quiuis iure naturali occultare huiusmodi secreta, vt copiosè probant. Scot. *in 4. d. 21. q. 2. §. teneo igitur.* Sot. *de reg. secret. membr. 2. qu. 2. concl. 1.* Nauar. *cap. Sacerdos, de pœnit. d. 6. nn. 2. & 3.* Ratio est, quia

id

id postulat conuictus,& societas humana , alioqui esset intolerabilis. Hinc colliges teneri ad seruandum secretum medicos , chirurgos , obstetrices,aduocatos,& similes personas,quas quis consuluit pro remedio adhibēdo:amicos item,quibus detecta sunt malefacta ad capiendum solatium, quanquam non promiserint secretum se seruaturos,quia id ex natura rei ab eis exigitur. Multò magis tenentur ad seruandū secretum illi, qui per vim,aut fraudem secretum extorserūt , quales sæpenumerò sunt iudices,aut iustitiæ ministri,qui obtenta,& promissa impunitate à reis multa discunt. Tenentur ad hoc secretum , qui ex sacrilega reuelatione confessarij peccata alterius cognouerunt. Ratio est, quia res transit cum suo onere. *cap. ex literis de pignoribus L. 2. & 3. Cod. quibus causis*: sed illa peccata secum habent sigillum sacramentale : ergo &c. Ita Scot.sup.Ledesm.*2.4.ar.3.dub.1.*Gomes *lib.3. resolu. cap.13. num.9.*Sot.Nauar.sup. Ex dictis inferes eos, qui aperiunt alienas literas teneri ad seruanda earū secreta, quia sunt secreta extorta.

2 *Int.*Quomodo se gerere quis debet in criminum denunciatione, cuius reuelatio iubetur sub excommunicatione,vel iuramēto?*Resp.*Dico *primum* Quæ crimina ante edictum,vel iuramentū non possumus denunciare ob secretum,eadem etiam accedente edicto,vel iuramento non possumus in iudicio detegere.Ita Sylu.Arm.alij Summistæ , verb. *denunciatio* Sot.& Nau.sup.Ratio est,quia obseruatio secreti est de iure naturali,huic autem iuri , nec edictum , nec iuramentum derogant. Hinc colliges neminem posse denunciare visitatoribus crimina emendata , quia tale edictum solùm proponitur ad eorum emendationem;ergo frustra detegūtur peccata iam emendata,

emendata,& infamatur proximus,vt ſingulatim admonet Nau.*cap.Sacerdos citato.n.*120. Dico *ſecundum.* Edicta eccleſiaſtica ſub excommunicatione præcipientia, vt reſtituantur ablata, & fures denuncientur,intelligenda ſunt,de his,quæ iniuſtè retinentur, quamuis enim quis peccauerit, in iniuſto modo auferendi , poterit tamen iuſtè ablata retinere , in recompenſationem vel ob aliam cauſam. Et ideo, qui ſciunt,vel ex viſu, vel ex auditu huiuſmodi rem eam denunciare non tenentur.Ita Aragon.*verb furtum.num.*41.Arm.ibid.*nu.*15. Nau.ſup. Ratio eſt,quia edicta eccleſiaſtica non cadunt ſupra præteritum peccatum,ſed præſens. Quod ſi recompenſatio fuit maior debito, ſolùm tenentur reſtitituere exceſſum, & exceſſum tenentur alij denunciare , & ideo , qui debitor impotens eſt ad reſtituendum,nec incidit in excommunicationem , nec alij illum tenentur denunciare , dummodò det ſufficientem cautionem, ad illam enim dandam tenetur. Dico *tertium.* Impedimentum ſecretum matrimonij , cuius denuntiatio redundat in infamiam contrahentium , tenetur quiſque denunciare.Ita.Nau.*cap.Sacerdos num.*27.*de pœn.*Quia nemo illis facit iniuriam,cum nolūt moniti deſiſtere à tali matrimonio. Idem dicendum de petente religionem,vel beneficium : tenetur tamen tegere, cum detectio cedit in infamiam tertij innocentis,ita omnes communiter. Caſus eſt, Cognouit Titius ſororem Berthæ, poſtea vult nubere Berthæ, admonitus non vult deſiſtere , non poſſumus cum infamia ſororis Berthæ tale detegere impedimentum.

Int. Teneturne propter edictum eccleſiaſticum ſub excommunicatione præcipiens denunciare quæ uis peccata:detegere peccata emendata?*Reſp.* Minimè. Ita 3

me. Ita Sot. 5. *iust. qu.* 5. *art.* 1. Nau. *cap.* 15. *num.* 46. Instruct. 2. *p. cap.* 10. *q.* 5. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 217. Cordub. *in sum. quæst.* 24. *punct.* 2. *casu* 1. si peccata non sint eius conditionis, quorum punitio requiritur ad commune bonum.

4 *Int.* Qui scit furtum ab vxore, aut filijs patratum, teneturne illud reuelare? *Resp.* Regulariter non, quia intentio petentis excommunicationem regulariter vxorē & filios non comprehendit. Ita Nauar. proximè, si autem constet moraliter de opposita intentione, denunciandi sunt. Ita Instruct. 2. *p. cap.* 12. *quæst.* 5. cum Sot. & Cord. in sum. *q.* 176.

5 *Int.* Teneturne propter huiusmodi edicta nocens se prodere? *Resp.* Minimè nisi sit reo semiplena probatio, aut ipse laboret infamia: satisfacit igitur, vel restituendo rem ablatam, vel damnum resarciendo. Ratio est, quia excommunicatio solum intendit erati emendam.

6 *Int.* Elapsum est tempus præfixum in edicto intra quod tenebamur denunciare: tenemurne post illud etiam denunciare? *Resp.* Tenemur. Ita Cordub. *q.* 64. *cap.* 6. Nauar. *cap.* 2. *num.* 46. Sot. *in.* 4. *d.* 22. *q.* 1. *art.* 2. Instruct. 2. *p. cap.* 12. *q.* 3. Ratio est, quia temporis assignatio non adhibetur per modum oneris, sed termini, quæ præfixio transacta, magis tunc obligat tantum, vt absoluat.

De Accusationibus. §. 4.

1 *Qui peccant accusando.*
2 *Qui tenentur accusare.*
3 *An nocens teneatur se accusare pro liberādo innocēte.*
4 *An teneatur reddere pretium innocēti, qui postea comperit illius innocentiam.*
5 *An pro omittenda accusatione possit pecunia, vel quid aliud à nocente reportari.*

& De pacto, quod fiscales cum reis faciunt, pro omittenda accusatione.

INTERROGATIO. Qui peccant accusando? *Resp.* Qui ex odio accusant, vt malum infligatur proximo, propter vindictam, ita D. Thom. 2. 2. *q.* 108. *a.* 1. Syl. & Armilla, *verb. vindicatio.* Nau. *c. inter verb. n.* 639. Sot. *sup* & est veritas manifesta. Deposito tamen odio, & ratione vindictæ potest quis in iudicio accusare iniurium, & pro satisfactione expostulare, vt notat Glossa, *cap. Si quis contristatus d.* 90. & Nau. *cap.* 14. *n.* 25. verba verò Christi Domini. *Dimittite inimicis vestris*, continent consilium, non præceptum tale verò consilium Ecclesia satis adimplet per viros perfectos, vt notat Caiet. *sub. 6. Mat.* 1

Int. Qui tenentur accusare? *Resp.* Publica peccata, quæ in commune detrimentum redundant, vel tertij innocentis, quæ aliter impediri non possunt, quàm accusando, quisque tenetur sub mortali accusare, si probare ea possit in iudicio. Ita D. Thom. 2. 2. *qu.* 67. Sot. de *teg. secr. memb.* 2 & 5. *de iust. q.* 5. *artic.* 1. Nauar. *cap.* 25. *num.* 32. Arm. Sylu. Angel. *verb. accusatio.* Bald cum aliis *ad L.* 1. *ff. de public. offic.* & *L.* 4. *Cod. de hæreticis.* Hæc verò D. Thom. conclusio intelligenda est, si loquamur in natura rei, dato, quod non subsit aliud remedium ad damnum euitandum, vel commune, vel tertij. Veruntamen, re attente perpensa, illud remedium non deest: quoniam vel malum est iam inflictum, & nemo tenetur illud accusare, ad exigendam damni publici satisfactionem, nisi sit minister iustitiæ publicæ, vel damnum est infligendum, & tũc impediri potest, vel per fraternam correctionem, vel saltem per denunciationem. Dico secundò. Ministri iustitiæ ex officio deputati ad accusandum, sui muneris crimina accusare 2

sare tenentur. Ita Sot sup. *lib. 5. iust. q. 5. art. 1.* Nauar. *cap. 25. n. 34.* Sylu. *restitutio. 3. num. 5.* Idque tum ratione iuramenti, tum ratione officij, quanquam procedant ad solam legum vindictam. Quod munus cum stricté nó obseruant, graniter à Principe puniuntur.

3 *Int.* Vulneranit Socrates Platonem occultè, pro vulnere accusatur Petrus, teneturne Socrates se prodere, vt Petrum liberet? *Resp.* Minimè. Ita Med. *de pœn.* Nauar. *cap. 15. num. 17.* Toler. *lib. 2. cap. 1. num. 79.* Sot. 4. *iust. q. 6. art. 3.* Qui omnes etiam Socratem absoluunt à restitutione damnorum Petri. Ratio est, quia vulneratio facta à Socrate non fuit causa per se influens in accusationem, damnationemuè Petri. Verumtamen dicendum est Socratem teneri restituere Petro ea, quæ soluit ob illatam iniuriam, & in medicum, aut alia, ad quæ soluenda ex natura rei tenebatur Socrates, vt notat Toletan. *proximè num. 7.* & non tamen tenetur ad causas expensas, vel ad damna exilij, vt notat Instruct. 1. *p. cap. 123. concl. 4.*

4 *Int.* Titius vulneratus à Socrate ex indiciis motus accusauit Platonem, & per sententiam latam accepit ab eo iniuriæ satisfactionem, & medicorum salarium, postea comperit platonem esse innocentem, teneturne illi reddere pecuniam acceptam? *Resp.* Tenetur, nisi scierit eam recuperasse iam à Socrate.

5 *Int.* Qui peccant accipiendo pecuniam pro omittenda accusatione? *Resp.* Qui neque ex officio, neque ex precepto accusare tenentur, non peccant accipiendo pecuniam pro desistendo ab accusatione iusta. Ita Nauar. proximè, & Mol. *disp. 95. concl. 3.* & communiter Doctores. Ratio est, quia ius, quod quis habet ad accusandum, est pretio æstimabile, & venditi potest. Dico secundò. Mortaliter peccant fiscales

scales, viatores, custodes publici, similésque iustitiæ ministri, si pecuniam accipiant pro non accusandis legum transgressoribus, tenenturque ad resarciendum damnum inde Reipubl. proueniens. Ita communiter Doctores, quia obligantur, tum ex officio, tum ex iuramento ad accusandum, & ideò seuerè puniuntur *lib.* 1. *Ordin. Lusitan. tit.* 73. *n.* 3. *&* 4. item *l.* 5. *tit.* 73. 74. Addo tamen huiusmodi fiscales non teneri ad restituendam pecuniam sic acceptam: quia ius, quod habent ad accusandum, est pretio æstimabile & vendibile.

Im. Subest magna difficultas, & est hæc: Si hic reus accusaretur, esset pars pecuniæ adiudicanda fisco, pars verò piis operibus, veluti captiuorum redemptioni, &c. Quæro igitur vtrum fiscalis omittens accusationem teneatur ad restituendum fisco, & piis operibus? *Resp.* Dico primum. Tenetur ad restituendum fisco. Ita Nauar. *cap.* 27. *num.* 20. Ratio est, quia pro procurando fisco Regio accipit à Rege stipendium. Dico secundò. Non tenetur ad restituendam partem captiuis & piis operibus, quia non est ex officio illorum procurator & custos. 6

De Inquisitione criminis. §. 5.

1 *Quid est inquisitio.*
2 *Quotuplex est inquisitio.*
3 *Quomodo facienda sit inquisitio.*
4 *Quæ peccata detegenda in generali inquisitione.*
5 *Quomodo potest fieri particularis inquisitio.*
6 *An possit fieri particularis inquisitio de crimine incidenter cognito circa eundem reum.*
7 *An possit fieri particularis inquisitio de crimine iniustè detecto.*
8 *Quomodo facienda est inquisitio de crimine notorio, seu occulto criminoso.*

INTERROGATIO. Quid est inquisitio? *Resp.* Est delicti investigatio, delinquentisue facta ab habente legitimam potestatem, ita *L. Vbi Cod. ad L. Corneliam de falsis.* traditur ab Hostiense in sum. rubric. de Inquisit.

2 *Int.* Quotuplex est Inquisitio? *Resp.* Alia generalis, alia particularis. Generalis est, quando in genere inquiritur de delictis, & de delinquentibus. Particularis est, quando particulariter inquiritur de delicto, & de delinquente.

4 *Int.* Quomodo licitè fiunt huiusmodi inquisitiones? *Resp.* Ad faciendam generalem inquisitionem non est necesse præcedat infamia, vel accusatio, vel denunciatio. Ita Sylu. *Inquisitio* 1. *qu.* 10. Angel. Arm. Rosella ibi Nau. *cap.* 12. *num.* 38.

5 *Int.* Quæ peccata detegenda sunt in hac generali inquisitione? *Resp.* Dico *primum.* Peccata occulta, quorum nulla est infamia, quæque non redundant in damnum commune, aut innocentis, in generalibus inquisitionibus, non sunt manifestanda. Ita Nauar. *cap. inter verba. num.* 679. Sot. *de teg. secr. memb.* 1. *quæst.* 6. *conclus.* 2. Angel. *Inquisitio, num.* 11. & ita omnes Theologi. Ratio est, quia iure naturali tenemur proximi famam seruare, cum non obest bono communi, aut innocentis. Dico *secundò*, Peccata, quorum infamiâ reus laborat, tenetur quisque iuridicè interrogatus manifestare iudici generaliter inquirenti, etiamsi sint emendata, quando constat iudicem punitionem criminis intendere. Ita Cord. in sum. *quæst.* 64. *punct.* 2. *casu.* 1. Toleran. *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 217. Aduertunt tamen Doctores, iudicem politicum præcipuè interrogare ad punienda delicta; secundario verò ad ea emendanda, & ideo illi esse detegenda delicta, licet iam emendata sint. Iudicem verò

Ecclesi-

Ecclesiasticum, præcipuè interrogare ad emendanda crimina, secundario verò ad ea punienda, & ideo illi esse detegenda delicta nondum emendata. Qui verò ita iuridicè interrogatus negat, periurus est. Dico *tertiò*. Nemo non infamatus de delicto de quo generaliter inquiritur, tenetur in inquisitione, visitationeuè generali se ipsum prodere, vel denunciare, etiam si sub iuramento interrogetur, an nouerit aliquem talis delicti reum, quantumcumque crimen tendat in damnum commune, vel innocentis. Est communis. Ita Sot. *de teg. secr. membr. 2. quæst. 7.* Caietan. 2. 2. *q. 7. art. 1.* Nauar. *cap. Inter verba. nu. 730.* Tolet. *lib. 2. cap. 4. num. 157.* Etiam in hæresis crimine. Ita Symanchus *tit. 32. num. 13.* Roias *sing. 3. nu. 3.* Nau. *lib. 5. cons. 8. de hæret.* Confirmatur ex cap. *Quis aliq. § non tibi de pœn. d. 1.* Ratio est, quia res esset moraliter impossibilis se ipsum prodere, & infamare.

Int. Quando fieri potest particularis inquisitio? 5
Resp. Dico *primum*. Inquisitio particularis in delinquentis pœnam tendens, neque in foro laico, neque in ecclesiastico fieri potest absque infamia, vel alio infamiæ æquipollente. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 67. artic. 3.* Suadetur ex *cap. Inquisitionis. cap. Qualiter. 2. cap. Cum oporteat.* de accusationibus, & ita omnes Doctores. Ratio est, quia aliter infamaretur proximus. Infamia verò definitur: Communis rumor manans ab iis, qui rem viderunt non maleuolis, neque leuibus. Æquipolent vero infamiæ multa, præcipuè accusator verus, vel fictus. Dico *secundò*. Quando per inquisitionem particularem solum intenditur erroris euitatio, aut damni impedimentum, fieri potest in vtroque foro absque infamia, & aliis ei æquipollentibus. Ita Sot. *de secr. mem. 2. q. 6.* Nauar. *ca. Inter verba. nu. 653.* Syl. *inquisitio. 1. qu. 4.* Rosella ibid.

n.6. & fere omnes *cap.postquam cap. Cum in cunctis. c.Nihil de elect. c.fin. de clandest. desponsat.* Ratio est, quia id pertinet ad bonum commune, quod particulari anteferri debet. Iam vero si quis petit magistratum, vel religionem, vel aliquid simile ad cuius petitionis *executionem requiruntur certæ in persona conditiones, ipse petens tacitum ad inquirendum præbet consensum circa ea tantum, quæ impediunt, non verò alia. Dico *tertiò*. De iustitiæ ministris, déque aliis magistratibus in particulari inquiri potest, nulla præcedente infamia. Ita Ordin. Lusit, *lib* 1.*tit.*44.§.1. Ratio est, quia ipsi in accipiendis officiis ad id tacitum præbuerunt consensum, iuxta regnorum leges, & communitatum consuetudinem. Dico *quartò*. Si adsint non leues suspiciones, vel præsumptiones vel indicia de hæresi, apostasiæ, proditionis, læsæ maiestatis, aliisque criminibus in graue damnum commune, vel tertij innocentis redundantibus, pēdentibúsque in futurum, fieri potest particularis inquisitio. Ita Symanch. *tit.*44.*num.*9 Nauar. *cap. inter verb. num.* 683. *&* 694. & in rubric. de indic. *num.*93. Confirmatur ex *c. Excommunicamus de hæret.* §, *adiicimus L. Apostatarum. Cod. de Apostatis L. nullus Cod. ad L. Iuliæ maiestatis, cap. officium. de hær. vbi* Ioan. And. & Dominicus. Ratio vero est, quia id postulat bonum commune. Hanc tamen inquisitionem Inquisitores circa Episcopos, Nuncios, alioſque Ecclesiasticos superiores absque licentia Papæ facere non possunt. *cap. Inquisitores de hæreticis. in 6. & Extrauag. cum Marth. eodē tit.* Hinc inferes mortaliter peccare iudices, & ad restituenda damna data obligari, si circa particularem personam particulariter inquirūt, præterquam in casibus traditis & iuxta explicatas iam conclusiones.

Vnde

Vnde neque semiplena probatio per vnum testem omni exceptione maiorem, neque etiam plena per duos aut tres testes extra iudicialiter apud Prælatum de crimine deponentes, sufficit ad particulariter inquirendum de singulari persona. Ita Sot. *5. iust. quæstion. 9. art. 2.* Nauar. *cap. inter verba num. 580.* & in rubric. *de iudic. num. 78.* & in sum. *cap. 18. num. 38.* patétque *ex cap. Inquisitores, & cap. Cum oporteat de accusationibus.* Ratio est, quia nisi obstet bonum commune, proximi famæ est consulendum, quæ doctrina etiam seruanda est in Regularium inquisitione, vt rectè aduertit. Nau. contra Alciatum contrarium asserentem, quia bona Regularium fama, bono communi valdè inseruit.

Inter. Inquirebat iudex de crimine circa reum in eo diffamatum, sed incidenter ad cognitionem alterius rei criminis deuenit. V. G. inquirebat de homicidio, sed inuenit eum etiam esse furem, quæro igitur, an possit postea iudex de eo crimen incidenter cognito inquirere? *Resp.* Cum crimien incidenter cognitum, est coniunctum cum crimine de quo reus infamatus est, potest: si verò est omnino disparatum, minimè. Ita Sot. *de secr. membr. 2. quæst. 6. concluſ. 3. & 5. iust. q. 5. art. 2.* Caiet. *tom. 1. opusc. cap. 31. resolut. 5.* 6

Int. Inquirebat iudex generaliter, sed cognouit per eam inquisitionem crimen occultum Titij, potestne postea de eo particulariter inquirere? *Resp.* Minimè ita Sot. *sup. cap. Inquisitionis. capit. Qualiter. cap. Quando 2. de accusat.* quia illa notitia fuit contra iustitiam, & iniqua, ergo habenda est, tanquam non acquisita. 7

Int. Est crimen notorium, delinquens verò occultus, quæ fieri potest inquisitio? *Resp.* Dico *primum.* 8

Quando crimen est notorium, aut famosum, licitum est iudici inquirere delinquentem, modo in inquisitione, nullam nominet personam, quæ infamia non laboret. Ita Nauar. *cap.* 18 *num.* 38. *& cap. inter verba. num.* 185. Cord. *q.* 64. *punct.* 1. Sylu. *correctio. q.* 8. Angel. *denunciatio num. vlt.* Panormit. & Immola. *ca. Bona. de election.* Ratio est, quia hoc postulat bonum commune, vt saluum, & incolume tueatur. Dico *secundò*, Testis interrogatus in huiusmodi inquisitione tenetur aperire occultum delinquentem. Ita citati Doctores, & Med. *de instruct. confess. tract.* 2. *tit. de confess. celanda.* Ratio est, quia iuridicè ad hoc interrogatur. Dico *tertiò*. Si ipse reus in hac inquisitione interrogetur, non tenetur se ipsum prodere. Veritas est manifesta, quia nemo tenetur se prodere, nisi iuridicè interrogetur: nemo verò iuridicè interrogatur, circa se, nisi de eo habeatur infamia, vel semiplena probatio.

De peccatis contra iustitiam ex parte rei. §. 6.

1 *An reus iuridicè rogatus teneatur suum crimen fateri.*

2 *An teneatur reus detegere crimen suum, quando interrogatur ad instantiam partis.*

3 *An teneatur reus dicere verum, ex quo illi imputabitur crimen falsum.*

4 *An reus criminis propter excommunicationem latæ teneatur se prodere.*

5 *An ordinandus teneatur detegere crimen ob quod ab ordinibus suscipiendis remouebitur.*

6 *An reus possit rogari de occultis criminibus.*

7 *An reus possit rogari de occultis sociis.*

8 *De hæreticis.*

INTERROGATIO. Teneturne reus iuridicè interrogatus suũ fateri crimẽ? *Resp.* Tenetur etiam in causa mortis. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 69. *art.* 1. *ad* 2. Sot. 5. *iust. q.* 1. *art.* 1. *art.* 2. *de secr. memb.* 2. *qu.* 7. *concl.* 3. Nau. *cap.* 25. *num.* 36. Couar. *de prac. qu. cap.* 23. Gord. *lib.* 1. *quæst.* 43. Medin. *de instruct. confess.* Gabriel *in* 4. *d.* 15. *q.* 6. *ar.* 2. Palud. *in* 4. *d.* 19. *q.* 4. *nu.* 7. Gandau. *quod. lib.* 1. *qu.* 33. Barthol. *ad L. Marcellam. ff. de action. rer. amot.* Gom. *tom.* 3. *cap.* 12. Arag. 2.2. *q.* 69. Ratio est, quia subditus sub mortali tenetur superioris præcepto obedire iusta præcipientis: sed iudex iuridicè interrogans iusta præcipit, cum reo præcipit veritatem aperire: nam eã potest ab eo extorquere licitè per tormenta occultationis puniẽdo culpam, vt statuunt Ordin. Lusitanæ *lib.* 5. *tit.* 64. Ergo reus tenetur se prodere, &c. Oppositum asseruerunt Sylu. & Angel. verb. *confessio sacramentalis.* Armilla, *verb. confessio iudicialis, nn.* 8. Panorm. *capit.* 2. *de confess.* & alij in causa capitis, aut alius damni grauis temporalis: nemo enim, aiunt, seipsum tenetur damnare, in quo iure naturali videtur fundari *lex* 4. *ff. de testibus*: iustè non potest cogi consanguineus ad ferendum testimonium contra suos consanguineos, cum magno eorum dispendio corporali. Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando iudex ex officio procedit iuxta cuiusuis iuramentum veritatem tenetur inquirere: iuxta *L. si non deffendatur. ff. de pœn. & L. vbicunque ff. de interrogatoriis actionibus.*

Int. Rogo igitur teneturne reus fateri crimen, quando ad instantiã partis interrogatur? *Resp.* Minimè. Ita Panormitan. *cap.* 2. *de confess. colum. vlt.* Nauar. *cap. inter verba. nu.* 732. *&* 745. aitq; esse communem. Sylu. *confessio* non sacramentalis. Angel. ibi, & Arm. *num.* 8. Ratio est, quia accusatori incumbit probare

bare crimen, per teſtes obiectum probationibus lu. cæ meridiana clarioribus, iuxta *L. finalem Cod. de prob.* & ideo reus in eo caſu iuridicè non interrogatur, nec tenetur reſpondere. Ita denique decernitur *lib.* 3. Ordin. Luſitan. *tit.* 40. §. 13. & *tit.* 85. §. 1. vbi abſolutè aſſeritur non teneri reum propoſitioni criminoſæ reſpondere, id eſt, articulo, in quo ei ponitur vt delictum ſuum fateatur. Confirmatur ex *L.* 1. *ff de quæſtion.* vbi non licet accuſatori ſeruorum teſtimoniis vti erga dominum, vel filiorum erga parentes.

3 *Int.* Interrogatur quis de re, an ſit ſua, ſi tamen ſuam eſſe fateatur, damnabitur de crimine, quod non commiſit. V. G. Platonis gladio latrones Petrum occiderunt, Plato interrogatur de gladio, ſi fateatur eſſe ſuum, homicidij damnabitur: poteritne negare eſſe ſuum gladium? *Reſp.* Poterit. Ita Sot. *de teg. ſecr. memb.* 2. 7.

4 *Int.* Eſt crimen publicum & notorium, delinquens verò occultus, fert Iudex eccleſiaſticus excommunicationem, vt ſe prodeat, teneturne reus criminis ſe prodere? *Reſp.* Minimè. Ita Sot. *in* 4. *d.* 22. *q.* 1. *artic.* 2. & *de ſecr. memb.* 2. *q.* 6. Ratio eſt, quia illa excommunicatio eſt iniuſta. Obſtat huic reſolutioni. *cap. Quidam mæligni* 5. *qu.* 1. vbi ſub pœna excommunicationis præcipitur auctori cuiuſdam libelli famoſi ſe detegere. Propter quem textum oppoſitum tenuit ibi Turrecrem. & alij Iuriſperiti. Verùtamen iſtud caput ſolum præcipit probare alio libello nomine tacito auctoris, ea quæ dixerat, aut palinodiam decantare, & item abſtinere ab Euchariſtia, donec id efficiat. Sic interpretatur locum Nau. *cap. inter verb. num.* 586. & Sot citatus.

5 *Int.* Epiſcopus ordinaturus aliquem vel collatu-

rus

tus beneficium Petro, rogat eum de occulta irregularitate, vel alio legitimo impedimento, tenetúrne ordinandus aperire occultum impedimentum? *Resp.* Si impedimentum non tollatur per pœnitentiam, sed ordinum impedit executionem, vel beneficij retentionem, tenetur illud detegere. Ita Innocen. *cap. Inquisitores, de accusation.* ibid. Turrecrem. *num.* 5. Nauar. *cap. inter verba. num.* 723. & Doctores communiter. Abbas *cap.* innotuit. *num.* 6. *de elect.* vbi hoc apertè asseritur, sicut in *cap. Artald.* 8. *q.* 3. Ratio est, quia iudex tunc iuridicè interrogat.

Int. Potestne conuictus reus de vno crimine, interrogari de aliis occultis, aut de sociis? *Resp.* Quando crimen occultum, est criminis probati circumstantia, vel habet cum eo connexionem necessariam, potest. Ita Palud. *in* 4. *d.* 19. *q.* 4. Sylvest. *Inquisitor*, 1. *q.* 7. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. Ratio est, quia crimen probatum, est indicium criminis sibi maiori ex parte annexi. Hinc colliges conuictum de homicidio eius, cuius cadauer inuenitur expoliarum, rogari posse de spolio. Item conuictus de adulterio rogari posse de nece mariti adulteræ: conuictum de furto Ecclesiæ rogari posse de fractione forium. In quo sensu accipienda est regul. iur. *in* 6. *semel malus, semper præsumitur esse malus.* Dico secundò. Non potest talis rogari de criminibus occultis omninò disparatis. Ita Caietan. 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 2. Sot. *de secret. memb.* 2. *quæst.* 6. *dub.* 5. *& de iust. lib.* 5. *q.* 6. *art.* 2. Tolet. *lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 170. Adrian. *quodl.* 11. Nau. *cap. inter verb. nu.* 587. *& de iudiciis. n.* 62. Ratio est, quia iudex non interrogat iuridicè de crimine, nisi eius præcedat semiplena probatio, vel infamia, vel iudicium infamiæ æquipollens. 6

Int. Potestne reus iuridicè conuictus interrogari 7

de sociis occultis. *Resp.* Minimè, nisi in septē euentis. Ita Nau. *cap.* 18. *nu.* 58. Sot. *de secret. membr.* 2. *quæst.* 6. concluſ. 4. Caiet. *om.* 1. *opuſc.* 31. Toletan. *lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 173. *cap. Cum monaſterium de confeſſis. cap. Veniens.* 1. *de teſtib. cap. Nemini.* 15. *quæſt.* 3. *L. fatali. Cod. de accuſat. L. repetiti. ff de accuſat. q.* Septem verò ſunt crimina, circa quæ quiſquam conuictus poteſt interrogari de ſociis occultis. 1. Hæreſis *cap. in fidei fauorem. lib.* 6. 2. læſa maieſtas. *L. Quiſquis. Cod. ad L. Iuliæ maieſtatis.* 3. adulterata moneta. *L.* 1. *Cod. de falſa monera.* 4. Maleficium. *L. vltim. Cod. de maleficis.* 5. Latrocinium. *L. D. Adria. ff. de cuſtodia reorum.* Latrocinium verò hîc intelligitur, quod patratur à viarum graſſatoribus; non verò à furunculis. 6. Symonia. *capit.* 1. *de teſtibus* 7. Nefandum vitium: ita deducitur ex conſtit. Pij V. quæ incipit. *Cum primum Apoſtolatus* Ita Gomes. *p.* 3. *reſolut. capit.* 12. *numer.* 16. Toletan. *l.* 6. 2. *cap.* 9. *numer.* 173. Emmanuel Roder. in ſum. *de Ord. indic. cap.* 10. qui quidem duo addunt, primum eſt, poſſe reum conuictum criminis rogari de ſocio occulto, cum crimen neceſſariò requirat ſocium. Item cum mos eſt in aliqua prouincia vt de ſociis occultis interrogetur, quia propter bonum commune, ita leges talis regni ſancire potuerunt.

8 *Int.* Circa reos hæreſis, rogo vtrum abſoluendi ſint à confeſſario, quando ad ignem ducuntur, niſi detegant ſocios, quos negarunt in carcere? *Reſp.* Affirmatiuè, quia tunc eorum teſtimonia non accipiuntur ab inquiſitoribus, vt ſuſpecta.

De quæſtionibus ſeu Tormentis. §. 7.

1 *An liceat per tormenta veritatem extorquere.*

2 *Quando liceat torquere reum.*

3 *Propter*

3 *Propter quod crimen poteſt reus torqueri.*
4 *An propter crimen ſufficienter probatum.*
5 *An pro ſociis de egendis.*
6 *De reo qui in tormentis fatetur, & poſtea negat.*
7 *An pro euitando tormento, liceat fateri crimē capitis.*
8 *An teneatur ſe retractare, qui in tormentis crimen ſibi impoſuit.*
9 *An liceat iudici, vti fictionibus ad extorquendam veritatem.*

INTERROGATIO. Licetne per tormenta corporalia veritatem extorquere? *Reſp.* Licet. Ita D. Auguſtin. 19. *cap.* 6. D. Ambroſ. *lib.* 2. *de Cain*, & omnes Doctores, vt videre eſt apud Gomes. 3. *reſolut. cap.* 13. Simanch. de inſtit. *tit.* 65. Summiſtas *verb. tortura*. Ord. Luſitan. *lib.* 5. *tit.* 65. Ratio eſt, quia hoc pertinet ad bonum commune: nam aliter mille crimina manerent impunita, ſicut approbat mos omnium gentium. 1

Int. Quando poteſt iudex torquere reum? *Reſp.* Quando præcedit ſemiplena probatio, vel infamia, aut infamiæ indicia æquipollentia. Ita Doctores citati, & Nauar. *de iud. nu.* 53. Tolet. *lib.* 2. *c.* 3. *num.* 477. *L. edictum. ff. de queſt.* 2

Int. De quo crimine poteſt iudex torquere reum? *Reſp.* De eo, quod dignum ſit pœna capitis, aut grauiore, quam ipſa tormenta. *L. ed. Etum. ff. de quæſtio.* Ratio eſt, quia condigna pœna non poteſt dari, niſi cum plena probatione, tormenta verò adhibentur ad extorquendam plenam probationem; ergo ipſa tormenta non debent eſſe adæquata pœna delicti. 3

Int. Quando crimen eſt plenè probatum, poteſtne torqueri ad illud confitēdū? *Reſp.* Minimè. Ita Gom. citato *loco. nu.* 10. & Cord. *de præt. q. cap.* 13. *vn.* 5. Nau. 4

5. Nau. *cap. inter verba. num.* 771. & in fum. *cap.* 18. *nu.* 59. Roias. 2. *p. de hæret. n.* 282. Ratio eſt quia tormenta iure gentium introducta ſunt, ad extorquendam probationem: eáque data, integra pœna imponenda eſt.

5 *Int.* Poteſtne reus torqueri pro ſociis detegendis? *Reſp.* Poteſt. Ita Iul. Clar. de pract. *crim. quæſt.* 64. Simach. *tit. cit. n.* 60. Ratio eſt, quia iuridicè interrogatur.

6 *Int.* Quid ſi reus in tormentis fateatur, & poſtea neget? *Reſp.* Iterum torquendus eſt. Ita omnes citati Doctores.

7 *Int.* Licetne reo fateri crimen, quod non commiſit, propter quod occidendus eſt, ad euitandum tormentum? *Reſp.* Minimè. Quod vero peccatum committat controuertunt Doctores, Tolet. *lib.* 1. *capit.* 4. *num.* 121. Sot. *de ſecr. memb.* 3. *q.* 4. & iuſt. 5. *q.* 10. *art.* 2. Ledeſm. 2. 4. *quæſt.* 10. *art.* 5. Adrian. *quodlib.* 11. *diff.* 3. Ratio eorum eſt, quia licet videatur iſte per hanc confeſſionem ſibi necem inferre, id non eſt directè, nec per ſe: nam directè intendit fugere tormenta, & multas, vt ita dicam, mortes, per accidens verò influit in vnam mortem. Probabilius tamen Nauar. *c.* 18. *nu.* 19. Cou. 1. *reſol. c.* 2. *num.* 8 Sylueſt. *de tract. q.* 3. aiunt peccare mortaliter. Ratio eorum eſt, quia in re graui mentitur in iudicio contra charitatem, qui tenetur diligere propriam vitam.

8 *Int.* Qui falſum crimen de ſe confeſſus eſt in tormentis, teneturne ſub mortali confeſſionem retractare? *Reſp.* Tenetur quidem ad minimum in hora mortis, tunc ad conſulendum ſuorum famæ, tum ad tollendum populi ſcandalum. Ita Syl. *q.* 3. citat. ſup. & & Panorm. *cap. ex parte* 2. *de ſepultura.*

9 *Int.* Licetne Iudici vti ſimulationibus, & fictionibus

bus in iudicio, ad veritatem extorquendam? *Resp.* Licèt modo cautè procedat, & nemini faciat iniuriam. Ita Couar. *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 16. Panorm. & Canonistæ ad *cap. Afferiè.* de præsumptionibus, ibi enim textus affert Salomonis exemplum, 3. *regum.* 3. qui simulauit infantis diuisionem iuri naturali contrariam, vt ex coniectura maternæ compassionis, veram matrem deprehenderet: idem probatur ex *cap. Vtilem.* 2. 2. *q.* 2. vbi affertur exemplum Gelu Regis. 4. *Reg.* 10. Dixi, si nemini faciat iniuriam: illam verò faceret, si dolo, vi, metu, aut fraude veritatem extorqueret: tunc enim reum condemnando mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur.

De Appellationibus. §. 8.

1 *Quando peccat reus appellando.*

INTERROGATIO. Suppono posse reum propter malitiam imperitiamuè iudicis inferioris iniustè grauatum, licitè, & iustè appellare ad legitimum superiorem. *cap. Omnis oppressus.* 2. *q.* 6. Quæro igitur quando peccat reus appellando? *Resp.* Peccat cum appellat gratia repellendæ, vel differendæ iustæ sententiæ. *cap. Quicumque.* 2. *q.* 6. vbi præcipitur ne huiusmodi appellationes recipiantur. *c. Omnino.* 2. *q.* 6. vbi huiusmodi appellantes puniri iubentur. Ratio est, quia tunc appellans facit iniuriam iudici rectè iudicanti & accusatori illiusiustitiã impediendo. Itaque quando quis scit iniustam esse suam causam, iustam verò sententiam, mortaliter peccat appellando. Ita Aragon. 2. 2. *q.* 69. *art.* 3. Sot. proximè. Nauar. *c.* 25. *nu.* 39. qui rectè ait teneri reum tunc ad omnia damna autoris, ex iniusta appellatione subsequuta.

De

De subeundo supplicio per iudicis sententiam imposito. §. 9.

1 *An reus teneatur subire supplicium.*
2 *An liceat reo resistere sententiæ secundùm veritatem iniustæ, sed occultè.*
3 *An teneatur reus stare sententiæ secundùm allegata, & probata.*
4 *Quæ fuga reo licita est.*
5 *De fuga è carcere.*
6 *Quando teneatur reus ad pœnam legis.*
7 *De executione pœnæ.*
8 *Cum pœna est mortis.*
9 *De præparatione ad ferendam mortem.*
10 *De pœna inediæ.*
11 *De iis qui tali damnato offerunt cibos.*
12 *De pœna mutilationis.*

1 INTERROGATIO. Obligatne sententia iusta in conscientia ad exequendam rem præceptã? *Resp.* Obligat. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 69. *ar.* 4. & omnes Doctores, &c.

2 *Int.* Fuit sententia lata iniustè secundùm rei veritatem: sed notoriè putatur iusta, licetne reo illam per actiuam resistentiam repudiare? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *c. Cum cont. de rescrip. rem.* 2. *n.* 15. & ferè omnes. Ratio est, quia datur scandalum in illa actiua, & publica resistentia erga sententiam, quæ existimatur iusta.

3 *Int.* Teneturne reus stare sententiæ latæ secundum allegata, & probata? *Resp.* Minimè quidem in conscientia, & ideo si absque scandalo poterit euitare sententiam, vel non reddere pecuniam iudicatam, iustè quidem secundum falsè allegata, & probata; iniustè verò secundum rei veritatem fas illi

est,

est, vel etiam postea facere compensationem.

Int. Quænam fuga licita est reo? *Resp.* Dico pri- 4
mò, Reus antequam apprehendatur, & etiam post-quàm comprehensus est, licitè potest fugere non inferendo vim, neque resistendo. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 69. *art.* 3. & ibid. Caietan. & Aragon. Henr. *quodlib.* 9. Victor. *de homicid. num.* 19. Sot. 5. *inst. qu.* 5 *art.* 4. Nau. *cap.* 17. *num.* 102. Couar. *resolut. cap.* 2. *num.* 11. & alij, quos ipse refert, Simanch. *tit.* 16. *num.* 26. Ratio est triplex Prima, quia nulla lex positiua id prohibet. Secunda, quia detineri in carcere tendit ad executionem pœnæ: durum verò est vnumquemque teneri ad exequendam in se pœnam. Tertia, quia iure naturali cuique fas est tueri vitam, & incommoda vitare. Dixi, sine vi, & resistentia, quoniam ministri iustitiæ ius habent, & ad comprehendendum, & detinendum: Aduertendum tamen est dupliciter posse quenquam detineri in carcere: nam vel potest detineri vt damnatus pœna iusta carceris perpetui, seu ad tempus pro delicto commisso; & tunc non licet illi fugere, quia, vt infra dicemus tenetur, pati pœnam iustam latam per sententiam legitimi iudicis, vel potest detineri ad expectandam sententiam capitis, verberum, aut alterius supplicij, & in hoc casu intelligo assertam conclusionem.

Int. Intelligo tuam mentem, quæro igitur secun- 5
dum eam, poteritne reus aufugere infringendo vincula, aut carcerem perforando? *Resp.* Negant quidem probabiliter Henr. *quodlib.* 9 *qu.* 26. Maior. *in* 4. *d.* 15. *qu.* 22. Sylvest. *fuga.* Couar. *sup. n.* 4. Ratio eorum est, quia tunc fit resistentia, & vis iustitiæ. Deinde quia *L.* 1. *ff. de effractor.* 26. *L. in eos ff. de custodia reorum,* damnantur capitis huiusmodi fractores; ergo vt pœna culpæ respondeat, ipsi grauiter deliquerunt. Probabilius

babilius tamen affirmant Caietan. & Aragon. *2.2.q. 69.art.3.* Sot.5.*inst.q.6.* Dried.*lib 1.cap.* Nauar.*cap.17. nu.102.* oppositum est eorum fundamentum, aiuntque illam effractionem non esse resistere, sed tollere impedimenta ad fugam, vt cum quis fugiendo inuenit alienam segetem, potest illam conculcare ad fugam capescendam cum animo postea reficiendi damnum. Leges verò illæ sunt comminatoriæ ad deterrendos reos à fuga, neque supponunt culpam, sed indemnitatem boni communis, pro quo aliquando licet innocentem exponere mortis periculo, vt exponitur in prælio iusto. Huic tamen mortis periculo, si quis temerè se exponat (exponetur verò si vincula frangat, aut carcerem rumpat, manendo in loco, vbi iterum deprehendatur) peccabit mortaliter, quia nemo est dominus vitæ suæ. Hinc inferunt Sot. Aragon. & Caietan. locis citatis posse quenquam tali præbere reo claues ad aperiendum hostium, vel instrumenta ad infringenda vincula, vt fugiat. Ratio eorum est, quia licet præbere auxilium ei, qui licitè aliquid exequitur.

6 *Int.* Quando tenetur reus ad pœnam legis? *Resp.* A die latæ sententiæ, & non antea, res est certa, & ab omnibus Doctoribus asserta.

7 *Int.* Quam pœnam per sententiam iustam iudicis decretam, tenetur reus in se exequi? *Resp.* Carceris, exilij, pecuniæ, & alias similes, quæ existimantur leuiores, non verò pœnam verberum, mutilationis, torturæ, aut mortis, quoniam huiusmodi pœnæ sunt suapte natura horribiles, & inclinationi hominum maximè repugnantes; ergo iniqua esset lex, quæ statueret, vt nocens in se ipso eas exequeretur, quoniam ad legis æquitatem requiritur, vt sit de re moraliter possibili exequutio verò huiusmodi pœnarum

narum in se ipsos censetur, moraliter impossibilis hominibus.

Int. Potéstne damnatus ad mortem illam licitè in se exequi, se ipsum occidendo? *Resp.* Minimé quidem, est omnium Doctorum, quos citaui. Ratio est quia occidere se ipsum est intrinsecè malum, & non potest cohonestari aliqua ratione: nam dixerunt aliqui posse auctoritate iudiciaria in se ipsum esse carnificem, vt potest in alium eadem publica auctoritate, ac proinde, vt alium, & se ipsum posse occidere, sed est ratio apparens & falsa, vt asserit concors Doctorum sensus. 8

Int. Teneturne reus præparare se ad recipiendam mortem iustè dandam? *Resp.* Tenetur, & ita tenetur ire ad locum supplicij, ascendere scalã, præbere collum ad laqueum, & similia. Ita omnes Doctores. Ratio est quia huiusmodi præparationes sunt ad recipiendam non ad inferendam mortem. Hinc infer es, damnato, vt pereat veneno, non licere illud potare: quia talis actio ex se ordinata est ad mortem, non minùs quàm inflictio lethalis vulneris. Ita Castro, Driedo, & Couar. citati: poterit tamen & tenetur damnatus aperire os, & pati vt carnifex per fistulam infundat virus in stomachum. 9

Int. Licetne damnato vt fame pereat oblatos sibi cibos respuere? *Resp.* Affirmat Maior. *in* 4. *d.* 15. *q.* 22. Sot. 5. *inst. q.* 6, *ar.* 4. Angel. & Syl. *verbo fugere*. Eorum ratio est, quia id non est sibi inferre, sed expectare mortem, & pati, quod quidẽ non est verum. Deinde, quia in extrema necessitate poterit quis ex charitate relinquere cibũ alij, sed hoc verũ quidẽ: at quia tũc ex charitate prefertur vita aliena suæ propriæ; ideo oppositũ asserẽdũ cũ Caiet. 2. 2. *q.* 69. *ar.* 3. *dub.* 8. Vict. *de homicid. n.* 28. Castro, 2. *de leg. c.* 3. Coua. 1 *resol. cap.* 10

2.n.8.& 10.Dried.*lib.2.de liber.cap.6.*Ratio est, quia indirectè se perimit per non vsum medij ad vitam necessarij.

11 *Int.*Quæro vlteriùs,vtrum liceat aliis præbere cibos damnato vt fame pereat? *Resp.* Omnes alij præterquam ministri iustitiæ possunt, ita omnes citati Auctores.

12 *Int.* Datur optio reo, vt sibi amputet vnam manum, ne vtraque per carnificem illi præscindatur, licebitne illi optionem eligere? *Resp.* Negat Sot.sup. citatus damnátque Iosephum, qui, vt refert. 2.*de bell.Iudaic.cap.*27.eam optionem elegit, oppositum tamen asserendum iudico, quoniam si periculum immineat toti corpori propter contagionem alicuius partis,potest quis illam præscindere;ergo prouidẽdo huic toto, poterit potius præscindere sibi partem,quàm sinere præscindi plures.

De Testib. §. 10

1 *De legitimitate testium.*
2 *Qui non compelluntur ad ferendum testimonium.*
3 *Quando tenetur quis ferre testimonium.*
4 *Quando tenẽtur filij ferre testimonium contra patrem.*
5 *De restitutione pro non ferendo testimonio.*
6 *Præcipuè cum vocatur testis ad iudicium.*
7 *Deinde cum pro veritate dicenda suscepit iuramentum.*
8 *An possit ferri pretium pro ferendo testimonio.*
9 *De testimonio circa peccata occulta.*
10 *de testimonio ferendo pro sola pœna infligenda.*
11 *De testimonio ferendo pro secreto crimine.*
12 *De concordia testium.*
13 *Præcipuè in causa hæresis.*

14 De

14 *De concordia testium pro vtraque parte.*
15 *De exceptionibus & contradictis.*
16 *De retractatione testimonij.*

INTERROGATIO. Quamuis non multum ad rem nostram faciat te rogare de iis, qui vel admittuntur, vel reiiciuntur tanquam testes in iudicio, gratia tamen maioris doctrinæ, dic quid in hac materia teneas? *Resp.* Dico sic. Non admittuntur ad testimonium ferendum patres erga filios, neque item ascendentes respectu descendentium, neque è contra descendentes respectu ascendentium in recta linea. *L. parentes, cap. de test.* & Doctores ibid. cum Gloss. & notat Syl. *testis* 11. *q.* 1. §. 8. siue testimonium sit contra, siue pro *cap. si testis. §. item testis*, nisi quæstio sit de natiuitate, & ætate filiorum, tunc enim recipitur parentum testimonium pro filiis, *cap. Per tuas. Qui filij sint legitimi*: deinde nisi tractetur causa hæresis, proditionis vel læsæ maiestatis, in qua nullius reiicitur testimonium ratione consanguinitatis, *cap. In fidei fauorem, de hæreticis in* 6. Non admittitur præterea libertus erga eum, qui eum manu misit sicuti nec vxoris, filiorum, & libertorum eiusdem liberti, *cap. De testib. & L. Iulia. ff. eodem.* Non admittitur vxor erga virum, & vice versa, tam pro, quàm contra, vt notat Nauar. *cap. Inter verb. nu.* 810. & in sum. *cap.* 25. *num.* 48. 1

Int Qui non compelluntur ad testimonium ferendum? *Resp.* Non compelluntur, socer, gener, vitricus, priuignus, soror, frater, eorumque filij, imò etiam consanguinei omnes collaterales, vsque ad quartum gradum, erga se inuicem. *L. Iul. ff. de testib.* item senes maiores septuaginta annis, & valetudinarij. L. *Inuiti. ff. de testib.* mittendi tamen sunt ad eos, qui recipiant eorum testimonia, si oportuerit *cap.* 2

ſi per teſtium. de teſtib. Item clerici, monachi, Abbates, & Epiſcopi, *cap. Monachi* 15. *qu.* 1. *cap. Cum nuntius de teſtib.* qui omnes non poſſunt eſſe teſtes in cauſa criminali, ſicut notat Gomes, *tom.* 3, *reſolut. cap.* 12. *num.* 19. & conſtat *ex cap. ſententi. ſanguinis ne clerici vel, monachi*: in cauſa tamen ciuili iidem poſſunt de licentia ſui Epiſcopi teſtificari, etiam coram iudice laico. Dixi de licentia ſui Epiſcopi, quoniam cum teſtimonium publicum feratur ſub iuramento *cap. ſi teſtes*, 4. *q.* 3. ipſi verò non poſſint iurare apud iudicem laicum abſque licentia ſui Epiſcopi. *cap. Nullus.* 22. *q. vltim.* & notat Sylu. *Clericus.* 3. *q.* 3. conſequenter non poſſũt ferre teſtimonium, & ita prohibetur in conſtitutionibus Synodalibus in Eborenſibus, *tit.* 10. *cap.* 12. Conimb. *tit.* 14. *conſt.* 12. idem dicendum eſt de regularibus, qui de licentia ſui ſuperioris teſtificari poſſunt in cauſa ciuili apud iudicem ſæcularem, vt notat Anton. Gom. citat. *n.* 1. & Sylu. *q.* 1. deducitque Gom. ex *cap. monachi.* 16. *q.* 1. & ideo in conſtitutionibus Societatis IESV, parte 6. cap. 3. num. 8. ſuperioribus præſcribitur modus concedendi hanc licentiam. Reiiciuntur præterea minores quatuordecim annis in cauſa ciuili, & minores viginti in cauſa criminali, *ff. de teſtib. & cap. ſi teſtes.* 3. *q.* 4. Reiiciuntur ſerui, *L. de ſeruis. Cod. de teſtib.* nec pro, nec contra dominum, *cap. ſi teſtis.* §. *item teſtis.* Reiiciuntur mente capti, *L. qui teſtis ff. de teſtib.* §. *ne furioſus*, niſi in lucidis interuallis. Reiiciuntur infideles cõtra fidelem, *cap. ſi hæreticus.* 2. *q.* 7. *& L. ff. de teſtib.* Reiiciuntur infames, *cap. ſi teſtes.* citato. Reiiciciuntur inimici eius, contra quem fertur teſtimonium, *L.* 3. *ff. eodem cap. ſi teſtis.* Reiiciuntur pauperes abiectæ conditionis, de quibus facilè præſumi poteſt corruptela, *L.* 3. citata, & *cap. ſi teſtis.* citato.

Reiici

Reiiciũtur domeſtici, & famuli eius pro quo ferendum eſt teſtimonium. L. *pen. ff. de teſtib. cap. item ſi teſtis* citato, excepto caſu probandi adulterium *L. cõſenſum ff. de repud.* Admittuntur etiam collegæ ſuper re collegij, quando per alios probari nequit, & in cauſa monaſterij, ij qui ſunt de conuentu. Dixi, monaſterij, quia reiiciuntur in cauſa alicuius ſingularis. Ita Sylu. dicta *q.* 1. §. 9. cum Panorm. Reiiciuntur excommunicati, *cap. Decernimus, de ſent. excommunicat. in 6.* Reiiciuntur itidem iuxta commune ius laici contra clericos in cauſa criminali, excepta hæreſi, ſymonia, & læſa maieſtate, cum adfuerint clerici, qui teſtimonium afferre poſſint. Ita probat Roias *ſingul.* 118. Reiiciuntur itidem ſocii criminis periuri, & alij nonnulli de quibus Sylu. *qu.* 1. *de teſtib.* Gom. 3. *reſolut. cap.* 12 *num.* 15. & 16. & Roias citatus. Reiiciuntur meretrices. *L.* 3. *ff. de teſtib.* Reiiciuntur omnes mulieres in cauſa teſtamenti *L. ex eo ff. de teſtib.* & in omni cauſa criminali. *cap. Finis de verb. ſignif. cap. Mulieres.* 33. *q.* 5. excepta hæreſi, ſymonia, & læſa maieſtate. *cap. In fidei de hæret. in 6.* Admittuntur tamen, ſi cauſa criminalis ciuiliter tractetur *cap. Quoniam de teſtib.* Notatque Sylu. ſupra §. 2. & *Iudex* 2. *q.* 1. Hæc iuxta commune ius: iuxta verò peculiare ius huius regni legantur Ordinat. *tit.* 24. *in* §. 12.

Int. Quãdo tenetur quis ferre teſtimonium? *Reſp.* Cum iuridicè requiritur à iudice. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. *&* 16. Caiet. & Arag. Sot. 5. *inſt. q.* 7. *art.* 1. *concl.* 1. Ratio eſt, quia præceptum ſuperioris legitimi obligat in cauſa graui quando verò iuridicè requiratur teſtis, diximus ſupra cum egimus de reo. Dico tamen iterum cum proceditur via accuſationis

nis iuridicè requiritur absque infamia rei, & absq; semiplena probatione. Ita Speculator de testibus, §. *de testium*. compulsat. *num.* 6. Hostiens. *tit. de testib. cog. num.* 4. Astens. 1. *p. L.* 1. *tit.* 37. Panormita. *cap. Per nostr. l. & 2. de testib. cog.* Aliter, & contra dicendum est, cũ proceditur via inquisitionis. Sed hac de re mihi me iã supra interrogatũ, cũ egisti de accusatione, & inquisitione. Dico *secundò*. Nullus priuatus non requisitus à iudice, tenetur testificari. Ita D. Thom. Caietan. Aragon. & Sot. proximè citati. Nauar. *cap. Inter verba n.* 698. & in sum. *cap.* 25. *num.* 44. Ratio est, quia sibi impuret accusator accusare de crimine, quod probare non potest, nam licet fiscalis sit, non tenetur in conscientia accusare, nisi ea crimina, quæ potest probare. Tenetur tamen quisquam non requisitus, ferre testimonium cum ex eo impeditur damnum commune, vel tertij Innocentis. Ita citati Doctores, & ratio est, quoniam ad id nos obligat charitas, etiam cum aliquo nostro detrimento: qua in re seruandus est ordo charitatis iuxta regulas traditas in primo præcepto. Dixi priuatus, quoniam fiscales, & alij iustitiæ ministri semper tenentur cum suo detrimento accusare, vel testificari ratione officij suscepti, pro quo stipẽdiũ accipiunt. L. Quemadmodum milites ratione officij, & stipendij plerúmq; tenẽtur se obijcere periculo capitis, etiam quando testimoniũ solũ exigitur ad pœnã rei. Dico *tertiò*. Si pro impediendo grauissimo dãno Reip. impendenti in futurum, siue spirituali, siue corporali requiratur testimonium, quilibet ciuis cum quantocúmq; suo detrimento tenetur illud ferre. Ita Sot. *de iust. q.* 7. Roias sing. 3. *n.* 5. Pœnitentiã Direct. 2. *p. pag.* 398. Ratio est, quia iure charitatis bonum commune præferendum est bono particulari, vt lege naturæ

pars se opponit periculo pro toto.

Int. Quando tenentur filij ferre testimonium cõtra parentes? *Resp.* In causa hæresis, cum timetur, vt ea inficiantur alij, nam licet filius in eo casu incurrat infamiam, & confiscationem bonorum, tenetur ex Lege charitatis bonum commune anteferre suo particulari. Sed huiusmodi damna regulariter per inquisitores impediuntur ne ad tales fidei filios deueniant. 4

Int. Tenetur quis ferre testimonium, noluit tamen se offerre ad illud ferendum, tenetur ne restituere damna inde autori, vel reo subsequuta? *Resp.* Minimè Ita Sot. 5. *iust. q. 7. art.* 1. Nauar. *cap. inter verba. n.* 713. & in sum. *cap.* 25. *n.* 44. Med. *de rest. q.* 9. Cou. *reg. pec. p.* 2. *§.* 3. *n.* 5. Sylu. *testis. num.* 8. Ratio est, quia iste solum peccauit contra charitatem non verò contra iustitiam. 5

Int. Tenebatur quis ferre testimonium, requisitus à iudice abscondit se, & noluit ferre testimonium, teneturne similia damna restituere? *Resp.* Minimè. Ita Doctores citati, & Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 19. *§.* 7. Rainerius in sum. Theolog. *verb. testimonium. §.* 1. Tabien. *verb. testis* contra Sot. Nauar. & Gabr. *in* 4. *distinct.* 15. *q.* 6. *conclus.* 7. Ratio est, quia iste solum peccauit cõtra charitatem, & præterea contra obedientiam iudici debitam, non verò contra iustitiam. Nam si iudex præcipiat, vt insequar occisorem fugientem, ego verò nolim, non obligabor ad restituenda damna occisi. Opponit Nauar. *num.* 44. actus iudicis præcipientis testimonium est actus iustitiæ; ergo actus testis nolentis obedire, est actus iniustitiæ. Non valet consequentia, nam actus subditi religiosi non parentis præcepto superioris est actus inobedien- 6

tiæ,& tamen actus superioris non est actus obedientiæ. Opponit secundò. Negat quis scripturam ex qua dependet meum ius, tenetur ad restitutionem damnorum? *Resp.* diuersam esse rationem, quia scriptura est mea,& contra iniustitiam denegatur, at testimonium est alienum, & sola charitas obligat ad illud mihi dandum.

7 *Int.* Accepit quis iuramentum, vt testis iuridicè interrogatus:& tacite promisit se sub illo dicturum veritatem, postea tamen illam negauit, vel occultauit, teneturne ad restitutionem damnorum? *Resp.* Tenetur. Ita Doctores citat. Ratio est in promptu. Quia ratione suscepti officij tenetur ex iustitia innocentem liberare, reúmque damnare, detegendo veritatem. Et ita claret disparitas rationis in hac, atque in proxima difficultate.

8 *Int.* Potestne testis pretium accipere pro ferendo testimonio? *Resp.* Minimè quidem pro iusto testimonio. Et ideo si aliquid accipiat, tenetur illud restituere. Dixi, pro iusto, quia pro iniusto testimonio ferendo, licet peccet accipiendo pecuniam, acceptam tamen non tenetur restituere: quia periculum, cui se exponit falsi testimonij, pretio est æstimabile: & ideo non tenetur illud iam acceptum reddere. Ita omnes Doctores citati.

9 *Int.* Quid teneatur facere testis circa peccata occulta? *Resp.* Non potest testis aperire iudici crimen occultum. Ita D. Thom. 2.2. *qu.* 70. *artic.* 1. Caietan. & Aragon. ibid. Sot. 5. *iust. quæst.* 7. *artic.* 1. & omnes Theolog. Ratio est, quia occultare secretum est de iure naturali. Hoc tamen intelligendum est, quãdo ex occultatione non imminet damnũ publicum. Si enim imminet, præferendum est bonum commune, bono particulari. Item si non imminet damnum tertij

tertij innocentis inferendum ei ex malitia illius, cuius interest secretum seruari. Tunc enim ad euitandum tale innocentis damnum, reuelandum est secretum. Ita D. Thom. 2.2.q.68.*art.*2.*ad* 2. Nauar.*cap.inter verba, num.*66.& insum.*cap.*18.*num.*6. Sot.5.*iust.q.*7.*ad* 2. Medin. *de restit.tit.de secr.seru.*

Int. Quid, si interrogetur testis de delinquente tantum ad pœnam? *Resp.* Negant Sylu.*testis nu.*8. Angel.eodem verbo *testis nu.*26. illud posse manifestare, nisi præcedat infamia, aut semiplena probatio. Oppositum docuit Sot.5.*iust.q.*7.*ar.*1.*ad* 1. si procedatur, inquit, via accusationis, etiamsi solus videris, teneris adductus in testem ferre testimonium. Idem tenent Speculator, Host. Panormitan. Ostensis locis citatis. Ita Ordin. Lusitan. *tit.*42. Ratio est. Quia post quã reus ab accusatore in iudicium delatus est, iam eius crimen quodammodo factum est publicum: accusauit enim ex indiciis. Nam ex oppositio fundamento minimè possent priuati accusare iniurias sibi coram paucis illatas, vel coram duobus, vel etiam vno. Quod quidem falsum est. Est hæc secunda opinio verior, & probabilior. 10

Int. Accepit quis notitiam criminis sub secreto? *Resp.* Adductus in testem tenetur iure naturæ illud occultare, licet reus criminis laboret infamia. Ita iã respondi supra. Intelligenda tamen conclusio est, nisi ex occultatione immineat damnum publicum, aut tertij graue innocentis, proueniens ex malitia rei, de quo quæritur: Enim verò si proueniat aliunde, & impediri possit reuelando secretum, non possum illud reuelare. Quia teneor iure naturali illud occultare in bonum eius, qui illud mihi commisit. 11

Int. Tria adhuc restant interroganda de testibus. Primum est de illorum concordia? *Resp.* Constat ad 12

plenam probationem criminis requiri testes concordes *cap. Licet causam §. quamcunque de probat. & Bone* 1. §. 2. *L. Qui falsa. L. Varia. ff. de testib.* Itaq; oportet, vt testimonia conueniant in re gesta: alioqui iam plures erunt actus. Requiritur deinde, vt sint contestes in tempore patrati criminis. Constat ex *cap. Nihilominus 4. q. 9.* ex loco *Daniel. 13.* vbi senes conuicti sunt falsitatis ex eo, quod discordauerint in loco. Item in persona. Alioqui iam de pluribus hominibus ferentur testimonia. Præterea si agitur de consanguinitate, vel affinitate, oportet, vt conueniãt in gradu. *cap. de Parentela. 2. 35. q. 6.*

Si actus de quo ferũtur testimonia sit successiuus, satis est, si plures testes adfuerint, diuersis partibus eius, vt si ad fuerint diuersis partibus missæ; & sic de aliis Ita Arm. *testis. n. 6.* Simanchas. *tit. 64. num. 65.* & Arag. *22. q. 70. art. 3.* Non requiritur tamen testium concordia circa leuissimas rei gestæ circumstantias. *cap. Nihil obstat verũ. significat.* Imò omnimoda testiũ concordia in omnibus, etiam minimis circumstantiis, verbis, & ordine rerum, reddit testimonium suspectum falsitatis. *L. 3. ff. de testib. cap. si testis. 4. qu. 3.* videntur enim consulto eundem proferre sermonem. Vt notat D. Thom. *2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2.* ex D. Chrysost. & Arag. ibid.

13 *Int.* In causa hæresis requiruntur ne testes concordes? *Resp.* Crimen hæresis, & aliud eiusdem rationis, seu eiusdem speciei, vt Iudaismi, Lutheranismi, &c. Sufficienter probatur per plures actus singulares, tendentes ad eundem finem. Atque ideo testes, de his criminibus singulariter testificati, verè habentur concordes. Ita Simanchas. *tit. 64. num. 76.* & probat vsus Inquisitorum in nostra Lusitania. Ratio est. Quia aliter non satis prouideretur bono

com

communi, poterit enim vnus hæreticus totam inficere vrbem, & Iudæus cum singulis Iudaizare, neque tamen conuinci. Oppositam sententiam sequuntur Inquisitores in Hispania. Ratio eorum est. Quia nulla species perfectè probatur, nisi in aliquo singulari individuo. Dixi crimen hæresis eiusdem speciei, v. g. Iudaismi, aut Lutheranismi; quia si est diuersæ speciei, non satis probatur per testes testantes de pluribus actibus. Ita Penna. 3. *part. Direct. pag.* 663. Aragon. 2.2. *qu.* 70. *articul.* 3. Hostiensis, *tit. de testibus.* Bald. *capit. Licèt. causam de probationibus.* Card. in Clement. 1. §. *de hæret.* Ioann. Andr. *cap. Vt officium.* §. 1. *de hæretic. in* 6. Bald. item *cons.* 394. Qui in hac re de hæreticis loquitur, atque de aliis sceleratis hominibus, vt & ideo quemadmodum nõ damnatur, vt malefactor in genere, de quo plurium testimonia affirmant singulariter esse furem, esse interfectorem, esse vsurarium, &c. Ita non probatur hæreticus in genere, de quo quis ait esse Iudæum, alius ait esse Lutheranum, &c.

Im. Sunt pro vtraque plures testes concordes, quomodo ferenda est sententia? *Resp.* Examen probationum spectat ad iudicem. L. 3. *ff. de testibus.* Si pares sunt numero, & dignitate, iudicandum est pro reo in causa pœnali, *cap. Ex literis.* de probationib⁹. Ratio est. Quia iudex facilior esse debet ad absoluendum, quàm ad damnandum. Dixi, in causa pœnali, quia in causa fauorabili iudicandum pro autore, contra reum, vt in causa matrimoniali, *cap. finali, de sentent.* & re iudicata. In dubio æquali de re vtili iudicandum est pro possessore; quia melior est conditio possidentis. *de reg. iure. in* 6. Quod si neuter possideat: diuidenda est vtrique. Quod si res non sit diuisi- 14

diuisibilis tradenda vni, & ipse compellendus ad reddendum alteri iuæ partis valorem. Ita colligitur ex D. Thom. 2.2. *q.* 70. *art.* 2. Sylu. *testis. q.* 7. & aliis citatis Doctoribus.

15 *Int.* Quæ licent reo, vel actori exceptiones (nostrates appellant contradictas) ad infirmandum testium dicta? *Resp.* Non licet reo falsa crimina, falsáque exceptiones scienter opponere testibus, ad infirmanda eorum testimonia vera & iusta. Ita ostendit ipsum naturæ ius. Dico *secundò.* Ad infirmandum testimonium falsum, fas est reo opponere testibus vera crimina, quamuis occulta, & ignominiosa testibus, siue testificari compulsis, siue voluntariis. Ita omnes Doctores. Ratio est. Quia vim vi repellere licet: sed per falsum testimonium reo infertur vis; ergo illam vi repellere poterit. Dico tertiò. Iure charitatis tenetur quis pati leue detrimentum falsi testimonij, ne illud infirmet per criminis detectionem, vnde testi resultet notabilis, & grauis infamia. Hæc conclusio constat ex terminis, & ideo non indiget probatione.

16 *Int.* Qui tenetur retractare testimonium? *Resp.* Qui scienter falsum testimonium dixit in notabile Reipublicæ, tertijuę detrimentum, quod nō aliter, quam per retractationem potest impediri, sub mortali tenetur ex iustitia testimonium retractare. Adeo vt si ex eo mors immineat innocenti, teneatur ad retractationem etiam cum vitæ periculo. Ita Nauar. *cap.* 15. *n.* 17. Sot. vbi proximè. Cord. *lib.* 1. *q.* 31. *ar.* 3. Caiet. 2.2. *q.* 70. *ar.* 4. Ratio est, Quia illius damni fuit iniusta causa. Dixi (scienter) quia si tale testimonium dedit ob ignorantiam inuincibilem, ad nil tenetur. Itē quādo ex tali testimonio, aut nullum, aut leue detrimentū sequutum sit innocenti, vel Reipublicæ. Item

quando

quando ex ſua retractatione nullum ſequitur remedium, quia iam v. g. reus occiſus eſt, vel iam conuictus per alios teſtes, & damnandus, licèt ego meum teſtimonium retractem.

De Aduocatis §. 11.

1 *Quid dicendum de Aduocatis.*

INTERROGATIO. Quid cenſes de Aduocatis? 1
Reſp. Aduocatus ſciéter defendes cauſam iniuſtam, peccat mortaliter, & tenetur reſtituere parti aduerſæ. Ita communiter Doctores. Sotus 5. *iuſt. qu.* 8. *art.* 3. Caietan. *verb. Aduocatus, & 2.2. q.* 71. *art.* 3. Syl. *verb. Aduocatus.* Nau. *cap.* 25. *nu.* 28. Tenetur etiã ad damna clientis, ſi eum non admonuit de iniuſtitiæ cauſa: Ratio eſt quia per ſe & iniuſtè cooperatur ad damnum tertij. Peccat etiã mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem damnorum, ſi deffẽdat iniuſtam cauſam tantummodò ad differendã, vel ad cõpellendam partem, vt feſſa faciat compoſitionem: quia id iniquiſſimum eſt. Peccat item grauiter ſi reuelet ſecretum, ſibi à cliente commiſſum, vt aduerſarius ſibi caueat. Prohibetur *cap. ſi quem pœnituerit.* 2. *q.* 3. *L.* 1. *ff. de prœuaricatorib.* & *lib.* 5. *Ordinat. Luſitan. tit.* 65. Ratio eſt manifeſta. Quia per iniuſtitiam reuelat ſecretum ſibi commiſſum. Peccat deni. que paciſcendo cum cliente, quem defendit de aliquota parte cauſæ, ſibi danda, ſi vincat. Ita prohibetur. *L. Sumptus ff. de pact.*

CAPVT. XXIX.

De Detractione. §. 1.

1 *Quid eſt Detractio.*
2 *Quot modis committitur.*
3 *Quale peccatum eſt.*

4 *An*

4 *An liceat diffamatum per sententiam iudicis enutgare vbique.*

5 *An quis se possit infamare.*

6 *An liceat in tormentis detegere crimen sibi secretò commissum.*

7 *De audiente detractionem.*

8 *De eo, qui non impedit detractiones.*

1 INTERROGATIO. Quid est detractio? *Resp.* Est ablatio famæ per verba cum intentione nocendi. Ita Toletus cum Theologis, *lib. 5. c. 63.*

2 *Int.* Quot modis fit huiusmodi detractio? *Resp.* Octo: quatuor circa malum, qui hoc versu continẽtur.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

Quatuor circa bonum, qui hoc versu declarãtur.

Qui negat aut minuit, tacuit, laudatue remisse.

De his D. Thom. 2. 2. q. 73.

3 *Int.* Quale peccatum est detractio? *Resp.* Ex suo genere mortale, nisi excuset paruitas materiæ, vel inaduertentia.

4 *Int.* Tria dubia sunt præcipua in hac materia. Primum (De quo controuertunt grauiter Caiet. opusc. 16. *respons.* 9. & Adrian. *quolib.* 11. *q.* 1.) petit, an diffamatum per sententiam iudicis, liceat de crimine probato manifestare? *Resp.* Dico *primum.* Manifestare crimen alicuius, quocumque modo infamati, intentione ei nocendi, peccatum est. Id enim est cõtra charitatem.

Dico *secundum.* Infamatus siue per crimẽ publicũ siue per iudicis sententiã, postquam consequutus est bonam famam, manifestare absque legitima causa, peccatum est contra charitatem, vt manifestum est, & ex multorum sententia contra iustitiam, vt iam dixi cum egisti de restitutione famæ ad VII. Decalogi præceptum. Fuit v. g. quis Conimbricæ hæresis damnatus publicè per Inquisitores, tamen post resi-

puit & bonam famam modò habet, nec est, qui recordetur illius criminis: si quis hoc alijs nescientibus manifestat, peccat contra charitatem, & iustitiam simul, atque consequenter tenetur ad restitutionem. Ita Tolet. *lib. 1. cap. 65.* Contra Sot. *4. inst q. 10. art. 2.* Ratio eius est. Quia quamuis per factum publicum vel per iudicis sententiam fuerit illi ablata fama antecedens, non tamen fuit ablata fama subsequens. Hæc tamen Toleti sententia nullatenus asserenda est, cum ex occultatione criminis imminet Reipublicæ, vel tertio innocenti periculum grauis damni seu temporalis, seu spiritualis. Tale erit, qui se prædicaret medicum insignem, cùm sit imperitissimus. Vel damnatus hæresis, vt Catholicum se gereret, cum periculo inficiendi fideles pestifera hæresis lue, & similia. Dico *tertium.* Infamare infamatum publicum, in loco, quo moraliter illa infamia nõ erat peruentura, peccatũ est cõtra charitatẽ. Ita communiter Doctores, quos sequitur Tolerus proximè citatus. Et contra iustitiam, iuxta Toleti ipsius sententiam. Quæ quidem explicanda, vt iam explicui ad septimum præceptum, & in superiori propositione. Ratio est manifesta pro hac, atque pro superiori conclusione. Dixi, in loco ad quem moraliter illa infamia non erat peruentura. Quia in loco, vbi lata est sententia, vel factum crimen publicum, aut in loco, quo breui infamia peruaderet, nullum est peccatum alijs illud detegere, absque animo contemnendi, sed animo solummodò narrandi, quæ acta sunt.

Int. Absoluisti primum dubium: propono secundũ. An possit aliquis se ipsum infamare, quin offendat iustitiam? *Resp.* Negat Caiet. *verb. detract.* Quia, inquit, nemo est dominus suæ famæ, sicut nec suæ 5

vitæ.

vitæ. Affirmat D. Thom. 2.2. *qu.* 73. *art.* 4. ex opposito fundamento; & communis sententia, si infamia redundet in ipsum solum, qui se infamat. Peccat tamē contra charitatem, qui sine causa se infamat: grauiter quidem, cum infamia est grauis: leuiter, cum infamia est leuis.

6 *Int.* Torquetur quis ad detegendum quidquam non iuridicè, quod quidem accepit sub secreto naturali, potestne illud detegere? *Resp.* Respondeo, potest cùm detectio secreti non redundat in damnum commune. Ita Sot. 5. *inst. quæst.* 10. *art.* 2. Exempli gratia: torquetur aliquis iniustè, vt complicem criminis detegat, potest illum detegere. Ratio est, quia nemo tenetur cum tanto suo detrimento alterius famam seruare, occultando commissum peccatum illius. Ita Tolet. *lib.* 5. *cap.* 66. Si autem obstet bonum commune, potiùs quis tenetur mortem opperere. Vt cum miles capitur ab hostibus iniustè tortus, potiùs tenetur pati mortem, quàm Ducis consilia aperire. Hoc tamen intelligo quando secretum accepit via iusta. Si enim vi, aut fraude illud sciuit, vt iniustè illud accepit, ita etiam iniustè reuelabit, vt manifestum est.

7 *Int.* Quid censes de audiente detractorem? *Resp.* Dico *primum.* Quando quis delectatur delectationibus ex odio eius, de quo detrahitur, gaudendo pro tali infamia inimici, tantùm peccat, quantùm malum est ipsa infamia. Dico *Secundò.* Detractionem audire ob solam vanam sciendi curiositatem, & otiositatem est solum veniale. Ita Tolet. *lib.* 5. *cap.* 67.

8 *Int.* Quantum peccat, qui non impedit detractorem? *Resp.* Qui, cùm superior est, & ideo potest impedire detractionem, & non impedit, tantùm peccat, quantùm est damnū tertij proueniens ex detractione.

ctione. Dixi cùm superior est, quia priuata persona excusatur ob multas rationes, vtpotè, quia videt se nihil profecturum: quia audax æstimabitur timet detractoris iram: quia non propter reuerentiam ipsius prælati, aut superioris detrahentis, si ipsum reprehendat. Ita Toletus citatus, quæ colligit ex D. Thom. 2.2.q.73.art.4.

CAPVT. XXX.

De nono Decalogi præcepto.

Non concupisces vxorem proximi tui.

DE hoc Præcepto, quidquid dici poterat, dictum est ad Sextum præceptum: propterea interrogationibus repetendis supersedeo.

CAPVT. XXXI.

Decimum Decalogi præceptum.

Non desiderabis domum proximi tui, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, non omnia, quæ illius sunt.

INTERROGATIO. Quid prohibetur in hoc præcepto? Resp. Omnis species auaritiæ. Est autẽ auaritia appetitus diuitiarũ voluntariè inordinatus. Tres autẽ virtutes offendit huiusmodi appetitus. Offendit iustitiam, cùm appetit possidere, vel retinere aliena iniusto modo, nempè per vim, fraudem, aut dolum. Offendit liberalitatem cùm denegat, quę tenetur erogare: tenetur autem ex hac virtute ad eroganda superflua. Veruntamen de hac obligatione dicam, cùm me de eleemosyna rogaueris. Offendit charitatem, quando sic erga diuitias affectus est, vt eas præferat necessitati proximorum.

Finis primæ partis.

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS.

Seu Praxeos Casuum Conscientiæ,

PARS SECVNDA.

Præceptorum Ecclesiæ, & Censurarum, Pœnarúmq; materias complectens.

Egimus in prima parte de præceptis decem Decalogi. Nunc de præceptis quinq; Ecclesiæ, déq; Censuris, ac pœnis, quæ eiusdem sunt Ecclesiæ iussa nobis agendũ superest. Quoniam verò ad intelligenda quæ dicenda sunt, facem præfert legis humanæ communis notitia, eam præmittendam censuimus, vt postea ad singulas leges, singulásque præcepta veniamus.

De Lege Humana.

De Legis Humanæ etymologia, & definitione. §. I.

1 *De etymologia huius nominis Legis.*
2 *De definitione Legis.*

CAPVT I.

1 INTERROGATIO. Vnde dicta est lex? Respon. Dicta est à ligãdo, ita D. Thom. 1.2. q. 90. ar. 1. Scot. in 4. d. 15. q. 2. art ex Cassiodoro & Isidor. 2. Etymolog. Dicta est à legendo, quia plerúmque leges humanæ feruntur in scriptis. Ita Isidorus citato loco. Dicta est ab eligendo. Sic Tull. teste Sot. 1. iust. q. 1. a. 1. Augustin. 2. p. quæst. Testam. q. 15. Nempè, quia per eam sciunt subditi, quid eligendum est, & sequendum in operationibus.

Lun

Int. Quo pacto definitur Lex? *Resp* Est ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam cõmunitatis habet promulgata. Ita D. Thom. 1.2. q. 90. *art.* 4. sequitur Nau. *de leg. pœn. n.* 2. *tom.* 2. *consil.* Eam verò ab effectu sic definiunt Sot. 1. *iust q.* 1. *ar.* 1. Castro *lib.* 1. *de leg. pœn. cap.* 1. Est æquitatis, iniquitatisq; regula. Dixi ob bonum commune: quia si executio legis est contra bonũ commune, talis lex est nulla. Quam veritatem docuit Plato *dialog.* 5. *de legib.* Aristot. 4. *Polit. cap* 2. Tull. 1. & 2. *de legib.* & Isidor. Habetur *Can. Erit. dist.* 4. Probatur ratione. Quia lex est communis regula, & mensura operationum humanarum, teste Platone in Minoe. Est commune præceptum, sic appellatur ab Arist. 5. *Etic.* & *in L. lex & L. iura ff. de legib.* Est instrumentum Principis, vt primi motoris actionum subditorum: atqui prima mensura, commune præceptum, primi motoris instrumentum, debet tendere ad bonum commune; ergo & lex. 2

Int. Huic tuæ responsioni videtur obstare. *L.* 1. §. *huius studij. ff. de iustit.* vbi ius publicum à priuato distinguitur, quod priuatum tendit ad singulorum vtilitatem. Tales videntur leges Priuilegiorum, Leges pupillorum, Minorum, Seruorum, Vectigalium, quæ Regis, ac Principis imponuntur vtilitati. Dic igitur, quid in hoc censeas? *Resp.* Dico vnum. Priuilegia esse leges. Ita appellantur *cap. Priuilegia dist.* 3. quod perperam negarunt Gloss. *cap. Erit autem lex dist.* 4. & Castro 1. *de leg. pœn. cap.* 1. & alij. Ratio est, quia falsis niruntur fundamentis. Glossa ait priuilegia non respicere bonum commune, & hoc saltem in priuilegiis contentis in corpore iuris falsum est. In priuilegiis aliis ratio communis boni attenditur, conducit enim bono communi benè meritos 3

maioribus afficere præmiis, vt eorùm exemplo alij ad virtutẽ concitentur. Castro ait leges ferri generaliter: priuilegia verò specialiter: & ideo appellari leges priuatas, *cap. Priuilegia dist. 3.* Et hoc falsum etiam est, saltem in priuilegiis personalibus communiter, qualia sunt cõcessa Mendicantibus, pupillis, & alia. Dicuntur verò priuilegia leges priuatæ, quia in iis aliquid particulare conceditur. Ideo Durand. *de iurisdict. eccles. q. 1. art. 2.* definit: priuilegium est ius, quod continet specialem gratiam concessam alicui. Alij aiunt leges esse iura communia, priuilegium verò eximi à iure communi. Ita enim definitur priuilegium. Est ius priuatum contra ius commune. Sic Hostiens. *in sum.* sed hoc falsum est, quia statuta in fauorem pupillorum, militum, & similium appellantur leges, & tamen eos eximunt à iure communi. Aduerto tamen in priuilegiis duo consideranda esse, nimirum fauorem erga priuilegiatam personam, & obligationem seruãdi ea erga magistratus Reipublicæ. Considerata quidem priori modo, non sunt leges, neq; obligant, potest enim priuilegiata persona renunciare suo fauori speciali. Ita Angel. *verb. Priuileg.* Probatur *ex cap. Cum ad cessissent, probationib. cap. Quod ob gratiam. de reg. iur. in 6.* vbi Glossa *L. quod fauore. Cod. de legib.* Considerata verò modo posteriori sunt leges, & obligant ad sui obseruationem, respiciúntque bonum commune. Tales sunt etiam leges pupillorum, Minorum, Seruorum, & Vectigalium.

De potestate condendi leges ciuiles. §. 2.

1 *An laica Communitas possit condere leges.*
2 *Penes quos si potestas condendi leges ciuiles.*
3 *A quo Reges habeant potestatem condendi leges ciuiles à Communitate.*

4 An

4 *An Communitas possit hanc potestatem concessam revocare.*

5 *An Papa possit condere leges ciuiles.*

6 *An Papa possit revocare, seu annullare leges ciuiles.*

Interrogatio. Estne in Communitate laica potestas cõdendi leges ciuiles? *Resp.* Maximè. Quã veritatem ostendit ipsum ius naturale. Ita Philosophus. 6. *Ethic.* & 3. *Politic.* & D. Thom. 2. 2. *q.* 90. *art.* 1. *ad* 2. vt iam dixisti. 1

Int. Penes quos est potestas cõdendi leges ciuiles? *Resp.* Penes ipsam Communitatem. Insuper penes Reges, & Principes ab ipsa Communitate creatos. Ita Philosoph. & D. Thom. locis citatis, & Plato toto lib. de Republica. 2

Int. A quo acceperunt Reges huiusmodi potestatem? *Resp.* Quamuis aliqui Reges illam immediatè à Deo acceperint, vt Saul. 1. *Reg.* 10. Dauid. 1. *Reg.* 16. Iehu. 4. *Reg.* 9. & alij. Tamen omnes alij illam à Deo mediatè accipiunt, per ipsam Communitatem. Ita Con. *pract. quæst. cap.* 1. *conclus.* 1. Nau. *cap. Nouit. de iudiciis. nota* 3. *numer.* 119. Marantha. 3. *p.* Specul. *n.* 25. & 26. ex *L.* 2. §. *nouissimè ff. de orig. iuris.* & *L.* 1. *ff. de constitut. Princip.* Ledes. 2. 4. *qu.* 18. *artic.* 3. *dub.* 10. Castro de leg. pœn. *lib.* 1. *cap.* 1. fauet D. Thom. 1. 2. *qu.* 90. *art.* 3. dum ait condere leges pertinere ad ipsam Communitatem, vel ad eum, qui eius vicem gerit; & 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. *ad* 3. ait Principem non habere potestatem condendi legem, nisi in quãtum gerit personam multitudinis. Hinc fit, vt non minùs teneantur Reges legibus fundamentalibus regni, quibus scilicet constituitur, restringitur, aut extenditur eorum iurisdictio, atque tenentur priuati quiuis communibus pactis, & conuentis, sicuti benè notauit Tolosanus *lib.* 7. *de Repub. cap.* 16. *n.* 8. 3

4 *Int.* Potestne Communitas huiusmodi potestatem concessam Regibus iterum reuocare? *Resp.* Minimè quidem. Ita communiter Doctores. Verumtamen propter ipsorum Regum tyrannidem potest. Ita Marantha citato loco de sententia Baldi, & Aretini. Ratio est. Quia licet Communitas talem potestatem à se actualiter abdicauerit, non tamen irreuocabiliter, vt ait Nau. *cap. Nouit. de iudiciis. not. 3. n.* 119. & Almain. de auctorit. Papæ. Et ideo si Rex in ferendis legibus commissionem sibi traditam excedat, non ligatur iis populus, adnotauit Innocen. *c.* 1. *de locato*, & *c. A nobis. de lect.*

5 *Int.* Potestne Papa concedere leges ciuiles politicam Rempublicam obligantes? *Resp.* Suppono, vt probabiliorem sententiam, quæ Papæ non concedit per se dominium temporale, directum in vniuersum mundum. Quam probant Bellarm. *lib.* 5. *de Rom. Pontif.* Turrec. *lib.* 2. *sum. cap.* 123. Caietan. in Apolog. *cap.* 13. Sot. *in* 4. *d.* 45. *q.* 2. *art.* 1. & Victor in *relect.* 11. *de potest. eccles. ast.* Dico igitur, Papam non posse concedere leges ciuiles, nisi in terris, in quibus habet dominium temporale.

6 *Int.* Potestne Papa leges ciuiles Regum reuocare? *Respond.* Potest cum contrariæ sunt fini supernaturali. Ita Bellarm. citatus, & omnes. Quia in hoc Respub. politica subordinata est gubernationi spirituali. Et ideo cũ inueniũtur cõtrariæ duæ leges alia ciuilis, alia ecclesiastica, si in executione darut periculum animarum, standum est ecclesiasticæ, non ciuili. Ita tradit Glos. *cap. Possessor. de reg. iur. in* 6. Felyn. *ad cap. Ecclesia de constitut.* Pan. *ad cap. Cum haberet.* de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit. Barth. Auth. *Ex complex. Cod. de incest. nup.* Fortun. *tract. de vlt. fin de iur. can n.* 3. Imola *cap. Quoniam de*

de præscrip. num. 5. & ideo abrogata est lex ciuilis de præscriptione cum mala fide *cap. finali de præscrip.* Lex denegans alimenta filiis illegitimis *cap. Cum nō haberet.* Vt notant Couarr. 2. *p. Epitom. cap.* 8. §. 6. & Gomes ad 6. *L. Tauri. num.* 37.

CAPVT. II.

De Potestate condendi leges humanas

§. Quoniam ab ipso Naturæ Duce, ius habet omnis Communitas cōdendi leges erga suos: vt docet Philosophus. 6. *Ethic.* & 3. *Polit* & ex eo D. Thom. 2. 2. *q.* 50. *art.* 1. *ad* 2. Omnis verò Communitas, aut est ecclesiastica, aut ciuilis. Quanquam nostro instituto benè satisfieret, si de sola potestate condendi Ecclesiasticas leges in præsentia ageremus: maioris tamē doctrinæ gratiâ, etiam de potestate condendi leges ciuiles interrogationes proponam. Vtraque enim Communitas est corpus mysticum, & ab ipsa natura potens est sua membra legibus gubernare.

De Potestate condendi leges Ecclesiasticas. §. I.

1 *An sit in Republica Ecclesiastica potestas cōdēdi leges.*
2 *A quo accepit huiusmodi potestatem.*
3 *Penes quos est hæc potestas.*
4 *De Capitulo Sede vacante.*
5 *De Collegio Cardinalium.*
6 *De superioribus* Religionum.

INTERROGATIO. In primis rogo, estne in Republica Ecclesiastica potestas condendi leges obligātes? *Resp.* Negāt hæretici, quos refert D. Anton. *tit.* 11. *cap.* 7. §. 2. Bellarm. *lib.* 4. *de Rom. Pontif. cap.* 15. Vtuntur Diuinæ Paginæ testimoniis. *Redemit nos à maledicto legis* ad Gal. 3. Item Legem mandatorū de- 1

cretis euacuans. *Non sumus Ancillæ filij, sed liberæ, quia libertate Christus nos donauit*, ad Gal. 4. Verum tamen hæc testimonia loquũtur de exemptione à lege Mosaica, àqua Christus Dominus nos exemit. Dico igitur. De fide est esse in Ecclesia potestatem condendi leges Ecclesiasticas habentes vim coactiuam erga subditos Ecclesiæ. Ita communis sensus Catholicorum.

2 *Int.* A quo est hæc potestas condendi leges Ecclesiasticas, hoc est à quo accepit Ecclesia hãc potestatem condendi leges Ecclesiasticas? *Resp.* A Christo Domino. Ita probat Victor. *in relect. de potest. Eccles.* Ratio est, quia hæc potestas deducta est, & deriuata ab Apostolis, sed Apostoli illam acceperũt à Christo Domino, cũ dixit Petro. *Pasce oues meas*, & testatur Paulus. 2. Cor. 10. *Potestatem, quam dedit mihi Dominus*; ergo &c. Hoc voluerunt Apostoli significare in primo Concilio Hierosolymitano, cum dixerunt. *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis, quàm hæc necessaria* &c. quasi dicerent, per hanc potestatem, quæ nobis per Christum à Spiritu sancto fuit communicata.

3 *Int.* Penes quos est huiusmodi potestas? *Resp.* Penes summum Pontificem. Penes Ecclesiam in Cõciliis congregatam. Penes Concilia Prouincialia cum suo Primate. Penes Concilia diœcesana cum suo Episcopo. Penes Communitates minores, vt Capitula Canonicorũ, Vniuersitates, Collegia, & similes. De summo Pontifice, & de Concil. generali, legitimè auctoritate Apostolica cõgregato. Habetur *cap. Regula. d. ſt. 3.* Ostendit Bellarm. *lib. 4. de Rom. Pont. cap.* 16. Patet ex 15. *Act.* in primo consilio Hierosolymitano. Vbi decretum est de abstinendo à sanguine & immolatis idolorũ. Quod decretum neque obligabat

gabat ex iure naturæ, vt manifestum est, neque traditum fuerat à Christo Domino vt constat; neque vim accipiebat à lege Mosaica, quia iam abrogata erat; ergo ab auctoritate Concilij. De conciliis Prouincialibus, & Diœcesanis probat vsus Ecclesiæ, ostendit Hostiensis in *sum. tit. de constit. §. quis possit statutum facere.* Innocent. & Compostel. *cap.* Cum omnes & *cap.* Cum accessissent, eodem *titul.* Probatur. 1. Quia Paulus *Act.* 20. eos dicit à Christo Domino positos ad regendam Ecclesiã Dei. *Quos Spiritus sanctus*, inquit, *posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Quẽ locũ de episcopis interpretatur Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 4. De minoribus Communitatibus, qualia sunt capitula Canonicorũ, Vniuersitates, Collegia, Confraternitates, & similia; patet *ex c. Quæ contra dist.* 9. *cap. Catholica distin.* 11. *cap. Conquæstus de furijs.* Constat ex *L. Per iniquum. Cod. de iurisdict. omn. iud.* & *L. omnes populi ff. de iust. & iur.* Docet Albericus tract. de constit. *q.* 3. *num.* 1. Quæ statuta obligant solas personas earundem communitatum. Ita Bald. in Margarita. *verb. statutum.* Nec huiusmodi leges ad obligandum indigent superioris approbatione, vt ipse idem Baldus notat. Capitulum tamẽ Canonicorum,

Int. Quid censes de Capitulo sede vacante? *Resp.* 4
Succedit in iurisdictione Episcopali. Gloss. *cap. Ad abolend. de hæretic. & capit. Cum olim. de maior & obedientia.* Verumtamen condere non potest leges, quę sede iam impleta valeant. Ita colligitur *ex cap.* 1. *ne sede vacante aliquid innouetur.* eodem titulo. Seruanda tamen hac in re consuetudo. Visitator tamen à capitulo electus, potest statutum condere duraturũ postea, sicuti visitator Episcopi.

Int. Quid arbitraris de Collegio Cardinalium, 5
Apostolica sede vacante? *Resp.* Non potest condere,

leges obligantes orbem, nisi conducat ad electionē Papæ ita Panorm. *cap. Cum te de re iudicat. nu.* 12. & 13. Barbant. *cap. translato. de communitatib.* ex Antonio, & Baldo in tractatu schismatis ad rubr. *c. siquis aliq. test. prohib.* & ad *L. vbi. ff. de tutorib. & curat.* Iacobatius *lib.* 7. *de conf. art.* 5. *nu.* 19. *cap. vbi pericul. §. ceterum de elect. in* 6. Clem. *ne Romani. §. irritum*, eodem tit. Ratio est, quia iuxta doctorum interpretationem, huiusmodi iurisdictio, vel nunquam illis à Papa concessa fuit, vel per desuetudinem abrogata est.

6 *Int.* Quid censes de superioribus religionum circa huiusmodi potestatem? *Resp.* Standum est constitutionibus religionis, & secūdùm eas approbatas à summo Pontifice stringenda, vel amplianda huiusmodi potestas. Quare si superiores soli, vel etiam ipsum Capitulum vellet cōdere leges admodū austeriores supra regulam, quam quisq; professus est, eæ essent nullæ ex defectu potestatis *c. Gesta dist.* 74. Enim verò huiusmodi leges requirunt consensum singulorum in particulari. Reg. *Quod omnes. lib.* 6. Ita Angel. *verb. Religiosus. n.* 29. Hostien. *cap. Relig. quod metus causa.* Sylvest. *Religio.* 6. *num.* 6. cum D. Thom.

CAPVT III.

De vi coactiua legum humanarum, quò ad forum externum.

De consensu subditorum requisito ad legis obligationem. §. I.

1 *An possit legislator subditos inuitos, & repugnantes cogere ad legum obseruantiam,*

INTER-

INTERROGATIO. Potestne legis lator subditos 1
inuitos, & repugnantes cogere ad legum obser-
uationē; *Resp.* Potest. *ca. De ligurib. 23. q. 5.* Ita Tur.
recremata ad *cap. Ideo. d. 4. q. 1. num. 2.* ex hugone, &
Archidiac. Ratio est, quia potestas legis ferendæ es-
set ridicula, & inutilis, si eius obseruantia ex populi
penderet arbitrio. Hanc vim coactiuam appellauit
D. Paulus. *Rom. 13.* gladium, & parere legibus vocat
parere necessitati, vt ibidem aduertit. D. Thomas.
Hæc dixerim absolutè: in particulari tamē. Dico *pri-*
mò, Leges Ecclesiasticæ (ad quas condendas datur in
Ecclesia iurisdictio à Christo Domino) nullū requi-
runt populi consensum. Dico *secundò* Leges ciuiles
latæ à Regibus (qui ab ipso populo potestatem ac-
ceperunt) etiam non requirunt populi consensum,
nisi exorbitent à communi regni vtilitate. Dico *ter-*
tiò. Leges ciuiles latæ à Regibus, qui regnant iure
belli, obligāt absque consensu inuitos, & repugnan-
tes subditos. Ratio est. Quia tales Reges à populo nō
acceperunt potestatem, sed à victoria, qua rebelles
sub suam potestatem redegerunt. Dico *quartò*. Leges
latæ à maioribus cum consensu viuentis populi, o-
bligant posteros etiam repugnantes, & inuitos. Ita
Couar. *c. Alma mater. 1. p. §. 9. n. 2.* cum cōmuni. Ratio
est. Quia, vt idem per successionem censetur fluuius,
ita & populus quotidie oriens, & occidens. *L. Propo-*
nebatur. ff. de iudic.

Contra hanc quartam conclusionē sic aliquis ar- 2
gumentabitur. Posteri non tenentur seruare vota
maiorū; ergo, nec leges, & statuta. *Resp.* vota realia
maiorum obligare posteros, constans est Docto-
rum sensus. Nam cum succedāt in eorum hæredita-
tes ex quodam quasi contractu, ad ea obligantur. De
personalibus singulorum, est etiam concors opinio,

non

non teneri, nisi ipsorum posterorum consensus accedat. De personalibus toti populi videtur Nauar. in sum. *cap.* 12 *n.* 74 posteros obligare. Negandâ tamē esse talem obligationem ex vi voti, & ideò cum re vera detur in posteris, dico oriri ex quodam quasi statuto maiorum, ipsa consuetudine confirmato. Quod quidem ab ipso populo abrogari non potest, quia transiit in consuetudinem: consuetudo verò abrogari non potest à populo sine cōsensu superioris, vt infra dicam.

De Promulgatione legum necessaria ad earum validitatem. §. 2.

1 *An requiratur promulgatio ad legum validitatem.*
2 *Quomodo valida erit promulgatio legum.*
3 *An necesse sit, vt talis promulgatio fiat in singulis vrbibus regni.*

1 INTERROGATIO. Requiriturne promulgatio legum ad earum obligationem? *Resp.* Requiritur. Ad ciuiles constat ex *Auth.* Vt factę nouæ Constitutiones. *collat.* 5. ibi Gloss. & Doctores, & *L. leges sacratissimæ. Cod. de legibus.* Ad ecclesiasticas verò ex cap. 1. *De postulat. prælat.* & ibi Panormitan. *cap. in istis. dist.* 4. §. *leges.*

2 *Int.* Quomodò promulgatio valida erit? *Resp.* Quouis signo externo fiat expressiuo imperij superioris, satis est ad inducendā huiusmodi obligationē. Ita Fulgosius *L. De quibus. n.* 1. *ff. de legibus.* Ioan. And. *ad regul. Nemo potest, lib.* 6. Felin. & Riffa in rubric. *de constitut.* Selua de benefic. *q.* 22. *n.* 14. & clarè ex *ca.* 1. *de iurè iurand. in* 6. & ex Clemen. *Dudū de sepult.* §. *Not etenim. cap. Institut.* 25. *quæst.* 2. Nisi alicubi cōsuetudine approbata introductū sit, vt non nisi certis ceremoniis promulgatio valida censeatur.

Int.

Int. Estne necessàriũ, vt hæc promulgatio fiat in singulis vrbibus? *Resp.* Minimè, sed est satis, quòd in curia Principis, aut loco celebriori Prouinciæ incolcetur *cap. De postul. Prælat.* traditq; Panor. ad *cap. Cognoscentes de constit.* & Bal. ad *L. Leges sacrat. Cod. de legib.* 3

De tempore, quo incipiunt leges obligare, postquam promulgatæ sunt. §. 3.

1 *Quando incipiunt leges obligare.*

Interrogatio. Quo tempore incipiunt leges promulgatæ obligare? *Resp.* Dico *primùm.* Si in iis exprimitur tempus, ex tunc, *cap. Cum singula. de præben. lib. 6.* Gloss. in Clem. *2. de hæret. verb. ex tunc.* Dico *secundum.* Leges quas condunt Vniuersitates, capitula, Episcopi, & similes minores magistratus, obligant statim post solemnem promulgationem. Ita Hostien. in sum. *tit. de Constit. §. quando.* Roteus. *p. 3. de synod.* Sylu. *verb. Lex. q. 6.* Turrec. *ad cap. In istis. §. leges d. 3* Nauar. *in sum cap. 23. num. 44. & conf. 1. de constit. quæstion. 4.* Dico *tertiùm.* Lex noua continens ius antiquum, seu declaratoria tantùm iuris antiqui obligat statim post promulgationem. Ita Turrecrem. supra. Ioan. And. Paulus, & Gloss. in proœm. clement. *§. de cætero.* Francus, & Gloss. supra data sexti. Hoc intelligo, nisi tale ius antiquum per contrariam consuetudinem præscriptum abrogatum esset. Vel nouam pœnam adijciat supra ius antiquum: in his enim eadem esset ratio, ac si nouum ius crearetur. Dico *quartùm* Leges ciuiles Principum supremorum: cùm nouum ius continent, neque tempus obligandi præscribũt, obligant in quauis prouinciæ parte à duobus mensibus post promulgationem, sic habetur. *Authent.* Vt factæ nouæ constit. Ita Doctores com- 1

cõmuniter, qui leges testamentorũ ad omnes extendunt, Panorm. *ad c. 2. de constit.* Hostiens. Ioan. And. & Felynus ad idem *cap.* Bald. ad. *L. Leges sacrat. Cod. de legibus.* Rosel. & alij. *verb.* Lex. Standum tamen est iuri vniuscuiusq; Regni. Nã in Lusitania leges promulgatæ in regia Cãcellaria, aut domo Supplicationis, valent in Curia post octo dies, aliis in locis post tres menses, licet in illis non fiat promulgatio. Ita *lib. 1. Ordi. tit. 2. §. 10.* Dico *quintùm*, Leges à summo Pontifice latæ, solemniter Romæ promulgatæ, obligant ibidem post duos menses. Ita commune interpretamentũ Doctorum. Ratio est, quia de hoc nihil decretum in iure canonico: standum est ergo iure ciuili, nã quæ in iure canonico determinata non sunt, determinata sunt iure ciuili: per *cap. 1. de noui operis nunciat. & c. Si in adiutor. d. 10.* notarq; Innocent. ad *cap final. de reb. Eccles. non alien.* in iure verò ciuili. *Authent.* Vt factæ nouæ constit obligat post duos menses. Quando verò huiusmodi Pontificiæ leges incipiant obligare in quauis prouincia orbis, lis est magna inter Doctores. Prima opinio requirit promulgationem earum, in vnaquaque prouincia, & ait non nisi post duos menses à promulgatione ibidem obligare. Ita Glos. Felinus, Decius, & alij ad *cap. 2. de constitut.* Nauar. in sum. *cap. 22. num. 44.* fauent Panor. *ad cap. 2.* citatum. Angel. verb. *Lex, n. 15.* Conrad. *1. 2. qu. 9. art. 4.* Ratio eorum est iam assignata, quia standum est iure communi. Secunda opinio requirit etiam promulgationem in prouinciis singulis, ait verò, si iam elapsi sunt duos menses à promulgatione factæ Romæ, statim obligare à primo die promulgationis in prouincia factę. Ita Sot. *1. inst. q. 1. art. 4.* Med. *12. q. 90. ar. 4.* Palatius in *3. d. 37. d. 1.* inter eos tamen adhuc est dissidium. Nam Medina adhuc

huc exigit publicationem in quasi diœcesi. Atq; hoc de pœna certum est, nam *cap. Cum infirmitas, de pœn. & remiss.* ita decernitur : & postea decreuit Greg. XIII. Ratio eorum est, quia videtur nimis durum obligare post duos mẽses Indos, & alios remotissimarum partium orbis incolas, legibus, quarum notitia ad eos permeare nequiuit. Tertia opinio asserit huiusmodi leges obligare post duos mẽses à promulgatione, facta Romæ, in torto orbe terrarum. Ita Io. Aud. super data sexti Panorm. *c. Nouerit de sentent. excommun.* Nauar. *tom.* 1. *cons. cit. qu.* 4. *ibid. q.* 6. §. 3. Et hic est stylus Curiæ Pontificiæ; secundùm quem in ea deciduntur causæ totius orbis per leges Pontificias, postquam Romæ promulgatæ sunt. Casus est expressus, *cap.* 1. *de postul. prælat.* de quodam Episcopo causante ignorantiam legis, contra quam iuit, &c.

De legibus irritatorijs, reuocatorijs, & priuilegiatiuis, quo ad earum validitatem. §. 4.

1 *An leges irritatoriæ obligent ignorantes.*
2 *De legibus reuocatorijs.*
3 *De legibus priuilegiatiuis.*

Interrogatio. Obligãtne leges irritatoriæ ignorantes eas, ad validitãtem contractus? *Resp.* Maximè. Itaque licèt quis ignoret matrimonium esse inualidum contractum in secundo gradu consanguinitatis : si contrahit, non facit validum contractum. Ita Nauar, *cap.* 23. *numer.* 44. Paul. *in præm. Clem.* Decius *cap.* 2. *de Constit.* Fely. ibidem, & alij. Et ideo omnium resolutio est, legem irritantem statim à publicatione valere, *cap. Dudum cap. Quoddam. cap. Postquam de præb. in* 6. docétq; Panorm. *cap. Staphilæus.*

laus. de grat. spectat. forma. 8. numer. 8. Gloss. cap. 1. de conces. præb. & Franc. in data sexti.

Int. Quid censes de reuocatoriis? *Resp.* Dico *primum*: Post factam reuocationem priuilegiorum, quicunq; certior factus est, non potest illis deinceps vti. Dico *secundum*. Leges reuocatoriæ gratiarum, & beneficiorum, quorum consecutio conceditur absque dispendio rei familiaris, statim obligant ignorantes à promulgatione earum. Et ideo etiam in conscientia talis, nec consequitur huiusmodi gratias, nec facit fructus beneficij, si beneficiatus est. Dico *tertiũ*. Leges reuocatiuæ priuiligiorum, quorũ fruitio pertinet ad essentialem animæ salutem, qualis est absolutio à peccatis, non sunt validæ erga ignorãtes, cum ignorantia est communis in prouincia, vel saltem in loco, vbi cõcessa erant priuiligia. Hanc deducunt auctores ex *L. Barbarius. ff. de offic. præt.* per quam legem valent acta cum communi errore facti, & titulo siue vero, siue præsumpto. & habito vt verò. Quando vero communiter ignoratur, priuilegia esse reuocata, datur cõmunis error facti; ratione verò Bullæ, seu priuilegij, datur titulus præsumptus, tenent igitur, quæ sic fiunt, non solùm in foro externo, sed etiam in conscientia.

3 *Int.* Quid censes de legibus priuilegiariuis? *Resp.* Leges priuilegiariuæ statim obligant à sua promulgatione, ita Pan. *c. 2. de const.* Palu. & Gloss. procem. Clement. *verb. de extero.* ibidem Felyn. Anchar. *cons.* 319. Rom. *cons.* 330. Gemin. *c. 1. de conces. præbend. n. 4.* Franc. *c. ex parte. 5. de conces. præbend. L. Diuæ memor. Cod de decurio. lib. 10. cap. 1. de conces. præb.* Verumtamen aduertendum est, has leges priuilegiarias statim obligare, quò ad fauorem, non verò quò ad pœnam appositam ijs, qui contra tale priuilegium

priuilegium iuerint, v.g. conditæ sunt leges priuilegiatiuæ in fauorem Ducis Brabantiæ, ne quis venetur intra suum septum sub pœna verberum, quò ad pœnam est lex pœnalis, & ideo non obligat statim; sed post tempus aliarum legum. Latæ sunt Leges Pontificiæ in fauorem talis Ecclesiæ sub pœna excommunicationis ipso facto: obligat statim, quò ad fauorem, & eo vti potest talis Ecclesia; verùm contra facientes non incurrent excommunicationem, nisi post duos menses, à promulgatione earum.

De acceptatione Legum, an requiratur ad earum validitatem. §. 5.

1 *Quid dicendum de acceptatione legum.*
2 *Quæ lex censenda dura, quæ irrationabilis.*

Interrogatio. Quid censes de acceptatione legum. *Resp.* Dico primũ non peccant, qui legẽ duram, & prudenti iudicio irrationalem non acceptant. Ita Gloss. c. 1. *de Treug & Pace*, & Felyn. *ibidem. Colum.* 4. Gemin. *cap. In istis. §. Leges. d.* 4. Cardin. Alex. *ibid.* Zabarel. *in proœm. clem. §. vniuersit. q.* 2. Iason. *L. non vnam. col.* 2. *Cod. de iudic.* Nau. *in sum. cap.* 33. *num.* 41. Probatur ex *c. In istis. §. leges. dist.* 4. vbi leges confirmari dicuntur, cum moribus vtentiũ: confirmatur, & ex *L. De quibus. ff. de legib.* hisce verbis. Nam cùm leges nulla alia causa nos teneant, quàm quòd iudicio populi receptæ sunt. Ratio est, quia multæ leges moribus patriæ non conueniunt. 1

Int. Quæ lex censenda est dura; quæ prudenti iudicio irrationabilis? *Resp.* Si ciuilis est, quæ patriæ moribus contradicit. Si Ecclesiastica, quæ antiquæ, & laudabili consuetudini aduersatur. Ita Ancharan. *cons.* 214. Turrecrem. *cap. In istis. §. ideo. dist.* 4. Dico secundum. Quando lex est cõueniens, & rationabilis. 2

peccant illam non acceptantes ab initio. Postquàm tamen per contrarios actus non recipitur, cessat illius obligatio. Hæc conclusio certa est, & indubitata apud omnes.

CAPVT. IV.

De obligatione legum humanarum, quòd ad forum internum.

Quantùm obliget lex humana actus internos. §. 1.

1 *Quid possit lex humana erga internos actus.*

1 INTERROGATIO. Potestne lex humana quidquam præcipere quòd ad actus internos? *Resp.* Actus purè interni non subiacent legi humanæ. Ita omnes fermè Theologi Durand. *in* 4. *d.* 17. *q.* 8. Palud. *q.* 7. & *d.* 15. *q.* 5. *art.* 2. Gabriel. *q.* 1. *dub.* 5. & *lect.* 64. *in canon. lit. K.* Med. *de orat. q.* 29. Tabien. *excom.* 5. *casu* 4. *nu.* 4. Castro. 2. *de iur. hær. pun. cap.* 18. Ierson alphab. 12. *lit. C.* & D. Almain. *de potest. Eccles. cap.* 7. D. Anton. 3. *p. tit.* 13. §. 4. *cap.* 7. Sylu. *hora caron. q.* 11. & *excommun.* 7. *qu.* 2. videturque expressa D. Thom. 1. 2. *q.* 904. *art.* 4. his verbis. *In his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed Deo* Eam tenuere ex Canonistis Nauarr. *in sum. capit.* 23. *num.* 38. & *de pœn. dis.* 5. *nu.* 24. Couar. *Reg. peccatum. nu.* 7. Simanch. *instit. cap.* 42. Couar. Hostiens. *c. Mulieres.* Adeo denique est communis, vt meritò dixerit Nauarrus aliam à pauciſſimis Theologis defendi, & à Iurisperitis sacræ Theologiæ omninò expertibus. Probatur ex *c. Erubescant d.* 34. *cap. Consuluisti.* 3. *qu.* 5. *cap. Cogitatio de pœnit. d.* 1. *cap. Humana* 22. *q.* 5. *cap. Sicut de symonia cap. Tua nos. eodem tit.* In quibus dicitur, occulta, & incognita soli Deo esse relinquenda

da, neque pertinere ad iudicium Ecclesiæ. Ratio est. Quoniam eiusdem legislatoris est actus iudicandi id, quòd prohibet, aut iubet: sed legislator humanus nequit iudicare de actibus merè internis. Ita enim Diuus Paulus. 1. *Cor.* 4. *Nolite ante tempus iudicare, quò ad vsque veniat Dominus, qui manifestabit consilia cordium.* Quasi diceret ad solum Deum pertinere de arcanis animi iudicare, quæ quidem *soli Deo patent.* 1. *Reg.* 16. Ergo non potest illos actus, vel præcipere, vel prohibere. Dico secundùm, Actus interni prout circumstantiæ sunt, & qualitates actuum externorum, possunt ab Ecclesia, & præcipi, & prohiberi. Ita Maior. *in* 4. *d.* 12. *quæst.* 7. §. Contra primam conclusionem. Adrian. *quæst.* 2. *de confess.* Pygius *de Ecclesiast. Hierach.* Rosel. *absolutio.* 1. *num.* 28. ibid. *de potest. Papæ. quæst.* 13. Caietan. 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 4. & *in sum. tit. hæresis.* Dried. *de libertate Christiana. lib.* 3. & 5. Sot. *de iust. lib.* 10 *q.* 5. *artic.* 5. Ledesm. 2. 4. *q.* 16. *art.* 6. *dub.* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 24. *cap.* 4. Nauar. de *sym. nu.* 20. & 21. Probatur *ex Clem.* 1. *de hæreticis.* vbi excommunicantur Inquisitores, qui odio, vel amore inquirunt iniustè aut omittunt inquirere de hæresi suspectos. Et *Clement.* 2. de statu monachorum, vbi excommunicantur religiosi, qui animo nocendi suis Prælatis ad curias Principum sæcularium se conferunt. Ex *cap. Dolentes. de celeb. Miss.* vbi præcipitur Ecclesiasticis recitatio horarum studiosa, atque deuota, per internam mentis attentionem, & animi affectum, vt ait D. Thom. 4. *d.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *quæstiun.* 4. *ad* 2. & Nauar. *in sum. capit.* 25. *numer.* 166. Imò idē prohibetur de iure ciuili: nam *L. Is qui cum telo. Cod. ad L. Corneliam.* de sicariis, punitur gestatio teli animo occidendi hominem. Ratio est, quoniam actus humani cadūt sub legem humanam, prout bo-

ni, vel mali sunt; sunt autem boni, vel mali ab actu interno; ergo prout sic cadunt sub legem humanam,

De obligatione legum humanarum in conscientia quoad culpam. §. 2.

1 *An leges Ecclesiasticæ obligent in conscientia.*
2 *An leges ciuiles obligent in conscientia.*
3 *An præceptum parentum obliget in conscientia filios.*
4 *An præcepta viri obligent in conscientia vxorem.*
5 *Quid dicendū de præceptis dominorum erga mācipia.*
6 *An leges humanæ obligent cū probabili vitæ periculo.*

1 INTERROGATIO. Suppono, vt Catholicā veritatem dari in Ecclesia legitimam potestatem condendi leges, vt claret ex Conc. constant. *sess.* 8. & 15. damnando Ioannem VVicleph. & Ioannem Hus. Item ex Bulla Leonis 11. damnando Lutherum, quæ videri licet apud Pygium *lib* 5. *Eccles. Hierarch.* Clitou. *l* 1. Ante Lutheri Rofensem *ad ar.* 27. Lutheri, & Bellarm. *lib.* 4. *de Roman. Pontifice.* Suppono item, vt catholicam veritatem dari in Republica ciuili eandem potestatē ex iure ipso naturali. Quæro igitur vtrum leges Ecclesiasticæ obligent in conscientia? *Resp.* Leges Eccl. siasticæ etiam latæ de iis, ad quæ ex iure diuino non tenemur, obligāt in conscientia. Hæc est catholica veritas. Probatur *ex c.* 15. *Act.* vbi Apostoli præceperunt Christianis per verba obligantia in conscientia, quædam ad quę ex diuino iure minimè tenebantur. Ita enim decreuerunt. *Visum est Spiritui sancto, & Nobis nihil vltrà vobis imponere oneris, nisi hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis.* Hæ & aliæ Apostolorum leges appellantur *eod. cap.* Præcepta Apostolorum, *cap. verò*, *ibi* nuncupantur dogmata. Diuus verò Crysost. *hom.* 33. *in*

alia

acta Apostolorum vocat imperia. Quod verò obligauerint in conscientia, constat ex eo, quòd dicantur necessaria: nimirum ad salutem animæ. Quod verò abstinere ab immolatis esset ex solo iure positiuo, docet D. Chrisost. *hom 23 in Act.* Modo verò per dissuetudinem talis lex abrogata est, vt notauit Vict. *in relect. de temperantia. num. 2.* Qua de re latè Baron. *tom. 1. Annalium circa annum Domini. 51.* &. ostendunt Med. *tract. de ieiunio. cap. de eius. institut.* Ledesm. *2. 4. quæst. 17. art. 5.* Maior *in 4. d. 15. quæst. 4.* Probatur item ab experimento, & confesso apud omnes. Enimuero lex de ieiunio quadragesimali, est merè Ecclesiastica, vt constat: ex iure enim diuino non tenemur ieiunare quadraginta dies, vt probant Auctores proximè citati. Item lex de non laborando diebus Dominicis, vt docet D. Thom. *2. 2. q. 122. ar. 4. ad 4.* Couarr. *lib. 4. resolut. cap. 19. nu. 6.* Nauar. *c. 13 nu. 1.* & tamen huiusmodi leges obligant in conscientia. Nam culpam frangentis ieiunium adeo olim detestabatur Ecclesia, vt eam grauissimis pœnis affecerit, quoniam *can. 68. Apostolorum*; frangens clericus deponebatur, frangens laicus excommunicabatur, sicuti decretum est per Concil. Gangrense. *cap. 29.* In Concil. verò Tolet. priuabantur communione in Paschate. Præterea non est contra diuinum ius clericos addiscere medicinam: & tamen excommunicantur clerici, qui vltra duos menses in scholis medicinę operam dederint, aut ciuili iuri, *cap. super specula. ne cleri vel monachi.* & Clementin. *Ne in agro. de statu monac. §. quia verò.* Item non est contra ius diuinum arma intra monasterij claustra habere sine licentia Abbatis: & tamen excommunicantur monachi ea habentes, Clem. *Ne Clerici, vel monachi.* Tam grauis verò pœna non imponitur, nisi ex culpa con-

tra legem. Quòd verò huiusmodi culpa sit mortalis, constat ex grauitate pœnæ, quæ vt iusta sit, debet æquiparari culpæ.

2 *Int.* Quæro vlterius, obligentne leges ciuiles in conscientia? *Resp.* Obligant & oppositum asserere hæresi proximum est, aut saltem temerarium. Constat ex Paulo. *Rom.* 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt ipsi, damnationem acquirunt.* Colligitur verò ex sequentibus verbis loqui Apostolum de animæ damnatione, ait enim. *Ideo necessitati subditi estote, non tantum propter iram, sed propter conscientiam*, hoc est, non solùm propter præsentem vltionem, sed propter futuram in iudicio diuino, accusante conscientia, vt ibidem interpretatur Ambrosius. Longiores probationes, & attestationes legere est apud Sot. 1. *iust. q. 6. artic. 4.* Castro. 5. *de leg. pœn. cap. 4* Couar. *reg. peccat. 2. part. §. 5. numer. 3.* Alciatum. *capit. Cùm contingat. de iur. iur.*

Int. Quid censes de præceptis patrum erga filios? *Resp.* Obligant in conscientia, etiam ad mortale. Claret ex *cap. Si dominus.* 11. *q.* 3. sed de hoc quamquam iam respondi ad quartum præceptum, volo refricare memoriam, & iterum quid in hac materia occurrit, propalare. Probatur igitur efficaciùs hæc veritas ex *c.* 23. *Deut.* vbi decernebatur pœna mortis filio contumaci: pœna autem mortis in lege veteri non nisi pro culpa mortali imponebatur, vt tradit Vict. *de potest. Eccles.* Hæc verò cõtumacia, vt sit mortalis debet esse erga præceptum rei grauis. Grauis verò res esset, si pater præciperet filio, vt caueret à noxiis sodalium familiaritatibus. Aut si præciperet filiæ, ne è fenestra prospiceret libidinosè prætereũtes ad stuprum vel clandestinum matrimonium. Aut si

itidem

ridem præciperet, vt illum potiùs, quàm hunc coniugem accipiat, quia id interest ad status & dignitatis decentiam. Ita Nauar. *cap.* 14. *num.* 12. & Med. *de Instr. conf. cap.* 14. §. 14.

Int. Quid censes de præceptis viri, erga vxorem? Tenentur vxores præceptis coniugum suorum sub culpa lethali, aut veniali, iuxta grauitatem, leuitatemve materiæ præceptæ obedire in conscientia. claret ex D. Paulo. *Ephes. 5. & Coloss. 3. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino.* Grauis verò res esset, si ex iusta causa maritus præciperet, ne domo exeat. Ita Sot. 1. *iust. q. 6. ar. 4. ad* 2. Nauar. in sum. *c.* 14. *num.* 20. Medin. *de instruct. confess. cap.* 16. §. 13. & alij plures. 4

Int. Quid opinaris de præceptis dominorum erga mancipia? *Resp.* Mancipia, si seruitus iusta sit, obedire tenentur in conscientia in iis, ad quæ se extendit potestas dominorum, si præcepta licita sint, & honesta. Claret ex D. Paulo *Ephes. 6. & Coloss. 3. & ex 1. canonica* D. Petri, & *ex cap. 1. de coniug. seru.* Non se verò extendit potestas dominorum quò ad matrimonium mancipiorum. Et ideo dominus impediès, aut efficaciter præcipiens seruo ne contrahat, peccat mortaliter, vt docet Nauar. *cap.* 14. *num.* 21. §. 4. Scot. *in* 4. *d.* 36. *q.* vnica Ricard. ibidem. *artic.* 4. *quæst.* 1. & alij, quos Deo auxiliante referam in materia de Matrimonio. 5

Int. Obligatne lex humana ad sui obseruationem cum probabili mortis periculo? *Resp.* Dico *primum.* Interueniente fidei, aut Christianæ religionis iniuria per contemptum legis aut virtutis, quælibet lex, etiam leuissima obligat cũ mortis periculo. Ita Maior. *in* 4. *d.* 18. *q.* 4. Sot. *d.* 22. *qu.* 1. *art.* 4. *&* de iust. *li.* 1. *q.* 6. *art.* 4. Led. *sum.* 2. 4. *qu.* 25. *art.* 3. Couar. *cap. Alma ma-* 6

ter. 1. p. §. 3. num. 9. & Doctores communiter. Ratio est. Quia interueniente hoc contemptu, & iniuria nequaquam potest actus cohonestari. Dico *secundũ*. Interueniente scandalo potiùs mortem oppetere tenemur, quàm transgredi leuissimam legem. Probatur ex 2. *Mach.* 6. Eleazarus mortem potiùs elegit, quàm simulare comedisse carnes lege prohibitas, ne adolescentes scandalizarentur. Dico *tertium*. Sublato contemptu, & scandalo, nulla lex humana regulariter obligat cum mortis periculo, nisi in rebus maximi momenti. Ita Medin. 2 *q.* 90. *art.* 4. Sylu. *verb. metus. q.* 7. Angel. *in moralib. cap.* 6. Fœlynus. *cap.* 1. *nu.* 48. Nauar. in *sum. cap.* 25. *num* 48. & omnes Auctores primæ propositionis. Probatur in primis ex declaratione Ecclesiæ. Nam *cap. Consulium de obser. ieiunij.* dicitur propter periculum mortis, & ægritudinis posse solui ieiunium. Deinde ratione Lex diuina positiua non obligat cũ tali periculo. Nam Dauid propter necessitatem comedit panes propositionis, quod non licebat nisi sacerdotibus, nec peccauit, vt constat ex approbatione Christi Domini, *Matth.* 20. qui eo facto excusauit Discipulos euellentes sabbatho spicas, & probat D. Thom. 3. *p. q.* 40. *art.* 4. *ad* 3. Imò neque ipsa lex naturalis: illa enim iubet debitum reddere coniugi petenti, & tamen excusatur à redditione coniux, ob periculum probabile mortis, aut grauis ægritudinis, vt docet D. Thom. *in* 4. *dist.* 32. *q. vnica art.* 1. Ioan. Med. *Cod de restit. quæst.* 1. Caiet. in sum. *verb. Matrimonium.* de qua re longiot in propria materia redibit sermo; ergo nec obligabit lex positiua humana. Dixi (regulariter) quia Rex potest sub mortali obligare subditos, vt eant ad bellum iustum cum periculo mortis. Et Episcopus præcipere potest sacerdoti, vt tẽpore pestis adsit ægrotantibus

tantibus ad subueniendum ægrotis, & periclitantibus in vita spirituali. Ita constanter Doctores contra Almainum *tract. 1. & 3. prop. 4. Suar. moralium*, asserentem per metum cadentem in constantem virum excusari homines in iis, quæ sunt mala, quia humana lege prohibita. Verumtamen quamuis à communi Doctorum, nunquam recedendum sententiam absque euidenti ratione, facilè soluuntur superiores rationes, quia in priori casu, quiuis singularis tenetur subire periculum mortis pro bono communi pacis. In secundo verò quiuis tenetur subire damnum vitæ temporalis pro bono proximi spirituali in illa extrema necessitate, & ideo dici potest obligari ad id ex ipso iure naturali. Potest verò Rex, & Episcopus cogere quemuis ad implendum id, ad quod tenetur iure naturali.

De obligatione humanarum legum pœnalium in conscientia quò ad culpam. §. 3.

1 *Quot modis fiat lex pœnalis.*
2 *Quantum obligat in conscientia lex pœnalis.*
3 *Quæ est lex præsumptiua.*

INTERROGATIO. De obligatione legum pœnalium, quò ad culpam in conscientia te interrogaturus, priùs quæro, quot modis fiant leges pœnales? *Resp.* Duobus. Aut enim lex est purè pœnalis, hoc est decernens pœnam tali, vel tali delinquenti in lege diuina, vel naturali. Qualis fuit in lege veteri circa filios in parentes maledicos. *Leuit. 20. Qui maledixerit patri, aut matri morte moriatur.* Aut ex mixta, nimirùm illa, quæ aliquem actum præcipit, & transgressori pœnam apponit, actum inquam, ex eo malum, quia ab humana lege prohibitum. 1

Int. Quantum obligat in conscientia lex pœna- 2

lis? *Resp.* Vtraque siue purè, siue mixtè pœnalis obligat in conscientia pro ratione materiæ paruæ, aut magnæ. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 108. *ar.* 4. *ad* 2. Sot. 1. *iust. q.* 6. *ar.* 5. Ioan. Medin. *de rebus restit.* Sylu. *Inobedientia.* §. *finali.* Angel. ibidem, Medina, 1. 2. *quæst.* 90. *art.* 4. Couar. regul. *pecc.* 2. *p.* §. 5. *numer.* 2. Ratio est. Quia lex mixtè pœnalis præter pœnam appositam habet rationem præcepti, ergo in ea datur obligatio præcepti. Imò roboratur tale præceptum per pœnam; sed obligatio præcepti obligat in conscientia; ergo &c. Lex verò purè pœnalis apponit iustam pœnam: pœna verò iusta non debetur, nisi culpæ, vt aduertit D. Augustin. 1. *retract. cap.* 9. & D. Thom. 1. 2. *quæst.* 87. *articul.* 7. Castro. 1. *de leg. pœn. cap.* 3. vbi laudat dictum Ierfonis *lect.* 1. *de iust. spirit.* asserentis culpam, & pœnam dici correlatiuè. Atque ex diuersitate culpæ, orta est diuersa appositio pœnæ maioris vel minoris. Confirmatur à similitudine, & paritate rationis: præceptum diuinum positiuum, quo Deus prohibuit primis parentibus esum pomi, habuit appositam pœnam, & tamen obligauit eos in conscientia; ergo sic obligauit lex positiua pœnalis purè humana.

3 *Int.* Rogaturus de legibus præsumptiuis quantùm obligent ad culpam, rogo priùs, quæ est lex præsumptiua? *Resp.* Illa quæ procedit ex præsumptione veri, siue à parte rei sit verum, siue falsum.

4 *Inter.* Quantum obligant huiusmodi leges præsumptiuæ? *Resp.* Si res ita se habet, vt lex præsumit, certum est obligare in conscientia. Dico *secundum.* Actus vel contractus in rei veritate factus non seruato ordine legis præsumptiuæ illum actum annullantis, tenet in conscientia, Ita Innocen. *capit. Quapropter. de elect. cap. Si celebrat. de cleric. excommun.* Panorm.

Panorm. *cap.* 1. *de reſtit. in integer.* Dominic. *capit.* 1. *de ſponſalib. in* 6. Iaſon. *L. ſi poſt diuiſſ. de iur. & fact. ignor.* Abb. *capit. relatum de teſtibus.* Gloſſ. *L. Cum illi. §. ea. ff. de tranſact.* fauetque lex ibidem, cùm dicit valere tranſactiones abſque ſolennitate quando continent vtilitates eius in cuius fauorem ſolennitas requirebatur. Imola. *L. Cum Lex ff. de fidei iuſſor.* cum Tyraquell. & aliis, quos citat Pinel. *2 part.* Nauarr. *capit.* 25. *numer.* 26. Ang. *Lex.* §. 4. Syluest. ibidem §. 9. *caſu.* 3. Adrian. *quodlib.* 6. Couarr *capit.* 1. *numer.* 6. *de teſtam.* Felynus ad *capit. Canon.* ſtat. 39. eamque appellat communem Theologorum ſententiam. Barthol. *L.* 1. *numer.* 45. *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* Ideo validi ſunt in conſcientia contractus facti à minore, vel muliere ſine fraude contra formam legis, vt notat Iaſon citatus. Valida item electio in conſcientia facta cum vero conſenſu, non tamen ſeruata forma canonum in eligendo, vt notant Panormit. & Dominicus citati. Idem dicendum de teſtamento, vero animo, ſine vi, & fraude facto, quamuis deſint ſolennitates ciuiles, vt notat Anchar. & Nauarr. ſupra. Hinc dico *tertium.* Non peccat, qui vtitur actu, ſine contractu valido naturaliter, quamuis factus ſit contra legem poſitiuam illum irritantem. E contrà verò peccat, qui contra obligationem naturalem ſe tuetur exceptione legis præſumptiuæ. Exemplum primæ partis eſt: ſi hæres factus per minùs ſolemne teſtamentum bona defuncti retinet: Vel electus, non ſeruata iuris ſolennitate, habeat beneficium. Si enim nec fraus, nec vis interceſſit, tuti ſunt in conſcientia. Exemplum ſecundæ partis eſt. Si filius familias reddere nolit accommodatas pecunias, ſéque tueatur exceptione ſenatus-

natus-consulti Macedoniani prohibentis creditoribus tale mutuum, & eos damnãtis iacturæ mutuatæ pecuniæ, non est tutus in conscientia, vt notat Adrianus supra. Item quamuis lege ciuili non detur actio contra vendentem, vel ementem iniustè, nisi deceptio excedat medietatem pretij iusti, tamẽ qui decipit restituere tenetur in conscientia. Idémque dicendum de eo, qui se tuetur exceptione rei iudicatæ, vt habetur *ff. 44. titul. 2.* nam si cognoscat sententiam fuisse iniustam, restituere tenetur quidquid ex vi illius iniustè possidet. Dico *quartum*. Non peccat qui transgreditur legem in falsa præsumptione fundatam. Aut non seruat iudicis sententiam pro falsis probationibus lata. Ita *cap. 1. de sentẽ. & re iudic. in 6.* Est casus expressus *cap. Transl. de restit. spoliator.* & *cap. Inquisit. de sent. excomm* circa eum, quem Ecclesia excommunicat, ad cohabitándum cum reuera non sua, probata tamen externè sua. Exemplum etiam est, hæres qui bona fide non fecit inuentarium, iste ex præsumptione obligatur ad soluenda debita. §. *sancimus. Authent. de hæred.* In conscientia tamen non tenetur vltra vires hæreditatis. Ita Barthol. in *repetit. l. 1. Cod. de sacros. Eccles.* cum Bald. & And. quos citat, & sequitur Iason, *in rubr. ff. de acquirend. hæredit.* Exemplum etiam est ille, qui de bonis spe recipiendæ pecuniæ, confessus est se illam recepisse, postea ex confessione damnatur ad soluendum: iste non tenetur in conscientia stare tali sententiæ vt manifestum est.

Quæ intentio Legislatoris obliget ad culpam grauem, & leuem. § 4.

INTERROGATIO. Quomodò internoscipoterit, quæ lex obliget ad mortale, quæ ad veniale pecca

peccatum, ex intentione Legislatoris? *Resp.* Dico *primum.* Obligatio ad culpam pendet ex intentione Legislatoris, Ita D. Thom *in* 4. *d.* 15. *q.* 3. *artic.* 3. & 4. Gabr. *in* 4. *d.* 16. *q.* 4. *art.* 3. Caiet. *præceptum* §. *intentio.* Ratio est, Quia actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. Dico *secundum.* Intentio Legislatoris non potest obligare ad quantumcunque velit, Ratio est, Quia irrationabile esset pro re leuissima obligare ad mortalem culpã. Ita Dried. *num* 2. *de libert. Christian. cap.* 1. & Castro. 1. *lib. de leg. pœn. cap.* 5. Nam neque ipsa lex diuina obligat semper ad mortalem culpam ex suo genere, vt lex de non mentiendo, &c & aliæ. Dico *Tertium.* Intentio Legislatoris, volentis obligare quantum potest per legem præceptiuam in materia graui, nimis ponderosa & magni momenti ad bonum commune, seu Ecclesiasticus sit, seu secularis legislator obligat ad mortale. Ita Victor. *de potest. ciuil. num.* 29. Sot. 1. *iust. quæst.* 6. *artic.* 4. Angel. *lex.* Sylu. *ibid.* Panormit. & Felin *ad cap. Concupisc. de constitut.* Talis intentio cerneretur in præcepto, quo tempore famis, vel belli Rex imperaret, ne frumentum, armaue exportentur è Regno. Id enim vergeret in magnum detrimentum regni.

Quæ verba legis inducunt culpam grauem quæ leuem. §. 5.

INterrogatio. Quæ verba legis ostendunt obligationem ad grauem, aut leuem culpam? *Resp.* Dico *primum.* Nullum est verbum secundùm se sumptum, ex cuius præcisa significatione colligatur legis obligatio grauis. Ita Nauar. *cap.* 23. *num.* 5. Caiet. 22. *quæst.* 186. Castro de leg. pœn cap. 1. Dico *secundum.* In iure canonico, quando lex circa rem gra-

1

uem

uem proponitur per verbum præcepti, aut æquipollens, obligat ad mortale. Ita docent Angel. *lex verb.* Sylu. verb *præceptum.* Gabr. Caietan. Castro. Nauar. citati supra. Canonistæ ad *caput concupisc. de constitut.* Ita manifestè decernitur Clemen. *de verb. sig.* circa regulam D. Francisci, secundùm ius commune. Dico *tertium.* Hæc verba æquipollentia præceptiuis: Tenentur necessariò. Non licèt omninò. Necesse est & similia. In virtute obedientiæ. Sub interminatione diuini iudicij. Auctoritate Apostolica. Districtè, & similia verba indicant obligationem grauem. Ita Med. *q.* de necessitate ieiunij. Dico *quartum.* Hæc verba. Debet. Non oportet. & similia, considerauda sunt ex materia circa quam traduntur, & iuxta grauitatem, aut leuitatem materiæ de iis iudicandum est. Ita Vocabularium vtriusque iuris *in verb. Debet.* Panor. *capit. Intellexi. de iudic.* Felyn. *capit. Nam concupisc* Gab. in 4. *d.* 16. *q.* 3. *artic.* 1. Sylu. *verb. præceptum. quæst.* 2. colligitur ex *ca.* 1. *de despons. impub.* & ex Conc. Trid. *sess.* 2. Dico *quintum.* Hæc verba. Decernimus. Statuimus. Ordinamus. ex vsu non habent in iure canonico vim obligandi ad mortale. Ita Diuus Thom. 1. 2. *qu.* 186. *artic.* 9. *ad* 2. Dico *sextum.* In iure ciuili non est iudicanda culpa secundùm intentionem Legislatoris ex verbis, quibus legem decreuit, sed ex materia, & circumstantiis eius. Ita Nauar. supra *num.* 52.

Quæ pæna apposita legum transgressoribus, indicat culpam grauem, quæ leuem. §. 6.

1 INTERROGATIO. Quæ pœna apposita legũ transgressoribus, grauem aut leuem culpam indicabit?

cabit? *Resp.* Dico primum. In iure ciuili pœna capitis, carceris exlij perpetui præscriptionis omnium bonorum, & similes arguunt culpam mortalem. Leuiores verò pœnæ, vt carceris, aut exilij ad breue tempus, pecuniæ mulcta, & similes leuiores, arguunt culpam venialem. Ita Castro *de leg. pœn. cap. 5.* Sylues. *verb. præceptum*, & Armil. *ibidem numer. 6.* Sot. 1. *inst. quæst. 6. art. 4.* Caietan. *verb transgressio præcepti.* Ratio est. Quia pœna, iuxta regulam rationis adæquanda est culpæ, alioqui iniustè fuit apposita pœna grauis, pro culpa leui, & è contra Dico *secundum.* In iure Canonico pœna excommunicationis, seu latæ, seu ferendæ sententiæ, obligat ad mortale, Ita colligitur ex *cap. Episcop.* & *cap. Nullus. 11. quæst. 3.* Nisi ante iudicis sententiam concedatur ab ipsa lege admonitio, nimirùm: nisi admonitus resipiscat, excommunicetur: hæc enim verba indicant leuem culpam. Sic adnotarunt Caietan. *verb. præceptum §. pœn.* Nauar. *sup. numer. 52.* Henriq. de *synod. num. 262.* Pœna tamen suspensionis non arguit obligationem ad mortale, Ita Caiet. *verb. suspensio.* Nauar. *capit. 27. num. 151.* Neque item pœna irregularitatis. Ita Castro *citato loco*, & Nau *num. 220.* Cou. *relect. de homicid. p. 2. §. 4. num. 9.* Claret ex *cap. Tua nos. cap. Ad audien. 1. de homic. voluntar.* Turrecr. *ad cap. quæris de consecr. d. 4.* Ratio est. Quia huiusmodi pœnæ incurri possunt ob solam culpam venialem. Verumtamen pœna interdicti obligat ad mortale. Ita Sylu. *interdicti 3. q. 1.* Sot. *in 4. d. 22. q. 3. art. 1. concluf. 3.* Couarru. *ca. Alma mater. 2. p. §. 1. num. 5.* Ratio est deducta ex his Doctoribus, quoniam huiusmodi pœna non incurritur, nisi propter grauem culpam.

CAPVT

CAPVT V.

De obligatione legum humanarum, quò ad culpam

De obligatione subeundæ pœnæ impositæ, per iudicis datam sententiam. §. 1.

1 *An reus teneatur subire pœnam à iudice iudicatam.*
2 *An mortuus possit damnari pro crimine commisso dum viueret.*

1 INTERROGATIO. Post iustam sententiam iudicis latam teneturne legis transgressor ad pœnam impositam? *Resp.* Tenetur ad eam patiendam. Ita Diuus Thom. 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. & Caiet. ibidem. Sylu. *verb. lex* §. 9. Arig. ibidem. §. 4. Gab. *in.* 4. *d.* 15. *quæst.* 4. *art.* 2. *concl.* 2. Maior. ibid. *qu.* 2. Sot. 1. *iust. quæst.* 6. *art.* 6. *concl.* 5. Bald. *in L. Id quod pauperib. qu.* 9. *Cod. de Epis. cap. & cleric.* Felyn. *c.* 1. *de const. in* 4. Nauarr. *capit.* 23. *numer.* 66. Dico *secundò*. Quando pœna est atrox, vt morris, aut alterius grauis damni corporalis, non potest quis cogi ad eam exequendã. Ita Simanch. in institutionib. *tit.* 4. *num.* 201. Nauarr. com. 4. *de regul. num* 63. Compelli tamen potest circa media remotè ad id ordinata, vt est procedere ad locum supplicij, ascendere scalam, &c. Ita cum citatis Doctoribus, Angel. *verb. Pœnitentia.* §. 3. Couarr. 2. *p. epit. cap.* 6. §. 8. *numer.* 10. *illat.* 2. *de pœn. confiscat.* vbi asserit non teneri reum bona sua offerre fisco, sed obedire iudici exequenti, & non resistere ministris, nec aliquid ex bonis subtrahere. Idem dicendum est de verberatione infami, de mutilatione membrorum, & aliis atrocibus supplicijs. Ratio est. Quoniam abhorret à natura, vt idem in se atrocem pœnam exequatur. Dico tertiò. Pœnas leuiores tene-

tur

tur reus in se ipsum exequi. Ita omnes citati Doctores. Pœnæ verò leuiores censentur exilium vsque ad tempus, per sententiam latam impositum. Incarceratio item posita per sententiam in criminis pœnam, verberatio inter religiosos ad paternam correctionem, vt notat Castro. *1. de leg pœn. c. 3.* Nunquam tamen pecuniæ solutio imposita per sententiam, in criminis pœnam, vt satisfiat soli iustitiæ, non parti, censetur pœna leuis, iuxta Sot. & praxim, & ideo nõ debetur antequam exigatur.

Int. Poterntne leges damnare mortuum in pœna bonorum, & pecuniarum, pro crimine, quod dum viueret, commisit? *Resp.* Si pœnæ ipso facto, & iure post commissum crimẽ debeantur, potest post mortem scelerati, ferri sententia declaratoria earum, & ad illas soluendas tenentur hæredes, fisco, vel alij operi pio applicandas. Si exercetur in hæreticis, vt notat Castro. *lib. 2. de iust. hæret. pun. ca. 19.* & Sylu. *verb. hæres* ex Panormitano communiter recepto. Et patet ex *ca. Accusatus. de hær. in 6. §. in eo.* Idem dicendum est de Apostatis: de crimine læsæ maiestatis, & aliis; vt notat Gloss. *lib. 1. Cod. Si reus accusatur.* Et constat ex. *L. Eo missa. ff. de publicanis.*

De obligatione subeundæ pœnæ impositæ ab ipso iure. §. 2.

1 *An debeantur pœnæ à die commissi criminis.*
2 *De verbis quibus significatur in iure, incurri pœnam appositam à momento commissi criminis.*

INterrogatio. Debenturne pœnæ, ipso iure impositæ, in conscientia à die commissi criminis, ante sententiam iudicis declaratoriam? *Resp.* Dico 1

primum. Quando in lege apponitur pœna, dicendo solum, Ipso iure, vel ipso facto, nec alia adhibentur verba, non tenetur reus, ante iudicis sententiam pœnam exequi. Ita Calder. *in tractat. de hæretic. ca.* 25. Francus *in 6. de homicid.* Nauar. *ca.* 25. *num.* 118. Sylu. *verb emphytheus.* Imola *ad L. Manicheos. Cod. de hæret.* illis verbis. *qui Manichæus fuisse conuincitur*; oportet igitur, vt conuincatur. Ratio est. Quia nemo tenetur suum crimen manifestare, non rogatus iuridicè *c. Quos aliquando de pœnitentiis, d.* 1. Id autem necessariò sequeretur, si reus teneretur in conscientia ante sententiam bona sua fisco offerre, officium, aut beneficium relinquere. Est denique pro hac sententia ipsa consuetudo optima legum interpres, vt adnotauit Nauar. sup. Dico *secundum.* Huiusmodi rei non ipso iure amittunt dominium, & possessionem bonorum, aut beneficiorum. Ita Couarr. 2. *p. epit. ca.* 6. §. 8. Sot. 1. *iust. qu.* 6. *art.* 6. Nauar. *com. de datis, & promissis, notabili.* 31. *num.* 41. quamuis in sum. *ca.* 23. *nu.* 67. oppositum tenuerit. Sylu. *confess.* 1. *qu.* 19. *casu.* 3. Probatur conclusio quò ad dominium bonorum *ex L. Qui, & à quibus*, vbi Paul. Iurisconsultus supponit reum læsæ maiestatis retinere dominium suarum rerũ, & ex *l. Maiestatis rei. Cod. ad L. Iuliam*, illis verbis. *Abeo die dignus est pœna*, expectanda nimirùm per iudicis sententiam. Accedit. *L. Post contractum. ff. de donat.* vbi habetur valere donationes factas à reo post contractum crimen, cui est annexa pœna amissionis bonorum ante sententiam iudicis reuocantem ipsas donationes. Probatur deinde conclusio, quò ad beneficia Ecclesiastica ex *ca. Vt commissi proband. de hæret. in* 6. illis verbis. *Priuandi vel priuando esse denunciandi*, nam illa particula, *vel*, non sumitur disiunctè, sed expositiuè, vt notat ibidem

Gem

Gemnianus, Ioannes Andr. & alij. Eandem conclusionem circa officia ciuilia probat Molin. *tom.* 1. *instit. tractat.* 1. *disput.* 87. Ratio totius conclusionis sumitur ex intentione legislatoris nolentis iuxta Doctorum interpretamentum obligare reum ad tantam acerbitatem exequendam per se ipsum circa impositas pœnas. Hinc infero primò: huiusmodi reos posse viuere ex rebus suis, alere familiam, alienare bona titulo gratioso, donando mutuando, dando: dummodò non fiat in fraudem fisci, qui post sententiam ignorare potest, apud quem sint ea bona sic alienata. Alienare quoque potest titulo lucratorio. Non tamen titulo oneroso, nec vnde resultet præiudicium tertio. Ratio est. Quoniam fiscus potest omnia hæretici bona à die commissi criminis occupare, vbicunque fuerint reperta, etiam non soluto pretio, vt notat Angel. *Verb. pœna.* §. 1. Nisi contrahens cum tali criminoso, sciat periclum, & velit sic periculosè contrahere, vt notat Molina. supra citatus. Hæc illatio est Bart. *l. Post decretum.* Sot. Sylvest. Vict. & Molina. locis allegatis. Infero secundò: huiusmodi reos posse vti officio, & beneficio, quo ante commissum crimen vtebantur. Ideo gesta per eos valent. Ac proinde si fuerit parochus, aut Prælatus exercere poterunt suum munus, nimirùm conferre ordines, vel audire confessiones, vt asserit Richard. *in 4. dist.* 18. *qu.* 1. *artic.* 7. Sylvest. *confess.* 1. *qu.* 19. si fuerit tabellio, poterit conficere publica instrumenta, valida, & firma. Adnotauit Gloss. *in Auth. de tabellionibus* §. penult. Quod similiter dicendum est, de aliis officiis.

2 *Int.* Præter illa verba, *ipso facto, vel ipso iure,* solent addi alia verba nimirùm, *Non expectata alia declaratione,* sic habetur in Concil. Lateranens. teste.

Nau. *cap.* 17. *num.* 10. & in decret. Pij II. *Extravag. Ambitiosè, de rebus Eccleſiæ. c. alien?* *Reſp.* Hæc ſimpliciter verba non obligant in conſcientia ſtatim à die commiſſi criminis. Ita Simanch. *tit. citat. num.* 44. Couar. 2. *p. de ſponſal. cap.* 6. *num.* 10. Imò nec ſi dicatur, *Nulla alia ſententia expectata*, Hæc enim verba nõ excludunt ſententiam declaratoriam criminis, ſed ſolam condemnatoriam. Si tamen addatur, *Nulla alia expectata ſententia declaratoria*, vel, *ipſo facto*, *Non erit tuta conſcientia*, vel quid ſimile, explicans mentem legis latoris, volentis obligare ſtatim, ſecundùm eadem verba iudicandum eſt. Ita intelligitur ab omnibus, Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reform.* Priuans fructibus non reſidentes vltra tres menſes, qui ex tunc tutò in conſcientia eos percipere nequeunt propter verba, ipſius textus.

De obligatione ſubeundæ pœnæ merè priuatiuæ, à iure ipſo impoſitæ. §. 3.

1 INTERROGATIO. Quid cenſes de pœnis merè priuatiuis? *Reſp.* Dico primum. Excommunicatio, irregularitas, ſuſpenſio, & ſimiles pœnæ, quæ priuant ſolis bonis ſpiritualibus, ſtatim obligant in conſcientia ſi ipſo iure apponantur. Ita communiter Doctores & obtinet praxis, quantumuis occultum ſit crimen, vt conſtat ex Concil. Trident. *cap.* 6. *de reform.* vbi decernitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in irregularitate orta ex crimine occulto, præterquam in ea, quæ oritur ex homicidio voluntario.

Dico ſecũdò. Qui propter crimẽ priuatur beneficiis, aut officiis, ſeu ſæcularib⁹ ſeu Eccleſiaſticis habitis

bitis,nõ ideo priuatur habẽdis.Ita cõstat ex *Clem. 1. §. ipsius. de pœn.*& ibi.Gl.*verb. abstinentia.* Neq; item vice versa, quoties priuatur habitis, inhabilitatur ad habenda. Ita Cou. 2. *resolut. cap.* 8. *num.* 4. Ratio est.Quia priuatio non est imponenda,nisi in casibus à iure expressis,vt notant Panormitan. *cap. vltim. de iur.patron.* cum Gloss.ibid. & quò ad hoc similis est irregularitati, quæ non oritur ex vllo crimine, nisi sit in iure expressum. *cap. Is qui. de sent. excommun. in 6.* Cùm ergo in iure solùm exprimitur, vt reus priuetur habitis, non debet fieri extensio ad habenda,nec vice versa. Et ideo,qui duo obtinet beneficia in eadem Ecclesia, si priuetur vno, non ideo priuatur altero Ita Rebuf. *de nomin. qu. vltim. num.* 7. *de conces. præb.* Clariùs exemplum est in excommunicato, vel irregulari. Nam collatio facta excommunicato,vel irregulari, est ipso iure nulla,præterquàm in certis casibus, quos afferunt Nau. *cap.* 27. *num.* 149. & Sylu. *excommunicatio.* 4. *num.* 4. & tamen excommunicatus, & irregularis non amittunt beneficia iam habita.Ita aduertit Nau. *cons.*35.*de sim.* ex Innoc. *in cap. cum nostris. de conces. præb.* Dico tertiò. Lex pœnalis, reddens ipso iure inhabilem, & incapacem ad officium, aut beneficium, vel dignitatem obligat in conscientia, statim à die commissi criminis,ita Couar. *reg.pec.*2.*p.*§.8. Caiet. 2.2.*q.* 62. *art.*3.cum aliis.

De pœna conuentionali quantum obliget in conscientia. §. 4.

INTERROGATIO. Quid arbitraris de pœna conuentionali?*Resp.* Dico primùm. Quando pœna conuentionalis debetur ad satisfactionem interesse, obligat in conscientia ad sui solutionem, ante-

antequam exigatur. Ita Caiet. *verb. pœn.* Cord. *lib. 1. quæst. 56. ad 2. contr. 1. concluſ.* Ab. *regul. poſſeſſio. 95. de regul. iuris in 6.* quem ſequitur. Felyn. vt refert. 1. Cou. 2. *p. epit. num.* 11. & Nauar. *in Manuali.* Ratio eſt. Quia hic interuenit lucrum ceſſans, vel damnũ emergens; licèt ergo huiuſmodi conuentionalis contractus fiat in mutuo, obligat in conſcientia, antequam exigatur, quoniam non exigitur ad ignorantiam, vel quid aliud impedimẽtum: nullus enim inuenitur, qui lucrum ceſſans, aut damnum emergens ſciens, & volens liberaliter remittat. Dico ſecundùm. Pœna purè conuentionalis, quæ non debetur ob intereſſe, ſed ſolùm ob omiſſionem, aut actionem aliquam culpabilem contra contractum, debetur quidem in conſcientia, ſi petatur ab alio contrahente. Ita omnes Auctores ſuperioris propoſitionis, & Nauar. *de pœn. d. 1. in 3. p.* Gloſſ. *num.* 20. & 21. Ratio eſt. Quoniam in pœna conuentionali interuenit pactum, & promiſſio ad pœnam ſoluendam: at verò ex pacto, & promiſſione oritur obligatio naturalis, non debetur verò antequam petatur, quia contractus ſolùm obligant ſecundùm propoſitum contrahentium: *L. 1. §. & ſi conuenit. ff. Depoſiti de regul. iur. in 6.* intentio verò, & propoſitum contrahentium in hac pœna conuentionali ſecundùm receptam praxim, & conſuetudinem eſt, vt hæc pœna ſoluatur, ſi petatur. Quæ veritas probari poteſt à ſimili. Nam is, cuius prædium, aut res alia emphiteutica cecidit in commiſſum, nõ tenetur id manifeſtare illi, apud quem eſt dominium directum, vt probat Nauar. *com.* 65. *de pœn.* nec emphyteuta tenetur in conſcientia relinquere feudum, aut emphyteuſim, quæ cecidit in commiſſum, vt latè probat Tiraquel. *ad Gloſſam. Renertatur*, & Sylu. *verb. emphyteuſ.*

phyteus. qu. 2. post Barthol. qui duo requirit, vt emphyteuta cadat iure suo, voluntatem scilicèt domini exigentis, & sententiam declaratoriam, quòd fuerit in mora soluendi. Nam qui non petit solutionem, censetur eam remittere.

De pœnis appositis per statuta alicuius Communitatis seu Collegij. §. 5.

INTERROGATIO. Quid censes de pœnis quas apponunt statuta alicuius communitatis? *Resp.* Censeo teneri tales collegas in conscientia egredi à collegio, etiam antequam requirantur, & soluere sumptus, quos fecerunt, quamdiu vixerunt in collegio absque tali conditione. Ratio est. Quia talis collega erat ipso iure inhabilis ad electionem, & ideo electio fuit nulla, etiam receptio, seu admissio nulla fuit. 4

De pœnis appositis per statuta alicuius Vniuersitatis, seu Academiæ. §. 6.

INTERROGATIO. Quid censes de pœnis, quas apponunt statuta alicuius Vniuersitatis, seu Academiæ, priuantibus suffragatores iure suffragandi? *Resp.* Sot. 1. *de iust. qu.* 6. *art.* 6. Ledesm. 2. 4. *qu.* 118. *art.* 2. *concl.* 3. & alij respondent, tales suffragatores non priuari in conscientia iure suffragandi, antequã condemnentur: licèt non seruent conditiones appositas; & ideo si non laborent infamia, verè posse respondere cum amphibologia Rectori, sub iuramento interroganti. Si tamen infamati sint de talibus conditionibus appositis, nequaquam posse vti amphibolo- 5

phibologia, & ipso iure priuati iure suffragandi. Ratio eorum est, quia aliter vix vlla esset collatio cathedræ, aut electio ad dignitatem ecclesiasticam facta tuta conscientia, constant enim plerósque ambitus corruptela implicatos (quæ præcipua est conditio ad vniuersitatis munera) suffragium præbere, ideò si quæ statuta contrarium decernerent, inualida essent, quia periculosa, & ideo nulla vi pollerent, vt ex supradictis patet. Oppositum docet Medina & ij, quos refert, *q. citat.* & Gom. *supra lege veter. Tau. num.* 15. Dico tamen huiusmodi conditiones, vel pertinere ad substantiam, vt ita dicam suffragatoris, vel ad præsumptionē iniusti suffragij. Ideo si conditiones pertinent, vt ita dicam, ad substātiam suffragatoris, quales sunt; esse scholasticum, esse relatum in albo scholasticorum, residere in scholis, & aliæ similes obligant in conscientia ad veritatem aperiendam, & suffragium ipso iure est ipsis deficientibus nullum & irritum, si verò detur iniustè, subiacet restitutioni damnorum. Dico secundùm. Si conditiones pertinent ad præsumptionem (qualis est loqui cum candidato) quia præsumitur accepisse pretium suffragij dandi, vel negandi, & similes, non obligant in conscientia, quando reuera non fuit causa præsumptionis, quoniam si loquutus est, loquutus est de aliis rebus non pertinentibus ad suffragium, & ideo ita rogatus potest vti amphibologia, & negare se loquutum fuisse cum candidato, nimirum ad corruptelam.

CAP.

CAP. VI.

De obligatione legum humanarum quò ad personas.

De vi legum ciuilium erga Ecclesiasticas personas. §. 1.

1 *An personæ Ecclesiasticæ subiaceãt legibus ciuilibus.*
2 *Quæ leges dicendæ sint Ecclesiasticæ libertati contrariæ.*
3 *Qua vi leges ciuiles obligant Ecclesiasticas personas.*
4 *An principes seculares possint legibus profusam cleri-corum licentiam cohibere.*
5 *An possint clerici suo foro, & priuilegijs renunciare.*
6 *Quando amittur Ecclesiastici priuilegio fori.*
7 *Quid faciendum clerico inuento à magistratu seculari in flagranti delicto.*
8 *An clerici accusati vt rei, puniendi sint pœna à legibus taxata.*
9 *Quæ dicendæ sunt Ecclesiasticæ personæ gaudentes priuilegio fori.*

INTERROGATIO. Subiacentne Ecclesiasticæ personæ legibus Principum sæcularium? *Resp.* Dico primò 1. In causis purè Ecclesiasticis ipso iure diuino sunt liberi Ecclesiastici à potestate Principum sæcularium. *cap. Certum est & cap. Imperator. d.* 96. Ita Vict. *de potest. Ecclesiast. quæ.* 2. *tit. Vtrum clerici sint exempti propos.* 3. Felyn. & Cou. ad *cap. Ecclesia de constit.* post Panorm. & Innoc. & alios quos refert. Causæ verò purè Ecclesiasticæ sunt, quę pendent ex Euangelio, ex Conciliis, & Sanctorum Patrum decretis, qualia sunt sacramenta, definitiones fidei distributiones episcopatuum. Quam veritatem erga sacramentum matrimonij expressè decreuit Concil. Trident. *sess.* 24. *canon.* 22. sed hac de re in popria materia latius agemus, quia circa naturalem

1

tiralem contractum in quo fundatur huiusmodi sacramentum disponere potest lex ciuilis. Ratio est, Quia legislator non potest ferre leges, nisi quatenus pollet potestate circa finem legum: finis verò legum circa causas merè ecclesiasticas, est vltima fœlicitas per media spiritualia conquirenda, sed potestas ciuilis nulla pollet potestate circa hunc finem; ergo &c. Dico secundùm, A legibus ciuilibus, quæ potestati Ecclesiasticæ non repugnant, nec sacris canonibus sunt contrariæ, sed aliquid generatim præscribunt circa temporalem gubernationem Reip. cuius Ecclesiasticæ personæ sunt ciues, ipsæ Ecclesiasticæ personæ non sunt exemptæ. Ita habetur. *ca. 1. de nouis operis nunciatione. ca. Si iam adiutorium. dist.* 10. Ita Vict. *de potest. ec. Ecclesiastic. qu. 2. tit. vtrum Ecclesiast. sint exempt. propos.* 4. cum plurimis. Ratio est. Quia ecclesiasticæ personæ sunt membra Reipublicæ sæcularis, & ideo subiacent capiti: caput autem est magistratus sæcularis. & ideo D. Paul. Cæsarē appellauit. *Act. 26. & ad Roman.* 13. ait. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, quem locum exponens D. Chrysostom. ait sacerdotes & monachos, subditos esse debere legibus sæcularibus, quatenùs inseruiunt ad bonam Reip. gubernationem, fini supernaturali minimè contradicentem. Vt res patefiat, plura exempla adducunt Abbas, & Felyn. *ad cap. Ecclesia. de constit.* V.g. hæres, qui non implet voluntatem defuncti, priuatur hæreditare, similiter priuabitur hæres clericus, qui eam non impleuit. Item sunt casus, in quibus per leges ciuiles amittitur possessio; in iis etiam illam amittent personæ Ecclesiasticæ. Insuper sunt leges taxantes pretium rerum, iis stare tenentur clerici. Non tamen necesse est, vt leges ciuiles ad obligandas Ecclesiasticas

sticas personas, quatenus partes Reipublicæ, sint approbatæ, positiua, vt ita dicam, approbatione à Papa, sicuti existimauit Felyn. *ca. Eccles. de constit. num. 69.* Sed satis est si nõ reprobentur: Quatenus enim summus Pontifex, nec approbat, nec reprobat leges ciuiles, iis standum est.

Int. Dixisti Ecclesiasticas personas teneri legibus ciuilibus, Ecclesiasticæ libertati minimè contrariis. Quæro igitur, quæ leges ciuiles dicentur Ecclesiasticæ libertati contrariæ? *Resp.* Quæ tales sint, latè docet Felyn. *cap. Eccles. citat. de constitut.* Eæ tamen sunt, quæ clericis interdicunt ea, quæ iure diuino, canonico, & imperiali maiori illis concessa sunt. Vt si impediantur ab exigendis decimis: si protrahantur ad sæcularem iudicem. Sunt insuper eæ, quæ pro Ecclesiasticis personis tantùm feruntur, vt si feratur lex, ne monialis succedat hæreditati defuncti ab intestato; cum tamen reliquæ fœminæ admittantur hæredes. Ita Paul. à Castro. *cons.* 335. Facta enim videtur talis lex in odium, & præiudicium religionis, & libertatis Ecclesiasticæ. Ita colligitur ex *cap. Benè qui distinct.* 96 & docet Sot. 1. *inst. quæst.* 6. *artic.* 7. 2

Int. Quâ vi leges ciuiles obligant Ecclesiasticas personas? *Resp.* Directiuâ, non coactiuâ. Ideo trahi non possunt ad iudicem sæcularem. Imò excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini, qui clericos pertrahunt ad tale iudicium. 3

Int. Demus (quod omen Deus auertat) tãtam esse clericorum licentiam, liberè sese gerentium, laicosque nocabiliter offendentium, vt Respublica patiatur magnum detrimentum. De qua profusa audacia admoniti Episcopi, & summus Pontif. connitentur, neque clericorum profusos mores coerceant: pos- 4

sentne

sentne tunc Principes sæculares vti potestate, clericosque pœnis coercere? *Resp.* Possent. Ita Vict. Sot. & Molin. cit. Ratio est. Quia tunc natura ipsa duce, Magistratus Reipubl. habent ius ad dirigendos regni incolas in bonum Reipublicæ ad bene, beatéque viuendum.

5 *Int.* Possuntne clerici renunciare huic foro, & priuilegijs? *Resp.* Minimè. *cap. Si diligenti de foro com-*
6 *petenti.*

Int. Pro maiori cognitione huius materiæ, quæro vlterius, quãdo fruũtur Ecclesiastici priuilegio fori? *Resp.* Quando sunt rei cap. Experientia 11. *q.* 1. Actores verò non nisi in causis Ecclesiasticis, vt notat ibid. Turrecr. In quibus autem causis possit clericus iudicari à iudice sæculari, vt reus, docet Sylu. Iudex. 1. *quæst.* 2. *num.* 4. tradunt etiam Ord. Lusitan. *lib.* 2.
7 *tit.* 1. §. 2.

Int. Quid faciendum clerico inuento à magistratu sæculari in flagrãti delicto? *Resp* Detinendus est, vt præsentetur suo Prælato. Sic notat Gloss. *cap. Cum non ab homine de iudic.* Consentiúntque ibi Doctores. Terminum verò præscribunt Ord. Lusit. *tit.* 1. §. 21. viginti quatuor horarum spatium. Notat tamen Nauar. *c.* 23. *nu.* 83. non esse censendum flagrans delictum, gestationem vestium prohibitarum, vel armorum, nisi sit vehemens præsumptio, quòd cle-
8 ricus moliatur crimen statim patrandum.

Int. Accusati clerici, vt rei, puniendine sunt pœna à legibus taxata? *Resp.* Minimè. Sed pro arbitrio iudicis Ecclesiastici. Ita couar. *de pr. Et. quæst. cap.* 33. *ex cap.* 2. *de iudiciis.* Iudicis, dixi, Ecclesiasti, quia in causis à iudice laico iudicatis, puniendus est clericus iuxta legum scita. Vt aduertit Panormit. *cap. Quòd cleric. de foro compet.* In hoc tamen adhuc li-

mitanda

mitanda conclusio, quò ad causas ciuiles, nõ quò ad causas criminales. Non enim standum est pœna mortis, aut verberum à Cæsareo iure imposita, sed alijs à iure canonico stabilitis mitiùs vtendum.

Int. Qui censendi sunt Ecclesiastici? *Resp.* Clerici, etiam in prima tonsura constituti, si habeant conditiones, quas requirit Concil. Trid. *sess. 26. cap. 6. de reform.* Omnes proprij Religiosi, ac Moniales. *cap. De monialib. & cap. Cum illorum. de sentent. excom. L. statuimus. Cod. de Episc. & cleric.* Inter eos verò numerantur eremitæ professi, vt docet Sylu. *verb. eremita. qu.* 1. Item Donati religionis professæ, siue viri, siue fœminæ sint. Sunt enim verè religiosi, & tria vota substantialia emittunt *cap. Vt Tex. 27. qu.* 1. & sentiunt ferè omnes ad idem caput. Etiam Nouitij religionum. Gloss. *Clement. 1. de elect. verb. Religiosus.* In hoc saltem regno Lusitano Commendatarij non gaudent hoc foro. *L. 4. Extrauag. 2. p. tit. 3.* nisi sint Maltenses, quia verè religiosi, vt notat Sot. 2. *de iust. qu. 5. art. 3. ad 3.* Plura de hac materia leguntur apud Sylu. *verb eremita.* quibus pro breuitate supersedeo repetendis. 9

De Legislatoribus erga leges à se ipsis conditas. 2.

1 *An Legislatores teneantur suis legibus.*

INTERROGATIO. Tenenturne legislatores stare suis legibus? *Resp.* Vt respondeam, præmitto duplicem esse legum vim, directiuam nimirùm, & coactiuam. Directiua est, quâ quis tenetur in conscientia ex æquitate, & ratione. Coactiua est, qua quis cogitur, etiam exterioribus pœnis stare pro legum decretis. Præmitto deinde. Legislatorem vel 1

esse

esse communitatem, vel communitatis ipsius caput, vt Regem, vel Papam. Dico igitur primùm. Communitas tenetur in conscientia stare suis legibus, tam ex vi directiua, quàm ex vi coactiua. Ita Medin. 1.2. *quæst.* 96. Ratio est. Quia leges à communitate decretæ, pollent vi coactiua, hæc autem exercenda est in singularibus personis: personæ verò singulares communitatem faciunt. Dico secundùm. Communitatis capita, vt Rex, & Prælati, tenentur suis legibus, quò ad vim directiuam, non tamen coactiuam. Ita Doctores communiter cum D. Thom. 1.2 q. 96. *artic.* 5. *ad* 83. *cap. Iustum est cap. Cum omnes, de constit.* Ita ibi textus. *Quidquid iuris in alium statuit, ipse debet vti.* Quæ verba sumpta sunt ex. *L.* 1. *ff. quod qui sque iuris.* Duo enim principia naturalia concurrunt ad stabiliendam humanarum legum vim, Primum dicit. Superiori iusta præcipienti obtemperandum est. Et hoc cogit subditos ad standum legibus. Secundum dicit. Seruandum tibi est ius, quod in alterum statuis. Patere legem, quam ipse tuleris. Et hoc obligat Legislatores, quò ad vim directinam, vt manifestum est. Rectè tamen aduertunt Caietan. 1.2. *qu.* 96. & Sot. 1. *iust. qu.* 6. *art.* 7. hanc vim directiuam solùm reperiri in legibus communibus, tam subditis, quàm Principi, quales sunt in foro Ecclesiastico leges de ieiunando, audiendo sacro, &c. In foro verò sæculari leges de vendendo vel emendo tali pretio, &c. Non reperitur verò tale ius in legibus, quæ pro ipsis subditis tantummodo conditæ sunt, vt de non gestandis armis, de non induendo serico, & aliæ.

CAP.

CAPVT. VII.

De reuocatione Priuilegiorum.

De Priuileg. reuocatione. §. 1.

1 *An gratia expiret per mortem concedentis illam.*

1 *Ad mandatum expiret morte mandantis.*

3 *Mortuo Papa ante dispensationem factam Episcopo commissam, teneat adhuc gratia, & possit fieri dispensatio.*

INTERROGATIO. Expiratne gratia per mortem concedentis illam? *Resp.* Minimè *cap. Gratiam, cap. Relatum. de offic. deleg.* 1

Int Expirátne mandatum morte mandantis? *Resp.* Re integra adhuc, non solùm morte, sed depositione, aut translatione expirat. *cap. Mandati.* Docet D. Anton. *3. p. tit. 17. cap. 9. §. fin.* Palud. *in 4. d. 17. q. 4. art. vlt.* Peres *L. 2. tit. 2. lib. 2. Ordin.* Si tamen mandatum accessorium est actui minimè per mortem reuocabili non expirat. Probat Hent. *de indul. cap. 11. num. 4. in Gloss.* 2

Int. Commisit Papa Episcopo, aut Legato, vt verificata narratiua dispensaret, interim antequam Episcopus dispensaret, mortuus est Papa, expirauitne gratia illa per mortem Papæ? *Resp.* Minimè. Ita Maior *libr. 5. de irregul. cap. 51. num. 6.* Sylvest. *gratia. §. 2.* Tabien. §. 5. Armil. §. 5. Anton. Gabr. *com. 2. tit. de præben. con. 1. §. 35.* qui omnes citant Federic. *cons. 68.* Moya, & alios Doctores. Ratio est. Quia ex parte Papæ plenè concessa est illa gratia, & ideo ante reuocationem per successorem factam, tenet, & valet. 3

CAP. VIII.

De quinque Ecclesiæ præceptis.

§. Dixisti de præcepto humano, præcipuè Ecclesiastico

stico in communi, quò ad vim, & obligationem animæ, quam inducit ad sui obseruationem. Restat nùc dicendum de præceptis Ecclesiasticis in singulari (hæc enim sola persequi nostri est instituti, nostræque professionis.) Quoniã verò prima & præcipua sunt quinque, quæ vulgò appellantur quinq; sanctæ Ecclesiæ mandata, ab iis interrogationes exordiar.

De sacro audiendo §. 1.

1 *De loco iuris vbi continetur hoc præceptum.*
2 *Quid sit sacrum audire, & qua intentione audiendum sit.*
3 *De recitatione precum in audiendo sacro.*
4 *De integritate missæ audiendæ.*
5 *De iis, qui in audiendo sacro ei inseruiunt ministrando, & quærendo necessaria.*
6 *De audientibus duarum missarum medietatem.*
7 *De excusatis ab audiendo sacro.*
8 *De famulo non audiente sacrum ob domini seruitium exequendum.*
9 *An teneamur audire tres missas in die Natalis Domini.*
10 *An ex duabus partibus Missæ aliis non auditis, sit pars notabilis.*
11 *An qui excusatur à sacro audiendo, teneatur domi Deo vacare, & orationes aliquas fundere.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur hoc præceptum? *Resp. Dist. 1. can. missas. de consecr.*

2 *Int.* Quid est audire sacrum? *Resp.* Est corpore adesse illi, & mẽte attẽdere ad ea, quæ dicuntur. Hæc tamen mentis attentio, non tanta requiritur, vt nullatenus diuagetur inaduertenter, sed solùm eadem requirit, vt diligenter aduertamus, ne distrahatur. Quam voluntariam diuagationem haberet ille, qui cùm

cum sacrum audit, vellet scribere, pingere, vel stude-
re, aut quid simile.

Int. In sacro audiendo ex præcepto poteritne quis 3
recitare coronam Virginis, aut horas canonicas, ad
quas ex statuto obligatur, aut quid simile ex pœni-
tentia sibi à confessario adiuncta? *Resp.* Potest, satis-
que est virtualis attentio ad missam. Ita Adrian,
tract. de satisfact. qu. 7. Medin. tract. de pœnit. iniun-
ct. 1. Caietan. in sum. verb. dies festus. Nauar. ca. 21. nu. 9.
Sole. lib. 6. ca. 6. Ratio est, quia ista ad eundem Deū,
mentisque eleuationem diriguntur. Melius tamen
esset attendere ad missæ misteria, si quies detur cogi-
tationis.

Int. Estne præceptum de audiēdo totam missam? 4
Resp. Peccaret mortaliter, qui omitteret partem no-
tabilem. Pars verò notabilis est vsque ad Epistolam
exclusiuè: vel à communione vsque ad finem. Ita
Tabien. verb. missa. §. 50. & Nauar. citat. nu. 2. qui etiam
epistolam totam comprehendunt, sed in hoc à Tole-
to reiiciuntur.

Int. Inseruit quis altari, & aliquoties discedit ad 5
ferenda necessaria sacrificio, veluti prunas, Thus,
& similia, censerurne abesse, & omittere partem
notabilem missæ? *Resp.* Minimè, sed omne id, quod
omittit coactus necessitate, reputatur illi, ac si
totum audiuisset. Ita D. Anton. 3. p. tit. 9. ca. 10. §. 1. Syl.
Missa 2. §. 1. Tabien. ibidem. num. 50. 6

Int. Qui aliqua necessitate vrgente audit duas
duarum missarum dimidietates, vt postea vrgenti
negotio vacet, satisfacitne præcepto audiendi sacrū?
Resp. Satisfacit. Ita Maior. in 4. d. 45. q. 2. Nauar. c. 11.
nu. 1. Sot. in 4. d. 13. q. 2. art. 1. 7

Int. Ob quas causas excusatur quis ab audiendo
sacro? *Resp.* Ob multiplices. *In primis* cùm quis ti-

met damnum ſpirituale, aut proprium, aut alienum. Et ideo excuſantur matres, qui domi manent, ne filiarum pudicitia periculo exponatur. *Deinde* ad euitandum damnum corporale, vel proprium, vel alienum. Et ideo excuſantur infirmi. Excuſantur mancipia, quæ timent verbera dominorum, ſi domum ſolam relinquant. Excuſatur vxor ad euitandas mariti rixas, ſi aduenienſ non inueniat prandium præparatum: ſimiliter excuſantur ij, qui ſeruiũt infirmis. Excuſantur quæ nutriunt infantes. Qui ſeruant res ne à latronibus diripiantur. *Tertiò*, qui non poſſunt exire domo ſine iactura honoris. Et ideo excuſantur, qui aptam & decentem veſtem non habent. Et quæ viduæ iuxta conſuetudinem loci, incurrent notam leuitatis, ſi foras prodeant. *Quartò*, denique excuſantur illi, qui ſi adeſſent, detrimentum in re propria, vel aliena ſuæ cuſtodiæ tradita paterentur. Et ideo excuſantur cuſtodes carcerum, arcium, gregum, vinearum, pratorum. Excuſantur, qui nequeunt aliter ſua negotia vrgentia perficere. Qui viam neſciunt, & ſi morentur, amitterent ſocios, qui viam pergunt.

8 *Int.* Eſt quis famulus, & non ſinitur à domino fermè ſemper adeſſe ſacro, quia illius indiget opera ad opus tunc conficiendum, teneturne dominum deſerere? *Reſp.* Tenetur, & quærere alium. Ita Tolet. *lib. 6. cap. 9.* Si tamen nequiret tam facilè alium ita opportunum inuenire, poſſet apud eundem manere. Ita idem Toletus.

9 *Int.* In die Natalis Domini, quando licet ſacerdori tres Miſſas celebrare, teneturne quis plures vna Miſſa audire? *Reſp.* Minimè quidem. Ita omnes, quos ſequitur Nauar. *ca. 21. nu. 2.* Ratio eſt, Quia id nulla lege præcipitur.

10 *Int.* Omiſit quis partem vnam in principio miſſæ, &

& aliam in fine, rogo, ex his duabus partibus finis
aris notabilis, propter quam frangatur hoc præce-
ptum? *Resp.* Fit quidem. Ita Nauar. proximè citatus.

Int. Qui propter aliquam ex prædictis causis ex- 11
cusatur ab audiendo sacro, tenetur ne ex vi præcepti
recare domi orationibus? *Resp.* Asseruit Angel. *verb.*
ria, §. 46. *& alij in* 3. *d.* 3. Negandum tamen est cum
Nauar. *c.* 21. *n.* 7. & aliis, quos ipse refert. Est quidem
rum hunc esse ab Ecclesia intentum finem, cum
æcipit audire sacrum: sed finis præcepti non cadit
b præceptū, vt ostendit D. Th. 2. 2. *q.* 100. *ar.* 9. & 10.

De Ieiunio Ecclesiastico. §. 2.

1 *Quid est ieiunium Ecclesiasticum.*
2 *Quæ sunt de essentia ieiunij Ecclesiastici.*
3 *De cibi qualitate.*
4 *De hora competente.*
5 *An possit hora anticipari.*
6 *Quod est peccatum anticipare horam.*
7 *An possit quis manè sumere collationem, & nocte prandere.*
8 *De vnitate comestionis.*
9 *De collatione noctis.*
10 *An qui per secundam comestionem ieiunium fregit, teneatur adhuc illud seruare.*
11 *De quantitate ciborum.*
12 *De causis excusantibus à ieiunio.*
13 *An causa dubia excuset.*
14 *Quomodo se gerere debet confessarius cum eo qui arbitratur se habere sufficientem causam ad non ieiunandum.*
15 *An teneantur domini minuere laborem seruorum, vt ita serui ieiunent.*

16 *Quando computandus dies ieiunij.*
17 *De potu in die ieiunij.*
18 *An frangat ieiunium, qui è mensa surgit cum intentione non amplius edendi, & ad eam reuertitur.*
19 *An comestio carnis ob necessitatem excusset à ieiunio.*
20 *De aetate qua incipit obligare praeceptum ieiunij.*
21 *An diues faber teneatur die ieiunij omittere laborem, vt ita ieiunet.*
22 *De vendentibus cibos in die ieiunij.*
23 *Quis potest dispensare in ieiunio.*
24 *De dispensato, vt edat carnes in die ieiunij.*

1 INTERROGATIO. Quid est ieiunium Ecclesiasticum? *Resp.* Est abstinentia voluntaria à cibo iuxta Ecclesiæ ritum. A cibo, dixi, non potu, quia potus etiam vini nõ frangit ieiunium. Et ideò quidquid sumitur, etiam gustabile, non per modum cibi, sed ob aliam rationem, non frangit ieiunium. Hinc absq; ieiunij fractione, sumitur aliquid per modum medicinæ, & per modum probationis, vt faciunt coci, & architriclini. Per modum medicinæ possunt lecturi ad mensam Religiosorum aliquid prægustare, & qui siti cruciantur, si potus nocere soleat absque cibo. Ita Sylvest. *ieiunium*, & Caietan. ibidem, & Toletus *libr. 6. cap. 1.* Dixi iuxta ritum Ecclesiæ (quoniam secundùm illum seruanda est certa hora, & certi cibi sunt sumendi, & non alij.

2 *Int.* Quæ sunt de essentia ieiunij Ecclesiastici? *Resp.* Tria, nimirùm qualitas ciborum, hora competens sumendi cibum, vnitas comestionis.

3 *Int.* Qui cibi prohibentur in die ieiunij? *Resp.* Omnes ex carne confecti. Præterea in quadragesima prohibentur lacticinia, hoc est omnia ex lacte facta, vt

vt caseus, butirum,&c. Sed circa huiusmodi lactici-
nia seruandus est mos patriæ, & ordo præscriptus à
Constitutionibus synodalibus. Ita Nau. *cap* 21. *n.* 13.
& Toletus loco citato.

Int. Quę est hora competens sumẽdi cibum? *Resp.* 4
Ea, quæ secundum consuetudinem loci seruari so-
let paulò plùs minusue, seruari autem solet vnde-
cima.

Int. potestne anticipari hora iusta de causa? *Resp.* 5
Potest, vel quia aliquis facturus est iter, vel quia
hospitem habet. Vel quia negotia expectat, quæ im-
pedient horam prandij. Et sic excusantur famuli, qui
ante tempus prandent, vt postea possint ministrare
dominis. Quamuis isti possint, cum delaturi sunt
prædium, aliquem cibum sumere, vt possint facilius
sustinere laborem. Moderatè tamen, vt adnotat Ga-
briel. in 4. *dist.* 16. *quæst.* 3. Toletus *libr.* 6. *cap.* 2. § 8.

Int. Quantùm peccat, qui sine necessitate horam 6
competentem anteuertit? *Resp.* Nauar. *cap.* 21. *numer.*
27. putat peccare mortaliter. Dicendum tamen so-
lum peccare venialiter. Ita Alensis. 4. *p. q.* 103. *membr.*
3. Innoc. in Rub. *de obseru. ieiun.* quos sequitur Tole-
tus loco citato.

Int. Licetne collationem, solitam nocte sumi (de 7
qua infra) manè sumere, & ad noctem seruare pran-
dium? *Resp.* Licet ex rationabili causa, sed si non ad-
sit rationabilis causa, peccatum erit veniale id fa-
cere. Ita Caiet. *verb. ieiunium.* Nau. *cap.* 21. *num.* 12. &
Toletus citatus.

Int. Circa comestionem vnicam rogo in primis. 8
Vtrum ex causa liceat prandium inchoatum relin-
quere, & postea ad illud redire? *Resp.* Licet, si vrgens
sit negotium. Ita Tolet. *lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 7. quæ res di-
gnissima est notatu.

9 *Int.* Quid censes circa collationes solitas nocte sumi? *Resp.* Quanquam olim sumerentur tantum per modum medicinæ ad captandum somnum. Iam tamen consuetudo obtinuit, vt etiam aliquid per modum nutritionis sumatur. In hac tamen re considerandæ, & seruanda patriæ consuetudo, iuxta timoratas conscientias. Non enim est mortale talem consuetudinem seruare, licèt quantitas sit aliquantulum grauis.

10 *Int.* Qui semel fregit ieiunium propter secundam comestionem, tenetur ne deinceps seruare ieiunū, & abstinere à cibo? *Resp.* Minimè, sed semel tantum peccauit. Ita Durandus. in 4. *d* 15. *q.* 4. Tabiena, & Sylvest. *verb. ieiun.* Ratio est. Quia præceptum ieiunij est affirmatiuum, & semel fractum, non potest illo die iam seruari. Ita docet Nauar. *sup. n.* 25.

11 *Int.* Quantum licet comedere die ieiunij? *Resp.* Quantum quis edere poterit, loquendo de ratione præcepti. Nam quamuis multum comedas, non frāges præceptum ieiunij. Seruanda tamen in hac re sobrietas.

12 *Int.* Quæ causæ excusant à ieiunio? *Resp.* Multiplices. *Prima* est infirmitas, siue accidētaria ex morbo, siue naturalis ex complexione, propter quam quis cum inedia affligitur, patitur dolores capitis, stomachi, deliquij, &c. Qui dolores nequeunt euitari vnica comestione. Ideo excusantur à ieiunio prægnātes. *Secunda* causa est paupertas, qua quis nequit habere sufficiens integrum prandium. *Tertia* causa est labor, cui quis ex officio, ad alendam vitam (licèt iam dines sit) incumbit, nimiam lassitudinem, & corporis debilitatem inducens. Non enim tenentur diuites cessare à labore. Ita concessit Eugenius, cuius bullæ meminit Sylvest. *ieiun.* 5. §. 24.

Excusa-

Excusat etiam labor impensus in vtilitatem Reipublicæ vel proximi necessariò reparandam, vel procurandam. Et ideo excusatur, qui belli tempore muros extruit, Qui incendium extinguit, proprium, vel alienum.

Dubitari posset, an labor lectionum, quas candidati in Academiis habere solent ad solam scientiæ ostentationem, & bonum literatorum nomen comparandum eos excuset à ieiunio. Cui dubitationi respondeo tales candidatos excusari, cum magnum honoris, aut alterius commodi detrimentum illis obueniret, si lectiones omitterent.

Quarta causa est pietas. Et ideo excusantur, qui pia opera exercent, vel corporalia, vel spiritualia, quæ cum ieiunio nequeunt æquè benè exerceri, vt concionari, legere, confessiones audire, inseruire hospitalibus, peregrinari ad loca pia. Nota tamen quod huiusmodi non excusantur, nisi cum ex officio fecerint, aut ex obedientia, aut ex voto aliquo præcedente. Dixit verò Syluester *verb. ieiun.* §. 26. excusari à ieiunio illum concionatorem, cuius conciones valdè sunt vtiles populo, quamuis non ex officio sed ex sola deuotione concionetur. Circa peregrinationes notant omnes, non licere peregrinari tempore ieiunij, & ieiunium soluere, nisi cum ex voto peregrinatio est, nec potest talis peregrinatio commodè differri in aliud tempus. Addit Nauar. *num.* 19. posse fieri, cum ex deuotione magna aliqua fit. Sed, vt credo, non id licet absque consilio confessarij iudicantis plus spiritui profuturam peregrinationem, quam ieiunium. Licet etiam peregrinari die ieiunij ad vitandum detrimentum corporale, seu temporale, veluti si quis habet socium viæ, quem amittet, nisi iter faciat die ieiunij, aut cum timet ali-

quod periculū, si solus incedat: inter pias causas numeranda etiā est publica flagellatio ad imitandum Christum Dominum passum. De qua dico idē, quod de peregrinatione ob deuotionem, vel ex voto dixi. Quāuis ex alio capite etiā videatur excusare, nimirum ex publico pœnitentiæ exēplo in cōmune Reipublicæ Christianæ emolumētum multum cedente. Excusatur preterea à ieiunio, qui nequit debitū reddere vxori. Rursus excusatur vxor, quæ ad vitandas rixas, & odia cū marito cœnat. Ita Tabiena *ieiun.* §. 10. & Sylvest. §. 15. Legatur Toletus *lib.* 4. *c.* 6. & apud illum hæc inuenientur.

13 *Int.* Qui causam habet dubiā ad non ieiunandum teneturne ieiunare? *Resp.* Tenetur donec à confessario, viro docto, vel à medico timorato accipiat declarationem, & dispensationem.

14 *Int.* Quantū peccat, qui existimans se habere causam sufficientē ad non ieiunandū, ieiunium frangit, reuera absq; causa? *Resp.* Venialiter, nec à cōfessario debet talis durè cogi ad ieiuniū, sed simulata conscientia duci suauiter debet ad ieiunandū, vt vitetur error conscientiæ, quo grauiùs peccabit non ieiunando. Ita docet D. Anton. 2. *p. tit.* 6. *c.* 2. Palud. in 4. *d.* 15. *q.* 2. *art.* 1. Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 3.

15 *Int.* Habet quis seruos ad laborem, habet agros ad arandum, oliuas ad colligendum, vineas ad amputandum: adest dies ieiunij, sed labor prædictus differri potest in alium diem. Teneturne dominus eum solum laborem seruis imponere, & eos solos operarios vocare, qui cum moderato labore possint ieiunare: an verò poterit eundem laborem seruis imponere, & operarios quoscūque vocare licet minimè ieiunaturi sint? *Resp.* Toletus *lib.* 5. *cap.* 5. teneri, & non posse, allegatque Palud. *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 4. *art.* 1.

Gabri-

Gabr. *d.* 16. *quæst.* 3. *artic. primo not.* 4. Veruntamen oppositum obtinuit consuetudo recepta ab omnibus timoratis, & religiosis, viris non enim propter ieiunium subtrahũt seruos de labore, neq; operarios dimittunt.

Int. Vnde incipit, & vbi terminatur dies, seu tẽpus ieiunij Ecclesiastici? *Resp.* A media nocte præcedente diem, vsque ad mediam noctem subsequentem. Ita definitur iuxta omnium sententiam, *L. More. Romano ff de feriis*, vt refert Nau *c.* 2. *n.* 12. 16

Int. Poteritne quis in die ieiunij sæpiùs bibere, quamuis sciat se potu maximè ali? *Resp.* Poterit Ita Nauarrus proximè, adducens pro se D. Thomam, ita asserentem. 17

Int. Circa vnitatem comestionis rogo, an sufficiat ad fractionẽ ieiunij intẽtio, nõ redeundi ad mẽsam, si iterũ reuertamur ad illã? *Resp.* Maximè. Ita Archidiaconus. *c. Non licet. de consecr. dist.* 1. quem sequitur Nauar. loco citato. § 15. 18

Int. Frangitne ieiuniũ, qui semel tantũ in eo vescitur carnibus? *Resp.* Frangit. Ita Maior, quem refert, & sequitur Nau. 19

Int. In qua ætate incipit obligare ieiuniũ? *Resp.* A vigesimo primo anno expleto. Ita D. Th. cum cõmuni. Incipit verò deobligare secundùm cõmunẽ opinionem à sexagesimo anno. Sed hoc iure meritò relinquit Nauar. *c.* 21. *n.* 15. arbitrio prudentis, & timorati. Cum enim hoc tẽpus non sit à iure determinatum, cõmunis opinio supponit in ea ætate senes esse debiles ad ieiunandũ, & ideo si quis se tunc valẽtiorem inueniat, quàm alius quadraginta natus annos, tenebitur ieiunare, vt de seipso fatetur Nauar. Aiunt tamẽ medici hanc senũ roboratam existimationem esse illusiuam; nã est ea ætas ex se adeo debilis, vt facili ex 20

cili ex causa ab illo putato robore deturberur, nisi cibi alimento sibi subueniat.

21 *Int.* Est quis faber, vel agricola benè diues, sed solet vitam suam traducere exercēdo opera laboriosa, quæ secum non patiūtur ieiunium, rogo, teneturi ne in die ieiunij laborē elinquere, vt vacet ieiunio. *Resp.* Minimè Ita decreuit Eugenius quartus, ita Rosel. *verb. ieiun.* & Syl. *ibid. q.* 3. Quod decretum affirmat Nauar. proximè non esse priuilegium cōcessum laborantibus, sed declarationem iuris communis.

22 *Int.* Caupo, qui paratus est quotidie ministrare cibos accedentibus, teneturne in die ieiunij interrogare, an habeant, qui volunt comedere, causam non ieiunandi? *Resp.* Minimè. Verumtamen peccat mortaliter, si ex indiciis colligit petentem cibos sine causa velle frangere ieiuniū, & tamen ei præbet cibos. Ita Nau. *c.* 21 *n.* 27. & ita interpretatur dicta à Gab. in 4. *d.* 16 *q.* 2. *a.* 1. 3. *dub.* 6.

23 *Int* Quis potest dispēsare cum aliquo, ne ieiunet? *Resp.* Si adsit iusta causa, Episcopus, & eo absente etiā parochus, & quilibet prælatus cum suis religiosis. Ita D. Tho. in 4. *d.* 15 *q.* 3. *art* 2. & *q.* 147. citata, quam sequitur ibi Caiet. & Nauar. *c.* 21. *n.* 21. Hoc quidem nō est ita decretum in iure, sed receptum cōsuetudine, quæ quidem iurisdictionem dare potest. *c. Cum contingat de for. compet. c. Duo simul. de offic. ordin.* Ex quo infert Caietan. non debere prælatos relinquere suæ conscientiæ subditos petentes ab ipsis dispensationē, vt liceat eis cænare aliqua de causa in die ieiunij antequam horam comedere. Quia potiùs debent eis compati, & benignè dispensando à suis scrupulis liberare, aut ieiunium in aliud pium opus commutare. Illum sequitur Naua. citatus.

Int.

Jm. Dispensatus, vt ieiunando comedat carnes, 42
poteritne illas sæpiùs comedere? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. citato loco.

De annua confessione. §. 3.

1 *De personis quas obligat hoc præceptum.*
2 *Quoties obligat.*
3 *An hoc præceptum sit Ecclesiasticum quò ad substantiam.*
4 *An obliget de omni peccato.*
5 *Quo ætatis anno obligat.*
6 *Qua anni parte obliget.*
7 *An transacto anno quis obligetur ad hoc præceptum.*
8 *Virum quis teneatur anticipare tempus huius præcepti.*
9 *Quid dicis de obliuioso, cui memoria est infirma.*
10 *De causis ad differendam vltra annum confessionem.*
11 *An obliget hoc præceptum illum, qui non nisi scripta peccata potest manifestare.*
12 *Per quam confessionem impletur hoc præceptum.*
13 *De pœna Ecclesiastica apposita transgressoribus huius præcepti.*
14 *An ficte confitentes impleant hoc præceptum.*
15 *Vnde colligitur aliquem puerum peruenisse ad annos discretionis.*
16 *Vbi continetur hoc præceptum.*

INTERROGATIO. Quos obligat hoc præ- 1.
ceptũ? *Resp.* Omnes habẽtes vsum rationis, cuiuscunq; ætatis, sexusue, & cõditionis sint. *c. Omnis vtriusq; de pœn. & remiss.* Quod intelligo, si habeant peccatũ actuale mortale post baptismũ commissum, nã sola peccata actualia post baptismũ commissa; sunt materia sacramenti pœnitentiæ, quia peccata antea commissa,

commissa, per baptismũ delentur absq; vllo ordine ad confessionem sacramentalẽ. Ita Sot. in *4.d.18.q.1. ar.2.* Med. *de pœn.q.7.* Maior. in *4.d.17.q.1.ibi.* Almain. *q.1.ar.2.* contra Scot. *ibid.q.1.a.1.* Richar. *ar.2.q.4.* Adria. *q.2.de confess.* Ang. *confess.2.§.2.* Sylu. §.1.

2 *Int.* Quoties obligat hoc præceptum? *Resp.* Semel in anno. Ita decreuit Concil. Trident. *sess. 14. cap.5 & 8.*

3 *Int.* Estne hoc præceptum confessionis latum ab Ecclesia quo ad substantiã, an quo ad determinationem temporis? *Resp.* Quo ad solam temporis determinationem. Nam quo ad substantiam est præceptum diuinum, vt dixi in sacramento pœnitentiæ. Ita torrens Doctorum cum palud. in *4.d.17.q.7.n.16.* Gabr. *q.1.art.1.* Sot. *d.18.q.1.art.1.* Per. Soto *lect. 5. de confess.* & decreuit Conc. Trid. citato loco.

4 *Int.* Obligatne hoc præceptum omnes, qui habẽt quodùis peccatum? *Resp.* Minimè, sed eos, qui habent peccatum mortale, nondum confessum, colligitur ex Concil. Trident. *sess.14. cap.* 1. est communis Theologorum. Ratio est, quia hoc præceptum obligat circa materiam tãtummodo necessariam, venialia verò peccata non sunt materia necessaria sacramenti pœnitentiæ, vt in propria materia ostẽdam. Et ideo si tempore quadragesimę, quando obligat huiusmodi præceptum, solum haberet quis venialia peccata, non teneretur confiteri.

5 *Int.* Quo ætatis anno obligat hoc præceptum, quouè die? *Resp.* Non potest in hoc præcepto certa ætas assignari, cum in ea incipiat hoc præceptum obligare, in qua quis incipit peccare mortaliter. Obligatur ergo quis tunc, cum habet conscientiam peccati mortalis. Hæc communis doctrina, in *4. dist.17.* Richard. *articul.2. quæst. 4. ad 6.* Scot *quæst.1.*

art.3.

*art.4.*Sylueſt.*confeſſ.2.queſt.5.* Nauar. *cap.21.num.* 33. Cord.in ſum.Hiſpana.*q.*60. Conſentiunt Gloſſa, & Canoniſtæ,*c.Omnis vtriuſq;* Sot.*d.*18.*q.*1.*art.*3.Ratio eſt. Quia verba textus ſic habent. *Omnis vtriuſque ſexus cum ad annos diſcretionis peruenerit.* Anni verò diſcretionis ſignificant ætatem, in qua homo ſcit peccare. Deinde. Quia iſti obligantur præcepto diuino:hoc autem præceptum Eccleſiaſticum ſolum eſt determinatio præcepti diuini. Denique,Quia iſti obligantur aliis præceptis Eccleſiæ;tenentur enim audire ſacrum in die feſto, abſtinere à carnibus in die prohibito,tenentur etiam confiteri.

Int. Dixiſti obligare hoc præceptum ſemel in anno,qua ergo anni parte? *Reſp.* Aliqui dixerunt obligare tempore quadrageſimæ. Ita Pet. Soto. *lect.5.de confeſſ.* quam obligationem licet textus expreſſus non impoſuerit,obtinuit tamen cõſuetudo, & vſus fidelium,vt notauit Medina.*Cod.de pœnit.quæſt.*18.*in* 2.*p. illius*, & eũm vſum approbauit Concil. Trident.*ſeſſ.*14.*cap.* 5. Alij verò dixerunt non obligare pro certa anni parte, ſed ſatisfieri huic præcepto quauis confeſſione facta per annum. Ita Sot.in.4. *d.* 18.*qu.*1.*art.*4.Cano.*relect.de pœn.*Vict.in ſum.*nu.*137. Nauar.*ca.*2.*nume.*9.Probatur, quia in *cap. Omnis vtriſque.* cum duo tradantur præcepta, vnum de cõfeſſione,alterum de Euchariſtia, pro Euchariſtia aſſignatur determinatum tempus Paſchatis, pro confeſſione verò minimè:ſed ſimpliciter dicitur,ſaltem ſemel in anno confiteantur. Dicendum tamen eſt, hoc præceptum obligare intra annum, qui quidem computandus eſt à quadrageſima in quadrageſimã, iuxta conſuetudinem receptam, quæ optima eſt legum interpres, & ideo qui intra annum ſemel confeſſus eſt,ſatisfecit huic præcepto. Ita Vict. in ſum. 6

*num.*137.

*num.*137.Ledesm.2.4.*qu.*6.*art.*5. *dub.*6. Addit tamen probabiliter Suarius, si post confessionem vsque ad quadragesimæ finem non peccauit mortaliter: nam si peccauit, arbitratur teneri ad confitendum tale peccatum: nam verba, *cap. Omnis vtriusque*, obligant confiteri omnia peccata commissa intra illum annum.

7 *Int.* Non impleuit quis hoc præceptum intra annum, teneturne statim in sequenti anno illud implere? *Resp.* Negant. D. Anton. 2.*p.d.*9.*ca.*9.§.3. Sylvest. *Eucharistia.*3.*qu.*15. citans Archidiac. Ledesm. *supra. dub.*7 Ratio eorum est, quia hoc præceptum est affirmationum, & determinatè obligat pro certo tempore; ergo eo transacto iam non obligat, vt præceptum audiendi sacrum, ieiunandi, & similia. Affirmant tamen Maior. *in* 4.*dist.*17.*quæst.*2. Soto.*d.*18.*qu.*1.*art.*4. Medina *q.*18. Nauar.*cap.*21.*num.*45. Victor. in sum. *numer.* 137. & 147. Ratio est, quia hoc præceptum non determinat tempus, in quo præcisè debeatur impleri hæc confitendi obligatio, sed vltra quod non debeat differri talis obligatio. Et ideo quo magis differtur, eo magis obligat, vt cum quis assignat tempus intra quod sibi certa pecunia debita reddatur, quæ obligatio eo magis accrescit, quo magis differtur.

8 *Int.* Teneturne interdum fideles anticipare confessionem? *Resp.* Si quis præuidet, quod transacta illa occasione non poterit in toto anno confiteri ex penuria confessarij: tenetur ex vis huius præcepti Ecclesiastici tunc confiteri. Ita Theologi *in* 4.*d.*17. D. Bonau.2.*art.*2.*quæst.*2. Gabriel.*quæst.*2.*articul.*3.*dub.*1. Durand.*quæst.*10.*num.*6. Maior.*quæst.*2.*artic.*5. Sylust. *confessio.*2.*qu.*2. Medina, Soto, Cano, & alij citati. Ratio est, quia aliter hoc præceptum impleri nequit.

Excu-

Exẽplũ est in præcepto audiendi sacrũ, quod quamuis implere possimus in meridie, si tunc sacrum fiat, tenemur tamen implere hora tertia, si post illud non sit aliud sacrum.

Int. Quid censes de obliuioso, teneturne statim ante anni finem confiteri, ne peccata memoriam fugiant? *Resp.* Affirmant Maior. in 4. *d.* 17. *quæst.* 2. Marsilius ibid. *quæst.* 12. *art.* 1. *p.* 4. Medin. *de pœn. quæst.* 16. Ratio eorum est, quia ex iure diuino tenemur integrè confiteri, cùm igitur obliuiosus non possit integrè confiteri, si expectet terminum anni, tenetur confiteri ante illum. Negant tamen Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 1. *art.* 4. Ledesm. 2. 4 *quæst.* 5. *art.* 5. *dub.* 8. Vict. *relect. de pœn. hum.* 132. Cano ibid. *par.* 5. Nauar. *c.* 21. *n.* 35. Sylueſt. *confeſſ.* 1. *q.* 2. Ratio eorum est, quia iure diuino tenemur integrè confiteri omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt tempore, quo obligat præceptum: Sed Ecclesia suo præcepto declarauit, præceptum diuinum obligare intra anni fines, & non pluries; ergo tunc impletur integrè, cum integrè dicuntur peccata memoriæ occurrentia facto diligenti examine. Atque hæc secunda sententia suauior est, & practicè sequitur. 9

Int. Quibus ex causis, potest extra annum differri confessio sine violatione præcepti? *Resp.* Omitto impotentiam absolutam: nimiam difficultatem, quæ quidem prudentis arbitrio iudicanda; vehementem suspicionem detectionis per confessarium infamationis, vel alterius grauis nocumenti circa illud peccatum, de cuius confessione talis est probabilis suspicio: non verò circa alia, vt probè adnotauit Suarius. Quæ causæ etiam excusant à iure diuino confessionis. De duabus causis controuertunt Doctores: *Prima* est impotentia confitendi pec- 10

se sine adiumento interpretis. Affirmat Sylvest. *confess.* 1. *num.* 15. cum multis, quos refert Caietan. *confessio. condit.* 11. Sot. *in* 4 *d.* 18. *quæst.* 2. *articul.* 6. Ledelm. 2. 4. *quæst* 8. *art.* 3. Vict. *in sum. num.* 173. Pet. Sot. *lect.* 5. *de confess.* Medin. *quæst.* 19. de modo secretè confitendi. Maior. *in* 4. *d.* 17. ibid. Palud. Qui Doctores præter Sylvestrum excusant etiam à præcepto diuino, etiam in articulo mortis, stando in vi præcepti. Ratio eorum est, quia nullus obligatur ad publicam confessionem, vt colligitur ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. publica autem est confessio, quæ fit per interpretem, quia *in ore duorum stat omne verbum.* In hac re certum est præceptum Ecclesiasticum non obligare. Nam verba textus *ca. omnis vtriusque* sunt hæc. *Omnis fidelis teneatur solus confiteri sua peccata proprio sacerdoti.* Solus, dixit, nõ cum alio. Quidquid verò sit de præcepto diuino (de quo in materia de pœnitentia) certum etiam est, tunc non obligare, nisi adsit mortis periculum. *Secunda* causa est de eo, qui nequit, nisi per scriptum confiteri. Sed velim, vt dubium proponas.

11 *Int.* Non potest quis manifestare sua peccata sacerdoti præsenti, nisi per scriptum, quia vel ipse mutus est, vel sacerdos surdus, teneturne ex vi huius præcepti confiteri? *Resp.* Tenetur quidem. Ita Sylue. *confess.* 1. *q.* 15. qui alios refert, præsertim. D. Thomam, qui quidem hoc insinuat *in* 4. *d.* 17. *q.* 3. *art.* 4. *quæstiun.* 3. *ad* 2. Palud. ibid. *q.* 2. Maior. *q.* 1. *ad* 3. Caietan. *confess. condit.* 11. Pet. Sot. *lect.* 11. *de confess.* Ratio est, quia hoc præceptum obligat, cum commodè potest impleri: sed tali modo potest absque damno impleri; ergo &c. Oppositum docuit Sotus *in* 4. *d.* 17. *art.* 2. *q.* 5. Nauar. *cap.* 21. *num.* 56. Vict. relect. de pœn. *num.* 173. Medin. *q.* 19. de modo secretè confitendi. Petr. Sot. *lect.* 5. *de*

de confess. & alij. Sed eorum fundamentum est fal-
sum, nimirùm, quia scriptura est signum manife-
stum & publicum, nemo verò tenetur satisfacere
publicè: nam adhiberi potest diligentia, qua scri-
ptum rumpatur statim, ne manifestentur pecca-
ta.

Int. Per quam confessionem impletur hoc præ- 12
ceptum annuæ confessionis? *Resp.* Dico *primum.* Im-
pletur per eam, per quam fit verum sacramentum.
Ita Theologi *in* 4. *d.* 17. vbi Durand. *d.* 14. Sot. *d.* 18.
quæst. 3. *artic.* 3. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 8. *artic.* 2. *dub.* 12.
Ver. Sot. *lect.* 8. *de confess.* Ratio est, quia hoc præ-
ceptum solum obligat ad recipiendum hoc sacra-
mentum. Dico *secundum.* Non satisfit huic præcepto
per confessionem fictam, qua quis fallit confesso-
rem negando peccata. Vel quando solum externè
confitetur suam malam vitam, nullum tamen habet
propositum emendæ, quales sunt prostitutæ mere-
trices vsurarij publici, & alij peccatores impœni-
tentes. Ita Durand. *in* 4. *d.* 17. *q.* 14. Sot. *d.* 18. *q.* 3. *ar.* 5.
Per. Sot. *lect.* 8. *de pœn.* Nauarr. *c.* 10. *n.* 4. Medin. *q.* 24. *de*
confess. ficta iteranda. Adrian. *qu.* 5. *de confess. dub.* 4. Ra-
tio est, quia præceptum Ecclesiasticum solum est de
determinatione temporis, in quo obligat præceptū
diuinum, vt docet Conc. *Trid. sess.* 14. *ca.* 5. *can.* 8. diui-
num verò præceptum non impletur, nisi vera con-
fessione. Scio oppositum docuisse Alensem. *p.* 4. *q.* 77.
memb. 5. *art.* 7. Gab. *in* 4. *d.* 17. *q.* 1. *art.* 3. *dub. vlt.* Palud.
d. 7. Sylu. *confess.* 4. *q.* 2. Victor. *n.* 163. existimantes sa-
tisfieri huic præcepto per quamuis externam con-
fessionem, quia inquiunt, Ecclesia non præ-
cipit actus internos, & in *cap. Quod quidam de pœn. &*
remiss. admitti iubentur tales pœnitentes. Dico ta-
men Ecclesiam per accidens habere vim in actus in-

ternos, cum sine iis exerceri nequeunt actus externi, vt videre est in præcepto orationis, sub quo cadit attentio, & deuotio interna. *Cap.* verò citatum est antiquius. c. *Omnis.* & ideo non gignit argumentum efficax. Dico *tertium.* Non satisfit huic præcepto per externam confessionem, si ex aliquo, licet iusto euentu sacramentum non fuit confectum. Ita Doctor. Suar. *tom. de pœn.* Ideo hi Auctores exponendi sunt, quo ad euitandas pœnas externas impositas ab Ecclesia non confessis, vt in materia de pœnitentia dicam, & infra.

13 *Inter.* Quæ Ecclesiastica pœna imposita est transgressoribus huius præcepti? *Resp.* In iure communi nulla est certa pœna imposita, sed solum imponenda. Ita c. *Omnis vtriusque.* Arceantur ab ingressu Ecclesiæ, & careãt Ecclesiastica sepultura: quę pœnę requirunt ferendam iudicis sentẽtiam, iuxta cuius iuris tenorem rectè dixit Canó. *de pœnit. p. 5. fol.* 112. requiri ad hanc pœnam manifestationem trangressionis; in synodalibus tamen constitutionibus apponitur pœna excommunicationis ipso facto incurrenda transgressoribus huius præcepti. Quoniam verò hæc pœna non requirit probationem, incurritur etiam si crimen sit occultissimum. Vnde constat quàm falsò opinatus sit Durand. *in* 4. *d.* 17. *q.* 14. Ecclesiam non posse punire hoc crimen contra sensum omnium Catholicorum Doctorum.

14 *Inter.* Incurruntne hanc pœnam, qui ficte confitentur non habentes propositum emendæ; quales sunt meretrices prostituræ, & publici vsurarij? *Resp.* Certum est puniri hac pœna, qui in exteriori foro, se præsentat parocho confessori, tanquam subditus Ecclesiæ notorius peccator sine proposito relinquẽdi malam viam, etiam in exteriori foro. Ita Cor-

dub

dub. *in fum. Hiſpan. quæſtio.* 15. Ratio eſt, quia iſte etiam in exteriori foro tranſgreditur hoc præceptum. Res eſt dubia, cum quis ſolo in interiori foro inuenitur à ſacerdote incapax abſolutionis: etiam hanc affirmat Suar. & Corduba locis citatis. Ratio eſt, quia iſte in foro exteriori adhuc non recipit ſacramentum. Res eſt multò magis dubia, de impœnitente ex malitia, & incapace ſacramenti, abſoluto tamen à ſacerdote ignorante illius impœnitentiam & fictionem, quia pœnitens ſe præſentat Eccleſiæ, in foro exteriori. Affirmant plurimi nullas tamen impœnitentem, & abſolutum incurrere pœnas Eccleſiæ, quia inquiunt Eccleſia ſolùm præcipit actus externos. Oppoſitum docet Magiſter Suarius. Ratio eius eſt, quia cum actus externi, qui præcipiuntur, nequeunt fieri abſque actu interiori, aliis actus interior per accidens cadit ſub Eccleſiæ poteſtatem. Item poteſt punire actus externos, qui informantur actu interiori, vt actus hæreticales, & ſimiles. Non incurret verò has pœnas, qui bona fide confitetur, ſed ex defectu occulto non recipit veram abſolutionem. Ita Suarius. Sed exiſtimat incurri huiuſmodi cenſuram, quia Eccleſia præcipit, vt quis externè confiteatur vero animo, & intentione recipiẽdi ſacramentum. Et quamuis Eccleſia non poſſit præcipere meros actus internos, quia non iudicat de interioribus, poteſt tamen præcipere actiones exteriores, quæ vt debitè fiant requirant actum interiorem, vt eſt oratio externa, & poteſt punire actus externos, quia informantur actu interiori, vt actus hæreticalis, per accidens occultus: & punire actus exteriores, quia non informantur vero, & debito actu interiori, vt poſſit excommunicare, qui baptizaret exterius, ſine intentione baptizandi, qui

oraret exterius, sine mentis intentione, &c. vt constat ex materia de legibus.

15 *Int.* Ex quibus signis colligetur peruenisse iam quemuis ad annos discretionis? *Resp.* Cum puer ob male factum verecundatur, & interrogatus, an liceat innocentem interficere, aliena inuadere, superiori malè dicere, & alia huiusmodi, negatiuè respondet, & interrogatus, an bonum sit esurienti panem porrigere, adire Ecclesias, affirmatiuè respondet. Ita Nau. *c.* 21. *nu* 53.

16 *Int.* Vbi continetur hoc præceptum? *Resp.* Continetur *cap. Omnis vtriusque. de pœnit. & remiss.*

De communione in Paschate. §. 4.

1 *Quo in loco continetur præceptum, de Eucharistia sumenda.*
2 *In quo differt præceptum hoc à confessionis præcepto.*
3 *Qua anni parte debet adimpleri hoc præceptum.*
4 *Peccatne contra hoc præceptum excommunicatus, non communicando per quem non stat, vt absoluatur.*
5 *Quoties obliget hoc præceptum.*
6 *An possit sacerdos absque transgressione huius præcepti, communionem prorogare.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur præceptum Ecclesiasticum de Eucharistia sumenda? *Resp.* Continetur *cap. Omnis vtr. de pœnit. & remiss.*

2 *Int.* In quo differt hoc præceptum à præcepto confessionis? *Resp* In duabus præcipuè rebus. *Primò.* Quia debet impleri statuto tempore, ita vt illi non satisfiat per communionē intra annum susceptam, vt satisfit præcepto confitendi per confessionem intra annum factam, modo supradicto. *Secundò.* Quia qui omisit tempore debito communicare, trā-

sacto

to eo, non tenetur eo præcepto, ſicut qui non audiuit ſacrũ die feſto, vel non ieiunauit die præſtito, non tenetur altero die ſacrum audire, vel à cibo abſtinere. Oppoſitum verò dixi ſupra de præcepto annuæ confeſſionis. Ita Tolet. *lib. 6 cap.* 18. cum pluribus quos citat.

Int. Qua anni parte adimplendum eſt hoc præ- 3
ceptum? *Reſp.* Iuxta cap. Omnis vtriuſque in die Paſchatis. Sylueſt. *Euchar.* 3. ait implendum à die Iouis ſancti, vſque ad diem Paſchatis. Iuxta verò Eugen. IV. reſt. Nauarr. *Cap.* 21. *num.* 45. à Dominica Palmarum incluſiuè, vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè. In Hiſpania autem ex priuilegiis Clem. VII. Qualibet die quadrageſimæ, vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè. Niſi confeſſarius aliter expedire iudicauerit. Dixi. Niſi confeſſarius aliter expedire iudicauerit. Quoniam tunc non peccat talis contra hoc præceptum, vſque ad illud tempus prorogatum. Cauſa verò iuſta prorogationis non ipſum peccatũ, vel peccati occaſio, quam impœnitens tollere non vult, talis enim cauſa eſt iniuſtiſſima, ſed expectata maior deuotio, vel maior experiẽtia firmi propoſiti, & perſeuerantiæ. Vel alia ſimilis. Notat Viuald. *de Euch.*

Int. Eſt quis excommunicatus, verumtamen per 4
eum non ſtat, vt abſoluatur, rogo an peccet contra hoc præceptum non communicando? *Reſp.* Minimè. Ita Nau. cap. 21. *num.* 45.

Int. Quoties obligat hoc præceptum? *Reſp.* Olim 5
ter in anno. cap. *Et ſi non frequentius. d.* 2. de *conſecr* nimirùm in Paſchate, Pentecoſte, & Natali. Nunc verò ex præcepto. *cap. Omnis vtriuſque* ſolum obligamur ſemel in anno.

Int. Poteſtne abſque tranſgreſſione huius præ- 6

cepti à proprio sacerdote prorogari communio, cum ita expedire iudicauerit? *Resp.* Potest, ita habetur dicto *cap. Omnis vtriusque.* Notat. Viuald. *de Euchar. titul. de sacerd. num.* 10.

De soluendis decimis. §.5.

1 *Vbi continetur hoc præceptum.*
2 *A quo accepit Ecclesia occasionem, vt præciperet decimas.*
3 *Sub qua pœna obligat hoc præceptum.*
4 *Quantæ sint decimarum species.*
5 *An decimæ prediales debeãtur ex omni fructu collecto.*
6 *An debeantur decimæ Ecclesiæ ministris ex solo iure humano.*
7 *An promittat Deus aliqua bona iis, qui rectè decimãt.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur hoc præceptum? *Resp.* Continetur *cap. Tua nos de decimis*, & aliis canonibus. Qua de re D. Thom. 2. 2. *quæst.* 87. & & Summistæ *verb. Decimæ.*

2 *Int.* Vnde habuit occasionem sancta Ecclesia ad præcipiendas decimas? *Resp.* Ex præcepto diuino iudiciali, imposito populo scriptæ legis in sustentationem ministrorum templi, qui agriculturæ vacare non poterant, *Leuit.* 23.

3 *Int.* Sub cuius culpæ reatu obligat hoc præceptum? *Resp.* Sub mortali, secundùm omnes Doctores, vbi consuetudo est, vt decimæ soluantur.

4 *Inter.* Quot sunt species decimarum? *Resp.* Tres. Quædam sunt *prediales*, quæ soluuntur ex terræ fructibus, vtpotè oleo, frumento, vino, & aliis eiusmodi. Quædam sunt *personales*, quæ soluuntur ex fructibus, quos homo facit sua industria, vt ex venatione, negotiatione, & aliis actibus. Quædam sunt *mixtæ*, quæ quidem partem ex vno, partem ex altera habent: quales sunt decimæ, quæ soluuntur ex fœtu

fœtu animalium, quæ animalia indigent industria humana.

Int. Decimæ prædiales debenturne ex omni fru- 5
ctu collecto, an deducendæ sunt priùs expensæ, & semina terræ mandata? *Resp.* Ex omni fructu percepto. ita Tolet. *lib.6. cap.*20. Nau. *c.*21. *nu.*31. latè.

Int. Debenturne decimæ ministris Ecclesiasticis 6
ex solo iure humano? *Resp.* Decimæ quò ad quotam (ita vocant) id est, quò ad certam, & determinatam partem debentur ex solo iure Ecclesiæ, quæ sua lege certam portionem, & partē suis ministris assignauit: At verò quò ad congruam sustentationem, debentur ex ipso iure naturali, circa quod *dignus est operarius mercede sua* Luc. 10. Ita D. Thom. *quodlib. 2. art.* 8. & *quolib.* 6. *art.* 10. & 2. 2. *qu.*87. *art.* 1. ibidem. Caiet. & Nauar. *cap.*21. *num.*28.

Int. Quæ bona promittit Deus iis, qui rectè de- 7
cimant? *Resp.* Magna quidem. Nam Malach. *cap.* 3. ita inquit. *Inferte omnem decimam in horreum: & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrūpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.* Eccl. iastici verò *ca.*25. ita inquit. *Non minus primitias manuum tuarum, in exultatione sanctifica decimas tuas: quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.*

CAPVT. IX.

De Excommunicatione.

Definitur Excommunicatio. §. 1.

1 *Quid est excommunicatio.*
2 *Quæ sunt communia fidelium bona.*

3 *An excommunicatus iam in gratia existens, priuetur Ecclesia suffragiis.*

4 *An excommunicatus, per quem non stat, vt absoluatur, priuatur Ecclesiæ suffragiis.*

1 INTERROGATIO. Quid est excommunicatio? *Resp.* Est Ecclesiastica censura, qua homo Christianus bonis fidelium communibus priuatur. Ita Tolet *lib.* 1. *cap.* 4.

2 *Int.* Quæ sunt fidelium communia bona, quibus per Ecclesiæ potestatem Christianus priuari potest? *Resp.* Tria. Nimirùm ista exterior *conuersatio*, quæ in mutuo colloquio, & conuictu consistit, *Secundum*, sacramentorum participatio. *Tertium.* Orationes, & suffragia Ecclesiæ. Quamobrem ista censura appellatur excommunicatio, quasi à communi bono separatio.

3 *Int.* Priuaturne excommunicatus orationibus, & suffragiis Ecclesiæ, licèt peccatorum facta pœnitentia gratiam sit adeptus? *Resp.* Probabile est non priuari. Ita censuit D. Tho. *in* 4. *d.* 18 *qu.* 2 *artic.* 1. *ad* 2. & cum eo Toletus *lib.* 1. *cap* 4. Sic nec etiam priuatur orationibus particularibus, quas persona particularis pro illo fundit. Ita Hostiensis in sum. *de sent. excom. num.* 17.

4 *Int.* Si per excommunicatum non stat, vt obtineat absolutionem, fruiturne communibus Ecclesiæ suffragiis? *Resp.* Fruitur. Ita Turrec. *in cap. Si quis Episc.* 11. *q.* 3. Richard. *in* 4. *d.* 18. D. Anton. 3 *p. tit.* 24. *c.* 7. argumento text. *in cap. Dixit.* & *cap. Magna*, iuncta Gloss. *de pœn. d.* 1.

De Excommunicationis diuisione. §. 2.

1 *Quotuplex est excommunicatio.*

2 Qui

2 *Quæ censura sit anathema.*
3 *Quæ est excommunicatio à iure, quæ ab homine.*
4 *Vnde colligetur excommunicationem esse à iure, vel ab homine.*
5 *Discrimen inter excommunicationem à iure, vel ab homine.*
6 *Quæ excommunicatio intelligenda est, quæ absolutè profertur.*

INTERROGATIO. Quotuplex est excommunicatio? *Resp.* Duplex, maior, & minor. Maior est, quæ priuat illis tribus communibus bonis supradictis. Minor, quæ priuat sola passiua participatione sacramentorum, *cap. si celebrat. de cler. excom. minist.* 1

Int. Qua iure differt anathema ab excommunicatione? *Resp.* Non differt in vinculo: nam idem est, vt dicit Abbas *in cap. cùm ab Eccles. num. 5. de offic. ordin.* Differt tamen quò ad solennitatem, cuius forma habetur. 11. *q. 3. cap. Debent.* Et inferre tale anathema solum est Episcoporum, iuxta Gloss. communiter receptam *in ca. cum ab Ecclesiarum de offic. Ordin.* & ibi Abbas *nu. 5.*

Int. Est alia excommunicationis subdiuisio? *Resp.* Maximè. Est enim alia excommunicatio à iure, alia ab homine. A iure est, quæ per aliquem canonē, vel statutum, vel constitutionem fulminatur. Ab homine est, quæ per aliquem iudicem fertur. Vtraque aut est ipso iure, seu facto, quæ scilicèt statim contrauenientes obligat absque alterius sententiæ expectatione. Alia comminatoria, quæ scilicet expectat iudicis sententiam, vt liget.

Inter. Vnde agnoscemus, esse excommunicationem ipso iure, aut comminatoriam? *Resp.* Si tradatur hac forma. *sit excommunicatus; habeatur pro excommunicato*, est ipso iure, si autem tradatur verbis, 2

sub pœna excommunicationis, excommunicetur, vel similibus est comminatoria. Ita Gloss. *capit. Si quis ex clericis, de vita & honest. cler.* Abb. in *cap. in quibusdam num. 6. de pœn.* Lacè Tiraquel. *L. si vnquam. §. re. tertiatur.*

5 *Int.* Quod est discrimen inter excommunicationem à iure, & ab homine; *Resp.* A iure semper est generalis. *cap. Vt animarum. § statuto de constit. lib. 6.* Gloss. *cap. Romana de sentent excommun. eodem lib.* Ab homine verò aliquando est generalis, aliquando particularis: contra scilicèt determinatam personam. *cap. Romano citato.* Secundum discrimen. Posita ab homine cessat cessante vita iudicis, vel quando ab officio remouetur. Ita nimirùm, vt iam non liget contrauenientes: non verò definit ligare, iam ante iudicis mortem ligatos. Ita Abb. *cap A nobis* citato. Ibi Felyn. *num. 8. de sentent. excomm.* Posita autem à iure durat etiam post obitum iudicis; dum ius ipsum durat. Ita Panormit. *cap. Nobis 1 num. 12. de sentent. excommun.* communiter receptus. Tertium discrimen. Ab excommunicatiõ à iure, & nõ reseruata, potest Episcopus absoluere: non verò ab excommunicatione ab homine. *cap. Pastoralis. § præterea. de offic. iudic. ordin.* Quartum discrimen. Excommunicatione à iure ligantur contrafacientes intra territorium legislatoris, quamuis tempore legislatæ, vel delicti non essent subditi respectu originis, vel domicilij. Ita Glos. *cap. A nobis. 1.* vbi Abbas. *numer. 6.* & Felynus *nu. 1.* Quintum discrimen excommunicatio inducta per statutum Archiepiscop Metropolitani ligat non tantùm subditos proprios ipsius Archiepiscopi, ratione diœcesis, quam habet distinctã à suis suffragineis, sed & eos qui suffraganeis subditi sunt, & singulos totius prouinciæ. Excommunicatio verò

lata

lata per sententiam Metrapolitani tãtum afficit eos, qui sunt diœcesis ipsius Metropolitani & non suffraganeorum. Gloss. *in cap. Romana* §. *porrò de sent. excom. lib. 6.* Doctores in *cap. Anobis.* 1. citato. Limitat verò Henric. Boic in dicto *c. Anobis num. 6.* respectu statuti editi in Concil. Prouinciali, aliàs si fieret in Cõc. synodali, nõ ligaret, nisi subditos suæ diœcesis.

Int. Pro qua excommunicatione accipienda est, quæ absolutè profertur à iudice, nulla facta mentione maioris, vel minoris? *Resp.* Pro maiori ita habetur. *c. penult. de sent. excom.* Ratio est. Quia excommunicatio maior tantùm est absolutè excõmunicatio, & simpliciter; minor verò, est secundùm quid: verba autem absolutè prolata, sumuntur in significatione sua simpliciter. *L. non aliter ff. de leg. 3.*

De iis, qui possunt excommunicare. §. 3.

1 *Qui possunt excommunicare.*
2 *An possit fœmina.*
3 *An possit laicus.*

INterrogatio. Qui excommunicare possunt? *Resp.* Potest Papa, Concilium Generale, Concilium Prouinciale, Abbates, Generales Ordinum, Prouinciales, Guardiani. Deniq; omnes habentes iurisdictionem Ecclesiasticam in exteriori foro. Non potest verò fœmina. *cap. Dilecte. de maior. & obedien.* Nec laicus. *can. benè quidem. d. 96.* adiuncta Gloss. Abb. *in cap. Eccles. sancte Mariæ. nu. 5. de constit.* 1

Int. Potestne fœmina ex commissione Papæ excommunicare? *Resp.* Potest. Ita Panor. *ca. Decernimus. de iudic.* D. Anton. *3. p. tit. 25. cap. 75.* 2

Int. Potestne laicus ex commissione eiusdem Papæ? *Resp.* Potest. Ita & sequitur, & ostendit Toletus. *lib. 1. cap. 6.* 3

De

De subiecto capace excommunicationis.§.4.

1 INTERROGATIO. Qui possunt excommunicari? *Resp.* Homo determinatus, baptizatus, viuus, inferior, subditus, idem dico de fœmina. Dicitur determinatus, quia tota ciuitas, aut collegium, simul excommunicari non possunt, nisi in particulari excommunicandi distinguantur. Ita habetur *cap. Romana.§.in vniuersitatem.de Senten.excomm. in 6.* Sufficeret, si ratione criminis excommunicarentur, vt qui hoc, vel illud commiserunt, excommunicentur: nunc enim non est periculum, vt excommunicatio cadat super innocentes, expositionem longiorem legito apud Toletum.*lib.1.cap.7.*

Ob quam causam ferri possit excommunicatio. §.5.

1 *De causa excommunicationis.*
2 *An possit ferri ob solum peccatum præteritum.*
3 *An ferri possit pro trangressione præcepti leuis.*
4 *An contrahatur non commisso peccato mortali.*

1 INTERROGATIO. Ob quam causam ferri potest excommunicatio? *Resp.* Ob solum peccatum mortale.*can.nemo.can.nullus.11.qu.1.cap.1.de iud.cap. Sacro de sent.excom.*

2 *Inter.* Ob solum peccatum præteritum ferri potest excommunicatio? *Resp.* Minimè, nisi adsit contumacia præsens: nempè quando admonitus, vt desistat à peccato, id renuit facere. Quod si paratus est corrigi, non incurrit excommunicationem. *can. nemo* allegato. Tradit Panor.*cap.Reprehensum.3.de appel.* cum communi. Scio autem oppositum esse probabile

bile circa excommunicationem Papalem in pœnam puram præteriti criminis, ſicut ſuſpendi quis poteſt. Ita Toletus *lib. 1. cap. 8.*

Inter. Poteſtne ſuperior ferre excommunicationem in futurum, ob tranſgreſſionem rei leuis? *Reſp.* Minimè. Neque talis excommunicatio ligabit tranſgreſſores. Aduertendum tamen eſt, aliquando ferri excommunicationē iuſta de cauſa in communi, quæ in particulari non eſſet iuſta, nec ligaret: tamen conſiderata cauſa in communi, obligat etiam in particulari: vt ſi excommunicentur, qui vinearum fructus ſurripiunt, vel ſurripuerunt, niſi reſtituant, iuſta eſt cauſa in communi, quia mortale eſt furtum notabilis quantitatis, & ideo excommunicatio obligat ſingulos, vt reſtituant ſub mortali. Ita Sotus. 4. *d. 22. q. 1. art. 2. Tolet. lib. 1. cap. 8.* 3

Int. Cum igitur certum eſt me non peccaſſe mortaliter in tali facto incurrone excommunicationem latā ob illud? *Reſp.* Minimè. Adnotat Palud. 4. *d.* 18. *q.* 1. *ar.* 2. Toletus proximè. Hinc colliges non incurrere excommunicationem illum, qui aliquid etiam ſurripuit in iuſtam recompenſationem, quia alia via debitum recuperare non poterat. Ita Couarr. cum plurimis. *lib. 1. reſol. cap. 2. num. 15.* Sylueſt. *furtū. num. 19.* Neque item debitorem: qui excommunicatur ob debitum, cum non eſt ſoluēdo: ligatur tamen cum primùm poteſt. Ita Toletus proximè. Neq; itē, qui non reuelat crimen occultum, & iam emendatum, vel quod ptobabiliter ſperatur emendandum, adhibita fraterna correctione. Ita Sanctus Thomas *2. 2. q. 33. art. 7. ad 3.* Neque itē, qui non producit, occultas ſcripturas, quæ cedunt in graue detrimentum iuſtitiæ producentis. Neque item, qui in iudicio non detegit crimen, quod probare non poteſt, ſecus ſi iuberetur 4

beretur solùm denunciare ad correctionem delinquentis, qui non acquieuit fraternæ correctioni.

De ignorantibus excommunicationem, §. 6.

1 *An liget ignorantes illam.*
2 *Quotuplex ignorantia.*
3 *Quæ ignorantia excusat ab excommunicatione.*

1 INTERROGATIO. Ligatne excommunicatio ignorantes illam impositam, ob tale crimen? *Resp.* Nulla excommunicatio, tã à iure, quàm ab homine ligat ignorantes. Ratio est, quia ad excommunicationis contractionem requiritur contumacia: non est verò contumacia, vbi est ignorantia.

2 *Int.* Quotuplex est ignorantia? *Resp.* Duplex, alia iuris, alia facti. Facti ignorantia datur, cum facio tẽ, quam nõ puto me facere, vt v. g. licèt sciam me occidere hominẽ, nescio esse clericum. Iuris ignorantia datur, cum ignoro in iure esse positam pœnã excommunicationis percutienti clericum: ac proinde licèt percutiam clericum, ignoro esse talem pœnam positam. Rursus ignorantia iuris, alia est iuris communis: alia iuris particularis. Præterea ignorantia alia est inuincibilis, quam iurisperiti appellant probabilem. Alia vincibilis, seu improbabilis, & hæc aut est crassa, aut supina. Est verò ignorantia inuincibilis, in eo, qui, quæ scire debuit, non potuit, vel si potuit, non debuit.

3 *Int.* Quæ igitur ignorantia excusat ab excommunicatione? *Resp.* Dico *in primis.* Ignorantia facti, siue liciti, siue illiciti secundùm se excusat ab excommunicatione, cùm inuincibilis est: non verò, cum est crassa. Ita Doctores communiter, constat ex *cap. Si verò de sent. excom.* Dico *secundò.* Ignorantia iuris seu

seu communis, seu particularis crassa, vel supina, nõ excusat ab excommunicatione. In hoc etiã Doctores concordes sunt. Dico *tertiò*. Ignorantia iuris particularis, cùm inuincibilis est, excusat ab excommunicatione, cùm factum erat aliàs licitum. Ita habetur absque controuersia, *ca. Vt animarum. de constit.* Dico *quartò*. Ignorantia inuincibilis iuris particularis circa factum ex se illicitum excusat ab excommunicatione. Non omnes in hoc conueniunt, veruntamen ita tenet Anchar. *cap. Vt animarum. nu. 6.* Adrian. *q. 1. de Clau. except. 3.* Dico *quintò*. Ignorantia iuris communis excusat ab excommunicatione. Ita D. Anton. *3. p. tit. 25. cap. 33.* Angel. *excommunicatio. 1. cap. vltim.* Sylu. *ignorantia. §. 16.* Sor. *4. sent. d. 22. q. 1. ar. 2.* cum aliis multis. Ratio est, quia non dicitur contumax contra canonem Ecclesiæ, qui probabiliter illum ignorat. Et hanc ignorantiam tam iuris communis, quàm iuris particularis ostendit Toletus excusare etiam circa factum ex se ipso illicitum, cui annexa est censura. *lib. 1. cap. 8.*

De adiuuantibus causam excommunicationis. §. 7.

1 *An excommunicatio comprehendat adiuuantes causam excommunicationis.*

2 *Licet effectus non sequatur.*

INTERROGAT 10. Cum excommunicatio, seu à iure, seu ab homine fertur contra facientes, comprehenditne mandantes, consulentes, fauorem, vel auxilium præstantes? *Resp.* Minimè. Nisi tenore verborum id exprimatur, aut aliis iuribus id habeatur declaratum. Ita communiter Doctores, quos affert Iul. Clar. *prax. crim. q. 86. §. 2.* Caiet. *verbo excom.* cum aliis. 1

Int.

Int. Cùm excommunicatio fertur circa facientes,& mandantes,& consulentes, comprehenditurne eos,si effectus non sequitur? *Resp.* Minime,vt tenet Glos. *cap in audientiam,§. iniuriarum de sentent. excommunic.* Couarr.in rubric. *de homicid.* 2. *p.relect.in resp.* Quod intelligo nisi aliter exprimatur in ipsa excommunicatione, vt exprimitur in ea, quâ excommunicantur religiosi, qui concionantur animo retrahendi autores à solutione decimarum, quamuis non retrahant. Clementin. *Cupiens de priui.* §.1.

Quæ sit forma excommunicationis. Quæ ceremoniæ ad illius valorem. requiruntur. §.8.

1 *Quæ sit forma.*
2 *Quæ ceremoniæ seruandæ.*
3 *De necessitate obligante ad restringenda interualla monitionum.*
4 *Quod interuallum satis sit.*
5 *An liceat aliquando omittere monitionem.*
6 *An sit apponenda causa in scripto.*

INTERROGATIO. Quæ verborum forma seruanda in ferenda excommunicatione? *Resp.* Non sunt determinata verba, sub quibus excommunicatio ferenda est,satis est,dicere:sit anathema : excommunicetur,à communione separetur.Ita Hostien.*in sum. de sentent.excommun.*§.*qualiter*.in principio.

Int. Quæ ceremoniæ seruandæ in ferenda excommunicatione? *Resp.* In ferenda excommunicatione ob præteritum peccatum cum contumacia, necesse est,præcedat trina monitio, cum competentibus interuallis. Ita decernitur *cap. Constitutionem. in.* 6 sufficit autem vna admonitio pro tribus datis, tribus

bus interuallis, nisi facti necessitas persuaserit ista interualla moderanda, iuxta *cap. Constitut.* cita. cum

Inter. Quæ necessitas sufficit ad interualla trium monitionum restringenda? *Resp.* Si partes essent ad rixam, & arma parata, nec curarent admonitionem Episcopi. Ita Gloss. eiusdem *cap. Constitut.*

Int. Quod spatium assignandum cuique interualo admonitionum absque necessitate restrictionis? *Resp.* Spatium duorum dierum. Quando autem vna admonitio fit, debent dari sex dies, exprimendo, vt duo primi sint pro prima: secundi pro secunda: tertij pro tertia admonitione. Ita *Gloss.* proximè citata.

Inter. Est ne casus, in quo liceat excommunicare absque præuia admonitione? *Resp.* Maximè. Si quis propter delictum ligatus est excommunicatione a iure, excommunicari potest ab homine absque præmissa monitione. Ita adnotauit Abb. antiquus, *cap. Reprehensib. de appell.* & Panor. eod. *cap. num.* 5. Tolet. *lib. 2. cap. 9.*

Inter. Requiriturne alia ceremonia ad ferendam excommunicationem? *Resp.* Requiritur, vt feratur in scriptis, in quibus exprimatur causa excommunicationis. Ita habetur *cap. Cum medicinalis, de sent. excommun. in 6.* Hoc intelligo, nisi esset periculum in mora, si in scriptis daretur. Ita Angel. *verbo excom. 2. §. 3.* Gloss. *cap. Cum medic. de senten. excommun. verbo temerarius* Lapus *allegat. 73.* Felyn. *capit. Sacrosanctum 7.*

De intentione excommunicantis, à qua pendet excommunicationis vis. §. 9.

1 *An pendeat ab intentione excommunicantis.*

2 *An pendeat ab intenti ne petẽtis excommunicationẽ.*

3 *An qui petit excommunicationem, possit prorogare tempus incurrendi.*

1 INTERROGATIO. Pendetne excommunicatio ab intentione ferẽtis illam? *Resp.* Pendet, adeò, quod si non intendat ligare, sed tãtùm terrere, non ligat Ita Panormitan. *cap. Ex parte. num. 6. de offic Ordin.*

2 *Int.* Pendetne ab intentione illam petentis? *Resp.* Pendet, & ideo si quis petit sententiam excommunicationis ferri in eos, qui sibi ablata non restituũt, & tamen non intendit filios ligare, quamuis excommunicatio generalis sit; filij furantes non ligantur. Ita Angel. *excom. 5. §. 16.* Quia officiũ iudicis requisiti, non excedit intentionem requirentis. Hinc sequitur, quòd si pars velit non incurrere excommunicationem debitorem ita excommunicatum, si non soluat intra certum tempus, excommunicationem non incurrere si non soluat.

3 *Int.* Poteritne pars prorogare terminum præfixũ solutioni, ita vt si fuerit duorum mensium, proroget ad tertium, & tunc velit ligari, non verò ante? *Resp.* Probabilius est posse. Ita Panormit. *cap. Pruenea 2. de appell. n. 4.* ibidem Decius, Tolerus *lib. 1. c. 9.*

De causæ expressione, claritate, & modo quo manifestanda est. §. 10.

1 *An requiratur expressio causæ.*

2 *An causa debeat esse manifesta.*

1 INTERROGATIO. Tenetne excommunicatio, quæ fertur absq; causæ expressione? *Resp.* Tenet. Ita Hostiensis *cap. Pertuas. n. 3. verbo quod si dicam. de sentent. excom.*

Int. Causa excommunicationis debet esse manifesta

festa *Resp.* Debet, nec sufficit vt sit nota ipsi soli excommunicanti. *ca. Si. si tantùm. cap. Placuit. 6. quæst. 2.* Abbas. *cap Sacrorum 4.* ibidem Felin. *nu. 1. de sent. excomm.* Glos. in dicto *cap. Si tantùm. verb. iubeatur.*

De pœna non seruantis ordinem excommunicandi. §. 11.

1 *De pœna omittentis trinam monitionem.*
2 *De pœna excommunicantis voce, non scripto.*
3 *An hæc pœna comprehendat omnes excommunicantes.*

Interrogatio. Quæ pœna imposita est ferenti excommunicationem absque præmissa monitione trina? *Resp.* Interdicitur per mensem ab ingressu Ecclesiæ. *cap. Sacro de sent. excom.* 1

Int. Quam pœnam incurrit ferens excommunicationem voce non scripto? *Resp.* Suspensionem per mẽsem ab ingressu Ecclesiæ, & participatione diuinorum officiorum, ita vt exercens actum aliquem ordinis intra talẽ mensẽ, fiat irregularis à solo Papa dispensabilis. *cap. Cum medicin. de sent. excom. in 6.* 2

Int. Istæ pœnæ ligántne omnes ferentes absque præmissa monitione, & in scriptis excõmunicationẽ? *Resp.* Minimè, neque enim ligat Episcopos, aut superiores Prælatos, quia in iis non fit eorum expressa mentio, vt fieri debet ad contrahendum ab eis ipso facto iuris suspensionem, iuxta *cap. quia periculi. de sent. excom. in 6.* Nec item superiores Religionum. Ita Lapus *allegation. 73.* Felyn. *cap. Sacro. nu. 7.* Nam in istis Prælatis non seruatur iuris ordo, sicut in secularibus. Durum enim esset Prælato regulari, qui sæpius in die moneat, increpat, & præcipit subditis, habere pennam & papyrum, & ante scribere, quàm sub pœna excommunicationis mandare. 3

Qui sunt effectus maioris excommunicationis. §. 12.

1 *Numerantur huiusmodi effectus.*
2 *Quæ sunt externa communia bona.*
3 *De valore contractus facti cum excommunicato.*
4 *An excommunicatus possit agere in iudicio.*
5 *An aliquis contractus factus cum excommunicato sit invalidus.*
6 *An possit manere sub eodem tecto, sed sub diuersis locis.*

INTERROGATIO. Qui sunt effectus maioris excommunicationis? *Resp. Primus*, est priuare communibus Ecclesiæ suffragiis, ita vt nec missas, nec publicas orationes liceat pro eo fundere, aut celebrare nomine scilicet ipsius Ecclesiæ, nam nomine particularis personæ possunt quæcunque orationes pro excommunicato offerri. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 18. *quæst.* 2. *articul.* 1. *quæst.* 1. *ad* 2. etiam in memento missæ, vt ait Sylu. *excom.* 1. §. 2. *Secundus* effectus, est priuare susceptione sacramentorum tam activâ, quàm passiuâ, ita vt nec sacramenta ministrare, nec suscipere absque mortali peccato possit. Ita Doctores in *can. Euangelium.* 3. *quæst.* 4. *Tertius* effectus, est priuare exterius quibusdam bonis communibus.

Int. Quæ sunt externa cõmunia bona, quibus excommunicatio priuat excommunicatum? *Resp.* Cõtinentur quidem in hoc versu.

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur,

Negatur *os*, id est, collocutio, quouis modo, verbo, signo, scripto prolata. Negatur *orare*, id est, simul cum aliis diuinis interesse, sacro audiendo, orando, recitando, cantãdo in choro, diuinis officiis adesse, sacramenta suscipere. Negatur *Vale*, id est, salutatio, honoris exhibitio aperiendo caput, donorum

missio-

missio,& simile quid. Negatur *communio*,id est, humanus & ciuilis contractus. Negatur *mensa*, id est, simul in vna mensa conuenire,in vno lecto dormire.

Int. Valetne contractus humanus,& ciuilis factus cum excommunicato? *Resp.* Si contrahit tanquam priuata persona, valet cõtractus in fauorem cum illo contrahentium, non verò in fauorem ipsius excommunicati. Ita hostiens. *cap. Si verè. & cap. Veritatis de dolo, & contumac.* Vetùm etiam in excommunicati fauorem valere,tenet Innocent,*cap. Veritatis num.1.de dol.& contumac.* Abb.*num.35.sum. confess. lib. 5.tit.33.qu.132. circa finem.* Sylu. *Excom. 3. in fine.* & ita obtinuit consuetudo,teste Henr.Boic.*ca. Veritatis.* citato.*nu.*18.Licet excommunicatio sit publica, vt notat Tolet.*lib.*1,*cap.*11. 3

Int. Quoniam dixisti contractum factum cum excommunicato esse validum, rogo vlterius, an ipse excommunicatus agere possit in iudicio? *Resp.* Minimè. Ita tradunt Innoc. Abb. Henriq.Boic. supra, Ancharan.*in cap. Pia.*§.*si quis.nu.*2.*versu. aut facit de. except. L.* 6. & Probatur *ex c. Intelleximus. de iudic.* vbi responsio negatiua expressè habetur. 4

Int. Estne aliquis contractus factus cum excõmunicato inualidus? *Resp.* Maximè. Nam si excommunicatus est beneficiatus, & contrahit super bonis Ecclesiæ, actus nihil valet. *cap. Veritatis,in fine. de dolo. & contumac.* Ita docet Decius cum aliis, quos citat.in *cap. Pastoralis.* §. *verum col.* 3. *de appell.* Quæ doctrina intelligenda est de excõmunicato publico: nam si est occultus, valent huiusmodi contractus. Ita Abb.*c. Veritatis,citato.num.*33.Sylues. *excom.3.quæst.* 15.*n.*5.Toletus *lib.*1.*c.*11.*n.*4. 5

Int. Poteritne excommunicatus manere in eadem domo, non vt simul conueniens, & habitans, sed 6

tanquam in alia domo; quia sunt distinctæ cameræ? *Resp.* Maximè. Ita respondet Innocent. *cap. Nuper. de sent. excom.* Anton. 3. *p. tit.* 24. *cap.* 2. Imò poterit habitare in eodem cubiculo, tanquam alienus habitator, iuxta Innocent. loco præallegato.

Quæ culpa committitur, & quæ censura incurritur, ob communicationem cum excommunicato. §. 13.

1. *De culpa.*
2. *De pœna.*

1 INTERROGATIO. Quæ culpa committitur in participatione harum dictarum rerum cum excommunicato? *Resp.* Lethalis, si communicatur in diuinis, venialis, si communicatur in humanis.

2 *Int.* Quæ pœna incurritur, ob talem communicationem? *Resp.* Omnes communicantes contrahunt minorem excommunicationem, iuxta *cap. Nuper de sent. excommun.* Si tamen clericus communicaret cum excommunicato à Papa sponte, & scienter in diuinis, Papalem cõtraheret excommunicationem, iuxta *cap. Significauit. de sent. excom.*

Qui excommnicati sunt euitandi. §. 14.

1. *Quos excommunicatos euitare tenemur.*
2. *Quis dicitur nominatim declaratus & denunciatus.*
3. *Quid requiritur, vt quis nominatim denuncietur.*

1 INTERROGATIO. Quos excommunicatos euitare circa illa quinque, Os, orare, vale, &c. tenemur? *Resp.* Solos notorios clerici percussores, & nominatim declaratos, atq; denunciatos: cæteros verò, siue à iure, siue ab homine, etiam nominatim excommunicatos euitare, nec in humanis, nec in diuinis tenemur. Ita decreuit Martinus V. *in extrauag.*

Ad euitandi

Ad euitanda. Hic verò fauor non est ipsorum excõmunicatorum, non enim ipsi se immiscere possunt siue in diuinis, siue in humanis. Sed semper tenentur abstinere à communione fidelium, vt notauit Nauar. *de pœn. d. 6. c. 1. §. labore.* Couarru. relect. *c. Alma mater. p. priori. §. 2. n. 11.* Tolet. *lib. 1. c. 12.*

Int. Qui dicitur nominatim declaratus, & denunciatus excommunicatus? *Resp.* Qui est, vt talis, sententiâ iudicis declaratus cõtraxisse excommunicationem. Itaque poterit esse nominatim, & notorie excommunicatus, & qui sub pœna excommunicationis ipso facto iubeatur comparare, & ipse contumaciter non comparet, & tamen non est nominatim denunciatus, quia adhuc iudex non dixit ipsum esse talem. 2

Int. Quid requiritur, vt nominatim denuncietur quis excommunicatus? *Resp.* Vt nomine proprio expresso, aut aliis appositis signis, quæ significent illũ esse excõmunicatum, certè, & omni dubio procul. *L. Nominatim. ff. de cond. & demonst.* 3

Aliquando incurritur maior excommunicatio agendo cum excommunicato. §. 15.

1. *Quando incurritur huiusmodi pœna.*

Interrogatio. In quibus casibus incurritur excommunicatio maior, communicãdo cum excommunicato? *Resp.* Cùm quis in primis cum excõmunicato in eodem crimine propter quod excommunicatus est, participat, eadem excommunicatione innodatur. Ita habetur. *cap. Nuper. de sent. excom.* Participat autẽ qui illi ad id crimen dat auxiliũ, aut fauorem, aut cõsilium postquam propter illud fuit 1

excommunicatus, non verò ante excommunicationem. Hoc vocat Doctores participare cum excommunicato in crimine criminoso. Deinde qui communicat cum excommunicato de participantibus.

De ijs, ad quæ redditur inhabilis excommunicatus. §. 16.

1 *Ad quæ redditur inhabilis excommunicatus.*
2 *De inhabilitate ad fructus beneficij faciendi.*
3 *Cui cedunt fructus perditi ab excommunicato.*

1 INTERROGATIO. Ad quid redditur inhabilis excommunicatus? *Resp.* *In primis* ad beneficiũ suscipiendum: nam collatio beneficij facta excommunicato, est ipso iure nulla. *cap. Pastoralis de cler. excommu. minist.* Nec validatur collatio præterita, per absolutionẽ excommunicationis, sed indiget noua collatione. *cap. postulasti. de cler. non ordin. minist.* ibi Gloss. & Doctores. *Deinde* quæuis impetratio litterarum à Papa, & quoduis rescriptum, nisi fit super articulũ excommunicationis, vel appellationis, est ipso iure nullum. *cap. de rescript. in 6. Tertiò.* Non potest eligi ab beneficium Ecclesiasticum. *cap. Constitutis. 1. de appellat.* ibi. Gloss. & consequẽter nec postulari, nec præsẽtari ad beneficiũ patronatus. Quia eadem est ratio electionis, postulationis, & præsentationis iuxta Gloss. *ca. Quoniam de elect. in 6.* & Couar. *cap. Alma mater. 1. p. §. 7. num. 1. & 2.* Et idem esse de pensionibus censuit Gigas *tractat. de pœnsion. q. 24.* cui cõsentit Couar. proximè, & Toletus *lib. 1. cap. 13.* Item nec potest eligi in Regem, Imperatorem, vel Ducem. & si eligatur, electio est ipso iure nulla. *cap. Venerabilem. de elect. Quartò.* Non potest excõmunicatus exercere actum Iurisdictionis. Imò facta per eum, cùm publicus est, nulla sunt, & sententiæ per

eum

cum latæ,etiam nullæ,*cap. Ad probandum de sent & re ind.* Ideo nec eligere, nec præsentare potest,& si faciat actus est nullus. *cap. Cum inter.* in fine *de elect. c. Cum dilect. de consuet.* Ita dicunt Ioan. Andr. *cap. Pia col.* 5.in fine.*de except.lib.6.* & Abbas in *c. Ad probandum de re iud.num.* 10.Si tamen excommunicatio sit occulta,actus valet.Ita Abb. proximè.*n.*15.Felin. *num.*3 cum cõmuni opinione per. L. *Barbarius. ff.de offic. pres. Quintò.* Non potest exercere actum ordinis cuiusuis.Imò si exerceat,fit irregularis. *cap.Cum medic. de sentent. excom. in 6.* & ibi Gloss. *Sextò.* Non illi manent obnoxij, qui illi promiserunt verbaliter, etiam cum iuramento, excommunicatione durante. *Can. non sanctorum. & can. iuratos* 15.*quæst.6.Septimò.* Non potest accusare, testificari, patrocinari, procurare,*cap. Decernimus. de sentent. excom. in 6.* Nec reconuenire,*cap.Cum inter priorem. de except. Octauò.* Mortuus in excommunicatione priuatur ecclesiastica sepultura, & est exhumandus, si iam sepultus est.*cap.Sacris de sepult.*Hoc intelligo denominatim denunciato, vel notorio clerici percussore.Per quem stetit absolutio ab excommunicatione,& ideo mortuus est in contumacia censuræ. Nam si confessus in articulo mortis, vel contritus, hoc est,dans signa contritionis externa obijt, absoluendus est ab eo,qui poterat censurã tollere, & humandus in loco sacro: si verò humatus est in loco profano,inde extrahendus. Ita Rosel. *absoluti.* §. 21. Nau.in Manu. *cap* 25.*num.*52.notatque Rodericus, *in Bulla.*§.10.*num.* 1. *Nonò.* Clericus perseuerans in excommunicatione vltra annum, poterit priuari beneficijs,quæ obtinet. Abb. & Doct. *cap. Cum benè. de etat.& qualitat.* Couar. *cap. Alma. p.* 1. §. 7. *num.*10.*Decimò.*Conuentus super crimine ciuiliter,

vel criminaliter,& ob contumaciam excommunicatus,censetur conuictus de crimine, cuius fuit accusatus Ita Couarru. proximè cum alijs. *Vndecimò.* Qui per annum permanet in excommunicatione, efficitur suspectus de hæresi. *cap. vlt. de pœnis.* vbi Panorm. & Doctores.Hæc autem suspicio iuxta Inquisitorum praxim est leuis, ita adnotat Simanch. *cap.27. Institut.* Quæ doctrina etiam traditur manifestissimis verbis in Conc.Trid. *sess.25.cap.3.* *Duodecimò.*Suspectus de hæresi, & ea de causa vocatus ab Inquisitoribus,iudiciũ subterfugiens,& ob eam cõtumaciam excommunicatus,si ad annum in ea persistat tanquam conuictus de hæresi,est pronunciandus hæreticus. Ita *cap.Cum contumacia.* vbi. Glo.*in 6. cap. Excommunic.§. qui autem de hæret.* Ad hãc pœnã incurrendam requiritur vera contumacia, & vt nominatim citetur, tanquam suspectus de hæresi, saltem in communi,ita cum alijs Tolet.*lib.1.c.13.* *Decimo tertiò.*Excommunicatus non facit fructus beneficij. Ita Palud.4. *d.* 18. *quæst.4.* Sylu. *Clericus* 4. *quæst.* 25. Decius. *cap. pastoralis. §. verum col.* 3. Armil. *excommunicatio. num.* 9. *summ. confess. lib.* 3. *titul.* 33. *quæst.*81.

2 *Int.* Circa hunc vltimum effectum quæro ex te,an ad priuationem fructuum requiratur contumacia, ita vt per ipsum excommunicatum stet nõ absolui? *Resp.* Contumaciam requirunt, Armil. & sum. conf. proximè. Contrarium tamen tenet communis doctrina asserens excommunicatum ante absolutionem,absolutè non facere fructus beneficij. Ita Panorm.*cap. Pastoralis §.verum.n.*21.*de appel.* Glos. *ca. studeat. d.* 50. Hostien. in sum *rubric. de sent. excom. nu.*11.Innoc.*cap. Pastoral.num.*4.Puteol.*decisi.*280.*lib.* 1.Neque ad propria alimenta,nisi fame periret.Glo.

in

in dict. §. *verum* & ibi Abb. *n.* 16. Couar. *lib.* 3. *resol. ca.* 13. *nn.* 8. *vers.* 12.

Int. Cuius igitur fiunt fructus beneficij excommunicati? *Resp.* Ecclesiæ. Ita Abbas loco citato. Si tamen sint distributiones, accrescunt alijs beneficiatis, non Ecclesiæ. Ita Gloss. *Clem.* 2. *versu pars dimidia. de æt. & qualit.* Decius. *cap. Pastoral.* §. *verum. col.* 3. *de appel.*

De absolutione excommunicationis. §. 17.

1 *Qui est ligatus multis excommunicationibus, indiget multis absolutionibus.*

2 *An absolutio ab excommunicatione dari possit à non sacerdote.*

3 *An excommunicatus possit adsolui inuitus.*

4 *Quæ conditiones requirantur ad valorem absolutionis ab excommunicatione.*

INTERROGATIO. Supposito, quòd possit quis ligari multis excommunicationibus, vt habetur 3. *q.* 4. *can.* Engeltrud. docetque Glossa. ibidem cum communi Doct. Rogo, vtrum ligatus multis excommunicationibus indigeat multis absolutionibus. *Resp.* Si omnes sunt relaxandæ, sufficit vna generalis, ab omni, nimirùm, censura excommunicationis. Ita Innoc. *cap. Cum pro causa. de sent. excommun.* Si tamen vna relaxanda est, & non alia (vt quidem relaxati potest) plures absolutiones sunt impertiendæ. Ita Palud. *d.* 18. *q.* 5. *art.* 3 1

Int. Absolutio excommunicationis darine potest à non sacerdote? *Resp.* Potest, etiamsi nec diaconus, nec subdiaconus sit. Ita Sylu. *absolutio.* 1. §. 3. Angel. *absol.* 1. Ioan. And. & Henr. vbi sup. §. 1. 2

Int.

3 *Int.* Potestne excommunicatus absolui ab excommunicatione inuitus? *Resp.* Potest. Ita Palud. citato loco D. Thom. *in 4. d. 18. q. 2. artic. 5. qu. 2* Imo inscius, & ignarus absolui potest. Ita Toletus *lib. 1. c. 14. num. 5.*

4 *Int.* Quæ conditiones requiruntur, vt apta sit, & valida absolutio? *Resp. in primis*, debet fieri absoluta, sine conditione futuri, actum suspendente, quia tunc nulla est. *cap. Actus. de regul. iur. in 6.* vt si quis dicat, absoluo te, si restitueris. Ita Panormit. *cap. de quibus de bap.* Syl. *absolutio. 3. §. 1. Deinde*, absolutio excommunicationis à iure cum datur ab eo, cui de iure competit, valet, quamuis priùs id non fiat, quod canon præcipit, puta satisfacere, vel quid aliud. Ita Innocent. *cap. Cum ab Eccles. num. 6. de offic. Ordin.* Tamen non valet data ab eo, cui de iure non competit, sed ex mandato, vel cõmissione. Ita Naua. *cap. 27. nu. 37.* Ang. *excom. 3. §. 2.* etiamsi sit articulus mortis, si potuit seruari forma mandati, vel canonis. *Tertiò.* Absolutio obtenta in foro conscientiæ, etiam præmissa satisfactione non prodest in foro exteriori. Couar. *ca. Alm. 1. p. §. 11. nn. 15. vers. 3. Quartò.* Facultas absoluendi à quibuscunq; censuris concessa per Iubilæum, aut bullas confessariis, solum fotum interius concernunt. Ita Couar. proximè, & Paris. *cons. 67. n. 20. lib. 4.* Tolet. *lib. 1. cap. 14. Quintò.* Absolutio iniusta valet. *cap. venerabilibus. §. vbi de sentent. excom. in 6.* etiamsi sit iniusta ex parte causæ. Innocent. *cap. cum ab Eccles. nu. 6. de offic. Ordin. Sextò.* Non valet absolutio, licèt ex iusta causa petita per vim, metumue extorta. *cap. vnico de his, quæ de vi metus. in 6. Septimò.* Non valet absolutio, quando causa expressa est falsa. Innocent. *cap. ex parte de offic. Ordin.* ibi Glos. versu. redire. Deducitur *ex cap. Offic.*

8.

& Gloss. *de sentent. excommunicat.* Abb. *capitulum pro causa*, in fine, *de sentent. excommunicat.*

Qui possunt absoluere ab excommunicatione. §. 18.

1 *Quilibet sacerdos in articulo mortis potest absoluere.*
2 *Non laicus etiam in eo articulo.*
3 *Seruandus etiam in eo articulo ordo maioritatis.*

INTERROGATIO. Quis potest absoluere ab excommunicatione? *Resp.* in primis in articulo mortis quilibet sacerdos. Quia in eo articulo, nulla est reseruatio. Ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 7. Quod ius an etiam sit diuinum, controuertunt Doctores, cuius partem affirmantem tenuit D. Thom. *in* 4. *sent. d.* 20. *q.* 1. *ar.* 3. Durand. 4. *d.* 19. *q.* 2. Palud. *d.* 20. *qu.* 1. *artic.* 2. 1

Int. Deficiente sacerdote, vel proprio, vel simplici in mortis articulo, potestne absoluere laicus? *Resp.* Minimè. Ita Panorm. *cap. A nobis. de sentent. excom.* Ratio est. Quia talis absoluendi facultas conceditur, vt absoluatur à peccatis: cùm igitur laicus non possit absoluere à peccatis, neq; etiam absoluere potest à censura. 2

Int. Præsente superiore, qui potest absoluere à cẽsura, potestne absoluere simplex sacerdos? *Resp.* Minimè, neque etiam in articulo mortis. Ita Innocent. *cap.* 1. & *cap. Nuper. de sentent. excom.* 3

Int. Potestne mortuus in excommunicatione, absolui ab ea post mortem? *Resp.* Potest, si petiit pœnitentiam, & signa contritionis ostendit: ab eo tamen cui reseruata est excommunicatio. *cap. A nobis.* 2. *de sent. excom.* & ita Panorm, & Innocent. locis citatis. 4

Int. Quot testes requiruntur, ad probandum dedisse huiusmodi cõtritionis signa? *Resp.* Sufficit vnus 5

fide

vnus fide dignus. Ita Henr. Boic. *cap. A nobis vit. num.* 6. Alens. *lib.* 5. *tit.* 16. Tolet. *lib.* 1. *ca.* 15.

De Cœnæ Domini excommunicationibus præcipuis, & difficilioribus intellectu. §.19.

1 *De excommunicatione lata contra hæreticos, & hæreticorum fautores.*
2 *An fautor hæretici sit intelligendus, qui ei fauet ad solam amicitiam ostendendam.*
3 *De legentibus libros hæreticorum.*
4 *De excommunicatione lata in pyratas.*
5 *De excommunicatione lata in capientes naufragantium bona.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt excommunicationes Bullæ, in Cœna Domini latæ, & summo Pontifici reseruatæ? *Resp.* Prima fertur contra hæreticos cuiuscunq; hæresis, & eorum credentes, receptatores, fautores, quoslibet eorum defensores, contra scienter legentes, absque sedis Apostolicæ facultate, libros hæreticorum, hæresim continentes, vel de religione tractantes, contra retinentes huiusmodi libros, imprimentes, quomodolibet defendentes, quauis causa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore: contra schismaticos, eosque, qui a Romani Pontificis obedientia pertinaciter se subtrahunt. *Hereticus* intelligendus est, qui externè hæreticarium opus fecit. Nam ab hæresi interna, & mentali, potest quilibet proprius, vel alius habens in peccatorum absolutionem iurisdictionem, absoluere. Ita docet Alens. 2. *part. q.* 182. *nu.* 2. D. Tho. 1. 2. 91. *art.* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 25. *cap.* 4. Caiet. *verb. hæresis.* Palud *in* 4. *d.* 13. *q.* 3. Toletus *lib.* 1. *cap.* 19. cum aliis multis. Intelligendus præterea hæreticus formaliter,

liter, hoc est, qui non solùm externè ob metum, vel aliam passionem, sed interiùs fidem negauit. Et ideo, qui tantùm externè fidem negauit, non incurrit hanc excommunicationem. Ita D. Anton. 3. *p. tit.* 12. *cap.* 5. Tabien. *verb. hæreticus numer.* 1. Sylu. *hæresis* 1. §. 9. Toletus proximè. Sufficit tamen quoduis signum exterius interiorem errorem manifestans, quamuis occultissimum, vt inducat hanc excommunicationem. Ita Caiet. *verb. hæresis.* Sylu. *excommunicatio.* 7. §. 3. Gloss. 24. *quæst.* 1. *can. Achatius.* Palud. 4 *dist.* 13. *quæst.* 3. *Credentes* hæreticorum sunt ij, qui nullum explicitè errorem profitentes, dicunt se habere fidem, quam profitetur talis hæreticus, vt solent rustici catholici dicere se habere fidem Ecclesiæ, approbando illorum vitam, dicta, & facta. Ita Archid. *cap. Quicunque de hæretic. in* 6. Palud. *in* 4 *sent. d.* 13. *qu.* 3. Sylu. *hæresis* 1. §. 10. *Receptatores* sunt ij, qui eo solùm animo hæreticos recipiunt, vt occultent ne ob hæresim comprehendantur, vel puniantur. Ita Archid. Palud. Sylu. proximè. Tabien. *excommun.* 5. *cas.* 2. *num.* 7. Deducitur *ex L.* 1. *ff. de recept. L. Congruit. ff. de offic. præsidis.* Vnde qui ob alium finem, & causam recipit, non incurrit huiusmodi excommunicationem. *Fautores* hæreticorum sunt, qui iis, vt talibus, verbo, literis, aut facto fauent, vt qui mittit munera, accommodat arma quibus se defendat ab Inquisitoribus, equum, in quo fugiat Inquisitorum satellites. Ita D. Anton. *tract de excom. cap.* 4. *iuxta cap. Accusatus de hæretic. numer.* 6. Præterea sunt ij, qui cum ex officio teneantur hæreticos punire, vel in carcerem mittere, non faciunt, neque contra eos procedunt iuxta *cap. Ad abol. de hereticis.* Ita Archid. Palud. & Sylu. qui addit etiam hæreticorum fautores censeri eos, qui cum iuramento se obstrin

obstrinxerint de deferendis, & accusandis hæreticis, nec deferunt, nec accusant, vt sunt familiares (sic vocant) Inquisitionis. Non tamen alij, qui ex sola charitate obligantur illos deferre. Ita Sylu. proximè, & Tolet. *lib.* 1 *cap.* 19. *Defensores* hæreticorum, vel credentium eis sunt ij, qui viribus, aut potentia defendunt hæreticos, ne veniant in manus Iudicum puniendi, aut excommunicandi, aut capiendi ob hæresim. Ita Archid. *cap. quicunque de hæret. in* 6. Sylu. *hæresis.* 1. §. 10. Item est defensor, qui patrocinium præstat, aut aduocat in causa hæresis, ita Card. in *Clem.* 1. *de pœn.*

2 *Int.* Adhuc circa receptores, fautores, & defensores hæreticorum, superest dubium explicandum. Scilicèt vtrum incurrant huiusmodi excommunicationem solùm ij, qui recipiunt, fauent, aut defendunt hæreticum, affectu hæresis defendendæ? *Resp.* Ita censuit Caietan. *verb. excommunic. c.* 1. Nau. *ca.* 27. *n.* 56. Falsa tamen est opinio, dicendumq; incurrere hanc excommunicationem, etiam cum recipiunt, fauent, & defendunt scienter hæreticum in causa hæresis, vt amicitiam ostendant, beneuolentiam, &c. detestando hæresim. Ita Toletus proximè.

3 *Int.* Dic de legentibus libros hæreticorum? *Resp.* Contrahunt hanc excommunicationem scienter legentes eos duntaxat libros hæreticorum Auctorũ, qui continent hæreticorum errores; vel de religione tractant, etiam si in eis error nõ cõtineatur, seu legant ad errores impugnandos, seu cognoscendos ob eruditionem, siue per multas, siue etiam per paucas lineas. Hæreticorum, dixi, Auctorum, quia in nostra Lusitania nõ prohibentur Catholicorum libri, qui de hæreticorũ errotibus agunt. Qui verò alios libros prohibitos in Catalogo legunt, incidunt in

aliam

liam excommunicationem latam contra legentes
bros prohibitos. Iudicandum tamen est iuxta sen-
um, & verbum cuiusque Cathologi. Enim verò in
Catalogo Lusitano non prohibentur sub excom-
unicatione libri prohibiti ob solos bonos mores,
d sub mortali tantùm peccato.

Inter. Circa tertiam excommunicationem latam 5
contra pyratas dic quid sentis? *Resp.* Pyrata est qui
in mari depredatur. Duo requiruntur ad hanc excō-
unicationem. *Primum*, vt piari vagetur animo
spoliandi. *Secundum*, vt non spolier iure belli, quod
intercedit inter certas nationes. Sylvester addit
requiri, vt spoliet omnes indifferenter; non verò
omines vnius tantùm certæ nationis: sed hanc con-
ditionem superfluè appositam meritò arbitratur
Toletus *lib.* 1, *cap.* 20. Necesse tamen est, vt spoliati
sint Christiani, nam qui infideles spoliant, non in-
cidunt in hanc excommunicationem. Incidunt
verò in eam, vti primum mari vagari incipiunt,
animo spoliandi Christianos, antequam eos spo-
lient. Ita Toletus proximè, contra Caietanum *ex-*
m. cap. 18. Sunt etiam excommunicati receptores
norum pyratarum, auxilium vel fauorem eis dantes,
t talibus, sed ponderanda sunt verba cuiusque
bullæ.

Int. In quos fertur quarta excommunicatio Cœ- 6
næ? *Resp.* In eos qui surripiunt Christianorum nau-
fragantium bona siue in manibus existentia, siue ex
eisdem iecta, siue in littore inuenta. In hanc excom-
municationem incidunt, qui surripiunt, seu colli-
gunt animo surripiendi, & retinendi, licet postea,
mutato animo, restituant. Qui enim animo reddendi
dominis, cùm primùm nouerit, ea capit, non dicitur
surripere, nec excommunicatus est.

De excommunicatione lata in clericorum percussores atque soli Papæ reseruata. §. 20.

1 *Vbi sit huiusmodi excommunicatio.*
2 *Quid intelligatur per manus iniectionem.*
3 *Quis per clericum intelligatur.*
4 *Quis etiam intelligatur per monachum.*
5 *An incurrat hanc excommunicationem, qui percussit clericum, aut monachum mortuum.*
6 *Ad quos huiusmodi excommunicatio extendatur.*
7 *Quotuplex detur læsio.*

1 INTERROGATIO. Quo in loco iuris cõmunis, habetur huiusmodi excõmunicatio? *Resp.* Habetur. 17. q. 4. *can. si quis suadente diabolo*, his verbis. Si quis suadente diabolo huius sacrilegij vitium, vel crimen incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absoluere; nisi mortis vrgente periculo donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius suscipiat mandatum.

2 *Inter.* Quid intelligitur per manus iniectionem? *Resp.* Per manus iniectionem intelligitur quicunque effectus violentus in personam, vel in adhærentia personæ, vt notat Syl. *excommunicat.* 6. §. 1. vt si quis aquam proiiciat, vel puluerem, & saliuam per modum iniuriæ, iuxta Gloss. *can. si quis.* Imò sentio violentiam esse, sine vlla læsione, manuum iniectionem. Vt habetur *ca. Nuper. de sentent. excomm.* Imò erepio alicuius rei è manibus per vim. Idem admotio manus ad frenum equi. Item abscissio ephippij. Item persecutio talis, vt cogat clericum præcipitare se in flumen, vel aliud subire discrimen ad euitandum damnum

mnum. Ita Nauarr. *in sum. c. 27. nu. 77. per text. cap. Nuper. §. Nos igitur de sent. excom.* Non est tamen violenta manus iniectio, ea persecutio, & quam clericus cadit, & læditur ad lapidem. Ita Sylu. *excom. nu. 5. vers. 7.* Incidit in hanc excommunicationem clericus, qui in se ipsum violentas manus iniicit. Et si clericum sponte se verberibus subiicientem percutit, non iocosè. Ita tex. communiter, & Abb. *cap. Contingit. 1. nu. 5. de sent. excomm.* Quia priuilegium clericale, datum est in fauorem ordinis clericalis *cap. 1. & cap. de monialibus de sent. excomm.* Abb. *cap. Contingit cit.* Hæc manuum iniectio debet esse violenta, hoc est, præuisa, & voluntaria, non casualis, licèt ob negligentiam mortalis, non inducit hanc excommunicationem, quia non est iniuriosa. Debet esse suadente diabolo, hoc est per peccatum mortale commissa.

Int. Quis intelligitur per clericum? *Resp.* Per clericum intelligitur etiam primæ tonsuræ *cap. Cum intigit de ætat. & qualit.* Licèt sit excommunicatus, interdictus, suspensus irregularis, degradatus solum verbaliter, & non realiter. Ita Doct. communiter, *c. Ex parte. Extrauag. de Clericis coniug.* Gaudent hoc priuilegio etiam clerici coniugati, si tonsuram, & habitum ferant, & cum virgine contraxerint, *c. 1 de cler. coniug. in 6.* & præterea alicui Ecclesiæ ex Episcopi mandato deseruiat. Eoque priuilegio possunt gaudere, si habitum, & tonsuram, quam reliquerunt, iterum assumant, amota fraude, quia per dimissionē habitus Priuilegium non amiserunt. Ita Anchar. *ca. vnico de cler. coniug.* cum aliis, quos citat. 3

Inter. Quis intelligitur per monachum? *Resp.* Per monachum intelligitur regularis professus, vel conuersus, *cap. Non dubium de sentent. excommun.* mona- 4

cha, & conuersa. *cap. de monialib. de sentent excom. mun.* Imò nouitius, & nouitia. *cap. Religioso de senten. excommun. in 6.* similiter, & fratres tertij Ordinis sancti Dominici, & sancti Francisci, qui gregatim viuunt, & habitum religiosum gestant, secundùm Rotam in antiq. *decisi. 332.* in fine. Felynus. *c. 2. nu. 10. de foro compet.* Idem dicendum de Eremitis subiectis alicui regulæ vel superiori, iuxta Sylua. *verb. Eremita. nu. 2.* Idem de militibus sancti Ioannis Ierosolymitani, qui profitentur regulam sancti Augustini. Ita Sylu. proximo loco. Ipsi enim emittunt tria vota, *per cap. Cum ad ministerium de statu regu.* Et dicuntur personæ religiosæ, ac promittunt obedientiam superiori, vt dicit Puteolus. *decis. 363. lib. 1.*

5 *Int.* Incurriturne hæc excommunicatio percutiendo clericum, aut monachum mortuum? *Resp.* Clericus, aut Monachus intelligitur tam viuus, quàm mortuus. Ita Flyn. *in ca. A nobis. 2. nu. 4. de sent excom.* itaque iniciens manus violentas in clericum, vel monachum mortuum, incurrit excommunicationem Papæ reseruatam.

6 *Inter.* A quos extenditur huiusmodi excommunicatio? *Resp.* Extenditur in primis hæc excommunicatio ad mandantes. *cap. Mulieres de senten. excom.* Deinde ad eos qui per ratihabitionem approbant hanc manuum iniectionem suo nomine factam, factam, inquam, eo tempore, quo ipse ratificans posset eam facere, vt notat Tolet. *lib. 1. c. 32.* cum aliis, quos refert. Tertiò, ad cõsentientes tali iniectioni. *c. Quæ* dando inquam auxilium, vel fauorem, vt notat Glo. *cap. Quantæ.* Quartò, ad eos qui cum possent impedire, malitiosè non impediunt, licèt ad eam impediendam ex officio non teneantur. Ita Hostien. dicto *cap. Quantæ.* ibi Abb. *num. 7.* & Boic. *num. 6.* Se-

cus

rus verò si non impediuit, quis, ex negligentia, vel, quia noluit se immiscere rumoribus sæcularibus: ita cum Host. Abb. Boic. tenet Sylu. *excomm. 6 num. 5. versu. 5.*

Int. Quotuplex est læsio? *Resp.* Triplex. Enormis, 7
leuis & mediocris, *Enormis* est, in qua proceditur vsque ad membri mutilationem, vel effusionem sanguinis vel contra Episcopum, aut Abbatem. *ita cap. cum illorum. § qui si claustrales, in fine. de sentent. excom.* effusio sanguinis debet esse in copia, non ex naribus, vnde facile effluit. *Leuis* est, quæ fit pugno, palma, manu, pede, ligno, lapide, non facientibus vulnus. *Extrauag. perlecti.* cuius meminit Hostien. *cap. Peruenit. de senten. excomm.* semper tamen fit cum peccato mortali. Ad iudicandum verò inter leuem, & enormen, consideranda sunt, personæ qualitas, circumstantia loci, &c. *Mediocris* est, inter leuem, & enormem: nec de hac potest esse certa regula, iudicium tamen pertinet ad Episcopum, vt dicit Hostiens. *cap. Peruenit.* citato.

Qui possunt absoluere ab excommunicatione Canonis. § 21.

AB excommunicatione contracta ob leuem læsionem potest Episcopus absoluere, tam clericos quàm laicos, *cap. Peruenit de sent. excommun.* & ibi Gloss. & Panormit. Ab excommunicatione contracta ob læsionem mediocrem, potest Episcopus absoluere clericos collegialiter viuentes: Cum alter, alterum percutit. *Ita cap. Quoniam de vit. & honest. cler.* Non potest Episcopus absoluere, nec clericos, nec laicos ab excommunicatione contracta, ob enormem læsionem. Ita communiter Doct. Monachi, & religiosi ob leuem, aut mediocrem

læsionem excommunicati, possunt absolui à suo superiori. ita *cap. Cum illorum de sentent. excommun.* Non tamen ob enormem. Ita communiter Doct. Percussit religiosus clericum sæcularem mediocri læsione, non nisi à Papa absolui potest, percussit læsione leui, potest absolui ab Episcopo, non tamen à suo superiore. *cap. Religioso de sentent. excom. in 6.* Ostiarius Principis, aut alterius publicæ potestatis, qui ad detinendam turbam tantummodò clericum percussit leui, aut mediocri læsione, absolui potest ab Episcopo, non tamen si percussit enormi læsione tunc enim à solo Papa *cap. si verò 1. de sentent. excomm.* Quoties datur iustum impedimentum Papam adeundi, potest violator absolui ab Episcopo cum iuramento, vt cessante impedimento, veniat ad sedem Apostolicam. *cap. de cætero. de sentent. excom.* Item serui, cùm illorum absentia fit in magnum detrimentum domini, vel ipsi in fraudem fecerunt, vt liberarentur à seruitute, absolui possunt etiam ob enormem læsionem, nisi adeo enormis sit, vt ad vitandum scandalum, vel tollendum prauum exemplum mittendi sint ad Papam. *cap. Relatum de sentent. excom.* prætermittendum tamen iuramentum de adeundo Papa, si ad libertatem deuenirent, & ea obtenta tenentur adire, si non adeant, incidunt in excommunicationem latam, *cap. eos de sentent. excom lib. 6.* in damnationem contemptus. Absolui possunt ab Episcopo, pueri minores annis quatuordecim. *cap. sup. eo. de sent. excommun.* Deinde mulieres cuiuslibet ætatis, & conditionis. *capit. Mulieres de sentent. excomm.* Tertiò. Moniales. *cap. de monial. de sent. excom.* Quartò. Imporentes ad iter, vt cæci, claudi, & similes. *cap. ea noscitur de sentent. excommun.* Quintò. Pauperes, qui nisi mendicando iter agere possunt

possunt. *cap. quod de his, de sentent. excom.* nisi solitus mendicando vitam alere, nec ob illius absentiam familia fame intereat. Item personæ delicatæ, quæ non possunt ferre laborem viæ. Nota 1. quod quando Episcopus potest absoluere, potest sacerdoti committere talem absolutionem. Glos. *cap.* de clero. *de sent. excommun.* Nota 2. quod occulti clerici percussores, absolui non possunt ab Episcopo. *cap. Porrò de sent. excomm.* Oppositum tamen dicendum modò ex concessione *Concil. Trident.* quod Episcopus dat potestatem absoluendi à quibuscunque casibus occultis, sedis Apostolicæ reseruatis. Ex iure etiam communi *per cap. ad eminentiam de senten. excom.* Omnis Legatus de latere, potest absoluere quoscunque excommunicatos ob manuum violentarum iniectionem.

Quæ causæ excusent ab excomunicatione Canonis. §. 22.

1 *In quibus casibus non incurritur hæc excommunicatio.*
2 *Qui possit clericos percutere ob correctionem.*
3 *An huiusmodi correctio fieri possit per alium.*

Interrogat 10. In quibus casibus non incurritur huiusmodi excommunicatio, ob manuum violentarum iniectionem? *Resp.* Primò. Quando facta est per iocum: licèt iocus peccaminose excedat modum. Ita Doct. communiter. Secundò. Cum læsio fit casu, & fortuitò. *capit. Si verò 1. de sentent. excom.* Tertiò. Quando, qui percutit, vi vim repellit, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita Doct. commun. Quartò. Quando percutit incontinentem clericum turpiter inuentum cum vxore, vel matre, sorore, vel filia: Non autem cum aliis personis remotioribus.

tioribus. Ita Doct. communiter. Percutit autem ob calorem iracundiæ: nam si percutit in vindictam animo deliberato contrahit excommunicationem. Ita Syl. *excom. 6. cas. 10.* Cou. 4. *Decret. 2. p. cap. 7. nu.* 12. Quintò. Cùm quis percutit clericum cum ignorantia facti, ignorans esse clericum, quia non habeat signa clericatus. Vel si habebat, non apparebant propter noctis obscuritatem. Ita *cap. si verò 2. de sentent. excommun.* Sextò. Quando mulier percutit clericum de stupro eam tentantem, facto non verbo tantùm. Ita Angel. *verb. excomun.* §. 21. Nau. *cap. 17. nu.* 85. Septimò. Cùm quis clericum cum vxore honestè loquentem domi inuentum, quem priùs admonuerat, vt à tali colloquio abstineret, detinet per viginti horas ad tradendum eum suo iudici.

2 *Int.* Quis potest clericos percutere in correctionem absque excommunicationis contractione? *Resp.* I. Qui habet curam eiiciendi foràs turbantes officia Ecclesiæ, cum clericos in minoribus reperit, officia diuina turbantes. II. Seniores clerici possunt leuiter percutere iuniores zelo deuotionis. III. Prælati suos subditos. IV. Magistri suos discipulos. V. Domini clericos de sua familia. VI. Parentes filios suos. Ita Tolet. *lib. 1. cap. 33.* Aduerto custodes Ecclesiæ, & seniores clericos, solùm alios clericos in minoribus posse percutere. Ita expressè habetur. *cap. Cum voluntate de sent. excomm.* Prælatis, & Magistris licèt leuiter ob correctionem percutere etiam sacerdotes. Ita Panormita. *cap. Vniuersitatis. de sentent excomm.* Ang. *excom.* 5. §. 10. De Patre circa filium sacerdotem, Doctores controuertunt. Affirmat Syl. *excomm. 6.* §. 6. Tabien. *excomm. 5. cap. 1. num.* 8. Negant. Panormit. *cap. Cum voluntate* allegato. Glossa ibidem. Et hæc pars negans, verior visa est Toleto proxi

proximè. Ratio eius est. Quia facultas concessa parentibus, & propinquis concessa per *cap. Cum voluntate*. æqualis per idem caput conceditur dominis, ergo clericos suæ familiæ: & tamen certum est, neque propinquos, neque dominos, posse percutere clericos in maioribus; ergo neque parentes possunt tales clericos percutere. In hac tamen percussione correctionis incurritur excommunicatio, cum excedatur modus correctionis ob iram, & passionem letaliter. Ita Sylvest. *excom. 6. num. 6.* Tabien. *excomm. 1. cas. 1. num. 6.*

Int. Quæro an ij, quibus licet clericos ob correctionem percutere, possint id facere per alium? *Resp.* Dico I. Episcopos posse: imò debere per alium clericum. *Can. non licet. dist. 86.* Dico II. Abbati non licet per alium cædere monachum, vel conuersum, sed per se ipsum, nisi necessitas vrgeat. *cap. Vniuersit. de sent. excommun.* aliter faciendo, vterque excommunicatus manet. Sylvest. *excommun. 6. §. 6.* Dico III. Aliis ab Episcopis non licet clericos percutere per alios, nisi Abbatibus vrgente causa, etsi per alios etiam clericos percutiant excommun. contrahunt. Ita Sylu. *excommun. 6. §. 6.* Dico IV. Episcopi, vel Abbates percutientes clericos per laicum, contrahunt excommunicationem Papalem, quam incurrit, etiam ipse laicus percutiens, quauis ex iusta causa. 5

De mandante, & consulente percutere clericum. §. 23.

1 *De mandante.*
2 *De consulente.*

INTERROGATIO. Qui mandauit percutere clericum, & ante percussionem reuocauit manda- 1

tum, monuit mandatarium mutati propositi, incurritne excommunicationem Canonis si mandatarius percutiat? *Resp.* Minimè. Ita Gloss. *cap. Mulieres de sent. excom.* & Doct. communiter. Quæ reuocatio mandati sufficit quidem virtualis: talis erit si fecit pacem, & rediit in amicitiam cum clerico percutiendo, sciente mandatario, sic notant Ioan. de Ana. Innocent. & Panorm. *c. ad audient. de homicid.*

2 *Inter.* Quid dicendum de consulente? *Resp.* Valdè controuersum est inter Doctores. Atque idem de eo, vt de mandante dicendum esse existimarunt Innoc. Ioan. de Anan. Panorm. locis citat. Sylu. *homicid.* 1. §. 11. addit Innocent. debere, cum non certus sit de consiliario an desistere velit, admonere clericum, vt caueat saltem in generali. Alij verò arbitrantur incurrere, excommunicationem, si consiliarius percutit, ex vi consilij dati quantumuis reuocati.

De clerico se ipsum percutiente, aut patiente se ipsum percuti. §. 24.

1 *De clerico se ipsum percutiente.*
2 *De percutiente clericum ex licentia ipsius clerici.*
3 *De clerico se ipsum offerente percussioni.*

1 INTERROGATIO. Incidítne in pœnam Canonis clericus, qui se ipsum percutit mortaliter? *Resp.* Maximè. Ita Archid. *Can. si non liceat. 23. quæst. 5.* Panorm. Felyn. Ioan. Andr. *c. ip. Contingit. 1. Extra. de sent. excom.* Sylu. *excommun. 6. §. 8.* Tabien. *excomm. 5. cap. 1. nu. 32.* quia illud priuilegium factum est in fauorem ordinis.

2 *Int.* Inciditne in pœnam canonis, qui percutit clericum liberè se offerentem percussioni? *Resp.* Incidit. *c. Contingit. 1. de sent. excom.* vbi Panorm. Felyn. Ioan. And. Gloss. cum aliis communiter.

3 *Int.* Manetne excommunicatus ipse clericus, vbi

offerens percussioni? *Resp.* Negat. Io. And. & Glo. *capit. Contingit.* citati. Quod si obiicias clericum illum participare in crimine criminoso, & ideo incurrere excom. Respondent negatiuè. Quia participare in crimine criminoso, est participare in crimine, propter quod, quis excõmunicatus est, iã contracta excommunicatione. Vnde si excommunicentur fœminæ, quæ cum coniugatis copulã habuerint illicitam, prima fœmina, quæ cum coniugato coierit, non contrahit prima vice excommunicationem. Sed aliæ à prima, & prima pro secunda vice, & reliquis.

CAPVT. X.

De irregularitatis definitione. §. 1.

1 *Definitur irregularitas.*
2 *Quotuplex est irregularitas.*
3 *Discrimen inter irregul. ex defectu, & delicto.*
4 *Quotuplex est irregularitas ex defectu.*
5 *An quodlibet crimen, & quiuis defectus inducat irregularitatem.*

INTERROGATIO. Quid est irregularitas? *Resp.* Est canonica inhabilitas ad ordines suscipiendos, aut ad susceptos exercendos, è solo iure proueniens. Dixi (*canonica*) quia sunt aliæ inhabilitates iure ipso diuino ad ordines suscipiendos: qualis est inhabilitas fœminarum, & non baptizatorum: licet enim illis conferatur ordo, non fit sacramentum, nec imprimitur character; & ideo hæ inhabilitates appellantur incapacitates, non verò irregularitates. Dixi *à iure proueniens*, quia nunquam imponitur ab homine, vt aliæ censuræ imponuntur, suspensionis scilicet, & interdicti, &c. 1

Int. Quotuplex est irregularitas? *Resp.* Duplex. Vna 2

prouenit

prouenit ex defectu. Altera est delicto. Ita Panorm. *cap. Nisi cum pridem de renunc.* ibi Host. Innocent. & Speculator, *lib. 1. tit. de dispens.*

3 *Int.* Quod est discrimen inter irregularitatem ex defectu, & ex delicto? *Resp.* Magnum sanè. Nam irregularitas ex defectu, ablato defectu sæpè tollitur. Quæ verò est ex delicto, manet semper, donec dispẽsetur in ea. Ita Præpositus. *Can. Miror. d. 50.* Deinde, irregularitas ex delicto impedit, & suscipere ordines, & in eis ministrare; at verò irregularitas ex defectu solum prohibet ministrare in iis, circa quæ deficit. Tertiò. Quia Episcopi possunt dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto, præterquam in ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, non tamen in irregularitatibus ex defectu. Ita Concil. Trident. *sess. 14. cap. 6.*

4 *Int.* Quotuplex est irregularitas ex defectu? *Resp.* Octuplex. Nimirùm ex defectu natalium, originis, liberationis, ætatis, honestæ famæ corporis, animæ, sacramenti. Ita Præpositus. *Can. 1. d. 50.*

5 *Int.* Inducitne irregularitatem quodliber crimen, & quilibet defectus? *Resp.* Minimè. Nisi sit in iure expressum. ita cautum habetur. *cap. Is qui. de sentent. excomm. in 6.* & ibi omnes Doctores.

An in dubio iudicandus sit aliquis irregularis. §. 2.

INTERROGATIO. In dubio estne, quis iudicandus irregularis? *Resp.* Aut est dubium iuris, aut est dubium facti; in dubio iuris, nemo iudicandus est irregularis. Ita Nauar. *cap. Si quis autem de pœn. d. 7. n.* 35. Couar. *tract. de homicid.* & hanc esse decisionem *cap. Is qui de sent. excom. in 6.* vbi affirmat. Card. Tolet. *lib. 1. cap. 51.* In dubio facti, quando nimirùm irregu-

regularitas est in iure expressa, sed dubitatur de facto, an sit tale, quod inducat irregularitatem, quæ in iure expressa est, in quouis foro est quisquam iudicandus, & habendus irregularis, ita *cap. ad audientiam de homic.* vbi apponitur hoc exemplũ. Vulnerauit presbyter quendam de familia sua, qui conualescens à vulnere, grauiore superueniente infirmitate mortuus est, hîc erat dubium de facto, an ex illo vulnere orta fuerit infirmitas, nec ne: si enim certũ esset factum, nempe ortam fuisse mortem ex vulnere, de iure certa erat irregularitas, simile apponitur *cap. Significasti. 2. de homic.* Ita Nauar. Couar. & iuniores Doctores. Optima tamen hac in re distinctione vsus est Card. Tolet. loco proximè allegato. Nimirum etiam in dubio facti, cum irregularitas non inducit periculum animæ, & peccati, si non seruetur, sed solam inhabilitatẽ ad retinenda beneficia, vel officia, quæ quidẽ retineri possunt, sine peccato, tunc quidem neminem iudicandum, nec reputandum in vtroque foro, vt irregularis: est enim contra naturalem æquitatem certam apponere pœnam, vbi incertum est delictum. Secus verò dicendum meritò arbitratur, cum dubium facti inducit irregularitatẽ, quæ si non obseruetur, datur periculum peccandi, vt sacramenta conficiendi cum peccato, &c. quia dubitatur an dignus accedat. & ita conciliat Antiquorum placita admodum discrepantia inter se.

De irregularitate ex defectu natalium. §. 3.

1 *Qui sint tales.*
2 *Quis ex vero matrimonio natus, censetur illegitimus*
3 *Qui ex non coniugatis natus cẽsetur legitimus in iure.*
4 *De eo, qui potest dispensare in hac irregularitate.*

Interro

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex defectu natalium? *Resp.* Omnes illegitimè nati *d. 56. Can. 1. & cap. 1. & vlt. de fili. presb.* siue illegitimitas sit aperta, siue occulta. *cap. Nisi cum pridem. §. non tamen propter quamlibet de renunc.* vbi omnes, quibus contradixit Castro. 2. *lib. de leg. pœn.* Remouetur autem illegitimus, tum propter dignitatem ordinis, tũ propter detestationem criminis paterni, tum propter periculum incontinẽtiæ ex imitatione paterna.

2 *Int.* Quis ex vero matrimonio natus, censetur illegitimus in iure? *Resp.* Qui natus est ex coniugibus postquam eorum vnus factus est presbyter, alter vouit continentiam, qui quidem carnaliter se miscendo, sacrilegium committunt.

3 *Int.* Quis ex non coniugatis natus, censetur legitimus in iure? *Resp.* Qui natus ex soluto, & soluta, cum ipsi postea matrimonium contraxerunt. *cap. Tanta qui filij sint legitimi.* vbi Panorm. *nu. 7.* & Glos. Item Glos. *cap. Innotuit. de elect.* Deinde. Qui natus ex coniugibus tantùm externè putatis coniugibus licèt postea ob litem moram per iudicis sententiam iudicentur, quia in facie Ecclesiæ contraxerunt, non coniuges, & vt tales separentur. *capit. Cum inter qui filij sint legitimi.* Vbi Panorm. aduertit etiam esse censendos legitimos filios, qui nati sunt post litem contestatam, sed non iudicatam, dummodo sit bona fides in vtroque coniuge, aut saltem in vno vt habetur. *cap. Ex tenore qui filij sint legitimi.* Qui quidem omnes habiles sunt ad quoslibet ordines, etiam ad Episcopatum, vt docet Panor. proximè. *num. 7.*

4 *Int.* Quis potest dispensare in hac irregularitate? *Resp.* Episcopus ad minores, & vnum simplex beneficium. *cap. 1. de filiis presbyter. in 6.* Ad maiores verò & ad beneficium curatum solus Papa. *c. 1. de fil. presb.*

in 6. atque etiam ad dignitates, & personatus. *cap. primis de filiis presbyter,* Professio etiam in religione facit habilem ad sacros ordines, non tamen ad prælationes, *cap. 1. de fil. presbyt.*

De irregularitate ex defectu originis. §. 4.

1 *Ex quo defectu oritur hæc irregularitas.*
2 *Quis potest dispensare in hac irregularitate.*
3 *Qui serui manent liberi si ordinentur.*
4 *De Episcopo ordinante seruum, & de aliis ad talem ordinationem concurrentibus.*

INTERROGATIO. Ex quo defectu prouenit hæc irregularitas? *Resp.* Ex seruitute: sunt itaque irregulares mancipia. *d.* 54. per totam, & Extrau. *de ser. non ordin.* Seruus verò intelligitur natus ex serua; nam si natus est ex libera, non est seruus. *cap. Dilectus. de ser. non ordin.* Præterea ante libertatem, & manumissionem; nam post eam ordinari potest. *Can. nulli, distinct.* 54. *cap. 1. de seru. non ordin.* 1

Int. Quis potest dispensare in hac irregularitate? *Resp.* Solus Papa. 2

Int. Qui serui manent liberi, si ordinentur? *Resp.* Omnes, qui quauis via ordinantur, *cap. qui venerab. qui fil. sint legit.* siue dominus consentiat, siue repugnet, ita Hugo citatus à Glossis, & Turrecrem. *Can. frequens. d.* 54.

Inter. Qua pœna afficitur Episcopus ordinans, & præsentator, & testes, seruum offerentes ordinandum? *Resp.* Si Episcopus præsentator, & testes nouerant seruitutem, & contradictionem domini, restituent duplum, duo scilicet seruos aut duorum pretium. *Can si seruus. 1. d.* 54. quod duplum restituet ex tribus ille, vel illi, qui seruituris conscij ad ordines 3

concur

concurrerunt. Si verò seruus Episcopum fefellit, præsentatorem, & testes: solus seruus tenetur reddere domino suum peculium; quod si non habeat, tenetur seruire domino in diuinis & spiritualibus officiis, aut honestis cóuenientibus sacerdoti. *Canon. frequens d.*54. quod si in hoc contumax fuerit, degradabitur & seruiet domino secundùm D. Anton. *3. p. tit.*28 *c.*6. §.6. cum Innoc. Raim. & Gof. quos refert.

De irregularitate ex defectu ætatis. §. 5.

1 *Qui sint tales irregulares.*
2 *Qua pœna punitur talis ordinatus.*
3 *Quis potest in hac irregularitate dispensare.*
4 *De pœna Episcopi talem irregularem ordinantis.*

Postulabat ordo adnumeratæ multitudinis irregularitatum, vt post irregularitatem ex defectu originis te interrogarē de irregularitate ex defectu liberationis: sed quia hæc parum est in vsu, illam libens omitto: præcipuè, quia scio te meminisse de ea satis agere Cardin. Tolet. *lib.* 1. *cap.*54. Dic igitur.

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex defectu ætatis? *Resp.* Ad primam tonsuram, minores septennio *cap. Nullus de temp. ordinant. lib.* 6. Ad acolithatum, minores duodecimo anno completo. *Can in singulis d.*77. Ad subdiaconatum, minores vigesimo secundo. Ad diaconatum, minores vigesimo tertio. Ad presbyteratum, minores vigesimo quinto inceptis, Ita Conc. Trident *sess.*23. *cap.* 12. Ad Episcopatum verò minores trigesimo anno completo, *ca. Cum in cunctis de elect. in.*6.

Inter. Qui ante hanc legitimam ætatem ordinatur, qua pœna punitur? *Resp.* Suspensionis, vsque ad legitimā ætatē, qua superueniente, non cessat suspensio per nouum ius Extrauag. Pij II. quæ omnes, qui sacrum

sacrum ordinem ante legitimam ætatem præsumut-
cipere, ipso iure suspendit, ita vt si illum exerce-
ant, fiant irregulares, nec possunt etiam superueni-
te ætate exercere illum, ante absolutionem à sus-
pensione. Quæ extrauagans, comprehendit solos
præsumentes, non autem ignorantes ætatis defectũ
vt recte aduertit Cardin. Tolet. *lib. 1. cap. 55.*

Int. Quis dispensat in hac irregularitate? *Resp.* So- 3
lus Papa. *cap. Nullus de temp. ordin. in 6.* Gloss. Clemẽ.
vnic. de etat. & qualit.

Int. Qua pœna punitur Episcopus, qui sacrum 4
confert ordinem ante legitimam ætatem? *Resp.* Su-
spensionis. *cap. Vt non est compositio. de temp. ord.* vbi
Barbosa notat non esse ipso iure suspensum, sed su-
spendendum, quem sequitur Tolerus proximè.

De Irregularitate ex defectu bonæ famæ. §. 6.

1 *Qui sunt tales irregulares.*
2 *Quotuplex est infamia.*
3 *Quis dispensat in hac irregularitate.*

INTERROGATIO. Qui sunt hac irregularitate 1
innodati? *Resp.* Infames. *d. 33. Can. laici, & d. 51. Can. qui in aliquo, & 6. qu. 1. Can. infames.*

Int. Quotuplex est infamia? *Resp.* Duplex, alia 2
iuris, alia facti. Ita Gloss. 3. *q. 7. Can. infames. §. porro & 2. q. 7. Can. ipsi Apostoli, &* Doctores communiter. Iuris verò, aut est legalis, aut est canonica, hæc est, aut per leges posita, aut per sacros Canones stabilita. Infamia facti oritur ex aliquo delicto graui, & notorio, propter quod delinquens, apud graues & bonos viros malè audit, eiusque mala opinio concepta est. 3

Int. Quis potest in hac irregularitate dispensare?

Resp. Papa potest omnem infamiã iuris, etiam ciuilis tollere à quocunque clerico, & etiam à laico, sibi subiecto, atque etiam non subiecto, si illius ministerio indiget. Ita Innocent. Panorm. Hostiens. *cap. Cum te. de sent. & re iud.* Geminian. & Præpositi. *q. 3. Can. Euphemium.* Tolet. proximè.

De irregularitate ex defectu corporis. §. 7.

1 *Ex quo defectu oritur hac irregularitas.*
2 *Quis est iudex huius defectus.*
3 *Quis dispensat in hac irregularitate.*
4 *An sublato defectu, tollatur hac irregularitas.*
5 *De Hermaphrodito.*
6 *An liceat sextum digitum amputare.*

1 INTERROGATIO. Quis defectus corporis inducit hanc irregularitatem? *Resp.* Sit hac in re *Prima* regula. Inducit hãc irregularitatem omnis defectus, siue in membro, siue in membri parte qui infert inhabilitatem, nempe qui impedit ministerium ordinis; aut inducit notabilem deformitatem, aut generat scandalum, & abominationẽ. Ita Anton. Butreus *cap. vltim. de corpor. vitiatis.* deducitur ex *cap. Nonnullis de clerico ægrot.* & ex *tit de corp. vitiatis*, & canonibus alijs. *d.* 55. Facit autem hic defectus irregularem ad illum ordinem, vel ad illud ordinis exercitium, quod propter illum defectum fieri nequit. *Secunda* regula. Quando huiusmodi vitia sunt occulta, quia scilicet ex ijs non oritur deformitas, neque scandalum, nec debilitas ex ijs, nulla inducitur irregularitas. Vnde qui in pedibus careret pollice, aut digitos haberet deformes, nõ esset irregularis neque etiam ille, cui virilia desunt, siue quia in cunabulis sectus est, *c.* 3. *de corp. vitiatis*, siue quia ob infirmitatem à medicis illi abscissa sunt. *c.* 5. eodem titul. & *Can. si quis per ægritud. d.* 55. Etiamsi ipse met

met sibi per ægritudinem abscideriť, vt dicit Innocent. *ca. Significauit de corp. vitiatis*, siue quia sic natus est, vel in persecutione cęsa ei sunt. *Can. Eunuchus. d. 55.* Nec opus est virilia in puluerem redacta secũ portare, vt imperitum vulgus arbitratur, sicut notat Gl. *Can. Eunuch. d. 55.* Et Anchar. *ca. 3. de corp. vitiatis.* & Ioan. Andr. cum alijs, Regula tertia, Abscissio membri, quæ ex culpa propria est inducit irregularitatem, etiam in eo casu, quando defectus solus, si ex culpa non esset, non inferret irregularitatem. Vnde qui sibi virilia amputauit, aut se castrauit etiam zelo castitatis, etiamsi occultè fecerit, irregularis est, *Can. si quis abscidit. d. 55.* & *cap. Significauit de corp. vit.* Similiter, qui partem digiti sibi exira. & indignatione amputauit, est irregularis. *d. 55. Can. qui partem*, etiamsi sit talis digitus, cuius defectus, nisi culpa esset, non faceret irregularem. Partẽ autem minorem dimidio intelligendam affirmat Toletus *lib. 1. cap. 58.* membrum verò etiam occultũ, vt digitum pedis. Dubitari tamen solet, an ad inducendam huiusmodi irregularitatẽ necesse sit, vt abscissio ex culpa sit publica. Negatiuè respõdent Anton. cum Hostiensi. *cap. 3. de corp.* aiúntque incurri hanc irregularitatem solùm, cum notorium est hominem seipsum scidisse, & hanc opinionem sequitur Anchar. *cap. 1. de corpor. vitiat.* & Gonsal. *ca. 2. eodem titul.* Oppositum arbitratur verum Card. Toler. eámq; æquiparat abscissioni, & occisioni occultæ alterius tertij, quę licet occulta facit abscindentẽ irregularem, & ira appellatur talis homicida sui, *Can. si quis abscidit d. 55.* Itaque mutilator sui ex ira, & passione, irregularis est.

Inf. Quis iudicaturus est de istiusmodi inhabilitate, & deformitate, irregularitatẽ inducente? *Resp.* 2

Episcopus. Ita Innocent. *cap. 1. de corp. vit.* deducitur-que ex *cap. 2.* eiusdem tituli.

3 *Int.* Quis dispenſat in hac irregularitate? *Resp.* Solus Papa. Ita Innoc. *c. 1. de corp. vitiat. c. Cum æternit. de re iud. in 6.* Anchar. *cap. Signif. de corpor. vit.* & Præpos. *Can. non conſidat. dist. 50.* & ibidem Archidiac.

4 *Int.* Sublato huiusmodi defectu, & deformitate, tollituríne irregularitas absque alia dispensatione? *Resp.* Tollitur. Ita Præpos. *Can. ex præmissis d. 50. n. 9.*

5 *Interrogatio.* Quid censes de Hermaphrodito? *Resp.* Si in eo plus viget sexus fœmineus, ordinari nõ potest. Ita Gloss. *Can. si testes. §. Hermaphr. 4. qu. 3.* quia vt sic non recipit characterem, quemadmodũ fœmina, secundùm D. Anton. *3. p. tit. 18. cap. 6. §. 5.* Sylu. & Tabiena. Si verò in eo æquè viget vterque sexus, quantùm ad ordines pro fœmina reputari debet. Ita Præpos. *Can. si testes. 3. q. 4. §. eodem* cum Hugone, & Cardin. quos citat. Idem tenet Torrecr. Si verò in eo magis viget sexus virilis, licèt charactéris capax sit, tamen irregularis est, propter deformitatem monstruositatis, quæ licèt sensibus nõ pareat, tamẽ cogitationi semper occurrit. Ita Anton. & Sylueſt. citati, deducuntque ex *Can. illiteratos. d. 36.* & *Can. vlt. d. 49.* Et ideo propter populi scandalum ordinandus non est, vt ait Archidiacon. *17. quæst. 1. Cardiaconissam.*

6 *Int.* Licetne absque irregularitatis nota, sexto digitum amputare ad virandam deformitatem? *Resp.* Licet. Ita Gemian. & Præpos. *Can. qui partem. d. 55.* Innocent. *cap. Signif. de. corp. vit.* quemadmodum licet alia superflua, vt callum, verrucam, & similes tumores amputare, & digitum extrahere, quia sextus digitus non est membrum, nec pars membri, vt manifestum est, sed superfluitas naturæ.

De

De irregularitate ex defectu animæ. §. 8.

Qui sunt tales irregulares.
De temporis interuallo ad probationem sanitatis è morbo caduco.
De filiis conuersorum recenter ad fidem è Paganismo, & Iudaismo.
Quid in iure appellatur longum tempus.
Quis potest dispensare in hac irregularitate.

INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex defectu animæ? *Resp.* Dæmoniaci, insani, lunatici, morbo caduco affecti, ita Gelasius. *d.* 33. *Can. vsque.* 10. & ibi Gloss. quanquam. D. Anton. 3. *par. tit.* 28. *cap.* 5. & Nauar. *cap.* 27. *num.* 203. appellat hos irregulares ex defectu corporis. Atque in primis dæmoniaci, siue vt appellant, energumeni, seu arreptitij, si non sunt promoti, nunquam sunt promouendi, licèt semel tantum vexati, ad pristinam redierint libertatem. *Can. maritum. can. Clerici. d.* 33. & Gloss. *can. communiter.* eadē distinctione affirmat hoc esse sine contradictione. Si verò iam erant promoti ad minores: cùm vexati sunt, etiā sani, & omnino liberati, ad maiores nunquam ascendent. *Can. clerici. d.* 33. & ibi Gloss. Si verò iam erant promoti ad maiores cùm arrepti sunt, & postea liberi apparent, expectandum tempus ad probandam perfectam liberationem, qua obtenta, & probata possunt ministrare altari *Can. communiter. d.* 33. & ibi Gloss. Hugo. Geminia. & Præposit. & Archid. Probatio autem fiat per annum, & ab Episcopo. ita Tolet. *lib.* 1. *ca.* 58. Insani, lunatici, morbo caduco laborantes, quos appellant epileptici, si promoti non sunt, nunquam sunt promouendi. *Can. maritum. d.* 33. & est com-

munis sentent. Si iam promoti sunt, & adhuc laborant morbo, non permittuntur ministrare. *ca. Pasquo. d.* 33. si verò iam sunt omnino sani, probantur post vnum annum ab vltimo malo, & permittuntur ministrare in susceptis. 15. *quæst.* 1. *Can. si quis.* § *fecit ergo.* Si verò non est omnino liberatus à morbo caduco, & frequenter illo laborat, non permittitur ministrare. 7. *quæst.* 2. *Can. in tuis.* Si autem rarò illa ægritudine laborat, sed cum corripitur cadit cum vocis amissione, & spumæ iactatione, non est permittendus ministrare. 7. *qu.* 1. *Can. illud.* & Glo. *Can. communiter. d.* 33. & est communis sententia. Secus verò dicendum, si rarò laborat: & cum cadit, cadit blandè, tunc enim permittendus est ministrare. 7. *qu.* 1. *Can. illud.* Idem dicendum de lunatico, & amente, si cùm cadit rarò, non facit turpes corporis motus.

2 *Int.* Dixisti, ad probationem sanitatis supra dictæ, requiri tempus vnius anni, videtur id contradicere *canon. Nuper* 7. *quæst.* 2. vbi sola triginta dierum probatio exigitur. *Resp.* Canonem citatum procedere de eo, qui negabat talem morbum fuisse vnquam passum: & tunc ad probationem facti, sola illa probatio exigebatur. Nos verò locuti sumus de eo, qui sine dubio morbum passus est. Ita Gloss. *Can. nuper cit.* & Toletus. *lib.* 1. *capit.* 58. vbi Doctorum placita ad placidam componit pacem. Sunt præterea irregulares ex defectu animæ Neophiti, id est, nouiter ad fidem conuersi. *d.* 48. *Can.* 1. *&* 2. *& Canon. qui in aliquo. d.* 51. irregulares, inquam, ad maiores ordines, non ad minores. Ita Geminian. *Can. prohibentur*, Archidiacon. & Præpositi. & Turrecrem. *Can. quoniam d.* 48. & colligitur ex *Canon. quicunque. dist.* 77. Nec item sunt irregulares ad maiores, longo post

post tempore probata fide eorum, & erga Ecclesiam amore.

Int. sunt ne reputandi pro neophitis filij conuer- 3
sorum ad fidem, baptizati in infantia? *Resp.* Minimè ita Turrecr. *Can. prohibentur. dist.* 48.

Int. Quod spatium appellabitur longum tempus? 4
Resp. Decem annorum. Sunt præterea irregulares ex defectu animæ illiterati. *d.* 36. & *d.* 51. *Can. qui in aliquo* & *d.* 55. *Can. pœnitentes.*

Int. Quis potest dispensare in hac irregularitate? 5
Resp. Cum neophitis nouiter conuersis solus Papa. ita Tolet. *lib.* 1. *cap.* 59. Cum illiteratis, qui nec legere sciunt, ad primam tonsuram, Episcopus. *cap. Nullus de temporib. ordin. in* 6. notantq; Geminian. Præpos. & Archidiac. *Can. non confidat. d.* 50. nunc iam res est certa ex Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 4. Ad maiores verò ordines solus Papa, &c.

De irregularitate ex defectu sacramenti. § 9.

1 *Qui sunt irregulares ex hoc defectu.*
2 *Quid est bigamia.*
3 *Quotuplex est bigamia.*
4 *An sit dicendus bigamus, qui virgini à se antea compressæ nupsit.*
5 *An sit bigamus, qui inter accusandum adulteram uxorem, eam cognouit.*
6 *An sit bigamus, qui cognouit adulteram, ignorans adulteram.*
7 *An sit bigamus, qui cognouit adulteram à se talem certo cognitam ex occasione coactæ habitationis.*
8 *An sit bigamus, qui bis contraxit, invalidè tamen cum secunda.*

9 *An sit bigamus, qui inualidè contraxit cum corrupta, & consummauit.*

10 *Occurritur difficili argumento contra nouam propositionem.*

11 *Qui dispensat in hac irregularitate.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex hoc defectu? *Resp.* Sunt bigami. *c. debitum. de bigamis.*

2 *Int.* Quid est bigamia? *Resp.* Est multiplicatio nuptiarum.

3 *Int.* Quotuplex est bigamia? *Resp.* Triplex. Vera, interpretatiua, & similitudinaria. **Vera** est, cum reipsa interueniunt multæ nuptiæ. **Interpretatiua** est, cùm quis contraxit cum vidua, aut corrupta, aut cognouit vxorem, quæ post matrimonium commisit adulterium. **Similitudinaria** est, cum quis post votum solemne castitatis contraxit cum aliqua. *Can. quotquot. 27. qu. 1.* Vel cum quis viuente adhuc propria vxore contrahit cum alia. *cap. nuper. de big.* Vtraque bigamia facit irregularem. Est itaque bigamus, & irregularis, qui plures successiuè duxit vxores legitimas. *Can. qui sine crimine. d. 26.* siue vnam ante baptismum, alteram post. *Canon. acutus. d. 26.* siue vtramq; ante baptismum. *Canon. vna. d. 26.* siue vtramque post baptismum. *Can. mariuum. d. 33.* Ad hanc speciem bigamiæ contrahendam requiritur, vt cum vtraque habita sit copula carnalis. Inquiunt Doctores ex *cap. Debitum de bigamis.* Est bigamus, & irregularis, qui contraxit cum vidua iam à primo marito cognita, & eam cognouit carnaliter. *Can. cauendum est. d. 34. & ca. 2. de bigam.* quanquam viduam non duxerit, & cognouerit ante baptismum. *Can. si quis viduam. d. 34.* Est bigamus irregularis, qui duxit & cognouit corruptam ab alio. *Can. qui in aliqua. d.*

51. C

51.& *Can.curandum est.d.*34.Hæc irregularitas contrahitur, licèt maritus ignorauerit vxorem iam esse ab alio cognitam.Ita notat Pan.*c. super eo. de bigam. n.*7.& Gloss.*Can.nemo.d.*32. & est communis sententia. Est præterea bigamus,& irregularis,qui cognouit vxorem, post vxoris adulterium. *Can. si cuius. Can.si laicis.d.*34.

*Int.*Estne bigamus, qui corrupit virginem,& postea cum ea contraxit?*Resp.*Minimè. Ita communis sententia, Hostien.in sum.*tit.de bigam.*§. *circa.qu.*6. & *cap.sanè.*1.*de cler. coniug.* Archid. *d.* 32. *Can nemo.* Panorm. *cap. Debitum. n.* 2.*de bigam.*Gloss. *cap.sanè de cler.coniug.*Gofred.*de bigam.n.*5.D. Thom. in 4 *d.* 27.*q.*3.*art.*1.*qu.*3.*art.*2.& alij. 4

*Int.*De eo,qui cognouit vxorem adulteram, tria te rogo. I. Estne bigamus, qui inter accusandum vxorem de adulterio, eã cognouit carnaliter? *Resp.* Maximè.Ita Gloss. *Can.si cuius d.*34.& ibi Turrec.& Gofred.*de bigam num.*9. 5

Int. Rogo II. Estne bigamus, qui adulteram cognouit ignorans adulterium?*Resp.*Maximè.Ita communior Doctorum pars cum Panorm.*cap. Super eo. de bigam.*quam sequitur Toler.*lib.*1.*c.*66.Vbi discrepantes refert opiniones. 6

Int Rogo III. Estne bigamus,qui coactus ab Ecclesia habitare cum vxore, quam ille solus maritus scit fuisse adulteratam, eã cognouit?*Resp.* Communis opinio respondet affirmatiuè. Ita de irregularitate latè.Cap.Toler.*lib.*1.*cap.*60. 7

Int. Quid censes asserendũ,cùm quis validè contraxit cum Berta, & ea mortua contraxit cũ Theodora inualidè,dicendus ne bigamus,& ideo irregularis?*Resp.*Archidiaconus. *Can.cognoscamus.*34.*d.*negat, cum quis secundum matrimonium nullum cõ- 8

traxit, & consummauit (nam sine copula nulla bigamia cõtrahitur, vt notat Toletus proximè) ignoranter. Affirmat tamen Hostiensis in sum. *de bigam. numer. 5.* & Panorm. *cap. Nuper, de bigam.* deducunt; ex *cap. Nuper.* allegato, deducta paritate rationis in hoc, atque in cæteris textus. Eos sequitur Toletus *lib. 1. cap. 61.* Itaque qui bis contraxit, & consummauit, siue vnum matrimonium fuerit validum, alterum inualidum, siue vtrumque inualidum, bigamus est. Ita communis Doctorum sententia. Innocent. *cap. Nuper. de bigam.* Hostiens. in sum. *de bigam. num. 1.* D. Anton. *3. p. tit. 28.* cap. cum pluribus, quos referunt locis citatis.

9° *Int.* Estne bigamus, qui nulliter contraxit cum vidua, aut corrupta, & consummauit matrimonium? *Resp.* Negat Nau. *in sum. c. 27.* Affirmat tamẽ Hostiens. *in sum. de bigam. n. 3. §. quot sunt species.* & *cap. 1. de bigam.* Gofred. *in sum. de bigam n. 10.* eos sequitur Toletus proximè, affirmãs esse communem opinionem. Quia generaliter vbi matrimoniũ de iure celebratum induceret irregularitatem, etiam de facto eandem infert, & ita Rota *decision. 1. de bigam.* aliàs. 457. definiuit de clerico in minoribus, qui nulliter contraxerat cum vidua.

10 *Int.* Verùm obiectio occurrit non contemnenda. Nam superiùs diximus nullam esse irregularitatem inducendam, quæ non sit expressa in iure; hæ verò irregularitates proximæ non sunt expressæ, in *cap. Nuper.* ex cuius textu eruuntur. Nam sola fit mentio duorum casuum. Nempè quando est nullum secundum matrimonium, quia viuebat prior vxor, aut quando celebratum fuit ab eo, qui habebat ordinem sacrum post mortem prioris coniugis? *Resp.* Respondet Cardin. Tolet. *lib. 1. cap. 61. §. tertium dubium*

dubium, expressum dici in iure id, quod continetur sub expressa ratione legis, & ita accidit in nostro casu.

Ini. Quis potest dispensare in hac bigamia ex de- 11
fectu? *Resp.* Dico *primo.* Papa dispensare potest cum quocunque bigamo ad omnes ordines maiores & minores, & ad quascunque dignitates. Ita D. Thom. 4. *sent. d.* 27. *quæst. & art.* 7. Archid. *Can. lector.* & ibidem Turrec. qui omnes allegant, & probant sententiã D. Tho. dicuntq; esse cõmunẽ. Ratio est, quia omnis irregularitas est introducta iure positiuo quamquam iam à tempore Apostolorum, vt cõstat ex D. Paulo, & notat Tolet. *lib.* 1. *ca.* 62. Dico *secundò.* Difficilè Papa dispensat cum bigamo vero; facilius autem cum bigamo interpretatiuo.

Dico *tertiò.* Non potest Episcopus dispensare, ad maiores ordines cum bigamo, siue vero, siue interpretatiuo. Ita Hostiens. *in sum. de bigam.* in fine. Præpos. & Gem. in *Can. lector. d.* 54. Panor. *cap. Super eo. de bigam. n.* 5. in fine, & satis probatur per *cap. Super eo, & ca. Nuper. de bigam.* Nec itidem potest Episcopus dispẽsare, vt in susceptis maioribus ministrent. *c. Super eo* citato. Neq; iridem ad maiorẽ, etiã primã tonsuram. Ita Panor. *c. Super eo de bigã. n.* 5. in fine. Præpos. & Gemin. *Can. lector. d.* 34. Nouissimè Tolet. citato loco, vbi affert pro se Congregationẽ Conc. Trident. *sess.* 23. *c.* 17. & sententiã Sixti Quinti, qui Episcopum dispensantem cum vero bigamo, qui duas successiuè duxerat vxores, ad primam tonsuram, & beneficium simplex, iudicauit ipso iure suspensum ab ordinum collatione, dispensatũ autẽ ab exercitio ordinis suspensum, & beneficij nullam fuisse collationem, nec fructus suos fecisse. Nec itidem potest Episcopus dispensare cum bigamo ve-

ro,

ro, aut interpretatiuo, vt in minoribus susceptis ministret. Ita Doctores citati.

De irregularitate ex delicto hæresis. § 10.

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex delicto hæresis? *Resp.* Hæretici, & Apostatæ, qui in hæresim exteriorem lapsi sunt. *Canon, qui in aliquod.* 50. Deinde, Hæreticorum, & Apostatarum credentes, fautores, & defensores. *cap. Statutum 2. de hæret.* Item omnium supradictorum filij, etiam si crimina parentum imitati nō fuerint. *cap. Statutum 2. de hæret.* Itidem filij Iudæorum conuersorum, qui postea ad Iudaismum reuersi sunt *cap. Contra Christianos de hæret. in 6.* & ibi Gloss. Itidem omnium supradictorum nepotes *cap. Statutum de haret.* Vbi Gloss. & Rebuf. in praxi *de modis amit. benef. num.* 26. ita explicant, quando pater est hæreticus, vel fautor, vel aliquis nominatorum, tunc filij, & filiorum filij sunt irregulares, non autem filij filiarum: quando autē mater est hæretica, vel fautrix, vel aliqua ex prædictis, filij tantum sunt irregulares, non autem filij filiorum. Pro filiis hæreticorum, & prædictorum intelliguntur, quicunque, & quouis modo illegitimi. Ita Glos. *cap. Statutum de hæret.* & ibi Ioan. Andr. Hæretici verò, & alij prædicti, intelliguntur ij, qui tales esse, aut tales mortui fuisse probantur. Nam si sunt emendati, & in Ecclesiam iterum, vt filij reuersi, ipsi quidem manent irregulares, sed non eorum filij. Ita *cap. Statut.* alleg. Filij relapsorum, qui relapsi iam pœnitentes propter solum relapsum morte damnati obiēre, non sunt irregulares. Ita Gloss. *cap. Statutum. de hæret. qui credentes è viuis decedunt.* Filij hæreticorum, qui ante parentum crimen ordines

ordines suscepterunt, non priuantur ordinum exercitio. ita Gloss. *Can. satis. peruersum. d.* 56. communiter recepta. Neque amittunt beneficia, quæ ante crimen obtinuerunt. Ita & prædicta Gloss. & Panormit. *cap. Vergentis, de hæret.* est communis opinio.

De irregularitate ex delicto, circa baptismi sacramentum. §. 11.

INTERROGATIO. Qui sunt irregulares hac irregularitate? *Resp.* In primis, qui sciẽter bis, aut pluries baptismum suscepit *Can eos quos. de consecr. d.* 4. nec ad primam tonsuram admittuntur. *Can. cõfirmandum. d.* 50. Deinde rebaptizati ignoranter. *Can. qui bis de consecr. d.* 4. quæ verò ignorantia requiratur. docet Tolet *lib.* 1. *cap.* 64. Quam controuersiam omitto, quia ad praxim parum prodest. Præterea. Qui bis contulit baptismum. Ita Doctores communiter ex *cap.* 2. *de apostatis.* Non tamen sub conditione, vel etiam cum ignorantia crassa. Quia iste nõ dicitur rebaptizare. ita Nauar. sup. & Toletus proximè citatus. Quartò, qui baptizatus est ab hæreticis in adulta ætate. *Can. qui in qualibet.* 1. *q.* 7. secus si in ætate infantili ante vsum rationis. 1. *q.* 4. *Can. placuit. & Can qui apud.* Vltimò, qui per multum tempus, distulit baptismum. *Can.* 1. *d.* 57.

De irregularitate circa ordinum susceptionem. §. 12.

INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex hoc delicto? *Resp.* In primis qui excommunicatus maiori excommunicatione ordinem aliquem maiorem vel minorem suscipit. *c.* 1. *de eo, qui fur. ord. susc. c. cũ illorum. de sent. excom.* Dixi maiori excommun. quia excommunicatus minori excommunicatione, non efficitur

efficitur irregularis. Neque ab hac irregularitate excusatur, qui habet ignorantiam iuris huius, vt notat Tolet. *lib.* 1. *cap.* 65. Deinde fit irregularis ille, qui suscipit ordines ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui. *cap.* 1. *de ordin. ab Episc. qui. renunc. Episcop.* Dixi Episcopatui, hoc est, dignitati Episcopi, quia, qui solo loco renunciauit, potest rogatus ab alio Episcopo suos ordinare maiori, vel minori ordine. Dixi, rogatus, quod intellige ad conferendos maiores ordines: nam licèt quis habeat sui Episcopi literas (appellant, reuerendas) irregularis est, si ordines suscipiat à tali Episcopo, qui loco renunciauit. Terriò. Manet irregularis, qui ab Episcopo excommunicato ordines suscipit, si etiam ignoranter acceperit, id est, ignorans Episcopum esse excommunicatum. *cap. Cum Clericis de ordin. ab Episc. qui renun. Episc.* intelligo verò id, de ignorantia crassa. *Can. ord.* 9. *qu.* 1. Quartò. Manet irregularis, qui suscipit ordines minores cum subdiaconatu vno die, *c.* 2. *de eo, qui fur. ordin. susc.* & ille, qui vno die duos factos ordines suscipit. *cap.* 3. *de eo, qui fur. ord. susc.*

De irregularitate contracta in ministerio ordinis. §. 13.

1 INTERROGATIO. Qui fit irregularis hac irregularitate? *Resp.* In primis, qui exercet actum ordinis, quem non habet, actum, inquam, ordinis solemniter. Est autem actus proprius ordinis solemniter celebratus, quem laicus in ea solemnitate exercere non valet, vt cantare Epistolam in missa cum manipulo, Euangelium cum stola, baptizare solemniter, audire confessiones, Missan dicere, aut alia sacramenta conferre. Ita Panor. *cap.* 1. *de cler. non ord. minist.* Ita Sylu. *verb. irreg.* §. 14. D. Anton. 3. *p. tit.* 2.

tit. 28. *cap.* 1. §. 1. quem male in oppositum citat Nauar. *cap.* 27. *numer.* 242. vt aduertit Tolet. *lib.* 1. *cap.* 66. Consuetudo tamen obtinuit, vt actus minorum ordinum quomodolibet à laico exerceantur, & ideo, qui eos exercet, nō incurrit irregularitatē, sicut ille, qui exercet actum iurisdictionis, quam non habet, vt Doctores aduertunt. Deinde fit irregularis, qui maiori excommunicatione innodatus, actum ordinis, quem habet, solemniter exercet, vt si celebrat; si cum stola cantat Euangelium, &c. Ita Doctores communiter ad *cap.* 2. *de cler. excommun. interd. ministr.* Hostien. And. Panormitan. & alij. Hanc tamen irregularitatem non incurrit, qui cum ignorantia probabili ministrat, secus si cum ignorantia crassa. *cap. Apost. eodem tit.* Actum verò ordinis intellige etiam minoris. Ita Panormit. *cap. si quis Presbyter. eod. tit.* Iam tamen vsu receptum est, vt omnem actum minorum ordinum laicus exerceat, vt clericus. Idem dicendum est de suspenso maiori suspensione ab officio celebrante, aut actum ordinis solemniter exercente, atque de excommunicato. *c.* 1. *de sentent. excommun. in* 6. *& cap.* 1. *de sent. & re iud. in* 6. licet ignorantia crassa ignoret se esse excommunicatū. Dixi, maiori suspensione, quia suspensus minori suspensione, talia exercens, non fit irregularis, vt dicit Panor. *c. Si celebrat. de cler. excommunicato minist.* Idem dicendum de deposito, & degradato. Dixi, suspensus ab officio, quia suspensus à beneficio celebrans, non fit irregularis. ita Panor. *cap. Nisi cum pridem de renun. num.* 19. & Glo. *c. Latores. de cler. excom. minist. verſ. ab officio.*

Dg irregularitate ex homicidio, & mutilatione. §. 14.

1 Quid

1 *Quid est homicidium.*
2 *Quid est mutilatio.*
3 *Quid in corpore humano apellatur membrum.*
4 *An digitus appellandus sit membrum.*
5 *De auricula.*
6 *De mamilla.*
7 *Corollaria deducta ex definitione mutilationis.*
8 *An ex mutilatione oriatur æqua irregularitas, atque ex occisione.*
9 *Quot modis sit Homicidium.*
10 *De clericis accusantibus criminosos.*
11 *De ratihabitione, & amissione.*

1 INTERROGATIO. Quid est homicidium? *Resp.* Est priuatio vitæ corporalis humanæ.

2 *Int.* Quid est mutilatio? *Resp.* Est abscissio alicuius membri, aut partis membri humani, cum realiter à reliquo corpore separatur.

3 *Int.* Quid est membrum in corpore humano? *Resp.* Est in corpore humano pars, quæ in eo distinctum habet à reliquis officium.

4 *Int.* Estne digitus dicendus membrum? *Resp.* Affirmant Caiet. 2.2. *q* 65. *art.* 1. Sot. 5. *iust. q.* 2. *art.* 1. Oppositum sentiunt maior Canonistarum pars. Barth. *lib.* 2. *ff. de publ. iud.* Parnormitan. *c. de diacono. uer. non. &c. Cum illorum. de sent. excommun.* Ioan Andr. *cap. ex iniuncto. de hæret.* cum aliis multis. Ac proinde qui digitum abscindit, non fit irregularis, & hæc est communis Canonistarum sententia, inter quos multi, qui digitum habent pro membro, negant esse membrum ad irregularitatem inducendam.

5 *Int.* Quid censes de auricula? *Resp.* Negat Couar. Affirmat tamen Speculator. *tit. de dispensat. matrim. irregul. §. iuxta* in fine.

6 *Int.* Quid censes de mamilla in fœmina? *Resp.* Ne-

ga-

gat Couar. sup. Affirmat tamen Tolet. *lib. 1. cap. 77.* arbitraturq; habere in corpore humano distinctum officium.

Int. Ex definitione mutilationis, quid deducitur? 7
Resp. In primis, per vulnerationem cum quacunque sanguinis effusione, vbi non est mors, nec mutilatio membri, non induci irregularitatem, vt notauit Panormitan. *cap. de diacon. qui cler. ver. noue. & cap. Clericis. ne cler. vel monach.* Deinde, qui membrum debilitat alterius, sed non abscindit, licèt illud reddat impotens ad suum munus exercendum, non dicitur mutilare; ita cum communi Panorm. *cap. De diacono & cap. Clericis citatis. Præpositi. ibidem* Felyn. *cap. Cuius illorum. de sent excommun.* Francus. *cap. Is qui. de sentent excommun in 6.* Quam opinionem latè probat Toletus proximè. Et ideo qui alium excæcat, sed oculum non foras eruit, non est mutilator. Neque qui homini mortuo abscindit membrum aliquod. Neque, qui fœtum, antequam animetur, occidit: animatur verò in visceribus maternis, quadragesimo die, si est mas. Octogesimo, si est fœmina. Ratio est manifesta. Quia nec separat membrum à corpore, qui alium solummodò excæcat, neque priuat vita sensibili humana, qui vel membrum hominis mortui præscindit, aut fœtum non animatum enecat: vt patet ex Philosophia.

Int. Sequiturne ex vtraque irregularitas? *Resp.* Parem fecerunt intra mutilationem homicidio, qui enim occidit, aut mutilat, siue licitè, siue illicitè, irregularis est. *Clem. si furiosus. de homicid.* Verum multò diuersa irregularitate, quia qui occidit, aut mutilat iustè, vt cùm ministri iustitiæ occidunt, aut mutilant malefactores, vel cùm quis aggressorem occidit, aut interimit, fit irregularis ex defectu lenitatis, 8

(ita appellant) qui occidit, aut mutilat iniustè, fit irregularis ex delicto.

9 *Int.* Quot modis fit homicidium? *Resp.* Tribus. Voluntate, necessitate, aut casu. Voluntate verò fit, aut iustè, aut iniustè. Iustè fit; cum quis auctoritate publica fungens, malefactores, aut interficit, aut interfici facit, vt tortores, iudices, testes. Sed magnopere aduertendum est, requiri in iudice, aut publico ministro occidente iustum animum, est autem iustus animus, cùm amore iustitiæ, & non zelo vindictæ occiditur malefactor, aut hostis communis, 11. *quæst.* 4 *Can. ea vindicta. & 23. quæst. 5. Can. minister.* vbi Archid. id adnotat. & 23. *quæst.* 8. *Can. quicunque,* & ibi Gloss. & 11. *qu.* 3. *Can. Episcop. presbyter.* & ibi Doctores. Si enim occidat animo vindictæ, fit irregularis ex delicto, sed cum limitatione, quam recte Tolet. *lib.* 1, *cap.* 74 adiunxit, scilicèt, quando principaliùs occidit, quia priuatum inimicum occisurus, licèt non fungeretur auctoritate publica. Necessitate fit, quando quis coactus necessitate, ad defensionem mouetur iniustè oppressionis, aggressorem occidit. Potest autem defendere, vel vitam propriã, vel vitam proximi, vel bona temporalia. Potest autem quis defendere vitam propriam occidendo, vel mutilando vel cum moderamine inculpatæ tutelæ, quando scilicet nulla alia ratione potest mortem, aut mutilationem propriam euitare, quàm occidendo, vel mutilando, vel non seruato moderamine inculpatæ tutelæ, quia nimirum poterat aliter effugere manus aggressoris. Dico igitur 1. Cùm quis seruato moderamine inculpatæ tutelæ alium occidit, vel mutilat, nec peccat (nisi faciat ex odio, aut vindicta) quia iure naturali vi vim repellere licet; nec manet irregularis. Clemen. *Furiosus. de homicidio.*

homicidio. Etiam si sit persona Ecclesiastica, vt ibi manifestè declaratur. Dixi, vitam propriam, quia si quis occidit ad euitandam propriam mutilationem, quam non nisi occidendo inimicum euitare potest, licet non peccet, manet irregularis ex defectu, hoc dictum diserte probat Tolet. *lib.* 1. *cap.* 74. Quia per *Clem. Furiosus.* citatam sola irregularitas iuris antiqui sublata est, quæ etiam in defensione propriæ vitæ seruato moderamine inculpatæ tutelæ contrahebatur. Dico *secundò*. Qui occidit, aut mutilat non seruato moderamine inculpatæ tutelæ, semper manet irregularis: sed magno cum discrimine. Nam cum quis peccat, occidendo, aut mutilando non seruato moderamine; qualis est Ecclesiasticus, qui vitæ poterat per fugam consulere, cum teneatur Christi humilitatem imitari ratione sui status, nec ei fuga cedit in dedecus, imò in honorem ob imitationem Christi, manet irregularis ex delicto. Cùm verò quis occidit, aut mutilat non seruato moderamine inculpatæ tutelæ peccato; qualis esset miles glorioſus, qui licèt posset vitam tueri fugiendo inuasorem, non tamen tenetur fugere, quia illi fuga vertitur in ignominiam, manet irregularis ex defectu. Dico *tertiò*. Qui ad defendendam vitam proximi, alium occidit, aut mutilat, non peccat. Ita definitur. *cap. Dilecto de sentent. excomm.* *quia vnicuique mandauit Deus de proximo suo*, &c. Non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus. Manet tamen irregularis, ita Gloss. *Clem. vnic. de homicid.* si verò seruauit moderamen inculpatæ tutelæ, manet irregularis ex defectu: si autem non seruauit ex delicto. Dico *quartò*. Qui occidit, aut mutilat in bonorum temporalium defensione, irregularis est. Verum latum est discrimen: nam cum licet occidere,

cidere, vel mutilare raptorem ad conseruanda bona propria, vt licet homini laico sæculari, irregularitas est ex defectu: cùm verò non licet, vt non licet personæ Ecclesiasticæ, vel cùm res tẽporalis est parui momenti, tunc irregularitas est ex delicto: hac de re Toletus latè, & disertè. Dico *quintò*. Suppono quod homicidium casuale est, quod fit præter intentionem occidentis, aut facientis id, vnde mors secuta est. Qui operam dabat rei illicitæ, ex qua mors, siue per se, siue per alium est secuta, etiamsi sit præter eius intentionem, est irregularis ex delicto, etiam si omnem diligentiam præmiserit, ne quis occideretur. Ita Sylvest. *homicid.* 2. §. 2. Couar. Toletus. & est communis sententia. Hinc manet irregularis, qui percussit alium animo non occidendi, licèt mortuus sit ex infirmitate, aut medicorum incuria, aut ex morbo percussioni superueniente, qui operam dabat rei illicitæ. Item manet irregularis, qui iniquam rixam cum alio habuit, quem amici in auxilium aduenientes, illius intuitu occiderunt. Ita Panorm. & Anan. *cap. Petrus. de homicid.* quia dabat operam rei illicitæ. Item manet irregularis, qui percussit alium, licèt nec lethaliter, nec animo occidendi, tamen ea percussione, vt factus sit impotens ad fugiendum, & ob id superuenientes illius inimici, illum occiderunt. Ita Anan. *cap. Significasti. numer.* 46. & ibi Panormitan. quia dabat operam rei illicitæ. Item manet irregularis clericus in maioribus, vel in minoribus habens beneficium, chirurgiam exercens, si quem incidit, aut adussit: ita vt ex ea incisione, vel adustione mors secuta sit, licèt ex incuria infirmi. *cap. Tua nos. de homicid.* quia dabat operam rei illicitæ, clerico enim interdicitur vsus chirurgiæ. Item manet irregularis, qui inhoneste ludens

udens cum prægnante muliere, ita eam per iocum attrectauit, vt aborsus animati fœtus fuerit subse-utus. *cap. Sicut.* 2. *de homicid.* quia dabat operam ei illicitæ. Deinde manet irregularis, qui medici-æ ignarus, bono tantùm zelo motus, dedit infir-mo potionem, ex qua orta est mors. Potionem, in-quam, etiam aquæ, vel vini, &c. sine medici consi-lio. Ita Innocent. *cap. Tuanos. de homicid.* & Præ-positi. *Can.* 1. *d.* 50. *numer.* 27. Item manet irregula-ris, qui in torneamētis, alterum percutit, solo animo ludendi, & vires exercendi, si moriatur ex vulnere, quia hic ludus est prohibitus *cap. Fœlicis. de tor-neam.* Item manet irregularis, qui tenellum infan-tem secum in lecto collocauit, & dormiens oppres-sit, cum prohibitum sit, secum tenellos infantes in lectulo collocare per noctem. *Can. consuluisti.* 2. *q.* 5. nisi ad id cogat paupertas, & tunc adhibenda est omnis cura, ne sequatur oppressio, quæ cura si de-fuit, contracta fuit irregularitas, ita Tolet. proximo loco. Dico *sextò*, Qui operam dabat rei licitæ, si ta-men non adhibuit priùs diligentiam, ne mors se-queretur, si ea fuit secuta, irregularis est, exempla multa habentur in Toleto. *lib.* 1. *cap.* 75. Non est tamen adhibenda diligentia, nisi quando est perí-culum mortis, ac mutilationis in tali re licita, vt adnotat Panorm. *cap. ex literis.* 2. *de homicid.* & Anan. *ibid.* Hinc manifestè colliges non esse irregularem eum, qui cum daret operam rei licitæ, adhibuit om-nem diligentiam moralem, ne mors alicuius se-queretur, & tamen casu fuit subsecuta. Ita om-nes Doctores, &c. Colligo secundò in casuali homicidio semper irregularitatem esse ex delí-cto, quia videlicet, aut irregularis dabat operam rei illicitæ: aut quia cum daret operam rei licitæ,

non adhibuit omnem diligentiam. Ita D. Thom. 1. 2. q 64. art. 8. Panormitan. *cap. Ad aures. de cler. & qualit.* Præpositi. *Can. 1. d 50. n. 26.* probatúrque ex *cap. Ioannes. cap. Lator. cap. Dilectus de hom.* vt probat Tolet.

Aduertendum tamẽ est, non quamuis rem illicitam, vnde mors casualiter fuit subsecuta, censeri illicitam ad effectum irregularitatis: sed eam solum, quæ ex genere suo est periculosa homicidij. ita Sot. *lib. 5. inst. q. 1. art. 9.* Cou. & Socin *c. Ad audientiã de homicid.* & Anchar. *c. vlt. de hom. in 6.* sed hæc doctrina intelligenda cum res illicita, cui dabatur opera, nõ fuit immediata causa mortis: si enim fuit ita immediata causa, inducij, quomodolibet sit illicita, irregularitatem, vt latè probat Toletus proximè, qui hac de re latiùs, & disertissimè pertractat. Dico *primò*. Qui mandat alteri, vt occidat, aut mutilet, vel aliquid agat, vnde procedat mors, aut mutilatio, irregularis est *c. Si quis viduam. d. 50.* Verùm, qui re integra reuocauit mandatum expressè, & sine fictione, mandatarius tamen noluit acquiescere, sed occidit, & mutilauit, mandans non est irregularis. Ita Innocent: *c. Ad audientiam. de homic. ibid.* Ancharan. & Anan. Nec idem dum mandatarius occidit nomine proprio, non mandantis. Ita Ioan. And. & Anchar. *c. Ad audientiam. de homicid.* Nec item cum mandatarius occidit, post tempus à mandante præscriptum. Ita Anan. in *cap. ad audient. cit.* Dico *octauò*. Consulens alteri, vt occidat, aut faciat aliquid, vnde mors sequitur irregularis est, ita Præpos. *Can. si quis viduam. d. 50.* & alij supra citati; par enim ratio est de consulente, atque de mandante. Vnum tamen istum discrimen est, quod non sufficit reuocare consilium ad fugiendam irregularitatem, si consiliarius

ex vi consilij occidit, vel mutilauit, vt notat Innocent. in *cap. Ad audient. de homicid.* communiter receptus: sicut sufficit in mandante, vt iam supra ostendi. Non est tamen irregularis clericus, qui in bello iusto excitat milites ad bellandum, dummodo eos non excitet ad occidendum, vel mutilādum, & postea in ipso conflictu sequantur homicidia, & mutilationes. Ita Panormitan. *cap. Petitio. de homicid.* & Glos. *Can. clericum. d. 50.* Dico *nonò.* Qui ita defendunt homicidas, vt hominum occisiones citiùs, & liberiùs efficiant, vel animosiùs, irregulares sunt. *cap. Sicut dignum. de homicid. §. illi etiam.* Si autem defensio fuerit iusta, vtpotè in homicidio iusto, & à personis non prohibitis, erit ex defectu. Si verò ad homicidium iniustum, vel ad iustum à personis Ecclesiasticis, erit ex delicto: & si adest intentio mortis, erit ex homicidio voluntario: si verò est præter intentionem, erit casuale, iuxta superiùs dicta de mandante, & consulente. Hanc ob rem sunt irregulares fiscalis notarius, testes, qui literas scribunt, in quibus iubetur officiali, vt occidi faciat aliquem malefactorem, satellites, notarij sententiam mortis scribentes, notificantes eam reo cum auctoritate, quique intersunt, dum reus occiditur, auctoritatiuè, & tanquam fautores, accusator in causa sanguinis, aduocatus contra reum: aduocatus qui defendit reum contra actorem, erga quem exigitur pœna talionis, quæ illi irrogata est cum morte, vel mutilatione. Ita Præpositus. *Can. 1. d. 50. num. 26.* Panormitan. *cap. Ex his. de excess. prælat.* & patet ex *Can. aliquantos. d. 51.*

Int. Possuntne absque irregularitate clerici, conqueri, & querelam deponere etiam apud iudices sæculares, contra suos malefactores in defensionem sui, & rerū suarum, etiam super criminibus, in qui- 10

bus pœna sanguinis, venit imponenda? *Resp.* Possunt. *cap. Prælatis, de homicid. in 6.* si protestentur se nolle vindictam, & sanguinis pœnam; quæ protestatio satis est, si verbo fiat. Possunt etiam eosdem malefactores in sui rerumq; suarum defensionē capere, & iudici tradere, vt tenet Socin. *cap. Ad aud. de homicid. nume. 52.* Pro rebus suis intelliguntur bona temporalia, seruus, ancilla, &c. non tamen amici, aut alio vinculo coniuncti, vt notat Francus supra. Hæc tamen protestatio debet esse vera: si enim verbo tenus protestetur, se non ob vindictam facere, tamen reuera animum habet vindictæ, ita irregularis est ex delicto, ac si non faceret protestationem: erit tamen in solo foro conscientiæ irregularis, dum animus vindictæ latet. Ita Hostiensis in *sum. de homicid. §. qua pœna. vers. verum circa has.* Archidiac. *cap. Prælatis. de homicid. in 6.* Gemin. ibid. & Ioan. Andr. & Franc. Item Anan. *cap. Postulasti, de homicid.* D. Anton. 3 *p. tit.* 28. *cap.* 2. § 4. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 80. protestatio enim supponit animum non vindicandi, & eum habenti suffragatur: aliter enim non est vera protestatio. Nec valet argumentum, quia Ecclesia non iudicat de actu interiori: iudicat enim cum ille coniunctus est, cum actu exteriori, & ita punit excommunicatione, externum actum hæreticalem, cùm procedit ab interna hæresi, atque alios similes. Possunt etiam clerici absque irregularitate denunciare de crimine vergente in publicam perniciem, cum eadem protestatione, licèt delinquens morte, aut mutilatione puniendus sit: ita Caiet. 2. 2. *q.* 33. *art.* 3. Navar. *Can. inter. ver.* 11. *q.* 3. *corol.* 53. cum Couar. & colligitur ex *cap. Accusasti de Accusat.*

Ini. Præter tres modos, consilium scilicet, mandatum, defensionem, datur ne alius, per quem contrahatur

trahatur irregularitas? *Resp.* Maximè. In primis ratihabitio, quando nempè aliquis homicidium nomine eius factum, etiamipso ignorante, ratum postea habet. Ita Archidiacon. *cap. si quis viduam d.* 50. Speculum. *titul. de leg.* §. *iuxta propositum.* Boic. *cap. sicut dignum de homic.* Sylu *homicid.* 3. §. 2. Rossel. *homicid.* 2. §. 5. Nauar. in summ. *cap.* 27. *num.* 233. pro hac opinione facit, quia in delictis, ratihabitio mandato æquiparatur. *Reg. ratihabitionem de reg. iuris. in 6.* fauet etiam. *cap. si quis. de sent. excommun. in 6.* Debet autem esse eius nomine factum, tempore quo ipse posset idem facere, vt notat Panorm. *cap. 1. de conuers. in fid.* scio oppositum docere Tolet. *lib. 1. cap.* 81. Hostien. Archid. Tabien. Armil. Couarr. quos refert, motus eo principio, quia non inducenda est irregularitas, quæ expressè non habeatur in iure, vt habetur. *cap. Is qui. de sentent. excommun. in 6.* sed non audeo Doctorum communi refragari. Alter modus contrahendi irregularitatem est omissio, nempè, quando aliquis non liberat à morte eum, quem poterat auxiliando liberare. Quoniam tamen res est obscura, & valde controuersa, latius in ea immorabor. Quando igitur non liberatio, aut non prohibitio, vim habet auxilij, aut consensus apud occidentem, tunc qui non liberat, aut non prohibet, est irregularis, quia in eo casu est auxilium, aut consensum præstare, casus est in *cap. Petrus de homicid.* Quando etiam non liberatio est illicita, & contra iustitiam (tunc autem talis est, quando quis ex officio, aut mercede tenebatur liberare) est irregularis, & homicida non liberans. Dixi (contra iustitiam) quia non liberatio contra solam charitatem non facit irregularem. Longiorem hac de re disputationem, legito apud Toletum. *lib. 1. cap.* 82.

CAP. XI.

Quid est suspensio. §. 1.

1 *Quid est suspensio.*
2 *Certæ regulæ in hac materia.*
3 *Quis potest suspendere.*
4 *Quis potest suspendi.*
5 *Propter quid potest ferri suspensio.*
6 *Quod peccatum puniatur suspensione.*
7 *An requiratur contumacia.*
8 *De forma ferendæ suspensionis.*
9 *De effectibus suspensionis.*
10 *De absolutione à suspensione.*
11 *An clericus publicè concubinarius sit ipso iure suspensus.*

1 INTERROGATIO. Quid est suspensio? *Resp.* Est Ecclesiastica censura, priuans vsu Ecclesiastici officij aut beneficij. Pro officio intelligo tam ordinis, quàm iurisdictionis. Pro beneficio intelligo, tã beneficia curata, quàm simplicia, atque etiam dignitates, & canonicatus.

2 *Int.* Suntne in hac materia aliquot certæ regulæ? *Resp.* Maximè. *Prima* sit: Suspensus ab ordine, nõ ob id est suspensus de iurisdictione, neque è contra, quia hæc sunt inuicem distincta, & vnum ab altero non pendet. *cap. Aqua. de consecrat. Eccles.* Apertè hoc decernitur in Episcopo suspenso à Pontificalibus, quæ quidem tantummodò pertinent ad officium ordinis. *cap. transmissam. de elect.* probat Geminian. in *cap. 2. §. officiales. numer. 3. de offic. ordin. lib. 6.* notat Panormitan. *cap. Cum dilectus de consuet.*

3 *Secunda* regula. Suspensus ab ordine maiori, non ob id est suspensus à minori. v. g. suspensus ab officio sacerdotij, non est suspensus ab officio diaconatus

natus. E contra verò, suspensus ab officio minoris, manet suspensus ab officio maioris. Ita Hostien. *c. dilectus filius. de tempor. ordin.* & Tolet. *lib.* 1. *cap.* 43. cum communi.

Tertia regula. Suspẽsus simpliciter ab officio intelligitur tam ordinis, quàm iurisdictionis. Ita Glos. *c. Cum dilectus de consuetud.* Ibi Panomit. *num.* 19. Fely. *c. Apostolicæ num.* 16. *de exceptionib.* Tolet proximè. cum communi, contra Glos. *Can. audiuimus.* 24. *q.* 1.

Quarta regula. Suspensus ab administratione Ecclesiæ, vel beneficij tam in temporalibus, quàm in spiritualibus, non ob id est suspensus ab ordine. Ita Tolet. *lib & c. cit.* proximè. *num.* 12. cum Sylu. & Abbate.

Quinta regula. Suspẽsus simpliciter, non apposito ab officio, vel beneficio, intelligitur suspendi ab omnibus. Ita Sylu. *verb. suspensio.* §. 5.

Int. Quis potest suipendere? *Resp.* Omnis ille qui 3
potest excommunicare, potest suspendere, ita Doctores communiter, vt notat Sylu. *suspen.* §. 2. Ang. *suspen.* 2. §. 3. Tolet. *lib.* 1. *c.* 44 *n.* 1.

Int Quis potest suspendi? *Resp.* Sola persona Ec- 4
clesiastica. Ratio est manifesta ex definitione suspẽsionis. Nota tamen, quod Episcopus non incurrit suspensionem à iure, nisi de eo specialis fiat mentio, vt habetur. *cap. periculos. de sentent. excomm.* & ibi Glossa.

Int. Propter quid ferri potest suspensio? *Resp.* Pro- 5
pter peccatum, neq; absque illo quis suspendi potest *c. satis peruersum d.* 56.

Int. Quale debet esse huiusmodi peccatum? *Resp.* 6
Qualis fertur suspensio: itaque si suspensio est levis, etiam pro peccato veniali ferri potest: ita Caie-

tan.

tan. *verb. suspens.* Nauar. *cap. 27. num. 159.* Tolet. *lib. 1. cap. 44.*

7 *Int.* Requiriturne cõ omacia ad suspensionẽ, sicut requiritur ad excommunicationem? *Resp.* Minimè. Sed imponi potest in pœnã præteriti peccati. Ita Innoc. *c. peruenit. n. 3. de excess. Prælat.* Abb. in *c. reprehensibilis n. 4. de appell.*

8 *Int.* Quæ est forma suspensionis? *Resp.* Nulla sunt determinata verba in forma suspẽsionis obseruãda, sed quæuis suspensionem exprimentia sufficiunt, vt suspendo te, &c.

9 *Int.* Qui sunt effectus suspensionis? *Resp.* Plurimi. In primis suspensus exercens id à quo est suspensus, peccat *c. 2. de mai. & obed.* Deinde suspensus ab ordine, exercens actum talis ordinis manet irregularis, *c. Cum etern. de sent. & re iudic. in 6. c. 1. de sent. excommun. lib. 6.* & ita omes Doctores ibid. Dixi, suspensus ab ordine, quia qui suspensus est ab officio prædicationis, licet inobediens prędicationem exercens peccet, & eo ipso sit excommunicatus, Clem. *cupientes. § quibus,* circa finem. *de pœn.* & ibi. Anchar. *num. 10.* non fit tamen irregularis, vt notat Calder. *Clem. cupientes, cit.* Ang. l. *verb. suspensio. 3. §. 8.* Quæ doctrina intelligenda est, nisi prædicet solemniter, & ex officio: tunc enim prædicando fit irregularis, vt vult Nauar. in sum. *c. 27. n. 163.* Tertiò. Suspensus ab officio, nec potest eligi, nec eligere in beneficium aliquod. *c. Cum dilectus. de consuetud.* adiuncta *Gloss.* nec potest excommunicare, nec conferre aliquod beneficium *c. Quia diuersitatem. de concession. Præben.* Quartò. Suspensus à beneficio, iusta suspensione, nõ facit fructus beneficij, nisi ad modicam sustentationem, si est pauper: qua modica sustentatione etiam priuatur, si suspensus est ob contumaciam, vt notat

Abb.

Abb.c. *Apostolica.n.7.* & ibi. Felyn.*n. 9 de excep.* Couar. *verb. resolut. lib. 3. c. 13.* Fiunt ergo huiusmodi fructus vtilitati Ecclesiæ, vt notat Imola *c. sicut. col. 3. de cohabit. cler. & mul.*

Int. Quis potest absoluere à suspensione? *Resp.* Ab- 10
solutio suspensionis ab homine, pertinet ad eum, qui eam posuit, vel ad eius successorem, vel superiorem. Ita Boic. *c. Clerici. n. 6. de cler. excomm. minist.* Angel. *suspensio. 4. §. 1.* Sylvest. *ibi. §. 8.* Absolutio suspensionis à iure, à quo determinatum est tempus suspensionis, ante finitum tempus, pertinet ad iuris conditorem, vel ad superiorem, quamuis non sit aliunde reseruata. Ita Gloss. *c. Cupientes. de elect. in 6.* & Gloss. *Clem. cupientes. de hæret.* Si tamen suspensio est à iure, non assignãte tempus, neque est reseruata, potest ab ea Episcopus absoluere. Ita Innocen. communiter receptus in *c. 2. de solut.* Felyn. *c. At si clerici. §. de adulteriis. n. 12. de iudic.* & Nauar. *in sum. c. 27. n. 162.* Quam doctrinam intellige, cum suspẽsio posita fuit ob contumaciam, vel etiam cum ob delictum, quodquod illud sit. Ita Panormitan. *Clem. 1. num. 25. de hæret.* & ibi Gloss. Innocent. *c. 2. de solut.* Sylu. *suspensio. n. 8.* ex *c. Nuper, de sent. excom. verb. non renuit.*

Int. Estne ipso iure suspensus clericus notorius 11
concubinarius? *Resp.* Maximè. *c. Quæsitum, de cohabitat. cler. & mul.* Est autem notorius concubinarius, qui domi suæ habet cõcubinam, vt vxorem. Ita Abb. *c. Vestra. n. 7. de cohab. cler. & mul.* Hæc tamen de re, deque aliis particularibus suspensionibus, latè Tolet. *lib. 161. c. 47. & 48.*

CAP.

CAP. XII.

De Interdicto. §. 1.

1 *Quid eſt interdictum.*
2 *Quotuplex eſt interdictum.*
3 *Quis poteſt interdicere.*
4 *Quis poteſt interdici.*
5 *Ob quid poteſt ferri interdictum.*
6 *Quæ eſt forma interdicti.*
7 *Quæ cæremoniæ ſunt ſeruandæ in interdicto.*
8 *De intimatione interdicti.*
9 *Tria prohibentur tempore interdicti: celebratio diuini officij ſacramentorum adminiſtratio, Eccleſiaſtica ſepultura.*
10 *Quid intelligitur nomine diuini officij.*
11 *Quomodo liceat celebrare diuina officia tempore interdicti.*
12 *Qui poſſunt intereſſe diuinis officiis tempore interdicti.*
13 *Quibus diebus licet celebrare diuina officia, durante interdicto.*
14 *Quam cenſuram incurrit, qui celebrat tempore interdicti.*
15 *An prohibeatur omnis actus ordinis tempore interdicti.*
16 *Quæ ſacramenta licet miniſtrare tempore interdicti.*
17 *Quæ res ſacræ licent tempore interdicti.*
18 *An pueris interdicatur Eccleſiaſtica ſepultura, tempore interdicti.*
19 *De peccato violantis interdictum.*
20 *Quis poteſt abſoluere ab interdicto.*
21 *Ad quid tenentur Religioſi, tempore interdicti.*

22 *An*

22 *An priuilegiatus tempore interdicti, possit secum deferre familiam ad diuina.*

23 *An innodentur censura laici, si adsunt diuinis tempore interdicti.*

24 *An pueri post rationis vsum, possint interesse diuinis.*

25 *An priuilegiati teneantur audire sacrum.*

Interrogatio. Quid est interdictum? *Resp.* Est censura Ecclesiastica, quâ prohibetur diuina officia, sacramenta, & sepultura actiuè, & passiuè. Ita Nau. *c.* 27. *n.* 164. cum communi. 1

Int. Quotuplex est interdictum? *Resp.* Triplex, Locale tantum, Personale tantùm, locale, & personale simul. *Locale* tantùm est, quo solus locus interdicitur, quod rursum est duplex: generale, quo vniuersalis locus interdicitur, vt regnum, vel prouincia: speciale, quo interdicitur peculiaris locus, vt ciuitas, oppidum. Interdictum *personale* tãtùm est, quod interdicit personas tantum, quod etiam est duplex, generale, quo interdicuntur vniuersim omnes personæ huius oppidi, &c. & sepeciale, quo interdicuntur certæ personæ. Interdictum *locale*, & *personale* simul est, quo nõ solum locus, sed & persona interdicitur. Exemplum est in interdicto, quod appellant deambulatorium, quo quidem interdicitur persona, & locus, quo fuerit eadem persona. 2

Nota tamen, quod interdictum ciuitatis, includit etiam suburbia, & ædificia propè mœnia. *cap. Si ciuitas. de sent. excommun.* Item, interdictum Ecclesiæ comprehendit etiam sacella, & cœmeterium contigua *cap. Si ciuitas cit.* Ita Nau. *cap.* 27. *num.* 164. Tolet. *cap.* 1. *de interdict.*

Int. Quis potest interdicere? *Resp.* Qui potest excommunicare, & suspendere. 3

Int. Quis potest interdici? *Resp.* Qui potest excommunicari, 4

communicari,& suspendi, & ideo vniuersitas, quæ non potest excommunicari per *cap. Romana de sent. excom. in 6.* Non potest interdici. per *cap. Si ciuitas. citat.*

5 *Int.* Ob quid potest ferri interdictum? *Resp.* Ob solam culpam,vel propriam,vel alterius. Et ideo interdictum comprehendit etiam infantes, & amentes. Ita Nau. *cap.* 17. Tolet. *cap.* 2. *de interdict. ex Can. Minor.* 17. *qu.* 4. & ex *cap.* 16. *Si sent. de sentent. excom. in* 6. Adducitque pro hac sententia duplicem rationem,& vtramque satis congruam. Quoniam, inquit, interdictum est signum iustitiæ Ecclesiæ, & ideo vult,vt omnes patiantur eundem mœrorem. Deinde, quia tunc qui dedit causam interdicti, magis confunditur.

6 *Int.* Quæ est forma interdicti? *Resp.* Non est certa, sicut nec in aliis censuris. Ideo seruanda est consuetudo in illo euulgando. Ita Card. Tolet. *cap.* 2. *de interdict.*

7 *Int.* Quæ ceremoniæ sunt seruandæ in euulgando interdicto? *Resp.* Cùm imponitur ab homine, oportet,vt euulgetur in scriptis. Ita decernitur *cap. Cum medicinalis de sent. excomm. lib.* 6. Insuper debet apponi causa expressa, quæ sit rationabilis. Præterea debet præmitti trina monitio peccatoris, propter quem imponitur. Ita iubetur. *cap. Reprehensibilis de appel. in Decretal.* Dixi,si est ab homine: quia si imponitur à iure ipso facto incurritur.

8 *Int.* Estne opus ad interdictum totius ciuitatis,vt intimetur in omnibus eiusdem ciuitatis Parœciis, & Ecclesiis? *Resp.* Minimè. Sed est satis intimari in Ecclesia Matrice. Ita habetur. *cap.* 1. *de postulat. prælat.* notat Tolet. *cap.* 2. *de interdict.*

9 *Int.* Quæ vetantur tempore interdicti? *Resp.* Tria. Nimirum

Nimirum diuinorum officiorum celebratio, sacramentorum vsus, Ecclesiastica sepultura. Ita *cap. Non est desponsatib. cap fin. de excess. prael. cap. Quod in te. de pœn. & remiss. cap Responso. de sent. excomm. cap. Quoniam cap. Si eo. eodem tit. in* 6. & claret ex tradita definitione interdicti.

Int. De vnoquoque horum trium peculiares proponam dubitationes. Atque in primis quid intelligitur nomine diuini officij? *Resp.* Intelligitur Missa, Officium diurnum horarum canonicarum, Officium B. Mariæ, Officium Defunctorum, Benedictio aquæ cineris, ramorum, candelarum. Intelliguntur processiones, commemorationes quæcunque, funera pomposa, exequiæ, benedictiones nuptiales. Ita Roder. *in additio. ad Cruciatam. §. 5. num.* 22. Non tamen intelligitur recitatio Lytaniarum, etiá musico cantu, dummodò non recitetur à clericis superpelliceo indutis & in processione cum Cruce. Ita Doctores communiter teste Nau. *c. 17. nu. 166.* & 171. 10

Int. Prohibiturne horum diuinorum officiorum celebratio adeò, vt nullatenus liceat fieri tempore interdicti? *Resp.* Minimè. Nam singulis hebdomadis, licet semel Missam vnam celebrare, pro renouanda Eucharistia ad infirmos. Ita habetur *cap. Permittimus de sententi excommun.* vbi Hostiensis, notat Card. Tolet. *cap. 2. de interdicto.* Quæ Missa dicenda est submissa voce, non pulsatis campanis, & foras Missis in primis excommunicatis, & interdictis nominatim. Ita habetur *cap. fin. §. adiicimus. de excommun.* & insuper omnibus, qui non habent priuilegium, vt notat ibid Gloss. *verb. interdictum.* Deinde, ex priuilegio Bonifacij VIII. *cap. Alma mat. de sentent. excommun.* possunt tempore interdicti generalis, missas & diuina alia officia celebra- 11

ri ianuis clausis summissa voce, secreto, expulsis omnibus foras non priuilegiatis. Ita communiter Doct. teste Tolet. *cap. 2. de interdict.* Tempore verò interdicti specialis, etiam ianuis patentibus, pulsatis cimbalis alta voce, & solemniter. Ita interpretati sunt Bonifacij priuilegium Doctores Salmanticenses teste Roder. *in add. ad Cruciatam. §. 5. nu.* 20. dummodò expellantur nominatim excommunicati, & interdicti. Quanquam oppositum docet Toletus *ca. 2. de interd.* asserens Bonifacium interdicti specialis non meminisse, & ideo reliquisse illud conditioni iuris antiqui.

12 *Int.* Dicito qui habent priuilegium ad audienda diuina officia tempore interdicti, & ad sepulturam Ecclesiasticam? *Resp.* Clerici tonsurati, & celibes etiam primæ tonsuræ fruuntur hoc priuilegio. Ita communiter Doctores. Dixi, clericos celibes, quia clerici vxorati amittunt omnia priuilegia clericalia. *cap. Ioannes de cler. coniug.* Duo excipio nimirùm vt eorum percussores contrahant excommunicationem *Canonis, si quis.* & puniantur, vt percussores clericorum. Deinde, ne conueniantur, coram iudice sæculari. *c. vnico. de cler. coniug. in 6.* Notat Card. Tolet. *c. 2. de interdicto.* Fruuntur etiam hoc priuilegio, qui habent concessionem ab aliqua bulla. Qui priuilegiati possunt secum deferre familiam. *ca. Licet nobis de priuileg. in* 6. Pro familia verò intelliguntur famuli domi habitantes, qui dominum exeuntem domo solent comitari. Ita Tolet. *c. 3. de interd.*

13 *Int.* Tenenturne priuilegiati tempore interdicti audire sacrum? *Resp.* Tenentur. Ita Sot. *in 4. d. 22. q. 1. art. 1.* Tolet. *cap. 3. de interdict.* Ratio est, quia præceptum obligat eos, qui licitè missam possunt audire; sed priuilegiatus potest illam audire; ergo, &c.

Int.

Inf. Quibus diebus annis suspenditur effectus in- 14
terdicti, & ex consequenti possunt celebrari diuina
officia, ac si non esset interdictum? *Resp.* Ex iure no-
uo per concessionem Bonifacij *in cap. Alma mater*,
in diebus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes,
Assumptionis B. Mariæ. Item ex cõcessione Martini
V. & Eugenij IV. in festo Corporis Christi, & octaua
eiusdem. In festo Conceptionis B. Mariæ in Ecclesiis, in
quibus dicitur illius officium, incipiens. Sicut lilium
inter spinas. Atque in his diebus, ita effectus interdi-
cti adeo tollitur, vt diuinis interesse possint etiam
illi qui dederunt causam interdicti. sic Tolet. loco ci-
tato. Nauar. c. 27. n. 183. & 184. per Extrau. Martini V.

Inf. Qua censura innodatur, qui tempore inter- 15
dicti, celebrat? *Resp.* Irregularitatis. Ita ex iure pro-
bat Couar. *cap. Alma p.* 2. §2. *nu.* 2. Guterres *in q. Can.*
10. Henriq. *lib.* 3. *de interd. c.* 24. *nu.* 1. Tolet. *cap.* 3. *de*
interdict.

Inter. Prohibeturne tempore interdicti localis, 16
omnis actus ordini alicui deputatus solemniter
exercitus? *Resp.* Prohibetur. Et ideo prohibetur sub-
diaconus cantare Epistolam cum manipulo. Diaco-
nus cantare Euangelium cum stola. Acolitus minis-
trare vinum, & aquam subdiacono: & sic de reli-
quis. Ita Nauar. in sum. *c.* 27. *nu.* 17. cum Doctoribus
communiter.

Inf. Quæ sacramenta licet ministrare tempore in- 16
terdicti? *Resp.* Licet ministrare sacramentum pœni-
tentiæ omnibus, præterquam illi, qui dedit causam
interdicti, nisi paratus sit obedire. Item neque ei, qui
alii causæ interdicti auxilium præstitit, vel consi-
lium, nisi priùs satisfaciat, aut quantum in se est cu-
ret, vt satisfiat. Ita Tolet. *c.* 3. *de interd.* colligitque ex
cap. Alma mater. Dico *secundum.* Matrimonium non

prohiberur, etiam inter dictis personaliter. Ita citatus Card inalis, *nu* 9. Non sunt tamen dandæ benedictiones. Notat. Vivald. *tract. de sacr in genere.* Dico *tertium.* Eucharistiam non licet conferre, nisi fidelibus infirmis. *c. Non de sponsalibus.* vbi Glos. *verb. baptismum & verb. pœnitentia* Infirmis vero non omnibus, sed solis constitutis in articulo mortis. Notat Vival. *de sacrament. in gener.* & Tolet. *cap. 3. d interdict.* ex citato *c Non est.* & ex *c Quod in te de pœn. & remiss.* Pro articulo vero mortis intelligendum est etiam periculum probabile mortis. Ita Covar. *c. Almæ. 2. p §. 3. nu. 2. & 3.* Armi. *verb. interdictum,* cum Abbat. Ioann. And & aliis quos referunt. Censetur autem probabile mortis periculum, difficilis nauigatio: difficilis partus, & similes eventus iuxta Roder. in additionem ad Couarruu. §. 5. n. 24. Dico *quartum.* Vrgente graui penuria sacerdotum, potest Episcopus ordinem celebrare, ita Sylvest. *interdictum.* 5 q. 7. Couarru. *c. Almæ. 2. p. §. 3.* & Vivald. loco citato. Neque hoc negat Tolet. quamuis oppositum absolutè asserere videatur. Dico *quintum.* Non licet in aliquo euentu ministrare sacramentum extremæ Vnctionis. Ita communiter Doctores Vivald. loco citato. Tolet. *de interdict* Nauar. *c. 27 num.* 171. Barthol. Med. *lib. c. 12. num. 13.*

17 *Ius.* Quæ sacra liceat tempore interdicti? *Resp.* Pulsatio ad salutationem Angelicã. Mensæ benedictio. Oratio prima in facta in Ecclesia, etiam si fiat ab ipsis interdictis. Cantus rerum sacrarum factus à laicis etiam in Ecclesia. Responsorium priuatum etiam super sepulturam defuncti, ita cum communi Nauar. *c. 27. nu.* 176 & 177.

18 *Ius.* Interdicto tempore interdicti Infantibus absq; ratione vsu Ecclesiastica sepulturæ? *Resp.* Interdicti

citur. Ita Sylu. *interdictū* & Cordub. *q.6.* cū cōmuni.

Int. Quod peccatum committit interdictum violans? *Resp.* Si sacerdos est, mortale. Ita Sylu. *interdictum*, §.6. Sot. *in 4.d.22.q. 3. art 1.* Si verò sæcularis sit, veniale. Nisi faciat ex contemptu. ita Sot. & Caiet. Quamuis immeritò Nau. illum ab omni peccato excusat. Eos refert, & sequitur Tolet. loco citato. 19

Int. Quis potest absoluere ab interdicto? *Resp.* Interdictum ab homine tollitur ab eo, qui illud posuit, vel a superiore. Si est à iure, & causa cessauit, tolli potest ab Ordinario, etiamsi interdictum positum sit sub excommunicatione reseruata Papæ. Si verò causa non cessauit à solo Papa tolli potest. 20

Int. At quid tenentur Religiosi tempore interdicti? *Resp.* Ad illud seruandum. Ita decreuit Concil. Trid. sess. 25. *de regul. c.* 12. 21

Inter. Potestne priuilegiatus ad audiendum sacrum tempore interdicti, secum deferre familiam? *Resp.* Potest. Ita habetur & *Licet nobis de priuileg. lib.* 6. Pro familia verò intelliguntur famuli domi habitantes, quæ dominum exeuntem domo solent comitari. Ita Card. Tolet. *c. 2. de Interd.* 22

Int. Incurrunt ne aliquam censuram laici, qui interfunt tempore interdicti diuinis officijs, cum non emittuntur ab aliquo foras, qui si emitterentur, statim absque repugnantia exirent? *Resp.* Minimè. Ita Caiet. *verb. violentia* §. *vlt.* Sot. *in 4 distinction. 22. qu. 3. art. 1.* Nau. *cap. 27. num. 187.* 23

Int. Possuntne pueri post vsum rationis interesse diuinis tempore interdicti; *Resp.* Minimè. Sed ante illum admitti possunt. Ita communiter Doctores. 24

Int. Tenenturne priuilegiati tempore interdicti audire sacrum? *Resp.* Tenentur. Ita Sot. *in 4. dist. 22. q. 3. art. 1.* Tolet. *cap. 3. de interdicto.* Ratio est, quia præ- 25

ceptū obligat eos, qui licitè possunt Missā audire: nales autē sūt priuilegiati tēpore interdicti: ergo, &c.

CAP. XIII.

De cessatione à Diuinis. §. I.

1 *Quotuplex est cessatio.*
2 *De definitione cessationis.*
3 *Explicatur cessationis definitio.*
4 *Quot modis fit cessatio.*
5 *An sit idem cessatio atque interdictum.*
6 *In quo differunt cessatio, & interdictum.*
7 *An cessatio à diuinis sit censura.*
8 *De priuilegio audiendi sacrum tempore cessationis.*
9 *De eodem priuilegio tempore cessationis generalis.*
10 *An liceat celebrare tempore cessationis generalis.*
11 *An priuilegiatus ad audiendum sacrum tempore cessationis, possit suscipere Eucharistiam.*
12 *An effectus cessationis suspendatur iis diebus, quibus cessat effectus interdicti.*
13 *De obligatione recitandi horas canonicas tempore cessationis.*
14 *An liceat celebrare semel in hebdomada.*
15 *Quis potest edicere cessationem.*
16 *Ob quas causas potest imponi cessatio.*
17 *An teneantur priuilegiati audire sacrum tempore cessationis.*
18 *De pœna celebrantis tempore cessationis.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est cessatio? *Resp.* Duplex: vna, quæ fit ex priuilegio concesso Capitulo, cōuentui, vel Collegio alicui erga Ecclesias proprias, vel alienas, iuxta priuilegij tenorem, pro repellenda iniuria facta communitati. *cap. Sicut nonici. cap. Quamuis* & aliis, *de Officio Ordin.* Hæc autem cessatio non est censura Ecclesiastica, quia non imponitur

imponitur ad correctionem. Alia est, quæ imponitur a superiore habente iurisdictionem in foro contentioso, & de hac nobis est agendum.

Inter. Quo pacto definitur hæc censura? *Resp.* Cessatio est suspensio organorum diuinæ laudis, decreta 2
ga alicuem locum, vel Ecclesiam. Ita colligitur ex *cap. Dilectis §. verum de appellat. cap. Non verbis*, & alijs, quæ adducit Viuald. *tit. de cessatio.* Per organa intelliguntur ministri Ecclesiæ. Ita Sot. *in 4. d. 22. q. 3. art. 2.* & ideo definit hanc censuram. Cessatio est ministrorum Ecclesiæ silentium. Definiri verò aptiùs potest hoc modo. Est pœna priuans diuinis laudibus, in Ecclesia imposita ad correctionem iis, qui nolunt satisfacere. Vnde apparet Nauarrum, & Toletum, *Tract. de interdicto. cap. 23. num. 1.* non satis explicuisse naturam huius Ecclesiastici remedij, cum dixit; cessatio est desistentia à diuinis officiis, & administratio sacramentorum.

Int. Qualis esse debet huiusmodi desistentia? *Resp.* 3
Omnimoda, ita vt diuina officia nequeant fieri in Ecclesia etiam summissa voce, & ianuis clausis. Non licet itidem ea durante, sepeliri Ecclesiastica sepultura in loco cessato. Neque alius diuinus cultus exerceri. Ita Lhamas. *1. p. cap. 11. §. 7.*

Inter. Quot modis fieri potest cessatio. *Resp.* Duo- 4
bus. Primo generaliter, vt quando cessatur in vno regno, vel prouincia, vel ciuitate, vel oppido. Ita Nauar. *in sum. c. 27 n. 128* Viuald. *tit de cess. n. 4.* D. Anton. *3. p. tit. 26. cap. 2. §. 1.* Perosin. *c. Si canonici. ver. cessare.* Alio modo specialiter, vt quando in vna, vel pluribus Ecclesiis cessatur. Ita Clem. *1. ver. in cessat. Domin.* Præpos. & Franc. *in cap. Si canonici.* citato.

Inter. Estne idem cessatio à diuinis, atque interdi- 5
ctum? *Resp.* Olim idem erant in re, plura verò penes

nomen constat ex *cap. Non est vobis de sponsal.* vbi id norant Abb. & Præpos. *num.* 8. adnotat inf. per Sot. *in 4 d. 22. qu. 3. art. 1.* Nunc verò in multis differunt, Ita Nauar. *c. 27 nu. 128.* cum Calderin, & Card. quos refert Vigal. *tit. de cessat. num 5.* clarè ex *cap. 2 Alma. mat. de sent. excom.*

7 *Int.* In quo differunt cessatio & interdictum? *Resp.* In primis, quia de cessatione, & interdicto loquuntur nonnulli summi Pontifices, atque de diuersis censuris, patet ex Clem. 1. *de sentent. excomm.* Secundo quia in transgressione interdicti, tam specialis, quàm generalis incurritur irregularitas. Probat Bonifac. *in Cl. 1. nu. 90.* post Card. & Imolam ibid. Non incurritur verò in transgressione cessationis, siue generalis, siue particularis. Ita Innoc. *cap. Dilectis num. 3.* quem ibi sequuntur Panor. Perof. Præpos. quos refert, & sequitur Nau. *cap. 27. num. 188. cap. Is qui de sent. excom. lib. 6.* Tertiò, quia nulla cessatio à diuinis statuitur in iure; at verò interdictū fæ; è apponitur ipso iure. Aduertit Sot. *in 4 d. 22. qu. 3. art. 2.* Interdicta verò à iure posita refert Nau. *cap. 27. numer. 169.* habentur *cap. Quanquam, de cens. lib. 6. Clem. 1. de pœn. Extrau. sup. gentes, de consuet.* & ideo cessationem à diuinis appellant multi quid facti, nō verò quid iuris, Ita Panorm. *c. Dilectis. n. 8. de appel.* Tab. *interd. 1. §. 1.* Rosel. *interd. 4. §. 9.* Tolet. de *interd. c. 23, num. 1.*

7 *Int.* Estne cessatio à diuinis censura? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *c. 27. num. 164* Tolet. *sup.*

8 *Int.* Qui habet priuilegium audiendi sacrum tempore interdicti, potest ne ex vi talis priuilegij, sacrum audire tempore cessationis? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *c. 27 num 188. arg. cap. priuileg. 3. dist. cap. Porrò. cap. Sanè de priuil.* Ratio est, quia interdictum, & cessatio sunt distinctæ censuræ.

Int.

Int. Qui habet priuilegium audiendi sacrum tem- 9
pore cessationis generalis, potestne ex vi talis priui-
legij, sacrum audire tempore cessationis specialis?
Resp. Minimè. Ita Nau. citato loco. Ratio est, quia ex-
ceptio formar regulam, & ideo, qui talem facultа-
tem concessit ad vnam, manifestè ostendit, illam
negare ad aliam cessationem.

Inter. Licetne tempore cessationis generalis ce- 10
lebrare, sicut licet in generali interdicto, seruata for-
ma, *cap. Alma de sent. excō. in 6.* hoc summissa voce. &
ianuis clausis? *Resp.* Affirmāt Archid. *c. Si canonici cit.*
Summa confess. *tit.* 13. *quæst.* 221. Viuald. *tract. de ir-
reg. c. de interdicto.* Silu. *cessatio.* Palud. *in* 4. *d.* 17. *qu.* 8.
art. 3 D. Anton. 3 *p. tit.* 26. *cap* 3. Nau. *c.* 27. *nu.* 189. Ra-
tio est, quia eadem apparet causa. Oppositum tamen
dicendum cum Cou. *c. Alme p.* 2. *c.* 14. *nu.* 7. Curiel. de
cessat. col. 5. & ita resolutum fuit Salmanticæ anno
1523. 1533. 1586. vt testatur Campos, quos refert, &
sequitur Viual. *tit. de cess. n.* 6. Henriq. *lib.* 13. *de excom.*
c. 53. *nu.* 2. Ratio est, quia si Bonifacius suā conces sio-
nem extendi voluisset, id expressisset, sicuti fecit
Leo. V. in *Cle.* 1. *de sent. excom.* ad alium euentum. Ita
Card. Toler. *tract. de interd. cap.* 23. *num.* 1.

Int. Qui habet priuilegium audiendi sacrum tem- 11
pore cessationis, potestne ex vi eiusdem priuilegij
suscipere Eucharistiam? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *ca.
Alma.* 3. *p. nu.* 1. Nau. *c* 27. nu. 178. Cāpos citatus. *nu.*
45. Ratio est, quia lex priuilegij extendi nō debet. *L.
Quod verò ff. de leg. cap. Quæ à iure com. de reg. iur. lib.* 6.
Glo. & comm. in *Authen. Quas actiones. Cod. de sacr.
sanct. Eccl.* Idem de sacerdotibus non sacrificantibus
notat Viual. Cum Calder. Archid. loco citato.

Inter. Licetne celebrare tempore cessationis, ijs
diebus, quibus licet tempore interdicti? *Resp.* Licet.

Ita communiter Doct. notat Vio. & Campos, qui ait ita fuisse Salmanticæ declaratum.

13 *Int.* Dic de obligatione recitandi horas canonicas tempore cessationis? *Resp.* Summissa voce, & seorsim, & ideo absque priuilegio, non possunt recitare bini. Ita Villadieg. *de irreg.* Cou *cap. Alma.* 1. §. 7. *num.* 7. Nau. *cap.* 27. *num.* 129.

14 *Inter.* Licetne tempore cessationis celebrare semel in hebdoma, pro renouanda Eucharistia? *Resp.* Licet. Ita Doct. communiter, & Tolet. loco sup. citato.

15 *Int.* Ad quem pertinet cessationis edictum? *Resp.* Ad solum Episcopum, ad Capitulum sede vacante. Et tunc ad cessationis edictum, debent omnes canonici conuenire, sicut ad electionem. Ita decernitur *cap.* Quamuis *de offic. Ordin.*

16 *Int.* Ob quas causas cessandum est? *Resp.* Ob graues. Tale erit graue crimen contra Ecclesiam cum contumacia, vt si sacerdos, vel Ecclesiastica persona detineatur in carcere per iudicem secularem: si impediantur redditus Ecclesiastici; si fiant statuta contra libertatem Ecclesiasticam.

17 *Int.* Tenenturne priuilegiati audire sacrum tempore cessationis? *Resp.* Tenentur. Ita Sot. *in* 4. *d.* 22. *qu.* 3. *ar.* 1. Tol. *cap.* 1. *de interd.* Ratio eadem, atque in interdicto, quia præceptum obligat eos, qui licitè possunt sacrum audire, sed priuilegiati possunt licitè sacrum audire; ergo &c.

18 *Int.* Qua pœna punitur celebrans tempore cessationis? *Resp.* Dico primum: non incurrit irregularitatem. Ita Syl. *cessatio*, 3. *qu.* 5. Nau. *cap.* 27. *num.* 188. Sot. *in* 4. *d.* 22. *qu.* 3. *art.* 3. Ratio est, quia irregularitas non incurritur, nisi sit expressa in iure. *c. Is qui. de sent. excom. in* 6. atqui in iure nulla talis apponitur irregularitas; ergo &c. Dico secundum. Religiosi, qui non

non seruant cessationem generalem, quæ seruatur a matrice loci, incurrunt excommunicationem. Clem. 1. de sent. excom. Ita Couar. cap. Alma. Dixi generalem, quia de speciali, nil in iure statutum est.

CAPVT. XIV.

De Degradatione. §. 1.

1 *De Etymologia nominis.*
2 *Definitur degradatio.*
3 *Quo pacto facienda degradatio.*
4 *Effectus degradationis.*
5 *De grauitate huius pœnæ.*
6 *Varia nomina huius pœnæ.*
7 *Quis potest actualiter degradare.*
8 *An solus Episcopus sufficiat ad degradationẽ actualẽ.*
9 *An Episcopus possit degradari ab alio Episcopo.*
10 *Quæ requiruntur ad degradationem Episcopi.*
11 *Quis potest actualiter degradari.*
12 *Ob quæ delicta fieri potest degradatio.*
13 *Ob quodcunq; graue scelus, an fieri possit degradatio.*
14 *De ordine degradationis faciendæ.*
15 *Discrimen inter degradatiõ verbaliter, & actualiter.*
16 *An sacerdos degradatus sufficiat ad matrimonium ex licentia parochi.*
17 *An sacerdos degradatus possit absoluere in articulo mortis.*
18 *An per degradationem amittatur priuilegiũ canonis.*
19 *An degradatus actualiter, teneatur ad horas canonicas recitandas.*
20 *De missis ad triremes, & ob laborem nõ recitantibus.*
21 *An degradatus possit interesse diuinis.*
22 *An degradatus exercẽs actũ ordinis, fiat irregularis.*

INTER

1 INTERROGATIO. Quæ est Etymologia nominis degradationis? *Resp.* Eadem ac graduum privatio. Ita Ang. Sylu. Armil. *verb. degradatio.* & Vinal. *tract de depositione.* 2. translatum verò est hoc nomen ad pœnam personæ Ecclesiasticæ à gradibus dignitatis, ad quos Dei gratia ascenderat, deturbatur.

2 *Int.* Quo pacto definitur degradatio? *Resp.* Est privatio legitimæ executionis ordinum, & beneficiorum Ecclesiasticorum in totum absque spe restitutionis cum certa solemnitate, & privatione privilegij clericalis cuiusui. Ita colligitur ex Syl. Ang. Tab. & aliis Summistis, & ex Sot. quem refert, & sequitur Paulus Chrysal. *in decis. catholi. verb. degradatio. nu.* 1. Definiri idem potest, est amotio clerici in sacris à privilegiis & ordinibus sacris, ob crimen atrox. Ita colligitur ex *c.* 2. *de pœnis lib.* 6. *cap. Nouimus de verb. sig. c. Cum non ab homine de iudic. c. Qualiter. & c. Quando de accus.* Colligitur ex D. Th. 3. *p. q.* 82. *ar.* 8. *ad* 3. & ex Felyn. in *c. Non potest. de re iud.* Abb. in Diction. *ver. degradatio.* Antonin. *lib.* 3. *tit.* 17. *ar.* 1. Maior. *lib.* 3. *ca.* 21. quos refert Vinald. cum aliis. *de depositione nu.* 3. Definitur etiam breuiùs. Est susceptæ sacri ordinis perpetua depositio. Ita Fely. cum Hostien. & Innoc. *cap. Qualiter. num.* 50. *de accusation.*

3 *Inter.* Quæ conditiones requiruntur ad degradationem? *Resp.* Vt solemniter fiat amouendo actualiter insignia clericalia à degradato.

4 *Int.* Quis est effectus huius pœnæ? *Resp.* Eximere degradatum clericum à iurisdictione Ecclesiastica, illumque tradere sæculari brachio. Ita Spec. *tit. de accus.* §. 2. Abb. *in cap. Ad audientiam. de crimen. falsi.* quos sequitur communis sententia.

5 *Int.* Estne degradatio omnibus Ecclesiasticis pœnis maior? *Resp.* Maior quidem. Est enim Ecclesiæ vltimum

timum sup, licitum *text. in l. vlt. ff. de pœn.* quam citat Asflensis in sum. *lib. 7. tit. 7. ante.* 1. habeturque in Ecclesia instar mortis, vt notat Vigal. *in candel. tit. de degrad. nu. 7.* separatur enim membrum ab Ecclesia, quasi anima a corpore, vt ait Io. Andr. cum cõmuni, *in c. Vt inquisitionis. de hæret. in 6.* Felyn. *cap. in nonnullis. de iudæis.* Manol. *tract. de irreg. lib 3. c. 22. nu. 1.* Dixi, degradationem esse maiorem omnibus aliis pœnis Ecclesiasticis; quia inter censuras, maior omnibus, est communicatio. Consta ex effectu illius, priuat enim excommunicatum participatione sacramentorum, tam actiuâ quàm passiuâ: fidelium suffragiis, Ecclesiasticâ sepultura, reddiq; que talem excommunicatum instrumentum diaboli. Ideo Christus Dominus pro vltimo supplicio censurarum apposuit inobedienti. *sit tibi tanquam ethnicus*, hoc est, excommunicatus, & D. Paul. his Corinthum incorrigibilem vlt. excommunicauit. 1. *Cor. cap. 5.* notatur q; e. *Audiuimus. 24. q. 1. § sin autem. vers. Apostolus.* Deinde, quia de ea censura sic text. *c. cum non ab homine de iud.* Cum Ecclesia vltra quid agere non habeat, &c. Et quamuis inter censuras numeremus degradationem: dicendum tamen, maiorem excommunicationem, esse adhuc maiorem quò ad Deum, & animam: degradationem verò quò ad corpus.

Inter. Quo nomine etiam apud Auctor. appellatur degratio? *Resp.* Vocatur exauctoratio. Ita eam appellat Ang. *tract. de malef. nu 35.* Simanch. *de Institut. Cath. tit. 46. num. 69.* Cou. 2. *lib. resol. c. 10 nu. 10.* Clar. *lib. 38. fin. q. 36. nu. 36.* & multi alij. quos refert. Vigal. loco citato *numer. 8.* Sumptum fuit vocabulum per translationem à militibus, qui ob scelus commissum, exauctorantur à ducibus per subtractionem militarium insignium. 6

Inter. Quis potest actualiter degradare? *Resp.* De iu- 7

re solus Episcopus. Ratio Vivaldi est optima, quia res per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur, sed Episcopus solus potest ad gradus Ecclesiasticos clericum euehere; ergo ille solus eum potest à gradibus deturbare.

8 *Int.* Sufficitne solus Episcopus ad degradationem actualem? *Resp.* Minimè. Sed ad degradationem presbyteri, adiungendi sunt saltem sex Abbates, ad degradationem Diaconi, vel Subdiaconi, tres. Ratio est, quia ex Concil. Trid. *sess. 13. ca. 4. de reform.* nunc tot abbates adiungendi sunt, quot olim adiungebantur Episcopi: sed olim tot Episcopi requirebantur, vt ostendit Vival. *num.* 16. ergo &c. Si tamen Diaconus fuit ordinatus à Papa, non potest ab Episcopo degradari. Ita Bern. *in c. per vtras de maior. & obed.* quẽ refert, & sequitur Astensis loco citato.

6 *Int.* Potestne Episcopus degradari ab alio Episcopo? *Resp.* Minimè. Nec à Lagato à latere, nisi ex speciali commissione. *c. Inter de transact.* notat Astensis, & Maiolus citati, sed à solo Papa.

20 *Inter.* Quæ requiruntur ad degradationem Episcopi? *Resp.* Vt causa agitetur coram duodecim Episcopis, & processus, ac Episcoporum iudicium sint deferenda ad Papam, & ab eo proferenda sententia. Ita Gloss. & Doct. *ca. Non potest de re iudic. ca. Felix 15. q. 7.* Specul. *tit. de accus. §. 4.* Innoc. *cap. Grane de presb.* Paul. *in cap. Non potest. de iudic.* Ang. Syl. Tab. *degrad. vii.*

11 *Inter.* Qui potest degradari actualiter? *Resp.* Clericus omnis. Ita Albert. *ca. Quoniam de hær. lib. 6.* Non est tamen in vsu degradatio clerici in minoribus, notat Couar. & Salzedo, quos refert, & sequitur Vival. *de depos. nu. 13.*

Inter. Propter quæ delicta quis est degradandus?

Resp.

Resp. 1. Propter hæresim. *cap. Ad abolendam, de hæret. cap.* Degradatio. *de pœn. lib.* 6. Nisi statim pœniteat, & resipiscat. *c. Excommunicamus. de hæret. lib.* 6. Ita Tab. *ver. degradatio numer.* 4. Director. & Repert. *Inquisit.* 2. Item propter falsificationem literarum Apostolicarum. *cap. ad falsariorum. de crim. fal.* 3. Item per coniurationem in proprium Episcopum, vel ob iniuriam illi factam. *cap. Si quis Sacerdotium.* 11. *quæst.* 1. Hostiens. & Innoc. quos refert, & sequitur Astens. *artic.* 3. Clarus *lib.* 5. §. *fin.* 4. Propter Sodomiam, Ita decreuit Pius V. proprio motu, quem refert Salzed. in additio. *cap.* 86. *lit. C.* Nauarr. *cap.* 27. *num.* 249.

Inter. Vltra hæc delicta sunt ne alia, propter quæ degradandus sit clericus? *Resp.* Negat communis opin. teste Claro loco proximè citato, adeò vt nec propter occisionem ipsius Papæ, potest clericus degradari. Sed immeritò: ex consuetudine enim propter atrox scelus degradantur, vt refert Bern. Dias in praxi. *cap.* 96. veluti propter monialis violationem. 13

Inter. Quis est ordo degradationis? *Resp.* Qui ex consuetudine seruatur. 14

Inter. Quid interest inter degradatum verbaliter seu depositum & degradatum actualiter? *Resp.* Multum quidem: nam depositus non subiacet potestati sæculari. Ita Iul. Clarus *lib.* 5. §. *fin.* Nec est priuatus in perpetuum. Degradatus verò actualiter, subiacet potestati laicæ, & est priuatus in perpetuum, tum ordinis executione, tum beneficiorum fruitione. *ca. degradato. de pœnis. lib.* 6. & ibi Doct. & Astens. *lib.* 7. *tit.* 4. *art.* 1. 15

Inter. Esse ne verum matrimonium coram testibus, & clerico degradato ex licentia parochi? *Resp.* 16

Verum

Verum Ita Viual. *tract. de degrad. n. 37.* Ratio est, quia ex Conc. Trid. *sess. 24. cap. 1.* de reform. est matrimonium verum factum coram parocho, & testibus, vel coram sacerdote de licentia parochi, sed talis degradatus adhuc est verus sacerdos propter characterem indelebilem; ergo, &c. Vnde apertè colligitur veros esse ordines collatos, ab Episcopo degradato, quia per degradationem, non amittitur Episcopalis character.

17 *Inter.* Potestne sacerdos degradatus absoluere in articulo mortis pœnitentem? *Resp.* Potest. Ita Viual. in candelabr. 1. *p. titul. de absol. num.* 64. & *de degradation. num.* 59. Couar *cap. Alma.* 1. *p.* §. 6. *nu.* 8 Salzed. in addit. *c.* 33. Caned. 2. *p. collec.* 65. *nu.* 2. Ratio est, quia propter instantem necessitatem, dedit Ecclesia talem potestatem cuiuis sacerdoti: degradatus autem adhuc est verus sacerdos.

18 *Inter.* Amittitne degradatus priuilegium canonis. *Si quis* 17. *q.* 4? *Resp.* Degradatus verbaliter secundùm omnes non amittit. Degradatum autem verbaliter, tale non amittere priuilegium tenuit Dotas. *reg.* 99. *ampl.* 4. cum Baldo, & Innoc. quos refert. Oppositum tamen est dicendum cum Caiet. Ang. & Sylu. *ver. degradatio num.* 2. Clar. *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 77. *n.* 20. cum Gloss. *c. ap de Degradatio de pœnis. lib.* 6. *c. Accedens.* 50. *d.* Anchar. *cap. Cum contingit. de sentent. excom.* & Alten. *lib.* 7. *titul.* 47. *art.* 4.

19 *Int.* Tenenturne actualiter degradatus recitare horas canonicas? *Resp.* Tenetur. Ita Gigas. *tract. de pœn. q.* 64. Decius *c. Intellexim. n.* 25. *de iudic.* Gloss. *in c. Presbyterum.* 28. *de verb. priuatus.* Sylu. *degradatio n.* 8. Aug. *n.* 4. Armil. *n.* 3. Cou. *lib.* 3. *Variar. c.* 13. §. 12. cum Abbate, Innoc. & Alex. quos refert. habetur *cap. Dolentes de celebrat. missarum.*

In

Int. Missus est degradatus ad triremes: ibi præ laboris magnitudine caret tempore ad recitãdum officium, peccatne lethaliter non recitando? *Resp.* Non peccat. Ita Viual. *de degradat. n.* 44. In eo tamen, quod dicit talem degradatum teneri ad recitandum aliquoties orationem Dominicam, & Angelicam salutationé, loco officij, nõ videtur loqui iuxta rationẽ. Ea est clara: nam sacerdos deobligatus ex alia causa a recitãdo officio, non tenetur ex vi præcepti recitare alias orationes; ergo nec degradat⁹ in triremibus. 20

Int Poteritne degradatus interesse diuinis officiis? *Resp.* Poterit. Ratio est, quia degradatus non manet excommunicatus, & ideo quò ad alia, præter exercitium graduum, à quibus deponitur, est æqualis aliis non degradatis. Ita Viual. *de degrad. n.* 49. 21

Int. Degradatus exercens ordinis actum, à quo est degradatus, manetne irregularis noua irregularitate? *Resp.* Manet. Ita *cap. Accedens* 59. *dist.* ibi. Glos. & Doctor. nec dignus est dispensatione, etiam post pœnitentiam. Idem dicendum de eo, qui consecraret Eucharistiam sine celebratione Missæ, iuxta Viuald. *de degrad. num.* 47. cum D. Anton. quem refert. 22

Finis Secundæ Partis.

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS.

PARS TERTIA.

In qua de septem Ecclesiæ Sacramentis
De Diuino Missæ sacrificio.
De Indulgentiis.

De Purgatorio.
De Bulla Cruciata.
De Horis Canonicis.
De Beneficiis.
De Simonia: quæstiones solitæ strictim agitantur.

CAPVT. I.

De Sacramentis in genere.

§ *Antequam ad singula quæq; Nouæ Legis sacramenta propiùs accedamus: oportet priùs, quæ omnibus communia sunt in operis vestibulo patefacere, ne in singulis eadem repetendo, tædio simus lectori, temporis iacturam meritò plurimi facienti. Ideo tractationem sacramentorum, quam Doctores sacri de Sacramentis in genere nuncuparunt, Diuino Numine propitio aggrediamur.*

De Auctore Sacramentorum Nouæ Legis. Item de fine ad quem sunt instituta §. 1.

1 *Quis instituit sacramenta Nouæ Legis.*
2 *An potuerit Ecclesia sacramentũ aliquod instituere.*
3 *Ad quẽ finem sunt ordinata sacramenta Nouæ Legis.*

1 INTERROGATIO. Quis instituit sacramenta Nouę Legis? *Resp.* Christus Dominus. Ita definiuit Concil. Tridentin. *sess. 7. Can. 1.* his verbis. *si quis dixerit sacramenta Nouæ Legis non fuisse à Christo Domino nostro omnia instituta, anathema sit.* Habetur *cap. Ad abolendam de hæret.* Sumitur ex D. Aug. *lib. de verb. Religi n.* B. Amb. *libr. 4. de sacram. cap. 4.*

2 *Int.* Potuitne Ecclesia Vniuersalis etiam viuentibus Apostolis instituere sacramenta aliqua? *Resp.* Minimè. Ita Couarr. *lib. 1. resol. cap. 10. numer. 3* idque latissimè probat. Hanc ob rem falsissima est opinio Glos-

Gloſſa in principio *de pœn. d.* 5. aſſerentis pœnitentiæ ſacramentum inſtitutum fuiſſe à Conc. Niceno. Falſa etiam opinio eorum, qui aſſeruerunt ſacramentum Extremæ Vnctionis inſtitutum fuiſſe à D. Iacobo, quos referam in proprio loco, attingit Sot. *in 4. d. 1. quæſt. 5. art. 2.*

Inſt. Ad quem finem inſtituta ſunt à Chriſto Domino huiuſmodi ſacramenta? *Reſp.* Ad gratiam, & gloriam per illa hominibus conferendam. Et quanquam Deus Opt. Max. abſque ſacramentis intermediis poſſet gratiam, & gloriam hominibus cõferre, vt aſſerit Gloſſ. *cap. inſtitutio de conſec. diſt.* 2. Voluit tamen ea Chriſtus Dominus inſtituere, & ſponſæ ſuæ ſanctæ Eccleſiæ relinquere, vt faciliora remedia ad gratiam inueniendam, vt potè quaſi pleniſſimos fontes, è quibus hauriatur. De quo ſummo beneficio nobis multos ab hinc annos nobis gratulans Iſaias *cap.* 12. dixit. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Ita Caniſ. in Doctrin. Chriſtian. *tract. de ſacramento cap.* 6. 3

De numero Sacramentorum Nouæ Legis. §. 2.

1 *Quot ſunt ſacramenta Nouæ Legis.*
2 *Cur ſunt ſeptem.*
3 *Quæ ſunt ſacramenta Nouæ legis.*
4 *An ſint alia à ſacramentis Veteris Legis.*

Interrogat 10. Quot ſunt ſacramenta Nouæ Legis? *Reſp.* Septem. Nec plura, nec pauciora. Ita decernitur in *c. Ad abolẽdam. de hæret. Concil. Floren.* ſub Eugen. IV. *Con. Cõſt. ſeſſ.* 15. *Conc. Trid. ſeſſ.* 7. *Can.* 1. 1

Inſt. Cur ſeptem, nec plura, nec pauciora à Chriſto Domino ſunt inſtituta? *Reſp.* Quia id congruitationis exigebat. Enim verò cõgruum erat, vt pro- 2

grediamur in gratia ad vitã ſpiritualem, vt progredimur in natura ad vitam corporalem. Ideo per Baptiſmum naſcimur. Per Cõfirmationem ſolidamur, corroboramur, & augemur. Per Euchariſtiam nutritrimur. Per Pœnitentiam ad ſanitatẽ animæ, quam per peccatum amiſimus, reſtituimur. Per extremam Vnctionem ad integram ſanitatem, peccatorum reliquiis expulſis, redimus. Per Ordinem idonei miniſtri conſtituimur. Per Matrimonium denique, ſanctè gignimur, vt ſanctè miniſtremus. Ita Magiſt. in 4. d. 2. D. Tho. 3. p. quæſt. 65. art. 1. Sot. in 4. d. 2. quæſt 2. Durand. ibidem.

3 *Int.* Quæ ſunt iſta ſacramenta Nouæ legis? *Reſp.* Baptiſmus. Confirmatio. Euchariſtia. Pœnitentia. Extrema vnctio. Ordo. Matrimonium. Ita Theologi in 4. d. 1. D. Thom. 3. p. quæſt. 60. art. 2. Canoniſtæ in *rubr. de ſacram. non iter.* Summiſtæ *verb. ſacram.*

4 *Int.* Sunne hæc ſacramenta eadem, atque erant Veteris Legis? *Reſp.* Minimè. Effectus enim multò eſt diuerſus: nam ſacramenta Veteris Legis gratiam ſignificabant, non conferebant (vnam excipio Circunciſionem, de qua controuertunt Doctores, quorum opiniones non recito, quia minimè noſtra intereſt) ſacramenta verò Nouæ Legis gratiam ſignificant, & conferunt, vt veræ cauſæ, inſtrumẽtaq; gratiæ. Hoc diſcrimen ſignificãt, & explicant Theologi dicendo ſacramenta Veteris Legis conuliſſe gratiam ex opere operantis, hoc eſt iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis ſacramentum. Sacramenta verò Nouæ Legis conferre gratiam ex opere operato: hoc eſt conferre certam, & determinatã, gratiæ portionem omnibus accipientibus æqualem ex vi ipſius ſacramenti, aliam diuerſam ab ea, quæ confertur ex vi diſpoſitionum ſuſcipientis ſacramentum. Ideo

definiunt sac.amentũ Veteris Legis inuisibilis gra- ,visibile signũ, pure signũ: sacramentum verò no- Legis inuisibilis gratiæ, visibile signũ effectiuum.

De Definitione Sacramentorum Nouæ Legis. §. 3.

Quid sit sacramentum in communi.
Quo pacto definiuntur in singulari.

INTERROGATIO. Quo pacto definitur à Theologis Sacramentum? *Resp.* Sacramentum, inquiunt est sacræ rei signum. Ita omnes cum D. Aug. 1
eum refert Catechismus Roman. super *Concil. Trident. pag.* 154. habeturq; in *cap. Sacrificium, de consecr. dist.* 2. Signi nomine intelligunt actionem externam, sensu aliquo externo sẽsibiliter perceptam. Nomine verò rei sacræ intelligunt gratiam. Ideo ita tota definitione sacramentum definit Sotus in 4. dist. 1. *art.* 2. Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum.

Inter. Quo pacto definitur vnumquodque sacra- 2
mentorum? *Resp. Baptismus* est ablutio corporis exterior facta, sub præscripta verborum forma. *Confirmatio*, est sacramentum, in quo homo, quasi perfectam ætatem spiritualis vitæ, ac robur suscipit, ad intrepidè profitendam fidem coram Euangelij veritatem oppugnantibus. *Eucharistia*, est sacramentum, in quo sub speciebus panis, & vini simul aut seorsim verè & realiter continetur corpus & sanguis vnà cum anima, & Diuinitate Christi Domini: *Pœnitentia*, est absolutio Pœnitentis, facta à sacerdote iurisdictionem habente, sub certa verborum forma, cum debita intentione prolata, significante ex institutione diuina, & effectiua simul absolutionis animæ à peccatis. *Extrema Vnctio*, est

sacramentum, in quo presbyter vngit oleo consecrato certas corporis partes infirmi probabiliter periclitantis, sub certa cum debita intentione verborũ forma. *Ordo*, est sacramentum, in quo imprimitur signaculum spirituale, per quod confertur potestas ordinato circa Diuinæ Eucharistiæ confectionẽ, *Matrimonium* est sacramentũ, in quo gratia confertur ex opere operato mari, & fœminæ, qui contractu naturali inter se liberè, mutuo coniunguntur, indiuiduam vitæ consuetudinem perpetuò retinentes, legitimè habiles ad talem contractum faciendum.

De iis quibus constat vnumquódque Sacramentum Nouæ Legis. Materia, scil. Forma, & Intentione. §. 4.

1 *De rebus quibus constat sacramentum Nouæ Legis.*
2 *Quæ est materia.*
3 *Quæ est forma.*
4 *Qua intentio requiritur.*
5 *Vnde constat materiam, formam, & intentionem, requiri ad essentiam sacramenti.*
6 *An sufficiat virtualis intentio*
7 *An liceat in sacramentorum formis aliquid immutare.*

1 INTERROGATIO. Quibus rebus constat vnũquodq; sacramentum Nouæ Legis? *Resp.* Tribus. Materia nimirum, forma, & intentione.

2 *Int.* Quæ est materia in vnoquoque sacramento? *Resp.* Est elementum sensibile, applicatũ per actionẽ externam, veluti aqua, oleum, panis, aut aliquid vice elementis, sicut Deo dante in vnoquoque sacramento videbimus.

3 *Int.* Quæ est forma? *Resp.* Sunt verba certa, & determinata

terminata. Vnde emanauit illud dictum D. Augustini, *accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*. Nomine verò verborū non intelligo vocalia verba seu vocem humanam articulatè prolatam, sed quidquid per quod, tanquam per vocem interior animus declaratur, vt Deo fauente, dicam in materia de Matrimonio.

Int. Quæ intentio requiritur? *Resp.* Duplex, nimirum intentio ministri, volentis facere, quod Ecclesia facit. Et intentio suscipientis sacramentum. Ita com communi Tolet. *libro* 2. *cap.* 6. Et ideo quanquā applicetur forma, & materia à ministro intendente baptizare Petrum, si Petrus non intendit recipere baptismum: non manet baptizatus. Cuius intentionis quamuis *Concil. Florentin.* non meminit, illam tamen non excluſit. 4

Int. Vnde constat hæc tria, tanquam essentialia requiri ad vnum quodque sactamētum Nouæ Legis? *Resp.* Ex communi sensu Doctorum. Ita Theologi. 3. *p. D. Thomas* Canonistæ *libro* 2. *Instit. Can. refer.* Summistæ *verb. sacramentum.* Nauar. *cap* 22. *num.* 2. Sot, *in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 1 *art.* 4. Catechismus Roman. *pag.* 163. & 169. Constat ex declaratione *Concil. Flor.* sub Eugen. IV. Ita decernente. Hæc autem septem sacramēta tribus perficiuntur rebus, tanquam materia: verbis tanquam forma, intentione ministri conferentis sacramentum, cum intentione faciendi, quod Ecclesia facit. Quorum, si aliquod desit, non perficitur sacramentum. 5

Int. Quoniam duplex est intentio; iuxta Theologorum proloquium, formalis vna, virtualis altera, rogo, quæ harum intentionum requiritur in ministro? *Resp.* Vt explicem meam mentem, dicam 6

prius, quid intelligam per formalem, & virtualem intentionem. formalem intentionẽ intelligo, actualem attentionem, hoc est actualem recordationem rei, quam perago. Hoc est cum actualiter recordor me baptizare, me has hostias cõsecrare. Virtualẽ intentionem intelligo haberi ab illo, qui, cùm agit id, quod à principio intẽdit agere, actualiter obliuiscitur, se id agere v. g. intendit à principio consecrare has formulas, simul cum hostia, postea cùm protulit verba consecratoria, non actualiter meminit se consecrare illas formulas, talis habet virtualem intentionem. Dico igitur. Ad valorem sacramenti, sufficit virtualis intentio. Ita Nauar. pluribus in locis, teste Viuald. *tract. de sacrament. in genere*, Sot. in 4. *dist.* 1. *q.* 5. *art.* 8. *propos.* 1. *&c.* Ideo, qui Sacerdos ab initio proposuit consecrare formulas, & postea oblitus formularum protulit verba consecratoria super maiorem hostiam eleuandam, quam in manibus solùm tenebat, formulas, & hostiam consecrauit.

7 *Int.* Dixisti, formas sacramentorum esse certa & determinata verba. Quæro igitur, vtrum liceat aliquid addere vel immutare? *Resp.* Minimè. Veruntamen ea, & sola verborum mutatio, vel additio impedit sacramenti confectionem, quæ sensum corrumpit. Dixi sensum. Quia corruptio circa sonum, & terminationem vocum, non tollit effectum. Igitur sex sunt obseruanda in prolatione formarum sacramẽtalium: scilicèt, ne fiat verborum subtractio, additio, variatio, transpositio, corruptio, interruptio. Quæ sex quidam duobus versibus comprehendit, quos refert Tolet. *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 4.

Nil formæ demas, nil ponas, nil variabis:
Transmutare caue, corrumpere verba, morari.

Hinc

Hinc venit, vt Zacharias Papa verè fuisse baptizatum infantem doceret, qui propter insciti am baptizantis, sub hac forma fuit baptizatus. Ego te baptizo in nomine Patris & Filias, & Spiritus sancta. Ita refertur *cap. Retulerunt. de consecrat. dist. 4.*

De necessitate suscipiendi sacramenta ad salutem æternam.

§. 5.

INTERROGATIO. Quid censes de necessitate suscipiendi sacramenta Nouæ Legis? *Resp.* Optimam censeo responsionem Auctoris Roman. Catechismi *pag.* 198. Quæ ita se habet. Sacramentorum vnum, est omnino necessarium respectu omnium, tam paruulorum, quàm adultorum, scilicet Baptismus. Ita nos docuit Christus Dominus, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum* Quæ susceptio sacramenti intelligenda est, seu in re, seu in voto, vt dicam in proprio loco. Eucharistia solùm est necessaria adultis, obtenta opportunitate. Enimverò de illa habemus præceptum diuinum à Christo Domino promulgatum. Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis* Quod præceptum obligare saltem semel in anno declarauit Ecclesia. *cap. Omnis vtriusque de pœn. & remiss.* Confirmatio solum est necessaria suscepturis primam tonsuram. Notat Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 24. *de reform.* Pœnitentia necessaria est ei, qui incidit in culpam mortalem, data copia confessarij. Nam quamuis peccator habeat veram contritionem, & exinde certus sit per reuelationem se esse in gratia, tenetur ad

salutem, peccatum confiteri data copia congrui confessarij. Nam eadem contritio includit votum confitendi. Confirmatio, & Extrema Vnctio sunt necessaria ad maiorem perfectionem. Nam in confirmatione roboratur fides suscepta in Baptismo. In Extrema Vnctione tolluntur reliquiæ peccatorum. Et insuper conferuntur vires contra dæmonis tentationes in extrema vitæ periodo acerbiùs affligentis, & periculosiùs oppugnantis. Ordo, & Matrimonium sunt necessaria pro communitate totius Ecclesiæ. Ordo nimirum, ad idoneos sacramentorum ministros consecrandos. Matrimonium ad eosdem ministros sanctè procreandos.

De dispositione, quâ accedere debet administraturus Sacramenta Nouæ Legis. §. 6.

1 *Minister sacramentorum tenetur esse in gratia.*
2 *Non tenetur accedere ieiunus.*

INTERROGATIO. In qua dispositione accedere debet minister sacramentorum? *Resp.* Accedere tenetur in gratia. Et ideo qui conscientiam habet peccati mortalis, tenetur vel promittere confessionem: vel habere veram contritionem, qua iustificetur. Dixi, tenetur, vel promittere confessionem, vel habere veram contritionem, quia non tenetur semper præmittere confessionem, si moraliter certus sit se habere veram contritionem, & per eam repositum esse in gratia. Quoniam verò de gratia certi esse non possumus absque reuelatione: satis erit ex probabilibus indicijs existimare nos habere veram contritionem, & ex consequenti diuinam gratiam sanctificantem, vt tuta conscientia sacramen-

cramenta ministrare possimus: faciendo, quod in nobis est pro illa obtinenda per verum præteritorum peccatorum dolorem, quia offendimus Deum, quem immimè diligere debebamus: & per verum propositum cauendi in posterum ab omni lethali culpa. Administrare verò solemniter, tanquam proprius minister aliquod sacramentum in mortali culpa, est peccatum mortale. Ita D. Thom. 3. *p. quæst.* 64. *art.* 6. Sylu. *confirmatio. numer.* 4. Victor. *ibid.* n. 26 Nau. *c.* 22. Sot. in 4. *dist.* 1. *q.* 5. *art.* 6.

Int. Deberne omnis minister sacramenti accedere ieiunus ad illud ministrandum? *Resp.* De necessitate sacramenti, Minimè. De necessitate præcepti olim tenebatur accedere ieiunus minister Baptismi, & Confirmationis. *cap. Sacramenta. dist.* 1. *cap. Ieiuni. distin.* 5. *de consecrat.* Hoc tamen nō est in vsu: ideo per desuetudinem nullum est de hac re præceptum. 2

De ceremonijs seruari solitis in administratione Sacramentorum Nouæ Legis. §. 7.

1. *Vtrum signum Crucis adhibendum sit, de necessitate sacramenti.*

Interrogatio. De ceremoniis seruari solitis in administratione sacramentorum, dubium celebre controuertunt Doctores de signo Crucis, sub quo omnia conferuntur, excepto sacramento matrimonij, an scilicèt sit de necessitate? *Resp.* Dico *Primum.* In nullo sacramentorum, signum Crucis est de necessitate sacramēti. Ita communiter Doctores explicāres *cap. Nunquid. de consecrat. dist.* 5. Quo hallucinatus est Auctor Thesauri sacerdotalis *fol.* 134. oppositum ferme determinans hisce verbis. Omnia 1

sacrament;

sacramenta sacerdotalis ministerij Crucis signo perficiuntur. Et Baptismatis vnda non nisi per Crucem sanctificata peccata relaxat. Nec nisi Crucis signaculo quis sacerdotis gradus ascendit. Ad textũ dicti c. *Nunquid*, respondeo loqui interrogatiuè, non autem definitiuè. Dico *secũdum*. In omnibus sacramentis, excepto sacramẽto Matrimonij, adhibere signum Crucis est de necessitate præcepti. Ita Vigald. *tit. vlt. de sacrament. in genere*. Probatur aperiè. Quia adhibere signum sanctæ Crucis, est vna ex præcipuis ceremoniis, & tribus ab ipsa Ecclesia præceptis, & vsitatis. Hinc colligo grauiter peccare illum, qui ex contemptu, vel malitia vel negligentia crassa, hoc signum in administratione sacramentorum omiserit. Quod assertum non solũ circa Dominicum signum, sed circa alias ceremonias ab Ecclesia adhiberi solitas affirmãt cum communi sensu Syl. *Baptismus* q. 4. probatq; latissimè Vigald. *tit. vlt de sacr. in genere. n.* 19. Hanc ob rem graue peccatũ erit in Baptismo non apponere Sal, Chrisma Oleum, Cathecumenorum non recitare catechismum. In conficienda Diuina Eucharistia omittere missæ apparatũ, & similia.

De dispositione, qua quis accedere debet ad suscipienda Sacramenta Nouæ Legis. §. 8.

Vtrum ante receptionem sex sacramentorum, præmittenda sit Confessio.

1 INTERROGATIO. Inter præcipuas dispositiones, est præmissa confessio. Rogo igitur virũ reus peccati mortalis, teneatur præmittere cõfessionem antequam recipiat sacramẽta? *Resp.* Dico *primũ*. Ante receptionẽ Eucharistiæ, reus mortalis culpæ tenetur culpam mortalẽ coram confessario, data confessarij

copia

copia, detegere, quamuis ex reuelatione sciret se per veram contritionem recepisse gratiam. Ita decreuit Concil. Trid. *sess.* 13. *Can.* 11. Dico *secundùm* Ante receptionem aliorum sacramentorum nō tenetur. Ita Nau. *cap.* 1. *n.* 44. quem refert, & sequitur Viuald. *de sacram. in genere.* Dico *tertiò.* Ad alia sacramenta, præter diuinam Eucharistiam, reus lethalis culpæ, tenetur accedere cum contritione: aut saltem cum attritione putata contritione. Ita cōmuniter Doctores cum D. Tho. 3. *p. q.* 64. *a.* 6. Sylu. *Confirmatio. n.* 4. Vict. *n.* 26. Nau. *c.* 22. Sot. *in* 4. *d.* 1. *q.* 5. *a.* 6. Qui quidē Doctores cum communi non intelligunt inter sex sacramenta, sacramentum Pœnitentiæ. De quo suo loco dicam: & Auctores iterum referam latius.

De Effectibus Sacramentorum Nouæ Legis. §. 9.

1 *Effectus sacramentorum alij communes omnibus, quæ est gratia. Alij peculiares, qui est character.*
2 *Gratia non solùm secunda, sed etiam prima.*
3 *An recedente obice, redeat gratia sacramenti.*
4 *An gratia in singulis sacramentis habeat peculiares effectus.*
5 *Qui sunt hi effectus peculiares.*
6 *Quid est character.*

INTERROGATIO. Qui sunt effectus sacramentorum Nouæ Legis? *Resp.* Dupliciter considerari possunt: nimirum, vt communes omnibus? & particulares aliquibus. Effectus communis est gratia. Omnia enim sacramenta Nouæ Legis gratiā effectiuè animis suscipientiū, sine obice infundunt. Ita definitur in Conc. Florent. & in Trident. *sess.* 7. *Can.* 6. Hanc infundunt ex opere operato, vt loquun- 1

tur

tur Theologi: hoc est, ex vi solius sacramenti, æqualem omnibus. Hinc manifesti erroris damnãdi sunt, qui olim asseruerunt sacramentum Matrimonij non conferre gratiam, quos refert Nau. *cap.* 22. *num.* 87.

2 *Inst.* Quoniam duplex est gratia. Prima, nimirum, qua peccator iustificatur, & ex odio reducitur in amicitiam Dei. Et secunda, quæ est augmentum ipsius præhabitæ gratiæ. Quæro ex te, an sacramenta Nouæ Legis infundant etiam primam gratiam? *Resp.* Sacramenta Nouæ Legis, non solùm secundam, sed etiam primam gratiam conferunt. De Baptismo paruulorum res est certissima. De reliquis sacramentis ab adulto susceptis cum attritione putata contritione, res est dubia, & controuersa. Verumtamen nostra conclusio fermè ab omnibus, vt probabilior, & certior approbatur. Mitto quos retuli. §. 8. à quibus asseritur: traditur etiam expressis verbis à Tolet. *lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 8. Et inde emanauit effatum *Homo per sacramenta ex attrito fit contritus.*

3 *Inst.* Qui sacramẽta recipit cum obice (ita loquuntur Theologi) hoc est in peccato mortali existens, sublato obice, hoc est, remisso peccato mortali per veram contritionem, recipit ne gratiam sacramenti antea suscepti ex vi sacramenti præteriti, & ex opere operato illius? *Resp.* Affirmat Medina absolutè de omnibus sacramentis. *lib.* 2. *Summa cap.* 6. De Baptismo ostendam suo loco. De Confessione probat latissimè Syluest. *confessio.* 2. *n.* 26. & Barthol. Medin. in sum. *lib.* 2. *cap.* 121. §. 3. insinuat Nauar. *cap.* 6. *n.* 13.

4 *Inst.* Habetne gratia in omnibus sacramentis peculiares effectus? *Resp.* Habet. In Baptismo datur ad delendum peccatum originale. In Confirmatione ad roborandum animum contra oppugnatores fidei, vt intrepidè eam coram tyrannis profiteatur. In Diuina

Diuina Eucharistia, ad augmentū virtutum. In Pœnitentia ad restituendā vitam spiritualem per peccatum amissam. In Extrema Vnctione, ad delendas peccatorum reliquias, & ad vires conferendas contra tentationem, in extrema vitæ periodo iam iam oriente acriter oppugnantem. In Ordine, ad efficiendam animam ministri ad benè sacramēta ministranda. In Matrimonio ad [illegible] iuntates vinculo pacis, & amoris.

Int. Qui sunt effectus particulares? *Resp.* Effectus particularis est character. Hunc autem tria sacramenta conferunt. Baptismus scilicet, Confirmatio. & Ordo. Ita definiuit Concil. Trid. *sess.* 7. *Can.* 6. 5

Int. Quid est character? *Resp.* Est qualitas supernaturalis, à Deo animæ impressa, veluti quoddam signum ouium Christi Domini, vt imprimitur in Baptismo, vel signum militum Christi, vt imprimitur in Confirmatione, vel signum potestatis, vt imprimitur in Ordine, tā in corpus Christi verum, quàm in corpus Christi mysticū, quod est Ecclesia. Ita habetur *cap. Consultum. de tempore. ordin. ca Displicet* 23. *q.* 4. *cap. Licitè* 23. *q.* 7. Concil. Trid. *sess.* 7. *Can.* 8. Nau. *cap.* 22. *n.* 2. Sot. *n.* 4. *d.* 1. *n.* 1. *ar* 2. 6

Int. Amittiturne aliquando hic character? *Resp.* Minimè. Neque per peccatum vt amittitur gratia: Neq; per mortem: sed in æternum conseruabitur in animis, etiam damnatorum. Ideo sacerdos resuscitatus, nec baptizandus, nec confirmandus, nec ordnandus iterum est. Ita D. Tho. in 4. *d.* 2. *q.* 1. Habetur *c. Licitè*, 22. *q.* 7. *c. Quod quidem* 1. *q.* 1. Notat Arm. *verb. sacramentum. nu* 1. & Vivald. *de sacram. in gen.* Hinc manifestum est, non posse iterari in hac vita hæc tria sacramenta. Ratio est, quia effectus eorum, qui est character, semel factus nunquam amittitur. 7

De

De iis quæ circa Sacramenta Nouæ Legis decreuit Concilium Tridentinum. §. 10.

1 INTERROGATIO. Quæ decreuit Concil. Trident. *sess. 7.* circa sacramenta Nouæ Legis? *Resp.* Memoria [illegible] ideo facile ea recitabo. Hæc sis damnauit illum, qui dixerit aliquod eorum, quæ numeraui, non esse verè sacramentum. *Can.* 1. Aut dixerit, ea à sacramentis Veteris Legis non nisi ceremoniis differre. *Can.* 2. Aut dixerit, nullum illorum aliqua ratione esse alio dignus. *Can.* 3. Aut dixerit non esse omnia necessaria, imò aliquod eorũ esse superfluum, (modo supradicto) *Can.* 4. Aut dixerit solùm significare, non verò continere gratiam. Aut eam dignè sacramenta suscipientibus non semper ex opere operato conferre. *Canon.* 5. 6. 7. 8. Aut dixerint, quod hæc tria Baptismus scilicet, Confirmatio, & Ordo, non imprimunt characterem in anima, & signum quoddam indelebile, propter quod iterari nequeant. *Can.* 9. Aut dixerit, quod omnia ab omnibus Christianis administrari possint. *Can.* 10. Aut dixerit non requiri in conficiendis sacramentis intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. *Can.* 11. Aut dixerit, quod confectio, aut collatio sacramenti à ministro in mortali existente nulla sit. *Can.* 12. Aut dixerit Ecclesiæ ritus omitti, vel mutari posse per quemlibet prælatum *Canon.* 13. Anathema sit.

CAP

CAPVT II.

[redacted]

Triplex est Baptismus.
An omnis sit sacramentum.
Quare Theologi triplicem assignent Baptismum.
An omne martyrium appelletur Baptismus.
Cur non dicuntur omnes martyres baptizari in suo sanguine.
In quo differunt tria Baptismata.
Quo Baptismate fuit Christus Dominus baptizatus.

INTERROGATIO. Quotuplex assignatur Baptismus à Theologis? *Resp.* Triplex. Aquæ, sanguinis, & flaminis. Baptismus aquæ est, quo omnes Christiani baptizãtur. Baptismus sanguinis est martyrium, quo enecantur infantes in materno vtero contenti, cùm matres pro Christi gloria in odium fidei à tyranno occiduntur: dicuntur enim in suo sanguine baptiza i. Itidem martyrium, quo trucidantur infantes ante vsum rationis ob eandem Christi, fideique causam, vt trucidati sunt Innocentes infantes ab Herode *Matth.* 2. Ita Sylvest. *Baptismus.* 1. §. 1. cum Palud. & Tolet. *lib* 2. *cap.* 22. *n.* 5. *&* 6. 1

Baptismus flaminis est voluntas charitate inflammata suscipiendi baptismum aquæ, quem adultus non suscipit, quia à quo baptizetur, non superest, & in ea voluntate moritur, verè de peccatis commissis contritus. Appellatúrque flamen, quia oritur ab igne charitatis, & contritionis.

Int. Suntne hæc tria baptismata à Christo Domi- 2

no instituat. *Resp.* Minimè quidem; sed solus baptismus aquæ, ut a Conc. Trid. in *sessione de sacram. can.*

3 [redacted]

4 *Int.* Dixisti baptismo sanguinis baptizari infantes, qui vel in maternis visceribus adhuc inclusi simul cum matribus in Christi seruatoris odium occiduntur: vel extra uterum in se ipsis eandem mortem patiuntur. Nonne omne martyrium appellatur baptisma? *Resp.* Appellatur. Ita enim Christus Dns suã mortẽ baptismũ appellauit. Luc. 12. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsq; dũ perficiam.*

5 *Int.* Cur igitur absolutè non dicuntur omnes martyres baptizari in suo sanguine? *Resp.* Quia plurimi ante ipsum martyriũ baptizari ex aq̃ baptismo aquæ. Insuper, quia vt baptizẽtur in suo sanguine, fractuale peccatum habent, & mortem in vigilia sufficiũt, indigent saltem actuali dilectione Dei super omnia, propter quam mortẽ cõstanti animo aggrediuntur, vt vult Sotus in 4 *d.* 15. *q.* 1. *ar.* 2. & *dis.* 17. *q.* 2. *art.* 1. Si verò actualiter recordãtur peccati cõmissi, dũ rapiũtur ad martyriũ, indigent actuali pœnitentia & detestatione criminis, vt docet Suar. *dis.* 29. *sect.* 2. &

6 *Int.* In quo differunt hæc tria baptismata? *Resp.* Differuntur, quòd baptismus aquæ solus imprimit characterem indelebilem: martyrium verò aureolam gloriæ nimirum claritatem, quam appellant Theologi gloriam accidentalem: baptismus verò flaminis nil imprimit. Differũt insuper ex remissione pœnæ. Nã baptismus aquæ, & martyrium, remittũt cum culpa totam pœnam: baptismus verò flaminis iuxta quã-

tiratem doloris,& contritionis.Ità Cardin. Toler. *l.* 2.*c.*12.*n.*8.Sunt pro martyrio elegantia verba Cypriani 4.*Epistol.lib.Epist.* 1. cum rationem reddit,cur flammę tres pueros in fornace non cõburerent.Ananiæ, Azariæ,Misaeli,refrigerium, inquit, flammæ dederunt,præsente cum illis Domino, & probante, quod in martyres eius nil posset gehẽnæ ardor operari.*libro* verò *epist.*2.*epist.*6.Fluebat,inquit,è martyrum vulneribus sanguis, qui flãmas,& ignes,gloriosa cruore sopiret. Cautè tamen legendus Origenes *homil.*6.*in libr.Iud.*cum quo ad remissionem culpæ plus martyrio, quàm baptismo aquæ tribuere videtur,pieq; interpretandus.Baptisma sanguinis,inquit, solum est,quod nos puriores reddidit, quàm aquæ baptismus reddidit.Enimuerò baptismus aquę dempsit culpam,martyrium verò,nõ à nobis tantũmodò culpam,sed nos culpę deinceps adempsit.Baptismus aquæ nos à gehenna extraxit, sed cœlo statim non reddidit: martyrium verò in ipso mortis instanti, in cœlestem patriam martyres deduxit. Hinc fit,vt iure meritò dicere possimus,quod per aquæ baptismum præteritæ culpæ purgantur, per martyrium verò etiam futura perimuntur: in baptismo aquæ, peccata demissa sunt:in martyrio autem exclusa.

*Int.*Quo horũ triũ baptismatũ,Christus Dominus fuit baptizatus? *Resp.*Baptismo sanguinis, mortem enim subiit in cruce sibi propter ipsius odium illatam.Cùm verò à Ioanne in Iordane fuit baptizatus, sacramentũ non instituit,sed prædixit,& adũbrauit. 7

De Baptismi definitione,§.2.

Interrogatio. Quo pacto definitur Baptismus à Christo Domino institutum sacramentum? *Resp.*Est ablutio corporis exterior,sub præscripta verborum forma.Ita cum Magistro in 3.*sent.d.*3. 1

Theologi communiter. Quam quidem immeritò corrodit Vinaid. in suo *Candelabro de Baptis.* Quoniã verò definitio tradita nonnihil claret, perspicuius addidit Nau. *c.* 22. *nu.* 5. aliqua verba sic scribens. Sacramentum baptismi, est ablutio corporis cum aqua naturali, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti cum debita intentione abluitur. Vnde patet quam diminutè dixit Hugo, Victor. in *lib. de sacrament.* Baptismum esse ipsam aquam naturalem.

De materia sacramenti Baptismi. §. 3.

1 *Materia Baptismi est aqua.*
2 *Cur sit aqua.*
3 *An deficiente aqua possit fieri Baptismus.*
4 *An fieri possit in glacie, & nive.*
5 *An fieri possit in sale.*
6 *Quid importet nomine ablutionis.*
7 *An puer proiectus in puteum prolata forma, manet Baptizatus.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia huius sacramenti? *Resp.* Duplex: quædam appellatur proxima, quædam remota. Proxima est ipsa actio abluendi exterior, appellatúrque ablutio exterior. Remota est ea, quæ elementaris dicta Sot. *in 4. d. 3. qu. unica. ar. 1. §. 3.* Sylvest. *Baptismus* 2. ex Paludano subdistinguit. Tolet. *lib. 2. cap. 28. n. 1.* definit Concil. Trident. *sess. 7. de bap. Can. 2.* Colligitur ex verbis Christi Domini Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.*

2 *Int.* Cur hoc sacramentum institutum fuit in ablutione

blutione corporis exteriori? *Resp.* Vt significaretur ablutio animæ facta interiùs per gratiam, & sanctificationem, qua illam Deus ab omni peccati labe emundat.

Int. Poteritne in extrema aquæ penuria, confici 3
hoc sacramentum in aqua ex herbis, floribus, arboribus, aliisvè rebus artificialiter expressa, iniſtillatam vocant? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia ille humor non est aqua, quamuis propter perspicuitatem, & similitudinem appelletur aqua: sed substantialiter succus est. De ratione verò, & essentia huius sacramenti, est aqua naturaliter. Constat ex verbis Christi Domini Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* Ita definit Concil. Tridentin. *sess. 7. de baptis. Can. 2.* ex communi Theologorum cum sancto Thoma *3. p. q. 60 ar. 7. & 6.* & Magist. in *4. d. 3.* potest autem fieri in quacunque aqua naturali, quæ naturalium Physicorum Philosophorumque iudicio aqua sit elementalis. Talis est aqua fluminis, fontis, stagni, paludis, maris, & pluviæ. Ita D. Thom. *3. p. qu. 66. ar. 4.* Sylvest. *Baptis. 2. quæst. 3.* Scot. in *4. d. 3. qu. unica. art. 4.* Catechism. Rom. *pag. 179.* Neque impediunt accidentia, nimirum, an sit calida, an frigida, nitida, an turbida, & similia, dummodo substantialiter aqua sit elementaris. Elementaris verò est aqua, quæ colligitur ex vaporibus densatis, cum ex ollę ore euaporantur, & testaceo tegumento repercutiuntur. Item quæ hyemali tempore e parietibus, lapidibusvè, velut è fonte fluit. Nam vapores essentialiter aqua sunt. Aqua verò è parietibus manans, aqua est ex aere humido in aquam versa, iuxta veram philosophiam. Ne tamen professionem moralem transgredi videamur, philosophis id disputandum omitto.

4 *Int.* Quid censes de gelu, & niue? *Resp.* Esse essentialiter aquam: in ijs tamen baptizari non posse, quia vt sic, non sunt materia apta ad abluendum: Est verò de essentia huius sacramenti ablutio. Ideo in ijs liquaris confici potest baptismus. Ita communiter Doctores cum sancto Tho. & aliis, quos refert, & sequitur Syl. & Sot. proximè citati.

5 *Int.* Quid censes de sale? *Resp.* Negat Angelus. *Baptis. 4. num 3.* & Sylueſt. *baptiſm. 2.* ad finem, esse materiam baptismi. Affirmant tamen Armil. *verb. baptiſm. num. 23.* & Tabien. *baptiſm. 4 num. 8.* & meritò; idem enim de sale, atque de niue, geluque dicendum arbitrot. Est enim essentialiter aqua maris gelata æstiuo Sole, ac proinde si liquefiat, apta erit materia ad abluendum, & baptizandum.

6 *Int.* Quid intelligis per ablutionem? *Resp.* Triplicem actionem: nimirum, vel immersionem, vel effusionem, vel aspersionem. Potest enim baptismus fieri, vel immergendo infantem, vel super eum aquam effundendo, vel illum aqua aspergendo, ita vt gutta, tangat baptizatum.

7 *Int.* Adest puteus aquam continens, non est remedium aquam extrahendi, est infans morti vicinus, poteritne proijci in puteum sub formâ baptismi, vt baptizetur? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia talis proiectio, non est ablutio, sed suffocatio. Ita cum Sylueſt. *baptiſm. 4. §. 10.* Tolet. *libr. 2. capit. 19.* & communi schola.

De forma huius Sacramenti.

§. 4.

1 *Quæ est forma Baptismi.*

2 *Quæ verba sunt de essentia huius formæ.*

3 *Franc.*

3 *Præcipuè dubitatur de pronomine Te.*
4 *An sit dicendum in nomine.*

INTERROGATIO. Quæ est forma baptismi? *Resp.* Est hæc. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Ita habetur *cap. 1. de baptism. cap. In Synodo de consecrat. dist. 4.* in Conc. Florentin. sub Eugenio IV. *cap. 5.* & Trid. *sess. 7. Canon. 4.* Colligitur apertè ex verbis Christi Domini, Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.*

Int. Sunt hæc verba de essentia formæ huius sacramenti? *Resp.* Sunt quidem quoad sensum non verò quoad vocum terminationem. Enim verò in Ecclesia Græca, ita proferuntur. Baptizetur seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. De qua forma, quinquam olim dubitatum fuerit, vt videre est apud Syluest. *Baptism.* 1. ad finem: tamen nunc certum est ex Conc. Florent. veram esse huius sacramenti formam Pronomen Ego, excipio, quod non esse de substantia, constans est Doctorum sensus, in *cap. Retulerunt. de consecr. dist. 4.* D. Tho. 3. *p. qu. 66. artic. 5.* & *quæst. 72. art. 4.* Victor. in *sum. num. 17.* Richard. in 4. *d. 5. ar. 4.* Ang. *baptismus 2. nu. 1.* & alij plures. Ideo secluso contemptu, illud ex negligentia omittere peccatum erit solùm veniale, ita Sot. in 4. *d. 1. qu. vni. a. art. 5.* Relicta verò forma Ecclesiæ Romanæ, baptizare in forma qua vtitur Ecclesia Græca, est mortale. Ita Sotus proximè citatus. Ratio est, quia fit contra ritum Ecclesiæ vniuersalis in re grauissima, & præceptum vsu, & consuetudine robor tum: ob eandem rationem non benè vterentur verbo, Nos, loco pronominis Ego, illustres personæ, quæ ex vsu, & accommodatione hominum pro-

pter excellentiam dignitatis, ita loqui, & inferibi solent. Imò eos lethales damnant culpæ propter inusitatam mutationem. D. Thom. 3. *p. qu.* 66. *art.* 4. & 5. D. Bonau. in 4. *d.* 5. Scot. *d.* 6. Palud. *d.* 3. *qu.* 1. *art.* 3. Sylu. *baptism.* 1. *q.* 6. Armil. ibid. *nu.* 11. Victor. *nu.* 13. & alij, quos refert, & sequitur Viual. *de baptismo. tit. de forma.*

3 *Int* Singulatim te sciscitaturus sum. Die, pronomen, *Te*, estne de essentia sacramenti; *Resp.* Maximè. Ita D. Thom. 3. *p. q* 66. *a.* 5. Scot. in 4. *distinct.* 3. *q* 1. *ar.* 3. & ibidem Gab. Sylu. *baptis.* 1. *qu.* 6. ibi. Armilla. *nu.* 5. Nauar. *c.* 22. *numer.* 3 Victor. *numer.* 18. cathechism. Roman. *fol.* 183. Habetúrque in *c.* 1. *de baptis.* & ibi. tradit Innocent. quos refert, & sequitur Viuald. *de baptis. tit. de forma.*

4 *Int.* Estne de essentia huius formæ dicere, in nomine? *Resp.* Maximè. Ita Gloss. *c. Haereticus. de consec. d.* 4. *ver. Nominis* Sylues. *baptis.* 1. *numer.* 6. cum D. Thom. quem refert. Angel. *baptis.* 2. *num.* 2. Vict. *num.* 16. Habetur in Concil. Florentin. & in Tridentin. *session.* 7. *can.* 4. & communiter asseritur ab omnibus. Ratio est, quia forma huius sacramenti, est expressiua sanctissimæ Trinitatis; cùm verò sancta Trinitas sit vna essentia, & tres personæ: essentiæ verò vnitas significetur nominis vnitate, propterea dicendum est, In nomine, & non in nominibus.

De ministro sacramenti baptismatis §. 5.

1 *Quis est minister Baptismi.*
2 *An possit aliquis se ipsum Baptizare.*
3 *An Angelus, vel anima separata possit baptizare.*
4 *An plures possint simul baptizare.*

INTER-

INTERROGATIO. Quis est minister huius sa- 1
cramenti? *Resp.* Proprius sacerdos: hoc est parochus. Ita D. Thom. *3.p.q.67.a.1.2.3.& 4.* Sot. in *4.d.4. q.vni a.ar.1.& 2.* Adeo, vt absque illius facultate baptizans, peccet mortaliter Ita Card. Tolet. *lib.2. cap. 20.nu.1* Angel. *baptism.5.nu.1.* Sylu. *baptism.2.num.1.* Vival. *de baptis.sit. de ministro. num. 2.* meritò reprehendens Armillam oppositum asserentem. In casu tamen necessitatis, quilibet potest baptizare, etiam fœmina. De hoc scio olim dubitatũ fuisse circa hæreticos, depositos, & similes, vt constat ex *cap. Si quis.& cap. Quomodo, de consecr.4. dist.* Tamen hodie est vetitas definita in Concil. Florent. sub Eugenio IV. & Lateranensi, sub Innocentio III. & Tridentin. *sess.7. Can.4.* Verumtamen seruandus est ordo dignitatis. Et ideo præferendus sacerdos diacono; diaconus subdiacono; subdiaconus clerico in minoribus; inter clericos in minoribus, is, qui ad altiorem gradum iam est promotus: clericus in minoribus laico; masculus fœminæ; fidelis infideli. Ita decernitur *cap. Si quis c. Mulier, ca. In necessitate de consecr. distin.4.* D. Thom. *3.p.q.67.ar.1.* Palud. & Sot. in *4.d.3.* Sylu. Arm. & Summistæ *verb. Baptis.* Catechismus Rõ. *pag.191.*

Int. Potestne aliquis seipsum baptizare, præser- 2
tim vrgente necessitate mortis, cum non adest alius qui illum baptizet? *Resp.* Minimè. Ita notauit cum communi Toler. *lib.2.ca.20.nu.1.* Ratio est manifesta, quia ad verum baptismum requiritur declaratio pronominis *Te.* vt requiritur declaratio pronominis *Ego*, sed qui seipsum baptizat, necessariò proferre debet, Ego me ipsum baptizo; igitur, &c. Neque ex hoc colligitur non satis à Christo Domino Ecclesiæ suæ prouisum, cum talis adultus, qui seipsum

non potest pabtizare baptismo aquæ, possit saluari baptismo flaminis, vt iam superius respondi.

3 *Int.* Possetne ex diuina dispensatione minister esse huius sacramenti, Angelus, homo beatus, vel anima à corpore iá seiuncta? *Resp.* Posset, ac proinde verum conferret baptismum Christi. Ita communiter Doctores, teste Card. Toleto *lib. 1. ca. 20. nu. 4.* Ex diuina, dixi, dispensatione, quia ex libera voluntate Angeli, vel animæ, minimè: enim verò ex Lege Dei ordinaria reijcitur ab hoc ministerio.

4 *Int.* Possuntne plures simul baptizare, seu esse simul ministri huius sacramẽti? *Resp.* Tripliciter possunt plures concurrere ad eundem hominem baptizandum. Nimirum, vel vnus proferendo formam, & alius infundendo aquam, quia scilicet mutus manibus vtitur, captus verò manibus loqui potest. Vel simul, & proferendo formam, & ministrando aquam, cum intentione baptizandi dependenter simul vnus ab alio, quasi partialiter. Vel simul proferendo formam, & simul ministrando aquam, cum intentione baptizandi independẽter ab alio, sed faciendi per se solùm, quod facit Ecclesia. Hoc supposito. Dico, si simul concurrãt primo, & secundo modo, non facere sacramentum: si verò concurrant tertio modo, verum conferre baptismum. Ita cum communi Tolet. *lib. 2. cap. 20.*

De subiecto capace sacramenti Baptismatis. § 6.

1 *De subiecto capace Baptismatis.*
2 *De monstris.*
3 *De infantibus in vtero materno.*
4 *De filijs infidelium.*
5 *De furiosis, & amentibus.*

INTER

INTERROGATIO. Quid est subiectum capax huius sacramenti baptismatis? *Resp.* Homo viuus, non baptizatus, ante vel post rationis vsum, habens intentionem, ac voluntatem suscipiendi tale Ecclesiæ sacramentum, quo fiat cœli particeps, vt Christi membrum, & ouis Ecclesiæ, siue veram, cum scilicet iam rationis vsura fruitur, siue præsumptam, cùm nimirum ante rationis vsum à parentibus baptismo traditur. 1

Int. Quid censes de monstris? *Resp.* Consulendi sunt philosophi, atque iuxta eorum iudicium de pluralitate individuorũ, vel simplicitate loquendum. Ac proinde si plura individua iudicantur, vt plures homines baptizandi sunt: si verò vnum, & vnus baptizandus est. Ita Tolet. *lib. 2. c. 20. n. 6.* 2

Int. Quid censes de infantibus adhuc in materno vtero inclusis? *Resp.* Si foras manum, pedem, caput, vel quid simile emiserunt, & est periculum in mora expectandi totum egressum, aqua sunt tangendi, cum forma, & sic baptizandi. De tali baptismo facto in capite, certa res est apud omnes cum D. Thom. *3. p. q. 68. ar. 4.* Archidiacon. *cap. Baptizati. d. 5.* facto tamen in manu, vel pede, vel alia quauis corporis parte, dubitarunt plures. Vera tamen est proposita conclusio, quam tenent Panorm. Innocent. *cap. Debitum de baptis.* Nauarr. *cap. 22. nu. 7.* & Viual. *de baptis.* Si verò toti adhuc visceribus matris detinentur, Dei iudicio relinquendi, donec mater animam exhaler, & post animæ exhalationem secãdus aluus, & si adhuc viuant, vt viuere possunt, iuxta medicorum placitum, baptizandi. Ita communiter Doctores. 3

Int. Suntne baptizãdi infantes filij infidelium inuitis parentibus? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia iure naturali 4

naturali sunt ipsorum parentum. Ita Card. Tolet. *lib. 2. cap. 21. n. 4.* Hoc præcipuè verum est, cum in eorum potestate relinquendi sunt: quoniam exponuntur periculo postea à fide recedendi, cum ad ætatem plenitudinis iudicij venerint, propter parentũ pravam doctrinam.

5 *Int.* Suntne baptizandi furiosi, & amentes? *Resp.* Si furiosi, & amentes in furiam, & amentiam incidirunt post vsum rationis, & dum eo vtebantur, baptismum petierunt, baptizãdi sunt. Quod intelligo, nisi existens in notorio peccato mortali, inciderit in freneſim, à quo noluisset resipiscere, licet baptismi cupidus. Ita Victor. in *sum. num.* 20. & Vivald. *de baptis.* Tunc enim nil illi proderit baptismus ad salutem. Dixisti, si in rationis vsum baptismũ petierunt, quia si non noluerunt tunc baptizari, in amentia non sunt baptizandi. Ita D. Tho. *3. p. q. 68. a. 5. & 6.* Angel. *bapt. 6 num. 10.* Armil. *num. 58.* Victor. *num. 16.* Viguer. *verſ. 9. Sot. 4. d. 5 queſt. unica art. 12.* Si verò à natiuitate tales sunt, & habent lucida interualla, in lucido interuallo, quo ratione pollent, rogandi, an baptizari velint, & si velint, baptizandi. Si verò à natiuitate tales, nunquam ratione vsi sunt, baptizãdi sunt.

De dispositione, qua accedere teneantur adulti ad baptismum. § 7.

1 *An teneatur adultus accedere cum dolore præcipuè peccatorum.*

2 *An teneatur accedere cum proposito confitendi commissa antea peccata.*

1 INTERROGATIO. Qua dispositione accedere debet adultus ad Baptismum? *Resp.* Accedere de-

bet

bet cum dolore præteritorum criminum, & cum p[ro]posito cauendi in posterum. Quamobrem, qui in peccato viuit, aut in periculo peccandi, neque occasionem tollere vult, non est baptizandus. Ita D. Tho. 3. *p. q. 66. art. 4.* & S. Scot. *in 4. d. 4. art. 5.* Sot. *disp. 5.* Vigerius *de Baptis. n. 9.* Vid. *num. 3.* Text. in *cap. Omnis qui. de consecr. d. 4.* Atq; cum communi Toletus *lib. 2. cap. 21. num. 5.* Dolor autem debet esse vera contritio. Aut saltem attritio putata contritio. Ita Nau. *cap. 1. num. 17.*

Im. Teneturne accedere cum proposito confitendi cõmissa tam peccata aut pro iis pœnitentiam agendi? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia peccata ante baptismum commissa, per baptismum plenè delentur tam quò ad culpam, quàm quò ad pœnam. Ita D. Thom. 3. *p. quæst. 68. artic. 5.* Viguer. de *Baptismo.* cum D. Augustino, & D. Ambrosio, quos refert Bonau. in *4. d. 4.* Scot. *d. 5. qu. vnica. art. 6.* Richard. *dist. 17.* Sylu. *baptis. 4 qu. 10. §. 14.* Angel. *Baptism. 6.* Habetur *cap. vltim. de pœn. dist. 7. cap. Sine pœn.* iuncta Gloss. *do consecratio dist. 4.* & in Concil. Tridentin. *session. 5. & sess. 14.* 2

De solennitatibus Baptismi. §. 8.

1 *De necessitate solennitatum Baptismi.*
2 *Quid sibi volunt solennitates Baptismi.*

INTERROGATIO. Quid censes circa earum solennitatum necessitatem? *Resp.* Non sunt de necessitate sacramenti, sunt tamen de necessitate præcepti. Ideo illas absque necessitate cogente omittere peccatũ est mortale. Atq; in primis extra Ecclesiam baptizare absq; eadẽ necessitate grauiter prohibet Victor. Papa I. *in Epistol.* ad Euophilu, vt habetur 1

betur in *summa Concil. fol.* 4. & in *Clem.* 1. *de Bapt.* Deinde cùm acciderit quia puer pro necessitate domi baptizatus vixerit, arbitror eum postea in Ecclesia ceremoniis solitis recipiendum.

Dubium tamen est non leue. An si post peractas, transactasque ceremonias, comperiatur puerum non fuisse verè baptizatum, repetendæ sint huiusmodi ceremoniæ. Affirmat Victor. in *sum. de baptis. num.* 57. Meritò tamen negat Vigal. *de baptis.* argumento ducto à ceremoniis matrimonij, post quas si ob impedimentum occultum nuptiæ inueniantur nullæ, domi secreto, non verò in publico celebrandæ sunt inter ipsos solos contrahentes, amoto impedimenti obstaculo per dispensationem, propter scandalum. Quod idem videtur dicendum de baptismo nulliter facto in publico.

2 *Int.* Quid sibi volùt ceremoniæ baptismi? *Resp.* Exsufflatio significat expulsionem dæmonis. Ideo sub modum crucis, quâ dæmones quasi pulois à facie venti effugãtur. Salis gustatio spiritualium rerũ gustum, & suauitatem. Saliua tum naribus, tum auribus, apposita apertionẽ sensuum spiritualium. Olei vnctio inter scapulas, & in pectore, & in sinciput subiectionem Christiani militis ad portãdum iugum Christi, ad pugnandũ pro eo, & aduerso pectore inscipienda vulnera, ad humiliãdum caput, obediendo Christi Ducis præceptis, Imò etiam ad illud opponendum pro iis, cum Petro: *Domine si opportuerit mori tecum, non te negabo.* Candida vestis, significat animæ candorem per baptismum comparatum. Lucerna ardens in manibus, significat fidem operibus comprobandam, & hominibus ostendendam; iuxta illud Christi Domini: *sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent*

trem vestrum qui in cœlis est. Ita Tolet. *lib.2.c.23.* paucis mutatis, & additis.

De Patrinis Baptismi. §. 9.

De numero Patrinorum.
An possint esse duo viri simul.
An parochus debeat Patrinos designare.
Qui prohibentur in iure esse Patrini.

1 INTERROGATIO. Quot Patrini assumi possunt in Baptismo? *Resp.* Vnus siue vir, siue mulier. Vel si mauis vnus, & vna. Ita decreuit Concil. Trid. *de reform. sess.24 c.2.* Addit verò sancta Synodus. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem, nullo pacto contrahant. Quæ in re voluit sancta Synodus renouare statutum *c. Non liceat. de consecrat. dist.4.* diuturnitate abolitum.

2 *Im.* Possuntne assumi duo viri, vt vnus vicem gerat mulieris? *Resp.* Minimè. Notat Tolet. *lib.2. cap.23. num.4.* Explicuit Congregatio Cardin. *n.490.* Suadet ratio. Quia Baptismus est generatio quædam spiritualis: & ideo debet conformari generationi naturali; atqui ad generationē naturalem requiritur mas, & fœmina; ergo ad generationem spiritualem vir, & mulier. Neque in hoc Episcopus dispensare potest. Quia non est supra Concilium, opponit in decernens.

3 *Im.* Circa sacri Concilij verba. Quod si alij vltra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem non contrahant, dubium graue suboritur, an parochus debeat Patrinos designare? *Resp.* Huius dubitationis meminit Vinald. *de baptis.* morę iam à Nauar. *c.22. num.38.* Dico igitur cum iis parochum debere a parentibus rogare, quos designant in Patrinos.

trinos. Quod si ex incuria aut negligẽtia parentum, & parochi imò ex culpa vtrorumque, pluresq; vno, vel duobus baptizad im tangant, omnes creant Nauarrus, & Vinaldus vere esse Patrinos, vera contracta cognatione spirituali. Ratio eorum est, Quia nouum Concilij ius valet, cum fit designatio Patrinorum; ergo vbi facta non fuerit, standum erit iuri antiquo. iuxta *L. Præcipimus. Cod. de appell.* iuxta quam non est à iure antiquo recedendum, nisi quo ad id nouo clarè excepta. At verò ex iure antiquo, seu potius ex cõsuetudine antiqua, tot erant Patrini, quot baptizandum tangebant; ergo & modo.

4 *Int.* Qui prohibentur in iure esse Patrini? *Resp.* In primis. Homo non baptizatus. *cap. in Baptismate de consecrat. dist.* 4. & ibi. Glos. Angel. *baptis.* 8. *n.* 11. Syl. *baptism.* n. 5. Armil. *ibid.* n 37. D. Tho. *in* 4. *d.* 24. *ar.* 1. q. 3. Richard. *ibid.* Nau. *c.* 22. *n.* 46. Deinde. Quinis Religiosus. *cap. Non licet.* 1. *de consecr. dist.* 4. *& ca. Placuit.* 2. 16. *q.* 1. Ita supra citati Doctores. Tertiò. Mutus homo, & muta mulier. Ita decernitur. *cap. Parvuli de consec d.* 4. & notat Anchar. in Rub. *de cognat. spirituali lib.* 6. *num.* 4.

De cognatione spirituali contracta in Baptismate. §. 10.

1 *Quid est cognatio spiritualis.*
2 *Inter quas personas contrahitur.*
3 *An contrahatur ex solo Catechismo.*
4 *An contrahatur à non baptizato.*
5 *An contrahatur à patribus suscipientibus à sacerdote proprium filium.*
6 *An contrahatur à patre, vel matre baptizante proprium filium.*

4 An Bertha mater maneat cognata mariti Ioannæ suæ comatris.

5 Quis est effectus huius cognationis.

INTERROGATIO. Quid est cognatio spiritualis proueniens ex baptismo? *Resp.* Est attinentia duarum personarum inter se ratione sacramẽ i baptismatis iuxta Ecclesiæ statutum ita decernentis, vt tales ac tales personæ post at maneant inter se cognatæ spirituali er: ita colligitur ex Nauar. *cap.* 12. *n.* 36. & ex D. Thom. cum communi in 4. *d.* 40. Vnde manifestum est hanc cognationem esse de iure positiuo tantùm. 1

Int. Inter quas personas acquiritur huiusmodi cognatio? *Resp.* Omissa iuris antiqui determinatione, per *Conc Trident.* omninò sublata, ita nouiter decreuit dictum sacrum Concil. *sess.* 24. *ca.* 2. *de reform.* his conceptis verbis, Sancta Synodus statuit, vt vnus tantùm, siue vir, siue mulier, iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus, & vna baptizatum de baptismo suscipiant. Inter quos, & baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem: nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatúque patrem, & matrem tantùm spiritualis cognatio cõtrahatur. Hæc Concilium. 2

Int. Contrahiturne hæc cognatio spiritualis ex Cathechismo, ac ceremoniis, quibus suscipitur in Ecclesia infans domi propter necessitatem baptizatus, si alij assumantur Patrini ab iis, qui domi sunt sumpti? *Resp.* Minimè. Ita Nauarr. *c.* 22. *n.* 40 & Toler. *lib.* 2. *cap.* 23. *nu.* 5. Oritur tamen iuxta eosdem Auctores impedimentum impediens matrimonium, inter eos, inter quos dirimit hæc cognatio spiritualis, probatq; Nauar. ex *c.* fin. *Cathec. de cognat. spirit. li.* 3

6. Ire verò contra hanc iuris determinationē, & cōtrahere matrimonium existimat Toletus esse peccatum graue.

4 *Int.* Contrahitne huiusmodi cognationem spiritualem non baptizatus baptizans, aut suscipiens baptizatum? *Resp.* Minimè. Ita D. Thom. in 4. *d.* 42. *q.* 1. *ad* 3. & *quæst.* 2. *ad.* 3. Palud. ibidem. *q.* 1. *numer.* 8. Sot. *q.* 1. *art.* 2. Sylu. *matrim.* 8. *q.* 3. Nauar. *c.* 22. *n.* 36. Glos. *cap. in bapt. ſ. de conſecrat. diſt* 4. Ratio eſt manifeſta, quia huiusmodi cognatio, cadit ſuper eas perſonas, quæ Eccleſiæ præceptis ſubiacent: non baptizatus verò Eccleſiæ nō ſubiacet. Ex eodem fundamento oppoſitum eſt dicendum de hęretico, qui baptizatus, & Eccleſiæ ſubditus eſt. Ita Nau. *cap.* 22. *num.* 35.

5 *Int.* Contrahuntne hanc cognationem ſpiritualē pater, & mater ſuſcipientes, vt Patrini proprium filium è fonte ſacro? *Reſp.* Contrahunt. Ita Vinc. Sylu. Armil. Angel. & alij Summiſtæ *verb. Baptiſmus.* Probatur ex *ca. Ad limina.* 30. *q.* 1. Ratio eſſe poteſt, quia hæc ſuſceptio, non eſt de neceſſitate ſacramenti, vt manifeſtum eſt, & probat Sot in 4. *d.* 5. *q. vnica art.* 9. Ergo nullus dari poteſt euentus, in quo ipſi parentes cogantur ſuſcipere, tanquam veri Patrini proprium filium.

6 *Interrog.* Contrahuntne eandem ſpiritualem cognationem ijdem parentes inter ſe baptizantes proprium eundem filium? *Reſp.* Baptizantes abſque neceſſitate cogente, contrahunt. Ita citati ſupra Doctores. Baptizantes verò cogente neceſſitate, ſi coniuges ſint legitimi, non contrahunt: ſi Patres fornicarij ſint, contrahunt. Ita Nauar. *cap.* 22. *num.* 40. probatq; ex *ca. Ad limina.* 30. *q.* 1. habeturq; in *c.* 1. *de cog. ſpirit. lib.* 6.

In

Iur. Contrahitne Bertha cognationem spiritua- 7
lem huiusmodi, cum marito Ioannæ, quam matrinã habet per susceptionem proprij filij Berthæ? *Resp.* minime. Et ideo mortuo marito, & mortua Ioanna licet illi nubere. Ita decreuit Pius. V. in *Bulla* incipiente. *Cum illius vicem.* Data Romæ *anno* 1566.

Iur. Quis est proprius effectus huius cognatio- 8
nis? *Resp.* Respondebo statim. Si tibi placuerit; quia iamẽ hac de re Doctores omnes ad matrimonij impedimenta, quæstionem seruant, ibi me iterum interrogabis.

De effectibus Baptismi. §. 11.

Quot sunt effectus Baptismi.
An amoto obice, redeat gratia sacramenti baptismi.

INTERROGATIO. Quot sunt effectus Ba- 1
ptismi? *Resp.* Quatuor. Primus est remissio omnis culpæ tam originalis, quàm actualis ante ipsum commissæ. Et absoluta remissio pœnæ, eisdem culpis debitæ. Ita Concilium Florentinũ, & Tridentinum, *c Per baptis. de consecrat. dist.* 4. ex D. Ambro. quam refert, & sequitur Magister. *in* 4. *distin.* 4. Secũdus effectus est infusio gratiæ. Victor. cum communi, & catholico sensu *n.* 21. Ideo confert ius ad regnum cœlorum, *cap. Maiores*, & ibi Glos. *de Baptis.* Tertius effectus est character, qui est qualitas quædam animæ baptizati à Deo impressa in signũ Christianæ militiæ. Vt iam dixi, cum egisti de sacramẽtis in genere. Quartus effectus est, tollere omnem irregularitatem præter eam, quæ orta fuit ex bigamia. Ita Maiolus. *lib.* 5. *cap.* 51. *num.* 10. Couarru. *in Clemen. Si furiosus. 1. p. §. 2. n.* 2. Vivald *de baptis.* Tollit etiam omnem infamiam. Ita Angel. & Sylvest. *verb.*

baptismus. Sot. in 4. *d.* 6. *quæst.* 1. *art.* 5. 6. & 7. quæ refert, & sequitur Vivald. citatus.

2 *Int.* Circa infusionem gratiæ dicito. Qui suscipit sacramentum Baptismi cum obice ad gratiam, sublato obice recipitne gratia. Explico plus propositam dubitationem. Accedit quis ad baptismum in peccato mortali: non recipit gratiam, vt certum est. Rogo, vtrum obtenta venia peccati per veram contritionem, detur illi gratia ex vi sacramenti baptismi antea suscepti? *Resp.* Datur. Ita habetur *cap. Tum vero. de consecr. dist.* 4. Docet Victor. ex communi in *de baptis. numer.* 23. & Sot. in 4. *d.* 18. *quæst.* 3. *ar.* 3.

CAPVT. III.

De Sacrament. Confirmationis.

De Auctore, & definitione Sacramenti Confirmationis §. 1.

1 *An Confirmatio sit sacramentum.*
2 *A quo sit institutum.*
3 *Quid significet nomen Confirmatio.*
4 *Quo pacto definitur sacramentum Confirmationis*

INTERROGATIO. Estne Confirmatio sacramentum? *Resp.* Maximè. Ita decreuit Concil. Florent. & Trid. *sess.* 7. *Can.* 1. habetur, *cap. Ad abolendam. de hæret.* & *Can.* 2. *de Confirm.* Probat latè Cou. 1. *resol. cap.* 10. *numer.* 1. Victoria. *n.* 40. *de Confirmat.* Viguerius in *Instit. cathol.* & omnes communiter.

2 *Int.* A quo est institutum? *Resp.* A Christo Domino. Probant latè Victoria, & Couar. locis citatis. Idem

cautè legendus D.Bonauent.& Alenſ.cum videntur opinari iſtud ſacramentum inſtitutum fuiſſe ab Eccleſia. Piè tamen eos interpretari oportet, nimirum intellexiſſe, fuiſſe ab Eccleſia promulgatum, & vt verum ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum receptum, & praxim, vſúmq; deductum.

Int. Quid ſignificat nomen Confirmatio? *Reſp.* 3
Significat robur animi. Ita Viguer. de *Confirm. tra-*
dit text. cap. 1. de ſacr. Vnctio. per frontis

Int. Quo pacto definiri poteſt? *Reſp.* Eſt ſacramen- 4
tum, in quo Epiſcopus vnxit baptizati frontẽ chriſmate conſecrato, ſub certa verborum forma, ad accipiendum vitæ ſpiritualis robur, vt intrepidè profiteatur fidem coram Euangelij veritatem oppugnantibus. Ita Magiſt. *in 4. ſent.* & D. Thom. *3. p. q. 72.* Colligit Caniſ. *in doct. Chriſt. cap. 1. de Confirm.*

De materia Sacramenti Confirmationis. §. 2.

1 *Sanctum Chriſma eſt materia ſacramenti confirmationis*
2 *Quid eſt Sanctum Chriſma.*
3 *An balſamum ſit de eſſentia Chriſmatis ex neceſſitate ſacramenti.*
4 *An ſit de neceſſitate precepti.*
5 *An conſecratio Chriſmatis ſit de neceſſitate Sacramenti*
6 *An Chriſma debeat eſſe nouum.*

INTERROGATIO. Quæ eſt materia ſacramenti Confirmationis? *Reſp.* Eſt Chriſma. Ita reſpondet Tolet. *lib. 2. c. 24. n. 2.* 1

Int. Quid eſt Chriſma? *Reſp.* Et oleum oliuarum 2

balsamo permistum ab Episcopo consecratum. Ita habetur *cap. 1. de sacr. unct.* & in Concil. Brachat. 2. *ca.* 4. Cor. c. Floren. sub Eugenio IV. docet Catechis. Roman. *pag.* 221. Sylu. & Armil. *verb. Confirm. num.* 1. Victor. *num.* 41. Nau. *c.* 22. *num.* 8. & communiter Doctores.

3 *Im.* Estne balsamum de essentia sacramenti? *Resp.* Res est controuersa. Affirmantem partem sequitur Tolet. *li.* 2. *c.* 24. eamque appellat communem: Quoniam eam asserere videntur Adria. Palud. Durand. teste Couarru. negantem tamen sequuntur Auctores in sequenti citandi, resque videtur certa ex *ca. Pastoral. de sacrament. non iterand.* notat Viuald. *de sacramen. confirm. tit. de requisitis num.* 3.

4 *Im.* Est ne de necessitate præcepti? *Resp.* Maximè. Ita Caiet. 3. *p. d.* 62. *art.* 2. Sot in 4. *d. st.* 7. *qu.* 1. *art.* 1. Victor. *de Confirm. num.* 41. Nauar. *c.* 22. *num.* 9. Couar. *li.* 1. *resolut. c.* 10. *num.* 4 Habetur *c. Pastoral. de sacrament. non iterand. c.* 1 *de sacr. unctio. c. Nouissimè. de consecr. dist.* 5. *c.* 1. Ideo Toletus affirmat peccare mortaliter, iuxta omnium Doctorum sensum illum, qui oleo sine balsamo confirmaret.

5 *Im.* Estne de essentia sacramenti, vt chrisma sit consecratum? *Resp.* Maximè. Ita D. Thom. 3. *p. qu.* 72. *ar.* 3. Scot. Duran. Palud. Marsil. quos refert, & sequitur Viuald. *de sacrament. Confirmat. tit. de materia. num.* 4. Summistæ *verb. Confirmat.* Sylu. *numer.* 2. Angel. *numer.* 3. Vict. *num.* 42. Nauar. *ca.* 22. *numer.* 8. Canonistæ cum Gloss. in *cap. Peracti. 95. distinct.*

6 *Im.* Estne opus, vt Chrisma sit nouum, hoc est, consecratum eodem anno? *Resp.* Non est opus ex necessitate sacramenti. Si enim fiat sacramentum cum chrismate vetere, hoc est, consecrato iam præ-

teritis annis, verum conficietur sacramentum. Est tamen opus ex necessitate præcepti, nam *c. Si quis de alio de cõsecr. d. 4.* Præcipitur vt hoc sacramẽtũ fiat cũ chrismate nouo: vetus autẽ chrisma cõburatur. Ideo grauiter peccabit Episcopus, qui absque necessitate confirmaret chrismate præcedentis anni. Ita Cardin. Tolet. *lib. 2. cap. 24. num. 2.*

De forma & ministro Sacramenti Confirmationis. §. 3.

1 *Quæ est forma.*
2 *Quis est minister.*
3 *An possit esse minister simplex sacerdos ex licentia Papæ.*
4 *An possit esse Vicarius Episcopi, ex licentia eiusdem Episcopi.*

INTERROGATIO. Quæ est forma huius sacramenti? *Resp.* Est hæc, Consigno te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Ita Concil. Florent. sub Eugenio. IV. Ita D. Thom. *3. p. qu. 71. art. 3.* & *4. ibidem* Caiet. Victor. *de Confirm. num. 44.* Nauar. *cap. 22. numer. 8.* Sot. *in. 4. d. 3. quæst. 1. art. 5.* Catechism. Rom. *pag. 235.* Fuit autem hæc forma à Christo Domino, tanquam ab Auctore Sacramentorum edocta, sicuti ab ipsis Apostolis Ecclesia sancta accepit. Ita Angel. *confirmatio. num. 9.* Viguer. in *Instit. Cathol. numer. 2.* Catechis. Roman. ex Fabiano Papa. *pag. 224.* & *225.* 1

Int. Quis est minister ordinarius huius sacramenti? *Resp.* Episcopus solus. Ita habetur *cap. Manus cap. Nouissimè cap. Vt Episcopi. de consecrat. distin. 5.* Tradiderunt summi Pontifices Eusebius. 1. *Epist.* 1. Leo 2

*epist.*88. Innoc. I. *epist. cap.* 3. Greg. in *Regist.* 3. *epist.* 9. Ioan. III. *epist.* 1. & alij, quos refert Canisius *cap.* 3. *de Confirm.* & Catechis. Roman. *pag.* 22. Decreuit Concil. Flor. sub Eugen. IV. & Trid. *sess.* 7. *can.* 3. *& sess.* 23. *can.* 7. Ostendit Couar *lib.* 1. *resolut. cap.* 10. *nu.* 14. Quam potestatem habent Episcopi ab ipso iure diuino Christi Domini, tanquam legitimi Apostolorũ successores, vt ostendunt Couar. & Viguer. locis citatis.

3 *Int.* Potestne simplex sacerdos ex commissione Papæ, chrismate ab Episcopo consecrato confirmare? *Resp.* Obfirmato animo negarunt in. 4. *d.* 7. D. Bonauent. Maior. Gabr. Scot. *qu.* 11. Duran. *qu.* 3. & 4. Adrian. *de Confirm.* Castro. *de hæresib. verb. Confirmatio. c.* 10. *num.* 6. quos refert Vuald. *de Confirm. tit. de ministro. num.* 4. Affirmant tamen communiter Moderni Theologi. Sot. in. 4. *d.* 7. *q.* 5. *art.* 11. Ledesm. 1. 4. *qu.* 15. *art.* 11. Vict. *de Confirm.* 50. Ferrar. 4. *contra Gent. cap.* 60. Adducunt pro se D. Thomam, 3. *p. q.* 72. *art.* 11. *ad* 1. & *ibid.* Caietan. *art.* 3. Alens. 4. *p. qu.* 28. *membr.* 1. *art.* 3. D. Anton. 3 *p. tit.* 14. §. *de ministro.* Richard. in. 4. *d.* 7. *qu.* 1. *art* 2. Paludan. *qu.* 4. Marsil. *qu.* 5. *art.* 3. Capr. *q.* 5. Affirmãt Canonistæ Moderni, Nau. *c.* 22. *n.* 8. Liudan. *lib.* 4. *Panoplia c.* 26. Affirmant Summistæ *verb. confirm.* Angel. *n.* 2. Armil. *n.* 3. Sylo. & alij. Probant ex Gloss. *cap. Peruenit.* 95. *dist.* vbi narratur eam facultatem concessisse D. Gregorium. Ideo hæc affirmans pars omninò tenenda, propter tantorum Auctorum sensum. Quæ quidem videtur probari textu expresso. *cap. Quanto de consuetudin.* §. 1. cuius hæc sunt verba. Sua temeritate, secus si nostra auctoritate. Ergo si auctoritatem imploraret Apostolicam, sacramentum conficere posset ille temerarius sacerdos sua propria auctoritate confirmans. Non mihi tamen

probatur

probatur adnotatio Vivaldi, deducens probationem propositæ conclusionis ex eo quod, Concil. Trident. in *sessione 7. Canon. 3.* definiat ordinarium ministrum huius sacramenti esse Episcopum, argumentatur enim sic. Ordinarius minister est Episcopus; ergo delegatus erit sacerdos. Non mihi probatur, quia multa sacramenta habent ordinarium ministrum, quæ quidem non admittunt delegatum: talis est Eucharistia, Ordo, Matrimonium.

Int. Rogo vlterius, an possit Episcopus hanc etiam facultatem committere suo Vicario sacerdoti? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia hæc potestas est ordinis: Episcopus verò solam potestatem iurisdictionis potest suo Vicario concedere. 4

De modo conferendi hoc sacramentum. §. 4.

1 *An vnctio sit de necessitate.*
2 *Quæ corporis partes sunt vngendæ.*
3 *Cur vngatur frons.*

INTERROGATIO. Estne vnctio de necessitate sacramenti? *Resp.* Est quidem. Ita Cardin. Tolet. *lib. 2. c. & n. 3.* 1

Int. Quæ corporis partes sunt vngendæ? *Resp.* Vngenda est frons. Ita præcipitur *cap. 1. §. fin. de sacramunct. vnct. cap. Presbiterij. de consecrat. d. 4.* Institut. *lib. 2. de Confirm. §. Accedent.* ibi Gloss. *verb. frontem.* Ita Sylu. *verb. Confirmatio quæst. 4.* Nau. *cap. 22. num. 8.* D. Thom. *3. p. quæst. 72. art. 9.* Quod immeritò negauit Vict. *de Confirm. n. 51.* cum aliquibus. 2

Im. Quare hæc vnctio fit in fronte? *Resp.* Vt confirmati manifestè se ostendant esse Christi milites. 3

In hoc enim sacramento Christianus fit Christi miles, cuius signo crucis in fronte munitur ad fortiter dimicandum contra fidei hostes, eamque palam, timore procul, & rubore profitendam. Ita Viguer. *in Institut. Cathol. de Confirmat. versu.* 2. & Catechis. Roman *pag.* 233.

De obligatione sumendi hoc sacramentum Confirmationis. §. 5.

1 *An sit præceptum suscipiendi sacramentum Confirmationis.*

1 INTERROGATIO. Estne sacramentum confirmationis suscipiendum ex præcepto? *Resp.* Dico *primum.* Nullum reperitur diuinum præceptum, de sacramento Confirmationis suscipiendo. Ita Vitala cum communi, *tractat. de hoc præcepto.* Dico *secundùm.* Mortale peccatum est sacramentum Confirmationis non suscipere ex contemptu. Ita Victor. de *Confirmat. n.* 46. Nauar. *cap.* 22. *nu.* 9. Dico *tertium.* An peccatum mortale sit Confirmationem non suscipere ex crassa negligentia, controuertunt Doctores. Affirmant *in* 4. *d.* 7. Richard. & Bonauent. *q.* 2. *art.* 3. Durad. *q.* 1. Marsil. *qu.* 5. *art.* 4. Palud. & Maior. Sylu. *Confirmatio.* Petr. Soto. *lect.* 2. *de Confirmat.* Negant veruntamen Moderni cum Adrian. 4. *de Confirmat.* Scot. *in* 2. *d.* 7. *quæst.* 11. Couar. *libr.* 1. *resolut. num.* 9. Caiet. *3. p. qu.* 72. *art.* 8. Sot. *in* 4. *d.* 7. *quæst.* 1. *art.* 8. Victoria & Nauar. locis proximè citatis. Dico *quarto.* Concil. Trident. *session.* 23. *cap.* 4. *de reformat.* præcipitur Episcopis, ne admittant ad primam tonsuram, nisi confirmatum. Cum igitur hoc præceptum non Ordinandis, sed Episcopo ordinanti Concilium imponat, non videntur etiam post Concilij decretum

peccare

peccare mortaliter ordinandi, si absque hoc susce-
pto sacramento, accedant ad primam tonsuram su-
scipiendam. Ita Sot. in 4. *dist. 7. quæst. 5. articul. 6. & 9.*
Vict. 24. quæst. 1. articul. 4. sicuti ante Concilium do-
cuerant D. Thom. in *addition. q. 45. articul. 5.* Ledes. 2.
quæst. 73. art 4.

De effectibus sacramenti Confirmationis, §. 6.

INTERROGATIO. Quot sunt effectus huius sacramenti? *Resp.* Tres, duo quidem ex vi ipsius sacramenti, secundùm se sumpti; tertius ex impositione Ecclesiæ. Effectus orti ex vi ipsius sacramenti secundùm se sumpti, sunt gratia, & character, vt iam tradendi in materia de sacramentis in genere. Effectus ex impositione Ecclesiæ, est cognatio spiritualis, eadem atque oritur ex sacramento Baptismi. Ita decreuit Concil. Trident. *sess. 24. cap. 2.* Ideo Patrinus debet esse vnus, vel ad summum vnus, & vna, *cap. Non plures. de consecrat. dist. 5.* Notant Angel. *Conrad. n.* 1. Sylvest. & Viguer. *ibid.* Itidem cognatio solum contrahitur inter Confirmatum, & Confirmantem, Confirmatique patrem; ac matrem, & inter suscipientem, ac susceptum, susceptique parentes. Assumere verò in hoc sacramento Patrinum est de necessitate præcepti, quod transgredi, est peccatum mortale. Docent Sylvest. *Confirmatio. ibid.* Viguer. Navar. *cap. 22. num. 9. §. Quanto peccat.* Catech. Rom. *pag. 237.*

De subiecto capace sacramenti Confirmationis: & tempore, quo est conferendum. §. 7.

1 *Quibus est conferendum sacramentum Confirmationis.*
2 *In qua ætate est conferendum.*

INTER-

1 INTERROGATIO. Quibus est conferendum sacramentum Confirmationis? *Resp.* Omnibus baptizatis. Ita Concil. Trident. *session. 7. Can. 1. cap. Omnes fideles, cap. Nouissimè. de consecratio. d. 5. c. Si quis de presbyter. non baptiz.* & Doctores omnes. Ratio est, quia character Confirmationis supponit characterem Baptismatis: ideo Baptismus appellatur ianua sacramentorum, quia ad omnia alia suscipienda est ianua.

2 *Int.* Cuius ætatis Christianus est capax huius sacramenti? *Resp.* Hac de re multiplices fuerunt opiniones. Gloss. *cap. Vt ieiuni. de consecration. dist. 5.* & alij opinati sunt, expectandos esse annos pubertatis hoc est duodecim. D. Anton. & Cath. Rom. *pag. 230.* arbitrantur expectandum esse tantummodo septennium. Ratio eorum est, quia debet expectari tempus, quo pueri recordentur susceptæ Confirmationis, & ideo in hoc sacramento impingitur alapa, vt Confirmati postea recordentur, iuxta Sylu. *Confirm. num. 4.* Dicendum verumtamen quouis tempore post baptismum posse conferri, ac suscipi Confirmationem. Ita D. Thom. *in 4. d. 7.* V Valden. *de sacrament. tom. 2. cap. 55.* quos refert, ac sequitur Petr. Soto. *de sacrament. Confirm. lect. 2.* Angel. Sylu. Gabriel. quos refert, ac sequitur Vict. de *Confirmation. nn. 94.* Et ita obtinet praxis in Hispania, vt duorum annorum infantes confirmentur. Pro memoria verò habentur commentarij in Ecclesiarum scriniis, in quibus referuntur nomina Confirmatorum, Confirmantis, & Patrinorum.

CAPVT

CAPVT IV.

De Sacramento sacrosanctæ Eucharistiæ.

De Auctore, & definitione diuinæ Eucharistiæ. §. 1.

1 *An sit sacramentum.*
2 *A quo fuit institutum.*
3 *Quando fuit institutum.*
4 *Quo pacto definitur.*

INTERROGATIO. Estne diuina Eucharistia vnum è septem sacramentis Nouæ Legis? *Resp.* Maximè. Ita habetur *cap. Ad abolendam. de hæret.* & in Concil. Florent. ac Trident. *sess. 7. de sacr. in gen. can. 2. & sess. 13. c. 2.* 1

Int. A quo fuit institutum? *Resp.* à Christo Domino. Ita habetur *cap. Cum Marthæ de celebration. miss.* Clem. vnica *de reliq. & vener sanct.* in Conc. Florent. & Trid. *sess. 13 c. 1. & 2.* 2

Int. Quando fuit hoc sacramentum institutum? *Resp.* In vltima cœna. *Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.* decreuit Conc. Trid. *sess. 13. c. 1.* 3

Int. Quo pacto definitur? *Resp.* Est sacramentum, in quo sub speciebus panis, ac vini simul, vel seorsim verè, & realiter continetur corpus, & sanguis, vna cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi. Ita Magist. in 4. *dist.* 8. D. Thom. 3. *p. quæst. 73. art.* 4. Nauar. *cap. 22. numer.* 10. Vict. *de Eucharist. numer.* 52. 4

De

De materia sacramenti Eucharistiæ, quò ad Corporis consecrationem. §. 2.

1 *Panis est materia Diuinæ Eucharistiæ.*
2 *Quis panis.*
3 *An sit amidon.*
4 *An sit far.*
5 *An tollat veritatem materiæ admistio aliorum granorum.*
6 *An sufficiat ad materiam, adiungere grana cum aliquo liquore expresso, ab ipsis granis.*
7 *An massa sit apta materia.*
8 *An panis debeat esse azimus.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia huius sacramenti, quò ad consecrationem corporis? *Resp.* Panis. *cap. Firmiter. §. vna. de sum. Trin. & fid. cathol. cap. Marthæ de celebrat. miss. cap. In sacramento cap. Cum omne. de consecrat. d. 2.* Conc. Trident. per totam *sess. 13.* Est sensus omnium Catholicorum D. Tho. *3. p. q. 74. art. 3.* Alens. *4. p. q. 33.* Docuit D. Paul. *1 Cor. 11. Accepit panem*, &c.

2 *Int.* Qui panis esse debet? *Resp.* Vsualis. Ita nemine discrepante torrens Doctorum. Est verò panis vsualis ille, cuius materia est à natura ipsa data in alimentum hominum. Talis est triticeus, quia triticum à natura ipsa procreatum est ad alendos homines. Talis nō est hordeaceus, quia hordeum natū est ad nutriendos equos, & mulos. Talis non est, milliaceus, quia milium, est nutrimentum auiculamm. Neq; furfurosus, hoc est ex furfuribus tritici confectus, quia est nutrimentum canum. Neque alius quiuis confectus ex saccharo, & amigdalis: moderni Grammatic. appellant panem marcium. Nostri

res materna lingua appellant macapano. Neque panis ex radicibus tritis confectus, quo vescuntur Brasili Barbari, ligneam vocant farinam. Neque confectus ex oriza, hoc est de arroz. De pane autem typhaceo, seu farragineo, seu siligineo, hoc est, de Centeo (Typha enim farrago, & siligo apud Grammaticę professores significat centeo) controuertunt Doctores Theologi. Neque immeritò, quia ille secundum communem sententiam, est panis vsualis, hoc est, à natura ipsa datus, ad hominum sustentationem; & est quædam tritici species à tritico degenerans Ita D. Thom. 3. *p. q.* 74. *art.* 3. Armil. Euchar. *nu.* 1. Argent. *in* 3. *d.* 11. *q.* 2 *ar.* 1. Vict. in sum. *num.* 55. Sot. *in* 4. *d.* 9. *quæst. vnic. art.* 3. Panis verò vsualis est sufficiens materia, vt docet D. Damascen. *lib.* 4. *fidei cap.* 14. De spelta, seu lolio (Nostrates vocant ioio) & auena (Nostrates vocant auea) etiam dubitant, an sit species tritici, aiuntque plures, quia propter glebæ maciem, degenerat triticum à nobilitate seminis, vt habetur *cap. Nasci.* 56. *dist. & cap. Vetusto.* 24. *quæst.* 1. Ideo affirmant esse sufficientem materiam diuinæ Eucharistiæ. Ita Alber. & Petr. quos refert Sylvest. *Euch. quæst.* 3. insinuat D. Tho. 3. *p. qu.* 74. *art.* 3. *ad* 2. vt refert Armil. *ver. Euch. num.* 1. Tenent Argent. Caiet. & alij quos refert, & sequitur Sotus in 4. *dist.* 9.

Int. Quid dicis de amidone? *Resp.* Amidon est farina è tritico in aqua putrefacto, & corrupto expressa (Nostrates appellant amido) ideo in pane ex amidone confecto, fieri nequit consecratio. Ita D. Tho. Syl. Viguer. & Vict. sup. Angel. *Euch.* 1. *num.* 4. 3

Int. Quid dicis de fare? *Resp.* Dico, quod huic tritæ & ab omnibus Theologis tactæ quæstioni, dederit immeritò occasionem nominis Etymologiæ ignorantia; quod nomen perperam ab Auctoribus 4

scribitur,

scribitur, per duplex RR. Far enim nil aliud significat quam panem, vt videre est apud Plinium *libr. 18. cap. 8.* Ideo de fare, atque de pane eadem mouenda est quæstio. Hanc ob rem nulla de fare peculiaris est dubitatio.

5 *Int.* Tollitne veritatem materiæ admistio diuersorum granorum à tritico? *Resp.* Si in parua quãtitate fit talis mistio, minimè. Ratio est, quia adhuc retinet veram substantiam triticeam. Ita commoniti Doctores in 4. *d.* 11. quam refert, & sequitur Angel. *Euch.* 1 *n.* 8. Sylu. *q.* 2. Armil. *n* 2. Viguer. D. Thom. 3 p. *q.* 74. *art.* 4. Quod si per talem mistionem perphysicam transmutationem non fiat eadem tritici substantia, sed adhuc physicè substantia aliorum granorum integra permaneat, remanet Christus Dominus sub speciebus triticeis, non verò sub speciebus aliorum granorum, quas Deus nouit integras permansisse. Ita Gloss. *cap. Sacramento de cons. dist.* 2.

6 *Int.* Quoniam panis fit ex massa adiuncta ex pluribus granis: massa verò fieri nequit, nisi adiuncto liquore. Quæro an sufficiat ad materiam Eucharistiæ adiungere grana cum liquore expresso ab ipsis granis, per confusionem in mortariolo? *Resp.* Minimè. Sed ad necessitatem sacramenti requiritur, vt materia sit facta ex farina, & aqua naturali (quia hæc sola est aqua, nam alij succus ab herbis per ignem calorem expressi, sola similitudine appellantur aquæ, ita D. Thom. 3 *p. qu.* 74. *art.* 4. cum Innocent. *de celeb. mis.* quem refert Scot. & Richard. quos refert & sequitur Armil. *verb. Euch. num.* 6. Sylu. *qu.* 2. Ang. *num.* 7. Petr. Sot. *lect.* 14. Sot. *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 6. Glo. *cap. Si in sacrificando. verb. calix. de cons. d.* 2.

7 *Int.* Potestne fieri consecratio in massa? *Resp.* Minimè; quia vt sic non est materia. Ratio est, quia

sic nō est panis, quo homines vesci soleāt. Ita omnes supra citati Auctores. Requiritur igitur, vt coquatur. Ac proinde coctio est de essentia panis, apti ad materiam Eucharistiæ. Notat Tolet. *lib. 2. c. 25.*

Int. Panis debet esse azimus, an fermentatus? *Resp.* 8 In Ecclesia Latina debet esse azimus: in Ecclesia Græca debet esse fermentatus. Notat cum communi Tolet. *lib. 2. c. 25. num. 3.*

De Materia sacramenti Eucharistiæ, quo ad sanguinis consecrationem.

§. 3.

1 *Materia ad consecrandum sanguinem est vinum.*
2 *Quod vinum esse debet.*
3 *Quale vinum esse debet.*
4 *De mulso.*
5 *De aceto.*

INterrogatio. Quæ est materia ad con- 1
secrandum sanguinem? *Resp.* Vinum Ita habetur *cap. Firmiter de summ. Trinit. & fide cathol. cap. Marthæ de celeb. miss. cap. in sacramento. cap. Cum omne de consecrat. distinct. 2.* Concil. Trident. *sess. 13.* Ita Doctores, quos superiori §. retuli.

Inter. Quod vinum esse debet? *Resp.* Vinum vitis. Constat de fide in eo Christum Dominū consecrasse Matt. 16. *Non bibā amodò de hoc genimine vitis.* Ideo deficiēte vino vitis, confici nequit hoc sacramentum.

Int. Quale esse debet hoc vinum? *Resp.* Integrum 3 in substantia propria vini. Substantiam veram vini, retinet adhuc vinum acescens, hoc est, quod tendit ad acetum. Notat Victoria. In eo tamen absque necessitate non est facienda consecratio. Notat Vasq. *de Euch.* loco citato; damnátque culpæ, lethalis sacerdotem in vino acescente absque necessitate consecrantem,

secrantem, propter irreuerentiam grauem.

4 *Int.* Dic de mulso ex vino ad ignem coctofactum, quod noſtrates appellant, arrobe? *Reſp.* Dico illud amiſiſſe ſubſtantiam vini. Ita Hug. Victor quem refert, & ſequitur Viuald. *de Euchariſt. tit. de mater. ſang.*

5 *Int.* Quid dicis de aceto? quid de vino multa aqua diluto? *Reſp.* Dico illud amiſiſſe ſubſtantiam vini, per corruptionem. Ita D. Thom. *3. p. qu. 94. art. 5. ad 2.* & communiter Doctores *in 4.* Rich. *d. 1.* Sot. *d. 9. art. 5.* Summiſtæ *verb. Euchar.* Sylu. *queſt. 4.* Angel. *num. 1.* Vict. *num. 59.* Armil. Viguer. & alij. Contra Gloſſ. *cap. 2. de conſecrat. d. 6. verb. calix.* & Innocent. *de ſacr. altar.* Item amiſit ſubſtantiam vini, vinum multa aqua dilutum in torculari, quod appellant Noſtrates Agua pee, Latini verò loram.

6 *Inter.* Omiſſa interrogatione de vino adhuc in botris racemi incluſo: de eo enim, atque de farina in granis contenta, quæſtio eſt, ſic enim nec vinum eſt, nec panis. Rogo de muſto iam à botris racemorũ expreſſo. Eſtne apta materia ad conſecrandũ ſanguinẽ? *Reſp.* Muſtum de quo rogas, intelligo vinum non pridem à racemis expreſſum ante decoctionem perfectam. De eo quidem controuerſia eſt inter Doctores. Affirmant D. Tho. *3 p. q. 74. art. 5.* Sylu. *verb. Euch. n. 4* Armil. *nu. 8.* Sot. *in 4. d. 3. queſt. 1. art. 5.* habetur *c. Cum omne de conſecrat. d. 2.* Facit pro hac ſententia conſuetudo aliquarum Eccleſiarum, iuxta quam ſexto die Auguſti, Dominicæ Transfigurationis memoriæ dicato, à ſacerdote experimuntur matura botra ſuper calicem conſecrandum in gratiarum actionem pro anni vbertate, & fructibus: quæ cõſuetudo ſeruatur in alma Eccleſia maiori Brachar. Auguſtæ, Luſitaniæ vrbis clariſſimæ. Docent hãc partem

recentio-

recenter Vivald. *de Euch.* & Tolet. *lib.* 2. *c.* 24. à quibus non audeo dissentire.

Int. Estne apta materia ad consecrandum vinum gelatum? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia materia huius sacramenti debet esse comestibilis, & potabilis: & quemadmodum massa cruda non est apta materia, quia non est comestibilis, ita vinum gelatum, quia non est potabile vt sic. Ideo enim sacramentum Baptismi fieri nequit in gelu, vel in niue, quia materia Baptismi debet esse apta ad abluendum; nix autem & gelu, vt sic, non sunt apta ad abluendum. Et hæc est vera ratio. Falsa vero omnino est illa quam affert Vivald. *de Euchar.* affirmans contra veram Philosophiam gelu, & niuem non esse essentialiter aquam. 7

De aqua miscenda in Calice. §. 4.

1 *An sit miscenda aqua.*
2 *Quod peccatum committit, qui aquam non miscet in Calice.*
3 *Quæ quantitas aquæ, est miscenda.*
4 *Quæ aqua est miscenda.*
5 *Quo tempore est miscenda.*
6 *Cur præcepit Ecclesia aquam misceri in Calice.*

INTERROGATIO. Estne aqua miscenda vino consecrando? *Resp.* Maximè. Non quidem ex necessitate sacramenti: vt aliqui opinati sunt, teste Soto *in* 4. *d.* 9. *q.* 1. *art.* 5. Sed ex necessitate præcepti. Ita communiter Theologi, quos refert ac sequitur Victor. *num.* 60. docet Catechismus Rom. *pag.* 243. Habetur verò tale præceptum pluribus in locis. *cap. in sacramento c. In Calice. cap. Cum omne. cap. Non oportet. de conse. d.* 2. *cap. Cum Marthæ de celeb. Missar.* Habetur *in Conc. Brach.* III. *c.* 1. *Carthag.* III. *cap.* 24. *Flor. & Trid. sess.* 22. *qu.* 7. *Can.* 9. 1

2 *Inter.* Quantum peccaret, qui scienter vel ex negligentia crassa, non misceret aquam? *Resp.* Mortaliter. De sciente affirmauit Tolet. *lib. 2. cap. 25.* De negligentia crassa affirmat Viuald. de *Euchariſt. tit. de materia.* Estque res certa ex grauitate præcepti.

3 *Int.* Quæ quantitas aquæ est miscenda? *Resp.* Quantitas parua. Ita respondet Tolet. *lib. 2. cap. 25. num. 4.* quanta verò futura sit ea paruitas non explicuit. Rectè veruntamen adnotauit Viuald *de Euchariſt.* ea in paruitate aquam esse miscendam quæ tempore consecrationis iam sit in vinum philosophicè conuersa per omissionem formæ aquæ, & introductionem formæ vini. Et ideo iuxta vini quantitatem, & fortitudinem maiorem, minoremue, posse aquæ quantitatem misceri. Ita D. Thom. *3. p. q. 74 artic 6.* Scot. & Ricard. *in 4 d. 11.* Angel. *Euch. nu. 14. bid.* Sylu. Sot. *in 4. d. 9. q. 1. art 6.* Catech. Rom. *pag. 244.*

4 *Inter.* Quæ aqua admiscenda? *Resp.* Elementaris, siue naturalis: non verò artificialis. Ita Theologi omnes, & sensus asserit Catholicorum. Ratio etiam ostendit, quia omnes aliæ aquæ sunt succus herbarum & florum, & per solam similitudinem appellantur aquæ, vt iam dixi de materia Baptismi.

5 *Int.* Quo tempore est admiscenda aqua? *Resp.* Dummodo misceatur cum intentione adimplendi præceptum Ecclesiæ ante consecrationem, quouis tempore potest calix præparari. Ita praxis obtinuit in Missis solemnibus, cum calix à Diacono præparatur statim post inceptam Missam.

6 *Inter.* Cur Ecclesia præcepit aquam misceri in calice? *Resp.* Quia in figuram huius sacramenti Melchisedech obtulit vinum limpharum. Ita Gloss. *cap. In Calic. de consecrat. distinct. 2. verb. vinum.* Deinde

quia

quia Christus Dominus in vino aqua diluto consecrauit. Ita Viuald. latè probat tractat. *de Eucharist.* Tertio ad memoriam profusi amoris, quo Christus de ara crucis fudit è pectore aquam, & sanguinem. Quartò, quia aqua significat populum, iuxta Angeli interpretamentum Apocal. 17. *Aquæ quas vidisti, populi sunt, & gentes.* Mistio autem aquæ in vino, significat vnionem populorum ac gentium cum Christo in hoc diuinissimo sacramento. Ita adnotatur *ca. In Calice de consecr. dist. 2.*

Int. Demus quod ante consecrationem, aqua mi- 7
stus, non sit in vinum philosophicè conuersa, erit ne tunc materia huius sacramenti, sub quibus speciebus Christus Dominus remaneat? *Resp.* Affirmat Tostat *lib. 2. c. 24.* hisce verbis. cum vino est quantitas parua aquæ adhibenda, quæ simul est materia, siue conuersa sit in vinum, siue non. Immerito tamen tantus Doctor, proptiam fuit secutus sententiam, si, vt verba sonant, eam habuit mentem, vt crediderit ipsam aquam esse materiam sacramenti.

De qualitate, præsentia, & quantitate panis, ac vini consecrandi. §. 5.

1. *De qualitate.*
2. *De præsentia.*
3. *De quantitate.*

INTERROGATIO. Quæ qualitas requiritur in 1
pane, ac vino cõsecrando? *Resp.* Dico primum. Ad essentiam sacramenti requiritur, ea qualitas, quâ vera substantia panis, ac vini physicè cõtineatur. Oportet enim, vt panis non sit corruptus, vt vinum sit sanum & verè vinum: aliter non fiet sacramentum. Dico secundò. Ad decentiam tanti sacramenti re-

quiritur, vt panis sit purus, & cãdidissimi coloris. Vt vinum sit liquidum, ac expurgatum: purissimo enim sacramento, purissima debetur materia. Hæc doctrina ita in confesso est apud omnes, vt superfluum sit pro ea Auctores afferre.

3 *Int.* Estne opus ad veram consecrationem, vt panis, ac vinum consecranda, sint moraliter præsentia? *Resp.* Opus quidem est. Ita cum communi Tol. *lib. 2. cap. 25. num. 4.* Viuald. *de Euch. tit. de materia pan. num. 14. & 15.* cum D. Tho. *3. p. quæst. 74.* Scot. Palud. *in 4. d. 11. q. 2.* Victor. *de Euch. nu. 57.* Sylu. *Euch. 2. n. 6.* Sot. *in 4. d. 9. qu. 1. art. 2.* Præsentia verò moralis, ex iudicio boni viri colligenda. Non sufficit tamen, quòd panis, ac vinũ percipiatur per visum indistinctum: sic enim percipiuntur ea, quæ per leucam distant. Neq; quod percipiatur per olfactum: sic enim percipiuntur ea, quæ post parietem sunt, & longissimè absunt. Non tamen requiritur ea præsentia, maior quam possint panis, ac vinum tangi. Ratio est, quia materia sacramenti, debet applicari formæ: sed forma Eucharistiæ profertur nominibus demonstrantibus præsentem materiam, nimirum. *Hoc est corpus meum. Hic est calix*: ergo vt verificetur, requirit materiæ præsentiam.

4 *Int.* Quæ quantitas vini, ac panis consecrari possunt? *Resp.* Dico primum. Ex natura, & essentia sacramenti, quæuis quantitas, tam quo ad magnitudinem, quàm quò ad paruitatem consecrari possit. Ita D. Thom. *3. p. q. 74. art. 2.* & in *4. d. 11. q. 2.* Vict. Sot. cum aliis supra citatis. Ratio est, quia dati non potest tanta quantitas, quæ si moraliter præsens esse posset, non posset etiam consecrari. Dico secundùm. Ex natura rione præsentiæ pro arbitrio boni viri colligendæ est, quanta materia panis, & vini consecrari possit

ita expressis verbis Tolet. *lib. 2. cap. 24. num. 5.* ita inquiens, Vtraque materia nequaquam habet certam quantitatem, nisi ratione præsentiæ: posset enim consecrare sacerdos multos cophinos panis, & vini dolium, si præsentia ista haberet, sicut etiam minimam vtriusque quantitatem. Sed absque ratione, & sine conuenienti immodicam quantitatem consecrare, graue esset sacrilegium. sic Toletus.

De forma sacramenti Eucharistiæ.

§ 6.

1 *Quæ est forma consecrandi panem.*
2 *Quæ est forma consecrandi vinum.*

INTERROGATIO Quæ est forma consecrandi panem? *Resp.* Est hæc. *Hoc est enim corpus meum.* Traditur in *c. Cum Marth de celeb. Miss. cap. Cum corpus. c. Reuera. c. Accesserunt de consecr. dist. 2.* Colligitur *ex Matth. 26. Marc. 14. Luc. 21. ex 1. Corinth. 11.* Docent omnes sacri Doctores. In hac forma verbum (enim) non est de necessitate sacramenti. Ita communiter Theologi cum D. Thom. *3. p. qu. 78. art. 1.* & in *4. d. 11.* vbi Sot. *q. 1. art. 1. ad 2.* Summistæ *verb. Euch.* Syl. Armil. & Ros. Oppositum docuit Scot. *in 4. d. 9.* quem in trepidè secutus est Angelus: sed immeritò contra sensum Ecclesiæ, vt notauit Armil. & Viuald. Est tamen de necessitate præcepti: & ideo grauiter peccaret, qui scienter illud verbum omitteret. Ita Tolet. *lib. 2. c. 26.* Hinc colligo omnia alia verba præcedentia, nimirum. *Qui pridie quàm pateretur*, & alia non esse de necessitate sacramenti, esse tamen de necessitate præcepti, & ideo peccare grauiter, qui contra vsum Ecclesiæ ea omitteret, vel ex data opera, vel ex crassa negligentia. Ita Viual. tit. *de forma.* 1

Item. Quæ est forma consecrandi vinũ? *Resp.* Est 2

hæc: *Hic est enim Calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

3 *In* Sacrame omnia verba de necessitate Sacramenti? *Resp.* Affirmantem partem tenuit D. Thom. 3. *part. q.* 78. *a.* 3. Sylu. *Euch.* 1. ad finem Armil. *nu.* 11. & alij. Excipiunt tamen verbum, *enim*, quod dicunt esse tantum de necessitate præcepti. Dico tamen sola hæc verba. *Hic est Calix sanguinis mei.* esse de necessitate Sacramẽti reliqua de necessitate precepti. Ita colligitur *ex Cap. Quia corpus c. panis est. de consecr. d.* 2. Tenet communis opinio. Summistæ *verb. Eucharist.* Angel. Vict. *num.* 74. Tabien. *Euchar.* 1. *nu.* 17. Sot. *in* 4 *d.* 11. *q.* 1. *art.* 3. & *d.* 13. *q.* 2. *art.* 2. Gandau. *qu.* 5. *c.* 10. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 26. Dico secundò. Quoniam adhuc tantummodo probabilius est in supradictis verbis, tantum consistere essentiam formæ consecrandi sanguinis, ideo oportet, vt sacerdos proferat omnia verba supra posita.

De ministro Eucharistiæ, quo ad confectionem. §. 7.

1 *Qui est minister huius sacramenti.*
2 *Tenetur minister consecrare sub vtraque specie.*

1 INTER. Qui est minister ad conficiẽdũ sacramẽti Eucharistiæ? *Resp.* Omnis, & solus sacerdos. Omnis dixi, quia si sacerdos est, licet in peccato mortali existat, excõmunicatus, suspensus, seu officio, seu beneficio & depositus, vel degradatus verbaliter, seu actualiter, schismaticus, hæreticus, vel alio quouis vitio profano, conficit verum sacramentum, si debita intẽtione legitimam adhibet materiæ formam. Ita habetur. 1. *q.* 1. maximè *à cap. Intra.* Ita Theolog. *in* 4 *d.* 13. D. Thom. Rich. Sot. Ita Summistæ Euchar. Sylu.

5. Armil. *n.* 15. Vict. *n.* 90. Couar. 1. *Resolut. c.* 10 *n.* 8. Catech. Roman. *pag.* 281. Dixi solus, quia ex iure diuino nemini alteri concessa est hæc diuina potestas. Ita D. Thom. in suo mirabili hymno. Cuius officium committi voluit solis presbyteris.

Int. Estne opus, vt minister huius sacramenti illud 2 conficiat in vtraque specie panis, ac vini? *Resp.* Dico primùm. Non est opus ex necessitate sacramenti. Enim verò si sacerdos consecret panem solum, verè sub speciebus panis remanet Christi corpus. Similiter si consecret solum vinum, sub speciebus vini, remanet Christi sanguis, & per concomitantiam, totus Christus. Quare consecratio sub speciebus ambabus, simul non requiritur, quòd ad veram consecrationem. Probat Sot. *in* 4. *d.* 11. *q.* 2. *art.* 6. Dico secundùm. Ex præcepto tam diuino, quàm humano, tenetur sacerdos consecrare simul vtramque speciem panis & vini. Ita sumitur ex *ca. Comperimus. de consecr. d.* 2. probat Sotus *in* 4. *d.* 11. *quæst.* 2. *artic.* 6. & d. 12. *quæst.* 1. *art.* 12. & de sacrificio Missæ *lib.* 4. *ca.* 22. & 23. Sylu. *Euch.* 1. *quæst.* 6. Hinc manifestè colligitur non posse summum Pontificem dispensare, vt altera specie deficiente, pane scilicèt, aut vino, conficiatur hoc sacramentum in vna tantùm earum. Ita respondit huic dubitationi Alexander Papa teste Armil. *Euch. num.* 20. Quem refert, ac sequitur Viual. *ibid.*

De dispositione qua quis accedere debet ad conficiendam, & recipiendam Diuinam Eucharistiam. §. 8.

1 *Quæ est dispositio requisita interior.*
2 *Quæ est dispositio requisita exterior.*

1 INTERROGATIO. Qua dispositione accedere quis debet ad hoc sacramentum; seu conficiendum, seu recipiendum? *Resp.* Duplici: interiori nimirum, & exteriori.

2 *Int.* Quæ est dispositio interior? *Resp.* Gratia ad hæc igitur obtinendam, qui conscientiam habet lethalis culpæ, tenetur priùs, quàm accedat, confiteri data copia confessarij, & amoto pusillorum scandalo. Quæ veritas adeo certa est, vt licet per reuelationem, sciam, me esse in gratia, per veram contritionem, teneor adhuc, data copia confessarij, & amoto pusillorum scandalo, antea confiteri. Ita Theologi communiter. Cano *Releg. de pœn. par.* 4. Sot. *in 4. d.* 17. *& 18. quæst.* 1. *art.* 4. Ita decernitur. *cap. de homine. de celeb. Miss.* & in Conc. Trid. *sess.* 13. *cap.* 7. *can.* 11. Notat Toletus *lib.* 2. *cap.* 1. Dixi, data copia confessarij, quæ si non detur, & vrgente necessitate debeam sacrum facere, vel diuinam Eucharistiam sumere, si moraliter ex pœnitudine mentis pro commissis, & proposito cauendi in posterum pro committendis peccatis colligam me esse contritum, vera contritione, quia doleo propter Deum solum offensum, quem summè diligere debebam, tuta conscientia possum celebrare, vel communicare. Ita Armil. *verb. communio.* Vict. *de Euchar. nu.* 74. Nau. & alij, colligitur ex Concil. Trid. *sess.* 17. *cap.* 7. Talis autem vrgens necessitas celebrandi, vel communicandi, non præmissa confessione ex defectu confessarij, non est putanda delorio, vt sibi persuasit Caiet. *verb. communio*, cum ijs, quos citat, & Nauar. *c.* 21. *n.* 49. Sed est graue scandalum subsequendum pusillorum existimantiũ suũ Parochum, seu talem personam commisisse culpam grauem, ob quam abstinet à communione. Dixi amoto scãdalo, quia euenire poterit, vt præsente confes-

sario

sario, scandalum suboriri possit, si celebraturus, vel communicaturus, apud illum peccatum cõmissum confiteatur. Sunt mille euentus, duos apponam ad explicatum meę mentis commisit v.g. puella stuprũ: grauiter timet se prouocandam deinceps ad libidinem à confessore sciente eam iam semel in carnis lapsum incidisse. Commisit celebraturus stuprum cum sorore confessarij præsentis, timet iram confessarij deinceps excitandam, mortem forsitan euenturã. Isti, & similes tenentur facere quod in se est, ad contritionem consequendam, & cum ea celebrare, vel communicare exspectando primam occasionem idonei cõfessarij. Item euenire poterit, vt si sacerdos celebraturus ante celebrationem confiteatur, oriatur in adstantibus scandalum. Euentum narro, quem vidi nõ semel aut bis, sed septies. Pro suscepto beneficio in trãsmõtana regione parochialis Ecclesiæ D. Petri Torti fluuij) sic oppidũ appellant incolæ) agebã animarũ curam, eramus tres sacerdotes, ipse ego, coadiutor meus, & alius: vnus nostrum ter, & quater in hebdomada crimina publicè expiabat, alter semel in mense pro Deum immortalem! ea obtusæ mentis heberudo plures incolas opprimebat, vt ex sacramenti frequentatione, crebriorem animæ lapsum, ac maiorem peccatorum frequentiam colligerent, adeo, vt eam exprobrarent, & obiicerent sacerdoti.

Inter. Quæ est dispositio exterior? *Resp.* Ieiunium. 2
Debet enim sacrificaturus, vel suscepturus Eucharistiam accedere ieiunus. *cap. Liquido de consecrat. d. 2. can. de sacrament. d. 1. de consecrat.* D Thom. *3. p. q. 80. art. 8.* Ieiunus inquam, ieiunio naturali, ita vt nec per modum medicinæ, liceat aliquid sumere. Notar. Tolet. *lib. 2. capit. 1. numer. 3.* Caieran. *in Sum. verb. communio sacrament.* Nauarr. *Cap. 21. numer. 15.*

Sylu.

Sylu. & Armil. *verb. Euchar.* Catech. Rom. *par.* 2. q. Quæ institutio ab Apostolis fuit introducta, vt constat ex *Concil. Constantien. sess.* 13. Ideo graue peccatū mortale committit, qui non ieiunus à media nocte Eucharistiam sumit. Vsus tamen Ecclesiæ obtinuit, vt infirmis, cum vrget necessitas communicandi detur Eucharistia post cibū quem vsum confirmat praxis in Hispania, & aliquando in Lusitania. Ieiunus tamen censendus est, qui inter abluendum os, saliuam guttula aliqua mistam deglutiit, Item ille qui casu reliquias ciborum inter dentes relictas, non per modum cibi intromisit. Ita Card. Tol. (qui tamen latiori incedit via, apponit enim hæc verba, Dum non sit notabilis quantitas, vt videatur haustus) Viual. de *Euchar. tit. de præpar. num.* 9. Hinc excipiuntur aliqui euentus. Primus, Incepit sacerdos Missam oblitus cibi, quem sumpserat, postea verò recordatur illius: tunc si ante consecrationem meminit, & potest absque scandalo Missam omittere, tenetur illam omittere: si verò non potest, persequatur, & sumat Eucharistiam. Ita Angel. *Euchar.* 2. §. 6. Sylu. *Euch.* 2. §. 7. Tol. *lib.* 2. *c.* 1. Secundus, cùm sacerdos hauriēdo calicem, inuenit se consecrasse aquam, vel acetum: tunc debet iterum apponere vinum, & aquam, & consecrare, & consecratas species consumere. Tertius, cùm particula adhæreret calici, vel palato infundendum est vinum in calice, aut in ore, siue aqua, & simul omnia deglutienda. Quartus, cum post sumptionem Eucharistiæ inuenit sacerdos in corporalibus, vel in patena reliquias sacramenti ante inceptas orationes, sed post sumptam ablutionem, eas sumpturus est: si verò eas inuenit post orationes, & in Ecclesia est sacrarium, in sacrario sunt reponendæ: si non est sacrarium, sunt consumendæ.

Ita

ta Caiet. *verb. Missa.* & Tolet. *lib. 2. cap. 1.*

De effectu Sacramenti Eucharistiæ. §. 9.

1 *Gratia est effectus huius sacramenti.*

INTERROGATIO. Quid est effectus sacramenti Eucharistiæ? *Resp.* Gratia. Datur illa in ipsa sumptione omnibus æqualis, siue sub vna, siue sub vtraque specie communicetur. Siue in maiori, siue in minori hostiæ quantitate. Ita D. Thom. 3 *p. q. 79.* Sot. *in 4. d. 11. quæst. 2. artic. 1.* Sylu. *Euchar.* 14. *num. 3.* Canis. *de Euchar.* §. 9. Hæc gratia non negatur propter peccatum veniale: quamquam tale peccatum impediat gustum, & saporem suauissimum huius sacramenti. Ita annotat. Tol. *lib. 2. cap. 28. numer.* 8. Probabile etiam est hanc gratiam non impediri propter culpam mortalem, qua cum quis accedit, ignorantèr inuincibiliter existimans se perfectè pœnituisse, & in gratia per confessionem præmissam, vel existimatam contritionem habitam, deficiente copia confessarij, cùm tamen, re vera, solam habeat attritionem, & adhuc in peccato existat. Enim verò ignorãter inuincibiliter accedendo ad communionem, non peccat: quia certi esse nequimus absque reuelatione de gratia, per quam simus diuinæ placiti beneuolentiæ, iuxta illud Eccles. 6. *Nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit.*

De speciebus Diuinæ Eucharistiæ. 10.

1 *Qui post consecrationem remanet panis, ac vinum.*

2 *An species consecratæ habeant eundem effectum, ac haberent non consecratæ.*

3 *De verme genito ex speciebus consecratis.*

4 *An maneat Christus sub speciebus consecratis.*

5 *An totus Christus maneat in hostia, & totus in Calice.*

6 *Quamdiu remanet Christus sub speciebus consecratis.*

1 INTERROGATIO. Quid post consecrationem remanet panis ac vinum? *Resp.* Sola accidentia eiusdem panis ac vini: qui quidem appellamus species consecratas. Substantia verò panis, ac vini, transubstantiata est in corporis, & sanguinis substantiam Christi. Et ideo accidentia panis, ac vini in hoc sacramento mirabiliter remanent, sine subiecto. Ita decernitur *cap firmiter.* §. *vna. de sum. Trin. & fide catholi.* Conc. Constant. *sess.* 8. Clem. vnic. *de reliq. & ven. sanct.* Florent. & Trid. *sess.* 13. *c.* 2. *&* 4. Tradit. Catech. Rom. *pag.* 146. Probat D. Tho. 3. *p. q.* 75. *ar.* 2. ib. Caiet. Sot. *in* 4. *d.* 9. *q.* 2. *ar.* 2. *&* *d.* 10. *q.* 2. *art.* 1.

2 *Inter.* Habentne species consecratæ eundem effectum, quem naturaliter haberent, si propriè substantiæ panis, ac vini remanerent? *Resp.* Habent. Idro nutriunt. Ita Gloss. *Tribus de cons. d.* 2. Probat Vict. *de Euch. nu.* 62. *&* 74. Sot. *in* 4. *d.* 10. *q.* 2. *art.* 6. Ideo cor lætificant: imò species calicis, à iudicio, si in magna quantitate hauriantur, deturbant. Ita citati Auctores. D. Tho. 3. *p. q.* 77. *ar.* 5. *&* 6.

3 *Inter.* Quando in speciebus consecratis generatur vermis, generaturne ex ipsis accidentibus, ita vt vermis forma introducatur in ipsa accidentia, an ex substantia aliqua, ita vt forma vermis introducatur in veram materiam primam? *Resp.* Quanquam mea non interest in examine Moralis Theologiæ, Philosophiæ metas attingere, respondebo, siquidem compulisti. Dico igitur generari illum vermem ex vera substantia, ita, vt ex vi dispositionum naturalium existentium in ipsis speciebus consecratis, eruatur forma

forma verbis, & in veram substantiam materiæ primæ introducatur, instar aliarum generationum naturalium. Quæ quidem materia prima, non est panis, ac vini consecrati, iterum reddita, vt existimauit Innocent.IIII. *lib.4.Cap.11.de sacr.altar.* Alens. 4. *p.q.40.num.2.art.4.* D.Thom. *in 4.d.12.artic.2.quæst.1.* Sed est alia noua substantia nouáque materia à Deo denuo creata. Ita Sot. *in 4.d.10.quæst.2.art.1.* latéque nostram probat conclusionem.

Inter. Remanetne sub speciebus consecratis Chri- 4
stus Dominus? *Resp.* Remanet. De fide est definitum in Conc. Ephes. & Later. sub Innoc. II. *Cap.1.* Constant. *sess.7.* Trident. *sess.13. Cap.3.can.1. & sess.21.* Modus verò essendi in speciebus consecratis est indefinitus, hoc est, remanet totus in totis, & totus in qualibet parte specierum. Ita D.Tho. *3.p q.76.art.2.* Sot. *in 4.d.10.q.1.art.3.* probatque per tex. *ca. Vbi pars de consec.d.2.* Ideo diuisis speciebus, remanet Christus sub vnaquaque diuisione, est de fide. Rem explicuit eleganter D. Thom. in suo Hymno *Fracto demum sacramento ne vacilles sed memento, tantùm esse sub fragmento, quantùm toto tegitur.*

Inter. Còntineturne totus Christus in hostia, & 5
totus in calice, ita vt in hostia sit sanguis, & in Calice sit corpus? *Resp.* Ita proculdubio de fide asserendum. Ratio est, quia Christus Dominus est in hoc sacramento viuus: corpus autem viuum, non est sine sanguine, nec sanguis vnius, sine corpore. Et ita per concomitantiam, totus Corpus, & tota diuinitas Christi, est tam in speciebus panis, quàm in speciebus vini. Verum quidem est ex vi verborum consecrationis corpus tantùm esse in hostia, & sanguinem in calice.

Inter. Quamdiu per consecrationem, remanet 6
Christus

Christus sub speciebus consecratis? *Resp.* Tamdiu, quamdiu naturaliter remanet substantia panis, ac vini, si adhuc ibi esset. Ideo si accedat contrarium agens, quod si ibi esset substantia panis, ac vini, eam naturaliter expelleret, inducendo nouam formam, in præiacentem materiam per contrarias dispositiones formæ panis ac vini, accidentia ipsa corrumpit, & Christus ibi esse desinit naturaliter. Ac proinde tamdiu sub his speciebus Christus remanet, quamdiu accidentia non corrumpuntur. Ita decernitur in Concil. Trid. *sess.* 13. *Can.* 4. tenuit Gloss. *cap. Si per negligentiam de consecr. d.* 2. *verb. in terram.* Probat Sot. *in* 4. *d.* 10. *quæst.* 2. *artic.* 1. 8. *conclu.* 4. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 29.

De sacrificio Missæ.

CAPVT. V.

De nomine, & Auctore Missæ. §. I.

1 *Quid est Missa.*
2 *Qua certitudine habemus Missam esse legis nouæ sacrificium.*
3 *Quis Missam instituit.*

1 INTERROGATIO. Quoniam Eucharistiæ sacramentum, in sacrificio Missæ conficitur, opportunitas exigit loci, vt ad sacramēti tractationem sacrificij rogationes iungamus. Rogo igitur quid est Missa? Est legis gratiæ sacrificium, perfectionem omnium veterum Naturæ, scriptæve legis sacrificiorum continens, veluti eorum omnium recapitulatio, sicuti sacramentū Eucharistiæ miraculum miraculorum, seu memoria omnium mirabilium, vt cum regio Psalte loquar, in quo Christus seruatoris passio repræsentatur. Concil. Trid. *sess.* 2. *can.* 2. &

sequen-

sequentibus. Nam sacerdos celebrans Christum Dominum figurat. Sacræ, quas induit vestes, vestes, quibus Christus in passione fuit indutus, representant. Amictus enim significat velum, quo velata facie rex fuit acclamatus, & liberius ab inimicis percussus. *Ave rex Iudæorum, prophetiza nobis, quis est, qui te percussit.* Matth. 26. Luc. 2. Ita Franciscus Anton. *lib.* 1. *cap.* 11. Alba significat candidam vestem, quâ illum luit Herodes Luc. 23. tanquam insanum cum exercitu suo. Ita Francisc. Anton. *li.* 1. *c.* 12. Cingulum significat funem, quo in horto ligatus fuit. Manipulus significat funem, quo ad columnam fuit astrictus. Stola significat funem, quo ad Calvariæ locum ductus fuit. Ita Francisc. Anton. *lib.* 1. *cap.* 13. 14. 15. Casula significat coccineam vestem, quâ eum coopertum populo Pilatus ostendit, dicendo: *Ecce homo*, vociferantibus cunctis: *Tolle, tolle, crucifige eum.* Altare Crucem. Has significationes apponit Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Calix significat sepulchrum. Patena lapidem super positum. Ita idem Toletus.

Int. Qua certitudine tenendum est, missam esse legis novæ sacrificium? *Resp.* Certitudine fidei, & oppositum asserere, est hæreticum. Ita enim sensit Ecclesia ab initio sui ortus, tenuit, confessa est, docuit, & prædicauit. Decreuit in Conc. 12 Toletan. *cap.* 5. fit Later. sub Innocentio III. *can.* 3. & in Synodo generali. *c.* 22. *suor. decret.* Et in Ephesin. *in Epist. ad Nestor.* & in Trid. *sess.* 22. *can.* 1. 2. 3. & 4. Verba autem Concilij sunt hæc: *Si quis dixerit in missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.*

Int. Quis missam instituit? *Resp.* Christus Dominus in vltima cœna, in qua nobis corpus suum reliquit,

& sanguinẽ sub speciebus panis & vini, offerens Deo Patri tunc cruentum sacrificium, vt latè probat Nauar. *c. solent. d. 1. de consecr.* & in Enchir. *de orat. cap. 3. n. 44.* Ordo verò celebrandi, iam inde ab Apostolis dimanauit, vt habetur *cap. Iacobus. d. 1. de consecr.* & Conc. Trid. *sess. 22. cap. 1. & 2. & sess 23. cap. 1.*

De effectu, & valore huius sacrificij. §. 2.

1 *Quotuplex est fructus huius sacrificij.*
2 *Quotuplex est valor Missæ.*
3 *Quibus communicatur valor Missæ.*
4 *An possit valor Missæ alteri communicari.*
5 *An tantum prosit Missa mali quàm boni sacerdotis.*
6 *An valor Missæ crescat ex maiori numero circumstantiæ.*
7 *An Missa plus prosit oblata pro vno, quàm pro multis.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est effectus, seu potiùs fructus huius sacrificij? *Resp.* Quadruplex: nam quadrupliciter consideratì potest huiusmodi sacrificium, nimirum, vt est propitiatorium, vt est expiatorium, vt est satisfactorium, vt est impetratorium. Vt est propitiatorium, offertur pro peccatorum veniâ, & illam consequitur, obtinendo à Deo auxilium, ad actum contritionis, & ex consequenti gratiam, qua ex impio, pius fit, & sanctificatione. Vt est expiatorium, venialia peccata delet, in eo, qui est in gratia. Vt est satisfactorium, remittit pœnas, pro culpis debitas iam remissis. Vt est impetratorium, consequitur à Deo beneficia, tã spiritualia quàm temporalia. Ita communiter Doctores omnes

2 *Int.* Quotuplex est valor missæ? *Resp.* Duplex ex opere, scilicet, operato, & ex opere operantis (sic vocant Theologi) valor ex opere operato, datur ex vi præcisa sacrificij oblati. Valor ex opere operantis confertur

confertur ex vi dispositionum, deuotionis nempè, offerentium, & eorũ, pro quibus offertur. Valor ex opere operato, semper est æqualis, quoniam semper offertur idem sacrificium. Valor ex opere operãtis, est maior, aut minor, iuxta offerentium, & eorum, pro quibus offertur, dispositionem, quæ pluris minorisue à Deo æstimatur.

Int. Quibus cõmunicatur huiusmodi valor? *Resp.* 3
In primis omnibus Christi fidelibus, nã pro iis omnibus ex intentione Ecclesiæ Deo mittitur. Deinde prodest ei, pro quo offertur. Tertiò prodest ei, qui illud offert. Ita Scot. *quolib.* 20. ibiq; appellat priorem valorem generalem, secundum medium, tertium specialem; potius ipse (pace dixerim tanti viri) secundum appellarem specialem, quoniam specialiter confertur vni, aut pluribus, pro quibus specialiter offertur: tertiũ personalem, quia personæ sacrificantis donatur, nuncuparem, alij iudicent.

Int. Potestne quisquam alteri communicare valo- 4
rem missæ, aut generalem, aut specialem, aut medium? *Resp.* Potest. Ita Nauar. cum communi *cap.* 25. Probat satis abunde euentus ille, quem narrat Æneas Syluius in sua orbis descriptione, qui postea Summus Pontifex factus, Pius secũdus nũcupatus est. Erat vir nobilis in Stiria prouincia Belgicorũ: hic grauiter à dæmone impellebatur, vt ad fugiẽdas vitæ ærumnas, laqueo se suspenderet, adijt ille confessarium, mentis furiam, & hostis insidias detegit, admonuit hominem confessarius, vt quotidie sacrum audiret, & se securum, tutúmq; crederet, acquieuit ille consilio, cappellanum in domum recepit, rem sacram quotidie audiebat: accidit quadam die, vt cappellanus non adesset, equum ascendit, cursim pergit ad pagum, vbi res diuina fiebat, inuenit subru-

canum hominem quæsiuit an iam dicta essent missa, affirmat rusticus, impletur mærore nobilis vir, cur rogauit rusticus tanto mærore conficeris, quia, dixit, sacrum non audiui hodie: ergo reddidit rusticus, tibi missa, quæ mihi contigit, valorem liberaliter impertio; exhilaratus nobilem tanti donum sacrum, pergit viam, vt ante diuinum sacrificium altaris fundat preces, fusis ijs, reuertitur, mirum auditu, inuenit rusticum eodem in loco laqueo suspensum.

5 *Int.* Prodestne tantùm sacrificium mali, quàm boni sacerdotis? *Resp.* Duo consideranda sunt in hoc sacrificio: primum ipsa hostia oblata, qui est Christus Dominus, sicuti in ara crucis, semel fuit oblatus Patri. Secundum orationes, & deprecationes. Rursus orationes adhuc considerandæ sunt, vel, vt funduntur à sacerdote, vt ab Ecclesiæ ministro, eiusdem Ecclesiæ nomine fusæ Deo, vel, vt à particulari persona demittuntur. Dico igitur primùm. Missa, vt est sacrificium, & orationes, vt à sacerdote tanquam ab Ecclesiæ ministro funduntur, nomine ipsius Ecclesiæ, tantùm valent, si mittantur per malum, quàm per bonum sacerdotem. Ratio est, quia donum oblatum, semper est idem; & accipiens attendit ad donum, non ad ferentem illud. Dico secundùm. Missa, & orationes, pro vt à particulari persona funduntur, plùs valent fusæ à bono, quam à malo sacerdote. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 82. *art.* 6. quem omnes sequuntur. Quoniam verò sacerdos non tantùm nomine Ecclesiæ offerre debet, sed etiam nomine suo simpliciter dicendum est, plùs valere missam boni, quàm mali sacerdotis.

6 *Int.* Accrescit ne valor missæ ex circunstantibus? *Resp.* Affirmat Victoria in *sum. tit. de Euchar.* his verbis. Regulariter maioris valoris est missa dicta vbi

sunt

nt multi, quàm vbi sunt pauci, quoniam circun-
ntes etiam offerunt, sicut in canone dicit sacer-
s, pro omnibus circunstantibus, qui tibi offerunt.
Cai. Cùm sacerdos offert pro multis, prodestne 7
tum singulis, quantùm si pro vno solùm offerre-
Resp. Affirmat Caiet. *quodl.* 1. *quæst.* 18. *& 3. p. q.* 79.
5. Ratio eius est, quia valor sacrificij circa perso-
m pro qua offertur, pendet ex illius dispositione,
dispositio verò vnius, non pendet à dispositione al-
terius, & ideo tantùm mihi prodest, quantùm si
pro me solùm offerretur. Eandem opinionem latè
prosequitur Beia *cas.* 12. veruntamen ex alio funda-
mento, nimirum ex re oblata, quæ cùm infiniti valo-
ris sit, scilicèt Christus, æqualiter offertur à pluribus,
quàm ab vno solo, citátque Can. *lib.* 52. *de loc. Theol.*
c. 13. ad finem. Negat tamen communis sententia,
quam tradit Scot. *quodl.* 29. ex oppositio fundamento,
quia portio gratiæ, & portio satisfactionis in hoc sa-
crificio collata ex opere operato ei, pro quo offer-
tur, est finita, & à Deo certè determinata, ideo minor
peruenit ad plures, quam perueniret ad vnum tan-
tum. Scotum sequitur Nau. *de orat. numer.* 77. *& cap.*
finum. de consecr. d. 1. *& c. Non mediocriter. de consec. d* 5.

De ijs, pro quibus licèt sacrificium Missæ offerre. §. 3.

Pro quibus licet Missam offerre.
An prosit Missa animabus Purgatorij.
An possit Missa offerri pro paruulis defunctis.
Vnde constet Missam prodesse viuis.
An defunctis magis prosit Missa de Requiem.

INTERROGATIO. Pro quibus licet Missam ce- 1
lebrare? *Resp.* Tam pro viuis, quàm pro defunctis,
qui in gratia è vita decesserunt, & in purgatorij flam-

mis detinentur ad expiationem.

2 *Int.* Prodest ergo sacrificium Missæ animabus in Purgatorio detentis? *Resp.* Prodest. Constat id ex plurimis historiis, quas referunt D. Greg. *lib.* 4. *Dialog. c.* 55. D. Anton. 3. *p. tit.* 18. Petrus Damian. *epist. ad Desider. Abbat.* aliique plures, quos refert Franc. Anton. *lib.* 3. *cap.* 17.

3 *Int.* Licetne celebrare pro paruulis defunctis? *Resp.* Licet. Ita D. Thom. in 4. *d.* 13. non quidem, vt prosit ad remissionem culpæ, vel augmentum gratiæ, sed ad solamen viuorum, & ad ostendendum tales paruulos ad vnitatem mystici Christi corporis pertinere. Tum maximè ad commendandum redemptionis mysterium in hoc sacrificio figuratum, per quod paruuli sine proprio merito, æternam salutem consequuntur. Rectè tamen admonet scrutinium *tract. de missa* cum Petro de Palude, quem refert tunc dicendam esse missam pro omnibus defunctis.

4 *Int.* Tenesne memoriter aliquam historiam, ex qua constet sacrum prodesse viuis? *Resp.* Teneo. Refert D. Greg. *lib.* 3. *Dialog. c.* 6. rem memoratu dignissimam. Fiebat sacrum pro quodam captiuo, qui existimabatur mortuus, mirum dictu, eo die frangebantur compedes, & liber incedebat. Refert Beda *lib. hist. Angl. cap.* 22. simile scitu meritissimum. Erat apud hostes captus quidam, faciebat sacrum pro illius libertate singulis diebus eius frater, mirum, dictu, nunquam potuit vinculis detineri à domino tanquam enim alius Samson vincula infringebat.

5 *Int.* Prodestne defunctis magis missa de Requiem quàm alia? *Resp.* Minimè quidem ex parte sacrificij est enim idem; maximè verò ex parte orationis, quia in ijs peculiariter deprecatur pro animæ liberatione.

D

De Ministro huius sacrificij. §. 4.

1 *Quis est Missæ minister.*
Quis primus celebrauit Pontificali apparatu.
2 *An liceat sacerdoti omninò abstinere à celebrando.*
3 *Quod peccatum erit omninò abstinere à celebrando.*
4 *An sacerdos possit absque ministro celebrare.*
5 *Quod erit peccatum celebrare sine ministro.*
6 *An fœmina possit Missæ ministrare.*
7 *An ratione præcepti obligantis ad sacrum audiendum, possit sacerdos sine ministro celebrare.*
8 *An vrgente necessitate pro communicando infirmo mori vicino, possit sacerdos celebrare sine ministro.*
9 *An monialis possit Missæ respondere.*
10 *An ex deuotione & reuerentia possit sacerdos per totam vitam abstinere à celebrando.*
11 *An teneatur sacerdos recitare ante Missam officium matutinum.*

INTERROGATIO. Quis est minister huius sacrificij? *Resp.* Solus sacerdos *ca.1 de consecr.* Ratio est, quia in hoc sacrificio, conficitur sacramentum Eucharistiæ: minister verò Eucharistiæ sacramenti, solus est sacerdos. 1

Int. Quis primus celebrauit Pontificali apparatu? *Resp.* D. Petrus Antiochiæ. Ita D. Anton. *1.p.tit.6.ca.8.* hic intelligens Hugonem Victorinum *li.2.de sacr. p.8.cap.vlt.* 2

Int. Licetne sacerdoti omninò abstinere à celebratione? *Resp.* Minimè. Ita D. Tho. *3.p.q.83.ar.10.* videtur enim præceptum Christi Domini, præcipientis: *Hoc facite in meam commemorationem Luc. 22.* Et D. Pauli exhortatio. *2.Cor. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* 3

Int. Quod peccatum erit abstinere omninò à celebra- 4

lebratione sine causa? *Resp.* Indecisam reliquit quæstionem D. Thom. 3. *p. qu.* 83. *ar.* 10. Maior, & Durand. quos refert. Vict. citato loco, aiunt peccare mortaliter huiusmodi sacerdotem. Pro ijs videtur facere *ca. Dolentes. de celeb. Missar.* vbi reprehenduntur vehementer, qui quater tantùm in anno celebrant. Eos sequitur Nau. *c.* 25. *sum.* adducitque pro sua sententia Richar. *in* 4 *d.* 13. *art.* 12. Oppositum asseruit Caiet. 3. *p. qu.* 82. quem sequitur Vict. in sum. *tit. de Euchar.* dicens citatis locis, non contineri præceptum, sed consilium. Conc. tamen Trid *sess.* 13. *c.* 14. iubet Episcopis, vt curent, quod presbyteri, saltem dominicis, & festis diebus sacrificent, sed hoc præceptum dissuetudine est abrogatum.

5 *Int.* Potestne sacerdos solus celebrare? *Resp.* Minimè, sed indiget ministrante. *cap. Quæsiuit. de verb. signif. & d.* 1. *de consecr. cap. Vt illud. de correc.* Conc. Tol. *d.* 1. *lib. cap.* 14. *& in can. Illud.* 7. *q.* 1. *cap. Hoc quoque. de consecr. dist.* 1.

6 *Int.* Eritne graue peccatum celebrare sine ministrante? *Resp.* Graue. ita Franc. Ant. *li.* 1. *de missa, ca.* 17.

7 *Int.* Potestne fœmina ministrare sacerdoti sacrificanti? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur in Conc. Magunt. in *c.* 1. *de cohabit. cler. & mulier.* & asserunt communiter Doctores.

8 *Int.* Non est, qui celebranti sacerdoti inseruiat, vrget tamen dies festus, & obligatio audiendi sacrum, poteritne tunc sacerdos celebrare sine ministrante? *Resp.* Minimè. Ita Franc. Anton. *lib.* 1. *de miss. c.* 17. Ratio est, quia cum ambo præcepta sint Ecclesiastica, maius derogat minori.

9 *Int.* Non est, qui adiuuet, vrget tamen necessitas faciendi sacrum (quia non est confectum sacramentum) pro communicando infirmo, poterimne tunc celebrare

lebrare sacerdos solus? *Resp.* Poterit, ipséque sibi eidem respondere, & inseruire. Ita Sot. in 4. *d.* 13. *qu.* 2. *art.* 5. *ad* 12. Suar. 3. *p. disp.* 86 *sect.* 1. Ratio est, quia præceptum ecclesiasticum, non potest derogare præcepto diuino.

Int. Quid censes de moniali, poteritne respondere sacerdoti ministranti, deficiente alio ministro, qui respondeat? *Resp.* Poterit ex cratibus, cum altare in æqua est distantia. Ita obtinuit monialium priuilegium teste Henriquez. 2. *tom. l.* 9. *c.* 30. *n.* 1. & Roder. *in sum. verb. missa.* 10

Int. Licetne ratione deuotionis, & reuerentiæ sacerdoti, abstinere per totam vitam à faciendo sacro? *Resp.* Affirmat Rodericus, adducíque exemplum D. Marci, de quo fertur, sibi præscidisse pollicem, ne habilis esset, ad accipiendum sacramentum manibus. 11

Int. Teneturne sacerdos recitare matutinum ante missam? *Resp.* Tenetur. Non tamen sub mortali, præcipuè vrgente aliqua causa. Ita Sylu. *missa.* 1. §. 6. Sot. *n* 4. *d.* 13. *q.* 2. *art.* 2. Tolet. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 7. 12

In quibus diebus prohibetur sacerdos celebrare. §. 5.

1 *An liceat celebrare singulis diebus.*
2 *An liceat celebrare sabbatho maioris hebdomadæ.*
3 *An possit Episcopus concedere facultatem celebrandi his diebus.*
4 *Quod peccatum est celebrare his diebus.*

INTERROGATIO. Licetne singulis diebus celebrare? *Resp.* Minimè quidem in sexta feria maioris hebdomadæ: quia cum missa sit quædam passionis Dominicæ repræsentatio, ipsa tunc dies in qua Christus passus est, satis illam repræsentat, vt adnotauit Scrut. *tract.* 2. *tit. de sacr. mis.* Item sabbatho 13

sancto maioris hebdomadæ, *cap. Sacro. de consecratione. d. 3.*

2 *Int.* Occurrit in sabbatho sancto dies festus, quid tunc? *Resp.* Tunc quisque sacerdos celebrare potest. Ita Sot. *in 4. d. 13. q. 1. art. 2.* Suar. *3. p. q. 83. disp. 8 sect. 2.* quos sequitur teste Nau. omnes moderni, aiuntque prohibitionem faciendi sacrum, tolli per obligationem audiendi illud.

3 *Int.* Poteritne Episcopus facultatem dare sacerdoti, vt istis diebus celebret? *Resp.* Poterit. Ita citati Doctores.

4 *Int.* Quod peccatum committit, qui istis diebus celebrauerit absque licentia Episcopi? *Resp.* Mortale, iuxta Sot. *in 4. d. 13 q. 2. a. 2.* & Nau. *c. 25. n. 88.* & Suar. cum aliis, quos refert. *3. p. q. 83. art. 2. disp. 80. sect. 2.* Oppositum tamen, amoto contemptu, tenet Eman. 5 in sum. *verb. missa.* cum suo Guttierio, *quæst. in can. num. 36.*

Quando tenetur sacerdos celebrare in anno. §. 6.

1 INTERROGATIO. Quoties tenetur Sacerdos non impeditus, celebrare in anno? *Resp.* Dico primum. Tenetur saltem diebus festis quatuor Paschatis. Ita *c. Dolentes. de celeb. miss.* Ita D. Thom. *3. p. q. 82. art. 10.* Dur. & Palud. *in 4. d. 13. qu. 2.* & oppositum facere est peccatum mortale. Ita Card. Tolet. *lib. 2. cap. 2.* Dico secundò. Tenetur Curatus celebrare omnibus diebus, quibus populus tenetur audire sacrum, nisi loco suo alium substituat. Ita Card. Tol. *lib. 2. c. 2.*

Quoties in die licet celebrare. §. 7.

1 *An liceat in die pluries celebrare.*

2 *An modo liceat in die pluries celebrare.*

3 An

3 *An liceat in die natalis Domini, tres missas celebrare nocte.*

4 *Quæ missa è tribus dicenda, cum vna tantùm dicenda sit.*

5 *An detur euentus, in quo liceat duas vel tres missas in die dicere.*

INTERROGATIO. Licetne pluries in die celebrare? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur. *cap. Consuluisti. cap. Referente. de celeb. miss. cap. sufficit de consecr. d. 2.* & oppositum facere, non esset deuotio, sed graue peccatum mortale, contra Ecclesiæ præceptum. Ita Tol. *lib. 2. c. 3 nu. 4.* Olim hac in re habebantur multæ exceptiones, quas latè prosequitur Vict. *in sum. tit. de Euch. n. 96* & ideo iis supersedeo referendis: sunt enim iam per desuetudinem abrogatæ seruandus tamen regionũ mos (dummodo sacerdos sit ieiunus) iuxta priuilegia earum, de quibus late Roder. in *sum. cap. 45. n. 5.* 1

Int. Admittitne adhuc vsus vniuersalis Ecclesiæ pluritatem missarum in eadem die, ab eodem Sacerdote? *Resp.* Admittit, in die, scilicet, Natalitiarum Christi Domini, tunc enim licet tres missas celebrare. Ita *c. Consuluisti. de celeb miss.* Enim verò significationes eleganter prosequitur Tol. *lib. 2. cap. 3.* 2

Int. Licetne tunc, eas omnes tres celebrare nocte? *Resp.* Iuxta communem opinionẽ minimè. Sed prima dici potest statim post mediæ noctis punctum transactum, vsque ad auroram. Secunda verò nõ nisi illucescente die, vsq; ad meridiem. Tertia post dictã statim secundã. Ita Palud. *in 4. d. 12. q. 1. ar. 4.* Ant. *3. p. tit. 13. c. 6. §. 4. & 5.* Sot. *in 4. d. 13. q. 2.* Turrecr. *C. sufficit. de consecr. d. 1.* Durandus in Rationabili. *lib. 4. c. 1.* Nauar. *in man. c. 25. n. 87.* Huic communi placito circa missas priuatas se opposuit Suar. *3. p. q. 39. disp. 8. sect. 4.* 3

sect. 4. aitq; communem opinionem intelligendam esse circa missas capitulares, seu vt ita appellemus maiores Ecclesiarum, tota ratio eius est, quia non est textus id prohibens aut contrarium iubens.

4 *Int.* Quæro vlterius. Non patitur infirmitas sacerdotis omnes tres missas celebrare, quæ ex iis dicatur est? *Resp.* Iuxta tempus in quo celebrat. Ait tamen Suar. etiã noctu posse dici missam diei, si id postulet deuotio; quia licet præfatio referat hanc sacratissimam diem, vel noctem, à media nocte incipit dies. Ita loco allegato.

5 *Int.* Admittitne ad huc communis Doctorum sensus euentũ, ob quem liceat in die pluries celebrare? *Resp.* Admittit, nimirum quando Ecclesia est exigua & populi magna confluit multitudo, cuius pars bona, sacrum non audiret, si semel tantùm celebraretur. Ita Suar. 3. *p. quæst.* 83. *art.* 2. cum Durand. *libro* 2. *de ritib. eccles. c.* 7. qui pro se refert Leonem Papam. *epist.* 81. *ad Dioscor.* Oppositum tenuit Roder in Sum. *c.* 246. Illius ratio est, quia aliter subuenire poterit huic necessitati sacerdos, nimirũ celebrãdo ad ostiũ sacelli in altari portatili super arã sacram, vt fieri potest iuxta Nau. & Gurer, quos citat. Deinde quia tam exiguum poterit esse sacellũ & tanta hominum multitudo, vt licet septies, celebretur, & pluries septies, non omnes audiant sacrum.

Quando teneatur sub mortali celebrare. §. 8.

1 *In quo euentu teneatur simplex sacerdos celebrare.*
2 *An teneatur ratione præcepti audiendi sacrum.*
3 *An liceat aliquando consecrare extra sacrum.*

1 INTERROGATIO. Estne in aliquo euentu simplex sacerdos obligatus ad faciendum sacrum?

Resp.

Resp. Maximè, nimirùm cùm adest festum, & non est alius sacerdos, qui celebret. Sequeretur enim magnum scandalum, nisi id excusaret infirmitas. Ita [illegible] *n.6.*

Int. Maior [illegible] dubitatio, vtrum ratione præcep- 2
[illegible] audiendi sacrum teneatur simplex sacerdos [illegible] sacrum [illegible] ipse satisfaciat huic præcepto: *Resp.* [illegible] videtur affirmari [illegible] der. *cap.* 246 *num.* 6. *cit.* Oppositum tamen sentio verum ex vi præcepti [illegible] quoniam [illegible] diligenter audit non satisfacit sacrum si [illegible] cupio, & facultas [illegible]

Int. Licet [illegible] alio [illegible] celebrato celebrare extra missam? 3
Resp. Affirmat Maior *in* 4. *d.* 9. *q.* 3. *num.* 5. [illegible] Sot. lib. 12. *q.* [illegible] ca[illegible] se ipsum cum eligenti proximus, vel [illegible] modernitatis, [illegible] tempus est faciendi sacrum. Negandum tamen cũ Vict. de Euch. *nu.* 73. cum Palud. *disp* 9. probat Nau. *cap.* 2. *num.* 55. Habetur expressè *cap. Comperim. de consec. dist.* 5.

De stipendio pro faciendo sacro §. 9.

1 *An liceat stipendium accipere pro missa.*
2 *Quod est iustum stipendium pro missa.*
3 *An liceat pro vna missa plura accipere stipendia.*
4 *An liceat acceptatas missas differre.*
5 *An liceat missas anticipare.*
6 *De eo, qui transfert missas acceptatas, cum minori stipendio quam accepit.*
7 *De eo, qui suscipit eleemosynas pro missis dicendis in certa Ecclesia.*

INTERROGATIO. Liceatne sacerdotibus stipendium accipere pro faciendo sacro? *Resp.* Dupliciter offerri potest sacerdoti pecunia, pro faciendo sacro; primum, vt eleemosyna Deo, illiusque ministro 1

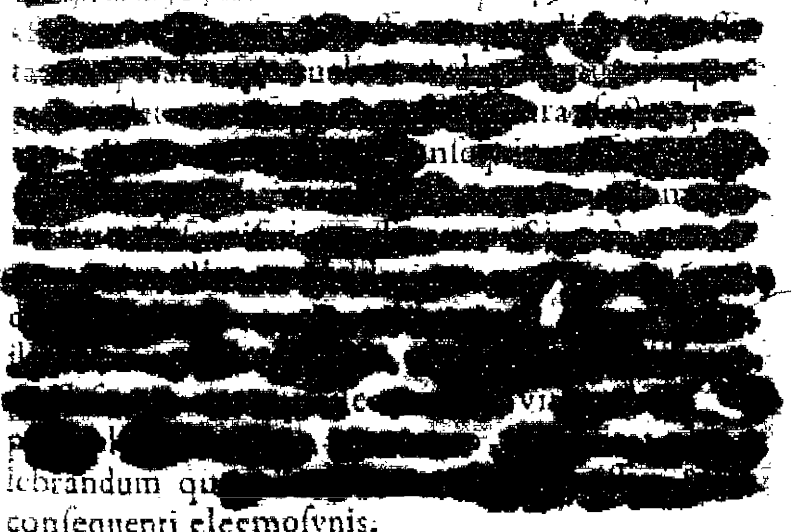
stro erogata. Atque de hoc nulla suboriri potest dubitatio vel scrupulus in dando, & accipiendo: Secundò, vt temporale stipendium oblatum ministro pro ministrando. Atq; in hac [illegible] verissima est pars affirmans, quoniam iustum est, vt qui altari seruit, de altari viuat. Certè est probabilis opinio [illegible] stipendium, percipereque iure [illegible] manus extorqueant. Ita Gord. [illegible] Argū. [illegible] & Nau. [illegible] quos etiam probat Sum. c. 249. n. [illegible]

2 *Int.* Quæ [illegible] honestum, & congruum stipendium dicimus? Facerdotum prudentes [illegible] se; & [illegible] honeste alere possit. Ita Rodericus *cap.* 249. *sum. num.* 4. Hæc autem honesta alimonia iudicanda est arbitrio prudentis viri pro loci, & temporis varietate. Honestè dixi, non lautè, & opiparè, sed instar honestorum pauperum. Ita D. Tho. 3. *p. q.* 19. *art.* 5 & Caiet. *to.* 2. *Opusc. tract.* 83. *q.* 2. Syl. *mis.* 1. *q.* 4. Armil. & Angel. *verb. mis.* §. 52. Cano. *de loc. Theol. li.* 12. *c.* 13. ad finem; Samarin. 3. *p. Thesaur. tit. de virt. & vitil. mis. f.* 43. quos refert. Beia *casu.* 12.

3 *Int.* Dederunt plures, eleemosynas, stipendia vt tenuia, quæ non sunt satis ad alendum honestè sacerdotē cū famulo, potestne talis sacerdos pro iis vnum sacrificiū offerre? *Resp.* Affirmant Sot. 9. *Inst. q.* 3. *art.* 1. *& in* 4. *d.* 13. *q* 1. Houcal. Opusc. *de val. mis.* Tabiē. 6. *restitutio.* §. *vlt.* Cano. *de loc. lib.* 18 *cap.* 13. Pet. Sot. *de Euchar. lect.* 7. contra Nauar. *cap.* 25. *n.* 92. *&* 93. probat rationibus Beia *casu.* 12.

4 *Int.* Quid censes de dilatione missarum, pro quibus iam sacerdos stipendia accepit? *Resp.* Qui nimia negligentia

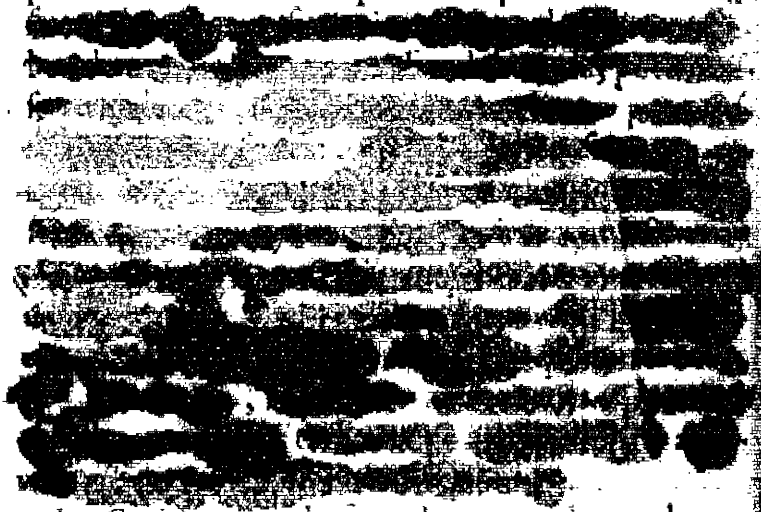
[illegible] missarum sacrificia suæ curæ commissa [illegible] differt, peccat mortaliter. Ita Nau. *cap.* 2. *num.* 36. & Rodin *sum. cap* 249. *num.* 7. Ratio

[illegible] celebrandum qu[illegible] consequenti eleemosynis.

Int. Quid censes de anticipatione missarum? *Resp.* Dico primũ. Qui pro aliqua capella, vel obligatione simili, imò & deuotione alicuius personæ, tenetur certis diebus celebrare, potest illas missas priùs dicere, vt ita liber maneat, ad dicendas alias, si noua eleemosyna occurrat. Ita Cord. *lib.* 1. *qu.* 94. *dub.* 6. & Emanuel vbi proximè. Crediderim tamen loquendum esse hac in re cum distinctione. Nam vel illa missa iubetur offerri pro defunctis, vel pro viuis: si pro defunctis, verissima est, quia anticipata solutio semper laudatur, & anima illa eò citiùs liberabitur à pœna, quò citiùs pro ea satisfit. Si tamen pro viuis, minimè sanè: quia oblatũ sacrificium pro viuis, sæpè offertur, vt Deus succurrat præsentibus necessitatibus corporalibus spiritualibusue, quæ quotidie inboriuntur, sæpe etiam offertur pro satisfactione debitæ pœnæ: si verò tota pœna iã sit remissa, satisfactio deinceps pro ea oblata ex vi sacrificiorum,

ciorũ, non illi animæ sed thesauro Ecclesiæ reseruatur; ergo non satisfit intentioni iubentis sacrificia pro vivis statis diebus, per anticipata sacrificia,

Int. Quid sentis de sacerdote, qui plures eleemosynas suscipit pro pluribus faciendis missis, & postea easdem missas alij committit, tribuens minorẽ eleemosynã ea quã accepit tãquam dicturas eas? *Resp.* arbitror peccare iuxta quantitatem retentæ pecuniæ. Ita Eman. in *sum. c.* 249. *nu.* 9. Ratio est, quia pecuniã retinet inuito domino extortã per fraudem.

Int. Est aliquis siue laicus, siue clericus, qui ex officio accipit eleemosinas pro faciendis postea sacris per alios sacerdotes, potestne iste sibi retinere maiorem partem eleemosinæ, quàm ea sit, pro qua ipse curabit, vt sacrum fiat. Sicuti solet fieri in domibus B. Virginis à populo frequentaris? *Resp.* Potest pro suo labore, iuxta consuetudinẽ tolerarã. Ita Sot. 9. *Iust. q.* 3. *ar.* 1. Nau. *cap.* 25. *nu.* 91. §. 24. Henriq. *lib.* 9. *tom.* 2. *c.* 22. quos affert. Ratio, quoniam tunc ita velle videntur deuoti, qui eleemosynas relinquunt pro faciendo sacro iis absentibus.

De

De loco, vbi celebrare licet §. 01.

1 *Vbi licet celebrare.*
2 *Quando licet celebrare in loco non sacro.*
3 *In qua Ecclesia prohibetur celebrari.*

Interrogatio. Vbi licet celebrare? *Resp.* 1 Non nisi in loco sacro, hoc est, per Episcopum consecrato: sine benedicto. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 83. *art.* 2. quem sequitur Vict. *tit. de Euchar.* referés Gabriel. in Can. *lect.* 13. & 14. *lib.* 2. *ca.* 2. Ita iubetur. *c. Nullus. cap. Missarum. cap. Hic ergo de consecrat. dist.* 1. Iubet Conc. Trid. *sess.* 22. in præcepto de obseruantia, aitque Nauarr. *c.* 23. *nu.* 81. peccare mortaliter sacerdotem, qui celebrat extra locum sacrum, si sciens, & prudens faciat contra textum dicti *cap. Missarum.*

Int. Datur ne aliquis euentus, in quo liceat cele- 2
brare in loco non sacro, seu benedicto? *Resp.* Datur. primum si fiat supplicatio magna hominum multitudine confluente ad exiguum eremitorium, vel in exiguo eremitorio celebraretur, eadem confluente multitudine, Missa noua, aliudve festum; tunc enim ad ostium eremitorij super aram sacram portatilem, liceret fieri sacrum, etiam absque licentia Episcopi. Ita Roder. supra citatus in hac materia, & Nau. *cap.* 25. *num.* 82. *per ca. Concedimus. d.* 1. *de consecr.* cui iuxta illius sententiam non est derogatum per Conc. Trid. *sess.* 22. adeo prohibens celebrationem extra locum sacrum, vt iuxta ipsius Nauarri sententiam *cap.* 25. *num.* 81. non possit Episcopus ad eam concedere potestatem. Verba autem Concilij sunt hæc. Hoc tamen sacrificium extra Ecclesiam ad diuinum cultum dedicata oratoria à sæcularibus aut regularibus quibuscúmq; nõ peragatur. Addit Toletus *lib.* 2 *c.* 2. Esset necessitas, si occurreret præceptum audiendi Missam dum fit iter. Probat Can. *Concedimus. de*

consecr. d. 1. Item necessitas communicandi aliquem in mortis articulo. Quod intelligit, si adsint reliqua ad sacrificium necessaria.

3 *Int.* In qua Ecclesia, locove sacro, seu benedicto prohibetur quis celebrare sub graui peccato? *Resp.* In interdicta, & fit irregularis, qui in ea celebrat. Et in pollura sanguine, vel semine, non tamen celebris fit irregularis. Ita Nauar. *cap.* 25. *num.* 85. *ex cap. Is qui & §.* 1. *de sent. excom. in* 6. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2. Sot. & Palud. *in.* 4 *d.* 13. *q.* 2. nisi de licentia Episcopi, quia tunc posset. Ita D. Thom. 3 *p. quæst.* 38. *artic.* 3. quem refert, & sequitur Toletus.

De Altari. §. 11.

1 *An liceat celebrare sine altari.*
2 *Quotuplex est altare.*
3 *Ex qua materia debet esse altare.*
4 *An oporteat altare esse consecratum.*
5 *Quæ reuerentia exhibenda altari.*
6 *Qualis esset debet ara altaris.*
7 *De ornamentis altaris.*
8 *De materia linteorum altaris.*
9 *An duo prima lintea per Episcopum consecranda sint.*
10 *An idem dicendum de corporalibus.*
11 *Quale sit peccatum sine his linteis celebrare.*
12 *Quatenus maneant corporalia benedicta.*
13 *An sufficiat lapis ara, qui totum non capit corpus.*
14 *Quod peccatum committat, qui cum sordidis celebrat linteis.*

1 INTERROGATIO. Quoniam ad locum pertinet altare, postquam te rogaui de loco vbi celebrãdum sit, rogabo deinceps de altari. Rogo igitur, Estne

Estne peccatum mortale celebrare absq; altari? *Resp.* Est. *cap. Altaria de consecr. d.* 1. Ita Nauar. *in sum. c.* 25. Nam enim contra præceptum graue.

Inter. Quotuplex est altare? *Resp.* Duplex fixum, 2
scilicèt, & portatile.

Inter. Ex qua materia debet esse altare fixum? *Resp.* 3
Ex lapide, non ex ligno, aut ferro, aut alio quouis metallo. *cap. Altaria de consecr. d.* 1. Vbi Gratianus adducit Concil. Hipponense idem determinans. Altare verò portatile, potest esse ex ligno. Ita vsus obtinuit Ecclesiæ.

Inter. Requiriturne, vt altare sit consecratum per 4
Episcopum? *Resp.* Requiritur sed ex priuilegio satis est vt tabula lapidea (aræ lapidem vocant) ritè per Episcopum consecrata superponatur altari, & super eam fiat sacrificium. Ita *c. quoniam de priuilegio lib.* 6.

Inter. Quæ reuerentia exhibenda altari? *Resp.* Ma- 5
gna olim altaria omnia ferreis cratibus, ne aditus pateret, custodiebantur. Ita legitur in Conc. Chalc. *act.* 1. in Conc. Turon. *can.* 3. *& c.* 1. *de vita. & honest. cler.* Irreuerentiã circa altaria, vindicauit Deus olim acerbissimis pœnis & morte, vt narrat Niceph. *l.* 10. c. 19. & Theod. *lib.* 3. *hist. cap.* 11. *&* 12. Constatque ex aliis historiis Deum ad altaris cuiúsque custodiam Angelum designare, vt irreuerentes puniat. Ita refert Pratum spirit. *cap.* 4. *&* 10.

Inter. Qualis esse debet ara altaris? *Resp.* lapidea 6
Can. Altaria de consecr. d. 1. Integra. *cap.* 1. *&* 3. *de consecr. Eccl.* Consecrata, si verò non esset consecrata, non posset Episcopus dispensare, vt in ea celebraretur, posset Summus Pontifex. Ita Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2.

Inter. Quibus ornamentis oporteat, vt altare sit 7
præparatum ad faciendum sacrum? *Resp.* In primis

oporter, vt superior pars tobalia, ita vocant per totum tegatur. Deinde, vt super aram lapideam consecratam, extendatur linteum (Nostrates vocant guarda) aut saltem, vt duplicetur eadē tobalia. Ita c. *Altari palla, de consecr. d.* 1. Sylu *mis. 1. qu.* Palud. 1. & Innocent. & direct. curatorum. Deinde requiritur aliud linteum super illa duo, vōcant corporale, quia immediatè tangit, & suscipit Christi corpus sub speciebus sacris contentum. *cap. Consulto de consecr. dist.* 1.

8 *Int.* Ex qua materia debent esse hæc lintea? *Resp.* Ex solo lino, vt nomen sonat, corporale saltem, non ex serico, vel Byssо Indico, nostrates vocant Algodam, quia non linum, sed lanugo arborum est, seu vt verius loquar, non ex lino, sed ex arborum lanugine nectitur. Possunt tamē ad oras texti auro serico, ornariq; lapillis pretiosis. Ita Concil. Remense. Notat. Tolet. *lib.* 2. *Cap.* 2.

9 *Int.* Oportetne, vt duo prima lintea, tobalia scilicet, & aliud, quod nostrates vocant (Guarda), sint consecrata per Episcopum? *Resp.* Minimè. Ita omnes Doctores.

10 *Int.* Est ne idem dicendum de corporalibus? *Resp.* Minimè quidem potest tamen illorum consecratio committi prebyteris, & de facto commissa est prælatis Religionum mendicantium.

11 *Inter.* Quale peccatum est facere sacrum sine his linteis? *Resp.* Sine Tobalia, & corporalibus esset mortale: cum tobalia, & corporalibus sine secundo lintheo, esset veniale. Ita Emanuel *in sum. cap.* 26. *num.* 17. D. Thom 3. *p. q.* 83. *art.* 3. *ad* 8. & Suar. *ibid. disp.* 81. *sect.* 6. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2.

12 *Int.* Quatenus manent corporalia benedicta? *Resp.* Quatenus possunt recipere calicem, & patenam

:un hostia, licet aliis in partibus sint disrupta. Ita :ylu. *corporal. quæst.* 2.

Int. Lapis aræ non est tantus, vt totus capiat ca- 13
:ecem, & patenam cum hostia superposita, sed solùm :atorem calicis partem, & patenæ, est ne aptus, vt :n eo fiat consecratio? *Resp.* Satis. Ita Palud. *in 4. dist.* 1 3. *quæst.* 2. *art.* 4. Sot. *art.* 3. *eadem dist.* Alens. *4. p. q.* 38. *:emb.* 3. *alias memb.* 5. *q.* 10. *ar.* 2. Sylu. *altare.* Nau. *c.* 45. *:um.* 83. quos refert Eman. *Cap.* 246. *sum. num.* 15.

Inter. Quale peccatum esset celebrare cum his lin- 14
:eis notabiliter sordidis? *Resp.* Mortale. Ita Palud. in *:.d.* 13. *q.* 2. *ar.* 6. *concl.* 6. Caiet. *verb. Miss. & ibi* Sylu. 1. :.2. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2.

De calice, patena, & candela. §. 12.

1 *Ex qua materia debeat esse calix.*

Quæ fuit materia calicis, in quo Christus Dominus consecrauit.

2 *Quid significent calix, & patena.*

3 *An requiratur, vt calix sit consecratus, & patena.*

4 *Quandiu maneant calix, & patena consecrata.*

5 *An amittant consecrationem calix, & patena, quando post consecrationem inaurantur.*

6 *Quid dicendum de calice inaurato, cuius aurum absumptum est.*

7 *Quid dicis de calice tornatili, cuius partes artificis opere separantur.*

8 *An debeat esse consecrata, vel benedicta pyxis, in qua Christi corpus seruatur.*

9 *Ex qua materia debeat esse pala.*

10 *An requiratur candela accensa ad celebrandum.*

11 *Ex qua materia debeat esse candela.*

13 *Quot candelæ sint necessariæ.*

14 *Quod peccatum sit, celebrare sine Missali.*

15 *An teneatur sacerdos celebrans cum Diacono, & subdiacono secreto Epistolam, & Euangelium recitare.*

1 INTERROGATIO. Quoniam ad ornamentum altaris pertinet calix, patena, & candela, de iis statim te rogabo. Ex qua igitur materia debet esse calix? *Resp.* Calix olim propter Ecclesiæ inopiam, erat ligneus. Postea Zepherinus Papa decreuit, ne esset vitreus, rexit autem Ecclesiam ducentissimo anno, post Christi passionem. Paulò post sanxit Vrbanus Papa, vt calix, & patena essent argentea, teste venerabili Beda *cap.* 2. *de loc. sanct.* Postea verò in Conciliis decretum est, vt calix sit, vel aureus, vel argenteus, vel saltem stanneus *Cap. calix. de consecr. d.* 1. Non verò ex alia materia. *cap. Vasa. cap. Calix. eadem d.* Quod decretum intelligendum est de cuppa calicis, non verò pede, iuxta omnes. Qui tamen Sacerdos modò in calice ligneo celebraret, deponitur ab officio, & beneficio. *c. vlt. de celeb. Miss.*

2 *Int.* Ex qua materia erat Calix, in quo Christus Dominus consecrauit? *Resp.* Ex argento. Ita venerabilis Beda *cap.* 1. *de loc. sanct.*

3 *Int.* Quid significat calix, & patena? *Resp.* Calix Christi Domini Sepulchrum. Patena Lapidem magnum, quo signato monumentum clausum est, & cuius magnitudine conquerebantur sanctæ mulieres, cum vellent Magistri cadauer vnguentis condire, dicendo: quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti. Ita Tolet. *lib. 2. cap.* 2.

4 *Int.* Requiriturne, vt calix sit consecratus, & patena? *Resp.* Requiritur. Et solus Episcopus potest calicem, & patenam consecrare. *cap. vnico. de sacra vnct. Sunt.*

Et one 5. vlt. Notántque Sylu. & alij Summistæ. *verb. Calix.* Potest tamen hæc benedictio committi Presbyteris, vt notat Roderic. *c. 246. num. 21.*

Int. Quamdiu manent calix, & patena consecrata? *Resp.* Quamdiu seruant integram formam, & ideo fractus calix, iterum est consecrandus. Ita Palud. in *d. 13. q. 2. art. 5.* Couar. 2. Sylu. *Calix.* 5

Inter. Non erant calix, & patena aurata, sed post consecrationem inaurantur: Aut si erant inaurata, iterum inaurantur, amittuntne consecrationem? *Resp.* Amittunt, & ideo oportet, vt iterũ consecrentur. Ita omnes cum Roderic. loco proximè citato. 6

Int. Consecratus est calix inauratus, sed decursu temporis absumptum est aurum, manetne consecratus? *Resp.* Manet. Ita Rod. proximè. 7

Int. Est calix tornatilis, cuius partes artificis opere separantur inuicem, manetne consecratus, si partes inuicem separantur? *Resp.* Manet. Ita Eman. loco proximè. 8

Inter. Oportetne, vt pyxis, in qua Christi corpus seruatur in sacrario sit consecrata, vel benedicta? *Resp.* Quod non oporteat esse consecratam, tenent omnes Doctores. Nec etiam benedictam, tenet Palud in *4. d. 13. q. 2. art. 4.* Sylu. *Euch. 3. qu. 4* Oppositum tamen dicendum cum Soto in *4. d. 13. q. 1. art. 3.* circa benedictionem. 9

Int. Ex qua materia debet esse palla? *Resp.* Ex lino, iuxta Suarij sententiam. *3. p. q. 83. art. 3. disp. 81. sect. 6.* Ratio eius est, quia olim tegebatur calix parte corporalis, palla verò successit loco corporalis: corporale autem oportet esse lineum; ergo & palla: facitque pro hac opinione Innocent. *lib. 2. de Mis. c. 56.* Oppositum docet Sot. in *4. d. 13. q. 2. art. 3.* & iam ob- 10

tinuit Ecclesiæ vsus, qui patitur has pallas ex auro, serico rete, quem quidem meritò non audet refellere Roder. *in sum. ca.* 246. *num.* 18.

11 *Int.* Requiriturne candella accensa ad celebrandum sacrum? *Resp.* Requiritur *cap. Finali. de celebrat. Miss.* Est peccatum mortale celebrare absque ea. Ita Nau. *in sum. cap.* 25. quia itur contra graue præceptum.

12 *Inter.* Ex qua materia debet esse candela? *Resp.* Excerta, iuxta Ecclesiæ morem, peccarétque mortaliter, qui cum candela ex seuo, aut alio adipe facta, etiam data quauis necessitate, celebrare, quidquid dicat Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2. Satis tamen esset, vrgente tali necessitate lumen fotum oleo oliuarum. Ita Suar. 3. *p. q.* 83. *ar.* 3. *disp.* 81. *sect.* 9.

13 *Int.* Quot candellæ sunt necessariæ? *Resp.* Vna sat est. Ita Grasius *cap.* 42. *nu.* 1.

14 *Int.* Quod peccatum esset facere sacrum absque missali? *Resp.* Si esset periculum obliuiscendi, mortale, eo tamen amoto, & scandalo astantium, veniale. Ita Nauar. *cap.* 25. *num.* 84. & 85. & Suar. proxime cum communi.

15 *Int.* Teneturne sacerdos cantans Missam cum diacono, & subdiacono secreto recitare epistolam, & Euangelium? *Resp.* Negat Nauar. *de orat. miscel.* 78. quia non est textus id præcipiens: & ex opposito teneturne sacerdos etiam recitare passionem feria quarta maioris hebdomadæ. Oppositum tamen docent Missalis rubricæ, & seruant, qui rubricarum studio, intellectuique incumbunt, quibus quidem potius in hac re credendum, quàm Nauarro.

De vestibus, quibus indutus sacerdos, accedere debet ad altare. §. 13.

1 QUA-

Quæ sunt vestes sacræ celebrantis.

Quod est peccatum facere sacrum sine aliqua sacrarum vestium.

Qua censura innodatur sacerdos in Diœcesi Bracharensi celebrans absque vestibus sacris.

Quod peccatum est non recitare orationes appositas, in Missali pro induendis vestibus.

De celebrante cum immundis vestibus.

INTERROGATIO. Quibus vestibus induendus est sacerdos sacrificaturus? *Resp.* Amicto, alba, cingulo, & casula. Oportet autem, vt huiusmodi vestes sint benedictæ per Episcopum, aut alium ad id potentem iurisdictione. Ita Scrut. *tract.* 2. *tit. de sacrificio Miss.* Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2. 1

Int. Quod peccatum est facere sacrum sine aliqua harum vestium? *Resp.* Mortale. Ita Nauarr. *c.* 25. *nu.* 84. cum D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *ca.* 6. Direct. *lib.* 1. *tit.* 7. §. 55. Tolet. *lib.* 2. *c.* 2. adeo, vt deficiente harum aliqua vestium, deobligemur à dicendo, & audiendo sacro, etiam in diebus festis. Ita Direct. loco citato. Addit Caiet. 1. 2. *qu.* 96. *art.* 4. etiam si non aliter possit quis mortem vitare, quàm faciendo sacrum sine tali veste. Dura tamen est sententia, vt bene aduertit Nauar. citatos, nisi mors obiiciatur in contemptum Ecclesiæ. Potest tamen in necessitate sacerdos vti manipulo pro stola, & stola pro cingulo. Ita Palud. in 4. *d.* 13. *qu.* 2. Cingulum etiam non benedictum satis est. Ita Richard. in 4. *d.* 13. *q.* 4. *ar.* 3. Scot. *ibid. q.* 2. 2

Inter. Qua censura innodantur Sacerdotes, qui in Bracharensi Archiepiscopatu celebrant absque sacris vestibus? *Resp.* Maioris excommunicationis. Ita Concil. Brachar. tertium. *Can.* 3. 3

Int. Quod peccatum cõmittit Sacerdos, qui dum se induit, non recitat orationes ab Ecclesia signatas 4

pro singulis ornamentis? *Resp.* Si omittit ex contemptu, mortale: si ex negligentia sola, veniale. Ita Henriq. *lib. 9 de Miss. c. 24.* & Rod. *in sum c. 246. nu. 12.* & sic intelligendum Nauarr. *lib. 3. consil. tit. de celebr. Miss. consil. 2.* absolutè loquens de mortali.

5 *Int.* Quod peccatum est celebrare cum immundis vestibus notabiliter? *Resp* Mortale. Ita Tolet. *lib. 2. cap. 2.* Ratio est, quia magna irreuerentia fit sacramento mundissimo.

De hora in qua licet incipere, & finire Missam. §. 14.

1 *Qua parte diei licet celebrare.*
2 *Quale est peccatum celebrare extra tempus.*
3 *Qua hora intelligenda est pro aurora.*

1 INTERROGATIO. Qua parte diei licet Missam celebrare? *Resp.* Ab aurora vsque ad meridiē inclusiuè. Ita omnes Doctores & Victo. *in sum. tit de Euchar. num. 97.* Non ante auroram. Ita D. Thom. in 4. *d. 13 q. 1 art. 2.* vbi omnes Doctores. Gabr. *lect. 14. in can.* D. Antonin. *p. tit. 13. cap. 6. §. 4.* Impendente meridie, possum quidem incipere Missam, quam finiturus sum post meridiem. Ita Gabr. *lect. 14. in can.* Maior *in 4. d. 13. qu. 4. ibid.* Sot. *qu. 2. ar. 2. & lib. 10. iust. q. 5. art. 4.* Durand. *de redditibus Eccles. c. 7.* Et ideo meridies inclusiuè intelligendus est quò ad inceptionē, nō autē quò ad definitionē. Hæc communis opinio. Ioannes tamen Andreas *cap. 1 de celebr. Missar.* posse affirmat incipi Missam, non multò post transactum meridiē. Nauarrus verò *in sum. c. 23. p. 25.* affirmat remoto scandalo posse Missam celebrari à meridie vsque ad horam tertiam, quod spatium olim appellabatur hora nona. Ratio eius est, quia non est textus id prohibens. Et inde, quia Missa, est quædam Christi passionis

passionis repræsentatio, & propriissimè repræsentatur in illo spatio, in quo Christus Dominus pependit in cruce. Eãdem opinionem sequitur Viuald. *de Euchar. tit. de sacerd. nu.* 50. Hæc tamen opinio nequaquam admittenda, quippe quod grauiter prohibetur in Const. Apostol. Pij. V. *const.* 2. quæ incipit *sanctissimus in Christo. Pater.* &c. Quæ quidem constitutio directè prohibet antiquum vsum, & frequentiam ita præsumentium celebrare: non tamen tollit euẽtus fortuitos, in quibus adhuc iuxta Nauar. opinionem licet per id spatium celebrare, vt notat Emanuel loco citato, & Viuald. *de Euchar. tit. de præpar. num.* 50. Ex hac generali regula excipitur Episcopus, qui potest noctu celebrare, iuxta Palud. *in.* 4. *d.* 13. *q.* 2. *concl.* 2. *ar.* 2. post Glos. *c. fin. de priuil. lib.* 6. quos sequitur Nauar. citatus. Et is, qui de licentia Episcopi vrgente necessitate, pro, scilicet, communicando infirmo, nocte celebrat. Ita D. Anton. 3 *p. tit.* 13 *cap.* 6. §. 4. Et per epiichiam: absente Episcopo, etiam absque tali licentia oblata tali necessitate, vt aduertit Nauar. citato loco *arg. c. Quod non est de reg. inr.*

Inter. Quod peccatum committit, qui celebrat extra hoc tempus? *Resp.* Mortale. Ita Nauar. *cap.* 25. & omnes summistæ cum D. Thom. *in* 4. *d.* 13. *quæst.* 1. *art.* 2. Gabriel. *lect.* 14. *in can.* D. Anton. 3 *p. titul.* 13. *cap.* 6. §. 4. 2

Inter. Quæ hora intelligenda est pro aurora? *Resp.* Spacium horæ, & dimidiæ horæ ante radios solares manifestos. Ita Suar. 3. *p. disp.* 80. *sect.* 4. Palud. verò in 4. *d.* 13. *quæst.* 2. & Vict. *in sum. num.* 97. addunt vlterius posse Missam incipi eo spatio, ante vt finiatur hora, & dimidia incipiente ante solis radios manifestos. Hinc colligit Eman. *in sum. cap.* 247. *numer.* 1. posse Missam incipi duabus horis, ante solis radios 3

apertos,

apertos, quia ad faciendum sacrum, requiritur dimidia hora.

Quo pacto subueniendum defectibus, qui in Missa accidere possunt. §. 15.

1 *Quid faciendum in defectu vini.*
2 *In defectu panis.*
3 *In defectu formæ.*
4 *In venenosis speciebus.*
5 *In effusione sanguinis.*
6 *In deliquio sacerdotis.*
7 *Cum in tali deliquio, non inuenitur sacerdos iciunus.*
8 *Cum non inuenitur omnino sacerdos.*
9 *Cum cecidit Araneus in Calicem.*
10 *Cum apparet per miraculum caro, seu puer.*
11 *An liceat omittere incœptum sacrum.*
12 *Cum superuenerit excommunicatus.*

1 INTERROGATIO. Sunt plures euentus, qui in Missa accidere possunt, ideò oportet vt remedia præstò sint, ad iis subueniendum, dic igitur. Qui inuenit vinum cum hauritur, esse corruptum, vel esse aquam, quid est facturus? *Resp.* Accedat ad cornu altaris, & tanquam ablutionem sumpturus, accipiat verum vinum, & nemine conscio, incipiat verba consecratoria ab illo loco. *Simili modo postquam*, &c. Et proferat verba reliqua consecrationis calicis, nec est necesse vt consecret nouam hostiam. Ita Scot. in 4. d. 8. Nau. *cap.* 25. *nu.* 91 Suarius 3. *p. disp.* 85. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 9.

2 *Inter.* Inuenta est hostia corrupta, aut hordeacea? *Resp.* Accipienda alia, & aliud nouum vinum, & ambo consecranda denuo, sumendáq; & simul species vini consecratæ. Ita Suarius loco citato. Verum tamen

tamen, si ex noua vini consecratione sequeretur populi scandalum, dicentis sacerdotem parum aduertisse sacrificio, satis est, si nouam consecret hostiam. Ita Palud in 4.*d.* 11.*q.*1.*artic.* 2. Angel. *Missa num.* 17. quos sequitur Eman.*c.*248.*num.* 1. ex paritate rationis superioris dubitationis.

Inter. Ex probabilibus coniecturis inuenit Sacer- 3
dos se nõ protulisse verba consecratoria, vel ita mutasse eorum sensum, vt mutata sit forma? *Resp.* Profecit verba consecratoria super eandem hostiam, & idem vinum nemine intelligente. Ita Suar. & Eman. loco citato.

Interrogatio. Inuenit quis in speciebus conse- 4
cratis esse venenum, quid facturus est? *Resp.* Eas species minimè est sumpturus, sed hostia reponenda in sacrario, quò ad corrumpatur: species verò vini linteo, vel stupa, exsiccandæ, & postea hostia corrupta, & stupa, seu linteum comburenda, cineresque mittendi sunt in piscinam. Aliud verò vinum, & alia hostia consecranda, vt sacrificium perficiatur. Ita communis Doctorum opinio, quàm refert Roder. *cap.*248.*num.*5.

Inter. Cecidit pars vini consecrati, quid facturus 5
est sacerdos? *Resp.* Circa hunc euentum est declaratio *cap. Si per negligentiam de consecr. d.* 2. his verbis. Si aliquid de sanguine Domini stillauerit in terram lingua lambatur, & tabula radetur: si non fuerit tabula, vt non conculcetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur: si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam: si super linteum, sorbeat minister, & tribus vicibus abluat calice suppositio, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur. Non quidem recitaui omnia verba textus, sed quæ modò seruanda sunt in praxi:

praxim nam pœnitentiæ appositæ diffuetudine, antiquatæ sunt. Hinc meritò infert Nauat. c. 25. non esse corporalia, super quæ ceciderit sanguis cremanda, sed tantummodo abluenda. Quod idem dicendum est, de tapete, vel alio pretioso peristromate super quod ceciderit hostia; satis est enim, vt locus, quem tetigit sacra hostia aqua abluatur, & aqua ablutionis mittatur in piscinam.

6 *Inter.* Accidit sacerdoti sacrificanti deliquium, vel quid simile impedimentum, ita vt nequeat sacrificium absoluere, quid faciendum? *Resp.* Vel illud impedimentum accidit ante, vel post consecrationem. Dico primum. Si ante consecrationem, nil restat faciendum. Dico secundum. Si post consecrationem, absoluat sacrificium alius sacerdos. Ita habetur. 7. q. 1. *can. nihil.* ex Conc. Tolet.

7 *Int.* Non est alius sacerdos ieiunus, sed omnes cibo refecti? *Resp.* Absoluat non ieiunus. Ita Sot. *in* 4. *d.* 13. *q.* 2. *art.* 9. contra Sylu. *Euchar.* 2 §. 12. quia, vt rectè aduertit Toletus. *lib.* 2. *cap.* 9. minus est præceptum de ieiunio, quàm præceptum de non omittendo sacrum imperfectum, vbi autem est maius, cessat minus.

8 *Int.* Non inuenitur alius sacerdos, nec ieiunus, nec non ieiunus? *Resp.* Reponendum est sacramentum in sacrario, vt altera die sumatur à sacerdote. Ita omnes.

9 *Int.* Cecidit animal in calicem consecratum hausto difficile? *Resp.* Extrahatur & abluatur, ablutioque vel sumatur, vel exiccetur stupa, & stupa comburatur, & cineres mittantur in piscinam. Ita omnes.

10 *Inter.* Accidit miraculum in hostia ita vt appareat caro, vel puer, vt sæpè accidisse constat ex certissi-

mis

mis hostiis, quid faciendum? *Resp.* Reponenda est hostia in sacrario, & de miraculo certior faciendus Episcopus: nec alia noua consecranda. Ita communiter Doctores cum D. Thom. 3. *p. q.* 83. *art.* 4. Ratio est manifesta, quia sacrificium rectissimè peractum est.

Inter. Licetne facili de causa relinquere incæptum sacrum? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur. *cap. Nullus de consecr. dist.* 1. ideo grauiter, & mortaliter peccat; non tamen aliqua innodatur censura, vt adnotarunt Nauar. in *miscel. de orat.* 42. Eman. cum Salzedo *in pract. crim. cap.* 45. *pag.* 126. Dixi facili de causa, quia propter grauem, & vrgentem necessitatem id licet, iuxta eosdem Doctores. 11

Int. Ingressus est Ecclesiam excommunicatus declaratus nominatim denunciatus. Quid faciendum sacerdoti celebranti? *Resp.* Si sacerdos nondum Canonem incœpit, omittat sacrum amoueátq; se ab altari, si iam Canonem incepit, pergat vlterius, & sacrum perficiat vsque ad sumptionem corporis, & sanguinis Christi. Ita Emanuel. *in sum. cap.* 246. *num.* 8. 12

Qua reuerentia accedendum ad audiendum sacrum. §. 16.

Interrogatio. Qua reuerentia adesse debemus sacro? *Resp.* Magna. Ita æquitas postulat. Cum enim filij Israel Deum misertum fuisse eorum, & misisse Moysem ad eos ab Ægyptia oppressione liberandos adorarunt proni. *Exod.* 4. Verba autem textus sunt hæc. *Audierunt, quod visitasset Dominus filios Israël, & quod respexisset afflictionem, & adorauerunt proni.* Qua igitur maiori ratione tenemur sacrum audire proni, cernui, & deuoti: nil enim est 1

aliud;

alium Euangelium, quàm bonum nuncium, quod æternus Pater nostri misertus misit per filium suum, nos à peccati seruitute vindicaturum. Rem Miram hac de re narrat Abulen. *in introduc. in Matth. q.* 18 Irreuerenter se quis gerebat in sacro, neque genu. cum illa proferrentur sacrosancta verba. *Et Verbum caro factum est*, flectebat, accessit semel Dæmon in procera hominis simulata forma, & alapam misero grauissimam impegit. Flecte imperans genu miser homuncio. Si enim, vt Ioannes dixit, *Verbum caro factum est*, diceret. Verbum dæmon factum est, nunquam nos à terra dæmones leuaremus.

Additio ad §. 1. §. 17.

1 *Cur sacrificium altaris appelletur Missa.*

1 INTERROGATIO. Cur hoc sacrificium appellatur Missa? *Resp.* Aliqui deductum arbitrantur nomen à verbo mitto, quoniam in hoc sacrificio Christi Domini oblatio Deo Patri, mittitúrque ministerio Angelorum in cœlum. Ita habetur *c. quid sanguis. de consecr.* adnotauitque Scrutin. *de Miss. sacrif.* Est tamen Missa nomen hebraicum, *Missach* quod idē est atq; oblatio, seu sacrificiū: nam vbi legimus, *Eleuatio manuum mearū sacrificium vespertinum* hebraica radix habet *Missach.* & D. Hieronymus vertit, oblatio manuū mearū, vt adnotauit Toled. *Sum. lib. 2. c. 4* rectéq; definiit Missam. *Est oblatio corporis & sanguinis Domini sub speciebus panis, & vini facta, sacrificij à Christo semel exhibiti expressiua.*

Additio ad §. 8. §. 18.

1 *An excommunicatus toleratus fiat irregularis celebrando*

1 INTERROGATIO. Licetne excommunicato non vitando citra censurā irregularitatis aliqui-

celebrare? *Resp.* Si non adsit alius sacerdos, nisi excommunicatus non euitandus, & nullum sit scandalum scientium excommunicationem, & dispensationem nouiturris per *Extrau. Ad euitanda*, vrgeátque dies festus, vel alia necessitas, possunt alij talem sacerdotem inuitare ad celebrandum, neque ipse celebrãs peccabit, aut incurret irregularitatem. Ita Suar. *disp* 11. *de excommun. sect.* 4. *nu.* 13. probátque verbis. *Extrau. Ad euitanda.* Possunt communicare (quibuscunque diuinis) quæ huiusmodi facultatem concedunt fidelibus respectu excommunicatorum, non euitandorum. Ita dicendum de sacerdote excommunicato occulto, qui nisi celebret sequitur scandalum, vel infamia illius apud eos, qui nesciunt causam, & vident illum abstinere à celebratione missæ. Neque in eo euentu ipse se detegere tenetur, sed potest absque peccato, & censura celebrare ad illa incommoda fugienda. Ita idem Doctor.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT. VI.

Quoniam huiusmodi Pœnitentiæ sacramentum pœnitentibus & confessariis est frequentissimum, illiusque notitia maximè perneccssaria, impensius laborandum duximus vt doctrina ab Auctoribus de eo tradita, clariori methodo, quàm hactenus ab eisdem obseruari intelleximus, à nobis in communc commodum inculcetur. Igitur prius sacramenti definitionem, institutionem, & necessitatem: deinde materiam: tertiò formam: quartò ministrum, & si qua aliæ occurrerint, præsertim de effectu, quæstiones & disceptationes afferemus.

De Pœnitentiæ Sacramenti definitione, institutione, ac necessitate. §. 1.

1 *Quo pacto definitur.*
2 *A quo fuit institutum.*
3 *An sit ad salutem necessarium.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto definiri potest pœnitentiæ sacramentum? *Resp.* Pœnitentia est sacramentum, in quo sacerdos sibi subditum, & confitentem legitimè sua peccata cum iusto dolore, & proposito satisfaciendi ab eisdem peccatis absolut. Ita Nau. *c.* 22. *num.* 11. Sotus verò in 4. *d.* 14. *quæst.* 1. *art.* 2. ita illud definit. Pœnitentiæ sacramentum, est sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismū committūtur. Clarius ita definiri potest. Pœnitentia est absolutio pœnitentis, facta à sacerdote iurisdictionem habente, sub certa verborum forma, cum debita intentione prolata ex institutione diuina significatiua, & effectiua absolutionis animæ à peccatis.

2 *Int.* A quo fuit institutum? *Resp.* A Christo seruatore Ita Conc. Trid. *sess.* 7. *can.* 1. & *sess.* 14. *c.* 1. Proba. Sot. *in* 4. *d.* 14. *q.* 1. *art.* 1. illud verò Christus Dominus instituit, quando post resurrectionem in Discipulos insufflando dixit. *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Ioan.* 20. *Matth.* 16. 18 Ita habetur *c.* *constitueretur*, 50. *d.* declarauit Concil. Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. & *can.* 8. Probat Vict. *de pœn. nu.* 104. Sot. *in* 4. *d.* 8. *q.* 1. *art.* 1. Catech. Rom. *pagin.* 294. Finis autem huius institutionis fuit, vt per hoc sacramentum peccator, qui per culpam à Deo recesserat, per gratiam in pristinam amicitiam rediret. Ita D. Ambr. *lib.* *pœn.*

pœn. Caniſ. de doct. Chriſt. *tit. de pœn. c.* 2.

Int. Eſtne hoc ſacramentum ad ſalutem neceſſa- 3
rium? *Reſp.* Dupliciter poteſt hoc ſacramentum eſſe neceſſarium: nimirum, vel ſuſceptum realiter, vel ſuſceptum intentionaliter, vt ita dicam: Theologi dicunt ſuſceptum in re, vel in voto. Dico igitur *primùm*, Peccatori lapſo in culpam lethalem ita hoc ſacramentum eſt neceſſarium in re, data copia confeſſarij idonei, vt quamuis iam per veram contritionem talis peccator redierit in gratiam Dei, illam iterum ex culpa non confitendi peccata, amittat, & ex conſequenti damnetur. Iuſtificatio verò per actum contritionis conſecuta etiam datur, quia talis contritio includit votum, hoc eſt, voluntatem confitendi data copia idonei confeſſarij. Hæc eſt Catholica veritas ſuppoſita inſtitutione huiuſmodi ſacramenti. Ita Doctores *in* 4. *d.* 14. *&* 17. D. Tho. 3. *p. q.* 89. *art.* 2. Oritur verò hæc neceſſitas non ex ſolo præcepto confitendi eccleſiaſtico, vt falsò crediderunt Hugo victorin. *lib.* 2. *de ſacr. par.* 14. *cap.* 1. Alenſis. 4. *p. q.* 79. *memb.* 3. *ar.* 2. D. Bonau. *in* 4. *d.* 17. *p.* 2. *art.* 1. *qu.* 3. & probabile exiſtimauit Scot. *ib. q.* 1. Sed ex vi ipſius inſtitutionis à Chriſto Domino factæ. Ita decernitur in Concil. Conſtantienſ. & Florent. & Trident. *ſeſſ.* 14. *can.* 6. Traditur à Sixto IV. in *Extrauagan. contra Petrum de Oſma*, quam refert Caſtro *verb. confeſſio.* Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus conſtituit in Eccleſia hoc vnicum tribunal. *Ioan.* 20. cum dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Docetur hæc veritas ab Auguſtin. *lib.* 50. *homil. in hom.* 49. refertur in *cap. Agite pœnitentiam de pœn. d.* 1. Dico *ſecundùm*, Cum deeſt copia confeſſarij, ſatis eſt ad gratiam comparandam, & veniam peccati obtinendam pœnitere de peccato commiſſo

propter Deum offensum, cùm intentione confitendi tale peccatum data opportunitate confessarij. Ita Theologi *in* 4.*d*.14.& 17.D.Thom.3.*p.quæst*.89.*art*.2. Leo Papa *epist*.91.*c*.3. sumitur ex Conc.Cabil.2.*c*.33. Decernitur in Conc.Trid.*sess*.14.*cap*.4. vbi ait, contritionem perfectam informari charitate ante confessionem re ipsa factam.Dico *tertium*. Cum per hoc sacramentum in voto tantùm susceptum, remittitur culpa peccatori habenti verum contritionis actum, non est necesse, vt tale votum sit explicitum, sicuti falsò arbitrati sunt aliqui cum Cano *Relect*. *de pœnitentia*, sed satis est votum implicitum, hoc est, inclusum in generali proposito seruandi omnia præcepta.Ita sumitur ex D.Thom.*in* 4.*d*.17.*quæst*.3.*art*.3. *quæst*.1.Richard.& aliis *ibidem*. Maiore, & Sot.*d*.14. Nau.in sum.*cap*.1.*num*.15. fauet Concil.Tridentin. loco citato. Dico *quartum* simpliciter rogationi occurrendo.Sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem in re susceptum, cum datur copia confessarij. Est verò satis in voto ad salutem, cùm confessarius deest. Hæc propositio claret ex tribus præcedentibus,ideo probatione non indiget.

CAPVT VII.

De Materia sacramenti pœnitentiæ. §. I.

1 *An hoc sacramentum constet materia,& forma.*
2 *Quotuplex est materia sacramenti pœnitentiæ.*
3 *Materia remota Pœnitentiæ alia necessaria, alia sufficiens.*

1 INTERROGATIO. Constatne hoc sacramentum Pœnitentiæ forma,& materia, sicuti constant alia sacramenta? *Resp*.Negant Scot.in 4.*d*.14.*q*.4.*& d*.16. *q*.1.Maior *d*.14.*q*.2.*& ib*.Gabr.aiuntq; essentiam hu-

jus

ius sacramenti constare ex solis verbis sacerdotis. Dicendum tamen cum D. Thom. & communi Theolog. in 4. d. 14. & 3. p. q. 84. Alens. 4. p. q. 60. hoc sacramentum constare essentialiter ex materia, & forma, tanquam ex partibus essentialibus. Probatur ex Cõc. Florent. statuente omnia sacramenta Nouæ legis esse quadam arte facta, & constare materia, & forma: & Conc. Triden. sess. 14. vbi dicit materiam in hoc sacramento esse partem eiusdem sacramenti.

Int. Quotuplex est materia in hoc sacramento? *Resp.* Duplex remota scilicet, & propinqua. Ita distinguunt Theolog. D. Thom. 3. p. q. 84. art. 2. Summistæ *Pœnitentia sacram.* Angel, & Sylu. nu. 2. Vict. num. 105. Nauar. c. 22. nu. 1. Sot, in 9. d. 14. q. 1. art. 2. Concil. Triden. sess. 14. c. 4. can. 1. & 3. Catech. Rom. pagin. 295.

Int. Estne adhuc huiusmodi materia remota multiplex? *Resp.* Maximè. Nam alia est necessaria, alia sufficiens. Ita communiter Theologi.

De materia remota sacramenti Pœnitentiæ. §. 2.

1 *Peccatum actuale est materia remota Pœnitentiæ.*
2 *Quale peccatum actuale est materia remota pœnitentiæ necessaria.*
3 *Quod peccatum est materia sufficiens tantùm.*
4 *Cur peccatum veniale, & ritè mortale confessum, dicitur materia tantùm sufficiens huius sacramenti.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia remota sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Est peccatum actuale, commissum post baptismum. Ita Cõmuniter Theologi. Hinc fit, vt non sit materia huius sacramenti, nec peccatum originale, nec peccatum actuale commissum ante baptismum, quia per baptismum omninò deletum vtrumque est. De actualibus verò peccatis,

catis, aliud est materia huius sacramenti necessaria, aliud sufficiens.

2 *Int.* Quod peccatum actuale commissum post baptismum est materia remota, huius sacramenti necessaria? *Resp.* Omne mortale, nondum ritè confessum. Ita definiuit Conc. Trid. *sess.* 14. dicámque latius, cùm me de integritate confessionis interrogaueris. Dicitur verò tale peccatum materia necessaria, quia tolli non potest, nisi per hoc sacramentum, cùm oportunè datur copia suscipiendi illud, hoc est, tolli non potest, nisi per confessionem, cùm datur opportuna copia illud confitendi.

3 *Int.* Quod peccatum actuale commissum post baptismum est materia remota huius sacramenti sufficiens? *Resp.* In primis est peccatum veniale. Ita Conc. Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7. Leo Papa *in Bul. contra Lutherum.* Damas. Papa *tom. de vinculo anathem.* Deinde est peccatum quodlibet iam ritè confessum. Ita Benedict. XI. *Extrauag.* 1. *de priuileg.* contra quam falsò opinatus est quidam Guilhelm. de Rubion. *d.* 11. *quæst.* 2. asserens peccatum iam confessum, non posse iterum confiteri.

4 *Int.* Cur peccatum veniale, & peccatum mortale iam ritè confessum, dicitur huius sacramenti materia sufficiens tantùm? *Resp.* Quia vt deleatur veniale non est necesse, vt de eo fiat sacramentalis confessio: & tamen de eo, atque de peccato mortali ritè iam confesso, potest iterum tanquam ex vera materia confici sacramentum Pœnitentiæ. Ita communis sensus Catholicorum, & vsus, colligiturque ex verbis apertis sacri Conc. Trid. citati, & Benedict. XI. *Extrauag.* 1 *de priuileg.* Docet & probat doctissimus Suarius *disp. de essentia sacram. sect.* 1.

De

De materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ. §. 3.

INTERROGATIO. Quæ est materia proxima huius sacramenti? *Resp.* Est actus pœnitentis. Hic autem triplex est, nimirum Cordis contritio. Oris confessio. Operis satisfactio. Ita Concil. Florent. & Trident. locis citatis. Sunt autem partes huius materiæ essentiales, cordis contritio, & oris confessio. Ita Conc. Trid. *sess.* 14 *cap.* 5. *& can.* 6. asseruit de oris confessione, cùm dixit illam esse de necessitate sacramenti. De cordis contritione ita loquuntur Conc. Colon. Senonens. & Mogunt. Cath. Pij V. *in doctrin. de pœn.* Leo X. *contra Luther. art.* 15. in quibus omnibus locis docetur dolorem de peccato esse de essentia huius sacramenti. Ratio est circa oris confessionem. Nam de ratione iudicij, est accusatio, & probatio, iuxta illud Prouerb. 12. *Qui iudicat quod nouit, iudex iustitiæ est*, sed in hoc sacramentali iudicio, confessio oris, est pœnitentis accusatio, testificatio, & probatio iuridica: ipse enim pœnitens simul est reus, accusator, & testis, vt docet D. Chrysost. *lib.* 2. *de sacerd.* Innoc. 1. *epist.* 1. *cap.* 7. D. Ambros. *epist.* 3. Ergo &c. Circa contritionem est ratio, quia confessio absque dolore interno, aut est vana quædam commissi sceleris gloriatio, aut simplex quædam narratio, neutra verò est satis ad veram sacramentalem accusationem. Satisfactio, est solùm pars integralis huius materiæ proximæ pœnitentiæ. Ratio est, quia absolutione facta supra veram materiam, ante impleram impositam à confessario satisfactionem, conficitur verum sacramentum; ergo satisfactio non est de illius essentia. Antecedens est certum, & apud omnes receptum: con-

sequens clarissimè infertur. Necesse tamen est, vt talis satisfactio impleatur, vt ostendam in rogationibus propriis de hac parte; ergo, &c.

De Contritione, parte prima essentiali materiæ proximæ sacramenti Pœnitentiæ. §. 4.

1 *Quid significat hoc nomen Contritio.*
2 *De peccati odio, & proposito non peccandi amplius.*
3 *Qui dolor cordis appellatur contritio, qui attritio.*
4 *De motivo contritionis, & attritionis.*
5 *Quid est contritio.*
6 *An oporteat toties dolere de peccato, quoties illud memoriæ occurrit.*
7 *An dolor contritionis debeat esse sensitivus.*
8 *An ad contritionem debeamus pœnitere etiam de ipsa actione peccati.*
9 *An oporteat odisse effectum subsecutum ex commisso peccato.*
10 *An verè contritus, statim gratiam acquirat.*
11 *An iustificatus per contritionem teneatur peccata, quibus doluit, confiteri.*
12 *Quid est attritio.*
13 *de motivo attritionis.*
14 *An præter duo motiva assignata à Conc. Tridentino, nimirum metum gehennæ, & fœditatem peccati, sint alia etiam supernaturalia motiva.*
15 *An ad consequendum effectum huius sacramenti, hoc est gratiam, & absolutionem peccati confessi, requiratur contritio, vel sit satis attritio, cognita vi attritionis.*
16 *An ad veritatem, valoremque sacramenti Pœnitentiæ requiratur vera, & supernaturalis attritio.*
17 *In quo conueniant, & in quo differant contritio, & attritio.*

In

INTERROGATIO. Quid significat hoc nomen cordis contritio? *Resp.* Significat cordis dolorem, quo quidem anima quasi teritur. Sumitur verò à Theologis in hoc loco pro cordis dolore, per quē peccatori displicet peccatum à seipso commissum in Dei optimi maximi contemptum. Quoniam verò dolere possumus de peccato dupliciter, scilicet vel quia offendimus Deum, quem summè diligere debebamus: vel quia commisimus rem secundùm se ipsam turpem, fœdam, & inhonestam, duplici nomine appellauerunt Theologi huiusmodi animi dolorem. Priorem appellarunt contritionem. Posteriorem appellarunt attritionem, vt dicam, cùm vtriusque apposuero definitiones. 1

Int. Estne de ratione doloris huiusmodi aliquid amplius? *Resp.* Maximè. Oportet enim, vt cum dolemus peccatum, illud detestemur supra omne detestabile: habeamusque firmum animum illud vitandi supra omne vitabile. Ita D. Thom. 3. *p. quæst.* 85. & 86. & 3. *cont. gent. ca.* 158. & *lib.* 4. *c.* 72. & *in* 4. *d.* 17. *q.* 2. Alb. Mag. *ibid. d.* 14. *a.* 11. D. Bonau. & Alens. 4. *p. qu.* 12. & 16. An verò hoc propositum debeat esse formale, hoc est, debeat fieri alio actu distincto ab actu doloris: an satis sit virtuale, hoc est virtualiter inclusum in ipso doloris actu, controuertunt Thelogi. Formale, & expressum requirunt Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tract* 4. *quæst.* 1. Sot in 4. *d.* 15. *quæst.* 1. *art.* 2. & *d.* 17. *quæst.* 2. *art.* 1. & *lib.* 2. *de nat & grat. cap.* 14. vbi contrarium vocat pernicioſum errorem, Cano. *de pœnitent. p.* 1. Ruard. *art.* 8. *cont. Luth.* Bellarm. *lib.* 2. *de pœna. c.* 6. & 7. Ratio eorū est, quia tam Scripturæ Sacræ testimonia, quàm sacri Canones, insuper sanctorum Patrum dicta hoc propositum postulant. Postulat etiam Conc. Trid. nam. *sess.* 14. *c.* 4. ait con- 2

trítionem esse detestationē cum proposito. Oppositum tamen docent Maior, & Almain. *in 4. d. 14. qu. 1.* Veg. *lib. 13. in Trid. cap. 21.* Medin. *de pœn. tract. 1. q. 3.* Petr. Sot. *lect. 17. de pœn.* Nauar. *in sum. ca. 1. nu. 15.* Adrian. *in 4 q. 11. de pœn.* Harum opinionū diffidium doctissimè componit Suarius *disp. de contrit. sect. 3.*

3 *Int.* Quem talem dolorem appellarunt Theologi contritionem, quem attritionem. Quod est idem atque quærere, in quo differt contritio, ab attritione? *Resp.* Nonnulli Theologi posuerunt discrimen in gradibus doloris, vt loquuntur Physici: atque dolorem hunc summè intensum appellāt contritionem remissum verò appellant attritionem. Ita Adrian. *in 4. qu. 2. de pœn.* tribuitur D. Thomæ *in 4. d. 17. q. 2.* & Alens. *q. 17.* Veruntamen est opinio improbabilis: imponit.n. peccatori grauissimum onus: & difficillimam reddit contritionem sine Conciliorum, & Scripturæ auctoritate: imò contra illam, vt statim ostendam. Fundamentum verò illorum est falsum nimirum, quia non potest Deus summè diligi, nisi summa intentione actus diligatur: potest enim summè diligi, & quauis actus intentione diligi, vt infra dicam, cū Doctiss. Suario. D. Thoma, & Alensis, aliud verbis innuūt, aliud quidē sensu docent, qui ex antecedentibus, & consequentibus facile eruitur. Alij Theologi dicunt non requiri ad verā cōtritionem, summā actus intentionē: requiri tamen certum intentionis gradum, quem Deus nouit. Ita indicat Scot. *in 4. d. 14. qu. 2.* Est tamen opinio similiter improbabilis, & sine fundamento vllo asserta. Contra quàm æquè pugnant argumēta contra primam sententiam allata. Alij Theologi dicunt requiri ad veram contritionem intentiorem dolorem, quouis alio quam habeamus pro alio quouis malo detestabili

semper requiri intentiorem amorem, quouis alio, quo quouis aliud bonum præter Deũ diligamus. Ita P. Sot. *lect.* 14. & 15. *de pœn.* innuunt verbis Dur. *in 4. d.* 17. *q.* 4. Rich. *art.* 1. *q.* 5. *art.* 3. D. Bonau. *art.* 2. Fundamẽtum est, quia ad veram contritionem tenemur detestari peccatum supra omne detestabile, & Deum diligere supra omne amabile. Hæc sententia, æquè est difficilis credito, atque duæ præcedentes, vt latè docet & ostendit Suarius in citato loco. Scotus *in* 4. *d.* 14. *q.* 2. inter cõtritionis, & attritionis actũ solius moræ differentiam agnouit, dixitque ad contritionem veram requiri, vt per aliquam temporis moram duret. Hæc autem mora quanta esse debeat, dixit solum Deum nosse. Hanc opinionem probabilem putat Almain. *in* 4. *d.* 14. & ex parte sequitur Cajet. *tom.* 1. *Opusc.* 4. *q.* 1. Veruntamen eorũ fundamentum est penè nullum. Illud est. Contritio est dispositio ad gratiã: sed dispositio debet antecedere formam; ergo contritio debet antecedere gratiam. Concessa maiore, distinguenda est minor, dispositio antecedens, & præuia, debet antecedere formam tempore, concedo minorem, dispositio vltima debet antecedere tempore formam, nego minorem. Contritio verò est vltima dispositio ad gratiam, & ideo non est necesse, vt illam præcedat tempore: sed est satis, vt præcedat natura. Hæc tamen Metaphysicis relinquamus. His præmissis dico *primum*. Discrimen inter contritionem, & attritionem, non est intensio doloris summa, vel aliqua certa, sed satis est substantia doloris talis (qui qualis esse debeat mox dicam) in quocunque gradu intensionis, vel remissionis habeatur, vt appelletur vera contritio. Ita Gabr. *in* 4. *d.* 14. *q.* 1. *art.* 2. *concl.* 5. Sot. *d.* 17. *q.* 2. Medin. *de pœn. tract.* 1. *q.* 5. Veg. *lib.* 13. *in Trid. c.* 24. Nau. in sum.

sum.c.1.n.9.D.Leo Papa *epist.*91.ita inquiēs.Nec misericordiæ Dei mensuras possumus ponere;nec tempora definire,apud quem nullas patitur moras vera conuersio.D.Chrisost.*epist. 5. ad Theodorum*, Quantulacunque & quamlibet breui tempore non despicit pœnitentiam. Non patitur exiguæ pœnitentiæ amitti mercedem. Fundamentum eorum est, quia scripturæ sacræ conuersioni in Deum absolutè promittunt remissionem peccati,sine vlla intensionis limitatione. Quem modum loquendi, seu promittendi seruat Conc.Trid.*sess.*14. Cum verò aliqui sancti Patres hanc summam videntur postulare in peccatore intentionem doloris,eam requirunt non ad veniam culpæ consequendam per veram contritionem, & ex consequenti gratiam, & Dei amicitiam,sed ad obtinendam remissionem totius pœnæ, cui,vt deleatur, debet proportionari dolor. Ita loquuntur.D.Amb.*lib ad virg.lapsc.*8.*& lib. 2. de pœn. c.*10.D.Greg.4.*Mor.c.*17.D.Cyprian.*lib. de lapsu.* In hoc sensu reprehenduntur tepidi *Apocal.*3.& postulatur dolor partus, Mich.4.*Dole,& satage quasi parturiens.*

Dici etiã potest,sanctos Patres, & scripturas postulare summam intentionem non præcipiendo,sed consulendo. Locum autem Apocalypsis explicat D. Thom.*q.*3.*de malo,art.*13.*ad* 1.de eo, qui cum fidem habeat,charitate carer. Exponi potest rursus de eo, qui modò bona,modò mala opera operatur. Dico *secundùm.*Actus doloris,vt sit contritio, nulla indiget temporis duratione,sed simul ac elicitur,est, & dicitur vera contritio.Ita D.Th,3.*p.q.*89.*art.* 2.*&* 1. 2.*q.*113.*a* 5.*&* 7.Gab.in 4.*d.*14.*q.*1.*art.*2.*concl.*5. Sot. *d.*17.*q.*2.*art.*4. Medin. *tract.*1.*de pœn.q.*5.ad finem, Vega *lib.*15.*in Trident.cap.*22.Colligitur aperte ex Ezech.

zech. 33. *in quacunque hora ingemuerit peccator.* Docent hanc veritatem D. Leo, & D. Chrysostom. quos retuli in proxima conclusione, D. Aug. *de ver. & fals. pœn. cap.* 17. Cyprian. *lib. de lapsis circa finem. & epist.* 28. Hieronym. *epist.* 46. & 48 Pacian. *epist.* 3. *ad* Sympronium. Cœlestin. Papa *epist. ad Episcopos Galliæ ca.* 2. Vera conuersio, inquit, mente potius, quam tempore metienda est. Iulius. 1. *refertur.* 26. *q.* 6. Ratio est, quia ille actus, per quem infallibiliter peccator iuxta promissionem diuinam iustificatur, est, & dicitur vera contritio: sed per veram conuersionem quamcunq; siue longã, inquam, siue breuĕ, peccator iustificatur: ergo talis conuersionis actus, dicẽdus est, vera contritio. Dico *tertium.* Actus contritionis, & attritionis differunt essentialiter, sũtq; specificè distincti. Hæc est cõtra Auctores opinionũ impugnatarũ. Insuper contra Caietanum, qui asseruit contritionẽ, & attritionẽ in eo differri, quòd hic dolor acceptetur à Deo, vt vltima dispositio ad gratiam, & tũc dicitur contritio: ille verò minimè, & tunc dicitur attritio. Ratio est, quia hi Auctores solũ accidẽtariam, & extrinsecam differentiam assignant inter contritionẽ, & attritionem. Cum tamen assignanda sit differentia essentialis. Dico *quartum.* Actus doloris de peccato commisso, sumit suam specificam differentiã ex motiuo, propter quod peccator dolet de peccato à se commisso, & sic actus specificè distinctus, dicitur contritio, alius verò atritio.

Int. Quod est motiuum, propter quod dolet verè cõtritus: quod est, propter quod dolet attritus tantùm? *Resp.* Verè contritus dolet, quia offendit Deum, quem summè diligere debebat (appellatur cõmuniter dolere propter Deum summè dilectum) Attritus verò dolet de peccato, quia propter illud manet obnoxius 4

noxius

noxius pœnis infetni, vel dolet quia cõmisit rem secundũ se turpem, fœdam, & in decorã. Hæc motiua appellat *Conc. Trid.* dolere propter pœnas inferni, vel propter fœditatem peccati. Ita Suar. loco citato.

In. Quid est contritio? *Resp.* est dolor, per quem nobis displicet peccatum à nobis commissum supra omne odibile, cum proposito vitandi illud supra omne vitabile, quia est culpa contra bonitatem Dei commissa, eiúsque dissoluit amicitiam, qui summe diligi debet. Hunc autem dolorem appellant Doctores perfectum. Breuiùs illam definiuit Toletus *lib. cap. 5. num.* 1. Contritio est præteriti peccati, vt est Dei offensa voluntaria super omnia detestabilis detestatio, cum proposito vitandi illud super omnia vitabilia, insuper cum proposito illud confitendi, data copia oportuni Confessarij. Colligitur hæc descriptio ex Conc. Colon. *tit. de pœn.* pœnitere, inquit, est displicere id quod antea placuit. Colligitur itidem ex Aug. *lib. de ver. & falſ. pœn.* quem citat. D. Tho. in *Add. q. 4. art.* 1. ait enim dolorẽ esse comitem contritionis; Requiritur autem ad veram contritionem, vt dolor sit de omnibus peccatis antea commissis. Ita cõstat ex doctrina Sanctorum Patrũ, quorum testimonia referuntur in decretis *de pœn. d.* 1. 3. 5. & 6. Item ex *Ezech. c.* 18. & 33. Non tamen requiritur, vt de singulis, singulos habeamus dolores, sed est satis ex parte voluntatis vnico actu doloris pœnitere de omnibus simul sumptis. Ita communiter Theologi, quos sequitur Suar. *disput. de contrit. sect.* 6. contra Sylu. & Angel & Caietan. *v. contritio* oppositum asserentium. Ratio est, quia nullum datur præceptum talium contritionum, & pœnitentiarum, sed solius contritionis, & pœnitentiæ. Ex parte verò intellectus, requiritur recordatio, & memoria

memoria peccatorum, vt à me commissorum. Colligitur hæc veritas expressè ab *Ezech.* 18. ait enim. *Considerans peccata sua*, id est, à se commissa. Vtrum verò ad contritionem veram requiratur omnium omnino singulorum, non solum in specie, sed in individuo recordatio, controuertunt Theologi. Illam in individuo postulat D. Thom. *3. p. quæst. 87. art. 1. & 2. q. 13. art. 5.* & in *4. d. 17. q. 2.* ibi Palud. & Durand. item. *d. 16.* Rich. Bonauent. & Gabr. Sylu. & Ang. *verb. Contritio.* Sot. in *4. d. 17. quæst. 2.* Medin. *tract. 1. de pœn. quæst. 3.* Ruard. *art. 5. contra Luther.* Eruitur fundamentum huius sententiæ ex dictis *Isai. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Eruitur ex dictis Sanct. Patrum. ex Chrysost. pluribus locis *hom. 9. ad Hebr. hom. 46. ad popul. hom. 4. de Laz. & alia lib. 1. de compunct. cord.* August *de ver. & fal. pœn. cap. 17.* Greg. *4. Mor. cap. 15. & lib. 8. ca. 11.* Ambros. *in præf. Psalm. 37.* Ratio eorum est, quia ad iustè imponendam pœnam, debet iudex in singulari cognoscere culpas: item ad applicanda medicamenta debet chirurgus in singulari cognoscere vulnera; sed peccator in conuersione, & detestatione peccati est sui ipsius iudex, & medicus, ergo, &c. Oppositam sententiam tenent Maior in *4. d. 27. qu. 3.* Catharin. *lib. 5.* contra Caiet. *tit. de contrit.* Vict. *in sum. 4. num. 116. de pœn.* Ledesm. *2. 4. quæst. 1. art. 6.* Veg. *libr. 13. in Trident. cap. 25.* Nauar. *cap. 1. num. 25.* Est expressa opinio D. Thom. *qu. 28. de ver. art. 5. ad 3. & 4.* Ratio eorū est, quia talis recogitatio sæpissimè est impossibilis simul vt experimento comprobatur in assiduis peccatoribus: & aliunde non datur locus scripturæ, vnde colligatur tanta obligatio. Sancti verò Patres docent sæpiùs, non quod necessarium est, sed quod melius, & perfectius? Hæc secunda sententia est verior,

atque

atq; iuxta illa, veram habet contritionem, qui vnũ peccatum memoriæ occurrens detestatur ex motiuo generali, id est quia est contra bonitatem Dei, quẽ summè diligere debemus, eiusque dissoluit amicitiam. Ratio est, quia illa actualis detestatio vnius peccati in memoria præsentis ex motiuo generali complectente omnia peccata, est virtualis omnium peccatorum detestatio.

6 *Int.* Oportetne toties dolere de peccato, quoties ipsum memoriæ occurrit? *Resp.* Si de illo iam habita est vera pœnitudo, minimè. Ratio est, quia Deus nó iudicat bis in idipsum; oportet autem de eo nullam iterum habere complacentiam, nam ipsa complacentia, est culpa lethalis. Ita Med. *tract.1. de pœn. q.6.* Adrian. *quodl.5. q.3. ad 2.* Sot. *in 4. d.17. art.6.* Caietan. *3.p.q.84. art.8. & 9.* Nauar. *cap.1. nu.32.* Singularis fuit sententia D. Thom. *in 4. d.17. q.3. art.1.* Gab. & Palu. *ibid.* atq; *d.14.* Bonau. *d.16.* Alens. *4.p q.68. Mem.2.* arbitrati enim sunt idem esse recordari, & non dolere de peccatis, atque de illis iterum complacere. Verumtamen infirmo fundamento, nequit firma nisi sententia.

7 *Int.* Dolor contritionis debetne esse sensitiuus, an sufficit intellectiuus? *Resp.* Sufficit intellectiuus. Ratio est, quia dolor de peccatis, est cum auxilio Dei ordinatio in nostra potestate: sed dolor sensitiuus non est in nostra potestate: nam lachrymas fundere & alia mœroris signa habere nequimus sæpe cum volumus.

8 *Int.* Requirituine ad veram contritionem, vt doleamus etiam de actu ipsius peccati, an est satis dolere de culpa tantum? *Resp.* Affirmat absolutè Vega loco citato, aitque necesse esse dolere etiam de actu peccati: distinguit optimè Suarius: nam vel actus est intrinsecè

intrinsecè malus, vel bonus, vel indifferens. Si est intrinsecè malus, etiam est detestandus secundùm se: si est intrinsecè bonus, sed ex conscientia erronea exercetur vt malus: vel si est indifferens, & ex malitia operantis deducitur ad malum, detestandus est, quo modum.

Int. Teneturne verè contritus detestari effectum bonum subsecutum ex malo actu peccati? *Resp.* Minimè. Sed potest de illo complacere. Notat Suarius loco citato. Itaque potest adulter complacere de filio suscepto ex maculato toro. Ideo complacemus de Christi seruatoris redemptione subsecuta ex impia Iudæorum occisione, & sic de aliis effectibus. 9

Int. Estne verè contritus iam in gratia repositus, antequam accedat ad suscipiendum sacramentum Pœnitentiæ? *Resp.* Maximè. Ita communis schola tenet, & indubitanter asseuerat cum D. Thom. 1 *p. q.* 62. *art.* 2. *ad.* 4. *&* 1. 2 *q.* 109. *art.* 6. *&* *q.* 112. *art.* 2., *&* 4. *&* 3. *p.* 89. *art.* 1. Capreol. in 4. *d.* 14. *q.* 2. *art.* 8. *ad* 1. *Henric.* & Bonau. *in* 4. *d.* 17. *art.* 1. *q.* 2. ac Reliquorum nullus negat. Est iam veritas certa ex Conc. Triden. *sess.* 14. *c.* 4. Ratio est, *quia facienti, quod in se est, Deus non denegat gratiam*: sed qui se per veram contritionem conuertit ad Dei amicitiam, facit, quod in se est; ergo illi non denegatur statim gratia. 10

Int. Iustificatus per contritionem, indigerne sacramento pœnitentiæ, hoc est, teneturne eadem peccata, de quibus est contritus in sacramento pœnitentiæ detegere? *Resp.* Indiget. Ita decernitur in Concilio Constantiensi, & Florent. & Trid. *sess.* 14. *can.* 6. Traditur à Sixto V. *Extrau. contra Petrum de Osma.* quam refert Castro *ver. confessio.* Ratio est, quia actus contritionis includit votum confitendi peccata de qui-

11

bus conterimur, data oportuna copia confessarij, Ideo reijcienda omnino opinio Hugonis de sanct. Vict. *lib. 2. de sacr. p. 14. ca. 1.* Alens. *4. p. q. 76. mem 3. art. 2.* D. Bonau. *in 4. d. 17. p. 2. ar. 1. q. 3.* Scot. *ib. q. 1.* Caiet. *c. 20. super Ioann.* oppositum, sine fundamento asserentium. Hinc fit, vt sacramentum Pœnitentiæ appelletur à Theologis cum D. Hieronym. *epist. 64.* secunda tabula post naufragium, sine qua non remanet salus. Appelletur clauis, sine qua nemo aperit, ab ipso Christo Domino, cum dixit Petro. *Tibi dabo claues regni cœl.* vt notauit D. Aug. *lib. 50. hom.* & refertur *Agite pœnitentiam de poen. d. 1.*

1 *Int.* Quid est attritio? *Resp.* Difficillima est in hac quæstione resolutio. Recte tamen sic potest constitui. Attritio est dolor, per quem nobis displicet peccatum à nobis commissum supra omne odibile, cum proposito vitandi illud supra omne vitabile, propter aliquod motiuum supernaturale, quod non sit Deus ipse, quatenus est summè bonus, à quo peccatum auertit. Quem dolorem appellant Theologi imperfectum, quia per eum non statim iustificatur attritus, vt iustificatur per contritionis perfectum dolorem. Hæc est descriptio, per quam melius declaratur essentia attritionis quauis alia descriptione. Circa eam multa sunt adnotanda certa, & indubitanter asserenda. Primum est, hanc attritionem esse dispositionem ad gratiam. Ita Conc. Trid. *sess. 14. c. 4.* Secundum est, hanc attritionem non posse esse ex aliquo turpi motiuo. Notat Rupertus *lib. 11. de glor. filij hom. & lib. 2. in Ionam.* vbi vocat talem pœnitentiam exitiosam. Tertium est, hanc attritionem non posse esse ex motiuo temporali, aut humano. Notat Aug. *lib. de ver. & fals. poen. c. 2.* vbi talem dolorem vocat inutilem, & sine spe veniæ, *Lib.* verò

de catechizandis rudib. vocat pœnitentiam fictam. Neque item ex aliquo motiuo naturali. Oppositam docuit Sot. *in 4.d.17.q.2.art.5.& lib.2 de Nat.& gratia.c.14.& 15.* Cano. *Relect.de poen.* quod assertũ impugnat Suar. *tom.3. disput.28.sect.3.* & meritò, quia nostra assertio est Cõcil. Arausicani.2. Mileu. & Trident. asserentiũ attritionẽ, quæ pars est sacramenti pœnitentiæ, esse donum Spiritus sancti. Ita loquuntur D.Th.3.*p.q.85.art.5.* Bonauẽt. in *4.d.17.ar.2.q.2.* Alent.*4.p.q.17.* aiunt enim attritionem Christianam esse, ex gratia gratis data, hoc est, ex auxilio diuino supernaturali. Vnde manifestè apparet esse actũ supernaturalẽ, si quidem fit ex auxilio supernaturali.

Int. Quod est hoc motiuum supernaturale attritionis? *Resp.* Duplex, nimirum metus gehennæ, & fœditas peccati. Ita Concil. Tridentin. *sess.14.cap.4.* Qui enim dolet de peccato propter metũ gehennæ, vel propter turpitudinem ipsius peccati, verè contritus est. Nam timor pœnæ à Deo infligenda, præsertim timor æternæ dãnationis, & operatio ex hoc timore est actus bonus, & opus bonum. Ita de fide certum in Conc. Trid. *sess.6.can.8.* & probatur.2.2.*q.* 19. à Theologis, asseritur ab Esa.26 *Domine in angustia requisiuimus te.* vbi Septuaginta transtulerunt, *Domine propter timorem requisiuimus te.* Notat ibi eleganter D.Hieron. Item prouer.15. *Propter timorem Domini, declinat omnis à malo.* Defenditur à Sanctis Patribus. Chrysostom. *hom.1. ad Rom* Aug. *serm.18. de verb. Apostol.* Gregor. *2.mor.cap.6.* Bern. *serm.37. in Cant.* Frermant licet hæretici neoterici, & quamuis ex parte negent aliqui Catholici, Gregor. in *2.d.26.quæst.1.art.3. ad 1.* princ. Almain. *tract.1.moral.cap.3.dub. vlt.* Adrian. *quodl.4.quæst.2.* Dupliciter verò potest timor mali euitandi concurrere ad

operationem aliquam, nimirum, vel vt occasio excitans sopitam cogitationem, & torpentem ad operandum, vel vt finis, quem operans intendit, scilicet, cuitatio talis mali. Vtroque igitur modo metus gehennæ concurrens ad dolorem, quo peccatum detestamur, est sanctus, & honestus. De priori modo concurrendi indubitanter loquitur Concil. Triden. *sess.6.cap.6.* iuxta illud, *Initium sapientiæ timor Domini.* docuit Aug. relatus. *cap. sicut sera de pœn.quæst.1.* vbi confert timorem seræ sutoris, quæ introducit filum, sic timor introducit charitatem: *perfecta autem charitas foras mittit timorem*, non vt malum, sed vt imperfectum. De secundo modo concurrendi, loquuntur assueranter D.Thom. *3.p.qu.85.art.5.* Altisiod *lib.3.sum.tract 1.ca.1.qu.1.* Alens. *3.p.quæst.84.nu. 1.& 2.* Dionys. Carthus. *in 3.d.3.q.3.* Sot. Ledesm. & alij moderni. Medin. *1.2.q. 92. art. 2.* Quòd verò etiam vt finis proximus concurrat metus gehennæ ad attritionem Christianam, dixit Conc. Trident. loco citato. Ita illud interpretatur Suar. Ratio eius est. Quia causa excitans externè, non specificat actum: Concil. verò dixit actum contritionis esse specificè distinctum à contritione, quia fit propter metum gehennæ: nam præpositio, Propter, in rigore significat finale motiuum, finalémque causam. Colligo autem ex doctrina tradita, neminem detestari peccatum propter metum gehennæ, vel propter fœditatem peccati Christiana attritione, & dispositione ad gratiam, nisi Dei auxilio supernaturali adiutum; quia talis detestatio est actus supernaturalis.

14 *Int.* Suntne alia motiua supernaturalia, propter quæ detestemur peccatum vera, & Christiana attritione? *Resp.* Sunt quidem, Veruntamen ad duo posita, & assignata per Conc. Trid, reducuntur. Nam si quis

detestetur

detestetur peccatum ex amore vitæ æternæ (vt quidem detestari sanctè potest) amore inquam, concupiscentiæ, non amicitiæ, verè attenitur. Hoc tamen motiuum reducitur ad metum gehennæ. Ad eundem metum reducitur motiuum aliarum pœnarum propter quas aliquis detestatur peccatum. Quæ pœnæ quamuis temporales sint, si considerantur vt inflictę a Deo, Deiq́ue iram ostendunt, & quodammodo inchoant æternum supplicium, mouere possunt supernaturaliter, & ex auxilio gratiæ. Ita explicat Doctissimus Suarius opinionem Vegæ *lib.13.in Trid.c.14.*

Iur. Qui horum duorum dolorum est necessarius ad consequendam gratiam in hoc sacramento pœnitentiæ, perfectusne, an imperfectus: Hoc est, estne pars huius materiæ contritio, an attritio? hoc est, requiriturne ad hoc sacramentum contritio, an satis est attritio? *Resp.* hac in re grauissimè controuertunt Doctores. Sunt multi, qui affirmant ad hoc Sacramentum non requiri vel contritionem, vel attritionem, sed esse satis voluntatem confitendi, & absoluendi post confessionem absque displicentia, vel complacentia peccati. Ita Sylu. *confessio.1.quæst.25.* & tribuit Scot. in *4.d.14. quæst. 4.art. 3.* ait enim Scotus pœnitentem, licèt parùm attritus accedat ad hoc sacramentum, iustificari. Hæc opinio est temeraria contra alios Theologos, & Doctores. Videtur apertè damnata in Concil. Trident. *sess.6.cap. 7. & 14.* quia requirit ad remissionem peccati, etiam in Sacramento proprium dolorem pœnitentis. *Sess.* verò *14.cap.4.* ait Ecclesiam nunquam docuisse, vel sensisse Sacramentum pœnitentiæ conferre gratiam sine proprio motu pœnitentis. Alij dicunt sufficere ad hoc Sacramentum displicentiam, quam habet peccator ex eo, quod non habet dolorem de peccatis commissis. 15

Ita indicat Palud. *d.*17. *quæst.*1. *art.*5 Nau. in *sum. cap.* 1. *nu.*21. *& cap.*10. *num.*4. Est etiam opinio falsa. Ratio est, quia illa displicentia, est quædam velleitas, quæ quidem nunquam sufficit ad mutandam voluntatem. Scotus verò *lib.* 2. *de nat. & grat. cap.*15. *& in* 4. *d.* 18. *qu.*3. *art.*2. affirmat, sufficere attritionem naturalem existimatam à peccatore attritionem supernaturalem. Cano *de pœn p.*5. & Veg. *lib.*13. *in Trident. c.*14. aiunt sufficere bonam existimationem pœnitentis, qua credit se esse verè contritum, licet in re nec contritus sit, nec attritus. Ratio eorum est, quia tunc satis tollitur obex ad gratiam, & iustificationem. Alij Theologi asserunt partem materiæ proximæ Sacramenti Pœnitentiæ essentialem, esse solam veram contritionem, hoc est dolorem perfectum, quem contritionem appellamus. Ita Magist. sent. in 4 *d.*16. & 18. Alens. 4. *p. quæst.*80. alias 21. *mem.*1. D. Bonau. in 4. *d.*18. *art.*2. *q.*1. Gabr. *q.*2. *& d.*14. *quæst.*2. Maior ibidem. *q.*2. *& d.*18. *quæst.*1. Adrian. *quodl. b.* 5. *q.*3. & clarius *q.* 1. *de confess.* Petrus Soto *de pœn lect.*7. *& de confess. lect.* 4. Ratio eorum est, quia contritio in lege Naturæ, ex legi ipsius Naturæ, erat medium necessarium ad salutem: sed lex gratiæ non destruxit Naturam; ergo nec medium ab ipsa necessario ordinatum. Maior est certa ex testimoniis Scripturæ sacræ postulantibus in peccatore dolorem ad obtinendam veniam peccati. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Illa verò testimonia postulabant ante legem gratiæ contritionem: Nam attritio nunquam fuit per se satis ad remissionem peccati. Minor est Theologorum proloquium, igitur conclusio est necessaria. Alij dicunt ad hoc sacramentum satis esse attritionem in re, existimatam verò contritionem. Ita Vict. *de potest. Eccles. q.*2. Sot. *lib.*2. *de Nat. & Grat. cap.* 15. & in 4. *d.* 18. *q.*3. *art.*2. in fine Ledesm. 2. 4. *q.*20. *art.*1. Veg. *lib.*

15. *in Trident. cap.* 34. Cordub. *qu. lib.* 1. *qu.* 2. *opin.* 3. Navar. *cap.* 1. *numer.* 38. citantur etiam pro hac opinione. Bonau. Durand. & Richard. in *d.* 17. sed falsò, nihil enim hac de re aiunt, vel negant. Ratio eorum est, quia peccator tenetur quantum in se est facere, vt accedat contritus: ergo saltem debet putare se esse contritum, vt dignè accedat.

Dico *primùm*. Non est necessaria vera, & realis contritio, vt materia proxima huius sacramenti pœnitentiæ, sed satis est vera, & realis attritio. Ita aperte decernere videtur Concil. Trident *sess.* 14. *ca.* 4. vbi appellat attritionem, contritionem imperfectam, atque talem contritionem imperfectam esse donum Spiritus Sancti, disponereque hominem ad impetrandam gratiam in hoc sacramento. Ratio à priori est, quia si contritio esset in re necessaria ad hoc sacramentum, cùm contritus sit in gratia, semper accederet ad hoc sacramentum in gratia: hoc autem repugnat institutioni huius sacramenti: fuit enim institutum à Christo Domino ad dandam gratiam amissam per peccatum commissum: alioqui institueretur ad effectum, quem supponeret semper factum: esséque inutilis, & vana institutio. Quod quidem nullatenus cogitandum, ne dicam asserendum.

Dico *secundùm*. Vt attritio sit pars materiæ huius sacramenti, per quod iustificetur peccator, non est opus, vt existimetur contritio, sed sufficit cognita attritio. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 80. *art.* 3. & 4. *ad* 2. & *in* 4. *sent. d.* 17. 18. 22. & 24. & Opusc. 22. *cap.* 2. sumitur ex Scot. *d.* 14. *quæst.* 4. Palud. & Capreol. *d.* 17. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 19. §. 5 Sylu. *conf: ssio* 1. *qu.* 2. Ruard. *artic.* 3. *contra Luth.* Can. *de pœn. p.* 5. Etuitur hæc veritas ex doctrina dict. Concil. Trident. absolutè asserentis attritionem esse sufficientem materiam huius sacra-

menti, dispositionem ad gratiam consequendam. Si verò opus esset, vt existimaretur vera contritio, Concilium declararet talem conditionem. Ita illud interpretatur Suar. *disp. de attritione sect.* 1.

Dico *tertium*. Attritio necessaria ad hoc sacramentum pœnitentiæ, debet esse actus supernaturalis. Hæc apertè colligitur ex doctrina generali Conciliorum, præcipuè Arausicani, & Mileuitani definientiũ dispositionem ad gratiã debere esse supernaturalem. Concilium verò Tridentinum *sess. 6. cap.* 7. addit etiam dispositionem ad gratiam cum sacramento. Specialiùs verò loquens de attritionis dispositione ad gratiam in sacramento pœnitentiæ, definit esse donum Spiritus Sancti. Ita decernit *sess.* 14. *cap.* 4.

Dico *quartùm*. Dolor, ac detestatio peccati, qui reuera non est attritio, sed solum existimatur vincibiliter; vel etiam inuinciliter attritio, non est sufficiens materia ad hoc sacramẽtum. Ita Doctor. Suar. loco proximè citato. Probatur efficaciter, quia attritio est medium necessariũ cum sacramento; error verò existimationis, non facit illum dolorem veram attritionem, ergo &c. Atque per hæc soluta manent aliarum opinionum fundamenta.

16 *Im.* Dixisti de necessitate attritionis ad gratiam consequendam in hoc Sacramento pœnitentiæ: sed quia adhuc Doctores controuertunt, an requiratur huiusmodo attritio supernaturalis, ad valorem solummodo Sacramẽti. Profer in medium aliorum opiniones, & quid pro certo asserendum in hac dubitatione? *Resp.* Satisfaciã pro virili. Aliqui dicunt sufficere voluntatem confitendi, & assequendi absolutionem. Ita Gab. *in* 4. *d.* 14. *q.* 2. *art.* 1. Durand. *d.* 16. *q.* 1. & *d.* 17. *q.* 13. Palud. *qu.* 8. Maior. *d.* 14. *qu.* 2. Alij dicunt sufficere

sufficere displicentiam quamcunq; cum velleitate non peccandi. Ita Caiet. *tom. 1. Opusc tract. 5. q. 5. & in sum. verb. confessio. cond. 12.* Vict. Can. Ledesm. Palud. & Syl. citati. Alij dicunt sufficere quemcunq, dolorem, & detestationem naturalē ex motiuo humano. Ita Sot. *d. 18. qu. 3. art. 3.* Nau. *cap. Fratres de pœn. d. 5. n. 35.* Alij dicunt sufficere quemcumque dolorem, dummodò talis dolor existimetur vera attritio, quamuis ex ignorantia vincibili. Alij tamen requirunt ad hanc existimationem ignorantiam inuincibilem. Fundamenta, & rationes horum Auctorum terme sunt eadem. Nimirum, quia sic bene se accusat peccator.

Nihilominus dico *primum*. Eadem attritio requiritur ad perficiendam substantiam sacramenti, quæ requiritur ad in eo consequendum illius effectum, hoc est, gratiam. Ita Gabr. *in 4. d. 17. q. 1. artic. 3. dub. 2.* Maior. *quæst. 3. & 9.* Adrian. *quæst. 5. de confess. dub. 4. ad 5.* Medin. *qu. 2. de confess. fict. iteran.* Vega. *lib. 13. in Trid. ca. 26. 34. 35.* Probatur efficaciter per Conc. Trident *sess. 14. c. 3.* contritionem esse partem huius Sacramenti, nihil distinguens inter contritionem ad effectum Sacramēti sufficientem, atque ad substantiam Sacramenti sufficientem. Dico. *secundùm*. Dolor est de essentia materiæ huius sacramenti pœnitētiæ. Ita D. Th. *3. p. q. 84. ar. 1. ad 1. & q. 86. art. 6. & q. 90. ar. 2. & 3. & in 4. d. 14. q. 1. ar. 1* D. Anton. *3. p. tit. 14. c. 19. §. 5.* plures referunt *lib. 9. in Trid. c. 5.* & Cordub. *lib. q. 2. opin. 3.* Dico *tertiùm*. Dolor necessarius ad hoc sacramentū debet habere displicētiā de peccatis cōmissis, & propositum nunquā alia cōmittendi. Ita *Conc. Trid. sess.* citata. Dico *quartùm*. Dolor necessarius ad substantiā sacramenti, debet esse supernaturalis. Ita *Conc. Trid.* loco citato. Vnde manifestè in-

fertur falsam esse opinionē supra positam, de quo-nis dolore existimato attritione, ex ignorantia, siue vincibili, siue invincibili.

16 *Int.* Dic igitur vno verbo in quo conueniant, in quo discrepent contritio & attritio? *Resp.* Vterque actus est supernaturalis, factus cum auxilio supernaturali cadens supra omnia peccata commissa, & nōdum ritè confessa, cum dolore præteritorum, & proposito firmo cauendi in futurum. Specificantur verò ex motiuis: nam contritio dolet de peccatis, quia sunt Dei offensa, quem summè diligere debemus: attritio verò dolet propter metum gehennæ, vel ob fœditatem peccati. Differunt in effectu: nam contritus ante sacramenti Pœnitentiæ susceptionē, reponitur in gratia per votū suscipiendi sacramentum, data oportunitate, & ideo per contritionem remittitur tota culpa. Attritus verò ante sacramenti Pœnitentiæ susceptionem manet adhuc in peccato: neque illius absolutionem accipit, nisi per ipsum sacramentum, recipiendo gratiam sacramenti. Ideo Doctores dicunt attritum recipiendo hoc sacramētum ex attrito, fieri contritum, hoc est, recipere gratiam, & absolutionē peccati, quam recipit vere contritus. In effectu verò remissionis pœnæ, æquales sunt cōtritio, & attritio: per vtramq; enim semper remittitur pars pœnæ: non tamen semper tota. Ita definiuit Conc. Trid. *sess. 6. cap. 14. & can. 30. & sess. 14. cap. 2. & 8. cano. 11. 13. & 14.* Dixi non semper remitti totam pœnam, quia, tanta esse potest contritio, & attritio, vt tota pœna per eam remittatur ex vi ipsius doloris habiti. Ita D. Thom. 3 *p. q. 68. art. 4. & lib. 4. con. gent. cap. 72.* cum communi Theologorum.

De

De confessione oris, parte secunda essentiali materiæ proximæ sacramenti Pœnitentiæ. §. 6.

Quid est confessio sacramentalis.

1 *Quæ integritas confessionis necessaria est.*

2 *An numerica distinctio peccatorum in peccatis omissionis, sit de integritate confessionis.*

4 *Quo pacto aperienda sit in confessione numerica distinctio peccatorum.*

5 *De circumstantiis aperiendis in confessione.*

6 *Vnde colligenda sit circumstantia notabiliter aggrauans.*

7 *Quot sunt circumstantiæ peccati.*

8 *An peccata iam semel confessa, sint aliquando de integritate alterius confessionis.*

9 *Quando est confessio nulla.*

10 *Quomodo prior inualida confessio, est iterum faciẽda.*

11 *An confessio, in qua prius à peccatis, quam ab excommunicatione excommunicatus fuit absolutus, sit inualida.*

12 *An cõfessio fuit inualida in qua ex culpabili moraliter negligentia peccatũ fuit per obliuionem omissum.*

13 *An ratione pœnitentiæ è memoria defluentis, teneatur pœnitens præteritam confessionem repetere.*

14 *An teneamur confiteri peccata venialia.*

15 *Quo pacto dicenda sint in confessione peccata dubia.*

16 *Quæ confessio non integra, est sufficiens.*

17 *Ob quas causas fieri potest confessio dimidiata.*

18 *An sit valida confessio per nutus, cum aliter fieri nequit.*

19 *An sufficiat dare materiam confessionis in absentia confessoris.*

20 *An liceat dimidiare confessionem, ratione nocumenti proprij,*

proprij, vel alieni inde proventuri.

21 *An liceat omittere omnino confessionem ratione nocumenti proprij, vel alieni ex ea proventuri.*

22 *Quod peccatū est addere, vel demere de numero peccatorum, negando factum, affirmando nunquam commissum peccatum.*

23 *An sit adhibenda diligentia in examinanda conscientia & qua adhibenda est.*

24 *Quid dicendum sit de confessione reservatorum ex parte pœnitentis*

25 *Quæ peccata reservari solent & possunt.*

26 *Quæ peccata reservantur in Diœcesi Bracharensi.*

27 *Quas conditiones habitura est sacramentalis confessio.*

28 *De conditione Secreta.*

29 *An pœnitens possit, & teneatur confiteri per scriptum cùm aliter confiteri nequit.*

30 *An valida sit materia in scripto relicta, vel in fide testium, absente confessario ad hoc sacramentum, accedente confessario.*

31 *An fieri possit confessio per interpretem, & per nutus, cum aliter fieri nequit.*

32 *An propter solam integritatem confessionis teneatur pœnitens detegere personam complicis.*

33 *An propter integritatem confessionis teneatur pœnitens detegere personam, & peccatum tertiæ personæ, de qua detraxit.*

34 *An propter integritatem confessionis teneatur obliviosus scribere peccata, ne desinant à memoria.*

1 INTERROGATIO. Quid est confessio sacramẽtalis? *Resp.* Est integra peccatorũ cũ suis circũstãtiis ab ip'omet pœnitẽte vltro accusatio. Ita colligitur ex Doctoribus, qui agunt de hac accusatione sacramentali,

sacramentali. Magist. *in* 4. *d.* 17. Hug. Vict. *tom.* 2. *de sacramen. p.* 14. Alex. Alen. 4. *p. q.* 76. *alias* 1. Altisiodorenti *lib.* 4. *sum. tra.* 6. Iuris. c. iti *ca. Omnis vtriusque de poen. & remiss.* & in Dec. eto. *de dist. poen. li.* Nau. *d.* 5. 6. 7. Summist. *verb. confessio.* V Valdens. *lib.* 1. *tom.* 1. Ruard. *cont. Luth. art.* 5. Vega. *lib.* 13. *in Trid.* Bellarm. *lib.* 3. *de pœn.*

Int. Quæ integritas confessionis necessaria est? *Resp.* De necessitate, & valore sacramenti pœnitentiæ est, vt pœnitens omnia peccata mortalia, nondum confessa eidem sacerdoti in eadem confessione, seu in ordine ad eandem absolutionem confiteatur, quantùm moraliter meminisse potest, ita vt nisi vrgeat necessitas, nullum occultet voluntarie. Ita definiunt Concil. Cauilonense *cap.* 32. Lateran. *cap. omnis vtriusque sexus.* Florent. *in decreto. Eugenij*, quatenus præcipiunt omnia peccata eidem confiteri. Clariùs id decreuit Conc. Trident. dicens. *Qui retinet scienter aliquid, nihil diuinæ bonitati per sacerdotem remittendũ proponit.* Hæc fuit semper totius Ecclesiæ traditio, hic vsus. Constat ex *Clem.* 1. *epist.* 1. ex Leon. *epist.* 78. *alias.* 80. Cyprian. *lib. de lapsis*, vbi Panel. *s.* n. Tutul. *lib. de poenit. c.* 10. Patiano, *in paraenesi de poen.* Clariùs ita docuit August. *libr. de vera, & falsa poen. cap.* 15. Dividere inquit confessionem, nil aliud est, quàm venia carere. Plura referunt Bucard. *lib.* 19. *Decret. cap.* 34. & Canisius in *Catechis.* Ratio huius conclusionis traditur à D. Thom. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 3. *art.* 4. Quia vnum peccatum mortale remitti non potest sine alio; in hoc vero sacramento non remittitur nisi peccatum confessum, & accusatum: ergo si omnia simul remittenda sunt, omnia simul sunt confitenda, & accusanda. Dico *secundùm.* De necessi-

tate

tate huius integritatis est, vt omnes peccatorum species morales explicentur distinctè in confessione. Hic est antiquissimus Ecclesiæ vniuersalis sensus. Ita sexta Synodus *in can.* 102. Titulan. Conc. Florent. & Later. Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. & canon. 7. Ratio à Conc. Tradita est, quia ad iustitiam seruandam in hoc iudicio, & ad curationem satisfactionémque proportionatè adhibendam oportet, vt confessor cognoscat species criminum. Neque in hac Ecclesiæ vniuersalis consuetudine admittenda est opinio Caiet. *tom.* 1. *Opuscul. tract. de confess.* asserentis tunc solummodo hoc esse necessarium, quando distinctio specifica est clara, & nota omnibus: insuper est tanta, vt multum variet iudicium confessarij. Quæ doctrina displicet Cano *relect. de pœn. p.* 5. Nau. *cap. consideret. num.* 8. 19. *de pœn.* Est enim opinio singularis, quæ rē magni ponderis, & ad salutem necessariam relinquit arbitrio pœnitentium, facitq; distinctionem, quam non fecerunt Concilia. Hinc etiam apertè colligitur circumstantias mutantes speciem peccati esse de necessitate huius integritatis. Ita decreuit *Conc. Trid.* loco citato. Ratio est, quia illæ circumstantiæ constituunt multas species peccatorum. Dico *tertiùm.* De necessitate huius integritatis est, numerum peccatorum singularium distincte explicare. Ita supponunt antiqui Theologi. doctor D. Thom *Opusc.* 12. *q* 6. Aug. *de ver. & falsi. pœn. cap.* Videtur decernere *Conc. Trid.* cum dicit. Sigillatim dicenda esse peccata. Vnde colligunt moderni Theologi nunc rem esse certam, contra Syluest. *confessio num.* 1. Archidiaconum atque Angel. *confession. 1. nu* 20. oppositum asserentes. Difficile verò est assignare, vnde colligenda sit distinctio numerica peccatorum, vt explicetur in confessione. Dico tamen

tamen colligenda ex temporis interruptione. Ita Cano *de pœn.* Caiet. *tom.* 1. *Opuscul. tract. vlt. resp.* 15. & 2.2. *q.* 66. *ar.* 3. *ad* 3. Ledesm. 2. 4. *q.* 9. Nauar. *c. Conuideret, n.* 43. Itaque idem peccatum censetur, quatenus continuatur absque temporis interruptione. Exempli gratia: cogitaui de homicidio perpetrando per horam, vnum est peccatum: statui mecum hominem occidere, post hanc voluntatis determinationem anno integro non reuocaui hanc voluntatem, censetur idem peccatum. Difficilius tamen est assignare, quænam temporis interruptio satis sit ad diuersificanda peccata. Veruntamē omissis metaphysicis considerationibus in excogitanda, inueniendáque numerica peccatorum distinctione (quia nostri instituti non sunt) loquendo moraliter in ordine ad confessionem, necessaria est ad multiplicationem peccatorum interruptio moralis. Hæc interruptio moralis tripliciter fit. In primis, cùm quis voluntaria deliberatione cessat ab actu peccandi, & postea noua deliberatione, voluntariè peccat in eodem peccato: siue tempus, quo cessauit, longum sit, siue breue. Deinde, cùm quis ab actu peccandi, seu à voluntate peccandi cessauit absque vlla deliberatione cessandi, sed naturali quadam lassitudine potentiæ, interposito autem lōgo tempore ad eundem actum peccati redijt. Hoc autem longum tempus censetur hora. Tertio modo colligitur hæc numerica distinctio peccatorum ex consummatione totali vnius actus: sunt enim in actibus humanis nōnulli, qui habent certum terminum, in quo consummantur. v. g. vna copula maris, & fœminæ, vna occisio. Hæc autem actus consummatio ita distinguit peccatum, vt licèt immediatè post alius subsequatur, duo sint, non vnum peccatū. Ita Suar. *disp. de integrit. confes. sect.* 3.

sect. 3. Ratio eius est, quia præceptum confessionis solùm obligat ad aperiendum numerum peccatorũ, qui moraliter sciri potest, eamq; postulat integritatem; qua satis iudiciũ confessarij verũ sit erga peccatoris conscientiam, sed hæc supra dicta integritas, satis est ad firmandũ iudicium confessarij, ille insuper tantũ numerus moraliter sciri potest; ergo, &c.

3 *Int.* Estne hæc numerica distinctio necessariò aperienda in peccatis omissionis? *Resp.* Negant Nau. cum Gabr. in 4. *d.* 15. *q.* 2. *ar.* 2. Affirmandum tamẽ est, dicendũq; in peccatis omissionis, quæ (vt aiũt Theologi) actum habent successiuum, diuturnámque durationem, non satis esse dicere in confessione, ego non restitui quod debebam, detinuiq; alienum vno anno: sed debeo dicere, & teneor. Ego detinui alienum vno anno, & toties proposui illud non restituere: nam poteram restituere, & nolui. Ratio est, quia hæc peccata sunt moraliter multa. Voluntatis autem multiplicatio colligi potest ex vsu rei alienæ, nam quoties illa vsus sum, & cùm possem illam, nõ restitui, toties volui moraliter illam non restituere.

4 *Int.* Quo pacto aperienda est hæc numerica distinctio in confessione? *Resp.* Dico *primùm.* Quando pœnitenti constat de certo numero peccatorum, ille certus numerus dicendus est, nec maior, nec minor. Dicendũ autem vnico verbo: decies, v.g. vel vigesies, quando individua peccata sunt eiusdem speciei. Exempli gratia, septies commisi adulterium. Ita Caietan. *tomo.* 1. *Opusc. tract.* 5. *q.* 6. Nau. *in sum. cap.* 6. *n.* 14. Narratio enim historica singulorum peccatorum est confessoribus molesta, & aliquando tam confessori, quàm pœnitenti noxia. Ita aduertunt citati Doctores, insuper vterq; Sotus, & Cano locis citatis. Dico *secundò.* Quando facta morali diligen-

tia

ria in examinanda conscientia occurrit numerus tantumnodò dubius, sub dubio aperiendus est, plus, minúsve. Si verò post confessionem veniunt in memoriam alia, singulatim distincta peccata absque noua circumstantia non declarata in præterita confessione: iam inclusa fuêre in illo numero incerto, ac proinde non tenetur pœnitens ea singulatim, & speciatim declarare. Hoc tamen non intelligo, quando illa occurrentia peccata occurrunt in magno numero: tunc enim sunt aperienda, quia non censentur inclusa in illo paruo. Ita aduertit Doctor Suarius loco citato. Dico *tertium*. Cùm non occurrit numerus certus, nec dubius peccatorum. Declarandum est in confessione tempus, quo quis perseuerauit in peccato. Item declaranda frequentia actuum. Ita citati omnes Doctores.

Int. Quæ circunstantiæ aperiendæ sunt in confessione? *Resp.* Quadrupliciter considerari possunt circumstantiæ peccati. *In primis.* Sunt circumstantiæ mutantes speciem peccati, hoc est, nouam, alterius speciei peccati malitiam inducentes. *verb. grat.* circumstantia adulterij addita fornicationi, quæ facit, vt præter peccati fornicationis noua malitia adulterij inueniatur in eodem actu libidinis. *Deinde* aliæ sunt circunstantiæ, quæ intra eandem speciem notabiliter augent peccati malitiam. *Tertiò* sunt aliæ, quæ notabiliter minuunt. *Quartò* sunt aliæ, quæ nec minuunt, nec augent peccati malitiã. Dico igitur *primum*. De necessitate integræ confessionis est: circunstantias mutantes speciem distinctè aperire. Hic est sensus vniuersalis Ecclesiæ. Ita definitur *in 6. Synod.* & Conc. Trident. *sess. 14. c. 5. can. 7.* Hæ autem circumstantiæ aperiendæ sunt non solùm circa actum externum, sed circa actum etiam internum.

Ita notauit D. Anton. *3. par. tit. 5. cap. 1. §. 6.* Nauarr. *in sum. cap. 6. nu. 4.* Ledesm. *2. 4. q. 8. art. 2.* Satis verò est has circunstantias peccati declarare, vt peccata distincta, si moraliter satis explicari possint. Ita Doctissimus Suarius loco citato. Dico *secundum.* Circa notabiliter aggrauantes circunstantias fuit opinio negans. Ita D. Tho. *in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæst. 5.* Alb. Mag. ib. *art. 24.* Palud *quæst. 3. articul. 3.* Durand. *quæst. 4.* Bonau. d. 17. *q. vlt.* Almain. *quæst. 1. art. 2.* Carthus. *q. 2.* Adrian. *q. 4. de confess. art. 2.* Medin. *ib. q. de circunst.* Anton. *3. p. tit. 14. c. 13. 19. §. 7.* Nau. *in sum. c. 6. n. Consideret. num. 6.* Couar. *Epitom. 4.* Decret. *1. p. c. 1. n. 14.* Turrecr. *ca. 1. in principio de pœn. dist. 6.* Angel. Armil. & alij Summistæ verbo *confessio*, & verb. *circunstantia.* Prima huius opinionis ratio sumitur ex Concil. Trid. *sess. 14. cap. 5.* Nam decernit, esse de necessitate confessionis, confiteri circunstantias speciem mutantes: nihil verò dicit de circunstãtiis agrauantibus. Probabilior tamen est opposita sententia. Ita Altisiodorensis *lib. 4. sum. tract. 6. cap. 3. quæst. 3.* Alens. *3. p. q. 77. memb 3. art. 2. §. 2.* Marsil. *in 4. quæst. 12. art. 1.* Maior. *in 4. d. 17. q. 4.* Richard. *art. 2. q. 8.* Caietan. *1. 2. quæ 7. & in sum. verb. confessio condit. 15.* Vict. *in sum. num. 136. de pœn.* Cano. Ledesm. vterque Sot. locis citatis. Sumitur ratio huius opinionis ex vsu cõscientiarum timoratarum: quem quidem approbat. 6. Synod. *can. 102.* in Trullo. Concil. Bormacience. *c. 25. 46. Consideret de pœn. dist. 5.* Auct. *de vera & falsa pœn. c. 14. & lib. de visit. infirm. cap. 2.* Secunda ratio sumitur ex pœnitentiis per sacros Canones appositis grauioribus intra eandem speciem, quas videre est apud Gratianũ *can. 2. & 22.* Anton. Aug. *tit. 3. c. 3.* quæ pœnitentiæ imponi iubebantur à confessariis, etiam in foro interiori, vt videre est apud Burcardum. *lib. 19.*

Decret.

Decreti.cap.5. Tertio denique, quia si hæ circunstantiæ taceantur, an format confessarius plenum iudicium peccati, quo possit, vt æquus iudex imponere satisfactionẽ, & vt sapiens medicus adhibere remedia curationis. Conc. verò Trid. quamuis circa has circũstantias nihil definiuit, nihil tamen negauit, sed adhuc eas opinioni reliquit. Dico *tertium.* Circumstantiæ notabiliter minuentes peccatum intra eandem speciem, non sunt de necessitate confessionis. Ita D. Bonau. citatus. Nau. *in sum. cap. 6. num. 6.* Doct. Suar. & alij contra Sotum, Canũ, & alios. Ratio eius est, quia in circunstantiis minuentibus, non variatur iudicium confessarij, sicut variatur in circunstantiis notabiliter aggrauantibus. Dico *quartum.* Circunstantiæ quæ nec mutant speciem, neque intra eam peccatum augent, aut minuunt, non sunt de necessitate confessionis. Hæc ita est certa, vt non indigeat probatione.

Int. Vnde colligenda est circunstantia notabiliter aggrauans? *Resp.* in hac re non potest certa regula assignari. Ideo totum negotium relinquitur prudentis arbitrio, conscientiæque exulcerationi existimantis se excessisse ordinarium modum peccandi. Ita doctor Suarius. 6

Int. Quot sunt circunstantiæ? *Resp.* Septem quas Doctores vnico versu comprehenderunt. 7

Quis, quid, Vbi, Quib⁹ auxiliis, Cur, Quomodo, Quãdo.

Quis, idest, quæ persona. *Quid*, id est, quod crimen magnũ, vel paruũ circa quantitatem. *Vbi*, hoc est, quo loco. *Quibus auxiliis*, id est quibus instrumentis & quibus locis, seu auxiliariis. *Cur*, id est, propter quem finem. *Quomodò*, hoc est, qua ex passione, quo affectu, seu intentione, qua ignorantia, vel scientia. *Quandò*, id est, quo tempore. Cir-

ca circumstantiam, *Quis*, notanda est qualitas personæ, nimirum an soluta, an vxorata, an voto constricta, an in religione professa, an publica an subdita, an ex officio, solaue caritate obligata: hæc enim circunstantia sæpius mutat speciem peccati. Circa circumstantiam, *Quid*, notanda quantitas, & qualitas peccati. Circa circumstantiam, *Vbi*, dicendum est, an locus fuerit sacer, tunc enim furtum in eo factum, vel humana copula habita, aut humani seminis voluntaria effusio, habet malitiam sacrilegij. Circa circumstantiam, *Quibus auxiliis*. De instrumento dicendum est, an fuerit lege prohibitum: vel nocumentum intulerit grauius ordinario. De concausa, seu complice dicendum, an alium induxerit ad peccandum, quia tunc nouam habet malitiam scandali, & hoc debent confessarij semper habere præ oculis. Circa circumstantiam, *Cur*, notandus est finis, propter quem eligitur medium. Et hæc circumstantia sæpius mutat speciem peccati, quia sæpius medium, quod eligitur propter illum finem, non est medium à natura ipsa ordinatum ad talem finem. *Verbi gratia* eligitur mæchia ad furtum. Si enim mediis, licèt secundùm se mala sint ab ipsa natura ordinata ad talem finem, ille finis consequatur, satis est explicare finem. *Verbi gratia* vsus est quis tactibus impudicis ad libidinis actum, adepto actu satis est illum explicare, nec est opus tactus impudicos confiteri. Circa circumstantiam, *Quomodo*, explicanda est diuturnitas propositi committendi peccatum: & frequens de eo cogitatio: insuper patrati criminis ratihabitio, seu complacentia: per hæc enim omnia colligitur mentis intentio. Si verò quis peccauit ex consuetudine, hoc est, post iam multa commissa peccata eiusdem

speciei

speciei, & confessa, eam consuetudinem dicturus
est confessario, quia ex ea colliget confessarius mo-
dum periculum perseuerandi in eo, & applicabit
efficaciora remedia. Circa circunstantiam, *Quando*,
dicendum est, an lege prohibitum sit, vt tale opus
fiat tali tempore. An verò omne peccatum ex eo
quòd fiet in die festo grauiùs reddatur, affirmarunt
Alens. D. Bonauent. & alij, quos refert Cordub. *lib.*
3. *q.* 6. Oppositum tamen est verum. Ita Sot. *lib.* 2. *de*
iust. q. 4. *artic.* 4. Couar. *cap. Alma p.* 1. §. 5. *num.* 3. Na-
uar. *cap. Consideret, num.* 22. *& in sum. cap.* 6. *numer.* 9.
traditurque 2. 2. *q.* 22. Ratio eorum est, quia licèt finis
diei festi, sit diuinus cultus: & qui peccat hunc di-
uinum cultum violet, cùm tamen finis præcepti de
sanctificando festo, non cadat sub præceptum nul-
lum, qui peccat in die festo, frangit præceptum, ac
proinde non tenetur illam circumstantiam in con-
fessione aperire.

Inter. Estne opus ad integritatem confessionis 8
dicere peccata iam semel confessa? *Resp.* Dico pri-
mùm cum confessio fuit inualida, requiritur ad in-
tegritatem subsequentis confessionis, peccata iam
confessa iterum confiteri. Hæc propositio adeo cer-
ta est, vt licèt ex malitia cõfessarij intentionem non
habentis absoluendi, inualida fuerit confessio, tene-
atur peccata iterum clauibus Ecclesiæ subiicere. Di-
co secundum. Cùm valida fuit confessio, peccata se-
mel confessa non sunt ampliùs ex necessitate con-
fitenda. Ita Benedict. XI. *Extrauag. inter cunctas. de*
priuileg. Ioann. XXII. *Extrauag. Vas electionis de ha-*
retic.

Int. Quando est confessio nulla? *Resp.* Quando de- 9
fuit dolor necessarius, cum proposito cauendi in po-
sterum: vel integritas confessionis: vel intentio ab-

soluentis: vel formæ prolatio: vel prolatio verborũ eo modo, vt sensum formæ mutaret: vel iurisdictio ad absoluendum. Non est autem inualida confessio facta sacerdoti habenti iurisdictionem, ita ramẽ indocto, vt nesciat iudicare inter mortale aut veniale peccatum, inter reseruatum, aut non reseruatum (quanquan nonnulli Theologi id dixerint, vt refert Gabr. *in 4. d. 17. q. 1. ar. 3. dub. 2.* Anton *3. p. tit. 14. c. 19.* Sylu *confessio 1. q 6.* Vict. *in sum nu. 168.*) si pœnitens bona fide apud illum cõfiteatur. Dixi bona fide, quia si mala fide id faciat, hoc est sciens, & prudens eligat talem ineptum confessarium ad remedia pœnitenti adhibenda, inualida erit confessio ex indispositione pœnitentis. Ita ex Caiet. Pet. Sot. *lect 6. de confess.* cum aliis quos refert Cord. *in sum. vulgari q. 9.* & sequitur Doctor Suarius.

10 *Int.* Quo modo facienda est iterum inualida prior confessio? *Resp.* Dico *Primùm.* Si fit alteri confessario, distinctè omnia sunt repetenda. Dico *secundùm.* Si fiat eidem confessario, & ille meminerit peccatorum omnium, vno verbo potest fieri accusatio. Sicuti fieri potest, cùm confessor omnia nouit extra confessionem. Si verò confessarius peccatorum sit oblitus dubitant Doctores, an sufficiat illud vnum verbum, nimirùm si sufficiat dicere. Accuso me reum omnium peccatorum, quę tibi Patet confessum sum. Negat Cord. *in sum. quæst. 6.* Ratio eius est, quia ad imponendam pœnitentiam, oportet meminisse peccatorum. Affirmat Medin. *Codic. de confess. quæst. de circumst. & quæst. de confess. facta malo sacerdoti.* Adrian. *quæst. 4. de clauib.* Ratio eorum est, quia memoria confessarij non requiritur ad absolutionem impertiendam: nam si quis dies plurimos consumat in confessione facienda, & confessarius die vltimo non

non recordetur peccatorum, illum potest absoluere. His non obstantibus dico sic. Si confessarius nec distinctè, nec confusè habet notitiam status conscientiæ pœnitentis, & in præterita confessione pœnitentiam non imposuit, requiritur, vt distinctè fiat mentio peccatorum. Secus dicendum est, si saltem confusè recordatur: vel pœnitentiam in præterita confessione imposuit. Ita sumitur ex Palud. *in 4 d. 17. quæst. 5. num. 12.* Sylvest. *confess. 1. q. 3.* Nauar. *in sum. cap. 9. num. 19.*

Inter. Estne confessio inualida, ac proinde nulla, & ideo iteranda, si pœnitens excommunicatus priùs à peccatis, quàm à censura fuit absolutus? *Resp.* Si censura non erat reseruata, ea reseruatione, vt priuaret confessarium iurisdictione in foro Sacramentali: & talis confessarius tam super eam, quàm supra peccatum habebat iurisdictionem: & pœnitens bona fide ex parte sui fuit absolutus, valida fuit cõfessio & ideo non est iteranda. Ita Suarius cum veriori sententia. Dixi, Si censura non erat reseruata ea reseuatione, vt tolleret à confessario iurisdictionem circa peccata, quia ita aliquando ferri potest: Dixi, si pœnitens bona fide fuit absolutus, quia si mala, hoc est, sciens prius petendam absolutionem à censura quàm à peccatis, peccauit grauiter in recipienda absolutione à peccatis, & ideo fecit inualidam, & sacrilegam confessionem. Dixi ex parte sui, quia si mala fides fuit ex parte confessarij volentis illum non absoluere à censura, absoluendo à peccatis adhuc valida est confessio. 11

Int. Omisit, quis peccatum in confessione, ex ignorantia vincibili oblitus, in quã obliuione peccauit lethaliter, nimirùm, quia non adhibuit diligentiam necessariam in examinanda conscientia, rogo, an 12

talis confessio fuerit inualida, & ideo sit iteranda? *Resp.* Res est controuersa. Pars affirmans defenditur à Suario *disp. de integ. confess. sect.* 5. Licèt oppositum à multis teneatur.

13 *Inter.* Oblitus est pœnitens satisfactionis impositæ, teneturne iterum peccata confessa, propter quæ fuit imposita pœnitentia iterum confiteri? *Resp.* Videntur affirmare Paled. *in* 4. *d.* 117. *quæst.* 5. *artic.* 3. Richar. *artic.* 2. *quæst.* 8. *ad* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. Syluest. *confessio* 1. *quæst.* 3. Oppositum tamen est practicè verum, & absque vllo scrupulo tenendum. Ideo, quocunque modo pœnitens, culpabiliter, inquam, vel inculpabiliter oblitus fuerit pœnitentiæ, non tenetur repetere præteritam confessionem. Ita Gabr. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 1. Caiet. *verb. confessio iteranda.* Medin. *de confess. rep.* confes. Sot. *in* 4. *d.* 20. *articul.* 2. *ad* 3. Maior. *d.* 17. *quæst.* 6. *dub. vlt.* Nau. *cap.* 9. *num.* 17. Pet. Sot. *lect.* 2. *de satisf. ct.* Ratio est, quia per priorem confessionem culpa omnino fuit remissa, absque vlla dependentia à satisfactione implenda: satisfactio autem potest impleri aliis pœnis ab alio confessario impositis pro peccato commisso in culpabili oblitione.

14 *Inter.* Estne de necessitate integræ confessionis, confiteri peccata venialia? *Resp.* Minimè. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7. & hæc fuit Christi Domini institutio, iuxta Ecclesiæ traditionem. Ideo vel tota, vel aliqua possunt à pœnitente omitti.

15 *Int.* Quid censes de peccatis dubiis? *Resp.* Dico *primum*: Peccata mortalia dubia sunt de necessitate confessionis. Ita D. Thom. *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 3. *artic.* 1. *& dist.* 21. *quæst.* 2. *art.* 3. Palud. *quæst.* 2. circa finem.

Rich

Rich. *dist.* 16. *articul.* 5. *quæst.* Sot. *dist.* 18. *quæst.* 2. *artic.* 4. Med. *de confess. quæst. de confess. facta prauo sacerdoti.* Nauar. *in sum. cap.* 9. *numer.* 14. Syl. Vict. & alij sunt mitiæ. Ratio est, quia in dubiis tutior pars est eligenda. Dico *secundò.* Hæc dubia peccata, vt dubia sunt confitenda, non vt certa. Ratio sumitur ex Concil. Trident. decernente esse confitenda peccata, quæ sunt in conscientia: ergo vt sunt, sic sunt confitenda. Deinde quia dicere certum esse, quod scio esse dubium, ex se est mendacium. Tertiò, quia aliàs grauiter deciperetur confessarius. Dico *Tertiùm* in confessione peccati dubij, semper adiungenda est materia certa. Hæc autem potest esse quodlibet veniale peccatum. Ratio est, quia aliter conficiendum esset Sacramentum sub conditione: hoc autem nunquam est admittendum, nisi cùm aliter fieri non possit. Ita Doctor Suarius loco citato Quale verò oporteat esse hoc dubium, controuertunt Doctores. Dicendum verò tunc esse hoc dubium, quando peccator probabiliter iudicat se peccasse mortaliter: de alia verò parte solùm habet quandam suspicionem. Deinde cùm peccator habet pro vtraque parte probabiles rationes dubitandi, & pro neutra potest iudicium ferre. Ita Nauar. *in sum. ca.* 27 *num.* 9. Quæstio grauis est, an tale dubium dicendum sit, in quo est peccator, qui pro vtraque parte habet probabiles rationes; quamuis in alteram cum maiori, vel minori probabilitate inclinet; nimirum se peccasse, & non peccasse mortaliter? Negat Suarius, aitq; peccatorem tutò se posse conformare iudicio probabili, quo iudicat se non peccasse, & ideo non teneri tale peccatum confiteri. Ita etiam Syl. *confessio* 2. *qu.* 2. Ratio eius est: quia homo in rebus practicis,

ctis, potest sequi opinionem probabilem, non obstante probabili, vel etiam probabiliore, quando in rebus ipsis non imminet aliquod periculum, vt traditur 1. 2. *quæst.* 29. & 20. *in materia de conscientia.* Quoniam in hac vita nequit haberi certitudo, & propterea, cum pro vtraque parte controuertunt Doctores, possunt tutò sequi probabilem aliquorum opinionem, & confessarius tenetur, si velim, illi opinioni conformari.

16 *Inter.* Quæ confessio non integra est sufficiens? *Resp.* Dico *primum.* Confessio in qua aliquod peccatum omissum est propter obliuionem naturalem, aut ignorantiam inuincibilem, valida est, & integra formaliter, licèt materialiter diminuta. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia illa ignorantia antecedens, facit inuoluntariam omissionem, vt traditur. 1. 2. *quæst.* 6. Dico *secundùm.* Confessio in qua omissum est peccatum propter culpabilem moraliter negligentiam, non est integra, & ideo iteranda. Ratio est, quia illa negligentia culpabilis non excusat voluntariam omissionem: ac proinde illa culpabilis ignorantia æquipollet scientiæ. Dixi propter culpabilem moraliter negligentiam, quia non sufficit negligentia venialis, vt notat. Doct. Suar. Resolutio est Caietan. *verb. confess. cond.* 10. Pet. Sot. *sect.* 10 *de pœn.* Nau. *in sum. c.* 9. *nu.* 16. Medin. *de confess. q. de confess. dim. iteranda.* Sumitur ex Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. vbi ter ait necessariò adhibendam diligentem examinationem conscientiæ ad dignè accedendum huic sacramento recipiendo; ergò qui non adhibita necessaria diligentia, accedit ad hoc sacramentum, mortaliter peccat, & proinde nullum recipit sacramentum.

17 *Int.* Ob quas causas fieri potest confessio diminu-

ta?

ta? *Resp.* Ob tres. Prima est propter defectum vitæ propriæ: nam si quis est morti vicinus satis est dicere vnum tantùm peccatum. Secunda propter assistentiam aliorum, qui abscedere nequeunt, vt contingit in naufragio, vel in iusto bello, statim conficiendo. Tertia, cum sacerdos pœnitentem auditurus timet contagium infirmitatis, vt contingit in peste. Aduerto tamen in prima, & tertia causa, dicendum esse peccatum, quòd grauiùs pungit conscientiam. In secunda verò, quod minùs gignat scandalum. Ita Doctor Suar.

Int. Quid censes, cum pœnitens explicare nequit 18
conscientiam, nisi per nutus, vel signa aliqua, quæ ostendant animi dolentis peccatum à se commissum in communi? *Resp.* Negat Sot. *in* 4. *d.* 18. *quæst.* 2. *artic.* 5. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 8. *artic.* 4. Cano. *relect. de pœn. p.m.* 5. Nauarr. *cap.* 26. *sum.* 27. cum Abulens. quem citat. *quæst.* 47. *in cap.* 16. *Matth.* Ratio eorum fundamentum habet in Concil. Trident. quia Conc. Trid. damnat confessionem in genere, aitque faciendam esse in specie. hoc est, damnat confessionem, qua quis fatetur se esse peccatorem, aitque necesse esse dicere se esse peccatorem in aliquo genere peccati. Talis autem confessio est confessio in genere, neque nouum circa talem pœnitentem gignit confessario iudicium, sed quod habet de omnibus ratione vtentibus, omnes enim peccatores sumus, iuxta illud Ioannis. *Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Nihilominus opposita sententia practicè est vera in præsentia confessarij, secura, & exercenda. Ita Palud. *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *art.* 2. D. Anton. 4 *p. tit.* 10. *c.* 2. Sylu. *confessor* 3. *q.* 13. Angel. *confessor.* 4. *n.* 8. Medin. *de confess. qu. de pec. obliti.* Ruard. *art.* 3. *cont. Luth. pag.* 140. Cord. *lib.* 5. *de indulg. q.* 39. Ratio est, quia est in necessitate vera ac-

cusatio specialis. Concil. autem Trid. locutum est de materia certa, quæ voluntariè omittitur, quæ quidem omnino danda est, & communis non sufficit, cùm certa & particularis dari potest. Itaque asserendum est, si propter temporis angustias, vel impedientem aliquam necessitatem, pœnitens nequit plusquam signa contriti animi peccantis ostendere, volens per ea signa peccatum à se commissum, & recognitum, quodcunque fuerit, iudicio sacramentali subiicere, esse talem pœnitentem absolucndum.

19 *Int.* Sufficitne ad veram confessionem hæc signa dare in absentia confessarij, si confessarius in præsentia pœnitentis adhuc viui sufficientia habeat testimonia de præteritis signis habitis, & in ordinem ad confessionem præbitis, petendo confessionem, quæ illi non est adhibita propter absentiam confessarij? *Resp.* Affirmant Suarius *de pœnit. disp. de confess. dimin. & sufficient.* atque confessarium teneri talem pœnitentem absoluere sub intellecta conditione, si absolui possit. Hoc intelligit, vt proposuisti, si ea signa contritionis dedit in ordinem ad confessionem, petendo, vt illi vocetur confessarius. Aliter quamuis se deuotum, & contritum præbeat infirmus, non est absoluendus. Aliquæ difficultates, quæ opponi possunt, soluit idem Doctor, quas breuitatis causa prudens omitto, & sciens.

20 *Int.* Quid dicendum arbitraris, cum ex reuelatione peccati in confessione graue sequetur nocumentum proprium, vel alienum? *Resp.* Dico *primum.* Nemo tenetur confiteri peccatum, ex cuius confessione sequetur graue nocumentum proprium. Ita D. Th. *in 4. d. 17. q. 3. art. 3. q. 4. ad 5.* Palud. *ib. q. 5.* Maior. *q. 5.* Alens.

5. Alens. 3. p. q. 77. memb. 3. art. 1. ad 1. Altisiod. in sum. tract. 6. c. 3. q. 3. Pet. Sot. lect. 10. de conf. Can. de pœn. p. 5. Nau. in sum. c. 7. nu. 3. & 4. Ratio est, quia hoc præceptum non obligat cum tanto periculo. Dico *secundum*. Nemo tenetur confiteri peccatum, ex cuius confessione sequetur graue periculum alterius tertiæ personæ. Ita citati Doctores. Ratio est, quia eadē charitatis lex erga nos; quæ vnumquemque deobligat à seruando hoc præcepto, cùm illius obseruatione sequetur graue nocumentum proprium, deobligat nos ab eodem seruando, cùm sequitur graue nocumentum proximi, siquidem illum ac nos diligere iubet. Dico *tertium*. In his euentis timor non satis est qualis; sed debet esse probabilis, & cadens, (vt grauiter aduertit Doctor Suarius) in prudentem virum. Nam cum omittenda sit grauissimi præcepti executio, non quæuis causa debet esse sufficiens.

Int. In superioribus euentis, quomodo facienda 21
est confessio? *Resp.* D. Tho. *in* 4. *d.* 17. *q.* 3. *ar.* 3. Viguer. in Inst. catho. *cap.* 26. §. 4. *vers.* 17. arbitrantur tunc omittendam esse omnino confessionem, deberéque pœnitentem se gerere, ac si non haberet copiam confessoris. Dico tamen. In iis euentis facienda est confessio de cæteris peccatis, tacendaque peccata, ex quorum reuelatione oritur periculum nocumenti prædicti. Ita docent Sot. & Nauar. ex Alens. & Paludd. locis citatis sup.

Inter. Estne contra confessionis integritatem ne- 22
gare factum, vel affirmare quod pœnitens non fecit? *Resp.* Dico *primum*. Dicere aliquod mendacium in confessione de rè, quæ non pertinet ad materiam confessionis, est tantum veniale, grauius quidem eo, quod esset dictum extra confessionem. Ita Suar. Ratio est, quia irreuerentia nō est tanta, vt culpā inducat

cat mortalem. Dico *secundum.* Negare in confessione aliquod peccatum veniale, nõ est plus quàm veniale. Ita Suar, propter supradictam rationẽ. Si verò quis prudẽter amphibologia vtatur (qua quidem in hoc casu vti potest quia non iuridicè interrogetur à confessore, si quidẽ rogatur de re, quam dicere minimè tenetur, peccata enim venialia, non sunt de necessitate confessionis, vt iam supra respondi) neque veniale peccatũ erit. Dico *tertium.* Affirmare in confessione aliquod peccatũ veniale, quod pœnitẽs nõ cõmisit, non dando aliã materiã, est peccatum mortale, & graue sacrilegiũ. Ita Suar. Ratio est, quia forma profertur irrita, & nulla, vt pote non habens materiam, quam informet. *Dico quartum.* Affirmare aliquod veniale, quod pœnitens non commisit, simul cũ aliis à se cõmissis, peccatum esse mortale docuit Palud. *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *nu.* 12. D. Bonau. *art.* 2. *q.* 2. Caiet. *verb. confess. cõd.* 4. Armil. *n.* 5. Ledesm. 2. 4. *q.* 5. *ar.* 4. Ratio eorũ est, quia cadit forma supra falsam materiam partialem. Nihilominus non esse peccatum mortale tenuit Angel. *confess.* 1. *nu.* 16. & 17. Sylu. *q.* 8. Sot. *d.* 18. *q.* 2. *art.* 4. Pet. Sot. *lect.* 10. *de pœn.* Nau. *c.* 21. *n.* 37. Suar. *disp. de integ. confess.* Ratio eorũ est, quia defectus est in materia non necessaria, deceptio autem confessoris est in re leui, & ideo sacramento nõ fit grauis irreuerentia: confessoris autem iudicium non immutatur notabiliter. Contra hanc secundam, & veriorem sententiam opponitur grauis obiectio. Si quis inter hostias triticeas ponat alias hordeaceas, & super omnes proferat formam Eucharisticam, peccaret sine dubio mortaliter, ex eo quod veræ materiæ sacramenti Eucharistiæ apponit falsam, ergo similiter peccabit, qui veræ materiæ sacramenti Pœnitentiæ, apponit falsam: hoc autem facit, qui confite-

tur

tur peccata verè à se commissa, & simul peccatum à se nunquam commissum: ergo, &c. Obiectionem sic soluit Suar. concedendo assumptum, negando consequentiam: quia forma Eucharistiæ per se primò designat materiam præsentem, & sortitur effectum circa illam quam significat: forma verò pœnitentiæ per se primò designat personam pœnitentis, & effectum circa illum, nimirùm remissionem peccatorum: quæ remissio non impeditur propter aliquod veniale peccatum. Deinde quia peccata sunt materia remota Pœnitentiæ. Materiæ autem remotæ veræ miscere aliquam falsam, non est mortale, vt non peccaret mortaliter, qui aquæ veræ ad Sacramentum Baptismi misceret rosaceam, ex ignorante deuotione. *Dico quartum.* Negare in confessione, seu tacere aliquod peccatum mortale, reuera à se commissum, est grauissimum sacrilegij peccatum. Hęc est Catholica veritas à nemine negata. Dico *quintum.* Affirmare ex malitia in confessione à se commissum fuisse aliquod peccatum mortale, quod reuera pœnitens non commisit, arbitratus est *Syl.* loco proximo esse tantum culpam venialem. Ratio eius est, quia non est mendacium pernicioſum: grauem sibi enim facit iniuriam non iustæ infamiæ, quæ quidem leuis videtur. Oppositum est omnino asserendum cum citatis Doctoribus: insuper cum D. Bonauen *in* 4. *d.* 17. *q. vlt.* Vict. *in fum num.* 130. Nau. *cap.* 27. *num.* 248. dicendumque esse graue sacrilegium, contra veritatem iudicij sacramentalis, decipiendo in materia graui & necessaria iudicem illius sacratissimi fori pernicioso mendacio, erga verissimum sacramenti tribunal. Ita Doctor Suarius.

Int. Estne diligentia adhibenda, in examinãda cõ- 23
scientia, vt satis fiat præcepto confessionis? *Resp.* Est quidem

quidem. Ita docuerunt omnes Catholici Doctores: Eamq; non quamcunque volunt, sed grauem & necessariam. Ita Scot. *in* 4. *d.* 17. *ar.* 2. Gab. *q.* 1. Maior. *q.* 3. Sot. *d.* 18. *q.* 2. *ar.* 4. Ledes. 2. 4. *qu.* 5. *art.* 5. Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tract.* 5. *q.* 3. Vict. *in sum. nu.* 178. Pet. Sot. *lect.* 10. *de confess.* Sylu. *conf.* 1. *q.* 3. Nau. *c* 9. *nu.* 16. *& c. Fratres de pœn. d.* 5. *nu.* 66. & Conc. Trid. *sess.* 14. *ca.* 5. exactissimis verbis id declarans. Quàm verò grauis, & necessaria sit adhibenda, colligendum est ex conscientię cuiusque finibus, ac latebris, quas quidem explorare iubet Conc. Trid. Cauendum tamen est, ne sit nimia solicitudo & anxietas in certo omnino peccatorum numero inuestigãdo. Ratio Suarij est, quia præceptum de integritate confessionis, non obligat ad summam diligentiam, sed tantum ad moralem. In nimietate verò solicitudinis peccatum interuenire docet. Nau. *c. Fratres n.* 72. quia nimirùm perturbat conscientiam. Hinc manifestè apparet peccare lethaliter pœnitentem, qui ad pœnitentiæ Sacramentum accedit, non præhabito diligenti, & necessario examine ad peccata inuenienda, vt certus eorum numerus plùs, minùsve aperiri possit in cõfessione. An verò, qui cum hac mortali negligentia accedit, recipiat verum Sacramentum, controuertunt Doctores inter eos affirmãt Sot. *d.* 18. *q.* 3. *ar.* 3. *concl.* 3. Cano. *de pœn. p.* 5. Vict. *in sum. n.* 148. atque in hoc euentu concedunt Sacramentum pœnitentię, informe, hoc est, verum absq; effectu. Negandum tamen est cum Caiet. *verb. conf. cond.* 10. licet in *Opusc.* obscuriùs loquatur. Pet. Sot. *lect.* 10. *de pœn.* Nau. *cap.* 9. *num.* 16. Medin. *cod. de confess. tit. de confess. dim. iteran.* Ratio est, quia non est verè attritus, qui peccando mortaliter accèdit ad Sacramentum: sed ad essentiam sacramenti requiritur vera attritio, ergo, &c.

Ita

Int. Quoniam vna ex præcipuis difficultatibus est an possit pœnitens facere non integram confessionem propter aliquod peccatum reseruatum, supra quod non habet confessor iurisdictionẽ, & hæc materia de reseruatis est valde vtilis, & necessaria, profer quid dicendum sit de ea? *Resp.* Dico *primum.* De fide est posse validè, & licitè peccata reseruari. Ita definit Concil. Trid. ex perpetua traditione Ecclesiæ. Fremat hæreticus Vvicleff. vt refert Vvalden. *tom. 2 sacr. ca.* 149. Ratio est quia iurisdictio inferiorum ministrorum, manat à superioribus Prælatis, & ideo potest ab eisdem largiùs, vel strictiùs communicari, pro vt expedire iudicauerint communi vtilitati fidelium. Dico *secundũ.* Quicunq; delegans iurisdictionem, potest delegato iurisdictionem dare circa hæc, & non circa alia peccata. Hæc est certa, etiam circa quosuis parochos, vt in particulari de illis adnotauit Maior *in 4. d. 17. q. 5.* Quanquã, vt docet Suar. non sit in more eos vti hac, qua possunt autoritate. Dico *tertium.* Reseruatio peccatorum fieri potest ob solam meram voluntatem reseruantis, absque vlla causa. Ita Suarius cum cõmuni. Dico *quartum.* Iurisdictio postquam semel delegata est absolutè, etiam potest postea coarctari particulariter, & ideo erga talem delegatum, possunt reseruari peccata. Ratio est, quia delegatio, non est absoluta donatio, sed quædam concessio, pendens à voluntate delegãtis. Dico *quintũ.* Peccant graviter Prælati, qui absq; vlla rationabili causa, sed ob suũ commodum, vel contumaciã sibi multa peccata reseruant, cũ inmodico grauamine subditorũ. Veruntamẽ talis adhuc reseruatio valida est, & tener. Ita Suar. doctè, & grauiter. Ratio prioris partis est, qua Prælati Ecclesiæ positi sunt ad regendã Ecclesiã Dei in ædificatio- 14

nem,nõ autem in destructionẽ. Ratio secũdæ partis est, quia alioqui liberum maneret pœnitentibus, & confessariis iudicium de iniusta reseruatione, & invalida:quod quidem conscientiis maximo foret nocumento. Dico *sextùm*. Prælati ordinarij superiores. possunt reseruare sibi peccata erga pastores Ordinarios inferiores. Ita videtur de fide certũ ex Concil.Tridentino,& ex traditione,ac perpetuo vsu Ecclesiæ. Ideo Papa potest reseruare erga alios quoscunque inferiores:Episcopi erga parochos,&c. Dico *septimùm*. Hanc reseruationẽ Ordinariorum erga alios inferiores ordinarios, possunt superiores non solum sibi,sed etiam tertiæ alij personæ à se electæ reseruare. Conclusio est contra Sot.*in* 4.*d*. 18.*q*. 2.Veruntamen eam tuetur Suar. & probat ex praxi. Nam Papa interdum reseruat sibi,interdum Episcopis,& Conc.Trid.*sess*.24.quędam reseruat Episcopo, vel vicario Episcopi, quædam soli Episcopo. Dico *octauum*. Reseruatio facta ab Ordinariis, erga Ordinarios prælatos vt iusta sit, debet esse ex rationabili causa,Si verò sine causa iusta fiat, arbitratur Sotus.& Ruardus locis citatis eam esse inualidam,& nullam. Affirmat veruntamen Sylu.*confessor*.1.*q*.3.& Henriq.*quodl*. 27. Alij loquuntur cum distinctione, aiuntque summum Ponticem posse reseruare absque causa erga omnes omnino alios Ordinarios;Episcopum verò non posse erga parochos, Ita maior in 4.*d*.17 *q*.5.Angel.*verb.casus*.Ratio eorum est,quia iurisdictio parochorum,non est ab Episcopis, sed a Papa, & ideo Episcopi nec parochias diuidere, nec mutare propria potestate queunt, sed tantum vt Apostolicæ sedis Legati, sicuti notauit Concil. Trid. *sess*.21.*cap*.4.*de reform*. Hæc distinctio non displicet

Suario

Suario. Dico tamen (quidquid speculatiuè defendi possit) practicè semper reseruationem esse seruandam, recurrendúmque ad superiorem prælatum ordinarium reseruantem.

Int. Quæ peccata reseruari solent, & possunt? *Resp.* Dico *primùm*, Peccata venialia non solent reseruari. Possent quidem, quia ad ea remittenda in sacramento Pœnitentiæ, etiam requiritur iurisdictio, quæ negari potest; & negata est aliquando inter Religiosos: veruntamen huiusmodi reseruatio esset inutilis, quia venialia peccata remittuntur extra hoc sacramentum. Dico *secundùm*, Peccata mortalia purè interna, non solent reseruari. Possent quidem, quia ad ea remittenda in hoc foro, requiritur iurisdictio, quæ negari posset. Dico *tertiùm*, Si Prælati inferiores Papa reseruent peccata purè interna, reseruatio est nulla. Ita Doctor Suar. Ratio est, quia ex tacito Ecclesiæ consensu peccata purè interna incapacia sunt reseruationis. Dico *quartùm*, Quoduis peccatum externum reseruari potest. Ita omnes sentiunt Catholici. Ratio est, quia ad quoduis peccatum externum, requiritur iurisdictio, quæ quidem ex iustis causis negari potest. Dico *quintùm*, Ex vi iuris communis nullum peccatum reseruatum est Papæ, quod non habeat annexam excommunicationem. In qua reseruatione non solum reseruatur censura, vt voluit Duran. *in* 4. *d.* 17. *qu.* 15. & Caietan. *in sum. verb. casus.* & Ruard. *artic.* 3. *contra Luther.* sed & culpa, vt censuit D. Thom. *in* 4. *d.* 17. *qu.* 3. *artic.* 4. *quæst.* 2. *ad* 4. Palud *quæst.* 5. *artic.* 1. Gabr. *q.* 1. *art.* 3. *dub.* 2. Maior. *q.* 5. Sot. *d.* 18. *qu.* 2. *art.* 5. Nauar. *c.* 27. *nu.* 261. Dixi, ex vi iuris communis, quia ex motu proprio Sixti V. de malè promotis per fal-

25

tum, reseruatur peccatum, & non apponitur censura. Dico *sextum*. Modo, ex vi iuris communis nullum peccatum est reseruatum Episcopis. Ita Doctor Suarius. Dixi Modo, quia olim reseruata erāt aliqua per *Extrauag. Super cathed. de priuileg.* sed hæc reuocata est per *Clement. Dudum. de sepult.* Vt docet Suarius contra Glossib. & Syluest. *verb. casus*. Nam verba reuocationis absoluta sunt, nimirùm. Omnino cassamus; atq; per singulos casus discurrendo, latè & doctè probat Suarius. Dico *septimum*. Ex vi Constitutionum cuiusque Diœcesis, & ex consuetudine seruata, nonnulla peccata reseruata sunt; standum igitur est constitutionibus, & consuetudini.

36 *Int.* Quæ peccata reseruantur in hac nostra Diœcesi Bracharēsi? *Resp.* Ea, quæ continentur *tit. 3. de sacram. confess. Const. 6.* hisce Lusitanis verbis. *Os casos que à Nos, ou nosso Prouisor, ou Vigairos reseruamos sam os seguintes Conuem à saber. Heregia Blasfemadores publicos. Feiticeiros, ou Feiticeiras.* Homicidio voluntario, *posto em execução*, incendio *feito acinte por fazer dano.* Item sacrilegio *Ex cõmunhão maior, posta por homen, ou por direito.* Item *auer alheo, cuio dono não he sabido, que passe de cẽ reis, & não passādo os ponderão ab soluer, cõ tanto que primeiro fação entregar o dito dinheiro para a fabrica dessa igreia donde forem freigueses. & se for do mais contia de cẽ reis, se for no lugar onde estiuer nasso Prouisor, ou Vigairo, ou no termo, entregar selhes cõ o escriuão do seu carrego, para o mandar distribuir em obras pias. E sẽdo fora do dito lugar, & termo se entregar ao dinheiro, ou causa alheia ao cura do lugar, ao qual mãdamos soo pena de excõmunhão, & de pagar todo o que assi retiuer cõ outro tanto, que o entregue ao Visitador, que primeiro vier visitar a dita Igreia. O qual preguntar à poe isto na visitação, & o que achar*

mãdara

mãdara gastar em obras pias, não achando certa informação de cuio seia. Itẽ dizimos nao pagos as Igreias onde se deuẽ que passẽ de valia de cẽ reis, & não passãdo os poderão absoluer, con tanto, que satisfação à pessoa à quẽ assi forẽ deuidos. E se algun sacerdote em outra maneira absoluer em este caso de dizimos, conuẽ a saber, sendo de maior contia de cẽ reis, ou de menor, sẽ primeiro satisfazer à quẽ pertença, pomos em sua pessoa pena de excommunhão maior nestes escritos. Item casamentos clandestinos, & testemunhas delles. Item comutação de votos, quaesquer que seião. Item mãos violentas em clerigo. Item o que se orde nou per salto; ou cõ licença falsa: ou que se engerio furtiuamente. Item testimunho falso em actos ou em iuizo scritura falsa, & por que he cousa trabalhosa, & perigosa irẽ ao Arcebispo por absoluição de todos os casos Pontificaes: Nos por esta Constituição todos os outros à Nos por direito reseruado tirando estes assima contendos, commettemos aos Priores, Abbades, Reitores, & Curas de nosso Arcebispado, & lhes damos poder, que possão delles absoluer, como o Nos por direito podemor fazer.

Int. Quas conditiones habet sacramentalis confessio? *Resp.* Sexdecim, quas Doctores his versibus Comprehenderunt. 17

Sit simplex humilis confessio pura, fidelis,
Sit nuda, discreta frequens, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, quæ sit parere parata.

Quarum conditionum explicatio claret ex terminis fermè per se notis; licet aliquę ad substantiam: aliæ ad perfectionem confessionis spectent, vt ex tota materia de pœnitentia facilè apparet.

Int. Grauis est controuersia de conditione secreta, an scilicet, necessaria sit ad substantiam cõfessionis sacramẽtalis, vt fiat ab ipsomet pœnitẽte coram 81

solo sacerdote secretò, id est, absque alio arbitro, & conscio; quam confessionem Doctores appellant auricularem: dic igitur quid censes? *Resp.* Dico *primùm*, Secreta, vt modo exposuisti, confessio, quæ auricularis appellatur, honesta est, & sancta. Ita Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. vbi oppositum errorem hæreticorum huius ætatis damnat, ex sacris canonibus, & consuetudine perpetua Ecclesiæ eruendo veritatem, Docuit eam Conc. Cabil. *c.* 53. Leo Papa, *epist.* 18. Cipr. *libr. de lapsis, & epist.* 14. *li.* 3. Hiero. in illud. Eccl. 10. *si momorderit serpens.* Ang. *c.* 10 *de ver. & falsa poen.* Basil. *in psa.* 32. *& in reg. breuior.* 288. Chryst. *hom.* 5. *in illud.* Isa. *Vidi Dom. sedent.* & *Ioan.* 20. Ratio, quia cùm in hoc foro explicanda sunt peccata, non solum publica, sed secreta, congruum erat, vt secreta foret cõfessio. Dico *secundùm*, Non potest Ecclesia per humanam legem præcipere confessionem non secretam. Ita Concil. Trid. supra citatum. Ratio est, quia publica confessio, est res difficillima: ad rẽ verò difficillimam, non extẽditur lex humana. Dico *tertiùm.* Non est de necessitate confessionis, vt fiat secretò. Ita Rich. *in* 4. *d.* 17. *art.* 2. *q* 8. Palud. *q.* 2. *ar.* 1. Sot. *l.* 18. *q.* 2. *art.* 6. Castro contra hæres. *verb. confessio.* Caietan. *tom.* 1. *opusc. tract. vlt. resp.* 5. Cano. *Relect. de poen. p.* 5. Docet eam Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. Ratio est, Quia institutio sacramenti debuit occurrere casibus frequentibus, sed frequentes sunt euentus in quibus non potest fieri confessio nisi publicè: ergo, &c. Dico *quartum.* Non est præceptum diuinum, aut humanum, obligans pœnitẽtem vt secretò confiteatur. Ita Doctor Suarius. De præcepto diuino patet ex proxima conclusione. Præceptum humanum nullibi inuenitur. Consuetudo tamen Ecclesiæ obtinet, vt sine vrgente causa, & necessitate confessio secretò fiat: contra quam ire peccatum

catum est. Ita Rich. supra citatus, & Sylue. *confessio.* 1. q. 20. Suar. & alij.

Int. Quoniam scriptura videtur dici publicum te- 29
stimonium, rogo, vtrum pœnitens possit, & teneatur confiteri per scriptum, cum aliter confiteri non potest? *Resp.* Dico *primum.* Vrgẽte magna necessitate, & præsente confessario, confessio fieri potest per scriptum. Vrgens autem necessitas erit, cum voce ipsius pœnitentis nequaquam fieri possit confessio. Vel cum confessor nequaquam audit vocem humanam, sed legere adhuc potest. Hæc conclusio est D. Thom. *in 4. 17. qu. 3. art. 4. ad 2. qu. 3.* D. Augustin. *cap. 10. de ver. & fals. poen.* asserentium non esse de ratione huius sacramẽti, vt confessio fiat voce humana. Neque de ratione præcepti; non enim præcipitur talis confessio præcepto diuino, aut humano, vt ostendit, & probat Suar. *de poenit. d. 21. sect. 1. concl. 1. numer. 5.* Eam asseruit Alens. *4. p. quæstio. 18. mem. 4. §. vltim.* Palud. *in 4. d. 17. quæst. 2. num. 7.* Richard. *art. 2. quæst. 4. ad 4.* Maior. *quæst.* 1. Adrian. *qu. 1. de confess.* Medin. *concl. de confess. quæst. de modo sacrament. confit.* Sot. *d. 18. qu. 2. art. 6.* Ledesm. *2. 4. quæst. 8. art. 3. dub. 5. & 6.* Pet. Sot. *lect. 2. de confess.* Cano. *Relect. de poenit. p. 5.* Dixi præsenti confessario, quia absenti nequaquam fieri potest. Ita tenuit olim Scot. *in 4. d. 17. quæstion. vnica* & modo Card. Tolet. *lib. 3. cap.* Nunc [illegible] non solum esse verum, sed oppositum omnino falsum, & contra diploma Pontificium S. D. N. Clementis Papæ VIII. cuius sequens est tenor. S. D. N. Re maturè, ac diligenter considerata hanc propositionem, scilicet, licere per literas, seu internuncium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem sacramentalem obtinere, ad minus vti falsam temerariam, & scandalosam

damnauit, ac prohibuit, præcepitque ne deinceps ista propositio publicis, priuatisue lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, neue vnquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur aut ad praxim quouis modo deducatur. Causa insuper vrgens apud Suarium loco citato, est nimia verecundia pœnitentis, quam patitur, si turpem actum voce propria declarer. Hinc fit, vt vrgente magna necessitate (quæ prouenire potest tam ex parte pœnitentis, quàm ex parte confessarij) satis est, si pœnitens præsenti confessario scripturam peccata continentem præbeat, humiliterque significet in ea contineri peccata, de quibus vult, & petit sacramentaliter absolutionem, siue dum legit sacerdos pœnitẽs annuit, vt vult Sotus, siue non annuit, vt vult Suarius.

30 *Int.* Estne valida confessio per scriptum, aut in præsentia testium fide dignorum, facta vrgente necessitate in absentia confessarij accedére forma prolata ab ipso sacerdote præsenti, supra præsentem pœnitentem? *Resp.* Valida quidem. Ita Sylu. *confessor. 3. q. 13.* Aug. *confessio. 4. num. 8.* Cord. *lib. 5. de indulg. q. 39.* Habetur expressè in Conc. Arausic. *1. cap. 12 & 26. qu. 6. cap. Qui recedunt.* item *26. qu. 6.* Item *cap. Is qui. & cap. His qui.* ex Conc. Carthag. *4 ca. 76.* ex Leone *1. epist. 89. vel 91.* Qui distinctè ait, licèt huiusmodi ægrotis nullum signum exhibere possit in præsentia sacerdotis, si testimonium aliorum habeat, non esse illi pœnitentiam denegand. Eadem veritas habetur *in cap. Ægrotantes. de conse. dist. 4.* ex Conc. Carthag. *1. cap. 54.* Item docet August. *libr. 1. de adult. coniug. cap. vlt. & lib. 50 hom. in hom. 41.* Quæ loca contra Sotum, & Camũ oppositum asserentes adducit Suar. loco citato. Soluitq; eorum obiectiones, assignatq;

discrimen inter materiam, & formam huius Sacramenti circa requisitam præsentiam. Nam forma requirit, vt in præsentia pœnitentis & confessarij proferatur; materia verò minimè. Et hoc iuxta Ecclesiæ interpretamentum in sacris Canonibus, & nouissimè in diplomate sanctissimi D. N. Clementis Papæ VIII. edito super hanc quæstionem, decernens de præsentia absolutionis, de materiæ verò præsentia relinquens antiquæ determinationi, vt legenti clarè constabit.

Int. Estne valida confessio per interpretem, vel per nutus, cum aliter pœnitens nequit sacerdoti cõscientiam aperire? *Resp.* Valida quidem. Ita communiter Doctores, vt ait Suar. Ratio est, quia ad explicandam conscientiam in hoc Sacramentali iudicio, non est aliquod determinatum signum: sed satis est quodnis conscientiam declarans. Hoc intelligo cùm aliter se pœnitens declarare nequit, quia si potest, graue peccatum est ex genere suo ordinem Ecclesiæ inuertere, animaduertit Suarius. 31

Int. Licetne pœnitenti propter integritatem confessionis, reuelare confessario personam, & peccatũ complicis? *Resp.* Diæ in hac controuersia sunt extremæ sententiæ. Prima in hac reuelatione, etiam sine causa, nullum agnoscit peccatum, saltem mortale. Ita Caiet. 2. 2. *quæst.* 73. *art.* 2. fundamentum eius est, quia infamare aliquem apud vnam tantum personam grauem, non est grauis infamia iuxta illius opinionem, etiam extra confessionem. Altera extrema opinio asserit hanc reuelationem, etiam ex quauis causa factam, esse intrinsecè malam, & peccatum mortale. Tribuitur D. Bonau. *opusc. de ratione confitendi. tom.* 1. *opusc.* Ratio huius sententiæ est, quia demere famam alienam, est intrinsecè malũ ex quacunq; 32

causa: sed detegere complicis personam, & peccatum, est illi famam auferre; ergo, &c.

Dico tamen *primùm*. Reuelare peccatum, & personam complicis in confessione absq; vlla vrgente causa, est peccatum mortale. Ita Doctores 2.2. *qu.* 73. cum agunt de detractione in genere. Eos refert Sotus *li.* 5. *de iust. q.* 5. *art.* 2. Ratio est quia infertur proximo grauis iniuria. Dictū intelligo, cum reuelatio fit de peccato graui, & ex malitia: non verò cùm fit de peccato leui, ignorāter, vel inaduertēter. Dico *secundùm*. Ex legitima causa, licitum est personam complicis, & peccatum eius in confessione reuelare. Ita docet communis sententia: sumitur conclusio ex D. Thom. 2.2. *q.* 73. *art.* 2. vbi detractionem ex iusta causa appellat materialem, & licitam: nam quisque est Dominus suæ scientiæ, & notitiæ, ergo illa vti potest, quoties occurrit rationabilis causa. Dico *tertiùm*. Legitima causa reuelandi in confessione personam complicis, & illius peccatum, est magna vtilitas pœnitētis, quæ ex reuelatione tali sequetur. Ita Richard. *in* 4. *d.* 21. *ar.* 5. *q.* 1. Sylu. Armil. Medin. & alij. Nau. *c.* 7 *n.* 7. Bernard. Senens. *serm. de confess.* Ratio D. Thomæ est, quia tunc tēporis potiùs vtilitati animæ propriæ, quā proximi vtilitati potest pœnitens consulere. Dico *quartùm*. respondendo directè ad præcipuam quæstionem, an scilicet, cum non supersit aliud remedium ad integram materialitèr faciendam confessionē, quam reuelare complicem, possim, & tenear dimidiare confessionem, vel potiùs possim, & tenear complicem detegere. Possit pœnitentem, & teneri dimidiare confessionem sentit Marsilius in 4. *qu.* 12. *art.* 4. *ad* 7. Armil. *verb. confess. num.* 11. Nauar. *cap. Consideret. de pœn. d.* 5. *num.* 93. & in Sum. *cap.* 7. *num.* 3. Ratio eorum est, quia ex duobus

præceptis

præceptis positiuo,& naturali,naturale est implendum: sed integritas materialis confessionis est de præcepto positiuo : præceptum verò de seruanda proximi fama est naturale;ergo,&c. Sufficiet igitur in eo euentu , facere confessionem formaliter integram. E contrario verò posse pœnitentem , & teneri confessionem facere materialiter integram, detegendo complicem docuit D. Thom. *opuscul. 11.quæst.6.& in 4.d.16.quæst.3.art.2.ad 4* D. Anton.*3. p.tit.14.cap.19.§.11.*Adrian.*quæst.1.de confess.§.sed oritur dubium.* Durand.*in 4.d.16.qu.4.*Palud.*qu.3. artic. 3.& d.21.quæst.3.art.2.*Richard.*art.1.qu.2.*Maior.*q.2.* ad finem.*& q.3.*Gab.*d.17.q.1.ar.2.& d.21.ar.3.dub.2.* Almain.*d.17.q.1.art.1.*Gerson.*in tract.de præcept. Decalog.1.p.q.c.17.& 2.p.c.penult. & in quodam serm. de cœn. Dom.*Caietan.*verb.confess.cond.3.& tom.1.opusc. tract.31.resp.5.*Medin.*de confess. q. de circunstantijs loc. & temp.*Sylu.*confess.1.q.14.*Ang.eodē verb.*nu.3.*Rosel.*n.6.*Vict.*in sum* 164.Pet.Sot.*lect.2.de confess.* Cordub.in sum.*q.1.*Sot.*d.18.q.2.a.5.ad 4.* Ratio D.Tho. & aliorum fermè est. Quia cum subest periculū salutis spiritualis propriæ , & damnum tēporale proximi:tenetur quisque potius sibi,quā proximo consulere: sed in dato euentu subest periculum salutis spiritualis propriæ , & damnum infamiæ , proximi ergo,&c.Maior ita est vera , vt etiam in periculo æquali incommodi tēporalis, potius sibi quàm proximo quisque prouidere possit,& aliquando teneatur. Verontamen minor propositio , in qua totius negotij cardo vertitur,non probatur à D.Thom.neque ab aliis. Sed supponunt,quod oppositæ sententiæ Auctores constanter negant , nimirum periculum salutis æternæ pœnitentis , tacendo complicem,& ex consequenti peccatum , quod detegi nequit

quit sine reuelatione complicis. Dico igitur. Vtra que opinio est probabilis, secunda tamen communior & probabilior. Illi adhæret Suar. Suarij est ratio huiusmodi. Nam hoc sacramentum pœnitentiæ est iudicium spirituale, sed in omni iudicio socius criminis pertinet ad eumdem iudicem criminis, qui iuridicè potest interrogare de sociis, & reus tenetur in conscientia veritatē dicere, & socios detegere, & sociis nulla fit iniuria tam interrogando de illis, quam detegendo illos, quia liberè per cōmissum crimen se iudici subiecerunt; ergo, &c. Est deinde aliud fundamentum erutum ex vtilitatibus pœnitentis, si palam detegat complicem: nimirùm liberatur onere iterum confitendi eam circunstantiam, quam tacuit protegendo complicem, quam quidem ratò dicere poterit absque noua peccati totius confessione. Deinde quia inseruit magnopere ad confessionem peccati, & ad comparandum necessarium dolorem. Vnde constat illam infamiam complicis non fieri contra iustitiam, neque esse detractionem formalem, sed tantum materialem. Cum igitur iustè pœnitens, possit facere integram materialiter confessionem, & præceptum integritatis eius obligat, cum iustè, & licitè impleri potest, fit, vt pœnitens non solum possit, sed & teneatur complicem detegere iuxta communiorem sententiam.

53 *Int.* Non fuit quis socius criminis, sed obiectum circa quod versatum est crimen, ex malitia tantum criminosi: rogo, an ad confitendum integrè peccati, possit pœnitens, & teneatur personam illam in cōfessione detegere, verbigratia, obtrectationibus corrosit quis famā certæ personæ, scelus, quod illa persona cōmisit, nescientibus detegendo: detractio grauissima est ex grauitate personæ, de qua est detractū,

rogo, an pœnitens possit, & teneatur illam personã confessario declarare, vt integram malitiam detractionis explicet? *Resp.* Scio dubium tactum fuisse à Sot. arq; de cisum, vt de cõplice dixerat in superiori puncto. Negat tamen rectissimè Suarius posse talem personam à pœnitente detegi in confessione, & iterum apud sacerdotem infamari. Ratio est, quia tota malitia fuit pœnitentis, non concurrente voluntate illa tertia persona. Si ergo ex dimidiata confessione sequuntur illa pœnitenti incommoda, quę vidimus sequi ex dimidiata circa complicem, & socii criminis, sibi imputet, qui solus crimen commisit.

Inf. Teneturne obliuiosus propter integritatem confessionis scribere peccata, ne eorum multitudo excidat è memoria? *Resp.* Minimè quidem. Ita Sotus loco citato. Caiet. *verb. confess. condit.* 11. & Suar. Ratio est, quia ad hoc sacramentum, non requiritur diligentia extraordinaria, sed satis est moralis, quæ humano more adhiberi solet ab omnibus: non possunt verò omnes adhibere diligentiam scribendi peccata, quia non omnes sciunt scribere, ergo ista diligentia non est necessaria ad sacramentalem confessionem. 34

De satisfactione, tertia parte integrali sacramenti Pœnitentiæ. §. 7.

Quid est satisfactio.

An post remissam culpam adhuc maneat reatus ad aliquam pœnam.

An confessarius possit satisfactionem pœnitenti imponere.

An liceat aliquando confessori pœnitentiam non imponere.

5 An

5 *An post, enitente absolutionem, imponenda sit pœnitentia.*

6 *Quæ opera imponi possunt in pœnitentiam.*

7 *An possit imponi pœnitentia publicè facienda.*

8 *An confessor possit imponere pœnitentiam implendam à pœnitente, non per se, sed per aliam personam.*

9 *An imponi possit pœnitentia conditionalis.*

10 *An teneatur pœnitens acceptare pœnitentiam à confessario impositam.*

11 *An teneatur pœnitens acceptatam pœnitentiam implere.*

12 *Quo pacto se gerere debet confessarius cum pœnitente, qui non vult acceptare pœnitentiam.*

13 *Quando tenetur pœnitens pœnitentiam implere.*

14 *Quid acturus est pœnitens oblitus pœnitentiæ sibi à confessario impositæ.*

15 *Ad quid tenetur pœnitens factus impotens ad implendam acceptatam pœnitentiam.*

16 *An pœnitens satisfaciat præcepto implendi pœnitentiam sibi à confessario impositam, si petat ab aliquo ut pro eo faciat eam pœnitentiam.*

17 *An satisfaciat præcepto, qui adimplet pœnitentiam in peccato mortali.*

18 *Quis est effectus sacramentalis satisfactionis.*

19 *An hic effectus redeat recedente obice, in quo fuit impleta satisfactio.*

20 *An possit fieri commutatio pœnitentiæ ab alio confessore.*

21 *An per pœnitentiam sacramentalem impletam à pœnitente existente in peccato mortali, satisfiat pœnæ temporali.*

1 INTERROGATIO. Quid est satisfactio sacramẽtalis? *Resp.* Est offensæ præteritæ quo ad pœnã recõpensatio. Ita Tolet. *lib. 2. c. 11. n. 1.* Huic debi-

tion

tioni addit D.Th.ex sancto Anselmo:est cõpensatio ad æqualitatẽ iustitiæ.Tradit eã sic Vict.*n.*199.Sot *in 4.d.*19.*q.*1.*a.*2.Nau. verò *c.*3.*n.*1.eã sic definit.Est passio voluntaria pœnæ pro peccato ad placandũ Deũ, cũ proposito eũ amplius non offendendi. Eã tangit Sylu.*ver.satisf.n.*1. Iure tamen meritò animaduersũ inueni(quod antea iã aduerteram) à Viualdo in suo cãdelabro *tit. de satisfact.* his definitionibus aliquid esse addendũ, vt definitio quadret soli sacramentali satisfactioni.Igitur satisfactio sacramentalis sic optimè definitur. Satisfactio sacramentalis est passio volũtaria pœnæ pro peccato à confessore imposita, ad placandũ Deum,cum proposito eum ampliùs nõ offendẽdi.Ratio huius animaduersionis est,quia satisfactio à pœnitẽte suscepta absq; præscripto confessoris,non est pars huius sacramenti Pœnitentiæ.

Int. Post demissam per cõtritionẽ culpam,remanetne adhuc suscipiẽda satisfactio pro pœna debita tali culpæ? *Resp.* Negarũt hæretici multi, dixerúntq; per pœnitentiã deleri semper totã culpam,& simul totã pœnam.Oppositum est de fide definitũ in Cõc. Trid.*sess.*6.*c.*4.*& can.*30.*& sess.*14.*c.*2.*&* 8.*can.*12. 13. 14. Ratio est,quia Deus vt misericors, sic iustus est, ideo vt misericors dimittit culpam , vt iustus exigit pœnã.Hęc autẽ pœna quę dimissa culpa adhuc remanet satisfaciẽda,nõ sẽper in omni pœnitẽte remanet æqualis, sed maior minorue pro quãtitate cõtritionis,quę quidẽ tãta aliquãdo erit,vt per eã tota pœna simul cum culpa dimittatur. Ita communis Theologorum cum D.Tho.*li.*4.*cont.gentes.c.*72. Caie.*tom.*1. *Opus.tract.*4.*q.*4.Sot.*in* 4.*d.*15.*q.*1.Durand.*in* 4.*d.*17.*q.* 3.Men.*tract.*1.*de poen.q.*7.Quia tamẽ vt plurimũ non ea datur cõritio,vt plurimũ nõ remittitur tota pœna,simul cũ remissa tota culpa : sed adhuc remanet aliquid 2

aliquid pro ea satisfaciendum, quæ satisfactio, vt ex huius Sacramenti proximæ materiæ pars integralis, debet suscipi ex præscripto confessoris.

5 *Int.* Potestne confessor hanc satisfactionẽ imponere pœnitenti? *Resp.* Potest. Est conclusio de fide. Cõstat ex vsu, & traditione Ecclesiæ. Ex Conc. Florent. & Trid. & Cabilonensi, *1. c. 8.* & Cabil. *2. c. 45.* Moguntino *1. c. 32.* & aliis, quæ citantur in decreto, *d. 90. & dist. de pœn.* Dico secundùm, Confessor tenetur hanc satisfactionem pœnitenti imponere. Ita iubetur *c. omnis vtr. vsq; de poen. & remiss.* a Conc. Trid. *sess. 14. c. 8.* Quod ius iam vigebat tempore Cypriani *epist. 55.* & Theod. *lib. 4 hær. fab.* vbi inter hæreses Andianorũ refert, quòd peccata sine vlla satisfactione remittebant, contra leges, inquit, Ecclesiasticas. Ita docet Aug. *li. de ver. & falsa pœn. c. 10. & 15.* Ratio est, quia sacerdos in hoc Sacramẽto est minister, iudex, & medicus: satisfactio est pars integrans huius Sacramẽti: est compensatio iniuriæ factæ Deo: est medicina peccatorum: sed minister tenetur integrum facere ministerium: iudex tenetur facere, vt compensetur iniuria parti læsæ; medicus tenetur adhibere medicinam ægroto, qui se illi sanandum tradit; ergo, &c. Dico tertiùm. Tenetur confessor hanc satisfactionem imponere proportionatam culpis confessis, & accusatis, iuxta suum prudens arbitrium. Ita Concil. Trid. *sess. 14. cap. 8.* vbi ait. Debent sacerdotes Dei, quantùm spiritus, & prudentia subiecerit pro qualitate criminum satisfactiones imponere, ne forte alienorum peccatorum participes fiant. Idem docet Conci. Mogunt. *2. cap. 3.* Conc. Nissen. *cap. 12.* Habetur *c. Deus. de poen. & remiss. cap. ex multis. de poen. d. 1. & 26. q. 7.* Insinuat eam D. Aug. *in Euchar. c. 65.* Dicit iuxta suum prudens arbitrium, quia cũ hæc satisfactio

ctio magis sit pœna medicinalis; quàm vindicatiua, attendenda est magis pœnitẽtis præsens dispositio, quam culpæ præteritæ grauitas. Quod si antiqui canones sacri certas, ac determinatas pœnas peccatis imponendas certis decreuerũt: (quas refert Marian. Vict. in proprio opusc. de hac re, & Burcard. in Decret. *lib.* 15. *&* 19.) eas decreuerunt peccatis publicis, pro quibus publica fiebat satisfactio, & pœnitentia. Hinc fit, vt non liceat sacerdoti pro grauissima culpa, leuissimam imponere pœnitentiam, sicuti aliquos grauiter reprehendit. Conc. Trid. Quanquam id lenitatem magis propendere debet, vt docet D. Gregg. Nazianz. *orat.* 26. Chrysost. *homil.* 43. *oper. imperf.* & habetur *c. Alligant.* 26. *q.* 7.

Int. Licetne sacerdoti in aliquo euentu non imponere pœnitẽtiam? Aut illam minorem imponere? 4
Resp. Licet. Ita Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 6. *q.* 2. Pet. Sot. *de.* 2. *de satisfact.* Nau. *c.* 26. *nu.* 20. *in fum.* Euentus autem multiplex est, *Primus*, cùm pœnitens est in extrema vitæ periodo, in qua iam nihil potest pati. Ita habetur *c. Multiplex. de pœn. d.* 1. & docet Leo Papa *epist.* 89. vel 91. Ratio est, quia frustra iubetur, quod impleri nequaquam potest. *Secundus*, euẽtus est, cùm sacerdoti constat à pœnitente assumptam voluntariam satisfactionem suo iudicio culpis sufficientem. Ita Suar. & Richard. *in* 4. *d.* 18. *ar.* 2. *q.* 2. *ad.* 1. *Tertius*, euentus est, cùm pœnitens accedit nimis contritus: contritio enim grandis, multum de pœna debita aufert. Sic Tolet. *Quartus*. Quando pœnitẽs est ita imperfectus, vt timor sit ipsum non acceptaturum pœnitentiam, vel si accipiat non impleturum.

Int. Estne hæc satisfactio imponenda ante, vel 5
post absolutionem? *Resp.* Ante absolutionẽ quidem. Ita Gloss. *in Clem. Dudum. de sepult.* D. Anton. 3. *p. tit.*

17.c.20.§.1.Nau.c.1.*de pœn.d.6.n.*35.Syl.& alij.Ratio est,quia satisfactio est pars materiæ huius Sacramenti,quanquam integralis;ergo rectus ordo postulat,vt supponatur formæ.

6 *Int.* Quæ opera imponi possunt in pœnitentia? *Resp.* Dico *primùm.* Imponi possunt ea omnia, per quæ pœnitens satisfacere potest ex opere operantis. Et ideo,quia peccator Deo satisfacit,non solum per opus consilij, sed etiam per opus præcepti, imponi possunt in satisfactionem non solum opera consilij, sed etiam opera præcepti.Ita Suar.& Tolet. ex communi placito. Dico *secundùm.* Satisfacit homo non solum per opera externa,verum etiam per actus internos. Et ideo occurrente necessitate, imponi possunt in satisfactionem actus interni:v.g.vt pœnitens ægrotus ter mente proferat sanctum IESV nomen, aut quid simile.Ita Doctor. Suar. contra Alens. 4.p. *quæst.*84.& Almain.*in* 4.*d.* 15. Ratio illius est efficax, quia plus requiritur ad essentiam partis essentialis, quàm integralis : sed contritio est pars materiæ huius Sacramenti essentialis, satisfactio est integralis; ergo plus requiretur ad cõtritionem, quàm ad satisfactionem,Atqui ad contritionem, satis est actus internus; ergo ad satisfactionem. Dico *tertiùm.* Opera externa per quæ peccator Deo satisfacit, & quæ in satisfactionem imponi solent, sunt tria. Ieiunium Oratio, & Eleemosyna, Ieiunium quidem comprehendit omnia opera pœnalia carni. Oratio comprehendit omnia opera spiritualia,vt celebrationes missarum, prædicationum auditiones, peregrinationes lectiones, & similia. Eleemosyna complectitur omnia opera misericordiarum quatuordecim.sic Tolet. *libr.*3.*cap.*11.*numer.*3.

7 *Int.* Potestne confessor imponere pœnitentiam publicè

publicè faciendam? *Resp.* Cum distinctione loquendum censeo. Vel enim imponitur publicè facienda, vt deueniat ad notitiam aliorum ex præscripto confessoris ob culpam, seu occultam, seu publicam: vel imponitur publicè facienda, ad publicam ædificationem Ecclesiæ, quam videmus sumi à pœnitentibus voluntarijs, & non coactis. Si prioti modo imponi posse togas, nego quidem. Ita Nau. in sum. *cap. S. num.* 10. Ratio est, quia iretur contra sigillum sacerrimi secreti Sacramentalis: si verò secundo modo imponatur, affirmo: tenetur enim pœnitens communi scandalo obuiare, & Dei honorem publicè offensum, publicè resarcire: sicut licitum est iubere pœnitẽti, vt famam proximi publicè restituat: ita maiori cum ratione dicendum est de restitutione diuini honoris. Atque in hoc sensu affirmant D. Thom. *in 4. d. 14 quæst. 1. art. 5. & d. 17. qu. 3. art. 4.* ib. Palud. & Durand. atque D. Anton. 3. *p. tit. 14. cap. 17. §. 6.* Quanquam hi Auctores absolutè videantur loqui.

Im. Potestne confessor imponere satisfactionem per alium implendam? *Resp.* Potest quidem. Sic Tol. *lib. 3. c. 13.* Ratio est, quia vnus satisfacere potest pro alio: quamuis non mereri, vt doceri, & ostendi solet in 1.2. D. Thomæ. Illud verò opus per liberam implentis donationem fit pœnitentis: per præceptum verò confessarij, fit pars Sacramenti; ergo, &c. Ita D. Thom. *in 4. d. 20. & ib.* Duran. & Palud. Sot. & alij. Alens. 4. *p. q* 85. Cord. *lib. 5. de indulg.* 8

Im. Estne satis ad hoc sacramentum satisfactio imposita sub conditione. v. g. si ieiunaueris vno die, sit in satisfactionem horum, quæ accusata sunt, peccata, *Resp.* Satis quidem. Ita D. Thom. *quodl. 3. art.* 28. 9

Palud. *in* 4. *d.* 20. *qu.* 2. *artic.* 2. Victor. Ledesm. Pet. Sot. locis supra citatis. Imo fuit opinio multorum Doctorum Confessorem non aliter, quam conditionaliter posse imponere satisfactionem, nimirum si hoc facere volueris, si hoc feceris. Ita Scot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 1. & ib. Gab. atque etiam *d.* 16. *qu.* 1. *art.* 3. *dub.* 5. Cajet. *tom.* 1. *Opusc. tract.* 6. *q.* 2. *ad.* 2. Medin. *tract.* 2. *de confess.* Sylu. & Armil. *verb. confess.* Nau. *in sum. cap.* 26. *nu.* 10. Beia, cum pluribus 3. *p. casuum. qu.* 3. Fundamentum eorum est, quia homo non tenetur in hac vita pro peccatis satisfacere, sed potest omnes satisfactiones seruare ad ignem purgatorij alterius vitæ, vt docet Sot. *d.* 20. *q.* 2. *ar.* 2. *ad* 5. Vega. *lib.* 13. *in Trid. c.* 22. Cordub. *lib.* 5. *de indulg. q.* 5. circa finem. & *q.* 8. & 10. Ruard. *ar.* 6. Veruntamen hi Auctores loquuntur de satisfactione secundùm se: non verò vt imponitur à confessario in hoc sacramento. Quoniam de satisfactione secundùm se sumpta, nullum est præceptum, vt fiat in hac vita, vt rectè dicunt citati Auctores, contra quos Cano. *relect. de pœn. p.* 3. & 4. secutus Palud. *in* 4. *d.* 17. *qu.* 1. *art.* 1. opinatus est, quia, inquit, sicut homo peccauit anima, & corpore, ita debet satisfacere anima & corpore: atqui in purgatorio non potest satisfacere corpore, quo caret, ergo, &c. Veruntamen infirmum est argumentum, quia sicut tota culpa emanauit ab anima, ita tota satisfactio sumi potest ab anima. Sancti verò patres eam consulunt, vt medicinam efficacem ad peccata, quos refert Gratian. *dict.* 1. *de pœn.* consulitque Cyprian. *lib. de lapsis.* circa finem. Quamuis igitur verum sit confessorem, posse imponere absolutam satisfactionem, vt affirmant mox citandi Auctores, si tamen eam imponat conditionatam, rectè imponet ex causa.

Im-

Int. Teneturne pœnitens acceptare pœnitentiam 10
sibi à confessario impositam? *Resp.* Tenetur, si pœnitentia iusta sit, & non adsit rationabilis causa non acceptandi. Ita Magist. *in* 4. *d.* 16. *ib.* D. Thom. *qu.* 12. *a.* 2. *q.* 3. Richard. *art.* 1. *qu.* 1. Maior. *d.* 17. *q.* 1. Duran. *q.* 5. *ad* 2. Palud. *d.* 20. *q.* 2. Scot. *ib. q.* 2. *ar.* 2. Alens. *q.* 80. *n.* 2. *art.* 3. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 19. §. 19. Ledesm. Pet. Sot. Vict. & omnes ferè posteriores Theologi, quos refert, & sequitur Doctor Suarius cum sanctis Patribus Leone, Cypriano, & Augustino. Ratio est manifesta: quia confessarius, vt dixi, tenetur imponere pœnitentiam; ergo pœnitens tenetur impositam pœnitentiã acceptare, alioqui frustra esset pœnitentia; & necessitas ad imponendam ex parte confessoris, si daretur libertas non acceptandi ex parte pœnitentis. Hanc veritatem expressiùs docuit Conc. Salegustadiense dicens. Falluntur stultitiâ pœnitentes, qui cõdignas satisfactiones nolunt accipere.

Int. Teneturne pœnitens acceptatam pœnitentiam implere? *Resp.* Tenetur. Ita omnes citati superiori puncto Doctores. Ratio est manifesta, quia frustra daretur necessitas, & obligatio ad acceptandum si daretur libertas ad non implendum. 11

Int. Quo pacto se gerere debet confessarius cum 12
pœnitente, qui non vult acceptare pœnitentiam? *Resp.* Affirmat Nau. loco citato confessorem teneri illum absoluere, atque præterea hanc esse consuetudinem Vrbis, & Orbis. Veruntamen iure merito negat Suarius, aitque confessorẽ teneri pœnitentiã ferire, & in aliud satisfactorium opus cõmutare: quam si omnino pœnitens nolit acceptare, tanquam impœnitentem relicturum inabsolutum: nam si in eo sit propositum non acceptandi omnino pœnitẽtiam ab hoc, vel alio confessario, peccat grauiter, & est

impœnitens ac proinde indignus absolutionis: ait præterea sibi esse talem consuetudinem ignotam.

13 *Int.* Quando tenetur pœnitens implere pœnitentiam? *Resp.* Quando à confessario assignatum fuit tempus: quo transacto multò magis obligat præceptum illam implendi, vt in simili docuit Suarius circa præceptum annuæ confessionis, & annuæ communionis.

14 *Int.* Quid acturus est pœnitens, qui fuit oblitus pœnitentiæ impositæ? *Resp.* Palud. in *4.d.17.q.5.a.3.* D. Anton. supra citatus. Sylu. *confessio.1.q.3.* Richard. *d.17.art.2.q.8.ad 4.* affirmant teneri talē pœnitētem iterum illa peccata confiteri, vt debitā accipiat pro illis pœnitentiam. Alij aiunt teneri pro pœnitentia oblita, aliud satisfactorium opus substituere. Dico tamen: pœnitens oblitus pœnitentiæ à confessario impositæ, nec tenetur iterum eadem peccata confiteri, nec aliud opus satisfactorium pro illa substituere, sed si culpabiliter mortaliter oblitus fuit, tenetur culpam obliuionis confiteri, & pro ea pœnitere. Ita Gab. *in 4.d.17.q.1.* Maior. *q.6.dub.vlt.* Palud. *ibid* Sot. *d.20.q.2.art.2.* Medin. *tract.2.q.de poen.iniunct.* Nau. *in sum.c.9.n.17.* Pet. Sot. Vict. & alij communiter Doctores. Ratio est, quia Deus non iudicat bis in idipsum: illa autem peccata iam semel à Deo sunt iudicata, ideo non debent iterum in iudicio sacramentali iudicari. Deinde, quia opus voluntariè susceptum ad satisfaciendum, non est pars sacramenti præteriti. Solum igitur remanet obligatio confitendi culpam (si quæ fuit) obliuionis. Dixi, si quæ fuit, quia naturalis esse potuit obliuio, & ideo absque culpa.

15 *Int.* Ad quid tenetur pœnitens, factus impotens ad implendam acceptatam pœnitentiam? *Resp.* Non tenetur

tenetur opus aliud satisfactorium pro pœnitentia imposita substituere. Ita Doct. Suar. Ratio eius est, quia cùm præceptum versatur circa certam materiam, & actum, qui factus est impotens ad illum, nõ tenetur ad opus aliud, vt claret in præcepto ieiunij: nam qui est imporens ad ieiunandum, non tenetur ad eleemosynam pro ieiunio faciendam. Dico secũdùm. Non tenetur per alium pœnitentiam implere. Ita Doct Suar. Ratio est, quia opus alterius, non est pars sacramenti susceptι.

Int. Satisfacitne pœnitens præcepto satisfaciẽdi, per opus satisfactorium factum ab alio. v. g. imposuit confessarius Petro, vt recitet Virginis Mariæ Rosarium: Petrus petit à Ioanne, vt pro se Rosarium dicat, satisfacitne præcepto confessarij? *Resp.* Minimè quidem. Ratio est clara: quia Rosarium non à pœnitente, sed ab alio recitatum, non est pars sacramenti præcedentis. Ita communiter Doctores. in 4. *d.* 20. præsertim. D. Thom. D. Bonau. Durand. Palud. & Soto. Item Alens. 4. *p. q.* 85. Gabr. in 4. *d.* 16. *q.* 2. *dub. vlt.* Cordub. *lib.* 5. *de indulg. q.* 5. *art.* 8. Quos refert, ac sequitur Suarius. 16

Int. Satisfacitne præcepto confessoris, qui pœnitentiam iniunctam adimplet in statu peccati mortalis? *Resp.* Satisfacit. Ita Vict. in *sum. n.* 184. Nauar. *in Man. c.* 3. *n.* 6. *& de poen. d.* 6. *c.* 1. *n.* 48. Ratio est, quia præceptum traditur de substantia, non de modo operis faciendi. 17

Int. Quis est effectus huius sacramentalis satisfactionis? *Resp.* Dico *primùm.* Primarius effectus ex opere operato huius sacramentalis pœnitentiæ, est satisfactio, & remissio pœnæ temporalis debitę pro culpa iam remissa in sacramento confessionis. Ita communiter Theologi in 4. *d.* 16. *&* 17. D. Thom. 18

*quodl.3.ar.28.*Caietan.*tom.1.opusc.tract.6.q.2.*canon. de *pœn.p.5.*Fauet Concil.Trid.*sess.14.c.2.& 3.* Quam communem sententiam immeritò diffitentur. Adrian.*qu.2.de satisfact.* Ledesma.*qu.13.art.3.*Sotus *in 4 d.19.qu.1.art.3.* quamuis oppositum asserat. *d.20.q.2 art.3.*vt rectè adnotat Suar. Ratio est, quia hæc sacramentalis pœnitentia est pars sacramenti, non essentialis, vt censet Palud. *in 4. d. ib. q.4.* sed integralis, vt docuit D. Thom.*3.p.qu.90. art.2.* Capreol.Sot& alij Theolog. *in 4. d.16.* ergo debet habere aliquem effectum ex opere operato: non est vero alius, qui primariò intendatur per hanc pœnitentiam, quàm satisfactio pœnæ temporalis; nam remissio culpæ, & pœnæ æternæ, facta fuit per essentiales partes Sacramenti; ergo, &c. Dico *secundum.* Per pœnitentiam à confessario impositam, non toti semper pœnæ temporali pro culpis remissis debita satisfit, sed proportionaliter, toti scilicet, si fuit adæquatè imposita, parti verò si fuit inadequatè imposita. Ita Doctor. Suar. contra duas extremas opiniones. Ratio est, quia causa non habet nisi proportionatum effectum, iuxta paremiam notam. *Non omnia possumus omnes.* Dico *tertiùm.* Probabile est secundarium effectum huius sacramentalis satisfactionis ex opere operato esse gratiam sanctificantem. Ita D. Tho.*3.p.q.90 art.2.ad.2.ib.* Caiet. Sot *in 4.d.17.quæst.1.art.1.* Ratio est congruens, quam affert Suarius de *pœn.disp.de satisfact.* nimirum, quia hæc satisfactio non imponitur tantùm ad vindictam præteritæ culpæ, sed ad præseruationem futuræ; ergo sicut primarius effectus, est satisfactio pœnæ ad vindictam; ita secundarius est infusio gratiæ ad præseruationem.

19 *Int.* Sortiturne hos effectus huiusmodi pars sacramentalis

mentalis recedente obice peccati, in quo adimpleta fuit. *Resp.* Negat Adri. *q. 2. de satisf.* Sot. *in 4. d. 90.* Ledesm. *q. 25.* & Nau. supra citatus. Dico tamé pars affirmãs est probabilior. Ita Caiet. Pet. Sot. Vict. & Suar. Ratio est, quia omne sacramentũ sortitur suum effectũ recedente obice; ergo etiam illum sortientur suæ partes: sed satisfactio est pars sacramenti; ergo, &c.

Int. Potestne pœnitentia ab vno confessario imposita tolli, vel commutari ab alio confessario in sacramento? *Resp.* Si fiat itetata confessio eorundem peccatorum coram legitimo confessario, pœnitentia ab alio imposita diminui, commutari, aut tolli omnino potest, iuxta præsentem pœnitentis dispositionem. Ita Medin. *de pœn. tract. 2. q. de pœn. iniunct.* Vict. *n. 194.* Ledesm. *q. 20. ar. 4.* Nau. *cap. 26. n. 22.* Sylu. *confessor. 1. §. 27.* Angel. *Confess. 6. nu. 4.* Ratio est, quia prius iudicium iteratur, & ideo prior pœna iteterari potest. Dico *secundùm.* Quando non fit repetita confessio eorundem peccatorum: sed fit confessio aliorum peccatorum, coram eodem sacerdote adhuc memore eorundem peccatorum, ab eodem potest minui, vel commutari, vel omnino tolli imposita pœnitentia iuxta præsentem pœnitentis dispositionem. Ita omnes indubitanter. Dico *tertiùm.* Quando non fit repetita confessio, sed alia de aliis peccatis coram eodem sacerdote, qui pœnitentiam imposuit, iam oblito peccatorum, pro quibus illam imposuit: vel coram alio sacerdote, satis probabile est, & practicè securum, posse pœnitentiam talem ab eo minui, mutari, vel omnino tolli, iuxta præsentem pœnitentis dispositionem, si adsit rationabilis causa, & maius spirituale emolumentum pœnitentis. Ita Vict. Nau. & Suar. locis citat. Ratio est, quia præsens confessor potest, de tota si-

20

mul causa pœnitentis iuxta præsentem dispositionem iudicare, prout magis expedire iudicauerit pœnitenti.

21 *Im.* Habetne primarium effectum hæc sacramentalis pœnitentia, nimirum satisfactionem pro pœna temporali, si fiat in peccato mortali? *Resp.* Affirmat Marsil. *in 4. qu. 11. art. 3.* Medin. *tract. 2. de pœn. quæst. de hac re.* Fundamentum eorum est, quia ad satisfaciendum non requiritur gratia in subiecto satisfaciente. Quod asserunt de satisfactione ex opere operantis. Scot. & alij Doctores. Opposita tamen sentia est certior, & communior. Nam, vt dixi in materia de contritione: remissio sacramentalis pœnæ, est effectus supernaturalis, removens impedimentum gloriæ, perficiens & consummans iustificationem, ergo supponit subiectum capax gloriæ, ac proinde gratum Deo.

De forma sacramenti Pœnitentiæ. §. 8.

1 *Quæ est forma sacramenti Pœnitentiæ.*
2 *An de essentia eius sit vt proferatur voce.*
3 *An sit de essentia huius formæ, vt proferatur per modum indicatiuum.*
4 *Quæ verba sint de essentia formæ sacramenti pœnitentiæ.*
5 *An verba huius formæ, sint de eius essentia formaliter, an materialiter sumpta.*

1 INTERROGATIO. Quæ est forma Sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Est hæc. Ego te absoluo a peccatis tuis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Vnde claret immeritò discessisse à communi sententia Abulensem *in defensorio. 1. p. cap. 6.* asserentem dicendum esse: remitto tibi ex eo, quod Christus dixerit

xerit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Nã etiam dixit Petro: *quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.*

Int. Estne de essentia huius formæ, vt voce humana proferatur? *Resp.* Aliqui dixerũt sufficere, vt scripto detur, & imponatur super pœnitentem. Insuper satis esse, vt quoduis signo ostendatur secundùm solam intentionem absoluentis. Ita Palud. *in 4. d. 17. q. 2. art. 1. nume. 7.* Medin. *tract. 2. de poen. qu. de modo confitend.* Nauar. *cap. 21. num. 36.* Pet. Sot. *lect. 11. de confess.* Ratio eorum est, quia hoc Sacramentum fundatur in ratione iudicij, sed de essentia, & ratione iudicij non est, vt sententia voce propria iudicis proferatur, sed est satis, si scripto exprimatur, aut nutibus; ergo, &c. Consequentia probatur à simili, nam ideo dicimus de essentia formæ Sacramenti Matrimonij non esse proferri verbo, sed satis esse proferri nutibus, vt ostẽdã cum me de Matrimonio iusseris respondere, quia Sacramentũ Matrimonij, fundatur in ratione contractus, de ratione verò, & essentia contractus non est proferri celebratio eius verbo; sed est satis proferri nutibus, vel scripto; ergo, &c. Opposita sententia est communis. Ita D. Tho. *3. p. q. 84. art. 3. & in 4. d. 22. q. 2.* Scot. Gab. & Sot. *d. 14.* Caiet. & Summistarum, *ver. conf.* Probatur primo ex Concil. Flor. & Trid. afferentiũ formã huius Sacramenti esse verba sacerdotis. Si quis autẽ dicat Conc. Flor. etiam dixisse absolute Sacramenta Nouæ Legis constare rebus, & verbis, & tamen ad Sacramentum matrimonij non requiri verba formaliter, sed aliquid vice verborum; ergo similiter in sacramento Pœnitentiæ. Respondeo Conc. Flor. statim propositionẽ absolutè & in communi prolatã declarasse in particulari, agendo de Sacramento matrimonij; ait enim

2

enim in Matrimonio verba esse, regulariter formã, qua modificatione dicit aliquando esse nutus, vel alia externa signa. Vnde sumitur efficax ad confirmationem argumentum: nam exceptio firmat regulã: cum igitur Concil. Trid. solum exceperit Matrimonium, omnium reliquorum forma consistit in verbis. Probatur secundò ex vsu, & consuetudine perpetua Ecclesiæ. Alius enim modus absolutionis præter verba inauditus est, etiam in quocunque casu necessitatis, vt doctè adnotauit Suarius.

3 *Int.* Estne de essentia huius formæ, vt proferatur per modum indicatiuum, absoluo te, & non deprecatiui, absoluatur, &c. *Resp.* Maximè. Et oppositum asserere est opinio erronea. Ita D. Tho. in *Opusc.* 22. Palud in 4. *d.* 22. *q.* 3. Sot. *d.* 14. *art.* 3. Pet. Sot. lect. 4. de confess. Nau. *de poen. d.* 6. *cap.* 1. *n.* 9. Ratio est, quia de ratione, & essentia huius Sacramenti, est vt profetatur sententia in ratione, & essentia iudicij: at verò de ratione potestatis iudiciariæ est, vt sententia proferatur per modum indicatiuum, non deprecatiuum. Vnde Christus Dominus dixit. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. Et ideo Conc. Trid. dixit sacerdotem illo verbo vti potestate iudiciaria, & efficere, atque conferre remissionem peccatorum.

4 *Int.* Sũtne omnia supradicta verba de essentia huius formæ? *Resp.* Dico *primùm.* Gab. in 4. *d.* 14. *q.* 2. & ib. Maior. Palud. *d.* 22. *q.* 3. Pet. Sor. *lect.* 4. *de confess.* dixerunt esse illa verba, *à peccatis tuis.* Ratio eorũ est, quia verbo *absoluo*, abstrahit ab absolutione peccatorum, vel censuræ, ideo debet apponi verbum determinans materiam absolutionis. Veruntamen supposita præmissa accusatione peccatorum verbum *absoluo* cadens super illam determinatam satis ha-

bet.

bet significationem. Dico *secundùm*. Præmissa peccatorum accusatione in his tantum duobus verbis *absolvo te*, consistit essentia huius formæ. Ita communiter Theologi: docuit Leo X. in *Bul. cõt. Luth. ar.* 11. & 12. definiuit Conc. Flor. & Trid. Ratio est, quia in illis duobus verbis tantùm satis innuitur; ac significatur effectus huius sacramenti circa determinatam personam, scilicet absolutionem, circa determinatum pœnitentem. Probatur deinde à partium enumeratione. Nam de pronomine, *Ego*, nemo dubitat. De verbis, *A peccatis tuis*, docuit D. Thom. & Scot. locis citatis. D. Anton. *3. p. tit.* 10. *c.* 21. §. 1. Syl. *absolutio.* 6. *q.* 4. Nau. *de pœn. d.* 6. *c.* 1. *n.* 9. *& in sum. c.* 26. *nu.* 2. Soto, & alij. Ratio eorum est iam dicta, quia in prolatione sententiæ, non est necesse à iudice narrari crimen, sed supposita accusatione criminis, satis est proferri absolutionem. De inuocatione sanctissimæ Triadis censuit communis schola cum D. Tho. citato, à quibus absq; ratione secessit Duran. in 4. *d.* 22. *q.* 2. & Maior. ib. Pet. Soto loco citato. opinantes idem esse de Pœnitentiæ, atque de Baptismatis sacramento dicendum. Cum tamen stet pro Baptismo notissima ratio. Nam est ianua, per quàm quis Ecclesiam ingreditur, & ideo debet fidem statim profiteri: deinde quia ea verba in baptismatis forma sunt à Christo Domino expressa. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* De deprecatione vero adhiberi solita, nemo vnquã dubitauit. Dico *tertium*. Non licet aliquod supra dictorum verborum demere, aut relinquere absq; vrgenti necessitate. Ita omnes. Ratio est nota, quia non licèt absq; causa recedere ab vniuersali Ecclesiæ ritu, ac cerimonia.

Int. Suntne hæc duo verba, absoluo te, materialiter,

ter, an formaliter de essentia huius formæ? *Resp.* Formaliter quidem, non materialiter, hoc est, in sensu, non in sono. Ita Theologi cum Conc. Flor. & Trid. Hæc constat ex communi doctrina de sacramentis in genere. Opinio verò Scoti in 4. d. 14. q. 4. asserentis de essentia huius formæ, non esse determinata verba, intelligenda est in hoc sensu, aliter falsa est omnino.

De ministro sacramenti Pœnitentiæ. §. 9.

1 *An solus sacerdos sit minister sacramenti* Pœnitentiæ.
2 *Non omnis sacerdos est minister sacramenti Pœnitentiæ, sed qui habet iurisdictionem ordinariam, vel delegatam in foro sacramentali.*
3 *Quis sacerdos habet ordinariam iurisdictionem in hoc foro.*
4 *Qui habent ordinariam potestatem in hoc foro, à quo illam habent.*
5 *An Archiepiscopi habeant iurisdictionem in hoc foro erga subditos suorum suffraganeorum.*
6 *Quis parochus habet ordinariam iurisdictionem erga eum, qui habet domicilium in duabus parochiis.*
7 *Quis sacerdos habet iurisdictionem delegatam in hoc foro sacramentali.*
8 *Quando Papa delegat hanc iurisdictionem, delegatam etiam repugnantibus parochis, & Episcopis.*
9 *Quis sacerdos habet iurisdictionem in hoc foro erga Papam.*
10 *Quis sacerdos habet potestatem in hoc foro supra Episcopos.*
11 *Quis sacerdos habet potestatem in hoc foro supra prælatos exemptos.*
12 *Quis sacerdos habet potestatem in hoc foro supra parochias.*

13 Quis

13 *Quis sacerdos habet iurisdictionem in foro super simplices sacerdotes.*

14 *An sit satis ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio præsumpta.*

15 *An sit satis ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio petita & non obtenta.*

16 *De approbatione Episcopi requisita in confessario post Conc. Trid. & interpretamento illius decreti.*

17 *An sacerdos de cuius iurisdictione, & approbatione controuertunt probabiliter Doctores, possit hoc sacramentum ministrare.*

18 *An in articulo mortis pœnitentis possit quilibet sacerdos ei ministrare sacramentum pœnitentiæ.*

19 *Vnde habet in articulo mortis pœnitentis quilibet sacerdos iurisdictionem ad ei ministrandum sacram. Pœnitentiæ.*

20 *An possit quilibet sacerdos absoluere sacramentaliter à Venialibus peccatis.*

21 *An quilibet sacerdos possit absoluere à Mortalibus peccatis iam ritè confessis, & absolutis.*

22 *Quis sacerdos potest absoluere à reseruatis.*

23 *Qui tenetur ministrare sacramentum Pœnitentiæ, & quando.*

24 *An confessor teneatur examinare conscientiam pœnitentis.*

25 *An teneatur confessor absoluere pœnitentem, quem iudicat esse dignum absolutione.*

26 *De sigillo, quod confessor, & alij tenentur seruare confessionis auditæ.*

27 *An liceat aliquis vsus notitiæ in confessione acquisitæ.*

28 *Quod est peccatum frangere sigillum, & quæ pœnæ impositæ sunt frangenti illud.*

INTERROGATIO. Quis est minister sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Solus sacerdos. Est propositio de fide. Traditur *cap. Quidam de pœn. d. 1. in* Conc. Florent. & Trid. *sess. 14. cap. 6. & can. 9.* Ratio est, quia cùm hoc sacramentũ sit iurisdictionis, non debuit omnibus singularibus cõmitti, cùm verò sit necessitatis, non debuit solis Episcopis quò ad ministeriũ tradi. Dico secundum. In nullo cœtu potest alius, quàm sacerdos esse minister huius sacramẽti, est omnium catholicorum sensus. Ideo cum Gloss. in *c. Fures. de furtis.* & ibid. Panorm. Mag. in *4. d. 17. ca. 5.* ib. D. Thom. *q. 3. art. 3. q. 2. ad 1.* aiunt in defectu sacerdotis, faciendã esse confessionẽ laico, loquuntur de confessione ad humiliationẽ, qua humiliatione obtineatur à Deo gratia pro peccato delendo, & euitãdo, non verò ad sacramentum. Quæ quidem humiliatio tantummodò exercenda, cùm subest periculum, non habendi aliter veram contritionem, atque dolorem peccatorum.

2 *Int.* Quis sacerdos est minister huius sacramenti? *Resp.* Solus ille, qui habet in hoc foro potestatem iurisdictionis, siue ordinariam, siue delegatam. Est propositio de fide definita à Conc. Florent. & Trid. *sess. 14. cap. 7.* quam dicit Apostolicam traditionem. Ita Damasus *epi. 4. Decretal.* Conc. Hispalen. 2. *cap. 7. &* Conc. Lat.

3 *Int.* Quis sacerdos habet ordinariam potestatem iurisdictionis ad hoc sacramentum ministrandum & erga quas personas? *Resp.* Dico primùm. Summus Pontifex erga vniuersalem Ecclesiam, vniuersalissimam quò ad loca, personas, & culpas, & modum vtendi illa per se, vel per alios. Ita *cap. penult. & vlt. 9. q. 3. cap. Cuncta per mundum. de maioritate, & obed.* Ostendit D. Thom. *Opuscul. 1. cap. 32. & opusc. 12. cap. 4.*

capit. 4. Dico secundùm. Habent hanc potestatem iurisdictionis ordinariam Episcopi, erga suos Episcopatus: Item Vicarij Episcoporum, si sacerdotes sint. Dixi, si sacerdotes sint, quia si sacerdotes non sunt, quamuis hanc potestatem habeant ordinariam ad delegandam, non habent ad exercendam. Dico tertium. Habent hanc iurisdictionis potestatem ordinariam parochi erga suos parochianos. Ita habet vsus, & sensus totius Ecclesiæ. Dico quartùm. Habent hanc potestatem iurisdictionis ordinariam Prælati Religionum erga religiosos suæ religionis maiorem, minoremve, quò maior, vel minor est potestas exterior ergà eosdem religionis, Generalis nimirùm erga generalem religionem, Prouincialis erga prouinciam suam, Guardiani erga monasterij subditos.

Inter. A quo habent huiusmodi Prælati hanc ordinariam iurisdictionis potestatem ad hoc Sacramentum ministrandum? *Resp.* Dico *primùm.* Summus Pontifex immediatè à Christo Domino. Ita Nicolaus Papa *cap. In nomine Domini. dist.* 23. Enim verò licet electio personæ sit ab Ecclesia, collatio iurisdictionis à CHRISTO. Dico *secundum.* Episcopi, suppositâ Episcopatuum diuisione, quæ fit à solo Summo Pontifice, longior, aut breuior, tum quò ad loca, tum quò ad personas, tum quò ad culpas habet illâ etiâ immediatè à Christo Domino. Ita Suar. *de pœnit. disp. de minist. confess. sect.* 1. Ratio eius est, quia de intrinseca ratione episcopalis muneris, est talis iurisdictio. Est enim Episcopus ex vi sui officij pastor animarum, & gubernator in spiritualibus. Ideo huiusmodi potestas Episcopis tolli potest per solam subtractionem, vel terminorum lo- 4

ci, vel personarum vel reseruationem. Dico *tertium*. Parochi habent hanc iurisdictionis ordinariam potestatem à Summo Pontifice, dependentem ab Episcopo, quò ad culparum reseruationem.

5 *Int.* Habentne Archiepiscopi potestatem hanc ordinariam, erga subditos suorum suffraganeorum? *Resp.* Non semper quidem, sed tantummodò cum actualiter visitant. Ita habetur. *cap. vlt. de pœnit. & remiss.*

6 *Int.* Quis parochus habet ordinariam potestatem, erga personam, quæ habet in diuersis paræciis stabile, & firmum domicilium? *Resp.* Vterque. Ita Nauar. *cap. Placuit nu.* 77. quem sequitur Suarius. *de pœn. disp. de minist. confess. sect.* 1.

7 *Inter.* Quis sacerdos habet hanc iurisdictionem delegatam? *Resp.* Dico primùm. Omnis cui eã commisit aliquis ordinarius erga suos proprios subditos. Iter. *cap. inter cætera de offic. ordinar. cap. Omnis vtriusque de pœn. & remiss.* Et ideo Summus Pontifex potest illam delegare in totam Ecclesiam, etiam repugnantibus Episcopis & Parochis. Ita habetur *Clemen. Dudum. de sepult. Extrauag. super cathedra. eodem tit. Extrauag. Inter cunctas de priuileg.* Dico secundùm Episcopi possunt illam delegare in totos suos Episcopatus, etiam repugnantibus Parochis. *cap. Quoniam. cap. Inter cætera de offic. Ordin. cap.* 2. *de pœn. & remiss. in* 6. Dico tertium. Possunt parochi erga suos parochianos. Ita *cap. Omnis vtriusque de poen & remiss.*

8 *Int.* Rogo an de facto quando Summus Pontifex concedit hanc iurisdictionem delegatam, concedat etiam repugnantibus parochis, & Episcopis? *Resp.* Negat Glos. *cap. Omnis vtriusque.* Hostiensis, & alij ib. Oppositum docent communiter Theologi. Ita D. Thom.

Thom. *Opusc.* 19. *& in* 4. *d.* 17. *q* 3. *art.* 5. *qu* 1. Durand. *q.* 12. Palud. *q.* 4. *art.* 3. Maior *quæst.* 6. *&* 7. Sot *d.* 18. *qu.* 4. *artic.* 5. D. Anton. 3 *p. tit.* 17. *capit.* 5. Adrian. *quæst.* 5. *de confes.* Medin. Sylu. & alij Summistæ. Iuris periti, quos refert. Nauar. *cap. Placuit. numer.* 57. Glost. *Clem. Dudum de sepult.* Ita docuit Ioann. XXII. *Extrauag. Vas Electionis de hæret.* Benedictus XI. *Extrauag. Inter cunctas. de priuileg.* Ratio est, quia si tale priuilegium penderet à voluntate Episcoporum, & Parochorum, frustratorium esset, & nullius roboris.

Int. Quis sacerdos habet iurisdictionis potestatē ad hoc sacramentum pœnitentiæ ministrandum Papæ? *Resp.* Qui ab eodem Papa eligitur in talem ministrum. Qui quidem sacerdos non eam accipit supra papam, à quo fuit electus, immediatè à Christo Domino, vt voluit Palud. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 3. *artic.* 2. & Capreol. *dist.* 19. *in arg. cont.* 2. *concluf.* Sed mediatè ab ipso Papa. Ita D. Thom. *in* 4. *dist.* 19. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæst.* 1. quia, inquit, Papa, vt Christi Vicarius dat potestatem supra seipsum infirmum peccatorem, itaque vt peccator subiicitur, vt superior confert potestatem. Nam ægrotus Rex supra se ipsum ægrotum concedit potestatem medico curaturo ægritudinem. 9

Int. Quis sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatem supra Episcopos? *Resp.* Qui ab eisdem eligitur in talem ministrum. Talis verò electus sacerdos habet eam delegatam à Summo Pontifice, ordinario confessore Episcorum, qui quidem illis concedit facultatem eligēdi confessorem. Ita habetur *cap. vlt. de poen & remis.* Tenent *in* 4. Palud. *d.* 17. *q.* 2. Gab. *q.* 2. *art.* 3. *Dub.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *c.* 9. Ang. Sylu. & alij Turrecr. *c. Quanquam de poen. d.* 1. Episcoporū verò 10

rò nomine comprehenduntur solùm Episcopi consecrati. Ex sententia autem Suarij comprehenduntur etiam Episcopi electi tantùm habentes iam ante consecrationem, iurisdictionem episcopalem: vt habent parochi nondum sacerdotes parochialem.

11 *Inter.* Quis sacerdos habet hanc iusdisdictionis potestatem supra prælatos exemptos? *Resp.* Qui ab eisdem eligitur in talem ministrum, habet verò eam delegatam à Papa, qui illis concedit priuilegium eligendi confessarium. Ita habetur *cap. vlt. de pœnit. & remiss.* Qui autem appellandi sint huiusmodi prælati exempti, non est meum persequi, esset enim falcem mittere in alienam Iuris-peritorum messem.

12 *Int.* Qui sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatem super Parochos, vt possit eis hoc Pœnitentiæ Sacramentum ministrare? *Resp.* Qui ab eisdē eligitur in talem ministrum. Habent enim Parochi facultatem eligendi confessarium, quem velint ex approbatis, absque alia licentia particulari Episcoporum qui ordinarij confessarij sunt Parochorum. Ita obtinuit praxis. Hanc autem facultatem non habent à iure, nullum enim tale ius inuenitur: sed à consuetudine, vt notat Suar, contra D. Antonin. *3. par. tit. 19. cap. 19. §. 19.* opinantem non posse consuetudine introduci, vt quis possit sibi eligere confessorem iuxta *cap. 2. de pœn. & remiss. in 6.* Contra quem etiam tenuit Gabr. *lect. 3. in can.* & Nau. *cap. Placuit num. 30.* iuxta *c. Cum contingat de foro compet.* Id expressè decernens. Quæ cōsuetudo vbi viget immemorabilis, & tolerata ab Episcopis, tutò seruari potest, incepta enim fuit à consensu ipsorum Episcoporum, eamq; nunquam reuocarunt. Verumtamen semper ab eodem consensu pendebit adeo vt ab eodem omnino tolli, & poni possit, sine vlla vnquam iuris præscri-

ptione

ptione. Et de hac præscriptione deciditur in illo *cap. 2. de pœnit. & remiss.* allegato per D. Antonin. non posse consuetudine obtineri ius ad eligendum confessarium contra voluntatem Episcoporum.

Inter. Quis sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatem erga simplices sacerdotes? *Resp.* Iuxta vsitatam & receptam consuetudinem eligendi ab eisdem: quilibet confessarius ex approbatis, quem ipsi elegerint, est minister ad eis conferendum huiusmodi sacramentum. 13

Inter. Sufficitne ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio præsumptiuè tantùm concessa ab Ordinario, exempli gratia. Est hic Titius sacerdos approbatus ad audiendas confessiones: pro amicitia inter eum, & parochum, præsumit parochum ratum habiturum sacramentum per Titium ministratum: insuper præsumit Parochum concessurum talem iurisdictionis potestatem, si ab eo talis facultas petatur. Rogo, an satis sit huiusmodi præsumptio, vt quis possit ministrare hoc sacramentum? *Resp.* Hæc facultas duas habet difficultates, ideo singulas cursim persequar. Dico *primùm.* Non verum conficit pœnitentiæ sacramentum sacerdos, qui absque iurisdictione concessa ab Ordinario illud cóficit, cum proposito postea illá petendi, & cum spe illam obtinendi per ratihabitionem Ordinarij, ratũ habituri, quod factum est. Ita omnes Theologi, inter quos expressiùs Palud. *in 4. d. 17. q. 3.* Gab. *q. 2. art. 2. dub. 4.* D. Anton. *3. p. tit. 17. c. 4.* Ang. Sylu. & Summistæ communiter. Ratio est, quia ad hoc sacramentum ministrandum, necessaria est iurisdictio de præsenti; sed per ratihabitionis speciem solùm habetur iurisdictio de futuro, vt ita dicam, hoc est; speratus haben- 14

da iurisdictio; ergo, &c. Dico *secundum*. Verum conficit sacramentum pœnitentiæ sacerdos, qui ex præsumpta voluntate Ordinarij videntis & consentientis, & tacentis, atque per silentium consentientis illud subditis talis ordinarij ministrat, vt sæpè contingit inter parochos vicinos. Contingit etiam, cum conueniunt plures sacerdotes ad aliquod officium, præcipuè tempore quadragesimæ: tunc enim si accedant parochiani ad confessiones, non est opus, expressa proprij parochi licentia. Ita Auctores citati in puncto proximo, insuper Capreol. *in* 4. *d.* 19. *ad arg. cont.* 4. *Concl.* Adrian. *q.* 5. *de confess.* Henr. *quodl.* 1. *q.* 31. *&* 32. Nauar. *in sum. cap.* 9. *num.* 6. *& in cap. Placuit. num.* 103. Vict. *in sum. nu.* 153. Sot. *d.* 18 *q.* 2. *art.* 3. Admonet tamen Sot. non vti licere hac tacita voluntate, absq; vrgente necessitate, nisi omnino certa sit.

15 *Inter.* Estne satis ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio petita ab Ordinario, & non concessa? *Resp.* Dico *primum*. Falsa est opinio asserentium sufficere ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictionem petitam, & iustè non concessam, seu negatam. Ita Suar. de *poen. disp. de minist.* Ratio est, quia iurisdictio iustè negata omninò nulla est. Dico *secundùm*. Non est satis ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio petita, & iniustè ab Ordinario negata. Ita expressè D. Thom. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 3. *art.* 3. *q.* 4. *ad* 5. & 6 ait enim pœnitentem se gerere debere, tanquam carentem confessario. Et *Opusc.* 19. vbi ait tunc superiorem, & sibi, & subdito damnationem acquirere: sibi, quia peccat grauiter, subdito, quia priuat illum remedio. Idem docet D. Bona. *in* 4. *d.* 19. Alens. 3. *p. q.* 77. *in* 1. *ar.* 1. *ad* 1. Marsil. *in* 4. *q.* 12. *artic.* 1. Sot. *dist.* 18. *quæst.* 4. *artic.* 2. Ledesm. *quæst.* 7. *artic.* 5.

art.5.Vict.*in sum.num.*145. Caietan. *absolutio.*2. Oppositum quidem tenuerunt Palud. Gabr. D. Anton. supra citati,Ricard.*in* 4.*dist.*17.*art.*3.*quæst.* 7.Adrian. *quæst.*5.*de confess.*Panormit.cum aliquibus.*cap.Omnis utriusque* Nauarr.*in sum.cap.*7.*num.* 8. *& cap.Placuit. numer.* 150. Verumtamen absque vllo fundamento, vt docet Sylvius loco citato. Ratio est,quia ex nullo iure diuino, vel humano eruitur huiusmodi confessio. Nam ius humanum, quod allegant notatur *capit.Placuit.de poenit. dist.* 6. Veruntamen textus ille,non concedit facultatem ad audiendas confessiones, sed ad mutandam pœnitentiam impositam per ignorantem confessarium, & ideo non facit ad rem.

Inter. Requiritur ne in sacerdote præter iurisdictionis potestatẽ,approbatio per Episcopum? *Resp.* Dico primum. Hodie post Conc. Trid. approbatio confessarij per Episcopum est de essentia sacramenti pœnitentiæ, adeo vt absque ea nullum fiat sacramentum. Ita decreuit sancta Synodus.*sess.* 23. *c.*15.*de reform.hisce verbis. Decernit sancta Synodus neminem, etiam Regularem posse confessiones secularium,etiam sacerdotum confessiones audire, vel ad id idoneum reputari,nisi vel parochiale beneficium habeat, vel ab Episcopis idoneus iudicetur, & approbationem obtineat.* 16

Int. Quo pacto intelligendum est hoc decretum Cõcilij? *Resp.* Dico *primum.* Hoc ius fuit nouiter decretum.Ita Palud.*in* 4.*d.*17.*q.*4.Gab.*q.*2.*art.*3.D.Anton.3.*p.tit.*17.*cap.*9.Sot.*d.*18.*q.*4.*art.*3.Adrian.*dub.* 1. *post.q.*5.*de confes.*Caier.*absolutio.*2.Sylu.*confes.* 1.*nu.*5. Angel.eodem.*verb.n.*4.Victor.*in sum.de poen.n.* 150. Nauar.*c.Placuit.n.*53. Enim verò ante hoc decretum quisque sibi eligebat sacerdotem,vt ministrum idoneum ad hoc sacramentum,quidquid dicat Cano.*de* 17

*pœnit.p.*5.Dico *secundum.* Ad regularium confessiones audiendas, non est opus, vt confessarius sit approbatus per Episcopum. Hæc conclusio constat ex verbis decreti. Dico *tertiùm.* Hæc approbatio non est concessio iurisdictionis, sed quædam conditio personæ, sine qua ei non potest conferri iurisdictio. Et ideo sacerdos approbatus, siue per parochiale beneficium sibi collatum, siue per iudicium Episcopi iudicatis esse idoneum ministrum huius sacramenti, neque istud sacramentum ministrare absque iurisdictione sibi concessa ordinaria in suos (quæ quidem illi datur per collationem ipsius parochialis beneficij) delegata erga alios. Itaque in ministro huius sacramenti duo requiruntur, scilicèt approbatio & iurisdictio, quarum altera deficiente, nequit hoc sacramentum ministrari. Dico *quartùm.* Hæc approbatio idoneitatis ab Episcopo faciẽda, non est actus gratiæ, sed iustitiæ, explico meam mentem. Offert se Titius sacerdos Episcopo approbandus, per iudiciũ idoneitatis, non est liberum Episcopo illũ approbare, ve reprobare, sed tenetur ferre iudicium, pro vt in Domino censuerit. Ita doctissimè Suar. Dico *quintùm.* Approbatio per parochiale beneficium sacerdoti collatum, non fuit nouiter inducta à Conc. Trid. sed multò ante illud habebatur in iure, approbatum, & receptum in rota Ecclesia, vt sacerdos parochiale habens beneficium, posset adsumi ad hoc sacramentum ministrandum. Habens, dixi, parochiale beneficium, quia si illud dimisit, iam non manet approbatus. Ratio sumitur ex verbo legis: Parochiale habens beneficium. Dico *sextùm.* Approbatio per Episcopum, duo postulat iuxta Concilij decretum. Primum, iudicium Episcopi de idoneitate approbati formatum reuera ab eo siue per examen approbandi,

randi, siue per aliam notitiam: aliter enim erit ficta approbatio, si approbet, quem iudicat indignum, ad tale ministerium. Hoc constat ex verbis Concilij decernentis. Nisi ab Episcopo per Examen, vel aliàs idoneus iudicetur. Non est tamen opus, vt iudicium Episcopi sit certum, nec multa diligentia factum: sed satis est formare tale iudicium. Ita Suar. *de poen. disp. de minist.* Secundum, quod requiritur est approbatio. Licet enim Episcopus formet iudicium de idoneitate, nisi tamen approbet, sacerdos non est idoneus minister. Et ideo non sufficit hæc approbatio petita, & non obtenta, sed omnino requiritur, vt obtineatur. Quæ veritas etiam locum habet in Religiosis confessariis (quidquid dicat Nau. *in sum. cap. 27. n. 264* & *265.* quia per hoc decretum Concilij, reuocata sunt illorum priuilegia cõtenta in *Clem. Dudum. de sepult.* & in *Extrauag. super cathed. eodem tit.* Ita Cong. Cardin. *ref. p. 1162.* Decreuit Pius V. *in motu proprio* 44. reuocans priuilegium à se concessum Mendicantibus *in motu proprio* 38. super hoc decretum Concilij. Declarauit insuper Greg. XIII. *motu proprio* 15. qui incipit. *Intenta.* Et ideo non est satis præsentari huiusmodi Religiosos Episcopo, sed est opus, vt approbentur ab Episcopo. Dico *septimum.* Cum quis ex vi Bullæ, vel priuilegij Pontificij, habet potestatem ad eligendum confessarium, semper intelligitur ad eligendum ex probatis, nisi in ipsa Bulla, aut priuilegio Pontificio aliud exprimatur. Quam veritatem semper exprimunt nunc ipsæ Bullæ Pontificiæ. Dico *octauum.* Parochus non potest delegare potestatem iurisdictionis in hoc foro alicui sacerdoti, nisi approbato ab Episcopo. Ita Suarius, & probat praxis. Dico *nonum.* Summus Pontifex, hanc iurisdi-

ctionem alicui sacerdoti delegans, simul illum approbat. Ita Suar. & res claret ex terminis. Dico *decimum* Prælati Episcopo inferiores, qui habent licentiam eligendi sibi confessarium, tenentur eligere ex approbatis ab Episcopo. Ita declarauit Gregorius XIII. vt refert Suarius. Dico *Vndecimum*. Episcopus eligendo sibi confessarium subditum sibi, simul illum approbat. Si tamen sibi eligat confessarium subditum alteri Episcopo, debet talis confessarius esse approbatus à proprio Episcopo. Ita declarauit Congreg. Cardin. *resp.* 1158. & 1160. Dico *duodecimum*. Quando quis (etiam Religiosus) ex vi Bullæ pontificiæ aut priuilegij habet facultatem eligendi confessarium approbatum; talis confessarius debet esse approbatus à suomet Episcopo, licèt pœnitens subditus sit alterius Episcopi. Ita declauit Cong. Card. *resp.* 1150. Atque in hac resp̃sione, fundatur responsio circa Episcopos in puncto proximo allata. Ratio est, quia hæc specialis gratia sub hac conditione illis conceditur. Dico *decimum tertium*. Religiosus approbatus in vno Episcopatu, non censetur approbatus in alio: si audiat confessiones ex vi suorum priuilegiorum sed necesse est, vt in singulis approbetur. Multa sunt, quæ confirmant hanc communiorem sententiam, quam refert Guter. *lib.* 1. *can. quæst. c.* 37. In primis, quia Conc. Trid. requirit illius approbationem ab Episcopo, vel Episcopis. Deinde, quia Pius V. concessit priuilegium Mendicantibus, vt semel tantum in vno quouis episcopatu examinari, & & approbari possent, nisi mutetur Episcopus. Tertio, quia Gregorius XIII. concessit, priuilegium Religiosis sanctissimæ Societatis IESV, vt semel approbati iter euntes, possint confessiones audire in quouis episcopatu, in quo nõ sunt approbati, dummodò

id

id non faciant in oppido, vbi Episcopus proprius est: tunc enim requirit Episcopi approbationem. Dixi, si talis religiosus audiat confessiones ex vi suorum priuilegiorum, quia si audiat electus à pœnitente ex vi bullæ, aut Iubilæi Pontificij concedentis pœnitentibus electionem confessarij approbati: satis est esse eum approbatum ab aliquo Episcopo. Ita probabilius tenet Suar. Ratio eius est ducta à congrua paritate. Nam talis pœnitens potest vbique terrarum eligere confessarium, secularem ab Episcopo approbatum; ergo satis erit eligere religiosum confessarium semel approbatum in aliquo Episcopatu: ne in hac re peioris sit conditionis religiosus, quàm secularis. Dico *decimum quartum.* Hæc approbatio fieri potest ad certum tempus, & non vltra; erga certa loca, & non vltra; erga certas personas, & non vltra: v. g. erga mares, & non fœminas; erga opifices præter mercatores. Ita obtinuit praxis, & ratio est in promptu, quia interuenire sæpissimè potest causa talis limitationis. Dico *decimum quintum.* Hæc approbatio semel facta interueniente iusta causa coarctari, & omnino reuocari potest. Ita Suar. Deducitur apertè ex priuilegio Pij V. Mendicantibus concesso? vt ab eodem Episcopo non possint sæpius examinari; ergo supponit posse eos sæpius examinari, & non approbari. Et ratio est manifesta, quia iusta approbatio pendet tum ex scientia, tum ex moribus; quemadmodum igitur homo mutari potest, tum in scientia, tum in moribus; ita etiam ipsius approbatio. Dico *decimum sextum.* Approbatio semel facta, & iniustè reuocata, adhuc tenet in rei veritate: in praxi tamen semper habenda est reuocata, neque ei deinceps quique vti licet. Ita Doctor. Suar. subtiliter, vt rei

verita

veritatem enuclearet, atque cautè, vt iudicium in re maximè graui arbitrio proprio adimeret. Adnotat insuper tantus Magister ex Nau. *cap. Placuit. nu.* 163. & *in fum. c.ap.* 27. *num.* 266. hanc probationem semel factam, & non reuocatam semper durare, etiamsi alius Episcopus succedat, donec ab eo reuocetur.

17 *Int.* Estne aptus minister huius Sacramenti Sacerdos de cuius iurisdictione, & approbatione sunt opiniones probabiles? *Resp.* Quoniam occurrere potest euentus, in quo maximè sit vtilitatis, & necessitatis vocare talem sacerdotem administrandum hoc Sacramentum, verisimile est, ex Ecclesia benignitate, & prouidentia tali sacerdoti ab ipsa Ecclesia concedi iurisdictionem, & approbationem. Ita Doctor Suar. *de poen. disp. de minist.* Ratio sumitur ex *L. Barbarius. ff. de offic. pretoris.* Ex quo communi iure receptum est, vt qui communi existimatione cum titulo vero, aut falso exercet aliquod publicum officium, acta per eum teneant, & valeant. Inde colligunt Doctores excommunicatum occultum, & sacerdotem, qui pro vero parocho habetur, qui reuera non sit, quia v.g. simoniacè obtinuit beneficium, vere conficere Sacramentum, ex concessione tacita Ecclesiæ Et ita accidit in nostro casu.

18 *Inter.* Habetne quilibet sacerdos in articulo mortis, pœnitentis iurisdictionē, & approbationem, vt possit ei ministrare Sacramētum pœnitentiæ? *Resp.* Maximè. Est antiqua traditio habetur *cap.* 26. *qu.* 6. & nouiter in Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. Articulus autem mortis censetur, periculum probabile mortis. Ita Glos. *cap. Pastoralis. §. praterea de offic. Ordin. ca. Quod in te de poen. & remis. verb. poenitentia.* Nau. *cap.* 26. *nu.* 31. & *cap.* 27. *nu.* 271. Medin. *de confess. quæst.* 16. Palud.

in 4.d.17.quæst.5 art.2 & d.20.quæst.1.artic.2. Adrian. *de confess.qu.3.* Sylu. *confessor.1. quæst. 6. & interdictum 3.quæst.7.* Ratio est, quia in iure periculum, & articulus mortis, pro eodem habetur. Nam *cap. Si quis suadente. 17.quæst.4.* reseruatur absolutio excommunicationis violentarum manuum, nisi in periculo mortis: *in cap.* vero. *Non dubium. de sent. excom.* facta mentione illius exceptionis, dicitur, nisi in articulo mortis. Insuper *in cap. Eos qui. de sent. excomm.* modò articulus, modò periculum mortis pro eodem nominatur. Tertio, quia ad præcepta implenda, obligat non solùm articulus, sed periculum mortis: vt obligat præceptum annuæ confessionis, & communionis annuæ, & restitutionis, & similia. Inde enim emanauit sapientium proloquium. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Quale autem periculū censeatur probabile mortis, prudentis arbitrio relinquitur. Est autem tale periculum secundùm communiorem sensum longa, & periculosa nauigatio: actuale commiscendum prælium: partus mulieris. Non sunt igitur audiendi Sot. *in 4.d.18.q.4.artic.4.* Cano. *p.5. de pœniten.* Couar. *c. Alma. p.1.§.11.n.8.* oppositum asserentes absque textu, & ratione. Sunt vetò maximè notanda verba Concilij Tridentini. *In articulo mortis quilibet poenites, à quibusuis peccatis, à quocunque sacerdote poterit absolui.* Itaque neminem excipit pœnitentem, qui tunc non sit capax huius sacramenti; nullum excipit scelus, quod nequeat absolui: nullum excipit sacerdotem, qui non possit esse minister huius sacramenti, quacunque censura, vel culpa innodatus sit. An verò ordo seruandus sit dignitatis præsentibus in eodem articulo pluribus sacerdotibus negat Sua. verbo *absolutio*: affirmat Suarius: & meritò: quia Conc. Trid. & Ecclesiæ benignitas

tas volebat tantum sacerdotes aliis extrema penitentia in fide propria confitentibus largo eo adiutante, sacramentum esse bonitas dei gratuitus ordo.

19 *Iur.* Vtrùm habeat quilibet sacerdos hanc iurisdictionem in articulo mortis? *Resp.* A iure diuino censet Durand. *in 4. d. 19. q. 2. ad 4.* Capreol. *lib. ad 4. sent. 3. Concl.* Palu. *d. 20. q. 1. art. 2.* Ruard. *art. 1. cons. Lue.* Armilla verbo *absolutio.* A iure tamen humano docet D. Thom. *numer. 4. d. 19. q. 1. art. 3.* & *d. 20. qu. 1. art. 1. q. 1.* D. Bonav. *d. 17. q. 1. artic. 3.* Maior. *quæst. 1.* Almain. *q. 1.* Sot. *d. 18. q. 4. artic. 4.* Covar. *c. Alma 1. p. §. 6. numer. 8.* Turrecr. *in sum. de Eccles. lib. 1. cap. 98.* Est firmum argumentum in verbis Conc. Trid. asserentis. *Semper fuit custoditum in Ecclesia ne aliquis posset*, &c. Immemorabilis verò consuetudo huius concessionis indicat iam ab Apostolis deductam esse talem concessionem, non verò indicat ius diuinum, vt voluit oppositæ sententiæ Auctores, neque aliud voluit D. Aug. *lib. 4. de baptis. c. 24.* quem immeritò adducere nituntur in suam sententiam.

20 *Iur.* Habeant quilibet Sacerdos iurisdictionem ad absoluendum à venialibus? *Resp.* Rem sibi incertam testatur Nau. *c. Placuit. num. 22.* Sed immeritò. Est enim res certa apud Antiquos Patres docet Suarius etiam post Concil. Trid. Difficile est assignatu rationem Sot. ait, quia ad hæc absoluenda peccata sola est satis potestas ordinis. Ita *d. 18. q. 4. art. 2. ad 2.* indicat ib. D. Thom. *q. 1. art. 3. q. 1. ad 3.* Immeritò tamen, quia cum sacerdos tunc exerceat iudicium, pollere debet iurisdictionis potestate. Ideo ait Caietan hanc iurisdictionem tribui tunc à penitente ipso. Ita *tom. 1. Opusc. tract. 7.* & *in sum. verb. absolutio 1.* Verumtamen non rectè, quia per solam subiectionem non confertur iurisdictio. Ideo Cano & Ruard *supra*

supra citati. Ledesm. 4. quæst. 1. artic. 1. aiunt hanc iurisdictionem esse à iure diuino, quia Ecclesia nequit omnino peccata reseruare, ergo signum est non habere potestatem super illa. Nihilominus tamen hæc sententia falsò nititur fundamento, quia licet Ecclesia directè non possit venialia peccata reseruare: potest tamen indirectè ea à sacramentali absolutione eximere; enim verò excommunicatus nominatim denunciatus iuxta communem sententiam, nec de venialibus verè absoluit, quia ab Ecclesia priuatur omni iurisdictione sacramentali ad conficiendum sacramentum pœnitentiæ. Hanc ob rem Paludan. in 4. dist. 19. quæst. 2. artic. 2. ibid. Capreol. ad 1. cont. 3. concl. Medin. Sot. & alij supra citati, quos sequitur Suar. opinantur hanc iurisdictionem esse ab ipsa Ecclesia concessam, iam inde ab Apostolis deductam.

Iur. Haberne quilibet sacerdos iurisdictionem ad absoluendum à mortalibus peccatis iam ritè confessis? *Resp.* Negat Sot. loco citat. Affirmat Ledesm. obtinuit praxis idem de mortalibus ritè iam confessis, & absolutis, atque de venialibus exercens ex iurisdictione ab Ecclesia tradita, vt iam respondi.

Iter. Quis potest ministrare sacramentum pœnitentiæ ei, qui habet casum reseruatum, hoc est, quis potest absoluere pœnitentem, qui habet casum reseruatum? *Resp.* Dico *primum*. Potest ille, qui casum reseruauit. Dico *secundum*. Potest ille, qui est superior in iurisdictione sacramentali, quàm ille, qui casū reseruauit. Talis est Papa respectu Episcopi: Episcopus respectu parochi: Prouincialis Religionum respectu Guardiani, seu alterius inferioris prælati. Notandū est talis Archiepiscopus respectu suffraganeorum: nisi cum actualiter visitat Dioeceses suffraganeas

neas, vt supra respondi. Dico *tertiùm*. Potest ille cui delegauit potestatem proprius reseruans, aut superior proprio reseruante. Hæc autem delegatio fieri debet expressè ad casus reseruatos: nam absoluta delegatio ad absoluendum, non sufficit, vt habetur *c. Episcopus de poenit. & remiss. in 6*. Per quæ autem verba fiat hæc delegatio, agit D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 13. & Nauar. proximè. *num.* 261. Valet tamen multum hac in re iudicium prudens. Dico *quartùm*. Episcopi habent iurisdictionem absoluendi à casibus reseruatis Papę, quando sunt talia peccata occulta. Ita eis delegauit potestatem Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform*. Dico *quintum*. Religiosi, etiam mendicantes ex vi solius iuris communis, non possunt absoluere à reseruatis Episcopo, licèt per particularia statuta Episcopi, sint ipsi reseruata. Ita D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 1. Sot. *d. in* 4. *d.* 18. *quæst.* 4. *art.* 3. Nau. *sup. num.* 266. Ratio est, quia *in Clem. Dudum. de priu.* apertè dicitur Religiosos non habere maiorem potestatem absoluendi, quàm habent parochi ex vi iuris communis: atqui parochi non habent potestatem absoluendi à reseruatis Episcopo; ergo, &c. Extat etiam hac de quæstione declaratio Cardin. *resp.* 662. quæ etiam meminit in hac declaratione priuilegiorum communium Maris magni. Dixi ex vi iuris communis, quia ex vi priuilegiorum particularium, aliter dicendum, est. Sed ipsi, quorum interest, viderint. Dico *sextùm*. Opinio est valde communis posse reseruantem audire peccata tantùm ad se reseruata, & pœnitentem sacramentaliter ab iis absoluere: atq; pro confitendis aliis peccatis non reseruatis, mittere ad sacerdotem inferiorem. Ita Caietan. verb. *confessio cond.* 10. atque hanc esse Romanam consuetudinem, neque oportere sapere, quam oportet sa-

pere.

pere,eam in dubium reuocando. D. Antonin. *3.p.tit.* 17.*ca.*4.§.6.Palud.in 4.*d.*17.*q.*5.Richard.*art.*2.*q.* 8.*ad* 2.Henriq.*quodl.*1.*q.*19.Sot.*d.*18.*q.*2.*ar.*5.Pet.Sot.*lect.* 10.*de confess.*Nauar.*cap.Cùm consideret.*§. *cautus.nu.*12. & 18.*de pœn.d.*5.Hanc tamen valdè communem opinionem iure merito limitat Suar. ad casum vrgentis necessitatis, ex rationabili causa ortæ. Ita etiam Adrian.*q* 5.*de confess.*Sylu.*confessio* 1.*q.*19.Vict. in sum. *num.*149.& 162.Cano *p.*5.*de pœn.*Viguer.in sum.*cap.* 17.§.4.*verf.*17.Ratio est, quia iure diuino, est integritas confessionis: ergo non licèt ire præter hoc ius, absque rationabili causa, & vrgente necessitate. Neque opposita consuetudo vnquam viguit Romæ, vt affirmat Sylvest. neque modò viget, vt testatur Suar. sed fuit inuentum Caiet. & aliorum Auctorum. Si igitur detur grauis causa; & vrgens necessitas, poterit pœnitens confiteri peccata reseruata solum, & ab eisdem absolui sacramentaliter; verum enim tunc recipiet sacramentum. Vrgens tamen necessitas ad dimidiandam talem confessionem accidere poterit tunc ex parte confessoris, tunc ex parte pœnitentis, vt iam respondi, cum me rogasti de confessione reseruatorum ex parte pœnitentis. Non tamen censenda est multitudo negotiorum reseruantem opprimentium, quia hoc est vnum ex præcipuis, deinde, quia tunc potest iurisdictionem delegare. Quod si in ea negotiorum oppressione oporteat pœnitentem audiri, audiat tantùm reseruata, & pœnitentiam imponat, & non absoluat, sed inferiori sacerdoti iurisdictionem committat. Dico *septimùm*. Valde communis est opinio, posse inferiorem sacerdotem absoluere sacramentaliter pœnitentem habentem peccata reseruata, & non reseruata, à solis peccatis non reseruatis intercueniente

niente vrgente necessitate ex causa graui, & pro absolutione reseruatorum illum ad superiorem remittere. Ita D. Thom. in 4. d. 17. quæst. 3. art. 4. quæst. 2. Paludan. ibid. quæst. 5. Gabr. quæst. 1. dub. 2. Almain. qu. 1. dub. 2. Maior. quæst. 5. Alens. 3. p. quæst. 77. in 5. artic. 2. ad vlt. Henriq. quodl. 1. quæst. 29. & 30. D. Anton. 3. p. tit. 14. cap. 18 §. 6. Sylu. confess. 1. quæst. 19. Ang. confess. 5. nu. 9. Med. de confess. quæst. de integr. Nauar. cap. consideret. §. cautus. num. 10. de pœn. dist. 6. Sot. d. 18. q. 2. art. 5. Can. de pœn. p. 5. Ledesm. 2. 4 quæst. 8. art. 3 dub. 3. Vrgens autem necessitas erit scandalum, vel infamia subeunda, nisi sacerdos celebret, aut nisi quis communicet. Hẽ tempus instans implendi præceptum annuæ confessionis, vel communionis. Hæc opinio Doctori Suario absolutè probatur: disputat verò an in eo euentu sufficiat pœnitenti tantùm dicere peccata non reseruata, tacendo reseruata. Affirmat Alens. Pet. Sot. Gerson, & Gab. Negant tamen cum D. Thoma reliqui Doctores, quos sequitur Suar. aitque faciendam integram confessionem non reseruatorum, & reseruatorum, absolutionemque cadere directè & per se super non reseruata, indirectè verò, & per accidens super reseruata. Dico *octauum*. Cùm aliquis subditus alicuius Episcopatus, ex causa versatur in alio, & ex consuetudine recepta confitetur alicui approbato confessario loci, in quo versatur (vt potest ex consuetudine recepta) quò ad absolutionem reseruatorum habendus est, vt incola illius loci, hoc est, si habeat peccatum reseruatum in tali Episcopatu aditurus est reseruantem: non autem si habeat reseruata peccata in suo proprio Episcopatu. Decisio est Suarij contra nonnullos Doctores. Nam Sotus in 4. d. 18. qu. 2. art. 4. ait talem pœnitentem non posse absolui à reseruatis proprij Episcopatus, posse tamen à reseruatis

tis alieni. Eam tamen sequitur Caiet. *absolutio* 2. Palu. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 3. De Antonin. 3. *p. tit.* 17. *ca.* 4. Ratio est. Quia confessores alieni Episcopatus, non tenentur scire casus reseruatos proprij pœnitentis, sed sui tantùm, ergo si talis pœnitens potest se in confitendo gerere, vt incola ex facultate per consuetudinem data tenebitur tantùm legibus incolarum. Dico *nonùm.* Quilibet sacerdos potest ministrare sacramẽtum pœnitentiæ ei qui confitetur solum peccata reseruata iam ritè superiori confessa, & absoluta. Est contra Sotum: pro ea tamen stat ratio, quia illa peccata iam non sunt materia necessaria: de materia verò non necessaria potest quilibet sacerdos absoluere, vt suo loco probaui. Dico *decimùm.* A peccato reseruato oblito inculpabiliter in confessione aliorum reseruatorum; vel facta apud eum, qui ab illo posset absoluere, & quidem absolueret, si tunc diceretur, potest sacerdos habens iurisdictionem, seu ordinariam, seu delegatam in mortalia peccata, absoluere. Ita communiter Doctores. Gab. *in* 4. *d.* 17. *qu.* 1. Adrian. *qu.* 4. *de confess.* Syluest. *confess.* 1. *q.* 4. Angel. *confess.* 1. *n.* 22. Rosel. *confes.* 2. *nu.* 9. Can. *de pœniten. p.* 5. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 8. *art.* 2. *dub.* 8. Couar. *cap. Alma. p.* 1. §. 10. *num.* 12. Nau. *c. Consideret.* §. *cautus. num.* 30. *de pœn. dist.* 5. & in sum. *cap.* 26. *nu.* 13. Ratio est, quia iam tale peccatum non manet reseruatum, quoniam superior, quantùm in eo fuit, intendit liberum, & absolutum dimittere pœnitentem. Hoc maximè notandum propter euentum frequentem in confessionibus factis virtute Iubilæi, quo transacto possunt reseruata oblita absolui. Dico *vndecimùm.* In articulo mortis, seu in periculo (quod idem est, vt iam ostendi,) quilibet sacerdos inferior potest absoluere à reseruatis. Ita Conc. Trident. *sess.* 14. *cap.* 7. licèt adsit

alius, qui possit absoluere ab eis extra illum articulum. Ita Sylvest. *absolutio.* 1. & 3. & Couar. *cap. Alma p.* 1. §. 11. *num.* 3. Ratio est, quia Concilium pro eo articulo omninò dixit nullam esse reseruationem. Notandum tamen, an peccatum tale antea reseruatum, reseruatum esset Papæ, & tunc pœnitens conualescens tenetur recurrere ad Papam, non pro absolutione sacramentali, quam obtinuit, sed pro ostensione subjectionis. Ita præcipitur. *cap. Eos, qui. de sent. excom. cap* 99. Nau. *cap.* 26. *num.* 26. In absolutione verò reseruatorum aliis inferioribus Papa, non manet onus ad eos recurrendi. Ita Sylvest. *confessio.* 1. *quæst.* 19. & *confessor.* 1. *quæst.* 20. Angel. *confessio.* 3. *num.* 2. Armil. *absolutio. num.* 2. Palud. *in* 4. *d.* 20. *qu.* 1. *art.* 2. D. Anton. 2. *p. tit.* 14. *cap.* 18. §. 17. Nau. in sum. *cap.* 26. *nu.* 6. Ratio eorum est, quia hæc iurisdictio in eo articulo non inuenitur concessa cum tali limitatione. Dico *duodecimum.* Superior delegans iurisdictionem in reseruata, potest illam delegare cum onere subijciendi iterum ei peccata confessa delegato, non quidem ad absolutionem, sed ad medelam adhibendam. Ita Doctores communiter, quos refert Nau. *cap Placuit. nu.* 112. & 113. & in sum. *ca.* 9. *num.* 1. Sot. in 4. *d.* 18. *qu.* 2. *art.* 5. Cano, loco sæpè sup. citato. & alij. Ratio est, quia confessio talis iurisdictionis est mera gratia: gratia autem concedi potest, vel absolutè, vel cum limitatione. Et mihi quidem constat ita in aliquibus sacris Religionibus hanc potestatem delegari.

25 *Int.* Quis confessor, hoc est, sacerdos habens iurisdictionem, & approbationem tenetur ministrare hoc sacramentum ex officio? & quando? *Resp.* Parochus, qui in iure proprius sacerdos appellatur, obligatur solùm iuxta Rich. in 4. *d.* 18. *art.* 2. *quæst.* 5. Sylu. *confess.*

confess.1.§.18.Armil.*absolutio.num.* 27. Medin. *de pœn. quæst.*41.semel in anno,quando subditus tantummodò obligatur. Oppositum tamen est affirmandum, nimirùm teneri parochum ad hoc munus exercendum, quoties expedire prudenter iudicauerit subdito. Ita Adrian.*quæst.*5.*de confess.dub.*8.Sot.*in* 4.*d.*18.*q.* 2.*art.*2.Vict.Cano.Ledesm.locis citatis.Nau.*ca.Consideret,num.*156.Ratio est, quia pastor non debet solùm extremæ necessitati ouium, sed etiam illarum vtilitati consulere, tempus autem vrgentis præcepti est extrema necessitas;ergo,&c.

Int. Quid tenetur confessor agere circa pœnitentis conscientiam? *Resp.* Tenetur formare iudicium de sufficienti dispositione pœnitentis: & ad hoc iudicium formandum tenetur examinare pœnitentis conscientiam, vt pœnitentem absoluat. Ratio est, quia iudex tenetur formare iudicium criminis,antequam sententiam proferat. 24

Int. Teneturne confessor absoluere pœnitentem, quem iudicat esse dispositum, & dignum absolutione? *Resp.* Dico *primùm.* Confessarius absoluens reum, quem iudicat impœnitentem, & indignum absolutione,sacrilegium committit. Ita Sot. *in* 4. *d.*18.*qu.*3. *art.* 3. Cordub.in *sum.quæst.*4. cum communi. Ratio est, quia in re sacra indignissimum actum exercet. Dico *secundùm.* Quando pœnitens est dignus absolutione,confessor tenetur pœnitentem absoluere.Ita communiter Doctores.Ratio sumitur, tum ex ratione ministerij,ex quo confessor tenetur integrum facere sacramentum: tum ex ratione iustitiæ: quia iudex, licet arbiter, tenetur ferre sententiam circa reum, quem iudicandum suscipit, alioqui grauem illi irrogabit iniuriam, si innocentem non absoluat. 25

26 Int. Quod onus manet confessario post confessionem sacramentalem sibi factam? Resp. Secretum sacerrimum circa res confessionis quod Theologi appellant sigillum. Tenetur autem confessor ad hoc secretum non solùm lege naturali, iuxta illud *Prou. 11. Qui reuelat arcanum, ambulat fraudulenter*: sed ex lege positiua Christi, hoc sacramentum instituentis. Circa hoc dico *primum*. Propter nullum bonum temporale, vel spirituale, proprium, vel commune, neque in aliquo euentu frangere licet hoc sigillum. Ita communis opinio. D. Thom. in 4. *d.* 21 *quæst.* 3. *art.* 1. *& quodl.* 1. *art.* 8. D. Bonau. *d.* 21. *art.* 2. *quæst.* 3. Rich. *art.* 4. *quæst.* 1. *&* 2. Scot. *quæst.* 2. Dur. *quæst.* 4. Palud. & Maior. *quæst.* 3. Capre. *quæst.* 2. Sot. *d.* 18. *quæst.* 4. *art.* 5. Alens. 4. *p. quæst.* 78. Adr. *qu. vlt. de confess.* Med. *de confess qu. de sigillo* Nauar. in sum. *cap.* 8 *& cap. Sacerdos. de pœn. d.* 6. *num.* 116. Couar. *in* 4. *Decret.* 2. *p. cap.* 8. §. 12. *num.* 12. A quibus Paradoxè admodum recessit Alisiodoren. *lib.* 4. *sum. tract.* 6. *cap.* 3. *quæst.* 7. Hæc fuit semper perpetua Ecclesiæ traditio, quam docent Leo Papa. *epist.* 28. *aliàs* 80. Basil *reg.* 2. Monach. Aug. *lib. de salut. docum. c.* 25. Ambros. apud Paulum in vita eius. Greg. *ca. Sacerdos. de pœn. d.* 6. habetur *c. Omnis vtriusque*. Ratio sumitur ex grauissima iniuria, quæ sacramenti institutioni à Christo Domino factæ in quouis euentu irrogaretur, iuxta perpetuam Ecclesiæ traditionem. Ideo falsò credidit Alisiodorensis posse reuelari hoc sigillum propter vtilitatem ipsius pœnitentis, quam video inde prouenturam. Itē erroniecè opinati sunt aliqui Canonistæ, quos refert Couar. loco citat. posse cōfessorē detegere peccatum emortuii iam Pœnitentis ad impediendū matrimoniū suo testimonio. Errarunt insuper arbitrando testimoniū confessarij fidem facere in foro exteriori, vt sumi-

tur

tur ex *c.2. de offic. Ordic.* & *c. Dilectus. de excess. Prælatorum.* Ita Suarius *de pœn. disp. de sigillo.* ostenduntque Doctores, quos refert Covar. Tertiò. Immeritò censuit Sotus, *in 4. d. ib. q. 4.* posse hoc sigillum reuelari à confessario, cum necesse fuerit ad integram faciendam confessionem, si fortè culpam commisit in audienda tali confessione. Contra Sotum tenẽt omnes, teste eodem Soto. præcipuè Gabr. *in 4. d. 21. qu. 1. artic. 3. dub. 1. ad 5.* Adrian. *qu. 5. de confess.* Sylu. *confessor. 3. q. 13.* Nauarr. *in sum. c. 8. num. 6.* & *c. Sacerdos. de pœn. d. 6. nu. 64.* Ledesm. *2. 4. q. 10. art. 5.* Ratio est, quia integritas materialis, non est de essentia confessionis, vt in propria materia ostendi; & ideo ex causa omitti potest; nulla autem causa grauior dari potest, quàm seruatio sigilli. Dico *secundùm.* Omnis, & sola confessio sacramẽtalis obligat ad hoc sigillum. Omnis, id est, seu secretò, seu publicè fiat. Sacramentalis, id est, facta in ordine ad absolutionem obtinendam. Nam detectio peccatorum facta alicui, licèt intercedat pactum seruandi sigillum confessionis super dicendis, non gignit obligationem sigilli, sed secreti naturalis (quidquid in oppositum velit Palud. *in 4. d. 21. q. 3 num. 11.* & Caiet. *confessio*) & ideo non obligat plusquam secretum naturale, quamuis strictiùs, vt notat Sot. propter vmbram sacramenti ad quam accessit: interueniente tamen bono communi, semper est deregendum, contra quod nunquam præualet vllum secretum naturale, vt docet Nauar. *c. 1. de pœn. dist. 6.* in principio. Dico *tertiùm.* Obligat huius sigilli præceptum non tantùm ipsum verum confessorem, vt per se claret: sed confessorem falsum, qui se fingendo verum, pœnitenti bona fide confitenti, præstitit audientiam. Obligat sacerdotem, qui non habebat

bebat iurisdictionem, & tamen à pœnitente, vt illam habens existimabatur: vel vt habiturus mox putabatur & eo animo confitebatur, vt ab eodem absolueretur. Obligat confessarium, qui ob defectum doloris, vel restitutionis, vel quid simile pœnitentem non absoluit. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 21. *q.* 3. *art.* 1. & Caiet. loco proximo. Habetur *cap. Quod quidem de pœn. & remiss.* Obligat superiorem, à quo petitur facultas ad absoluendum à reseruatis. Ita Vict. *de pœn. num.* 190. Obligat interpretem confessionis. Ita communis opinio Scot. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 1. circa finem. Rich. *d.* 21. *quæst.* 3. *articul.* 4. Medi. de *confess. quæst.* 50. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 11. *art.* 3. *dub.* 1. D. Thom. *d.* 21 *q.* 3. *art.* 1. *quæst.* 3. Obligat consiliarium, siue à pœnitente, siue à confessario de licentia pœnitentis consulatur. Ita citati Auctores, præsertim Ledesm. Palud. Adrian. Nauar. & in sum. *cap.* 8. Pet. Sot. *lect.* 11. *de conf.* Vigu. in sum. *cap.* 16. §. 4. *ver.* 20. Obligat illum, qui furtiuè audiuit confessionem. Ita Scot. *excommunicatio. in* 4. *d.* 21. *qu.* 2. Ratio est, quia talis iniuriam fecit pœnitenti, & sacramento. Obligat ex sententia multorum, illum, qui inuenta peccata scripta ad confessionem legit; eos refert Nau. *cap. Sacerdos. num.* 8. *&* 9. Obligat eos, qui audierunt confessionem vel casu, vel ex necessitate pœnitentis publicè confitentis. Ita ex communi Suar. Obligat illum, cui iniustè confessor reuelauit confessionem. Ita Scot. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 1. Richar. *art.* 5. *quæst.* 1. Sylu. *confessor.* 3. *quæst.* 1. Nau. *cap. Sacerdos, num.* 43. Dico *quarto.* Omnis notitia à confessione proueniens, siue immediatè, siue mediatè proueniat, obligat ad sigillum. Ita Suar. loco citato. Ex parte etiam pœnitentis obligat ad hoc sigillum sola vera confessio, non ficta, hoc est, facta animo

animo se accusandi sacramentaliter, & subijciendi clauibus Ecclesiæ. Ita Caiet. 2.2. *q.* 70. *ar.* 1. & *Opusc.* 21. *tom.* 1. Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 4. *art.* & *de leg. secr. in* 2. *q.* 7. Nau. in sum. *cap* 18. *num.* 55. Ratio est, quia illa detectio, non est sacramentalis accusatio. Hæc autem intentio pœnitentis ficti, cum vult inducere confessorem ad malum, aut tertiam personam infamare, vel quid simile, sæpè non agnoscitur in initio detectionis (ne illam appellem confessionem) sed in discursu: verumtamen vtcunque detegatur, deobligat à sigillo. Dico *quintùm*. Non solùm peccata mortalia sed etiam venialia: Item circumstantiæ peccati commissi, vel committendi: Denique omnia, quæ vtiliter deteguntur in confessione quamuis minus cautè, & aliquando imprudenter detegantur, cadunt sub præcepto sigilli. Ita Suar. latè, & doctè probat. Addit verò ex Sot. etiam defectus corporis, animæ, originis, & natalium, qui ad maiorem culpæ propalationem deteguntur. Item peccata publicè commissa, quatenus ea notitia sacramentali sciuntur. Nam si alia via perueniunt ad aures confessarij, poterit, vt alij ea notitia publica vti; cautè tamen oportet procedere, ne gignat scandalum reuelati sigilli. Ita D. Thom. Bonauent. Alens. supra citati, & in hoc sensu loquitur Altisiod. *lib.* 4. *sum. tract.* 6. *cap.* 3. *qu.* 4. in oppositum allegari solitus. Rectè tamen aduertit Maior, *in* 4 *d.* 21. *q.* 3. non esse addendum aliquid certitudini, comparatum ex scientia sacramentali. Dico *sextum*. Non frangit sigillum confessionis confessarius, qui reuelat peccata sibi aliquando confessa, non reuelando pœnitentem. Ita habetur *cap. Omnis vtriusque sexus*. Verumtamen cautè nimis procedendum in hac re tam periculosa: ideo sa-

tius esset ita subticeri peccata confessa, ac si nunc quam audirentur. Plura tradit D. Anton. 3. p. tit. 17. cap. 19. §. 3. & Nauar. in sum. cap. 8. num. 11. Dico *septimum.* Non frangit sigillum, qui dicit se aliquem confitentem audiuisse. Ita habuisse peccata venialia. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia certum est quemuis fidelem teneri ad confessionem faciendam. De fide autem est omnes nos habere peccatum veniale. Iuxta illud Ioannis: *Si dixerimus quòd peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nō est.* Dico *octauum.* sigillum frangit confessor, qui audire solitus certos pœnitentes, vnum laudat de innocentia, & puritate conscientiæ, de aliis nil affirmando: aut negando. Ita citati Doctores, appellantque hanc indirectam reuelationem peccatorum. Dico *Nonum.* Reliqua omnia, quæ nihil ad confessionem attinentia detegunrur in confessione, non cadunt sub sigillum confessionis. Ita Suar. cum communi. Ratio est manifesta, quia talia nullatenùs accusationi sacramentali inseruiunt, sed sunt admodum impertinentia. Dico *decimum.* Post auditam confessionem, & absolutionis concessionem, vel negationem, frangit sigillum confessarius, qui de rebus confessis cum ipso pœnitente, absque pœnitentis licentia loquitur. Ita omnes Doctores ex communi sensu, & consuetudine Ecclesiæ. Quod si oporteat confessario propter aliquem defectum pœnitenti dicere se defecisse in confessione, petat licentiam à pœnitente, quam licentiam si neget, dicat nihilominùs, quia tunc non extra, sed intra confessionem loquitur, pœnitensque est tunc irrationabiliter inuitus. Ita Suarius doctè, & piè; agit enim tunc confessor in vtilitatem pœnitentis, consulens illius æternæ saluti. Dico *vndecimum.* Ex licentia

centia pœnitentis licèt confessario, stante obligatione sigilli confessionis (quia nil pœnitens extra confessionem revelat) loqui cum tertia persona de rebus in confessione scitis, siue ea locutio cedat in vtilitatem pœnitentis, siue alterius personæ. Hæc assertio est contra opinionem Scot. in 4. d. 21. *quæst.* 2. Durand. *quæst.* 4. *Maioris. quæst.* 3. Gabr. *ar icul.* 3. *dub.* 4. Alens. *quæst.* 78. *mem.* 2. *art.* 2. §. 1. Angeli *confessio.* 8. *num.* 5. Ratio eorum est, quia pœnitens non potest dare talem facultatem, tum quia præceptum sigilli est diuinum, tum quod non potest dispensare pœnitens, quia est contra reuerentiam sacramenti. Est tamen conclusio D. Thom. *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 3. *art.* 2. Bonau. *art.* 2. *quæst.* 2. Richar. *art.* 4. *quæst.* 1. Palud. *quæst.* 3. *num.* 42. Adrian. *quæst.* 4. *de confess.* Henriq. *quodlib.* 7. *quæst.* 6. Sylu. *confessor.* 3 *q.* 2. & 5. Soti, Ledesmæ, Cani, & aliorum Thomistarum. Nau. in sum. *cap.* 8. *num.* 2. & *cap.* 18. *numer.* 12. & *cap. Sacerdos. num.* 127. Couar. 2. *p. Decret.* 4. *cap.* 8. §. 12. Ratio est, quia præceptum diuinum de sigillo traditum est propter vtilitatem pœnitentis, ideo ab illius voluntate pendet, & nulla sacramento fit iniuria, cum nulla fit pœnitenti, nec in eo euentu cessat finis præcepti in singulari, sed mutatur materia præcepti. Multa verò ex hac licentia commoda suboriri possent pœnitenti, quæ quidem non suborirentur ex notitia data extra confessionem, quam petunt Auctores oppositæ sententiæ. Nam adhuc illa notitia remaneret sub sigillo confessionis, excepto illo casu concesso; non remaneret autem data extra confessionem. Et ideo cui reuelatur tenetur sigillo rei reuelatæ. Deinde, quia hæc licentia reuocabilis est, non verò illa, data extra confessionem. Et hæc sint satis de hac quæstione. Dico *duodecimum*. Qui interrogatus,

in errogatus, an sciat aliquid, quod sciuit in confessione, vel sub sigillo confessionis, respondere absolutè potest, se nescire. Ita D. Thom. Bonau. & alij in 4. Scot. *d.* 15. *quæst.* 4. Maior. *quæst.* 18. Henriq. *quodl.* 8. *q.* 29. Imo respondere potest se non audiuisse. Ita Richard. in 4. *d.* 21. *art.* 4. *quæst.* 2. Si autem interrogetur, an loquatur de auditu in confessione, adhuc respondere poterit, se nihil audisse in confessione. Ita Adrian. *q. vlt. de confess.* Sylu. *confessor.* 3. *numer.* 11. Nauar. in sum. *cap.* 8. *num.* 13. Vict. in sum. *num.* 184. Ledesm. 2. 4. *q.* 11. *art.* 1. *dub.* 6. Tres in hoc puncto proposui veritates: primæ repugnat Altisiodorensis: in secunda dubius hæret Sotus: Tertiæ se opponunt Palud. & Sot. sed immeritò & cõtra rationem. Quoniam vera ratio est, quia subintelligitur illa conditio, Nescio, nec audiui in foro, in quo illud dicere possim. Neque insuper euentus dari poterit, in quo quis iuridicè interrogetur, vt teneatur respondere ad mentem interrogantis. Quæ ratio conuincit, etiam si quis iuraueric se dicturum veritatem. Notauit Henric. *quodl.* 1. *q.* 33. & Gabr. in 4. *d.* 21. *art.* 3. *dub.* 1. Ratio est, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis; ergo non obligat ad id, quod facere nequeo ex diuino præcepto: nequeo autem ex diuino præcepto reuelare confessionem, ergo &c. Dico *decimum tertium* Non reuelat confessionem, & ideo non frangit sigillum confessor, qui ex licẽtia pœnitentis loquitur cum illo, aut alia terria persona, interueniente graui, & rationabili causa de peccato complicis in confessione scito. Hanc conclusionem negant Alens. 3. *p. quæst.* 77. *in* 2. *art.* 4. D. Bonau. *in* 4. *d.* 21. *in* 2. *p. art.* 1. *quæst.* 3. Alij dicunt non licere dare hanc facultatem. Ita Palud. in 4. *d.* 21. *quæst.* 3. *art.* 2. Richard. *art.* 5. *q.* 2. Sot. *d.* 18. *art.* 5. *q.* 2. *ad* 4. Veruntamen pro sua sen-

tentia

tentia nullam afferunt firmam rationem. Ideo conclusionem tuentur D. Thom. *Opusc.* 12. *q.* 6. Capreol. in 4. *d.* 21. *quæst.* 2. *artic.* 3. *ad* 3. *concluſ.* Sonſinas *ib. in compend.* Capreol. D. Anton. 2. *p. tit.* 14. *c.* 19. §. 11. Adrian. *q.* 1. *de confeſſ. ad* 4. *& dub. pœn. ad* 3. *&* 8. Gabr. *d.* 17. *q.* 1. *art.* 2 *concl.* 5. quamuis mutauit ſententiam *d.* 21. *art.* 3. *dub.* 2. Sylu. *confeſſ.* 1. *q.* 24. cum Raymundo, quẽ citat Aſtenſis in *ſum.* 2. *p. li.* 3. *tit.* 12. Armil. *circunſtantia. num.* 11. Tabiena eodem *verb.* §. 10. & *confeſſio.* 1. §. 4. Sum. Piſana. *confeſ.* 1. *quaſt.* 3. Nauar. in ſum. *cap.* 7. *nu.* 7. Cordub. *Opuſc. de tract. mem.* 2. *queſt.* 4. & *mem.* 6. *quaſt.* 4. Suar. *de pœn. quaſt. de ſigillo.* qui hanc veriſſimam appellat ſententiam. Ratio illius eſt, quia interueniente graui, & rationabili cauſa, pœnitens poteſt complicis peccatum alicui detegere, vt de eo loquatur. Probatur concluſio ex *cap. ſignificaſti. de adult.* quem textum expendit. Nauar. *cap. ſacerdos. de pœn. d.* 6 *num.* 151. Grauis autem, & rationabilis cauſa interuenire poteſt ex parte pœnitentis, ſi *v.g.* complex inducat pœnitentem ad peccandum: vel ſi conſtituat illum in morali occaſione: vel ſi illi debeat prolis educationem, aut reſtitutionem bonorum, quæ adulterino filio in legitima putatorum fratrum euenerunt. Poteſt etiã interuenire ex parte ipſius complicis: vna autem legitima cauſa erit correctio fraterna ipſius complicis ad emendam: cedit enim in ſalutem illius æternam, quæ eſt bonorum maximum.

Int. Licetne confeſſario vti aliquando notitia in confeſſione comparata? *Reſp.* Dico *primùm.* Nunquam licet vti hac notitia cum periculo morali reuelandi confeſſionem indirectè. Ita omnes Catholici Doctores. Reuelaret verò indirectè confeſſionem ſuperior, qui propter ſcita in confeſſione, ita 27

ſubditum

subditum gubernaret, etiam ad salutem spiritualem, vt alij suspicentur talem subditum commisisse aliquod peccatum: oriri autem posset hæc suspicio, si talis subditus repentè amoueretur ab officio, vel mitteretur ad aliud monasterium, vel si quid ei simile fieret. Conclusio adeo certa est, vt nec pro tuenda vita, aut euitanda morte liceat confessionem indirectè reuelare. Ita Suar. *de pœn. disp. de vsu notitiæ in confessione.* Ratio est, quia reuelare indirectè confessionem ita intrinsecè malum est, vt nulla vtilitate cohonestari possit, & ideo mors passiuè potiùs sustinenda, quàm reuelanda confessio. De vno euentu dubitant Auctores, an in eo interueniat indirecta confessionis reuelatio. Nimirùm, est sacerdos in altari sacrum faciens, accedit quis, & apud eum confitetur se venenum calici infudisse. Vel esse in Ecclesia quendam, qui illum est interfecturus, non potest non venenum sumere, vel ab Ecclesia fugere, nisi adstantes suspicentur scisse illum insidias ex confessione pœnitentis, dubitant, an non sumere calicem, vel fugere, sit indirectè reuelare confessionem. Negant Scot. in 4. *d.* 21. *q.* 2. *ad* 3. Gabr. *art.* 3 *dub.* 1. Maior *q.* 3. *art.* 2. Sylu. *confes.* 3. *q.* 2. propendet Sot. *de secret.* quia, inquiunt, sacerdos vtitur iure suo, adstantes verò suspicantur ex prauitate conscientiæ, nam actus illi ex se non inducunt reuelationem. Ideo affirmant posse talem sacerdotem omittere sumptionem calicis. Item posse ab Ecclesia fugere. Contrarium tamen tenent Richard. *art.* 4. *q.* 2. Nauar. *cap. sacerd. num.* 135. Ledesm. loco proximo. Sot *d.* 18. *q.* 4. *art.* 5. Ratio eorum est, quia licèt illæ actiones secundùm se non sint reuelatiuæ, vt ita loquar, tamen hic, & nunc, cum talibus circunstantiis,

riis, saltem indirectè, produnt pœnitentis confessionem, & ideo in eo euentu potiùs mors est subeunda per venini sumptionem, quia non actiuè, sed passiuè se occidit. Dico *secundum*. Quando ex vsu notitiæ per confessionem comparatæ, nulla sequitur indirecta confessionis reuelatio, nec morale periculum reuelandi indirectè confessionem: licitum est vti tali notitia. Ita Doctor Suar. hisce verbis. Ita docent omnes. Ratio est, quia quamuis hæc notitia sit sacra, tamen licet vti rebus sacris ad commodum proprium, vel proximi. Hinc fit, vt confessarius possit res suas tutiùs custodire. Facere interrogationem necessariam alicui in confessione, ad eruendam veritatem. Oportet tamen, vt non vtatur hac notitia cum grauamine pœnitentis. Ita Doctores in 4. *d.* 21. quos videre licet in Nau. *c. sacerdos num.* 124. Ideo grauiter peccabit superior, si propter scientiam confessionis puniat exteriùs subditum, vel priuet illum beneficio, aut alia re, in quam habet ius acquisitum, vel illi paret insidias, vt capiat illum in casu simili. Ita D. Thom. *quodl.* 5. *art.* 13. & Sotus *de secr. m.* 3. *quæst.* Item oportet, vt finis talis vsus sit honestus. Ita omnes. Ratio est, quia hæc notitia est sacerrima, & ideo requirit honestum finem. Si autem hæc tria concurrant, nimirùm euitatio omnimoda reuelationis secreti: causa honesta & iusta illæsionis custodia pœnitentis, semper licet talis notitiæ vsus. Ita D. Thom. in 4. *d.* 21. *quæst.* 3. *art.* 1. & *quodl.* 5. *art.* 18. Bonau. 2. *p. eiusdem. d. artic.* 2. *qu.* 1. *ad. vlt.* Richard. & alij. Sylu. *confessor.* 3. *qu.* 14. Neq; hunc vsum impedit occulta pœnitentis scientia, quod confessor ad illum moueatur ex sua confessione, vt notat Sylu. contra Richardum. De euentu, in quo confessor suffragium laturus est circa pœnitentem,

pœnitentem, controuertunt Doctores, an possit in suffragio ferendo vti tali notitia. Affirmat. D. Thom. & Bona. & Scot. *in 4. d. 21.* Sylu. & Sotus citati. Na. 2. *cap. sacerdos num.* 146. Imò addit illum teneri vti tali notitia, qua si non vtatur, incurrere censuras positas contra malos suffragatores, si quem scit per confessionem indignum, eligat ad officium. Ratio eorum est, quia eligere indignum est intrinsecè malum: ergo, qui potest eligere dignum, tenetur &c. Hæc sententia semper Suar. difficilis visa est, ei tamen non audet contradicere propter, vt inquit, tantorum Doctorum autoritatem. Intelligenda tamen est, cum suffragia dantur occultè, nam cum dantur publicè, & talis peccator interior exteriùs habetur dignus, gignetur scandalum in negatione suffragij, aut odij, aut reuelatæ confessionis.

23 *Int.* Quod est peccatum frangere sigillum, & quæ pœnæ sint impositæ à iure illud frangenti? *Resp.* Dico vnum. Ex natura sua sacrilegium graue. Ex natura sua, dixi, quia oportet, vt reueletur materia grauis, quale est peccatum mortale. Probatur cõclusio ex *cap. sacerdos. de pœn. d. 6.* vbi iubetur, vt talis confessarius deponatur, & cogatur ignominiosè peregrinari perpetuò. Quæ pœna depositionis confirmatur in *cap. Omnis vtriusq; sextus*: sed propere grinatione iubetur perpetuò detrudi in monasterium; cum igitur pœna proportionetur culpæ, siquidem pœna grauis est, grauis existimatur culpa. Reliqui verò frangentes hoc sigillum puniendi sunt arbitrio iudicis. Ad probationem verò sigilli à confessariò fracti sufficiunt testes singulares, propter naturam delicti occultissimi, vt notat Suarius: iudicandum tamen semper in fauorem pœnitentis, & sacramenti, vt notant D. Thom. Richard. & Sylu.

quia

qua de re latiùs Panorm. *in cap Omnis vtriusque de pœn.& remiss.lib.6.*

De subiecto capace huius Sacramenti §. 10.

1 *An sit absoluendus, qui habet obligationem restituendi.*

2 *An sit absoluendus, qui habet occasionem proximam peccandi.*

3 *Quo pacto se geret confessor cum eo, quem scit esse in occasione peccandi mortaliter.*

4 *An sit absoluendus pœnitens, qui habet diuersam opinionem à confessario.*

5 *An sit absoluendus pœnitens absens.*

INterrogatio. Estne hoc sacramentum conferendum ei, qui habet obligationẽ restituendi? *Resp.* Si moraliter fieri potest, vt illi ante absolutionem restituat, optimum consilium est, vt prius restituat, non est tamen ad hoc cogendus si proponat se restituturum, nisi aliquo morali experimento constet tale propositum esse infirmum: constat autem, si iam iterum, atque iterum idem proposuit aliis confessoribus, & non impleuit. Atque in hoc euentu non est absoluendus, quia non debet confessarius iudicare illum propositum efficax, antequam opere compleatur. Ita Suar. cum D. Anton. 3. *p.tit.* 2. *c.* 8. *&* 3. *p.tit* 14. *cap.*19. Caiet. *restitutio. cap.* 6. Nauar. *in sum. cap.* 17. *num.* 54. *&* 21. *cap.* 26. *nu.* 2. *&* 5. Sylu. *confessor.* 3. *quæst.* 12. Cordub. *in sum. q.* 4. *&* 5. 1

Int. Estne hoc sacramentum Pœnitentiæ conferendũ ei; qui est in morali occasione proxima peccãdi? *Resp.* Qui in tali morali occasione proximi peccandi est, & illam statim tollere potest absque scandalo, & infamia non est absoluendus antequam 2

occasionem tollat. Ita citati proximè Doctores omnes. Circa cuius propositum idem dicendum dixi de obligatione restituendi.

3 *Int.* Quo pacto se gerere debet confessor cum pœnitente; quem scit esse in statu damnabili, quem ignorat inuincibiliter? *Resp.* Dico *primum.* Si pœnitens roget confessarium, vt sibi dicat, an sit in statu peccati, quem ipse ignorat inuincibiliter: tenetur illi veritatem aperire, & aliter faciendo, grauiter peccat, quia moraliter loquendo, non potest tacere; & falsum dicendo, decipit proximum in re grauí; & agit contra obligationem sui muneris. Neque vti licet amphibologia, quia interrogatur, vt medicus ad medicinam adhibendam occulto vulneri, interrogatur, vt Pastor ad prouidendum occulto malo suæ ouis. Dico *secundum.* Confessarius qui scit malum statum pœnitentis inuincibiliter ignorantis illum, quanquam à pœnitente non interrogetur, si tamen habet spem firmam emendæ, & potest absq; scandalo, & graui suo damno pœnitentem monere, & à malo statu vindicare sua admonitione, tenetur illum monere. Ita Adrian. *quæst. 5. de confess. dub. 7. & quodl. 5. art. 2.* Medin. *de poen. quæst. de confess. dimid.* Sot. *in 4. d. 18. q. 1. art. 4.* Cano, *de poen. p. 5.* Pet. Sot. *de confess. lect. 10.* Cordub *lib. 1. q. 11.* Nauar. *cap. Si quis autem de poen. d. 7. num. 66* Couar. *in 4. Decret. 2. p. cap. 6 §. 10. n. 15.* Ratio est, quia status ille secundùm se est malus, & quia fieri potest, est tollendus, ideo obligatur confessor ad illum tollendũ. Dixi, si habet spem firmam emendę, quia si eam non habet, non tenetur. Ita D. Aug. *hom. 41 ex 50.* & refertur *cap. Si quis autem. de poen.* Ratio est, quia talis monitio obesset, & non prodesset, nam peccaret pœnitens non materialiter solùm, sed formaliter. Dixi, cum potest sine scandalo. Ita Innoc. III. refert *cap. Quia circa de con-*

sang. & affin. Ratio est, quia scandalum potiùs vitandum, quàm status materialis peccati.

Int. Estne conferendum sacramentum pœnitentiæ ei, qui contra iudicium confessarij existimat se esse dispositum, & capacem absolutionis? *Resp.* Dico *primùm.* Cùm inter pœnitentem, & confessarium est diuersitas opinionum, & confessor dubitat, an practicè, hîc, & nunc absolutione dignus sit, nullatenus illum absoluturus est. Ratio est, quia omnis actio moralis, facta cum dubio practico, est mala. Aliter dicendum est, de dubio speculatiuo. Exempli gratia, an hæc occasio sit proxima, vel remota, & ex consequenti tolli debeat, an nõ. An hoc sit alienũ, vel nõ, & ideo restituendũ, vel nõ: tunc. n. si facto examine, & adhibita diligentia debita, etiam cõsultatione virorum doctorũ adhuc remaneat dubium, absoluendus est pœnitens proponens se facturum quidquid facere debeat. Ita Sylu. *confess. 3. quæst.* 10. & Nau. *c.* 26. *num.* 5. Quos refert & sequitur Suarius. Dico *secundùm.* Cùm inter pœnitentem & confessariũ est dissidium, an practicè absolui possit, vel non, & pœnitens non Doctorum virorum, sed suum proprium sequitur iudicium: standum est pro confessario. Ita Sylu. & Nau. locis proximè citatis. Ratio est, quia confessarius iudicat sine affectu, qui solet tenebras offundere, pœnitens autem cum eo. Dico *tertiùm.* Cùm pœnitens sequitur probabilem opinionem virorum Doctorum, tenetur confessarius illum absoluere quamuis oppositam opinionem probabiliorem reputet. Ita iam communiter omnes cum D. Antonin. 1. *p. tit.* 4. *cap.* 10. §. 10. Sot. *in* 4. *d.* 18. *quæst.* 2. *artic.* 5. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 8. *articul.* 5. Nauar. *cap.* 27. *numer.* 280. & 288. & *in cap. Si quis autem. de pœn. dist.* 7. *num.* 66. Sylu. *confess. 3. quæst.* 7. Cor. *quæst.* 4

100. *de contract.* Addit verò Suar. etiam absoluendus, cum improbabilem opinionem iuxta scientiam confessarij, accepit à Doctis viris, & propter eorum auctoritatem iudicat probabilem, cum nequit illius improbabilitatem cognoscere. Ratio est, quia operari ex opinione probabili, vel in se, vel in auctoritate Doctorum, est opus practicè bonum.

5 *Int.* Estne absoluendus pœnitens, quem ex complicis confessione confessarius videt reticere aliquod peccatum in confessione, & peccare mortaliter in diminuta confessione? *Resp.* Absoluendus quidem. Ratio est, quia non licèt reuelare alterius confessionem, neque aliquod iudicium de tali confessione sibi facta præbere: tenetur igitur præsenti scientia vti, & secundùm eam iudicare.

6 *Inter.* Teneturne confessarius absoluere pœnitentem, quem ex propria scientia videt mentiri grauiter in confessione quanquam ipse pœnitens dicat se non mentiri? *Resp.* Affirmarunt multi, ex principio D. Thom. *quodl.* 1. *art.* 10. in hoc foro credendum esse pœnitenti, tum pro se, tum contra se. Ratio eorum est, quia iudex tenetur ferre sententiam secundùm allegata, & probata contra priuatam scientiam. Dico primùm debet confessarius vti omnibus mediis vt credat pœnitentem non mentiri: potest enim boni consulere secundùm intentionem rei exteriùs malæ, potest arbitrari illud peccatum iam esse dictum alteri confessori: potest arbitrari: alios, qui illi dixerunt, fuisse mentitos. Dico *secundum.* Si nullus sit tergiuersandi locus, quia confessor suis oculis sceleus patratum vidit, non tenetur, nec debet credere pœnitenti neganti, & ideo non debet illum absoluere. Ita Doctor Suarius. *de pœn. disp. de minist. conf.*

confess. sect. 2. Dupliciter verò interpretatur proloquium. D. Thomæ. nimirùm. Tenetur confessarius credere pœnitenti pro se, & contra se respectu alterius eiusque testimonij, hoc est, plùs credendum pœnitenti se confitenti, vel neganti, quàm aliis de eo affirmantibus, aut negantibus. Deinde tenetur confessarius credere pœnitenti pro se, & contra se, nisi aliud euidenter sibi constet.

Inuer. Licetne confessario absoluere pœnitentem 7
absentem, qui, vel per epistolam illi peccata sua aperiat, vel per internuntium: vel illi antea in præsentia confessus est? *Resp.* Res fuit his temporibus valdè dubia, nunc illius decisio irrefragabiliter certa. Palud. *in* 4. *d.* 17. *q.* 2. *art.* 1. *num.* 7. Medin. *de poen. tract* 2. *qu. de confess. modo.* Nau. *in sum. cap.* 21. *num.* 36. Pet. Sot. *lect.* 11. *de confess.* dixerunt posse confessarium mittere absolutionem in epistolis scriptam. Ratio eorum erat, quia de ratione iudicij non est, vt sententia proferatur voce, sed satis est proferri scripto. D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 12. *& c.* 21. §. 3. Sylu. *confessio* 1. *p.* 15. *& confessor.* 3. Adrian. *de confess. qu.* 1. Pal *in.* 4. *d.* 17. *qu. vlt.* Rich. *art.* 2. *q.* 5. Maior. *q.* 1. Alens. *qu.* 18. *vel* 77. *p.* 4. Armil. Tabien. Ang. Marg. confess. *ver. confes.* Turrecr. *cap. Qui poenitet. de poen. d.* 1. *q.* 2. *&* 3. ibidem Nan. *n.* 4. affirmant posse absolutionem voce proferri in absentia, quam opinionẽ probabilem dixit Sotus *de secr. teg. in* 3. *q.* 4. *dub.* 4 *post* 5. *conclu.* Rutil. *in specul. Episc. disp.* 1. *quæst.* 5. Probãt suam opinionem, facto sancti Thomæ Cantuarienſis carcere detenti, quem refert Scotus misisse Romã pro absolutione. Probant pietate, quia ita fas est credere Christum Dominum instituisse hoc Sacramentũ ad subueniẽdum vrgentibus necessitatibus, Probant ratione, quia de essentia iudicij non est, vt sententia profera-

tur in præsentia rei accusati. Opposita sententia fuit D. Thomæ *in 4. d. 17. qu. 3. art. 4. qu. 3. ad 3.* vtilius, inquit, est in extrema necessitate confiteri laico, quàm sacerdoti absenti. Fuit Scoti *eadem d.* Arctè D. Thomæ, & Scot. adhæserunt reliqui moderni Caietan. *conf. cond.* 11. Vict. *de confess.* 171. Sotus *in 4. dist.* 18. *qu.* 2. *art.* 6. Ledesm. 2. 4. *q.* 9. *art.* 3. *dub.* 5. Cano *de poen p.* 5. Ratio eorum erat, quia in absentia non potest confessor habere notitiam certam conscientiæ, vt certam proferat sententiam. Rationes Suarij ita docentis efficacius rem confirmant. Nimirum, quia non vsus Ecclesiæ in aliquo modo ministrandi sacramentum, qui nunquam legitur actualiter exercitus, signũ est non posse sacramentum ita fieri: cum modus sacramentorum constet ex vsu, & traditione Ecclesiæ, sed nunquam legitur sacerdotem absoluisse pœnitentem absentem: nam de S. Thoma Cantuariensi res est incertissima, imò oppositum certum; ergo, &c. Deinde, quia verba formæ huius sacramenti requirunt præsentiam, ex vi ipsius prolationis, ergo, &c. Controuersia nunc est decisa à S. D. N. Papa Clemente VIII. proprio diplomatæ, definitaque pars negans: illud retuli in responsionibus de confessione oris, propterea nunc non recito.

De effectu sacramenti Pœnitentiæ. §. II.

1 *Qui sint effectus sacramenti Pœnitentiæ.*

1 INTERROGATIO. Quis est effectus huius sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Triplex. *Primus* est remissio culpæ. Oppositũ censuit Magist. *in 4. d. 18.* aitque idem esse dicere: *Ego te absolvo à peccatis tuis.* atque dicere. Ostendo te absolutum à peccatis tuis. quia, inquit, cum profertur illa forma, iam per verum

tum dolorem semper sunt remissa peccata: ideoque ex illius sententia potestas clauium, nunquam extenditur ad remissionem culpæ. Sequuntur ibidem Gab. & D. Bonau. Item Alens. 3. q 82. Medin. *tract. 2. de effectu absolut.* Hæc tamen opinio non solùm falsa, sed terme est damnata in Conc. Trid *sess. 14. c. 6. can. 9.* & Florent. Mea verò conclusio est omnium reliquorum Theologorum. *Secundus* effectus est, infusio gratiæ. Ita Conc Trid. & Florent. & schola omnis Theologorum. Ratio est, quia effectus sacramentorum omnium Nouæ legis, est infusio gratiæ. Deinde, quia effectus huius sacramenti est remissio culpæ: culpa autem non remittitur sine infusione gratiæ. *Tertius* est remissio pœnæ temporalis, iuxta dispositionem pœnitentis. Nam in remissione culpæ, remittitur tota pœna æterna, & remanet obligatio ad certam pœnam temporalem, quam Deus nouit. Effectus igitur huius sacramenti est remittere totam, vel partem huius pœnæ, iuxta pœnitentis dispositionem. Ita communiter Theologi, definiturque in Conc. Trid. loco proximè.

DE INDVLGENTIIS.

CAPVT. VIII.

De thesauro Ecclesiæ. §. 1.

1 *Quid est thesaurus Ecclesiæ.*
2 *Vbi est thesaurus Ecclesiæ.*
3 *Ex quibus operibus constat thesaurus Ecclesiæ.*
4 *An possimus satisfacere pro peccatis alienis.*
5 *Quis habet clauem thesauri Ecclesiæ.*

1 INTERROGATIO. Quoniam hæc indulgentiarum materia pendet à thesauro Ecclesiæ, operæ pretium erit te priùs interrogare de thesauro. Dic igitur, quid est Ecclesiæ thesaurus? *Resp.* Est collectio ex operibus satisfactoriis, quæ sancti egerunt, non ille pro culpis propriis necessaria. Ita omnes catholici Doctores, decernitque *Extrauag. vnigenitus de pœn. remis.* Probat Cordub. *q. 4. de indulgent.*

2 *Int.* Vbi est hic thesaurus? *Resp.* Est in sola diuina acceptatione, quæ omnia hæc opera seruat ad remunerationem. Ita Doctores cum D. Thom. *3. p. quæst. 89. art. 5.*

3 *Interrogatio.* Ex quibus præcipuè operibus colligitur hic thesaurus? *Resp.* Ex operibus multorum sanctorum, soli Deo cognitorum, quæ longè latèque excesserunt pœnam debitam pro suis culpis: nam ipsi aut nunquam, aut raro peccauerunt mortaliter: opera verò satisfactoria possent satisfacere pro peccatis grauissimis mortalibus, si illa committerent. Talia fuerunt opera Iobi, de quibus ipse dixit, *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui in statera, & calamitas, quam patior quasi arena maris hæc grauior appareret.* Talia fuerunt opera D. Ioannis Baptistæ, qui ne leui labem maculare vitam famine posset, antra deserti teneris sub annis fugiens petiuit, vt canit Ecclesia. Talia opera B. Virginis Mariæ Dei genitricis, quæ nec maculam originalis culpæ contraxit. Talia denique Christi opera natura ipsa impeccabilis pro quibus solis infinitum hunc esse Thesaurum decreuit fides sub Clemente VI. *in Extrauag. vnigenitus.*

4 *Int.* Possunt igitur sancti & iusti viri per sua opera satisfactoria, satisfacere pro pœnis debitis culpæ alienæ? *Resp.* Possunt & de condigno; quamuis enim non

non possint alteri merceri gratiam de condigno (ea enim excellentia meritorum soli Christo Domino concessa fuit) possunt tamen de condigno satisfacere, & ideo si Paulus iustus ieiunet pro Petro iusto, satisfaciet pro Petro tātùm, quantùm pro se ipso satisfaceret ita communis Theologorum sententia in materia de gratia, quam refert Toletus *lib. 6. cap.* 21. suæ summæ.

Int. Apud quem est in terra clauis huius thesauri? *Resp.* Apud Ecclesiam, illiusque caput summū Pontificē. Ita definitur in Conc. Trident. *sess.* 25. Lateran. Viennensi, & Basilien si. *Extrauag. Vnigenitus. de poen. & remiss.* Et ideo apud eundem est potestas istum thesaurum claudendi & aperiendi, cum voluerit.

Quid est indulgentia. §. 2.

Definitur indulgentia.

OMissis multis huius nominis significationibus quæ ad rem minimè veniunt indulgentia in nostra acceptione, est relaxatio pœnæ debitæ pro peccato satisfaciens diuino rigori ex operibus sanctorum, & Christi reseruatis in Ecclesiæ thesauro per liberalem Papæ, huius ærarij diuini dispensatoris condonationem extra vllum sacramentum. Hęc definitio non inuenitur sub his terminis in aliquo Doctorum sed apertissimè colligitur ex eorum doctrina, quam tradunt Henriquez *de indulg. cap.* 1. *nu.* 2. & Toler. *lib. 6. cap.* 21. Ad eam tamen suppono tria. Primùm in quouis peccato, præter reatum culpæ, contrahi etiam obligationem ad pœnam debitam culpæ, quæ pœna, aut soluenda est in hac vita per satisfactionem, aut in alia per satispassionem (sic vocant Theologi) vel in hac, aut in alia vita per liberam relaxationem factam à summo Pontifice, qui ex thesauro Ecclesiæ tantùm satisfactionis soluit, quātùm

nos soluere ex nostris tenebamur. Secundùm. Non semper in hac vita, cum remittitur culpa (quæ tota simul remittitur) vel per pœnitentiæ sacramentum, vel per veram contritionem, remittitur etiam tota pœna sed tantùm pœnæ, quantùm respondet in diuina æstimatione operi nostro satisfactorio. Et ea pars pœnæ, quæ remanet, vel soluenda est in hac vita per alia opera satisfactoria, vel in alia per ignem purgatorij. Tertiùm. Quodlibet opus bonum hominis existentis in gratia, & est meritorium gratiæ, & est satisfactorium pœnæ. Hæc tria notissima sunt Theologis in materia de gratia: legi possunt apud Toletum *lib. 6. cap.* 21. Hinc colliges manifestè, quid per indulgentiam remittatur.

Quid remittitur per indulgentiam. §. 3.

1 *An per indulgentiam remittatur culpa.*
2 *Quomodo intelligenda verba Iubilæi. Remittitur tota culpa & tota pœna.*

1 INTERROGATIO. Remittiturne per indulgentiam culpa, aut pœna? *Resp.* Nõ culpa, nec pœnę æternę debitum pro culpa. (Hoc enim simul cum culpa remittitur,) sed pœna temporalis, iuxta diuinam æstimationem, seu potius determinationẽ debita, temporaliter (hoc est terminatiuè, quamuis ex se æternò durare debuisset) respondens culpæ. Ita omnes Doctores, quos sequitur Cord. *li. 5. q. 7. & 41.*

2 *Int.* Quomodo igitur intelligenda sunt verba Iubilæi, cùm dicitur per illum remitti totam culpam, & totam pœnam? *Resp.* Henriq. *de Indul. c. 9. nu. 4.* affirmat intelligenda verba de culpa veniali, nõ mortali. Certum enim est culpam mortalem solùm remitti, vel per veram contritionem, vel per veram attritionem simul cum sacramento pœnitentiæ, aut martyrio,

martyrio, iuxta illius fœliciſſimæ mortis priuilegiũ. Oppoſitum tamen aſſerendum cum Suario *tom. de ſacr. pœn.* cùm agit de remiſſione peccati venialis, vbi latiſſimè oſtendit non remitti talem culpam extra ſacramenta, abſque proprio actu peccatoris. D. Thom. 1.2.*q.*89.*art.*1.*ib.* Medin. Intelligenda igitur ſunt verba Iubilæi in ſuppoſitione quò ad culpam, ſupponitur enim in ſubiecto capaci indulgentiarum ablata tota culpa mortalis, & ex conſequenti ſanctificatio perſonæ, aliter nihil illi proderunt. Intelliguntur vero in applicatione quò ad pœnam, quia per talem indulgentiam tollitur omnino omnis pœna debita omnibus culpis, tã venialibus, quàm mortalibus. Ita explicat D. Antonin. 1.*p.tit.* 10.*cap.* 3. & *Tolet. lib.* 6.*ca.* 22.*n.* 2. Hinc colliges intellectum illorum verborum Bullæ & Iubilæi, cùm dicunt concedimus remiſſionem omnium peccatorũ, idem eſt, atque remiſſionem pœnæ debitæ pro omnibus peccatis. Nam etiam in diuinis literis nomine peccati, intelligitur pœna temporalis debita pro culpis, conſtat ex 2.*Mach.* 12.*ſanctum, & ſalubre eſt orare pro defunctis, vt à peccatis ſoluantur.* Ita Gab.*in* 4.*d.* 45.*qu.* 3. *art.* 3.*not.* 1. & Eman.*in bulla fund.* 1.

De perſonis, quæ lucrantur indulgentias. §. 4.

1 *Quis eſt capax indulgentiarum.*
2 *An valeat indulgentia excommunicato.*
3 *An pro incolis habendi ſint, qui tẽpore indulgẽtiæ in regione cuius incolis cõcedũtur indulgẽtiæ, verſantur.*
4 *An indulgentia Bullæ proſit extra regionem pro qua eſt conceſſa, cùm in eadem regione ſumpta fuit.*
5 *An ſint capaces indulgentiarum animæ in purgatorio detentæ.*

6 *An*

6 *An peccator Lucretur indulgentias pro animabus purgatorij.*

7 *An peccator lucretur indulgentias pro iusto.*

1 INTERROGATIO. Qui est capax indulgentiarum? *Resp.* Homo iustus, fidelis, viator, subditus conferenti indulgentiam. Dixi iustus, quia ad indulgentiam lucrandam, requiritur sanctificatio personæ, vt iam dixi superiori. §. Dixi fidelis, quia ante Baptismum benè potest quis habere contritionem veram, & esse iustus, & tamen non censetur fidelis ad nostrum effectum. Dixi viator, quia licet indulgentiarum consecutio prosit animabus purgatorij, quæ iam sunt extra viam; attamē applicantur illis. & conceduntur indulgentiæ per opera viatoris. Dixi subditus, quia concessio indulgentiarum est actus iurisdictionis, iurisdictio verò exerceri antummodò potest erga subditos.

2 *Int.* Valetne indulgentia excōmunicato? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *c.* 27. *n.* 22. §. 13. Caiet. *excom.* & *ibi.* Sylu. 3. §. 1. *verſ.* 16. Sot. *in* 4. *d.* 22. *q.* 1. *art.* 4. Hinc excipitur indulgentia per bullam cruciatā concessa, quæ quidem excommunicato prodest, vt notat Angel. *excōmun. vlt.* §. 14. & *reſcriptum.* §. *ib.* Sylu. 5. 2. Nā concedit ipsa bulla absolutionem excommunicationis.

3 *Int.* Conceduntur aliquot indulgentiæ incolis alicuius regionis, quales sunt bullæ cruciatæ incolis Hispaniarum rogo an incolæ sentiantur exteri dum in Hispaniis commorantur? *Resp.* Maximè. Ita Henriquez proximè citatus.

4 *Int.* Actis rebus ipsis si exteri in patriam redeunt ferúmq; bullam portant, rogo prosuntne illis absentibus, & in Gallia, v. g. degentibus, per tempus, quo indulgentiæ Hispaniis durant, ac si adhuc in Hispaniis versarentur? *Resp.* Prosunt. Nam postquam semel sumpti

sumpta est in Hispaniis, prodest bulla vbique gentium. Ita Henriquez proximè.

Int. Viget bulla cruciata, sum Bracharæ, v. g. hîc 5
traduntur bullæ, habeo amicum in transmontana regione, mitto illi bullam, sed ille habet sibi aliam comparatam, poteritne eam alteri dare, licèt iam eleemosyna data sit? *Resp.* Poterit. ita Recentiores quos lege apud Henriquez. *c.* 20. *num.* 5.

Int. Suntne animæ Purgatorij capaces indulgen- 6
tiarum per modum suffragij applicandarum? *Resp.* Sunt. Ita decernitur *c. Cum ex eo de pœnit. & remiss.* & probat Gabriel. *lect.* 57. Addition. D. Thom. *quæst.* 71. *art.* 10. *ad* 1. *Addition.* Cajet. *Opusc.* 27. *q.* 5. & 6. Sot. *in* 4. *d.* 45. *q.* 1. *art.* 3. *concl.* 3. Nau. *notab. ad* 22. Idq; ostendit vsus Ecclesiæ, vt videre est in monumentis Minorum. *fol.* 65. & 94. & compendio mendicantium, verbo Indulgentia.

Int. Est quis in peccato mortali, lucraturne indul- 7
gentias pro defunctis applicatas per modum suffragij? *Resp.* Lucratur. Ita D. Thom. *q.* 27. *ar.* 4. *Addit.* Palud. *in* 4 *d.* 45. *q.* 1. Gab. *lect.* 57. *in can.* Sot. *in* 4. *d.* 21. Nau *de indulg. notab.* 17. *n.* 4. & *notab.* 22. 30. 31. 46. 50. Bellarm. *lib.* 2. *de purgator. ca.* 17. Tolet. *lib.* 6. *cap.* 26. *numer.* 5. Ratio est, quia ratio satisfactionis, seu pretium pœnarum, non est opus illius, qui est in peccato, & in peccato applicat, sed indulgentia ipsa, & thesaurus meritorum Christi, & sanctorum. Opus autem illud particulare, per quod indulgentiæ applicantur, fit ab operante, non suo, sed Ecclesiæ nomine & vt ab illius seruo, seu ministro, in qua Ecclesia semper est gratia: sicuti qui per seruum stantem in peccato facit eleemosynam pauperi, ita Ecclesia per malũ ministrum tribuit mortuis eleemosynam indulgẽtiarum, ex opere, vt ita dicã, operato.

Int.

7 *Int.* Estne idem dicendum de iusto in applicatione indulgentiarum per eum, qui est similiter in peccato? *Resp.* Idem iuxta eosdem Doctores, & ex paritate rationis, res est in propatulo.

De iis qui possunt concedere indulgentias. §. 5.

1 *Quis possit indulgentias concedere.*
2 *An possint concedi indulgentiæ pro quauis mundi regione.*

1 INTERROGATIO. Quis potest concedere indulgentias? *Resp.* Summus Pontifex ex plenitudine potestatis. Ex iure verò communi Archiepiscopi, Episcopi, & Legati indulgentiam quadraginta dierum: in dedicatione tamen Ecclesiæ indulgentiam vnius anni. *cap. Cum ex eo cap. Nostro de pœn. & remiss.* Ex priuilegio verò particulari; videndæ sunt gratiæ, & priuilegia. Dixi ex Priuilegio, quia ex iure communi nullus alius præter Summum Pontificem; & Episcopos potest concedere indulgentias. Constat *in cap. Accidentibus de excess. prælat.* probat Calder. *cap. Nostro de pœn.* Sum. confess. *lib. 3. tit. 34. q. 184.* Sotus. *in 4. d. 21. q. 1. art. 4.* Nau. *ca. Quam pœnitet de pœn. d. 1.* Summistæ *verb. indulg.* Angel. *num. 5.* Sylu. *num. 11.* Armil. *num. 3.*

2 *Inter.* Possuntne huiusmodi indulgentias concedere pro quauis mundi regione? *Resp.* Minimè. Legati quidem pro solo suæ legationis districto: Episcopi pro sola sua diœcesi: Archiepiscopi pro sola sua tota prouincia: *ca. Cum ex eo cap. Nostro de pœn. & remiss.*

De causa concedendi indulgentias. §. 6.

1 *An requiratur causa ad concedendas indulgentias.*

1 Ex

2 *Ex qua parte requiratur huiusmodi causa.*

3 *Quæ causa requiratur ad concedendas indulgentias.*

INTERROGATIO. Requiritur ne causa ad concedendas indulgentias, & absolutionem à pœnis? *Resp.* Requiritur, ita D. Thom. *qu.* 25. *artic.* 2. *ad* 1 *Add.* Cord. *lib.* 5. *quæst.* 22. Palat. *de inst. recent. regni.* Navar. *p.* 4 *princip.* §. 4 Per. Sot. *de indulg. lect.* 1. Navar. *de indulg. notab.* 15. *nu.* 1. 3. & 15 & *notab.* 31. *nu.* 31. Adrian. *de indulg. concl.* 2. Major *in* 4. *d.* 20. *quæst.* 2. Felin. *de indulg.* Gab. *lect.* 57. *in can.* Cæter. *de indulg. ca.* 7. & *Opus. q.* 4. Sylu. *indulg.* §. 3. 1

Inter. Ex qua parte requiritur causa dispensandi? *Resp.* Tam ex parte concedentis, quàm ex parte petentis indulgentiam. Ita Doctores citati. Et ideo peccat qui pro parua causa indulgentias largissimas concedit. Ratio est, quia concedens indulgentias non est dominus, sed dispensator discretus. Si tamen concedantur tales indulgentiæ validæ sunt. Ita D. Bonau. *in* 4. *d.* 20. *q.* 4 *art.* 3. Durand. & Palud. ib. Sylu. *indulg. q.* 3. Glos. *Extrauag. Antiquor.* & alij. 2

Int. Quæ erit causa sufficiens ad concedendas indulgentias? *Resp.* Dei gloria, vtilitas Ecclesiæ & bonum commune, vt concedantur pro expeditione contra infideles. Concedi etiam possunt ex motiuo solius misericordiæ pro animabus purgatorij. Ita docuit Henriquez *de indulg. cap.* 14. *nn.* 1. Quoniam verò respectu vitius personæ particularis redundant in bonum commune: respectu illius concedi possunt. Et ideo concedi possunt principi optimè merito de Ecclesia, qui multum laborauit pro ea, vt tali exemplo impellantur alij ad laborandum, pugnandumque pro ea. Item si magnus peccator postquam se recepit, in bonam frugem, egit acerbas pœnitentias, posset à Papa, vt pio patre, iuuari ex 3

Thesau

Thesauro ad satisfaciendum pœnis debitis pro præteritis culpis.

De antiquitate indulgentiarum. §.7.

1 *Quo tempore cœpit vsus indulgentiarum.*

1 INTERROGATIO. Ex quo tempore cœpit vsus in Ecclesia conferendi indulgentias? *Resp.* Ex antiquissimis iam inde Apostolorum temporibus. Lõgum esset antiquissimos Patres recensere, qui de indulgentiis meminerunt Legatur Henriquez de indulg. *cap.* 3. *num.* 2. qui multos adducit. Certumque est B. Gregorium concessisse indulgentias visitantibus Romæ stationes. Bonifacius VIII. refert indulgentiam Iubilæi esse rem antiquissimam, & à prædecessoribus suis fieri solitam, *Extrauag. Antiquorum.* Postea Bonifacius IX. restrinxit nimietatem, vt docet Platina, & alij in vita illius, & Nauarr. *notab. 4 num.* 2.

De modo consequendi indulgentias. §. 8.

1 *An lucretur indulgentias, qui implet opera iniuncta existens in mortali peccato.*

2 *An indulgentia plenaria concessa semel in vita, possit mihi à me pro tempore determinari.*

3 *Qui ex ignorantia, vel impotentia non implenit opera iniuncta, minimè lucratur indulgentias.*

4 *An bis lucrari possit iubilæus in duabus hebdomadis concessis.*

5 *An sit necesse ad lucrandas indulgentias facere omnia opera iniuncta in eadem hebdomada.*

6 *An transacto tempore iubilei possit quis absolui à peccato reseruato oblito, & dispensari in voto oblito.*

7 An

7 *An teneat absolutio data virtute Iubilei cum pro impedimento subsecuto, non facta sunt alia reliqua opera iniuncta, & ex consequenti, non est talis pœnitens indulgentiam consecutus.*

8 *An pro lucranda indulgentia teneatur quis præmittere confessionem iniunctam, cum non habeat conscientiam peccati mortalis.*

9 *Quis confessarius eligendus est ex vi bullæ, aut Iubilei.*

10 *An pro eodem opere lucrari possim plures indulgentias.*

11 *A quo tempore valeat gratia, & indulgentias.*

INTERROGATIO. Est quis in peccato mortali, & in eo adimplet omnia opera iniuncta per bullam ad lucrandam indulgentiam, consequiturne eam? *Resp.* Consequitur, non statim, sed amoto obice, tunc enim reuiuiscit indulgentiarum effectus quatenus pendet ex meritis Christi, & sanctorũ applicatis, ex opere operato: Sicuti reuiuiscit opus satisfactorium, positum à cõfessario; & factum in peccato mortali, quatenus est pars sacramenti pœnitẽtiæ. Ita Palud. in 4. *d.* 20. *qu.* 4. Sylu. *indulg.* §. 7. *verſ.* 3. *n.* 32. Oppositũ tenuit Nau. *notab.* 17. *nu.* 2. & 3. *de indulg.* sed non obstat. Neque item obstant verba *extrauag. Vnigenitus*, quatenus concedit solis veris pœnitentibus, sic enim explicantur. Non proderit indulgentia nisi cum fuerint verè pœnitentes. Supra dicta doctrina intelligenda est absolutè, nimirùm ex vi præcisa concessionis indulgentiarum. Nam si Papa eas concedit sub conditione, vt quis eas lucrarus sit in gratia, non eas consequetur absque ea. Ideo aliter loquendum de iubilæo, in quo, iuxta graues Auctores conceditur indulgentia sub ea conditione, & ideo negant consequi illam, nisi in gratia. Sed inquirunt, an oporteat, vt omne opus præscriptum à Papa fiat in gratia ad effectum indulgentia-

rum consequendum: Respondent minimè, sed satis est si vltimum opus præscriptum perficiatur in gratia. Ita Adrian. *de indulg.* Caiet. *de indul. tract.* 10. *q.* 2. *& tract.* 15. *c.* 90. *&* 10. Pet. Sot. de *indulg. lect.* 6. Armil. *indulg.* §. 14. Sot. *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *ar.* 3. tenuit Cano in *manuscrip.* Ratio est, quia priora opera iniunguntur tanquam præuiæ dispositiones: vltimum verò tanquam vltima dispositio ad gratiam. Vltima vero dispositio in introductione formæ naturalis, simul est tempore cum forma introducta, iuxta Philosophũ, quamuis sit prior prioritate naturæ. Ita etiam obtinuit communis vsus fidelium, qui non nisi post facta opera iuncta in Sabbato vltimo hebdomadæ die, vesperi etiam sæpius confitentur, & reponuntur in gratia. Imò alij Doctores liberiùs procedunt, aiuntque satis esse Christianum esse in gratia in vltima termini Iubilaici periodo, licèt omnia opera iuncta exercuerit in peccato, confessionem etiam, & communionem. Ita Henriquez *de indulg. lib.* 7. *ca.* 9. *nu.* 5. existimat enim vltimam conditionem esse gratiam intra illius termini spatium.

2 *Int.* Concedit bulla indulgẽtiam plenariam semel in vita, possumne eligere mihi metipsi tẽpus, in quo consequar huiusmodi indulgentiam? *Resp.* Minimè, sed concedenda est per confessarium, cum pœnitens dispositus fuerit. Ita Nauarr. *de indulgent. notab.* 19. *numer.* 16. *&* 19. est communis opinio recentiorum.

3 *Int.* Ex ignorantia, vel imporentia non feci opera per bullam iuncta absque alia commutatione, cõsequorne indulgentiam? *Resp.* Minimè. Ita omnes communiter Doctores, quos sequitur Henriquez *de indulgent. cap.* 10. *num.* 10. Hinc excipiuntur aliqui euentus. Duo præcipuè. *primus* est, cùm impositu

cle

eleemosyna danda: & lucrans est pauper, talis non indiget cõmutatione eleemosynæ in aliud piũ opus. Ita Nauar. *de orat. misc.* 60. *num.* 226. Quod clarius explicuit Greg. XIV. in *iubilæo an.* 91. Henriquez de *indulgent. cap.* 10. in Glossa. *lit. v. Secundus* est, cùm quis fecit, quod in se fuit, vt confiteretur, & aut ex malitia confessarij non obtinuit absolutionem, aut ex alia causa iusta, adhuc lucratur indulgentiam. Ita Nauar. *de indulgẽt. not.* 18. *num.* 14. & Angel, *indulg.* §. 17. Addo *tertium* euentum. Apponit bulla, vt lucraturus indulgentiam, visitet Ecclesiam: accessi, sed præ multitudine populi ingredi nequiui, consequor indulgentiam. Ita Palud. in 4. *d.* 20. *qu.* 4. Cordub. *qu.* 31. Rosel. verb. *indulg.* §. 22. Eman. verb. *indulg.* § 8. *nu.* 12. Addo. *quartum.* Præscribit bulla, vt lucraturus communicet, puer propter ætatem non admittitur ad communionem, lucrabitur tamen indulgentiam. Ita Henriquez. *de indulg. cap.* 10. *num.* 7.

Int. Præscribit bulla, vt iubilæus recipiatur in altera ex duabus hebdomadis, lucratus sum illum in prima, possumne illum iterum lucrari in secunda, factis denuo omnibus, vt in prima feci, & absolui à reseruatis postea commissis, dispensariquè, & commutari in votis postea factis? *Resp.* Duæ sunt in hac re discrepantes sententiæ. Prima absolutè negat. Ita D. Thom. *quæst.* 25. *art.* 2. *ad.* 4. *add.* Palud. *sup. quæst.* 4. Durand. *qu.* 4. Cordub. *lib.* 5. *qu.* 23. Nauar. *de indulgẽt. not.* 31. *num.* 36. Oppositum tamen omnino asserendum cum ipso Nauarro retractante additionem *notab.* 34. *num.* 4. §. 4. latiusque. *not.* 32. & 47. Angel, & rosel. verb. *indulg.* 4

Int. Suntne omnia opera præscripta in bulla facienda in vna, eadémque hebdomada, an satis est ieiunare in vna, & in altera confiteri? *Resp.* necesse est, 5

vt omnia fiant in vna, eademque hebdomada. Ita Henriq. *de indulg. c.* 11. *n.* 2. Ratio eius est, quia ita sonant verba Iubilæi.

9 *Int.* Ex vi priuilegiorũ Iubilei poterat Ioannes absolui à reseruatis & ab excommunicatione, dispensari, commutarique in votis per confessarium à se ipso vi iuris bullæ electum dum tempus Iubilæi stabat. oblitus est certi peccati reseruati, certæ excommunicationis, certi voti emissi, poteritne post illud tempus vti priuilegio Iubilæi? *Resp.* Poterit, & à quouis alio confessario habente iurisdictionem absoluendi à mortalibus, absolui à reseruatis tam peccatis, quàm excommunicationibus, dispensarique, & commutari in votis. Ita Henriquez *de Indul. cap.* 11. *num.* 4. colligiturque apertissimè ex communiori doctrina in materia de pœnitentia, in qua qui oblitus inculpabiliter peccati certi reseruati omnia alia reseruata detegens superiori, qui potest absoluere ab omnibus, poterit postea à quouis inferiore habente iurisdictionem in nõ reseruata ab illo peccato oblito absolui. Ita Gab. in 4. *d.* 17. *quæst.* 1. Adrian. *de confess. qu.* 4. Sylu. *confess.* 1. *q.* 4. Angel. *confess.* 1. *num.* 22. Rosel. *confess.* 2. *num.* 9. Cano. *relect. de pœn. p.* 5. Ludesin. 2. 4. *q.* 8. *artic.* 2. *dub.* 7. Couar *cap. Alma. p.* 1. §. 10. *num.* 12. Nauar. *cap. Consideret* §. *cautus. n.* 30. *de pœn. d.* 15. & in sum. *cap.* 26. *n.* 13. Ratio est, quia superior intendit quantum in ipso est, tollere omnia peccata, quæ non remanent malitia pœnitentis, liberúmque relinquere pœnitentem, & ideo aufert ex tacita intentione quidquid potest, potest autem tollere reseruationem: ergo illam aufert.

9 *Int.* Præparat quis se bona fide ad lucrandam indulgentiam iubilæi, interim confitetur, & absoluitur à reseruatis, & obtinet commutationem votorũ sed ad finem hebdomadæ incidit in occasionem frã

gendi Ieiunium ſabbathi, v. g. vel quid ſimile omittendi de conditione eſſentiali iubilæi, manetne abſolutus, & à votis, & peccatis, quamuis indulgentiã non conſequatur? *Reſp.* Manet. Ita communiter Doctores. Ratio eſt, quia abſolutio ſacramentalis non datur ad reincidentiam. Neque item diſpenſatio, ſeu commutatio in votis.

Int. Præſcribit bulla, vt qui lucraturus eſt indulgentiam, confiteatur, quæro, an teneatur confiteri, qui non habet conſcientiam peccati mortalis? *Reſp.* Negat Nauar. *add. notab.* 18. *n.* 18. *& notab.* 30. *n.* 6. cum aliis, qui aiunt iubilæum eſſe intelligendum ſicut præceptum annuæ confeſſionis. Oppoſitum tamen omnino aſſerendum cum Sot in 4. *d.* 21 *quæſt.* 2. Durand. *d.* 20. *quæſt.* 4. Caiet. *tom.* 1. *Opuſc. tract.* 15. *cap.* 10. Ledeſma. *quæſt.* 29. *art.* 1. Cordub. *quæſt.* 27. *artic.* 1. Adrian. *de indulg.* quod quidem fatetur ipſe Nau. eſſe tutius *add. not.* 18. Ratio eſt. quia indulgentiæ intelligendæ ſunt, vt ſonant: Papa verò iuxta verba poſita videtur obligare ad confeſſionẽ ſupererogationis: ita etiam preſcribit ieiunium ſenibus, & minoribus viginti vno anno, aliiſque perſonis, quæ ex vi præcepti ad ieiunandum minimè tenentur. 8

Int. Præſcribit bulla vt confeſſor eligendus, ſit ex approbatis ab Ordinario, quæro an requiratur iſta approbatio per Ordinarium loci, vbi eligo, an ſatis ſit appobatio Ordinarij ipſius confeſſarij. v. g. Eſt ſacerdos approbatus ab Ordinario Brachare, ſed tempore Iubilæi verſatur Olyſipone, & non eſt approbatus ad Ordinario Olyſiponenſi, poteſtne elegi per iubilæum in confeſſariũ? *Reſp.* Poteſt. Ita Henriquez *lib.* 2. *de pæn. cap.* 13. *& lib. de indulg, c.* 12. *num* 4. vbi pro ſe adducit omnes fermè Theologos, longiſ- 9

simam eorum texens catbenam, quos non refero, ne tædio sim legenti.

10 *Int.* Habeo multos calculos benedictos, quibus a variis Pontificibus conceduntur variæ indulgentiæ pro recitatione rosarij, vel fruor variis bullis, quæ mihi ob eandem recitationem concedunt varias indulgentias, lucrorne eas omnes recitando semel idem rosarium? *Resp.* Lucror. Ita Astensis *tit.* 40. *art.* 3. *colum.* 2. cum Hostiensi, Cordub. *qu.* 52. & 55. Henriquez *de indulg. c.* 15. Ratio est, quia eadem horarum recitatione satisfacio præcepto, & voto recitandi si presbyter sum, & religiosus professus, vt omnes concedunt.

11 *Int.* A quo tempore valet gratia, & indulgentia? *Resp.* A tempore, quo bullata est. Ita Ioan. Andr. *lib.* 6. *de privileg. cap.* 1. *num.* 5. Anchar. *not.* 8. *num.* 4. Archid. *num.* 2. Hostensis verb. *indultum, Domin.* §. *in eos num.* 2. Petrus *not. ab.* 1. *num.* 1. Habetur *ca.* 1. §. *ex parte de confess. præb. in.* 6. cum multis aliis, quos refert Henriquez *cap.* 21. *num.* 4. de indulg. Per eosdem Auctores valet à tempore signatæ supplicationis, literis etiam non expeditis.

De significatione verborum, quæ apponi solent in bullis, & in iubilæis. § 9.

1 *Quid significent verba per modum suffragij.*
2 *Quid significent mille anni indulgentia.*
3 *Quid significet plenaria indulgentia.*
4 *Quod est discrimen inter plenam, & plenissimam indulgentiam, & iubilæum.*

1 INTERROGATIO. Quid significant verba per modum suffragij? *Resp.* Id est, atque per modum impetrationis; cū enim animæ in purgatorio deten-

tæ alte-

tæ alterius, vt ita dicam, fori sint, nec Ecclesiæ iurisdictioni omnino pareant, cùm Ecclesia illis applicat ex ærario meritorum Christi, & sanctorum satisfactiones, obnixè à Deo petit, vt eas pro animabus illis accipiat. Quæ applicatio certa est; & determinata ex opere operato secundùm æstimationē diuinam. Ita Alens. 4 *p.c.* 83. *memb.* 5. Bonau. in 4. *d.* 20. *q.* 5. & Theologi communiter.

Int. Quid significant mille anni indulgētiæ? *Resp.* Non quidem significant morā tanti temporis futuram in purgatorio: sed vnus annus dicitur ille gradus satisfactionis, qui proportione seruata respondet pœnitentiæ iniunctæ, vel iniungendæ, iuxta Canones pœnitentiales. In quibus quidem ab Apostolis, & Pontificibus pro vnoquouis peccato mortali publico taxabantur septem anni, pro grauiore vndecim anni. v.g. vt per designatum annum talis peccator semel in hebdomada ieiunaret, flagellaretur, eleemosynam erogaret, psalmos recitaret, aut aliud pœnitentiæ genus exerceret. Hæc autem ab Apostolis, & Pontificibus taxatio facta fuit per scientiæ infusionem, & prophetiæ donum, respondens in hac vita pœnæ, quæ ferēda est in purgatorio, nisi hîc satisfiat. Vt notat D. Antoni. 1 *p. tit.* 10. *cap.* 3. §. 3. Sylu. *indulgent.* §. 4. Tabien. §. 13. Angel. *ib.* §. 3. Rosel. *ibid.* §. 18. Armil. eodem *verb.* §. 13. Palud. *in* 4. *d.* 20. *quæst.* 4. Sot. *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 1. *art.* 3. Lesdema. 2. 4. *quæst.* 27. *artic.* 2. *dub.* 5. Nauar. de *indulgent. not.* 8. *&* 18. *& notab.* 10. *num.* 20. *& not.* 31. *num.* 39. Cald. *de indulg.* Eman. in *bul.* §. 7. *num.* 7. Quos affert & sequitur Henriquez *de indulg. cap.* 16. *num.* 4. Sciendum tamen est quosdam pro leuiori pœna diutiùs morari in purgatorio, quia leuiùs torquentur, sed durius, quemadmodum prope diem iudicij (postquā non erit purgatorius ignis)

qui longioris temporis pœnas debebunt, breuius purgabuntur, sed acerbius. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 13. *ad.* 1. *& in Add. quæst.* 89. *art.* 6. Vbi Recentiores cum Sot. *in* 4. *d.* 47 *quæst.* 1. Pœnitentiæ verò assignantur in Concil. Eliberitano *c.* 5. Vbi pro homicidio casuali infligebantur quinque anni, pro voluntario septem. At verò pro adulterio decem. *c.* 64. eiusdem Concil. In Synodo Romana fornicario sacerdoti, infligebatur pœna duodecim annorum. *can. Presb.* 82. *dist. & can. Si quis Sacerd.* 50. *q.* 1. Ita Tolet. *lib.* 6. *c.* 26. *n.* 7. Cùm ergo per indulgẽtiam remittuntur mille anni, intelligitur pœna, pro qua homo deberet satisfacere per mille annos pœnitentiæ, secundùm canones taxatæ in hac vita. Nec mirari debemus tantam summam annorum: nam multi mille peccata commiserunt, & secundùm canones septem millia annorum in pœnitentia transigere debuerũt. Si verò secundùm diuinæ iustitiæ rigorem pœna esset perpendenda, adhuc multò plures anni fuissent annumerandi.

3 *Int.* Quid significat plenaria indulgẽtia? quid quadragena? quid media, aut tertia pars peccatorũ? *Resp.* Plena indulgentia significat omnimodam remissionẽ pœnæ debitæ pro omnibus peccatis, tam mortalibus, quàm venialibus. Quadragena, significat spatium quadraginta dierum, in quibus carnibus abstinemus, in quibus olim arctior infligebatur pœnitẽtia, vt v. g. pœnitentes solo vescerẽtur pane, & aqua. Media, aut tertia pars significat remissionem pœnæ debitæ pro dimidia, aut tertia parte peccatorum.

4 *Int.* Quod est discrimen inter plenam, & plenissimam indulgentiam, & iubilæum? *Resp.* Nullum quidem quò ad remissionem pœnæ; tota enim simul remittitur, tam per plenam, quàm per plenissimam,

quàm per iubilæum. Aliquod tamen est in facultatibus, & priuilegijs concessis, sed de ijs videndus contextus vtriusque in singulari. Ita Tolet. *libr. 6. ca. 16. num. 1.*

Appendix cap. octaui. §. 10.

1 *Quid dicendum sit de commutatione operum iniunctorum.*

2 *An ieiunia quatuor temporum sint satis ad satisfaciendum iubilæo.*

3 *De visitatione Ecclesiarum seu altarium.*

4 *An valeat commutatio ab electo confessario, qui pro temporis necessitate non audiuit totam confessionem, & ideo non absolvit, sed absolvit alius.*

Interrogatio. Multus eram in rogationibus de modo cõsequendæ indulgẽtiæ, quas proposui octauo capite huius materiæ, timui me molestum tibi fore, ideo sciens, & prudens vnam, vel alteram omisi, & reieci in hoc tempus, rogationem. Quæro igitur, cùm bulla statuit, vt lucraturus indulgentiam ieiunet ter in hebdomada. v. g. quarta feria, sexta, & sabbatho, si verò nequeat ieiunare, faciat ex consilio confessarij aliud pium opus, oportet ne vt faciat illud opus eodem die, quo erat ieiunaturus, vel quid aliud facturus? *Resp.* Minimè, sed est satis, si impleat illud opus intra spatium iubilæi. Ita Henriquez de *Indulg c. 10. n. 6.* 1

Int. Præscribit bulla vt ieiunetur feria quarta sexta, & sabbato, incidunt in his diebus quatuor tempora; vel est tempus quadragesimæ; vel teneor ex voto eisdem diebus ieiunare, consequorne indulgentias? *Resp.* Consequeris. Ita Henriquez *de indulg. cap. 10. nu. 5.* Ratio est, quia vno eodemque opere, potest quisquam satisfacere pluribus obligationibus. 2

3 *Int.* Præscribit, vt quinquies visitetur ecclesia, aut quinque altaria eius visitentur: quo pacto faciendū hoc est? *Resp.* Si eadem ecclesia quinquies visitanda sit, necesse est, vt intermisso spatio quis ingrediatur, & egrediatur. Si verò quinq; altaria ecclesia habeat, & ea visitanda sint satis est, si ex eodem loco quis vertatur ad singula altaria. Ita Nauar. *de orat. miscel. 37. num. 36.* Eman. verb. *indulg.* §. 8. *nu.* 8. & alij. Si verò Ecclesia tria tantum altaria habeat, simul potest vnū bis, & ter, & interpolato spatio visitari, aut satis est conuerti, aduersus id fundendo preces. Ita apertè colligitur ex tradita doctrina, vt legenti facilè apparebit.

4 *Int.* Elegi confessorem, vt mihi commutaret aliqua, quæ facienda proponit iubileus, postea ipso absente, aut impedito confessus sum alteri, vel alteris successiuè, valetne commutatio? *Resp.* Valet. Ita Henriquez *de indulg. c.* 10. *n.* 7.

De aliquibus facultatibus, quæ in bullis conceduntur. §. II.

1 *De absolutione à casibus reseruatis.*
2 *De absolutione à censuris.*
3 *De absolutione ab irregularitate.*
4 *An sub nomine pœnæ intelligatur irregularitas, cùm per bullam, vel iubilæum, vel priuilegia conceditur facultas absoluendi ab omni pœna ecclesiastica.*

1 INTERROGATIO. Concedit Papa in bulla, vt confessarius electus possit absoluere ab omni casu reseruato, intelliguntur ne omnes casus? *Resp.* Nunquam intelligitur casus hæresis prodeuntis in actum externum, licèt sit occulta per accidēs, vt loquuntur Theologi. Ita Paulus IV. & Pius V. cum amplissima derogatione concesserunt Censoribus fidei pro Hi-

ſpaniſ-

ſpanijs. Atque cum Sixtus V. generalem concederet iubilæum *anno.* 90. etiam in caſu hæreſis, placuit ei, poſtulante Cenſorum fidei ſenatu Hiſpaniarum, illum pro Hiſpanijs quò ad eum caſum reuocare. Aliquando tamen eundem hæreſis caſum aliqui Pontifices expreſſerunt pro Germania, Anglia, & Gallia. Ita Carthuſiæ fratribus conceſſit Sixtus IV. & conceſſerunt Iulius III. atque Gregor. XIII. Patribus Societatis IESV, vt refert Eman. *in bulla.* §.9.*n.*144.

Int. Conceditur per bullam Cruciatam facultas abſoluendi ab excommunicatione, quæro an requiratur, vt fiat in confeſſione, vel ſatis ſit extra? *Reſp.* Faciendam eſſe in confeſſione cẽſuit Nau.*c.*26.*n.*31. Cordub.*caſ.*19.*&* 187. propendet Couar.*ca. Alma.*1. *p.*§.11.*num.*10.*&* 16. Sequenda tamen eſt praxis, quæ ex conſuetudine obtinuit, vt poſſit Commiſſarius extra confeſſionem abſoluere. Ita Henriq. de *indulg. cap.*13.*num.*2. 2

Int. Concedit bulla facultatem abſoluẽdi ab omni cenſura eccleſiaſtica, intelligiturne ſub cenſuræ nomine irregularitas? *Reſp.* Minimè. Ita rogatus declarauit Summus Pontifex *ca. Quærenti de ver. ſignificat.* vbi decernit tres tantum eſſe Eccleſiæ cenſuras, excommunicationem ſcilicet, ſuſpenſionem, & interdictum. Oppoſitam ſententiam amplexati ſunt multi, doctiq; viri: eos refert, & refellit Henriquez *de indulg.c.*13.*n.*6. 3

Int. Cùm per bullam, vel iubilæum, vel priuilegia conceditur facultas abſoluẽdi ab omni pœna eccleſiaſtica: intelligiturne ſub nomine pœnæ irregularitas? *Reſp.* Minimè. Ita communiter Canoniſtæ Domin. & Alexan. *cap. Minor.* 50. *diſt.* Nauar. *in man. cap.* 27.*num.*194. Couar.*c. Alma* 1.*p.*§.6.*n.*6. Ita Theolog. Ledeſm. 4

Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2 Sot. 5. *Iust.* q. 1. ar 4. Henriquez *de indulg.* c. 13. n. 6. Deinque ita declarauit Greg. XIII. in iubilæo *ann.* 91. Itaq; nunquã sub nomine generali ab omni pœna ecclesiastica intelligitur irregularitas, oportet enim, vt de ea fiat expressa declaratio.

DE PVRGATORIO.

CAPVT IX.

§. 1.

1 *Animabus in purgatorio detentis prosunt indulgentiæ*
2 *Qua certitudine est tenendum esse purgatorium.*
3 *Quo in loco est purgatorium.*
4 *Quæ in parte terræ est purgatorium.*
5 *Purgatorij locus est sursum versùs proximus inferno.*
6 *Quo igne cremantur animæ in purgatorio.*
7 *An purgatorij pœna sit maior omni pœna huius vitæ.*
8 *A quo ministro diuinæ iustitiæ detinentur animæ in purgatorio.*
9 *Quanta est pœna purgatorij.*
10 *An statim post obitum animæ deferantur ad purgatorium.*
11 *A quo animæ deducuntur in purgatorium.*
12 *An animæ separatæ à corpore sciant viam ad purgatorium.*
13 *Vtrum animæ purgatæ statim recipiantur in cœlum.*
14 *Vtrum animæ purgatorij possint ad nos remeare.*
15 *An aliquæ animæ purgatorium habeant inter viuos.*
16 *An viuorum suffragia prosint animabus purgatorij.*
17 *An vnus nostrum possit pro alio satisfacere.*
18 *Quæ suffragia prosunt animabus purgatorij.*
19 *Vtrum missa plus, quàm eleemosyna prosit animabus purgatorij.*
20 *An culpa venialis remittatur in purgatorio.*

INTER-

Interrogatio. Quoniam indulgentiæ non solum viuis, sed etiá pro defunctis conceduntur, restat inuestigandum, quo in loco detineantur defunctæ animæ, quibus adhuc indulgẽtiæ proderunt Dic igitur, quo in loco detinentur? *Resp.* Quinque ab orbe condito fuerunt animarum receptacula, scilicet cœlum empyreum, infernus, purgatorium, limbus puerorum, & limbus Patrum. Ad cœlum statim euolarunt, quæ in Dei gratia decedentes, in vita pro pœnis culparum satisfecerunt. Ad infernum descenderunt, quæ in Dei odio finaliter obierunt. Ad Purgatorium sunt delatę, quę cum Dei gratia abeuntes, adhuc pro culpis omnibus in vita non satisfecerunt. Ad limbum puerorum sunt amandatæ infantium animæ, quæ ob culpam parẽtum in originali, sed sine actuali peccato vitam deserunt. In limbo Patrum detentæ sunt animæ sanctorum, quæ gratæ Deo ante Christi aduentum mortuæ sunt, expectantes ibi beatam spem possidendi felicissimas supernas sedes, post Christi seruatoris ad cœlos ingressum, cum quo sine fine regnarent. Ita communis Theologorum sensus cum D. Augustin. *tract. 49. in Ioan.* & D. Thom. in 4. *sent. d. 45.* Vnde apertè colligitur ante Christi mortem quinq; tantum fuisse animarum receptacula. Post illius verò passionem limbus Patrum vacuus mansit, quoniam animæ inde translatæ Christum in terra iam ab inferis redeuntem comitatæ sunt, & in sua ascensione, cum illo in cœlum ascenderunt. Modò verò etiam quatuor tantum sunt: at verò post diem iudicij tria erunt, quia purgatorium quoque euacuabitur. Respondendo igitur ad quæstionem propositam; Dico *primùm.* Neque indulgentiæ, neque ecclesiæ suffragia prosunt animabus inferni. Ita edoçet fides. 1

Nam

Nam ibi detinentur dānatorum animæ, æternò cruciandæ, iuxta Christi sententiam. *Ite maledicti in ignē æternū. Matth.* 25. Probant hanc veritatē D. Hieronym. *cap.* 1. *Trenor.* ex loco *Matth. cap.* 5. *Non exibis hinc donec reddas nouissimum quadrantem*: veruntamen subtiliori sensu, quàm necesse sit, ait enim, idem esse, atque dum, seu per omne tempus, quo solueris debitam, & exactam pœnam; cum ergo debita, & exacta pœna sit æterna, æterno est soluenda, & æterno damnata anima in inferno detinenda. Eundem sensum ait habuisse D. Paulum cum 1. *Cor.* 15. volens affirmare perpetuò Christum seruatorem regnaturum, dixit: *oportet illum regnare, donec ponat inimicos suos sub pedibus suis*, id est, dum posuerit inimicos suos sub pedibus suis, cū verò semper positurus, & habiturus sit inimicos suos sub pedibus, semper est regnaturus. Planior tamen D. Matthæi sēsus erit. *Nō exibis donec reddas*: cū verò nūquā sis redditurus, quia nō habes satisfactionē (nā pœnæ damnatorū iā non sunt satisfactoriæ) nunquā exibis. Consonat huic sensui Cypr. *tract. contra Demetrian.* Cremabit addictos ardens semper gehēna, & viuacibus flammis vorax pœna, nec erit vnde habere tormenta, vel requiem possint, vel finem. Dico *secundùm.* Neq; indulgentiæ, neque Ecclesiæ suffragia prosunt animabus infantium in limbo detētis. Ratio est manifesta, quia tales animæ ibi minimè cruciantur pœnâ sensus, vt est concors Theologorum sententia, sed solâ pœnâ damni: indulgentia verò est satisfactio ex pœnis Christi, atque sanctorum pro pœna animarum sensus, quam passuræ in se erant. Dico *tertiùm.* Solis animabus detentis in purgatorio prosunt indulgentiæ, & suffragia. Ita Sot. in 4. *sent. d.* 45. *q.* 2. *art.* 2. *concl.* 4. Hæc constat inductione.

Nam

Nam indulgentiæ non prosunt animabus inferni. Quod ad eo certũ est, vt pro damnatis orare peccatum sit ex genere suo mortale. Ratio est, quia petere à Deo non licet, nisi quod secundùm eius legem impetrare ab ipso possumus. Cũ ergo de damnatis stet firma sententia, vim obtinens legis, qua sunt à Dei misericordia excluſi, peccatum est pro illis orare. Ita Sot. in 4. *sent. d.* 45. *qu.* 2. *art.* 2. *concl.* 1. vbi adducit illa D. Augustin. notab. verb. si scirem matrem meã esse in inferno, non magis pro illa orarem, quàm pro diabolo. Et quanquam hæc veritas olim fuerit in opinione posita, de eáque adhuc dubius locutus fuerit D. Thom. in 4. *sentent. d.* 45. nunc autem tanquam catholica, vel catholicæ proxima asserenda est de lege ordinaria. Hic est sensus illius loci *Eccles. iast.* 11. *Vbi ceciderit lignum, illi erit sive ad Austrum, sive ad Aquilonem*, quasi dicat, nulla post mortem, siue in cœlo, siue in inferno facienda est mutatio. Hoc voluit Iob. 7. *sicut consumitur nubes, & transit sic qui descendit ad inferos, non ascendit.* Deinde non prosunt indulgentiæ, neq; Ecclesiæ suffragia animabus puerorum limbi. Prosunt ergo solis animabus purgatorij. Conclusio est manifesta, quia indulgentiæ prosunt animabus vita functis, vt iam dixi.

Int. Qua certitudine tenendum est, esse post aliam vitam purgatorium? *Resp.* Esse post hanc vitam locũ, in quo animæ per ignem expiantur à pœnis, quæ remissa culpa mortalium, venialiúmque peccatorum relictæ sunt sine satisfactione in hac vita negare, procul dubio hæreticum est, & à fide alienum. Est veritas apertissimè decreta in Conc. Flor. *in instruct. Armen.* his verbis. Item si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, & omissis eorum

rum animæ pœnis purgatorij post mortem purgantur, & vt à pœnis huiusmodi releuẽtur, prosunt fideliũ viuorũ suffragia. Ita decreuit. Conc. Trid. *sess.* 4. Ita D. Tho. *in* 4. *d.* 21. *qu.* 1. *art.* 1. Sot *ib. d.* 19. *art.* 1. latissimè per sequens probationes huius veritatis.

3 *Int.* Quo in loco est purgatorium? *Resp.* Eadem de purgatorio, atq; de inferno est dubitatio. De inferno verò loco adeo dubitauit D. Aug. 20. *ciu. c.* 16. vt affirmet id nemini notum, nisi cui diuinus spiritus ostenderit. Dubitauit D. Greg. 4. *Dialog. c.* 42. adeo vt de ea re definire se temerè non audere fateatur. Multiplices iuxta ipsum sanctum Doctorẽ fuerunt opiniones. Quidam. n. in superficie terræ sub quadã horrida valle collocarunt: alij subtus terrã. Vallẽ verò esse Iosaphat iuxta multorum sententiã notat Chrys. *serm.* 19. *de gehenna.* D. Chrysost. loco citato. & Auctor *imperfecti oper. sub Matth. hom.* 53. arbitrãtur gehennam esse in aere. Alij affirmant animas torqueri in locis vbi peccarunt. Ita confirmant ex historiis D. Gregor. 4. *Dial.* narrantis animas multorum in balneis, & aliis in locis cruciari. Dicendum tamen est inferni locum esse sub terram. Id in primis indicat nomen ipsum. *Esai.* 14. collocatur subtus, *Infernus, inquit, subtus conturbatus est.* Christus dominus *Matth.* 12. in corde terræ illum posuit *sicut* ait, *Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus, ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Appellatur ille locus abyssus. *Luc.* 8. abyssus autem profunditatem significat. Deinde via ad infernum appellatur descensus, tam in diuinis literis, quàm humanis. *Num.* 16. de Dathan, & Abiron, quos aperta terra deglutiit. *Descenderunt in infernum viuentes.* Psalm. 54. *Descendant in infernum viuentes.*

entes. Aenad. 6. facilis descensus auerni, sed reuocare gradum. &c. 4. Matamor. Est via decliuis funesta nubila saxo, Ducit ad infernas per multa silentia sedes. Præ his omnibus rem confirmat fidei articulus. *Descendit ad inferos.* iuxta Paul. Ephes. 5. *Qui ascendit ipse est, qui descendit ad inferiores partes terræ.* Hæc veritas adeò certa est, vt iuxta Sotum in 4. d. 45. *quæst.* 1. *art.* 1. plusquam temerarium sit id negare.

Int. Qua igitur in parte ipsius terræ collocatus est infernus? *Resp.* In cētro ipsius tertenæ molis: cùm verò iuxta Mathematicorum lineas duplex sit centrum cuiusq; orbis, alterum grauitatis, quò grauia naturaliter tendunt, & in quo sistant: alterum magnitudinis, in quo terminātur æquales lineæ totius circumferentiæ: locus inferni est centrum grauitatis terræ. Ita D. Gregor. 4. *Dialog. cap.* 42 & Sot. *in* 4. *d.* 45. *qu.* 1. *art.* 1. & quamuis Aug. de hac re anceps fuerit 20. *ciu. c.* 16. tamen *lib.* 12. *super. Genes. cap.* 34. in nostra est sententia, & postea *lib.* 2. *ret. cap.* 2. 4. retractauit dubium. Potiùs, inquit, debuissem docere, quod sub terris inferni sint, quàm rationem reddere, cur sub terris esse credantur. 4

Int. Respondē igitur ad propositam quæstionē de loco purgatorij, certis verbis? *Resp.* Faciā lubēs. Purgatorij locus proximus est sursum versus ascendendo infernorum sedibus. Ita D. Thom. *in* 4 *d.* 21. *q.* 1. *art.* 2. quem sequitur Sot. *in* 4 *dist.* 45. *q.* 1. *artic.* 2. & alij communiter. 5

Int. Quo igne ibi animæ purgantur? *Resp.* Eodem, quo infernorum damnatorum animæ acerbissimè cruciātur Ita Sot. sæpe sæpius *in* 4. *d.* 41. *q.* 1. *ar.* 2. cum communi. ex D. Greg. 4. *Dial.* Fauent pro hac parte coniecturæ, quia nullius alterius ignis fit in scri- 6

ptura mentio: deinde, quia in purgatorio fit eadem peccatorum punitio; atque in inferno: ergo per eundem ignem: solumq; est discrimen in tempore, & æternitate, nam in purgatorio fit ad tempus, in inferno verò fit ad æternitatem. Quemadmodum eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, ita eodē igne peccator crematur, & electus purgatur.

7 *Int.* Exceditne pœna purgatorij omnem pœnam temporalem huius vitæ? *Resp.* Dico *primum.* Pœna purgatorij est maior quauis pœna; quæ ferri potest in hac vita. Hæc conclusio quo ad pœnam sensus, est D. Aug. multis in locis. *li. de pœn. ca.* 18. refertur can. *Qui in alind. d.* 15. & *li. de ver. & falsa pœn.* refertur *can. Nullus. d.* 7. idem ait Beat. Cæsareus *hom.* 1. *de verb. Apost.* Ille (inquit) purgatorius ignis durior erit, quàm quidquid potest in hoc sæculo, aut videri, aut excogitari, aut sentiri. De pœna verò damni, qua sanctæ animæ in purgatorio retardantur à fruitione beata; seu potiùs quam sanctę animæ patiuntur in retardatione diuinæ fruitionis; est sancti Thomæ, quem refert, & sequitur Sot. *in* 4. *d.* 19 *quæst.* 3. *art.* 2. cruciantur enim desiderio videndi Deum quem fide credunt, & sperant se aliquod post spacium visuras certa fide, & spe, amantque intensissima charitate, qua extra visionem amari potest. Quoniam tamen animæ certæ sunt se aliquando Deo fruituras, vt probat Sot. *in* 4 *d.* 19 *qu.* 3. *art.* 1. *concl.* 1. quia habent formatam fidem, & spem, quam habebant in via, quidquid grunniant hæretici nostri temporis, multum habent consolationis. Dico *secundum.* Anima in purgatorio realiter patitur pœnam sensus ab igne per propriam ignis actionem, quo Deus tanquam instrumēto vtitur ad animarum expiationem. Ita D. Aug. *lib.* 2. *ciu. cap.* 10. D. Greg. 4. *Dial.*

Dial. cap. 2. Magist. *in* 4. *d.* 44. cum Iuliano Archiep. Toletano, quem citat. Dico *tertium*. Deus per nullum ministrum, sed solùm per ignē animas in purgatorio castigat. Ita D. Dionysius *cap.* 4. *de diuin. nominib.* Probat conclusionem Sotus *in* 4. *d.* 19. *q.* 3. *art.* 3. ab incommodis. Nam vel illas torqueret per dæmones, vel per Angelos, vtrumque indecens esset. Si enim per dæmones, sequeretur, quod victores animæ, dæmonibus, quos in vita vicerunt, subderentur. Si per Angelos, sequeretur, quod essent tortores suorum ciuium, amicorum, & fratrum, absit hoc.

Int. A quo igitur ministro diuinæ iustitiæ detinentur animę in purgatorio? *Resp.* Ad ipso igne, qui est velut carcer animæ cohibens eam, quo voluerit exire, & potissimum, in concupitum paradisum euolare, sicuti est ipsis animabus damnatis, & dæmonijs, qui ignem ad eandem rationem tanquam capitalem hostem acerbo odio prosequuntur. Ita Sot *in* 4. *d.* 19. *q.* 3. *art.* 3. 8

Int. Quanta igitur erit pœna illius loci? *Resp.* Tanta, quantam homo mortalis in hac vita non posset extra mortem tolerare: tolerat verò illam anima immortalis supernaturaliter. Ita Sot. proximo loco. Hanc tamen pœnam ita illæ sanctæ animæ patienter tolerant, tanquam medium necessarium ad salutem, hoc est, ad visionem beatam, ad quam nil coinquinatum intrabit, vt merito voluntariè appellari possit. Nihilominus tamen per hanc voluntariam (vt ita dicam) tolerantiam nil merentur gratiæ, aut gloriæ. Ratio est, quia meritum terminatur via, via verò terminatur vita. Ita Christus Dominus nos docuit Ioann. 9. *Oportet operari donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.* Quem locum expla- 9

nans Auguſt. *tract.* 44. *in Ioan.* Oretur ergo homo, inquit, dum viuit, ne illa nocte, ſcilicet mortis, preueniatur, vel nemo poſſit operari. Et quoniam hæc veritas eſt Theologis notiſſima, ſupersedeo probationibus longioribus. Legatur Chryſoſtom. *Homil.* 45. *ſuper Ioan.* Hieronym. *capit.* 6. *ad Galat.* in illa verba. *Dum tempus habemus operemur bonum.* Orig. ſup. *Pſalm.* 36. legatur Sót. *in* 4. *diſt* 9. *quæſtio.* 3. *art.* 3.

10 *Int.* Deducunturne ſtatim animæ ad purgatorium, cùm è corporis ergaſtulo liberantur; *Reſp.* Eodem momento quo anima corpus exit, eodem iudicatur, & ſententia circa illam lata eodem momento illi innoteſcit per reuelationem. Quo autem modo hæc fiat reuelatio non eſt noſtri inſtituti conquirere; reuelata verò ſententia, recta tendit quo pergere iubetur, ſiue ad cœlum ſiue ad purgatorium ſiue ad infernum. Ita Theologi communiter, & Sot. *in* 4. *d.* 45. *quæſt.* 1. *art.* 3.

11 *Int.* Deducunturne ad hunc locum per ſe, an per alium? *Reſp.* Dico *primùm.* Anima ſeparata à corpore, poteſt ſe ipſam mouere localiter. Hanc concluſionem negarunt aliqui Thomiſtæ, eamq; D. Thom. eſſe autumant. Veruntamen, & falſa eſt eorum opinio, vt philoſophicis rationibus oſtendit Sotus in 4. *d.* 45. *quæſtion.* 1. *art.* 3. *concl.* 1. & D. Thom. contrariam Curſ. Conimbricenſis *tract. de anima ſeparata. diſp.* 6. *artic.* 2. *in refut. ſecund. ſent.* Dico *ſecundùm.* Ex ſuperiori veritate colligitur poſſe animas à corpore ſeiunctas tendere ad ſuum locum, nemine eas deducente, aut comitante. Dico *tertiùm*, Animas ſanctorum; quæ è vita diſcedunt ſine macula in purgatorio adſtergenda; aut poſt eam in purgatorio abſterſam, in cœlum tendentes comitan-

comitantur. Angeli honoris gratia. Ita D. Aug. *serm. 2. de ascens. Dom. qui est 176. de temp.* Eusseb. Emil. *hom. 2. de ascens.* Atque secundùm meritorum numerum, maior, minor ve est Angelorum frequentia, vt de diuo Benedicto, D. Antonio, & D. Martino narrant D. Gregor. alijque historiographi. Nam tãta est, inquit, Sot. *in 4. dist. 25. quæst. 1. artic. 3. conclus. 2.* Angelorum erga Dei seruos charitas, vt non tantùm in cœlo eos præstolentur, sed morientibus adsint, & eorum animas tanquam Christi sponsas ad eius thalamum deferant, & tanquam victrices ad triumphum deducant. Sic enim Christus dominus comitationẽ istam appellauit deductionem. Luc. 16. *Factum est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Dico *quarùm.* Animam ad purgatorium euntem comitatur suus Angelus custos, minimè repugnantem carceris pœnas, imò summa eas tolerãtem patientia, consolationis gratia, vt solẽt amici comitari eos, qui in exilium proficiscuntur. Ita Sot. loco proximo. Adijciam vnum verbum de damnatis. Animæ æternis cruciatibus iudicatæ vehementer horrent in locum tormentorum ire, atque odio infestissimo diuinum iudicem detestantes, moueri nolunt, tunc à dæmonibus diuinæ iustitiæ ministris rapiuntur, & in abyssi tenebras proijciuntur. Idem dicendum de animabus infantium, qui sine baptismo moriuntur. Non tamen dæmones permittuntur à Deo esse in eas adeo truces, & feri, sed tantùm sententiæ latæ ob alienam parentum culpam executores. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* eas ad limbum deuehunt. Ita Sotus loco citato.

Int. Sciuntne animæ separatæ à corpore viam ad cœlum, infernum, purgatorium, & limbum, aut in- digent

digent indicatoriæ? *Resp.* Animæ beatæ sciunt viam ad cœlum. Aliæ verò animæ minimè ad alia tria loca dicta. Ita. Sot. *in 4. d. 45. quæst. 1. art. 3.* Et ideo felices animas Angeli comitantur, non in auxilium necessitatis, sed in obsequium dignitatis. Angelus verò custos animam sanctam: dæmones verò animam damnatam, vt viam ostendant.

13 *Int.* Circa tertium dictum rogo vlterius, an animæ sanctæ, quæ sine macula abstergēda in purgatorio è vita decedūt: vel iā in purgatorio satisfecerūt, absque vlla mora protinus recipiantur in cœlum, vbi diuinam essentiam clara visione intueantur? *Resp.* Protinus. Ita decreuit Ioannes Papa XXII. teste Marsilio *in 4. quæst. 13. art. 3.* Benedict. XII. in sua Extrauag. Ideo. D. Tho. licet, 1. 2. *q. 4. art. 5.* dixerit tantūm contrariam opinionem esse falsam; tamen *in 4. sent. d. 45. q. 1. art. 3.* asserit esse hæresim contra scripturæ canonicæ manifestas auctoritates, & sanctorum dogmata. Duo sunt clariora loca Diui Pauli pro hac veritate 2. *Cor. 5.* est prior. *Quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Domino*: Ergo vbi primùm non fuerimus in corpore, non peregrinabimur. Secundus *ad Philip. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo*, quasi nulla inter futura fuerit mora inter dissolutionem, & præsentiam Christi. Testatur etiam Christi promissio facta latroni. *Hodie mecum eris in Paradiso. Luc. 23.* Sanctorum seriem hanc veritatem attestantium, & hæreticorum decalogum oppositorum errore infectorum, longum esset inserere, legi possunt apud Sot. *in 4. d. 45. quæst. 1. art. 3.*

14 *Int.* Possumne animæ in purgatorio detentæ ad nos remeare? *Resp.* Dico *primùm*, secundùm legem ordinariā neq; animæ felices beatorum ad nos [illegible] meant

meant, vt voluerint sine diuina facultate. Ita D. Augustin. *tract de cura pro mort. gerenda. cap.* 13. colligens veritatem ex absentia suę matris. Nunquam, inquit, (si ita fieri posset) me ipsum pia mater vlla nocte desereret, quae terra, mariq; secuta est, vt mecum viueret, adiit enim, vt facta sit vita feliciori crudelis. De animabus damnatis Iob. 7. *Qui descendit ad inferos, non ascēdet.* Dico *secundùm* Ex dispēsatione diuina non solùm animæ felices ad nos meāt: sed etiam animæ in purgatorio, atq; etiā in inferno detentæ transeunt. De animabus beatis id testatur D. Hieronim. *lib. contra Vigilantiū.* De ijs, quæ olim detinebantur in limbo constat. 3. *Reg.* 28. de anima Samuelis Prophetæ, quæ apparuit regi Sauli, constat ex *Mat h.* 17. de moyse & Elia, qui apparuerunt in monte Thabor, cum transfiguratus est dominus. De animabus inferni, & purgatorij constat ex multis historijs. Cùm igitur animæ felices Deo charissimæ sint, fit vt quoties voluerint ad terram descēdere, toties à Deo obtineant facultatem. Veniunt verò, vel ad solatium suorum, enarrando suam felicitatem, vel ad suos admonendum pro rebus salutis necessarijs; vel ad colēdas reliquias suorum corporū, vel ad aliud quid simile bonum hominibus impertiendum Quod idem de animabus purgatorij dicendum est. Non tamen de animabus damnatis, cùm enim à Deo permittuntur venire, vt plurimum permittuntur in nostrum damnum. Apparent etiam animæ purgatorij ad suffragia petenda, non solent tamen terrere, aut horrore nos afficere, cum sanctæ sint, nosque vehementer diligant. Veram; propositam veritatem docuit Aug. *in lib. de cura pro mort. gerend. c.* 19. his verbis. Verū ista diuinitùs exhibentur longè aliter, quàm se habet vsitatus

tus ordo: alia enim sunt, quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt.

15 *Int.* Fierine potest, vt animæ apud nos habeant purgatorium? *Resp.* Ex diuina dispensatione aliquando fit, vt animæ apud nos purgentur, teste Hugone, atq; id asserit D. Greg. *Dialog.* 4. de Germano Episcopo Capuano. Fit autem hæc dispensatio, vel ad viuorum institutionem, vt viuentes caueant à culpis, pro quibus cernunt tot, tamque acerbas pœnas ferendas: vel ad mortuorum subuentionem, vt viui miseratione commoti suffragijs animas iuuent, & illæ eximantur à pœnis. Ita Sot. *in 4. d. 19. q. 3. art. 1.*

16 *Int.* Iam te circa has beatas animas *c. 4. de indulg.* rogaui, an illis prosint indulgentiarum gratiæ. Nunc latiùs absolutè interrogo, an illis prosint viuorum suffragia? *Resp.* Negarunt Armeni, & Vvaldenses, Ioannes Hus. & Vvicleff. alijque ecclesiæ hostes. Eorum fundamentum erat excellentia Christi passionum, quem dicebãt non solum sufficienter, sed etiam efficaciter pro peccatis hominum satisfeciisse, foreque nos ipsius satisfactioni iniurios, si aut in hac vita pœnas sponte accipiamus, aut in futura laturos credamus pro culpis. Sed est hæresis apertissima, & sæpius ab Ecclesia dãnata, vt iam dixi suprà *quæst. 2.* huius materiæ. Et ideo opposita sententia est de fide.

17 *Int.* Potestne vnus pro alio satisfacere, & suffragari? *Resp.* Maximè, est certa conclusio de fide, in articulo symboli de communicatione sanctorum. Ait enim Paulus ad Gal. 6. *Debebemus alter alterius onera portare*, non solum corporalia, sed spiritualia, * fremant hæretici, grauiora verò onera spiritua-

lia

lia sunt pœnæ, quarum ob præterita peccata rei sumus. Quemadmodum ergo debet vnusquisque proximo indigenti de sua substantia corporali opitulari, ita pro eo orationes, eleemosynas, & sacrificia debet offerre, quibus pœnarum obligationem soluat. Hæc tamen viuorum suffragia non solùm viuis, sed iam vita functis prosunt pro quibus offeruntur, quia eadem charitate copulamur in morte, qua in vita adstringebamur iusti, secundùm Paulum. 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit.* Et tales animæ Deo gratissimæ sunt (gratia enim eius pro quo opus satisfactorium offertur, conditio est sine qua non tale opus illi proderit, vt ostendit Sot. in 4. d. 45. *quæst.* 2. *art.* 1. *cond.* 6.) ergo nulla deest ratio, ob quam illis non prosint suffragia viuorum.

Int. Quæ suffragia prosunt animabus in purgatorio detentis? *Resp.* Dico *primùm.* Prosunt eleemosynæ, orationes, & sacrificium missæ. Ita D. August. *serm.* 32. *de verb. Apost.* & *lib. de cura pro mort.* Dico *secundùm* Prosunt, & viuorum ieiunia. Ita D. Gregor. refertur *cap. Animæ.* 13. *quæst.* 2. Dico *tertiùm.* Prosunt, & quæuis alia opera pœnalia, vt flagellatio humi cubatio, cilicij gestatio, & alia huiusmodi. Ita omnes Doctores. 18

Int. Quo suffragio plus adiuuabuntur animæ, sacrificio Missæ, an eleemosyna? *Resp.* Loquendo absolutè, & ex obiecto, magis adiuuabuntur missæ sacrificio. Si tamen pro vno defuncto iã dictæ sint multæ missæ, & aliunde vrgeat necessitas, & inopia magna viduarum, & pauperum, acceptior erit Deo, & gratior satisfactio per eleemosynas, quàm per multiplicationem solam sacrificiorum: quadrátque huic sententiæ Dei ipsius approbatio. *Misericordiam volo,* 19

& non sacrificium Ita Sot. *in 4. d. 45. quæst. art. 3. concl. 1. §. at quoniam.*

20 *Int.* Remittiturne in purgatorio etiam culpa venialis, qua cum anima iusta è vitæ excessit? *Resp.* Affirmat Gab. Vasq. *12. disp. 4. 1. numer. 3.* sed hac de re commodiùs in materia de peccatis respondebo.

PECVLIARES DVBITATIONES circa bullam crucia-tam.

CAP. X.

De Etymologia huius nominis Bulla Cruciata, §. 1.

1 Cur literæ Apostolicæ appellantur bullæ.
2 Cur hæc bulla appellatur cruciata.

1 INTERROGATIO. Cur literæ apostolicæ appellantur bullæ? *Resp.* Omissa multiplici huius nominis significatione (quia de re Calepinus eodem verbo) propria illius vsurpatio vendicat sibi signa, seu imagunculas, quæ ab infantium collo appenduntur propter fascinationem. Quoniam verò literis Apostolicis signa sanctorum Apostolorum pendent, & imagines, nec non Pontificum gratias concedentium stemmata orbiculis æneis ferreisve inclusa, sit vt ab ipsis bullis, siue imaginibus literæ ipsæ bullæ nuncupentur.

2 *Int.* Cur hæc bulla appellatur cruciata? *Resp.* Quia gratia, & indulta in ea concessa sunt ijs similima, quæ impertita sunt in Conc. Lateran. sub Innoc. III. Christianis militibus, qui susceptò sanctissimæ crucis signo, ad oppugnandam terram sanctam, debellandos-

landosque infestissimos Christiani nominis hostes Mahometani erroris sectatores illam miserrimè opprimentes proficiscebantur. Ita Hostiens. *in cap. Ad liberandam. col. 2. de iudic.* Sot. *in 4. d. 21. q. 1. art. 3.* Eman. *de bullis §. 1. num. 2.*

De ijs qui possunt lucrari huiusmodi indulgentias. §. 2.

1 *An religiosi lucrentur indulgentias bullæ.*
2 *An Papa lucretur indulgentias bullæ.*
3 *An extraneus negotiandi gratia in Hispania versus, lucretur indulgentias bullæ cruciatæ.*

INTERROGATIO. Possuntne lucrari indulgentias bullæ religiosi ab Ordinarij potestate exempti? *Resp.* Possunt. Ita D. Thom. *in add. q. 4. ar. 1.* Possuntq; absq; suorum prælatorum licentia opera iniuncta facere, quæ absque suæ obseruantiæ detrimento exequi valent, vt ieiunare, aliquot preces fundere, &c. Ita Angel. *indulg. §. 22.* & Cordub. *qu. 2. de indulg.* 1

Int. Potestne Papa, frui huiusmodi indulgentijs à se concessis? *Resp.* Potest, quia ipse caput est ecclesiæ, & ideo membrum principale illius, fruiturque bono totius corporis. Ita D. Thom. *in add. q. 23. ar. 4. & in 4. d. 20. ar. 5. q. 4.* 2

Int. Conceduntur hæ gratiæ personis certorum regnorum, v. g. Hispaniarum. Quæro, fruunturne ijs incolæ tantum ibidem nati, & alti, an etiam exteri, qui tempore concessionis in Hispanijs negotiandi causa, aut aliquid aliud agendi, versantur? *Resp.* Etiam exteri: atq; bullæ gratijs, & indultis fruuntur, quamdiu illa in Hispanijs vigent, etiamsi 3

ipsi

ipsi ab Hispaniis proficiscantur quouis gentium. Ita Eman. *in bulla. §. 1. dub. 3. num. 7.* Prohibet tamen bullæ textus iis esum carnis extra Hispaniam, his verbis: Durante eo anno in omnibus, & singulis regnis (& non extra illa) carnibus de consilio vtriusque medici. &c.

De priuilegio audiendi sacrum tempore interdicti §. 3.

1 *An qui fruuntur priuilegio bullæ cruciatæ teneantur audire sacrum tempore interdicti.*

2 *An tale priuilegium intelligatur etiam tempore cessationis à diuinis.*

1 INTERROGATIO. Quæro, an qui fruuntur hoc priuilegio teneãtur tempore interdicti audire sacrum diebus festis? *Resp.* Tenentur, cum commodè possunt, vt possent, si non esset interdictum. Ita Sot. *in 4 d. 12. q. 1. art. 1.* A simili probari potest: nam carcere incluſus, qui potestatem habet exeundi, tenetur diebus festis audire sacrum, vt docent Nauar. *in man. cap. 21. n. 3.* & Med. *in sum. lib. 1. §. 40. fol. 159.* ergo similiter in nostro casu tenetur, si quidem potest,

2 *Int.* Priuilegium de interdicto, extendine potest ad cessationem à diuinis? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *in Man. cap. 26. num. 29.* & Eman. *in bul. §. 5. dub. 2. num. 7.*

De priuilegio sepeliendi tempore interdicti. §. 4.

1 *Quæ sit moderata exequiarum pompa.*

1 INTERROGATIO. Quid intelligitur per moderatam exequiarum pompam? *Resp.* Intelligitur

dimidietas

dictas solennitatis solitæ, iuxta personarum qualitates, & statum circa omnia; nimirū circa pulsanda cimbala, & canendum officium, reliquum verò relinquitur arbitrio Ordinarij, si adfuerit. Ita declaratur in bullis pij 1111. datæ anno 1565. & hæc declaratio obseruatur in Hispania, vt notat Cordub. *de indulg. §. 43. dub. 5.*

De priuilegio edendi carnes. §. 5

1 *Quod sit priuilegium edendi carnes ex consilio vtriúsque medici, corporalis scilicet, & spiritualis.*
2 *An tempore iubilæi durante bulla cruciata possint edi lacticinia tribus diebus ieiunij prescriptis.*
3 *An dispensatus per bullam ad edendas carnes die ieiunij, teneatur ieiunare.*
4 *An dispensatus per bullam ad esum carnis, teneatur abstinere ab esu piscium.*
5 *An Religiosi, & presbyteri sæculares tempore bullæ cruciatæ teneantur abstinere à lacticiniis etiam Dominicis diebus Quadragesimæ.*
6 *Quid dicendum de nouitiis religionum habentibus bullam cruciatam.*

INTERROGATIO. Cùm dicat Summus Pontifex, vt hæ carnes edantur de consilio vtriusque medici, corporalis scilicèt, & spiritualis, quid priuilegij concedit in hac gratia? id enim eodem tempore quadragesimæ, & ieiunij concedit ius commune, iuxta Caiet. *ieiunium cap. 3.* & Nauar. *in man. cap. 21. num. 19. & 20. Resp.* Quæstionem proposuit Roderic. *in bul. §. 5.* & indecisam reliquit, non approbando explicatum aliquorum Doctorum interpretantium hoc priuilegium de ieiunio cum carne; id enim statim bulla ipsa declarat circa edentes lacticinia, vt possint sic ieiunare, Illum tamen explicuit, §. 9. *nn. 5.* 1

asserens

asserens nil nouæ facultatis ibi concedi, sed tantum explicari ius commune, vt solent multoties facere Pontifices.

2 *Int.* Dum bulla viget, mittitur iubilæus: iubilæus verò præscribit, vt lucraturus indulgentias ieiunet tres dies. Rogo, an ex priuilegio bullæ possint hæc ieiunia impleri cũ esu lacticiniorum? *Resp.* Possunt. Ita Medin. *in sum. lib.* 1. §. 10. *fol.* 99. Anales *tract. de ieiun. qu.* 9. *de abstin. à cibo. dub.* 4. & 5. Ratio est, quia iubilæus non requirit strictius ieiunũ, quàm est ieiunium quadragesimæ, sed ieiunium quadragesimæ impletur in nostro casu cum esu lacticiniorum; ergo, &c.

3 *Int.* Dispensatus in esu carnium tempore quadragesimæ, & ieiunij per nostram bullam, censeturne dispensatus ad non ieiunandum? *Resp.* Affirmat Caiet. *verb. ieiunium.* Negat Medina *cod. de ieiun. quæst.* 5. *fol.* 17. & *qu.* 11. Dicendum tamen cum Victoria. 2. 2. *q.* 147. *art.* 4. & Roderic. *in bul.* §. 6. *num.* 4. *dub.* 3. quem citat sub distinctione. Vel enim dispensatus ad esum carnis, edit carnes, quia pisces nocere saluti solent: vel vt vires amissas recuperet: priori modo dispensatus tenetur ad ieiunium: alter verò minimè, & ideo pluries edere potest.

4 *Int.* Dispensatus ad esum carnis & lacticiniorum virtute bullę, potestne licitè edere simul pisces? *Resp.* Potest. Ita Cordub. *in sum. q.* 168. & Eman. *in bul.* §. 6. *num.* 5. *dub.* 4.

5 *Int.* Excipit bulla à priuilegio lacticiniorum in quadragesima, & diebus ieiunij regulares omnes, & clericos sæculares; clericos, inquam, presbyteros. Rogo vtrum Dominicis quadragesimæ possint lacticiniis vti? *Resp.* Possunt. Ratio est, quia reliquit

hanc

hanc rem iuri communi: secundùm verò ius commune dominici dies non appellantur dies quadrageſimæ, & ideo in iis edi poſſunt lacticinia abſque priuilegio, vt affirmant Cordub. *in ſum. quæſt.* 168. & Palat. *in* 4. *d.* 15. *diſp.*8. ſiue ergo bulla prohibeat eſum lacticiniorum in diebus quadrageſimæ, ſiue in diebus ieiunij quadrageſimæ, non intelligitur prohibitio circa dominicos dies, quia ij nec quadrageſimales, nec dies ieiunij appellandi ſunt, vt oſtendit Rod. *in bul.* §. 6. *num.*8.

Int. Quid cenſes circa nouitios religionum habentes bullam cruciatam? *Reſp.* Dico poſſe edere lacticinia, vt alij ſæculares. Ratio eſt, quia nouitij non cenſentur religioſi quò ad onera religioſorum. Deinde quia regulares cenſentur ſoli, qui profeſſionem ſolennem emiſerunt *cap. Cum ad monaſterium de ſtat. monach.* & tradit Sot. *lib.* 7. *Iuſt. quæſt.* 5. *art.* 3. 6

De ieiunio, quod per bullam iniungitur. §. 6.

1 *An ad lucrandas indulgentias bullæ cruciatæ, vel Iubilæi ſatis ſit ieiunium quadrageſimale.*

2 *An ex vi confeſſionis bullæ æqualem conſequantur gratiam, qui ſola opera præſcripta exequuntur.*

3 *Declaratur textus Extrauag. Antiquor. de pœn. & remiſſ.*

4 *An cum imponitur eleemoſyna ad arbitrium eroganti, queuis ſufficiat tam diuiti, quàm pauperi.*

5 *An eadem quauis eleemoſyna ſatis ſit ad fruendum priuilegiis bullæ.*

6 *De commutatione ieiunij in aliud pium opus.*

7 *De cauſa commutandi ieiunia à Iubileo præſcripta.*

An viſitatio Eccleſiarum, & eleemoſynæ erogatio fieri poſſit quouis die hebdomadæ iubilæi.

INTER-

1 INTERROGATIO. Præcipit bulla ieiunare eisdem diebus, quibus vel ex præcepto ecclesiastico, vel, ex voto teneor ieiunare, satisfacione ambabus obligationibus? *Resp.* Satisfacio, lucrórq; indulgentias. Ita Rodericus de *bulla* §. 7. *num.* 1. Ratio est, quia eodem opere satisfieri potest duabus, vel pluribus obligationibus. Deinde quia opus præcipitur à bulla, vt satisfactorium est: opus verò ad quod teneor ex præcepto, vel ex voto, factum ex voto, vel ex præcepto adhuc est satisfactorium. Ita Doctores *cap. Cum ex eo. de pœn. & remiss.* Cordub. de *indul. quæst* 21. *propos.* 3. Sot. in 4. *d.* 19. *quæst.* 2. *artic.* 1. Medin. *de satisfact. quæst.* 4. circa finem.

2 *Int.* Consequunturne eamdem indulgentiam quò ad æqualitatẽ, qui opera iniuncta per bullã & iubilæum faciũt: nimirùm cadẽ ieiunia, easdem orationes, &c.? *Resp.* Dico *primùm.* Opera in se, quæ iubentur, æqualia sunt indulgentiæ, æqualiter omnibus, faciẽtibus ea impertitur. Dico *secundum.* Opera, quæ à Papa per bullã imponuntur, censenda sunt æqualia indulgentiæ concessæ, licèt quò ad singulas videantur inæqualia: quia summus Pontifex attendit ad multitudinem eorum collectim, non diuisim sumptorum. Ita Doctores communiter Palatius in 4. *dist.* 10. *dub.* 3. *fol.* 420. *col.* 2. in fine. Dico *tertiùm.* Qui opera iniuncta per bullam, vel iubilæum æqualia faciunt, æqualem consequuntur indulgentiam, licèt alius alio maiora, & superabundantiora opera exequatur. Hæc manifestè colligitur ex supra duabus positis conclusionibus.

3 *Int.* In oppositũ superioris asserti videtur esse Extrauagans. *Antiq. de pœn. & remiss.* lata à Bonifacio VIII. ait enim ibi summus Põtifex, qui plus fecerit, plus cõsequetur? *Resp.* Extrauagans loquitur de præmio

mio essentiali gratiæ, & gloriæ non verò de satisfactionis cõsecutione. Ita Roder. *in bul.* §. 7 *n.* 4. *dub.* 3.

Int. Qui bis dederit in anno bullæ eleemosynam taxatam in ipsa bulla lucrabiturne bis indulgentias, & fruetur indultis & priuilegiis eius? *Resp.* Lucrabitur, & fruetur constat hoc apertissime ex verbis plumbeæ bullæ queis, breuitati seruiens, referendis supersedeo. 4

Int. Adhuc restat graue dubium. Concedit Sanctitas Papæ, vt qui iuuerit eleemosyna quacumque, sicut voluerit aliquod pium opus, extructionem *v.g.* monasterij consequatur tot, vel tot indulgentias: quæro, vtrum ad lucrandas has indulgentias satis sit diuiti teruncium mittere in arculam, sicut mittit pauper, qui plus mittendum non habet? *Resp.* Negant. D. Thom. *in* 4. *d.* 20. *q.* 3. *& ibi* Caietan. *ad* 3. *in Add. quæst.* 25. *art.* 3. D. Anton. 1. *p. tit.* 20. §. 3. *cap.* 3. D. Bonau. *in* 4. *d.* 20. *quæst. vlt.* Nauar. *de indulg. not.* 31. *num.* 35. aiuntque tantùm quemque lucrari indulgentiarum quantùm in æqua Dei æstimatione valent eleemosynæ, operanti ab eo facta, cum in suo arbitratu relinquuntur à Papa iuxta cuiusque diuitias. Et hæc est certior opinio, quidquid alij refragentur. 5

Int. Hæc ne opinio D. Thomæ, & aliorum vera est, etiam ad fruendum priuilegiis bullæ? *Resp.* Minimè, cum præscribitur in ea certum opus in specie, relicta maiori, vel minore quantitate eius in arbitrio operantis in singulari, si in quauis minima quantitate fiat, satis est ad fruendum, vtendumque priuilegiis, & indultis bullæ. Ita adnotauit Roderic. *in bulla.* §. 7. *nu.* 4. 6

Inter. Quis potest hoc ieiunium commutare in aliud opus pium? *Resp.* Solus electus confessor, vel 7

parochus, & non alius. Ita contextus expressus bullæ.

8 *Inter.* Quæ causa sufficit ad commutanda ieiunia in alium pium opus? *Resp.* Ea, & sola, quæ hominem talem excusaret à non ieiunando ieiunio ex præcepto. Hæ autem causæ sunt plures, quas iam numerauí in præcepto ieiunij de quibus Nauar. *in man. c.* 21. *num.* 16.

9 *Int.* Præscribit bulla, vel iubilæus, vt tribus hebdomadæ diebus, feria, inquã, quarta, sexta, & sabbato ieiunetur, fiat oratio, & eleemosyna: satisne erit si ita fiat in quouis hebdomadæ die? *Resp.* Satis. Ita Nauar. *de orat. miscel.* 58. *nu.* 221. declarauitque Greg. XIII. flagitãtibus Patrib⁹ sãctissimæ societatis Iesv.

De visitatione Ecclesiarum. §. 7.

1 *Quid intelligitur nomine Ecclesiæ.*
2 *An satis sit visitare quinque eiusdem Ecclesiæ altaria.*
3 *Qua intentione visitandæ sunt Ecclesiæ.*
4 *An lucrentur Indulgentias Iubilei Religiosi, aut clerici Ecclesiarum quæ assignantur visitandæ.*
5 *An censeatur visitare Ecclesias, qui præ multitudine hominum eas ingredi nequit.*

1 INTERROGATIO. Quid nomine Ecclesiæ intelligitur? *Resp.* Quodvis sacellum Ordinarij auctoritate erectum. Ita Couar. *cap. Almæ.* §. 4. Eman. *in bul.* § 8. *num* 8.

2 *Inter.* Satisne est visitare quinq; Ecclesiæ eiusdem altaria, licèt dentur quinque quæ visitari possunt? *Resp.* Satis. Constat ex ipsius bullæ serie disiunctiue loquentis, aut quinque Ecclesiæ visitentur, aut quinque altaria.

3 *Int.* Qua intentione visitãdæ sunt hæ Ecclesiæ? *Resp.* pro

Pro lucranda indulgẽtia: hoc tamen non tollit, quin minùs principaliter tales Ecclesias ad eam pro alio etiam negotio faciendo, pro quo solo eas adirem. Ita Nau. *cap. Quando de consecr. d. 1. c. 6. §. 14.* & Cord. *de indulg. dub. 4. q. 25.*

Int. Assignatur ab Episcopo certa Ecclesia visitanda: possuntne clerici illius Ecclesiæ, vel Religiosi ibidem habitantes lucrari ibidem indulgentias? *Resp.* Possunt. Ita Doctores communiter, quos refert Cordub. *de indulg. q. 30.* Circa hoc est peculiare priuilegium minorum à Leone X. & Carthusiensium à Sixto V. vt tradit Auct. compend. ibi legatur, & videatur. 4

Inter. Non possum ingredi præ multitudine populi Ecclesiam, quæ habet quinq; altaria, lucraborne indulgentiam, si è foris mente, & reuerentia Ecclesiam salutem, & altaria inuisam? *Resp.* Lucraberis. Ita Rosel. *verb. indulg. §. 22.* Cordub. *de indulg. qu. 21.* Eman. *in bul. §. 8. dub. 7.* 5

De eligendo confessario. §. 8.

1 *Qui sacerdos eligendus sit in confessarium.*
2 *An possit eligi in confessarium sacerdos, qui ex malitia Episcopi (quod malum Deus auertat) non approbatur idoneus ad audiendas confessiones.*
3 *A quo Episcopo debet esse approbatus sacerdos, vt possit eligi per bullam cruciatam in confessarium.*
4 *An sufficiat sacerdos approbatus in vna Episcopatu, tempore bullæ versans in alio.*
5 *Quid dicendum sit de Regularibus.*
6 *An satis sit approbatus pro certo loco Episcopatus, & non pro aliis, vt in aliis possit eligi in confessarium.*
7 *Qui confessarius potest eligi à Regularibus.*

8 *An Religiosi possint frui bulla cruciata.*

9 *An Nouitij possint per bullam absolui à reseruatis suo prælato.*

10 *Quid plus quàm approbatio requiratur in confessario eligendo per bullam.*

11 *Qui per bullam cruciatam potest confiteri confessori excommunicato.*

1 INTERROGATIO. Qui sacerdos censendus est idoneus, & approbatus, vt virtute bullæ eligi possit in confessarium? *Resp.* Qui vel parochiale habet beneficium; vel ab Episcopo idoneus fuit iudicatus. Ita Conc. Trid. *sess. 23. cap. 15. de reform.* Nomine verò parochialis beneficij, intelligitur cura animarum in hoc foro, qualem habent Episcopi, aliqui Abbates, Archipresbyteri, Archidiaconi. Ita Suar. *de pœn. disp 22. sect. 4.* Non tamen cura animarum, quæ commissa est prælatis Religionum, & ideo ipsi minimè à secularibus, imò nec à suis domesticis secularibus absque approbatione Ordinarij eligi possunt in confessarios. Ita respondit congregatio Cardin. *in resp. 1162.* Approbati verò non censentur qui publicum gradum Theologiæ, canónmve scientiæ susceperunt, quales sunt Doctores, aut Licentiati. Ita adnotauit Cordub. *in sum. q. 16.* & alij, Guterres *in quæst. canon. c. 6. fol. 8.*

2 *Inter.* Censebunturne idonei confessarij, qui postulantes ab Episcopo approbationem, repulsam passi sunt ex malitia ipsius Episcopi, quoniam ipsi dignissimi erant approbationis? *Resp.* Minimè. Ita Suarius *tom. de pœn. disp. 22. sect. 4.* Ratio est, quia Concilium ponit hanc conditionalem. Nisi sit approbatus non possit. Et meritò quoniam sequeretur inde magna confusio, diceret enim quisque sibi iniustè negatam approbationem. Hanc tamen veritatem

rem Negat Nauar. circa Religiosos præsertim mendicantes iuxta eorũ ptiuilegia. *Clem. Dudũ. de sepult. & Extrauag super cathedra. de sepult.* ibi enim sufficit petita, licet non obtenta facultas, & approbatio. Sed immeritò, est enim opinio contra expressa verba Concilij. *Nullus sacerdotum etiam regularium, &c. non obstantibus quibuscunque priuilegiis.* Et ita postea decreuit Pius V. motu proprio 44. & Greg. XIII. declarauit congregatio Cardin. *Resp.* 1162. super Conc. Trid.

Inf. Cuius Episcopi approbatio requiritur in con- 3
fessario: Episcopi ne ipsius confessarij, an pœnitentis? *Resp.* Satis est approbatio Episcopi ipsius confessoris, & ideo confessarius Brachatẽsis approbatus ab Ordinario Bracharensi potest audire cõfessiones Olysipponensium, qui illum virtute bullæ, vel ex licentia sui parochi in cõfessarium eligunt. Ita declarauit Congregatio Cardin. *resp.* 1159. Imò circa Regulares eligentes virtute bullæ, aut iubilæi confessarium, idem declarauit, vt sit approbatus à suomet Episcopo, seu Ordinario. Hanc declarationem secutus fuerat Cordub. *in sum. q.* 20. *ed* 1. *dub.* Et ideo immeritò eam reliquit Eman. *in bulla* §. 9. *num.* 5. quam modo sequitur Suarius. *de pœn. disp.* 22.

Inter. Sufficitne approbatio mei Ordinarij, vt illâ 4
solùm profectus in alias diœceses possim eligi in confessarium per hanc bullam? *Resp* De Regularibus peculiare est dubium, de quo pro tua solita patientia me sigillatim interrogabis. De sæcularibus pars affirmatiua certa est ex declaratione posita Cardinalium, qui solam Episcopi confessoris approbationem requirunt: cum igitur approbatio fiat, vel per collationem parochalis beneficij, vel per iudicium Episcopi seu Ordinarij, qui habuerit vel beneficium

parochiale vel iudicium approbans Ordinarij, potest dum in aliis diœcesibus hospes moratur eligi virtute huius bullæ ad audiendas confessiones. Dixi, virtute huius bullæ, aut iubilæi; quia absolutè loquendo, requiritur approbatio Ordinarij Episcopatus, vbi eligor ad audiendas confessiones, licèt hospes ibidem commorer, ille enim tunc est meus ad hunc effectum Ordinarius, & in hoc sensu verissimam iudico opinionem Roderici citatam *in bulla §.9.num.5.* vt legenti facilè clarebit.

5 *Int.* Quid in hac quæstione censes de Regularibus? *Resp.* Cùm Regulares vtantur iurisdictione à Papa concessa in vniuersam Ecclesiam, dubitarunt Doctores, an illius post Concilium Tridentinum sufficiat vna tantũ alicuius Ordinarij eriam approbatio pro tota Ecclesia, ita, vt, & ipsi audire possint confessiones, sine alio priuilegio, aut saltem eligi in confessarios virtute bullæ cruciatæ, alteriusue iubilæi de qua controuersia latè Gutterrius *lib.1.q.cano.cap.27.*

Dico primũ. Regularis approbatus in vno episcopatu non censetur approbatus in omnibus, vt ibi absque noua Ordinarij loci approbatione possit audire confessiones, & eligi in confessarium sine bulla, aut alio priuilegio. Probatur primo ex verbis Conc. Trid *approbatus ab Episcopis*, non dixit ab Episcopo. Deinde ex declaratione Pij V. nam vt priuilegium concessit Mendicantibus, vt in eodem episcopatu, & eodem durante Episcopo semel tantum possent examinari, & approbari: toties verò possint quoties mutẽtur Episcopi: ergo maiori cum ratione tenẽtur examinari, & approbari in diuersis episcopatibus. Possint, dixi, quia id relinquitur arbitrio noui venientis, siue succedentis Episcopi: nam ipsi religiosi non tenentur iterum nouo Episcopo se præsentare
re-

re, nec petere nouam approbationem iuxta priuil. Benedict. XI. vt affert *Cõpẽd. priu. tract. 2. fol. 127. lit. a. Collect. tit. absolu. ordin. quo ad secul. 2. §. 24. & 16.* Cordub. *in anno. compen. tit. præsentatio confess.* Soto *in 4. d. 18 q. 4. art. 3.* & est veritas vsu probatissima. Tertio ex concessione Greg. XIII. concedentis vt priuilegium singulare confessoribus Societatis Iesv, vt approbati in vno tantum episcopatu, possint transeundo per alios episcopatus confessiones audire, præterquam in loco, vbi adsit Ordinarius loci: tunc enim vult Summus Pontifex, vt petant ab illo approbationem. Denique quia ante Concil. Tridentinum tenebantur mendicantes se præsentare omnibus Episcopis locorum, *Clem. dudum. de sepult. & ex. trauag. super cathedra. eodem tit.* ergo, & nunc præsentari, & obtinere approbationem requisitã à Conc. Ita docuit Guterrius loco citato, & nunc est receptissima, & praxi vsitatissima opinio. Dico secundum. Regularis approbatus in vno episcopatu, potest virtute bullæ cruciatæ, aut alterius priuilegij eligi in cõfessarium in Episcopatu in quo vt hospes versatur, nondum ibidem approbatus. Ita probabiliter Suarius *de pœnit, disp. 22. sect. 5.* Ratio eius est, quia declaratio Cardinalium solam requirit approbationem Ordinarij confessoris. Ordinarius verò Regularium, quò ad hunc effectum est ille, cuius episcopatus incolæ sunt, licèt alibi morentur, seu versentur vt hospites: ergo vt confessarius sæcularis potest eligi, ita, & regularis; non debet enim esse peioris conditionis. Namsi mutet domicilium, requirit nouam approbationem, quia iam Episcopus domicilij est illius Ordinarius, vt est aliorum sæcularium confessorum, mutantium ab vno in alium locum permanens domicilium.

6 *Inter.* Est quidem approbatus pro audiendis confessionibus certi loci, & non aliorum, potestne vi tute bullæ eligi in confessarium à quouis totius Episcopatus? *Resp.* Potest. Ita Eman. *in bulla. §. 3. nu. 8.* Ratio eius est, quia talis est approbatus ab Ordinario: hoc autem solum requiritur à bulla: ergo vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus. Addo præterea posse eligi à quouis, licèt versetur, vt hospes in alio Episcopatu: quia iuxta supra positam Cardinalium declarationem sola requiritur approbatio Ordinarij confessoris.

7 *Int.* Cùm iuxta Concil. Tridentini verba non requiratur Ordinarij approbatio ad audiendas Regularium confessiones, duo quæro; Primum an ad obtinendas indulgentias huius Bullæ, sit satis confiteri sacerdotibus per superiorem signatis, & expositis. Deinde vtrũ si eligendus sit confessarius, oporteat eligere confessarium approbatum ab Ordinario? *Resp.* Dico ad *primum.* Satis est confiteri sacerdotibus per superiorem expositis. Ita Rode, *in bul. §. 9. num. 9.* Ratio illius est, quia superiores Religionum appellantur in iure Ordinarij, erga ipsos religiosos, possunt enim eos ligare, absoluere ne censuris, dispensare, commutaréque eorum vota, hi autem iurisdictionis actus, sunt Ordinarij. Ita Glos. *l. pluri. ff. de procur.* Glos. *cap. fin. de offic. Ord.* ibid. Barthol. Veruntamen ad probandam propositam veritatem hac ratione minimè indigemus. Nam nostra bulla solam requirit approbationẽ Ordinarij, vt eam requirit Conc. Trid. sed Conc. Trid. non requirit approbationem Ordinarij in confessariis regularium, erga eosdem regulares, sed solam expositionem prælati ipsius pœnitẽtis regularis; ergo, &c. Dico *secundum.* Si eligendus sit confessarius ab

ab aliquo regulari virtute huius bullæ, alius ab iis, quos proprios prælatus exposítos habet, & assignatos, requiritur vt sit approbatus ab Ordinario, siue sit sæcularis, siue regularis. Ita Henriq. *lib. 3. de pœn. c. 6. ad finem*, & est securior opinio.

Int. Quid censes de regularibus? *Resp.* Dico *primùm*. Regulares etiam ordinum Mendicantium possunt bullam suscipere, & ea vti, sicuti alij Christi fideles. Ita constat ex ipso bullæ contextu modum assignantis, quomodo faciendæ sint eleemosynę. Dico *secundùm*. Etiam regulares D. Francisci possunt pecuniam conquirere ad suscipiendam bullam. Ita Roderic. *de bulla §. 9. num. 23.* Dico *tertiùm*. Possunt regulares absque suorum prælatorum licentia vti bulla ad ea, quæ non repugnant religiosæ obseruantiæ, vtpotè ad lucrandas indulgentias per ieiunia, orationes, flagellationes, &c. Ita colligitur ex D. Thom. *in Add. quæst. 27. art. 3 & in 4. d. 20.* Vbi Palud. Dico *quartùm*. Religiosi Mendicantes, non fruuntur priuilegio bullæ Cruciatæ ad effectum eligendi confessarium, qui possit eos absoluere à casibus reseruatis absque licentia superioris. Ita decreuerunt Sixtus IV. Innocent. VIII. Alex. VI. Iulius II. Leo V. denique Greg. XIII. & Leo X. viuæ vocis oraculo. Quod quidem priuilegium concessum est superioribus Religionum mendicantium, neque per bullam Cruciatam abrogatũ est, imò quasi fortiùs confirmatum. Qua de re circa Moniales extat declaratio congregationis Cardinalium, his verbis. Congregatio Concilij censuit quatenus gratia ex bulla cruciata pertinet ad Moniales, non posse vigore facultatis in eadem bulla concessæ alios confessarios præter eos, qui ad audiendas ipsarum monialium confessiones ab Ordinario approbati fue- 8

rint, eligere. Refert Eman, *in bul.* §. 9. *nu.* 22. teſtatúrque ſe ipſum eam vidiſſe manuſcriptam in eadem petitione facta. Dico *quintùm.* Quoniam verò oppoſitum verũ iudicatur in concilio ipſius cruciatæ bullæ, vt videre eſt in compendio *priuil. tit. Cruciata. & tit. abſolutio* quò ad fratres, Cord. *ſuper regulam cap.* 3. & Paraſel. *tit. notanda priuilegia.* §. 10. *fol.* 175. *& fol.* 127. in ſuo comp. Deinde, quoniam Religionum prælati huiuſmodi reuocatoria priuilegia nunquam in ſuis capitulis prouincialibus promulgarunt: lex verò reuocatoria priuilegiorum non habet vim ante promolgationem, vt docet Sot. 1. *Iuſt. q.* 2. *art.* 4. Med. 1. 2. *q.* 91. *art.* 4. Imò hoc ſcientes, tacét, & ideo conſentire videntur, probabile eſt poſſe religioſos vti priuilegio bullæ circa electionem confeſſoris, & ideo qui bona fide ea vſus eſt, non eſt cogendus iterare confeſſiones. Ita Medin. *de confeſſ. ca.* 26. Cordub. *de indulg. q.* 49. ad finem & Roder. *in bul.* §. 9. *num.* 25. in fine.

9 *Int.* Poſſuntne Nouitij virtute bullæ, alteriuſue ſubilæi abſolui à caſibus reſeruatis ſuo prælato? *Reſp.* Dico *primùm.* Poſſunt virtute bullæ. Ratio eſt, quia nouitij adhuc non ſubiacent legibus rigoroſis, & oneribus religionum: neque circa hoc intelliguntur ſub nomine religioſi, vti enim poſſunt honoribus, & non ſubiacent oneribus. Dico *ſecundùm.* Etiam ſecundùm ius commune poſſunt nouitij eligere confeſſarium, & ab eo abſolui à caſibus reſeruatis in religione, ac poſſent, ſi nouitij nõ eſſent, ac proinde non ſunt religioſi ad onera, ſed ſolum ad honores. Ita colligitur apertè ex *cap. Relig. de ſent. excom. in 6.* traditque Angel. *verb. relig.* §. 13. *&* 14. Syluſt. *religio* 5. *q.* 9. 10. *&* 12. Inſtruct. *c.* 47. Imò neque ad omnes honores nouitij apti ſunt, vt cernere eſt in dicto

sto c. *Religio. de sent. excom. in* 6. Nostri tamen instituti non est id persequi.

Int. Requiriturne aliud quicquam in confessario, vt ex vi bullæ possit eligi à pœnitente? *Resp.* Requiritur insuper, vt sit idoneus. Idoneus vero à Pio IV. in sua bulla censetur non suspensus, non irregularis, non excommunicatus, non interdictus, neque alio modo à suo superiore impeditus. Si autem talis non fuerit, eligi nequaquam potest. *c. Quod translat. de offic. deleg.* 10

Int. Quoniam verò post Conc. Cantatiense, solùm tenemur euitare in diuinis, & humanis solos excommmunicatos publicos, & notorios clerici percussores, imò post *extrauag. ad euitanda*, solos nominatim per iudicis sententiam tales declaratos, vt iã respondisti in propria materia de *excommun.* Rogo nunc, quia ex virtute huius bullæ potest excommunicatum cõfessorem eligere? *Resp.* Parochianus potest licitè à suo parocho, etiam nominatim declarato excommunicato petere in hoc euentu, & alio necessitatis, pœnitentiæ sacramentum. Ita omnes Doctores, & Adrian. *quæst 8. de confess.* Angles. *quæst de confess. art.* 8. liberiùs loquuntur. Ratio est, quia iste parochianus petit quod suum est, parochus verò ex propria malitia est in eo statu, & ideo sibi imputet. Vt qui petit iuramentum ab eo, quem scit iuraturũ per falsos deos, non peccat, quia ipse petit suum ius, & rem, quam alius licitè, & sanctè facere potest, iurando per verum Deum. Dixi in euentu necessitatis, quia absque ea faceret contra charitatem inducendo alium ad peccandum in admiuistratione sacramenti. Dico *secundùm.* Si sacerdos confessarius nõ est parochus, & est excommunicatus, licèt spõte volũtatéq; sua exposit° sit pro audiẽdis quibusq; pœnitenti 11

nitentibus, peccat, qui illum eligit in confessarium, Hæc veritas est contra multorum opinionem, teste Sot. *in 4. d. 1. q. 5. art. 6.* Est tamen castri. *lib. 1. de pœn. hær. c. 15.* Angles *q. de ministr. sacram. artic. 6.* Ratio eorum est, quia actus exterior addit malitiam supra actum interiorem, loquendo moraliter (quidquid metaphysicè veritas doceat) atque moraliter grauius peccat, qui exterius mœchatur, quàm qui solùm vult mœchari, éstque experimentum manifestum, saltem in delectabilibus, & irascibilibus, vt docet D. Thom. *2. 2. q. 2. art. 4.* & in aliis peccatis actus exterior addit multiplicitatem actuum interiorum, & firmitatem propositi. Ideo qui exigit executionem peccati ab eo, qui paratus est illud exequi, cooperatur peccato. Hæc veritas omninò tenenda, nisi vrgeat magna necessitas confitendi: tunc enim sequi potest opposita sententia.

De vicibus, quibus ex vi bullæ potest pœnitens absolui.

§. 9.

1 *Quoties ex vi bullæ potest pœnitens absolui.*
2 *Quod est priuilegium posse absolui in articulo mortis.*
3 *Quis est intelligendus articulus mortis.*
4 *An possit concedi ex vi bullæ indulgentia sub conditione.*

1 INTERROGATIO. Quoties ex vi bullæ potest pœnitens absolui ab electo confessario? *Resp.* Semel in vita, semel in morte. Ita textus eiusdem bullæ, hoc est, in articulo mortis.

2 *Inter.* Quid priuilegij cõcedit sua Sanctitas in articulo mortis? nam tunc nullum est peccatum reseruatum cuilibet sacerdoti. *Resp.* Magnum; enimuero etiam in articulo mortis, absolutè loquendo, seruan-

dus

dus est ordo dignitatis, non cogente aliud necessitate, & ideo præsente eo, qui potest absoluere à reseruatis, etiam in eo articulo non potest absoluere, qui tali potestate caret, vt iam dixi supra in materia de pœn. Ex priuilegio autem bullæ cruciatæ potest quilibet confessor approbatus, & à pœnitente electus, etiam præsente eo, qui iuxta commune ius poterat absoluere, Ita Roder. *de bul.* §. 11. *n.* 36.

Int. Quomodo intelligendus est articulus mortis? *Resp.* Aliud est periculum mortis, aliud articulus mortis. Periculum est, euentus, in quo iustè, & prudenter timeri potest euenturam mortem, talis est periculosa nauigatio, prælium committendum, vel quid simile, vt duellum, &c. Articulus mortis est euentus, in quo quis iam naturaliter desperata salute est ad moriendum proximus. Ex vi bullæ absolutio dari potest tantum in articulo mortis, siue vero siue præsumpto vero, non autem in periculo. Ita Sot. *in 4. d.* 18 *q.* 4. *art.* 4. Cou. *c. Alma. Can. de pœn. fol.* 59. *alias* 49. Syl. *interdict. dicto* 5. *q.* 4. Panor. *c. Quod inte. de poen. & remis.* 3

Inter. Potestne confessor in articulo præsumpto mortis impertire indulgentiam sub conditione, si verè mortem obieris, alioqui seruet tibi Deus hanc indulgentiam ad instans mortis? *Resp.* Potest. Ita Nauar. *in sum. c.* 26. *nu.* 31. Cordub. *de indulg. q.* 38. Et ita fieri iubet Bullæ administrarius. 4

De modo concedendi indulgentias huius bullæ. §. 10.

1 *An necesse sit ad impetrandas indulgentias bullæ, vt eas confessarius concedat.*

2 *Qua forma vti debet confessarius in concedendis indulgentiis.*

3 *Quando est concedenda indulgentia pro articulo mortis.*

4 *An lucretur indulgentias bullæ, qui ex malitia confessarij non absoluitur.*

1 INTERROGATIO. Ad lucrandas huius bullæ indulgentias requiriturne, vt confessarius eas concedat? *Resp.* Requiritur. Ita collector in Compen. *tit. indulg.*

2 *Int.* Qua forma vti debet confessarius in concedendo huius bullæ indulgentias? *Resp.* Forma tradita à Commissario, si tamen ea non vtatur adhuc verè impertit indulg. *q.* 58. Nau. *c. in Leuit. not.* 50. *num.* 6. *& in man. c.* 26. *num.* 31. Satis verò est dicere. Concedo tibi omnes gratias, quas concedere possunt virtute huius bullæ: idem mente, & cogitatione habendo. Ita Eman. *in bulla.* §. 9. *n.* 40.

3 *Int.* Quando est concedenda indulgentia pro articulo mortis; *Resp.* Salubre est consilium non nisi, cum iam pœnitens peccare nequeat mortaliter iuxta prudentis iudicium præ mortis afflictione, & amissione libertatis, illam concedere, vt ita absque purgatorij pœna, queat in cœlum aduolare. Ita notauit piè satis Roderic. *in bulla.* §. 9. *num.* 39.

4 *Int.* Confiteor, vt indulgentias huius bullæ adipiscar, confessarius ex malitia non me absoluit, lucrorne indulgentiam? *Resp.* Lucror. Ita Curiel *de inhil. p.* 33. absolutè de quauis indulgentia, ita nostræ verò bullæ textus est clarus circa hunc euentum.

De iis, à quibus potest absoluere confessarius per bullam Cruciatam electus. §. 11.

1 *A quibus culpis potest absoluere confessarius electus per bullam cruciatam.*

2. Qui

2 *Quot sunt censuræ, & pœnæ à quibus potest absoluere confessarius electus per bullam cruciatam.*

INterrogatio. A quibus culpis potest absoluere confessarius per bullam Cruciatam electus? *Resp.* A quibuscunque peccatis, & censuris. Ita textus ipsius bullæ. 1

Int. Quot sunt censuræ, quarum absolutionem committit summus Pontifex confessario electo per bullam Cruciatam? *Resp.* Quatuor. Excommunicatio nimirum, suspensio, irregularitas, interdictum. 2

De absolutione ab excommunicatione per hanc bullam. §. 12.

1 *Ad absolutionem excommunicationis positæ ad instantiam partis lesæ oportet, vt prius fiat satisfactio.*

2 *Quo pacto facienda est talis satisfactio.*

3 *An simul possint absolui multæ excommunicationes.*

4 *An confessarius electus per bullam possit absoluere ab excommunicatione extra confessionem.*

5 *An impertienda sit absolutio excommunicationis cum ceremoniis à iure præscriptis.*

6 *An valeat in foro externo absolutio excommunicationis per bullam cruciatam.*

7 *An confessarius per bullam electus possit absoluere ab excommunicatione ab homine generaliter.*

8 *An possit absoluere ab excommunicatione ab homine nominatim.*

9 *An possit absoluere à tali excommunicatione ab homine nominatim, cum per excommunicationem non stat, vt fiat satisfactio.*

10 *An possit absoluere à tali excommunicatione, cum excommunicatus est impotens ad soluendum.*

Inter

1 INTERROGATIO. Iubet Summus Pontifex, vt ante absolutionem excommunicationis positæ ad istantiam partis læsæ, fiat satisfactio partis, quæro an hoc sit de essentia absolutionis, ita vt non teneat, nec valeat, si aliter detur? *Resp.* Est quidem de essentia. Ita Nau. *in man. c* 27. *nu.* 47. & 48. Arm. *absolutio. n* 48. est enim clara bullæ præceptio.

2 *Inter.* Quo pacto fieri potest, & debet iusta læsæ partis satisfactio? *Resp.* Si vel reddatur æqualitas rei debitæ, vel dentur pignora, & sufficientes cautiones, vel saltem iuret se satisfacturum cùm primùm poterit. Ita Nau. Cou. Armil. & Perez, quos refert, & sequitur Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 53.

3 *Int.* Est quis excommunicatus diuersis excommunicationibus, poteritne electus confessarius vnica absolutione ligatum expedire? *Resp.* Poterit, dicendo absoluo te ab omnibus quibus detineris excommunicationibus, vel quid simile. Ita Angel. *tract. de excom. fol.* 52. cum communi. Quoniam in hoc casu vtitur potestate supremi iudicis, cui omnes alij subiiciuntur, summi nimirùm Pontificis.

4 *Inter.* Potestne electus confessarius absoluere talem excommunicatum extra sacramentum pœnitentiæ? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *cap. Alma de sent. excom. p.* 2. §. 11. *nu.* 16. Nau. *in man. c* 26. *num.* 31. Cord. *in sum quæst.* 16. Ratio est, quia eam præscribit bulla conditionem, *quorum diligenter auditis confessionibus eos possunt absoluere à quibuscunque, &c.* vt legenti patebit.

5 *Int.* Estne hæc absolutio impertienda cum ceremoniis præscriptis à iure? *Resp.* Minimè, quia fit in foro interiori: ceremoniæ verò pertinent ad forum exterius. Ita Nau. *in man. c.* 26. *nu.* 2.

6 *Int.* Absolutio excommunicationis impertita ex priuile-

priuilegio bullæ, valetne ad forum exterius? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *c. Alma. 1. p. §. 11. n. 16.* Ledesm. *in 4. n. 26.* Guter. *in q. can. c. 3. n. 8. & 9.*

Int. Potestne confessarius electus absoluere ab excommunicatione ab homine? *Resp.* Potest. Ita Eman. *in bul. §. 9. n. 55.* 7

Int. Rogo vlterius. Est quis nominatim ab homine excommunicatus, potestne absolui quo ad forum interius per virtutem huius bullæ? *Resp.* Minimè: neque per hanc, neq; per aliam, aliudue priuilegium quin prius parti læsæ satisfiat. Ita decreuit Pius V. in iubilæo à se concesso *anno* 1568. his verbis. Declarantes insuper tam præsentes, quam alias quascunq; super concessione similium, vel dissimilium indulgentiarum à nobis, & à prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas literas, Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum effectū in foro conscientiæ, & pœnitentiali consequendū duntaxat, nō autē in foro fori, aut contentioso, nisi satisfecerint, nullatenus suffragari. Et ita iubet Coccil. Trid. *sess. 25. de reform. c. 12.* ne absoluatur excommunicatus nominatim pro furto decimarum, aut impeditione, ne soluerentur nisi prius satisfacta parte. 8

Int. Est pars læsa in longa distantia, & iudex, qui nominatim excōmunicauit Petrū: vult Petrus confiteri & lucrari indulgentias, deponit apud fideiussorē fidelem rem debitā, poterit ne absolui ab excōmunicatione, & à peccatis? *Resp.* Poterit. Ita Eman. *in bul. §. 9. n. 55.* Ratio eius est, quia ea cēsenda est iusta voluntas partis, & iudicis, si quidem debitor facit quantum in se est, & est impotens ad plus faciendū. 9

Int. Est quis impotens ad soluendum centum quibus parti læsæ satisfiat, poterit ne frui beneficio 10

huius bullæ, & absolui, si est excommunicatus pro tali debito, seu nominatim, seu vniuersaliter? *Resp.* Poterit, quia coram Deo facit quantum in se est. Ita Eman. *in bul.* §. 9. *nu.* 55. Neque potens postea factus, & nolens satisfacere parti læsæ, reincidit in eandem excommunicationē. Ita Nauar. *in man. c.* 27. *nu.* 247. Non enim est in confessario potestas absoluendi ad reincidentiam, cum taliter absoluere sit actus iurisdictionis circa excommunicandum, vt tenet Sot. in 4. *d.* 22. *art.* 3. Cordub. *quæst.* 20. *sum.* Adeo, vt nec ad instantiam partis læsæ ita absolui possit, cum nec pars læsa, nec confessarius habeant iurisdictionem ponendi excommunicationem, vt notat Sylu. *excom.* 2. *not.* 1 *casu* 13. 14. 15. *& excom.* 1. *q.* 6. Nauar in *sum. c.* 27. *n.* 14. & Cordub. loco sup. citato.

De absolutione à suspensione, §. 13.

1 *An virtute bullæ cruciatæ possit absolui à suspensione qui minor vigesimoquinto anno sacerdotij ordines suscepit malitiosè.*

2 *An talis absolutus possit statim celebrare.*

1 INTERROGATIO. Suppositâ veritate, quod malitiosè ordinatus sacerdotio sciens se esse minorem vigesimoquinto anno inchoato maneat suspensus per extrauagantem Pij II. manu tantum scriptam, vt notat Nauar. *in man. cap.* 25. *num.* 70. *& cap.* 27. *numer.* 155. *&* 242. sed non ideo minoris valoris, imò æqualis, ac aliæ impressæ, vt aduertit Caiet. *verb. excō. c.* 31. quā postea confirmauit Pius V. vt aduertit Cordub. *in sum. c.* 144. quæro, vtrum virtute huius bullæ cruciatæ possit talis absolui in foro interiori? *Resp.* Potest. Ita Med. *in sum. lib.* 1. §. 8. *fol.* 45. Ratio est, quia talis censura fuit culpabiliter contracta, & de censuris culpabiliter cōtractis, potest confessarius electus

per

per hanc bullam absoluere, vt infra dicam de irregularitate.

Int. Quæro vlterius, an talis absolutus à suspensione, possit statim celebrare? *Resp.* Si peruenit ad legitimam ætatem petitam à Conc. Trid. nimirùm ad vigesimum quintum annum inceptum, vt referam in sacramento Ordinis, potest: si non peruenit, non potest, manetque irregularis, si celebrat, quia erat à iure suspensus. Ratio est, quia electus confessarius potest priuilegio bullæ tollere suspensionem, non tamen dispensare in legitima ætate. 2

De absolutione ab irregularitate. §. 14.

1 *Quæ irregularitas appellanda est censura à qua potest confessarius ex vi bullæ cruciatæ absoluere.*

INTERROGATIO. Quę irregularitas appellanda est censura? *Resp.* Ea, & sola, quæ oritur ex delicto. Et ab ea sola potest confessarius electus virtute bullæ absoluere. Ita Cordub. *de indulg. q.* 43. *dub.* 4. Medin. *in sum. lib.* 1. §. 9. & 12. *q.* 99. *ar.* 4. Guter. *in qu. can. ca.* 1. *fol.* 57. Quamuis oppositum censeant Sot. 5. *iust. qu.* 1. *art.* 4. Nauar. *in man. cap.* 27. *nu.* 1. & 152. Hinc excipitur irregularitas quæ oritur ab homicidio voluntario, siue iusto, siue iniusto, vt aduertit Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 64. 1

De absolutione ab interdicto. §. 15.

1 *Quem interdictum possit confessarius absoluere ex vi bullæ cruciatæ.*

2 *An talis absolutio prosit ad forum externum.*

3 *An possit absoluere à cessatione à diuinis.*

INTERROGATIO. Quid priuilegij concedit summus potifex in hac clausula? *Resp.* Magnum quidem. Scilicèt, vt confessor electus per hanc 1

bullam cruciatam possit interdictum nominatim ab homine (quem non poterat absoluere nisi iudex, qui illum interdixerat, vel alius iudice illo superior in iurisdictione eiusdem loci) ab illa interdicti censura absoluere, satisfacta prius parte læsa, vt dixi iam de absolutione excommunicationis. Potest præterea absoluere à quouis alio interdicto posito à iure, quouis modo, etiam Sedi Apostolicæ reseruato. Absolutus itaque ab hac censura, potest suscipere sacramenta, & sepeliri sepultura Ecclesiastica.

2 *Int.* Prodestne hæc absolutio ad forum externum? *Resp.* Minimè. *cap. super hoc*, vt refert Eman. *in bul. §. 9. num. 65.*

3 *Int.* Datne hæc bulla confessario facultatem absoluendi à cessatione à diuinis? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia cessatio à diuinis non est censura; & ideo qui cum ea celebrat, non incurrit irregularitatem, vt defendit Gutetrius *in q. can. c. 16.*

De absolutione ab excommunicationibus positis in bulla cœnæ Domini, quæ dari potest per confessarium electum virtute Bullæ cruciatæ. §. 16.

De hæreticis. Sectio. I.

1 *Quæ est prima excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini.*
2 *Quis intelligitur sub nomine hæretici.*
3 *Quis intelligitur sub nomine fautoris.*
4 *Quis est dicendus schismaticus.*
5 *Qui excommunicantur in Bulla Cœnæ ratione librorum prohibitorum.*
6 *Quis potest absoluere hæreticos, schismaticos, & eorum fautores.*
7 *Quid potest Episcopus circa hos.*

8 *Ad*

8 *An Inquisitores possint supra dictos absoluere per vicarium.*

INterrogatio. Quæ est prima excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini? *Resp* Ea, quâ excommunicantur hæretici, & fautores hæreticorum, schismatici, & legentes, vel retinentes, vel approbantes libros hæreticorum: hi enim omnes in Hispania à solis Inquisitoribus fidei in vtroque foro possunt absolui, & comprehenduntur sub nomine hæreticorum quò ad pœnam excommunicationis. Ita Eman. *in bul. §. 9. num. 66.* 1

Int. Quis hoc in loco intelligitur nomine hæretici? *Resp.* Is cuius pertinacia, & hęresis prodiit in deliberatum actum externum. Itaque ad incurrendam, contrahendámque huiusmodi excõmunicationem requiritur contumacia animi, & deliberatio operis externi hæreticalis scienter, & hæreticali malitia patrati. Ita Guter. *in quæst. can. capit. 23. numer. 28.* Et quamuis sola pertinacia mentis deliberata contra aliquid, de fide ab Ecclesia propositum sufficiat, & requiratur omnino ad constituendum hæreticum, iuxta omnes sicuti notat Sylvest. *hæresis. 1. quæst. 3.* & Simanchas de *instit. cathol. cap. 26.* vt iam memini ad primum Decalogi præceptum, tamen hic hæreticus appellatur mentalis, & non excommunicatur in bulla cœnæ. Meritò tamen censebitur hæreticus externus ille, qui ita pertinaciter adhæret alicui opinioni, vt quidquid censeat in oppositum Ecclesia, illam doceat tanquam de fide, offerátque vitam, si oportuerit. Ita Castro *de pun. hær. lib. 1. qu. 7. §. 37.* Cathar. *in Ap log.* contra Sot. *de cerit. grat.* 2

Int. Qui intelliguntur sub nomine fautorũ? *Resp.* Solus ille, qui iuuat, recipit, defendit hęreticum, qua- 3

tenus hæreticum, vt permaneat in sua hæresi, vel saltem non puniatur à Censoribus fidei, quasi sit indignus tali pœna. Ita Nauar. *in man. cap.* 27. *nu.* 56. & hic solus incurrit excommunicationem bullę cœnę: quoùis modo illum iuuet, verbo, vel facto, vel pecunia, vel alimentis, vel equo, vel gladio, &c. Non autem censendus fautor hæretici, qui illum iuuat, recipit, aut defendit, vt amicum, vt proximum causa postulante pietatis, vt consanguineum miseratione cogente, vel vt alium similem hominem miserum, & calamitosum.

4 *Int.* Quis est dicendus schismaticus, qui in bulla cœnæ excommunicatur? *Resp.* Qui pertinaciter ab Ecclesia separantur in opinionibus pertinaciter repugnando mandatis Ecclesiæ, Concilij generalis, & Papæ: diuiduntque suo modo Christum, dicendo sic, & sic. Ita D. Hieron. *in epist. ad Gal.* Hoc enim est discrimen inter hæreticum, & schismaticum, quòd hæreticus habet aliquam propositionem contrariam fidei, & eam pertinaciter defendit: schismaticus verò separatur ab Ecclesia.

5 *Int.* Qui in bulla cœnæ excommunicantur pro libris prohibitis hæreticorum? *Resp.* Ii, qui eos domi habent scienter. Ij item, qui eos scienter legunt absque facultate Apostolica. Ij, qui eos imprimũt. Ij, qui eos quouis modo defendunt, etiam laudando. Ita Eman. *in bulla.* §. 9. *nu.* 78. Et ideo non excommunicantur, qui dicta hæreticorum legunt in libris catholicis relata, vel libros catholicorum per hæreticos expositos: pro istis tamen est pœna posita in indice Pij II. teste Nauar. *in man. cap.* 27. *num.* 56. & in indice librorum prohibitorum Hispaniæ.

6 *Int.* Quis potest absoluere hæreticum, & fautores hæreticorum, alios que supradictos? *Resp.* In Hispa-

nia

nia, etiam in foro conſciẽtiæ ſoli Inquiſitores fidei: Nullúſque alius neque virtute bullæ, neque alterius pleniſſimi iubilei, niſi de hæreſi fiat peculiaris mentio, iuxta breue conceſſum Inquiſitoribus per Pium V. teſte Roris. *de hæret. 1. p. aſſer. 19.* & eodem *li. de priu. Inquiſ. num. 416.* eráque priuilegium iam conceſſum in quadam *Extrau.* Vrbani IV. teſte Albert. in *repertorio Inquiſ.* verbo *crimen.*

Int. Quid poſſunt Epiſcopi circa hos? *Reſp.* Poſſunt per ſe, & nó per alium vicarium ſuum abſoluere ab hæreſi occulta. Ita Conc. Trid. his verbis. *Liceat Epiſcopis. &c.* & in quibuſcunque caſibus occultis, eriá Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos in diœceſi ſua per ſeipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ gratis abſoluere impoſita pœnitentia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ eis tantum, non eorum vicariis ſit permiſſum. 7

Int. Licetne Inquiſitoribus abſoluere ſupra dictos hæreticos, aut eorum fautores per vicarium, quamuis non liceat Epiſcopis? *Reſp.* Licet. Notat id Camillus Inquiſitor generalis Mantuæ, & Ferrariæ in ſuis additionibus teſte Roder. in *bul. §. 9 n. 70.* 8

De piratis. Sect. 2.

1 *Contra quos piratas lata excommunicatio in Bulla Cœnæ Domini.*

2 *Qui dicendi ſint piratæ.*

INTERROGATIO. Contra quos lata eſt huiuſmodi excommunicatio? *Reſp.* Contra piratas, piratarum fautores, vt piratæ ſunt, recipientes, fauentes, occultantes, &c. & raptores bonorum naufragorum. 1

2 *Int.* Qui dicendi sunt piratæ? *Resp.* Qui mari vagantur latrocinia exercendo, & homicidia, vel animo latrocinandi, & occidendi. Mari, dixi, non fluuijs, aut paludibus: qui enim fluuios, paludesue latrocinijs, & homicidijs infestaret, non diceretur pirata excommunicatus in bulla Cœnæ.

De dominis perentibus, seu imponentibus noua vectigalia, gabellas, & pedagia. Sect. 3.

1 Qui domini incurrunt in talem excommunicationem.
2 Quando incurritur talis excommunicatio.
3 An incurratur circa personas exemptas.

1 INTERROGATIO. Qui domini intelliguntur incurrere excommunicationem bullæ cœnæ? *Resp.* Ij, qui supra se habent superiorem temporalem. Ita Roder. *in bul.* §. 9. *num.* 81.

2 *Int.* Quando incurrunt huiusmodi censuram petendo, & imponēdo hæc noua vectigalia? *Resp.* Cùm ea ponunt, & petunt absque licentia sui temporalis superioris, & per violentiam subditorum tanquam rem sibi iure debitam. Ita Roder. proximè, & Nau. *in Man. c. 27. n. 61.*

3 *Int.* Incurritne princeps sæcularis huiusmodi cēsuram, cùm à personis exemptis petit tributa, vt à clericis &c. *Resp.* Minimè. Ita Eman. proximè.

De falsificantibus literas Apostolicas. Sect. 4.

1 Qui comprehendamur in hac excommunicatione.
2 Quid intelligitur sub nomine literarum Apostolicarum.

INTERROGATIO. Qui excommunicantur per hanc excommunicationem? *Resp.* Non solùm qui Apostolicas literas falsificat, sed etiam qui eas falsificare facit. Ita Ioan. Maior, & Rosel. quos citat, & sequitur Cordub. *q.* 26. 1

Int. Quid intelligitur per literas Apostolicas? *Resp.* Intelliguntur tam bullæ à Papa expeditæ, quàm supplicationes signatæ à Papa cum verbo, fiat. Ita Nau. *in man. cap.* 27. *num.* 61. imò est contextus bullæ. Ideo non excommunicantur hac excommunicatione bullæ Cœnæ, qui falsificant literas Episcopi, vel Nuncij, vel Protopœnitentiarij, quia non sunt literæ Papales. Item non excommunicantur hac excommunicatione, qui falsis obtentis rationibus à Papa impetrant literas (quanquam pœnis puniuntur *cap. Ad falsariorum*) Neque qui immutant aliquid accidentarium papalium literarum, vt notat Nau. Neq; qui falsis ab alio factis literis vtuntur in suum commodum, quia hi non falsificant. 2

De ponentibus manus violentas in prelatis. Sect. 5.

1 *Qui contrahunt hanc excommunicationem.*
2 *Quales intelliguntur Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi.*
3 *An comprehendantur iubentes, & facientes.*

INTERROGATIO. Qui contrahunt hanc excommunicationem? *Resp.* Ij, qui Patriarchas, vel Archiepiscopos, vel Episcopos aut occidunt, aut mutilant, aut cædunt, aut vulnerant, aut retinent vi, aut in carcerem conijciunt. 1

Int. Quales Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi intelligẽdi sunt? *Resp.* Soli cõsecrati. Ita Nau. proximè & Eman. *in bul.* §. 9. *n.* 83.

5 *Int.* Comprehenditne huiusmodi excommunicatio iubentes, & fauentes? *Resp.* Comprehendit. Ita Gregor. XIII. declarauit teste Nauar. & Rodenco proximè.

De vsurpantibus bona Ecclesiastica Sect. 6.

1 *Quæ bona Ecclesiastica hic intelliguntur.*
2 *Qui incurrunt hanc excommunicationem.*

1 INTERROGATIO. Quæ intelliguntur in hac prohibitione bona ecclesiastica? *Resp.* Redditus ecclesiastici, hoc est, qui sunt personarum ecclesiasticarum.

2 *Int.* Qui hanc censuram incurrunt? *Resp.* Qui auctoritatiue, seu vt iusti domini hos redditus absque licentia Papæ capiunt, & exigunt.

Contra indices sæculares. Sect. 7.

1 *In quos iudices sæculares lata est censura in Bulla Cœnæ.*

1 INTERROGATIO. In quos iudices sæculares lata est excommunicatio bullæ cœnæ? *Resp.* In eos qui cùm sæculares iudices sint, volunt cognoscere causas Ecclesiasticarum personarum, quouis modo id intendant facere. Quiq; impediunt executionem literarum Apostolicarum. Nomine verò iudicum intelliguntur quique sæcularis fori ministri & officiales. Ita Emanuel *in bulla.* §. 9. *nu.* 85.

De ijs, qui portant arma ad infideles. Sect. 8.

1 *Quos comprehendit hæc excommunicatio.*
2 *An comprehendat captiuos Christianos remigantes in triremibus Turcarum.*

INTER-

INTERROGATIO. Quos comprehendit hæc excommunicatio? *Resp.* Qui ad Turcas, Mauros, aut quosuis alios infideles arma deferunt, vel materiam armorum, vt ferrum, æs, &c. aut quoduis aliud ad bellum conducens, vt equos, &c. 1

Int. Comprehenditne captiuos Christianos, qui metu verberum, necisuè coacti remigant in triremibus Turcarum pugnantium cõtra Christianos? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *in man cap. 27. num. 63.* Imò eos excusant à peccato mortali. Cordub. *q. 137 dub. 2.* Inchruct. *casu. 7. de homicid.* Nauar. *lib. 3. restit. cap. 4. nu. 61. & 62.* concinit Nauar. *in sum. cap. 27. num. 63.* Ratio eorum est, quia nauigatio in se est bona, aut saltem indifferens: ex malitia verò Turcarum ordinatur ad malum finem: isti verò captiui intendunt solùm rem bonam, aut saltem indifferentem. Oppositum tamen de peccato censeo verum, vt dicam. *4. p. de pec. c. aprinor. num. 6.* 2

De ijs, qui offendunt pergentes Romam, aut ibi habitantes. Sect. 9.

1 *Qui ligantur hac excommunicatione.*

INTERROGATIO. Supra quos offendentes cadit hæc excommunicatio? *Resp.* Cadit supra eos, qui tales euntes Romam, vel ibi commorantes, vel inde proficiscentes offendunt, modo quem bulla assignat ratione ipsius sedis Apostolicæ, hoc est, qui Romam petunt, vel incolunt, vel ab ea decedunt causa ipsius Sedis Apostolicæ. Si enim Romam petant, vel ibi habitent, aut inde proficiscantur negotiandi causa, vel aliud quid agendi à Sede Apostolica alienum, non muniuntur eo priuilegio. 1

De

De impedientibus, ne Romam asportentur victui & vestitui necessaria. Sect. 10.

1 *Qui non incurrunt hanc censuram.*

1 INTERROGATIO. Qui nō incurrunt hanc censuram? *Resp.* Qui suæ Reipublicæ necessitati consulentes prohibent extrahi inde frumentum, ne fame postea laborent; aut prospicientes suorum populorum incolumitati interdicunt, ne Romam pestifera lue infectam eant, & redeant. Ita Rodet. *in bul.* §. 9. *n.* 87.

De confessario absoluente à casibus cœnæ, cum non habeat ad id facultatem. Sect. 11.

1 *Qui confessarius ligatur hac censura.*

1 INTERROGATIO. Qui confessarij incurrunt huiusmodi excommunicationem? *Resp.* Soli ij qui vel audacia, vel ignorantia crassa absoluunt. Non verò qui inadvertenter, & ignorantia leui. Ita Nau. & Eman. in *bul.* §. 9. *num.* 90.

De commutatione votorum. §. 17.

1 *In quod opus pium facienda est commutatio votorum per bullam cruciatam.*

2 *An possint commutari ex vi bullæ iuramenta facta Deo.*

3 *An possint commutari vota facta post bullam susceptam.*

4 *An possit commutari votum de nunquam petenda commutatione votorum.*

5 *An possit fieri talis votorum commutatio extra sacramentum pœnitentiæ.*

6 *An commutandi facultas comprehendat facultatem dispensandi.*

7 *An possint commutari omnia vota.*

8 *Quod votum castitatis nequit ex vi bullæ commutari.*

9 *An possit per bullam cruciatam commutari votum pœnale religionis.*

10 *An votum ingrediendi religionem militarem possit per bullam commutari.*

11 *Quid intelligitur per votum ultra mare.*

INTERROGAT 1 0. In quod opus pium faciendа est commutatio virtute bullæ cruciatæ? *Resp.* In eleemosynam pecuniariam ad auxilium belli cõtra infideles: dandáque est, siue tradenda talis eleemosyna thesaurariis, siue quæstoribus ipsius bullæ. Ita Nau. *in man. c.* 12. *n.* 30. Cordub. in *sum. q.* 914. Angel. *q. de voto. fol.* 121. 1

Int. Potestne confessarius virtute huius bullæ cruciatæ quemadmodum vota, ita etiam iuramenta facta circa eandem materiam votorum, commutare? *Resp.* Potest. Ita Sot. 8. *iust. qu.* 11. *artic.* 9. Direct. curat. *c.* 15. D. Thom. 2. 2. *q.* 89. *a.* 8. Eman. in *bul.* §. 9. *num.* 108. contra Nau. in *man. cap.* 27. *n.* 272. Ratio est, quia iuramenta talia facta Deo sunt vota irrata. 2

Int. Potestne confessarius commutare virtute bullæ cruciatæ vota non solum facta ante, sed post bullam susceptam? *Resp.* Potest. Ita Cordub. in *sum. qu.* 149. Nauar. *de indulg. not. ab.* 37. Non sic dicendum de eo, qui posset in iis dispensare, vt docent Sot. 1. *iust. quæst.* 4. Angel. *tit. de voto*, & Cordub. citatus. Ratio est, quia in commutatione obligatio non tollitur, sed solummodo transfertur; in dispensatione verò omninò tollitur. 3

Int. Vouit quis se nunquam periturum commutationem suorum votorum, potestne cõfessarius virtute 4

tute bullæ cruciatæ hoc votum commutare? *Resp.* Potest, sed in melius tunc commutanda sunt vota, de quibus vouit se non petiturum commutationem Ita Angel. *q. de conf.* & Rod. in *bul.* §. *9. n.* 112.

5 *Int.* Potestne confessor commutare vota virtute bullæ cruciatæ extra sacramentum pœnitentiæ? *Resp.* Minimè. Ita Eman. proximè, & textus manifestus bullæ.

6 *Int.* Sub potestate commutandi vota intelligiturne potestas dispensandi in iis? *Resp.* Minimè Ita Nauar. in *man. cap.* 12. *num.* 71. Sot. & Cordub. de *indulg. qu.* 37. Ratio est, quia maior potestas requiritur ad dispensandum, quàm ad commutandum: commutari enim votum nequit nisi in æquale, & ad hoc nulla requiritur iurisdictio: quia tamen quisque in propriis rebus fallitur, committitur hoc iudicium confessario.

7 *Int.* Potestne cõfessarius electus per bullam cruciatam commutare omnia vota? *Resp.* Minimè. Excipiuntur enim sola tria, Castitatis scilicet, Religionis, & vota transmarina. Ideo potest commutare vota eundi Romam, aut Compostellam peregrinandi gratia, quæ solent Papæ reseruari, quia vbi textus non excipit, nec nos excipere debemus.

8 *Int.* Quod votum castitatis nequit confessarius virtute huius bullæ commutare? *Resp.* Votum castitatis perpetuæ, & absolutæ. Nam si quis vouit castitatem ad tempus, per annum v.g. vel circa vnam rem veneream, & non alia, vt circa tactus impudicos, vel circa amplexus, vel circa pollutionem, non censetur vouisse castitatem absolutè, & hoc votum virtute cruciatæ commutari potest. Ita Sot. 7. *Inst.* 4. *art.* 3. Nauar. in *man. cap.* 12. *num.* 77. quoniam tale votum non est reseruatum Papæ. Tale similiter est votum

votum non nubendi, vt ait Sot. in 4. *d.* 38. *qu.* 2. *art.* 1. contra Caiet. *in q. de voto non nubendi*, & ideo potest commutari. Talia itidem sunt vota suscipiendi ordinem sacrum, vt docet Eman. in *bul.* §. 9. *num.* 112. & ingrediendi Religionem, vt aduertit Palatius in 4. *d.* 32. *disp.* 2. *punct.* 720. Ratio est, quia tales non vouerunt aliam perfectionem, quàm se ponendi in statu? in quo decens est seruare castitatem.

Int. Potestne confessarius virtute cruciatæ commutare votum pœnale religionis, hoc est factum in pœnam. v. g. si tale, vel tale egero, voueo me ingressurum ordinem D. Francisci? *Resp.* Res est valdè controuersa. Affirmat Medin. in *sum. lib.* 1. *c.* 13. §. 6 fuitque opinio Doctissimorum virorum, teste Henriquez *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 30. *num.* 6. & ideo probabilis, tutáque in conscientia, licèt Couar. *c. Quamuis pactum.* §. 2. *nu.* 12. *de pactis lib.* 6. & Sot. 7. *Iust. qu.* 1. *art.* 1. eam scrupulosam iudicent. Ratio est, quia vota pœnalia non sunt facta in fauorem, & amorem religionum, sed quodammodo in detestationem, & mærorem, quasi rem cõtrariam gustui, & voluntati: tale autem votum non sibi Papa, aiunt, reseruat, sed facta amoris, & gaudij stimulis. 9

Int. Caditne exceptio bullæ cruciatæ etiam supra votum ingrediendi religionem militarem D. Ioannis? *Resp.* Cadit. Ita Roderic. in *bul.* §. 9. *num.* 123. Ratio est, quia hæc est vera religio, in qua votum castitatis solenne in ea emissum dirimit matrimoniũ ratum sicut in aliis religionibus teste Nau. *tract. de iudic. eccles.* & Cord. in *sum. qu.* 184. probátque consuetudo in Hispania, quidquid repugnet Sot. 7. *Iust. qu.* 5. *art.* 3 *& in* 4. *d.* 27. *qu.* 1. *articul.* 4. Deinde, quia si quis vouit absolutè ingredi religionem, satisfacit 10

ingrediendo

ingrediendo hanc; ergo est vera religio, teste Roder. proximè.

11 *Int.* Quid intelligitur per votum vltra mare? *Resp.* Votum eundi deuotionis causa Hierosolymam. ita Eman in *enl.* §. 9. *nu.* 126.

De ecclesiastica sepultura concessa interdictis repentè mortuis, virtute bullæ cruciatæ. §. 18.

1 *Quibus interdictis per bullam conceditur facultas sepulturæ.*

2 *Quo pacto intelligenda est negatio sepulturæ per bullam cruciatam excommunicatis repente mortuis.*

1 INTERROGATIO. Quibus interdictis conceditur hæc facultas? *Resp.* Iis, qui in articulo mortis signa dederunt contritionis, & non erant excommunicati.

2 *Int.* Quomodo intelligenda est huiusmodi bullæ prohibitio circa excommunicatos mortuos repentè aut sine cõfessione propter defectum confessarij cũ solis signis contritionis? *Resp.* Sanè merito iure dubitari potest de hac prohibitione, Quoniam secundùm ius commune excommunicatus mortuus cum signo contritionis sine absolutione excommunicationis, potest ab ea post mortem absolui ab eo, qui pollet in excommunicationem iurisdictione, & is post absolutionem donandus est ecclesiastica sepultura, & exhumandus de loco profano, seu non extrahendus à loco sacro, si ibi sepultus erat, fasque tunc est virgis terram cedere, & non corpus; vt docent Rosel. *absolutio.* 1. §. 12. & Nau. in *man. cap.* 26. *n.* 52. Intelligenda igitur est bullæ prohibitio, nisi prius absoluantur ab excommunicatione.

De sub-

De suspensione aliarum indulgentiarum, aliorumve priuilegiorum facta per bullam cruciatam durante illius tempore erga eos, qui illam non habent.

§. 19.

1 *Quæ indulgẽtiæ, & priuilia suspenduntur per bullam cruciatam.*
2 *An suspendantur altaria priuilegiata pro animabus purgatorij.*
3 *An suspendantur per bullam priuilegia concessa à iure communi, consuetudine tolerata.*
4 *An sufficiat, vt alius meo nomine bullam suscipiat.*
5 *An suspendatur bulla Cruciata per promulgationem bullæ Cœnæ Domini.*
6 *An suspendatur bulla Cruciata per Iubilæum.*

INTERROGATIO. Quæ indulgentiæ, quæue priuilegia suspenduntur per bullam cruciatam? 1
Resp. Non omnes, nec omnia, sed eæ solæ indulgentiæ, & ea sola priuilegia, quæ conceduntur per hanc bullam. V.g. similes indulgentiæ plenariæ: similia priuilegia sepeliendi ecclesiastica sepultura tempore interdicti, & alia huiusmodi. Ita Eman. *in bul.* §. 12. notatq; ex Felin in *cap. Nonnulli. de. rescript.* Nam clausulę reuocatorię generales solum comprehendunt priuilegia contraria cõcessionis consecutioni, non verò alia, quæ impedimento non sunt tali concessioni. Et ideo siue similes indulgentiæ concedantur personis, siue domibus sacris, similiaq; priuilegia suspenduntur per hanc bullam. Preter eas, quæ superiores religionum mẽdicantium cõcedere possunt suis religiosis tantummodo ex vi suorũ priuilegiorum: nam quę habent simul cum sæcularibus

communia, id est quibus tam ipsi, quã sæculares frui possunt etiam suspenduntur quo ad sæculares, non quo ad Religiosos. Ita Rober. in *bul.* §. 12.

2 *Int.* Est in hac Ecclesia, vel monasterio altare in quo pro missa liberatur anima à purgatorio, suspenditurne hæc gratia per bullam cruciatam? *Resp.* Suspenditur. Ita Eman. loco proximo.

3 *Int.* Suspenditne bulla cruciata priuilegia concessa in iure communi: & quæ consuetudine tolerata approbantur vsu? *Resp.* Minimè est enim ad suspendenda, vel reuocanda ea, quæ in iure communi continentur necesse, vt de eo fiat mentio, similiter, & de consuetudinibus. Nõ obtantibus quibuscunq; consuetudinibus. Ita Barth. in *Extrau. Ad reprimendum. verb. non obstãtibus*, & est textus in *Authẽ. Qua in prouinc.* & text. in *c. 1. de constitut. in 6.* Vnde quia initiati ordinibus minoribus possunt tempore interdicti audire sacrum, & adesse diuinis officiis ex iure communi, possunt etiam anno bullæ cruciatæ, Item quia superiores Religionum habent ex iure communi potestatem conferendi literas fraternitatis, quibus fratres facti per eas frui possint piis operibus Religiosorum, possunt eas dare tẽpore bullæ cruciatæ cum effectu participationis. Ita Rod. *in bul.* §. 12. *n.* 12. *dub.* 5.

4 *Int.* Satisne est, vt alius nomine meo mihi bullam accipiat? *Resp.* Satis, imò intelligens acceptam fuisse pro sua, ratum habeat factum. Ita Eman. proxime. *dub.* 17.

5 *Int.* Durat tempus bullæ cruciatæ, in eo promulgatur bulla cœnæ, per textum bullæ cœnæ derogatur omni priuilegio: derogaturne etiam priuilegio cruciatæ ad absoluendũ à casibus bullæ cœnæ? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *de indulgent. not.* 33. *num.* 1. Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 69. Henriq. *de indulgent. cap.* 21. *num.* 1.

Ratio

Ratio est, quia aliter sibi esset Pontifex contrarius.

Im. Suspenditurne Cruciata per Iubilæum anni centesimi? *Resp.* Minimè. Responsionem probat latissimè Henriquez loco proximè citato. 6

De potestate Commissarij Bullæ Cruciatæ.

§. 20.

1 *In qua irregularitate potest dispensare Commissarius Bullæ Cruciatæ.*

2 *Qui sunt irregulares, quia malè promoti ad sacros Ordines.*

3 *In quo gradu affinitatis potest Commissarius Bullæ dispensare.*

4 *An possit dispensare super quauis irregularitate ex delicto publico.*

5 *An possit dispensare super quauis irregularitate ex delicto.*

INTERROGATIO. In qua irregularitate potest Commissarius Bullæ Cruciatæ dispensare? *Resp.* Potest dispensare in irregularitate procedente ex delicto occulto: tum quo ad forum interius, tum quò ad forum exterius, etiam extra confessionem: confessarius verò non potest nisi in confessione, & quò ad forum tantummodo interius. Excipiũtur tamen quatuor irregularitates, in quibus Commissarius non potest dispensare. Prima orta ex homicidio voluntario, in qua solus Papa dispensat, vt notat Nauar. in *man. cap. 27. n. 240.* ex Concil. Trident. *sess. 24. cap 6.* Secunda, orta ex simonia, reali, & perfecta, & ita non potest titulum beneficij simoniaci validum facere. Tertia orta ex hæresi, aut apostasia à fide, quãuis occultissima. Quę quidem clausula posita est iuxta opinionem Clavstri. *lib. 2 de. potest. leg. pœn. cap. 5.* & *cap. 20.* & aliorum affirman- 1

tium per hæresim occultam, atque etiam mentalem amitti ipso iure titulum beneficij,& dominium bonorum. Quamuis oppositum sentiant Sot. 1. *Iust. q.* 6. Medin. *in* 1. 2. *q.* 106. *art.* 4. Cordub. *lib.* 6. *quæst.* 36. asserentes non amitti nisi per sententiam iudicis declaratoriam criminis. Quarta est, quam incurrunt malè promoti ad sacros ordines, si celebrent, qui à die susceptι ordinis suspensi sunt.

2 *Int.* Quis ad hunc effectum censetur malè promotus? *Resp.* Qui ordinem superiorem suscipit, non suscepto inferiore. Qui excommunicatus, aut suspensus suscipit ordinem sactum. Qui sine literis commendatitiis sui Ordinarij (Nostrates vocant reuerendas) ordinibus initiatur. Qui absq; debita facultate extra tempora ordines suscipit. Qui ante legitimam ætatem ordinatur, aut illegitimus, aut irregularis. Ita Eman. *in bulla.* §. 13. *nu.* 5. Nauar. *in man. cap.* 21. *num.* 69. *& cap.* 27. *nu.* 241.

3 *Int.* In quo gradu affinitatis potest Commissarius bullæ cruciatæ dispensare? *Resp.* Potest dispensare in primo, & secundo gradu affinitatis, ortæ ex fornicatione in foro tantùm interno conscientiæ, non quidem vt publicè fiat cum ritu nuptiali iuxta ordinem præscriptum à Concil. Trident. sed vt factum cum tali impedimento,& ideo nullum, ratum sit, vt maneat verum. Tunc verò non necesse est adesse testes,& parochus, sed satis est nouus vtriusque coniugis consensus occultè inter se declaratus. Ita declarauit Pius V. motu proprio, quem refert Nauar. *in sum. cap.* 22. *num.* 70. Adeo autem potest Commissarius dispensare quo ad hoc impedimentum in foro tantùm interiori circa matrimonium iam contractum inualidè, vt si post dispensationem detegatur impedimentum, recurrendum sit ad Papam pro foro

foro externo. Ita Nauar. *tom. 2. Const. tit. de iudic. consid.* 4. Non quidem quod matrimonium nullum sit coram Deo, sed quod in foro externo iudicandum sit nullum. Tres tamen ad hanc dispensationem requirit bullæ textus conditiones. Prima, vt ambo contrahentes, aut saltem vnus, contraxerint bona fide, nullum arbitrantes interesse impedimentum. Deinde, vt ignorans antea, certus modò sit talis impedimenti. Tertio, vt ex dissolutione matrimonij sequatur scandalum. Potest deinde dispensare in affinitate orta ex copula fornicaria cum consanguinea suæ vxoris, vel è contra cum consanguineo sui mariti ad petendum debitum, quod petere non poterat. Potest præterea cum paucis, & debitis personis dispensare, ad sacrum faciendum hora vna ante auroram, & post medium diem.

Int. Potestne commissarius dispensare in irregularitate aliqua procedente ex delicto publico? 4
Resp. Potest, in ea, quam contrahit excommunicatus, suspensus, aut interdictus celebrando publicè, aut interdictum violando. Ita bulla plumbea his verbis. *Similiter conceditur facultas dicto commissario dispensandi, & componendi super irregularitate cum his, qui quibusuis Ecclesiasticis censuris missas, & alia diuina officia, non tamen in contemptum clauium celebrauerunt, aut aliàs illis se immiscuerunt.* Ita Plumbea.

Int. Quæro vlterius, vtrum dispensare possit super quauis irregularitate ex delicto? 5
Resp. potest, textus expressus bullæ plumbeæ. *Et super qualibet irregularitate.* Ita illam intelligit Henriquez. *lib. 7. de indulg. cap. 14. num. 4.* Viuald. quem citat Roderic. *in add. bul. ad §. 13. num. 1.*

DE SACARAMENTO EXTREMÆ Vnctionis. §. 1.

CAPVT XI.

1 *Quo pacto definitur.*
2 *Quæ est eius materia.*
3 *Quæ est eius forma.*
4 *Quando est proferenda forma huius sacramenti.*
5 *An sit de essentia formæ sacramenti vnctionis, vt proferatur per modum deprecatiuum.*
6 *Quæ mutatio verborum mutet hanc formam.*
7 *Quæ partes infirmi sunt vngendæ.*
8 *De ministro huius sacramenti.*
9 *De subiecto capace huius sacramenti.*
10 *Qui sint effectus huius sacramenti.*
11 *De dispositione necessaria ad hoc sacramentum.*
12 *De necessitate huius sacramenti.*
13 *De iis, quæ decreuit Conc. Tridentinum circa hoc sacramentum.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto definitur sacramentum Vnctionis? *Resp.* Est sacramentum in quo presbyter vngit oleo consecrato certas partes corporis infirmi, probabiliter periclitantis oleo consecrato, certa verba cum debita intentione proferendo. Ita colligitur ex *cap. 1. de Sacram. vnct.* adiunctis ibi adnotatis. Tradunt Doctores in *4. sent. d. 23.* Nau. *cap. 22. num. 12.* Viual. *de ext. Vnct. tit. 14.*

2 *Int.* Quæ est materia huius sacramenti Vnctionis? *Resp.* Est oleum olivarum per Episcopum consecratum. Ita communiter Doctores in *4. d. 23.* Nau. *cap. 22. num. 11.* Vict. in sum. *nu. 216.* Quod debeat esse oleum olivarum traditur *cap. vnica de sacr. vnct.* Docet Catech. Rom. *pag. 343.* Definitur in Concil. Flo-

rent.

rent. & Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. Constat ex D. Iacobo. *cap.* 5. *Vngentes eum oleo.* Oleum enim absolutè prolatum, supponit pro oleo oliuarũ. Quod debeat esse ab Episcopo consecratum tale oleũ docuit D. Thom. 3. *p. qu.* 72. *art.* 3. cum communi. Habetur *cap. vnico de sacr. vnct.* & in Trid. *sess.* 14. *cap.* 1. Hæc autem consecratio est de necessitate sacramẽti. Tenet D. Thom. proximè. Sot. cum Durand. & Palud. in 4. *d.* 23. *qu.* 1. *art.* 4. *concl.* 2. Sylu. *vnctio.* Glos. in *cap. illud.* 95. *dist. ver. Sanctificatio.* Quod quidem immeritò negauit Vict. in *sum nu.* 217. & dubitauit Caiet. & post eos Viuald. *in suo Candel. tract. de extrem. vnct. tit. de materia num.* 4. Quod verò esse debeat consecratum ab Episcopo docent Summistæ. *verb. vnct.* Doctores scholastici in 4. *d.* 23 D. Thom. in *add. quæst.* 23. Nauar. *cap.* 22. *numer.* 12. Vict. in *sum. num.* 216. habetur in Concil. Florent. & Trident. *sess.* 14. *cap.* 2. Catech. Rom. *fol.* 343. An verò ex commissione Papæ possit simplex sacerdos oleum consecrare, dubitat Sot. *in* 4. *d.* 23. *q.* 1. Affirmat tamen Vict. cum Palud. & Scoto. in 4. *d.* 23. Caiet. 3. *p. qu.* 72. *art.* 3. quos refert in *sum. numer.* 216. tenet etiam Viuald. loco proximo.

Int. Quæ est forma sacramenti Vnctionis? *Resp.* 3
Est hæc. Per istam sanctam vnctionem, & suam piissimam misericordiam parcat (vel indulgeat) tibi Deus quidquid oculorum vitio (vel per visum) deliquisti.

Int. Quando sunt hæc verba proferenda? *Resp.* Nec 4
ante, nec post vnctionem, sed dum eadem vnctio fit. Notat. Nauar. *cap.* 22. *in sum.*

Int. Estne de necessitate huius formæ, vt proferatur per modum deprecatiuum? *Resp.* Est quidẽ. Ratio 5
est, quia ista forma eruitur ex loco D. Iacobi allega-

to, traditur ab Ecclesia. Nam forma per modū indicatiuum prolata, est incertissima. Ideo non est audiendus Victor. *in sum. de vnct. nu.* 218. adducens pro se Rich. & Durand. & quanquam Nauar. *c.* 22. *num.* 3. Angl. de *extrem. vnct.* Viuald. *in cand. tract. de extrem. vnct. tit. de forma. n.* 5. ex Sylu. & D. Thom. affirment D. Ambros. vsum fuisse forma per modum indicatiuum, non ideo aliter, quàm per modum deprecatiuum est hæc forma proferēda, vti docēt D. Thom. Angel. Sylu. Armil. quos refert, & sequitur Viuald. loco cit. cum Sot.

6 *Int.* Suntne verba assignata formæ huius sacramenti, ita certa, vt omnino eadem requirātur? *Resp.* Quæstio est communis, cum reliquis sacramentis, de quibus cum me rogasti in genere, respōdi verba formæ in omni sacramento non requiri quò ad sonum, & terminationem verborum, sed quò ad sensum. Itaq; illa sola mutatio soni, & terminationis quæ sensum mutat, mutat essentiam formæ. Gratissima mihi tamē fuit de hac re nūc tua interrogatio, propter euentum, qui mihi in transmontana contigit regione, dum parochialis Ecclesię D. Petri in oppido Torti Fluuij curam agerem, antequam beneficium illud per resignationem dimitterem. Solebam perpetuò comitari Coadiutorem quendam, cum ad infirmos hoc sacramentum deferebam, bis, & ter aduerti illū in proferenda forma propter similitudinē soni, & insciti ā latinitatis pro verbo, Deliquisti, dicere Dereliquisti, cœpi mecum, impēsiùs cogitare, an ita proferret, attēt⁹ aduerti aures, ita proferre illum solitum comprehendi, rogaui hominem, an ita se res haberet, affirmauit; fateor, dolui vehementer, quoniam incidi in scrupulum non contemnendum, an omnia ante acta sacramenta extremæ huius vnc-

ctionis

ctionis,& sæpè sæpiùs necessitatis ad comparãdam gratiam,& salutem,rectè fierent: illa enim mutatio ita est in sono, vt arbitrer, esse etiam in sensu, sunt enim distinctissima verba, & ideo si quis dicat. Per istam sanctam vnctionẽ,& suam pijssimam misericordiam parcat tibi Deus,quidquid oculorum vitio dereliquisti: non faciet sacramentũ. Ratio est quia bona intentio sola ministri non facit sacramentum absq; vera materia,& forma,vt manifestissimum est. 7

Int. Quæ partes infirmi corporis sunt vngendæ? *Resp.* Oculi,aures,nares,os,manus,pedes,renes(si sit mas) pectus autẽ(si sit fœmina propter honestatem) Ideo in proferenda forma mutandum est verbum partis,atq; loco,oculorũ,apponendum est, aurium, narium,oris,manuum,pedum,renum,vel pectoris.

Int. Quis est minister huius sacramenti vnctionis? *Resp.* solus sacerdos. Ita definit Concil. Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. *can.* 4. Erat iam definitum *cap.* 1. *de sacr. vnct. cap presbyt. d.* 95. Conc. Cabilonensi *cap.* 49. Tradunt Moderni Nauar. *in man cap.* 22. *nume.* 12. Vict. *in sum. numer.* 220. Sot. *in* 4. *d.* 23. *qu.* 2. *art.* 1. Hic autem sacerdos non quiuis esse debet,sed parochus proprius. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 23. *qu.* 2. *ar.* 1. Bonau. *q.* 2. *art.* 2. Rich. & Scot. ib. Sot. proximè citatus, Syl. Armil. Ang. & reliqui summistæ *verb. vnctio.* Si verò alius sacerdos vngeret,teneret sacramentũ. Veruntamen talis sacerdos manet excommunicatus *Clem.* 1. *de priuileg.* cum absque Episcopi,vel parochi proprij licentia istud sacramentum ministrat contumaciter ijs repugnantibus. Controuertunt Doctores, an huiusmodi pœnas incurrat etiam in necessitate extrema infirmi, absente parocho, & alio sacerdote de licentia parochi apto ad illud ministrandum,cum scit parochum ægrè intrusionem, vt 8

ita loquar, etiam in hac extrema necessitate latuit. Affirmat Sylu. *verb. q.* 4. cum D. Anton. quem refert Armil. *num.* 5. *& verò. excom. n.* 49. Nau. *cap.* 22. *n.* 101. Vict. *num.* 220. quos sequitur Vinal. *tract. de vnct. tit. de minist.* Negant tamen Arch. & Ioan. Andr. *cap. Si presbyter.* 26. *quæst.* 6. Innoc. & Hostiens. *cap. omnis de pœn. remiss.* Ang. *verb. vnct. casu.* 12. *num.* 3. Caietan. *cap.* 64. Armil. *num.* 49. Sot. *d.* 3. *qu.* 2. *art.* 1. Et sanè crediderim Sanctam matrem Ecclesiam pro sua pietate noluisse hanc sacerdotis contumaciam, demus sceleratam, damnare pœnis, ne deterreatur à sacramento ministrando peroportuno, & sæpè necessario infirmo extremè indigenti. Quod si parochus hoc ministerium ægrè ferat, indignè ferret, & irrationabiliter. Quis enim pastor erit, qui ægrè ferat ab inimico suo auxilium præstari suæ oui extremè indigenti, & periclitanti? Ita mihi suadeo; alij aliud iudicent, facilè doctiorum iudicio adhæreo, & subsum.

9 *Int.* Quis est capax huius sacramenti? *Resp.* Homo infirmus, qui propter infirmitatem est in probabili mortis periculo. Hanc ob rem non datur dánatis ad mortẽ. Dandũ tamen est senibus, qui absque infirmitate alia senio conficiuntur. Ita Vinald. cum Nauar. Dandum vulneratis, qui ob vulnera moriuntur. Ita Sot. *in* 4. *d.* 24. *quæst.* 2. *art.* 2. Sylu. verb. *vnct. quæst.* 5. D. Thom. & Paulud. *in* 4. *d.* 25. Flores Theol. *quæst. de vnct. quæst.* 4. *concl.* 1. Dandum infirmis, freneticis à quibus non timetur irreuerentia erga sacramẽtũ, si antequàm in frenesim ceciderint, illud petierunt expressè vel tacitè, aut si talis est frenet-icus, vt moraliter credatur, quod si meminisset, illud petijsset. Oportet autẽ, vt non inciderit in amentiam dum esset in peccato mortali notorio, tunc enim in-

capax

capax est alicuius sacramenti. Ita D. Thom. Sylu. Nau. quos refert, & sequitur Viuald. *de vnct.* Viguer. in instituta c. 16. §. 5. Dádú est infirmo, de cuius vita adhuc dubitatur an viu? adhuc sit. Ita Nau. in *sũ. c.* 22.

Interog. Qui sunt effectus huius sacramenti? 10
Respon. Duplex. Primus est gratia animam sanctificans, certa, & æqualis omnibus ex opere operato. Ideo grauiter peccat, qui hoc sacramentum accipit in peccato mortali. Quia ponere obicem gratiæ est mortale. Datur autem in hoc sacramento gratia ad corroborándas potentias animæ, amouendamque imbecillitatem ex infirmitate ortam erga dæmonis præstigias, & spectra in illa vltima vitæ periodo grauiter insultantis. Ita Nauar. *cap.* 22. Secũdus effectus est salus corporis. Ita communiter Doctores Colliguntur hi effectus ex verbis D. Iacobi *cap.* 5. ita asserentis, & præcipientis. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

Int. Qua dispositione accedere debet quis ad hoc 11
sacramentum? *Resp.* Cu attritione vera, putata contritione. Ratio est, quia hoc sacramentum est vinorum, ideo tenetur quis accedere in vita spirituali, saltem putata, alioqui grauiter peccabit contra dignam dispositionem. Nam licet probabilissimum sit quoduis sacramentum conferre gratiam attrito vere, debet tamen accedens putare se esse contritum, præter quam accedendo ad sacramentum pœnitentiæ, ad quod, vt iã dixi, sufficit attritio, putata contritio. Ita Sot. *in* 4. *d.* 21. *q.* 1. *art.* 4. Caiet. *verb. contritio.* Henriq. *de sacram in genere. c.* 22. Suar. *tom.* 1. 3. *p. disp.* 17. *sect.* 2. §. *Sed obseruanda sunt.*

Int.

12 *Int.* Estne hoc sacramentum necessariò suscipiendum? *Resp.* Peccat grauiter, qui hoc sacramentum extremæ vnctionis omittit ex contemptu: vel ex incuria salutis æternæ suæ, vel aliorum suæ domus, familiæ, vel curæ commissorum.

13 *Int.* Quæ decreuit Conc. Trident. de hoc sacramẽto *sess.* 14? *Resp.* Plura. Nimirùm esse verum sacramentum à Christo Domino institutum. Ita *cap.* 1. & probata sententia Magist. in 4 *d.* 23. qui cum Hugone, & aliis asseruit fuisse institutum à Beato Iacobo, vt notat Sot. in 4. *d.* 23. *q.* 1. *art.* 1. Esse sacramentum promulgatum à D. Iacobo. Conferre gratiam ex opere operato. Remitere peccata. Alleuiare infirmũ, Ideo Sot. in 4. *d.* 23. *q.* 1. *art.* 1. definit hoc sacramentũ. Est sacramentũ infirmorũ ad salutẽ animæ, & corporis. Itẽ definit ritũ, quẽ circa illud obseruat Ecclesia quadrare sententiæ D. Iacobi. Non posse talem ritũ, aut mutari, aut cõtemni. Diuum Iacobum per presbyteros intellexisse solos sacerdotes Ecclesiæ, non verò seniores populi, & ideò per solos Episcopos & sacerdotes posse conferri. Damnat denique anathematis, qui oppositum hisce dictis assenserit.

DE SACRAMENTO Ordinis.

CAPVT. XII.

De Institutione, Definitione, & gradibus, quibus constat sacramentum Ordinis. §. 1.

1. *An Ordo sit Ecclesiæ Sacramentum.*
2. *Quo pacto definitur.*
3. *Quibus gradibus constat*

4. *An pri-*

4. *An prima tonsura sit gradus huius sacramenti.*
5. *An prima tonsura sit antiqua in Ecclesia.*

Interrogatio. Estne Ordo Ecclesiæ Sacramentum à Christo Domino institutum? *Resp.* Esse sacramentum Nouæ legis à Christo Domino institutum, est de fide certum ex Conc. Floren. & Trid. *sess.7.can.1.& sess.23.& cap.3.* 1

Int. Quo pacto definitur? *Resp.* Est signaculum, per quod spiritualis potestas circa Eucharistiæ in Missæ sacrificio tractationē Ordinato confertur. Ita Doctores communiter cum magistro in 4. *d.* 24. Signaculum idem est, atq; signum sensibile. 2

Int. Quibus gradibus constat Ordinis sacramentum? *Resp.* Septem. Ostiarij, Lectoris, Exorcistæ, Acoliti, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri. Sic enim appellantur his gradibus insigniti. Appellantur verò gradus per similitudinem, quia per eos, quasi per gradus ascēditur ad presbyteratus dignitatem. Primi quatuor horum graduum appellantur minores: reliqui appellantur maiores. *cap. De eo de tempor. ordin. cap. A multis. de ætat. & qualit. ord. præficiend.* Appellantur etiam à Conc. Trid. *sess.23.cap.11. can.2.* Ratio est, quia primi quatuor remotiùs ab Eucharistia distant; reliqui propiùs ad eam conficiendam accedunt. Tres item vltimi appellantur sacri, qui habent continentiæ votum annexum: quamuis aliquando Subdiaconatus gradus illa caruit, vt constat ex *cap. A multis. de ætat. & qualit. ord. præfic.* & *ex cap. Nullus Apostol.21.dist.* 4. 3

Int. Nonne prima tonsura est gradus sacramenti Ordinis? *Resp.* Non quidem, sed præuia quædam ad gradus dispositio requisita in ordinando, quæ à Doctoribus iure meritò appellantur quædam ad Ordines introductio. Per eam tamen quisque ex laico 4

sit

fit clericus, vt decernit Innocen. III. & habetur in *cap. Cum contigat de etat. & qualit. ord præfic.*

5 *Int.* Estne antiquum in Ecclesia priùs tonsura insignire Ordinandos? *Resp.* Antiqua quidem: Illius meminit D. Dionys. *cap. 6. de Eccleſiaſ. Hierarch.* affirmatque fieri solitam in crucis formam: fieri verò in coronæ figuram iam ab Apostolorum temporibus, præcipuè à D. Petro ostendit Rabanus *lib. 2. de instituc. clericc. cap. 3.* & Beda *lib. 5. de gestis Anglorum.* Dicitur verò tonsura, quia in ea ceremonia crines ordinando tondentur.

De officiis cuiuscúnque gradus Ordinum. §. 2.

1 *Quod sit officium cuiuscque gradus.*

1 INTERROGATIO. Dic quod est officium cuiusq; gradus Ordinum? *Resp.* Ostiarij officium est Ecclesiæ ostia aperire, & claudere, ibiq; præesse. Infideles, hæreticos, excommunicatos, quibus interesse sacris non licet è limine arcere. Quæ intra Eccleſiam sunt diligenter custodire, ne surripiãtur. Cimbala ad vocandum populum pulsare. Ita Doctores cum Magist. in 4. *d.* 24. Rabap. *lib. 1. de inst. cleric. cap.* 12. Lectoris officium est Veteri Testamenti Lectiones clarè, & distinctè in Ecclesia coram populo legere. Rudimenta fidei Catechumenos docere. Exorcistæ officium est manus super energumenos, & Catechumenos exorcizando imponere. Ita habetur *cap. Prælectis. 25. diſt.* ex D. Isidoro. Præterea admonere populum, vt recedant, & dent locum communicantibus. Aquam deinde fundere ad potandos communicatos post Eucharistię sumptionem, pro abluendo ore, & reliquiis sacris deglutiendis: est autem adeo proprium Exorcistæ exor-

cizare,

cizare, vt nullus, qui hoc gradu careat, possit exorcizare. Ita cautum est in Conc. Laodicensi *cap.* 26. & refertur *cap. Non oportet.* 69. *dist.* Acoliti officium est lumen deferre cum Euangelium legitur. Ampullas cum aqua, & vino Subdiacono offerre. Sacrificio Missæ ministrare. Ita habet Romanum Pontificale. Subdiaconi officium est calicem, & patenam ad altare Christi deferre, & Diaconis tradere, eisque ministrare vrceolum cum aqua. Aquam manibus præbere Episcopis, presbyteris, & Diaconis offerre linteũ ad abstergendas manus. Ita D. Isidorus citatus, *c. Prælectis.* 25. *dist.* Tradit Magist. sent. in 4. *d.* 24. Addit etiam Pontificale Romanum illius officium esse pallas altaris, & corporalia abluere. Diaconi officium est, sacerdotibus assistere, & ministrare in omnibus, quę aguntur in sacramentis. Componere mensam Domini, atq; vestire altare. Crucem ferre. Prædicare Euãgelium populo. Ita Isidorus relatus *cap. Prælectis.* 25. *dist.* Sed de his latiùs Gratian. *cap. Diaconi Ecclesiæ d.* 39. Presbyteri officiũ docet Isidor. loco citato his verbis. Ad Presbyterum pertinet sacrificium corporis, & sanguinis Domini in altari Dei conficere. Orationes dicere, & benedicere dona Dei. Pertinet etiam ad presbyterum ministrare quatuor sacramenta, Baptismum, scilicet, Pœnitentiam, Eucharistiam, & Extremam vnctionem. Tonsuratus non habet in Ecclesia proprium officium, sed tantùm reputatur aptus ad suscipiendos ordines. Ita D. Thom. in *Addit. q.* 40. *art.* 2. ex D. Dionysio *cap.* 6. *de eccles. Hierarch.*

An omnes hi septem gradus, seu septem Ordines, sint sacramentum Ordinis. §. 3.

1 *An omnes gradus sint partes sacramenti Ordinis.*

Inter.

1 INTERROGATIO. Habentne omnes hi Ordines tam minores, quàm maiores rationem sacramenti? sintne vnum sacramentum Ordinis? *Resp.* Discrepans est admodum hac in re doctorum sententia, Durand. in 4. *d.* 24. *q.* 2. solùm sacerdotium dicit esse sacramentum, reliquos verò Ordines appellat sacramentalia, hoc est ritus, & ceremonias ad dignè accedendum illûc. Eum secutus est Caier. *tom.* 1. *Opusc.* cum ait Diaconatus gradum esse institutum humanum. Secutus est etiam Vict. quò ad Ordines minores in *sum. numer.* 209. & de potestate *eccleſiaſt. q.* 3. *prop.* 4. Gratian. *cap. Decretis.* 21. *diſt.* Magister. in 4. *d.* 24. dum asserunt minores ordines non fuisse in vsu apud primitiuam Ecclesiam, iuxta Vrbanum Papam, quẽ citat Gratian. *c. Nullus. in Epiſt.* 60. *diſt.* tenet Castro de *iuſt. hær. pun. cap.* 12. Sot. in 4. *d.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Nau. in *ſum. cap.* 22. *n.* 18. Mich. Medin. de *tontinentia ſacerd. lib.* 1. *cap.* 17. & 45. Dico tamen *primùm.* De fide est Ordinem sacerdotij esse sacramentum Nouæ Legis. Ita omnium Catholicorum sensus. Dico *ſecundùm.* Opinio Durand. adhuc non est ab Ecclesia damnata. Ratio est, quia nõ extat talis damnatio. Dico *tertiùm.* Vsus horum septem graduum non est nouus, sed iam habebatur in tempore Apostolorum. Ita Clem. Papa *l.* 8. *conſtit.* D. Ignatius *epiſt. ad Antiochen.* D. Cyprian. *lib.* 1. *epiſt.* 5. & *lib.* 4. *epiſt.* 5. & *lib.* 5. *epiſt.* 14. Corn. Pap. *epiſt. ad Fab.* vt refert Euseb. *lib.* 6. *hiſt. Eccleſ. c.* 33. Fabian. Papa, vt refert idem Euseb. *lib.* 3. *hiſtor. ca.* 23. Conc. Laodicense *can.* 1. Carthag. 4. *can.* 2. Dico *quartùm.* Securius est in fide, & omninò probabilius asserere nõ solùm sacerdotium sed reliquos sex Ordines esse sacramentum Nouæ Legis à Christo Domino institutum. Ita D. Thomas. Dico *quintùm.* Ex his ordinibus septem, & gradibus

conſici-

conficitur vnum, idémque Ordinis sacramentum: quemadmodum ex duabus consecrationibus panis, ac vini conficitur vnum, idemque sacramentum Eucharistiæ. Ita omnes proximè citati Auctores.

De reliquis Ecclesiæ statibus, hoc est Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, Patriarchis, Cardinalibus, Papa. §. 4.

1 *An prælatiæ Ecclesiasticæ sint partes sacramenti Ordinis.*
2 *Quomodo differant inter se.*
3 *Quantum extendatur cuiusque potestas Ordinis.*
4 *Quantum extendatur cuiusque potestas iurisdictionis.*
5 *Vnde Prælati Ecclesiastici acceperint distincta nomina.*
6 *De Cardinalibus.*
7 *Quod est Cardinalium munus in Ecclesia.*
8 *Cur Cardinales induantur purpura.*

INTERROGATIO. Suntne hi gradus, seu status Ecclesiæ distincti Ordines ab Ordine Sacerdotij, ac proinde distincta Sacramenta Ordinis? 1

Resp. Minimè: sed est vnum, idémque sacramentum (excipe Cardinalatum, vt ita dicam) perfectius in Papa, ac reliquis nominatis, imperfectius in simplici quouis sacerdote. Character enim, qui in sacerdotio semel imprimitur, extenditur in reliquis, tum quò ad potestatem ordinis, tum quò ad potestatem iurisdictionis. Ita Doctores communiter, & D. Thom. *in Addit. q. 40. art. 5.* & Anacletus Papa *epist. 1.* & D. Greg. vt habetur *cap. Decretis. 21. dist.* Vtrum verò Episcopalis consecratio appellanda sit sacramentum, est quæstio de nomine cùm constet, quid dicendum sit de re. Negat quidem D. Thom. *in Add. q. 40. art. 5.* Affirmat tamen Durand. *in 4. d. 24. q. 6.*

Gabr. *q.* 1. *ar.* 3. *prop.* 3. Scot. *q.* 1. *art.* 2. Pal. *q.* 7. *n.* 16. Major. *qu.* 1. Palat. *disp.* 2. Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 12. Per. Sot. *lect.* 4. *de sacr. Ord.* Constat ex D. Paul. 1. *Tim.* 4. & 2. *Tim.* 1.

2 *Int.* In quo differunt Papa, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi? *Resp.* Dico *primùm*, In ordinis potestate omnes sunt æquales. Ideo nullum omnino actum Ordinis exercere valet Papa, quem quiuis Episcopus validè exercere non possit. Ita cum communi Sot. *in* 4. *d.* 24. *q.* 2. *art.* 4. Couar. li. 1. *Resol. c.* 10. *nu.* 8. Hanc ob rem quamuis aliæ sint atque aliæ externæ cæremoniæ iuxta maiorem minoremue dignitatem, tamen essentialis consecratio est eadem, vt videre est in Rituali Pōtificio. Dico secundum. In potestate iurisdictionis valdè, & multum differunt inter se.

3 *Int.* Ad quos actus extenditur potestas Ordinis in Papa, & Episcopis supra simplices sacerdotes? *Resp.* Extenditur ad conferenda sacramenta Ordinis, & confirmationis. Ita Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 4. *can.* 6. & 7. Hanc autem extensionem characteris excipiunt in ipsa essentiali consecratione iure diuino à Christo Domino institura. Ita constat ex locis Conc. allatis, & ex Epiphan. *hæb.* 3. *hæres.* 75. D. Damas. *epist.* 4. Conc. Antiochen. *can.* 10. Leon. Papa *epist.* 88.

4 *Int.* Ad quos actus extenditur potestas iurisdictionis in Papa supra reliquos Episcopos, & in Episcopis supra sacerdotes tantùm? *Resp.* Ad ferendas censuras, ad distinguendos terminos Episcoparuum, & parochiarum, ad delegandam potestatem Ordinis, ad creandos Ecclesiasticos magistratus, & dignitates, & similia, quæ longum esset & exosum hîc recensere. Papæ quidem potestas super vniuersum orbem. Reliquorum verò supra singulorum subditos tantùm

tantùm vt iure optimò dicere possimus, quod alius cecinit. *Regũ potestas in proprios greges, Reges in ipsos imperium est Iouis.* Hæc tamen omnia sunt intelligẽda iuxta consuetudinem ab Ecclesia receptã, arctiùs, vel latiùs hanc iurisdictionis potestatem contrahentis, vel demittentis, quę quidem cõsuetudo, cum locis, ac tempore sæpè mutetur, hîc certò afferri nequit, sed oportet loco, ac tempori inseruire, ac parere.

Int. In quo igitur differunt hæ dignitates? *Resp.* 5. Penes nomen solùm, & hanc intentionem iurisdictionum quæ quidem significatur ornamentorum numero, quibus in consecratione huiusmodi prælati insigniuntur. Apposita verò fuerunt hæc nomina ab ipso D. Petro, & reliquis Apostolis cùm similes prælatos in hac, vel illa ciuitate creabant, ad similitudinem gentilium. Nam cum gentiles suos sacrificos appellarent, flamines, & archiflamines pro maiori, minorive potestate concessa: Ita D. Petrus, & reliqui Apostoli in creandis sacerdotibus & similia imponebant nomina, Ita tradit D. Clem. *epist.* 1. ad Iacobum refertur. *cap. In illis.* 80. *dist.*

Inter. Quid censes de Cardinalium dignitate? *Resp.* 6. Dico *primùm.* Cardinalium dignitas non est Ecclesiæ ordo, à Christo Domino institutus. Sed est dignitas ex humano instituto creata. Hæc cõclusio est cõtra Anchar. *lib. de potest. Eccles.* Turrecr. *li. 1. de sum. Eccles. c.* 80. D. Ant. 3. *p. tit.* 21. *c.* 1. §. 2. Sylu. *verb. Card.* Eã tamẽ probat Sot. *in* 4. *d.* 24. *q.* 2. *ar.* 4. Ledesm. 2. 4. *q.* 41. *a.* 6. Dico *secundũ.* Vocabulũ, Cardinales, antiquũ est. Ita locutus est Sylu. Papa anno Domini 345. vt constat ex *c. Præsul.* 2. *q.* 5. vbi sum. Pontifex statuit, vt presbyter Cardinalis non deponatur, nisi conuictus à sexaginta quatuor testibus. Diaconus autem Cardinalis

dinalis non nisi coniunctus à viginti septem. Meminit huius nominis Pontius Papa XII. post D. Petrum, vt patet ex eius vita anno Domini 231. Meminit Nicolaus I. *cap. In nomine Domini* 28. *dist.* Dico *tertium.* Cardinalium dignitas olim multò minoris fuit æstimationis apud homines episcopali dignitate. constat ex *cap. Presul.* 2. *q.* 2. nunc verò infra Summũ Pontificem maior apud homines æstimatur. Ratio huius æstimationis est, quia ex iis solis eligitur Papa. Et ij tantummodò in Papæ electione suffragantur. Ita statutum est *cap. Licet. cap. Vbi periculum de elect.* qua de re Sylu. verb. *electio.*

7 *Inter.* Quod est Cardinalium munus in Ecclesia? *Resp.* Assistere Romano Pontifici, & Ecclesiæ negotiis. Ita decreuit Conc. Lateranense sub Leone X. Adeo vt in gubernanda Ecclesia agnoscant multi Auctores vnionem identitatis. Ita agnouit Ioan. Andr. *cap. Requisisti.* Franc. *ca.* 1. *de offic. delegati.*

8 *Int.* Quid sibi vult eorum indumentum rubrum? *Resp.* Significat defensionem fidei, quam iurant in sua creatione se fortiter defensuros, etiam cum sanguinis, ac vitæ profusione. Quam ceremoniam decreuit Innoc. IV. in Conc Lugdunens. anno Domini 1243. Qua de re D. Antonin. 3. *p. tit.* 21. *c.* 1. 2. 3. Platina in vita eiusdem Pontificis. Gabr. *lib.* 4. *chronograg. pag.* 385.

De materia, & forma Sacramenti Ordinis. §. 5.

1 *Quæ est materia sacramenti Ordinis.*

2 *Quæ est illius forma.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia sacramẽti Ordinis? *Resp.* Immerito dubitauit Victor. *in sum. tract. de Ord. sacr. n.* 210. & Ledesm. 2. 4. *q.* 2. *a.* 5. *ad*

5. an in hoc sacramento sit vera materia, & vera forma. Affirmandum tamē indubitanter est dari in hoc sacramento veram materiam, & formam. Ita Conc. Trid. *sess.* 14. & Conc. Florent. Dico igitur *primum*: Materia in sacerdotio est porrectio calicis cum vino, & porrectio patenæ cum pane. Ita Concil. Trid. Florent. Hæc propositio ita certa est ex Conc. vt erroneum sit, & penè hæreticum eam negare. Est præterea materia partialis sacerdotij impositio manuum Episcopi super ordinatum: & ideo materia totalis huius Ordinis ex duabus partibus constat. Notat, & affirmat Scot. *in* 4. *d.* 24. *q. vnica.* Gabr. *q.* 1. *ar.* 1. Maior. *q.* 1. Armil. *ver. ordo. num.* 3. Panorm. *c. finali de sacr. non iterandis.* contra Syl. *ordo.* 2. *n.* 4. Angel. *nu.* 7. Sot. *in* 4. *d.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Probatur tamen conclusio ratione. Nam per impositionem manuum Episcopi confertur sacerdoti gratia, vt affirmat D. Thom. *in Add. q.* 37. *ar.* 5 *&* 38. *ar.* 1. *ad* 1. D. Athanas. exponens. *epist.* 1. *ad Tim.* 4. exponens illa verba. *Noli negligere gratiam.* Quod apertè indicat D. Paulus ibidē, & 2. *Tim.* 1. indicatq; Conc. Trid. loco citato. Cùm ergo non conferatur gratia sanctificans ex vi sacramenti, nisi per id, quod vel materiæ, vel formæ rationem habet, manifestè colligitur hanc manuum impositionem esse partialem materiam huius sacramenti Ordinis. Materia diaconatus est porrectio libri Euangeliorum. Non pertinet verò ad hanc materiam impositio dexteræ super Diaconi caput. Materia subdiaconatus est calicis vacui cum patena vacua traditio. Non pertinet verò ad hanc materiam traditio libri Epistolarum. Materia gradus Acolitorum est traditio candelabri cum cereo extincto, & traditio vrceoli vacui. Dubitant Auctores, quæ harum duarū traditionum sit propria materia huius gradus Richard.

in 4.d.24.q.3.art.5. ait esse solam porrectionem candelabri. D. Thom. *in add.q.37.art. 1. ad 2.* & Palud. *in 4.d.24.q.3.art.3.* ait esse solam porrectionem vrceoli. Dico tamen vtramque porrectionem esse veram, & totalem materiam. Ita Conc. Carthag 4. Materia gradus Exorcistę est traditio libri sacrarum lectionum. Ostiarij gradus materia est traditio clauium. Ita Doctores communiter, quam doctrinam colligunt ex Conc. Florentino.

Int. Quæ est forma sacramenti Ordinis? *Resp.* 2 Quoniam tot sunt formæ in hoc sacramento, quot materiæ, materiæ verò tot sunt, quot gradus, imo in Sacerdotio, & in gradu acolitorum duplex est materia partialis, vt in superiori puncto dixi, multiplices item sunt formæ. Quoniam verò huiusmodi formæ habentur in Romano Pontificali, pertinentque ad Episcopos ministros solos huius sacramenti, ne grauemus lectorem superflua lectione, si tibi placet, iis recitandis supersedeamus, sitque satis nostro instituto materias assignare, ex quarum tactione, quæ ad omnes ordinandos pertinet, pendet collatio huius sacramenti.

De attactu, in quo fit huius sacramenti collatio, & characteris impressio. §. 6.

1 *In cuius rei attactu consistit materia sacramenti Ordinis.*

1 INTERROGATIO. Vnum rogo, vt dicas, in cuius rei attactu collatio fit huius sacramenti, & impressio characteris. *Resp.* Vnum dicerem, & sufficeret. Collocatur in tactione materiæ porrectæ, sed vt res maneat clarior, repetam materiam in vnoquoque ordine porrectam. Ostiarij igitur character impri

imprimitur in tactione clauium. Lectoris character in tactione libri sacrarum lectionum. Exorcistæ character in tactione libri exorcismorum. Acoliti character in tactione candelabri cum cereo, & vrceoli vacui. Subdiaconi character imprimitur in tactione calicis vacui, & patenæ. Diaconi character in tactione libri Euangeliorum. Presbyteri character in tactione calicis in quo est vinum, & patenæ cum hostia: probabilius tamen est, vt necesse sit simul patenam & hostiam superpositam attingere. Hoc magnopere attendendum, nisi enim supradictæ materiæ tangantur non suscipitur hoc sacramentum, nec fit impressio characteris.

De ministro, & effectu sacramenti Ordinis; insuper de dispositione, qua quis accedere debet ad illud. §. 7.

1 *Quis est minister huius sacramenti.*
2 *Quis est effectus huius sacramenti.*
3 *De effectu gratiæ collatæ in sacerdotio: & potestate Ordinis.*
4 *De dispositione necessaria ad suscipiendum ordinis sacramentum.*

Interrogatio. Quis est minister huius sacramenti? *Resp.* Solus Episcopus. Ita Damasus Papa *epist.* 4. cum communi Ecclesiæ sensu. 1

Inter. Quis est effectus huius sacramenti? *Resp.* Duplex. Primus gratia sanctificans: est certa ex communi doctrina sacramentorum, & est veritas inter catholicos sine controuersia. Secundus, character. Ita omnes Doctores. 2

Int. Quoniam dixisti in sacerdotio duplicem dari materiam, duplicem itidem formam: ex vi au- 4

rum sacramenti secundùm certam doctrinam confertur gratia per veram omnem formam, & materiam. Rogo quos effectus habeat gratia in sacerdotij gradu per duplicē illam materiam, & formam. Rogo itidem, an detur diuersa potestas ordinis? *Resp.* Datur nouæ gratiæ ad rectè nouam potestatem administrandam. Itaque per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem datur potestas ad Christi corpus consecrandum. Per impositionem manuum datur potestas ad absoluendum à peccatis. Et ideo si sacerdos cùm sola prima materia, & forma ordinetur, solam habet potestatem ad corpus, & sanguinem consecrandum, non verò ad sacramentaliter à peccatis obsoluendum. Ita Sot. *in 4. d. 24. q. 1. art. 4.* Non tamen imprimuntur diuersi characteres, sed prior impressus extenditur ad maiorem potestatem.

4 Dubitant Auctores, an in minoribus gradibus imprimatur character. Dico tamen. Securius est in fide, & omninò probabilius non solùm in diaconatus, & subdiaconatus ordinatione, sed etiam in primis quatuor gradibus conferri characterem. Hæc conclusio manifestè infertur ex superiori doctrina tradita, vbi ostendi securius esse in fide, & omninò probabilius asserere hos omnes gradus esse sacramentum Ordinis. Igitur nec de infusione gratiæ nec de impressione characteris per hos gradus modò quidem licet dubitare. Ita D. Thom. *in Add. 4. 236. art. 4.* Palud. & Sot. locis supra citatis.

5 *Inf.* Qua dispositione quis accedere teneatur sacramentum Ordinis suscipiendum? *Resp.* Tenetur accedere in gratia. Ratio est, quia per hos omnes gradus confertur gratia: accedere autem cum obice ad gratiam est peccatum graue, ergo qui accedit ad suscipiendum aliquem Ordinem, tenetur accedere

dere in gratia. Dubitant verò nonnulli, an teneatur accedere ieiunus. Dico tamen non teneri ratione ipsius sacramenti quia de præcisa ratione sacramenti, non est, vt accedat quisquam ieiunus ad illud suscipiendum, vt patet in Baptismo, Confirmatione, Pœnitentia, Matrimonio; igitur si non obstet susceptio Eucharistiæ, quæ quidem præcipitur subdiaconis, diaconis, ac presbyteris: reliqui suscepturi alios ordines ieiuni accedere non tenentur.

DE HORIS CANONICIS, SEV diuino officio sacerdotum.

CAPVT XIII.

De definitione, & diuisione diuini officij. §. 1.

1 *Quo pacto definitur diuinum officium.*
2 *In quot partes, seu horas diuiditur diuinum officium.*
3 *Quid significant septem horæ diuini officij.*

Interrogatio. Quo pacto definiri potest, diuinum officium? *Resp.* Est laus Dei vocabiliter expressa per Ecclesiam decreta. Ita Toler. *in sum. lib. 2. cap. 10. num. 1.* cum communi.

Inter. In quot partes diuiditur huiusmodi officiu, horas vocant? *Resp.* In septem. Matutinam, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperam, Completam. Imitataque est Ecclesia tota, regij Vatis morem laudandi septies Deum, ipso teste: *septies in die laudem dixi Deo.* Alij laudes, à matutino separantes totum officium in octo partes distribuunt, aiuntque Ecclesiam imitatam fuisse Esdram, qui post liberationem à captiuitate Babylonica constituit, vt

officies Deus laudaretur, quater in nocte, & quater in die. Ita *lib. 1. cap. 9.*

3 *Int.* Quid significant hæ septem diuini officij horæ? *Resp.* Varia Christi passionis tempora, quæ quidem his versibus continentur.

Matutina ligat Christum qui crimina purgat.
Prima replet spuis. Dat causam Tertia mortis.
Sexta cruci nectit. Latus eius Nona hipertit.
Vespera deponit. Tumulo Completa reponit.

Ita communiter Doctores omnes.

De iis, qui tenentur recitare diuinum officium. §. 2.

1 *Qui tenentur recitare diuinum officium.*
2 *Quid intelligitur nomine Ecclesiastici beneficij, ad inducendam recitandi obligationem.*
3 *An teneatur religiosus receptus in religionem ad domestica officia, ordinatus absq; licentia sui prælati.*
4 *An teneantur excommunicati, suspensi, interdicti, depositi, degradati ab ordinibus.*
5 *An teneatur beneficiatus, qui non habet pacificam beneficij possessionem.*
6 *An teneatur beneficiatus, qui causa studiorum in academiis versatur.*
7 *An teneatur recitare tras, qui hodie non recitauit diuinum officium.*

1 INTERROGATIO. Qui tenentur recitare diuinũ officium? *Resp.* Tenentur in primis Subdiaconus, Diaconus, & Sacerdos ratione solius accepti ordinis. Ita *ca. Dolentes de celeb. mis.* Deinde tenentur omnes, qui habent beneficium ecclesiasticum cũ ratione solius beneficij. Ita *d. 42. Cap. fin.* & tenet Panorm. *in c. Dolentes de celeb. mis. nu. 4.* Tenentur præterea

terea Religiosi, licèt non sint sacris initiati, si sint choro deputati. Nostrates vocant Coristas. Non est circa hoc textus, vt notant Sot. *lib.* 10. *Iust. q.* 5. *art.* 3. & Tolet. *lib.* 2. *c.* 12. *nu.* 7. Obtinuit tamen consuetudo (quæ inueterata legis habet vim) vt docet communis opinio. Ita Sylu *hora. q.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *cap.* 4. Sot. citatus cum Toleto, & Nau. *de orat. c.* 7. *nu.* 2. & 5. Ideo non tenentur religiosi conuersi qui ad domestica officia recepti sunt in religione; nec item nouitij. Ita Tolet. proximè, & D. Antonin. 3. *p. tit.* 13. *c.* 4. Roder. *in sum. c.* 140. *nu.* 10. Tenentur etiam Moniales. Non est textus, sicut nec de Religiosis, ita tamen obtinuit consuetudo, & docet communis sententia, vt probat Nauar. *de orat. c.* 7. *n.* 2. & 5. *arg. c.* 1. *de celeb. miss. & c. fin.* 29. *d.* cum D. Anton.

Inter. Quid intelligitur nomine ecclesiastici beneficij? *Resp.* Quicunque redditus ecclesiastici, qui nō nisi clerico dari possunt. Et ideo qui habent reditus ecclesiasticos, qui etiam sæcularibus conceduntur non tenentur recitare diuinum officium. Ita omnes Doctores. 2

Int. Suscepit ordinem sacrum absque licentia sui prælati religiosus professus receptus in domum ad domestica officia, teneturne postea horas recitare? *Resp.* Minimè; imò in pœnam talis inobedientiæ præcipit Leo Papa. X. vt minimè recitare permittatur, sed cogatur laborare omni quidem priuatus clericali dignitate. Ita adnotat Roder. *cap.* 140. *sum. num.* 3. 3

Int. Tenenturne recitare diuinum officium excommunicati, suspensi, interdicti, depositi, & degradati ab ordinibus? *Resp.* Tenentur. Ratio est, quia tales priuantur honoribus, nō oneribus, recitatio verò est onus, non honor. Neque in hoc illis debet suū crimen 4

crimen patrocinari. Ita Alexand. *in cap. presbyterum* 28 *dist.* Naua. *in sum. cap. 7. num. 17.*

5 *Inter.* Teneturne recitare officium beneficiatus, qui non habet pacificam beneficij possessionem? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *lib. 3. consil. tit. de celeb. miss. concl. 14.*

6 *Int.* Quid censes de beneficiatis, qui causa studiorum in academiis versantur? *Resp.* Teneantur recitare. Ita Menoch. *lib. 2.* quem refert Emanuel citato loco c. 145.

7 *Int.* Qui officium totum, aut partem officij hodie non recitauit, teneturne illud cras recitare? *Resp.* Minimè. Ita Innocent. *cap. 1. de celeb. miss.* Sylu. hora §. 17. & ita vsus obtinuit, quia officium est onus diei, vt est ieiunium, & ideo dies transit cum suo onere, vel, vt propriùs loquar, onus transit cum suo die.

De qualitate officij. §. 3.

1 *An qualitas officij obliget sub mortali.*

INTERROGATIO. Obligatne qualitas officij sub mortali? *Resp.* Minimè. Ita Sylu. *hora* §. 11. & 17. Caietan. *ibid. cap. 2.* Armil. §. 7. Imò aliqui ex consuetudine obligare ex sola decentia, non sub peccato. Crediderim tamen veram esse Tolet. sententiam circa eos, qui scienter omittunt qualitatem officij præscripti, existimat enim tales peccare mortaliter. Ita *lib. 2. capit. 13.* Vera igitur est prior sententia circa eos, qui inaduertenter se gesserunt in huiusmodi mutatione, vt qui recitaturus de sancto, recitauit de feria, vel è contra. Satisque est supplere defectum, si potest, vt repetendo inuitatorium, &c.

Quo

Quo tempore est recitandum diuinum officium. §. 4.

1 *Quo tempore tenemur recitare diuinum officium.*
2 *An in tempore quadragesimæ recitanda sit vespera ante prandium.*
3 *Quando satisfit præcepto recitandi.*
4 *An melius sit anteponere quàm postponere.*

INTERROGATIO. Quod est proprium tempus ad recitandum diuinum officium? *Resp.* Proprium horarum tempus, ita assignant Doctores. A solis occasu vsque ortum matutinis: potéstque matutinum dici noctu, & laudes iam orto sole. Imò Nauar. quem affert Roderic. *in sum. ca.* 142. ita faciendum consulit ad acquirendam deuotionem. Prima recitetur post ortum solem, Tertia, Sexta, & Nona, ante prandium, Vespera post meridiem, Completa propè noctem. 1

Int. Tempore quadragesimæ, quando sunt recitandæ vespera & completa? *Resp.* Ante prandium tam in choro, quàm in particulari. Non est tamen peccatum mortale illas priuatim recitare post prandium. Ita Sylu. *ver. hora.* §. 10. Est tamen veniale, cum sit sine causa, iuxta Tolet. *lib. 2. c. 13.* 2

Inter. Quando satisfacit quis præcepto recitandi licèt non seruet peculiare tempus horarum? *Resp.* Qui à solis occasu huius feriæ secundæ, vsque ad mediam noctem feriæ tertiæ recitat officium, satisfacit officio feriæ tertiæ, & sic dicendum de aliis diebus. Ita omnes. 3

Inter. Estne melius postponere, aut anteponere, hoc est recitare horas ante earum tempus aduenies, an post illud transactum, v.g. primam ante solis ortum, an post solis occasum? *Resp.* Anteponere. Ita 4

omnes

omnes Tolet. *lib. 2. cap. 33.* Nau. *de orat. cap. 3 nu. 45.* Roderic. *in sum. c. 141 num. 4.*

De loco in quo recitandum est diuinum officium. § 5.

1 *In quo loco est recitandum diuinum officium.*
2 *An canonici lucrentur distributiones recitando domi & non in choro.*

1 INTERROGATIO. In quo loco recitandum est diuinum officium? *Resp.* Officium publicum in Ecclesia, vel loco determinato: priuatū verò, vbique dummodo quietè, & decenter recitari possit.

2 *Int.* Canonici, qui choro tantummodò adsunt, & domi horas recitant, faciuntne fructus sui canonicatus? *Resp.* Minimè, loquendo de distributionibus. Ratio est, quia distributiones non dantur propter solam assistentiam in choro, sed propter recitationem in choro Ita Medin. *in sum. f.* 15. Instruct. 2. *p. cap.* 95. Nau. *lib. 3. consil. tit. de celeb. mis.* Roder. *in sum. cap.* 145. *num.* 5. & alij. Et ideo tenentur ad earum restitutionem, iuxta eosdem Doctores.

De modo, quo recitandum est diuinum officium. §. 6.

1 *Quomodo est recitandum diuinum officium.*
2 *An satisfaciat, qui recitat cum socio balbutiente.*
3 *An satisfaciat, qui recitat in choro summissa nimis voce.*
4 *An satisfaciat, qui recitat, & simul audit sacrum de praecepto.*
5 *Quæ orationis recitatione supplentur defectus in recitando diuino officio, commissi.*

1 INTERROGATIO. Quomodo recitandum est diuinum officium? *Resp.* Attentè, reuerenter, de-

uote

notè. Attentè in primis ad verba, vt illa recitans exprimat, & audiat, licèt non percipiat sensum, sciens esse coram Deo, & Angelos habere socios. Sufficit autem attentio virtualis, qua quis voluit in initio vacare Deo, licèt actualiter per inaduertentiam distrahatur. Ita Nau. *in man. cap.* 25. *numer.* 104.

Int. Recitat quis cum socio balbutiente propter linguæ impedimentum, ita vt non benè pronunciet, satisfacitne præcepto recitandi attentè? *Resp.* Satisfacit: imò malefaciet, si interturbet, postulando, vt iterum repetat, & pronunciet. Ita Roderic. *in sum. cap.* 142. *num.* 1. 2

Int. Recitat quis in choro, sed tam summissa voce, vt non solùm non audiatur ab alia parte chori, sed vix à vicinis, satisfacitne præcepto? *Resp.* Satisfacit. Ita Roderic. *in sum. capit.* 142. *numer.* 2. Contra Caietan. *in sum.* & Nauarr. *de orat. capit.* 19. *num.* 81. 3

Int. Possumne satisfacere præceptis recitandi officium, & audiendi sacrum, recitando & audiendo sacro? *Resp.* Potest. Ita Tolet. *lib.* 2. *cap.* 13. Quoniam ista duo ad eundem ordinantur finem, nempe ad vacandum rebus diuinis. 4

Inter. Teneśne memoria aliquam orationem, per quam suppleantur defectus in recitando negligenter commissi? *Resp.* Teneo equidem subsequentem: eam refert Nauar. *cap. Quando de consecr. disp.* 1. *not.* 19. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 13. Ex gratia Leonis Papæ. *Sacrosanctæ, & individuæ Trinitati crucifixi IESV, Christi Domini Nostri Humanitati, & Beatissimæ, ac Gloriosissimæ Virgini Mariæ fœcunditati, & omnium sanctorum vniuersitati sit sempiterna laus, honor, virtus,* 5

& gloria ab omni creatura nobisque remissio peccatorum infinita secula seculorum. Amen.

Vers. Beata viscera Mariæ Virginis quæ portaverunt æterni Patris filium.

Resp. Et beata ubera, quæ lactaverunt Christum Dominum.

Pater noster. Ave Maria. &c.

De causis excusantibus à recitando diuino officio. §. 7.

1 *Quæ causa excusant à recitando diuino officio.*
2 *Qui ex causa constitit in recitando diuino officio cum socio, satisfaciunt, si causa cessante persequuntur cum socio, recitaturus postea solus partem omissam.*
3 *Quæ est pars notabilis diuini officij.*
4 *An satisfaciat canonicus, qui dum alij recitant, quæ necessaria sunt, ministrat.*
5 *Quod est peccatum verba sacra diuini officij dimidiare.*

2 INTERROGATIO. Quæ causæ excusant à recitando diuino officio? *Resp.* Multiplices. Atque in primis ægritudo, quam notabiliter offendit, & aggrauat recitatio. Ita Innoc. & Hostiens. *in cap. 1. de celeb. miss.* Palud. *in 4. dist. 15. artic. 2.* Nauarr. *cap. 25. nu. 100.* Deinde occupatio vrgens circa negotium publicum, quam notabiliter impediret officij recitatio, qualis est prædicatio, vel lectio, vel defensio conclusionum publicè habenda. Ita Sylu. *verb. hora* §. 18. Gandau. *quodl. 15. quæst. 12.* Maior *in 4. dist. 12. quæst. 6. col. 4.* Tertiò. Excusat etiam occupatio vrgens circa negotiũ priuatum, cui quidem nõ subeniunt

neniam, si recitem: qualis est occupatio circa litem de re graui: vel circa viam celeriter agendam pro captanda possessione prædij, vel beneficij, &c. Ita omnes. Quartò. Custodia infirmi grauiter periclitantis: vel occursio ad rixam dirimendam, ne rixantes grauiter lædantur. Ita Tolet. *lib.* 2. *cap.* 14. Ratio est manifesta, quia tenemur ex charitate subuenire proximo periclitanti: leges autem humanæ charitati seruiunt, non contradicunt. Quintò. Excusat tenuitas beneficij, qualis esset octo ducatorum. Ita Sotus *lib.* 10. *inst. quæst.* 5. *art* 3. Ratio est, quia nemo tenetur ad tantum onus pro tam exiguo stipendio. Oppositum tenet Tolet. proximè, & Glos. *can. Clericus.* 91. *d.* & Sylvest. *verb. hora* §. 3. Vtraque opinio in vero sensu recipienda, & recipitur communiter ab omnibus. Soti quidem sententia circa totum officium, nimirùm non teneri talem beneficiatum recitare totum officium. Toleti verò Glos. & Sylvest. circa partem teneri, scilicet talem beneficiatum recitare aliquam partem officij, pro maiori minoriue stipendij quantitate. Quæ verò pars recitanda sit arbitrio prudentis, & timorati viri relinquitur.

Int. Recitat quis cum socio, inter recitandum 2
euenit tussis, vel accedit amicus, cum quo oportet loqui: socius progreditur notabiliter viterius: potestne detentus persequi cum socio officium, recitaturus postea omissam partem? *Resp.* Potest. Ita Nauar. *in man. cap.* 25. *num.* 98.

Int. Quam iudicant Doctores partem notabilem 3
diuini officij? *Resp.* Dimidiam partem vnius horæ: non verò partem vnius Psalmi. Ita Rodericus. *cap.* 140. *num.* 17. Non quidem expressè, sed tacitè: aiunt enim non peccare mortaliter, qui omittit partem

Psalmi ex paruitate materiæ: paruitas autem materiæ excusat à mortali, vt tenet D. Thom. 22. *quæst.* 59. *art.* 4. Nau. *cap. Inter verba.* 11. *quæst.* 3. *& in man. cap.* 11. *num.* 4.

4 *Int.* Satisfacitne præcepto, qui peragit ea, quæ conducunt ad officium, vt qui thure perfundit altare; qui pulsat organa, & quid simile? *Resp.* Satisfacit. Ita Roderic. *in sum. cap.* 142. *num.* 2. Et iam quid simile dixi in præcepto de audiendo sacro.

5 *Int.* Qui interrumpit officium tenetur ne iterum denuò incipere? *Resp.* Quanquam interruptio sit magni spatij, factaque sit etiam absque causa, non est necesse iam recitata repetere, & incipere ab initio. Ita Arago. 2. 2. *qu.* 83. *art.* 12. Roder. *in sum. cap.* 141. *num.* 3. & alij.

6 *Int.* Quod erit peccatum ob solam negligentiam multoties syllabas contrahere, dictiones deglutire, & suos versus incipere, antequam socius finiat? *Resp.* Mortale. Ita Nauarr. *cap.* 25. *num.* 98. quia notabiliter minuit officium, & interturbat deuotionem.

De restitutione fructuum beneficiati, qui non recitat officium diuinum.

§. 8.

1 *Qui beneficiatus tenetur restituere fructus, quia non recitauit.*

2 *De quantitate fructuum restituendorum.*

3 *Cui facienda est talium fructuum restitutio.*

1 INTERROGATIO. Hac de re iam te rogaui ad septimum præceptum Decalogi, nunc quæro, an quid postea tibi occurrerit? *Resp.* Duo sanè notanda dignissima, quorum ibi non memini. Primum. Decretum Conc. Lateran. sub Leone *sess.* 9. §. *Statuimus* his verbis. *Nulli ante sex mẽses primos beneficij habitum tenti-*

tenetur ad restitutionem, quamuis non recitet. Quem textum ita exponit Tolet. *lib.2.c.12.nu.5.* Confertur alicui aliquod beneficium, quodcumque sit, sub titulo clericali, si non recitat per sex menses primos, mortaliter quidem peccat, ad nullam tamen obligatur restitutionem. Secundum. Qui transactis sex mensibus post beneficium habitum non recitat, tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum. Ita Nauar. *in man.cap.25.num.* 122. Tabien. *benefi.* 11. & alij omnes.

Int. Circa quantitatem fructuum restituendorum quid noui occurrit? *Resp.* Non esse omnes omninò restituendos, quia non dantur propter solam officij recitationem, sed etiam pro aliis ministeriis Ecclesiæ, vt omnes concedunt; & quamuis circa quantitatem tot sint sententiæ, quot capita, optima videtur opinio Toleti *lib.2.cap.12.num.9.* Pro toto omisso officio restituendam tertiam partem fructuum illi diei respondentium. 2

Int. Cui facienda est talis restitutio? *Resp.* Aut fabricę Ecclesiæ à qua recipit fructus. Ita Conc. Lateran. citatum. Aut pauperibus. Ita declarauit Pius V. in sua Constit. Si vero beneficiatus pauper est, potest sibi, vt alij pauperes partem accipere, dummodò id non sit in occasionem non recitandi. Ita Tolet. *lib.2. cap.12.num.6.* cum Nauar. *in man.cap.25.num.* 122. 3

DE BENEFICIIS. CAPVT XIV.

De beneficij definitione. §. 1.

1 *Quod est beneficium ecclesiasticum.*

INTERROGATIO. Non erit abs re hoc in loco beneficiorũ materiam apponere, vt ex ipsa tracta- 1

tionis serie manifestè deducitur. Rogo igitur quid est beneficium Ecclesiasticum? *Resp.* Est ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, clerico propter diuinum officium competés. Ita appositè admodum definiuit Toletus *lib. 5. cap. 76. nu. 1.* Pro diuino verò officio intelligitur non solùm diurna horarum recitatio, sed etiam missæ sacrificium, & sacrorum administratio.

De eo, qui potest conferre beneficium. §. 2.

1 *Quis potest conferre beneficium.*
2 *Quid est conferre beneficium, resignare, præsentare, & eligere.*

1 INTERROGATIO. Quis potest conferre beneficium? *Resp.* In primis. Papa omnia beneficia totius orbis. Deinde ex iure communi Episcopus beneficia sui Episcopatus, nisi sit statutum aliquod contrarium, vel immemorabilis consuetudo patronatus. Tertiò capitulum cùm Episcopus est suspensus à collatione beneficiorum, aut excommunicatus *c. Tanta. de excess. prælat.* Atque etiam sede vacante. Circa quem euentum non seruatur modò ius commune, ex quo solummodò potest conferre beneficia, quæ sine eo Episcopus non conferebat, non verò ea, quæ solus poterat conferre: sed hæc consuetudo est antiquata, quia Episcopus ad conferenda beneficia modò capitulum non consulit, sed omnia per se confert. Quamobrem videnda sunt specialia priuilegia, quæ afferre non est nostri instituti. Ita Toletus loco citato.

2 *Int.* Quid est conferre beneficium, resignare, præsentare, & eligere? *Resp.* Conferre est dare ipsum ius, & titulum exigendi fructus, & potestatem exercendi officium. Resignare, est determinate ali-

re aliquam personam, cui beneficium conferatur. Potest verò resignare, qui habet beneficium, & vult illud in alium transferre. Præsentare, est aliquem offerre ordinario, vt certum beneficium illi conferat, ad quam presentationem, & postulationem habent à Papa facultatem minimè negandam, qui fruuntur iure patronatus, seu Ecclesiasticæ, seu sæculares personæ sint. Eligere, est è multis vnum offerre prælato, cui beneficium certum conferat ex facultate Papæ minimè negandum. Hoc olim vsu erat frequentissimum, solebat enim populus, vel capitulum eligere, modò tamen fermè abolitum.

Cui est conferendum beneficium.

§. 3.

1 *Cui est conferendum beneficium.*
2 *Quid faciendum curatis illiteratis post collationem beneficij.*
3 *Quis censendus est talis illiteratus.*
4 *quod peccatum est conferre beneficium indigno.*
5 *Quas conditiones habere debeat dignus ad beneficium.*

Interrogatio. Cui est conferendum beneficium? *Resp.* In primis conferendum est digno. Dignitas autem consistit in tribus. In bonitate scilicet morum, in scientia, saltem earum rerum, quæ ad suum officium spectant. Et præterea in aptitudine ad exercendum suum munus. Qui enim bonus, & doctus est, tamen nescit exercere suum munus, vel non potest præ aliis occupationibus, vel quia non est datus praxi, & exercitio exteriori; tunc indignus censetur. Ita Maiolus de *irregul. cap. 32. numer. 13.* Roderic. *cap. 29. sum. num. 1.* & Tolet. *lib. 5. cap. 78.*

2 *Int.* Quid faciendum Curatis illiteratis post collationem beneficiorum? *Resp.* Non sunt remouendi à beneficio, sed iuuandi socio literato. Ita decreuit Conc. Trid. *sess. 21. cap. 6.*

3 *Int.* Quis censendus est talis illiteratus? *Resp.* Ille, qui nec linguam latinam mediocriter callet. Ita Roderic. in *sum. cap. 29. num. 3.*

4 *Int.* Quod peccatum est conferre beneficium indigno? *Resp.* Mortale, teneturq; conferens ad restitutionem damnorum. Ita Angel. *restitutio.* Nauar. *de rescript. cap. 2. excep. 11.* Lupus in *cap. per vestras. cap. 46. num. 11.* Tolet. *lib. 5. cap. 78.* Incurritque pœnas iuris, quas memorat Rebuffus in *pract. benefic. de pœn.* contra collatores.

5 *Int.* Præter hanc personæ dignitatem, quæ consistit in illis tribus, scientia nempè, bonitate, & aptitudine exercendi officium suum, quæ præterea conditiones requiruntur à iure? *Resp.* Plures. Prima, vt sit clericus saltem primæ tonsuræ. Ita Toletus *lib. 5. cap. 89.* Secunda, vt sit ex legitimo matrimonio procreatus. Ita Tolet. proximè. Tertia, vt sit legitimæ ætatis. *cap. Cum in cunctis de elect.* Ætas autem ad episcopatum, determinatur trigesimus annus inceptus: ad curatum, vigesimus quintus inceptus. *c. Cum in cunctis, cit.* ad beneficia simplicia, decimus quartus ex Conc. Trid. *sess. 23. c. 6.* Quarta, vt nullo sit inhabilis iuris impedimento, qualis est irregularitas, vel excommunicatio, aliaue censura ecclesiastica. Ita Tolet. proximè. Quinta, vt non habeat aliud beneficium: sed de beneficiorum pluritate velim, vt mox postea interroges.

De

De collatione beneficiorum ipso iure nulla. §. 14.

1 *Quæ collatio beneficij est ipso iure nulla.*

2 *De postulatione beneficij ab eo, qui non habet legitimam ætatem.*

3 *An sint incapaces beneficij Ecclesiastici filij Iudæorum, & Sarracenorum Baptizati infantes.*

Interrogatio. Quæ collatio beneficij est ipso iure nulla? *Resp.* Dico *primum.* Collatio facta illiterato. Ita Nau. *de rescrip. c. 2. excep.* 11. Salzed. in *pract. crim. cap.* 25. *pag.* 65. *colum.* 1. Rebuff. *de pacif. possess. num.* 203. Dico *secundum.* Collatio facta illegitimis. Ita Toletus *lib.* 5. *cap.* 89. Notandum præterea est non posse conferri pensiones filiis presbyterorũ super beneficiis, quæ fuerunt suorum parẽtum. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 15. Hinc colliges posse conferri filiis filiorum, hoc est, nepotibus. Ita aduotauit Roderic. in *sum. cap.* 29. *num.* 4. Ratio est, quia hæc lex est pœnalis, & ideo non extendenda nisi ad personas nominatas: lex verò loquitur tantùm de filiis, non de nepotibus, ergo nepotes non intelligendi sunt. Ita Glos. in *cap.* 1. *dist.* 56. & *cap. Apostolic. can.* 8. *quæst.* 1. Belamera. *num.* 11. Præpos. ibidem. *num.* 2. Gueuar. *lib.* 7. *de potest. legat. num.* 313. & communiter Doctores in materia de legibus, cùm agunt de lege pœn. Intelligenda deinde est Concilij pœna circa ea beneficia, quorum Ecclesiis presbyteri parentes seruierunt personaliter. Ita adnotauit Eman. in *sum. cap.* 29. *num.* 4. ex Rebuffo. *de dispens. sup. defect. natal. num.* 27. Non deinde intelligenda de filiis presbyterorum, quos suscepernnt coniugati ex legitima copula, antequam presbyteri fierent. Ita obseruatur

in praxi iuxta Reb. ff. um citatū *parte* 4. *num.* 2. Hinc colligit idem Rebuffus posse parentes clericos succedere beneficijs suorum filiorum, quia id nec à Concilijs, nec ab alio iure prohibetur. Dico *Tertium*. Est ipso iure nulla collatio facta excommunicato maiori excommunicatione, etiam ignoranti eandem excommunicationem. Ita Nau. in *man. cap.* 17. *num.* 271. Couar. *cap. Alma mater.* 2. *p.* §. 7. *num.* 3. Ratio est, quia ignorantia non facit habilem, quem iura inhabilem reddiderunt. Propter hoc in literis apostolicis collationis absoluitur collatus ab omni censura ecclesiastica. Adnotauit Sthaphilæus *de lit. Grat. fol.* 82. Gigas *de pensio. quæst.* 14. Rebuff. *in concord. tit. de excom. non euitand.* Nauar. *in man. cap.* 27. *num.* 271. Dixi (maiori excommunicatione) quia minori excommunicatione ignorata, tenet in foro poli collatio, licèt in exterioti irritari possit. Ita Henriq. *tom.* 2. *lib.* 13. *de excom. cap.* 2. & 3. Dico *quartum*. Est ipso iure nulla collatio facta irregulari, etiam occulto. Ita omnes Doctores. Satis tamen est, si occultè post collationem perat dispensationem irregularitatis, ad fruendum beneficio sibi inhabili propter irregularitatem collato. Ita Nauar. & Henriq. quos refert, & sequitur Roderic. *in sum. cap.* 29. *numer.* 6. Dico *quintum*. Est ipso iure nulla collatio beneficij facta non habenti ætatem legitimam, iuxta decretum Conc. Trident. supra citatum. Peccatque mortaliter Episcopus taliter conferens, agens contra legem Conc. in q. a Episcopus nequit dispensare. Ita Emanuel *cap.* 30.

Int. Duo adhuc te rogabo de hac re. Primum. Postulata est à Papa collatio per non habentem legitimam ætatem, sed dum facta fuit postulatio, & litera

literæ acceſſerunt, legitima facta fuit, vt qui dum nõ habet viginti quinque annos inceptos, poſtulat beneficium curatum, qui quidem inceperunt inter poſtulandum, & literas accedendum, eſtne bona collatio? *Reſp.* Maximè. Ita Nau. *lib. 3. Conſ. tit. de tempor. ordin. conſ.* 43. quem refert, & ſequitur Roder. in *ſum. cap.* 30. *num.* 1.

Int. Secundum rogo. Suntne incapaces beneficiorum procreati ex iudæis, aut Sarracenis, baptizati tamen infantes? *Reſp.* Minimè. Ita Couar. *in Clem. Si furioſus. 1. p. §. 2.* quia non eſt textus, nec ratio oppoſitum ſuadens. 5

De ijs, ad quæ tenetur beneficiatus poſt collatum beneficium. §. 5.

1 *Ad quid tenetur beneficiatus poſt collatum beneficium.*

2 *Ad quid tenetur qui ſuſcepit beneficium curatum ſine animo ſuſcipiendi ordinem ſacerdotij intra annum.*

3 *An diſpenſare poſſit epiſcopus cum tali, ne intra annũ ſacerdos fiat.*

4 *De eo, qui ſuſcepit beneficium curatum animo ſe ordinandi, vel non ordinandi, iuxta occurrentem meliorem occaſionem ſtatus.*

Interrogatio. Ad quid tenetur beneficiatus poſt collatum beneficium? *Reſp.* Qui intra annum à collatione beneficij curati ſacerdotio non initiatur, ipſo iure beneficio priuatur. Ita ſtatuitur *can. de elect. lib. 6.* probatque Rebuff. *in pract. benef.* de promotis intra annum. Et ideo intra annum à collatione beneficij curati, tenetur beneficiatus ſacerdotij ordinem ſuſcipere: quem ſi non ſuſcipit, amittit ipſo iure deinceps fructus, teneturque illos 1

restituere. Ita Nau. *in man. cap.* 25. *num.* 117. & *de orat. cap.* 22 *num.* 49. Est autem super hoc Cardinalium declaratio maximopere notanda, quam affert Salzed. *in pract. crim. cap.* 52. *pag.* 142. Verba autem Cardinalium sunt hæc. Pœna canonis præscripta eis, qui intra annum sacerdotium non susceperint, non habet locum in Rectore, qui intra annum à die susceptæ possessionis pacificæ, vel intra tempus comparuit, & se promoueri petijt, asserens, quantum in eo est, se paratum ad suscipiendum sacerdotium: sed ordinarius noluit eum propter illiteraturam, vel aliam causam promouere.

2 *Int.* Qui beneficium curatum suscipit sine animo intra annum sacerdotium suscipiendi, ad quid tenetur? *Resp.* Ad fructus perceptos restituendum. Ita apertè colligitur ex can. Conc. Trident. citati, vt notat Eman. *in sum. c.* 30. *num.* 3. & habetur *c. Commissum. §. cæterum. de elect.* Si tamen animum mutet, & intra annum ordinetur, nil restituere tenetur, iuxta eosdem Auctores.

3 *Int.* Potestne Episcopus dispensare cũ beneficiato beneficij curati, ne intra annum suscipiat ordines? *Resp.* Si talis beneficiatus studiorũ causa versetur in scholis, potest Episcopus cum eo dispensare, ne intra primos septem annos suscipiat talem ordinem, dũmodò intra primum annum fiat subdiaconus. Ita decernitur *c. Cum eo. de elect. lib.* 6. notá. que Sylu. *beneficium.* 3. *q.* 2. & Roder. *in sum. c.* 30. *n.* 4.

4 *Int.* Habet quis animum suscipiendi ordines intra annum, sed habet etiam animum, si quid opportunius eueniat, manendi in statu laico, poteritne tutò accipere collationem beneficij, & fructus, quousque mutet omnimodam voluntatem se ordinandi? *Resp.* Potest. Ita Nau. *in man. c.* 25. *num.* 118. Qui etiam

infert

infert idem dicendum de eo, qui suscipit beneficium animo illud omittendi, si aliud maius, aut commodius illi detur. Notat Roder. *in sum. c. 30. n. 6.*

De pluralitate beneficiorum simul. §. 6.

1 *An liceat plura habere beneficia curata.*
2 *An liceat habere plura beneficia simplicia.*
3 *An possit Papa, dispensare ad pluralitatem beneficiorum.*
4 *Quæ plura absque dispensatione possunt haberi beneficia.*

INTERROGATIO. Licetne plura simul habere beneficia? *Resp.* Minimè Ita decernitur *c. singula* 89. *dist.* & Conc. Trid. *sess. 7. c. 24.* Notant Tolet. *lib. 15. ca. 8. numer. 2.* Sot. lib. 3. *Iust. quæst. 6. art. 3.* Nauar. *in man. c. 5. num. 125.* Rebuff. *de benef. tit. de dispens. ad plur. benef.* 1

Int. Hęcne prohibitio intelligenda est de omnibus beneficijs tam curatis, quã simplicibus? *Resp.* de omnibus. Ita declarauit Congreg. Cardinalium quam affert Eman. *in sum. c. 31. num. 2.* 2

Int. Potestne Papa in hoc decreto dispensare? *Resp.* Ex causa potest, quia in tali euentu est supra ius commune. Ita omnes. Non tamen censendus est dispensare, cum in supplicatione fit mentio alterius iam habiti beneficij. Ita probat Nauar. multis rationibus. Erchir. *de orat. 22. c. num. 64.* Ostenditque Rodericus *cap. 31. sum. num. 112.* solere apponi illam clausulam, ne gratia surreptitia videatur. 3

Int. Licetne in aliquo euentu plura simul habere beneficia? *Resp.* Licet in primis. Cùm talia beneficia, vel saltem alia excepto vno non exigunt residentiam 4

tiam personalem. Deinde cùm vnum nō est satis ad congruam sustentationem beneficiati. Tertiò. Cùm alterum alteri est iusta copulatione annexum. In his enim cuentis nulla requiritur dispensatio. Ita Nauar. in *man. cap. 25. nu. 127.* Angel. in florib. *verb. benefic.* Roderic. in *sum. c. 31. num. 2.* Tolet. *lib. 5. cap. 81.*

5 *Int.* Habet quis beneficium curatum, postea accipit alterum, quid censes de primo beneficio? *Resp.* Nisi secundo renuncier post sex menses à collatione illius, vacat primum ipso iure. Ita Salzedo in *pract. crim. cap. 47.* contra Nauar. oppositum asserentem, qui immeritò pro sua sententia adducit verba Conc. *sess 24 cap. 17.* Cogantur omninò. Quæ quidem verba sententiam expectare videntur, sed fallitur, vt aduertit Roder. in *sum. c. 31.* coactio enim illa, & expectatio sententiæ intelligitur intra primos sex menses: ipsis enim transactis, iure ipso vacat beneficium iuxta verba ipsius Concilij.

De Residentia beneficiatorum. §. 7.

1 *An residentia sit de iure diuino.*
2 *De pœna non residentium.*
3 *Quamdiu possunt beneficiati non residere.*
4 *An faciant fructus beneficiati non residentes.*
5 *A quo est exigenda facultas ad non residendum.*

1 INTERROGATIO. Estne residentia beneficiatorum in suis beneficiis curatis de iure diuino? *Resp.* Maximè. Ita Caiet. 2. 2. *qu. 185. art. 5.* Sot. 20. *lib. Iust. art. 1.* Nau. in *man. c. 25. n. 21.* Couar. *lib. 3. resol. c. 13. n. 9.* Cordub. *lib. 1. q. 19.* & hanc opinionem satis innuit Concil. Trident. *sess. 23. de reform. c. 1.* Nec excusantur

4 ab hac personali residentia beneficiati substituendo quemuis alium idoneum vicarium, vt aduertit S. Thom. in *4. d. 21. q. 2. art. 2. ad 3.* & in *add. q. 10. art. 3.* Hostien.

1. Hostiens. in *sum. de cleric. excom. minist.* §. 1 *nu.* 2. Caiet. 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. Sot. 10. *Iust. q.* 3. *art.* 2. Neq; item excusatur ab hac residentia religiosus professus, qui iustè obtinuit beneficium curatum. *cap. Siquis translatus* 21. *q.* 2. & *Clem. in agro.* §. *Sanè. de statu Monach.* Ratio est, quia nihil officit statui monachali residentia in beneficio. Ita Nauar. *lib.* 3. *consil. tit. de cleric. non resid. cons.* 5.

Int. Quas pœnas incurrunt beneficiati non residentes? *Resp.* Eas longum esset annumerare: habetur in Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* & *c. Conquerent. de cler. non resid.* 2

Int. Quandiu possunt beneficiati esse absentes à beneficio? *Resp.* Non vltra tres menses. Ita Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* 3

Int. Faciuntne fructus beneficiati non residentes *Resp.* Minimè, sed tenentur eos restituere, respondẽtes spatio absentiæ. Ita decernitur *c. Conquer. de cleric. non resid.* & Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 1. *de reform.* & *sess.* 21. *cap.* 1. & *sess.* 23. *c.* 1. §. *Si quis autem.* 4

Int. Indiget Episcopus, aut beneficiatus abesse à sua Ecclesia, à quo est petiturus licentiam? *Resp.* Metropolitanus à Papa, Episcopi à Metropolitano. Si autem mora est in petendo, & necessitas vrget, petat ab Episcopo vicino antiquiori. Eaque danda est in scriptis. Ita Conc. Triden. loco allegato. Beneficiatus à suo Ordinario. Ita praxis. 5

CAPVT. XV.

De Simonia. §. 1.

1 *Qui Auctores agunt de Simonia.*

2 *Quo pacto definitur Simonia.*

3 *Circa*

3 *Circa quam materiam versatur Simonia.*
4 *Quæ res vocatur spiritualis.*
5 *Quot sunt res spirituales.*
6 *Vnde deductum est vocabulum Simoniæ.*
7 *Quale peccatum est Simonia.*
8 *Quo iure prohibetur Simonia.*
9 *Qui contractus vt simoniaci sunt à iure prohibiti*
10 *Quot sunt species simoniæ.*
11 *Quot modis licet offerre pretium temporale, pro re spirituali.*
12 *Quando committitur simonia.*
13 *Quæ res spirituales vendi, aut emi possint.*
14 *An sit simonia commutare res spirituales, pro aliis rebus spiritualibus.*
15 *An liceat commutare beneficium ecclesiasticum, pro alio beneficio ecclesiastico.*
16 *An liceat exigere pretium pro labore antecedente administrationem sacramentorum.*
17 *Qui labor dicitur antecedere administrationem sacramentorum.*
18 *An sit simonia pacisci de pretio pro certa hora, aut in certo loco celebranda missa.*
19 *An sit simonia pacisci pro sustentatione congrua ministri sacramentorum.*
20 *An possit Episcopus pretium accipere pro actu exercenda potestatis iurisdictionis.*
21 *An possit minister sacramentorum pacisci de certa sua sustentatione.*
22 *De dote Monialium.*
23 *De emptione, & venditione sacrarum vestium, sacrorumque vasorum.*
24 *De simonia beneficiorum.*
25 *An sit simonia offerre pretium pro non eligendo indigno ad beneficium.*

26 *An sit simonia offerre pretium pro eligendo digno ad beneficium.*

27 *An possit vendi ius patronatus.*

28 *An liceat offerre pretium pro redimenda iniusta vexatione ad beneficium obtinendum.*

29 *An sit simoniacus beneficiatus, qui emit beneficium per alium.*

30 *An sit simonia dare pretium non collatori beneficij sed amico collatoris, vt illud mihi obtineat.*

31 *An committat simoniam, qui ficto animo promittit se daturum pecuniam, si illi conferatur beneficium.*

32 *De permutatione beneficiorum.*

33 *An sit simonia commutare beneficium pro maiori commodo temporali.*

34 *Quæ simonia committitur in locatione beneficiorum*

35 *Ad quantum tempus possunt vendi, aut locari reditus ecclesiastici.*

36 *De simonia in pensionibus.*

37 *De simonia in emenda sepultura.*

38 *De pretio solito reddi Ecclesiis pro sepultura.*

39 *An possit dari pretium pro baptismo ministrando.*

40 *An sit simonia accipere pretium pro benedicendis nuptiis.*

41 *An sit simonia nolle benedicere nuptias absque oblatione offerri solita.*

42 *De pretio Concionum Euangelicarum.*

43 *An sit simonia seruire collatori, ad benevolentiam eius comparandam, qua motus mihi conferat beneficium.*

44 *An sit simonia mutuas dare pecunias cum pacto de mihi conferendo beneficio.*

45 *An committat simoniam, qui confert beneficium ad comparandam benevolentiam alicuius.*

46 *An sit simonia resignare beneficium in manibus Epi-*

scopi,

scopi, sub conditione conferendi illud certæ personæ.

47 *De renunciatione beneficij litigiosi sub pacto reddendi renuncianti pensionem, si lis victa fuerit renunciato.*

48 *De renunciatione beneficij cum spe accipiendi opera gratitudinis debitæ.*

49 *Quot diebus viuere debet renuncians post factam renunciationem.*

50 *An teneatur renunciatus renunciantis reddere fructus sub quorum fiducia renunciauit beneficium.*

51 *De collatione beneficij curati cum pacto de dimittendo alij beneficium simplex.*

52 *De permutantibus beneficia absque ordine iuris.*

53 *De commutatione beneficij, à quo soluitur pensio.*

54 *De simoniaco Episcopo, qui confert beneficium uni, cum pacto de transferendo illud in alium, reseruata pensione.*

55 *De pœnis simoniaci.*

56 *An pœnæ supra dictæ sint positæ omni simoniaco.*

57 *De restitutione debita ob simoniam.*

58 *Cui facienda est restitutio simoniæ.*

59 *De restitutione ob simoniam occultam.*

1 INTERROGATIO. Quoniam huiusmodi materia latissima est: dic in primis qui Auctores agunt de ea? *Resp.* Agunt de ea Beroy. in *cap. Non sint multa de arbit. n.* 31. 46. *&* 51. & in *rubr. de vsuris.* Bernard. Dias *in Pract. cap.* 91. Iul. Clar. *lib.* 1. *recept.* Nauar. in *cap. fin. de simon.* & in *Man. cap.* 23. *n.* 99. D. Thom. 2. 2. *q.* 100. Cord. *lib.* 1. *quæst.* 22 Nauar. *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *à. n.* 373. Sot. *lib.* 4. *de iust.* Victor. in *relect. de simonia.*

2 *Int.* Quo pacto definitur simonia? *Resp.* Est deliberata voluntas emendi, aut vendendi rem spiritualem, siue annexam rei spirituali, seu voluntas con-

trahendi

trahendi contractu oneroso circa talem rem? Ita Eman. *in sum. verb. simonia*, & Tolet. *lib. 5. cap. 84.* & omnes.

Int. Circa quam materiam versatur simonia? *Resp.* 3 Claret interrogatio ex definitione posita. Versatur circa rem spiritualem, aut annexam rei spirituali.

Int. Quæ res vocatur spiritualis? *Resp.* Omnis illa, 4 quæ à Deo, vt est autor gratiæ, procedit, vel ad Deum, vt est autor gratiæ, ordinatur. Ea verò omnia, quæ à Deo procedunt, vel ad Deum referuntur, quatenus est creatura intellectualis (vt homines, Angelosque comprehendam) per media supernaturalia saluator seu deductor ad suum finem supernaturalem, dicuntur ab eo procedere, seu ad eum referri vt est auctor gratiæ.

Inter. In quot diuiduntur huiusmodi res spirituales? 5 *Resp.* In quatuor, quædam enim dicuntur spirituales essentialiter. Tales sunt virtutes, & dona supernaturalia, vt fides, spes, charitas, gratia, &c. Quædam dicuntur spirituales causaliter, quia sunt causa rerum spiritualium. Qualia sunt sacramenta Ecclesiæ. Quædam dicuntur spirituales effectualiter. Tales sunt operationes, ex aliqua spirituali potestate procedentes, vel operationes ad Deum ordinatæ vt concionari, cantare in choro, sepelire mortuos, dispensare in voto & matrimonio, excommunicare, absoluere ab excom. & alia huiusmodi. Quædam denique dicuntur res spirituales ex annexione, vel quia ad officium spirituale pertinent, qualia sunt beneficia Ecclesiastica, & vasa, ornamenta, &c. supellectilia sacra.

Inter. Vnde dictum huiusmodi peccatum simonia? 6 *Resp.* A Simone Mago, primo auctore huius contractus in lege Euangelica, sicuti legimus *Act. 8.* & habetur

tur *can. Saluator. 1. q. 3.* Voluit enim emere domum, seu gratiam miraculorum, vt eandem cum lucro posset aliis vendere.

7 *Int.* Quale peccatum est Simonia? *Resp.* Ex genere suo mortale contra virtutem religionis. Nam qui emit, emit pretio rem, quæ excedit omne pretium temporale. Qui vendit, vendit quod suum non est, homo enim dispensator est rerum spiritualium, non dominus 1. *Corinth. 4.*

8 *Int.* Quo iure prohibetur huiusmodi peccatum? *Resp.* Naturali, diuino, & humano, Ita Tolet. *lib. 5. c. 85.* Naturali quia prohibet vendere, & pretio æstimare temporali, quod venale non est, quia omne pretium temporale excedit. Diuino *Matth. 7. gratis date, quod gratis accepistis.* Positiuo *1. q. 3.* per totum, & multis aliis canonibus. Et ideo grauiter fuit hoc vitium reprehensum à D. Petro *Act. 8. pecunia tua tecum sit in perditionem.* Et ab Eliseo Proph. 4. *reg. 5.* Cum vindicauit simoniam Giezi lepræ morbo.

9 *Inter.* Suntne aliqui contractus, vt simoniaci à sacris canonibus damnati, quamuis secundùm se reuera non sint tales, sed tantummodò, quia prohibiti? *Resp.* Maximè permutare beneficium beneficio absque licentia Pontificis. Prohibetur. *cap. Quæsitum de rer. permut.* Deinde vendere officium œconomi ecclesiæ prohibetur *can. saluator. 1. q. 3.* quamuis illud officium sit temporale. Præterea vendere Pensiones beneficiorum sine licentia Papæ. Ita adnotauit Tolet. *lib. 5. cap. 85.*

10 *Int.* Quot sunt species simoniæ? *Resp.* Tres Mentalis, conuentionalis, & realis. Mentalis est, cum do, aut accipio rem spiritualem intentione dandi vel accipiendi pretium temporale pro ea. Conventionalis est, cum do, vel accipio rem spiritualem sub

contractu dandi, vel accipiendi pro ea pretium temporale. Realis est, cùm non iam mente sola intendo, neque solo contractu hæreo, sed exterius pretium temporale offero pro re spirituali. Aduertendum tamen est maximoperè, quod ad perfectam, & realem omnino simoniam requiritur interior voluntas contractandi sub pretio temporali rem spiritualem: præterea pactum explicitum, vel saltem implicitum (erit verò censendum pactum implicitum, cùm datur pretium temporale, quamuis nulla præcedat conuentio) denique exhibitio externa pretij, & externa donatio rei spiritualis. Et ideo altero horum deficiente non est realis sed conuentionalis simonia. Ita Armil. *verb. simonia.* & Tolet. *lib. 5. cap. 86. num. 4.*

Int. Quot modis offerri potest pecunia, seu aliud pretium temporale pro re spirituali? *Resp.* Multis quidem, aut in sustentationem ministrorum: aut in eleemosynam ecclesiarum, seu confraternitatum, aut liberali oblatione, donatioue, spontanea deuotione & gratitudine, iuxta laudabilem consuetudinem loci: aut in pretium. 11

Inter. Quando ergo committitur simonia? *Resp.* Non nisi cum pecunia, vel quid simile datur in pretium rei spiritualis. Ita Tolet *lib. 1. cap. 87.* 12

Int. Cùm res spirituales sint in triplici differentia: quædam enim sunt purè spirituales, nullam habentes temporalem mixtionem, vt virtutes supernaturales, & potestates, earumq; vsus. Quædam sunt mixtæ ex temporali, & spirituali. Rursus harum secundarum, quædam participant plus de spirituali, vt sacramenta, quorū materiæ sunt res corporales; beneficia ecclesiastica, quorum fructus sunt etiam temporales. Quædam verò plus participant de tem- 13

porali, quàm de spirituali, vt calices, aliaue vasa in seruientia rei spirituali, templorum loca, officia cantorum: quæro igitur vtrum harum rerũ aliquæ emi, vendiue possint? *Resp.* Res purè spirituales, aut mixtæ, quæ plus participant de spirituali vendere, aut emere pretio, simonia est in omni consideratione: nam totæ simpliciter censentur spirituales. Secùs dicendum de mixtis, quæ plus participant de temporali: censentur enim ad hunc effectum simpliciter temporales, & ideo in iis vendendis non committitur simonia: nisi expressè intendatur vendi spirituale earum. Ita Tolet. *lib. 5. cap.* 87. Ideo licet vendere, aut emere calices, etiam consecratos pretio eodem, quo emerentur, si non essent consecrati. Est tamen simonia emere, aut vendere ieiunium, orationes, aut alium virtutis actum.

14 *Int.* Estne simonia commutare res spirituales pro aliis spiritualibus, vt ieiunium pro ieiunio, oratione pro oratione, audire confessionem, vt alter audiat meam? *Resp.* Minimè. Ita Sot. 4. *Inst. quæst.* 5. Tolet. *lib. 5. cap.* 88. *nu.* 2. licèt oppositum teneat Conrad. *in 4. d. 25. art. 3.*

15 *Int.* Licebit igitur commutare beneficium pro beneficio? *Resp.* Stando in iure diuino, ita est, sed talis commutatio est prohibita iure humano. *c. Quæsitum de rer. permut.* Atque in eo dispensat Summus Pontifex.

16 *Int.* Licetne exigere pretium pro labore antecedenti in ad administratione sacramentorum? *Resp.* Licet Ita Sot. 6. *inst. q. 9. art. 1.* Tol. *lib. 5. c. 88. nu. 5.*

17 *Int.* Qui labor censendus est antecedere administrationé sacramẽtorum? *Resp.* Omnis ille, qui ex lege & ex natura rei non comitatur ipsam effectionem sacramenti enim verò necessariò comitatur labor actionem

nem audiendi confessiones, baptizandi, operandi sacrum: iste labor vendi non potest. Verumtamen iter magnum conficere ad audiendas easdem confessiones, ad baptizãdum, ad faciendum sacrum, ex se non est labor talis annexus tali operi.

Inter. Potestne exigi pretium pro obligatione, quâ quis se obligat certo tempore ministrare sacramenta, vel dicere sacrum in tali loco? *Resp.* Potest. Ita Gloss. *cap. Significatum de prebend.* Caietan. *verb. simonia.* Tolet. *lib. 5. c. 88.* Ratio est, quia ibi non venditur res spiritualis sed libertas. 18

Int. Potestne exigi pretium ad congruam solam ministri sustentationem pro ministrandis sacramentis? *Resp.* Potest. Etiamsi minister dives sit, & habeat aliunde sufficientia alimenta. Ita Tolet. proximè. Id tamen prohibet Concil. Trident. *sess. 21. c. 1. de reform.* in Episcopis pro conferendis ordinibus, pro literis dimissoriis, aut sigillo, sed vult, vt omninò gratis ista conferant, quamuis vitam alant mendicando, & pro rebus dictis sponte illis offeratur aliquod alimentum. 19

Inter. Potestne Episcopus pretium accipere pro actu, quem exercet per potestatem iurisdictionis, vt pro dispensando in votis, pro relaxando iuramento, pro absolutione à censuris, pro consecrandis templis, & pro aliis huiusmodi? *Resp.* Minime. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 3. quia ista sunt simpliciter spiritualia. Potest tamen si dentur sponte, & gratuitò: vel ad congruam sustentationem. Quod si à Summo Pontifice aliquid pro talibus actionibus exigatur, vel id fit in pœnam, qua inconstantia punitur vouentis, iurantis, aut nubentis: vel in compensationem, commutationemue vnius oneris ablati maioris, in aliud minus. 20

21 *Int.* Potestne sacerdos pacisci de certa quantitate sustentationis pro faciendo sacro, aut funere, qua non data, nolit celebrare, nec funus exequi? *Resp.* Negat D. Thom. 2. 2. *q.* 10. *art.* 4. quam opinionem veram arbitratur Caietan. circa ministrum diuitem, non verò pauperem, qui non habet, vnde alatur. Ita *quodl.* 1. *q.* 9. Sot. verò 9. *iust. q.* 6. *art.* 1. eam improbat etiam circa diuitem ministrum, amoto scandalo, quod quidem frequentiùs inde oritur. Nulla tamen est simonia quærere loca, vbi pinguiores sustentationes, & eleemosynæ pro faciēdo sacro, aut concione habenda, ministris tribuuntur. Sic. Tol. *lib.* 5. *c.* 89. *n.* 7.

22 *Int.* Quid censes de pecunia, pretiove dato, & accepto pro monialibus suscipiēdis in monasterium? *Resp.* Dico *primùm.* Dare, vel accipere pecunias pro ipso ingressu religionis simonia est. Sic habetur *c. Quod pro* 1. *q.* 2. Dico *secundùm.* Potest dari, & accipi, & pacisci pecunia pretiumve, pro sustentanda moniali in monasteria, vel monasterium sit pauper, vel diues. Ita Sylu. *simon.* §. 15. & Tolet. *lib.* 5. *cap.* 89. *num.* 9.

23 *Int.* Possuntne vasa sacra, vestesve sacræ vendi in vsus profanos? *Resp.* Si frangantur, scindanturve, ita vt figura muretur. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 10. *art.* 4.

24 *Int.* Quæ simonia committitur in beneficiis? *Resp.* Dico *primùm.* Simonia est vendere, aut emere beneficium ecclesiasticum. *c. Si quis.* 1. *q.* 3. Dico *secundùm.* Simonia est vendere, aut emere pretiumve dare, vel accipere pro resignatione beneficij, vel collatione, vel electione ad illud. Est omnium Doctorū. Addit vero Toler. *lib.* 5. *cap.* 90. Imò pro ipsa intercessione. Nam qui daret pretium alicui, vt pro ipso interueniret apud patronum, vt illi conferat beneficium simoniacus esset.

Int.

Int. Sunt digni ad beneficium, sed patronus vult 25
eligere indignum, possumne pecuniam offerre pro
non eligendo indigno? *Resp.* Potes. Ita Caiet. *quodl.*
1 *quæst.* 9.

Inter. E contra, sunt omnes indigni, vnus tantùm 26
est dignus ad beneficium, possumne pecuniam of-
ferre pro eligendo digno? *Resp.* Potes. Ita Sot. 9. *Iust.*
q. 6. *art.* 1, Toler. *lib.* 5. *cap* 9. Non tamen quando sunt
multi digni iuxta eundem Doctorem. Ratio est ma-
nifesta, quia ista oblatio pecuniæ pro eligendo illo,
solo digno in re est data pro non eligendis indi-
gnis.

Int. Estne simonia vendere ius quod habeo ad be- 27
neficium vel ius patronatus? *Resp.* Prior casus est in
litigantibus de beneficio, & respondeo affirmatiuè.
Ita Cardinalis loco proximè illegato. Solet tamen
Papa huiusmodi litem componere, dando vni bene-
ficium & alteri pensionem in eo. Idem affirmo de
iure patronatus, quod malum grauiter prohibetur
à Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 9. tanquam contra canones.
Oppositum videtur asserere. D. Thom. 2. 2. *quæst.* 100.
art. 4. sed intelligendus est, cùm patronatus perti-
net ad villam, vel maioratum temporalem, quo
vendito, simul videtur vendi ius patronatus, cum
reuera in illa venditione transferatur in emptorem
villæ, seu maiorarus. Et ita de eo acquiritur pos-
sessio, vt habet Panorm. *capit. Querela*, Armil. *simo-
nia.* §. 40. veruntamen pro eo nil vltra omnino exigi
potest.

Int. Licetne pecuniam dare ad redimendam ve- 28
xationem iniustam beneficij? *Resp.* Subdistinguit D.
Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. Vel vexatio fit post con-
secutum ius beneficij, vt cùm litigator vult iniusta
opponere impedimenta, & beneficiatum spoliare

beneficio iam habito iustè. Et tunc ait licere. Et est communis opinio Glos. *cap. Dilectus de simonia. Vbi Abbas num.4.* & Felinus. *num.* 2. Rebuffus *de simonia. nu.*17. Nauar. *in man. cap.*25. *num.*114. Ratio est, quia iure naturali mihi licet tueri bona à me possessa. Vel vexatio fit ante possessionem, seu ius acquisitum beneficij. Et tunc absolutè negat. Hanc D. Thomæ opinionem limitat Sot. 9. *lib. Iust. quæst.6. artic.* 1. nisi violentia inferatur, vt cùm quis vi detinetur, ne compareat tempore proposito coram Episcopo ad beneficium conferendum, vel coram aliis, ad quos beneficij collatio pertinet, &c. tunc enim licet hanc vexationem pretio redimere. Crediderim; pace tanti Doctoris, posse etiam anticipata pecunia redimere vexationem, quam quis certò nouit sibi faciendam in ferendis suffragiis suæ maioris dignitatis in oppositione ab ipsis malevolis suffragatoribus, & aliis similibus iniustè iudicantibus. His enim redimo pretio ipsam vexationem, non beneficium.

29 *Int.* Censendusne est simoniacus beneficiatus, qui non per se, sed per alium emptum possidet beneficium? *Resp.* Maximè. Et tenetur, vbi primùm id sciuerit, dimittere beneficium. Ita habetur. *Extrauag. Ex insinuat. de sim.*

30 *Int.* Non dedi pecuniam collatori, sed alij, vt à collatore illud mihi obtinerent, v.g. cognato Epis. cómisine simoniam? *Resp.* Commisisti. Ita Tolet. *lib.5.c.*90. *num.*9. & est res clara.

31 *Int.* Promisit quis ficta promissione, hoc est, animo non tradendi promissam pecuniam pro beneficio obtinendo, commisitne simoniam? *Resp.* Minimè. Ita Caietan. *quodl.*1. *qu.*9. Sot. 9. *Iust. qu.*8. *art.* 1. Tolet. *lib.5. cap.90. nu.*11. Ratio est metaphysica, quoniam actus

actus exterior sumit suam specificationem, ab actu interiori.

Inter. Quid censes de permutatione beneficiorum? 32
Resp. Dico *primum.* Permutare beneficium spirituale pro officio temporali, seu sæculari, simonia est. Dico *secundum.* Permutare beneficium cum beneficio, vna ex tribus deficiente conditione, simonia est. Ita Sylu. *permutatio.* §. 1. Tres autem conditiones assignat Tabiena *verb. beneficium.* 3. §. 16. Primam, vt Permutatio fiat cum facultate superioris: superior autem in hoc negotio est, qui potest illa beneficia conferre. Secundam, ne ante talem facultatem fiat absolutum pactum de permutatione: hoc tamen non tollit, quod possint inter se agere de permutatione cum facultate superioris. Terriam. Ne in pretium etiam conferatur quicquam spirituale, vt aliud beneficium simplex; &c. Hoc tamen non tollit, quod in permutatione beneficij pinguioris possit exigi pensio in eo de licentia Papæ. *cap. Ad quæstiones de rer. perm.* notatque Sot. *lib. 9. Iust. q. 7. art. 2.*

Inter. Estne simonia permutare beneficium pro 33
quouis commodo temporali? *Resp.* Maximè. Et ideo simonia est permutare beneficium, vt soror eius nuberet fratri suo, aut remitteret iniuriam.

Int. Quæ simonia committitur in locatione be- 34
neficij? *Resp.* Dico *primum.* Simonia est locare potestatem iurisdictionis, seu vices spirituales, vt si Episcopus locet suam potestatem iurisdictionis, aut curatus potestatem ministrandi sacramenta. Ita Sylu. *simon.* §. 14. Dico *secundum.* Locare, aut vendere oblationes ecclesiasticas, non est simonia. Sylues. *simon.* §. 14. Idem affirmat de fructibus.

Inter. Ad quod tempus possunt vendi, aut locari 35

fructus beneficiorum? *Resp.* Iuxta *Extrauag. Ambitioſè de rebus eccleſ.* ex Paulo II. ad triennium ſolùm & vltra infligitur ipſo iure priuatio eorundem fructuum. Hæc autem Paulina non eſt vbique recepta, ita notat Nauar. *cap.* 27. *ſum. num.* 149. Caiet. *excommun.* Iuxta Nauar. ad ſeptennium, aitque eſſe decretum. *cap. Querelam. ne prælati vices ſuas.* ſed in hoc textu nihil determinatur, ſed approbatur locatio, & venditio vſque ad ſeptennium. Iuxta Sylu. *locatio* §. 3. Tabiena ibid. ad modicum tempus. Modicum verò tempus eſt minùs decennio, vt notat Tolet. *lib.* 1. *cap.* 91. *num.* 6. Iuxta Panorm. *cap. Querelam ci.* ad totam vitam locantis, & vendentis; adducit pro ſua ſententia Hoſtienſ. & Federium, quia non eſt iure prohibitum. Idem tenet Sylu. *ſimonia.* §. 14. Vbi ergo Pauli Extrauagans non eſt in vſu, hæc vltima ſententia vera eſt, ſi adſit neceſſitas locationis, & venditionis, vt approbat Tolet. *lib.* 5. *capit.* 91. *num.* 7.

36 *Int.* Quid cenſes de ſimonia in penſionibus? *Reſp.* Penſiones quæ ob reſignationem alicuius beneficij dantur, poſſunt redimi abſque Simonia, etiam abſque licentia. Quòd ſi hæc facultas petitur, eſt ob ſecuritatem contractus, ne alter neget eſſe redemptas. Ita Card. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 92. Dico *ſecundùm.* Simonia eſt reſignare beneficium appoſita penſione, cum pacto illam redimendi ſtatim. Ita Caiet. *opuſ.* 16. *quæſt.* 10. Dico *tertium.* Simonia eſt vendere, aut emere ſupra dictas penſiones. Non eſt hoc iure prohibitum: prohibetur tamen conſuetudine, & praxi Curiæ, vbi vt ſimoniacus punitur penſionum emptor, & venditor. Ita Tolet. *lib.* 5. *cap.* 92.

37 *Inter.* Eſtne ſimonia vendere ius ſepulturæ, quod quis habet, vt ipſe, ſuique conſanguinei, v. g. ſepeliantur

liantur in aliquo loco? *Resp.* Maximè. Ita Innoc. *cap. ad abolendam*, ius, inquam, quod iam acquisitum est, vel ex Episcopi licentia, vel ex mortuo iam in ea sepulto. Nam emere terram (virginem vocant) ad sepulturam non est simonia.

Int. Potestne exigi certa pecunia dari solita Ecclesiis, pro sepultura concessa? *Resp.* Potest. Ita Sylu. *sepultura nu.* 2. Videndus tamen hac de re D. Thom. 2.2. *qu.* 100. *art.* 4. *ad* 3. Lopez *L.* 1. *tit.* 13. *p.* 1. *verb. vender.* Molin. *de primogen. cap.* 24. *num.* 40. Menoch. *lib.* 2. *de arb. casu.* 277. Sot. *lib.* 9. *Iust. qu.* 6. *art.* 1. *ad* 3. 38

Int. Est infans in extrema vitæ periodo adsumus duo ego nescio formam baptismi: alter scit, sed non vult sine pretio illum baptizare, estne simonia tale pretium offerre pro redimenda illa negationis vexatione? *Resp.* Minimè. Idem censeo de adulto, qui non potest ab alio obtinere baptismum sine pretio, & est in vltimo vitæ periculo, & in periculo damnationis, quia difficilis est actus contritionis, cuius flamine baptizetur, vt iam respondi in materia de baptismo. Ita Roderic. *de simon. in sum. nu.* 8. 39

Inter. Est ne simonia quicquam pretij petere, vel sponte datum accipere in pretium pro benedicendis nuptiis? *Resp.* Maximè. Ita decernitur *cap. in Ecclesia Extrauag. de simon.* 40

Inter. Solent nubentes pro benedicendis nuptiis parocho ex more offerre quicquam, committitne simoniam parochus, qui alteri non vult concedere licentiam benedicendi, nisi ipsi soluantur dona solita? *Resp.* Minimè. Ita Sylu. *simonia* 5. 8. post Panormitan. quos sequitur Eman. *in verb. simonia. cap.* 58. *num.* 9. 41

Int. Possuntne prædicatores Euangelij pacisci de pretio 42

pretio ad congruam ſuam ſuſtentationem pro prædicatione, & facta ea, pretium exigere? *Reſp.* Poſſunt. Ita Caiet. 2. 2. *quæſt.* 100. *artic.* 2. Sot. 9. *lib. inſt. quæſt.* 6. *art.* 1.

43 *Int.* Offert quis Epiſcopo pecuniam, & obſequia præſtat, vt Epiſcopi comparet benevolentiam, qua motus Epiſcopus illi conferat beneficium ex gratitudine, atque ita ſecundariò per pecuniæ, & obſequiorum vim, intendit beneficij collationem, committitne ſimoniam? *Reſp.* Minimè. Ita omnes cum Nauar. *in ſum. c.* 23. *num.* 206.

44 *Inter.* Commodaui pecunias Epiſcopo cum pacto de beneficio dando, commiſine ſimoniam? *Reſp.* Commiſiſti. Ita Nauar. *in ſum. ca.* 17. *nu.* 207. Aragon. 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. Mercatus *de vſuris. c.* 4. Medin. *in inſtruct. lib.* 2. *capit.* 14. §. 24. Ratio eſt, quia commiſiſti vſuram, vſura autem eſt pretium, ſeu lucrum, ergo commiſi ſimoniam, ſiquidem eo pretio obtinui beneficium, ſeu vt veriùs loquar, beneficium fuit pretium.

45 *Inter.* Quid cenſes de collatore, qui confert beneficium ad acquirendam, vel non amittendam amicitiam alicuius, aut ad comparandas laudes, vel euitandas contumelias alterius? *Reſp.* Si intentio collatoris in hoc tantummodò ſiſtit, non cómittit ſimo-
1 niam. Ita Caiet. *in ſum verb. ſimonia.* Sot. *lib.* 9. *Inſt. q.* 7. *art.* 2. Ratio eſt, quia tunc collatio beneficij non procedit ex auaritia, ſed ex ambitione: ſimonia autem ſupponit auaritiam. Dico *ſecundùm.* Si attentio progreditur vlteriùs, ita vt comparet amicitiam alterius ad lucra, vel ſeruitia inde prouenientia, non tantùm in gratitudinem, ſed in pretium: vel etiam
46 ad fugienda damna emergentia, & comparanda lucra ceſſantia, ſimonia eſt. Et ideo committit ſimo-

niam

niam Rex, qui iure patronatus confert beneficia, seu Episcopatus Magnatum filiis, vt postea parentes pecuniam suppeditent ad bellum, vel quid simile. Ita Roder. *verb. simonia. cap. 59. num. 9.* cum communi.

46 *Int.* Estne simonia resignare beneficium coram Episcopo, assignando certam personam, cui illud conferat? *Resp.* Est quidem. Ita Gomes. *in rub. de trien. possess. qu. 16. num. 3. & 4.* Rebuff. *in praxi, benef. de resig. pura, & in cap. de resi. condit. nu. 4.* & est contra ius *cap. Ordin. 1. q. 1. cap. Tua de simonia.*

47 *Int.* Habeo beneficium, sed adhuc de eo lis est, renuncio illud Petro cum pacto soluendi pensionem, si ipse litem vicerit committone simoniam? *Resp.* Committis. Ita Nauar. *in man. cap. 23. num. 100.* Estque ante litis victoriam conuentionalis, obtenta vero lite est simonia realis, si pensio soluitur. Notat ex eodem Nauarro Eman. *in sum. verb. simon. cap. 60. 3.* & alij.

48 *Int.* Resignauit Petrus beneficium Ioanni, sed intendit secundariò, vt Ioannes postea gratum se ostendat, & beneuolum, quòd si non existimaret futurum, nullatenus resignasset, committitne simoniam? *Resp.* Minimè. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 78. ar. 2. ad 2.* Ratio est, quia gratitudo non habet rationem pretij, nec debetur ex obligatione legali, sed tantùm gratuita.

49 *Int.* Quot dies viuere debet renuncians propter infirmitatem post factam renunciationem? *Resp.* Viginti. Ita habet Regula 18. Cancellariæ.

50 *Int.* Renunciauit Petrus absolutè beneficium in Ioannem, sed cum fiducia accipiendi ab ipso Ioāne, aut omnes redditus, aut certam partē fructuum, teneturne Ioannes illos soluere? *Resp.* Minimè. Ita Sotus *lib. 3. iust. q. 6. art. 8. & lib. 4. qu. 7. artic. 2.* Ratio est

quia

quia ista fiducia non potuit obligationem iustitiæ, sed ad maximum gratitudinis; ergo stando in iure naturali solùm obligatur Ioannes ex gratitudine: gratitudo verò alia via satisfieri potest, vt notat Nauar. *in man. cap. 23. num. 104. & 105. & tract. de simon. num. 12. 13. & 14.* Imò contra hanc fiduciam est motus proprius Pij V. qui excommunicatione Papæ reseruata punit, & Petrum ex fiducia pactione simplici accipientem, & Ioannem dantem, vt notat Cord. *de casib. q. 32.* Quòd si talis fiducia fuit declarata inter eos renunciatio fuit simoniaca, vt aduertit Roderic. *in sum. verb. simon. cap. 60. num. 7.*

51 *Int.* Habet Petrus beneficium simplex, vult obtinere ab Episcopo, vel alio patrono aliud maius, vt obtineat, promittit se resignaturum simplex cui voluerit Episcopus, de facto resignat, committiturne simonia? *Resp.* In foro exteriori committitur, & ita iudicandum est. In foro verò animi, si illi promissio non facta fuit in pretium, sed tantùm in causam impulsiuam, vt facilius Episcopus, patronusve suum beneficium conferret, non committitur. Ita Nauarr. *lib. 5. Consil. tit. de simon. consil. 23.*

52 *Int.* Qui absque ordine iuris inter se permutant beneficia, incurruntne aliquam pœnam, censuramve Ecclesiasticam? *Resp.* Minimè. Nulla enim imposita est in iure. Notauit Arag. 2. 2. q. 100. *art. 6.* Pœna verò apposita à Conc. Constant. quod refertur in *Extrauag. 2. de simon.* comprehendit veros naturali iure simoniacos, qui pretio vendunt, emuntve res spirituales, non verò simoniacos solo iure positiuo vt tales punitos, quales sunt permutantes beneficia non seruato iuris ordine, vt notat Couar. *lib. 1. re sol. cap. 9. num. 3. & 5.*

53 *Int.* Habet Petrus beneficium cum pensione; ha-

bet aliud Ioannes sine ea, poteſtne ex Episcopi licentia Ioannes commutare cum Petro, cum pacto, vt pensionem soluat Petrus, sicuti antea soluebat? *Resp.* Minimè, quia est simonia conuentionalis, vt aduertit Nauar *in man. cap.* 23. *num.* 106. Debetque obtinere à Papa facultatem soluendi talem pensionem, ne in realem simoniam cadat, vt notat Eman. *in sum. verb. simon. cap.* 65. *num.* 7.

Int. Committitne vsuram Episcopus, qui beneficium vni confert, dicendo dabis illud Petro, & reseruabis tibi pensionem? *Resp.* committit. Ita Nauar. *in man. cap.* 23. *num.* 105. 54

Int. Quæ pœnæ impositæ sunt simoniaco? *Resp.* Quadruplex est simoniaci pœna. Refertur à Syluest. *simonia* §. 19. Duæ tamen sunt in vsu. Prima est excommunicatio Papalis ipso facto. Secunda est priuatio ipsius beneficij empti, aut venditi, cum obligatione restituendi pecuniam acceptam. Ita Card. *Tolet. lib.* 5. *cap.* 93. *num.* 1. 55

Inter. Dixisti superiùs tres esse simoniacorum classes, nimirùm mentalium, conuentionalium, & realium, dic ergo, estne hæc pœna posita omni simoniaco? *Resp.* Dico *primùm.* De simoniaco purè mentali omnes conueniunt non esse latam pœnam. Cùm tamen in aliquem actum externum emanauit, affirmat Sotus *lib.* 9. *Iust. quæst.* 8. Oppositum tamen est asserendum cum Panormit. *capit. Mandato. de simonia.* Sylu. *simonia.* §. 20. Caietan. *ibid. capit.* 2. & Toleto proximè, quid id affirmat expresse decerni. *cap. Mandato. de simon.* Dico *secundùm.* Propter simoniam conuentionalem, quæ ex neutra parte ad opus emanauit, sed solùm in conuentione, pactoque stetit, etiam omnes Doctores negat incurri pœnam. Nec etiam ob eam incurritur pœna cùm 56

datum

datum fuit pretium, sed non beneficium, vel aliud spirituale. Ita Caietan. & Sotus loco proximè. In casu verò, in qua datum fuit beneficium, sed nondum datum est pretium, controuertunt Autores. Negat Nauarr. *cap. fin. de simon.* In oppositum est communis opinio cum Soto *lib. 9. Iust. quæst. 8. §. 1.* Putatq; Toletus esse veriſſimam & expreſſam *in cap. Cum ſuper eo de confeſſ. cap. Nobis fuit de ſimon.* Tenet id stylus Romæ. Ratio Cardinalis est, quia translato beneficio, facta fuit vera emptio, & venditio realis, ergo vera, & realis simonia. Verumtamen Nauarri opinionem censet probabilem. Dico *tertium.* Propter realem simoniam commiſſam in conferendo ordine & beneficio, & propter eam solam incurruntur huiusmodi pœnæ. Ita communis opinio sine controuersia.

57 *Int.* Quid censes de restitutione debita propter simoniam? *Resp.* Dico *primum.* Propter simoniam purè mentalem nulla debetur restitutio. Ita habetur *cap. vlt. de simo.* & tenent Caietan. 2. 2. *quæst.* 100. *artic. vlt.* Nauar. *in manu. capit.* 23. *num.* 101. Atque in hoc, vt benè aduertit Rodericus *in ſum. verb. ſimon. cap.* 66. differt simoniacus ab vsurario, quod vsurarius mentalis tenetur ad restitutionem, quia, qui reddit vsuras, semper reddit inuitus: qui autem dat simoniaco, libens dat, sed illi responderi posset. Etiam emptor simoniæ dat inuitus, quia potiùs vellet sibi gratis beneficium dari. Hoc tamen non obstat, quia etiam emptor cuiuſque rei potiùs vellet sibi rem dari gratis, quàm pretio, vt aduertit Nauar. *ſupra*, *Aragon. 2. 2. quæſt.* 100. Nauarr. *lib. 2. de reſtit. cap. 2. numer.* 384. Medin. *in ſum.* Dico. *ſecundum.* Qui beneficium habent simoniacè per alium obtentum, sedà se bona fide possessum, non tenentur re-

mu

mul cum beneficio resignato fructus collectos, & bona fide consumptos restituere, sed solùm eos, quos habent, quando beneficium resignant. Ita D. Thom. 2.2. *quæstion.* 100. *artic.* 6. *ad* 3. Dico. *tertium.* Qui simoniacè pro collatione ordinum, & beneficiorum pecunias accepit, tenetur illas restituere ante iudicis sententiam. Ita D. Thom. 2.2 *quæst.* 100. *art. vltim.* Medin. *de rest. quæst.* 3. Sot. *lib.* 9. *Iust. quæst.* 8. *art.* 1. Ratio est, quia ius canonicum supra allegatum, illum reddit incapacem dominij talis pecuniæ, licèt alij aliter sentiant.

Int. Cui facienda est talis pecuniæ restitutio? *Resp.* 58
Dico *primùm.* Si qui dedit, ignorauit simoniacum esse contractum, ipsi semper est reddenda, quia bona fide dedit. Ita decernitur. *cap. Veniens. de simo.* Dico *secundùm.* Simoniaco verò reddenda est, cùm ante sententiam latam super simoniam redditur. Post sententiam latam Ecclesiæ, vel pauperibus; quia lata sententia, ipso iure priuatur dominio talis pecuniæ. Ita Aragon. 2.2. *quæst.* 100. *art.* 6.

Int. Obtinuit quis simoniacè beneficium, sed oc- 59
cultè petit à Papa dispensationem, cui debet facere restitutionem pecuniæ acceptæ? *Resp.* Respondet Eman. *in sum. verb. simonia. cap.* 66. *num.* 6. faciendam ipsi Papæ, tanquam dispensatori beneficiorum, & fructuum.

CAPVT. XVI.

De Sacramento Matrimonij.

§. *Nostri est finis non ita ieiunè de sacramentis agere, vt solam institutionem eorum, materiam, formam ministrum subiectum, & effectum ostendamus: sed ea persequi,*

quæ communiter Doctores agitare solent. Idem etiam de sacramento Matrimonij, dicemus priùs de contractu naturali, in quo fundatur. De impedimentis ad nuptias, De sponsalibus, & Denunciationibus, quæ præmittuntur: postea de Repudio, Poligamia, *Usuque agemus.*

De Matrimonio, quatenus est contractus naturalis. §. I.

Quid est Matrimonium naturale.
1 *A quo fuit institutum.*
3 *Quando à Deo fuit institutum.*
4 *Quomodo fuit institutum.*
5 *An tale matrimonium sit ex præcepto divino naturali.*

1 INTERROGATIO. Quid est matrimonium naturale? *Resp.* Est contractus inter virum, & mulierem nullo naturæ, aut humanæ legis impedimento inhabiles ad contrahendum, de retinendo perpetuam vitæ consuetudinem, aliquo externo signo declaratus.

2 *Int.* A quo fuit hic contractus naturalis institutus? *Resp.* A Deo ipso. Ita Catholici Doctores. Probat Argentinas *in* 4. *d.* 26. *quæst.* 1. *art.* 2. Nam ab eo præcipuè facta fuit matrimonij institutio, à quo primò, ac præcipuè facta fuit legitima viri, ac mulieris coniunctio maritalis: sed à Deo ipso facta fuit talis maritalis coniunctio, secundùm Christi Domini testimonium Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, ergo, &c.

3 *Int.* Quando fuit à Deo institutus hic contractus maritalis? *Resp.* Bis secundùm Doctores, semel tempore innocentis Naturæ ante peccatum: iterum tempore nocentis Naturæ post peccatum. Ita notat Gratian.

Gratian. *cap. Sicut. §. his ita 32. quæst. 2.* Mag. *in 4. d. 16.* ibidem Scot. *quæst. vnica.* Abb. Mag. D. Bonauentur. *quæst. 1. artic. 1.* Richard. *qu. 2. artic. 3.* Institutum verò fuit in statu innocentiæ in officium naturæ ad propagandam prolem, vt loquitur D. Augustin. *de Gen. ad lit. cap. 7.* In statu verò peccati in remedium concupiscentiæ, vt colligitur ex D. Paul. *1. Cor. 7.* dicente: *Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum.*

Int. Quomodo facta fuit à Deo huiusmodi matri- 4
monij naturalis institutio? *Resp.* Omissis plurimis hac de re opinionibus, dico *Primùm.* Matrimonium in statu innocentiæ, vt est contractus naturalis, institutum fuit à Deo per inspirationem, qua reuelauit Adamo, & Euæ se velle, vt inter Adamum, & Euam, ac inter eorum posteros esset maritalis coniunctio, perpetuam vitæ consuetudinem retinens. Qua facta reuelatione adduxit Euam ad Adamum accipiendã in suam; ac proinde tanquam paranymphus primos humani generis parentes coniunxit. Notat. Ben. Perer. *lib. 4. in Gen. disput. de formation. Euæ. quæstio. 9.* Ita præter Bonauent. Scot. Argentinatem citatos tenet Abulensis *super verba Gen. Non est bonum hominem esse solum.* D. Thom. *in Addit. qu. 42. artic. 4.* & *super Geneseos citata verba. Non est bonum*, &c. Dico *secundùm.* Hæc institutio facta fuit in paradiso voluptatis. Ita notant Gratianus, & Magister citatis locis; Altisiodor. *in summa. tractat. 4. de matrimon.* Dico *Tertiùm.* Hanc institutionem Adamus promulgauit, cùm matrimonium contraxit; dicendo Euæ, *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea.* accipiente Eua contractum. Dico *quartùm.* Matrimonium in statu peccati, prout est contractus naturalis, institutum fuit à Deo *Genes. 9.* cum dixit Noe,

& posteris illius post diluuium. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Ita Richar. loco citato.

5 *Int.* Estne contractus matrimonialis ex iure diuino naturali? *Resp.* Dico *primum.* In mundi exordio, & post diluuiu ob penuriam generis humani tenebantur homines contrahere matrimonium ex iure diuino naturali. Ita D. Tho *quodl.* 7. *art.* 17. & *in Addit* 1. *q.* 41. *ar.* 2. *ad* 1 D. Bonauē. *in* 4. *q.* 16. *art.* 1. *q.* 3. Durand. *quæst.* 1. Palu. *quæst.* 3. *num.* 4. Ratio est, quia ex iure diuino naturali pars tenetur subuenire toti; sed propagatio speciei humanæ pendet ex singulis hominibus per legitimam generationem procreatis; ergo in penuria ac defectu speciei humanæ tenentur homines ad actus matrimoniales exercendos. Dico *secundum.* Modò post multiplicationem humanæ speciei singuli homines singulariter sumpti deobligantur ab hoc naturali iure. Dixi, singulariter, quia simul sumpti, vt continent totam speciem humanam, adhuc eo iure adstringūtur. Ac proinde, si omnes omnino singulares matrimonio abstinerent, tenerentur Principes communitatis aliquos cogere ad nuptum. Ita D. Thom. Bonau. Soc. Durand. Palud. locis citatis. Cùm igitur D. Paul. 1. *Cor.* 7. dixit, loquendo de virginitate seruanda, *Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum*, verbum, omnes, sumit diuisim, non verò coniunctim. Dico *tertiùm.* Si modò ob pestes aut bella, tanta facta esset humanæ speciei diminutio, quanta fuit in exordio mundi, & post diluuium, etiam obligarentur ex ipso naturali iure singuli homines ad contrahendum matrimonium. Hæc conclusio claret ex ratione adducta in primo dicto. Neque ad hoc implendo naturali iure deobligarentur, qui votum haberent

castita-

castitatis ex vi præcisa ipsius voti. Ita Durand. & Argentin & Sotus citati: Palatius *in 4.d.16.disput.1.* Vivald. *de Matrimon.* Ratio est, quia votum semper includit conditionem, nisi obstet maius bonum, maiusque ius: tunc verò maius esset bonum conseruatio speciei, maiusque vinculum ius naturale obligans individuum ad conseruandam speciem.

CAPVT. XVII.

DE IMPEDIMENTIS AD MATRIMONIUM CONTRAHENDUM.

De impedimentis in communi. §. 1.

1 *Quotuplex est impedimentum matrimonij.*
2 *An Ecclesia possit statuere impedimenta ad matrimonium.*
3 *An Princeps, aut Respublica sæcularis possit impedimenta statuere ad matrimonium.*
4 *An verè contrahant, qui contrahunt, arbitrantes se habere impedimentum dirimens ad contrahendum.*

INTERROGATIO: Quotuplex est impedimentum ad matrimonium contrahendum? *Resp.* Duplex, aut enim impedit & non dirimit, hoc est, ita obstat, vt qui contrahunt cum tali impedimento, peccent, sed verè nubant. Aut impedit, ac dirimit, hoc est, ita obstat, vt non solùm peccent, qui cum eo contrahunt, sed etiam non verè nubant. Ita communiter Doctores cum D. Thom. *in 4.d.34.q.1.art.1. in corp.* 1

Int. Potestne Ecclesia statuere impedimenta dirimentia matrimonium? *Resp.* Potest. Oppositum docuit 2

docuit Lutherus, sed est Catholica veritas definita in Concil. Trident. *sess. 23. can. 4. de sacra. matrimon.* atque *cap. 1.* statutum impedimentum dirimens his verbis. *Qui aliter, quam præsente parocho, &c. matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit.* Ratio adducitur à D. Thom. *in 4. d. 40. art. 4. ad 2.* Palud. *supra qu. 4. num. 24.* Victor. *de matrimon. 2. p. num. 12.* quia Ecclesia habet vim super ipsum contractum naturalem, ac proinde potest apponere conditiones ipsum confirmantes, aut irritantes.

3 *Int.* Potestne Princeps sæcularis, aut Respublica statuere impedimenta dirimentia matrimonium? *Resp.* Dico *Primùm.* Respublica ciuilis infidelium, qui Ecclesiæ non subiacent. Itemque Respublica ciuilis Christiana, si suæ iurisdictioni relinquatur, potest valida impedimenta apponere naturali, ac ciuili contractui matrimoniali. Ita Victoria loco citato. Ruardus *artic. 10.* Sot. *in 4. d. 34. quæst. 1. art. 1. conclu. 1.* D. Thom. ibidem *art. 1. ad 4.* Ratio est, quia Princeps, ac Respublica ciuilis possunt præcipere, aut prohibere, quod prodest, aut obest bono communi: sed vnum è rebus bono communi vehementer conducentibus, est matrimonium, ergo circa illud possunt Principes sæculares, ac Respublica ciuilis aliquid statuere, vt est contractus naturalis. De facto verò ita statutum est, *L. Sororis. §. quis. L. Semper. 7. si Senatorium. L. fin. ff. de ritu nuptiarum.* Dico *Secundùm.* Ecclesia potest huiusmodi Principum sæcularium, & Reipublicæ ciuilis leges circa matrimonium irritare, & annullare. Ita D. Thom. *in 4. d. 42. q. 2. art. 2. ad 4.* Palud. *in 4. d. 26. q. 3. num. 12. & 13.* Vict. & Sot. *supra.* Ratio est, quia po-

testas

testas corporalis, & temporalis subiacet potestati spirituali, & æternæ. Principes verò, & Respublica sæcularis habent solam potestatem corporalem, & temporalem; Ecclesia verò habet potestatem spiritualem & æternam; ergo, &c. Dico *tertiùm*. Leges circa matrimonium conditæ à Republica, seu Principe sæculari, quatenus ab Ecclesia non approbantur, eo ipso nullæ sunt, & irritæ. Ita decernitur. *cap. Ecclesia S. Mariæ, de constitut.* Et iuxta hanc conclusionem intelligendus est D. Thom. *in 4. d. 42. q. 2. art. 2. ad 4.* Palud. *d. 26. qu. 3. num. 13.* Abb. & Felin. *cap. 1. de sponsalib.* Couarr. *de matrimon. 2. par. cap. 6 §. 10. num. 6* Glos. *cap. 1. 30. quæst. 3.* cùm absolutè videntur asserere nil posse Principem, ac Rempublicam secularem circa matrimonium statuere. Hoc est iuxta ipsius Ecclesiæ decretum in *cap. Ecclesia* citato.

Int. Contrahunt duo, habiles quidem ad contrahendum, sed ex errore arbitrantes inter se esse verum impedimentum dirimens, intendentes tamen facere quantum possunt, & contrahere quantum ad contrahendum habiles sunt, rogo, an verum contrahunt matrimonium? *Resp.* Supposito mihi quidem creditu difficillima: ea tamen data, & concessa, respondeo affirmatiuè. Ita Archid. & Rosel. quos citat. Sylu. *matrimon. 8. qu. 13.* Couar. *de matrimon. 2. p. cap. 3. § 7. num. 2.* Probatur efficaciter à simili. Nam si quis ex priuato errore putet non esse sacramentum baptismi, tamen intendat illud, si fortè est, suscipere à bapsizante sub vera forma, verum suscipit baptismum, vt docet communis cum D. Thom. *in 4. d. 30. qu. 1. art. 2. ad 2.* ergo & verum contrahet cum simili priuato errore matrimonium. 4

De impedimentis dirimentibus matrimonium. §. 2.

1 *Quot sunt impedimenta dirimentia.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt impedimenta dirimentia matrimonium? *Resp.* Duodecim, quæ his versibus continentur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen.
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.
Si sis affinis, Si forte coiere nequibis.

De impedimento Erroris. Sect. 1.

1 *Quotuplex est error.*
Qui error dirimit matrimonium.
3 *Quo iure error personæ dirimit matrimonium.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est error? *Resp.* Quadruplex, nimirum personæ, conditionis, qualitatis, fortunæ. Error personæ interuenit, cùm putatur esse Socrates, qui est Plato. Error conditionis, cum putatur esse liber, qui est seruus. Error qualitatis, cùm putatur esse bonus, qui est malus. Error fortunæ, cùm putatur esse diues, qui est pauper.

2 *Int.* Qui horum errorum dirimit matrimonium? *Resp.* Dico *primùm*. Dirimit error personæ. Ita communiter Doctores in 4. *d.* 30. Habetur *cap. primo* 29. *quæst.* 1. *cap. Tua nos. de sponsalib.* Ratio est, quia in eo errore deficit consensus in matrimonium. Dico *secundùm*. Si in errore qualitatis, & fortunæ interueniat etiam error personæ, non fit validum matrimonium. Ita Magist. citato loco, & D. Thom. in 4. *d.* 30. *quæst.* 1. *art.* 2. *ad* 5. Richard. *ibid. art.* 1. *quæst.* 2. *ad* 2. Gabr. *quæst.* 1. *artic.* 2. *conclus.* 4. Nauar. *in sum. cap.* 22. *numer.* 32. Hæc constat ex superiori conclusione.

Dico

Dico *tertium*. Si in errore qualitatis, & fortunæ apponitur ipsa qualitas, & fortuna, vt conditio sine qua non fertur consensus: matrimonium factum sub tali conditione, ea deficiente, est nullum. Hæc claret ex terminis: illam manifestiùs ostendam, cùm me de consensu conditionato interrogaueris. Dico *quartum*. Error conditionis dirimit matrimonium, Sed hac de re me peculiariter scisciteberis.

Int. Quo iure error personæ dirimit matrimonium? *Resp.* Iure naturali. Ita D. Thom. vbi sup. Palud. *in* 4. *d.* 25. *q.* 1. *n.* 8. Victor. *de matrimon. n.* 270. Sot. *in* 4. *d.* 30. *q.* 1. *art.* 1. *concl.* 1. Viuald. *de matrimon. nu.* 127. Ratio est, quia deficiente consensu, naturaliter deficit matrimonium: sed in errore personæ deficit consensus; ergo, &c. 3.

De impedimento Conditionis. Sect. 2.

1 *Quæ conditio dirimit matrimonium,*
2 *An sit validum matrimonium cum serua ad tempus.*
3 *Quæ ignorantia seruitutis validet matrimonium,*
4 *An sit validum matrimonium cum ancilla, quam dominus tradit nuptui.*
5 *An serui, & ancillæ sit validum matrimonium ignorata seruitute.*
6 *An validè contrahat mancipium in scio domino vel contracidente.*
7 *An dominus teneatur consentire e mancipij nuptijs*
8 *An teneatur seruus potiùs domini seruitio, quam vxori.*

Interrogatio. Quæ conditio dirimit matrimonium? *Resp.* Conditio seruitutis ignoratæ, igitur si liber Socrates contrahat cum Bertha ancilla, arbitrans Bertham esse liberam, nullum contrahit matrimonium. Ita Doctores *in* 4. *d.* 36. D. Thom. *q.* 1. *a.* 1

1.*ad.*3.Durand.*q.*1.*ad.*2.Bonauent.*a.*1.*ad*2.Scot.*q.*1. Palud.*q.*1.*n.*8:Nam ita decretum est,&irritatum tale coniugium ab Ecclesia *cap. Ad nostram de coniug. seru.ca. si quis liber.ca.si quis ingenuus.ca.si fœmina.*29. *q.*2.Limitatur ista propositio à Richard.*a.d.*39.*qu.*1. *art.*1.Nauarr.*cap.*22.*nu.*33.Tolet.*lib.*7.*c.*3.*num.*6. nisi qui errat,sic contrahat, quod esset paratus contrahere etiã cognita tali cõditione seruitutis. Verumtamen oppositum mihi videtur probabilius, vt dicã infra.*num.*3.Mota autem fuit Ecclesia ex grauissimis rationibus. Nam in eo coniugio læderetur liber coniux in tribus bonis,quæ Doctores assignant matrimonio:nempe in bono prolis, quia eam non habebit in sua potestate. In bono fidei, quia coniux seruituti addictus non potest libero coniugi debitum,ad quod per coniugium obligatur, liberè reddere: nam potest tempore necessario à domino in labore occupari. In bono separationis,quia poterit seruus à domino in alium locũ duci,aut vendi. Hinc apertè apparet hoc impedimentum non dirimere coniugium infidelium, qui Ecclesiæ legibus non subiacent. Dixi conditionem ignoratæ seruitutis esse impedimẽtum dirimens, quia si liber contrahit scienter cum ancilla, aut è contra, verum contrahit matrimonium. Ita communiter Doctores cum D. Thom.*in* 4.*d.*36.Sylu.*matrimon.*8.*q.*3. Couar. *de matrimon.*2.*p.cap.*4.§.7.*num.*1. & Glos.*cap.vlt.de coniug.seru* Tolet.*lib.*7.*c.*3.*num.*& expresè habetur *cap. Proposuit.de coniug.seru.*

Int. Estne validum matrimonium contractum cum libera ad tempus tantummodo,postea verò futura ancilla,& è contra ignorata à libero seruitute. *Resp.*Minimè.Ita Angel.*matrimon.*3.*imped.*4.*num.*6. probátque ex *L. Statu liberi. ff. de statu lib.* Ratione eius

gis est, quia quidquid à tali fit, non fit vt libero, sed vt addicto veræ seruituti.

Int. Quæ ignorantia satis est ad hoc impedimentum? *Resp.* Sufficit ignorantia, tam antecedens, quàm etiam comitans, (vt loquũtur Theologi.) Ita D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 3. Sot. *in* 4. *d.* 35. *a.* 2. Ledesm. 2. 4. *q.* 53. *a.* 1. Ratio est, quia ignorantia concomitans facit non voluntarium, hoc est inuoluntarium negatiuè, vt docet D. Thom. 1. 2. *q.* 76. *a.* 3. Cum igitur ad matrimoniũ requiratur maxima libertas, fit, vt hoc inuoluntariũ negatiuè satis sit ad illud dirimendum. 3

Int. Estne validum matrimonium cum ancilla, ignorata seruitute, quam dominus ipse tradit nuptui, vt liberam? *Resp.* Validum. Ita Hostiensis, Abbas, & communiter Doctores *cap. finali. de coniug. seruit.* Sylu. *matrimon.* 8. *q.* 2. Angel. *matrim.* 3. *imped.* 4. *n.* 7. Sot. *d.* 35. *art.* 2. Nauar *in sum. c.* 22. *n.* 33. Viuald. *de matrim. nu.* 124. Habetur in *Authentic. de nup.* §. *si verò. collat.* 4. Ratio est, quia eo ipso, quòd dominus, præfato modo, ancillã nuptui tradit ingenuo, ipsam manu mittit, donatque libertate. Imò si scienti conditionem seruituris ancillã dominus tradit in vxorem cum dote, eo ipso illam manumittit, & libertate donat. Ita habetur. *L. vnica.* §. *sed si quis homini. Cod. de latina liber.* notat Gloss. *cap. illud de præsumpt.* ibidem Panor. Ratio est, quia dos solis liberis concedi præsumitur. 4

Int. Contrahitne verum matrimonium seruus nubens ancillæ, quam ignorat esse ancillam, & è contra? *Resp.* Contrahit. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 36. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 1. Scot. *qu.* 1. §. *dico ergo* Duran. *quæst.* 1. Palud. *qu.* 1. *num.* 9. Armil. *ver. matrim. nu.* 5. Ratio est, quia nulli in hoc contractu fit iniuria, cum æqua maneat vtriusque partis conditio. 5

Int.

6 *Int.* Potestne mancipium validè contrahere matrimonium inscio domino, aut eo contradicente? *Resp.* Potest. Ita habetur *cap. Omnibus. 29. qu. 1. & ca. 1. de coniug. serv.* Tradunt communiter Doctores in 4. *d.* 36. Ratio est, quia contrahere matrimonium est iuri naturali congruum: seruitus autem est de iure positiuo: ius autem positiuum non potest derogare iuri naturali, neque iis, quæ iuri naturali sunt conformia.

7 *Int.* Teneturne dominus consentire in coniugio mancipij sui? *Resp.* Minimè. Peccat tamen grauiter, ex genere suo, impediendo illius matrimonium, minis, verberibus, aut aliqua iniqua ratione. Item grauiter peccat, absque alia vrgente graui necessitate tale mancipium vendendo in longinquam regionem, vbi nequeat vti matrimonio. Ita D. Tho. in 4. *d.* 36. *quæst.* 1. *ad* 4. Palud *quæst.* 2. *num.* 9. Richard. & Sotus citati. D. Anton. 3 *p. tit.* 1. *cap.* 3 Glos. *cap.* 1. *de coniug. serv.* à quibus Auctorib. immerito recessit Tolet. *lib.* 7. *cap.* 3. *num.* 3. Ratio est, quia in vtroque euentu it contra ius naturale, quod seruus habet ad contrahendum.

8 *Int.* Contraxit Mancipium inuito domino aut saltem inscio, rogo, an potiùs matrimonij vsui, quàm domini seruitio teneatur? *Resp.* Potiùs domini seruitio, quam matrimonij vsui tenetur, regulariter loquendo. Itaq; si eodem tempore satisfaciendũ sit duorum vni, nempè aut vxori, viroue exigenti debitum coniugale, aut domino postulanti, & iubenti seruitium ab ancilla, aut seruo, potiùs tunc tenetur domino, quàm coniugi. Dixi, regulariter, quia si ex negatione debiti esset periculum incontinentiæ, aut aliud graue detrimentum, tunc ius naturale matrimonij, anteferendum iuri gentium seruitutis, vt

seruitutis, vt notat Panor. *cap.* 1. *de coniug. serv.* D. Thom. in 4. *d.* 36. *art.* 2. *ad* 3. Sot. in 4. *d.* 35. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Hoc autem periculum incontinentiæ oriri debet ex fragilitate, non ex malitia, & luxuria. Doctrina tradita est à D. Thom. loco allegato. Rich. in 4. *d.* 36. *art.* 4. *q.* 2. Bonauent. *art.* 1. *quæst.* 1. Durand. *quæst.* 2. Palud. *q.* 2. *n.* 14. & communis Theologorum; Nau. in *sum. c.* 22. *n.* 33. Ex qua oppositū omnino asserendum, cum dominus tale matrimonium sciuit, & in eo consensit, vt notat Armil. *ver. matrimon. num.* 6.

De impedimento Voti. sect. 3.

1 *Quod votum dirimit matrimonium.*
2 *Quo iure votum solenne dirimat matrimonium.*
3 *An consummato matrimonio, liceat coniugibus profiteri religionem.*
4 *An teneatur maritus post professionem religionis redire ad vxorem.*

INTERROGATIO. Quod votum dirimit matrimonium? *Resp.* Dico *primùm.* Votum solenne castitatis, fit autem votum solenne, vel per professionem validam in aliqua religione approbata, vel per susceptionem sacri ordinis, vt iam dixi sup. *cap.* 6. §. 2. *num.* 19. docentq; D. Thom. 2. 2. *quæst.* 88 *art.* 7. Scot. *in* 4. *d.* 38. *quæst. vnica.* Richard. *ibidem. art.* 7. *quæst.* 3. Palud. *quæst.* 2. *n.* 10. habetúrque *in cap.* 1. *de voto lib.* 6. Fit autem expressa professio, cum fit verbis coram legitimo superiore, potente illam acceptare nomine Ecclesiæ, siue fiat in publico, siue in secreto, vt notat Durand. in 4. *d.* 38. *quæst.* 1. Richard. & Scot. proximè, habetúrq; in *cap. Insinuante. Qui clerici, vel vouentes*, cótra Magistrum loco citato. Fit tacita professio per gestationem habitus professorū Religiosorum 1

Religiosorum proprij per triennium, minime reclamante tali professione. Ita D. Thom. in 4. *d.* 38. *quæst.* 1. *art.* 2 *quæst.* 3. *ad.* 2. Richard. proximè Palud. citatus *num.* 151. Gloss. *cap. Rursus. Qui clerici, vel vouentes*, habetur *ca. Statuimus, de regularib.* secundum Tolet. *lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 1. fit per hoc; quod quis post annum probationis actum professi facit, ac se vt professum gerit. Dico *secundum.* Votum solenne siue per susceptionem sacri ordinis, siue per professionem Religionis probatæ, dirimit matrimonium post illud contractum. Ita habetur. *c. insinuãte. Qui clerici, vel vouentes. c. vnico de voto.* Cõc. Trid. *sess.* 24. *can.* 9. Dico *tertiùm.* Votum solenne Religionis factum post matrimonium contractum, dirimit illud ratum, nondum consummatũ. Ita D. Tho. in 4. *d.* 27. *q.* 1 *art.* 3. *q.* 2. *ad* 2. Richard. ibidem *ar.* 2. *q.* 1. Durã. *q.* 1. Palud. *q.* 3. Scot. *d.* 31. *q. vnica.* Habetur *cap.* 2. & *cap. Ex publico, conuers. coniugat.* Est enim hoc priuilegium à Christo Domino Religioni concessum, iuxta commune Doctorum interpretamentum, atq; proloquium. Probatur hæc conclusio ab aliquibus ex eò, quod Christus Dominus à nuptiis Ioannem vocauit, coaptauitque in Apostolatum, vt videntur asserere D. Hieronym. in *prolog.* Euangelij Ioãnis, & in *prologo.* Apocalypsis. D. August. in *prolog.* operum Ioan. Palud. in 4. *d.* 27. *q.* 3. *n.* 23. Maior. *ibidem. quæst.* 1. Almain. *de potest. Eccles. cap.* 1. 5. Quia tamen hæc opinio falsa esse probatur à Cardinali Baronio *tomo.* 1. *ann. Christi* 31. *fol.* 106. parum firma est illorum probatio. Hinc factum fuit, vt iura duorum mensium spatium concedant coniugibus ad deliberandum, an illis ante consummationem matrimonij vtilius sit ad religionem migrare, intra quod spatium neuter alteri tenetur debitum reddere. Ita habetur

cap.

cap. Verum, cap. Ex publico, de conuers. coniug cap. Desponsatam. cap. Decreta. 27. *q.* 2. Notat D. Thom. & Richar. *supra.* Sotus *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. Ideo recte asserit Couarru. peccare mortaliter sponsum vi comprimentem sponsam intra illos duos menses, volentem ingredi monasterium, & profiteri. Nomine vero religionis comprehenditur religio sanctis Ioannis, vt contra Sotum asserit Nauar. *lib.* 3. *cons. in* 2. *consilio de conuers. coniug.* Card. *q.* 178. claret quę assertum ex statutis illius Religionis ab Ecclesia approbatis: sit enim in ea vera castitatis professio. Non tamen tertij ordinis Dominicanorum, & Franciscanorum, quāquam sint Religiones approbatæ, sic Tol. *lib.* 7. *ca.* 4. *num.* 1. Dico *quartùm.* Votum solenne per susceptionem sacri ordinis non dirimit matrimonium ratum, ante illud celebratū. Ita text. in *Extrauag. Antiquæ, de voto* Dico *quintùm.* Votum solenne, siue per professionem, siue per susceptionem sacri ordinis, non dirimit matrimonium consummatum. Ita habetur *cap. Notificasti* 23. *quæst.* 5 *cap. Sunt qui. cap. Agatho. sa, cap. Cùm societas* 27. *quæst.* 2. *cap. Placet, de conuers. coniug.* Quamquam consummatum fuerit per vim. Ita Richard. in 4. *d.* 27. *art.* 2. *q.* 4 *ad.* 1. Durand. *q.* 2. Palud. *q.* 3. *n.* 10. Sot. *q.* 1. *ar.* 4. §. *quod autem.* D. Anton. 3 *p. titul.* 6. *c.* 21. § 1. Couar. *de matrimon.* 2. *p. cap.* 7. §. 4. *n.* 10. *p.* 2. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 63. *art.* 3. Consummatum, inquam, per veram copulam, non attentatam, vt notant Palud. & Sot. Ratio est, quia per copulam iam mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Dico *sextùm.* Votum simplex castitatis emissum in Societate sacrosancta IESV post expletum biennium nouitiatus dirimit matrimonium postea contractum. Ita decreuit Gregor. XIII. propria constitutione, anno Domini 1584. notat Card. Tolet. *lib.* 7. *cap.* 4.

c.4.n.1. Dico *septimum*. Nullum aliud simplex castitatis votum dirimit matrimonium. Ita constans est Doctorum sensus *in 4.d.38.*

2 *Int.* Quo iure dirimitur matrimonium contractum post solenne castitatis votum, aut post simplex in Religione Societatis IESV? *Resp.* Solo iure ecclesiastico, Ita Canonistæ in *cap.1. Qui clerici vel vouentes* Glossa, Abbas, & Hostiensis, Guandan. *quæst.5.q.28.* Scot. in *4.d.38.* Richard. *a.7.q.2. ad vltim.* Palud. *q.9.n.49.* Angel. *matrimon.3. imped.5.* Rosella. *imped.4.* Abulen. *cap.30.* Num. *q.36.* Caiet. *2.2.q.88 ar.7.* Ratio est, quia secluso hac Ecclesiæ determinatione tam Deo traditur per votum simplex, quàm per solenne, non minus enim obligamur quòd ad Deum voto simplici, quàm solenni, vt decernit Cœlestinus III. *c. Rursus. Qui clerici, vel vouentes.* Ita iuxta probabiliorem sententiam. Nam oppositum asserunt D. Thom. *4.d.38 qu.1. art.3. quæst.3.* Durand. *quæst.1.* Sot. *quæst.2. art.1.* & *lib.7. iust. q.2. art.5.* Ledes. *2.4.q.53. ar.4.* Couar. *de matr. 2.p.c.7.§.4 n.7.* Vivald. *de matrimon. n.142.* atúnq; votum solenne dirimere naturaliter matrimonium. Ratio eorum est, quia votum simplex est sola quædam promissio: votum autem solenne, est totalis traditio. Facilè veruntamen tollitur fundamentum, quia negamus in voto simplici non fieri Deo totalem vouentis traditionem.

3 *Int.* Licetne aliquando coniugibus, consummato iam matrimonio, ingredi Religionē? *Resp.* Dico *primum.* Probabile est posse coniugem compressam vi ac dolo à suo coniuge intra duos primos menses à iure concessos ad deliberandum de Religione profitenda, Religionem ingredi, ac profiteri inuito altero coniuge, & in sæculo remanente. Ita Palud. in

4.d.38.

4.d.27. qu. 3. num. 10. Sylueſt. *diuortium.qu.5.* Armil. eodem *ver.num.6.* Ratio eſt, quia dolus; ac fraus nemini patrocinari debent, vt eſt tritum Iuriſtarum proloquium. Dico *ſecundùm.* Cùm aliter coniux licitè poteſt negare debitum conſortium perpetuum, poteſtque ſe ab eo ſeparare quo ad torum, & cohabitationem, tunc poteſt, eo inuito Religionem profiteri, aut ſacris ordinibus initiari in ſæculo. Ita Palud. proximè. Sot. *artic.4. citat. q.* Sylueſt. *diuortium* §.13. Armil. ibidem *num.* 11. Habetur de profitenda Religione *cap. Agathoſa.27.quæſt.27. cap. conſtitutus, cap. Veniens, de conuerſ. coniug.* De ſacris ordinibus ſuſcipiendis habetur expreſsè, *cap. Mulier, de conuerſ coniug.* Dico *tertiùm.* De communi conſenſu poteſt vterque coniux poſt conſummationem matrimonij Religionem profiteri, *cap. cum ſis, cap. vxoratus, de conuerſ coniug. 27. quæſt.2.* Oportet autem (ſi iuuenes ſunt) vt ambo profiteantur ſimul, nec vnus recipiatur ad profitendum, altero in ſæculo remanente. Ita decernitur *capit. Cùm ſis*, citato, & *cap. Ad Apoſtolicam. de conuerſ. coniug.* Tempus autem profitendi non oportet, vt mathematicè expectetur, hoc eſt, vt in eodem puncto temporis profiteantur, ſed moraliter, ne detur periculum morale, vt qui poſt profeſſurus eſt, redeat ad ſæculum. Ratio eſt, quia aliter coniux adoleſcens remanens in ſæculo periculo incontinentiæ maneret expoſitus, quod quidem, velis, vt aiunt, aut remis omninò fugiendum iuxta Pauli Conſilium. *Melius eſt nubere, quam vri.* Per hanc verò profeſſionem non rumpitur vinculum matrimonij (vt ſoluitur vinculum matrimonij tantùm rati) ſed adhuc remanent veri coniuges, *cap. Si quis.27.q 2.* ex 6. Synodo generali. *ca. Ex publico. de conuerſ. coniug.* Hinc manifeſtè colligitur

posse coniugem proiectæ ætatis, in quo non est periculum incontinentiæ facultate donare alterum consortem, vt Religionem profiteatur, eo remanente in sæculo. Occurrit verò non leue dubium, an possit ille talem facultatem reuocare. Cui respondeo. Peccat mortaliter eam absque iusta causa reuocando. Ita Scotus *in 4. d. 32. q. 1. art. 2.* Durand. *q. 2. ar. 3.* Palud. *q. 2. num. 17.*

4 *Inter.* Concessit vxor iuuenis marito facultatem profitendi Religionem, insciа quidem se teneri etiam Religionem profiteri, ne remaneat exposita periculo incontinentiæ. Rogo an ea renuente Religionem profiteri teneatur maritus professus ad vxorem redire, & vitam coniugalem cum illa agere? *Resp.* Tenetur. Ita Glos. *c. Agathosa 27. q. 2. verb. vel ipsa.* Sot. *in 4. d. 27. q. 1. ar. 4.* Scot. & Durād. citati. Videturque aperta decisio *cap. 1. & c. Ex parte Abbatis, de conuers. coniug.* Ratio est, quia talis facultas fuit ex ignorantia præstita, & ideo nulla ad professionem faciendam validè, obligantémque ad remanendum in Religionem hinc apertè colligitur, teneri vxorem conscia iuris, que tali facultate maritum donauit sub mortali Religionem profiteri, essèque ad professionem compellendam. Ita habetur *cap. Agathosa* citato, & *c. Qui vxorem. 33. qu. 5.* asserunt Glos. Durand. Sotus, & alij citati. Ratio est, quia talis consensus in professionem mariti inuoluit obligationem profitendæ Religionis, quam ipsa probè sciebat.

De impedimento Cognationis. Sect. 4.

1 *Quotuplex est cognatio.*
2 *Quot sunt lineæ cognationis naturalis.*
3 *Quot sunt gradus in lineis.*
4 *An gradus pro matrimonio sint computandi secundum ius canonicum.*

5 *Qui gradus in cognatione naturali dirimit naturali iure.*

6 *Qui gradus consanguinitatis dirimunt iure ecclesiastico.*

7 *De cognatione spirituali.*

8 *De cognatione legali.*

9 *De gradibus cognationis legalis.*

INTERROGATIO. Quotuplex est cognatio inducens impedimentum dirimens ad matrimonium contrahendum? & quomodo definitur, & diuiditur? *Resp.* Triplex: nimirùm naturalis, legalis, spiritualis. Naturalis est consanguinitas duarum personarum, quarum vna ab altera, vel ambæ ab eadem descendunt, carnali propagatione. Ita Præpositiu. in arbore consang. *lib.* 6. Nauar. *cap.* 22. *num.* 4. D. Thom. *in* 4. *d.* 40. *art.* 1. Dutan. *q.* 1. Scot. *q. vnica.* Palud. *qu.* 1. *numer.* 6. Diuiditur verò cognatio naturalis in agnationem, & cognationem. Ita Iuristæ. *L. Iurisconsultus. ff. de gradib. affin.* refertque Palud. vbi proximè. Enimuero agnati dicuntur ij, qui per paternam lineam, cognati verò, qui per maternam descendunt, vt notat Couar. loco citato, *num.* 2. §. *ex eadem.* Cognatio legalis, est propinquitas personarum ex adoptione vnius ab altera proueniens. Ita Gloss. *cap. vnico, de cognat. legal.* Nauar. *cap.* 22. *num.* 44. Viguer. *in Instit. Cathol. cap.* 26. §. 7. ex Palud. & Sylu. Est autem adoptare legitimè assumere tertiam personam in filium, vel nepotem, &c. Adoptio autem, est extraneæ personæ in filium, vel nepotem, &c. legitima assumptio. Ita D. Tho. *in* 4. *d.* 42. *qu.* 2. *art.* 1. Durand. *q.* 2. Sot. *q.* 2. *ar.* 1. Sylu. Armil. & alij Summistæ, *ver. adoptio.* Nomine extraneæ personæ veniunt, quęcunque non erant sub potestate adoptantis, licèt sanguinis propinquitate coniuncti, sic Mardochæus 1

adoptauit Hester filiam fratris sui, *Hester.* 2. habetur Instit. *de adoptionibus* § *sed hodie.* Dixi legitimam, quia secundùm leges aliqui adoptare prohibentur. Eos referunt Palud. *in* 4. *d.* 42. *quæst.* 1. *art.* 1. *num.* 16. Sotus. *quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 2. Sylvest. *adoptio.* Prohibentur imprimis ij, qui sui iuris non sunt. 2. Minores viginti quinque annis. 3. Minor natu nequit adoptare maiorem natu, imò debet pater antecedere filium adoptatum annis octodecim. *Institut. de adoption.* § *minorem natu.* 4. Is, qui ob impotentiam non potest, validum contrahere matrimonium, tales sunt spadones, castrati, frigidi, maleficiati perpetuò. *L.* 2. *ff. de adoption.* notat D. Thom. loco proximo. §. *Fœmina. Inst. de adoptionibus.* §. *Fœmina.* 6. Sexagenarius adhuc vegetis viribus constans nequit adrogare. Verumtamen hæc persequi alienum est à nobis. Duplex autem est hæc cognatio legalis, vna est adoptio, altera est adrogatio. *L. Generalis. ff. de adoption. Inst.* eodem *titul.* §. *adoptio,* Notat D. Thom. citatus Couarru. *de matrimon.* 2. *par. cap.* 6. §. 5. Est autem latum discrimen inter adrogatum, & adoptatum. Nam adrogari nequit nisi ille, qui est sui iuris: adoptari verò potest etiam ille, qui est sub potestate parentum. Ratio est, quia adrogatus transit in potestatem adrogantis: adoptatus verò minimè. Deinde, quia licèt tã adoptatus, quàm adrogatus succedant parenti, aut auo adroganti, & adoptanti, mortuo ab intestato; adrogatus tamen habet legitimam in bonis adrogantis, à qua nequit excludi, sicut si esset legitimus: non ita adoptatus. Tertiò, quia adrogatio fieri nequit absque Principis auctoritate: adoptio verò fieri potest sola auctoritate magistratus competentis. Quartò, quia ad legitimam adrogationem requiritur, vt filius adrogatus interrogetur, an velit adrogari: & similiter,

vt

vt interrogetur pater, an velit illum adrogare: ad adoptionem verò hæc celebritas non exigitur à iure. Ita Richard. *in* 4 *dist.* 42. *articul.* 2. *quæstion.* 1. *ad* 3. & Durandus supra. Cognatio spiritualis, est propinquitas, personarum proueniens ex vera Baptismi, aut Confirmationis collatione: aut ex baptizati, vel confirmati susceptione. Duplex autem est hæc cognatio spiritualis. Paternitas nempe, & compaternitas. Paternitas remanet inter ipsum baptizatum, & baptizantem atque inter ipsum baptizatum, & patrinos. Inter confirmatum, & confirmantem, atque inter confirmatum, & patrinum. Compaternitas manet inter susceptorem baptizati, & parentes baptizati, atque inter baptizantem, & parentes baptizati: similiter inter confirmati parentes, atque patrinos confirmati: similiter inter confirmantem, & parentes confirmati. Ita nouissimè decreuit Concil. Trident. *sess.* 4. *cap.* 2. sublata omni alia cognationis spiritualis specie.

Int. Quot sunt lineæ in cognatione naturali? *Resp.* 2
Duæ: vna est recta, altera est transuersa. Est autem linea ordo, seu ordinata collectio personarum sanguinitate coniunctarum. Linea recta, est collectio personarum, quarum prima producit secundam, secunda tertiam, tertia quartam, quarta quintam, & deinceps, veluti pater, filius, nepos, &c. descendendo, atque in hac consideratione appellatur recta linea descendentium. Nam si ab inferiori incipiamus sursum versus, appellatur recta linea ascendentium. Linea autem transuersa, est collectio personarum, quæ ab vno, eodemque principio (stipitem appellant Doctores) sanguinis propinquitate emanant, talis est collectio fratrum, patruelium, consobrinorum, amitinorum, &c. Hanc autem lineam ve-

veluti scalam fingunt Doctores, personasq; eius appellant gradus, quibus veluti descenditur à principio, ad principiatum, vel ascenditur à principiato, ad principium, seu recta tendendo, seu ad latus obliquè progrediendo.

3 *Int.* Quot sunt in vnaquaque linea gradus? *Resp.* Dico *primùm.* Secundùm ius canonicum in recta ascendentium, & descendentium linea, tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempta extrema. v.g. Pater & filius sunt duæ personæ, dempta vna à qua incipimus, siue ascendendo, siue descendendo remanet altera, & ideo pater, & filius, sunt in primo gradu rectæ lineę, Pater, filius, nepos sunt tres personę, dempta vna, remanẽt duæ, ideo nepos, & auus sunt in secũdo gradu rectæ lineæ: proauus, & pronepos sunt in tertio, abauus, & abnepos in quarto: triauus, & trinepos in quinto. Ita habetur *cap. Parentela. 35. qu. 5.* Dico *secundùm.* Ex iure canonico in linea transuersa æquali (est autem linea transuersa æqualis, quando duæ personæ distant eodem gradu à communi stipite) quo gradu alter distat à cõmuni principio, seu stipite, eodem distant inter se. verbi g. Germani fratres à patre distant in primo gradu, eodem distant inter se. Dico *tertiùm.* Secundùm ius canonicum in linea transuersa inæquali (id est, quando alter à communi stipite distat inæqualiter) quo gradu à communi stipite distat remotior, eodem distant inter se. v. g fratris filius, & patruus sunt in secundo gradu collateralium, quia fratris filius, distat à communi stipite, id est ab auo in 2. gradu. Ita habetur *cap. fin. de consang. & affinit.* Dico *quartùm.* Secundùm ius Cæsareum in vtraque linea, recta scilicèt, & transuersa, siue æquali, siue inæquali, tot sunt gradus, quot numerãtur personæ, vna dempta, à qua

in

incipimus v. g. duo fratres sunt in secundo gradu, qua cum patre à quo incipiunt numerari, faciunt tres personas. Has quatuor regulas supra positas tradunt D. Tho. *in* 4. *d.* 40. *art.* 2. Scot. *q. vnica* Duran. & Palud. *quæst* 1. Richard. *ar.* 1. Sotus *q.* 1. *art.* 2. Couar. *de matr.* 2. *p cap.* 6. §. 6. *num.* 2. Lud. Molin. *tom.* 1. *Iust. tract.* 2. *disp.* 161.

4 *Int.* In causa matrimoniali secundùm quod ius computandi sunt gradus? *Resp.* Secundùm ius canonicum. Ita Gloss. *in a. b. consang.* Francus *c.* 2. *de arbore in* 6. Couar. *de matrimon.* 2. *p. cap.* 6. §. 6. *num.* 8. dicens hanc esse communem opinionem. In hæreditatibus verò & successionibus standum est iure Cæsareo in vtroque foro. Ita citati Auctores adnotant, præcipuè Couarruias, citans Ioan. And. & Præposit. Notat verò Molina in computatione iuris ciuilis, non dari primum gradum in linea collaterali, quia semper sunt tres personæ.

5 *Int.* In quibus gradibus consanguinitatis prohiberur matrimonium iure naturali, & est irritum, si contrahi intendatur? *Resp.* Opinio fuit grauissimorum Auctorum in omnibus gradibus rectæ lineæ, quamuis in infinitum protendatur, prohiberi matrimonium iure naturali. Ita Doctores *in* 4. *dist.* 40. Richard *art.* 1. *qu.* 4. Scot. *q.* 1. Durand. *q.* 1. Palud. *qu.* 1. *num.* 14. Maior. 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *capit.* 14. §. 2. Summistæ *verb. matrimon.* Sylvest. 8. *quæst.* 6. Armil. *nu.* 25. Victor. *nu.* 295. Viguer. *iustit. cap.* 16. §. 7. *fol.* 210. Caius Iurisconsult. & Glo. *in L. Nuptiæ.* 4. *ff. de ritu. nup.* Præpos. & Gloss. *in arb, consang.* nouissimè docuit Tolet. *lib.* 7. *ca.* 5. *num.* 7. Ratio eorum est, quia in recta lignea omnibus personis superioribus debetur reuerentia ab inferioribus, & ideo descendentes, quantumuis remotissimi, dicuntur filij superiorum,

à quibus descendunt, & ideo Christus Dominus appellatur filius Dauid. Iuniores tamen Theologi in aliquibus gradibus agnoscunt hanc prohibitionem naturalem, sed non in omnibus. D. Bonauent. *in* 4. *d.* 40. *q.* 2. *&* 3. Dionys. Carth. *q.* 1. §. *his visis.* Caietan. 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. eam agnoscunt in solo primo gradu, Sotus verò *in* 4. *d.* 40. *q. vnica. art.* 3. *concl.* 2. eam agnoscit etiam in secundo gradu, aitq; certum esse non promitti tale impedimentum vltra 4. gradum. Idem tenet Angel. Couar. de *matrim.* 2. *p. c.* 6. §. 6. *n.* 12. ait tale impedimentũ excurri vsq; ad 20. gradum. Ledesm. 2. 4. *qu.* 59. art. 3. *dub.* 2. docet tamdiu hoc impedimentum durare, quamdiu intercedit ius amicitiæ, & familiaritatis. Dico *secundùm.* In linea transuersa consanguineitatis in primo gradu, datur huiusmodi impedimentum iuris naturalis. Ita D. Aug. *li.* 15. *ciu. c.* 16. Scot. *in* 4. *d.* 40. Palud. *ibidem q.* 1. *num.* 23. Maior. *q.* 3. Sot. *qu.* 1. *art.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 14. §. 2. Cathar. *lib.* 5. contra Caietan. *cap. de matrimon.* Victor. *de matrim. n.* 295. Couar. de *matrimon.* 2. *p. cap.* 6. §. 10. *nu.* 5. Pet. Soto de *matrimon. lect.* 10. *concl.* 2. Bellarm. *de matrimon. cap.* 28. Aristot. *lib.* 2. *Polit.* Quamobrem merito grauiter damnat Sotus opinionem Caietani oppositum asserentis. Ratio est, quia omnis, quantumuis Barbara natio, ab hoc matrimonio auertitur.

6 *Int.* In quibus gradibus consanguinitatis prohibetur matrimonium iure ecclesiastico? *Resp.* Prohibetur vsque ad quartum gradum. Ita decernitur *cap. Non debet de consang.* ex Conc. Lateran. sub Innoc. III. celebrato anno fermè 1200. & in Conc. Triden. *sess.* 24. *cap.* 5.

7 *Int.* Impeditne cognatio spiritualis matrimonium? *Resp.* Impedit. *cap.* 1. *de cognat. spirit.*

Int.

Int. In quibus gradibus illud impedit? *Resp.* In ijs, 8
quos supra assignaui ex Concilij Tridentini nouo iure.

Int. Impeditne, ac dirimit matrimonium cognatio legalis? *Resp.* Impedit, ac dirimit. Ita habetur *cap. Ita diligere.* 30. *q.* 3. *c. vnico. de cogn. legal.* 9

Int. In quibus gradibus impedit, ac dirimit matrimonium cognatio legalis? *Resp.* Dico *primùm.* Primus gradus adoptionis sit inter adoptantem, & adoptatū ac adoptati filios, & nepotes vsq; ad quartum gradum. Dico *secundùm.* Secundus gradus adoptionis sit inter adoptātis filios, & ipsum adoptatum. Ita habetur. *cap. vnico. de cognat. leg.* Dico *tertium.* In primo gradu adoptionis matrimonium est nullum vsque ad quartum. In secundo autē est nullum, quatenus filij naturales, & adoptatus sunt in potestate parentis adoptantis, sic Tolet. *lib.* 7. *c.* 4. *n.* 7. ex communi sententia. 10

De impedimento Criminis.

Sect. 5.

1 *Quid Doctores intelligunt nomine criminis.*

Interrogatio. Nomine criminis quid 1
Doctores intelligunt? *Resp.* Quatuor peccata. *Primum.* est peccatum, quod vxor committit occidendo proprium virum, adiuuante eam amasio ante adulterium, qui vult cum ea matrimonium contrahere. Ita *cap. Laudabilem de conuers. infidelium. ca. Si quis viuente* 31. *q.* 1. Requiritur tamē, vt ambo ad mortē concurrant. Ita armil. *ver. matrimon. n.* 30. Nauar. *cap.* 22. *num.* 46. Sot. *d.* 37. *quæst.* 1. *artic.* 4. Bellarm. de *matrim. cap.* 22. textus express. dicto *cap. Laudabilem.* Satis est concurrere per se, vel per aliū,

immediatè, vel mediatè præcipiendo, iuuando, consulendo: non tamen sufficit ratihabitio. Ita Scot. *in* 4. *d.* 35. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 5. Ang. *matrim.* 3. *imped.* 9. §. 6. & 7. & Gloss. dicto *cap. Laudabilem*, & *cap. Si quis viuente*. Satis est quouis mortis genere maritum occidere, seu ferro, seu veneno, seu suffocatione, & cæt. Requiritur insuper, vt concurrant ad mortem animo sibi inuicem nubendi. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 37 *ar.* 2. Bonauent. *artic.* 2. *quæst.* 3. Richard. *artic.* 2. *q.* 2. Durand. *quæst.* 2. Scot. D. Anton. Nau. citatis locis. Requiritur denique, vt mors secuta fuerit ex vi machinationum adhibitarum. Ita ijdem Doctores. *Secundùm* est, quod committit coniux post commissum adulterium, vel adulter occidendo consortem per se, vel per alium, quouis modo occidat, vt dixi in superiori puncto. Ita decernitur, *cap. super eo, de eo, qui duxit*. Tenent Doctores *in* 4. *d.* 37. cum D. Thom. *art.* 2. Circa hanc criminis speciem dubitant Auctores, an intelligendum sit de solo viro occidente vxorem. Affirmat quidem Victor. de *matrim. num.* 292. Oppositum docet Palud. *in* 4. *d.* 37. *qu.* 1. *n.* 8. Sylu. *matrimon.* 8. *quæst.* 9. habeturque expressè in *cap. Si quis viuente* sup. citato. Dubitant deinde, an requiratur, vt coniux adulterans, vel adulter ipse occidat consortem eo animo, vt contrahat cum adultero. Negat Caietan. *ver. matr.* Armil. *numer.* 30. Oppositum docet communis opinio, vt fatetur Caietan. *in* 4. *d.* 37. cum D. Thom. & Bonau. *ar.* 2 *q.* 3. Richar. *ar.* 2. *q.* 2. Duran. *qu.* 2. Scot. D. Anton. Nau. loco citato. Et quamuis textus expressus non sit ita determinans, communis Doctorum sententia iuris mentem ita interpretata est. Dubitant tertiò, an requiratur scientia impedimenti huius ex vtraque parte adulterantis. Affirmat probabiliùs Nauar. *in sum. cap.*

cap. 22. *numer.* 46. Ratio eius est, quia tam in hac, quam in tertia criminis specie loquuntur canones de adulterio sed in tertia specie Doctores exigunt hanc scientiam; ergo in secunda. Tertium peccatum est adulterium cum data fide de coniugio contrahendo cum adultero. Ita decernitur expressè *cap.* 1. *cap. Significasti*, *cap. Veniens*, *de eo, qui duxit in matrim.* Tradunt Doctores *in* 4. *d.* 35. cum Magistro. Dubitant Doctores, vtrum promissa fides debeat præcedere, an subsequi adulterium. Satis tamen est, siue præcedat, siue subsequatur. Ita Armil. *ver. matrimon. num.* 23. Petr. Soto *lect.* 9. colligiturque satis ex tex. *ca. citati.* Dubitant deinde, an requiratur mutua promissio nubendi. Dico tamen satis esse, si ab vno, adultera nimirum, vel adultero fiat. Ita Palud. loco citato, habeturque *in cap. Significasti*, *& cap. Veniens citatis.* Dubitãt tertiò, an sufficiat simplex, & nuda promissio, facta ab vno, & acceptata ab alio. Eam quæstionem indecisam omisit Richard. *in* 4. *d.* 35. *ar.* 3. *qu.* 4. & D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 5. Satis tamẽ promissionem illam esse docet Palud. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *nu.* 17. Gabr. *d.* 35. *ar.* 2. Sot. *d.* 37. *q. vnic. a.* 4. Angel. *n.* 1. Dubitant quartò, an requiratur formale adulterium ex vtraque parte adulterantis, & scientia talis impedimenti ad matrimonium. Affirmant Palud. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *n.* 17. Maior. *qu.* 2. *d.* 37. *q.* 1. *ar.* 4. & est communior sententia. Quartum peccatum est, quod committit adulter coniux contrahendo de presenti cum adulterante complice, viuente altero coniuge innocente. Ità *cap. Significauit*, *cap. Ex litterar. cap fin. de eo, qui duxit.* Tenet communis, vbi supra.

De

De impedimento circa cultus disparitatem. Sect. 6.

1 *Vbi continetur hoc impedimentum.*
2 *An cultus disparitas impediat naturaliter.*
3 *An in cultus disparitate sit periculum subuersionis.*
4 *An sit hoc impedimentum nunc ex iure positiuo canonico.*
5 *An prohibeatur iure cæsareo.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur hoc impedimentum in iure cononico? *Resp.* Non est textus expressus apponens hoc impedimentum dirimens: sed habetur ex consuetudine Ecclesiæ vniuersalis iam à priscis temporibus introducta, vim legis habente ex communi doctorum consensu, vt notat Couar. 2. *p. de matr. cap.* 6. §. 11. Prohibetur quidem in Conciliis Agathensi, Tolet. 3. & 4. & Calcedonensi, idque ex auctoritate Pauli. 1. *Cor.* 7. *Cui vult nubat, tantùm in Domino,* & 2. Cor. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus.* Verùtamè in toto iurecanonico non decernitur hoc impedimentum esse dirimés.

2 *Int.* Estne hoc impedimentum de iure naturali? *Resp.* Affirmauit Amb. Catharin. *lib.* 5. in Caietan. *cap. de matrim.* §. *inter dispares cultu.* Oppositum docet Richar. in 4 *d.* 39. *art.* 1. *q.* 1. Duran. *ad* 2. Scot. *d.* 1. Palud. *q.* 1. *n.* 5. *&* 6. Caiet. proximo loco. Sot. *d.* 39. *ad* 2. Couar. de *matrimon.* 1. *p. cap.* 6. §. 11. *nu.* 1. Vinald. de *matrim. num.* 218. Ideo circa dispensationem tempore legis Naturæ, Ioseph nupsit AEgyptiæ, Moyses Madiánitæ. Tempore legis scriptæ, Booz Moabitidi, Hester Assuero Caldæo. Tempore legis gratiæ, sancta Monica viro Pagano, Clotildis Christiana, Clodoueo Ethnico Regi Francorum, vt notat Bellarm. de *matrimon. lib.* 1. *c.* 23. *col.* 4.

Int.

Int. Estne in tali coniugio periculum subuersionis? *Resp.* Magnum ex natura sua. De eo D. Cyprian. *lib.3.contra Iudæos.cap.62.* Ambros. *lib.1.de Abraham,* qui refertur *cap.Caue Christiane.28.q.1.* Ideo D.Paulus nos admonet. *2. Cor. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ conuentio lucis ad tenebras? aut quæ conuentio Christo ad Belial? aut quæ pax fideli cum infideli.* 3

Int. Estne hoc impedimentum nunc in lege gratię ex iure positiuo diuino? *Resp.* Minimè quidem. Ita Scot. in *4.d.39.art.2.* Durand. *q.1.ad 2.* Couar. de *matrim. 2.p.cap.6.11.n.1.* D. August. *lib. de fide, & operib. cap.19.* Ratio est, quia nullum inuenitur tale præceptum in lege Euangelica. Enim verò dicta D. Pauli relata, non continent præceptum, sed consilium, vt notat Sotus loco proximo, quamquàm Aug. ad Polentium, quem refert Gratian. *cap. Sic enim.28.qu.1.* illud lata vocabuli vsurpatione, appellat præceptum. 4

Int. Prohibetur ne iure Cęsareo matrimonium fidelis, cum aliquo infideli? *Resp.* Maximè. Prohibetur sub mortis pœna cum Iudæo, vel Iudæa. *L. Ne quis Christianus. Cod. de Iudæis.* Item *lib.4. Ordin. Castell, tit.11.in L.3.* Prohibetur cum Gentil. Ita Cod. Theodosian. *lib. 3. tit. 14. & lib. 4.* Ordin Castel. *titul. 11. in L.3.* 5

De vi, impedimento dirimente matrimonium. Sect.7.

1 *Quid intelligitur per vim.*
2 *An metus grauis dirimat matrimonium iure naturali.*
3 *An per iuramentum firmetur consensus extortus metu cadenti in constantem virum.*
4 *Quis metus est cadens in constantem virum.*

5 *An*

5 *An alius metus, qui non sit cadens in constantem virū, dirimat matrimonium.*

6 *Quid dicendum de metu reuerentiali.*

7 *An Princeps possit cogere subditos ad matrimonium.*

8 *An pater possit cogere filium ad matrimonium.*

9 *Quid dicendum de Principe, ac Patre cogente subditum, aut filium ad matrimonium ex iusta causa.*

1 INTERROGATIO. Quid intelligitur per vim quo ad impedimentum dirimēs matrimonij? *Resp.* Metus cadens in constantem virum. Quod verò sit impedimentum dirimens matrimonij, habetur *c. Veniens. 2. de sponsalibus cap. Cùm dilectus de his, quæ vi, cap. de neptis. 33. q. 2.* Tenent. Doctores in *4. d. 29.* Abb. Mag. *ar. 4.* Richard. *ar. 1. q. 1.* D. Thom. *art. 5. qu. 1.* Durand. *q. 2. ad 2.* Palud. *q. 1. n. 18. & 19.* Ratio verò cur Ecclesia induxerit hoc impedimentum, fuit, quia cùm matrimonium sit vinculum indissolubile, requirit maximam libertatem: hanc autem impedit metus grauis cadens in constantem virum.

2 *Int.* Dirimitne metus grauis cadens in constantem virum matrimonium etiam iure naturali? *Resp.* Negat Durand. *in 4. d. 29. q. 2.* Palud. *q. 1. n. 20.* Sot. *q. 1. ar. 3.* Ratio eorum est, quia cum tali metu adhuc datur consensus contrahentium. Affirmāt tamen Richard. & Scot. citati proximè. Ledesm. *2. 4. q. 49. ar. 3.* Victor. de *matrimon. n. 268.* Almain *in 4. dist. 29.* Ratio est, quia talis metus contrarius est præcipuo fini matrimonij, qui est indissolubilitas: nam consensus extortus per talem metum nequit esse perpetuus si quidem quod quis non diligit, facilè contemnit, hoc est, dimittit, vt tanquam sapientum proloquium affertur *cap. præsens 20. q. 3.* Quamquam igitur verum sit, dari in tali metu adhuc consensus contrahentium, talis consensus non est sufficiens.

Int. Facitne validum ad matrimonium talem cõ- 3
sensum metu graui extortum consentientis iuramẽ-
tum de liberè cotrahendo tunc matrimonio? *Resp.*
Minimè. Ita Gloss. *cap. Significauit. de eo qui duxit*
Richard.in 4.*d.*29.*q.*2.*ar.*1.*ad vlt.* Palud.*q.*1.*n.*32. So-
to. citatus Couarru.de *matrim.cap.*3.§.5.*num.*3. Ra-
tio est, quia iuramentum non obligat vltra consen-
sum supra quem cadit: sed consensus talis est inua-
lidus,ergo iuramentum illum firmans.

Int. Quis metus dicitur cadere in constantem vi- 4
rum, dirimens matrimonium? *Resp.* Dico *primum*
Metus detrimenti grauis corporalis,nisi consentiat
in matrimonium: grauia autem sunt detrimẽta cor-
poralia mors,aut enormis cruciatus, *cap. Cum dile-*
ctus de his, quæ vi: acerbia vincula, aut diuturnitas
carceris. *L. Nec timorem. L. Qui in carcere. ff. quod*
metus causa: minę Principis tyrãnicè eas exercentis:
seruitus, quę mors est ciuilis,vt notat Palu. sup. &
Sot.*art.*2. Stuprum.notat D. Tho.in 4.*d.*29.*q.*1.*ar.*2.
Durand.*q.*2.Palu.*q.*1.*n.*13.amissio status, vel bono-
rum omnium Text.& Gloss.*cap. Abbas de his quæ vi*,
Cou.*sup.n.* 18. Nauar. *cap.* 22.*n.*51 Qui addunt suf-
ficere ad hũc metum amissionem partis magnorum
bonorum,Infamia. Ita D. Tho. & Duran. citatis lo-
cis. Censetur autem horum detrimentorum metus
grauis non solùm respectu proprię personæ, sed et-
iam respectu propriæ vxoris,filiorum,patris,matris,
aui,nepotis,fratrũ,vt notat D. Tho. loco proximo.
ac de filiis exprimitur, *L. Isti quidem. ff. quod metus*
causa. Pẽsanda autem etiam est horum detrimento.
ũ grauitas ex personarum cõplexione naturali, ac
proinde minor timor erit grauis comparatione fœ-
minæ,quã maris, cõparatione hominis debili corde
quàm magnanimi. Ita Glo.*cap. Cùm locum.de sponsal.*

communiter

communiter receptam, teste Nauar. *cap. 22. nu. 51. §. præmitto.* Dico *secundùm.* Requiritur, vt hic metus sit ab extrinseco illatus. Ita præter alios Richar. in 4. *d.* 29. *art.* 1. *quæst.* 1. Nam metus talium malorum ab intrinseco ortus, non inualidat matrimonium, quèmadmodum non inualidat votum, vt habetur. *cap.* 2. *de renunc.* & ibi tenet Abbas, Sylu. *votum* 2. § 12. Couar. de *matrimon.* 2. *p. cap.* 3. *numer.* 16. Sot. in 4. *d.* 29. *qu.* 2. *art.* 3. Ideo valeret matrimonium, quod contraheret damnatus ad mortem, si ex permissione legum acciperet meretricem in vxorem, vt notat Sotus, & Couar. Dico *tertiùm.* Requiritur insuper, vt talis metus iniustè inferatur: nam si iustè inferatur, non inualidat. Vnde si quis comprehensus in stupro propter minas pœnarum à iusto iudice, apposita iusta accusatione sumendarum, stupratæ fœminæ, aut, alij nubat, verum contrahit matrimonium, quoniam talis metus est iustè illatus, nec enim fit iniuria ei, cui infertur.

5 *Int.* Estne aliquis metus citra metum cadentem in constantem virum, qui dirimat matrimonium? *Resp.* Dubius hæret. Sotus in *d.* 29. *quæst.* 1. *artic.* 3. Negat absolutè D. Thom. eadem *d. artic.* 3. *qu.* 1. Richard. *artic.* 1. *qu.* 1. Palud. *qu.* 1. *num.* 17. & 20. Durand. *qu.* 2. Syluest. *metus.* §. 7. atque teste Durando hæc est communis Doctorum sententia. Aduertendum tamen arbitror hanc communem opinionem limitandam, considerata metus cadentis in constantem virum definitione. Definitur verò metus cadens in constantem virum is, qui illatus, cogit hominem constantem eligere minùs malum, vt effugiat maius sibi imminens. Constans autem homo est solus virtuosus, & ideo qui eligit quoduis peccatum leue, pro euitando quouis malo temporali graui,

graui, non est vir constans, & prudens, nam eligit maius malum, pro euitando minori: omne enim peccatum, quamuis leuissimum, maius malum est quouis malo alio temporali grauissimo, vt habetur *capit. Itane 32. qu. 5. cap. sacris. de his, quæ vi.* Docet ethnicus Philosophus 3. *Ethic. cap.* 1. Abb. *cap. sacris*, citato. Nauarr. *capit. 22. numer. 51. §. quartum.* Couar. *de matri. cap. 3. §. 4 num 3.* Glos. *cap. si aliquid. 22. quæst. 4.* Colligo igitur assertum: nam si metu mortis sponsalia quis contraxit, & eodem metu cogitur consummare matrimonium non affectu maritali, matrimonium non valet, etiam vbi adhuc statur iuri communi, non promulgato, & accepto Concilij Tridentini decreto super reformatione matrimonij. Et tamen accedere ad non suam, quocunque metu fiat, peccatum est lethale: non est autem viri constantis committere peccatum, pro quouis temporalis detrimenti metu; ergo, &c.

Int. Quid censes de metu reuerentiali, dirimitne matrimonium? *Resp.* Videtur affirmare Nauarr. *in sum. cap. 22. num. 51. §. nonum.* Negandum tamen est cum Glos. *cap. Præsens*, Abbat. *cap. Veniens. 1.* Præpos. *cap. Cùm locum.* Imola *cap. Cùm tua de sponsalib.* Probatur ex *L. si patre cogente. ff. de ritu nuptiar.* decernente matrimonium validum filij, qui propter reuerentiam patris illud contraxerat. 6

Int. Licetne Principi cogere subditum ad matrimonium? *Resp.* Minimè quidem. Ita decernitur *cap. De neptis, cap. Si verum 31. quæst. 2.* Qua de re extat decretum Conc. Trid. *sess. 24. cap. 9.* vbi anathematizantur Principes sæculares, qui aliquem cogunt, quò minus liberè contrahat. Non comprehendit verò omninò impedientes, ne contrahatur: sed co- 7

gentes, quò minùs liberè contrahatur. Quod maximoperè notandum est.

8 *Int.* Licetne patri cogere filium ad matrimonium? *Resp.* Idem de patre, atque de Principe dicendum puto cum Magistro. *in* 4. *d.* 29.

9 *Int.* Licetne patri, ac Principi ex rationabili, & iusta causa inducere subditum, ac filium ad matrimonium? *Resp.* Licet. Possúntque pater, ac Princeps sub mortali obligare subditum, ac filium ad matrimonium contrahendum. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 29 *artic.* 4. Richard. *art.* 1. *qu* 4. *ad* 2. Sot. *qu.* 1. *art.* 4. *concluſ.* 1. & 2. Nauar. *cap.* 14. *num.* 15. Bellarm. *de matrim. cap.* 19. §. *vlt.* Cùm igitur subditus, vel filius tenetur contrahere matrimonium, possunt Princeps, & Pater eos compellere ad contrahendum. Peccatque grauiter filius, insciis parentibus, & inuitis contrahendo, nisi adsit rationabilis causa. Ita Cord. *quæst.* 171. victor. *de matrimon. numer.* 269. Nauar. & Bellarm. citati. Ratio est, quia in eo euentu, grauis parentibus irrogatur iniuria, & aliquando ignominia. Ideo Leges iustæ prohibent tale matrimonium, absque libero parentum consensu, dum filij sunt sub patria potestate. *L.* 2. *ff. de ritu nup. L. in sponsalib.* 2. *ff. de sponsalib. L. ea quæ patris ff. de sponsalibus.* præcipuè loquendo de filiabus. Atque de iis iam viduis, & extra patriam potestatem positis, si nondum impleuerunt 25. annum *L. Viduæ. l., In coniunctione. Cod. de nupt.* Hæ tamen leges non irritant matrimonium contractum per liberum consensum filiorum & filiarum, quidquid ganniant nonnulli hæretici moderni, vt notat Bellarm. *li. citat. cap.* 19. & 20. Quidquid dubitent aliqui Catholici, quos notat Couar. *de matrimon. 2. p. cap.* 3. §. 8. *num.* 1. Constat veritas hæc ex *cap. Veniens.* 1. *de sponsalibus. cap. Sufficiat* 27. *quæst.* 2. Ratio est, quia multa illicitè fiunt,

fiunt, quæ facta tenẽt, & valent: nam grauissimè peccaret, qui extra sacrum Missæ ritum hostiam consecraret, atque calicem, & tamen si consecrarentur, sic panis, & vinum, consecrata manerent.

De Ordine, impedimento dirimente matrimonium. Sect. 8.

1 *Qui ordinis gradus dirimit matrimonium.*
2 *An sacer ordo, dirimat ratione sui ipsius.*
3 *An sacer ordo dirimat ex Ecclesiæ statuto.*
4 *Quæ pœnæ sunt impositæ ei, qui contrahit post sacros ordines.*

INTERROGATIO. Cùm in sacramento Ordinis multi sunt gradus, rogo, qui Ordinis gradus, dirimat matrimonium? *Resp.* Gradus subdiaconatus, diaconatus, & presbyteratus, qui quidem gradus appellantur Ordines maiores, seu sacri. Ita definitur in Concil. Trident. *sess.* 24. *can.* 9. Toletan. 1. *cap.* 4. Carthag. 2. *cap.* 2. habetur *cap. Extra. de cler. coniug.* 1

Int. Dirimitne sacer ordo matrimonium ratione sui ipsius, an ratione annexi solennis voti? *Resp.* Dirimit, tum ratione annexi voti: tum ratione sui ipsius amoto voto. Quod dirimat ratione voti solennis annexi, tenent Doctores *in* 4 *d.* 34. habetur apertè, *cap.* 1. *de voto* & toto *tit. Qui clerici, vel vouentes.* Cœpit autem hoc votum simul cum susceptio ordine sacro fieri ab antiquis Apostolorum temporibus, teste Soto. 7. *Iust. quæstion.* 6. *artic.* 2. *conclus.* 4. in Ecclesia Latina. Quod autem dirimat ratione sui ipsius, tradunt D. Thom. *in* 4 *d.* 37. *quæst.* 1. *arti.* 1. Scot. *quæst. vnic.* Duran *quæst.* 1. *ad* 1. Richard. *artic.* 1. *quæst.* 1. Maior. *d.* 24. *&* 27. *quæst.* 1. Sylu *matrim.* 8. *quæstion.* 12. Couar. *de matrimon.* 2. *par. cap.* 6. §. 3. *numer.* 1. D. Anton. 2

ton. 3. *p. titul.* 1. *cap.* 8. Sot. 7. *iust. quæst.* 6. *articul.* 2. Ioan. Arbo. *lib.* 3. *Theosophiæ. capit.* 7. Castr. *de hæres. titul. sacerd. hæres.* 4. Habetur *cap. Olim. de cler. coning. cap. De seraciusana dist.* 28. Probatur praxi Orientalis Ecclesiæ, secundùm cuius consuetudinem non est sacro ordini annexum votum, & tamen matrimonium post ordinem susceptum est nullum, & irritum. Facit pro hac sententia *cap. Si quis* 32. *dist.* Constatque hoc Ecclesiæ statutum ex Apostol. *can.* 27. Ideo si puer ante rationis vsum sacro ordine initietur, in qua initiatione verè characterem recipit, vt tenent Doctores in 4. *dist.* 25. D. Thom. Bonauent. Richard. & communis contra Durandum: non tenetur ad votum, vt tenet communior opinio cum Palud. *in* 4. *distinct.* 25. *quæst.* 3. *num.* 10. Sot. *quæst.* 1. *art.* 2. Sylu. Viualdo, & aliis, quia votum requirit proprium vouentis consensum expressum, vel tacitum, & tamen talis puer manet inhabilis, ad contrahendum ratione status. vt docet Palud. *in* 4. *dist.* 37. *quæst.* 1. *num* 14. Gab. *dist.* 25. *quæst.* 1. *artic.* 2. D. Anton. 3. *p. titul.* 1. *cap.* 8. Sylues. *matrimon.* 8. *quæst.* 12. Quod idem dicendum est de eo, qui propter metum suscepit sacros ordines: talis enim non manet obligatus ad seruandum votum, vt docent Richard. *in* 4. *dist.* 29. *art.* 1. *qu.* 2. Sot. *qu.* 1. *artic.* 3. Angel. *Ordo.* 3. *numer.* 26. Nauarr. *cap.* 22. *numer.* 51. §. *nonum.* Viuald. citato loco, *numer.* 26. *ex cap. Cùm locum, de sponsalib. cap. Perlatum de his, quæ vi.* Qua de re Sot. *lib.* 7. *iust. quæst.* 2. *art.* 1. *& dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 2. & Caietan. *tomo* 1 *Opusc. tract.* 27. Et tamen talis coactus per metum manet inhabilis ad matrimonium, non ratione voti, sed ratione status.

3 *Inter.* Dirimitne sacer ordo matrimonium secundum se absque voto, ex ipsius Ecclesiæ statuto, an

an verò ex diuino præcepto? *Resp.* Ex ipsius Eccle-
siæ statuto. Ita D. Thom. loco citato, & 2. 2. *quæst.*
88. *artic.* 11. Palud. *in* 4. *dist.* 37. *quæst.* 1. *numer.* 8. Sot.
quæst. 1. *artic.* 1. D. Anton. loco proximo. Et ideo si
tam in Ecclesia Orientali, quàm in Occidentali
contra ius aliquando mos viguit (vt vult Caietan.
tom. 1. *Opusc. tract.* 27. *quæst.* 1. *ad* 1.) & videtur haberi
cap. Diaconi 28. *dist. cap. Aliter* 31. *dist.* viguit ante Ec-
clesiæ determinationem. Vel intelligendi sunt tex-
tus ex permissione, vt notat Sot. *in* 4. *dist.* 38. *qu.* 1. *art.*
1. Vel de vsu permisso matrimonij ante sacrum or-
dinem contracti, vt exponunt. Richard. *quæst.* 1. *ci-
tata ad* 3. Catharin. *cap.* 2. in Caietan. Scot. Sot. Co-
uar. locis citatis.

Inter. Quæ pœnæ sunt impositæ à iure ei, qui post 4
sacros ordines susceptos matrimonium contrahit?
Resp. Manet excommunicatus. *Clement. vnica de con-
sanguinitat. & affinitat* Manet irregularis. *cap. Quot-
quot.* 27 *qu.* 1. *cap.* 1. *& cap.* 2. *Qui clerici, vel vouentes, cap.
final. de bigamis* Notant D. Anton. 3. *p. titul.* 1. *cap.* 8.
Syluest. *irregularitas num.* 16. Couar. *de matrimon.* 2. *p.
cap.* 6. §. 3. *num.* 1. Qui auctores loquuntur absolutè,
quamquam alij requirant ad hanc pœnam incur-
rendam consummationem matrimonij. Ita requi-
rit Palud. *in* 4 *d.* 27. *num.* 12. Richard. *artic.* 4. *q.* 1. An-
gel. *Bigamia, num* 7. Nauarr. *cap.* 27. *num.* 195. Tertiò
amittit ipso facto, & iure beneficia, quæ habebat *ca.*
1. 3. *& 4. de cleric. coniug.* & Glossa. *ibid.* Quod idem
dicendum de initiato minoribus, vt claret ex textu.
Neque requiritur consummatio matrimonij, sed sa-
tis est contractio vera, vt notat Couar. Peracta ta-
men pœnitentia, potest vterque ab Episcopo restitui
officio, & beneficio tex. expressus, *cap. Sanè, de cler.
coniug.*

De legamine, impedimento dirimente matrimonium. Sect. 9.

1 *Quid est ligamen.*

2 *Quo iure est irritum matrimonium contractum post ligamen.*

1 INTERROGATIO. Quid est ligamen impedimentum dirimens matrimonij? *Resp.* Est vinculum coniugij, quo quis ligatus est vxori, etiam ante consummationem matrimonij rati: post quod secundùm matrimonium contractum, est irritum, iuxta Concil. Trident. *sess.* 24. *can.* 7. & totum ferme
2 *tit. de sponsal. duor.*

Int. Quo iure est irritum subsequens matrimonium? *Resp.* Dico *primùm.* Est irritum iure naturali. Ratio est, quia matrimonij vinculum, est iure naturali indissolubile. Ita D. Thom. 3 *cont. gent. cap.* 123. & in 4. *dist.* 33. *quæstion.* 2 *artic.* 1. Durand. *dist.* 28 *quæst.* 2. Scot. *d.* 26. *quæstion.* 1. *conclus* 3. Sot. *quæst.* 2. *artic.* 1. Couatru. *de matrimon.* 2. *part.* §. 3. *numer.* 5 Probatur à D. Thom. quia naturalis inclinatio naturæ, obligat ad educandam prolem per totam vitam, pro conservanda specie: sed prolis bona educatio pendet ex societate vtriusque parentis; ergo, & cætera. Deinde, quia contra ius est naturæ, & æquitatem, vt quis vtatur muliere, aut adolescente, tempore quò ei in seruit propter vires, & pulchritudinem, & postea, exhaustis viribus, ac amisso oris decore, sine quo tædio omnibus esse incipit, eam dimittat. Dico *secundùm.* Est irritum iure diuino positiuo. Ratio est, quia iure diuino positiuo matrimonij, etiam rati, & non consummati vinculum est secundùm se, indissolubile. Ita D. Thom. citatus, Richard. *in 4. d.* 28. *art.* 2. *ad* 1. Durand. *quæstion.* 2. Petr. Soto. *de matrimo-*
trim.

trimon lect. 1. Couar. proximè, habetur ex Conc. Trident. *sess.* 24. Probatur ex Genes. 2. *Quamobrem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ*, Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet, Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic.* Constat autem hæc permissio ex 14. *Deut.* Quam puram permissionem minoris mali ad euitãdum maius, intelligit D. Thom. in 4. *d.* 33. *q.* 2. *art.* 2. *dub.* 2. 1. Corinth. 7. *Iis qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro suo non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

De iustitia publicæ honestatis.

Sect. 10.

1 *Vnde oritur impedimentum publicæ honestatis.*
2 *Quo pacto definitur impedimentum publicæ honestatis.*
3 *Ex quibus sponsalibus oritur impedimentum publicæ honestatis.*
4 *Ad quem gradum extenditur impedimentum publicæ honestatis.*
5 *Ad quem gradum extenditur hoc impedimentum, ortum ex matrimonio rato.*
6 *An oriatur ex matrimonio rato inualido.*

INTERROGAT 10. Vnde oritur hoc impedimentum? *Resp.* Ex sponsalibus *cap. Sponsam. Extrauag. de sponsal.* & *cap. vnic. de sponsal. in 6.* Insuper ex matrimonio rato, & non consummato. Circa hoc non est textus, vt notat Toletus *lib.* 7. *cap.* 10. *num.* 1. Est tamen commune interpretamentum Doctorum argumento à minori, ad maius, vt colligit Panorm. Si enim sponsalia, quæ minùs ligant, inducunt hoc impedimentum; ergo & matrimonium. 1

2 *Int.* Quo pacto definitur hoc impedimẽtum? *Resp.* Sic. Est impedimentum ab Ecclesia inductum dirimens matrimonium contractum inter sponsum, & cognatos sponsæ: & inter maritum, & cognatos vxoris adhoc non cognitæ carnaliter: & vice versa, intra certum gradum ab Ecclesia determinatum. Ita Canonistæ *cap. Audientiam cap. Sponsam de sponsali.* D. Tho. *in 4 d. 41. q. 1. ar. 1.* & in *Addit. q. 55. ar. 4.* Summistæ *matrim.* Angel. *3. impedim. 14.* Caietan. *imp. 10.* Armil *nu. 46.* Nauar. *c. 22. nu. 57.* Couar. *2. p. cap. 6. nu.* & §. *1.* Victor. *nu. 393.* Sot. *d. 41 art. 3.*

3 *Int.* Hoc impedimentum ortum ex sponsalibus, oriturne ex omnibus sponsalibus? *Resp.* Minimè, sed ex solis sponsalibus certis, absolutis, & validis. Ita decreuit Bonifac. VIII. *cap. 1. de sponsal. in 6.* & Concil. Trident. *sess. 24 cap. 3.* Sponsalia verò incerta sunt, cum quis spondet ducere vnam è certis, vel incertis fœminis, non determinando personam: Conditionata sunt, cùm apponitur conditio de futuro. Notat Nau. *lib. 7. c. 10. nu. 3.*

4 *Int.* Ad quem gradum extenditur impedimentum ortum ex sponsalibus? *Resp.* Omissa iuris antiqui determinatione, nouum ius Concilij Trident. *sess. 24. cap. 3.* sic se habet. Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, vbi sponsalia quacunque ratione valida non fuerint, sancta Synodus annullat, vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant. Primus autem gradus intelligitur in vtraque linea.

5 *Int.* Hoc impedimentum ortum ex matrimonio rato, ad quem gradum excurrit? *Resp.* Circa hoc nihil mutauit Concil. Trident. vt declarauit Pius V. *Extrauag. ad Romanum spectat, ann. 1566.* Ideo, quia olim prorendebatur vsque ad quartum gradum, nunc etiam adhuc extenditur.

Int. Oriturne hoc impedimentum ex matrimonio 6
rato inualido tamen propter defectum, seu impedimentum, inito tamen cum vero consensu contrahentium? *Resp.* Oritur, vt olim oriebatur. Ita declarauit Pius V. *in Extrauag. ad Rom. cit.* aduertit Nauar. *cap.* 22. *num.* 57. Couar. *de matrimon.* 2. *p. cap.* 6. §. 2. Viuald. *de matrimon. tit de iust. publ. hon.* Palud. *in* 4. *d.* 41. *q.* 2. *num.* 8.

De Affinitate Sect. 11.

1 *Quid est affinitas.*
2 *An ad affinitatem requiratur copula.*
3 *Ex qua copula oriatur affinitas.*
4 *Ad quos gradus extenditur affinitas.*
5 *De pœna contrahentium in gradibus affinitatis.*
6 *Quis est effectus affinitatis.*
7 *An affinitas dirimat iure naturali.*

Interrogatio. Quid est affinitas? *Resp.* 1
Est impedimentum ortum ex carnali copula. Ita Doctores *in* 4. *d.* 41. D. Thom. *quæst.* 4. *ad* 2. Durand. *quæst.* 1. Richard. *art.* 1. *quæst.* 1. Palud. *quæst.* 1 *nu.* 9. Satis est copula coacta. Ita Couar. *de matrimon.* 2. *p. cap.* 6. §. 7. *num.* 2. *ex cap. Discretione, de eo, qui cog. consanguin. vxor. suæ.* Sams est habita cum dormiente. Notat. Card. & Propos. & Couar. citato *cap. Discretion.* Debet esse perfecta copula, & consummata: fit autem perfecta copula, cùm seminatio viri fit intra legitimum fœminę vas, licèt claustrum virginale non frangatur. Notat Armil. *matrimon. numer.* 26. Imò hoc impedimentum ex sententia multorum oritur ex sola receptione seminis virilis intra vas quãquam fugatur à vulua fœminea in balneis, vel arte Dœmonum introducantur: Ita Palud. citato loco.

D.Anton.3 *p.tit.1.cap.11.*Angel.*matrimon.3.imped.15. num.5.* Sylueſt.*matrimon.8.queſt.15.dub.2.* Et ideo ex ſola fractione clauſtri,abſque ſeminatione intra vas, non oritur hoc impedimentum. Ita D. Thom. *in 4. d.41.ar.1 dub.4.ad 4.* Nauarr.*c.22.n.42.*

2 *Int.* Requiritur omninò copula ad hoc impedimentum? *Reſp.* Negauit D.Thom.loco proximo, & D.Anton.dicendo etiam oriri ex matrimonio rato, & non conſummato. Oppoſitum tamen dicendum eſt cum Scot.*in 4.d.41.§. hic breuiter.* Couar. *de matrimon.2 p.cap.6. §.7.num.1.* Abb.& præpoſ.*cap. Spon. ſam.de ſponſalib.* Richard.*in 4.d 41.art.1.qu.2.* Palud. *queſt.1.num.18.*& *queſt.2 num.6.* declarauit que Congreg.Card.*3.p.tit.1.c.11.*

3 *Int* In qua copula oritur hoc impedimentum? *Reſp.* Oritur tam ex copula materiali, quàm ex copula fornicaria. Ita habetur cap. Diſcret. *de eo, qui cog.conſang.vxoris ſuæ.* Non tamen ex copula contra naturam.*cap.Extra.ord.35.q.3.*

4 *Int.* Ad quem gradũ extẽditur hoc impedimentũ affinitatis? *Reſp.* Dico *primùm.* Affinitas non habet peculiares gradus diſtinctos à gradibus conſanguinitatis,&ideo quo gradu quis eſt cõſanguineus viri, eodẽ eſt affinis fœminæ ab eo carnaliter cognitæ,& è contra, quo gradu quis eſt cõſanguineus fœminæ carnaliter cognitæ à Sempronio,eodẽ eſt affinis viri,qui eam cognouit.Ita D.Thom. *in 4.d.41.art.2. dub.1.*& 2.Durand.*queſt.1.*Palud.*q.1.n.22.* Couar.*de matr.2.p.cap.6.§.7.num.6.* Dico *ſecundùm.* Affinitas orta ex copula licita maritali extenditur vſque ad quartum gradum. Ita habetur *cap. Non debet. de conſang.* & *affin.* Dico *tertiùm.* Affinitas orta ex copula fornicaria ſecundum gradum non excedit. Ita

nouiter

nouiter decreuit Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. Dico *quartùm.* Affinitas orta ex copula fornicaria in tertio, & quarto gradu, non solùm non dirimit, sed nec impedit. Ita declaravit Pius V. motu proprio edito anno Domini. 1566. vt aduertit Nau. *cap.* 22. *n.* 43. & Viuald.

Int. Quæ pœnæ positæ sunt à iure ijs, qui contrahunt absque dispensatione in gradibus affinitatis? *Resp.* Sola excõmunicatio latę sententiæ. Ita in *Clem.* 1. *de consang. & affin.* 5

Int. Quis est effectus affinitatis superuenientis matrimonio? *Resp.* Facit tale impedimentum, vt qui fuit in culpa, non possit absque dispensatione petere debitum. Ita supponit Toletus. *lib.* 7. *cap.* 11. ex communi, & nemini dubia doctrina. Eam refert Viual. *de matrimon. tit. de affin. num.* 21. Ratio est, quia per copulam manet affinis vxoris suę. Est tamen tex. *cap. Transmissæ. de eo, qui cog. consang. vxor.* Quoniam verò Conc. Trid. decreuit hoc impedimentum vsque ad solum secundum gradum excurrere, qui cognouit consanguineam suæ vxoris in tertio, & 4. gradu, nõ manet affinis vxoris, & ideo potest petere. Quoniam tamen per copulam legitimam habitam cum sua vxore manet affinis consanguineorum vxoris vsque ad quartum gradum, tenetur in confessione dicere se cognouisse carnaliter consanguineam suæ vxoris in tertio & quarto gradu. 6

Int. Impedine affinitas matrimonium ex iure naturali? *Resp.* Dico *primùm.* An affinitas orta ex copula materiali dirimat in primo rectæ lineæ gradu matrimonium iure naturali, problema est pro parte affirmatiua probabilius. Negantem partem tenent Caiet. 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 9 Sot. *in* 4. *d.* 41. *qu.* 1. *art.* 3. Couar. *de matrimon.* 2. *p. cap.* 6. §. 10. *num* 7

6. citans

6. citans. D. Auguſt. *lib. 3. in Leu. quæſt.* 61. Affirmant D. Thom. 1. *ad Cor.* 5. Abens. *Leuit.* 18. Palud. in 4. *d.* 41. *quæſt.* 1. *num.* 27. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 11. Sylu. *Papa* § 12. Gloſſ. §. 1. *cap. Literas de reſt. ſpoliat.* Maior in 4. *d.* 40. *q.* 3. Vict. de *matr.* 2. *p. n.* 5. Viguerius de *matr. cap.* 16. 87. Bellarm *de matr. c.* 28. & alij. Viuald. de *matrimon. tit. de affinat.* Ratio eſt, quia in gradu propoſito datur magna indecentia. Quam quidem ſatis oſtendit D. Paul. 1. Cor. 5. *Auditur inter vos fornicatio, qualis non eſt inter gentes, ita vt vxorem patris ſui quis habeat.* Fateor hunc locum exponi ab aliquibus patribus, adhuc viuente patre, in quo euentu non ſolum inceſtus, ſed adulterium committebatur. Ita D. Thom. Caiet. Roffenſis *matri.* Bellarm. de *matrimon. cap.* 27. §. 2. Et ideo probabilis eſt oppoſita ſententia. Dico *ſecundùm.* Impedimentum affinitatis ortum ex legitima copula coniugali, in nullo alio gradu dirimit iure naturali matrimonium. Probatur exemplo Iacob, qui duas ſorores germanas duxit vxores. *Gen.* 29. Probatur præcepto veteris Legis *Deut.* 25. quo cogebatur frater accipere relictam abſque liberis ſui fratris. Probatur vſu Eccleſiæ in his gradibus diſpenſantis, vt patet *cap. fin. de diuort.* Diſpenſauit. Alex. VI. cum Emmanuele inuicto Luſitaniæ Rege ad nubendum ſorori vxoris ſuæ vitæ ſanctæ. Diſpenſauit Iulius II. cum Henrico Angliæ Rege ad nubendum cum vxore fratris demortui. Hanc veritatem definitiua ſententia, oppoſitam ſententiam, ſaltem nimiæ falſitatis damnante, declarauit Clem. VII. ex conſilio omnium celebriorum Academicarum conſulto, vt refert Nau. *cap.* 22. *num.* 84. & Caſtr. *lib.* 1. *de leg. pœn. cap.* 12. Eamque probat Roffenſ. martyr. *in lib. de connub.*

Regis

Regis Angliæ Caietan. *tom.3. opuscul. tractat.* 14. ad Clementem VII. Vict. *de matrimon. p. 2. numer.6.* Dico *tertium.* Affinitas ex copula fornicaria orta, in nullo gradu dirimit iure naturali matrimonium. Ita D. Anton. *3. part. titul. cap.* 11. Sot. & Couarru. supra. Probatur ex praxi, nam teste D. Anton. in eo dispensauit Martinus V. Insuper Pius V. tribuit Henrico Cardinali, & Regi, vt in quouis gradu affinitatis orto ex copula fornicaria, dispensaret.

De impotentia coeundi, impedimento dirimente matrimonium.

Sect. 12.

1 *Quid est impotentia.*
2 *An impotentia dirimat matrimonium.*
3 *Quot conditionibus constat impedimentum impotentiæ.*
4 *Quotuplex est impotentia.*
5 *Vnde probatur impotentia esse perpetua.*
6 *De impotentia ex defectu testiculorum.*
7 *An requiratur scientia ad hanc impotentiam.*
8 *Quo iure dirimat impotentia.*
9 *De impotentia iudicata perpetua, & postea comperta temporaria.*
10 *De actione fœminæ.*

INTERROGATIO. Quid est impotentia, de qua agimus? *Resp.* Est debilitas, qua quis impeditur intra vas fœmineum seminare. Ita fermè Toletus *libro septimo capite duodecimo*, ex Panormit. *capite Quod sedem, de sponsali.* Requiritur enim ad euitandum hoc impedimẽtum, vt quis polleat vi ad coeundum carnaliter, insuper ad semen emittendum intra 1

intra vas. Si enim quis valeat coire, sed non seminare, aut seminare, sed non coire, est impotens ad matrimonium. Ita Richard. in 4. d. 34. *articulo* 2. *quæstione* 1. Scotus *ad* 2. Angel. *matrimon.* 3. *imped.* 16. *numero* 3. Sylvest. *matrimon.* 8 *quæstione* 16. D. Anton. 3. *parte tit.* 1. *cap.* 6. §. 6. Nau. *cap.* 12. *num.* 19. Sot. in 4. d. 24. *qu.* 1. *art.* 2. & est communis, vt testatur Armil. *matrimo. num.* 51. immeritò ab ea recedens cum Tabiensi. eodem *verb. nu.* 12. Et ideo censui addendum aliquid Toleti definitioni, cùm dixit, illa dicitur impotentia qua non potest semen effundi. Licèt enim quis possit semen effundere, sed extra vas ob debilitatem membri, adhuc est impotens: quamuis, vt arbitror, nubat fœminæ pollenti vi fugendi semẽ appositum iuxta vas, secundùm multorum Philosophorum sententiam, balneorum experimento comprobatam.

2 *Int.* Dirimitne hæc impotentia matrimoniũ? *Resp.* Dirimit. Ita habetur *c.* 1. *&* 2. 33. *q.* 1. *cap. Quod sedem. de frig. & maleficiat.* Doctores cum Mag. *in* 4. *d.* 34.

3 *Int.* Quot conditiones requiruntur, vt hæc impotentia dirimat matrimonium? *Resp.* Duæ. Prima est, vt præcedat matrimoniũ: si enim illud subsequatur seu, vt clarius loquar, si illi superueniat, nihil operatur. Ita habetur *cap. Decreta.* 27. *qu.* 2. Secunda conditio est, vt talis impotentia sit perpetua. *cap. Fraternitatis de frigid. & malef.* Censetur autem perpetua impotentia, quæ sine miraculo, vel peccato, vel vitæ periculo tolli nequit. Ita *cap. Fraternitatis* citato. In Richard. Ang. Sylu. Nauar. locis citatis. Pet. Sot. de *matrim. lect.* 5.

4 *Int.* Quotuplex est impotentia? *Resp.* duplex: alia naturalis, alia artificalis. Naturalis est frigiditas in viro ex naturali orta complexione, propter quã anu non

non potest membrum erigere, aut si erigat, non potest semen intra legitimum fœminæ vas effundere. Dixi in viro, quia hæc frigiditas in fœmina, propter quã non emittit semen, nil impedit. Notat D. Thom. in 4. d. 34. ar. 2. Rich. ar. 2 q. 2. Sot. q. 1. art. 2. D. Antó. 3. p. tit. 1. cap. 6. Ratio est, quia semen muliebre non est necessarium ad generationem prolis. Nomine frigiditatis in viro, intelligitur è contrario, etiam nimia caliditas, propter quam, tam properè semen vir effundit, vt nequeat vas fœmineum expectare. Intelligitur insuper quoduis aliud naturaliter coitum impediens: impotentia autem cocundi, nõ est aliud, nisi impotẽtia seminandi intra legitimum vas. *cap. finali. de sponsalib.* iuxta D. Thom. Angel. Anton. Pal. & alios citatos. Nomine tamẽ frigiditatis comprehenduntur omnia hæc, & alia impedimenta (seu impotentiæ) naturalia. Naturalis impotentia in fœmina, est arctatio vasis, propter quam nequit perfectè mari coniungi. Impotentia artificalis, vel fit arte hominis, vel dæmonis. Arte hominis fit per sectionem membri virilis, aut auulsionem, contritionem ve testiculorum: fit per lesionem vuluæ, matricisve fœminæ. Arte dæmonis fit (quam magicam appellamus) modis quatuor, nimirũ, vel impediendo localem motum ad copulam necessarium: vel frigiditatem inducendo, adhibitis remediis naturalibus, quibus vigor membri langueseit: vel per phantasiæ illusionem, qua vir vxorem, aut vxor virum abominatur: vel impediendo effusionem seminis occlusis meatibus, per quos defluit. Ita Palud. in 4. d. 34. q. 2. n. 16. Sot. q. 1 art. 3. D Ant. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. Vict. in *relect. de arte magica.* Hæc impotẽtia artificialis arte dęmonis effecta, appellatur à Doctoribus maleficiũ. Quod verò, si perpetuũ est, dirimat matrimonium,

moniũ, constat ex cõmuni Doctorum sententia cum Magistro, & D. Thom. *in* 4. *d.* 34. Vbi Scot. *q. vnica* Habetur *in c. Per fortiarias.* 33. *q.* 1. *ca. Ex literis. de frigid. & malef.* Fit autem hoc maleficium à dæmone sæpiùs respectu vnius tantùm fœminæ, aut viri, non autem respectu alterius; & ideo, cum qua homo non est maleficiatus, validè cõtrahit matrimonium. Notat D. Thom. *in* 4. *d.* 34. *art.* 3. Palud. *q.* 2. *n.* 7. Armil. *matrimon.* 49. D. Antonin. & Richard. supra.

5 *Int.* Vnde probatur hæc impotentia perpetua? *Resp.* Probabitur per testimonium personarum, quæ visu, aut tactu sciũt membrum virile fuisse sectum; vel testiculos fuisse auolsos: vel membrum esse debile. Probabitur experimento non fracti signaculi virginalis ad visum, seu tactum honestarum fœminarum. Probabitur arctatio genitalis fœminei, per tactum honestarum fœminarum. Ita habetur *cap. Fraternitatis. de frigid. & malef.* Vt autem apertè cognoscatur, sine impotentia perpetua, vel non, conceditur à iure triennium, quò possint contrahentes cohabitare, & eodem toro dormire, actum maritalem exercendo, vt veri coniuges. Ita habetur *c. Laudabilem. de frig. & malefic.* & finito triennio conceditur reclamatio, seu declaratio occulti impedimenti, & datur locus apertæ probationis ostensioni, vt inuicem separentur.

6 *Int.* Estne impotentia dirimens matrimonium carentia vtriusque testiculi, vel naturalis, vel artificialis, in eo, qui valet membro virili? *Resp.* Affirmant aliqui. Palud. *in* 4. *d.* 34 *num.* 8. D. Antonin. 3 *p. tit.* 12. Palat. *disp.* 1. *n.* 1. *cap.* 11. §. 2. Armil. *matrim. n.* 53. Angel. *matr.* 3. *imped.* 16. *num.* 1. Guter. *in quæst. can. c.* 16. *num.* 1. Oppositum docent Canonistæ communiter *cap. Quod sede, de frigid. & malef.* vt fatentur. Angel. & Guter.

Guter. tenet, Sot. *d.* 34. *q.* 1. *art.* 2. appellatque oppositam sententiam non tolerabilem. Est nunc certa de hac controuersia decisio Sixti V. data anno Domini 1587. declarans tale coniugium esse, ac semper fuisse iure ipso naturæ nullum. Si quando verò talia coniugia permissa sunt, & ab Ecclesia tolerata, nondum veritas apparebat, & ideo priori opinioni adsentiebatur. Dixi carentiam vtriusque testiculi, quia carentia vnius tantùm, non est impedimentum dirimens. Ita Panormitan. *in capit. Quod sedem. de frig. & malef.* Palud. D. Anton. Armil. Sot. locis proximè, & Sylu. *matrim. 3. quæst.* 18. Ratio est, quia cum tali carentia, adhuc optima sit seminatio. Non fit autem in carentia vtriusque, vt ostendit Tiraquel. *in connub. L.* 13. *num.* 21.

Int. Estne hæc impotentia impedimentum dirimens, cum est nota ambobus contrahentibus, vel soli potenti? *Resp.* Negat Mich. Medin. *lib.* 15. *de cælib. cap.* 47. D. Thom. *in* 4. *d.* 34. *ar.* 2. Palud. *num.* 9. *q.* 9. Pet. Sot. *de matrim. lect.* 5. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 10. Angel. Viuald. & alij affirmant tamen Sylu. *matrim. q.* 16. Panorm. *cap. Consult. de frig. & malef.* Sot. & Nauar. Ratio est, quia potentia ad coeundum, est de essentia matrimonij, vt tradunt D. Th. Richard. Scot. Durand. citata *dist.* 34. Scientia autem impotentiæ, non de impotentia facit potentiam. 7

Inter. Quo iure impedit & dirimit impotentia perpetua matrimonium? *Resp.* Naturali. Ita Victor. de *matrim. n.* 283. Sot. *d.* 34. *art.* 2. *concl.* 1. estque certa decisio tradita à Sixto V. vt iam ostendi in hac *sect.* 1 *num.* 7. 8

Int. Iudicata est per iudicis Ecclesiastici sententiam impotentia perpetua, postea probata est experimento, & effectu minime talis, quia v. g. filium ge- 9

nuit: teneturne ad coniugem redire, quamuis coniux transierit ad secundas nuptias? *Resp.* Tenetur. Ita habetur *c. Requisisti c. Laudabile. & c. 1. de frig. & malef. cap. sæcul. 33. q. 2.* Ratio est, quia in tali sententia iudex fuit deceptus, quia matrimonium coram Deo validum erat & firmum.

10 *Int.* Est mulier arcta respectu huius viri, qui habet debiles vires ad primùm eam cognoscendam, non autem ad secundam, & tertiam vicem, si ab alio viro potentiori priùs cognoscatur, rogo, an hæc impotentia sit impedimentum dirimens: vel an teneatur, postquam ab alio, cum quo secundò contraxit, cognita est, redire ad priorem virum? *Resp.* Est quidem: nec debet redire ad primum virum, si verè contraxit cum secundo. Ita habetur *cap. Fraternitatis* citato iuxta Glossam communiter receptam, & Panorm. *ib.* Richard. *d. 34. ar. 2. qu. 2.* Durand. *q. 2.* Palud. *q. 2. nu 14.* D. Anton. *2. p. tit. 1. ca. 12. §. 1.* Angel. *matrim. 3. imped. 16. n 4.* Ratio est, quia impotentia illa respectu prioris viri erat absoluta, & perpetua. Addendum tamen est, nisi ipsa possit facilè, quamquam cum dolore nonnullo incisionis medicæ remedio vas aperire, & velit aperire, vt potest: tunc enim valeret priùs matrimonium. Ita D. Thom. & Anton. locis citatis atque Sot. Armil. *matr. nu. 50.*

De impedimentis impedientibus tantum, & non dirimentibus. §. 3.

1 *Quot sunt impedimenta, impedientia tantùm.*
2 *Explicatur singula impedimenta impedientia tantùm.*
3 *Quod sit peccatum contrahere cum impedimento.*

1 INTERROGATIO. Quod sunt impedimenta impedientia, & non dirimentia? *Resp.* Sexdecim, quæ his-

his versibus continentur.

Votum, interdictum, raptus, sponsalia, cædes.
Consortis tori, presbyterive sacri.
Incestus, fœdusque sacra cum virgine, vinclum.
Edocuisse fidem, pœnituisse palam.

Ita Caiet. *matr. cap. 3.*

Int. Explica singula? *Resp. Votum.* castitatis simplex *cap. Rursus. Qui clerici vel voti.* Præterquam votum simplex emissum post nouitiatum in sacrosancta Societatis IESV Religione; vt iam ostendi *sect. 3. præc.* §. Item, votum de non nubendo. Ita Caiet. *tom. 2. Opusc. tract.* 11. *qu.* 1. siue simplex, siue iuratum. Ita Nauar. *cap.* 22. *numer.* 73. Couar. *de matrim. cap. 6. num.* 2. *Interdictum*, hoc est Ecclesiæ prohibitio: quamquam iusta de causa ob suspicionem impedimenti ab incerta fama ortam fiat à parocho, ne cõtrahatur ante declarationẽ. Ita Palud. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *n.* 10. Sylu. *matr.* 7. *q.* 2. Arm. *n.* 54. Nau. *c.* 22. *n.* 68. cõtra Angel. *matrim.* 3. *impedim.* 1. *Raptus* alienæ sponsæ, vel per verba de præsenti, vel de futuro: nequit enim raptor tam cum ea quàm cum alia contrahere in pœnam nefarij sceleris, *capit. Statutum.* 27. *quæst.* 2. *de rapt.* Dixi alienæ sponsæ. Nam qui rapuit suammet sponsam, non contrahit tale impedimentum. Ita Panorm. *cap. Cum causa de raptorib.* Armil. *rapina.* Bellarm. *de matr. in lib.* 1. *cap.* 20. Nau. *cap.* 22. *num.* 74. §. *Non obstat.* Est enim raptus, abductio violenta puellæ liberæ ex domo patris, vel custodis *L. raptores. ff. de raptor. virg. cap. Lex illa.* 26. *quæst.* 1. *cap. cum causa de rap or.* Sufficit ad raptum violentia facta vtrique, puellæ scilicèt & patri, vel custodi; sufficit facta alteri, puellæ nimirùm, vel patri, altero consentiente in rapina. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 154. *ar.* 7. Gratian. *cap. de raptoribus* §. *Ex hac autorit.* 36. 2

quæst. 1. Est igitur de ratione raptus, violentia. Ideo si solis precibus vel promissis fœmina è paterna domo auferatur, nulla interueniente vi, non dicitur rapta, valetque proinde matrimonium cum ea initum etiam antequam ad domum patris reducatur. Valebit multò magis, cum eamet raptorem inuitauit. Notat. Gloss. dicto *cap. Cum causa*. Ad contrahendum hoc impedimentum, & incurrendas pœnas appositas raptoribus fœminarum, satis est fœminam rapi ad libidinem, non ad coniugium, ita declarauit Congreg. Catdin. Nomine raptæ intelligitur quæcunque fœmina, seu virgo, seu non virgo. De raptæ verò fœminæ matrimonio varie determinatum fuit in iure. Enim verò in iure ciuili olim tale matrimonium erat nullum. *l. vnic. Cod. de rapt. virg.* Item iure canonico. *capit. de puellis. cap. apud* 36. *quæst.* 2. postea decretum est ab Innoc. III. valere matrimonium, si ipsa rapta vellet raptori nubere. *cap. fin. de raptorib.* Doctores verò interpretabantur esse validum, quamuis fieret, antequam rapta restitueretur custodibus, & liberrati. Ita Maior. *in* 4 *dist.* 29. *qu.* 2. Couar. *de matr.* 1. *p. cap.* 3. §. 9. *num.* 1. Contra Martin. de Magistris. *de temp. q. de rapt.* Nouissimè verò Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. irritum reddidit tale matrimonium, quamdiu rapta est in potestate raptoris: veruntamen decernit, si ipsa libertati suæ fuerit restituta, *Sponsalia*, id est, promissio futuri matrimonij. De his tamen latè suo loco à te rogari spero. *Cæd. consortis uxoris*, id est, propriæ uxoris occisio. *cap. Interfectores. cap. Admonere.* 23. *quæst.* 1. Doctores cum Magistro *in* 4. *d.* 37. siue maritus eam occidat ex odio, siue ex vindicta adulterij. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 37. *quæst.* 2. *art.* 2. D. Anton. 3 *p. tit.* 1. *cap.* 16. §. 4. Cædes itidem proprij viri, Ita Palud. *in* 4. *d.* 37.

quæst.

quæst.1.num.1. Sot. *quæst.1.art.1.* Nau *cap.22. num.74.* Armil. *matrim.num.58.* Anton. ubi maximè. Non est circa viricidium textus expressus, vt notat Sylu *matrim. 7. quæst. 6.* Est tamen par ratio, & interpretamentum Doctorum. *Cædes presbyteri sacri*, id est, presbytericidium. Ita habetur *cap. Qui presbyterum de pœnit. & remission.* Dubitant Auctores, an ad hoc impedimentum requiratur conuictio criminis in iudicio. Pars affirmans est probabilior, quam sequitur Panorm. dicto *cap. Qui presbyterum.* Tolet. *lib. 7. cap. 15. num. 6.* Armil. *matrim. num. 59.* Ita verba textus. Qui presbyterum occiderit, conuictus absque spe coniugij maneat. *Incestus*, id est, coitus fornicarius cum consanguinea coniugis suę vsque ad 4. gradum, aut affine mortua coniuge, non potest amplius nubere. Ita Nau. *cap. 22. num. 74.* Couar. *de matrim. cap. 6. §. 8. nu. 1.* Ita habetur *cap. 1. & cap. Ex liter. de eo, qui cog. consang.* Doctores *in 4. d. 34.* cum Mag. idem dicēdum est de vxore cognoscente consanguineum, vel affinem sui viri. Notat D. Anton. *tit. 1. cap. 16. §. 4.* Armil. *matr. num. 57.* Oportet autem ad hoc impedimentum vt incestus sit formalis, hoc est, scienter factus. Ita Palud. *in 4. d. 34. q. 1. num. 13.* Patratus etiam post coniugis amissæ, vel amissi obitum inducit impedimentum. *c. Transmissæ de eo, qui cogn. consang.* quidquid in oppositum dicat Sot. *d. 77. q. vnica. art. 1.* & Vigald. *de matrim.* Dixi cum consanguinea, vel affine, sed iuxta multorum opinionem, etiā coitus cum ea, vel eo, quo cum habetur impedimentum publicæ honestatis, causa est huius impedimenti. Ita Palud. *in 4. d. 34. quæst. 1. art. 13.* Couar. *de matrim. 2. p. c. 6. n. 4.* Dum vterque delinquens viuit. *c. Duo pueri. de despons. impub.* iuncta Glos. *Dabitur.* Notat Couar. proximè citatus. Coitus verò cum cognata spiritua-

li, quanquam dici possit incestus, vt aduertit Nau. *cap.* 16. *nu.* 3. non opponit impedimentum. Ita Palud. proximè. Dubitant Doctores, an coitus cum propria consanguinea, causa sit huius impedimenti. Affirmat Nauar. *c.* 12. *n.* 74. & *lib.* 1. *Conf. vlt. sp.* 17. ostenditq; ex iure, & Doctorum sententia latè & copiosè. Ideo cum dispensatur inter consanguineos, qui se incestu polluerunt, ex stilo Curiæ apponitur in dispensatione. At superstes sine spe coniugij maneat. Dubitat deinde, an hoc impedimentum oriatur ex incesto occulto, qui in iudicio probari nequit. Negat Panor. *cap. literis de præsumpt.* Sot. *d.* 23. *q.* 1. *art.* 1. Affirmant veruntamen Castro *lib.* 2. *de leg. pœn. c.* 5. *argu.* 51. Nau. *cap.* 22. *num.* 74. & *lib.* 4. *Conf. tit. de consang. & affin. consil.* 1. Cord. *qu.* 12. *art.* 2. sed asserunt non esse consuetudinem petendi dispensationem, nisi ad contrahendum cum eadem complice incestus, aut consanguinea eius, ratione affinitatis contractæ, quanquam incestus sit publicus. Quoniam verò hæc opinio est incerta, totius erit petere dispensationem. *Fœdus sacra cum virgine*, est coniugium factum scienter cum professa moniali. Ita habetur *can. Hi. verò.* 27. *quæst.* 1. *Vinculum.* Id est, affinitas, quam alter coniux scienter malitiosè contraxit aduersus alterum coniugem, vt non possit ab eo petere: vel vterque malitiosè, vt possint sibi inuicem negare. *ca. De eo.* 30. *qu.* 1. Oritur hoc impedimentum ex susceptione à sacro fonte. Ita Caiet. *supra.* & Sot. *d.* 37. *art.* 1. Nau. *cap.* 22. *nu.* 74. Ex susceptione filij in sacramento Confirmationis, iuxta Caiet. Ex baptismo facto ab ipsis parentibus malitiosè, ad non petendum debitum. *Edocuisse fidem.* Id est, Doctrina articulorum fidei, quam appellamus catechismum, data ei, qui est baptizandus, vel domi iam est baptizatus, sed adhuc in Ecclesia solennitet

leniter recipiendus, gignit hoc impedimentum inter catechisantem, & catechizatum, patrem ac matrem catechizati, eodem modo, quo in baptismo, & confirmatione, vt ex Conc. Trid. aduertit Nau. c.22.n.72. Habetur hoc impedimentum. *cap. ante baptismum. de consecrat. dist. 4. cap. Per cathechismum de cogn. spirit. lib.6.* Pœnituisse palam, hoc est, fuisse punitum iniuncta publica pœnitentia, & solenni: talis enim pœnitentia facta est impedimentum ad deinceps nubendum. *c. De his. cap. Antiqui 33 quæst.2.* Quod intelligendum est, dum ipsa durat, vt notat Sot. *d.37.* Verumtamen hoc impedimẽtum nunc iam non viget, quia non fit solennis pœnitentia, vt fieri solebat.

Int. Estne peccatum mortale contrahere matrimonium cum aliquo horum impedientium impedimento? *Resp.* Negat Pet. Sot. *lect.9. de matrim.* Negat Armil. §.60. vt notat Tolet. *lib.7. cap.15.n.6.* Dubitat Palud. *d.34.q.1.ar.2.* & Sot. ib. Ratio eorum est, quia iam dissuetudine inueterata, non opus est petere dispensationem circa hæc impedimenta impedientia tantùm. Affirmat tamen probabiliùs Caiet. *ver. matr. cap.2.§. Et scito*, consentit Tolet. *lib.7. cap.15.* quanquam inquiens, non constanter affirmem. Dico igitur. De aliquibus horum impedimentorum, constat esse peccatum mortale ijs obstantibus contrahere: veluti de voto religionis; vel castitatis, de sponsalibus, de interdicto. De reliquis probabilior est opinio Caietan. & Tolet. Ratio est, quia talis Ecclesiæ prohibitio, est in materia graui: trãsgressio verò præcepti in materia graui, obligat ad culpam grauem.

De dispensatione impedimentorum. §. 4.

1 *Quis potest dispensare in impedimentis dirimentibus.*
2 *An Doctores dubitent de dispensatione circa aliqua.*
3 *Quæ sunt impedimenta, de quorum dispensatione dubitant.*
4 *De dispensatione impedimentorum non dirimentium.*
5 *Cum quibus non dispensatur.*
6 *De causa ad dispensandum.*
7 *Quæ est legitima causa ad dispensandum.*

1 INTERROGATIO. Profer in medium, quis potest dispensare in impedimentis dirimẽtibus? *Resp.* In impedimento erroris, cognationis naturalis pro recta linea saltem vsque ad 4. gradum, pro transuersa vsque ad primum, ligaminis, metus, & impotentiæ perpetuæ, nullus in terris dispensare valet. In reliquis solus summus Pontifex. Ratio prioris partis cõclusionis est, quia in iis impedit ius naturale, vel ex defectu consensus, vel ex decentia naturaliter debita, & reuerentia, vel ex obligatione perpetua, vel ex contrarietate repugnante fini matrimonij, vt facile videre est in iis, quæ proposui circa vnumquodque impedimentorum. Ratio 2. partis est quia impediunt ex solo statuto Ecclesiæ. Dixi, solus, cum Nau. *cap. 23. num. 85.* quia Episcopus non potest dispensare in aliquo impedimento dirimente secundùm omnes, nisi quando impedimentum occultum est, matrimonium verò publicum, & separatio nimiũ scandalosa, & ad Papam, vel illius Nuncium potestate ad dispensandum pollentem, aut nulla aut difficillima aditio. Vt volunt Angel. & Syl. cum Nauarro loco proximè citato *per c. Et si. §. de adul. tit. de iudic.* cum Ioanne *de lign.* & Panor. quos ibi sequitur Instruct. *2. p. cap. 59. tit. de dispẽt. pet.* Tunc verò per epi-

scopum

cheam dispensat Episcopus, præsumitur enim ea Papæ esse voluntas.

Int. Dubitantne Doctores de aliquibus? *Resp.* Dubitant de tribus. 2

Int. Memora? *Resp.* Faciã lubens. Dubitant in primis de voto solenni castitatis per professionem religionis approbatæ nuncupato. Veruntamé de ea, quam me rogasti, 1. *p. c.* 6. §. 9. *num.* 5. respondiq́ue securus partem affirmatem, quam appellat communem Nau. *c.* 12. *n.* 75. contra Gloss. *c. Cùm ad monasterium de stat. monach.* & Armil. *dispensatio. n.* 12. Ratio mea est, quia oportebat ad bonum Ecclesiæ regimen hanc Ecclesiæ capiti potestatem relinqui extraordinariã: & ideo vsus est ea non semel Papa, cuius exempla referunt Palud. & Caietan. locis cit. Hic verò restat argumentum proponere D. Thom. oppositum asserentis, illudq́ue soluere. Sic igitur argumentatur D. Thom. 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 11. Post factam consecrationem calicis in ministerium altaris, tamdiu calix manet consecratus, quamdiu integer manet, neque potest ab eo, forma remanente integra, auferri consecratio. sed per votum solenne castitatis monachus fit religiosus consecratus Deo, & religioni, ergo quamdiu ille manet, tamdiu manet consecratus voto, ac proinde adeo voto adstrictus, vt ab aliquo nequeat eo liberari. Cõfirmatur efficaciter ex text. c. *Cùm ad monasterium*: vbi Innocentius III. decernit obseruantiam castitatis, & paupertatis, ita esse statui religioso adnexam, vt nec etiam Sum. Pontifex valeat de ea licentiam indulgere; ergo, &c. Obiectioni positæ occurrunt Caietan. citato loco, & Durand. *in* 4. *d.* 38. *quæ.* 2. *ad.* 2. dicendo eam procedere, quamdiu talis monachus, qui votum emisit, manet religiosus: at verò Sum. Pontifex dispensando, fa- 3

cere de religioso, non religiosum, ac proinde aptum nuptui, sicut cæteri sunt, qui votum non emiserunt. Dixi in voto solenni religionis: quia in voto solēni sacris ordinibus annexo, quòd Papa possit dispensari, nemo negat, nec ipse D. Thom. imo affirmat, 2.2. q. 88 *art.* 11. *in corp.* & Palud. *in* 4. *d.* 37. *q.* 1. *num.* 8. Sot. *lib. qu.* 1. *art.* 1. Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tract.* 27. *qu.* 1. Gandau. *quodl.* 5. *q.* 28. Bellar. *de matrim. lib.* 1 *c.* 21: Oportet tamen ad hanc dispensationem intervenire causam communis utilitatis, vt notat Sot. *lib.* 7. *Iust. disp.* 5. *art.* 5. Dubitant deinde de matrimonio rato (nam de consummato constans est pars negans) Negant igitur Palud. *in* 4. *d.* 27. *q.* 3 *n.* 25. Sot. *qu.* 1 *art.* 4. §. *Hi tamen.* Almain. *de potest. Eccles. c.* 15. Vict. *de matrim. n.* 281. Couar. *de matrim.* 2. *p. c.* 7. §. 4. *nu.* 14. Panor. *c. Ex publico de conuers. coniug.* Deniq; omnes communiter Theologi teste Caietan. *tom.* 1. *Opuscul. tract.* 28. quanquam partem oppositam sequatur. Ratio eorū est quia matrimonium ratum, sicut cōsummatum, significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: coniunctio autem Christi, & Ecclesiæ est inseparabilis; ergo, &c. Affirmat tamen Gloss. *c. Ex publico de conuers. coniug.* Præpos. *c. fin de spōs. duor.* Felin. *c. Que Eccles. de constit.* & communiter Canonistæ testantibus in oppositum adductis Panorm. & Couar. Affirmat Sylu. *diuortium. qu.* 4. Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tract.* 28. Armil. *dispensatio. num.* 8. cum Hostiens. Angel. Rosel. quos citat Ambr. Cathar. contra Caietan. *lib.* 6 *cap.* 5. Nau. *c.* 22. *n.* 21. cum Mich. Medin. quem refert. Probatur vsu, & praxi, nam in eo dispensauit Martinus V. dispensauit Eugenius IV. teste oculato D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 21. §. 3. dispensauit Paul. III. & Pius IV. ter aut quater petente Nau. vt ipse fatetur. *c.* 22. *n.* 21. Ratio est, quia sicut ad votum, & iuramentum opor-

tuit

tuit, vt Christus Dominus extraordinariam potestatem reliquerit dispensandi, cum id suus Vicarius expedire iudicauerit, ita, & ad dispensandum in matrimonio rato. Dubitant tertiò de affinitate, an dirimat iure naturali in primo gradu rectæ lineæ. Sed de hac controuersia me rogasti, & ego respondi. §. proximè præcedenti. Sect. vndecima, nihilque noui addendum occurrit.

Int. Quis potest dispensare in impedimentis non dirimentibus? *Resp.* Ex communi Doctorum potest Episcopus. Ita Card. Tol. *l.7.c.15.n.6.* Nau. *c.23 n.84.* cum Palud *in 4.d.28 q.1.* D. Anton. *3.p.tit.1.c.16.§.4.* non est hoc expressum in iure, sed de solo incestu conceditur Episcopis facultas dispensandi, cū est periculum incontinētiæ. *c. Antiqui. c. in adolescentia. 33. q.2. c Ex liter 1. de eo, 1. de qui cogn. cosang. vxor.* Tenēt Palud. in *4.d.34.q.1.col.3.* D. Anton. *3.p.tit.1.c.15.§.4.* Hæc tamen facultas ex paritate rationis à Doctoribus extenditur ad omnia alia délicta, ex quibus oritur impedimentum, impediens tantùm, vt aduertit Nau. loco citat. Excipiūtur tamen hic duo vota, nimirum castitatis, & religionis, in quibus non potest Episcopus dispēsare, iuxta communem doctrinam: neque in ijs, nisi ex vrgente causa Papa dispēsat. Excipiuntur sponsalia, de quibus dicam suo loco. Addertit tamen Nauar. *c.22.nu 75. & cap.23.nu 85.* non esse in vsu, vt pro impedimento impediente tantum, ab Episcopo, vel à Papa peratur dispensatio: etiam in impedimēti incestus, nisi ad contrahēdum cum consanguinea à se incestuosè cognita, vel cum affine, orta affinitate ex ipso incestu. Nōdum enim, ait, adhuc in tanta ætate vidi, vel audiui id fieri. 4

Int. Dic, cum quibus prohibet Conc. Trid. dispensari in impedimentis matrimonij? *Resp.* Apponam 5

Concilij

Concilij verba, & ex ijs facilè apparet prohibitio, ita enim *sess.24 c.5.de refor.* Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe consequendæ dispensationis careat. Idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solennitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subijciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cuius salubria præcepta temere contempserit. Si verò solennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimonijs, vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa, & gratis concedatur. In 2. gradu, nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & od publicam causam. Ita Concil.

Int. Requiriturne causa, ad dispensandum in matrimonij impedimentis; *Resp.* Dico *primùm.* Summus Pontifex validè dispensat in toto iure humano, etiam ab Apostolis constituto, vel à Concilijs Ecclesiæ generalibus. Ita D. Thom. *quodl.4.art.15.* Glossa. & communiter recepta *cap. Proposuit. de conces. præben.* Ratio est, quia Summus Pontifex est super omne ius humanum, & super statuta Cõciliorum, vt cum communi docet D. Thom. *Opusc.19.cap.3. & in 4.sent. dist.* 29. Turrec. 2. *cap.* 93. Ferr. contra gent. *lib.4 cap.76.* Et ratio est optima, quia caput in corpore est super membra, pastor est super oues, sed Papa est caput Ecclesiæ, est pastor ouiũ Christi

vt docet Conc. Calcedonense in epist. ad Leonem vt habetur *c. Vbi periculum. de electio. in 6.* Deinde, quia Papa est Christi vicarius, & ab eo immediatè, non ab Ecclesia habet potestatem, vt decernit Concil. Florent. *sess. vltim.* Sed hac de re Theologi. 2.2 cum agunt de Rom. Pontifice. Ideo quamuis Concilium generale, vellet auferre à Papa potestatem dispensandi circa Concilij decreta, nihil efficeret. vt notat Turrecrem *lib. 3. de Eccles. cap. 52.* Victor. de *potest. Papæ, & Concil prop. 5.* Co dub. in *qu. lib. 4. q. 8.* Dico *secundum.* Summus Pontifex dispensãdo sine causa in statutis Canonicis Conciliorum peccat quidem venialiter, aut lethaliter iuxta materiam grauem, aut leuem super qua dispensatur. Ita D. Thom. 1.2 *q. 97. art. 4.* Victor. *de potestat. Pap. & Conc prop. 7.* Couar. de *mat. c. 6. §. 9 num. 7.* Nam illi data est potestas in ædificationem. Et ideo peccat, qui scienter ab eo iniustã petit dispensationem, quia cooperatur illius peccato. Ita Gloss. *c. Non est de voto*, communiter recepta, Caier. 1.2 *q. 99. ar. 5.* Qui tamen vtitur dispẽsatione facta in iure humano peccat tãtũ venialiter nisi sequatur grauis scandalum, vel damnũ tertij. Ita Sot. *lib. 1. Iust. q. 7. ar. 3.* Cou. proximè. Caiet. *verb. dispensatio.* Ratio est, quia iure naturali tenetur pars se conformare toti, patiq; legem, quã omnes alij patiuntur, quod adeo à natura ipsa edoctum est, vt illius vox sit apud Senecam in Troade. *Ferre quam sortem patiuntur omnes, nemo recusat.* Dixi, in iure humano, & in statutis Canonicis Conciliorũ, quia in his, quæ sunt de iure diuino, quale est votũ, iuramẽtum, matrimonium tatũ, in quibus supra dixi posse Papã dispensare, dispensatio sine causa est nulla, peccatq; lethaliter, qui ea vtitur, vt docent cum cõmuni Sot. & Caiet. locis citatis.

Int.

7 *Int.* Quæ est legitima causa dispensandi in matrimonio? *Resp.* Supposita Doctrina Victor. *de potestat. Papæ. prop.* 12. quod semper in dispensationibus attendẽdum sit bonum commune, neq; faciendę cum boni communis detrimento, vt docet D. Thom. 1.2. *qu.*97. *art.*4. *ad* 1. *&* *q.*100. *art.*8. *&* 2.2. *qu.*88. *art.*12. facit aliquando ad bonum commune, vt cum aliquibus ex causa dispensetur, vt in matrimonio iam cõtracto veri coniuges efficiantur. Causa igitur sufficiens est scandalum, quod sequetur ex separatione contrahentium. Ita Covar. de *matrim.* 2. *p.* §. 10. *num.* 13. Est proles suscepta ex consanguinea bona fide, & ignoranter, quod consanguinea esset. Ita *cap. Quia circa. de consang.* adiuncto. *cap. Cùm haberet de eo, qui duxit in mat.* vbi Ab. & Ioan. Andr. postea declarauit Concil. Trident *sess.*24. *cap.*5. Est ipsum matrimonium bona fide contractum à consanguineis impedimenti ignaris, & consummatum sine prolis eventu. Ita apertè Conc. Trid. Si verò solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. Causæ verò ad dispensandum, vt cõtrahant consanguinei, qui nondum contraxerunt, tres sunt præcipuæ. Prima est angustia loci, vbi contrahentes habitant, quando non inuenitur alter paris conditionis, & nobilitatis. Secunda, quando diues eiusdem loci vult consanguineam pauperem ducere, vel iuuenem dotatam, assignando vxori dotem. Tertia, quando oportet ad componendas graues inimicitias, vel ad sedandas rixas acerbas, vel ad lites componendas. Ita Nauar. *cap.*22. *num.*87. Instruct. 2. *p. cap. vltim. de petend. dispensat.* Circa dotis incompetẽtiam non

tam

tari oportet eam sufficere respectu personarũ, eiusdem loci fœminæ, ideo licèt in vicino loco dentur non consanguinei, qui velint fœminam talem pauperem, vel indotatam accipere coniugem, non proinde vitiatur dispensatio, sed tenet, est & bona. Ita declarauit Congregatio Cardinalium circa dispensationem in 4. gradu consanguinitatis. Imò declarauit in oppidis, & ciuitatibus propter ciuium paupertatẽ, & in aliis locis propter vicinorum cognationem posse dispensari, etiam in tertio gradu. Quoniam verò hac in re certa regula statui nequit, cautæ iustitiæ, & sufficientia relinquitur prudentis iudicio dispensantis perpensis omnibus circumstantiis appositis. Ita Arm. *dispensatio. nu.* 14. & Sylu. *ibidem q.* 1.

Int. Quæ conditiones, seu circumstantiæ apponẽdæ sunt in petenda dispensatione circa gradum consanguinitatis mixtum, seu duplicem? *Resp.* Necesse est ad validitatem dispensationis, vt vterque gradus explicetur. Est autẽ gradus mixtus, seu duplex, cum ab eodem stipite descendunt contrahentes æquali gradu, seu distantia per lineam paternam, & maternam, vt quãdo v.g. patres sunt fratres, & matres sũt sorores. Ita explicat Cou. de *matrim. 2. p. c. 6* §. 10. *nu.* 12. Ratio est, quia difficilior tunc est dispensatio: deinde, quia gradus mixtus, seu duplex, non intelligitur sub gradu absolutè, vt habetur *c. fin. de simon.* & *L. 2 ff. de verb. signific.* 8

Int. Quæ conditiones, seu circumstantiæ apponẽdæ sunt in petenda dispensatione? *Resp.* Olim sufficiebat mẽtio solius gradus remotioris, quãuis propinquior esset prior gradus. Ita Glos. *c. Quod dilect. de consan. & affinit.* ibid. Ab. Insuper in *c. fin. de simon* 9

Felin.

Fel.notat Cou.*de matrim.2.p.c.6.§.10.nu.12.* Ex Conſtit.Clem.VI.incipiẽte.*Nuper.* Ratio erat, quia quãdo conſanguinei diſtant inæquali gradu à ſtipite, quo remotior diſtat, eodem gradu diſtãt inter ſe, per *c.fin.de conſanguin.* & ita loquitur Tole *.lib.7.cap.5. num.6.* Poſtea Pius IV. irritam declarauit diſpenſationem, in qua non fieret mentio vtriuſque gradus. Atq; hoc attento iure, Molin. Theologus *tom.1.inſt. tract.2.diſp.161.§.illud tamen* vtriuſque gradus exigit mentionem. Vltimò Pius V. conſtitutione propria edita anno 1566. die 20. Auguſti, cui appoſuit titulum, declaratio conſtitutionis Pij IV. declarauit hanc Pij IV. conſtitutionem. Statuit igitur Pius V. non eſſe neceſſariam mentionem vtriuſque gradus, niſi perſona propinquior ſit in 1.gradu, ſed iubet, vt poſt obtentas literas diſpenſationis, obtineantur aliæ literæ declaratoriæ ſuper gradu propinquiori. Ita annotauit Nauar.*cap.22.num.86.* Gutier.*in can.qu. cap.15.num.3.*

10 *Int.* Eſtne in petitione diſpenſationis cùm conſanguinea, vel affine, exprimenda copula, cum eadem habita? *Reſp.* Maximè. Ita habet ſtylus Curiæ, declarauitq; congregatio Cardinalium. Solent enim hæc verba in diſpenſationibus apponi, dummodo copula non intercеſſerit.

11 *Int.* Non eſt habita copula ſupradicta, ante expeditionem literarum diſpenſantium, nec ideo nec facta eſt de copula mentio, ſed habita fuit poſt expeditionem literarũ, ante quã præſentarẽtur Epiſcopo proprio; rogo an valeant tales Literæ diſpẽſantes? *Reſp.* Dupliciter fit huiuſmodi diſpenſatio: nimirùm aut gratioſè ab ipſo Papa immediatè diſpenſante, aut mediatè per cõmiſſionẽ quã Papa delegat poteſtatẽ Ordinario proprio impetrãtiũ diſpẽſandi cum illis.

Ita

Ita loquitur Conc. Trid. *sess.22.c.5.de refor.* dispensationes, inquit, quacunque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetrauerint: eæ verò, quæ gratiosè conceduntur, suũ non sortiantur effectum, nisi priùs ab eisdem tanquam delegatis Apostolicis, summariè tantùm, & extra iudicialiter cognoscatur expressas preces surreptionis, & obreptionis vitio non subiacere. Hoc posito dico sic. Si dispensatio fiat primo modo, tenet, licèt habita fuerit copula, antequam Ordinario Literæ præsententur, neque dum factum sit examen de vitio surreptionis, & obreptionis, si re vera tale vitium non sit. Si verò dispensatio fiat secundo modo, & ante Ordinarij dispensationem, habita fuerit copula, ea detecta, Ordinarius nequit dispensare, ea verò occultata dispensatio est nulla. Ita declarauit Congreg. Cardin. notat Guter. *in q.can.c.15.num.* 21. Sed hac de re plura apud Cord. *quæst.*45.

CAPVT XVIII.

De Sponsalibus, & denunciationibus.

De Sponsalibus. §. 1.

1 *Vnde ductum est nomen sponsalia.*
2 *Quo pacto definiuntur sponsalia.*
3 *An sit necesse promissionem sponsalitiam externe declarari.*
4 *Quæ externa signa sufficiunt ad declarandam sponsalitiam promissionem.*
5 *Quo pacto celebranda sunt sponsalia.*
6 *In qua ætate valida sunt sponsalia.*

7 *An ad validitatem sponsaliorum malitia suppleat ætatem.*

8 *An parentes possint pro filiis minoribus legitima ætate sponsalia celebrare.*

9 *Vtrum sponsalia celebrata à parentibus pro filio minore obligent ipsum filium.*

10 *Quot, & qui sint effectus sponsaliorum.*

11 *De pœna frangentium sponsalia.*

12 *Quot sunt genera sponsaliorum.*

13 *De sponsalibus conditionatis.*

14 *De sponsalibus sub conditione turpi, vel impossibili.*

15 *An ex sponsalibus conditionatis nascatur impedimentum publicæ honestatis.*

16 *An sit sponsalitia promissio sub conditione, si Papa dispensauerit.*

17 *De sponsalibus factis per metum.*

18 *De pœna apposita, ei, qui non steterit sponsalitiis promissionibus.*

19 *De arrhis.*

20 *De causis soluentibus sponsalia.*

21 *Quæ regulæ habendæ sunt in causis, ad soluendæ sponsalia.*

1 INTERROGATIO. Vnde ductum est nomen sponsaliorum? *Resp.* A spondendo. Ita Vlpian. *L. 2. de sponsalib.* Spondere autem, est sponte promittere. Fiebat autem olim hæc sponsalitia promissio per munera data parenti aut tutori puellæ in vxorem ducendæ. Ita *L. 1. Cod si nupt. ex rescript. pet.* Sic habetur. 1. *Reg.* 18. respondisse Saulem Regem Dauidi nupturo Micholi filiæ suæ, si gigantem occidisset cum ad nuptias declinandas inopiam causaretur Bethlemiticus pastor. *Non habet Rex sponsalia necesse*, (id est, munera prætiosa quæ olim dabantur Regibus, cùm filias spondebant) *nisi autem decem præputia*

præputia Philistinorum: Fiebat etiam per stipulationem. *L.1.& 2.de sponsalib.& c.Nostrates.3.qu.5.* Sponsus enim dabat fideiussores, seu sponsores promissæ fidei. Ita D.Tho. *in 4.d.27.quæst.1.art.1.* Et ideo ait Isidorus *lib.9 Etymol. cap. vltim.* sponsum sic dici, non quia promisit, sed quia sponsores dedit: similiter, & sponsa eosdem dabat sponsores. Nunc autem hæc promissio sponsalitia celebratur per contractum inter sponsam & sponsum: celebratur autem hic sponsalitius contractus vno è quatuor modis. Vel simplici promissione de contrahendo matrimonio. Vel datis arrhis de non recedendo à contractu. Vel dato annulo sub arrha. Vel etiam addito iuramento de standō promissis. Ita Albert. Magn. *in 4. d.27.art.15.* & ib. D.Thom. *q.1.art.1.* Durand. *q.3.* Palud. *q.1. num.10.*

Int. Quo pacto definiuntur sponsalia? *Resp.* sponsalia sunt futurarum nuptiarum mutua promissio. Ita Alb.Mag. *in 4.d.27.ar.12.* ibid. D.Th. *q.1.ar.1.* Dur. & Palud habetur *ca.nostrates 30.q.5.& L.1.ff.de sponsalib.* Quoniam verò hæc sponsalitia promissio, & celebratio fieri potest validè, & invalidè: cùm autem invalidè fit, sponsalitia non debeat nuncupari, ideo exactiùs definiuntur sponsalia viri, & mulieris nullo naturæ, nec legis impedimento inhabilium de futuro matrimonio contrahendo promissio. 2

Inter. Oportetne ad valorem, & obligationē huius promissionis, vt externè declaretur? *Resp.* Oportet. Ita D.Th. *2.2.q.87.art.1.* Nam Deus intuetur cor: homo autem, quæ foris patent. 3

Int. Quæ externa signa sufficiunt? *Resp.* Sufficiunt quæcunq; verba, quicunq; nutus, quæcunq; signa. Ita habetur *c.pen.& vlt.de sponsalib.* Notant ib. Abb. & 4

Præpositiuus: habetur item *c. vnico. §. 1. de desponſ. impub. lib. 6.*

5 *Int.* Quo pacto eſt hic contractus celebrandus? *Reſp.* Publicè. Ita decreuit Innoc III. *in c. Cum inhibitio, de clandeſt. deſponſat.*

6 *Int.* Quæ ætas requiritur ad validitatem contractus ſponſaliorum? *Reſp.* Septennium. Ita decernitur iure Cæſareo. *L. deſponſalib. 2. ff. de ſponſalib.* Item iure Canonico. *cap. Literas. c. Acceſſit. cap. ad diſſoluen. dum de deſponſ. impub. cap. Ex parte. de reſtitut ſpoliat.* Requiritur autem ſeptennium, tam in ſponſo, quàm in ſponſa. Ita Nauar. *in ſum. cap. 22. num. 29.* cùm communi Doctorum. Septennium autem oportet eſſe completum. *cap. literas. cap. ſequent. de deſponſ. impub.* Notant Angel. *ſponſalia num. 5.* Gloſſ. in Clemen. fin. *de ætat. & qualitat.* communiter recepta. Ratio eſt, quia ad hanc promiſſionem requiritur rationis perfectus vſus: hic autem non niſi ſeptennio aduenire ſolet.

7 *Inter.* Rogo igitur: ſi conſtet ſeptennio completo adhuc rationis vſum non aduenisſe: vel antè illud expletum iam adeſſe, an ſeptennio completo, adhuc inualida ſint ſponſalia: eo verò non adhuc expleto, teneant? *Reſp.* In priori difficultate, inualida eſſe ſponſalia, tenuit Durand. *diſt. 27. queſt. 3.* aitque ad ſponſaliorum valorem, non ſufficere quemuis rationis vſum, ſed qui polleat notitia futurorum. Conſonat ib. D. Thom. *queſt. 2. art. 2. ad 2.* dum ait, maiorem ad ſponſalia requiri vſum rationis, quàm ad peccandum mortaliter. In altera difficultate Negant eſſe vera ſponſalia Ab. *c. Iuuenis de ſponſalib.* Angel. *verb. ſponſalia. §. 5.* Brunel. *tract. de ſponſalib. conclu. 4.* Carter. *lib. 1. de ſponſalib. ca. 7.* Ratio eorum eſt, quia in iure abſque vlla exceptione, requiritur ſeptennium:

nium : nam in ætate requisita ad matrimonium statim excipitur, nisi malitia suppleat ætatem. Ita *cap. A nobis, eas attestationes. c. Tua nos de de sponsi. impub. & c. vnico. eodem tit. in* 6. Affirmant tamen D. Thom. in 4. *d.* 27. *quæst.* 2. *art.* 2. *ad* 7. Sot. ibid. 2. *art.* 2. *ad* 3. D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 18. Sylvest. *sponsi. quæst.* 2 cum Hostiensi & Innocent. quos citat Glos. *cap. Inuenis. de sponsalib. & cap.* 1. 30. *quæst.* 1. Ratio eorum est, quia secundùm Philosophum *lib.* 1. Physicor. Quod parùm distat, nihil distare videtur. In iure verò parum, & nihil æquiparantur. Quæ quidem pars affirmans decernitur ab Eugenio *cap. Inuenis* citat. rogatus de eadem quæstione.

Int. Possuntne parentes, tutores, curatores, consanguinei curam infantium gerentes, sponsalia contrahere pro filiis minoribus septennio? *Resp.* Possunt. sed tantum vrgentissima causa interueniente. Ita Nicolaus Papa *in cap. Vbi non est de desponsat. impuber.* Ita Barboza. 2. *pag.* 890. Ad hæc verò per parentes sponsalia contrahenda, non requiritur in infante certa ætas, sed quæuis sufficit. Ita *L. in sponsalib.* 2. *de sponsalib.* cùm ait ad sponsalia non requiri certam ætatem, sic interpretatur legis mentem Sot. *in* 4. *d.* 27. *q.* 2. *ar.* 2. *ad* 1. 8

Int. Hæc sponsalia contracta à parentibus ante septennium puerorum obligantne ipsos pueros? *Resp.* Minimè quidem, sed oportet, vt ipsi pueri septennio expleto, liquidi ostendant se in talia sponsalia consentire. Ita decreuit Bonif. VIII. *c. vnico de desponsat. impub.* Neque tenentur talibus præhabitis sponsalibus consentire ex iustitia, tenentur tamen ex debito honestatis, vt ibid. decernitur. Quod idem dicendum est, si sponsalia ab ipsis minoribus sint celebrata 9

Int. Quot, & qui sunt effectus sponsaliorum? *Resp.* 10

Duo sunt. Primus est obligatio in sponsis, ad contrahendum matrimonium promissum. *cap. ex Literis. cap. Sicut. cap. Requisiuit de sponsalib.* Quamquam sponsalia non fuerint iurata, *cap. de illis 1. de desponsat. impub. cap. Iuramenti 22. quæst. 4.* Ita Alber. Magn. *in 4. d. 27. art. 14* Palud. *ibid. quæst. 1. num. 13.* Sylu. *sponsalia. qua. 4.* D. Thom. Et ideo peccat mortaliter, qui legitima causa minimè excusante, recedit à fide sponsaliorum simplicium. Ita D. Thom. *in 4. d. 27. q. 2. art. 1. ad 2.* D. Anton. *3. p. tit. 1. cap. 18. §. 2.* Tenentur insuper ad damna restituenda subsecuta ex fracta fide. Ita communiter Doctores. Adeo autem obligat huiusmodi simplex promissio, vt non dissoluatur per aliam alteri cum iuramento factam. Ita Abbas, Ioan. Andr. *cap. Sicut de sponsalib.* D. Antonin. *3. par. tit. 1. cap. 18. §. 2.* Sylu. *sponsalia. quæst. 7.* Couar. *1. p. de sponsal. cap. 4. num. 3.* Ratio est, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis: iniquum autem est, non stare promissis. Secundus effectus est impedimentum publicæ honestatis. *cap. Sponsam. cap. Iuuenis de sponsalib.* Hoc autem impedimentum ex iure nouo Concil. Trident. *sess. 24. cap. 3.* oritur ex solis validis sponsalibus, & primum gradum non excedit. Gradum verò intelligo versus omnem lineam, rectam, inquam, & transuersam. Iuxta verò decretum Bonifacij VIII. *c. 1. de desponsal. in 6.* oritur ex solis certis sponsalibus.

11 *Int.* Qua pœna afficiuntur à iure, frangentes sponsalia? *Resp.* Iubentur cogi ecclesiastica censura ab Alexan. III. *c. Ex literis Sylueni. de sponsalib. & c. Præterea. 2. eodem tit.* si sponsalia iurata fuerint. Hanc tamen per censuras ecclesiasticas coactionem sustulit Lucius III. Alexandri successor. *c. Requisiuit. de sponsalib.* Et ex hac contraria decisione abierunt Doctores

res in oppositas opiniones, teste D. Thom. *in* 4. *d.* 27. *q.* 2. *art.* 1. *ad* 2. Quæ quidem contentio aptè componitur dicendo non esse compellendum censuris ecclesiasticis renuentem sponsum, cum ex futuro matrimonio probabiliter timetur grauia damna, nimirum vxoricidium, & similia, Ita D. Anton. 3 *p. tit.* 1. *c.* 18. §. 2. Brunel. *de sponsalib. concl.* 16. *declar.* 4. *nu.* 9. Sotus proximè Cou. 1. *p. de sponsalib. c.* 4. *nu.* 5. pœna tamen semper est apponenda. *c. De illis. de sponsalib. & c. Inter virum eodem tit.* Quod quidem idem dicendum de sponsalibus simplicibus.

Inter. Quot sunt genera sponsaliorum: *Resp.* Sponsaliorũ alia certa, alia incerta. Certa sunt, quæ fiunt vni tantùm puellæ. Incerta sunt, quæ fiunt vni è pluribus. Alia absoluta: alia conditionata. Absoluta fiunt, cùm absolutè promittuntur. Conditionata verò, cùm sub conditione celebrantur. 12

Int. Quid censes de sponsalibus conditionatis, suntne vera sponsalia? *Resp.* Spõsalia conditionata, si conditio apposita est honesta, & vtilis, nec aduersatur substantiæ matrimonij, impleta conditione, sunt vera sponsalia. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 27. *q.* 2. *artic.* 1. *ad* 4. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 18. §. 2. Sot. *in* 4. *d.* 29. *quæst.* 2. *art.* 3. *conc* 3. Habetur. *cap. De illis. cap. Per tuas. ca. Super eo. de condi. Apposit.* Quando verò cõditio apposita aduersatur substantiæ matrimonij, sponsalia sunt nulla, etiam subsecuta conditione, Ita decernitur. *c. fin. de condition. apposit.* 13

Inter. Eueniri potest, vt apponatur conditio turpis, & inhonesta: vt apponatur etiam conditio impossibilis quæro, quid censeas de talibus sponsalibus? *Resp.* Communis opinio docet conditiones turpes habendas esse pro non appositis, & iudicandum talia sponsalia esse vera, & valida, Ita D. Thom. & An- 14

ton.citati.Richard.*in* 4.*d.*28.*artic.*2.*quæst.*2. Durand. *qu.*2.*ad* 1. Decernitur *cap fin.de cond. appos.* Idem decernitur de conditione impossibili. Verumtamen cum promissio in foro poli non extendatur vltra intentionem promittentis, attendenda est huiusmodi intentio; ac proinde si promittens nullatenus se voluit obligare, nisi impleta conditione turpi, vel impossibili, ea non impleta, sponsalia sunt nulla, impleta tamen, tenent, & valida sunt. Quidquid in foro fori alij iudicent.

15 *Int.* Nasciturne ex sponsalibus conditionatis, ante impletam conditionem, impedimentum publicæ honestatis? *Resp.* Minimè. Ita habetur.*c.*1. *de sponsalib. lib.*6.

16 *Int.* Estne sponsalitia promissio facta consanguineo sub conditione, si Papa dispensaverit? *Resp.* Negant Innocent. Cardin. Abbas, & communiter iuris periti *in c. Super eo de cond. appos.* Sylu. *matrim.*3.*qu.* 9. Vict. *de matrim.nu.*258. Verumtamen eorum rationes sunt improbabiles. Aiunt enim talia sponsalia esse prohibita. Deinde illam conditionem censeri à iure impossibilem, quippe quæ pendeat à principis voluntate, iuxta *L. Continuis.* §. *Cum quis. ff. de verb signif.* Affirmant tamen Adrian. *de matrim.q.* 10. ad finem. Couar. *de matrim.*2.*p.cap* 3.*nu.*7. Viuald. *de matrim nu* 55. probatur, quia illa conditio est honesta, & licita, & Summo Pontifici repræsentata, interueniente causa suscipitur, & in ea dispensatur; ergo si apponatur, & impleatur, valebunt sponsalia.

17 *Int* Valentne sponsalia facta per metum? *Resp.* Dico primùm. Sponsalia simplicia facta per metum grauem, cadentem in constantem virum, nulla sunt. Ita D. Thom.2.2.*q.*89.*ar.*7. ib. Caiet. Iurisperiti *c. Debitores, de iur. iuran.* Ratio est, quia omnis simplex promissio

promissio extorta per hunc metum, inualida est. Dico secundùm. De sponsalibus iuratis extortis per metum grauem, calentem in constantem virum, acriter pugnant Doctores. Quod non valeant defendit Sot. *in 4. d. 29. q. 1. art. 3. §. aliud deinde.* atque tale iuramentum nullatenus obligare: sicuti non valet professio religionis, neq; ipsummet matrimonium, si fiant cum tali metu. Quod valeant, defendit D. Anton. *3. p. tit. 1. c. 18. §. 1.* Glos. *c. Abbas.* Couar. *2. p. de sponsalibus. c. 3. §. 5. num. 4.* Molin. tom. 1. *de iust. tract. 2. disp. 149.* Ratio eorum est, quia cùm iuramentum ex parte iurantis absque culpa impleri potest, implendum est. Ideo *c. Debitores. de iur. iur.* tenet iuramentum de soluendis vsuris. Deniq; *c. si verò* eodem *tit.* expresse habetur iuramentum, etiam per metum extortum valere, perendamque esse dispensationem illius.

Int. An celebrari possint sponsalia sub pœna soluenda ab eo, qui promissis nõ steterit? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur. *c. Gemma de sponsalib. L. Neque ab initio. Cod. de nupt. L. final. Cod. de sponsalib.* Ratio est, quia hic contractus debet esse maximè liber. *capit. Requisiuit. cap. Gemma. de sponsalibus*: hanc autem libertatem admit metus pœnæ. Dico secundùm. Non tantùm contrahentes prohibentur à iure sponsalia celebrare sub pœna à seipsis soluenda: sed etiã prohibentur contrahentium parentes, & consanguinei suscipientes pœnam à se ipsis soluendam. Ita Panor. *cap. Gemma.* cit. Barthol. & communis in *L. Tissia. de verbor. oblig.* Angel. *sponsal. §. 14.* Prohibentur itẽ valde amici. Ita Angel. proximo loco, & Brunel. *de sponsalib. concl. 16. declarat. 4.* Ratio eorum est, quia authore Bartholo in dict. *L. Tissia*, propinquus; & valdè amicus æquiparantur. Possunt tamẽ pœnã huiusmo- 18

di apponere extraneis, ita Angel. & Brunelus proxime citati. Glossa in *L. Tissia.* Ratio est, quia adhuc metus pœnę soluendę à propinquis, & valdè amicis, non finit consensum valdè liberum: finit verò metus pœnę soluendę ab extraneis. Ideo promissio pœnæ facta à parentibus, propinquis, vel amicis sponsi, aut sponsæ non obligat in conscientia. Ita D. Thom. *in 4. d. 27. q. 2. ar. 1. ad 4.* D. Anton. 3. *p. tit. 1. c. 18.* Caietan. *verb. sponsalia.* Neque firmatur, seu conualescit ex iuramento, sub quo fit. Notat Brunel. ex Bartholo. Ratio est, quia illa appositio pœnæ, facta contra legem, ad minimum est peccatum veniale, vt censet Caiet. *verb. sponsalia.* iuramentum verò non est vinculum iniquitatis, ideo nec illicitæ promissionis. Oppositū censuit Molin. *tom. 1. Iust. tract. 1. disp. 151.* à paritate tationis de iuramento facto latroni de reddendo pretio, pro redimenda vexatione, sub iuramento promisso. Verumtamen non est firmum fundamentum, quia illa promissio facta latroni, non est deficiens ex prohibitione legis humanæ, aut diuinę: nulla enim lex prohibet promittere latroni, pro redimenda vexatione: sed solùm deficit ex deficiente libero consensu necessario ad obligandum promittentem. Promissio autem pœnæ, de qua agimus, est nulla ex prohibitione, contra quam peccat, qui pro stando promissis pœnam apponit.

19 *Inter.* Licetne apponere arrham, hoc est pignus complendi matrimonium. vt notat Glos. *cap. Geminianus*, & Doctores *in l. Tissia Resp.* Licet. Ita habetur. *L. Arrhis & L. fin. Cod. de spons.* Potest promitti arrha vtrinq;, hoc est, ab sponso, & sponsa. Ita Bald. Aretin. & Iason *in L. Tissia.* Couar. *de matrim. 2. p. c. 3. §. 7. n. 7.* Potest promitti in qualibet quantitate. Ita Imola, & Iason *in L. Tissia*, & Couar. citatus. *num. 9.*

Complero

Completo matrimonio, arrha redit ad dantem. Ita Præpoſit. & Abb. *in cap Geminianus.* Armil *ver. arrha.* Sylu. *ibid. quæſt.* 9. Qui recipit arrham, & frangit fidem, reddit duplum. *L. arrhis L. Mulier. Cod. de ſponſalib.* Niſi ſit minor viginti quinque annis: ſi enim minor eſt, ſimplum reddere permittitur. *L. fin. Cod. de ſponſalib.* Dicitur verò ſolus ille frangere fidem, ex cuius culpa, & malitia matrimonium non eſt ſecutum. Hanc de arrhis Doctrinam ſecundùm commune ius & acceptionem Doctorum, tradit D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap* 8. Sylu. *ſponſal. quæſt.* 9. Angel. *num.* 17. Dixi ſecundùm ius commune: nam ſecundùm ius peculiare Luſitaniæ, & Caſtellæ appellatur arrha donatio liberè facta ab vno alteri ſponſo ante, vel poſt matrimonium ratum, non conſummatũ, eo autem conſummato, donatus acquirit ius ſibi, & ſuis hæredibus. Ita *lib.* 4. *Ord. Luſitan. tit.* 9. in antiq. & in nouis *lib.* 4. *tit.* 47. In Caſtella iſta donatio non valet vltra decimam partem bonorũ facta quò ad exceſſum. Notat Gomes *L.* 50. *Tauri. num.* 12. In Luſitania verò vltra tertiam partem dotis. *lib.* 4. *Ordin. tit.* 9. §. *vlt.* & in nouis *lib.* 4. *tit.* 47. §. *fin.* Sed hac de re latiùs Couar. *de matrim.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *nu.* 12.

Inter. Quibus de cauſis ſoluuntur ſponſalia? *Reſp.* 20
Cauſæ, quæ ſoluunt ſponſalia multiplices ſunt. *Prima* eſt mutuus ſponſi, & ſponſæ conſenſus volentiũ ſe ſeiungere. Ita habetur *cap.* 2. *de ſponſalib.* quamuis ſponſalia ſint iurata. Ita Palud. *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *num.* 18. Durand. *q.* 3. Armil. *verb. ſponſal. nu.* 12. Nauar. *c.* 22. *nu.* 25. Card. *c.* 2. *de ſponſalib.* Couar. 2. *p. de ſponſ. c.* 5. *num.* 1. Ratio eſt, quia illud iuramentum factum fuit dependenter à voluntate alterius, pro ipſius vtilitate: & ideo renuente alterius voluntate, & ceſſante illius vtilitate, iuramentum non tenet. Si verò conſenſus non ſit mutuus, ſed ex vna tantùm

parte, hoc est, si sponsus solus, vel sponsa sola dicat, nolo tibi nubere, nube cui volueris, alter quidem potest, cui velit, nubere: cui verò ex malitia dissensit, minimè, sed adhuc ad alias nuptias pendet ex consensu tacentis, & non consentientis in discessum. Notat Sot. *in* 4. *d.* 27. *quæst.* 2. *art.* 5. §. *quintus casus. Secunda* causa, est ingressus religionis. Nã ingrediente vno sponsorum religionem, suscipiendo habitum religionis, qui manet in sæculo, potest alteri nubere. Ratio est, quia per ingressum illum, satis ostendit sponsus se velle à sponsalibus recedere. Ita Nauar. *cap.* 22. *nu.* 26. So. *d.* 27. *quæst.* 2. *art.* 5. *ad* 5. Controuertunt tamen Doctores, an per solum ingressum Religionis soluantur sponsalia, etiam quò ad sponsum ingredientem, vero animo experiendi, vtrum sibi liceat profiteri. Absolutè affirmat Maior. *in* 4. *d.* 27. *q.* 3. *casu.* 10. Angel. *verb. sponsalia. nu.* 22. Sylu. *q.* 10. Cordub. *q.* 182. Negat tamen Palud. *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *num.* 23. Gabr. *in supp q.* 2. *art.* 2. *casu.* 6. Rich. *art.* 2. *q.* 4. Dorand. *q.* 3. Albert. Magn. *ar.* 16. D. Thom. *q.* 2. *ar.* 3. *ad* 1. Armil. *num.* 12. Couar. *de sponsal.* 1. *p. cap.* 5. *num.* 11. Viguer. *c.* 16. §. 7. *verf.* 7. Fundamentum partis affirmantis est, æquitas rationis, nam sicut per professionem soluitur omnino matrimonium ratũ ex vtraque parte, ita æquum videtur, vt per ingressum religionis soluantur sponsalia vtrinque. Fundamẽtum verò negantium Doctorum sumitur ex libera asserentium congruitate sine textu, qui adhoc priuilegium non adducitur. *Tertia* causa, est susceptio sacri ordinis, Ita Palud. *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *num.* 21. Sot. *q.* 2. *ar.* 5. *col.* 2. Sylu. *verb. spons. q.* 10. Nauar. *cap.* 22. *nu.* 27. Ratio manifesta est, quia sacer ordo est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, hoc est, reddit inhabilem omnino sacro ordine initiatum ad nu-

prias

ptias, vt decernit Conc. Trid. *sess. 24. can. 9.* tum ratione voti annexi iuxta consuetudinem Ecclesiæ Latinæ *c. vnico de voto lib. 6. c. Si quis eorum. d. 32.* tum ratione ipsius sacri ordinis, vt notat D. Tho. *in 4. d. 37. q. 1. artic. 1.* Sylu. *matrim 8. q. 12.* Pet. Sot. *de matr. lect. 5.* Ergo sponsalia per susceptionem sacri ordinis omninò soluuntur, quia nequeunt cogere ad nuptias contrahendas. Veruntamen peccat grauiter, qui inscia, aut inuita sponsa, sacros ordines suscipit, seque reddit inhabilem ad sponsalitiam promissionem implendam. Ita Palud. *in 4. d. 27. q 1. nu. 21.* Gab. *q. 2. ar. 3.* D. Anton. *3. p. tit. 1. c. 18. § 2.* Sylu. *spons. q. 7.* Et ideo in foro externo datur actio sponsæ cõtra sponsum ordinari volentem. Neque satis est ad hanc obligationem soluendam votum castitatis annexum ordini sacro, cuius oppositum videtur asserere Sot. loco proximo, quia obligatio promissionis factæ mulieri, anteferenda est statui cœlibatus, cuius obligatio in sponsalibus superuenit, quia non placet Deo promissio facta sibi, contra promissionem antea factam homini. *Quarta* causa, est votum simplex castitatis nuncupatum ante ipsa sponsalia. Ita habetur *c. Rursus qui clerici, vel vouentes.* Vtrum verò tale votum castitatis simplex soluat sponsalia ante illud facta, non leuis est dubitatio: affirmat Sot. *d. 27. l. 2. art. 5.* Antonin. *in c. De illis de desponsat. impub.* Direct. iuris apud Sylu. *sponsal. nu. 7.* Ratio eorum est, quia in promissione sponsaliorum intelligitur illa conditio, nisi impediat melius bonum, bonum autem est melius seruare castitatem, quàm nubere. Negant tamen Archid. *c. Rursus* citato. Palud. *in 4. dist. 27. quæst. 23.* Gab. *q. 2. ar. 3. cas. 6.* Arm. *verb. sponsal. nu. 12.* Nau. *c. 22. nu. 27.* D. Anton. *3. p. tit. 1. c. 18. §. 1.* ex opposito fundamẽto, quia non est electio melioris status corã Deo,

in

in præiudicium tertiæ personæ. Dico tamen sponsam deobligari à fide data per tale superueniens votum factum à suo sponso. Ratio sumitur ex onere per tale votum illi subsequutum: nam sponsus nequit deindè petere: graue autem onus est fœmineæ verecundiæ semper debitum petere: ab hoc igitur onere, ex sponsi voluntate tantùm orto, se poterit sponsa liberare, alteri nubendo. Dubitant verò Auctores, an pro implendo voto teneatur sponsus profiteri religionem, si sponsa nolit liberum illum dimittere in sæculo, vt in cœlibatu viuat. Affirmat Palud. loco citato. D. Anton. proximè. Nau. *cap.* 12. *num.* 80. Ratio est, quia aliter nequit perfectè implere suum votum, cum teneatur nubendo debitum reddere vxori exigenti. *Quinta* causa est, subsequens post sponsalia cum Bertha, matrimonium ratum cum Ioanna. Ita habetur *c. Sicut ex liter. c. Si inter virum, de spons.* Dubitant Auctores, an mortua vxore, & viua adhuc priori sponsa, teneatur sponsus illi nubere? Affirmant Veg. in *sum. lib. 6. casu.* 125. cum aliis, quos citat. Negat tamen Palud. in 4. *d.* 28. *quæst.* 1. *n.* &. Armil. *sponsalia.* 7. aiuntq; sponsaliorum vinculum per subsequens matrimonium fuisse omninò solutum. *Sexta* causa est, fornicatio sponsæ sponsalibus superueniens: nam propter eam dissoluuntur sponsalia, quò ad obligationē sponsi, etiam iurata. Ita habetur *c. Quemadmodum. de iur. iurand.* quamuis sponsa fuerit per violentiam oppressa. Notat Glos. cit. *c. Quemadmodum.* Panorm. & Andr. ib. Angel. *verb. spōs. n.* 92. Syla. *q.* 10. *dist.* 7. Sot. *d.* 17. *q.* 2. *ar.* 1. *casu.* 7. Ratio sumitur ex graui iniuria sponsi; idem ex onere irregularitatis, quæ indè oritur, vt tenet D. Th. in 4. *d.* 33 *q.* 3. *ar.* 1. *ad vlt.* notat Couar. de *sponsalib. 1. p. c.* 5 *n.* 2. neq; obstat innocentia sponsæ vi corru-

corruptæ,quia etiam propter causas superuenientes sine culpa sponsæ dissoluuntur sponsalia,veluti propter cæcitatem,vt notat Palud. *num.*31.Maior, Sylueſter. Sot. & Nauarr.vbi supra.Dissoluuntur etiam sponsalia propter fornicationem, sponsalia præcedentem: quam tempore contractus sponsus ignorabat.Ita D. Antonin.3 *p.tit.1.ca.*18.§.1.Ang.Arm.Sot. loc.citat.Ratio est,quia etiam illa præcedens fornicatio est notabiliter ignominiosa sponso. Dissoluuntur etiam per fornicationem spiritualem, hoc est, per apostasiam à fide. *cap. Non solùm. cap. Iam nunc* 28.*q.*1.Tradunt Palud.*sup.num.*19.Anton.Sylu. Sot.Nau.vbi sup.Angel.*verb. sponsalia.* §. 30. In hac verò causa æquales sunt sponsus,& sponsa, vterque enim potest à sponsalibus recedere:siue enim fornicatio sponsi semel subsequatur promissionem, siue aliquoties præcesserit, sponsum reddit suspectum de non seruãda fide in posterũ.Ita D.Th.in 4.*d.*27.*q.* 2.*art.*3.*ad* 6.Durand.*q.*3.Palud. & Viuald. *de sponsalibus numer.*33.*Septima* causa est,superueniens affinitas. Ita habetur *capit.Si quis sponsam.*27.*quæst.*2.*cap. Veniens.cap.ex literis.de eo, qui cog. Octaua* causa est, orta fama publica de canonico impedimento inter sponsos, quæ nequeat veritate extingui. Ita habetur *cap.Super eo de consanguin.& affinit.* Notat ibi Hostiensis *cap. Cum in tua. de sponsalib.* Tenet Alb. Mag.*in* 4.*d.*27.*art.*16.*casu* 4.Palud.*quæst.*1.*numer.*27. Angel.*verb.sponsal.num* 36.Nauar.*c.*22.*num.*27. Hæc autem fama dissoluit spõsalia etiam iurata.Ad sponsalia verò simplicia dissoluenda,sufficit testimonium iuratum vnius personæ fide dignæ,dicentis interuenire inter sponsos consanguinitatis impedimentum.Text.expressus in *c.Cum tua.de sponsalib. Nona* causa est,lapsus temporis præfixi in ipso sponsalio-

rum

tum contractu ad contrahendum : nam elapso termino, ille per quem non steterit, quò minùs contraheretur, nõ tenetur iam ex vi promissionis ad contrahendum. Ita habetur. c. *Sicut ex literis de sponsalibus.* Tradit cum communi D. Thom. *in* 4 *d.* 27. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 2. Palud. *q.* 1. *num.* 20. Angel. *verb. sponsal. nu.* 27. sed in hac causa attendenda est intentio sponsorũ promittentium. *Decima* causa, est negatio dotis promissæ, vel alterius cõditionis honestæ appositæ nõ impletio. Ita Ioan. Andr. *c. De illis. de condit. appos.* Sylu. *sponsa. quæst.* 10. Angel. *numer.* 32. Sot. *distinct.* 27. *quæst.* 2. *artic.* 5. *casu* 5. *Vndecima* causa, est fuga, seu discessus vnius sponsi ad aliam longinquam regionem: nã qui manet, potest alteri nubere. Ita habetur *c. De illis, de sponsal.* & ib Panorm. Alb. Mag. *in* 4. *d.* 27. *art.* 16. *casu* 2. Angel. *sponsal. num.* 26. Nau. *c.* 22. *numer.* 26. Controuertunt autem Doctores, an sponsus manens statim post discessũ, possit alteri nubere. In iure ciuili taxatum est expectandi tempus, nimirùm biennium pro sponso absente intra eandem prouinciam secundùm communem famam ignorato tamẽ loco vbi sit : triẽnium verò pro absente in aliena prouincia. Ita decernitur *L. Sæpè ff. de sponsalib. & L.* 2. *de re. pud.* In iure verò canonico nõ est præscriptum tempus; sed standum esse iure Cæsareo, tenent Ioan. Andr. Hostien. & Anton. *in c. De illis* citato, & Sylu. *sponsal. q.* 10. *casu.* 4. Nam vbi ius canonicum non disponit, standum est iuræ Cæsareo, vt colligitur ex *cap.* 1. *de noui oper. nunciatione*, tenentque cõmuniter Canonistæ. Cardinalis autem, & Præpositus in eodem *c. De illis.* Maior. *in* 4. *d.* 27. *q.* 3. *cas.* 10. Sot. *q.* 2. *art.* 5. *cas.* 10. Cou. *de sponsa.* 1. *p. cap.* 5. *num.* 7. Ang. & alij, iudicij prudentis arbitrio negotium relinquunt. Quoniam verò Alex. III. in illo *c. De illis*, decernit, sponsis ad

alias

alias regiones profectis, liberum esse mulieribus relictis ad alia se vota transferre: crediderim iuris determinationem procedere, cùm sponsus ex licentia sponsæ; vel vrgente necessitate discessit, cùm verò insciasponsa, seu potiùs repugnante, abiit sponsus occultè, posse sponsam statim ad secundas nuptias transire, vbi scandalum fuerit nullum. Ratio est, quia per illum occultum discessum, vel vetitam absentiam, satis sponsus renunciauit iuri suo de implendis promissis nuptiis, nec dignus est, qui à sponsa expectetur. *Duodecima* causa, est grauissimus morbus superueniés ad spōsalia, vt epilepsia, paralisis, lepra, morbus Gallicus, abscissio nasi, cæcitas, vel alia superueniens deformitas. Ita habetur. *c. Quemadmodum. de iur. iuran. c. Literas de coniug. lepros.* sufficit cæcitas deformis vnius tātùm oculi: notat Alb. Mag. *in 4. d. 27. art. 16. cas. 3.* D. Anton. *3. p.* Nauar. *c. 22. n. 27.* sufficit amissio ea pulchritudinis, vt notabile tædiū gignat sponso, magnámque displicētiam, ne nuptiæ malum exitum habeant. Ita D. Thom. *in 4. d. 27. q. 2. ar. 3 ad. 3.* Couar. *de sponsal. 1. p. c. 5. n. 6. Decimatertia* causa, est superueniens inimicitia capitalis. Ita Palud. Sot. Sylues. locis citat. *Decimaquarta* causa, est atrox sæuitia, vel asperitas morum sponsi, vel sponsæ, antea ignota. Ita Abb. *c. Veniens, qui cleric. vel vou.* Nau. cum Sylu. *c. 22. n. 27. Decimaquinta* causa, est superueniens alterius sponsi paupertas. Ita Panorm. *c. Quemadmodum de iur. iurā.* Sylu. *sponsal. casu 9.* Angel. *n. 35* Nau. *cap. 22. n. 27.* Ratio est, quia in tali promissione semper intelligitur conditio, si res in eodem, aut nō multum dissimili statu permanserint. Vnde non erit sufficiens ea paupertas superueniés, cum qua adhuc remanet dos sufficiens ad leuanda onera matrimonij: & in hoc sensu vera est sententia. Cou. *de sponsal.*

p.c.5.n.4. & Gloss. dicti *c. Quemadmodum. Decima-sexta* causa, est reclamatio impuberis post tempus pubertatis (aliqui addunt, post rationis vsum: sed immeritò, quia sponsalia facta ante rationis vsum sunt ipso iure nulla, vt supra iam ostendi *nu.6.*) itaque si impubes ad annos pubertatis perueniens reclamet, dicátque se nolle stare promissis sponsalibus, sponsalia manent nulla, siue alius velit, siue nolit. Ita decernitur *cap. De illis citat. cap. A nobis. cap. Attestationes. de sponsat. impub.* siue alius sit pubes, siue impubes, & tenent cum communi Abb. & præpos. *c. De illis*, citato. Neque requiritur alia causa, sed satis est sola ipsa voluntaria reclamatio. Ita Panor. cit. Sylu. *sponsalib. q.10. casu.12.* Armil. *n.13.* Angel. *n.37.* Hostiens. *c. De illis*, præcipuè cum sponsalia non fuerunt iurata, vt renet Couar. Imo etiam cum fuerunt iurata, vt volunt Palud. Angel. Sylu. Armil. & Sot. in 4 *distinct.47. quæst.2. art.5. casu.3.* Ratio est, quia ius Canonicum loquitur sine distinctione de sponsalibus, intelligitúrque illa tacita conditio in talibus sponsalibus, siue iuratis, siue non iuratis, nisi reclamauerit, cum ad annos pubertatis accesserit.

21 *Int.* Quot regulæ certæ sunt in causis soluentibus sponsalia? *Resp.* Duæ. *Prima* est. Omnis causa superueniens sponsalia, illa soluit, quæ si à principio extitisset, ea contrahi impediret. Ita Maior in 4. *d. 27. quæst.3.* Sylu. *sponsalia. quæst.10.* Nauar. *cap.22. nu. mer.27.* D. Thom. in 4. *d. 27. quæst.2. artic.3. ad 4.* *Secunda* est, causa dirimens matrimonium subsequens, dissoluit sponsalia præcedentia. Ita cum Communi notat Palud. in 4. *distinct. 27. quæst. 1. numer.29.*

De

De denunciationibus, seu banis. §. 2.

1 *Quot denunciationes sunt præmittendæ.*
2 *Quibus diebus sunt faciendæ denunciationes.*
3 *Quando sunt faciendæ denunciationes.*
4 *Quo in loco sunt faciendæ denunciationes.*
5 *An denunciationes sint de essentia matrimonij.*
6 *An Parochus possit dispensare in denunciationibus.*
7 *An Episcopus & eius Vicarius possit dispensare in denunciationibus.*
8 *Ex quibus caussis possit dispensari in denunciationibus.*
9 *In quibus diebus prohibetur nuptiarum solennitas.*
10 *An liceat ante denunciationes postea habendas consummare matrimonium.*
11 *An possit dispensare, vt denunciationes fiant diebus feriatis.*
12 *Quod peccatum committit, qui contrahit matrimonium ante denunciationes.*
13 *Quantum tempus esse debet inter denunciationes, & matrimonium.*

INterrogátio. Quot sunt præmittendæ denunciationes, banna appellant Doctores? *Resp.* Tres. Ita Concil. Triden. *sess* 24. *cap.* 1. Concil. Later. *cap Si quibus habetur. cap. cum inhibitio de clandest. desponsa.* 1

Int. Quibus diebus sunt faciendæ denunciationes? *Resp.* Tribus diebus festis continuis. Ita Concil. Trid. *sess* 24. *cap.* 1. 2

Int. Quando sunt faciendæ denunciationes? *Resp.* inter missárum solennia. Ita Concil. Tridentin. *sess.* 24. *cap.* 1. 3

Int Quo in loco sunt faciendæ denunciationes. 4

Resp. In parochia, vbi habitant contrahentes, si verò habitent in duabus, in duabus faciendæ sunt. Ita fieri præcipitur in Constitutionibus Bracharensis diœcesis *tit.8.const.1.* & Conimbriensis *tit.6. const.2.* declarauitque Congregatio Cardinalium.

5 *Int.* Suntne hæ denunciationes de essentia matrimonij? *Resp.* Minimè. Ita Rosas in Epitome de *fac. cap.2.num.22.* Guter. *de iurau.1.p.cap.51.num.26.* Matiezo in *Rubr.tit.1.* Sarmiento *libr.1.select.cap.6.num.7.* Nau. *cap.22.numer.70. & c.16.num.36.* Roland. *to.1. consil.93.numer.23.* Cenedus in *collect.2.p.collect.58. num.2.*

6 *Int.* Potestne parochus ex causa has denunciationes omittere, vel pauciores tribus facere? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *lib.4.conf.tit.de clandest.denunciat.conf 1.* & in *sum.cap.22.n.70.*

7 *Int.* Potestne Episcopus, aut illius prouisor, seu Vicarius Generalis in his denunciationibus dispensare, vt vel omittantur omnes, vel pauciores fiant ante matrimonium contractum? *Resp.* Potest. Ita Palud. in *4.d.28.quæst.2.nu.11.* decreuitque Conc. Trid. citato loco.

8 *Int.* Ex quibus causis potest Episcopus, aut illius Vicarius generalis in denunciationibus dispensare? *Resp.* Iuxta Cõc. Tridẽ. si timetur, quod aliquid malitiosè matrimonium impedient. Deinde si nobilis nubit ignobili, diues pauperi, senex adolescentulæ. Ita Palud. in *4.d.28.quæst.2.num.19.* Sot. *quæst 1.art.2.* Syiu. *matrimoninm.6.qu.7.* Præterea, quando contrahentes habiti sunt pro veris coniugibus, & pudeat detegere impedimentum. Ita citati Doctores, & Segura in *direct.c.14.nu.6.* Nauar. *c.16.nu.38.* Denique si instet tempus, in quo prohibetur nuptiarum solemnitas.

Im-

Int. In quibus diebus prohibetur nuptiarum solennitas? *Resp.* Prohibetur à primo die aduentus, vsque ad diem Epiphaniæ, & à feria 4. Cinerum, vsque ad octauam Paschæ inclusiuè. Ita præcipit Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 10. *de reform.* 9

Int. Licet illis, cum quibus dispensatum est in denunciationibus, statim consummare matrimoniũ? *Resp.* Minimè. Ita præcipit Conc. Trid. loco proximo. Sed ante consummationem facienda est trina denunciatio, nisi aliter visum fuerit Episcopo: hoc enim ipsius prudentiæ relinquitur. Ad notat Tolet. *libr.* 7. *cap.* 19. *numer.* 1. Peccátque lethaliter, qui contra hoc decretum Concilij matrimonium consummat. Ita Nau. *cap.* 16. *n.* 36. & instructor. 1. *p. c.* 87. 10

Int. Poteſtne Episcopus dispensare, vt hæc trina denunciatio fiat tribus feriæ diebus? *Resp.* Minimè. Ita declarauit Cõgregatio Cardinalium. Nam Episcopus non est supra Concilium: Concilium verò iubet, vt fiant tribus diebus festis. 11

Int. Peccatne, qui omissis denunciationibus contrahit matrimonium *Resp.* Peccat lethaliter. Ita Nauar. *cap.* 16. *numer.* 36. Instruct. 1. *p. cap.* 86. Nisi vrgeat necessitas instantis mortis pro accipienda in coniugem concubina ad satisfaciendum famæ, aut filios legitimos relinquendum: vel oporteat ad nubendum viro æquali, qui aliter decedit, & voluntatem mutabit, vt notat Instructij Auctor loco citato. 12

Int. Quod tempus esse debet inter denunciationes, & matrimonium? *Resp.* Soli quatuor menses: nam qui denũciationibus habitis intra quatuor primos menses non contraxerunt matrimonium, nequeunt contrahere, nisi præmissa iterum trina denunciatione. Ita declarauit congregatio Cardinalium. 13

CAPVT. XIX.

De matrimonio, quatenus est Sacramentum. §. 1.

1 *An matrimonium sit sacramentum.*
2 *Quis autor fuit sacramenti matrimonij.*
3 *De materia, & forma sacramenti matrimonij.*
4 *De ministro sacramenti matrimonij.*
5 *De peccato ministrantium hoc sacramentum.*
6 *Quando instituit Christus Dominus hoc sacramentum.*
7 *De effectu huius sacramenti.*
8 *Qua dispositione accedere quis debet ad matrimoniũ contrahendum.*
9 *Quæ sunt de essentia sacramenti matrimonij.*
10 *Quæ præsentia parochi sit necessaria.*
11 *Qui parochus adesse debet matrimonio.*
12 *An coadiutor parochi, sit ad hoc sacramentum parochus.*
13 *An sufficiat parochus non sacerdos.*
14 *De testibus matrimonij.*
15 *Quæ præsentia testium requiritur.*
16 *An pro toto orbe obliget hoc sacri Concilij decretum.*
17 *An liceat aliquando contrahere absque parocho, & testibus.*
18 *An requiratur præsentia parochi matrimonio denuo celebrato propter impedimentũ, quod interuenit.*
19 *De loco vbi celebrandum est matrimonium.*
20 *Quæ ætas requiritur ad matrimonium.*
21 *Quo pacto definitur matrimonij sacramentum.*
22 *De Benedictionibus matrimonij.*
23 *De matrimonio celebrato per procuratorem, internuncium, vel epistolam.*

24 *Vtrum*

24 *Vtrum matrimonium inter absentes sit sacramentum.*
25 *De matrimonio clandestino.*

Inter rogat 1o. Estne matrimonium legis nouæ sacramentum? *Resp.* Negauit Durand. in 4.*d.*26 *q.*3.& Gloss.*c. Quidquid* 1.*q.*1. Opposita sententia affirmans est de fide, definita in Concil. Trid. *sess.*7.*can.*1.*& sess.*24 *can.*1 *c. Ad Abolendam.de hæret.* 1

Int. Quis instituit sacramentum matrimonij? *Resp.* Christus Dominus. Ita Conc. Trid. *sess.*7. Christus enim contractum naturalem ordinauit in sacramentum. 2

Int. Quæ est materia, quæ est forma sacramenti matrimonij? *Resp.* De materia,& de forma huius sacramenti variæ fuerunt sententiæ. Prima dixit esse verba, seu signa externa contrahentium, ita tamen vt verba, seu signa primi proferentis sint materia: verba autem, aut signa secundi proferentis sint forma. Ita Richar. in 4.*d.*26.*art.*4. *ad* 1. Angel. *matrim.* 1.*n.*2. Veg. *lib.*6.*casu.*117. aitque esse communē opinionem. Secunda sententia est ipsos contrahentes esse materiam, verba autem eorum, seu signa externa esse formam. Ita Palud. in 4.*d.*26.*q.*4.*nu.*23. Palat. *disp.*1. Adrian. de *matrim q.*1. Per. Sot. de *matrim. lect.* 3.*&* 4. Couar. de *matr. c.*1.§. *vnico.n* 8. Ratio eorum est, quia in contractu matrimoniali traduntur mutuò corpora contrahentium: sicut igitur in contractu emptionis, & venditionis materia est ipsa res empta, & vendita, ita in contractu matrimoniali. Tertia sententia asserit materiam huius sacramenti esse consensus contrahentium internos, formam verò esse verba, seu signa, per quæ consensus declaratur. Ita Gloss. *c. tua nos. de sponsalib.* & Nau. *c.*12.*nu.* 20,& hanc sententiam appellat communem Canonistarum. Couar. loco proximè citato. sequitur Tole. 3

tus *lib.7.c.1.n.4.* Quarta sententia est, materiam huius sacramenti esse actus contrahentium : formam verò esse verba sacerdotis. Ego vos coniũgo in nomine Patris & Filij &c. Ita Canus *lib.8.de locis.ca.5.* Dico tamen. Materia, & Forma sacramenti matrimonij sunt ipsi actus externi contrahentium, quibus interior consensus declaratur: ita vt actus, per quos fit traditio vnius alteri habeant rationem materiæ: actus verò per quos fit acceptatio vnius ab alio, habeant rationem formæ: sic enim in hoc contractu mutua corporum traditio & acceptatio. Ita D. Tho. *in 4.d.26.quæst.2.art.1.ad 1.& 2.* Duran. *q.3.* Sot. *quæ. 2. art. 3.* Ferrar. *cont. gent. lib. 4.c ap. 78* Bellarm. de *matrimon. lib.1.cap.6.* Capreol. *in 4.d.26.quæst.1. art.3. ad 2.* cont. Durand. Ideo cùm verba, seu signa externa ad declarandos consensus in hoc contractu non sint certa, & determinata, neque item est materia certa, & determinata. Expositis verò sententijs, quarta est omninò improbabilis, cum requirat pro forma verba sacerdotis, cuius præsentia tantùm requiritur post Concilij Tridentini promulgationem, vbi tantum promulgatum fuit, & acceptatum sacri Concilij decretum; cùm antea, nec ipsa præsentia esset ad sacramentum necessaria, nedum verba.

4 *Int.* Quis est minister huius sacramenti? *Resp.* Ipsi contrahentes. Ita Doctores *in 4.d.25.* Richard. *quæst. 2.art.4.* Durand. *quæst.3.* Sot. *§. de ministro.* Bonau. *in 2.quæst.1. Arg. quæst. 1.art.1.* Pal. *quæst.4.numer.22.* Ratio est, quia ex natura huius contractus sufficiunt ad eius valorem ipsi soli contrahentes: Christus verò Dominus nihil addidit naturæ contractus, sed solùm effecit, vt talis contractus, inter Christianos celebratus, efficax esset instrumentum gratiæ sanctificantis, & ideo nouum non creauit illud

illius ministrum: sed ipsos reliquit, qui illum celebrare consueuerant, tales autem erant ipsi contrahentes.

Int. Peccantne mortaliter contrahentes celebrãdo hunc contractum in culpa lethali, ratione ipsius ministerij, vt peccant ministri aliorum sacramentorum? *Resp.* Minimè. Ita Sot. *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. *a.* 6. Ratio est, quia non sunt ad hoc manus peculiariter consecrati, vt ministri à Christo Domino instituti, sed ab ipsa natura contractus. 5

Int. Quando instituit Christus Dominus hoc sacramentum? *Resp.* Opinio fuit multorum institutum fuisse *Matth.* 19 *cùm dixit: Quod Deus coniunxit homo non separet.* quasi diceret. Hanc, quam Deus Pater sanxit coniunctionem viri, ac mulieris, ego quatenus orbis Redemptor nouo iure, & præcepto meo confirmo, perficioque, vt deinceps contractus matrimonialis nouam vim conferendi gratiam iustificantem habeat, sitq; gratiæ signum practicum. Ita Sot. *in* 4. *d.* 26. *quæst.* 2. *art.* 2. post Scot. *quæst. vnica. concluſ.* 3. Pet. Sot. *de matr. lect.* 2. Victoria *de matrim. numer.* 241. Vuald. *de matrimon.* alij dixerunt institutum fuisse à Christo Domino in nuptijs Canæ Galilææ. Ita Viguerius in *Inſt. cap.* 16. §. 7. Dico tamen. Quamuis in scriptura omnia sacramenta habeant aliquod fundamentum, non tamen omnium institutio est ibi omnino sufficienter expressa, traditione Ecclesiæ secluſa. Talis est institutio sacramenti matrimonij. Nullus verò locus clarior est, quàm *Matt.* 19. quem pro sententia prima retuli. Hæc tamen persequi non est meum, sed eorum, qui de traditionibus agunt. 6

Int. Qui est effectus sacramenti matrimonij? *Resp.* Gratia sanctificans, ex opere operato. Ita D. Thom. 7

2.2 *quæst.*100.*art.*2.*ad* 6 & in *Add.quæst.*42.*art.* 3. Richard. *in* 4. *d.* 26. *art.* 4. *quæst.* 1.Bonau.*art.*2.*quæst.*2. Argent. *quæst.* 1.*art.*1. *concl.*1. est de fide decretum à Conc.Trid.*sess.*7.*can.* & *sess.* 14. *can.*1.& Flo. Et ideo saltem erronea est opinio Durand.*in* 4.*distinct.* 26. *quæst.*3. & Glos. *c.Quidquid.*1 *quæst.*1. positam assertionem negans.Dubitant verò Doctores,an per hoc sacramentum conferatur prima gratia, hoc est an detur ex opere operato gratia ei,qui accedit ad hoc sacramẽtum cum sola attritione,putata contritione? *Resp.* Affirmant probabiliter Pet.Sot.de *mat. lect.* 2. ad 2.propositionem.Bellar.de *matr.lib.*1.*ca.*5. contra Scot.*in* 4. *d.* 26.*q.*1.*concluf.*4.

8 *Int.*Qua dispositione accedere quis debet ad hoc sacramentũ*Resp.*Cùm hoc sacramentũ sit vivorũ,vt Theologi vocãt,debet quis accedere ad illud suscipiendũ saltẽ cũ attritione,putata cõtritione. Hortatur verò Conc.Trid.*sess* 24.*c.*1.ipsos coniuges,vt antequã contrahant,vel saltem triduo ante matrimonij consummationẽ sua peccata diligenter cõfiteantur,& sacram Eucharistiã accipiant. Quod salubre consiliũ est,& à Synodalibus Constitutionibus,praxiq; receptum.Peccat igitur mortaliter, qui accedit ad hoc sacramẽtũ cũ obice,hoc est,cũ cõscientia peccati mortalis,quia ponit obicẽ gratię.Sic Tol.*l.*7.*c.*9.

9 *Int.*Quæ sunt de essentia sacramenti matrimonij? *Resp.*Sunt materia,forma ministri,vt in reliquis sacramẽtis.Insuper præsentia parochi, aut alterius sacerdotis de licentia parochi, & trẽs aut saltem duo testes ita Concil.Trid.*sess.*24.*c.*1.

10 *Int.*Quę præsentia parochi est necessaria? *Resp.*Ea, quâ id,quod agitur sic videat,vt possit esse testis oculatus rei peractæ:appellatur autem hæc præsentia moralis,& humana. Testis autem oculatus dicitur etiam

etiam ille,qui ita rẽ actam audit,aut intelligit,vt iuramento eam affirmare possit. Hanc autẽ præsentiã secundùm se considerandam censuit Cõgreg. Card. non verò ex affectata parochi ignorantia nolentis videre,audire,vel intelligere,quæ peraguntur: tunc enim adhuc validum est matrimonium.

Int. Qui parochus adesse debet? *Resp.* Dico *primùm.* Cum diuersarum pareciarum sunt contrahentes, sufficit præsentia parochi illius Ecclesiæ, vbi contrahitur matrimonium,siue sit mulieris,siue viri. Ita Congregatio Cardin.sub Pio V.& sub Greg. XIII.adnotat Nau.*cap.*22.*nu.* 144. & Viuald. *de matrim. n.*244.Quod si vnus sponsorum transeat ad alterius locum,animo ibi permanendi firmo domicilio,iam parochus loci est parochus vtriusque: nam domicilium facit incolas. *L.* Domicilium *ff.ad municipalem*, & ibidem Glossa. Dico *secundùm.* Pro matrimonio peregrinorũ ille est parochus,qui iuxta consuetudinẽ regionis illis tenetur administrare sacramenta. Ita declarauit Congregatio Cardin. Præcipit autem Conc.Trid.parochis,ne vagabũdos iungant matrimonio,nisi priùs diligenti inquisitione facta de impedimentis,& relata ad Ordinarium, ab eo licentiam id faciendi obtineat. 11

*Int.*Estne parochus ad hoc sacramentum Coadiutor proprij parochi in administrandis sacramentis? *Resp.* Maximè Ita communiter omnes. 12

Int. Sufficitne parochi præsentia, qui non est sacerdos? *Resp.* Res est,dubia propter verba Concil. Qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi licentia &c. Ideo quamuis pars affirmans sit probabilis,vt testatur Nauar. *lib.* 4.*Consilior.tit.de cland. desponsal.consil.*10. Vega *lib.*6. *casu* 112.*&* 119.& Roderic.*tom.*1.*ca.*115.*concl.*8.Pars 13

negans

negans est probabilior, & tutior, vt docet Nau. & Emanuel, in eamque inclinat Cong. Cardinalium. Ideo parochus non sacerdos debet dare licentiam alicui sacerdoti, vt adsit huic sacramento.

14 *Int.* Qui possunt esse testes in contractu matrimoniali? *Resp.* Nullos excipit Conc. Tridentinū: ideo vbi lex nō excipit, nec nos excipere debemus. Quāuis igitur secundùm ius canonicū, & Cæsareū malè tradātur testium exceptiones (de quibus nostra minimè interest in præsentia agere) ad hoc sacramentū omnes videtur admittēdi in testes. Ita Ang. *testes. n.* 13. Cou. de *matr.* 2. *p. c.* 8. §. 12. *n.* 8. Viu. de *matr. n.* 24.

15 *Int.* Quæ præsentia testium requiritur? *Resp.* Ea quam in parocho requisiuimus, moralis scilicet, & humana.

16 *Int.* Obligatne Christianos hoc sacri Concilij decretum in omni orbis parte degentes? *Resp.* Minimè quidem. Decreuit enim ipsum Concilium *cap.* 1. *de reform.* vt hoc decretum suum robur sortiatur post triginta dies à die primo publicationis suæ, in vnaquaque parochia facta numeratos. Quapropter in regionibus, in quibus Concilium non est promulgatum, aut nec sunt parochi, nec parochiæ, potest verè contrahi matrimonium secūdùm dispositionē iuris antiqui, absq; parocho, & testibus, veluti apud Mauros, Turcas, Gentiles, & alios infideles. Ita aduertit Roder. loco proximo, & Vega. in *casibus lib.* 3. *casu.* 61. Et quoniam secundùm ius antiquum sponsalia de futuro transibant in matrimonium per copulam maritali affectu habitam. *cap. Veniens* 2. *ca. In qui fidem. de sponsalib.* iuxta Doctores in 4. *d.* 28. D. Thom. *art.* 2. Rich. *art.* 1. *quæst.* 2. Durand. *quæst.* 1. Paludd. *quæst.* 1. *num.* 12. adhuc eodem modo in eisdem regionibus transibunt.

Int.

Int. Estne hæc præsentia parochi modò post Concilij decretum ita de essentia matrimonij, vt nec proeuitanda morte, aliter matrimonium liceat contrahere, amoto contemptu & scandalo? *Resp.* Negat Caiet. *in Opusc. tom. 1. tract. 12. quæst. 2.* & Sot. *in 4. d. 28. q. 1. art. 3. conclus. 3.* & ideo affirmant, si in euentu aliquo parochus adesse nequiret, aut testes, essetque coniugium remedium vitæ, posse personas habiles contrahere, & consummare matrimonium. Oppositum tenet Nau. *c. 22. n. 70.* adhærendo verbis Cõcilij *Quia aliter, quam presente parocho* &c. Quod quidem asserendum arbitror. 17

Int. Contraxerunt duo coram parocho, & testibus, postea inuẽtum est matrimonium nullum propter impedimentum, obtenta est super impedimẽto dispensatio, rogo, an ad iterum contrahendum, requiratur parochi, & testium præsentia? *Resp.* Dico primùm. Si impedimentum est occultum, & dispensatio obtenta est in foro conscientiæ, & matrimonium irritum celebratum fuit publicè, non est necessaria præsentia parochi, & testium, sed est satis vtriusque nouus consensus inter contrahentes externè declaratus. Ita Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 13. q. 2.* Sot. in *4. d. 28. q. 1. art. 2. conclus. 3.* declarauítque Pius V. eaque declaratione frequẽter vtitur sacrum pœnitentiariæ prætorium, teste Nauar. *c. 22. n. 70.* Dico secundùm. Cùm impedimentum est publicum, & dispensatio etiam publicè obtenta est, necessaria iterum est noua præsentia parochi, & testium ad matrimonium celebrandum: nisi inde sequatur scandalum, aut notabilis infamia, vel damnum graue contrahentium. Ita Cordub. in *quæst. q. 15.* cũ pluribus, quos refert, & instruct. *1. p. cap. 85.* Quia hæc videtur mens Concilij, & Pij V. 18

Int.

19 *Int.* Quo loco celebrandum est sacramentum matrimonij? *Resp.* In facie Ecclesiæ. Ita Conc. Trid. *cap. 1. de reform.* Quid autem intelligatur per faciem Ecclesiæ, iudicandum est ex consuetudine regionis: nã teste Maiore in 4. *d.* 17. *quæst.* 1. intelligitur præsentia multorũ testium apud aliquas regiones: Alibi porta Ecclesiæ: Alibi ipsa Ecclesia, ideo regionis mos seruandus est.

20 *Int.* Quæ ætas requiritur ad contrahendum matrimonium? *Resp.* Dico *primùm.* Secundùm ius canonicũ in masculo requiritur ætas quatuordecim annorum: in fœmina duodecim completa. *c. Puberes. x. Continebatur. c. Attestationes. ca. Ex literis. de desponsat. impub. lib. 6.* cum Glos. vtrobiq;. Dico *secundùm.* Eadẽ ętas requiritur in iure ęsaro, quæ requiritur in canonico. *l. Quæsitum. L. In sponsalib. ff. de sponsalib.* ib. Glos. & cõmun. cũ. Syl. *mat. 5. q. 1.* D. Th. *Add. q. 58. ar. 5.* Nau. *cap. 22. n. 9.* Sot. *d. 35. quæst. 1. art. 7.* Cou. de *mat. 2. p. cap. 5. num. 1.* Vual. de *matr. tit. de ætate.* Dico *tertium.* Si malitia suppleat ætatem, minor ætas requiritur. Ita habetur *cap. De illis. 2. cap. puberes. cap. fin. de Desponsat. impub.* Dico *quartùm.* Hæc malitia consistit in duobus, scilicet, in discretione ad prẽstandum consensum, hoc est, quâ intelligat quisque, quid faciat, & in potentia ad carnalem copulam. Ita Glos. *cap. De illis. de sponsalib.* Couar. de *matrim. 2. p. cap. 5. num. 1.* & communiter Doctores.

21 *Int.* Quoniam matrimonij definitio pendet ex iis, quæ supra proposui, ideo rogationem eius huc vsq; remouit: rogo igitur, quo pacto definitur Matrimonium, quatenus est sacramentum? *Resp.* Videri primò posse definiri. Est contractus viri, ac fœminæ legitimus, quo mutua corporum traditur potestas, gratiæ spiritualis collatiuus. Sic Tolet. *lib. 7. ca. 1. n. 1.*

22 *Int.* Quid circa benedictiones matrimonij decer-

uit Conc. Trident. *sess. 24. cap. 1?* *Resp.* Hortatur coniuges, vt ante benedictiones non consummant matrimonium. Decreuit, vt hæ benedictiones à nemine alio dentur, quàm vel ab Ordinario, vel parocho, vel ab alio sacerdote de licentia ordinarij, vel parochi. Si quis verò alius sacerdos sine licentia, vel ordinarij vel parochi benedicere attentauerit, ipso iure manet suspensus, donec aliter contrahentium Ordinario visum fuerit.

23 *Int.* Potestne matrimonium celebrari inter absentes per procuratorem, internuntium, vel epistolam? *Resp.* Potest. Ita habetur expressè *cap. vltim. de procur. in 6.* definitum à Bonifacio VIII. Requiritur tamen speciale mandatum ad contrahendum cum certa, & expressè designata persona. Ita Abb. *c. in causis de elect.* Deinde, requiritur, vt procurator per se, & non per aliũ adsit cõtractui, nisi ex speciali facultate mãdantis. Ita Sylu. *matr. 5. q. 9.* Requiritur, vt matrimonium celebretur coram parocho, & testibus, vbi viget decretum Conc. Trid. Denique requiritur, vt perseueret mandantis consensus: nã si mãdans cõsensum reuocat, quãuis inscio procuratore, & alio cõtrahente, matrimonij cõtractus est irritus, & nullus. Ita *c. Si duo. de procur. in 6.* Abbas *in c. causis. de elect.* Sylu. *matr. 5. q. 11.* Idem dicendum est de internũtio, & epistola contrahentiũ. Ita Gloss. *c. Nec illud 30. q. 5.* Couar. *2. p. de mat. c. 4. n. 8.* cum Felyn. & aliis, quos refert.

24 *Int.* Estne matrimonium celebratum inter absentes Christianos per procuratorem, internuntiũ, vel epistolam verũ sacramentum? *Resp.* Negat Adrian. *tract. de baptis. q. 2. ad. 5.* Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 12. q. 1.* Viguer. in *Inst. c. 16. §. 7.* Can. *de sacr. in gen. 1. p. ad 1. arg. & lib. 8. de loc. c. 5. Pœnitentia demum.* Affirmant tamen

tamen Palud.in 4.*d.*27.*q.*2.*n.*17. ibid. Sot.*q.*1.*art.*3.§. *at verò*. Syl.*matrim.*5.*q* 6. Pet. Sot.*lect.*3.*de matrim.*§. *Requiritur*. Amb. Cathar.*libr.*5.in Caiet. *tit. de matr.* Bellarm.*de matr.lib.*1.*c.* 7. Fundamentum eorum est, quia inter absentes datur verum matrimonium, sed omni vero matrimonio inter Christianos addidit Christus efficaciã sacramenti, vt decernitur in Cõc. Flor.in decreto Eugenij IV.& Trid.*sess.*24. ergo, &c. Ratio verò Caiet.& aliorum est futilis quidem; contingit, inquit, vt dormiens, recipiat gratiam & sacramentum, si dormiente mandante, procurator celebret matrimonialem cõtractum: Quod quidem rotundo, nec inconueniens vllũ indicatur à dictis Auctoribus. Præcipit tamen Ecclesiæ vsus, & cõsuetudo, vt taliter in absentia contrahentes in facie Ecclesiæ accipiant benedictionem coniugalem, ostendántque se liberè consensum dedisse ad tale matrimonium celebrandum.

25 *Int.* Quod appellatur matrimonium clandestinũ? *Resp.* Quod fit sine requisitis iuris solemnitatibus. Solennitates autem aliæ sunt ad decentiam, aliæ ad essentiam matrimonij attinentes. Omissis autem antiqui iuris solennitatibus, nouæ à Concilio Tridentino decretæ, sunt tres: quæ quidem pertinent ad decentiam sacramenti. Ad decentiam pertinet trina denunciatio inter missarum solemnia; deinde, vt fiat matrimonium in facie Ecclesiæ. Ad essentiam pertinet, vt celebretur matrimonium coram parocho, & testibus. Enim verò ante tale decretum Concilij matrimonium celebratum inter ipsos solos contrahentes erat validum, vt omnes asserebant Doctores in 4.*d.*28.*lib.*6. cum Mag.& D.Th.*a.*3.*ad*3. habebãturque in *c. Sufficiat* 27.*q.*2. docétque ipsum Concilium *c.*1.*de reform.* damnando anathematis eos, qui

oppo-

oppositum dicere auderent. Quanquam tale matrimonium testibus carens, si negabatur ad vno cõtrahentium, iudicabatur ad Ecclesia pro non habito, vt decernitur *c. Aliter. 30. q. 5.* Duæ primæ solennitates ad decentiam attinentes, iam olim præcipiebantur in antiquo iure: trina quidem denunciatio. *cap. Cùm inhibitio. de clãdestina despons. cap. Cùm in tua de sponsalib.* Vt verò fiat matrimonium in facie Ecclesiæ *cap. Aliter. cap. Nostrates. cap. Nullus. cap. Qualis. cap. Sponsus 30. quæst. 5.* Cùm igitur hęc prohibitio Ecclesiæ, sit de re graui, peccat lethaliter, qui sine legitima causa excusante, contrahit clandestinè. Ita Palud. in 4. *d.* 28. *quæst.* 2. *num.* 26. Sot. *q.* 1. *art.* 2. *concl.* 2. Nauar. *cap.* 22. *numer.* 26. nam vt loquitur sacrum Concilium, semper Ecclesia Dei detestata est talia matrimonia clandestina, vt aduertit Couar. de *mart.* 2. *p. c.* 6. *num* 7. Prohibuit verò Ecclesia tam acerbè hæc matrimonia clandestina ob multa animarum pericula inde prodeuntia: contingebat enim sæpissimè, vt Ecclesia, quæ secũdum probata iudicat, compelleret coniugem separari à vero coniuge, & habitare cum non suo, quia secundum matrimonium nullum secundùm se, probatur externè verum: & verum secundùm se, probabatur externè nullum.

CAPVT XX.

De poligamia, libello repudij & vsu matrimonij.

De poligamia. §. 1.

1 *Quid est poligamia.*
2 *Quotuplex est poligamia.*
3 *An sit licita poligamia successiua.*
4 *An sint benedicendæ secundæ nuptiæ.*

5 *An sit licita poligamia simultanea in fœminis.*
6 *An sit licita poligamia simultanea in viris.*
7 *An Deus permiserit bigamiam, seu poligamiam.*
8 *An inter Christianos liceat poligamia.*

1 INTERROGATIO. Quid est poligamia? *Resp.* Est pluralitas vxorum, seu maritorum.

2 *Int.* Quotuplex est poligamia? *Resp.* Duplex: vna successiua, altera simultanea. Successiua est, cùm vna vxore mortua, alia ducitur: similiter de viro. Simultanea est, cùm viuente adhuc vna vxore, alia ducitur similiter de viro.

3 *Int.* Estne licita poligamia successiua, hoc est, licetne mortua vna vxore, aliam ducere? *Resp.* Licet. Ita docet D. Paul. *Rom. 7. & 1. Cor. 7.* conc. Florent. & Trid. *sess. 24. can. 10.*

4 *Int.* Suntne benedicendæ secundæ nuptiæ? *Resp.* Seruandus est mos regionis. Multi asserunt esse benedicendas, cùm adhuc mulier non fuit benedicta. Ita Couar. de *matrim. cap. 8 §. 11. n. 2.* cùm D. Tho. & alijs, quos citat, aitque hoc seruari in praxi.

5 *Int.* Estne licita poligamia simultanea in fœminis, hoc est, licetne vni mulieri plures simul habere viros? *Resp.* Nunquam auditum est, etiam inter barbaras nationes, quòd vna mulier plures habuerit viros. Est enim hæc poligamia contra ius naturæ.

6 *Int.* Estne licita poligamia simultanea in viris, hoc est, licetne vni viro plures habere vxores? *Resp.* Cõtra ius naturale est habere simul plures vxores. Ita habetur *c. Gandemus. de diuort.* docent Doctores in *4. d. 33.* D Tho. *q. 1. ar. 1. & 2.* Richard. *ar. 1. q. 1.* Palud. *q. 1. art. 1.* Scot. *q. 1. ad. 1.* Sot. *q. 1. art. 2.* Ratio est, quia sicut dictat naturæ ius, vt mulier sit vnius viri vxor, sic etiam dictat, vt homo sit vnius vxoris vir: alioquin amor, & pax omninò tollerentur. Dico secundum.

Est

etiam contra ius diuinum habere simul plures vxores. Habetur hoc ius Gen. 2 *Quamobrem propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Nec enim dixit, Christus Domin. *Matth.* 16. erunt tres, vel plures in carne vna: nec dixit, adhærebit vxoribus, sed vxori suæ. Atque hoc præceptum de vnitate vxoris explicat Christus Dominus, iuxta sanctorum interpretum expositionem, quorum testimonia citat Castro contra hæres. *lib.* 11. *tit. Nuptiæ. hæres.* 4. 7

Int. Dispensauitne Deus aliquando in hac lege naturali, & diuina? *Resp.* Dispensauit tùm in lege Naturæ cum Abrahamo, & Iacobo: tùm in lege scripta cum Dauide, & alijs sanctis viris, ad propagandam sacram prolem, vt docet Innoc. III. citato *cap. Gaudemus de diuortijs.* 8

Int. Estne licita poligamia inter Christianos? *Resp.* Nequaquam. Ita definitum est in Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 2. his verbis: si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.

De diuortio, & libello repudij.

§. 2.

1 *An matrimonium sit iure naturali indissolubile.*
2 *De diuortio ex adulterio quò ad vinculum.*
3 *De diuortio propter conuersionem ad fidem.*
4 *An liceat coniugi conuerso ad fidem, habitare cum infideli consorte.*
5 *In quibus casibus liceat coniugi conuerso ad fidem, transire ad secundas nuptias.*
6 *An liceat coniugi conuerso ad fidem, transire ad secundas nuptias, quando non conuersus cõiunx vult habitare cum eo absque iniuria Creatoris.*

7 *An liceat viro ad fidem conuerso permanere cum secunda vxore etiam ad fidem conuersa, relicta priori in infidelitate.*

8 *De diuortio ex adulterio, quo ad torum, & cohabitationem.*

9 *An coniux innocens possit repetere coniugem adulterum iam à se per sententiam seperatum.*

10 *An vir innocēs teneatur dimittere adulteram vxorē.*

11 *An coniux nocens, & dimissus propter adulterium possit Religionem profiteri.*

12 *An coniux innocens teneatur recipere per torum, & cohabitationem emendatam adulteram.*

13 *De diuortio propter periculum vitæ.*

14 *De diuortio propter periculum animæ.*

15 *De diuortio propter apostasiam à fide, vel hæresim consortij.*

16 *De libello repudij in lege veteri.*

1 INTERROGATIO. Estne matrimonium iure naturali indissolubile? *Resp.* Videntur negare Per. Sot. *de matrimon. lect.* 1. §. *ita igitur*, & Bellarm. de *matrimon. lib.* 1. *cap.* 4. nam contractus per eas causas dissoluitur, per quas nascitur: *cap. Omnis res. de regul. iur. in* 6. ergo vt matrimonium nascitur per consensum contrahentium, ita per eum dissoluetur. affirmant tamen D. Thom. *contra gent. lib.* 3. *ca.* 123. & *in* 4. *d.* 33. *q.* 2. *art.* 1. Durand. ibidem. *d.* 28. *quæst.* 2. Scot. *d.* 26. *quæst. vnica concl.* 3. *num.* 5. Ratio D. Thom. sumitur ex naturali obligatione educādæ prolis, propter quam, vt conseruetur species per indiuidua, institutum est matrimonium ab ipso Autore naturæ. Enim verò bona prolis educatio, pendet ex vtroque parente, igitur, vt datur obligatio naturalis ad benè educandam prolem: ita datur ad permanendum in matrimonio, ex quo proles orta est, & procreata.

Plu

Plura habentur apud D. Thom. loco citato *contra gentes.*

Int. Soluiturne matrimonij vinculum, propter alterius coniugis adulterium? *Resp.* Affirmat Caietan. *sup. Matth. cap.* 19. declarans se id ex Euangelio colligere; salua tamē Ecclesiæ determinatione. Propendet in eam partem Catharinus *lib.* 5. cont. Caiet. vbi ait ex Euangelio, & Apostolo non posse colligi, non licere in causa fornicationis alterius coniugis, aliud matrimonium contrahere. Hæc Caietani sententia damnata est à Cōc. Trid. *sess.* 14. *can.* 7. & antea à Floren. in instructione Armenorum. Definitur *ca. Gaudentes. de diuort. cap. Ex parte. de sponsal.* Conc. Mileuitan. *can.* 17. African. *cap.* 69. Docuit Innoc. 1. *in epist.* 3. *ad Exuperium. can.* 6. D. August. *lib. de adult. coniug.* præcipuè *lib.* 2. *cap.* 4. *lib. de bono coniug. cap.* 7. Clem. Papa. *can.* 48. *Apost.* Verba autem Christi Domini Matth. 19. *Qui dimiserit vxorē suam*, nisi ob fornicationem intelligenda sunt de dimissione, quò ad torum, & cohabitationem. 2

Int. Soluiturne matrimonij vinculum per conuersionē vnius coniugis ad nostrā fidem, cum antea ambo erant infideles? *Resp.* Cùm alter coniux ad fidem conuertitur, & alter non conuersus, non vult habitare cū conuerso sine iniuria creatoris: coniux ad fidem conuersus, potest alteri nubere. Ita habetur *ca. Gaudemus de diuortijs. cap. si infidelis.* 28. *q.* 2. & ibidem Gratianus. Docet Paul. 1. *Cor.* 7. Contumelia autem saluatoris, tunc fieri censetur, cùm infidelis nomen Christi non vult penitus audire, aut non nisi cum contemptu prorumpit in blasphemias: prohibet debitum cultum, debitámque venerationem imaginibus exhibere: auocat à fide domesticos. Ita declarat Innocentius III. *cap. Gaudemus*, & *c. Quando de* 3

do de diuort. Si tamen coniux non cõuersus, vult habitare cum conuerso sine iniuria creatoris, quauis propriæ sectæ tenax, per conuersionem fidelis, non dirimitur vinculum matrimonij. Ita Nauar. *cap.* 22. *num.* 49. & Doctores in 4. *d.* 39. *art.* 3. & 5. *ad* 2. Bonau. *art.* 2. *q.* 2. Sot. *quæst.* 1. *ar.* 3. *concl.* 1. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 6. Sylu. *matrim.* 8. *quæst.* 10 Armil. *matrim. num.* 38. Couar. *de matrim.* 2. *p. ca.* 7. §. 4. *n.* 5.

4 *Int.* Licetne coniugi conuerso ad fidem, habitare cum coniuge infideli? *Resp.* Negant ij, qui arbitrantur per conuersionem vnius coniugis ad fidem, dirimi omninò matrimonium, vt opinatur Panorm. *ca. Quando. de diuort.* De cohabitatione cum infideli nolente cessare à contumelia Creatoris, aut liberè discedente à fideli, negant, ij qui arbitrantur per eas cõtumelias omninò solui matrimonium. Ita Gloss. *cap. Quanto* Glos. *c. Si infidelis.* 28. *q.* 2. Richard. *in* 4. *d.* 39. *art.* 2. *quæst.* 2. Angel. *matrim.* 3. *imp.* 10. *num.* 3. Textus enim *capit. Quanto.* Ita loquitur. Contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur, id est, circa fidelem. Adducitúrque locus Pauli. 1. Cor. 7 *si infidelis discedit, discedat, nõ enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* De cohabitatione fidelis, cum infideli volente habitare sine iniuria Creatoris, negat Sotus *in* 4. *d.* 39. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad.* 3. arbitratur enim id prohiberi in Conc. Tolet. 4. quod refert Gratian. *cap. Iudæi*, 28. *quæst.* 1. & refertur *cap. Sæpè* 27. *quæst.* 1. Quanquam idem Sotus *d.* 26. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 4. *ex* 1. *Corint.* 7. colligat oppositum docere D. Paulum, nimirùm posse vxorem infidelem manere cum marito ad fidem conuerso, si fiat citra periculum fidei. Dico igitur *primùm.* Semoto periculo subuersionis, & scandalo, atque iniuria Creatoris, potest coniux conuersus ad fidem

fidem permanere cum coniuge infideli. Ita D. Tho. *in 4.d 39.art.3.* Bonau. *art.2.quæst.2.* Anton. *3.p.tit.1. c.6.* Sylu. *matr.8.q.10.* Armil. *matrim. n.35.* Couar. *de matrim.2.p.c.7.§.4.nu.5.* Probatur ex 1.Cor.7. *si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si quæ mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.* Ratio est, quia tunc datur spes conuersionis coniugis infidelis, quâ datâ, melius est cum eo habitare, teste Nauar. *cap. 22. num. 49.* Dico *secundùm.* Coniux ad fidem conuersus, liberè potest discedere à coniuge non conuerso, quamuis velit cum eo habitare sine iniuria Creatoris. Ita citati proximè Auctores, & Magist. *in 4.d. 39.* Couarr. *de matrim.2.p.cap.6.§.11.num.2.* Locus verò D. Pauli, citatus ex 1.Corint.7. continet consilium, non præceptum. Ita D. Hieronym. ibidem, & D. Augustin. relatus *in cap. Sic enim 28.qu.1.* Richard. *q.1.* citata. Couar. *de matrim.2.p.cap.6.§.11.numer.2.* ad finem; cum Magist. in *4.d.37.lit.* B. Hunc autem discessum intelligũt Doctores separationem quò ad torum solummodo, & cohabitationem, non quò ad vinculum, vt notat Nauar. *c.22.n.49.*

Int. Cùm igitur per solam conuersionem vnius coniugis ad fidem, non dissoluatur vinculum matrimonij, vt habetur *cap. Si quis virginem.28.q.1.* & *cap. Gaudemus. de diuort.* Dic in quibus euentis licet coniugi conuerso transire ad secundas nuptias? *Resp.* In tribus. *Primus* est, si infidelis nolit habitare cum iam fideli. *Secundus* est, si nolit habitare sine iniuria Creatoris. Si inducat coniugem ad deserendam fidem. Ita Doctores cum Magist. *in 4.d.39.* Habetur *c. Si infidelis 28.q.2.c. Gaudemus, &c. Quanto de diuort.* Habet autẽ fidelis conuersus hoc ius à Chri-

ſto Domino. Ita D. Bonau. *in* 4. *d.* 39. *art.* 2. *q.* 2. Sot. *d.* 27. *q.* 1. *art.* 4. colligitur ex loco Pauli 1. Cor. 7. *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat. &c.* Ac proinde tamdiu durat tale matrimonij vinculum, quamdiu fidelis vult; ſi enim alteri nubat, vinculum omninò diſſoluitur, vt notat D. Thom. proximè *art.* 5. *ad* 2. Tenetur tamen coniux conuerſus monere infidelem, vt conuertatur, vt ceſſet à contumeliis Creatoris, vel ab iniqua ſuaſione. Ita D. Thom. habetur. *c. Iudæi* 28. *q.* 1. notat Gloſſ. *c. Gaudemus* citato, niſi longiſſima ſit diſtantia & difficillima monitio. In qua monitione diſpenſatum eſt à Greg. XIII. pro Indis, & Æthiopibus.

6 *Int.* Rogo igitur, an poſſit conuerſus tranſire ad ſecundas nuptias, cum alter non conuerſus vult habitare cum illa, ſine iniuria Creatoris? *Reſp.* Minimè. Ita Panor. & Hoſtienſis. *cap. Quanto de diuort.* D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 6. Angel. *matrim.* 3. *imped.* 10. *nu.* 3. Nau. *c.* 22. *nu.* 49.

7 *Int.* Permittuntur infidelibus multæ vxores, earum prima eſt vera vxor, vt habetur *cap. Gaudemus de diuortijs*. notat. D. Thom. *in* 4. *d.* 39 *art.* 3. illa tamen non vult conuerti, vult tamen habitare cum viro ſine iniuria Creatoris: ſecunda tamen vel tertia cõuertitur, poteſtne fidelis conuerſus nubere huic ſecundæ, vel tertiæ fideli conuerſæ? *Reſp.* Si iuxta Doctorum ſenſum loquendum foret, minimè quidem. Quæſtio tamen fuit Propoſita Pio V. & Gregorio XIII. ab eiſdémque motu proprio diſpenſatum eſt cum Indis, & Æthiopis, & ex certa ſcientia conceſſum, vt ambo conuerſi, tanquam veri coniuges manerent, prima relicta vxore infideli.

8 *Int.* Ex quibus cauſis licet fieri diuortium quò ad torum, & cohabitationem tantùm? *Reſp.* Ex adulterio.

rio. Ita docuit Christus Dominus *Matth.* 19. Ad hoc diuortium non solùm vir, sed etiam fœmina habet ius. Ita cum Magistro Doctores *in* 4. *d.* 35. habetur. *cap. Christiana* 32. *q.* 5. D. Thom. *in Add. q.* 62 *art.* 1. *ad* 3. In viro sufficit actus sodomiticus. *c. Omnes causationes.* 32. *q.* 7. Panorm. *in ca. Maritus de adult.* Palud. *in* 4. *d.* 35. *quæst.* 1. *n.* 8. Sylu. *diuortium. q.* 7. Debet autem fieri tale diuortium iudicio Ecclesiæ. *cap.* 1. *&* 2. *in* 33. *qu.* 2. nisi adulterium sit manifestissimum. notat Couar. *de mat.* 2. *p. c.* 7. §. 5. *nu.* 11. & Sylu. loco proximo. Excipiuntur tamen septem euentus primus est, cùm ambo adulterium commiserunt. *c. Nihil. c. vlt. de adult.* quia paria delicta, pari compensatione dissoluuntur. *L. viro atque vxore. ff. soluto matrimonio:* Nam qui posterius peccauit, amisit ius denegandi debitum priori peccanti. Facta autem hac compensatione, & repetito adulterio, incipit noua contentio, vt incipit prima vice: manetque priuatus suo iure, qui primus crimen repetit. Ita Palud. *in* 4. *d.* 35. *q.* 1. *art.* 2. So. *d.* 36. *art.* 1. Secundus euentus est, cùm vir dedit vxori occasionem proximam adulterandi. *c. discretione. de eo. qui cogn. consan.* Propinquam autẽ causam dedit, qui reliquit solam, cum solo, quẽ sciebat illam vehementer amare, &c. Tertius est, cũ nupsit alteri credens maritum esse mortuum facta inquisitione morali *c. cum per bellicam.* 34. *q.* 1. *c. Cùm in captiuitate* 34. *q.* 1. Quartus, si alienum cognouit cõiux, vel alienam per ignorãtiam inuincibilem, vt Iacob Liã cognouit *c. si virgo. c. in lectum.* 34. *q.* 1. Quintus si vxor fuit oppressa per violentiam absolutam, liberam à culpa, *c. Ita ne, & sequenti* 32. *q.* 5. Sextus quando innocens sibi iam reconciliauit sponte nocentem. Reconciliauit autem, si veniam dedit, vel debitum petiit, nulla grauis metus vi coactus ad re-

conciliationem. Ita Sot &. D. Thom. citati. Septimus denique est, si cùm ambo erant infideles, vnus alterum repudiauit, & postea ad fidem ambo conuertuntur. Ita habetur *c. Gaudemus. de diuort.*

9 *Int.* Obtinuit coniux innocens separationem per iudicis sententiam: post emendam nocentis, vult illum ad torum, & cohabitationem reuocare, rogo, an teneatur nocens ad eam redire? *Resp.* Tenetur. *c. Quod autem* 32. *q.* 1. Ita Richard. *in* 4. *d.* 35. *art.* 3. *q.* 2. Palud. *q.* 2. *nu.* 11. Ratio est, quia illa sententia lata est in fauorem innocentis, ac proindè iuri eius non præiudicauit.

10 *Int.* Teneturne coniux innocens dimittere vxorem adulteram? *Resp.* Si detur scãdalum, & præsumptio iniusta, quòd ille consentiat adulterio: vel non datur aliud remedium ad emendam, tenetur, & in hoc sensu illam præcipiunt expellere sacri canones. *c. Dixit Dominus.* 32. *q.* 1. Aliter dicendum est, si in cohabitatione detur spes emendæ, & euitentur maiora mala, &c. Ita in 4. *d.* 35. Richard. *art.* 1. *qu.* 2. Sot. *d.* 36. *art.* 2. Nau. *cap.* 26. *num.* 28. cum Palud. & D. Anton. quos refert.

11 *Int.* Licetne coniugi ob adulterium dimisso, vouere castitatem, aut religionem profiteri inconsulto coniuge Innocente? *Resp.* Minimè. Ita D. Thom. in *add. quæst.* 62. *art.* 6. *ad* 4. Richard. in 4. *d.* 35. *art.* 3. *q.* 2. D. Anton. 3 *p. tit.* 1. *cap* 21. §. 6. Armil. *ver diuortium. n.* 8. Ratio est, quia culpa nemini debet patrocinari, & ideo adulterium non eximit adulteram ab onere subiectionis, &c.

12 *Int.* Teneturne coniux innocens iterum recipere in torum, & cohabitationem nocentem coniugem emendatum? *Resp.* Minimè. Ita habetur *c. Gaudemus de diuort.* docet communis cum Palud. in 4. *d.* 35. *q.* 2. *num.*

3.num.11. Quamuis ipse vir postea incidat in adulterium. Ita D. Thom. in *Add. quæst. 62. art. 6. ad 4.* Sot. *d. 36. art. 6. ad 3.* Panorm. & Glos. *c. Ex litteris. de adult.* D. Anton. *3. p. tit. 1 cap. 21. §. 6.* Sylvest. *diuortium.* Ratio est, quia nullam deinde vir iniuriam facit vxori iam dimissæ.

Int. Licetne facere diuortium propter probabile vitæ periculum in cohabitatione? *Resp.* Potest. Ita habetur *cap. Literas de restit. spoliat. §. fin.* Cou. *de matrim. 2. p. c. 7. §. 5. n. 1.* Nau. *c. 22. n. 22.* quatenus quidem durat tale periculum. 13

Int. Licetne facere diuortiũ ob periculum peccati cõmittendi in cohabitatione? *Resp.* Licet. Ita habetur *c. 2. de diuort.* docet Palud. *in 4. d. 39. q. 1. num. 15.* & Nau. vbi proximè, quatenus quidem durat tale periculum. 14

Int. Licetne facere diuortium propter hæresim, vel apostasiam à fide in quam incidit alter coniux? *Resp.* Licet *c. 2. de diuortio c. fin. de conu. coniug.* docetq; communis schola: licet hæresis, & apostasia sit occulta, quatenus quidem non datur emenda. An verò damnatum publicè coniugem de hæresi, vel apostasia, sed iam emendatum, teneatur coniux innocens recipere in torum, & cohabitationem, dissidium est inter Auctores. Affirmat Glos. *cap. Mulier. & c. fin. de conuers. coniug. c. Quanto. de diuort.* Sot. *d. 39. art. 4. specul. 3. p. art. 6.* Clarus *lib. 5. §. hæresis n. 15.* Hostiẽsis. Putreus, Anchar. Præpos. & alij in *cap. De illis de diuort.* Negant in *4. d. 35.* Maior. *q. 1.* Gab. *art. 2.* Almain. *d. 32.* Viguer *c. 16. §. 7. vers. 9.* Valent. *tom 4. de mat. punct. 2.* Pet. Sot. *lect. 12. de matr.* Graph. *lib. 2. c. 83. n. 12.* Castro *de pun. hær c. 7.* Cou. *2. p. Epit. c. 7. §. 5. n. 5.* Matien. *tit. 1. Rub. de matr. n. 8.* Roias *2. p. de hæret. asser. 40.* Barboza *tom. 1. n. 19. & c. de illa. de diuort.* Simanch. *de inst. cath. tit. 4. nu.*

tit. 4. nu. 16. Tabien. matr. 4. n. 5. Rosel. diuor. nu. 13. Angel. matrim. 4. num. 3. Sylu. diuort. qu 10. Palud. in 4. d. 35. quæst. 1. Innocent. Zabarel. Andr. Panorm. cap. Quanto. de diuort. Dederunt occasionem huius dissidij duo capita iuris: parti affirmanti c. Mulier. de conuers. coniug. vbi Greg. IX. sic ait. Mulier, quæ in fide remansit, nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quã ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata, liberè ad religionem conuolare potest. Vnde videtur colligi, si nolit recipere illum, teneri ad religionem conuolare. Parti neganti dedit fundamentum cap. De illa. de diuort. vbi sic Vrbanus III. De illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinauit, videtur nobis, quod mulier ei, cum reuersus fuerit est reddenda, quæ & si reuerti noluerit compellatur. Si vero iudicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum, nullatenus dicimus compellendam. Roborat non leuiter partẽ affirmantem tempus, quo condita sunt huiusmodi decreta: nam c. Mulier, factum est à Gregorio IX. multos post annos à c. De illa, facto ab Vrbano III. Vrbanus enim mortuus est ann. 1187. Gregorius verò ann. 1241. vt videre est apud Illescas; ergo videtur per caput Mulier emendatum, & correctum cap. De illa.

Contra hanc tamen expositionem facit, quia à iure antiquo, & determinatione non est recedendum, nisi per nouum id exprimatur, vt aduertit Nauar. de regularib. consil. 30. & de con. coniug consil. 1. Colligitq; ex L. Præcip Cod. de appel. At verò in ca. Mulier, nulla fit mẽtio cap. De illa, iuris autem correctio est odiosa, & ideo vitãda, nisi expressa habetur cap. Nisi expediat in 6. Ideo Auctores partis, quæ negat, dicũt in cap. Mulier, solum declarari posse innocentem, non solum

solum non recipere nocentem coniugem ad cohabitationem, vt decretum erat in *cap. De illa*, sed etiã transire ad religionem, quod non ita clarum erat. Alioqui graue onus imponeretur per tale decretum innocenti, nimirùm, aut recipere in torum, & cohabitationem nocentem coniugem, à quo per declaratoriam Ecclesiæ sententiam de hæresi, vel apostasia damnato, erat separatus: vel ingredi religionem, cuius ingressus non nisi pro grauissimis criminibus, solet à iure alicui imponi, vt patet *c. De adulterio c. De lapsis* 16. *q.* 6. Vnde tale decretum statutum esset in vtilitatem nocentis, damnum verò innocẽtis, quod quidem non est credibile. Dicendum igitur est iuxta hanc negantem sententiam, quemadmodum propter adulterium carnale, ita etiã propter adulterium spirituale, quod cõmittitur per hæresim, vel apostasiam à fide posse fieri diuortium quo ad torũ, & cohabitationem, post declaratoriam criminis sententiam, etiam à coniuge iam emendato. Ad quam separationẽ dedit facultatẽ Christus Dominus *Mat.* 19. Ex multorum interpretamento: dedit Ecclesia. *c. De illa* citato, sicuti potuit, vt probat Bellar. *de matr. lib.* 3. *c.* 14.

Inter. Etatne in Lege veteri licitum repudium? 16
Resp. Affirmatiuam partem tenuit D. Thom. *cap.* 19. *Matth. ibid.* Abulens. *quæst.* 47. & Caiet. item in 4. *d.* 33. Palud. *q.* 1. *art.* 2. Scot. *q.* 3. Duran. Palat. *disp.* 3. Bellarm. de *matrim. lib.* 1. *cap.* 17. *arg.* 14. Pet. Soto *lect.* 13. *de matr.* Eckius *hom.* 74. *in Mat.* Pet. Ledesm. *ad q.* 67. *Add. D. Thom. art.* 3. Probant ex Deuteron. 24. & Malach. 2. *cùm odio habueris, dimitte.* Hi igitur Doctores arbitrantur, tunc licitum fuisse ex quacunque causa dimittere vxorem, non solùm quoad torum, sed etiã quoad vinculum. Si enim, inquiunt, fuisset solũ peccarum

catum permissum, aliquando reprehenderetur a Prophetis: nusquam tamen in veteri lege inuenitur tale peccatum reprehensum. vt inuenitur vsura permissa Iudæis erga gentiles. *Ezech.* 18. & *Psal.* 14. Oppositum tenent cum Mag. in 4. d. 33. Bonau. & Richa. *ar.* 3. *q.* 1. Sot. *q.* 2. *ar.* 2. Castro. *de leg pœn lib.* 2. *c.* 2. *arg.* 2. Cou. de *matrim. cap.* 7. §. 4. *num.* 4. Lyra. *Deuter.* 14. *Matth.* 19. D. Hier. *Matth.* 5. Ratio eorũ est, quia Christus D. vsus est *Matth.* 19. permissionis vocabulo. Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic. fuit igitur peccatum permissum, vt multa alia permittuntur ad euitanda maiora mala.

CAPVT. XXI.

De vsu Matrimonij, seu de debito coniugali. §. 1.

1 *An sit licitus vsus matrimonij.*
2 *An teneantur coniuges sibi inuicem debitum reddere.*
3 *Quod peccatum est negare debitum.*
4 *Ob quas causas licet negare debitum.*
5 *An adulter occultus possit exigere debitum.*
6 *Quomodo peccatur in exercitio copulæ maritalis.*
7 *An intra duos primos menses a matrimonio contracto teneatur quisque coniux reddere petitam copulam.*
8 *An ratione contagiosi morbi possit debitum negari.*
9 *An ratione voti castitatis, quod habet coniux petens liceat negare debitum.*
10 *De incitamentis coniugum ad copulam.*
11 *De amplexibus & osculis inter sponsos de futuro.*
12 *De tactibus impudicis inter sponsos de futuro.*

INTER-

INTERROGATIO. Eſtne licitus vſus matri- 1
monij, hoc eſt, carnalis copula inter coniuges? *Reſp.* Maximè quidem. Eſt inſuper inter fideles meritorius. Infideles enim, qui rectè matrimonium tractant, non peccant in copula carnali. At verò fideles, ſi in gratia ſint, & propter debitum finem matrimonio vtantur, merentur in ipſo actu, ſicut in alio bono opere. Tunc autem eſt debitus finis, quando actus fit ex iuſtitiæ zelo, ad reddendum debitum, & ex religione ad faciendum id, ad quod eſt matrimonium inſtitutum: eſt autem inſtitutum matrimonium tum ad propagandam prolem, tum ad ſubueniendum concupiſcentiæ. Ita D. Tho. in *add. quæſt. 46. art.* 6. Tolet. *lib. 7. c. 1. n. 4.* Contra hanc veritatem fuit hæreſis Manichæorum aſſerentium carnalem actum inter coniuges eſſe peccatum mortale. Sed damnata fuit hæreſis in Conc. Florent. & *ca. Ad abolendam, de hæretic.* Probatur ex D. Paulo ad Hebr. 13. *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus.* Vbi D. Paul. intelligit pro toro, ipſam copulam.

Int. Tenenturne coniuges inuicem ſibi debitum 2
reddere, cum exigitur? *Reſp.* Tenentur. Ita nos docuit D. Paul. 1. Corint. 7. *Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem, & vxor viro: mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem, & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem.*

Int. Quod peccatum eſt, negare debitum exigenti 3
coniugi? *Reſp.* Coniugi petenti debitum ſeriò, negare debitum, eſt mortale peccatum contra iuſtitiam commutatiuam promiſſæ fidei. Ita Doctores communiter. Sufficit autem ad hanc obligationẽ inducendam interpretatiua petitio ex ſignis veris, & indiciis

dicijs manifestis propter pudorem personæ. notat D.Anton.3.*p.tit.*1.*c.*20.§.7. Oritur autem culpa, tum ex natura contractus in quo mutua traditur corporum potestas, tum ob periculum incontinentiæ.

4 *Int.* Ob quas causas licet negare debitum? *Resp.* In primis propter adulterium commissum à coniuge debitum petente. Ita Doctores communiter in 4.*d.* 32. Palud.*q.* 1.*n.*9.*& d.*25. Richard.*a.*5.*q.*1. Nisi innocens postea, vel etiam adulterium commiserit, paria enim delicta, pari compensatione dissoluuntur. *L. Viro atque vxore. ff. soluto matrim.* Vel per petitionem debiti nocentem coniugem sibi reconciliauerit. Ita Caietan. *tom.* 1. *epusc. tract.*29. Armil.*matrim.n.*77. Nauar.*c.*22.*n* 23. Tabien.*matrim.*4.§.6. Deinde propter incestum commissum à coniuge exigente, cum consanguinea innocentis coniugis. Priuatur enim talis incestuosus iure petendi debitum *cap.* 1. *cap. Transmisse. de eo, qui cogn. consang. vx. cap. Qui dormierit* 37. *q.*2. Inde fit, vt innocens coniux, non teneatur reddere. Ita Doctores in 4.*d.*34. D.Thom.*ar.*5. Richard. *ar.*4.*qu.*2. Sot.*d.*37.*art.*2. Nauar.*cap.*16.*nu.*35. Couar. 2.*p. de matrim. c.*7.§.2.*n.* 5. Ratio est manifesta, quia per illum incestum, contraxit affinitatem cum propria vxore. Quia verò affinitas orta, ex copula fornicaria post Conc. Tridētinum ad solum secundum gradum excurrit, ideo negare debitum non nisi incestuoso in secundo gradu, potest innocens coniux. Tertiò, propter immodicam frequentiam exigētis. Ita Sotus.*d.*32.*q.* 1.*art.*1.*con.*2. Ratio est, quia in petendo debet modus adhiberi.

Int. Peccatne coniux, qui adulterium commisit occultum exigendo debitum ab innocente, tanquā rem suam, & sibi debitam? *Resp.* Affirmant Armil. Tabien. Nauar. locis proximè citatis. Castro *de leg.*

Vide Nauar. c. 22. n. 23. peccare coniugem petentem debitum ex iuncta 2. adulterio prouenire nisi aliud pœn. lib. 1. c. 10. n. 39. quo denat. soluere illud qui ad cui restituit 27. Le-

pen. lib. 2. cap 4. aiuntque talem adulterum, ipso adulterio, amittere ius ad petendum. Ex opposito fundamento negant Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 21. *resp.* 4. Sot. *d.* 36. *art.* 3. Couar. *de matrim. 2 p. c.* 7. §. 2. *n.* 4. aiuntque sicut in aliis criminibus, sic in adulterio requiri iudicis sententiam, aut coniugis innocentis negationem, per quam priuatur iure petendi.

Int. Quando peccatur in actu, seu exercitio actus matrimonialis copulæ? *Resp.* Peccatur in primis ratione finis intenti. Si enim finis est sanctus, qualis est procreatio prolis, vitatio fornicationis, mutua obsequiorū præstatio, actus est sāctus, & factus in gratia est meritorius vitæ æternæ: nam factus pro filiis in cultum Dei, est opus virtutis religionis: factus pro debito soluendo, est actus iustitiæ commutatiuæ, vt docet D. Thom. *in* 4. *d.* 26. *q.* 1. *ar.* 3. *& in Add. q.* 41. *ar.* 3. *ad* 4. Palud. *ib. q.* 2. *art.* 1. Sot. *q.* 1. *art.* 3. Vitiatur igitur ex prauo fine, grauiter, aut leuiter secundū finis malitiam. Quærunt igitur Doctores, an liceat hunc actum exerceri propter vitandam incontinentiam, vel in se, vel in coniuge, cùm illa vitari possit aliis remediis durioribus. *Resp.* Licet quidem. Ita Durand. *in* 4. *d.* 31. *q.* 4. Pal. *q.* 2. *art.* 2. Capreol. *q.* 2. *art.* 4. Caiet. *verb. matrim.* Sot. *d.* 35. *q.* 1. *ar.* 4. Probatur ex Paulo. 1. Cor. 7. *Propter fornicationem vnusquisque suam vxorē habeat, & vnaquæque suum virum.* Quærunt an liceat propter sanitatem, non exclusis aliis finibus. Licet quidem. Ita Richard. *in* 4. *d.* 31. *art.* 3. *q.* 2. Caiet. tom. 1. *Opusc. tract.* 12. *q.* 3. Catech. ad paroch. *tit. de matrim. fol.* 337. Quærunt, an liceat propter delectationem carnalē; non exclusis aliis finibus. Respondent peccatum esse veniale. Ita Sylues. *matr.* Tolet. *lib.* 7. *c.* 18. *n.* 2. D. Thom. *in* 4. *d.* 31. Peccatur deinde ratione modi, quo actus ille exercetur. Peccant enim mortali- 6

ter, qui illum exercent contra naturam, quando scilicet in vase non debito exercetur copula: quando etiam effunditur semen extra vas voluntarie. Veruntamen quando in proprio vase semen effunditur, quamuis modus non seruetur, veluti si fœmina superponatur, seu à posteriori parte semen recipiat, nisi sit periculum effundendi semen extra vas, non committitur peccatum mortale. Ita Abb. Mag. *in* 4. *d.*32. Tol. *lib.* 5. *c.*20. *n.* 1. Angel. *verb. debitum coniug. n.*25. Sylu. eodem *verb. q.*6. *&* 7. Nau. *c.*16. *nu.* 42. Nullum autem est peccatum, si hæc mutatio naturalis situs fiat ob necessitatem. Ita omnes citati, & alij. Peccatur tertiò ratione temporis, in quo exercetur. Nam peccatum est veniale hunc actum exercere celeberrimis Ecclesiæ festiuitatibus, veluti diebus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Corporis Christi. Ascensionis, quinta & sexta feria maioris hebdomadæ, nisi detur periculum incontinentiæ: nã, vt est sacrum profanumque prouerbium, *omnia tempus habent, est tempus ridendi, & tempus lugendi.* Peccatum item est veniale debitum petere, & exercere die ante communionem, nisi adsit periculum incontinentiæ. Petere, dixi, non reddere, quia reddere nullum est peccatum, etiam ipsa die sacræ communionis. Ita D. Thom. *in Add. q.*64. *art.*1 *ad* 1. Viual. *de mat. tit. de deb. coniug. num.*15. Dubitant Doctores, quod peccatum sit consummare matrimonium ante susceptam benedictionem nuptialem. Aliqui dicunt esse mortale. Ita Pal. *in* 4. *d.*28. *q.*2. *art.*1. D. Anton. 3. *p. tit.* 20. *c.* 1. §. 8. Ratio eorum est, quia id prohibetur grauiter ab Ecclesia in aliquibus locis, sub pœna excommunicationis. Alij dicunt esse solum veniale. Ita Summistæ *ver. deb. coniug.* Ang. *n.*1. Syl. *q.*9. Armil. *nu.* 12. Couar. *de matr.* 2. *p. c.*7. §. 2. *n.*1 *&* 2. Cajet. *tom.*1. *opusc. tract.*

15.q.1.Sot.d.18.q.1.ar.2.Nau.c.22.n.71. Ratio eorum est,quia communis, & vniuersalis Ecclesiæ prohibitio est materna, non iudicialis, & ideo Concil. Trident.sess. 24. cap 1. solum hortatur coniuges, ne consummant ante benedictionem. Prior igitur sententia vera erit, iuxta aliquas constitutiones Synodales;secunda verò iuxta communem Ecclesiæ prohibitionem. Dubitant deinde de tempore menstrui. Peccatum esse mortale tenuit D.Thom.in 4.d. 32.q. 2.artic.2.Scot.quem citat Sot.dist.22.quæst. 1. articul. 2. Sylvest. debit.num. 8. Dico tamen (amota causa ad exigendum, vel reddendum necessaria, quæ excusat ab omni culpa) exigere, aut reddere debitum tempore menstrui solum est peccatum veniale, etiam si credatur ex tali complexu, monstrum esse concipiendum.Ita Palud.in 4.d.32.quæst. 2. D.Antonin.3.p.tit.1.cap.20.§.5.Castro de leg.pœn.lib.1.cap.12. Tol.lib.7.c.20.Viuald..de mat.tit debet. coniug. Nau.c. 16.num. 32.Ratio est, quia licet proli videatur irrogari grauis iniuria propter mõstruositatem,vel infectionem lepræ,in qua quidem concipietur:parua tamen illi fit, quia illi melius est esse, quamuis monstruositate affecta,quàm omninò non esse. Peccatur quartò ratione loci si enim hic actus exerceatur coram aliis,gignet scãdalũ. Dubitãt verò Doctores,an liceat exercere in loco sacro. Aliqui affirmãt esse peccatũ mortale,quocunq; modo,& quacunq; de causa exerceatur,quantũuis occultè.Ita Palud.in 4.d.31. D. Anton.3.p.tit.1.c.20.§.2.Caiet.ver.vsus matr.Turrecr. in §.sed cum naturale,art.5.d.5.Nauar.c.16.n.32. Dico primùm.Exercere hunc actum in loco sacro,sine vlla vrgente causa,est graue sacrilegium quantumuis occultè fiat.Ita citati Doctores. Dico secundùm. Exercere hunc actum in loco sacro, vrgente causa, ad

euitandam incontinentiam occultè, & nemine conscio, nullum est peccatum. Ita Ioan. Andr. Archidiac. Angel. Sylu. Maior. quos refert, & sequitur Castro *lib. 1. de leg. pœn. cap. 7. docum. 2.* Couar. *de Matrim. c. 7. §. 2. num. 3.* Sot. *d. 32. artic. 3.* Ratio est, quia sicut ad euitandam mortem corporalem, licet effundere sanguinem humanum in loco sacro occidendo inimicum, ita ad euitandam mortem spiritualem, licebit effundere semen humanum per licitam copulam. Dico *Tertium.* Publicè exerceri hunc actum in loco sacro, ex quauis causa exerceatur, semper est peccatum lethale. Ratio est, quia tunc temporis gignitur scandalum, & violatur Ecclesia, *cap. vnico de conse. erat. Eccles. lib. 6.* Peccatur quidem ratione damni, quod ex tali actu subsequetur. Enimuero peccat mortaliter, qui exercet hunc actum cum periculo aborsus. Ita Sylu. *deb. coniug. q. 5.* Caiet. verb. *aborsus.* Nau. *cap. 15. num. 14.* Est autem hoc periculum tempore coagulationis fœtus, & tempore proximo partui.

7 *Int.* Teneturne coniux debitum reddere, si petatur intra duos primos menses à contracto matrimonio? *Resp.* Minimè. Nam illi duo primi menses conceduntur à iure ad deliberandum de eligendo potiùs adhuc statu religioso, quem ante consummationem potest intra illud tempus eligere, & profiteri. Ita habetur *c. Ex publico de conu. coniug.* Docent. D. Tho. & Theologi, quos refert. Sot. *d. 32. q. 1. art. 3.*

8 *Int.* Teneturne coniux sanus reddere debitum coniugi leproso, cum periculo infectionis. *Resp.* Minimè. Ita Doctores *in 4. d. 32.* Palud *q. 1. nu. 5.* Durand. *q. 1. art. 2.* Sot. *q. 1. art 1.* Caiet. *verb. mat. c. 2.* Nau. *c. 16. nu. 15.* Nam obligatio debiti reddendi, intelligitur salua subiecti constitentia, & valetudine. Est tamen aliquod lepræ genus, in quo non est periculum infectionis

fectionis, & tunc permanet debiti obligatio vt decernitur *c. Quoniã de coniug.leprof.* Quod dictũ est de lepra, dicendum est de morbo Gallico, & alio contagioso. Ita Sotus. *d.* 32. *q.* 1. Armil. *ver. deb. coniug. n.* 3. & *matr. n.* 69. Nau. *c.* 16. *nn.* 25. vbi ait sic esse intelligendum *c.* 1 & 2. *de coniug. lepr.*

Int. Teneturne coniux reddere debitum con- 9
iugi illud exigenti, qui habet votum castitatis? *Resp.* Hanc quæstionem iam proposuisti, & solui 1. *p. cap.* 6. §. 2. *num.* 6. negatiua responsione cum Nauarro aduersus communem, in qua sum etiam modò: præcipuè cum ambo ex mutuo consensu vouerunt; quia vt vnus se priuauit iure exigendi, ita alium iure reddendi, sicuti bene aduertit Ledesm. 2. 4. *qu.* 55. *art.* 1. *ad* 1. Neque placet ratio communis sententiæ pro parte affirmatiua. Quando enim opus est de se, inquiunt, nõ est malum, sed ex malitia alterius, & aliàs est debitum, non peccat, qui in illud opus consentit, non consentiendo in malitiam. Non placet, inquam, hæc ratio, quia se habet ex parte petentis, & non reddentis, atque adhuc ad illum consensum excusandum oportet, vt intercueniat honesta causa. exemplo res erit manifesta: scio gentilem hominem iuraturum per falsos deos: sed mea valdè interest ab eo iuramentum exigere: iuramentum ex se est sanctum, ex malitia verò hominis, ab eo fertur sacrilegè, possum tale iuramentum exigere, & in talem actũ, qui ex se bonus est, consentire: scio meum parochum esse in peccato lethali, indigeo baptismo, aut alio sacramento: non est alius, qui illud ministret: ministratio sacramenti ex se est sancta, ex malitia verò parochi, fit sacrilegè, possum ab eo exigere sacramenta. Vnde manifestè apparet rationem allatam in nostro casu non concludere, vbi agimus de red-

ditione, sine vlla excusante, & cohonestante causa. Et confirmatur non leuiter. Enimuerò nemo negat parochianum habere ius ad petenda sacramenta à suo parocho, & tamen nemo negat peccare grauiter parochum, qui sciens petentem esse in lethali, illi sacramenta ministrat, licèt videatur reddere, quod aliàs debitum petitur, & non consentiat in malitiam alterius.

10 *Inter.* Quid censes de incitamentis coniugum ad copulam licitam ex debito fine? *Resp.* Amoto periculo pollutionis, licitum est coniugibus vti calidis cibis, osculis, amplexibus, tactibus impudicis ad copulam coniugalem pro debito fine habendam: ad illam autem habendam pro delectatione, est peccatum veniale. Ita Sylu. *debitum coniug. q. 9.* Armil. *ib. nu.* 8. Caiet. *verb. matr. c. de vsu matr.* Nau. *c. 16. n. 42.* Henriq. *de mat. lib. 11. c. 17. §. 6.*

11 *Inter.* Quid censes de osculis, & amplexibus inter sponsos per verba de futuro propter delectationem carnalem ex iis ortam, semoto periculo pollutionis, & absque animo progrediendi vlterius ad actum copulæ? *Resp.* Caiet. *ver. sponsal. & 22. qu. 154. art. 4.* & Nau. *c. 16. nu. 12.* arbitrantur esse tantum peccata venialia. Esse verò peccata mortalia, arbitratur communis opinio cũ D. Th. *2. 2. q. 154. art. 4.* Ratio vnica est, quia oscula, & amplexus, vt delectabilia secundùm tactum inter marem & fœminam, ab ipsa natura sunt ordinata ad copulam: igitur erunt licita tantummodo inter eos, inter quos est licita copula: cum igitur inter sponsos copula non sit licita, neque item erunt oscula, & amplexus.

12 *Int.* Quid censes de tactibus impudicis inter eosdem sponsos? *Resp.* De his nemo dubitat esse peccata mortalia.

Additio

Additio ad hanc tertiam partem Examinis, pro declarandis ministris sacramentorum.

INTERROGATIO. Quoniam dubitatum fuit ab aliquibus sacerdotibus simplicibus, hoc est, carentibus beneficio curato, an de sola licentia parochorum, absque alia licentia Ordinarij possent administrare sacramenta Baptismatis, Eucharistiæ, & Extremæ vnctionis, profer in medium, quid illis respondendum sit? *Resp.* Dico *primùm*. Minister Baptismatis ex officio est sacerdos parochus. Ita D. Thi Sot. Tolet. quos retuli 1. *p. cap.* 4. §. 5. *nu.* 1. Dico *secundùm*. Nemini sacerdoti licet absque licentia parochi vel Ordinarij, aut illius Vicarij generalis ministrare sacramentum baptismi. Ita habetur *capit. Interdicimus* 16. *qu.* 1. peccatque grauiter, qui contra hanc Ecclesiæ prohibitionem baptizat absque parochi, vel Ordinarij licentia, vt ex iisdem auctoribus ostendi 1. *p. cap.* 4. §. 5. *num.* 1. Dico *tertiùm*. Ex licentia parochi, quilibet sacerdos simplex potest administrare baptismum subdito talis parochi. Ita expresse Nau. *c.* 22. *nu.* 7. §. *octauo peccat.* Viuald. *de baptis. mo tit. de minist. n.* 1. Dico *quartùm*. Solus sacerdos parochus est nunc ex officio minister ad conferendum sacramentū diuinæ Eucharistiæ suis subditis. Ita habetur *c. peruenit. de consecr. d.* 2. Notat. Viuald. *de Euchar. tit. de vsu. nu.* 2. Dixi nunc, quia olim, cum fideles communicabant sub vtraque specie, diaconus etiam ex officio ministrabat sanguinē. Ita cōmuniter Doctores sacri: notat Sot. *in* 4. *d.* 13. *q.* 1. *art.* 3. *concl.* 3. Viuald. *de Euchar. tit. de vsu, n.* 2. Tolet. *li.* 2. *c.* 28. *n.* 2. Dico *quintùm*. De licentia parochi potest quilibet simplex sacerdos administrare Eucharistiā. sic Tolet. *lib.* 2. *ca.*

28.*nu.*2.*& lib.*6.*c.*17. *nu.*1. Dico sextum. Non solum sacerdoti, sed etiam diacono (in casu necessitatis) potest parochus dare licentiam administrandi Eucharistiam. Ita Vivald. *de Euchar. tit de usu.n.*2. Tolet. *li.*2 *c.*28.*nu.*2.*& lib.*6.*c.*17.*n.*1 Erit autem necessitas cùm adest parochus sed est impeditus, & non est alius sacerdos. Ita habetur *ca. Diacono.& c. Præsente. dist.*93. Instit. *de Euchar. lib.*2.§. Sed nec. Tenent Doctores in 4.*d.*13.*q.*2 *art.*3. cum Paludano. Summistæ *ver. commun. sacram.* Caiet. *c. de ministro.* Armil. *num.* 21. Vict. *de Eucha. nu.*89. Gloss. vero. Instituta citato loco ait causam sufficientem esse, si sacerdos non possit sufficere ad communicandam multitudinem. Dico septimùm. Minister sacramenti extremæ vnctionis est solus sacerdos. Ita eruitur manifestè ex *c.* 5. D. Iacobi, dicentis. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ &c.* habetur *c.* 1. *de sacr. vnct. cap. presbyteros. dist.*95. in Conc. Cabilon. *cap.*46. Definitur in Concil. Trident. *sess.*14. *cap.*1. *& can.*4. Tradunt ex D. Thom. in antiquis Nauar. *c.*22.*n.*12. Vict. *nu.*220. Sot. *d.*23.*q.*2.*art.*1. Est igitur sacerdos necessarius necessitate sacramenti. De necessitate verò præcepti est sacerdos Parochus. Ita habetur *in Clement. de privil. & Clem. Dudum de sepult.* Docent sanct. Thom. *in* 4.*d.*23.*q.*2.*art.*1. *& in Add.q.*33.*art.*3. D. Bonau. Richard. Scot. & alij *in* 4.*d.*23. Sot. *q.*2.*art.*1. Angel. *verb. vnct.q.*3. Armil. *q.*4. *&* 5. Sylu. *q.*5. Dico octauum. De sola licentia parochi potest quilibet simplex sacerdos administrare sacramentum extremæ vnctionis. Ita Vivald. *de sacr. vnct. tit de minist.n.*3. Dico nonùm. Qui sacerdos sine licentia Episcopi, vel parochi, administrat extra necessitatem sacramentum Vnctionis, manet excommunicatus. Ita colligunt Doctores ex *Clem.*1. *de privil.* Sacramentum tamen est validùm,

&

& verè collatum. Ita Viuald. loco citato,& Vict. *de Euch.num.* 100.

2 *Int.* De aliis sacramentis potestne esse aliqua dubitatio? *Resp.* Minimè quidem, quia sacramentorũ confirmationis, & Ordinis minister, est solus Episcopus. Approbatio autem Episcopi ad sacramentum pœnitentiæ, est post Conc. Trid. de essentia sacramenti. Quod vero sacerdos de licentia parochi possit adesse ad contractum matrimonialem tanquam conditio sine qua non celebratur validè contractus coniugalis, ac proinde non tenet sacramentum matrimonij, decreuit idem Concilium, vt suis locis iam dixi,& ostendi. Et per hæc satisfactum est propositæ quæstioni secundum commune ius Doctorumque sententiam. Si tamen in aliqua diœcesi alia vigeat consuetudo, nimirùm, vt obtineatur facultas Ordinarij ad sacramenta ministranda, sicuti obtinetur ad primam post ordinem sacerdotij susceptum dicendam Missam, seruanda est propter pœnam oppositam aliter facientibus. Nam sicut iubetur, vt quisque sacerdos facultatem petat ad primam dicendam Missam propter examen ceremoniarum, an fortè eas rectè teneat ac seruet. Ita optimum erit Consilium iubere, vt petatur facultas ad sacramenta ministranda propter ritum in iis administrandis seruandum secundum S. Rom. Ecclesiæ morem, circa quæ non leuiter sæpè sæpissimè cuique errare contingit, nisi diligentem adhibeat animaduersionem.

EXAMINIS.

THEOLOGIÆ MORALIS.

PARS QVARTA.

In qua de peccato in communi, & singulari circa diuersos personarum status alphabeti ordine, multa, ac varia quæstiones mouentur, & soluuntur.

AD CALCEM DE OPERIBVS agitur misericordiæ.

CAPVT I.

De peccato in communi. §. 1.

1 *Definitur peccatum mortale iuxta D. Augustinum.*
2 *Enucleatur definitio Augustini.*
3 *Traduntur peccati mortalis diuisiones.*
4 *Quot modis erarint hereticì circa traditas diuisiones.*
5 *Discrimen inter peccatum mortale & veniale.*
6 *Quod est peccatum ex genere suo mortale, quod veniale.*
7 *An remittantur à Deo peccata mortalia omnibus.*
8 *An alicui peccatori denegetur in hac vita auxilium, siue gratia adiuuans ad conuersionem.*
9 *Per quod medium remittuntur à Deo peccata mortalia.*
10 *An peccata semel dimissa, iterum peccatori imputentur ad culpam.*
11 *An peccata semel dimissa iterum peccatori imputentur ad pœnam.*

12 *Vtrum*

12 *Vtrum de lege ordinaria remittatur vnum peccatum mortale sine aliis dimissis mortalibus.*
13 *Per quid remittitur peccatum veniale intra viam.*
14 *Per quid remittitur peccatum veniale extra viam*
15 *Quod est peccatum commissionis, & omissionis.*
16 *Vtrum contemptus sit peccatum mortale.*
17 *An ex multis peccatis venialibus fiat vnum peccatum mortale.*
18 *Vnde excusatur opus à peccato mortali.*

INTERROGATIO. Antequam ad singula peccata veniamus, quæro ex te de peccato in communi: Quid sit peccatum? *Resp.* Suppono peccati nomen significare deuiationem à rectitudine debita operi faciendo. Ita D. Thom. 1. *p. quæst.* 63. *art.* 1. Hæc autem deuiatio contingit, vel in operibus naturæ, & tunc appellatur peccatum naturæ. Ideo philosophus 2. *phys.* appellat monstra (in quibus deuiatum est à rectitudine animalis, vel alterius rei naturalis) peccata naturæ: vel contingit in operibus artificialibus, & tunc vocatur peccatum artis: vel contingit in operibus voluntariis, & tunc vocatur peccatum morrale. Et ideo peccatum à D. Aug. *lib.* 2. *de consen. Euāg.* appellatur transgressio legis, legis, inquam, vel naturæ, vel artis, vel rationis. Hoc igitur peccatum mortale definitur à D. Aug. lib. 2. contra Faust. *c.* 27. Dictum, aut factum, aut concupitum contra legem Dei æternam, approbat D. Tho. 1. 2. *q.* 71. & communiter Theologi & Nau. *prælud.* 7. *nu.* 4 & Gloss. *ca. ille rex. de pœn. dist.* 3. Lex autem æterna est diuina, & summa ratio, cui debent, dicta, facta, & cõcupita nostra aptari & cõformari. Ita D. Aug. *lib.* 1. *de liber arb. c.* 6. D. Tho. 2, 2. *qu.* 91. *art.* 1. Adeo manifesta, & clara omnibus, vt naturæ dictatu, absque alio magistro innotescat; mala prohibens, bona proponens

nens. Et ideo cùm Regium vatem quidã interrogaret: *Quis ostendet nobis bona?* respondit Deo gratulãs, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Ps.4.* Ideo quidquid est contra legem naturalem, est contra legem æternam, vt Docet D.Th.2.2.q.91. *art.vlt.* & Caiet. *ibid.*

2 *Inter.* Obscura sanè est descriptio proposita, enuclea clarioribus verbis mentem Augustᵢ. nam neque occisio v.g. neque contumelia, neque cogitatio materialiter sumpta peccata sunt, quid igitur vult Aug. cùm dicit, peccatum est dictum, aut factum, aut concupitum contra legem æternam? *Resp.* Sensus est, Peccatum est voluntaria deuiatio à lege æterna, seu regula diuina in exequendo opere, vel dicto, vel in concupienda aliqua re, Ideo Tolet. *li.3.c.1.n.2.* definit peccatum, est recessus voluntarius à regula diuina. Quod voluntarium intellexit Aug. in ver. contra, teste Bellar. *tom.3.contra 2.lib.1.de peccatis c.1.*

3 *Inter.* Quot nominibus appellatur peccatum? *Resp.* Pluribus. Aliud enim appellatur mortale, aliud veniale. Aliud appellatur mortale ex genere suo; aliud veniale ex genere suo. Aliud appellatur commissionis, aliud omissionis.

4 *Inter.* Die in primis, quot modis errarunt hæretici circa primam diuisionem, qua diuisisti peccatum in mortale, & veniale? *Resp.* Pluribus. Vviteleffus asseruit omnia peccata reproborum esse mortalia: omnia verò peccata prædestinatorũ esse venialia, ac proinde prædestinatum semper esse in gratiã: reprobum semper esse in odio Dei. Hunc errorẽ cõfutat Vvaldensis *de sacram.c.* 155. Castro. *ver. peccatũ, hæres. vlt.* oppositũ definit Cõc. Trid. *sess.6.can.* 17. Luthertus dixit solùm peccatũ infidelitatis esse mortale: reliqua verò omnia venialia. Confutat hunc errorẽ Castro

loco

loco citato,& Vega *lib.*4.ſuper Conc.Trid.*c.*1. Veritas verò noſtra eſt de fide definita in Conc.Trid.*ſeſſ.* 6.*can.* 17.

Int. Quod eſt diſcrimen inter peccatum mortale, & veniale? *Reſp.* Torſit Doctorum omnium ingenia propoſita quæſtio:atque nullus hactenus à priori,vt Logici loquuntur, diſcrimẽ aſſignauit omninò certũ.Opiniones non affero,ne ſim tædio lectori. Duæ ſunt potiſſimæ.Prima Scot.*in* 2.*d.*21. *q.* 1. Gabr. *in* 4. *d.*16.*q.*1.*art.*1.*not.*1.aſſerentium in hoc eſſe diſcrimẽ, quia peccatum mortale it contra præceptum: veniale contra conſilium. Damnat hanc opinionem Veg. *lib.* 14. *ſup.* Conc. Trid.*cap.* 12. & merito iure. Enim vero nubere opus eſt bonum, & tamen it contra conſilium Pauli de non nubendo.1.*Cor.*7.*Qui non nubit melius facit.*Clarius diſcrimen eſt, quod apponunt Alenſ.2.*p.q.*106.*memb.*1.Bonau.*in* 2.*d.*42. *qu.*1. *art.*1 Nimirum in eo conſiſtere,quia mortale it contra præceptum:veniale verò præter præceptum,ſeu, non ſecundùm præceptum. A recta enim via poſſumus deuiari dupliciter, vel eundo contra, vt ſi eundum ſit ſurſum,tendamus deorſum, vel eundo præter,ſeu non ſecundùm viam, vt ſi eundum ſit recta, tendamus obliquè, vel diſtortè circulariter. Ita ſequitur Tolet.*lib.*3.*cap.*1. A poſteriori verò multæ aſſignantur rationes, hoc eſt ab effectu orto ex mala cauſa.Nam appellatur mortale, quia priuat vita ſpirituali,hoc eſt diuina gratia. Qua de morte dixit Sapiens.*c.* 16. *Homo per malitiam occidit animam ſuam.* Appellatur autem veniale, quia facilè inuenit veniam à Deo conceſſam. 5

Inter. Quod eſt peccatum ex genere ſuo mortale? quod veniale? *Reſp.* Peccatum ex genere ſuo mortale eſt, quod intra eandem malitiæ ſpeciẽ accreſcit ad 6

mortale

mortale absque alia extrinseca circũstantia, seu malitia adueniente. *v.g.* furtũ intra eandem furti speciẽ, crescit ad mortalem quantitatem. Veniale ex genere suo est, quod intra eandem speciẽ accrescens, quantumcúmq; accrescat, nõ peruenit ad mortale, sed indiget externa malitia adueniente. Tale est mendacium iocosum, verbum otiosum & similia.

7 *Int.* Remittuntur ne in hac vita peccata mortalia? *Resp.* Multipliciter errarunt hæretici in hoc puncto. Nam Catari & Cataphrigi dixerunt peccata Christianorũ esse irremissibilia. Huius erroris meminerunt, Epiphan. *hæres. 59.* D. Hierony. *lib. 2. cont. Iouin. & epist. 50. 54. 61.* August. *de ver. & fals. præn. cap. 3. & de agon. christ. c. 3.* Cyprian. *cap. 52.* Athan. *orat. de pec. in Spir. sanct.* qui illum tribuit Origeni. Fundamentum huius erroris sumptum est ex Paulo 6. *ad Heb. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt,* & c. 10. *Nõ relinquitur hostia pro peccato.* Tertulianus dixit peccata semel commissa post baptismum dimitti, non tamen si iterum committantur. Ita de eo affirmant D. Hierony. *lib. de script. Eccles.* Vincent. Lyrensis. *lib. contra nouitates.* Nicepho. *lib. 4. hist. c. 12. & 34.* Nouatus dixit aliqua grauissima peccata non remitti, quale est apostasia à fide. Negare Christum in tormentis. Ita Euseb. *lib. 6. hist. cap. 35.* Ruffin. *ca. 33.* Niceph. *lib. 6. cap. 3.* testantur. Dico tamen primùm, Tam in statu naturæ, quàm in statu legis scriptæ peccata mortalia à Deo dimittebantur. Est de fide. Ita de Adamo *sup.* 10. Reprehenditur Cain, quod veniam desperauerit. *Genes. 4.* De statu legis scriptæ. *Isai. 55. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam*

multus

multus est ad ignoscendum. Dico secundùm. In lege gratiæ dimittuntur à Deo peccata Christianorum. Est veritas definita in Conc. Mileuitan. & Arausicano, in Nicen. *can.* 8. in Triden. *sess.* 6. *cap.* 14. *& can.* 19. *& tota sess.* 14. Dico tertiùm. Verbum D. Pauli. *Hebr.* 6. *&* 10. *Impossibile est eos, qui semel*, &c. *Non relinquitur hostia pro peccato*, &c. idem est atque difficillimum. Ita Hieronym. *cont. Iouinian lib.* 2. D. Anselm. *ca.* 6. *ad Hebr.* Conc. Colon. *tit. de poen.* Hanc autem difficultatem intelligunt dicti Patres circa atrociora peccata. Dico quartùm. Verus sensus Pauli est, de secundo baptismate, quod quidem semel susceptum impossibile est iterum susci ad delendum peccata. Ita D. Chrysost. D. Bonau. & alij ib. D. Aug. & Athan. cit. D Ambr. *lib.* 2. *de poen. cap.* 2. Iust. Mar. ad *gentes q.* 97. Dico quintùm. Non semel tantùm, sed quoties homo peccat, & ad Deum reuertitur, toties ab eo consequitur veniam peccatorum mortalium. Est de fide Matth. 18. *Nõ dico tibi septies, sed septuagies septies.* Ita D. Hieron. ib. Hilar. *can.* 18. Chrys. *hom.* 62. *in Matth. & 2. in Ps.* 50. *& hom.* 24. *&* 40. *ad pop.* Damas. *lib.* 2. *parares. cap.* 86. Niceph. *lib.* 4. *hist. cap.* 23. optima sunt verba Tertul. *cap.* 8. *de poen.* Nemo deterior fiat, eò quòd Deus bonus sit, toties remittens, quoties delinquimus. Dico sextùm. Nullum est tam graue peccatum, cuius à Deo venia obtineri non possit. Constat fuisse peccata hæresis remis. *Apoc* 3. *& 2. ad Tim.* 2. & ideo quiuis peccator est ad pœnitentiam recipiendus ex Conc. Nissen. *can.* 8. & aliis, quæ refert. Euseb. *lib.* 5. *hist. cap.* 3. *& lib.* 6. *cap.* 32. Hinc fit, vt loca *Matth.* 12. *& Marc.* 3. vbi blasphemia in spiritum sanctum dicitur non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro Similiter 1. *Ioan.* 5. vbi appellatur certum peccatum ad mortem, intelli

telligenda sint de difficultate consequendæ veniæ. Ita Vega *lib.* 13. *in Trid.* Chrys. *hom.* 42. *in Matth.* D. Thom. 3. *p. q.* 68. *art.* 1. D. Ambr. *lib.* 1. *de pœn. cap.* 8. & 9. Nisi velimus interpretari locum D. Ioan. de impœnitentia finali, in qua quis moritur, vt significauit D. Aug. *lib. de cor. & gratia. ca.* 12. & Beda ad eum locum. Cassianus *epist.* 3. Greg. 16. *mor. cap.* 28. insinuat D. Hieron. *c.* 14. *Ierem.* in illa ver. *Noli orare pro populo isto.*

8 *Int.* Sumne aliqui vel fuêre peccatores, qui in hac vita non possint ad Deum verè conuerti, vt ab eo obtineant veniam? *Resp.* Senserunt de insignibus peccatoribus Henriq. *quodl.* 8. *q.* 1 Abulen. *c.* 4. *Exod. q.* 12. & Deut. 2. *q.* 10. Med. *lib.* 3. *de fide c.* 1. Ca har. *de præd. & repr.* Rofens. *art.* 36. contra Luth. Ruard. *art.* 7. Sensus verò eorum est Deum in pœnam talium peccatorum illis denegare gratiam sufficientem ad se conuertendum verè, vt possint veniam consequi. Probari videtur hæc opinio *Eccles.* 7. vbi Deus dicitur peccatores certos despicere. *Ps.* 8. dimittere. *Hierem.* 51. derelinquere, similiter loquuntur Isidor. *lib.* 2. *de sum. bon. cap.* 15. Euseb. *lib.* 8. *demonst. ca.* 2. Greg. 11. *mor. cap.* 5. & 31. *cap.* 11. Bern. *de fallacia sæc.* D. Aug. *c.* 14. *de gratia.* Oppositum tamen asseuerunt. D. Thom. 1. 2. *quæst.* 85. Alens. 4. *p. quæst.* 13. *mem* 4. *art.* 2. & *q.* 14. *mem.* 5. *art.* 2. Altisiod. *lib.* 3. *tract.* 2. *c.* 1. *q.* 1. & *lib.* 4. *tract.* 6 *ca.* 1. *qu. vlt.* Medin. *tract.* 1. *quæst.* 11. *de pœn.* Sot. *in* 4. *d.* 15. *qu.* 1. *art.* 1. Petr. Sot. *lect.* 5. *de pœn.* Veg. *lib.* 13. *in Trid. c.* 12. & 13. Dried. *de captiuit. tract.* 5. *c.* 3. Ruard. loc. cit. Probatur ex vocatione generali Matth. 11. *venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* De durioribus peccatoribus dicit Scriptura. Sap. 11. 12. *Dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam.* hoc est expectat patien-

ter,

cer, suppeditando gratiam sufficientem ad conuersionem, pro hoc solo fine, vt liberè conuertantur. Ita exposuit D. Pet. 2 *can.* 3. vt homines quantumuis prauos ad pœnitendum prouocet. Et ideo D. Paul. totam impœnitentiam, & duritiam reijcit in nos ad Rom. 2. *Tu autem secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor.* vt declaret duritiam, & impœnitentiam quamcumque nõ defectui diuini sufficientis auxilij, sed prauo libertatis vsui esse tribuẽdam. Quod quidẽ satis clarè videtur Deus ipse testari. Oseæ. 13. *perditio tua ex te Israel, tantummodò ex me auxiliũ tuum.* Et hæc est communis Theologorum sententia, & locutio, cum qua dicendum nemini à Deo denegari sufficientem gratiam quantumcunque peccatori non ponenti eidem gratiæ obicem, qua possit ad Deum conuerti. Loca verò scripturæ adducta pro contraria opinione intelliguntur de auxiliis particularibus, quæ Deus in criminum pœnam insigni peccatori denegat, præuidet enim talem peccatorem, tali clementia abusurum non cooperando, & ideo eam denegat, ne maiori dignus fiat animaduersione; vt rectè aduertit Suarez. *d. de effectu pœn. circa remiss. mortal. peccat. Sect. 2. num. vlt.*

Int. Per quod mediũ remittuntur à Deo peccata mortalia? *Resp.* Dico *primùm.* Remittũtur per actum dilectionis Dei super omnia. Ita Per. Sot. *lect. 5. de pœn.* Caiet. 1. 2. *q.* 87. *ar.* 1. Greg. *in* 1. *d.* 17. Adria. *quodl.* 7. *quæst.* 4. D. Bern. *ep.* 170. D. Greg. *hom.* 33. *in Euang.* D. Aug. 14. *ciuitat. cap. vlt.* Nau. *c.* 1. *num.* 1. Probatur ex 1. Ioan. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo est.* Nam talis actus dilectionis Dei super omnia, est perfecta conuersio peccatoris ad Deum; ergo conuertet Deum etiam ad peccatorem, iuxta Dei promissionẽ Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Dico 9

secundùm. Remittuntur per actum doloris detestantis peccatum super omne detestabile, ex eo quòd sit offensa Dei, quem summè diligere debemus. Ita omnes Theologi, & adeo hoc medium efficax, ad veniam consequendam, putarunt aliqui, vt existiment necessarium, ita vt possit homo habere actum dilectionis Dei super omnia, & manere in peccato mortali, nisi doleat de eo præsenti, & actuali dolore. Ita Cano, *relect. de pœn. p.* 3. Quod quidem verũ est, cum ita diligens recordatur peccati commissi (si cum tali recordatione exerceri possit actus talis dilectionis, quod negat Petr. Sot. *lect.* 4. & 5. *de pœn.*) Cùm verò ex obliuione totali, vel ex naturali incogitãtia, peccati non meminit, certum est, quod primo loco dixi nimirùm iustificari peccatorẽ per talem actum amoris. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 87. *ar.* 1. & Sot. *in* 4. *d.* 14. *q.* 1. *a.* 2. Cui etiam non assentior, cùm dicit per actum martyrij pro Christo passi absque alia detestatione, & dolore peccati, licet martyr recordetur peccatorum, talia peccata dimitti. Ita Suarius illum impugnat. *tom.* 3. *in* 3. *p. disp.* 29. *Sect.* 2. & 3. Dico *tertiò*. Remittuntur peccata mortalia in sacramento pœnitentiæ per attritionẽ cognitam talẽ: in reliquis per contritionem veram, vel attritionem existimatam suscipiente contritionem. Hæc est manifesta ex generali Doctrina in materia de sacramentis, tum in cõmuni, tum in singulari, vt iam respondi suo loco.

Int. Remittunturne peccata à Deo, ita vt nun-
10 quam deinceps peccatori deputentur ad culpam? *Resp.* Fuere hæretici, qui dixerunt, peccata cùm dimittuntur, non omnino auelli, sed tegi, aut radi, & per commissum subsequẽs peccatum iterum repullulare, ac renasci imputatiq; ad culpam, quemadmodum de operibus meritoriis asserunt Theologi, cùm per peccatum mortificantur. Oppositum tamẽ

definit Conc. Trid. *sess.5.6.& 14.* Fuerunt Catholici, qui dixerunt post dimissa peccata, subsequens commissum, ita pro ingratitudine esse grauẽ culpam vt, æquipolleat culpæ simul sumptæ omnium dimissorum: & in hoc sensu peccata dimissa, per subsequens peccatum, iterũ imputari, & puniri, ita Hugo. Vict. *de sacr. d.14. c 9.* Magist. *in 4. d.22. nu.6.* Medin. *de pœn. tom.1. q.8.* Colligitur hæc opinio ex D. Aug. *libr. de bapt. p.r. c.12. & 13. & serm.51. de verb. Dom.* fundamẽtum est parabola à Christo Domino proposita de debito dimisso seruo. Matth.18 *ferme nequã omne debitum dimisi tibi.* & postea iubetur detrudi in carcerem, donec reddat vsque ad nouissimum quadrantẽ. Verumtamen facilis est expositio parabolę, quasi diceret, reliqua debita dimisi, & sunt dimissa Verũtamẽ debitum denuò contractũ nolo dimittere, sed exactè totum reddes. Ideo opposita sentẽtia est certa apud omnes alios cum D. Tho. *in 4. d.22.* Gratian. *c. vlt. de pœn. d.4.* vbi multa cõgerit Patrum testimonia, sumiturq; ex D. Paulo ad Rom.11. *Dona Dei sũt sine penitentia.* Circumstantia verò ingratitudinis, licet aliquantulum aggrauet, vt notat D Th. non tamen adeò aggrauat, vt toti præcedenti malitiæ æquipoleat. vt docet Suar. *de pœn. disp. de reditu peccat. Sect.5.* & ideo, per se loquendo, neque est de necessitate confessionis.

Int. Siquidẽ non deputantur ad culpam, rogo an per subsequẽs peccatum deputentur ad pœnã? *Resp.* Minimè quidẽ Claret ex *Nau.3.* quia Deus nõ iudicat bis in idipsum. Probatur ratione, quia pœnę malum, vt pœna nõ potest infligi à iudice, nisi pro culpa: si ergo culpa ablata est, & pro illa data iam pœna manon redeunte culpa, nequit iterum redire pœna. Et hæc est communis opinio. 11

12 *Int.* Quæro vlterius, vtrùm remittatur vnum peccatum mortale, non remissis aliis de lege ordinaria? *Resp.* Minimè. Imò est de fide, quod non possit de lege ordinaria remitti vnum mortale, quin remittantur omnia. Ita Theologi cum D. Thom. 3. *p. q.* 86. *art.* 3. Ratio est, quia non potest remitti peccatum mortale quin peccator recipiatur in amicitiam Dei: non potest verò recipi in amicitiam Dei, qui habet peccatum mortale: ergo cùm vnum remittitur, necesse est, vt omnia remittantur. Deinde, ille, cui remittitur peccatum mortale, admittitur ad regnum cœlorum: non potest verò admitti, qui habet peccatum mortale: ergo cùm vnum tollitur, alterum tolli necesse est. Ita argumentatur Innocē. III. *in cap. Maiores de Baptism.* vt concluderet non posse remitti & tolli peccatum originale, non sublato, ac remisso actuali. Multa adducit Medin. *de pœn. quæst.* 12. Dixi de potentia ordinaria, quia de potentia absoluta, licèt neget Sot. *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 1. *art.* 3. Affirmant tamen Scot. *in* 4. *d* 14. Gabr. *quæst.* 1. *art.* 2. Med. *de pœn. tract.* 1. *quæst.* 7. Adrian. *quæst.* 4. *de pœnit.* quos refert, & sequitur Suarez. *disp. de remiss. peccat. Sect.* 6. Illius fundamētum est, quia de potentia absoluta non potest Deus dimittere peccatum, quin donet gratiam, & recipiat peccatorem in suam amicitiam. Tunc verò fieret remissio per non imputationem, sed hoc longius persequi, alterius est considerationis.

13 *Int.* Per quid remittitur peccatum veniale? *Resp.* Multipliciter hac de re opinati sunt Theologi. Durand. *in* 4. *d.* 16. *quæst.* 2. *&* *d.* 21. *question.* 1. dixi veniale expelli per quemlibet actum contrarium, etiam naturalem, *Verbi gratia* mendacium per actum naturalem voluntatis nolentis deinceps mētiri. At verò

Gabr.

Gabr. Maior. & reliqui Nominales, insuper Scot. *in 4. d. 16.* dixerũt veniale tolli per pœnam assumptam: qui arbitrabantur per veniale peccatum non remanere in anima maculam culpæ, sed reatum tantùm ad pœnam, & ideo pœna sati. facta tolli tale peccatum, etiam in inferno. Dico *primùm*. Ex peccato veniali remanet in anima non solùm reatus ad pœnam, sed maculam culpæ. Ita D. Thom. 12. *quæst.* 88. *art.* 1. *& quæst.* 7. *de malo. art.* 11. Dico *secundùm*. Tolli peccatum veniale, non est satisfieri pro pœna debita; sed est tolli maculam culpæ. Ita. D. Thom. loc. citat. Sot. *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 2. *artic.* 2. Ledesm. 1. 4. *quæst.* 28. *art.* 1. Cordub. *lib. quæst.* 5. *q.* 8. *&* 11. Dico *tertiùm*. Peccatum veniale non tollitur per actum merè naturalem. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 87. *art.* 4. *&* 1. 2. *quæst.* 87. *art.* 5. *ad* 3. *& quæstion.* 7. *de malo. art.* 10. *& in* 4. *d.* 16. *quæst. art.* 1. *quæstiun.* 2. *ad* 3. *& ibidem.* Paludan. *quæst.* 1. *articu.* 1. Richard. *articul.* 5. *quæstion.* 2. *& distinct.* 21. *quæstion.* 3. *artic.* 2. D. Bonauent. *artic.* 1 *quæst.* 1. Alens. 4. *p. quæst.* 65. *aliàs* 15. *memb.* 3. §. 4. Sot. *d.* 15. *quæst.* 2. *art.* 4. Abulens. *quæst.* 711. *in cap* 25. Matth. Richar. Vict. *opuscul. de diff. peccat.* Per. Sot. *lect* 18. *de pœnit.* Ratio sumitur ex scriptura remissionem peccati venialis Deo tribuente. Ita Psalm. 31. *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum.* id est, dimisit ex gratia. Ita exposuit D. Paul. *Rom.* 4. peccatum verò etiam veniale. Ita Glossa ordin. Similiter 1. Ioann. 1. *Fidelis est, vt remittat nobis peccata nostra*, id est, peccata, quæ nos iusti committimus. Ita explicuit Concil. Milcuitan. *capit.* 6. 7. 8. Iusti autem non committunt peccata mortalia. Præterea quotidie petimus, *Dimitte nobis debita nostra*, debita, inquam, venialia. Ita exposuit Concil. Tridentin. *sess.* 6. *capit.* 11. Denique *can. cap.* 2. dixit Ioan. *Si quis peccauerit, aduocatum*

habemus ad Patrem, id est, inter ceteros, qui orant. Peccauerit verò etiam venialiter. Ita D. Aug. ibidem, *malum primo*. Deus *quarto*. Ad consequendam remissionem peccati venialis requiritur, vt eam ipse remittat, in gratia sanctificante. Ita omnes supra citati Auctores. Ratio est, quia vt tollatur peccatum veniale, requiritur proprius actus peccatoris, & hic non potest naturalis, vt iam dixi, sed supernaturalis à Deo in ordinem ad supernaturalem finem. At verò actus peccatoris, nil habent valoris apud Deum pro diminutione culpæ, & ideo nunquam remittunt venialia peccata, quin prius remittatur mortale. Deus *quinto*. Peccata venialia remittuntur per quemlibet actum bonum hominis iusti. Ita alterum Scot. in [illegible] Maior q. 1. Gabr. [illegible] Medin. de pec. mort. q. 3. Arag. habetur in Decret. de pœn. d. 1. de consecr. vbi dicitur huiusmodi peccata tolli per orationem dominicam. Maiores Vid. de pec. venial. tolli per actum, quo iustus vult placere Deo. Soto [illegible] eccl. Sect. 2. tolli per preces, & non amplius committenda talia peccata, excludendo complacentiam in eis. Vide quæ dicam [illegible] Alens. [illegible] Palud. in [illegible] Aliqui ex aliis, & Palud. in [illegible] Alii vnum ex aliis necessarium connexionem ad remissionem venialium. Ratio est, quia quicumque actus hominis gratia elicitus meretur Dei amorem: ad amorem verò meritorem per vnum ex dictis modis efficacem, Deus semper de quo dixi de remittendum remittit omne peccatum veniale ex illo operato, nisi suscipiens incapax admittere requirat per actualem complacentiam eorum, vel carentiam. Si enim accedat [illegible]

complac-

complacentia, & cum voluntate recipiendi sacramentum, & illius effectum, venialium omnium recipit veniam ex opere operato sacramenti. Hanc latè probat Suar. 4 tom. d. *de vesp. venial. Sect.* 3. ideo probatione superfedeo. Probabilius est non remitti peccata venialia per aquam benedictam ex opere operato. Ita Suar. loco citato. Cùm igitur aquâ benedictâ percipiendam excitatur in nobis devotionis actus, & per hunc ex opere operantis veniale tollitur. Neq; ad tollenda peccata instituta fuit hæc benedictio ab Alex. 3. vt habetur c. *Aquam. de par. d.* 3. sed ad coercendos dæmones, vt notat D. Thom. in 4. *dist.* 6. *qu. q.* 2. *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 4. & *d.* 16. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæst.*

114 Ter. Suppono vt certum, posse animam iustam decedere ab hac vita in peccato veniali. vt ait D. Tho. in 4. *d.* 21. *q.* 1. *ar.* 3. quæsto per quid tollitur illa culpa, & macula, vt anima adiuuet ad aulam cœlestem: nil enim coinquinatum intrabit in eum? & *Esp.* Sot. in 4. *d.* 16. *q.* 2. *art.* 2. quem sequitur Vasquez 1. 2. *d.* 41. *cap.* 3. ait tolli per actus bonos animæ in purgatorio existentis; colligitur ex D. Gregor. *lib.* 4. *Dialog. cap.* 39. & refertur *cap. Qualis* in Decreto. *d.* 25. D. Isidor. *lib.* 1. *de diu. offic. c. de sacrific.* Rich. *opusc. de diff. ven. & venial.* Dicendum nihilominus est, talia peccata tolli per actum dilectionis Dei super omnia, & contritionem veram, quam anima elicit in primo instanti separationis à corpore. Ita Doctores alij. Cajet. 1. *p quæst.* 63. *art.* 5. Molin. ib. *art* 6. *conclus.* 1. D. Thom. in 4. *d.* 21. & *qu.* 7. *de malo. art.* 11. Bonau. & Richard. in 4. *d.* 21. Adrian. *quæst.* 4. *de confess.* atque quò ad hanc remissionem culpæ adhuc anima dici potest esse in via. Quoniam verò iam separata est à corpore; dicitur ab aliis Doctoribus obtinere

veniam in Purgatorio, latè sumpto vocabulo Purgatorij.

15 *Int.* Quod est peccatum commissionis, quod peccatum omissionis? *Resp.* Peccatum commissionis est culpa, quę committitur transgrediendo præceptum negatiuum: peccatū verò omissionis est culpa, quæ committitur transgrediendo præceptum affirmatiuum. Ita cum communi Vasquez 1.2. *disp.* 92. *num.* 1. *disp.* 93. *nu.* 13.

16 *Int.* Estne contemptus præcepti, siue diuini, siue humani, siue præcepti grauis, siue leuis semper peccatum mortale? *Resp.* Maximè. Ita cum communi Caietan. 2.2. *quæst.* 104. 105. 186. *& opusc.* 24. *quæst.* 21. Nauar. *cap.* 23. *num.* 25. Committitur autem contemptus, cum aliquis non vult obedire, & subijci, vt ipsi præcepto, vel præcipienti non obediat. Ita D. Tho. 2.2. *quæst.* 186. *art.* 4. *ad* 3. Caiet. 2.2. *quæst.* 104. *artic.* 2. Nauar. *cap.* 23. *num.* 40.

17 *Int.* Ex multis peccatis venialibus fitne vnum mortale? *Resp.* Ita vulgo iactatur: ait enim rudis multitudo ex solo præciso numero septenario peccatorum venialium fieri peccatum mortale: & sic de septem in septem peccatis venialibus memorāt mortalia, atque ita videtur loqui Glossa *cap. Tres sunt autem de pœn. dist.* 1. Oppositum tamen est dicendum cum communi, quam tenet Caietan. 2.2. *quæst.* 104. *art.* 2. & Vegā. *lib.* 14. *in Trid. c.* 11. Viuald. *de Euchar. tit. de Præpar. num.* 5.

18 *Int.* Vnde excusatur opus à peccato mortali? *Resp.* In primis ex defectu deliberationis pleni iudicij. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 154. *art.* 5. Nauar. *cap.* 16. *num.* 11. Deinde ex inaduertentia naturali ad affectionē operis, accidit enim, vt quis cogitet rem turpem, & delectetur in tali cogitatione, & non aduertat se talia

cogitare,

cogitare. Ita D.Thom. *1.2.q.74 ar.6.ad 3.*& communis. Secundò, ex leuitate rei præceptæ. Tertiò, ex prauitate materiæ, iuxta omnes.

CAPVT. II.

De septem peccatis capitalibus. §. 1.

1 *Quot sunt peccata mortalia capitalia.*
1 *Cur sola septem appellantur peccata mortalia capitalia.*
3 *An omnia septem sint peccata mortalia.*

INTERROGATIO. Quot vulgo numerantur peccata mortalia? *Resp.* Septẽ. Sunt autem illa. Superbia, Auaritia, Luxuria, Ira, Gula, Inuidia, Accedia.. 1

Int. Cur hæc sola appellantur mortalia capitalia? *Resp.* Quoniam ab his, omnia mortalia oriuntur: Ita D.Thom. *2.2.q.16.art.8.* 2

Int. Suntne hæc septem omnia pecccа mortalia? *Resp.* Minimè, sed appellantur mortalia capitalia, quia radices sunt multorum mortalium. Ita D.Tho. loco proximo. D. Greg. 31. *moral.* quos refert, & sequitur Tol. *lib. de sep. pec. mort. ca. 2, num. 4.* Nau. *ca. 23. num. 3.* 3

De superbia primo capitali peccato mortali. §. 2.

1 *Quid est superbia.*
2 *Quis est proprius actus superbiæ.*
3 *Quando est superbia peccatum mortale.*
4 *Circa quæ versatur superbia.*
5 *Quid est vana gloria.*
6 *Quod peccatum est vana gloria.*
7 *Quod sunt species vanæ gloriæ.*

5 *Quando peccat quis vanè gloriando.*
6 *De vana iactantia verborum.*
10 *Quod peccatum est facere opera sancta ob vanam gloriam.*
11 *Quid est inuentio nouitatum,*
12 *De hypocrisi.*
13 *De pertinacia,*
14 *De discordia.*
15 *De contentione.*
16 De *inobedientia.*
17 *De curiositate.*
18 *De ambitione,*
19 *De præsumptione.*

1 INTERROGATIO. Quid est superbia? *Resp.* Est inordinatus amor propriæ excellentiæ seu, vt ait Tol. *de sep. pec.* est appetitus celsitudinis peruersè voluntarius. Addiderim verbo celsitudinis, propriæ. Ita D. Aug. 14. *ciu. c.* 13. Dixi, inordinatus, quia amor ordinatus propriæ excellētiæ seu appetitus propriæ celsitudinis ordinatè voluntarius, est actus bonus secundum se. Et ita Nau. *c.* 23. *n* 5, cū D. Tho. 2. 2. *q.* 162. *a.* 2. diuidit superbiam in bonā, & in malam: nam appetere propriam excellentiam de re bona ob finē bonum iuxta propria merita, non est actus superbiæ, sed modestiæ veluti excellentiam in scientia, in virtutibus, in viribus, in arte, supra alios. Ita Nauar. *c.* 23. *n.* 5. cum D. Thom. 2. 2. *q* 162. *art.* 6.

2 *Int.* Quis est proprius actus huius amoris, seu appetitus inordinati propriæ excellentiæ? *Resp.* Est spernere bona naturalia, vel supernaturalia præponere bonis naturalibus, vel supernaturalibus proximi. Ita Nau. *c.* 23. *n.* 6.

3 *Int.* Quando est hic appetitus inordinatus propriæ excellentiæ peccatum mortale? *Resp.* Dico

mùm. Quando habetur cum contemptu Dei, & tùc est maximum omnium peccatorum, vt ait Gloss. *Ps* 118. S. Tho. loco proximo. Cùm autem non habetur cum Dei, suæue legis contemptu, superbia quidem est, vt ait Nauar. loco proximo, sed aliquando venialis. Nam sicut renuere propriam excellentiam ex recta intentione, absque vlla Dei memoria, est actus humilitatis, ita appetere excellentiam immeritam sine vlla actuali memoria Dei, est actus superbiæ. Excellit autem tunc quis cum contemptu Dei, quando, quod à Deo habet, existimat à se ipso habere; aut vult ab aliis, tanquam à se ipso bona habens existimari, aut vellet à se ipso bona sua habere, & nó à Deo; aut dolet, quod talia bona à Deo, & non à se habeat. Sic Tolet. *lib. de pec. cap. 4. numer. 2.* Addit autem Nau. *ca. 23, nu. 7.* cùm quis existimat se bona habere à Deo quidem, sed non gratis, at ex iustitia sibi debita, veluti propter ieiunia, preces, eleemosynas, &c. Dico secundùm, Quando habetur cum notabili contẽptu proximi. Ita communiter Doctores cum D. Thom. 2. 2. *quæ.* 162. Ille autem notabiliter proximum contẽnit, cùm superbiendo contemnit sordidum proximi statum cogitatione, vel ore, vel opere, per contumeliam cum intentione vilipẽdij complacendo sibi de misera proximi fortuna, & abiectione.

Int. Circa quæ versatur appetitus propriæ excellentiæ? *Resp.* Versatur circa famam, & humanas laudes, & tunc dicitur inanis, seu vana gloria: agit verò de ea D. Thom. 2. 2. *q.* 132. Versatur circa honores, dignitates, munia honorifica Reipublicæ, & tunc dicitur ambitio: agit verò de ea D. Tho. 2. 2. *q.* 131. Versatur circa aggressionem rerum, quæ proprias vires excedunt, ad ostendẽdam animi, seu virium magnitudinem 4

tudinem,& tunc vocatur præsumptio: agit verò de ea D.Thom.2.2.q.130.

6 *Int.* Quid est vana gloria? *Resp.* Est appetitus gloriæ inordinatus. Gloria verò, est clara cũ laude notitia: vanè igitur gloriari, est inordinatè appetere manifestationẽ propriæ excellẽtiæ cũ laude immerita, & indebita. Nã appetere hanc gloriã, nõ est ex se malũ, sed indifferẽs: est autem malũ, cùm appetitur inordinatè: sic Tolet. *lib. de pecc. c.6. in* 4. Nau. *c.* 23. *num.*10.

7 *Int.* Quod peccatũ est vana gloria ex genere suo? *Resp.* Veniale tantùm. Ita D.Thom. 2.2.q.132.a.3. Ratio est, quia per hoc vitium intra suos terminos cõtentum, non grauis Deo, aut proximo irrogatur offensa.

8 *Int.* Quot sunt species vanæ gloriæ, quas appallant Doctores filias vanæ gloriæ? *Resp.* Septem. Scilicet, Iactantia, Inuentio nouitatum, Hypocrisis, Pertinacia, Discordia, Contentio, Inobedientia. Iactantia est declaratio inordinata propriæ excellentiæ per verba. Inuentio nouitatũ, est manifestatio propriæ excellẽtiæ per facta vera. Hypocrisis, est manifestatio propriæ excellentiæ per facta ficta, & falsa. Pertinacia, est ostentatio inordinata proprij iudicij. Discordia, est ostentatio inordinata propriæ voluntatis, contra voluntatem proximi. Contentio, est inordinata circa res dubias, vel certas altercatio. Inobedientia, est inordinata renuentia mandati superioris. Ita Nau. *cap.*23. *n.*11.

9 *Int.* Dic quando peccat quis vanè gloriando? *Resp* Quando gloriam, laudem, aut famam appetit de re aliqua, quæ est peccatum, proponitq; se illam adepturum ex illo peccato. Deindè cùm pro non amittẽda fama, vel laude, proponit potiùs eligendum à se peccatum, vel de facto eligitur, tunc autem offensa erit

erit grauis, aut leuis iuxta grauitatem, aut leuitatem dicti peccati ex quo fama eruitur, vel quod eligitur pro fama conseruanda.

Int. De vana iactãtia verborum quid sentis? *Resp.* 9
Dico primùm. Inanis iactantia de opere nunquam à iactante se facto, quod ferè sine graui damno proximi & sine graui Dei irreuerẽtia fit, est tantũ venialis culpa. Ita Naua. *c. Inter verba num.* 3 49. Colligitur ex D. Thom. 2. 2. *q.* 132. *art.* 3. quamuis oppositum velit Abulens. *cap.* 6. *Matth. q.* 3. fieret autem cum graui proximi damno, si quis iactaret peritissimum medicum, aut aduocatum, artis tamen medicæ, & iuris vtriusq; inscius, si ob talem iactãtiam decepti rudes ad illum irent, & detrimentum paterẽtur salutis, & iustitiæ. Ita Nau. *c.* 23. *n.* 13. Tolet. *lib.* 7. *c.* 8. *num.* 4. cum obligatione restituendi iuxta eosdem Auctores. & *c. final. de iniur. & damn. dato. L. Qui occiderit. ff. ad L. Aquil.* Facta item est iactãtia cum graui Dei irreuerentia à Rege Tyri, de quo *Ezech.* 28 testatur. *Eleuatum est cor tuũ & dixisti. Ego sum Deus.* Et in his duobus euentis iactãtia est peccatũ mortale. Addit verò Tolet. *lib.* 7. *c.* 8. *nu.* 4. Est etiam culpa lethalis, quando quis se iactat cum notabili proximi iniuria. Talis, ait, fuit iactantia Pharisæi, cum dixit. Luc. 18. *Nõ sum sicut cæteri homines, raptores, adulteri, vel vt hic publicanus.* Quod animaduersione dignissimum iudico, propter frequentiam harum comparationum, quæ communiter fiunt. Ratio est, quia illa iactantia, est scandalum aliorum, graue quidem, cùm est de peccato graui, leue, cùm est de peccato leui. Insuper est mendacium, cùm res se ita non habuit. Hoc etiam intelligo, cùm in tali iactantia non interuenit complacentia operis facti, vel voluntas tale

opus

opus faciendi: si enim interuenit, est aliud peccatum præter scandalum, & mendacium.

10 *Iac.* Quoniam reducitur ad iactantiam facere opera sancta ad honorem, & cultum Dei solummodo ordinata, principalitèr ad laudem propriam; quæro quale sit hoc peccatum? *Resp.* Veniale. Ita Nauar. c. 23. n. 13. cum plurimis, quos refert contra Abulens. *cap.* 3. *Matth. quæst.* 3. & Angel. *verb. vana gloria.*

11 *Iac.* Quid censes de inuentione nouitatum? *Resp.* Peccatum nouitatis committitur, cùm aliquis intendit noua aliqua exhibere, vt laudem ab aliis cõparet. Fit autem hæc nouitas, non tantùm in rebus sed in verbis. Ex genere suo est tantùm culpa venialis. Ita Tolet. *lib.* 7. *cap.* 15. Ideo nisi noua inuentio rerum nouarum aliunde vitietur, semper cùm est culpa, est tantùm venialis. Ita Nauar. *cap.* 23. *num.* 7.

12 *Iac.* Quid dicis de hypocrisi? *Resp.* Hypocrisis est simulatio virtutis, quam quis non habet. Duplex est hypocrisis: vna, quâ quis magis vult esse malus, sed vult apparere aliis bonus: alia, quâ quis vult extrorsùm apparere virtuosus, cùm non sit, vt deditus orationi, miseris pauperibus proclivis. Dico primò 1°. Hypocrisis semper est peccatum. Ita Caietan. 2. 2. *quæst.* 3. Toletan. *lib.* 7. *cap.* 9. Ratio est, quia semper est mendacium pernitiosum. Dico secundò. Hypocrisis, qua quis vult magis esse malus, foris tamen tantùm apparere bonus, est peccatum mortale. Ita Toletan. *lib.* 7. *capit.* 9. Hypocrisis quâ quis facit aliqua opera sancta, vt alij arbitrentur illum habere sanctitatem, quam non habet, est solùm peccatum veniale. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 112. *art.* 1. 4. O. Bonau. *in* 3. *d.* 38. Sylu. *hypocrisis* Tolet. loco proximo.

Iac.

Int. Quid censes de pertinacia? *Resp.* Pertinacia est firma animi adhæsio alicui opinioni contra sententiam aliorum, ex eo quod quis velit se ostendere doctiorem, contra argumentorum probabilitatem. Est autem graue peccatum mortale, cùm habetur contra Dei honorem notabilem, vel notabile proximi detrimentum: erit verò contra Dei honorem notabilem in rebus fidei in rebus moralibus. Cõtra proximi notabile detrimentum, in rebus medicinæ, & in materia legum circa pœnas, vel restitutionem. In aliis est tantùm veniale peccatum. Sic. Tolet. *libr.* 7. *cap.* 11. 13

Int. Quid censes de discordia? *Resp.* Discordia est voluntatum contrarietas. Idemque est discordia, atque diuersitas cordis. Est peccatũ mortale cùm habetur in graue proximi detrimentum, vel graue Dei irreuerentiam. Aliter, aut est tantùm peccatum veniale, aut nullum. Ita cum D. Thom. 2 2. *q.* 37. Nau. & Tolet. loco citato. 14

Int. Quid censes de contentione? *Resp.* Contentio est pugna verbis, vel scriptis exercita contra veritatem perspicuam. Dico igitur primùm. Cùm veritas impugnatur animo disputandi solum, & vt veritas clarior illucescat, nullum est peccatum talis contentio. Et ita contenditur in scholis. Nisi lege aliqua prohibitum sit, ne talis veritas in disceptationem afferatur, vt à Pio V. interdictũ est, ne de originali peccato B. Virginis pro, vel contra disputetur. Dico secundùm: impugnare veritatem perspicuam animo impugnandi & contradicendi, est peccatum graue, aut leue, iuxta veritatis grauitatem, aut leuitatem in Dei, proximi ve dedecus, & detrimentum. Dico tertiùm. Idem dicendum est de oppugnatione veritatis ex errore habitæ pro falsitate, quam quis 15

propter

propter animi prauam affectionem non vult deponere. Sic peccãt grauiter hæretici, Turcæ, Mauri, Iudæi, Gentiles, qui facili negotio veritatis lucem videre poterant, sed à veritate auditum auertunt, *ad fabulas autem conuertuntur* vt loquitur D. Paul. ad Timoth.

16 *Int.* Quid censes de inobedientia? *Resp.* Inobediẽtia est trãsgressio præcepti, quia præcipitur. Vt enim obediẽtia est impletio præcepti, quia præcipitur, ita è cõtra inobedientia est transgressio præcepti, quia præcipitur. Ita Nau. *c.* 23. *n.* 15 Tol. *lib.* 7. *c.* 14 ex D. Th. 2. 2. *q.* 104. *art.* 2. Est autem hæc inobedientia semper peccatũ mortale. Ita Nau. & Caiet. 2. 2. *q.* 104. *art.* 2.

17 *Int.* Quid censes de curiositate? *Resp.* Est appetitus sciendi inordinatus. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 167. Anton. 2. *p. tit.* 7. §. 2. Scientia autem intelligitur etiam per sensus externos. Ita Nauar. *cap.* 23. *numer.* 23. Tolet, *libr.* 7. *cap.* 12. Ad minimùm semper est peccatum veniale. *cap. Nonne.* 37. *dist.* Contingit autem esse mortale, cùm ex tali curiosa, & nimia scientia oritur damnum proximi graue: qualis esset curiositas sciendi clam, & ex insidiis alterius secretum domesticum, scilicet, modum gubernandi domum, modum agendi in toro cum coniuge, vel quid simile, quod quisque soli Deo notum vellet. Talis esset maiori cum ratione curiositas sciendi alterius peccata, vel applicando aures ad illius confessionem: vel ex occulto loco ingressum, egressumue vicini vnde veniat, vel quò tendat, absque vlla alia causa considerando. Contingit deinde ratione damni proprij, cùm, scilicet, ratione talis curiositatis exponitur quis periculo peccandi. Talis esset curiositas eius, qui curiosè contemplaretur animalia coeuntia, si se veneri deditum cognoscat: item ille, qui

curiosè

curiosè intueretur nudas corporis partes fœminarum pulchrarum præcipuè: quæ naturaliter provocant ad libidinem: qui enim *amat periculum, peribit in illo.* Talis esset curiositas, qua quis Theologiæ ignarus, vellet scire res difficillimas fidei, cum notabili periculo dubitandi de rebus certissimis. Notat graviter Toletan *lib. 7. cap. 12.* Contingit tertiò ex parte modi, vt cùm quis vult scire per dæmonem, vel illius ministrum.

Inter. Quid sentis de ambitione? *Resp.* Est appetitus inordinatus honorum, & dignitatum: ex genere suo tantùm est veniale peccatum: ex circumstantia externa fit mortale, vt cum apetitur officium in Republica ad damna: ad profusam licentiam peccandi, vel quid simile. Ita Navar. *cap. 23. num. 55.* Toletan. *lib. 7. cap. 23.* 18

Inter. Quid censes de præsumptione? *Resp.* Est appetitus ostendendi se grandem, per opera grandia supra suum posse. Cùm enim homo quisque vult dicere, aut facere supra id, quod potest, dicitur præsumptuosus. Peccat mortaliter in hac præsumptione, qui præsumit cum periculo notabilis damni aliorum, sive corporalis, sive spiritualis, vt qui ignarus artis medicæ, vel iuris, ægrotos susciperet curandos; causas susciperet patrocinandas, vel qui ignarus casuum conscientiæ se exponeret ad audiendas confessiones, vel ignarus formæ sacramentorum, sacramenta ministraret: imò ignarus ceremoniarum Ecclesiæ gravium circa sacramenta: arbitror enim earum præceptum obligare ad mortale: ignarus Theologiæ concionaretur de rebus fidei difficillibus, cum periculo errandi in docendo populum. Peccat mortaliter, qui præsumit cum periculo proprii gravis damni, tum corporalis, tum 19

ſpiritualis: vt cùm quis immodicum pondus vult ſuſtinere: equum ferocem aſcendit, & ſcalam præ-altam aſcendit, & ſimilia facit ſuas vires excedentia. Item, qui ſe agnoſcit procliuem ad venerea, præſumit ſolus habitare cum ſola fœmina, eſt enim ſic præſumere, Deum tentare. Sic Nauar. & Tolet. locis citatis. D. Thomas. *quodl. 8. articul. 13.* D. Anton. 2. *p. tit. 3. capit. 6. §. 5.* Caietan. *verb. peric. peccandi.*

De Auaritia. §. 3.

1 *Quid eſt auaritia.*

1 INTERROGATIO. Quid eſt auaritia? *Reſp.* Eſt inordinatus diuitiarum amor, ſeu amor immoderatus habendi. Sic Toletan. *lib. 7. cap. 24.* Dixi, inordinatus, ſeu immodicus amor: nam ſi amor eſt ordinatus ad iuſtum, & ſanctum finem, non eſt peccatum. Ita Auguſt. *homil. 13. de temp.* ex illo Apoſtoli. *Qui volunt diuites fieri*, &c. non dixit, qui diuites ſunt, ſed qui volunt diuites fieri, cupiditates accuſauit, non facultates. Vermis diuitiarum ſuperbia eſt, tolle ſuperbiam, diuitiæ non nocebunt. Inordinatio autem in optandis diuitiis, niſi coniuncta ſit cum iniuſtitia retinendi, vel auferendi alienum inuito domino, vel cum duritia non ſubueniendi extremæ, aut graui ſuæ, vel ſuorum, vel proximorum neceſſitati, ſolùm eſt peccatum veniale. Ita communiter Doctores, quos ſequitur Toletan. *lib. 7. capit. 25.* Dixi, ſuæ, & ſuorum neceſſitati, quia, vt ait item Doctor, auaritia non ſolùm eſt ad alterum, ſed ad ſe ipſum. Quam veritatem aduertit Lyra. *Num. 11.* Nam cùm

filij Israel pecoribus abundarent, sic enim de iis sacer textus. *Num.* 32. *filij Ruben. & Gab. habebant pecora multa*, tamen carnibus saturari optabant, dicendo *Nu*, 11. *Quis dabit nobis ad vescēdum carnes.* Poterant, inquit, Lyra. ex pecoribus habere carnes, sed propter auaritiam parcebant suis animalibus.

De luxuria. §. 4.

1 *Quid significet nomen luxuria.*
2 *Quot sunt luxuriæ species.*
3 *De pollutione.*
4 *De ósculis & amplexibus.*
5 *De delectatione morosa.*
6 *De vidua cogitante de actu præteriti coniugij, & de coniuge absente, cogitante de actu cum proprio coniuge.*
7 *De verbis, cantibus & gestibus impudicis.*

INTERROGATIO. Quid significat hoc nomen Luxuria? *Resp.* Luxuria, seu luxuries significat aliquando lautitiam conuiuiorum, & vestibus mollitudinem. Ita apud Tull. 1. *offic.* Luxuria cùm omni ætate turpis, tum senectuti fœdissima est. Significat etiam vbertatem herbarum, seu arborum ex glebæ pinguedine terrarumque feracitate. Ita apud Virg. 1. Georgic. 1

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

Significat lasciuiam animalium, qua tripudiant pecudes propter alimenti abundātiam. Ita apud Ouid. 1. Fastor.

Ludit & in pratis, luxuriátque pecus.

Hic tamen sumitur pro appetitu, seu actu libidinosæ voluntatis humanæ, quem veteres appellabant fornicationem à loco, vbi quondam exercebatur, nempè in fornicibus, seu concameratis domibus, vbi se meretrices prostituebant.

2 *Int.* Quot sunt Luxuriæ species? *Resp.* Septem. Prima est simplex fornicatio, id est, carnalis copula soluti cum soluta. Quæ quidē peccatum est mortale ad Ephes. 5. *omnis fornicator non habet hereditatem in regno Christi.* Ita definitur *in Clem. Ad nostram de hæred.* Estq; peccatum ipso naturę ductu cognitum, quia id contra finē ab Auctore naturæ in cōcubitu humano ordinatum, nimirùm bonam prolis educationem, quæ quidem haberi nequit, vbi datur incertus pater, qualis est extra matrimonium. Ita D. Thom. *in 4. dist. 35. ar. 4. & 3. cont. gent. c. 122. & 2.2 q. 154. ar. 2.* Argēt. *in 4. d. 26. art. 2. q. 1.* Punitúrque acerrimè ille, qui teme. è oppositum asserit tanquam iuri naturali contrarius. Quoniam verò hoc principium non est ex primis naturæ, sed ex secundis, vt loquuntur Theologi, ideo non est mirum, si à rudi, hebeti, obtusóque aliquo ingenio ignoretur. Ita Sot. *d. 26. q. 1. concln. 3.* notat Tolet. *lib. 5. c. 10. n. 7. & 8.* Ad hanc speciem reducitur concubinatus, qui est status fornicationis continuatæ cum eadem meretrice. De quo statu agit Conc Trid. *sess. 24. c. 8.* circa ordinem concubinarios puniendi. Secunda species est stuprum, id est, copula prima cum virgine fœmina, fœmina, dixi, non mare, quia viri defloratio non facit speciem luxuriæ, vt aduertit Tolet. *lib. 5. c. 10.* Ita loquitur communis sententia quæ tribuitur D. Thom. *2.2. q. 154. art. 7.* Hanc tamen communem doctrinam negat Sot. *d. 18. q. 2. ar. 5.* aitq; hanc circumstantiam non mutare speciem simplicis fornicationis (quanquam, inquit, si interueniat alia malitia, scilicet iniustitiæ, vel fraudis, sit aliud peccatum nouæ speciei) ita tamen aggrauare speciem, si in actum externum prodeat, vt sit de necessitate confessionis. Illi adhæret Suarius *disp. de integ. confes. sect. 4.* tam quò ad actum externum

quàm

quàm quò ad actum internum, quia iuxta D. Anton. 2.p.tit.5.c.1.§.6. tota malitia actus externi, emanat à malitia actus interni. De vtroque igitur actu, inquit tantus Doctor, probabilissimum censeo, per se loquendo, seclusis extrinsecis occasionibus, vel damnis non esse obligãdos pœnitentes ad hanc circumstantiam in confessione aperiendam: neque confessores debere esse sollicitos in illa interroganda, quia sæpè est res difficillima, & periculosa, & cum ad minimùm sit valdè dubia posse huic se cõformare opinioni. Hæc meus Magister, ex cuius verbis clarè elucet aperiendam esse talem circumstantiam, quando nulla est difficultas in ea deregenda, neque periculum vllum occultandi eam, si interrogetur: quia cùm res sit dubia, & non detur causa incedendi via incerta, certa est procedendum. Igitur semper à viro est deregenda, & de ea semper vir est interrogandus, iuxta communem opinionem, quæ in viro locum tenet. Tertia species est adulterium, id est, copula cum vxorata, vel vxorato. Si verò habeatur inter duos vxoratos duplex committitur adulterium. Quarta species est incestus, id est, copula cum consanguinea, vel affine. Quinta species est raptus, id est, copula habita cum virgine inuita, & renuente: seu inuita à domo parentum, siuè custodum educta. Sexta species est sacrilegium, id est, copula habita cum persona votum castitatis habente. Septima species est copula contra naturam. Exercetur autem inter duos mares, vel inter marem, & fœminam extra vas naturale vel inter hominem, & bestiam.

Int. Quid censes de effusione seminis humani extra copulam in vase fœmineo? *Resp.* Dico *primum*. Voluntaria seminis humani effusio extra vas naturale, est peccatum contra naturam, quod mollitiem

appellant Doctores, iuxta D. Paulum. Cor. 6. *Nolite regnum Dei non possidebunt.* Appellant etiam pollutionem. Dico *secundùm.* Procurare, vt eueniat pollutio, siue in vigilia, siue in somno, ex quocunque bono fine procuretur, semper est peccatum mortale, sic Tolet. *lib.* 5. *ca.* 13. Dico *tertiùm.* Optare, vt eueniat pollutio absque vlla procuratione, & consensu in carnalem delectationem eius, siue in somno, siuè in vigilia propter aliquem bonum finem, veluti propter corporis sanitatem, vel ad sopiendas carnis tentationes, vel quid simile, nullum est peccatum. Ita Naua. *c.* 16. *nu.* 6. Tolet. *lib.* 5. *c.* 13. contra Sotum. *d.* 12. *q.* 1. *art.* 7. Neque valet argumentum. Licet desiderare, ergo licet procurare: nam licet desiderare mortem peccatoris, ob ipsius spirituale bonum, & tamen non licet illum occidere. Dico *quartùm.* Complacere de pollutione nocturna, ex qua secuta est corporis sanitas, vel tentationum euitatio, vel aliud simile bonum, nullum est peccatum, sic Tolet. *lib.* 5. *c.* 12. Dico *quintùm.* Qui habet moralem certitudinem sibi ex tali causa euenturam pollutionem, tenetur sub mortali, talem causam euitare, cum potest, & ex ratione ipsius causæ debet. Dixi, cum potest, quia nemo tenetur ad impossibile. Dixi, cùm debet, ex ratione ipsius causæ. Quia sunt aliquæ causæ, ex quibus oritur pollutio, sed quia, vel sunt honestæ, vel necessariæ, non tenetur quis eas vitare amoto periculo consentiendi in consensum carnalis delectationis. Tale est studium circa res venereas: talis est auditio confessionum fœminarum: comestio rerum calidarum: accubatio sic, vel sic, cùm aliter non posset somnus conciliari, sic Tolet. ex communi *lib.* 5. *cap.* 13.

4 *Inf.* Quid censes de osculis & amplexibus? *Resp.*

Oscula

Oscula, & amplexus capta ad carnalem delectationem sunt pecca mortalia, quamuis copula nullatenus intendatur. Ita Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. de delect. morosa.* Tolet. *lib. 5. cap. 14.* Dixi ob carnalem delectationem capta, quia capta ex more patriæ, & benevolentiæ affectu, nullum peccatum gignunt, capta etiam ob recreationem naturalem propter tactus suauitatem, qualis caperetur, si quid aliud blandum tangeretur, ad maximum sunt venialia peccata. Volunt tamen Caietanus, Toletus, & Nauar. *c. 16. nn. 12.* licere huiusmodi oscula, & amplexus ob carnalem delectationem inter sponsos de futuro, quia, inquiunt inter eos est inchoatum matrimonium. Mihi tamen hæc opinio nunquam probata est, qui oscula, & amplexus capta ob carnalem delectationem sunt inchoata copula, ad quam naturaliter tendunt: inter eos igitur erunt illicita, inter quos copula est illicita: nam ex eo capite censetur illicita mortaliter inter reliquos: sed inter sponsos copula de futuro est illicita; ergo erunt oscula, & amplexus. Ita cum communi D. Thom. *2. 2. q. 154. art. 4.* vt iam dixi *3. p. c. vlt. §. 1. n. 11.*

Inter. Quid censes de delectatione morosa? *Resp.* 5 Delectatio morosa, de qua nunc agimus, est delectatio, quæ oritur in parte sensitiua ex cogitato actu venereo, quæ quidem tunc est peccatum, cùm quis in ea cogitatione propter delectationem inde ortam perseuerat, & à mora cogitationis inuenit nomen delectatio indè proueniens, appellatúrque morosa. Quoties igitur actus, qui cogitatur, est peccatũ mortale, toties delectatio proueniens ex tali cogitatione, cùm voluntariè percipitur, est peccatum etiam mortale. Dixi, delectatio morosa, de qua nunc agimus, quia delectatio morosa, quamuis in communi

vsurpatione sumatur pro delectatione, quæ versatur circa res venereas, etiam versatur circa alias res malas, vt cùm inimicus cogitat de homicidio à se patrato vel patrando, fur de furto, & similes de aliis peccatis cogitant. Conclusio est D. Thom. 1.2. *quæst.* 74. *art.* 8. & 2.2. *q.* 154. *artic.* 4. & Caiet. tum ibi, tum *verb. Delectatio.* D. Anton. 2. *p. tit.* 5. *c.* 1. § 1. Nauarr. *c.* 11. *n.* 13. & 14. Barthol. Medin. 1.2. *q.* 74. *ar.* 6. & Ioan. Medin. *de rest. q.* 21. Instruct. 1. *p. cap.* 40. Armil. *delect.* Quanquam oppositum circa ea, quæ solo iure positiuo prohibentur, asserant Sylu. *delectatio. qu* 1. & *curiositas nu.* 3. & *Indus. q.* 8. Angel. *delectatio. nu.* 6. Rosel. *ibid.* Ledesm. 2. 4 *q.* 21. *artic.* 7. Cord. *lib.* 2. *q.* 30. *dub.* 1. Gabr. *in* 4. *d.* 15. *q.* 13. *ar.* 3. *dub.* 3. aiunt igitur non peccare eum, qui v. g. cogitando se comedere carnes die prohibito delectatur de comestione ficta & inani. Ratio eorum est, quia Legislator solos actus externos videtur posse comprehendere. Opinio tamen D. Thom. est probabilior. Dixi delectationem ortam ex cogitato actu, seu opere, non verò ex modo faciendi tale opus: quia delectatio orta ex cogitato modo curioso, v. g. patrati operis, vel patrandi, non est peccatum mortale, sed ad summum veniale otiositatis, seu curiositatis. Ita Caiet. loco citato.

6 *Int.* Quid censes de vidua, quæ delectatur de cogitato actu carnali habito cum coniuge viuo? & similiter de coniuge absente alio consorte circa actum habitum, vel habendum? *Resp.* peccare grauiter. Rem probat Nauar. grauiter, & luculenter *ca.* 16. *n.* 10. Ideo probationibus supersedeo, quia facilè est illas videre ibidem.

7 *Int.* Quid censes de verbis, canticis, & gestibus impudicis? *Resp.* Verba, cantica, & gestus impudici, si fiant ad delectationem carnalem ex iis capiendam

dam, sunt peccata mortalia. Ita Caietan. 2. 2. *quæst.* 188. Nau. *c.* 23. *num.* 131. & communiter Doctores. Si autem fiant vanè ad recreationem captandam ex hilaritate verborum, & curiositate, peccata sunt venialia. Ita Caiet. loco citato, & Vega *lib.* 14. *in Trid. cap.* 16. Verumtamen ea sunt venialia, vt ipsi naturæ contrariari videantur. Eleganter sanè id asseruit Chrysostom. *homil.* 22 *ad popul. Antioch.* hisce verbis, Linguam sub duobus septis, dentibus dico, & labiis Deus concluſit, vt tanquam verecunda virgo nihil indiscretum loquatur. Cùm vero talia verba, & cantica à fœmina proferuntur impudicè, periculo sunt grauissimo libidinosæ concupiscentiæ. Ita Eccles. *Colloquium mulieris quasi ignis exardescit.* Ita Iob 21. *Habitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.* Meminisse tandem debemus sancta illa D. Cypriani verba, *epist.* 3. ad Papam Cornelium. De ore, ac verbis suis quisque proditur, & vtrum Christum in corde suo, an verò Antichristum habeat, loquendo deregitur, secundùm Christi verba Matt. 3. *progenies viperarum, quomodò poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali, de abundantia enim cordis os loquitur*, & sanè nos Christianos Christi seruatoris carnem manducaturos, & sanguinem bibituros pudeat ad sacram Eucharistiæ mensam hisce verbis, & canticis impudicis turpificato ore impudenter accedere.

De Ira. §. 5.

1 *Quid eſt ira.*
2 *Quod peccatum eſt ira propriè ſumpta.*
3 *Quod peccatum eſt ira improprie ſumpta.*
4 *De maledictionibus iactatis in homines.*
5 *De maledictionibus iactatis in diabolum.*

6 De maledictionibus iactatis in creaturas irrationales.

1 INTERROGATIO. Quid est ira? *Resp.* Ira propriè, est inordinatus appetitus vindictæ. Ita D.Tho.2.2.q.158.& ex eo Nau.c.23.n.115.Propriè, dixi, quia impropriè sumpto vocabulo, ira etiam aplatur passio appetitus irascibilis, quæ accidit, cum excitatione bilis, & furore contra proximum, quæ solùm prorumpit in vociferationes, absque voluntate alicuius damni.

2 *Int.* Quod peccatum est ira propriè sumpta? *Resp.* Ex genere suo mortale, cum nimirū inordinatio appetitus circa vindictam sumendam proximi, est grauis. Est autem grauis cùm appetimus punire grauiter immeritum: punire illum, supra quem non habemus auctoritatem: punire non ex zelo iustitiæ, sed ex odio graui, & desiderio inferendi damnum. Ita D.Tho.2.2.q.158.ar.2.& 3.Ratio est, quia tunc Deo grauis irrogatur iniuria, qui dicit. *Mihi vindictam & ego retribuā.* Infertur etiam proximo graue dānū.

3 *Int.* Quod est peccatū ira, impropriè sumpta? *Resp.* Nullum quidem secundùm se, quia est quædam passio naturalis orta in naturali potentia ex obiecto naturali, qua in re æquales sumus brutis animantibus, vt notat Tolet.*lib.7.cap.56.num.* 2.

4 *Inter.* Quod peccatum est ira, impropriè sumpta, cùm prorumpit in maledictiones? *Resp.* Si tales maledictiones proferuntur ore tenus, absque desiderio eas videndi exercitas in proximo, in quem iactantur: neque respectu personarum, sunt grauiter contumelioſæ: ira illa impropria, est solùm peccatum veniale. Ita D.Thom.2.2.q.76.art.3.Caiet. Sylu. Nauar.& alij. Qui tamen ex animo deliberato aliū, vel se ipsum maledicit, imprecando sibi, aut alteri

grau-

grane malum sub ratione mali, cum desiderio, quod eueniat tale malũ, grauiter peccat, iuxta illud Pauli. 1. Cor. 6. *Maled.ci regnum Dei non possidebunt*; & eo grauius, quo maiorem reuerentiam, cui maledixit, debet, iuxta illud Exod. 26. *Qui maledixit patri, aut matri, morte moriatur.* Dixi sub ratione mali, quia imprecari malum sub ratione boni, hoc est, vt inde eruatur bonum aliquod, non est peccatum, veluti imprecari ægritudinem corporis peccatori, vt conuertatur ad Deum, pro recuperanda salute animæ. Ita Nau. *c.* 23. *n.* 117.

Int. Quid censes de maledictionibus iactatis contra diabolum ipsum? *Resp.* Peccatum est maledicere diabolo propter naturam ipsius. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.cit.artic.* 11. *ad* 4. Ratio est, quia natura dæmonis est bona, & à Deo facta. Nullum tamen peccatum est maledicere diabolo propter ipsius culpam, iuxta culpæ grauitatem. Ita Nauar. & D. Thom. loco citato. 5

Int. Quid censes de maledictionibus iactatis in creaturas irrationales? *Resp.* Si tales maledictiones iactentur, & desiderentur creaturis irrationabilibus, vt creaturis Dei, est blaphemia. Si iactentur, & desiderentur, vt eueniant propter damnum redundans in proximum, cuius illæ sunt, est iniustitia. Si verò iactentur & desiderentur, vt eueniant illis, neque vt creaturis Dei, neque vt rebus sui proximi, sed vt entia quædam sunt, est vanitas, & peccatum solummodò veniale: quippe quod res vana optatur, cum rei ratione carenti non conueniat bonum, aut malum secundùm se sumptum. Ita ex D. Thom. 2. 2. *q.* 69. *art.* 6. Nau. *c.* 23. *nu.* 117. 6

De

De gula. §. 6.

1 *Quid est gula.*
2 *Quale peccatum est gula.*
3 *An liceat multo cibo, & potu vomitum mouere ad salutem.*
4 *An peccatum sit vomere ad iterum edendum, & bibendum.*
5 *Quando erit gula peccatum mortale.*
6 *De ebrietate.*
7 *An liceat se, vel alium pro salute inebriare.*
8 *An actus ebrij imputentur illis ad culpam.*

1 INTERROGATIO. Quid est gula? *Resp.* Est appetitus inordinatus cibi, & potus, Ita D. Tho. 2.2. *q.*148. *ar.* 1. *&* 156. *art.* 1. *& li.* 2 *sent. d.* 42. & Caietan. in eo 2. allegato D. Greg. 20 *moral.* Tolet. *lib.* 7. *cap.* 59. Inordinatus dixi, quia appetitus ordinatus cibi, & potus ad sustentandam vitam, non est peccatum, imò potius est virtus temperantiæ & sobrietatis.

2 *Inter.* Quale peccatum est gula? *Resp.* Ex genere suo veniale; etiam si absque vtilitate vsque ad vomitum etiam se quis cibo, & potu ingurgitet. Ita Nau. *ca.* 23. *num.* 119. cum Caietan. *in sum. ver. gula.* contra angel. *verb. munditia.* & Syl. *gula.*

3 *Int.* Prodest ad salutem vomitus, licerne absque peccato illum mouere cum cibo, & potu multo? *Resp.* Licet. Ita Nau. loco citato.

4 *Int.* Estne peccatum mortale edere, aut bibere, & euomere cibos, & potum, vt iterum bibatur, & edatur? *Resp.* Mortale quidem. Ita Peres doctissimus Societatis IESV. in manuscriptis, sicque interpretatur sententiam Angeli *munditia.* Sylu. & Armil. *gula.* Videtur enim esse magna deformitas contra naturam.

5 *Int.* Quando erit Gula peccatum mortale? *Resp.*

Quando

Quando in ea ponitur vltimus finis iuxta illud Pauli. *Quorũ Deus venter est.* Deinde cum edūntur prohibita à lege. Tertiò, cum ex cibo, & potu oritur graue damnum corporis, veluti ægritudo, vel damnum animi, veluti peccatum mortale: quale ortu fuit ex esu, & potu filiorum Israël, de quibus sacra pagina. Quartò, quando scandalum oritur ex nimia superfluitate ciborum, de quo scandalo Paulus dicebat se nunquam manducaturum carnes, si sciret fratrem suum inde scandalo offendi. Quintò, & vltimò propter ciborum qualitatem, quos quidem natura non creauit ad esum, vel potum humanum. Talis est caro humana & sanguis humanus. Ita Caiet. *ver. Gula & 2.2. quæst. 148. artic. 2.* Nauar. & Tolet. citati, ex communi sententia. Addit autem Nauarrus citra maximam necessitatem: in qua arbitratur licitum esse edere carnes humanas, & bibere sanguinem humanum, si homo inueniatur occisus, quia nunquam licet illum occidere. Toletus verò addit, etiam licere propter infirmitatem magnam. Sed de hac opinione alij iudicent: mihi quidem nunquam placuit, & ita arbitror nequaquam id licere. Ducor naturæ testimonio non enim pro quauis necessitate equus edit alium equum: bos alium bouem: neque canis alium canem.

Int. Quid censes de ebrietate? *Resp.* Qui sciēter se 6
inebriat, hoc est, nimio potu vsum rationis scienter amittit, peccat mortaliter. Ita D. Thom. *2.2. quæst. 150.* & cum eo Nauar. *c. 23. num. 121.* Tolet. *lib. 7. cap. 56.* Item, qui scit alium inebriandum, ei vinum præbet. Ita Nau. & Tolet. loco citato. Idem dico de periculo ebrietatis propriæ, vel alienæ. Ratio D. Thom. sumitur ex magno bono voluntariè amisso, nempe vsu rationis.

Int. Licetne se, vel alium pro salute recuperanda 7

corporis inebriare? *Resp.* Negat Angel. *ebrietas*, atque talem ebrietatem esse peccatum mortale. Affirmant nihilominus Caiet. 2. 2. *qu.* 150. *art.* 2. & Sylu. *verb. ebrietas* Eos sequitur Tolet. *lib.* 7. *c.* 56. cùm non supersit aliud remedium. Deinde cùm ex ebrietate non timetur aliquod malum, quod solet prouenire ex aliis ebrietatibus.

8 *Int.* Imputanturne ad culpam ebrio voluntario scienter actus mali facti tempore ebrietatis? *Resp.* Imputantur. Ita Sylu. *verb. ebrietas*, & Tolet. loc. prox. præcipuè cum iam iterum in ebrietatem inciderat, & similia mala fecerat: vel cum aduertit talia damna posse inde accidere.

De Inuidia. §. 7.

1 *Quid est inuidia.*
2 *Quale peccatum est inuidia.*
3 *Quando licet contristari de bono alieno.*

1 INTERROGATIO. Quid est inuidia? *Resp.* Est tristitia de alieno bono, in quantum tale bonum minuit excellentiam inuidentis. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 36. hoc enim vitio volumus, & desideramus alium carere tali bono, quia per illud nos excellit, cum nobis videatur, aut minor, aut æqualis. Ideo inuidere, idem est, atque non videre velle: volumus enim non videre tam ipsum, cui inuidemus, quàm bonum, quod inuidemus.

2 *Int.* Quale peccatum est inuidia? *Resp.* Mortale ex genere suo: cum bonum de quo tristamur, est graue: & cum scienter, & liberè consentimus in talem tristitiam. Ita D. Thom. & Tol. locis citatis.

3 *Inter.* Quando non est peccatum tristari de alieno bono? *Resp.* In primis, cùm videmus ex eo prouenturа aliqua mala, vel Reipublicæ, vel proximo, vel ipsi

proprio

proprio possidenti bonum, vt prouenier, si maneat in occasione peccandi, tunc enim non tristamur ratione boni, sed ratione mali. Deinde cùm tristamur, non quia alius habet tale bonum, sed quia nos non habemus illud, aut aliud simile. Atque si hic dolor sit circa res spirituales, appellatur à sacris Patribus inuidia sancta.

De Accidia. §. 8.

1 *Quid est acedia.*
2 *Quale peccatum est acedia.*

Interrogatio. Quid est accidia: seu vt alij legunt, acedia? *Resp.* Accidia in tota sua latitudine sumpta, est fastidium spiritualium rerum, seu tristitia ex eo quòd sint res spirituales. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 35. *artic.* 2. Vt si quis doleat quia creatus sit ad gratiam, ad merita, ad gloriam: si quis doleat de sacramentis gratiæ fontibus, de prædicatione Euangelij, & similibus. 1

Int. Quale est hoc peccatum? *Resp.* Mortale grauissimum. Hinc aduertit Nauar. *cap.* 23. *num.* 138. & Syl. *ver accidia*, peccare mortaliter eum, qui fastidiosus vitæ, & ærumnarum, deliberatè optat se nunquam fuisse natum, aut conceptum, aut potius esse brutum animal, quàm hominem. Si quis tamen afficeretur tristitia ex eo quod teneatur implere opus laboriosum spirituale sibi iniunctum, vt ieiunare, sacrum audire, aut quid simile, opus tamen faceret, hoc est, ieiunaret, sacrum audiret, &c. non peccaret. Ita Nau. *c.* 23. *num.* 124. Tol. *lib.* 7. *c.* 59. *num.* 4. 2

TRAC

TRACTATVS DE PECCATIS diuersorum statutum.

CAPVT III.

Accusatoris peccata. §. 1.

1 *An teneatur accusator restituere reo accepta pro iniusta sententia.*

2 *An teneatur accusare crimen redundans in damnum commune.*

3 *An liceat vti falsis testimoniis, & instrumentis ad recuperandam meam rem.*

4 *Quotuplex est accusatio.*

5 *An liceat accusare ob solum bonum particulare.*

1 INTERROGATIO. Post latam sententiam, nouit accusator latam fuisse iniustè teneturne ad restitutionem eorum, que pro illa accepit à reo *Resp.* Tenetur. Ita Innocentius cap. Quia plerique de immun. Eccl. communiter receptus, teste Nauar. *cap.* 25. *num.* 31. Ratio est, quia sententia lata iniustè, iniustè adiudicat alteri, quod suum non est: sed quisq; tenetur restituere domino, quod illius habet, quia suum non est: ergo, &c.

2 *Int.* Scio delictum redundans in damnum cõmune spirituale temporaleue notabiliter, impediri verò nequit, nisi per meam accusationem, teneorne sub mortali accusare? *Resp.* Teneor. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 61. *ar.* 1. & ibidem Caiet. Ratio est, quia pars, iure naturali, tenetur subuenire toti, & ita videmus manum se opponere vulneri capiti illato, vt totum animal saluum maneat, & incolume.

3 *Int.* Ad obtinendam rem à me iniustè ablatam, licetne vti falsis testimoniis, falsisue instrumentis? *Resp.* Minimè, imò est graue lethale. Ita D. Tho. 2. 2. *quæst.*

quæst.71.ar.3.ad 3.& Nauar.*cap.25.num.23.*Ratio est manifestissima, quia iuramentum falsum assertorium, semper est mortale, sicuti mendacium in re graui,& iniusta semper est graue.

Int. Quotuplex est accusatio? *Resp.* Alia iusta,alia iniusta. Iusta est delatio Rei in libello ob vindictam propter bonum commune. Ita Syluest.*verb.accus.*& D. Thom.2.2.*q.*68.Et ideo quamuis crimen iam sit emendatum,quia ex punitione eius resultat commune exemplum aliorum,& timor communis, ne profusè crimina perpetrentur,fieri potest accusatio. Ita Syluest.*verb.accusatio.q.*3.Angel.ibid. 4

Int. Estne iniqua accusatio facta ob vindictam particularem,hoc est,ob bonum meum particulare, vt scilicet resarciatur mihi iniuria, & alij deinceps caueant à verborum petulantia,& procacitate, deposito penitus odio animi? *Resp.* Minimè, imò est bona,constat ex *ff.& Cod.de accusat.* 5

Acceptores personarum. §. 2.

1 *Quid est acceptio personarum.*
2 *Quod peccatum est acceptio personarum.*

INTERROGATIO. Quo modo definitur acceptio personarum? *Resp.* Inepta electio alicuius ad rem,quæ alteri debetur ex iustitia, non facta ex meritis,sed ex mera consideratione personæ,vt pote,quia talis,vel talis. Ita Syl.cum D.Thom. & Hostiensi,quos refert,*verb.acceptio.person.* 1

Inter. Quod est peccatum acceptio personarum? *Resp.* Graue,aut leue,iuxta materiæ grauitatem, aut leuitatem. Ita Sylu.loco prox.citat. 2

Accommodatarij obligatio. §. 3.

1 *Quando teneatur accommodatarius ad restitutionem accommodatæ rei perditæ.*

1 INTERROGATIO. Teneturne accommodatarius ad restitutionem rei accommodatæ, cùm periit? *Resp.* Ex quauis culpa res accommodata pereat graui, leui, aut leuissima, tenetur accommodatarius ad illius restitutionem. Ita definitur. *cap. vnico. de accõmodato.* his verbis. Cùm gratia sui tãtùm, quis commodatum accepit de leuissima etiam culpa tenetur, licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel interuenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi nõ debeat imputari. Habetur etiam *L. In rebus. L. Sine certi. §. accommodatum. ff. de cõmodato.* Ratio est, quia dictat natura ipsa: vt rem in solam tuam vtilitatem acceptam omni diligentia custodias, sicuti colligitur ex D. Tho. 2. 2. *q.* 61. *art.* 6.

Aduocatorum peccata. §. 4.

1 *Quam causam licet aduocatis defendere.*
2 *An cognita iniustitia causæ, liceat aduocato consulere parti, vt fœdus ineat cum aduersario.*
3 *Quæ damna tenentur aduocati restituere.*
4 *Quod secretum tenentur aduocati seruare.*
5 *Quando teneatur aduocatus delegere secretum sibi commissum.*
6 *De iusto pretio seu salario aduocatorum.*
7 *An liceat aduocatis pacisci de aliquota parte causæ vincendæ.*
8 *Quando licet aduocato pugnare contra partem ex secreto sibi ante commisso ab eadem parte.*

1 INTERROGATIO. Quam causam possunt aduocati tuta defendere conscientia? *Resp.* Causam, de qua atque de opposita æquè controuertunt Doctores. Ita Theologi, quos referunt Sot. 5. *iust. quæst.* 7. *ar.* 3. & Burg. in præmio. *leg. Taur. numer.* 399. Dico *secundùm.* Etiã causam minùs probabilem respectu oppositæ

oppositæ, intra tamen limites probabilitatis constituram. Ita Soto. 5. *Iust. quæst. 7. art. 5.* Possunt insuper ad suum defendendum clientem iura, & leges bona fide interpretari, & inde argumenta eruere, tacendo solutiones eorum sibi occurrentes. Ita citati Doctores. Duo tamen supra dicta puncta intelligo, cum defensio est ex parte Rei. Nam defendere actorem contra Reum in causa criminali, aut ciuili, vbi Rei vita, fama, vel bonorum periclitatur possessio, non licet, nisi cum maior datur ex parte actoris probabilitas, quoniam tunc melior est conditio possidentis.

Int. Cognoscit aduocatus sui clientis iniustitiam, 2
potestne illi suadere, vt veniat cum sua parte in fœdus? *Resp.* Minimè, sed peccat id suadendo, & consulendo: imò tenetur aduersario totum restituere, quod fallaciis illis illusus dedit, quoniam non libere, nec iustè dedit, sed solum ad redimendam iniustam vexationem. Ita Burg. *in proœm. leg. Taur. n.* 253. & Perez *in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ord.*

Int. Ad quæ damna restituenda tenentur aduocati? *Resp.* Ad ea, quæ suis clientibus euenerunt propter culpam latam, vel negligentiam magnam ipsorum aduocatorum: vel parti aduersæ, propter dolos, aut fraudem eorum. Ita D. Thom. 2. 2. *qu. 7. art. 3.* Sot. 5. *Iust. q. 8. art. 3. concl. 1.* Nau. *ca. 25. nu. 19.* Erit autem aduocatorum lata culpa errare in re notissima, & non adhibere diligentiam ad cognoscendam causæ iustitiam, vel iniustitiam. 3

Int. Tenenturne aduocati seruare secretum cau- 4
sarum suæ fidei commissum? *Resp.* Tenentur sub culpa graui, aut leui iuxta secreti grauitatem, aut leuitatem. Ita Palud. *in 4. d. 27. quæst. 1. num. 9.* Nau. *cap. 25. num. 45. & 46.* Ideo si excommunicatio fetatur super scien-

scientes, non comprehendit aduocatum scientem secretò rem. Ratio est, quia seruare secretum tenemur ex iure naturali, ius verò positiuum naturali derogare non potest, seu à Principe feratur, seu à Papa.

5 *Int.* Datur ne euentus, in quo aduocatus teneatur detegere secretum suæ fidei commissum? *Resp.* Datur. Nimirum cum ex iniustitia causę sequitur innocentis, vel mors vel mutilatio, vel infamia notabilis, vel grauis bonorum iactura, seu status. Tunc enim aduocatus certus de iniustitia causæ, tenetur ad monere eum, qui illum consuluit, seruato ordine correctionis fraternæ, vt desistat: si autem nolit desistere, tenetur iniustitiam iudici detegere, vel alteri, qui possit adhibere remedium, licet per accidens malum eueniat impostori. Ita Aragon. 2. 2. *quæst.* 71. *ar.* 3. Ratio est, quia vnicuique Deus mãdauit de proximo suo, & ideo iure ipso naturæ, tenemur innocenti auxiliari. Hoc verò ius, quo obligamur defendere innocentem, deobligat à iure seruandi secretum, quia maius, & fortius.

6 *Int.* Quod erit iustum prętiũ aduocatorum? *Resp.* Quod patitur laudabilis, & tolerata cõsuetudo locorum. Ita Instruct. *lib.* 1. *cap.* 27. cum Vict. quem citat.

7 *Int.* Possuntne in conscientia aduocati pacisci de aliquota parte causæ, si obtigerit victoria? *Resp.* Minimè sed peccant grauiter. Cauetur id grauiter *L. Si qui Cod. de postulation.* notat. Syluest. *verb. aduocat. num.* 12.

8 *Int.* Consuluit Titius aduocatum Socratem de causa ab illo propugnanda, in consultatione detegit multa facientia ad vtramque partem: sed postea alium patronum quæsiuit; poteritne Socrates patrocinari

nari alij parti? *Resp.* Poterit, nemini detegendo secreta commissa. Ita Roder. *verb. aduoc. c.* 4. §. 5. Ratio est, quia sua scientia nemini debet nocere, alius verò sibi imputet temeritatem & facilitatem detegendi arcana. Aduerterim sanè posse hîc interuenire malitiam aduocati, nimirùm, si ita remissè agat, in illa causa defendenda pro parte istius consulentis, animo defendêdi oppositam, vt ipse tædio affectus, & meritò exulceratus, alium quærat defensorem: tunc arbitror aduocatum teneri ad damna subsecuta ex detectione secreti, quia illius culpa aduenerunt, vt liquidò constat.

Appellantium peccata. §. 5.

1 *De appellante ex sententia iusta.*

INTERROGATIO. Peccatne grauiter, qui ad differendam executionem sententiæ iustæ, appellat? *Resp.* Peccat. Ita Sot. 5. *inst. qu.* 6. *ar.* 3. Sylu. *accusatio, q.* 14. *&* 15. Cum D. Thom. & Richard. Naua. *cap.* 25. *n.* 14. 29. 39. D. Anton. & Gabr. quos refert Cord. *casu.* 69. iuxta *c. Vt debitus. de appel. in* 6. & Glos. *ibid. c. Quicunque. & c. Omnino.* 2. *q.* 6. & Glos. *ib.* Ratio est, quia appellationes inuentæ sunt ad leuandum grauamen, vbi verò grauamen nõ est, iniusta est appellatio; per iustam verò sententiam nemini infertur grauamen. Deindè, quia in ea appellatione grauis irrogatur iniuria iudici; nam tacitè illum insimulat, vel iniqui iudicij, vel insciciæ: definitur enim appellatio, prouocatio iniquæ sententiæ, querelã continens. *ff. de minor. præfect.* & colligitur ex *cap. Licet.* 3. *qu.* 6. concedunturque appellationes à iure, ad tollendum, vt iam dixi grauamen. *Extrau. de appel. c. Vt debitus*, allegato; ideoque appellando apertè dicit se pati ab eo grauamẽ iniustè. Et ita de hac iniuria de-

cernitur *Cod. Quando prouocare non est necesse. L. vlt. in fin.* Et Gloss. *c. Si quis præpost. §. Sententiam. dist.* 50. Ideoque tales appellationes frustratoriæ reprehenduntur in Concil. Trident. *sess.* 25 *de reformat. c.* 1. & non admittuntur in iure *cap. Quicunque* 2. *qu.* 6. & iubentur puniri *c. Omninò* 2. *qu.* 6. Irrogat deinde iniuriam Reipublicæ, quæ propter frustratoriam appellationem crimina non punit, vt debet. Deniq; facit iniuriam parti, quia perturbat illius iustitiam, teneturq; iuxta dictos Auctores, ad restitutionem iniquarum expensarum. Peccat igitur grauiter iniustè appellans, quia facit id in iudicis vituperium, in aduersarij damnum, in Reipublicæ nocumentum. Dico *secundùm.* Cum non ita clarè sententiæ iniustitia, licet appellare ad superiorem: nàm appellatio est quædà iuris tutela 2. *qu.* 6. Item cum appellatur ad mitigandam pœnam, iuxta omnes.

AD LIT. B. CAP. IV.

Beneficiariorum peccata, & beneficij collatorum. §. 1.

1 *Quid est beneficium.*
2. *De collatione beneficij digno, relicto digniore.*
3. *An sit simonia seruire, vt conferatur sibi beneficium.*
4 *Quantum peccat, qui beneficium dat indigno.*
5 *Quis dicendus melior, & dignior.*
6 *Quas conditiones requirat ius in eo, cui dandum est beneficium.*
7. *Quæ ætas requiratur ad beneficium obtinendum.*
8 *Quæ plura beneficia sint incompatibilia.*
9 *An beneficiato liceat exercere artem medicam.*
10 *Quotiès teneatur beneficiatus celebrare.*

INTER-

INTERROGATIO. Quid est beneficium, vt ab 1
imis fundamentis ordiamur? *Resp.* Est ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, clerico propter diuinum officium competens.

Int. Peccatne grauiter, qui relicto digniore, be- 2
neficium dat digno? *Resp.* Pecat ex sententia D. Tho. 2.2. *quæst.* 63. *ar.* 2. Tolet. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 8. *& c.* 7. *n.* 4. Sylu. *acceptio person.* Intelligunt propositionem de beneficio curato. Pedraza *præcep.* 7. *d.* 16. Caietan. 22. *q.* 62. *art.* 2. Sa. *verb. beneficium num* 42. & alij. Loquuntur hi Auctores absolutè de quauis electione digni, relicto digniore, electoremque obligant ad restitutionem faciendam digniori, seu Ecclesiæ, illius beneficij, quia illi soli facta fuit iniustitia. De electione verò digni relicto digniore in oppositione beneficij expressè loquuntur Caietan. 2. 2. *quæst.* 61. *art.* 2. *ad* 4. *quæst.* 3. & Aragon. quem citat, & sequitur Roder. *in sum.* 1. *p. quæst.* 108. & Tolet. loco citato. obligántque iniquum electorem ad restitutionem faciendam digniori. Ratio eorum est, quia in oppositione candidatus dignior habet ius ad rem, & ideo per repulsam damnificatur iniustè.

Int. Estne in peccato simoniæ, qui Episcopo, vel 3
alij collatori beneficiorum præcipuè, & primariò, vt ei obsequatur, secundariò verò, & minus principaliter, vt ei beneficiū conferat, seruit? *Resp.* Minimè: colligitur id manifestè ex *cap. Si officia.* 59. *dist. & ca. Quid prodest. dist.* 61. Imò verò seruire Deo, eúmque amare intentione minus principali obtinendi ab eo aliquid corporale, vel spirituale præter ipsum, non est peccatum. Ita D. Thom. 2. 2. *p.* 27. *art.* 1. & definitur in Concil. Trident. *sess.* 6. *cap.* 31. vbi anathematizatur is, qui asseruerit peccare eum, qui intuitu præmij Deo seruit?

4 *Int.* Qui beneficium indigno dat, quàm peccat? *Resp.* Grauissime. Nam iniuriam Deo facit, & Ecclesiæ, eligendo indignum ministrum: deindè multis dignis, quorum de iure optimæ rationis beneficium erat. Ita Tolet. *lib.* 5, *c.* 78. obligatque iniustum collatorem ad restituendum Ecclesiæ.

5 *Int.* Qui dicēdus melior, & dignior ad beneficium? *Resp.* Non quidem, qui quò ad Deum circa conscientiæ puritatem iudicatur melior: sed qui ad honorem Dei exterius procurandum aptior, & industrior. Ita Syl. cum S. Thom. quem refert *ver accep person q.* 2. Ideo si potentia diuitiarum, vel nobilitas conferat ad comprimendos Christi aduersarios, præferendi sunt ditiores, & nobiliores tenuibus, & ignobilibus. Hinc fit, vt sit dignior iudicādus is, de cuius satisfactione, & confidentia magis constat Episcopo, & ideo excusantur dantes beneficia consanguineis, aut seruitoribus suis quia de iis magis fidit. Ita Syl. *ver. acceptatio person. q.* 3.

6 *Int.* Quæ conditiones requiruntur à iure, vt quis iustè accipiat beneficiū, & illud iustè retineat? *Resp.* Plures, sed præcipuè tres. Nimirùm, vt sit clericus, saltem in prima tonsura: vt sit legitimi matrimonij: vt sit legitimæ ætatis: statuit verò Conc. Trid. *sess.* 21. *ca.* 4. ineptum ad beneficia, qui caret iuris conditionibus.

7 *Int.* Quæ ætas requiritur ad beneficium obtinendum? *Resp.* Ad episcopatum vigesimus annus inceptus: ad curatum vigesimus quintus item inceptus. *ca. Cum in cunctis de elect.* ad simplex beneficium decimus quartus. Ita decreuit Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 6. Beneficij verò collatio minori natu huius ætatis facta, est nulla circa dispensationem.

Ita

Int. Quæ plura beneficia ex Concil. Trident. decretis habere vni prohibentur? *Resp.* Plures Episcobatus, quamuis exigui plures curatus, item quamuis exigui. *sess.* 24. *cap.* 13. Plura, quæ residentiam requirunt, quales sunt canonicatus, & similia *sess.* 24. *cap.* 17. Item plura simplicia, cùm vnum sufficit ad decentem sustentationem beneficiarij ibidem. 8 9

Int. Peccatne mortaliter beneficiarius exercendo artem medicam? *Resp.* Peccat. Ita cauetur per Concil. Trident. *sess.* 22. *de reform. ca.* 1. & *sess.* 14. *cap.* 6. Ratio est, quia exercitium artis medicæ, est negotium parùm seculare, & grauiter beneficiariis interdictum, vt liquet.

Int. Quoties tenetur beneficiarius celebrare? *Resp.* 10 Seruandus mos toleratus beneficij, atque capellæ, & secundùm eum iudicandum. Ita Nauar. *cap.* 25. *n.* 134. Nullus tamen tenetur quotidie celebrare, etiàsi obligatus sit ratione capellæ. Non enim tenet obligatio. Sed debet celebrare salua reuerentia, & honestate Ita *cap. signif. de preb.* Sylvest. *Missa* 1. §. 7. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 2.

AD LIT. C.

CAPVT V.

Cauponum peccata. §. 1.

1 *An sit peccatum permittere meretrices versari in caupona.*
2 *An liceat vendere vinum ei quem scio inebriandum*
3 *De eo qui dat vinum vt quis inebrietur.*
4 *An liceat vendere die prohibito cibos vetitos.*

INTERROGAT 10. Peccantne mortaliter caupones, qui meretrices propè cauponam curant 1

habitare, permittuntque inseruire mensis, vt ita plures hospites ad se diuertentur, attracti mulierculatum lenociis, nullam aliam turpitudinem intendendo? *Resp.* Peccant, quia dant occasionem peccato alieno proximam, seu potius illam offerunt, offendiculumque opponunt, & muscipulam culpæ lethalis, qui verò dat talis occasionis ansam, reus est eiusdem culpæ. Ita D. Thom. 2.2.q.43.art.3.& 4. D. Anton. 2.p tit.7.c.4.

Int. Peccantne mortaliter caupones vinum ven-
2 dentes ei, quem sciunt eo inebriandum? *Resp.* Peccant. Ita D. Thom. 2.2.*quæst.* 150.*art.* 1. Nau.*cap.*23.*n.* 121. D. Anton. 2.*p.tit.*6.*cap.*3.§.2. Tabien.*ebrietas n.*2. Angel.*ibid.*§.1. Ratio est; quia sicut vitæ, oculi, manus, pedis, & reliquorum naturalium non sumus domini, ita neque vsus rationis, vt docet Caiet. 2.2. *quæst.* 150.*art.* 1. Etiam ad breue tempus, quia, vt sic adhuc est ablatio contra rationem rei magni momenti. Hinc manifesta est conclusionis ratio. Nam caupo propinando vinum cooperatur huic peccato: ergo, &c. quia adiuuat, aut saltem non impedit cùm potest: talem verò consensum damnat Apostolus Rom. 1. *Non solum qui faciunt, sed qui facientibus consentiunt Cap.* 1. *de offic. deleg.* Vbi Glos. & omnes *cap. sicut dignum de homic.* Notat. D. Tho. 2.2.q.62.*artic.*7. Enimuero, qui daret arma ei, quem scit seipsum illis interfecturum peccaret mortaliter recte D. Anto. 2.*p.tit.* 1.*c* 24.§.11.*arg.c. Notandum* 2.*q.* 1. ergo, &c. longiori probationc supersedeo, quia res est nota.

3 *Int.* Quid igitur dicendum de eo, qui consulto vinũ propinat, vt quis inebrietur? *Resp.* Grauissimè illum peccare lethaliter, quia priuat hominem vsu maioris boni naturalis, qui licet ad tẽpus sit, est tamen magnæ æstimationis. Peccat itidem ratione infa-

miæ

riæ ex ebrietate nascentis, quæ inter homines plurimi fieri solet.

Int. Peccatne mortaliter tabernarius ministrando die prohibito cibos vetitos ei, quem scit peccare illis vescendo? *Resp.* Peccat. Ita omnes, quia cooperatur peccato, cùm posset illud impedire: imputatur verò nobis culpa, quam negligimus corrigere, cum possumus *cap. Culpam. 86. dist. cap. Furor. 83. dist.* Vbi subditur. Non caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Ita docet Gabr. in 4 *d. 16. q. 3. art. 3. dub. 6.* Non peccat verò hos cibos vetitos venales exponendos, quia pluribus non sunt vetiti. 4

Conductorum peccata. §. 2.

1 *Quando tenetur conductor restituere equum raptum.*
2 *De dubio, an equus perierit culpa conductoris, vel non.*
3 *An liceat conductori conducere alium equum, cum equus conductus non satis est ad viam potens.*

Interrogatio. Quando tenentur conductores equorum ad restitutionem equorum raptorũ, dum erant in sua potestate? *Resp.* Suppono rapi potuisse equum conductum, vel propter dolum, & malitiam conductorum, vel propter negligentem custodiam ex culpa graui, aut leui: vel casu, & fortuna. Dico primùm. Tenetur cõductor ad restitutionem equi conducti, & rapti propter dolum, & malitiam conductoris. Hæc constat ex terminis neque indiget probatione. Dico secundùm. Ad nullam restitutionem tenetur conductor, cum ex mero casu, & fortuna equus conductus periit. Hæc similiter ita clarent, vt æquo iudicio ferret offensam, qui probaret. Dico tertiùm. Tenetur ad restitutionem conductor 2

ctor, cùm equus ex culpa eius graui, aut leui perijt non verò cum ex leuissima. Ita Caiet. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 6. Salon. *lib. de iust. q.* 62. *art.* 6. *controu.* 7. Hostiens. *in L. Contractus. ff. de reg. iuris. & L. Si quis donum.* §. *Celsus. L. Si merces.* § *qui columnam. ff. locati.* Sot. 4. *iust q.* 7. *artic.* 2. Sylvest. *verb. culpa.* Innocent. & alij, quos refert. Ratio est quia conductio cedit in vtilitatem locatoris, & ideo non obligat ad culpam leuissimam.

2 *Int.* Dubius est conductor, an equus perierit absque culpa leui, aut ex ea? *Resp.* Tenetur equum restituere. Ratio est, quia per locationem non fuit translatum dominium, sed remansit penes locatorē; sed in dubio meum hoc sit, an tuum; melior est conditio possidentis; igitur melior est conditio locantis in nostro casu, & ex consequenti tenetur conductor ad restitutionem equi.

3 *Int.* Locauit Socrates equum Platoni sanum, bonum, fortem, &c. Post egressus domo, cœpit ægrotare, nec vltetius progredi valuit: cōduxit Plato alterum, quo iter conficeret, rogo, teneturne Socrati integram reddere mercedem? *Resp.* Minimè: Ita Nauar. *cap.* 17. *num.* 198. Beia. 2. *p. casu.* 20. *arg. c propter sterilitatem de locat. soluenda.* Igitur pensio soluēda pro rata illius temporis, quo eo vsus est Plato.

Coniugum peccata. §. 3.

1 *An sit peccatum contrahere cum hæretico.*
2 *An sit validum matrimonium fidelis, cum hæretico.*
3 *An liceat marito vxorem afficere supplicio.*
4 *Quantum peccat maritus otio vacans.*
5 *An peccet maritus non coercendo liberam licentiam vxoris.*
6 *An peccent coniuges non cohabitando.*

7 An

7 An peccet vxor assumendo sibi domus gubernationẽ.
8 De vxore rixosa.
9 Quod est peccatum contrahere matrimoniũ cum impedimento.
10 Quomodo peccetur in vsu matrimonij.
11 Quæ causæ deobligent à reddendo debito.
12 An sit peccatum petere debitum tempore menstrui.
13 Quod peccatum sit vti modis inusitatis ad copulam matrimonialem.
14 Quando peccant coniuges non reddendo debitum.
15 Quæ petitio debiti obligat ad mortale.
16 An liceat precibus remouere coniugem à petendo
17 An liceat exercere actũ matrimonij, ad vitandam incontinentiam.
18 An liceat exercere actũ matrimonij propter sanitatem.
19 An liceat exercere actum matrimonij propter delectationem carnalem.
20 Quantum peccant coniuges exercendo actum matrimonij propter delectationem carnis excludendo fines matrimonij.
21 Quando delectio carnis est causa tantum motiua
22 De incitamentis coniugum.
23 De delectatione morosa ex actu cogitato præterito, vel futuro coniugij.
24 An propter adulterium amittatur ius ad petendũ debitum.
25 Quando non peccat coniux negando petitũ debitũ
26 An peccet maritus reddendo debitum vxori adulteræ.
27 An incestuosus cum consanguinea sui ipsius amittat ius, ad petendum debitum.
28 An tale ius amittat incestuosus cum consanguinea suæ vxoris.

29 Quod

29 *Quod peccatum est consummare matrimonium ante benedictiones.*

1 INTERROGATIO. Peccatne coniux contrahendo cũ hæretico? *Resp.* Peccat grauissimè. Strictè enim prohibetur tale coniugium in Conc. Eliberit. *c.* 16. Laodiçens. *ca.* 10. & 31. Carthag. *cap.* 12. Agath. *c. sp.* 67. Chalced. *can.* 16. apponunturque ibi graues pœnæ, & in *c. Decreuit. de hæret.* dotes iubentur confiscari.

2 *Int.* estne validum tale coniugium fidelis cum hæretico? *Resp.* Negat penitus Sinanchas in *cathol. instit. titul.* 40. *cap. de matr. numer.* 17. abitraturque tantus Doctor textum esse expressum. *Can.* 72. 6. *Synodi gener.* irritantem, & annullantem nuptias. Oppositum tamen docet communis schola cum D. Tho. in 4. *d.* 39. *q.* 1. *art.* 1. & 3. *p. q.* 59. *art.* 1. Sot. in 4. *d.* 39. *ar.* 2. *ad* 3. Angel. *imped.* 10. *art.* 8. Sylue. Arm. Tabien. aliiq; Summistæ, verb. *matrimon.* & *tom.* 1. *c.* 14. *de rom. Pontifi.* Glos. *Non oportet.* 28. *q.* 1. *Card. c. fin. de condit. appositis* & *c. Decreuit.* & *hæret.* in 6. Couar. *tom.* 1. *p.* 2. *c.* 6. §. 11. Nau. *c.* 22. *num.* 49. Ratio manifesta est, quia hæreticus est Christianus baptizatus; & ideo capax sacramentorum: neque inter hæreticum, & baptizatum, est cultus disparitas; profitentur enim per baptismum colere eundum Christum, & illius nota, & signo, hoc est, indelebili baptismali charactere insigniuntur. Ex aliunde non est Ecclesiæ decretum talia matrimonia irritans. Ad Canonem allegatum sextæ Synodi respondeo, non fuisse a Sum. Pontifice approbatum, & ideo nec ab Ecclesia receptum. Probat id apertissimis rationibus Cano. *lib.* 5. *de locis. cap. vltim. ad sextum.* Beda *de natura rerum. cap.* 67. Platina in vita Sergij Papæ.

3 *Int.* Peccatne maritus percutiendo grauiter vxo-

rem,

tem & extra modum personæ,& conditionis. Item acriter, & iniuriosis verbis eam tractãdo,animo iniuriandi,& non corrigendi ? *Resp.* Peccat,quia vxor, non est serua,sed socia, & immoderatæ percussiones inseruiunt ad odium,non correptionem. Sic Tolet.*lib.5.c.2.*

Int. Otio vult maritus vacare,neq; labore comparare cibos filiis,& vxori, quantum peccat ? *Resp.* Mortaliter.Ita Tolet. proximè. Ratio est manifesta, quia caput, iure naturali,tenetur subuenire membris. 4

Int. Non coerceat liberam licentiam vxoris peccantis? *Resp.* Reus est culpæ lethalis,quia ipsi incumbit de moribus, & vita familiæ inquirere, & depraua corrigere, cùm potest,alioqui ipsi imputantur errata. 5

Int. Non cohabitant simul,cùm cõmodè fieri potest? *Resp.* Peccant mortaliter non cohabitando, nisi ex vtriusque licentia libera ob aliquod bonum animi, & corporis,aut impedimento ad separationem cogente:alioqui,qui negat cohabitationem,cum ab altero requiritur,peccat grauiter, quia non est dominus sui corporis,sed potestatẽ dedit alteri. Hinc manifestè colligitur, teneri alterum mutare sedem respectu alterius ad alium locum vbi simul cohabitent, nisi in contractu matrimoniali interfuerit pactum tacitum,vel expressum,de non mutando loco: vel in tali mutatione periculum immineat grauis damni animi,vel corporis. Sic Toletus *lib. 5. cap. 2.* cum communi. 6

Int. Vult vxor gubernare domum,spreto viro sano, & prudenti ad gabernandum ;peccatne propter vsurpatam gubernationẽ ? *Resp.* Mortaliter quidem. Ita Tolet. loco proximo. Ratio est,quia vxor tuno deorbi- 7

deorbitat in re graui à recta ratione, quæ naturaliter iubet membra obedire capiti.

8 *Int.* Est vxor asperi ingenij, & rixosa: suis rixis, & querelis virum prouocat ad iram, & dicteria, & maledictiones, ad quid rogo tenetur in conscientia? *Resp.* Ad tacendum & ad naturalem iram compescendam: alioqui iræ, rixæ, & maledictionum peccata mariti, illi imputantur. Ita Card. proximo loco.

9 *Int.* Quod peccatum committit, qui sciens contrahit cum impedimẽto? *Resp.* Lethale. Ratio est manifesta, quia it contra sanctas leges, & statuta Ecclesiæ in re grauissima, vt liquet.

10 *Int.* Qui coniuges peccant lethaliter circa actum coniugalem? *Resp.* Primò. Qui consorti blanditur cum periculo emittendi semen extra vas naturale, effusio enim seminis voluntaria extra vas, tã iniqua est, vt ex nulla circũstantia, neq; ob vllã causam licita sit. Secundò. Qui ita rem habet cum sua, vt eam haberet, licèt tua non esset, quiq; ita rem habet cum sua permistione corporum, vt mente, & desiderio eundem actum habeat cum non sua. Tertiò. Qui debitum rogatus negat, cum periculo incontinentiæ circa exigentem. Vel qui negat ex contumacia, nulla ad negationem obstante causa, præter ipsam nolitionem negantis.

11 *Int.* Quæ causæ deobligant à reddendo debito cõiugali? *Resp.* Mortis periculum, ægritudinis magnæ, infectionis contagij, seu pestis, & similia; quia non tenetur quis cum tanto damno, neque ad hoc se obligauit. Item locus publicus ob honestatem; locus sacer ob reuerentiam.

12 *Int.* Est ne lethale, exigere debitum tempore purgationis? *Resp.* Si adsit periculum incontinentiæ, minime:

nimè : nam periculum incontinentiæ parentum, præferendum est periculo infectionis geniti, quæ fortè subsequetur. Nam proli melius est viuere, quamuis infectè, quam omnino non viuere. Ita communis schola.

Int. Peccantne lethaliter coniuges vtendo naturali vase, sed inusitatis modis? *Resp.* Minimè. Nisi insuetus modus coeundi periculum afferat aborsus; vel emittendi semen extra vas naturale, nam iuxta medicorum sententiam teste Soto *in* 4. *d.* 31. *quæstio.* 1. *art.* 4. metatio situs, si semen recipiatur, non impedit conceptionem fœtus, ac proinde Alb. Mag. *in* 4. *d.* 13. absolutè dixit nihil eorũ, quæ vir cum vxore agit intra vas legitimum culpã esse mortiferam, refert, & sequitur Comitolus *resp. moral. lib.* 1. *quæst.* 133. Hinc fit, vt remoto hoc periculo, non peccetur mortaliter; si fœmina supergrediatur virum, nam iuxta philosophorum experientiam, matrix habet vim attractiuam sursum, & ita semen virile fugit, ne effluat. Neque si vir, versis fœminæ ad virum natibus, vas legitimum possideat, qua in re se fefellit Palud. *in* 4. *d.* 13. *q.* 3. *ar.* 2. *concl.* 5. oppositum asserens contra communem, nisi ex affectu bestialitatis talis coitus procedat, alioqui ob necessitatem poterit inueniri, vt cùm fœmina prægnans distentum nimis aluum habet, vel obesum, neque aliter iungi mari est potens, tunc enim vel ad euitãdum aborsum, vel ad enitandam incontinentiam, ita coire licebit. 13

Int. Peccatne mortaliter coniux non reddendo, cùm petitur coitum? *Resp.* Negare coitum coniugi exigenti, ex genere suo peccatum est mortale, contra iustitiam commutatiuam fidei promissæ. Ita præcipit Paul. 1. Corinth. 7. *Vxori vir debitum reddat, similiter autem, & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non* 14

tem non habet, sed vir: similiter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Docet communis schola cum Scot. 4. *sent. d.* 32.

15 *Int.* Quę petitio obligat ad mortale? *Resp.* Seria, & omnimoda, siue expressè, siue signis euidentibus fiat, quia pudor naturalis aliter prohibet declarare mentem, præcipuè in vxore. Notat id D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *ca.* 10 §. 7. amica tamen petitio, & beneuola, non obligat cum tanto onere, & pœna. Ita præsumendum est fieri ab eo, qui frequentiùs petit, quàm par est, debet enim in petendo modus adhiberi, vt notat Sot. in 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 1. *post.* 2. *concl.*

16 *Int.* Licetne precibus remouere coniugem à petendo? *Resp.* Modò nō sint tales preces importunæ, & grauem inferant molestiam, licet, tunc enim dabitur periculum incontinentiæ. Ita Nau. *c.* 16. *n.* 25. Sylu. *debitum coniug. q.* 8. & Sot. sup. citatus.

17 *Int.* Peccatne, qui debitum petit coniugale ad vitandam incontinentiam, cùm illam potest vitare aliis remediis, nempe per ieiunia, verbera, aut humi cubationem, & similia? *Resp.* Minimè. Ita Durand. in 4. *d.* 31. *q.* 4. Palud. *q.* 21. *ar.* 2. Capreol. *q.* 2. *ar.* 4. Caiet. *verb. matrimonium.* Sotus item *in* 4. *d.* 35. *q.* 1. *ar.* 4. Ita docuit D. Palan. 1. Corinth. 7. *propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum.*

18 *Int.* Peccatne, qui actum coniugij exercet propter sanitatem, immemor prolis suscipiendæ, aut fornicationis fugiendæ, memor tantùm sanitatis? *Resp.* Minimè quidem. Ita Richard. in 4. *d.* 31. *ar.* 3. *q.* 2. & Sot. proximè citato. Probatur à simili: Nam licitum est nubere ad obtinendam sanitatem in actu coniugij, dummodo fines matrimonij etiam intendātur, nempe prolis, & fornicationis euitatio, vt docet Caiet. 1. *tom. opusc. tract.* 12. *q.* 3. & Catech. ad Paroc.

tit. de matrim. pag. 337. ergo etiam licebit actum coniugalem exercere ob eandem sanitatem contracto iam matrimonio, non exclusis finibus aliis.

Int. Peccatne mortaliter, qui debitum coniugale petit ob solam delectationem carnalem, non exclusis aliis finibus matrimonij, neque in memoriam venientibus? *Resp.* Minimè, sed tantùm venialiter. Ita communiter Doctores D. Aug. 9. *in Genes. c.* 7. & de bono coniugali, *c.* 6. Magist. *in* 4. *d.* 31. & ib. Alber. Mag. D. Tho. *in* 4. *d.* 26. *q.* 1. *ar.* 4. D. Bona *in* 4. *d.* 31. *q.* 3. 19

Int. Si excludantur tres illi fines matrimonij à D. Aug. appositi *lib.* 9. *in Gen. c.* 7. nimirùm proles suscipienda, fides seruanda, sacramentum perpetuādum, peccatne mortaliter coniux, qui coit ad solam delectationem carnalem, vt finem tantùm volitum, licèt cum sua? *Resp.* Mortaliter quidem. Ita D. Thom. *in* 4. *d.* 26. *q.* 1. *art.* 4. Sot. *in* 4. *d.* 31. *q.* 1. *ar.* 3. Henriquez *lib.* 11. *de matrim. c.* 4. §. 2. 20

Int. Intendit quidem fines coniugij, sed ad eos intendendos mouetur à delectatione carnali, & ideo eos non appeteret, nisi moueretur ab illa? *Resp.* Nullum committit peccatum. Ita Comitol. *lib.* 1. *q.* 133. cum Palud. in 4. *d.* 31. *q.* 3. *art.* 2. D. Anton. 3 *p. tit.* 1. *cap.* 20. § 6. Vbi ex eorum sententia concludit nullum esse peccatum coniugem relinquere actum inchoatum, & imperfectum. 21

Int. Licetne coniugibus absque culpa vlla vacare mediis excitantibus ad copulam habendam pro finibus matrimonij? *Resp.* Licet. Et ideo nullum peccatum tunc est calidis cibis, osculis, amplexibus, tactibus venereis se ad libidinem prouocare. Ita Sylu. *deb. coniug. q.* 9. Armil. *ibid. n.* 8. Caiet. *verb. matrim. ca. de vsu matrim.* §. *Duodecimum est.* Nauar. *cap.* 16. *n.* 42. Henriq. *lib.* 14. *de matrim. cap.* 17. §. 9. 22

23 *Sed.* Peccatne coniux absens cùm mente cogitans de actu coniugij delectatur carnaliter, aut vt delectationem carnalem percipiat in parte sensitiua volens, & libens de eo cogitat, circa pollutionis periculum? *Resp.* Peccat quidem mortaliter. Ita Comitol. *lib.* 1. *quæst.* 134. P. obarque latissime ex Caieta. *in* 1. 2. *q.* 74. *ar.* 8. *ad.* 4. Sylu. *delectatio. q.* 3. Armil. *ib q.* 3. Tabien. *verb cogitatio. q.* 7. Nau. *c.* 16 *n.* 10. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 20 §. 6. atque oppositum asserentes appellat defensores puridæ delectationis. Ratio illius est, quia illa delectatio sensitiua capi non potest, nisi ex imagine vxoris in mente fabricata præsente. quia sensus non nisi circa præsens versatur: sed ex imagine vxoris præsente veluti marmorea, aut eburnea, peccatum est lethale capere sensibilem delectationem; ergo idem dicendum de imagine facta in mente.

24 *Int.* Amisitne coniux ius ad exigendum debitum propter adulterium occultè commissum? *Resp.* Minimè. Item Turrecre. *in c. Coniugio.* 32. *qu.* 1. *ib.* Arch. Caietan. *tom.* 1. *opusc. tract.* 31. *resp.* 4. Sot. *in* 4. *d.* 36. *q. vnic. a ar.* 3. Couar. 2 *p. de matr. c.* 7. §. 2. *n.* 4. Glossa. *cap. Extremum. de adulter.* licet oppositum doceat Nau. *cap.* 22 *num.* 23. Armil. *verb. matrim. num.* 77. Tabien. *matr* 4. §. 6. Castro *lib.* 2. *de leg. pœn. tap.* 4. Ratio est, quia nemo tenetur se prodere, nec; suo se iure spoliare; neque se ipsum extra confessionem accusare, alioqui alteri coniugi daret occasionem scandali.

25 *Int.* Quibus causis interuenientibus non peccat coniux debitum negando, minimèque reddendo? *Resp.* Multiplices quidem sunt, quæ omnes continentur sub propositionibus traditis à Scot. *in* 4. *sent. d.* 32. Cùm coniux, inquit, amisit ius petendi; vel non habet ius petendi pro nunc: vel quando alter con-

coniux non obligatur ad reddendum : vel quando ad non reddendum obligatur maiori vinculo. Amittit verò ius petendi per adulterium publicè cõmissum, hoc est, notum à coniuge innocente. Ita Palud. *in 4. d. 32. q. 1. num. 9.* Richard. *d. 35. ar. 5. quæst. 1.* Item per votum solenne in religione emissum. Non obligatur verò ad reddendum ante duos menses tractatos post matrimonium ratum, & non consummatum, quia in eo spatio licet ei religionem intrare, & profiteri. Obligatur verò ad non reddẽdum vinculo fortiori, cùm in reddendo est periculum aborsus, seu occisionis fœtus in vtero. Ita Sylu. *debit. coniung. q. 5.* Caietan. *verb. aborsus.* Nauar. *ca. 15. n. 14.* Item cum debiti redditio vergit in detrimentum incolumitatis propriæ: tenetur enim maiori vinculo vitam fœtus seruare, aborsumque fugere, & propriã ægritudinẽ vitare, quàm debitum reddere. De incolumitate viri, dixit expressè D. Thom. *in 4. d. 32. art. 1. ad. 2. & art. 3 ad 4.* Durand. ibidem *qu. 1. n. 6.* Richard. *d. 32. art. 1. q. 1. & art. 4. q. 1. ad. 2.* De incolumitate vtriusque indistinctè locutus est Scot. *in 4. d. 32.* & cum eo communis Schola, vt notat Comitolus *lib. 1. q. 136.* qui vehementer reprehendit Gabrielem singulariter opinantem *in 4. q. vnica. art. 2. concl. 11.* teneri vxorem sub mortali reddere debitum cum periculo proprie salutis, imò, & vitæ marito petenti, & periclitanti circa continentiam, cum tota illa incontinentia proueniat ex malitia mariti incontinentis: vxor enim vtitur iure suo. Intelligitur enim obligatio reddendi debitum, salua indiuidui vita, atque etiam salute corporea. Hæc autem salus notabiliter læditur per coitum leprosi, & ideo tunc deobligatur coniux à debito reddendo. Ita Palud. *in 4. d. 32. quæst. 1. art. 2. conclus. 1.* Durand. ibidem

qu.1.n.8. Aureol. citatis à Gabriele *ibi.q.1.art. 2. concl.* 11. Sot. *q. 1. ar.1.* Caiet. *verb. matr. ca. 2. de vsu coniug. §. quintum caput.* Nauar. *cap. 16. num. 25.* Si vero aliqua lepra sit, quæ non inficiat (de qua re consulendi medici) licet timeatur prolis infectio, tenetur reddere, quia proli melius est sic esse quàm nullo modo esse, vt ait D. Thom. loco citato. Et in hoc sensu intelligendum est *ca. Quoniam. de coniug. leprof.* vbi sanus coniux, coniugi leproso debitum reddere iubetur. Quod dixi de leproso dicendum est de morbo gallico, aut alio quouis, cuius timeatur infectio. Ita Sor. *sup.* Armil. *verb. debitum coniug. num. 3. & verb. matrimon. num. 69.* Nauar. *cap. 16. num. 25.* & sic intelligendum docet *cap. 1. & 2. de coniug. leprof.*

26 *Int.* Peccatne maritus debitum reddens vxori publicè adulteranti? *Resp.* Peccat grauiter. Ratio est, quia in primis it contra prohibitionem *cap. si quis vxorem. 2. 2. qu. 1. cap. Dixit Dominus & cap. sicut crudelis 32. quæst. 1.* Deindè quia illi præbet manifestam occasionem perseuerandi in peccato. Ita Couar. *2. p. de matrimon. cap. 6.* Caietan. *in sum. tit. de vsu coniug. cap. 10.*

27 *Int.* Quid dicis de incestuoso adulterio cum cõsanguinea sui ipsius? *Resp.* Non peccat petendo, aut reddendo debitum. Ita Sylues. *matrimon. 7. quæst. 6. pronunc. 3.* Caltro. *lib. 2. de leg pœn. capit. 7.* Nauarr. *cap. 16. num. 35.* Sot. *in 4 d. 32. art. 2.* Ratio est, quia teste Sylu. hoc nullibi reperitur à iure prohibitum.

Int. Quid dicis de adultero cum consanguinea
28 vxoris suæ, vel è contra? *Resp.* Si cognouit vxoris suæ consanguineam. 1. vel 2. gradus peccat grauiter

petendo

petendo. Prohibetur ei petitio *c. 1. & c. Transmisse de eo, qui cognouit consang. cap. Qui dormierit. 37. q. 2.* Docet. D. Thom. in *4. d. 34. art. 5.* Rich. *art. 4. q. 2.* Sot. *d. 37. art. 2. concl. 2.* Nauar. proximè. Couar. *2. p. de matr. cap. 7. §. 2. num. 5.* Ratio est, quia in eo adulterio contrahitur affinitas cum propria vxore, etiam post Conc. Trid. Ergo peccat petendo, non peccat verò reddendo. Redditio verò non tollit impedimentum affinitatis contractum, vt notat Panorm & Card. dicto *cap. Transmissa.* & Sylu. *luxuria. q. 4. pron. 4.* Couar. citato *num. 5.*

Int. Quod est peccatum petere debitum ante benedictiones nuptiarum? *Resp.* Mortale putat Sylvest. *deb. coniug. n. 11.* videtur tamen id nimis rigorosum. Nam. Con. Trid. *sess. 24. n. 1.* id non præcipit, sed hortatur, ideo sola venialis culpa contra exhortationem ire. Sed de hoc puncto iam idem respondi, & latiùs probaui. *3. p. cap. vltim. num 6.* 29

Int. Licetne ad occultandam infamiam, vel remouendum periculum mortis, exponere filium in adulterio susceptum? *Resp.* Licet. Si tamen parentes diuites sint, tenentur hospitali domui alimenta restituere: si pauperes, minimè, quia talis domus pro pauperibus fuit instituta. Ita Card. Tolet. *lib. 5. cap. 11. num. 11.* 30

Captiuorum peccata. §. 4.

1 *De peccatis captiui Christiani inter infideles.*
2 *De peccatis captiui infidelis ab infideli.*
3 *An captiuus Christianus teneatur implere iuramentum quod fecit infideli.*
4 *An pretium redemptionis veniat ad collationem cum alijs fratribus.*

5 *Qua pœna punitur filius, qui captiuum patrem non redimit.*

6 *De captiuis Christianis, qui remigant in triremibus infidelium.*

7 *An maneat excommunicatus Christianus captiuus remigando contra Christianos.*

8 *An peccent Christiani captiui remigando contra infideles.*

1

INTERROGATIO. Dic quid censes de captiuis Christianis inter fideles? *Resp.* Cùm inter Christianos, & infideles possit bellum iustum, & iniustum aliquando interuenire, hoc mihi suadeo, si captiuus captus fuit bello iniusto, licet illi fugere, & fugiendo neq; ipse, neq; qui ipsum iuuant, peccãt. Ita definitur, *cap. Dominus 23 q. 1. c. Vt pridie. 23. q. 8. L. 1. Cod. ne Christian. mancip.* Si verò captus fuit bello iusto, peccant, & ipse, & qui ipsum iuuãt in fuga, nisi Dominus ipsum impellat ad fidẽ relinquendam, Christumque Dominum negandum. Ita Syl. *furtum. q. 6.* Nauar. *c. 17. n. 103.* Tenetur insuper ad restitutionem, iuxta omnes. Hæc autem nonquã est faciẽda per restitutionem personæ, quia semper datur periculum aberrandi à fide: sed facienda est per compensationem æstimationis.

7 *Int.* Quid censes de captiuo infideli, ab alio infideli? *Resp.* Cùm inter infideles similiter atq; Christianos intercedat aliquando iustum bellum, aliquando iniustum, peccat captiuus in bello iusto, si fugiat, peccant, qui illum fugiendo adiuuant, tenetúrque iterum in captiuitatem redire, renentúrq; adiutores reddere, quod si nequeant, alium æquè bonum seruum viribus, & industria. Ita Couarr. *reg. Peccatum. 2. p. §. 11. numer. 6. & lib. 1. Var.*

Kar. resol. cap. 11. *num.* 16. Naua. *cap.* 17. *num.* 10. Arag. 22. *quæst.* 62, *de domin.* contra Sot. 4. *Iust. quæst.* 2. *ar.* 2. colligiturque nostra conclusio ex *capit. Si quis seruum.* 17. *qu.* 4. Ratio est, quia iure gentium captus in bello iusto, est verum mancipium, capiensque est verus dominus eius per verum dominium ab ipso iure gentium translatum in capientem; ergo, &c.

Int. Teneturne Christianus captiuus, bello iusto captus iuramentum seruare, quo promisit Mahometano domino se rediturum, aut missurum pretium captiuitatis? *Resp.* Tenetur. Neque huiusmodi iuramentum facile est relaxandum. Daretur enim occasio infideli blasphemandi nomen Christianum, & scandalum actiuum petendi. Ita Roder. *in sum. ca.* 41. *num.* 3. 3

Int. Redemit pius pater Christianum filium captiuum inter Mahometanos, seu alios infideles, insumpsitq; in ea libertate multam summam, teneturne filius computare illam summam in sua legitima, afferréque in collationem hæreditatis? *Resp.* Minimè. Ita cum Baldo Gomez. *L.* 29. *Tau. num.* 29. & alij quos affert Roder. *in sum. cap.* 41. Habetur in Ordin. Lusit. *lib.* 4 *tit.* 97. §. 8. 4

Int. Qua pœna punitur filius ita impius, qui potens redimere patrem captiuum ab infidelibus, non redimit? *Resp.* Successionis in bona patris. Ita habetur in Ordin. Lusit. *tit.* 88. §. 16. filiúsque illegitimus, etiam natus ab infideli, qui libertatem Patris procurauit illi præferendus. Ita Lopez, & alij, quos citat Roderic. *in sum. cap.* 41. *numer.* 4. 5

Int. Quid censes de captiuis Christianis coactis metu verberum, aut mortis triremes remo vehere aduersus Christianos in bello iniusto? *Resp.* Censeo 6

peccare mortaliter sic remigando : nam faciunt contra quintum præceptum de non occidédo, occidunt autem, qui consulunt, consentiunt adiuuant *c. Sicut dignum. de homicidio. c. Notum. 2. qu. 1. L. Is qui opem. ff. de furtis.* Quod verò timor mortis non excusat, probatur apertè, quia nullus metus excusat à culpa faciendo id, quod est intrinsecè malum, tale verò est iuuare occisorem iniustum. Ita Beia. 2. *p. cas.* 24. Ratio illius est, quia remigatio huiusmodi, est actio directè, & per se ordinata ad occisionem, seu damnum innocentium Christianorum. Et ita respondi. 3. *p. c.* 9. §. 16. *secret.* 8.

7 *Int.* Incurruntne excommunicationem sic remigando? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *c.* 27. *num.* 63. §. *ser. quòd Christ.* Beia loco proximo. Ratio est, quia censuræ Ecclesiæ non feruntur, nisi in liberè contumaces. Tales verò non sunt, qui metu coguntur non obedire, cùm metus non infertur ob iniuriam fidei.

8 *Int.* Peccantne huiusmodi captiui remigando cõtra alios infideles? *Resp.* Negatiuè respondet Nauar. loco proximè citato absq; distinctione. Cùm ea re, rumtamen necessariò loquendũ. Nam vel bellũ iniustum est, vel iustũ: si iustum, rectè dicit sapientissimus Doctor; si iniustũ, pace dixerim, & debita reuerentia, eadem est ratio, atque contra Christianos, quia remigando iuuant ad damnum iniustum.

Collegarum alicuius domus pec. §. 5.

1 *An peccent collegæ incolendo collegium contra illius instituta.*
2 *De conditione paupertatis.*
3 *An peccent non studendo diligenter.*
4 *De conditione sanguinis aut nationis.*

INTERROGATIO. Peccantne mortaliter, qui collegium ingrediũtur, & habitant cõtra instituta fundatoris? *Resp.* Maximè. Tenentur insuper ad restitutionem expensarum, quas fecerunt ex collegiorũ redditibus. Hæc est euidens. 1

Int. Fuit institutoris voluntas vltima, vt ingressuri, & habituri collegium sint pauperes: Titius est diues, & vult collegium ingredi, & ne illi obstet diuitiarum possessio, facit donationem reuocabilem, nimium, quòd illi reddantur diuitiæ, si à collegio exierit. Rogo, estne talis collega tutus in conscientia, collegium ingrediendo, & habitando, & ex redditibus pauperum vitam alendo? *Resp.* Minimè. Imò est grauissimum peccatum talis palliata bonorum renunciatio, tacito, vel expresso pacto iterum accipiendi ea. Ita Nauar. & Instruct. quos citat, & sequitur Rod. *in sum* 1. *p. c.* 45. Secùs videtur dicendum, si donatio esset omnimoda inter viuos, & irreuocabilis, per eosdem Doctores. 2

Int. Aluntur collegæ in collegio Pontificio, seu regio, expensis regijs, ecclesiasticis ve, vt diligentem operam nauent litteris, peccantne otiãdo? *Resp.* Peccant grauiter. Insuper tenentur ad restitutionem expensarum. Ita Nau. *c.* 25. *n.* 59. 3

Int. Essetne iusta conditio, quia institutor reijceret collegij ingressu certum personarum genus, veluti procreatos à Iudæis, remoto odio, attento tãtùm collegij honore? *Resp.* Esset. Ita Cordub. *lib. q.* 54. Rod. prox. cit. Beia. *ca.* 34. Ratio est, quia cuique licet suum, cui voluerit, relinquere. 4

Chirur-

Chirurgi peccata. §. 6.

1 *An peccet, qui vtitur remediis non arte, sed experimento comparatis.*

1 INTERROGATIO. Nunquam Titius didicit artem chirurgicam, sed experimento comperuit certos morbos certis medicamentis felici euentu curari, peccatne vtendo illa experientia medicamentorum circa omnes infirmos eiusdem morbi, seu vlceris? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *cap.* 25. *num.* 6. *ex L. 1. §. Medicus. ff. de var. & extraor.* Si tamen febris inardescat, & ingraueſcat morbus, tenetur medicum doctum, aut chirurgum consulere.

Custodum peccata. §. 7.

1 *De custodibus rerum suæ curæ relictis.*
2 *De concustodibus.*
3 *De custodibus domorum.*
4 *De custodibus montium & Syluarum.*
5 *An liceat custodibus montium, & Syluarum se occultare ad capiendos venatores, aut lignorum cæsores.*
6 *De custodibus vrbium & oppidorum.*

1 INTERROGATIO. Cùm multiplex sit custodum genus, de singulis scrutabor ex te, quid iudicas: atque in primis. Quid censes de custodibus rerum nobilium suæ custodiæ relictarũ si furripiãtur? *Resp.* Dico primùm. Si gratis rogatu dominorũ res illas seruabant, neque furtum accidit ex dolo, aut lata culpa eorum, sed tantùm ex leui, non tenentur ad earum restitutionem. Ideo grauiter peccaret dominus earum si certus innocentiæ, res peteret in iudicio. Certus dixi, quia si in dubio est, potest illas repetere, & adiudicatas in pretio retinere.

Ita

Ita Roder. in *sum.* 1. *p. cap.* 124. *num.* 11. cum Cord. *cas.* 175. Sylu. *ver. cust.* Secus tamen dicendum, si fortuitum accidit ex dolo, vel lata culpa, vt manifestum est: nam ad illam custodiam se libera,& tacita promissione obligarunt. Dico secundùm. Qui salario conductus rem seruat,& ea propter leuem eius, leuissimamue culpam surripiatur, aut pereat, tenetur ad illius restitutionem. Talis est seruus relictus à domino in custodia rerum suarum. Tales itidem sunt artifices, quibus relinquimus materias ad opera fabrefacienda,& alij similes. Et certè de stabularijs id decernunt Ordinat. Lusit. *lib.* 5. *tit.* 94.

Int. Quid censes de concustodibus? *Resp.* Tenẽtur omnes, & singuli æquè rem suæ custodiæ relictam custodire, & si pereat, aut surripiatur; tenentur ad restitutionem, iuxta regulas proximè dictas. Ita Barthol. *L. Vt certò §. fidem. ff. commoda.* Ratio est, quia obligatio vnius, non tollit obligationem alterius sed æquè tenentur singuli, atque omnes. 2

Int. Quid censes de custodibus domus: relictis ad custodiendos intus inclusos, ne exeant? *Resp.* Si malitia tantùm versata est circa incuriam eos custodiendi, ita vt nil ampliùs intenderint negligentes custodes, quã eos libertate detentionis donare, siue culpa incuriæ, seu cõsensus dimissionis leuis fuerit, siue grauis, non tenẽtur ad restitutionem damnorum, quæ liberi exeuntes præter dimittentium voluntatem fecerunt. Ita Aragon. *2. 2. quæst. 62. ar. 75.* contra Sot. 4. *Iust. quæst. 7. art. 3.* Ratio est, quia tales custodes non se obligarunt ad custodienda bona vicinorum, sed tantùm domi inclusos, ne euaderent. 3

Int. Quid censes de custodibus montium erga venatores, vel cæsores lignorum, cum iustè cæsio, & venatio ibidem sint prohibita? *Resp.* Peccant lethaliter 4

rkaliter non manifestando huiusmodi venatores & cæsores, quoniam ad eam detectionem iuramẽto se adstrinxerunt. Insuper tenentur ad pœnam restituendam, quæ ex defectu detectionis, Reipublicæ, vel populo non fuit adiudicata. Ita Aragon. proximè citatus. Nam licet pœna à transgressore legis nõ debeatur in conscientia nisi post iudicatam: debetur tamen à custode ante sententiam, per quem stetit, ne iudicaretur, cum ex officio, & salario teneatur illã procurare. Tenentur insuper restituere damnum datum in montium truncatione, culpa eorum, & silentio non restitutum.

5 *Int.* Peccanne huiusmodi custodes se occultando in syluis, vt fures licèntiùs vagentur, venentur, & ligna cædant, vt faciliùs capiantur? *Resp.* Si damnum permittant inferri, vt deinceps exemplo captorum, alij caueant à damno, non peccant, neque tenentur restituere damnum permissum. Ita Nau. *c.* 17. *nu.* 124. Rod. in *sum.* 1. *p. cap.* 124. *num.* 7. Ratio est, quia in ea permissione bonum, vtilitatemue domini, & Reipublicæ procurant.

6 *Int.* Quid censes de custodibus vibium, & oppidorum? *Resp.* Tenentur manifestare nocte inuentos. Ratio est, quia ad id iuramento sese obligarunt. Ita citati Doctores.

Clericorum peccata. §. 8.

1 *An recitatio diuini officij distracta, & indeuota satisfaciat diuino officio.*

2 *An teneatur ad restitutionem fructus beneficiatus male recitans.*

3 *An satisfaciat præcepto recitatio mentalis.*

4 *An liceat clericis exercere mercaturam per seipsos.*

5 *Quæ propriè appellatura mercatura.*

6 *An*

6 An liceat clericis exercere mercaturam per alios.
7 An liceat clericis exercere aliquam artem.

INTERROGATIO. Suppono, vt certissimum, & indubitatum, quod subdiaconus, & diaconus sacerdos tenentur recitare diuinum officium, quæro, an satisfaciant præcepto id recitando distractè, & indeuotè? *Resp.* Affirmant plurimi, Host. *c. Dolentes. extrau. de celeb. miss.* D. Ant. 3 *p. tit.* 13. *c.* 4. §. 7. Angel. verb. *hora.* §. 2. 8. Sylu. *in aur. rosa. cas.* 9. *& ver. hora. q.* 11. Gloss. in *c. graui. de celeb. miss.* Ratio eorum, est quia licèt distinctio, attentio, & deuotio sint modi concomitantes orationem, & recitationem officij, & fines intenti ab Ecclesia, vt claret ex *c. Dolentes de celeb. miss.* modi tamen concomitantes, & fines præcepti, nõ cadunt sub præcepto, teste vtroque Tho. 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. *&* 2. 2. *qu.* 44. *art.* 4. *ad* 1. ac proinde sola ipsa recitatio præcipitur. Deindè, quia deuotio, & intentio sunt actus merè interni: actus verò merè interni, non cadunt sub præceptum Ecclesiæ, quia Ecclesia, non iudicat de interioribus, neq; actus internos præcipit, vt docet D. Tho. 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. Oppositum tamen omninò dicendum cum D. Thom. 2. 2. *qu. art.* 13. Caietano ibidem. Palud. in 4. *d.* 15. *qu.* 5. Gabr. in *can. lect.* 62. Maiore in 4. *d.* 11. *qu.* 7. Adrian. *quodl.* 8. Gersone. 3. *p. alphab.* 71. *lit f* Caiet. *verb. horæ* §. 3. Nauar. *opus. de orat. cap.* 13. *n.* 22. *& cap.* 20. *num.* 31. Sot. 10. Iust. *qu.* 5. *ar.* 5. *concl.* 6. Et ita opinantur omnes summistæ. Colligitur ex 1. Corinth. 14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.* Ratio germana est, quia attentio, deuotio, & distinctio, non sunt puri modi orationis, vt pro fundamãto supponunt contrariæ sẽtentiæ Auctores; sed sunt de ratione & essentia ipsius orationis: cùm verò præcipitur recitatio diuini officij, præcipitur oratio, id est, eleuatio mentis ad Deum.

Deum, cum certis verbis, & orationibus : elevatio autem non fit sine intentione mentis, distinctione recitationis, & deuotione cordis. Et hinc solutum manet primum alterius opinionis argumentum. Ad secundum verò dico, Ecclesiam non præcipere actus purè internos, posse tamen præcipere eos, qui ex ipsa rei natura necessarij sunt ad dignè exequendos externos, quos ipsa præcipit, qui quidem habent se inuicem sicut forma, & materia ad constituendum totum compositum naturale, in quo deficiente vna, totum dissoluitur. Non quidem illos præcipit directè, sed indirectè, quia necessariò requiruntur ad actus, qui præcipiuntur directè.

2 *Int.* Recitans tam malè, vt non satisfaciat præcepto, teneturne ad restitutionem fructuum perceptorum beneficij, ac si non recitaret? *Resp.* Tenetur Ita Vega 2. *p. cas.* 33. cum alijs. Ratio est, quia ita recitans sic apud Deum habetur, ac non recitans: Si verò non recitasset, non faceret fructus, teneretúrque ad eorum restitutionem, ergo, &c. Nam par ratio, idem ius parit, per *c. p. Dudum. 2. de elect. L. Iſtud. ff. ad L. Aquiliam.* Deinde, quia constitutio quæcunque pœnalis extenditur ad alium casum, qui continetur sub ratione lata saltem verborum, vt probat Anton. *cap. fin. de cõsuetud.* & Dominicus, ac Perosin. *c. 1. de temp. ordin. lib. 6.* sed malè recitans, includitur sub nomine non recitantis, saltem latè sumpto vocabulo, quia coram Deo æstimatur, ac non recitans: ergo, &c. Denique, quia priuatio fructus imponitur beneficiario non recitanti ratione culpæ : sed malè recitans eandem culpam committit & peiorem, nam ad culpam transgressionis præcepti recitandi addit mille irreuerentias, factas Deo, quo cum loquitur irreuerenter,

renter,& scandalum præsentibus,si fortè adsint : ergo cùm culpa malè recitantis grauior sit culpâ non recitantis, magis priuabitur fructibus , & tenebitur ad eos perceptos restituendos , quam non recitans; vt appareat manifestum in conscientia , & coram Deo : nam fructus dantur ob laborem & seruitium.

Int. Peccantne mente tantùm , & non voce reci- 3
tando horas canonicas? *Resp.* Peccant , & non satisfaciũt præcepto:quia horæ canonicę voce sunt proferendæ.Ita D.Thom.2.2.*quæst.*83.*art.* 13, Alens.4.*p. quæst.*9.*art.*1.*num.*2. Adrian.*quodl.*8.Sot.10. *Inst.quæst.* 5.*artic.*4.Bela.1.*p.caſ.*55. Gloss. communiter recepta *Clem.*1.*de relig.* habetur *cap. presbyt. de celeb. miss.* tenet Innoc.*cap.Dolent.eodem tit.*Nau.*ca.*10,*de orat.nu.* 47. Proferri verò debent cùm recitantur in choro ea voce , vt audiantur à populo : at verò extra chorum,vt verba distinctè proferantur. Quidquid dicat Medin.tract.*de orat.q.*1,

Int. Licetne clericis exercere mercaturam per se 4
ipsos? *Resp.* Minimè. Ita illis prohibetur *cap. Consequens*,88.*dist.& cap.Fornicari eadem d.& c. Quoniam cleric.& cap. Negotiatorem.*14. *quæst.* 4. *&c. Prædicat.* 16.*quæst.*1. Imo clericis negotiatoribus apponuntur graues pœnæ.Nam *tit.Ne clerici,vel monachi. ca.* 7
Secundùm instituta decernitur, vt excommunicentur *cap.Sed nec.eodem tit.* præcipitur , aut suspendantur ab officio Ecclesiastico. Idem statuitur *cap. Consequens est.dist.*88.At verò *cap.Clericus.dist.* 94. imponitur eis depositionis pœna. Denique *ca.Canonum.* 14.*qu.*4.iubentur vt explodantur à clericali consortio. Ideo peccant mortaliter mercaturam exercendo.Quod intelligo per se ipsos,ratione lucri , vt alij mercatores exercent , Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 77. *art.*4.Sot.6.*inst.qu.*2.*art.*2.*conclus.*5.Sylu.*cleric.* 3.*q.* 3.

Armil. *emptio num.* 27. Nauar. *cap.* 25. *num.* 110. & 111. Rod. *in sum.* 2. *p. cap.* 1. cum Rebuffo. *de mercat. minut. art.* 1. Salced. *in pract. crim. c.* 55. Aragon. 2. 2. *qu.* 67. *ar.* 4. *fol.* 644. Comitolus. *lib.* 1. *qu.* 54. apertè traditur à D. Chryſoſt. *hom.* 38. *oper. imperf.* text. expreſſ. *in Clem.* 1. *de vita, & honeſt. cler.*

5 *Int.* Quæ propriè appellatur mercatura, in qua exercenda peccat grauiter clericus? *Reſp.* Omnes ea & ſola, in qua res emitur, vt eadem abſque alia artificio adhibito vendatur cum lucro. Ita Comitolus. *lib.* 1. *quæſt.* 54. cum D. Chryſoſt. cit. proximè. Ideo non eſt mercatura emere animalia macra, vt pinguia facta vendantur, & alia ſimilia in quibus adhibetur induſtria, labor, & artificium ementis ad venditionem cum lucro.

6 *Inter.* Licetne clericis exercere mercaturam per alios? *Reſp.* Licet, Probatur ex *Clem.* 1. *de vita & honeſt. cler.* vbi inhibetur clericis exercere officium tabernarij, macellarij, & ſimilium perſonaliter. Si igitur clericus Deo vacet, & precibus, ſolúmque alicui tribuat pecunias, vt mercaturam exerceat amoto ſcandalo, poteſt lucrum reportare. Ratio eſt, quia lucrum non eſt prohibitum clericis, ſi ad bonos, & honeſtos vſus acquiratur. *cap. Cler. diſt.* 91. Conceditúrque illis tale honeſtum lucrum apertiſſimis verbis in Concil. Agathenſi relato *cap.* 1. *de cel. miſſ.* Probat Gloſſ. *cap. Peruenit diſt.* 86. § *auaritiæ cauſa. c. Negotiatorem.* 88. *diſt.* Panorm. *c.* 1. *Ne clerici, vel monachi.* D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 2. § 2.

7 *Int.* Licetne clericis aliquam artem exercere? *Reſp.* Licitum eſt clericis honeſtas, & docentes artes per ſeipſos exercere. Ita definitur in Conc. Carthag. & habetur. *cap. Clerici de vit. & honeſt. Cleric. & capit. Clericus. diſt.* 91. & *cap. Nunquam de conſecrat. diſt.* 5.

Nam

Nam Paulus cum Aquila, & Priſcilla ſcenofactoriã artem exercuit. *act.* 18. Neque Petrus, aut alij Apoſtoli, piſcatoriam artem deſeruit. Ideo poſſunt clerici emere, vel conducere agros ad eos in ſui ſuorúmq; ſuſtentationem excolendos. Ita Gloſſ. *cap. Peruenit. verb. auaritiæ. diſt.* 88. Poſſunt item emere res, quas ſua arte & induſtria meliores reddant, & meliores vendant cum lucro. Et ideo non erit illicitum emere vinum nouum, quod ex induſtria ſeruetur optimum per annos, vt cum lucro vendatur. Ita aſſerunt Med. *cod. de reb. reſt. q.* 30. Syl. *clericus* 3. *qu.* 1. & 2. cum pluribus, quos citat Hoſt. & Panor. *c. ſecundũ. Ne cler. vel monach.* Salo. 2. 2. *quæſt.* 77. *art.* 4. *controu.* 4. Ratio eſt, quia negotiatio honeſta ex ſe licita eſt, imò vtilis, & neceſſaria Reipublicæ, teſte Philoſopho. 1. *Polit.* & Tullio. 1. *offic.*

Columbas nutrientium peccata. §. 9.

1 *An liceat alicui vti remedijs ad alliciendas alienas columbas in ſuum columbarium.*

2 *An liceat alienas columbas occidere ad euitandum damnum propinquarum ſegetum.*

INTERROGATIO. Solent nutritores columbarũ apponere in columbariis odores optimos, & aſpergere certa ſemina, & grana, non vt ſuas recreẽr, & nutriant, ſed vt alienas rapiant potiùs, quàm alliciant ad ſua columbaria. Quid iudicas? *Reſp.* Peccare mortaliter. Ita Nau. *ca.* 17. *num.* 27. teneriq́ue ad reſtitutionem columbarum, & filiorum relictorum: notat Roderic. *p.* 2. *ſum. cap.* 19. *num.* 2. 1

Int. Definit lex certos terminos intra quos propter vicinitatẽ columbarij prohibet columbas occidi: Socrates inter eoſdem terminos ſegetem habet, ſæpiſſimè in eas columbas inuenit, poteritne tuta 2

conscientia illas occidere? *Resp.* Poterit, si aliter damnum impediri, vel resarciri non potest. Nam ius ipsum naturale præcipit, damnificatum, modo ipso, quo potest, impedire damnum proprium.

Concubinarij peccata. §. 10.

1 *De concubinario occasionem proximam non tollente.*

1 INTERROGATIO. Estne in statu damnationis æternæ, & peccato habituali concubinarius, qui quantumcunq; dolere sibi videatur de præterito, & proponere de futuro, tamen occasionem præscindere non vult? *Resp.* Maximè. Estque status perpetuis lachrymis deplorandus: tenemur enim sub mortali occasiones proximas peccatorum remouere, talis verò est cohabitatio, aut conuersatio concubinarij cum concubina, præsertim si adhuc valens est, & suscipiens, ait Comicus apud Terentium.

Confessoris peccata §. 11.

1 *De absoluente eos, qui manent in occasione proxima peccandi.*

2 *An peccet confessarius absoluendo pœnitentem, quem certò scit sibi mentiri.*

3 *An teneatur confessor, qui absoluit impœnitentem, illum monere, vt verè confiteatur, quia præterita confessio fuit nulla.*

4 *An teneatur confessarius imponere pœnitentiam iuxta grauitatem peccatorum.*

5 *Quæ pœnitentia imponenda est à confessario pro peccato dubio.*

1 INTERROGATIO. Peccatne lethaliter confessarius absoluendo concubinarios publicos, aut secretos quantumcunque de præterito dolere affir-

ment

ment,& de futuro proponere:antequam promittant se inuicem separandos, aut separatos esse dicant? *Resp.* Peccat. Sunt enim tales concubinarij in statu habitualis peccati: debétque confessor sibi persuadere eos,aut rarò aut nunquam ita cohabitãdo peccatum relicturos. Ita Nau.*c.*16,*nu.*343. *& in Add. ad c.*5.D. Anton.*3.p.tit.*17.*c.*20.Sot.*in* 4.*d.* 18.*q.*3. *art.*3. Ang.*conf.*6 §.2 *& concubinatus.*Sylu.*confessor. q.*8. *& conf.* sunt enim huiusmodi peccatores in occasione proxima peccandi,quam tollere obligantur;tum ratione scandali; tum ratione reincidendi in similia peccata;de quibus sunt moraliter certi.

Int. Peccatne mortaliter confessor, qui clarè cognoscit aut verisimiliter credit pœnitentem mentiri in confessione,vellétque ipsum fallere,& tamen talem impœnitentem absoluit? *Resp.* Peccat. Latè probat hanc conclusionem Cord.*q.*4.cum plurimis, quos citat & refert. 2

Int. Ob incuriam & negligentiam omisit confessarius certam rogationem de circumstantia necessaria ad confessionis integritatem, rogo, an teneatur pœnitentem monere de defectu cõmisso? *Resp.* Iam respondi tertia parte huius examinis,cùm me de sacramento pœnitentiæ interrogasti, non licere confessario extra confessionem loqui cum eodem confitente, absque illius licentia de peccatis auditis in confessione.Nunc tamen dico hunc defectum esse vrgentem causam, obligantem confessarium ad petendam à confitente facultatem, vt illum moneat de re necessaria circa factam cõfessionem.Ac proinde si monitio absque scandalo fieri potest, tenetur talis confessarius pœnitentem monere, dummodò illi non obueniat graue detrimentum. Ita Sylu.*conf.* 3.*q.*14.Medin.*de confess.q.*26.*&* 27. Sot.*in* 4.*d.*18.*q.*2. 3

4. & 5. Nauar. *cap.* 17. *num.* 22. & 23. & *cap.* 6. *num.* 1. & 14. Cordub. *q.* 7. Fiet autem absq; scandalo, si confessor, culpam in se ipsum reiiciat.

4 *Int.* Tenentur confessor imponere pœnitentiam iuxta grauitatem peccatorum maiorem, vel minorem? *Resp.* Tenetur, & aliter faciendo absque rationabili causa peccat lethaliter contra præceptum Ecclesiæ, & officij sui obligationem. Ita præcipitur in Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 8. vbi ait. Debent sacerdotes, quantùm spiritus, & prudentia subiecerint pro qualitate criminum satisfactiones imponere. Præcipitur in Conc. Mogont. 2. *c.* 3. & Nissen. *c.* 12. *c. Deus de pœn. & remiss. c. Ex multis de pœn. d.* 1. tradit Aug. in Enchirid. *c.* 65. Probat. Suar. *disp. de satisfact. Sect.* 2.

5 *Int.* Peccatne confessor imponendo pœnitentiam arbitrariam pro peccato, quod neque ipse, neque pœnitens cognoscit esse mortale, vel veniale; sed tantum esse culpam? *Resp.* Minimè quidem nisi aliundè augeretur culpa. Ita Adrian. *in* 4 *de confess. quæst.* 4. *dub.* 7. *quodl.* 5. *art.* 2. Medin. *de confess. quæst.* 26. & 27. Gabr. *in* 4. *d.* 17. *qu.* 1. *dub.* 2. Sylu. *confess.* 3 *quæst.* 6. 7. 10. 11. 14. Sot. *in* 4. *d.* 18. *qu.* 2. *art.* 4. & 5. Nau. *c.* 13. *nu.* 22. & 23. Cord. *quæst.* 9.

Canonicorum peccata. §. 12.

1 *An teneatur canonicus canere in choro ad lucrandas distributiones.*

2 *An teneatur canonicus ad restituendas distributiones, quas percepit si non cecinit.*

1 INTERROGATIO. Teneturne canonicus ad lucrandas distributiones quoridianas canere officium diuinum in choro cum aliis, an sufficit recitare intra se solùm? imo satisne est solùm assistere? *Resp.* Tenetur in choro canere cum aliis. Ita illis præ-

præcipitur à Concil. Tridentin. hisce verbis. *sess. 24. de reformat. cap. 12.* Omnes per se, & non per substitutos compellantur obire diuina officia, atque in choro ad psallendum hymnis, & canticis Dei nomen reuerenter, distinctè, deuotéque laudare Caietanus verò *libr. 17. respons. resp. 8.* eos obligat sub lethali ad totam suam dimidiam partem canere cum suis.

Inter. Teneturne ad restitutionem distributionum, quas acceperunt pro sola assistentia chori non psallendo? *Resp.* Tenentur. Ita Alens. 4. *p. quæst. 9. art. 1. num. 2.* Habetur *c. Presbyter. de celeb. Miss.* docet Innocent. *cap. Dolentes eodem tit.* Nauar. *ca. 10. de orat. num. 47.* Sot. *10. Iust. quæst. 5. art. 4.* Beia. *1. p. ca. 55.* Ratio est, quia fructus beneficij dantur propter officium: cum igitur officium canonici sit recitare officium diuinum in choro, expressè decreuit Concil. Trid. citat. non obeundo officium, nequit, in conscientia percipere fructus beneficij, sicut curati non recitantes extra chorum. 2

Compensantium peccata §. 13.

1 *An liceat facere secretam compensationem.*
2 *De quibus rebus liceat facere compensationem.*
3 *An liceat facere compensationem ex deposito.*
4 *An liceat facere compensationem ex rebus apud me relictis demortui debitoris.*

Interrogatio. Licetne secreta compensatio, interueniente causa iusti? *Resp.* Maximè. Ita Medin. *de restit. q.; art. 12. & quæst. 1.* Sot. *5. Iust. quæst. 3. art. 3. ad 1.* Nau. *cap. 17. n. 107.* Causa verò iusta secũdum eosdem Auctores, est probabile periculum amittendæ amicitiæ, si publicè, vel in iudicio res debita petatur, periculum rixæ vel contumeliarum, & similia. Non peccat igitur, qui certus sui debiti, quod

aliter extorquere nequit sine periculo grauis incommodi, clam se compensat ex rebus debitoris? Certus dixi, quia si incertus est, & dubius, debeatur-ne illi res, an non? peccat se compensando, grauiter, aut leuiter iuxta grauitatem, aut leuitatem rei ablatæ titulo compensationis: quoniam in dubio melior est conditio possidentis, vt alibi iam non respondi.

2 *Inter.* De quibus rebus fieri potest compensatio? Iuxta Panor. *c. Bona fides. de deposito.* ex solis rebus similibus omninò, & hæc solæ sunt, quæ constant numero, vel pondere, vel mensura: & aliter minimè *v. g.* debes mihi equum, non possum facere compensationem in pecunia, vel tritico, &c. Dico tamen. Opinio Panorm. admittitur in foro fori, non tamen coram Deo in foro poli. Ita Ioan. Med. *cod. de rest. restit. qu. 3. cauſa. 12.* Comito. *lib. 3. resp. q. 39.* Et ideo si compensatio fit in re dissimili, tenetur compensator reddere debitori excessum valoris supra debitum.

3 *Int.* Possuntne facere compensationem ex deposito? *Resp.* Minimè. Ita cauetur *Decret. Bona fides. de deposito &c. & L. postrema. Cod. de compens.*

4 *Inter.* Habeo apud me res Petri vita functi, mihi debet centum aureos, scio illum è vita migrasse cum aliis debitis antiquioribus, rogo, an possim retinere res, quas habeo in compensationem mei debiti? *Resp.* Scio responsionem posse retardari ex eo, quod Petrus viuus teneretur priùs priora debita persoluere, si non esset omnibus simul soluendo. Dico tamen, potes eam facere compensationem. Ita Comitol. *lib. 3. respons. quæst. 39.* Ratio est, quia non teneris ita rebus alienis prouidere, vt tuarum faciasiacturam, & è manibus finas labi, quod præ illis habes, neque est lex quæ illum ordinem in compensatione præcipiat, vt ostendit Comit. citat.

AD

AD LIT. D.

CAPVT VI.

Delatoris peccata. §. 1.

1 *Ad quid teneatur delator falsi criminis.*
2 *An teneamur deferre illum, cui non profuit fraterna correctio.*
3 *An teneamur deferre cum propria infamia reum læsæ maiestatis.*
4 *An cum periculo propriæ vitæ teneamur denunciare de crimine particulari.*
5 *An hæreticus occultus teneatur se ipsum deferre.*
6 *Quid intendere teneatur delator in denunciatione.*

INTERROGATIO. Ad quid tenetur delator falsi criminis? *Resp.* Delator seu denunciator falsi criminis, tenetur ad damnum parti subortum ex falsa criminatione: duplex enim in falsa denunciatione commisit peccatum vnum sacrilegij falsi testimonij iurati: alterum infamiæ rei, & causæ damni illati, hoc igitur, & infamiam tenetur restituere, vt est manifestum ex terminis. Ita D. Thom. 1. 2. *q.* 71. *art.* 3. *ad* 3. 1

Inter. Si præmissa correctione fraterna, quæ non profuit, adhuc reus criminis perseverat in scelere, tenemurne sub mortali, illum deferre? *Resp.* Tenemur. Ita nobis præcipit Christus Dominus: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum: si te non audierit, dic Ecclesiæ.* 2

Int. Quando crimen vergit in damnum commune Reipublicæ, vel regiæ personæ, tenemurne deferre cum propria infamia, si non aliundè speretur emenda? *Resp.* Tenemur, quia iure naturali obligamur bonum commune anteferre particulari. Et ideo tene- 3

tur filius sub mortali deferre patrem propter iam de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, aut alterius in commune tendentis periculum, cum aliter ei subueniri non possit. Ita Sylues. *filius* §. 2. Alens. 3. *p. qu.* 33. Tolet. *lib.* 5. *ca.* 57. Et ideo benignè interpretandus Roder. à Cunha. *q.* 19. cùm oppositum videatur sentire, loquens in specie de muliere sollicitata in confessione.

4 *Int.* Teneturne quis denunciare (non interueniente bono communi) cum periculo amittendæ vitæ propriæ? *Resp.* Minimè. Ita Sot. 5. *Iust. quæst.* 6. *ar.* 4. Syl. *metus. q.* 7. Comitol. *lib.* 5. *resp. qu.* 7. *n.* 8 Gabr. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 3. *ar.* 3. Rosel. *excomm.* 6. Sylu. *excomm.* 5. *quæst.* 14. Armil. *ib. num.* 59. D. Thom. 2. 2. *q.* 147. *art.* 3. *ad* 2. *& in* 4 *d.* 15. *q.* 3. *art.* 2. *q.* 4. Almai. *tract.* 1. *moral. cap.* 3. *prop.* 4. Azor. *tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. cum Naua. & Alens. quos citat. Ledesm. 2. 4. *q.* 25. *ar.* 3. *dub.* 2. Suar. *de cens. disput.* 14. *Sect.* 3. *num.* 13. *& disput.* 20. *Sect.* 3. *nu.* 9 *& tom.* 2. *Relig. lib.* 4. *de hor. can. ca.* 27. *in* 30. & hæc est omnium communis opinio Doctorum. Imò neque cum periculo vitæ filiorum text. express. *L. Isti quidem. ff. de eo.* quod *metus causa.* Tradit Sanch. *lib.* 4. *disp.* 4. *num.* 5. Comit. *lib.* 3. *q.* 2. Tiraq. in præf. *L. Si vnquam nu.* 7. *Cod. de rr. uoc. don.* Alciat. *de præsumpt. reg.* 1. *præsump.* 1. Roland. *cons.* 2. *num.* 61. *vol.* 1. Imò neque cum periculo vitæ aliorum ascendentium, & descendentium Ita Sanch. cum aliis. *disp.* 4. *n.* 4. *& 6. præpos. c. Cum locum. n.* 10. *de sponsal.* Imò neque cum periculo vitę viri, aut vxoris Ita Sanch. cit. *loc. n.* 3 Henriq. *lib.* 11. *de mart. ca* 9. *nu.* 5. Sot. *in* 4. *d.* 29 *qu.* 1. *art.* 2. *ib.* D. Thom Boic. *ca. Cum locum. n.* 5. *de spon.* Turrecrem. *in sum.* 31. *q.* 2. *n.* 7. Syl. *metus. q.* 1. *ib.* Angel, Ratio est, quia vir, & vxor sunt duo in carne vna. Imò neque cum periculo vitæ fratrum. Ita Sanch. *disp.* 4. *num.* 7. Ratio est, quia Natu-

tura arctissimo iunxit amore fratres. Imò neque cum periculo amittendi honoris. Ita Barbatius. *cons.6.num.3.vol.* Gabr.*tom.2. communium. lib.* 11. *verb. met.col.*2.Padilha.*L. Interpositas.num.*14. *Cod. de transact.*& alij,quos refert,& sequitur Sanch.*lib.*4.*disp.*5. *num.*11.& probat Cunha.*q.*19.

Int. Teneturne hæreticus occultus seipsum Inquisitoribus deferre? *Resp.* Minimè.Ita Roias *sin.*3.*nu.*35 Simanch.*de iust.cath.c.*42.*num.*13. 5

Int. Quid intendere tenetur delator, in denunciatione? *Resp.* Bonum commune, scilicet emendam aliorum in posterum,nam si denunciat,vt alteri noceat peccat grauiter, aut leuiter iuxta damni inferendi intentionem.Ita Card.Tol.*lib.*5.*c.*57. 6

Depositarij peccata. §.2.

1 *An fieri possit compensatio ex pecunia in deposito habita.*

2 *An vti possim rebus in deposito habitis.*

Interrogatio. Qui in depositio habet pecunias,poteritne illis negotiari, & lucrum sibi reseruare? *Resp.* Potest,dummodò non sit in mora reddendi,cùm ab eo petuntur.Ita Card.Tolet. *lib.*5.*cap.* 22.*num.*6.Ratio est, quia illud lucrum est suæ industriæ. 1

Inter. Habeo in depositio vas aureum,vel argenteũ, aut vestes sericas, & similia,possumne eis vti? *Resp.* Si ex vsu talis rei in deposito habitæ nullum, aut leuissimum patiatur detrimentum, potes. Ita Card. Tolet.*lib.*5. *cap.*2.*num.*6. Nemini enim facis iniuriam. Aduerterim tamen circa eos, qui sub pignore occulto dant mutuas pecunias honestis personis, quæ cum rubore apud eos suam indigentiam declarant: eos quidem grauiter peccare, cum pignora 2

nota

nota ostendum, eis apud hospites vtendo, velut pateris, poculis, annulis, catenis, & similibus, manifestè ostendendo res illas apud se esse pignori datas: eunt enim contra fraternam charitatem, quæ præcipit, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Læditur etiam grauiter amicitia humana: oriuntur enim indè aliquando graues inimicitiæ, vt ego ipse experimento vidi.

Diuinorum seu augurum pec. §. 3.

1 *An liceat augurari futura ex auium cantu, & volatu, aut ex animalium mugitu.*

2 *An ex causis naturalibus, liceat coniicere euentus naturales.*

3 *An liceat vti chiromantia.*

4 *An diuinus teneatur restituere pretium acceptum pro augurando.*

An vti liceat maleficio ad tollendum aliud maleficium.

1 §. INTERROGATIO. Licetne ex cantu, aut volatu auium animalium vagitibus, & similibus rebus naturalibus ex somniis, ex sortibus, aut aliis naturalibus euentis certò coniicere euenta supernaturalia, & ea, quæ pendent ex libero hominis arbitrio? *Resp.* Minimè. Sed peccat lethaliter, qui talia diuinat certò. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 65. *ar.* 7. *& seq. &* ib. Caiet. Sot. 8. *Iust. q.* 3. *art.* 1.

2 *Int.* Licetne ex illis euentis naturalibus multa coniicere naturalia? *Resp.* Licet. Ita D. Thom. & alij citati Doctores, & idem D. Tho. 3. *contra gent. cap.* 93. Abb. *in opuscul. astron. c.* 31. Medin. *de rect. in Deum fid. lib.* 2. *cap.* 1. Dedit enim Auctor Naturæ cognitionem quandam præuiam animantibus ratione carentibus, vt se muniant contra pluuiam, tonitrua, fulgura, tempestates, insuper, vt exeant tutæ ad pa-

stum;

ſum. Similiter ex complexione naturali, naturaliter ſequi debent tales effectus, niſi à Diuina gratia, & hominis libera volitione impediantur: ſcilicet ex abundantia coleræ, ſanguinis, & alterius humoris, ex qua abundantia naturaliter ſequitur propenſio ad rixam, ad luxuriam, & ſimilia. Certo tamen affirmare hunc hominem futurum vitioſum, vel virtuoſum, eſt vanum, & ſuperſtitioſum, contra ſcripturam aſſerentem Deum ſolum ſcrutatorem eſſe cordis.

Int. Licetne vti chiromantia? *Reſp.* Minimè. Ita 3
prohibetur in iure loca afferunt Caſtr. *lib.* 1. *de hæret. pun. c.* 13. Simanch. *de inſt. cath. cap.* 21. *n.* 180. Nau. *lib. de reſt. cap.* 2. *nu.* 109. Ideo peccat iuxta hos Auctores mortaliter qui chiromantia vtitur.

Int. Teneturne diuinus reſtituere pecunias, quas 4
accepit à conſulentibus pro reſponſis petitis, & acceptis à dæmone? *Reſp.* Minimè. Ita Roder. *verb. diuinare cap.* 8. *num.* 4. Nau. *Lib.* 1. *de reſtit* Ratio ſumitur à communi reſtitutionis regula, iuxta quam non tenetur quis reſtituere pretium, quod accepit ob rem turpem faciendam, vt iam reſpondi in propria materia: diuinus verò operam ſuam turpem adhibuit, & ideo pretium non tenetur reddere.

Int. Adeſt iuſtiſſima cauſa quærendi remedium ad 5
tollendum maleficium, nulla ſubeſt, niſi per aliud maleficium, licebitne vno maleficio tollere aliud, hoc eſt, conſulere diuinum, ſeu dæmonem per diuinum de remedio adhibendo ad tollendum maleficium? *Reſp.* Nequaquam: quia illa conſultatio eſt intrinſecè mala, & ideo ex nullo bono fine honeſtari poteſt: non enim ſunt facienda mala vt eueniant bona. Ita Cou. *c. Quamuis pactum.* 1. *p.* §. 1. *n.* 9.

A D

AD LIT. E.

CAPVT VII.

Episcoporum peccata. §. 1.

1 *De episcopatus desiderio.*
2 *An liceat Episcopo renunciare episcopatui cum detrimento boni communis.*
3 *Ad quid tenetur religiosus factus Episcopus circa religionis obseruantiam.*
4 *De bonis religiosi facti Episcopi.*
5 *An Episcopi consecrati fruantur beneficiis.*
6 *Quid potest Episcopus circa peccata reseruata Papæ.*
7 *Quando peccant Episcopi in conferendis beneficiis.*
8 *Ad quid tenetur Episcopus ratione officij pastoralis.*
9 *Quid est dicendum de residentia Episcoporum.*
10 *An Episcopus, qui vouit post episcopatum religionē, teneatur ingredi religionem, relicto episcopatu.*
11 *An qui habet votum religionis, possit acceptare episcopatum non ingrediendo religionem.*
12 *An teneatur Episcopus infamiam sibi impositam, ostendere esse falsam.*
13 *An possit Episcopus prohibere, ne predicetur in parochiis sue vrbis, cùm prædicatur in cathedrali.*

1 INTERROGATIO. De episcopatus desiderio quid censes, vitióne, an virtuti tribuendum? *Resp.* Dico *primùm.* Qui episcopatum desiderat ob solos redditus ecclesiasticos, tanquam ob finē principalem, peccat mortaliter. Ita Sylu. *Episcop.* §. 4. Ratio est, quia huiusmodi deprauata diuitiarum cupiditas grauiter repugnat bono communi, vt notat Tolet. *lib. 5. cap.* 3. Idémque dicendum est de desiderio Episcopi circa pinguiorem episcopatum, vt docet Nau. *in apolog. de redd. eccles. iast. quæst. 1. monit. 11.*

num.

num. 2. si talis sit transitus propter solos pinguiores redditus : quia est inordinata notabiliter auaritia. Dico *secundum.* Qui episcopatum desiderat ob solam propriam excellentiam, & honorem, tanquam propter finẽ principalẽ, peccat mortaliter, quia est inordinata notabiliter ambitio. Ita Med. *lib.* 1. *sum. ca.* 16. §. 1. & Nau. cit. Dico *tertium.* qui Episcopatũ desiderat ob solam consanguineorũ vtilitatem, tanquam ob finẽ principalẽ, peccat mortaliter, quia est quædã notabilis amoris proprij affectio. Ita Medin. citatus. Dico *quartùm.* Desiderare episcopatum, quia altior est perfectionis status; peccatum est mortale iuxta D. Thom. 2. 2. *q.* 187. *art.* 1. quia, inquit, præsumptio grauis circa altitudinem status periculosi. Veniale verò tantùm iuxta Toler. loc. cit. Desiderare igitur episcopatum propter bonũ finem, id est propter bonum commune Ecclesiæ, vt scilicet ab idoneo pastore gubernetur, bonũ est opus iuxta D. Paulum ad Thimoth. 3. *qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Ita D. Thom. 2. 2. *qu.* 185. *art.* 3. & ibi Caiet.

Int. Gubernat optimis moribus Alexius suas oues, inuadit animum accensa cupiditas propriæ quietis, & consolationis : sed occurrit menti spirituale detrimentum euẽturum ouibus, peccarne mortaliter in successu? *Resp.* Peccat. Ita apertè colligitur ex *c.* 1. *& c. Nisi de renun.* Ratio est, quia naturali iure tenemur anteferre bonum commune particulari *c. Si indulgentiam de foro comp.* probatq; Nau. *to.* 1. *consil. tit. de renun. consil.* 4. Ostenditque ipsum naturæ lumen. 2

Int. Religiosus factus Episcopus ad quid tenetur, circa religionis obseruantiam? *Resp.* Ad tria vota essentialia nimirùm ad obedientiam peculiarem Papę (translata enim est à superioribus religionis ad Papam) Ad castitatem (non tamen maiori vinculo, voti, 3

vt

vt placuit Tolet. *lib.* 5. *c.* 4. quamquam ratione scandali, grauiùs peccaret, quàm monachus) Ad paupertatem, quòad dominium rerum, quò verò ad vſus, ſeruanda eſt conſuetudo tolerata reliquorum Epiſcoporum. Ita communiter Doctore cum D. Thom. 2.2. *q.* 185. *art.* 8. Dico ſecundum. Tenetur geſtare habitum religionis ſuæ. Ita cõmunis ſchola. docet Tol. *lib.* 5. *cap.* 4. Saa. *verb. Epiſc. n.* 11. Circa hoc nunc ſeruandus eſt veſtium vſus, iuxta nouum rituale Epiſcopis iuſſum. Dico Tertium. Tenetur inſuper ſeruare religionis ſuæ ſtatuta, & obſeruantias, quæ ſtatui epiſcopali nõ repugnant. Oppoſitũ docuit Saa. *verb. Epiſc. in* 11. Caiet. *opuſc.* 27. *c.* 12. Sot. 10. *inſt. q.* 5. *art.* 7. Couar. *ca.* 1. *de teſt. nu.* 18. Sed concluſio eſt D. Thom. 2.2. *qu.* 185. *artic.* 8. & ratio ſancti Doctoris eſt efficax, quoniam tranſitus monachi ad epiſcopatum, eſt tranſitus perfecti ad perfectius; ergo ſecum ducit, quæ perfectionem maiorem iuuare poſſunt. Illas igitur obſeruantias religionis, quæ ipſum Epiſcopum iuuant in maiori perfectione, tenetur Epiſcopus non deſerere. Quæ verò religionis obſeruantiæ ipſum non iuuant; declarat D. Thom. eſſe ſolitudinem, ſilentium, vigilias immodicas, abſtinentias graues, & ſimiles, quæ ſanè impedient diligentem curam paſtoralem. Vnde nequaquam audiendus Card. Tolet. *lib.* 5. *ca.* 4. cùm obligat monachum Carthuſianum factũ Epiſcopum tota vita veſci piſcibus, niſi cum eo diſpenſetur. Si tamen monachus erat D. Franciſci, non videtur excuſandus abſtinere carnibus die Natalis Domini; cùm accidit feria ſexta, quia ad id obligat, illius religionis regula, vt volunt Caiet. Sot. Couar. citat. neque talis abſtinèntia impedit officium paſtorale. Et iuxta hanc expoſitionem intelligenda ſunt, quæ dixi. 1. *p. c.* 6. §. 2. *n.* 8.

Im-

Int. Cuius sunt bona Episcopi antea monachi, quæ acquisiuit post episcopatum susceptum? *Resp.* Ecclesiæ episcopatus. Ita *ca. Stat.* 11. *q.* 1. & ita Doctores *ca. Testamenti* cum Couar. *n.* 19. 4

Int. Fruuntur ne Episcopi iam cõsecrati beneficiis simplicibus quę ante cõsecrationẽ habebãt, vel possunt alia noua possidere absq; dispẽsatione? *Resp.* Minime. Ita Panorm. in *c. Ecclesia vestra num.* 2. *de elect.* Nauar. in *add. ad. lib.* 3. *cons. de concess. præb. cons.* 3. 5

Int. Quid potest Episcopus circa peccata occulta reseruata Papę? *Resp.* Potest illa absoluere per se, vel per suos vicarios præterquam ab hæresi, quia de hæresi soli ipsi possunt absoluere, quò ad forum conscientiæ. Ita decernitur in Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. Quæ potestas nõ est ordinaria, vt voluit Saa. *ver. episcop. num.* 37. citans pro se Cordubam. Bannes, & Vualdum, sed delegata: potestas verò delegata, non potest subdelegari. 6

Int. Quando peccãt mortaliter in cõferendis beneficiis? *Resp.* Cùm in primis ea conferunt indigno: atque tenentur ad restitutionẽ secundùm omnes; facienda autem est restitutio Ecclesiæ, cuius est beneficium. Ita Sylu. *rest.* 3. § 5. Sot. 4. *Iust. q.* 6. *art.* 3. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 4. Valent. *tom.* 3 *disp.* 5. *q.* 7. *art.* 2. Angel. *rest.* 2. § 1. Pedraza. *præcept.* 7. *d.* 36. Mercat. *L.* 6 *ca.* 17. quos citat, & sequitur Saa. *ver. elect. num.* 7. sed hac de re iam respondi, tit. de beneficiario. 7

Int. Ad quid tenetur Episcopus ratione officij pastoralis? *Resp.* Ad concionandum per se, vel per alios viros doctos, & pios. Ita Trid *sess.* 6. *c.* 1. Deindè tenetur singulis annis Synodum cogere diœcesanam de prouidendo Ecclesiæ statu. Ita Trid. *sess.* 24. *cap.* 2. Tenetur preterea singulis annis per se, vel per alios visitare Episcopatus parœcias. Ita Cõc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 8

3. Sed hac de re standum est consuetudini locorum, per contrarios actus abrogatæ, aut saltem toleratæ. Tenentur denique conferre sacramentum Confirmationis. Qua in re dolenda vehementer Prælatorum incuria, propter quam gratia fortitudinis erga perfidiæ phalanges priuantur Christi milites, cū non leui detrimendo animorum, neque à lethali culpa parùm soliciti pastores excusari possunt. Ita Viuald. *de confirm. tit. de ministro. n.7.* Peccat etiam mortaliter confirmando non subditos. Ita Viuald. proximè citato loco cū Sylu. & Armil. quos refert.

9 *Int.* Quid dicendum habes de eorum residentia? *Resp.* Obnixè rogo, vt hanc rogationem serues ad quæstiones de parocho, ne iterum cogar de eadem re respondere.

10 *Int.* Vouit Episcopus religionem, teneturne religionem intrare, relicto episcopatu? *Resp.* Affirmat Tolet. *lib. 5. cap. 6.* habita prius à Papa licentia: eam verò petere tenetur iuxta Sylu. *voium. 2. §. 1.* & Palud. quem citat. Oppositum tamen dicendum arbitror, iuxta D. Thom. *2. 2. q. 185. ar. 3.* & veram rationem. Nam non datur obligatio transitus à perfectiori ad imperfectiorem statum, veluti à virginitate ad nuptias, ac proindè licet quis vouisset nuptias indeterminatè cum paupere virgine ad seruādam illius castitatem, aut cum prostituta meretrice ad illam à turpitudine liberandam, indeterminatè, inquam, hoc est, non iurando alicui certæ virgini pauperi, aut meretrici, adhuc posset permanere in cœlibatu: sed Episcopatus est perfectior status, quā religio iuxta D. Thom. *2. 2. quæst. 184.* & Sylu. *Episcopus q. 2.* Ergo, &c.

11 *Int.* Qui vouit religionem, & fit Episcopus, teneturne priùs ingredi religionem, quàm accepret

Episco-

Episcoparum? *Resp.* Teneri videtur immui *cap.* 10. *de Voto.* casus tamen illius capitis fuit particularis, & ideo non extendendus ad omnes, ac proindè non tenetur. Ita Saa. *Ver. Episcop. n.* 1.

Int. Fuit Episcopo irrogata grauis infamia, pec- 12
catne mortaliter, si non studeat eam à se repellere? *Resp.* Peccat. Ita Saa. *Ver. Episcop. n.* 13. nec addit ra-
tionem. Eruitur apertè ex scandalo, quod inde oues accipiunt, nisi se ostendat innocentem.

Int. Licetne Episcopo prohibere, ne prædicetur 13
in parochia, dum prædicatur in cathedrali vrbis, aut oppidi, vbi commoratur? *Resp.* Minimè. Ita de-
clarauit Cong. Card. teste Saa. *verb. Episcopus. n.* 45.

Electorum, seu suffragatorum pec. §. 2.

1 *Quæ est valida electio.*
2 *Quæ electio dicitur minus libera.*
3 *De electione coacta.*
4 *An in aliquo euentu possit eligi indignus.*
5 *An præses teneatur acceptare iustam electionem.*
6 *An præses possit non acceptare electionem indigni sibi noti.*
7 *Qui sunt incapaces ad eligendum.*
8 *Qui non possunt eligi.*
9 *Quis infamis non potest eligi.*
10 *An Rex teneatur eligere aptiores magistratus.* 7
11 *De electoribus minùs digni in oppositione beneficij.*

INTERROGATIO. Scisciror priùs ad funda- 1
mentum aliarum rogationum, quæ electio est inualida? *Resp.* Quæ minùs liberè fuit facta, ipso facto inualida est. Ita decreuit sanctissimus Pius V. in Bulla *Pastoralis.*

Int. Quæ electio dicetur minùs libera? *Resp.* Quæ 2

in primis facta fuit per metum. Ita definitur ipso iure. *c. Vbi periculum §. caterum. de elect.* Omnis autem metus, etiam iustus, reddit quò ad Deum actum nullum, iuxta Nauar. *ca. 17. num. 29. §. in. 2. m. & cap. 22. n. 51.* Item, quæ facta fuit per limitationem personarum, & hæc appellatur electio coarctata, vt cum dicit præses congregationis, Nomino Petrum, Ioannem, & Iacobum, ex his tribus eligite vnum in abbatem.

3 *Int.* Diceturne coarctata electio, cum præses proponit tres, aut quatuor sibi visos digniores, & dicit, ex his, vel aliis eligite, quem volueritis in abbatem? *Resp.* Minimè, quia in hoc præses nil aliud facit, quā aperit suam mentem circa sibi visos digniores.

4 *Int.* Est statutum religionis, vt non eligantur ad tale munus, nisi ex tali vel tali natione: sunt omnes illius nationis indigni, tenebunturne electores indignos ex illa natione eligere? *Resp.* Minimè. Imò grauiter Deum offendent: mens enim Institutionis fuit dignitates digno deferre, & non indigno in quocunq; euétu. Colligitur hæc veritas ex D. Thom. *2. 2. qu. 63. art. 2.* Sot. *3. Iust. ar. 2. col. 5.* à simili. Nam si quis statutū habeat, vt capella deueniat ad vnū ex familia, & in familia non inueniatur sacerdos dignus, eligi potest extraneus.

5 *Int.* Peccatne præses mortaliter, non acceptando, iustam electionem? *Resp.* Peccat, & secunda electio est nulla, teneturq; ad restitutionem primo electo, quia iniustè illum priuat re. in qua iam habet ius in re per canonicam electionem.

6 *Int.* Nouit benè præses congregationis electum esse indignum, licebitne electionem non acceptare & ita iubere vt alius eligatur, ob certas sibi notas rationes? *Resp.* Si certus sit indignitatis electi, licebit coram

coram Deo (quidquid sit erga homines)semoto tamen scandalo procedendi cum odio personæ, & non indignitatis.

Int. Qui sunt incapaces ad eligendum, licèt sint de electoribus? *Resp.* Suspensi ab officio, interdicti, & excommunicati maiori excommunicatione. Ita Syl. *elect.* 1. *n.* 17. Couar. *c. Alma.* § 7. *n.* 9. probantque id latè ex iure. Excommunicatus verò intelligendus est non toleratus, quia tolerans, per excõmunicationem occultam, eligens vt persona publica, quia ad illum, vt talem pertinet electio, validè eligit. 7

Int. Qui reijciuntur à iure, vt eligantur in dignitates? *Resp.* Interdicti, & qui interdictum fregerunt, suspensi, illegitimi, infames, excommunicati maiori excommunicatione. Et ideo grauiter peccãt electores, qui hos, & præter hos, eos, qui reijciunt statuta communitatis, eligũt: & ob id peccatum puniuntur ipso facto beneficiorum suspensione per triennium *c. Cùm in cunctis. de elect.* notántq; Innoc. Card. Panor. & communiter Doctores. *cap. cùm illa de elect.* Electio verò excõmunicati maiori excommunicatione, non est ipso facto nulla, sed potest annullari. *cap. final. elect.* 8

Int. Censebiturne infamis ad huiusmodi effectũ accusatus de crimine adhuc pendente lite, & à suis inimicis, cũ sit alioqui boni nominis vir? *Resp.* Minime. Ita Hostiens. Andreas, & Felyn. *cap. Minimũ. de accusat.* Talis igitur solus est conuictus criminis infamis, vt notat Roder. in *sum. cap.* 105. *nu.* 2. 9

Int. Tenenturne reges, & senatores, qui à rege potestatem acceperunt eligendi magistratus ad Rempublicam gubernãdam, eligere aptiores, aut saltem aptos, & idoneos? *Resp.* Tenentur. Ita Peres. in *L.* 7. *Ord. regal. tit.* 2. licèt oppositum asserat Caiet. in *sum.* 10

verb. elect. Ratio est, quia Reges habent iurisdictionē eligendi ab ipsa Republica: non est autem credibile intentionē Reipublicæ fuisse, committere illi gubernādi potestatem per quosuis magistratus aptos vel inepros, sed per aptiores. Ideo peccant aliter prouidendo, quàm ex cōtractu cum Republica promiserunt: teneturque ad restitutionem damnorum, quæ ex mala electione successerunt: satis tamen est eligere dignum, & aptum ministrum, relicto aptiori, & digniori, quia per dignum, & aptum satis Reipublicæ prouisum est.

11 *Int.* Quid censes de electoribus minùs digni, relicto digniore, ad beneficium cōcursui oppositorum expositum? *Resp.* Peccant grauissimè, tenetúrque ad restitutionem ipsi digniori faciendam. Ita Caiet. 2. 2. *qu.* 62. *ad* 4. *dub.* 3. Roderic. *in sum.* 1. *p. cap.* 108. *nu.* 6. cum Aragon. quem refert. Habet enim candidatus dignior ex oppositionis libertate ius ad rem, & ideo per repulsam patitur iacturam iustitiæ, vt communiter docent Theologi.

Excommunicatorum peccata. §. 3.

1 *An excommunicatio liget ignorantes monitorium, nisi post sex dies transactos.*

2. *De perplexitate duorum excommunicatorum se inuicem absoluendi potestate pollentibus.*

3. *An excommunicatus sit prius absoluendus ab excommunicatione, quam à peccatis.*

4 *An valeat absolutio a peccatis data ante absolutionē ab excommunicatione.*

INTERROGATIO. Incidimus in excommunicationem, qui post sex dies transactos monitorij cognoscit monitorium fuisse promulgatum erga eos, qui rem certam non redderent, & eam habens non reddit.

reddit? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia excommunicatio vltra terminum assignatum, non habet vigorem, nec ligat contumaces extra illud tempus, si intra illud nihil de ea scierunt, neque intentio iudicis est ligare contumaces extra illud tempus, sed solùm contumaces intra illud. Ita Tabien. *excommun.* 4. §. 4. Armil. *ibid.* §. 34. Nauar. *cap.* 27. *num.* 15. Beia. *casu.* 47. 1. *p.*

Int. Sunt duo tantùm presbyteri approbati in vno oppido notorij clerici percussores, adest necessitas confitendi, quisque habet facultatem absoluendi ab excommunicatione in foro pœnitentiali. Rogo, an se inuicem possint absoluere ab excommunicatione. Ratio dubitandi est, quia excõmunicatus maiori excommunicatione priuatur actiua administratione omnium sacramentorũ, vt iã dixisti in suo loco. *Resp.* Credo quidẽ posse, quia necessitas nõ habet legem nam in necessitate licet excommunicato baptizare *cap. Prater.* 32. *dist.* Deindè in eadem necessitate poterit absoluere à peccatis, vt docet Tabien. *absolutio* 2. §. 6. Ro leric. de *Reg. quæst.* 20. *articul* 12. Ergo in eadem necessitate poterit absoluere ab excommunicatione. Nec aliud credendum est, de pia Ecclesiæ voluntate erga filios. 4

Int. Estne priùs absoluendus excommunicatus ab excommunicatione, quàm à peccatis? *Resp.* Maximè. Ita communiter Doctores. Palud. in 4. *d.* 17. *quæst.* 6. *art.* 3. Sot. in 4. *dist.* 22 *quæst.* 1. *art.* 1. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 19. §. 4. Sylo. *confes.* 2 *p. qu.* 12. Nauar. *cap.* 9. *num.* 4. & *in cap. Fratres de pœn. dist.* 5. *ntm.* 58. Ratio est, quia excommunicatus tam maiori, quàm minori excommunicatione est à passiua sacramentorum participatione per Ecclesiam priuatus. *cap. Si celeb. de cler. excomm. minist. cap. Si celebr. cap. En-* 5

gelitrudam. 2. 4. quæst. Ire verò contra hoc præceptum ex sententia eorundem Auctorum est mortale illud verò appellat D. Thom. *2.2.qu.99.art.3.sacrilegium.*

4 *Int.* Valetne absolutio à peccatis, data ante absolutionem excommunicationis? *Resp.* Si excommunicatus sciat impedimentum, minimè, quia est impœnitens peccando. Dico secundùm. Si excommunicatus impedimentum ignoret: vel si per eum non stat, vt absoluatur ab excommunicatione, imò est verè pœnitens. Negant adhuc Auctores proximè citati: insuper Adrian. *in 4. tract. de matrimon. quæst. 2.* Sylu. *confess. 1. §. 5.* Tabien. *ibid. 5. §. 26. Armil. absolutio.* communiorem, & tutiorem appellat sententiam. Ratio eorum est, quia excommunicatus est incapax passiuæ sacramentorum participationis *capit. si celebrat. de cleric. excom. ministr.* Oppositum tamen dicendum, cùm adest bona fides in suscipiente absolutionem sacramentalem. Ita Richar *in 4. d. 18. art. 10. quæst. 4.* & Clarius *artic. 7. quæst. 1.* Angel. *confessio. 5. §. 10. & confessio. 1. §. 20.* Caiet. *verb. absolutionis impedimentũ, & verb confess. iteratio, & in opusc. de qualit confess. q. 1.* Nau. *ca. 9* Couar. *cap.* Alma. *p. 1. §. 6.* Pet. Sot. *instruct. sacer sect. 4 de excom.* Comitol. *lib. 6. q. 26.* Ratio sumitur ex æqualitate, & clementia Matris Ecclesiæ: insuper quia, vt notat Caietanus, nullibi ita fieri prohibitum est ab Ecclesia. Ita etiam asseruerunt. Supplementum *confess. 1. §. 4* Medin. *in sum. lib. 1. c. 11 §. 3.* Ratio eorũ est. Quia si excommunicatus alia sacramenta recipiat, vera sacramenta recipit. Si confirmetur, & ordinetur. *c. 1. De eo, qui furtiuè ordines suscepit*: si consecret. *cap. De homine. de celeb. miss. & c. Intra Catholicam. 1. q. 1.* Si vngatur iuxta Doctores *in 4. d. 24.* negantes esse iterandam

randam vnctionem, quam iam in eadem infirmitate excommunicatus suscepit. Si nubat. *ca. Significasti de eo, qui dux in mat. quam pol. per adul.* Probátque Felynus in *rubric. de sponsalib. concl. 5.* & Petrus in *cap. 1. concl. 3. de except. lier. 6.* Ergo idem dicendum videtur de suiceptione sacramenti pœnitentiæ; ac proindè ex eo tantùm dicitur incapax sacramentorum receptionis, quia si illa contumax contra Ecclesiæ præceptum, & inobediens recipiat, obicem habet, hoc est, graue peccatum mortale.

AD LIT. F.

CAP. VIII.

Fiscalium peccata. § 1.

1 *De custode vrbis non comprehendente inuentos nocte*
2 *De restitutione pœnarum, qua erant adiudicanda.*
3 *De restitutione pretij, quod accepit pro libera dimissione.*
4 *De restitutione damni illati ab inuentis nocte.*
5 *De custodibus publicis viarum.*

INTERROGATIO. Iurat præfectus custodiæ vrbis (Nostrates appellant Merrinho. Alcaide, & similes) se accusaturũ, quos post signũ campanæ, datũ nocte, inuenerit, quomodò peccat nõ accusando? *Resp.* Mortaliter, quia iuramentum non implet. *ca. si verò de iureiu.* 1

Int. Quæro vlterius. Teneturne ad restitutionem pœnarum, quas soluturus erat inuentus? *Resp.* Minimè. Ita Sylu. *rest. 3. quæst. 5.* cum Bernardo, quem citat Nauar. *cap. 25. nu. 34.* Ratio sumitur ex communi doctrina, quia pœnę non debentur ante iudicis sententiam. 2

3 *Int.* Teneturne restituere, quod accepit propter liberam dimissionem? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *c.17. nu.* 32. & *c.25 numer.*34. Ratio etiam sumitur ex communi doctrina, iuxta quam nō est restituendū quod accipitur ob turpem causam.

4 *Int.* Inuenit aliquem damnum tertio inferentem? *Resp.* Peccat mortaliter non accusando, quia iuramē tum frangit. Et præterea tenetur ad restitutionem damni. Ita Syl. quem citat, & sequitur Nauar. *cā.25 nu.*34. Ratio est, quia ex officio tenebatur tale damnum impedire, & non impediuit, ideo peccauit contra iustitiam.

5 *Int.* Quid censes de custodibus publicis viarum, Hispani appellā (aduaneros)? *Resp* Quod dixi de custodibus vrbium, & ideo nō tenentur, si taceant, restituere pœnas imponendas, inter quas est maxima amissio mercium exportatarum. Tenentur tamen restituere vectigalia regia, si iusta sint, quia hæc non illæ, debentur ante latam sententiam. Ita Nau. *cā.25. num.*51. *S. ad quæsitum.*

Filiorum peccata. §. 2.

1 *An filius teneatur obedire parentibus in eligēda vxore.*
2 *An pater possit cogere filium ad honestum coniugium.*
3 *Quæ tenentur filij exhibere parentibus.*
4 *An odisse patrem, aut matrem sit circumstantia valde aggrauans.*
5 *De filio irreuerente erga patrem.*
6 *An filius teneatur succurrere parentibus in necessitate constituris.* (sue.
7 *Cui teneatur filius in extrema necessitate patri an filio*
8 *De obedientia filij erga patrem in ijs, quæ pertinent ad gubernationem familiæ.*
9 *De filio percutiente parentes.*
10 *De filio dedignante parentes propter paupertatem.*

INTER-

INTERROGATIO. Teneturne filius familias obedire parẽtibus circa electionem vxoris? *Resp.* Si ex electione certę vxoris timerentur fermè certò maximæ inimicitiæ odia mortifera, graue honoris, aut rerum detrimentum, teneretur. Ita Doctores communiter. His amotis liberè, cui vult, nubere potest. Ratio est, quia in seruitute perpetua, & obligatione indissolubili, non tenetur obedire, vt probat Argentin. *in 4. sent. d. 29. quæst. 1.* matrimonium verò est, quædam seruitus perpetua, & indissolubilis obligatio, præcipuè causa interueniente hæc autem esset efficax promissio futurarum nuptiarum fœminæ æqualis conditionis, aut non multum dissimilis. Æqualis, dixi, aut non multum dissimilis conditionis, quia ducere indignam repugnante patre, aut respuere æquè dignam, ex cuius matrimonio parentes sperant honoris, pacis, & facultatum augmentum, est mortale peccatum. Ita Card. Tolet. *lib. 5. c. 1.* Sot. *in 4. d. 1. q. 18. a. 1.* Nau. *c. 14. n. 5.* Guter. de *q. can. c. 20 n. 3.* 1

Int. Possuntne parentes cogere filios ad honestum contugiũ? *Resp.* Possunt. Ita Rod. *in sum. c. 14. n. 2.* Neq; Conc. Trid. *sess. 24. c. 9.* id prohibet fieri à parentibus; sed tãtũ dominis tẽporalibus, qui ex imperio matrimonia imperare, aut prohibere solebãt. Ideoq; in regno castellę possũt sic inobediẽtes filij legitima hæreditate priuari à parentibus. *L. 49. Taur.* habetur *lib. 5. noue cõpil. L. 1. tit. 1.* docet Guter. *lib. 2 pract. q. 1. & 3.* & Rod. citato loco. 2

Int. Quæ tenentur filij exhibere parentibus? *Resp.* Tria. Amorem, obedientiam, & reuerentiam. 3

Int. Odisse patrem, aut matrẽ, estne circumstantia adeò aggrauans, vt sit de necessitate confessionis, dicere odisse patrem, aut matrem, iuxta opinionem de 4

necessitate

necessitate talium circumstantiarum? *Resp.* Maximè quidem. Ita Nauar. *c.* 14. *n.* 11. sicuti, qui patrem occidisset, teneretur dicere, occidi patrem: sequitur Tol. *lib.* 5. *c.* 1.

5 *Int.* Est filius sæpè irreuerens erga patrem, durè, & asperè verbis illū tractat (veruntamen absq; interno odio) peccatne mortaliter ita se gerendo, foris ostendendo eos odisse, & despicere per acrem intuitum, & per asperam allocutionem? *Resp.* Peccat. Ita Alens. *3. p. q.* 33. Sylu. filius. §. 25 Ang. *ib.* §. 30.

6 *Int.* Teneturne filius succurrere parentibus in necessitate constitutis? *Resp.* Tenetur: adeo vt eis in magna penuria cōstitutis; quam ipse potest subleuare, ingrediendo religionem peccet mortaliter. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 101. *art.* 4. *ad* 4. & Tolet. *lib.* 5. *c.* 1. *nu.* 6. Si verò iam professus sit religiosus, tenetur sub mortali eis succurrere extremè indigentibus, egrediendo monasterium, vt eos alat foris. Ita Caiet. 2. 2. *qu.* 101. *a.* 4. Nau. *c.* 14. *n.* 14. Egredi etiā tenetur, si grauiter indigentibus ingressus est monasterium, & adhuc in eadē graui necessitate parentes sint constituti. Quod si iuxta aliquos in hac graui necessitate nō obligetur, potest tamen iuxta omnes egredi, petita, licet non obtenta, à superioribus licentia. sic Tolet. *loco supr. cit.*

7 *Int.* Est in extrema necessitate filius Titij, & pater, cui tenetur sub mortali succurrere, cū ambob⁹ simul nō potest? *Resp.* Patri. Ita Sylu. *filius*, 2. §. 26. D. Thom. 2. 2. *qu.* 6. *art.* 9. *ad* 3. Tolet. *lib.* 5. quod si alibi aliud dixi, nunc probabilius hoc sentio.

8 *Int.* Obstinatè non vult filius obedire parentibus in ijs, quæ pertinent ad gubernationem domus. Item ex pertinacia non vult obedire se amouendo à prauis consuetudinibus, & familiaritatibus, peccatne

morta-

mortaliter inobediẽdo, crimine inobedientiæ? *Resp.* Peccat. Ita Card. Tol. cum communi *lib. 5. cap. 1.* Dixi pertinaciter, quia si id faciat ex fragilitate, aut vehementi passione, arbitror solùm peccare venialiter. Sot. 1. *Iust. quæst. 6. art. 2.* Vict. de *potest. ciuili. ad finem.*

Int. Quod peccatum est patrem, aut matrem leuiter percutere, minari iniuriosè; iactare in eos verba execrabilia, maledicere eos ex deliberato animo, absentes, siue præsentes? *Resp* Mortale. Colligitur aperte ex pœna, qua Deus Opt. Max. tales filios capite plecti iubeat. *Exod. 2.* 9

Int. Peccatne mortaliter filius, qui patrem, aut matrem ob paupertatem dedignetur; & ignotum sibi coram aliis ostẽdit? *Resp.* Peccat, nisi ex tacita voluntate patris, & iusta ratione id proueniat, cum oportet ex grauibus causis in parentun, filijque aut Reipublicæ vtilitatem cedentibus. sic Tolet. loco citato. Nauar. *cap. 14. num. 3.* 10

Fœminarum peccata. §. 3.

1 *An peccet fœmina se ostendendo amasio cùm æquè benè potest fugere illius conspectum.*
2 *An peccet fœmina permittendo amorem Titij, illam in coniugen concupiscentis.*
3 *De fœminis ostendentibus membra pulchriora.*
4 *De pigmentis fœminarum.*
5 *Quid dicendum de ornatu muliebri.*

INTERROGATIO. Scit Bertha se carnaliter adamari à Titio, & quoties eam videt in carnalem prodire concupiscentiam, peccatne mortaliter vltrò se illi ostendendo, absque alio animo peccandi, cùm possit eius conspectum fugere, absque vllo proprio detrimento? *Resp.* Peccat, & toties, 1

ties, quoties se absque necessitate videndam exhibet. Ita D. Anton. 2. *p. tit.* 5. *cap.* 1. §. 7. Nauar. *cap.* 16. *num.* 13. Ratio est manifesta, quia ex charitate tenemur impedire aliorum peccata.

2 *Int.* Ornat se Bertha, vt carnaliter ametur à Titio in coniugem, non in concubinam, quod coniugium ipsa nullo modo cupit, sed vult à Titio, ob certas vtilitatum causas adamari in coniugem, peccatne mortaliter illum amorem permittendo, vt ita loquar? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *cap.* 16. *numer.* 14. appellat enim illum amorem honestum, quia ad bonos, & honestos fines tendit. Idem docet *cap.* 23. *num.* 22.

3 *Int.* Sunt fœminæ suaptæ natura procaces, & ex leuitate mentis membra speciosiora, & grossiora gestãt nuda, vt placeant, qualia sunt brachia, pectus crura, &c. incomptos capillos, neque tamen proponunt honestam se habituras compositionem, rogo an sint in habituali peccato scandali? *Resp.* Mihi valdè probatur opinio affirmans, quam religiosè satis defendit Saa. *ver. ornatus*, contra multos. Ratio est, quia illæ humanorum membrorum partes, suapte natura prouocant ad libidinem, & ideo perpetuò sunt puritati scandalo actiuo, quod sub mortali tenemur euitare, cùm possumus.

4 *Int.* Fuco se, & pigmentis, capillisque alienis mentiri vult formosam Bertha, non tamen alium finem prauum intendit, quantum peccat? *Resp.* Venialiter tantùm, quia mendacium. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 169. *art.* 2. *ad* 3. Nauar. *cap.* 23. *num.* 20. & *cap. Furari. de constit. dist.* 5. Saa verb. ornat. tale verò mendacium est graue iuxta Nau.

5 *Int.* Quid sentis de ornatu muliebri, absque alio fine, quàm pro ostendẽda pulchritudine? *Resp.* In hac curiõ-

curiositate solùm peccatum veniale, agnoscit Nau. c. 23. n. 18. cum Caiet. 1. 2. q. 169. ar. 1. quāuis per accidēs inquit, ex splendido ornatu, aliena concupiscentia alliciatur ad libidinem. *argum. cap. Quisquis, 41. dist. c. Quæ contra mores, 8. dist.* licet ornans se, sit religiosa, vel religiosus, etiamsi, inquit, iterum, ob id alius ad peccandum mortaliter moneatur, nisi quis se ornet ornamentis à lege grauiter prohibitis, aut ita indecenter, vt verenda intra luceant. sic Nau. & Caietanus. Oppositū docet Sylu. *ornatus* cum plurimis, quē sequor iuxta dict. *nu. 1. huius.* §. cum scilicèt sine detrimento potest quis vitare hoc proximi scandalum passiuum.

AD LIT. H.

CAP. IX.

Hæreticorum peccata. §. 1.

1 *An ex licentia Episcopi possit aliquis sacerdos absoluere hæreticos occultos.*

2 *Quis dicendus sit fautor hæreticorum.*

INTERROGATIO. Possuntne hæretici occulti absolui à sacerdote, cui Episcopus cōmittit, vt eos absoluat? *Resp.* Affirmat Cordub. *q. 8. quæst. libel.* Ratio eius est, quia licèt Conc. Trid *sess. 24. cap. 6.* hanc potestatem commiserit solis Episcopis: dedit illis hanc potestatem ordinariam, & non delegatam: ita tamen, vt non transferatur ad Episcoporū vicarios per communem, & absolutam deuolutionem suæ iurisdictionis, quā expressis verbis noluit deuolui, & deuoluta irritat idem Concilium; hoc tamen non tollit, quin in particulari possit alicui committi. Fundamentum huius cōclusionis est, quia commissarius 1

ex

ex priuilegio perpetuo ratione dignitatis, & multo magis commissarius à iure potest alteri committere vices suas, quia accipit potestatem ordinariam, vt docet cum communi Sylvest. *absolutio. 4. qu. 6. dub. 2. & ver. commissarius.* Sed cùm Episcopi deliguntur à Concilio ad absoluendos hæreticos occultos, eliguntur, vt commissarij à iure; igitur possunt hanc potestatem alicui sacerdoti committere.

2 *Int.* Censeturne hęreticorũ fautor, qui cum notoriis hæreticis agit, in suam propriam vtilitatem, & commodum, non vt hæretici sunt, sed vt politici ciues, mercatores, opifices, sapiẽtes, meretrices, & similes? *Resp.* Minimè. Ratio sumitur ex cõstãti Theologorum, Iuristarúmq; proloquio, vsu receptissimo minimè nos teneri euitare excõmunicatos, nisi sint notorij clerici percussores, & nominatim denunciati, vt iam ostendi in propria materia de excommunicatione. Licétque videre longam & satis doctam probationem apud Beiam *2. p. cas. 7.*

Hæredum peccata. §. 2.

1 *De legato relicto filiis spuriis.*

2 *Ad quid teneatur filius spurius circa legatum sibi à patre relictum.*

3 *De extraneo constituto hærede sub confidentia de tradenda hæreditate filio spurio.*

4 *An parentes succedant filiis spuriis morientibus ab intestato.*

1 INTERROGATIO. Instituit Socrates extraneũ hæredem sub fide data expressa de tradendis bonis filio spurio ex dãnato concubitu ipsius Socratis. Rogo vtrũ extraneus possit illa bona retinere. Deinde vtrum illa possit tradere spurio, an teneatur illa reddere hæredibus ab intestato succedentibus? *Resp.* Talis non est verus hæres, & ideo peccat mortaliter reti-

retinendo, aut spurio tradēdo, siue à laico, siue à clerico instituens sit, reddendaq; hæredibus ab intestato talis hæreditas. Ita Barth. *cons.* 194. Bald. *L. id, quod pauper. Cod. de epis. & cler.* Ratio est, quia tale testamentum est fraudulētum, quia cōtra id, quod leges decernunt, cū ex fide data teneatur hæres institutus illa bona reddere spurio: & ideo per tale fraudulētum testamentū nō acquiritur dominiū rerum relictarū. Imò talis hæres, vt prædo censetur. *L. In tacitis ff. de legatis & fidei cōmiss.* primaturque hæreditate; & bona applicantur fisco.

Int. Tenēturne in conscientia filij spurij cedere legatis relictis in testamento parentum: nisi sint legata pro alimētis, statim ante iudicis sententiam? *Resp.* Tenentur. Ita Bcia 2. *p. cas.* 12. Ratio est, quia leges prohibentes filiū spurium succedere iure hæreditario non sunt pœnales, sed præceptiuæ, annullantes talia legata in conscientia, vt porè decernentes in habilem hæreditatis talē spurium. Probat *L. Extraneū. Cod. de hered. instit.* Probat Alex. *cons.* 174. *in.* 3. *n.* 4. Dixi, nisi sint de alimentis, quia alimēta debētur iure naturali, cui nō possūt cōtradicere leges humanæ. 2

Int. Si talis extraneus hæres relinquatur sub confidentia animo tantum concepta, & minimè declarata externè de tradendis bonis spurio filio, quid cēses? *Resp.* Censeo testamentum non esse fraudulentū & ideo extraneum esse verum hæredem, quia ex illa mera confidentia non manet obligatus ad reddenda bona: possēque illa reddere spurio ex gratitudine, quæ à nobilibus expectatur. Leges verò prohibētes, ne veniant bona ad spurios, relicta sub confidentia loquuntur de confidentia necessitate, & cogente instituturn hæredem, hoc est, quæ fide data, & exhibita pollicitatione declaratur, constat id textu expresso. 3

L. Prædenis. ff. de petit. hæred. L. ita fidei. ff. de iure fisci. Quæ leges cùm sint odiosæ, non sunt extendendæ ad ea quæ ibi non exprimuntur.

4 *Int.* Succeduntne parentes filijs spuriis ex damnato concubitu ortis, moriétibus ab intestato? *Resp.* Minimè. Authen. *Quibus modis. §. illud. col. 6.* Panorm. *cap. Tanta. num. 13. qui filij sint legitimi.* Ideo, cùm filij non succedunt parentibus ab intestato, neq; itidem parentes filiis. Notat Gloss. communiter recepta. in *Aut. Si quæ illustris. Cod. ad Orficianum. & in §. Nauis. sinè.* Instit. *eodem.* Palcothus de nothis. *cap. 43.* Naua. *lib. 3. consil. titul. de success. ab intest. consil. 1.*

AD LIT. I.

CAPVT X.

Iudicum peccata. §. 1.

1 *De vsurpatione iurisdictionis.*
2 *Quot modis datur via ad cognoscenda crimina.*
3 *Quo modo iuridicè procedendum sit.*
4 *Quid dicendum de criminibus atrocioribus circa punitionem.*
5 *An sit de essentia iudicij ordo processus à iure præscriptus.*
6 *An iudex possit damnare reum iuxta allegata, & probata, quem scit priuata scientia innocentem esse.*
7 *De iudice sæculari prohibente emere à clericis, vel vis aliquid vendi.*
8 *De iudice sæculari reum ab Ecclesia extrahente ad illam confugientem.*
9 *Qui dicatur locus sacer.*
10 *Qui gaudent Ecclesiæ immunitate.*
11 *Qui non gaudent hoc priuilegio.*

12 *An teneatur iudex carcerem inuisere, & de necessariis prouidere.*

13 *An teneatur restituere pretium acceptum pro iustè, vel iniustè iudicando.*

14 *Cui faciendа est suprà dicta restitutio.*

15 *De iudicibus falsò suppositis.*

16 *An teneant acta per eos.*

17 *An pœna arbitrio iudicis relicta, possit esse capitis.*

INTERROGATIO. Quod peccatum est vsurpare iurisdictionem non sibi debitam? *Resp.* Ex genere suo mortale. Ita D. Thom. 2. 2. *qu.* 60. *artic.* 6. Nau. *conſ. de hær. n.* 4. notatur, *L. vlt. ff. de iurisdiction. iudic.* Cunha *tract. de confeſſ. q.* 5. *n.* 5. 1

Int. Quotuplex est iudicibus procedendum via ad cognoſcendum crimina? *Resp.* Triplex, accusatio, denunciatio, & inquisitio. Ita Rubric. *de accuſat. in decretalib. & ibi omnes. ca. Accuſatus, de hæret.* Afflict. *lib. 1. conſtit. rubr. 1.* Carrer. *in pract. tit. de hæret. n.* 102. Reper. Inquisit. *verb. denunciatio.* ex text. *L. 2. Cod. de Apoſtat.* 2

Int. Qui ordo requiritur, vt iuridicè procedat in vnaquaque harum viarum? *Resp.* In accusatione, vt adsit legitimus accusator, & libellum in scripto. In delatione, vt præcesserit correctio fraterna, id est, monitio. Inquisitione, vt præcedat inquisiti infamia. est tex. in *ca Qualiter. 2. c. Inquisitionis. §. tertiò. de accuſat.* Duennas *reg.* 298. Clarus. *§. vlt. quæſt.* 6. Abb. Felyn. Maran. *num.* 16. *in cap. Licet. de accuſat.* Hæresim tamen excipio, in qua via inquisitionis non est necesse, vt præcedat infamia, vt notat Duen. *num.* 9. *citat. loc.* Simanch. *de Inſtit. cap.* 44. *num.* 9. Auendanh: *reſ.* 31. Sed sufficit suspicio, vel indicium, iuxta eosdem Auctores, & Nau. *cap. Inter. ver. concl.* 6. *nn.* 296. via verò delationis non requiritur præuia monitio, 3

vt aduertit Simanch. de *Instit. cath. c. 19. num. 6. & 10.* Et alibi iam respondi, & probaui in propria materia.

4 *Int.* Licetne iudicibus in criminibus atrocioribus punire conatus, etiam non obtento effectu? *Resp.* Licet. *L. Si quis nõ dicã Cod. de Episcop. & cler. L. Quisquis. Cod. ad L. Iuliam.* tradit Menoch. *de arbitrat. cas. 360. num. 1. & 17.* Decian. *tract. crimin lib. 5. cap. 83. n. 4. & lib. 7. cap. 35.* hi autem conatus debent externis signis declarari.

5 *Int.* Estne adeo de essentia iudicij ordo processus à iure præscriptus, vt nulla sit sententia data super litem, in qua talis ordo processus non fuit seruatus, licet ex inordinato processu apertissimè veritas colligatur? *Resp.* Maximè secundùm ius commune. Ita legislator Lusitanus *lib. 3. Ordin. tit. 63.* Veruntamen secundùm ius Portugalliæ eodem citato titulo, aliter decretum est, his verbis: *Mandamos, que os iulgadores, iulguẽm, & determinem os feitos, segundo à verdade que pellos feitos for prouada & sabida, ou per confissam da parte posto que o processo seia mal ordenado, ou errado ou falte nelle alguã solemnidade substancial do inizo a qual faltando ou sendo errada no processo, todo o inizo, & sentença que delle procedesse seria nenhũa, segundo direito. Porque sem embargo disto que remos que não seia o processo annullado, nem se possa dizer à sentença nenhũa, se a verdade for sabida pello processo, & o iulgador iulgou o que lhe pareceo iustiça pollas prouas no processo feitas sobre à verdade, & substancia da causa.*

6 *Int.* Fecit, quod potuit iudex, vt non ferret sententiam de reo publicè probato nocente, quem scit priuata scientia innocentem esse. Potestne illum damnare secundùm scientiam publicam ex allegatis? &

pro

probatis? *Resp.* Potest. Ita D. Thom. 2.2. *qu.* 67. *ar.* 2. ib. Caiet. facit. *l. illicitas* §. *veritas. ff. de offic. præsid. Pastor* §. *quia verò de offic. del.* & ita communiter Doctores Aug. 2.1. *q.* 67. *art.* 2. Halens. 3. *p. q.* 40. *n.* 7. *a.* 2. Sot. 5. *Iust q.* 4. *ar.* 2. Rich. *in* 4. *d.* 15 *ar.* 3. *q.* 2. *ad* 1. Valent. 3. *tom. disp.* 5. *q.* 11. *p.* 2. Repugnat Saa. *verb. index num* 13.

7 *Int.* Quomodo peccat iudex sæcularis, qui prohibet subditis, ne emãt à personis ecclesiasticis, neque illis vendant? *Resp.* Grauiter, & ipso facto est excommunicatus. *cap. Eos. de immunit. Ecclesiæ.*

8 *Int.* Extraxit, vel iussit extrahere, aut attẽtauit extrahere, per vim à loco sacro eos, qui ad illum cõfugiunt. quomodo peccat? *Resp.* Grauissimè lethaliter Prohibetur id vtroq; iure canonico quidem *c. Definiuit. c. Si quis contumax. c. Reũ.* 17. *q.* 4. & ciuili, quod latè prosequitur Pampilo de immunit. Ecclesiastica.

9 *Int.* Quoniam opportunitas loci exigit, rogabo te de aliquibus hûc attinẽtibus. Quis dicitur locus sacer in hac immunitate? *Resp.* Quælibet capella, Basilica, eremitorium, & quodlibet aliud sacellum erectum pro diuenda missa, cum Episcopi facultate. Itẽ cœmeterium ab eodem Episcopo pro humãdis corporibus sacratum, siue sit continuum cum Ecclesia, siue contiguum, siue longè separatum. *c. Quisquis. 13. q.* 4. Item dormitorium commune clericorum, siue Religiosorum. *c. Cùm pro causis. de sentent. excom.* Item ianua; & porticus Ecclesiæ, aut cœmeterio annexa. *c. Si quis contumax* & Panormit. *in cap. penult. de immũ. Eccles.* Item religiosarum domorum claustrum, & pauimentum, quantumnis sõgum sit. Ita Nau. *c* 15. *n.* 18. Domus Episcopalis, licet ab Ecclesia disiuncta *c. id constituimus.* 17. *qu.* 4. Innoc. & communiter omnes *cap. Inter alia. de immun. Ecclesiæ.* Item spacium quadraginta passuum in circuitu Ecclesiæ maioris,

& triginta Ecclesiarũ minorum. *ca Sicut antiquum. 6. Quisquis* 17. *qu.* 4. vt affirmat Oldrad. *cons.* 35. Felyn. *6. Cum pro causa citat.* Veruntamẽ hoc ius per desuetudinem, & non vsum est antiquatum, & abrogata opinio. Seruaturque tantummodò quò ad fines vltimos ipsius loci sacri, vt vult Nau. *cap.* 25. *numer.* 18. & ideo seruandus est mos cuiusque regionis. Habetur etiam pro loco sacro sacerdos deferens Eucharistiam. Ita notat Hostiens. & communiter Doctores *c. Sanè de celebr. missar.* Item Cardinalium personæ per vsum, & consuetudinem. Notat Andr. Sicul. *de præst. Cardin. q.* 9. *p.* 1. Idem affirmat Nau. de Regum, Reginarumque personis, inquã, non statuis
10 Item in vrbe domus Cardinalium; atque legatorum Regum, & Rerum publicarum, intra certum ambitum.

Int. Qui gaudent Ecclesiæ immunitate? *Resp.* Oẽs, & soli Christiani, qui ad locum sacrum confugiunt, siue ob delicta, siue ob debita. *c. Inter alia. de immun. Eccl.* Vbi Panorm. *n.* 4. Excommunicati, suspensi, interdicti. Ita. Immola, & Bonifac. & communis in *Clem.* 1. *de pœn. & remiss.* Item serui cùm confugiunt ad locum sacrum ob delicta, quæ à iure grauissimè puniuntur, vel ob seuitiam dominorum. *cap.* 25. *n.* 19. Item egressis è carcere, siue de licẽtia, siue per vim. Ita Nau. *c.* 25. *n.* 19. cum communi: Item comprehensus, qui per locum sacrum ducitur. Ita Nicol. Boer. *decis.* 100. & communis contra Archid. in *cap. Sicut* 1. 17. *q.* 4. etiamsi iam damnatus ad supplicium ducatur. Ita Nau. *c.* 25. *n.* 9. Item percussor, vel occisor clericorum extra locum sacrum. Ita Nauar. *c.* 25. *nu.* 9. contra multos, quos contra rationem, siue textum loqui affirmat. Item exules, & banniti damnati capitis per quemuis occisorem voluntarium. Mercatores,

tor, qui pecunias dissipauit, & creditores illusit: trans fuga ad hostes: modò non deliquerint in Ecclesia vel peccata excepta committant. Ita Nau. c. 25. n. 9. Item blasphemi, iuxta Nau. c. 25. n. 20. Vbi id latè probat. 11

Int. Qui non gaudent hoc priuilegio? *Resp.* Grassator viarum. Nocturnus segetum, & aliorum fructuum vastator. c. *Iter alia diminuit. Eccles.* 2. Qui in Ecclesia graue crimen committit. *c. fin. de imm. Eccles.* iuxta communem, & Ordin. Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 4. In noua verò impressione. *lib.* 2. *tit.* 5. §. 2. 3. Occisor per insidias; per communem *cap.* 1. *de homic.* Item qui in nostra Portugallia aliquem occidit, aut percutit de proposito, vel in duello prouocato *lib.* 2. *Ordin. tit.* 5. 9. 3. 4. Qui ex Ecclesia alium foris, vel ex à foris percutit in Ecclesia. 5. Qui insuper profugum ad Ecclesiam ab ea extraxit siue per se, siue per alium; saltem per vestes trahendo. Ita Nau. c. 25. n. 21. 6. Qui Sponte ab Ecclesia egreditur. Ita Hostiensis cum communi *c. finali. de imm. Eccl.* 7. Personæ Ecclesiasticæ iuxta vsum receptum; & Panor. *c finali. de imm. Eccl.* Excipe constitutum in minoribus erga iudices sæculares: nam ij habent super illum iurisdictionem concessam à Conc. Trid. sess. 23. *cap.* 6. 8. Qui iuxta Ecclesiam delinquit, animo ad eam confugiendi. Ita Hostiensis in *sum. tit. de immunitate.* §. *in quantum.* n. 8. sed huiusmodi opinio est antiquata. 9. Qui comburit Ecclesiam, vel eam detruit solo *c. fin. de imm. Eccl.* Sed de hac Ecclesiæ immunitate seruandus est mos cuiusque prouinciæ, & regni, de qua luculenter & piè satis Ordinationes Lusitanæ, *lib.* 2. *tit.* 5. §. 2. nouæ impressionis. 12

Int. Teneturne iudex carceres inuisere, & prouidere detentis necessaria ad vitam? *Resp.* Tenetur, &

si ex incuria grauiter detenti laborent fame, sitibus, iniuditate, ægritudine, peccat lethaliter, argumento *L. Iudices. Cod. de Episcopo. aud.* & *cap. Pascc.* 89. *dist.*

13 *Int.* Tenetur ne ad restitutionem pretij pro iustè, vel iniustè iudicando accepti? *Resp.* Tenetur. Ita decernitur 1. *q.* 5. *cap. Non sanè.*

14 *Int.* Cui facienda est talis restitutio? *Resp.* Dico Primùm. Acceptum pro iniusta sententia proferenda, restituendum est ei, in cuius damnum sententia lata est. Ita decernitur 1. *q.* 2. *ca. iubemus* Dico secundùm. Acceptum pro iustè & rectè iudicando, aut pro iudicãdo tunc, cũ ex officio tenebatur iudicare: aut pro non iniustè iudicando, restituendum est ei, qui dedit. Ita colligitur ex *cap. Non licet.* 2. *q.* 3. Multi tamen, & graues Auctores restituendum aiunt pauperibus. Ita Archid. *cap. Quæ rectè.* 2. *quæst.* 3. Innoc. *cap. Plerique. Extrauag. de ing. Eccl.* & Hostiensis in *sum.*

15 *Int.* Sunt in nostra Lusitania aliqua municipia, nostrates appellant (*Coutos, & consilia*) in quibus municipiales ad creandos iudices deponunt suffragia apud scribam, cùm ipsi literarum ignari sint. Scribæ tum amore, tum odio, tum largitionibus corrupti de hoc, aut illo suffragia assignant nil minùs cogitantibus suffragatoribus. Quæro, an iudices sic suppositi, & furtiui sint veri iudices? *Resp.* Minimè quidem, quia non creati per vera suffragia, ideo si tale furtum sciant, tenentur cedere officio: peccantque grauiter inducendo scribam ad talem iniustitiam contra ius iurandum sui muneris, & in damnum vsurpatæ iurisdictionis.

16 *Int.* Tenentne acta per eos, facta, iudicata, ac si essent veri iudices? *Resp.* Tenent. Est enim hoc principium iure receptum, vt qui communi existimatione, &

ne, & titulo publici officij magistratum gerit in Republica; licèt reipsa titulus verus non sit, & ideo neq; magistratus, nihilominùs valeant per eum gesta. Ita communiter Doctores, *L. Barbarius ff. de officio prætoris* Quod ius ciuile in canonicum quò ad vsum, & praxim translatum etiam est; & ideo, qui parochus communiter reputatur cum titulo præsumpto, verè tamen parochus non est, ex defectu intrinseco dummodò verus sacerdos sit, nihilominùs verè absoluit parochianos; per veram iurisdictionem ab Ecclesia in eo casu ei cócessam. Sic verò in præsenti, quia tales homines publica existimatione, & titulo, licet falso, habentur vt veri iudices, quamuis coram Deo, re vera non sint, tenent acta per eos, vt satis liquet.

Int. Peccatne mortaliter iudex damnando capitis pœna reum, cuius punitionem reliquit Legislator iudicis arbitrio? *Resp.* Negat Gloss. Instit. *de iniurijs. §. in summa.* Bald. *L. 1. ff. de ijs, qui latron. occult.* Ab. *cap. Venit. col. 9. de dol. & contum. & c. Cùm te col. 3. de re iudicata.* Salzed. *compluten. in Add. ad Bernard. c. 149.* cùm alijs, quos citat, appellatque hanc partem negantem communem. Affirmant veruntamen Gabal. in *mille loq. 52.* Simanch. in Instit. *tit. 46. num. 81.* Castr. de *leg. pœn. lib. 1. ca. 6.* Sot. *lib. 5. Iust. q. 1. a. 3.* Cùm igitur in iudicando attendenda sit lenitas Christiana, & mansuetudo, nisi crimen atrocissimum sit, hæc affirmans opinio videtur probabilior, atque praxi aptior & commodior pro decernenda pœna. 17

Inquisitorum hæreseos peccata. §. 2.

1 *Ad solos Inquisitores pertinent crimina fidem attingentia.*

2 *De affectu, quo debent Inquisitores procedere.*

3 *Quid possint Inquisitores circa Episcopos.*

4 *Quæ pœna plectendus est laicus, qui se fingens sacerdotem audit fœminarum confessiones.*

1 INTERROGATIO. Ad quem pertinet inquisitio, & punitio hæreticorum, aut suspectorum fidei, & similium criminum ad religionem attinentium? *Resp.* Ad solos iudices hæreticæ prauitatis, Inquisitores vocant, quibus per se, vel per alios Episcopi loci iunguntur in iudicio, neq; possunt soli de hæresi procedere: imò denunciationem illis factam, tenentur secretissimè mittere ad Inquisitorum tribunal. Ita Simanc. *de catholic. Instit. tit. 35. nu.* 5. Molin. de *Iust. lib. 5. disp. 28. nu. 13. & 14.*

2 *Int.* Quo affectu tenentur huiusmodi inquisitionem facere? *Resp.* Zelo iustitiæ, amore fidei. Si autem odio, vel amore, vel largitionibus corrupti, suam inquisitionem, criminis punitionem exerceant, aut non exerceant, grauiter peccant, & excommunicationē pontificiam incurrunt latam in *Clem. multorum. de hæreticis.*

3 *Int.* Quid possūt inquisitores aduersus Episcopos hæresis suspectos, aut infimulatos? *Resp.* Dico primum. De hæresi cōita Episcopos inquirere, aut prætextu hæresis contra Episcopos procedere nequeūt tex. express. *cap. inquisitores. de hæret. lib.* 6. Ita ibidem Repert. *verb. Episcopus.* Vilhadiego. de *hæretic. q. 7. n. 15.* Carrer. *n.* 74. Calder. *de hæret. c.* 8 *n.* 9. Simanch. *ca. 25. n.* 8. *Inst* Penha. 3. *p. Direct. com.* 76. Locat. *in oper. indic. ver. Episcopus. n.* 2. Roias *de hæret. sing.* 55. *num.* 2. Nomine Episcoporum, etiam veniunt illi, qui titulares appellantur. Ita cum alijs Simanch. *cap.* 26. *n.* 12. *Instit.* Dico secundùm. Fas est inquisitoribus hæreticæ prauitatis dicta testium deponentium contra Episcopos

Episcopos excipere,& ad Sum.Pōtificē denunciāda transmittere. Ita decernitur dicto *cap.Inquisitores de hæret.* Ita citati Doctores, & Cunha super diploma Pontificium aduersus solicitatores mulierecularum in confessione sacramentali.*qu.*12.*nu.*9. latè id probat. Dico tertiùm. Si causa subest detinendi Episcopos,ne fugiant,dum ad sedem Apostolicam cum crimine denunciando legatus mittitur, fas est Inquisitoribus Episcopos detinere. Ita iidem Auctores citati:parcissimè tamē vti debent huiusmodi rigore,ne quod in fidei vtilitatem concessum est, cedat in detrimentum propter scandalum. Nomine verò Episcoporum, non veniunt electi tantùm in Episcopos, nondum sacrati, quia non sunt re vera Episcopi,sed futuri sunt. Ita Glo.1.*c.*1.*de relig. dom.* Felin.*c.Eam.de rescrip.n.*1.Selua.*de benef.p.*1.*q.*1.*n.*31. Simanch.*de instit tit.*26.*n.*11. Dico quartum. Cardinales, Inquisitores generales facti,in Episcopos, & quosuis alios prælatos inquirere possūt, sed processus referendus ad Summ.Pontificem, vt fetat sentētiam.Ita decreuit.Pius IV.*Extrauag.Romanus Pontifex,*affert Penha inter Pontificias literas.*fol.* 129.

Int. Quo malo puniendus est laicus, qui se sacerdotem simulans,fœminarum audit confessiones, & eas ibi ad venerea sollicitat? *Resp.* Vti de hæresi suspecti Inquisitorum examini subijciuntur. Ita habetur *cap.*2.*de cler. non ordinato ministrante.* tradit Salzed.*in pract.crim.c.*12.& Greg.P.XIII.motu proprio Inquisitoribus cōmisit,teste Roder. *tom.*2.*de Regul. q.*28.*ar.*1.& Paulus IV.teste Locato in *oper.indic.*Maiolo.*lib.*4.*irreg.c.*13.*n.*1. *&* 5.Paul. eodem *tit. par.* 6. *tit.de cleric.nō ord.min.* Et hanc ob rem Conimbricæ abiurauit de leni an. M.DC.X. quidā diaconus,qui presbyteratum exercebat. Et Romæ redactus est in cineres 4 1

cineres frater certi ordinis iussu Alex. V I. ob eandem rem. Intelligenda tamen est conclusio de ficto laico confessore, qui simul audit, & absoluit pœnitentem fœminam. Sic enim verba Bullæ Greg. XIII. confessiones audire, ac absolutionem impartiri. Ita Cunha citato loco.

Inimicorum peccata. §. 3.

1 *Quo pacto nos gerere debemus erga inimicos.*

2 INTERROGATIO. Quo pacto nos gerere debemus erga eos, quos habemus inimicos, aduersus quos etiam inimici appellamur? *Resp.* Præmitto inimicum dupliciter sumi posse: formaliter nimirùm, vt ita loquar cum Logicis, & materialiter. Inimicus formaliter est, qui adhuc inimicitiæ tædis ad uersum nos, flagrat. Inimicus verò materialiter est, qui inimicus dicitur, quoniam olim inimicitiæ signa ostendit, sed modo è contra amoris. Dico igitur primùm. Erga inimicos formaliter tenemur sub mortali ea exterius amoris signa ostendere, quæ communia sunt, & quæ omni personæ exhibemus, interiùs verò odium deponere, & malè nolle. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 26 *ar.* 6. *& q.* 34. *ar.* 3. Alens. *q.* 68. *m.* 3. Sylu. *ver. caritas. q.* 1 Glos. *c. si quis contristatus. dist.* 9. Nau. *c.* 14. *n.* 25. *& c. Quando. de Constit. dist.* 13. Probatur ex illo Christi Domini Matth. 17. *Nisi remiseritis ex cordibus vestris.* Ideo, neq; tenemur eis condonare pœnam a legibus pro iniuria taxatam, sed eam in iudicio possumus exigere; zelo rectæ faciendæ iustitiæ ad salutem populi spiritualem, ad vtilitatem Reipublicæ vt frænum audacibus inijciatur. Hinc fit, vt nisi detur scandalum, non teneamur alloqui inimicos formaliter alloquio particulari, aut quauis loquela, quam non exhibemus omnibus omnino proximis,

ximis,& multò minùs ad ludum,& similia illum admittere. Dico secundùm. Erga inimicos materialiter, debemus particularia amoris signa ostendere. Ita expressè D. Thom. in 3. *d.* 3. *q.* 1. *ar.* 2 *ad* 2. & 2. 2. *q.* 83. *ar.* 8. Caiet. *ib.* Alens. 3. *p. q.* 67. *m.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 8. *cap.* 3. §. 6. Bern. 3. *sent. d.* 30. Gabr. *ib. q.* 1. *art.* 3. *dub.* 2. Sylu. *chari as q.* 3. Tabien. *ib.* §. 14. Armilla. *ib. num.* 1. Viguer. *de virt. car. cap.* 12. §. 1. *q.* 6. Rich. *in* 3. *d.* 3. *q.* 1. *art.* 7. Panorm. *c.* 1. *de maleſic.* Barthol. in *L. Si tibi decem.* §. 1 *ff. de pactis.* Nauar *c.* 14. *n.* 9. quos citat,& sequitur Beia *caſu.* 10. Ratio est,quia præceptum charitatis obligat in necessitate: sed ostensio signorum amoris, & postulatio veniæ necessitatem afferunt ostendendi similiter amoris signa, ergo, &c. vt egregiè ostendit Caiet. 2. 2. *q.* 33. *art.* 3. alioquin sequeretur scandalum videntium, & existimantium nos adhuc odio ardere in talem inimicum materialiter. Dico tertiùm. Si inimicus materialiter promittit pro viribus satisfactionem iniuriæ reddendæ, & veniam petit, & condonationem satisfactionis, ad quam illius vires non attingunt, tenemur acceptare liberam satisfactionem possibilem, & partem reliquam condonare; & non procedere in iudicio de iniuria nobis iniusta. Ita Beia. *caſ.* 10. Probatur ex præcepto Christi Domini Luc. 17. *Si reuersus fuerit ad te dicens. Pœnitet me. Dimitte illi.* Vbi verbum, dimitte, non accipiendum est pro dimissione interiore, nam ad illam tenemur erga inimicum non reuersum,& pœnitentem: sed de dimissione exteriore aduersùs inimicum reuersum,& pœnitentẽ. Longiore probatione supersedeo, eam videre licèt apud Doctorem Beia caſu cit.

AD

AD LIT. L.

CAP. XI.

Locantium domos peccata. §. 1.

1 *An liceat domos locare publicis peccatoribus.*
2 *Præcipuè vsurariis.*

1 INTERROGATVR. Licetne locare domos meretricibus, aut aliis publicis peccatoribus? *Resp.* Negantem partem tenaciter defendit Nauar. *c.* 17. *n.* 195. contra praxim. Affirmat tamen Maior. in 4 *d.* 15. *qu.* 35. & Beia. *cas.* 27. Ratio est, quia locare domũ indifferens est ad bonum, & ad malum finem: finis verò intentus à locatore est vti suis rebus; & lucrum accipere, fructusq; suarum facultatum, locatq; eas meretrici, vt mulieri ad se protegẽdum contra tẽporis iniurias: si verò ipsa ex malitia turpes fines sibi proponat, locatione abutitur, & ideo locatio est remotissima causa turpitudinis exercendæ, atque eadem modo confectio vestium lasciuarum, calceamentorum, pigmentorum, & similium, quæ vsui humano ex sua natura sunt ordinata ad vsus bonos, & indifferentes, & ita obtinuit praxis absque scrupulo confessorum & Episcoporum.

2 *Int.* De locatione domus vsurariis peculiariter, quid dicis? *Resp.* Locare domos alienigenis vsurariis lethale est, quia prohibitũ *cap.* 1. *de vsuris lib.* 6. Nullum verò peccatum locare indigenti. Ita Rosel. *ver. restitutio. §.* 34. Tabien. *vsur.* 1. §. 5. contra Nauar. *c.* 17. *n.* 195. sed tex. tantùm loquitur de locatione vsurariis alienigenis.

Locantium pecunias peccata. §. 2.

1 *An liceat locare pecunias.*

INTER-

INTERROGATIO. Estne peccatum locare pecunias? *Resp.* Pecunia, quatenus est metallū, vt est aurum, vel argentum, inseruitq; ad pompam, & apparatum status: item ad pignus, locari potest. Ita D. Tho. 2. 2. q. 78. *art.* 1. *ad* 6. Quoniam verò in cōtractu locationis dominium rei penes locatorē remanet, & si res fortuitò perit, domino perit, si pecunia locetur eius dominium remanet penes locatorem, & ideo si fortuitò pereat, domino peribit. 1

Librariorum peccata. §. 3.

1 *De diuenditione librorum prohibitorum.*
2 *De impressione librorum prohibitorum.*
3 *An teneantur librarij imprimentes, vel diuēdentes libros prohibitos ad pœnam ante sententiam.*
4 *De prohibitione librorum vendendorum in Hispania.*
5 *De asportatione librorum in Hispaniam.*
6 *De prohibitione imprimendorum librorum in Hispania.*
7 *De prohibitione imprimendorum librorum ex iure canonico.*

INTERROGATIO. Quod peccatum committunt librarij in diuendendis, vel imprimendis libris, quos diuendi, aut imprimi sub pœna capitis, verberum, confiscationis bonorum, excommunicationis, & similium grauium, leges ecclesiasticæ, vel ciuiles in certis regnis, aut regionibus prohibent? *Resp.* Mortale ex natura sua, nisi aliqua circumstantiarum ratio excuset. Quæ quidem leges, quia iustissimæ, obseruandæ sunt, vt vsu recipiuntur, iuxta consuetudinem cuiusque regionis. 1

Int. Quomodo peccant diuendendo, aut imprimendo libros, aut habendo eos in officinis animo eos vendendi, circa quorum diuēditionem, aut impressionem 2

prelationem cautum est à Rege sub grauibus pœnis ab alio id fieri, quàm à certa persona, vel de eius licentia? *Resp.* Peccant mortaliter: nã priuilegiũ est lex priuata. *L.1.ff.de constitut. Princ. & L.1.tit.11.p.1.cap. priuilegia.3.dist.* Cùm igitur sit lex iusta, neque purè pœnalis (de qua dubitant auctores, an obliget in cõscientia) sed mixta, & in re graui, obligat ad mortale. Tenentur insuper ad restitutionem Auctori, quia per priuilegium acquisiuit ius cautionis, & punitionis erga alios *c.finali lege.§.priuileg.25.q.1.* & priuilegio fretus magnas fecit expensas, in cuius damnum diuenditi, impressiui fuère similes libri. Ita Doctores communiter *cap.fin.de iniuriis. & damn. dat.* Estque comitans Doctorum Salmanticensium consensus, teste Rod. in *sum. cap.165.num.5.*

3 *Int.* Tenenturne huiusmodi librarij præter damnum soluere etiam pœnam appositam in priuilegio ipsi auctori antequam iudicetur? *Resp.* Minimè. Ita Glos. *c. Fraternitatis 12.q.2. ver. cum augmento.* communiter recepta. Couar. *Reg.peccatum.2.p.§.8 nn.6.* Gaterrius. in *q.c.1. n.23.* Ratio sumitur ex communi doctrina legum, vt iam respõdi in propria materia, qua pœnæ non debentur in conscientia antequam iudicentur.

4 *Int.* Circa librorum venditionem, quid cautum est in Hispania, vt librarij sciant, quomodo procedere debeant? *Resp* Ne quis à foris inuehat in regna castellæ, vulgari sermone compositos, & alibi impressos absque expressa facultate regia, sub pœna cap. & confiscationis bonorum. Ita habetur. *lib.1.nouæ compil.tit.7.L.24.*

5 *Int.* Quod peccatum est similes prohibitos libros in Hispaniam asportare? *Resp.* Mortale. Colligitur imprimis ex grauitate materiæ, super quam lata est

Lex-

Lex, nimirùm fidei puritas, quæ per similes libros vulgares apud hæreticos impressos, & in vulgi manibus versatos facilè corrumpitur. Colligitur secundò, ex graui apposita pœna capitis, & confiscationis bonorum: nam cum intentio legislatoris possit obligare ad mortale, & hæc satis benè colligatur ex re graui supra quam legem condit, & ex grauissima pœna, quam apponit (nam pœna proportionanda est culpæ, alioqui iniusta est, & risu magis digna, quàm obseruatu, veluti si quis legislator apponat pœnam capitis mentienti officiosè) ergo, &c. & hæc est communis sententia; contra quam non est audiendus Nauar. *cap.* 25. *n.* 57. oppositum sentiens. Quòd si sapientissimus Doctor obijciat hanc legem esse præsumptiuam, neq; obligare, nisi reuera adsint fundamenta præsumptionis, nimirùm hæreses in libris contra fidem, aut turpia cõtra honestatem morũ, hanc autem præsumptionem satis tolli per approbationem Inquisitionis, & Ordinarij eorum regnorum, in quibus sunt prælo dati, & ideo frãgentẽ has leges peccare venialiter, vt sentit. Rod. *in sum. cap.* 196. *n.* 3. Nego, pace obijcientis, suppositionem, aioq; esse legem præceptiuam ad tollendas errorum ansas, & occasiones.

Int. Quid item in eisdem Hispaniæ regnis cautum est circa librorum impressionem? *Resp.* Ne quis librum, seu latino, seu vulgari idiomate compositum absque facultate regia, & præuio diligenti operis examine imprimat, aut imprimere faciat sub pœna capitis, cõfiscationis bonorum, & eorundem publicæ conflagrationis librorũ. Ita cauetur *lib.* 1. *nouæ compilationis. tit.* 7. *L.* 24. Ita cauetur in ord. Lusit. *lib.* 5. *tit.* 102. Nouissimè verò idem sanxit Philippus fœl. record. II. circa libros sacros choro, officióque diui- 6

no seruientes. Habetur *lib. 1. nouæ compil. tit. 7. leg. 27. in add.* ad nouam compilationem. Ideo euntes contra huiusmodi leges, peccant grauiter.

7 *Int.* In iure canonico estne aliquid decretum circa librorum impressionem? *Resp.* In Conc. Trident. *sess. 4. Decr. de edit. & vsu. sacr. lib. §. sed & impressorib.* cautum est, ne quis imprimat, aut faciat imprimi librum de rebus sacris, sine Ordinarij examine, sineq; nomine Auctoris, neque impressos vendat, aut apud se seruet. Quam approbationem iubet sacrosanctum Concilium scripto dari, atque in vestibulo ipsius libri imprimi. Contra quam legem, qui audacter iret, grauissimè peccaret mortaliter.

Legatariorum peccata. §. 4.

1 *De hæreditate relicta sub pacto.*
2 *De legato relicto Bertha sub conditione, si nupserit.*
3 *De legato relicto sub conditione si mea filia nubat.*
4 *De legato relicto vxori, si non nubat.*
5 *De legato relicto Socrati, si nubat vni è filiabus Annæ.*

1 INTERROGATIO. Solent legatores legare sua sub certo pacto de deuolutione eorum ad aliũ hæredem, nisi illud pactum impleatur, quid igitur censes, teneturne legatarius, qui pactum non impleuit, hæreditatem tradere, antequam ab eo petatur, vel per iudicis sententiam extrahatur? *Resp.* Tenetur: nam siue illud pactũ deuolutionis ad alium hæredem appelletur pœna imposita à testatore, tenetur, iuxta Gloss. *cap. Raynaldus. de testam.* & Panorm. quem citat Bela. *cas. 41.* siue sit pura conditio, vt reuera est, tenetur, iuxta Sot. *1. Iust. q. 1. 2. art. 6.* quasi dicat legislator. Do, vt facias: quod si non feceris, non do. Ita Caietan. *ver. Pœna.* Panorm. *cap. Raynald. cit.* Sylu. *legatum. 1. quæst. 5* Nauar. *cap. 23. nu. 67. versu.* potius est legatum conditionale, quàm pœna. Hinc colligo

colligo teneri parochum, qui certò scit suos antecessores non celebrasse certas missas pro hæreditate relicta sub ea conditione, teneri eam deuolutæ ad personam; cui per deuolutionem relicta sunt. Item vxor, quæ hæres instituta fuit, si casta viueret, aliter deuoluenda bona ad hæredes teneri, si castitatem non seruauit, talia bona relinquere. Caietan. *ver. pœna* Nauar. *cap. 15. nu. 65.* Hæc opinio præcipuè amplectenda, cùm testator dicit, eo ipso deuoluta maneat ad talem personam: nam talis conditio fuit causa finalis, non impulsiua; & ideo non est expectanda petitio; vt notat Bartho. *L. 2. §. fin. de don.* Bald. *L. 1. ff. de his, quæ pœn. cauſ. & L. Cùm aliena. Cod. de legat.* Canonistæ in *cap. Verum de condi. appoſi.*

Int. Teneturne Bertha dimittere legatum relictum hac conditione, si non nupserit, cum ipsa nupserit? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia illa conditio reijcitur à iure fauore nuptiarum, cum exprimitur à testatore. *L. Sed si hoc §. vlt. L. quoties. Cùm ita legatũ. ff. de conditionibus & demonſt. L. Titiæ. ff. eodem.* cuius hæc verba referũtur in Pandectis Florent. teste Anton. Augustino *lib. 1. Emend. c. 2.* Titiæ, si non nupserit ducenta, si nupserit, centum legauit: nupsit mulier, ducenta, nam etiam centum residua petet. Ita *L. Quoties cit.* sic habetur. Si aliquid relinquetur mulieri, cùm onere restituendi, si nupserit, non tenebitur restituere, si nupserit. 3

Int. Legauit pater filiæ tria millia aureorum, si nubat viro nobili. Itẽ vsum fructuum villæ, quousque ex ea masculus ortus quindecim attingat annos, tali vsu fruiturus, Itẽ legauit alimenta pro se, & vna famula, si nõ ingrediatur monasteriũ. Rogo an monialis facta legato fruatur loco, quasi nõ appositæ sint cõditiones? *Resp.* Negant iuris ciuilis Docto- 3

re, ni utrq; hæredes solum teneri ad dotem ordinariam monasterio. Ita Bald. *L. Deo nobis. Cod. de episc. & cler.* atq; communi usu, & consuetudine id esse approbatum. Ratio eorū est, quia à manifesta testatoris voluntate non est recedendum. *L. Ex facto. ff. de hæred. inst.* Aud. *de nupt. §. disponit.* Et ideo *ca. ult. de sepul.* 2. decernitur effectum ultimæ voluntatis esse, vt ei omnino stetur: nam quisq; suæ rei moderator est, & arbiter. *ad Mandatum. L. Sed, & si hoc §. consuluerit. de peric. hær.* De alimentis pro se, & vna famula, peculiarem negarunt Nauar. *Manual. cap. 17. n. 7.* Mariana. 2. *p. Cons. 1. el. 16.* Reb. *ius. q. 4.* Ratio eorum esse, quia peruigil illum religionis amisit ius ad habendam famulam. Opposita tamen sententia est D. Ant. *tit. 3. p. tit. 11. to. cap. 3.* Rosel. *legare. §. 21.* Sylu. *legatum. qu. 9. & hæred. 4. §. vltim.* Tabiena. *hæres. §. 16.* Angel. *ibi §. 21.* Panor. *cap. in præsenti de probat.* Rich. & Barth. in *Authen. Nisi rogati* Textus expressus. *§. Sed, & hoc præsenti in Authent. de sanctis. episc. col. 9.* Vbi hæ omnes conditiones. Si nupserit, si liberos susceperit, & aliæ similes pro inualidis, & non adiectis habentur erga fœminam monasterium ingressam, & religionis habitum professam. Ratio est, quia religionis fauor anteferendus est fauori nuptiarum, & textus ille in expresse contra voluntatem testatoris, quam in eo euentu restringit, vt potest. Sicuti si roger, ostendam Deo propitio in *tit. de testatore*, & sic illa voluntas restricta non valet, ac si non apponeretur. *L. Quæ sub conditione. 1. & 2. ff. de condit. instit.* De alimentis verò standum potius videtur consuetudini, quæ iam permittit famulas monialibus.

4 *Int.* Reliquit maritus vxori legatum, quòd nubat, illa non nubit, neque castitatem seruat, peccat ne

ne retinendo bona? *Resp.* Minimè Ita Nauar. *cap.* 25. *num.* 65. Ratio est, quia poena non est extendenda vltra voluntatem imponentis: poena autem illa imposita est nubenti non meretricanti.

Int. Reliquit Titius hereditatem Socrati sub hac conditione in testamento apposita, si nupserit vni filiarum Ioannæ: petijt ille minorem. v. g. noluit Ioãna tradere, sed tradebat maiorem iuxta consuetudinem loci: Socrates aliam duxit extraneam, quid consules, possidetne iuxta conscientia hereditatem? *Resp.* Cerno equidem multa facere contra Socratem: nam legatum conditionatum abdicatur in conscientia nõ impleta conditione, antequàm petatur? & iudicetur, vt iam respondi. *L. Qui hæres ff. de condit. & demonstr. L. Qui sub vondit. ff. eodem cap. Super eo, & cap. Per tuas de cond. appos.* Deinde, quia tale legatum videtur factum in fauorem cuiusque filiæ Ioannæ, & ideo si non constet de alia testatoris voluntate, iam videtur iudicandum. Denique quia testator in legato reliquendo, non videtur ire contra consuetudinem nuptiarum: sed Ioannæ in tradendo nuptui maiorem natu filiam seruat ordinem, & consuetudinem loci, iam à multis retro annis vsitatam, iuxta illud Labani Gen. 29. *Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias*: igitur apparet ex mente testatoris electionem filiarum deuolui ad matrem, & ideo si tradita Petro non placet, non placeat hereditas in legato relicta. Contrarium tamen suadent iura, & spectata essentia matrimoni. Nam matrimonium ex iure, & ex essentia debet esse maximè liberum. Enim verò in iure habetur pro iniusta, & non adiecta conditione legati, qua quis ex mente testatoris obligatur nubere iuxta voluntatem, & arbitrium Sempronij. *L. filiæ ff. de cond.*

cond. & demonst. Si quæ verò leges de conditionibus loquuntur; loquuntur de conditionibus non reiectis à iure. Et ita tenent Angel. *L. 1. num. 54.* Sylu. *ibid. q. 3. in fine.* De libertate verò requisita ad matrimonium, iam respondi in propria materia. Et hæc est vera sententia omninò probanda.

AD LIT. M.

CAP. XII.

Mercatorum peccata. §. 1.

1 An iustus sit contractus venditionis de retro vendenda re empta.
2 Quod peccatũ potest intervenire in superiori cõtractu.
3 An peccet mercator non soluendo gabellam.
4 Quod vitium mercium occultum tenentur venditores detegere emptori.
5 De venditione mercium rigoroso pretio, ad eas iterum emendum infimo.
6 De monopolio.
7 An liceat fucos, & pigmenta fœminarum vendere.

1 INTERROGATIO. Estne iustus contractus venditionis, cum conditione de retro vẽdendo? *Resp.* Maximè, adhibitis circũstantijs necessarijs. Ita Boia. *cas. 7.* præcipuè cùm apponitur obligatio emptori de locanda re empta venditori. Ita idem doctor: & tũc res vendita sub ea conditione minoris est valoris, vt clarè.

2 *Int.* Quod peccatũ intervenire potest in hac emptione de retrouendenda, & locanda re empta? *Resp.* Vsura palliata. Nam accidit aliquando, vt res vendita non sit in rerum natura. Nunquam enim extitit tale oliuetum, vel quercetum, vel ager, vel equus, & tamen emitur, & locatur. Deindè accidit, vt interrium

rerim ab ipso retrovenditore, & locatatio vendatur, & dum non reddit pretium retroemptionis, stipẽdium soluat. Accidit deinde, vt hæc omnia, & alia sciat retroemptor, & sciens conniueat, & taceat, & stipẽdium locationis exigat, hęc est vsura palliata, cũ re vera sit mutuum pecuniarum sub certa quãtitate lucri, saluo semper capitali. Ita Beia *casu.7.*

Int. Peccatne mercator asportando, vel exportando merces absque solutione gabellæ sub pœna capitis, triremium, vel amissione bonorum soluendæ? *Resp.* Dico *primò.* Si leges purè pœnales sint, minimè quidem. Ratio desumitur ex communi doctrina in materia de legibus; nam leges sæculares purè pœnales secundùm grauissimos Doctores nõ obligant ad culpam, sed solùm ad pœnam temporalem: ac proindè cum princeps solam exprimit pœnã licèt dubitetur, an velit obligare ad culpam, pro pœna sola interpretanda est illius mens, iuxta *c. In pœnis de reg. iuris lib.6, L. Si præces. L. Interpretatione. ff. de pœn.* Nam Princeps potest expressè obligare ad pœnã, & nõ ad culpam, vt docet vterque. Thom. 2.2. *q.* 186. *ar.* 9. cùm ergo non exprimit culpam, solùm obligat ad pœnam. *arg. L. Cùm prætor. ff. de iudic. & cap. Nonne. de præsumpt.* Dico *secundò.* Non peccat talis mercator mortaliter ex eo quòd se periculo exponat mittẽdi ad triremes. Ratio est quia est dominus suæ famæ, & suorum bonorum, vt notat Sot. 5. *Iust. q.* 10. *a.* 2 Nau. *c.* 23. *nu.* 52. Dico *tertiò.* Si periculum sit amittendi vitam, peccat mortaliter se exponendo illi periculo. Ita Beia. *casu. 13.* Ratio est, quia non sumus domini vitæ. Dico *quartò.* Si ita prudenter se agat, vt moraliter nulli se exponat periculo, nec venialiter quidem peccabit. Hæc constat ex terminis, & per se est nota. 3

4 *Int.* Quod vitium mercis occultum tenentur mercatores detegere emptoribus? *Resp.* Tenentur sub mortali illud, ex cuius occultatione proueniet graue damnum emptori, vt si quis indigeret forti vino ad medelam, venderetur ei aqua dilutum, vel si indigeret forti equo ad longa itinera vrgentibus causis, ei venderetur equus occultè mancus, qui post duos dies progredi nequiret. Insuper teneretur ad restitutionem damnorum emergentium, & lucrorum cessantium, quoniam sciens, & volens causa iniusta fuit illorum. Ita D. Thom. *2.2.quæst.77.artic.2.* Maior. *in 4. d.15.quæst.40.* Gabr. *ibi. quæst. 10. art.3. dub. 1.* & alij plures. Dico *secundò.* Tenetur insuper vēditor detegere emptori illud vitium mercis, quod certò scit emptorem ab emptione remoturū. Ita Cord. *qu.54.* Angel. *emptio.* §. 8. Sylvest. *ib.* §.20. Nauar. *cap.23.numer.89.* cum alijs, quos citat. Ratio est, quia emptor tunc emit inuitus, & coactus, illususque rei apparente bonitate, quam mercator falsò exponit talem, vt apparet, approbando, emptorē decipiendo iniustè. In qua deceptione non leuis ei aliundè prouenit iniuria derisionis, cùm prædicat rem bonam, quæ defectuosa ab alijs inuenitur. Dico *tertiò.* Non est satis demere de pretio, quo æstimaretur res, si bona esset, vt apparet, & pro vt talis venditur; hæc enim pretij diminutio non excusat à peccato. Ita Doctores citati: quia adhuc eadem interuenit illusio. Nouum euentum ex dictis diluit Cajet. *2.2.qu.57.art.3.* aitque teneri talem mercatorem, qui sic emptorem illusit, ad detegendum vitium nouo emptori, qui à priori vult eam emere, vt bonam, atque vt talem venditam à tali mercatore fide digno. Ratio est, quia ex iniusto dolo causa est deceptionis.

Int.

Int. Petit Plato nobilis vir à Socrate mercatore mutuas pecunias: negat ille: offert tamen merces; quas Plato poterit reuendere, & succurrere suæ indigentiæ. Vendit Socrates rigoroso pretio, quia expectatur pecunia: emit tamen Plato à Socrate infimo pretio, quia offertur præsens pecunia iuxta rationem contractus emptionis, & venditionis, vt iam te rogaui, & rectè respondisti in propria materia ad septimum præceptum Decalogi. Rogo modo, an hîc interueniat vlla vsuræ palliatæ ratio, cùm idem mercator vendat, & emat? *Resp.* Affirmat Sor. *6. Iust. qu. 1. art. 2.* atque fuisse excogitatum modum ad lucrum capiendum ex mutuata pecunia. Verumtamen nisi adsit malitia interna, & intentio vsuraria, ex natura contractuum interuenientium, nulla committitur vsura. Ita Sylu. *vsura 2. q. 4.* Angel. ibid. §. 60. Nau. *cap. 17. num. 24. & c. 23. num. 78.* Ratio est manifesta, quia Socrates non tenebatur ex charitate succurrere Platoni mutuò dando, sed sat est succurrere vendendo. Probat id latissimè Nauarr. *cap. 17. num. 61.* & in *Apol. de red. eccles. qu. 2. mon. 4.* Deindè, quia emere præsenti pecunia infimo pretio, vendere vero rigoroso expectata, certum est, & indubitatum. Quòd verò celebretur emptio, & venditio inter eosdem, vt posset celebrari inter alios, non tollit naturam contractus, neque polluit bonitatem eorum, semota parua intentione, & non interuenièt scandalo. Atque sic erit actus charitatis. 5

Int. Quid censes de pacto, quod inter se promittunt mercatores (monopolium appellant) de non emendis certis mercibus maiori pretio, vel vendendis minori, vt ita, viliùs emant, & cariùs vendant, quàm merces æstimantur? *Resp.* Graue est peccatum, & tenentur ad restitutionem omnes, & singuli. Ita 6

communiter Doctores.

7 *Int.* Liceatne pigmenta vendere, & fucos ad pingendam faciem fœminarum? *Resp.* Negat Ang. *verb. ars.* aitq; esse mortale vendere meretricibus, & aliis mulierculis ad libidinem se se pingentibus: nam peccat mortaliter, qui vendit arma ei, quem scit emere ad nocendum iniustè. *c. Notum. 2. q. 1.* D. Anton. *2. p. tit. 1. c. 24. §. 11.* Oppositum tamen dicendū est cum Sylu. *ars,* & *ornatus. q. 4.* Tabien. *ver. ars. q. 3.* & *ornatus q. 4.* Caiet. *2. 2. q. 169. ar. 1.* Nau. *c. 23. n. 90.* Ratio est, quia huiusmodi ornatus ex se non est malus mortaliter, imò per eū in ēdi possunt multi boni fines, veluti placere marito, nubere digno, tegere naturæ defectus. Si autem malus est, malitia prouenit ex abutentiū intētione, ad quē abusum non tendit voluntas vendentium, quæ tota tendit in lucrum ex iusta negotiatione. Argumentū verò non euincit, quia similiter armorum venditio ex se mala non est.

Medicorum peccata. §. 2.

1 *Ad quid tenentur medici ægrotos visitantes.*
2 *Ad quid tenentur medici circa pauperes ægrotos.*
3 *An medici teneantur ægrotos monere de morte vicinâ*
4 *De medicinis adhibendis mulieri prægnanti.*
5 *An liceat mulierē aperire ad extrahendam prolē viuā.*
6 *De pœnis voluntariè abortientium.*
7 *An pater incurrat irregularitatem non impediendo occisionem fœtus animati.*

1 INTERROGAT 10. Ad quid tenentur medici primò, vel secundò ægrotos visitātes? *Resp.* Tenētur eos monere, vt peccata apud sacerdotē deponant, & sacram Eucharistiam suscipiant. Ita iubetur *c. Cū infirmitas. de pœn. & remiss. d. 83.* Quoniā verò hęc lex fermè consuetudine abrogata erat, ideo Pius V. mo-

motu proprio super gregē, edito ann. 1566. illā reuocauit, addidit verò ne post tertiū diē ægrotū inuisant nisi eis constiterit per confessoris fidē scripto datā, ægrotū esse cōfessum. Insuper, vt in Doctoratus actu iurent, se hanc legem seruaturos. Vt tamen lex obliget, requiritur morbꝰ grauis, & periculosus. Ita Nau. *c.* 25. *n.* 61. cum Angel. & Rosel. cōtra Sylu. *medicus q.* 3. cū Archid. aut saltē ille, qui à principio iudicetur posse fieri grauis, & periculosus. Ita Caiet. *ver. medic.* & Suar. qui doctissimè addit posse talem medicū, etiam nunc infirmum visitare in periculoso tali morbo, quanquam nolit admonitus confiteri: nam tunc obligat lex charitatis, quam nequit lex humana abrogare. Admonitio verò fieri potest, vel per se, vel per alios fide dignos. Neque est in vsu, vt fides confessarij scripto detur, & constet; sed est satis, si constet testimonio, & dicto eorum, qui ægroti curam gerunt.

Int. Ad quid tenentur Medici circa pauperes? 2
Resp. Tenentur eos gratis inuisere. Ita iubetur *cap. Noli. de pœn. & remiss. d.* 1. & ideo contra faciendo peccant grauiter.

Int. Teneturne medicus monere infirmum de 3
vicinitate mortis, quam præuidet? *Resp.* Negat Galen. qui medico præcipit, quamtumcunque desperet de salute infirmi, ipsum confortare, & promittere illi sanitatem. Affirmat tamen D. Amb. vt refertur de *consecrat. dist.* 5. *c. Contraria.* dicens præcepta medicinæ contraria esse diuinæ conditioni. Dico igitur: Peccat mortaliter medicus, qui præuidens mortem infirmi, & certo cognoscit illum non esse in bono statu, neque res eius rectè statutas, vel saltem probabiliter dubitat, & tamen tacet. Ita D. Anton. 3. *p. tit.* 7. *cap.* 2. §. 4. Sylu. *medic. q.* 2. Tab. *n.* 14. Nau. *cap.* 25. *num.* 63.

num. 63. Ratio est, quia cuique Deus mandauit de proximo suo, & ideo tenemur subuenire necessitati aliorum: maxima autem necessitas est periculum salutis æternę, & optima dispositio rerum nostrarum. Hoc verò intelligendum est etiam si medicus intelligat, quod ea necessaria monitione ægritudo ingrauescet, quia æterna salus anteferenda temporaneæ saluti. Si verò talis infirmus esset confessus, & dispositus ad moriendũ, sed ex monitione melius disponeretur, tacere mortis vicinitatem nó erit peccatũ intercedente causa, & ad summũ veniale tantũ. Ita Bein. *casu* 11 *p.* 1. Angel. *ver. medic.* §. 6 Rosel. *ibi.* §. 3. Ita illi admonentur *cap. Cùm infirmitas. de pœn. & remiss.* obligarq; sub mortali, iuxta modũ à nobis explicatum, vt probat Sylu. *medic. quæst.* 5. Hæc autem monitio satis est si fiat per alios pios viros, vt notat Caiet. in *sum. verb. medicus* & Nau. loco citato. sicq; recepta est illa constitutio.

4 *Int.* Quid habes de medicinis adhibendis mulieri prægnanti? *Resp.* Medicamenta, ab ipsa natura in sanitatem genita, matri de vita periclitanti adhiberi possunt, etiam cum periculo prolis per accidens perituræ. Ita Gord. *lib.* 2. *quæst.* 38. *dub.* 3. & *in add. quæst.* 173. Ratio est, quia in periculo vitæ matris extremo, etiam imminet extremum periculum vitæ prolis, ideo nisi subueniatur vitæ matris necessariò sequetur mors prolis, id o licet per accidens sequatur ex intenta per se sanitate matris, non illi fit iniuria. Dico secundò. In extremo vitę periculo fœminæ prægnantis licet vti medicina probabili ad vitam, & mortem, & experiri, vtrum prosit ad vitam Ita Roder. cum Almaino. *verb. medicus.* Ratio est, quia in hoc experimento nulla perituræ proli fit iniuria.

Int.

Int. Est prægnans mulier in extrema vitæ periodo, liceatne illam ante animæ exhalationem ad extrahendam prolem viuam, aperire? *Resp.* Minimè quidem. Ita Rod. cum Sot. *verb. aduocatus c. 5. n. 3.* Dixi ante animæ exhalationem, quia post, cùm probabilis sit opinio Medicorum prolem viuere in vtero post matris obitum, secanda est, vt saltem baptismali aqua lustretur proles. 5

Int. Quæ pœnæ modò latæ sunt in aborsum procurantes? *Resp.* Quæ iam pridem latæ erant in iure communi: nam eas ad ius commune reduxit Gregor. XIIII. reuocans censuras adiectas à Sixto V. In iure verò communi aborsus peccatum est reseruatum Episcopo, si iam fœtus erat animatus, & gignit irregularitatem, quia est homicidium voluntarium. Dixi, si iam fœtus erat animatus: nam aborsus fœti inanimati, neque est peccatum reseruatum neque affert secum irregularitatem. Ita Rod. *ver. aduocatus. cap. 6. num. 3.* 6

Int. Scit pater matrem velle occidere prolem animatam; & cùm impedire possit, non impedit, incurritne irregularitatem? *Resp.* Incurrit. Ita Rodericus cum aliis, quos citat *verb. aduocatus. cap. 6. num. 3.* Ratio est, quia tenetur ex iustitia tueri vitam filij, cùm potest, 7

Monialium peccata. §. 3.

1 *De confessione menstruâ monialium.*
2 *An teneatur monialis esse in monasterio.*
3 *Decretum Concilij Tridentini circa moniales.*
4 *De nouitiatu monialium.*
5 *De velo virginum.*
6 *De velo non virginum.*
7 *An fœmina non virgo per actum occultum, teneatur non acceptare velum virginitatis.*

8 *An virgo possit consecrari.*

9 *Quis potest dispensare cum moniali ad exeundum monasterio.*

10 *Quæ causa requiritur ad dispensandum cum moniali, vt exeat monasterio.*

11 *An possit Episcopus dispensare cum moniali ad exeũdum monasterio.*

12 *De extensione decreti Pij V. circa moniales.*

13 *An ordinarius monialium possit eas ab vna in alium domum transmittere.*

14 *An Ordinary monialium possint earum monasterium ingredi.*

1 INTERROGATIO. Statuit Concil. Trid. *sess. 24. de Regul. cap. 10.* quod Moniales apud confessarium singulis mensibus crimina confiteantur, quæro, an hoc præceptum illas obliget ad mortale? *Resp.* Minime. Ita Suar. *de pœn. disp. 36. sect. 5. num. 9.* Ratio est sumpta ex verbis illius decreti, quia verbum, *Admonemus*, quo Concilium vtitur, non est præceptiui.

2 *Int.* Teneturne professa monialis sub mortali intra monasterij clausuram continere? *Resp.* Tenetur. Ita illi præcipitur: *cap. Periculo de stat. Regul. lib. 6.* Concil. Trid. *sess. 25. cap. 5. de regul.* & sic Pius V. proprio motu declarauit.

3 *Int.* Quæ decreuit Conc. Trid. circa moniales speciatim? *Resp.* Non valere earum professionem factam ante decimum sextum annum expletum. *sess. 25. cap. 16.* Non valere renunciationem bonorum factam à nouitia moniali, nisi fiat ante duos menses à professione tamdémque renunciationem esse ipso iure irritam. *sess. 25. cap. 16.* Ne bona mobilia vel immobilia apud se absque licentia retineant. *sess. 25. cap. 5.* Ne quidquam Nouitiæ præter victum, & vestitum recipiant, excómunicantúrque tam dantes, quam

quã recipientes, quouis prætextu id fiat *sess. 25. ca. 16.*

Int. Circa earundem professionem occurrit dubium graue ex eodem Conc. Trid. enim verò in eadem *sess. 25. & cap. 16.* præcipit sancta synodus, quòd finito tẽpore nouitiat⁹, quos superiores inuenerint habiles ad professionem admittant, inhabiles ejiciãt à monasterio. Estne hoc præceptum intelligẽdũ circa moniales? *Resp.* Minimè: ac proindè ex iustis causis potest monialibus professio deferri, ad solnẽdam *v. g.* dotem, ad recuperandã salutem, & similia. Ratio est, quia sacrosanctũ, Concil. Trid. solũ in hoc pũcto dixit nouitios, non nouitias, quas si vellet cõprehẽdere, dixisset nouitios & nouitias vt in eodẽ c. dicit. Imo quia per decretũ circa nouitiatus tempora nihil voluit innouare in clericorũ religione Societatis Iesu, vt ipsum Conciliũ loquitur; ideo in ea sanctissimè nouitiatus tẽpus aliquando prorogatur, quóusq; de nouitio plenum experimentũ capiatur. 4

Int. Quæ monialis potest velari, seu consecrari? *Resp.* Sola virgo mente, & corpore per integritatem clausuri virginalis. *cap. Vidua. cap. Virgines 20 quæst. 1. ca. Vidua autem. 27. qu. 1.* Neque in hoc potest episcopus dispensare. *ca. De votis ca. Vidua autem. 27. q. 1.* docet D. Thom. *in 4. d. 38.* & ibi. communiter Doctores. 5

Int. Quod velum concedunt iura puellæ corruptæ, & viduis? *Resp.* Continentiæ, seu castitatis. Ita Sylu. *verb. conf. virg.* 6

Int. Teneturne puella, quæ occultissimo actu virginitatem amisit per maris complexum, aut voluntariam pollutionem veneris tactibus emunctam, velum virginitatis non acceptare? *Resp.* Quamtumuis occultissima sit huius virginis violatio, & virginitatis amissio, obligatur talis fœmina sub mortali 7

conse-

consecrationis velum non perere, & multò magis non acceptare, & si velit acceptare, Episcopo detegere occultum crimen, vt in velo concedēdo mutet nomen virginitatis, in nomen castitatis. Ita communis opinio cum D. Thom. in 4. d. 38. Angel. Sylu. Tabien. Armil. *virg. consecratio.* Albertin. Hostiens. Gofret. quos refert, & sequitur Maiolus. *lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 32. Fatcor tamen me confessarios monialium plures hac de re interrogasse, vt praxis vsum certò cognoscerem, atque mihi respondisse oppositum versari in vsu, atque neque se, neque eas aliquantulo circa hoc scrupulo pungi, neque Prælatos circa id quamlibet adhibere perscrutandi diligentiam; sed pro virgine velari, consecrarique eam, quæ, vt virgo communiter habetur.

8 *Int.* Estne peccatum graue consecrare viduam virginem, quæ relicta est ante consummationem matrimonij per obitū viri? *Resp.* Si notoriū est inter eos interuenisse amplexus, oscula, & alios tactus cōiugibus licitos; maximè: si verò talia interfuere occultè, hoc est non notoriè, & publicè minimè, & sic potest consecrari. Tex. expressus *cap. Ne putet.* 27. *q.* 1. *c. Nec solū* 32. *q.* 5. D. Tho. 2. 2. *q.* 152.

9 *Int.* Quis potest dispensare cum moniali ad exeūdū monasterio? *Resp.* Summus Pontifex, & solus de iure. Ita probat Nau. *c. Statuimus.* 19. *q.* 3. *nu.* 49. & ita dispēsatū à Greg. XIII. teste Rod. *in sū.* 1. *p. c.* 43. *n.* 3.

10 *Int.* Quæ causa requiritur ad huiusmodi dispensationē? *Resp.* Grauis infirmitas, vel diuturnus morbus, qui non nisi in patria, & apud parentele benignitatē in pristinam redibit sanitatem. Ita citati Doctores.

11 *Int.* Possuntne etiam Episcopi, aut alij Ordinarij aliquando dispensare? *Resp.* Si monialis sit infecta morbo contagioso, veluti pesti, lepra, imò gallica lue, vt

lue, vt vocãt, nostrates appellãt. *Boubas.* Itẽ si monasterio vicinũ sit incẽdiũ & periculũ conflagrationis possunt quidem. Ita decreuit Pius V. motu proprio

Int. Extendine licet hoc decretum Pij V. ad alios 12
euentus? *Resp.* Ad euentum belli, cum tã hostes obsident locum, quem probabile sit eos ingressuros, & inuẽtos partim occisuros partim turpiter, & inhoneste tractaturos. Ita communiter Doctores, Nau. tamen citato *c. Statuimus. 19. q. 3.* illud extẽdi ad quemlibet, quod monialis vita in mortis est discrimine, nisi exeat & apud suos diuersetur, iuxta piorũ, & sapientium medicorũ iudicium. Sed immeritò, vt notat Gutterrius; est enim contra expressam Pontificis mentem; ille enim non particulari vnius monialis, sed communi saluti & incolumitati voluit consulere, quod si nõ egressa monasterio moriatur celerius, quid mirùm, quoniã homo natus morti soluere tenetur debitum in eo vitæ modo quem suscepit. 13

Inter. Potestne Episcopus, & Ordinarius monialiũ, vrgente causa monialem ab vna domo, in aliã transmittere? *Resp.* Potest, Ita Nauar. Proximè *num.* 48. & Gutterrius citatus. Ratio est, quia id cedit in bonũ cõmune; & ideo nõ prohibetur in motu Pij V.

Int. Possuntne Episcopi, & Ordinarij monialium 14
ingredi monasterium earum pro vt libuerit, absque causa? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *lib. 3. conf. de stat. mon. conf. 6.* ac proinde peccat grauiter monialis, quæ ficta causa illum ad ingressum allicit.

Monasteria ingredientium pec. 4. §. 3.

1 *De pœnis ingredientium monasteria fœminarum.*
2 *Quinnodantur talibus pœnis.*
3 *Quis potest concedere licentiam ad ingredienda monasteria fœminarum.*

4 *An peccet Ordinarius monialium ingrediendi absque causa monasterium.*

5 *De pœnis fœminarum secularium ingredientium monasteria.*

1 INTERROGATIO. Qua pœna puniuntur ingredientes monialium monasteria? *Resp.* Excommunicationis cuiusque sint ætatis malitiæ capacis,& conditionis, si absque Ordinarij licentia in scriptis data ingrediantur. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.25. ca.* 11. Reseruatur soli Papæ per idem Conc. Trid.*c* 5.Pium V.& Greg.XIII.

2 *Int.* Innodanturne hac excommunicatione Papæ reseruata omnes, qui quauis de causa illicita ingrediuntur monasteria monialium? *Resp.* Non leue est dubium circa bullas Pij V.& Greg.XIII.nam videntur solum loqui de ingredientibus prætextu licentiarum ante eas constitutiones habitarum. Oppositum tamen declarauit viuæ vocis oraculo Greg. III.teste Nau.*c statuimus 19.quæst.3.nn.62.* & ita obtinuit vsus Curiæ,& sacræ pœnitentiariæ praxis.

3 *Int.* Licetne Ordinario pro libito cuiuis concedere licentiam ingrediendi monasteria monialiũ.*Resp.* Minimè sed requiritur causa necessaria, & aliter faciendo peccat grauiter: similiter ij, qui cum tali licentia ingrediuntur. Ita Doctores *communiter.*

4 *Int.* Ipsine Episcopi, & Ordinarij peccant ingrediendo absque causa,pro vt illis placuerit?*Resp.* Peccant grauiter. Ita Nauar. *consil. lib. 3. de stat. monach. cons.6.* cum aliis pluribus.

5 *Int.* Qua pœna multantur fœminæ ingredientes monasteria monialium? *Resp.* Excommunicationis. Ita Concil. Trident. *sess.25.cap.5.* & Gregor. XIII. in sua constitutione, ideoque peccant mortaliter ingrediendo. Huiusmodi verò excommunicatio ligat

ligat moniales, quæ mulieres insanas, aut viros mente captos in monasterium intromittunt. Ita Nauar. *cap. Statuimus. 19. quæst. 3. num. 59. & in manu. capit. 25. nu. 143.* colligitque rationem ex ipsa mente Concilij, quæ fuit monasteria sacrosancta, & intacta à laica gente conseruare, quæ non leuiter laicorum vestigiis fœdantur.

Maritorum peccata circa dotis solutionem exigendam. §. 5.

1 De *non solutæ dotis fructibus.*
2 *De pignoris fructibus pro dote nondum soluta.*
3 *De fructibus dotis expectatæ.*

INTERROGATIO, Non soluitur dos promissa, quid licet marito accipere, quatenus dos soluatur? *Resp.* Tantum, quantum singulis annis aliquis mediocriter industrius ex ipsa dote, salua ipsa, comparare sibi posset. Ita conceditur *cap. Salubriter de vsur.* Eamque summam determinat summus Pontifex illi debere ex iustitia, inuito etiam socero, & renuente ad sustentanda onera matrimonij, quò ad vsque dos tota reddatur. Ita Panorm. & cæteri iuris Doctores *c. Salubriter citato.* Caiet. 2. 2. *q.* 78. *ar.* 3. Gab. *in* 4. *d.* 15. *q.* 11. Sot. 6. *Iust. q.* 1. *art.* 2. 1

Int. Accepit maritus in pignus soluendæ dotis rem fructiferam, quærò an fructus pignoris teneatur computare in summa dotis? *Resp.* Minimè: sed fructus pignoris sunt mariti, & dos integra reddenda est. Ita Statuitur *c. Causam quæ de rescrip. cap. Cum Al. de constit. L. fin. Cod. de fid. iust.* tradit Felyn. & alij dicto *c. Causam quæ.* 2

Inter. Consensit maritus verbis communibus, & solitis proferri à quouis ingenuo viro in dilatione soluendæ dotis, rogo an in conscientia possit cape- 3

re fructus pignoris accepti pro soluenda dote? *Resp.* Potest. Ita Beia 3.*p.caſ.*33. Ratio est, quia hæc expectatio facta generalibus verbis, intelligitur facta secundùm consuetudinem iuris. Neque per verba generalia colligitur quemuis velle cedere suo iuri: quælibet verò dispositio in dubio intelligitur facta secundùm ius, & consuetudinem. *cap. Cùm dilect. de consuetud.*

Matrum peccata circa nutritionem filiorum. §.6.

1 *De nutritione filiorum.*

1 INTERROGATIO. Quod peccatum committunt matres circa nutritionem filiorum? *Resp.* Peccant mortaliter cum de nutrice eligenda non adhibent diligẽtem curam ad bonam filiorum educationem: enim verò nutricis vitia, cum ipso ebibi nutricis lacte satis, supérque ostendit longa rerum experientia, qua edocta Carthaginensium Regina generis ignominiã troiano duci obiecit. *Æn.*4. *Nec tibi Diua parens generis, nec Dardanus auctor, perfide,* sed &c. *Hircanæque admorunt vbera Tygres.* Illum imbibitæ cum lacte ferinatis insimulans. Ita Nauar. *cap.*14.*num.*17. Deinde peccant mortaliter, cùm filiis per triennium denegant sustentationem, seu alimenta, cum illa possunt suppeditare. Ita idem Nau. Ratio sumitur ab ipsa natura, qua docemur filiorum curam agere, dum per se se alere nequeunt, vt habẽt brutæ ipsæ animantes, & pecudes. Denique peccat mortaliter, quæ cum intelligit ieiunium notabiliter impedire prolis creationem siue intra, siue extra ventrem sit, attamen ieiunat, siue ieiunet ex deuotione, siue etiam ex Ecclesiæ præcepto, quia ex iure naturali obligamur ad alendam nutriendamque

que prolem, cui neque deuotio, neque Ecclesiæ præceptum derogare potest. Euentus occurrit memoriæ, à nemine hactenus agitatus, dignus tamen notatu, & explicatu. Patitur mater graues concupiscentiæ tentationes ad incontinentiam prouocantes seu potiùs cogentes: experimento didicit, nulla vi eas se superaturam, nisi ieiuniorum macie, & debilitatione: veruntamen aperte videt prolem aut perituram, aut notabile salutis detrimentum passuram propter lactis, seu matris virium defectum. Quid igitur, debetne propriam salutem spiritualem & continentiam anteferre prolis saluti corporali? Arbitror posse, & debere, iuxta charitatis ordinem, quâ docemur spiritualia corporalibus anteponere, tum nostra, tum aliena: atque subsecuta mors, vel debilitas prolis per accidens subsequetur.

AD LIT. N.

CAPVT XIII.

Nouitiorum peccata. §. 1.

1 *De nouitiis cum ære alieno monasterium ingredientibus.*

2 *An data cautione creditoribus, possit debitor religionem ingredi, & profiteri.*

3 *De nouitio negante se esse coniugatum, cum propter uxoris adulterium ad religionem migrat.*

4 *An peccet nouitius negando, quæ illi ab examinatoribus religionis proponuntur.*

5 *De nouitij relinquentibus parentes pauperes.*

6 *De nouitiis credentibus parentes suos ad paupertatem deuenturos.*

7 *An qui vouit religionem teneatur potius parentum inopiæ succurrere.*

8 *An valeat professio emissa in necessitate parentum.*

9 *Quando tenetur religiosus professus exire monasterio ad subueniendum patri aut matri.*

10 *Quis potest dispensare cum religiosis ad relinquendum habitum ex causa.*

11 *An qui vouit religionem possit acceptare episcopatum.*

12 *De transitu ab vno ordine in alium.*

13 *De tempore nouitiatus.*

14 *De electione ad professionem.*

1 INTERROGATIO. Peccatne mortaliter ille, qui ante solutionem debitorum religionem ingreditur. *Resp.* Peccat, manebatq; olim obligatus ad satisfactionem, quo modo posset; religiosus tamen emissa voto-um promissione manebat. Ita D. Thom. 2.2.q.189.*artic.ad* 3. Sot. 8. *Iust.* §3. *art.* 4. Angel. *verb. religiosus.* Nauar. *cap. Non dicatis.comm.* 2. *de reg. num.* 42. Modo verò post Sixtum V. talis professio est ipso iure irrita, vt notat Rod. *in sum.* 2. *præc.* 4. cum Aragon. 2.2. quem citat. Peccat igitur mortaliter ingrediendo religionem, & tenetur ad expensas cum eo factas, quia fefellit in re graui, si enim dixisset se multa debere, nequaquam admitteretur, vt iubet Summus Pontifex Sixtus V.

2 *Int.* Habet Titius multa contracta debita, sed habet facilè vnde soluantur: ipse tamen correptus subitò diuini amoris flammis, statim vult migrare ad religionem: cautione creditoribus data, quâ facilè negotio suum recuperent. Peccatne talis ingrediendo religionem, antequam soluat? *Resp.* Nequaquam. Imò Sixtus V. id satis declarauit illis verbis: ingenti

ære alieno supra vires suarum facultatum grauatos. Ita Rod. cit. loc. Nam si facultates debitum superent, nequaquam restituuntur à Six. V.

Int. Titius quoad torum separatus à coniugi adul- 3
tera vult ingredi religionem, rogatur ab examinatoribus religionis, an sit coniugatus, peccatne dicendo se non esse coniugatum, vt facilius admittatur ad religionem? *Resp.* Minimè. Ita Roder. *2. p. sum. cap. 6.* Ratio est, quia ad illum effectum non est coniugatus, nam, vt sic, ingredi potest in religionem, teste Nau. cum commun. *lib. 3. conf. 8 fol. 228.*

Int. Rogatus Titius, qui religionem ingredi vult, 4
de iis, quæ in chirographo rogationum continetur, peccatne negando interrogata? *Resp.* De interrogatis alia sunt essentialia ad ingressum, & professionem religionis, sine queis tam ipse ingressus, quàm professio sunt irrita, & nulla. Alia necessaria ad vtilitatem religionis: hæc autem vtilitas, vel est magna, vel mediocris: possumus vocare cum Logicis alia necessaria ad esse, alia ad bene esse religionis. Dico igitur primò. Peccat mortaliter, qui negat necessaria ad essentiam, & validitatem, seu ingressus, seu professionis: insuper tenetur ad restitutionem expensarum, quas monasterium in eo sustentando consumpsit. Dico secundò. Peccat mortaliter, qui negat interrogata pertinentia ad magnam vtilitatem religionis. Ratio est manifesta, quia fallit in re graui, de quibus interrogatur iuridicè, & quæ detegere ex iustitia obligatur, vt si taceat morbũ gallicum, thisim, &c. vel aliũ simile. Dico tertiò. Peccat tantùm venialiter, qui tacet interrogata attinentia ad mediocrem vtilitatem domus. Hæc est manifesta. Hæc doctrina est Nauarr. *lib. 3. conf. tit. de regul. conf. 25.*

5 *Int.* Peccatne mortaliter, qui relinquit parentes pauperes, quejs potest subuenire, & ingreditur religionem? *Resp.* Si paupertas grauis est, & actualis, hoc est præsens, peccat mortaliter: non verò si leuis, & modica. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 101. *art.* 4. & *quæst.* 189. *artic.* 6. Alens. 3. *p. quæst.* 33 *memb.* 4. Angel. *religio* 11. Ratio est, quia ex iure naturæ tenentur filij subuenire parentibus indigentibus filiorum ope. Et ideo nullum est votum de ingredienda religione: si fuerit in actuali parentum necessitate emissum. Nam votum est obligatio voluntaria: subueniendi verò obligatio parentibus est de iure naturali, contra verò ius naturale non datur obligatio voluntaria.

6 *Int.* Credit probabiliter filius parentes deuenturos decursu temporis ad magnam paupertatem, & quidem eo, vt illius ope indigeant, potestne licitè ingredi religionem? *Resp.* Potest. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 101 *art.* 2. *ad* 2. Ratio est, quia filius non tenetur subuenire parentum necessitati futuræ, sed præsenti.

7 *Inter.* Erant parentes Titij diuites, & in ea parentum abundantia vouit Titius ingredi Religionem: ante tamen ingressum deuenerunt parentes ad magnam inopiam, ad quid igitur tenetur? *Resp.* Ad subueniendum parentibus. Ratio est, quia obligatio voti simplicis non tollit obligationem naturalem, qua tenemur subleuare parentum indigentiam.

8 *Inter.* Professionem emisit Titius existentibus parentibus in graui necessitate, vel extrema, estne valida professio? *Resp.* Valida. Ita Nau. *lib.* 3. *conf. de Regul. conf.* 29.

9 *Int.* Quando obligatur religiosus exire monasterio ad subueniendum parentibus? *Resp.* Cùm necessitas

sitas est extrema, & grauis, quæ talis erat antequam ille ingrederetur. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.* 70. *art.* 4. *qu.* 1. Nauar. *cap.* 14. *num.* 14. Dixi, cùm grauis erat antequam ingrederetur, quia si post ingressum euenit, non tenet: tamen potest egredi petita, licet non obtenta, à superioribus licentia, vt notat Tolet. *lib.* 5. *cap.* 1 *num.* 6.

Inter. Quis potest dispensare cum religiosis ad relinquendum habitum ex causa? *Resp.* Solus Papa, & non alius ab eo. Ita Nau. *c. Nullum* 18. *q.* 1. *nu.* 48. & *lib.* 3. *conf.* 111. *de reg. conf.* 54. 10

Int. Titius vouit se ingressurum religionem: post votum offertur ei episcopatus, quid dicendum, teneturne implere votum, & episcopatum non acceptare? *Resp.* Minimè. Ita responsum est à Salmanticensibus Doctoribus, teste Roder. *in sum.* 2. *p. cap.* 6. *num.* 6. iuxta D. Thom. 2.2. *qu.* 189. *art.* 3. *ad* 1. & Caier. *ib.* Panorm. *c. pertuas.* Hentiq. 2. *tom. lib.* 10. *de sacr. ord. c.* 32. *nu.* 4. Ratio est, quia status Episcopi, perfectior est statu religionis. 11

Int. Estne tutus in conscientia, qui de licentia superiorum, ab vna religione migrat in aliam laxiorem? *Resp.* Si talis dispensatio iustam habuit causam, tutus est. Quam dispensare sine iusta causa, nec ipse Papa est potens, & ideo qui sine causa dispensatus est ad transitum, in mortali peccato est. Ita Nau. *ca. Statuimus.* 19. *q.* 3. *nu.* 4. Ac proinde sic intelligendum est Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 10 *de Regul.* cùm oppositum videatur statuere: loquitur enim de transitu absque superiorum licentia, vt explicat idem Nau. & Rod. in *sum.* 2. *p. cap.* 6. *num.* 8. 12

Int. Licetne modo post Cõc. Trid. detinere nouitium in religione, nõ emissa professione, cùm dicat sancta synodus *sess.* 25. *c.* 16. finito tẽpore nouitiatus, 13

superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad professionem admittant, aut è monasterio eiiciant? *Resp.* Interueniente iusta causa licet. Ita responsum fuit & declaratum à Congregatione Cardin. teste Roderico *in sum. 2. p. c. 1. n. 3.* Et quamuis dicta Congregatio ob duas causas, quas memorat, dicat fieri posse huiusmodi temporis dilationem, quia tamen in aliis eadem est ratio, sic de eisdem dicendum, atq; de illis duabus, vt rectè explicat citatus auctor. Hæc autem apud moniales satis est dos non soluta, sed quæ expectatur soluenda.

14 *Inter.* Estne tutus in conscientia nouitius, qui benè scit se admissum fuisse ad professionem ex solo placito prælati refragantibus votis maioris partis conuentus, apud quos nouitiatum egit? *Resp.* Tutissimus. Nam licet prælatus teneatur subditorum vota consulere, adeò vt peccet mortaliter non consulendo quia absque tali consultatione professio est irrita, illa tamen vota sequi non obligatur, cum iudicat oppositum esse iustius Ita Syl. *relig. 3. nu. 13.* Panorm. *cap. Ad Apostolicam. de Regular.* Nauar. citato loco & alij plures.

Notariorum, seu scribarum pec. §. 2.

1 *Quando peccant notarij in pretio.*
2 *De distributione causarum.*

1 INTERROGATIO. Dicito de peccatis notariorum seu scribarum in pretio scripturarum? *Resp.* Peccant secundum quantitatem acceptam exigendo, vel oblatum acceptando plus, quàm à lege, & & Rege illis est taxatum Ita Instruct. confess. 2. *pag. cap. 29.* & Instruct. negot. *lib. 1. cap. 18.* Dixi, vel oblatum acceptando, quoniam talis acceptatio gra-

bus

uibus pœnis à Rege, & lege prohibetur eis, quas recenſere non eſt huius inſtituti. Non tamen obligantur ad reſtitutionem acceptorum, quia leges illæ non ſunt annullantes, ſed tantum prohibentes, & ideo eos non reddunt incapaces dominij acceptarũ pecuniarum. Ita Medin. *in ſum. lib. 1. cap 29. §. 6.* Nau. *cap. 25. num. 52.* & Petr. Nauar. *lib. 2. de reſtitut. cap. 3. num 15.* Si tamen extraordinarium laborem adhibent rogatu partis, pro illo, quem iure non debebant, pretium petere, & acceptare poſſe, nullus eſt qui neget.

Int. Quid cenſes de notariis diſtribuentibus aliis ſcribis cauſas, cùm rogatu partium his, vel illis diſtribuunt? *Reſp.* Credo equidem id tribuendum induſtriæ partium, cùm expectant tempus, in quo vacua (ſic enim loquuntur) maneat domus illius ſcribæ, vt ita poſſit cauſa ei demandari, ac proinde nullum interuenire peccatum ex parte diſtribuentis, licèt ex intentione partium, graues queant interuenire iniuſtitiæ, ſi nempe intendat v. g. corrumpere largitionibus ſcribam pro aliqua iniuſtitia committenda. 2

AD LIT. O.

CAPVT. XIV.

Oppoſitorum in concurſu beneficij peccata. §. 1.

1 *An ſit ſimonia offerre digniori oppoſitori pecuniam pro cedendo oppoſitoribus dignis.*

2 *Ad quid manet obligatus talis ſimoniacus.*

3 *An ſit ſimonia cogere ſuffragatorem ad ferendum ſuffragium.*

1 INTERROGATIO. Expositum est cõcursui beneficium; opponunt se duo, dignus, & dignior: committitne simoniam dignus, qui digniori pecuniam dat, vt desistat ab oppositione? *Resp.* Committit. Ita Sot. 9. *Iust. quæst.* 6. *artic.* 1. *ad* 2. Sylu. *simon. quæst.* 3. *reg.* 4. Nauar. *cap.* 23. *num.* 102. §. 8. Ratio est, quia dignior candidatus habet ius ad rem in illo beneficio concursui exposito, ius verò illud est quid annexum ad spirituale, scilicet ad beneficium: dare verò pecunias pro annexo spiritualibus, vt spiritualia sunt, est quædam emptio, & venditio rei annexæ spiritualibus: atqui vendere, aut emere annexum spiritualibus, pro vt spiritualia sunt, est simonia, vt docet D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. Sylu. *simonia. quæst.* 1. Nauar. *cap.* 23. *num.* 99. Ergo cum in hac datione, & acceptione interueniat emptio, & venditio rei annexæ spiritualibus, vt spiritualia sunt, interuenit etiam simonia.

2 *Int.* Ad quid manet obligatus talis simoniacus? *Resp.* Ad cedendum beneficio, & restituendos fructus perceptos. Ita Bela. 2. *p. cas.* 5. Ratio est quia ista simonia fuit realis (dicitur enim realis illa, qua conuenitur expressè, vel tacitè, & ex vtraque parte completur, saltem quoad aliquam partem promissorum vtriusque partis) ideò commissum fuit lethale crimen, & contracta excommunicatio maior, supra quam cadens præsentatio, electio, confirmatio, promissio, & quælibet alia dispositio est ipso iure nulla, & irrita, vt decernitur, *Extrau.* 2. *de sim.*

3 *Int.* Committitne simoniam lethalem, qui metu graui cogit suffragatorem, vt ei suffragetur in concursu? *Resp.* Affirmarunt alicui teste Alfiliodor. 3. *p. tract.* 21. Ratio eorum erat, quia merus est res pretio æstimabilis: nam ab illo metu-le potest quisq; pecu-

nia

nia redimere, atq; ii co interueniente, & cogente, interuenit quædam ſpecies emptionis, & venditionis, ergo, &c. Dico tamen. Quamtumuis talis metus illatio iniuſta ſit, & ſecundùm metus grauitatem grauior culpa, eo tamen interueniente, & cogente ſuffragatio non eſt ſimoniaca. Ita Vict. *relect. de ſim.* Sot. 9. *Iuſt. q.* 4. *ar.* 3. *ad* 3. Ratio eſt, quia metus vt ſic, non habet rationem pretij. Vt ſic dixi, quia interueniente etiam cum eo vexatione iniuſta, pretio tunc redimi poteſt. Aduertendum tamen eſt, poſſe cum metu interuenire luerum ceſſans, aut damnum emergens. v.g. Niſi ſuffrageris mihi, faciam, vt amicitiâ Regis cadas: faciam, vt officium tibi tale adimatur. Et tunc metus hic ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis multo pretio eſt æſtimabilis, hoc ſuppoſito. Dico ſecundùm. Suffragatio, & collatio beneficij tali metu data, eſt ſimoniaca, ac proinde candidatus peccat grauiter beneficium acceptando, tenetúrque eo cedere. Ita colligitur ex Caietan. 2.2. *qu.* 100. *art.* 5. & *in ſum. verb. ſimon.* Innoc. *cap. Tuam. de etate & qualit.* Nauar. *cap.* 23. *num.* 102. §. 10. Ratio eſt, quia in hoc iniuſto metu extrinſecè illato, ſub illis expreſſis, vel tacitis minis lucri, ceſſantis, vel damni euergentis interuenit, quædam emptio, & venditio rei proximæ ſpiritualibus, pro vt ſpiritualia ſunt.

Occaſionum peccata. §. 2.

1 *Quas occaſiones tenemur euitare.*

INTERROGATIO. Quas occaſiones tenemur 1
ſub mortali euitare? *Reſp.* Non nimis remotas, quia ſic omnis creatura eſt occaſio peccandi. Sap. 14. *Creaturæ in tentationem factæ ſunt, & in muſcipulam pedibus inſipientis. Alioqui*, ait Paulus. 1. Corinth.

5. *debuiſſe*

5. debuissemus de hoc mundo exire. Item non eas, de quibus creditur tam à confessario, quàm à pœnitente, quod aliquando cum iis peccabit mortaliter. Ita Innocent. *cap. Omnis de pœn. & remiss.* Cordub. in quæst. variis. *quæst. 4.* Nam *cap. consultationi de frig. & malef.* permittuntur Bertha, & Titius cohabitare simul vt fratres, inter quos non constitit matrimonium propter frigiditatem viri: & tamen licet non haberetur potentia coeundi, ex cuius defectu inualidum fuit coniugium, credibile est interuenienda oscula & amplexus, quæ peccata mortalia sunt. Præterea non eas in quibus creditur difficilè posse peccatum mortale vitari. Ita Greg. Pap. *c. Negotium de pœn. dist. 5 & ca. Qualitas c. Contrar. eadem dist.* Docet Nauar. *in Add. c. 3. sum.* Dico igitur eam, & solam tenemur sub mortali vitare occasionem, quæ proxima peccati est. Occasio autem proxima peccati illa, & sola est, quâ quis credit se nunquam illa vsurum, aut rarò, quin peccat mortaliter, attentis circumstantiis loci, temporis, & personæ.

Occidentium, seu interficientium peccata. §. 3.

1 *An possim occidere inimicum, qui non vult desistere à me quærendo, vt me occidat.*
2 *An teneatur ad restitutionem, qui occidit hominem, iam ad mortem damnatum.*
3 *An peccet quis occidendo, quem Princeps permittit, vt damnatus à quouis occidatur.*
4 *De restitutione facienda hæredibus occisi.*
5 *An grauius peccet, qui nobilem, quàm qui ignobilem occidat.*

§ *An peccet marius occidendo adulteram vxorem, deprehensam in adulterio.*

Interrogatio. Rem proponam satis ar- 1
duam,& difficilem sed spero, vt dignè respondo satisfecias,casus est.Habet titius inimicum Sempronium,qui vult Titium occidere:sæpissimè à Titio,& amicis Titij rogatus non vult redire in amicitiam: cogitur Titius propter Sempronij odiũ, animi propositum, & minas contumacis hominis liberè exequentis animi cupiditates, exulare, propriam domum,patriam, amicos relinquere:quæro, an ad redimendam tam acerbam, & iniustam vexationem possit occidere Sempronium? *Resp.* Potest. Ita Bannes.2.2.*quæst.*64.*art.*7. *dub.* 4. Totum fundamentum desumitur ex D.Thom.2.2.*q.*64.*art.*7.Et ex Iuris peritis.*cap.Significasti.*2.*Extrauag.de homic.c. Si verò* 1. *Extrauag.de excom.*quia ista contumacia actualis, est violenta actualis aggressio; sed actuali aggressioni iniquę possum occurrere occidendo;igitur. Deinde, quia potiùs meæ, quàm alienæ vitæ teneor consulere, quando ex alterius malitia periculo est exposita mea,teste D.Thom.2.2.*quæst.*64.*art.*7.mea autem vita in præsenti euentu, semper est actuali periculo exposita;ergo, &c. Tertiò, quia licet iure naturali cuique actualem vim vi repellere. *cap. Olim.* 1. *de restitut.spoliat.L.scientia.* §. *Quicunque aliter.ff. ad L. Aquiliam.*& sæpè alibi:sed in nostro casu datur perpes actualis vis per perpetem actualem contumaciam inimici volentis me occidere; ergo,&c.Quartò, quia cùm bona est electio finis, bona quoque est electio mediorum necessariorum ad talem finem, sed in nostro euentu bona est intentio meam vitam conseruandi, meaque omnia salua, & incolumia, medium autem vnicum, & necessarium, est occisio inimici

inimici, ergo bona est electio huius occisionis: Quintò, Recludor domi, adest inimicus pro foribus, vt me exeuntem occidat, perseuerat dies, noctésque, mensem, & annum, nec abest puncto, possum, vt nemo negat explosso globo, vel emissa sagitta intus illum occidere, cum non supersit alia ratio euadendi; ergo similiter in nostro casu. Quod si quis dicat. Potest Titius euitare huiusmodi aggressionem separando se, & fugiendo. Respondeo Titium non obligari propter superbiam, & contumaciam alienam domo sua, opibus, & amicis cedere. Denique quia occupatorem rerum mearum iniustũ possum occidere ad eas recuperandas, si aliter recuperare non possum: sed in euentu proposito talis Sem. pronius inimicus iniustè occupat res Titij, per cõtumax propositum priuandi illum patria, domo, opibus, liberis, amicis, & aliis pretio æstimabilibus; ergo licitè illum potest occidere. Hæc est mea sententia, quam ingenuè cuiuslibet melius iudicantis correctioni submitto.

2 *Inter.* Erat Reynaldus per iustam iudicis sententiam damnatus capite, quod quidem passurus erat supplicium, si comprehenderetur: inuenit eum Socrates, & ex malcuolentia occidit Reynaldum: rogo, an teneatur Socrates ad alimenta filiorum Reynaldi à se occisi, ac si Reynaldus pater capitis non esset damnatus? *Resp.* Tenetur. Ratio est, quia illa occisio à particulari persona facta, fuit iniusta: vbi verò est damnificatio iniusta, ibi semper debetur restitutio, vt est Theologorum assertum *in* 4 *d.* 15. *&* 2. 2. *qu.* 62. cum. D. Thom.

3 *Int.* Si princeps iubeat, vt quisque possit Socratẽ inuentum occidere, peccarne, qui Socratem interficit? *Resp.* Si Socratis scelera iustam commeruêre sententiæ

tētiæ pœnam minimè. Nam Princeps id potest præcipere, cùm aliter malefactor è vita, vt crimina exigunt, tolli nequeat. Ita Panormitan. *cap. fin. 2. de consuetud.* & ibid Gloss. Bald. *L. Omnes populi. ff. de iust. & iur. & L. Amissione* §. *de capite dam.* Ioan. Andr. *in Add. ad spec. titul. de const.* Tabien. & Armil. *verb. bannitus.* Exemplo Moysis præcipientis: vnusquisque fratrem suum, & amicum pro peccato vituli conflatilis occidat. Rectè tamen adnotarunt prædicti Doctores discrimē inter bannitorum occisores per permissionem legis, seu statuti, & per iussionē Principis: aiuntque occisorem permissiuè peccare mortaliter, quamuis à Principe non puniatur, quemadmodum non punitur maritus occisor adulteri: occisorem verò iussiuè non peccare. Et ita omnino dicendum censeo.

Int. Quantum tenetur restituere occisor hæredibus occisi? *Resp.* Hac in re certam regulam assignare, 4
nequaquam hactenus potuerunt Auctores, ideo prudentis arbitrio relinquendum est, considerantis damnum ortum ex tali occisione, æquando plùs, minùsue illud cum restitutione, vt sic fiat æqualitas inter damnum, & restitutionem, quæ quidem in diuisibili non consistit.

Int. Quod est grauius homicidium hominis nobilis, an ignobilis? *Resp.* Nobilis. Habetur id in vtroque iure, in ciuili. *L. Aut facta. ff. de pœnis*, canonico verò *cap. Aut facta de pœn. dist.* 1. 5

Int. Peccatne mortaliter maritus occidendo vxorem comprehensam in fragranti adulterio? *Resp.* Peccat. Ita communiter Theologi, D. Thom. *in 4. d. 37. quæst. 7. art.* 1. id Palud. Sylvest. *hom. 1. q. 2.* Sot. *lib. 5. Iust. quæstio. 3. articul. 3. dubio. 2.* Ita communiter Iurisperiti. Textus expressus. *cap. Inter. in.* Gloss. fin- 6

gularis. *cap. Interfectoribus. cap. Admonere.* 33. *q.* 2. Abb. Annania. Felyn. in *cap. Interfecisti. de homicid.* Præpositus. *cap. Veniens. & c.* 2. *de sponsalib.* Nauarr. *cap.* 15. *num.* 4. Couar. *lib.* 2. *de sponsalib. cap.* 7. §. 7 *nu.* 8. Ita communiter iuris cæsarei Doctores. Ias. *L. vbi pactum. nu.* 16. Cod. *de transact.* Faber in *L. Gracchus. Cod. de adulterijs.* Tiraquel. *lib. de iure. mariti. lib.* 8. qui plures refert, & multò plures Barbosa *tom.* 2. *ff. soluto. matr. L. si ab hostibus* 11. §. *fin. num.* 43. *pag.* 120. Quamquam ipse oppositum sentiat. Sed immeritò. Nititur enim fundamento, quod non probat vt statim dicam. Ratio est, quia sumere vindictam, est solius Dei opt. max. Eam enim sibi soli arrogauit. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Ezech. 9. & Deut. 32. Roman. 12. Certũ tamen est leges ciuiles in hoc crimine conniuere, atque huiusmodi vxoricidium permittere, & impunitum relinquere. Ita Text. in *L. Gracchus. Cod. Ad L. Iuliam. de adul. L. Maritum ff. de adul.* Non ex eo quòd cõstituant maritũ executorẽ pœnę à legibus impositæ adulterę, vt sine textu, & ratione arbitratur Barbosa: sed vt euitentur adulteria. Quod si Barbosæ consentiamus in legibus interpretandis. Adhuc conclusio non ita affirmanda, quoniam rarus inuenietur vxoricida, qui omni vindictæ passione liber, zelo tantùm iustitiæ procedat in nece inferenda.

AD LIT. P.

CAP. XV.

Prædicatorum peccata. §. 2.

1 *An doctor, vel licentiatus in Theologia indigeat licentia Ordinarij ad prædicandum.*

2 Ad

1 *An de parochi licentia sola, possit doctus, & pius vir prædicare.*

3 *An peccet mortaliter, qui prædicat habēs peccatum mortale.*

4 *An peccet qui reprehendit publicè peccata, quæ ipse occultè habet.*

5 *An reprehendenda sint peccata publica.*

6 *De reprehendentibus peccata Ecclesiasticorum.*

7 *Quomodò reprehendendæ sint Ecclesiasticæ personæ.*

8 *De prædicantibus falsa miracula.*

9 *De prædicatoribus vaniloquis.*

10 *De prædicantibus absque licentia Ordinarij.*

11 *Quam censuram incurrit qui prædicat absque licentia Ordinarij.*

INTERROGATIO. Potestne Doctor, aut Licentiatus in Theologia prædicare absque Ordinarij facultate? *Resp.* Modò post Concil. Tridentin. non potest: cautū est. *sess. 23. cap. 15.* Adnotauit Cord. *in miscel. casu 16.* 1

Int. Potestne Prædicator de licentia cuiusque Parochi prædicare in sua parochia absque licentia Ordinarij? *Resp.* Quisque parochus potest concedere licentiā homini docto, aut piò monacho, & prudēti, vt bis, aut ter prædicet in sua parochia absq; alia licētia Ordinarij: Ita Henriq. *lib. 7. de indulg.* Manchus, & alij, quos citat, & sequitur Roder. in *sum. v. p. cap. 22.* Ratio est, quia Conc. Trid. solùm in regularibus requirit licentiam Ordinarij. Ita etiam Saa. *verb. prædicare n. 3.* An verò parochus possit hanc licentiam dare laico docto, omnes negant, requiritur igitur, vt sit clericus saltem in minoribus. Ex sententia verò Saa, requiritur, vt sit diaconus. 2

Int. Estne peccatum mortale prædicare in mortali? *Resp.* Minimè. Ita Saa. *verb. pred. num. 2.* Ratio 3

est, quia prædicare nō est actus ordinis sacri, sed officij publici. Amouendum tamen est scandalum.

4 *Int.* peccat ne mortaliter prædicator, qui publicè peccata reprehendit, quæ ipse occultè committit? *Resp.* Affirmat Sylu. *correctio. num.* 15. Nau. *cap.* 25. *n.* 42. Negandum tamen est cum Caiet. 3. *p q.* 64. *art.* 4. Sot. in 4. *d.* 1. *quæst.* 5. *art.* 6. Rod. in *sum.* 1. *p. cap.* 22. *num.* 4. Dico igitur. Si peccata sunt occulta, peccare solùm venialiter. Ita Caiet. prox. Ratio est, quia rem sanctam non sanctè peragit, & reuerenter. Si verò peccata sunt publica, peccat mortaliter. Ratio sumitur ex scandalo coram scientibus, qui dicunt: *hypocrita eijce prius trabem de oculo tuo, & tunc incipies eijcere festucam de oculo fratris tui.* Ita Cord. *lib.* 1. *q.* 50. *punct.* 2. Istruct. Confes. 2. *p. ca.* 10. *col.* 99.

5 *Int.* Sunt peccata publica, de quibus non speratur delinquentium emenda, speratur tamen timor cōmunis, & virtutis maiestas ab omnibus veneranda, teneturne prædicator reprehendere talia peccata? *Resp.* Tenetur, quoniam etsi non datur spes emēdæ singulorum publicè sic peccantiū, speratur tamē boni communis augmentum. Ideo D. Ioan. Baptista reprehendebat Pharisæos minimè quidem corrigendos: Si verò ex prædicatione neque bonum particulare, neque publicum speretur, ea supersedendum est ex sententia D. Hieronymi *cap.* 5. *Amos*, & Turrecr. *ca. Non est.* 2. *quæst.*

6 *Int.* Sunt aliqui regulares prædicatores, qui vt sæcularibus laicis placeant detestatis verbis, aut equipollentibus signis acriter reprehendunt Ecclesiæ prelatos, & sacerdotes, eorum vitia propalando: dic igitur peccātne mortaliter? *Resp.* Peccant. Ita grauiter cauetur. *Clem.* 1. §. *quibus de priuileg.* & Glos. ib. *verb. detrahendo.* imò in Conc. Lateran. à Leone. X. confir-

confirmato, anathematizantur huiusmodi prædicatores. Ratio est manifesta, quia huiusmodi reprehensio est detractio grauis, & non prædicatio in loco saccerrimo, aperiendæ veritati deputato. Quod præceptum est etiam extendendum ad prædicatores sæculares, quò ad culpam, non quò ad pœnam, vt notat Roder. citat. loc.

Int. Quid igitur: silentio sunt prætereunda Prælatorum, Ecclesiasticarúmque personarum vitia? 7
Resp. Minimè: sed in communi debita reuerentia, & ita prudenter, vt magis videamur dolere, quàm reprehendere. Ita Nauar. *cap. 25. num. 142.*

Int. Quod peccatum est falsa miracula prædicare 8
scienter? *Resp.* Mortale. Ratio est, quia tale mendacium grauissimam irrogat iniuriam auctoritati talis officij, imò auctoritati fidei, quæ mendaciis nequaquam nititur. Ita Saa. *verb. præd. n. 4.* Et talis prædicator incurrit excommunicationem Papæ reseruatam, teste Caieta. 2. 2. *q.* 100. *& in sum. verb. excommunicatio. cap.* 18.

Int. Quid censes de prædicatoribus vaniloquis, 9
auricolos dixerim, qui nil aliud intendunt, quã lingua loqui, & auribus titillare, multa noua, vana, & ficta comptis, calamistratísque verbis proferendo? *Resp.* Peccant grauiter. Ita ex multorum sententia docet Saa. *verb præd. num. 4.* cum sunt valdè inutilia. Ratio esse potest, quia verba prædicantium Christum, esse debent sagittæ potentis acutæ ad penetrandum corda: carbones desolatorij ad delenda vitia: gladij ancipites in manibus ad præscindendas occasiones. Non ita tamen prædicatio debet esse ieiuna, & sine sale, vt lepore careat.

Int. Quantùm peccat, qui absque licentia Ordi- 10
narij prædicat? *Resp.* Mortaliter Ita Saa. *ver. præd. n. 4*

ex sententia multorum, quorum loca non refert.

1 1 Int. Suspensus ab officio prædicandi manetne irregularis? *Resp.* Affirmat Nau. *cap* 27. *num.* 163. Ratio eius est, quia munus prædicãdi est annexum diaconatui; incurrit verò irregularitatem, qui exercet suspẽsus ad officio munus solemniter annexum alicui ordini; ergo, &c. Oppositum tamen est dicendũ cum Rod. *in sum. 2. p. cap. 22. num.* 8. ex opposito fundamento.

Prelatorum Regularium pec. §. 2.

1 *Quid possunt prælati religiosi erga suos religiosos.*
2 *Præcipuè de Guardianis.*
3 *De statutis annullantibus professionem certarum personarum.*
4 *An prælati Religionum possint absoluere suos subditos ab hæresi.*

1

INTERROGATIO. Longum esset te sigillatim interrogare de prælatis regularium, ideo profer in medium, quid ipsi iuxta canones possint, quidve non possint, vt ita clarum maneat, in quo peccent, aut non peccent? *Resp.* Tria sunt inter regulares superiorum genera. Generales, qui sub se habẽt totius ordinis regimen. Prouinciales, penes quos est totius prouinciæ gũbernatio. Guardiani, quibus incumbit cuiusque domus, seu monasterij administratio. Scio varia esse nomina secundùm hanc, vel illam religionem, idem tamen est munus in omnibus. Dico *primùm*. Omnes hi sunt verè prælati, & veri animarum parrochi, habẽntque dignitatem Ecclesiasticam. *cap. Ad aures. de temp. ordin. capit. Sicut literis*

teris de Simonia. vbi Gloss. verb. anathema. confirmauit Concil. Tridentin. sess. 24. numer. 5. Dico secundùm. Omnes illi possunt esse legati à Papa. Ostendunt Sot. in 4. d. 22. quæst. 2. articul. 1. Nauar. cap. 23. numer. 5. Dico tertiùm. Generales, & Prouinciales habent in suos iurisdictionem quasi episcopalem, & ideo quidquid Episcopi possunt in suo episcopatu; possunt Generales, & Prouinciales in tota religione, & prouincia. Notat Panorm. cap. At si clerici. §. de adulteriis numer. 13. Aduerterim tamen attendendas esse coarctationes, vel extensiones priuilegiorum circa hoc, quas viderint ipsi prælati. Dico quartùm. Neutri possunt hæresis crimen in suis subditis punire, saltem in Regnis Hispaniarum, & Lusitaniæ. Ratio est, quia talis punitio per consuetudinem, imò per priuilegium Pij IV. ad solos fidei Censores spectat, per quod derogatæ sunt literæ Apostolicæ, quas hac de re habebant religiosi, vt constat ex compendio priuilegiorum. verb. hæresis. Dico quintùm. Nequeunt Generales, & Prouinciales eximere aliquem subditum ab obedientia immediati domus superioris: neque item generales aliquem superiorem, seu Guardianũ particularis domus ab obedientia Prouincialis. cap. Fratres. 16. qu. 1. Refert Sylvest. casus. q. 5. Dico sextùm. Nequeunt hi superiores recipere in religionem expulsos ab ea propter delicta incorrigibilia. Ita decreuit Sixtus V. motu proprio. Dico septimùm. Cùm dubitationes suboriuntur in breuibus Apostolicis, præcipuè circa bonum commune religionis, possũt huiusmodi prælati breuia declarare, & cogere subditos ad standum pro ea declaratione, donec sedes Apostolica consulatur. Ita Rod. in sum. 2. p. cap. 29. num. 8. Dico octauùm. Cùm subditi religionis D.

Franciſci abutuntur brevibus Apoſtolicis, poſſunt generales, & prouinciales illa ſuſpendere, donec ſedis Apoſtolicæ oraculum conſulatur. Ita conceſſit Sixtus V. habetur in compendio *verb. priuilegia.* §. 9. & 13. Dico *nonum.* Poſſunt huiuſmodi prælati in dubijs declarare priuilegia adiunctis iuriſpetitis, & perſona in dignitate eccleſiaſtica conſtituta. Conceſſit Innoc. VIII. habetur in compendio. Dico *Decimùm.* Ex conſenſu capituli, vel maioris partis illius, poſſunt huiuſmodi prælati decernere, an vtile, inutileue ſit religioni vti aliqua conceſſione viuæ vocis oraculo conceſſa. Ita conceſſit Leo X. habetur in compendio *ver. oraculum.* §. 5. Priuilegia verò omninò tollere pertinet ad ſolum capitulum. Dico *Vndecimò.* Nequeunt prouinciales religionum mendicantium relinquere domos iam acceptas: ſi verò relinquant, excommunicantur. *cap. vnico. de relig. domib.* notat Sylu. *caſus. quæſt.* 8. & *excommunicatio.* 8. §. 8. Poſſunt tamen id facere ex conſenſu generalis, conceſſit Sixtus IV. Habetur in compendio. *ver. ædificatio.* §. 8. Dico *duodecimùm.* Spectato iure communi nõ poſſunt hi prælati ædificare noua monaſteria, vbi nunquam antea extiterunt abſque Sum. Pontificis licentia. Prohibetur. *cap. vnico. de exceſſ. prælati. cap. vnico. de religioſ. tom lib. 6.* Inſuper, neque abſque licentia epiſcopi diœceſis, ex nouo iure Concil. Trident. *ſeſſ. vigeſimaquinta de regularib. cap. tertium.* in fine abrogante quæuis ali priuilegia in oppoſitum. Dixi (ſpectato iure communi) quia ex priuilegiis aliter dicendum: habetur in compendio *verb. ædificare.* §. 10. & 11. Dico *decimum tertium.* Obtinuit conſuetudo, & interpretata eſt Concilium, &

Cano-

Canones, vt non solum noua erigere, sed neque vetera ab vno in alium locum mutare possint absque licentia ordinarij. Ita Roder. *in sum. 2. p c. 29. num. 11.* Dico *decimũ quartum.* Non possunt hi prælati nouas erigere prouincias, neque veteres diuidere, neque vnam alteri subijcere absque licentia Papæ. Ita decreuit Nicolaus IV. habetur in compendio *ver. prouincia. §. 1.* Nam quemadmodũ absque licentia Papæ neque nouus institui episcopatus, neque vetus diuidi, neque vnus alij subijci potest, vt cautum est *c. Felix 16. qu. 2.* notat. Sylu. *casus q. 9. & 10.* ita neque prouinciæ. Dico *decimum quintum.* Possunt hi prælati in capitulo dispensare cum illegitimis religiosis ad prælatiam habendã. Ita concessit denuo Greg. XIV. notat Roderic. *in sum. 2. p. c. 29. n. 12.*

Int. Dic modò de guardianis? *Resp.* Sunt in religionibus, vt parochi sæculares in suis parochijs, & ideo quemadmodam parochi habẽt iurisdictionem finitam, & in multis subiectam Ordinario, sic guardiani subijciuntur prouincialibus, & generalibus: limitationes verò ipsi viderint, sunt enim pro religionum diuersitate diuersæ. 2

Int. Estne validum statutum à generali alicuius religionis factum vel à tota etiam religione ingressũ, vel professionẽ inualidãs certarũ personarũ *v.g.* quia progeniti à talibus parentibus, vel nati in tali patria vel similibus? *Resp* Dico *primũ*. Si adsint cautę validum erit, & iustu tale statutum. Validum, quia ad validitatem professionis, vel ingressus in religione requiritur consensus, & approbario ipsius superioris, & conuentus libera. vti requiritur ex parte profitentis. *c. Correctum. de Regul.* Geminian. *cap. Constitutionem. §. 1. de Regul. lib. 6.* Iustum, quia non pro- 3

cedit ex odio personarum, sed ex zelo tranquillitatis suæ religionis, vtendo ad eam acquirendam, & conseruandam suo iure, & auctoritate, quia nemini deberur ex iustitia admissio, sed ex gratia, & liberalitate. Dico *secundùm*. Per hoc statutum non decernuntur tales personæ inhabiles, & incapaces status regularis, si reuera à iure canonico non decernuntur tales. Ratio est, quia cõdere leges, & canones inducentes erga certas personas inhabilitatem, & incapacitatem ad statũ regularem, vel ad omnes, vel ad certam religionem spectat ad solum Sum. Pontificẽ, qui est superior omnium religionum & personarũ admittendarum in eas. Dico *tertiùm*. Per hoc statutum particularis superioris, & religionis nil aliud fit, quàm denegari consensum placitum, & approbationem superioris, & religionis, sine quo tam professio, quàm ingressio est inualida. Ita doctè adnotauit Beia Lusitanus *p.4.casu.34.*

4 *Int.* Possuntne religiosi prælati absoluere suos subditos ad hæresi per accidens occultã? *Resp.* Attendenda sunt cuiusque ordinis priuilegia. Spectato tamen iure communi, nõ possunt. Ratio est, quia licet erga proprios subditos possint, quod possunt episcopi in potestate iurisdictionis, & episcopi possint absoluere suos subditos stando in iure communi ab hæresi per accidens occulta, possunt non vt episcopi, sed vt Inquisitores facti à iure communi, & modò à Concil. Tridentino.

Prælatorum monialium pec. §. 3.

1 *Quæ ætas requiritur in Abbatissis, & Priorissa.*

2 *An deficiente quadragenaria in monasterio, eligenda sit ex alio monasterio.*

3 *Quid faciendum si ex electione alterius monasterij oriantur*

oriantur rixæ.

4 *Quod est peccatum mentiri circa ætatem.*

5 *Quæ forma requiritur ad electionem.*

6 *An requiratur confirmatio Prælati ad validitatem electionis.*

7 *Quid si confirmaturus longè abest.*

8 *An possit eligi bigama.*

9 *Quæ fœmina censenda est bigama ad electionem.*

10 *An possit illegitima eligi in prælatam.*

11 *An possit eligi filia subdiaconi, diaconi, & presbyteri in prælatam.*

12 *An possit eligi filia histrionis.*

13 *Quomodo ferenda sunt suffragia.*

INTERROGATIO. Quæ ætas requiritur, vt monialis eligatur ad abbatissam, præfectam, præpositam? *Resp.* Quadraginta annorum spacium: insuper quòd sint octo anni transacti à professione laudabilis vitæ. Ita decreuit Conc. Trid. *sess. 25. cap. 7. de Regul.* 1

Int. Non est in monasterio quadragenaria, quæ igitur eligenda? *Resp.* Quadragenaria alterius monasterij eiusdem regulæ. 2

Int. Si de foris veniat, dabitur occasio simultatibus, & odijs, quæ eligenda? *Resp.* Tunc vna triginta annorum, & post quinque annos professionis. Ita Roder. *in sum. 1. p. cap. 105. n. 4.* 3

Int. Quod est peccatum mentiri circa ætatem ad obtinendam prælationem? *Resp.* Mortale, quia deceptio in re grauissima. 4

Int. Quæ forma seruanda in abbatissæ, vel prioris sæ electione? *Resp.* Vt suffragia, & vota eligentium, secretò suscipiantur. Ita decreuit Conc. Trid. *sess. 25. de Regul. cap. 6.* Et aliter facta electio est per ipsum Concilium irrita. Redditur insuper monialis electa, si electioni 5

si electioni consentiat, ad religionis officia habenda deinceps inhabilis.

6 *Int.* Præter electionem legitimam, requiriturne insuper confirmatio ipsius electionis per Prælatum, ita vt peccet talis electa suum munus exequendo, & irrita sint omnia ante confirmationem facta? *Resp.* Maximè. Ita decernitur *ca. Qualiter c. Nostri. c. Bonè memoriæ de elect. c. Iamdudum. de præbend.* & ib. Doctores omnes.

7 *Int.* Abest longissimè confirmans, licebitne tunc sola electione vti, & munus exequi? *Resp.* Licebit, & gesta robur habebunt. Textus cum Glos. *cap. Nihil. §. fin. de electione.* Probat Maiolus. *lib. 1. cap. 29. num. 24.*

8 *Int.* Potestne eligi in abbatissam, vel priorissam bigama? *Resp.* Minimè. Textus expressus in *Auth. de sanct. Episcopis. §. diaconissam*, & in *Auth. Diaconissam, Cod. de Episcop. & cleric.* & *cap. Nemo. 88. dist.*

9 *Int.* Dicendáne est bigama in ordine ad prælaturam, quæ post castitatis votum stuprum commisit? *Resp.* Dicenda. Textus expressus *c. Quotquot. 27. qu. 1.* aitq; ibi Glo. Episcopũ cum tali non dispensare. Potest verò cũ alia, vt claret ex superiorib⁹ capitibus.

10 *Int.* Potestne eligi illegitima? *Resp.* Minimè. Textus expressus *c. In quibusdam. de pœnis.* vbi Glos. Abb. Insuper Glos. *cap. Indemnitatibus. §. 1. ver. canonica. de elect lib. 6.* ibi. Gemin. quos refert, & sequitur Maiolus *lib. 1. ca. 29. num. 10.* & sum. confessor. *lib. 3. tit. 24. quæst. 1.*

11 *Int.* Potestne eligi in prælatam filia clerici in sacris cõstituti? *Resp.* Minimè. Quia itidem infamis est in iure. Ita Maiolus. *lib. 1. c. 29. n. 12.* cum aliis.

12 *Int.* Requiriturne ad legitimam electionem, vt suffragia ferantur scripto secreto? *Resp.* Ex vi verborum

rum Concilij minimè: Verba enim Conc. sunt, Eas audiat, & recipiat, hoc est, moniales suffragantes. Ita Rodor. in *sum. 1. p. cap. 105 num. 4.*

Parentum peccata erga filios. §. 4.

1 *De parte minuente legitimam filiorum.*
2 *Quantum obligati sunt patres erga salutem spiritualem filiorum.*
3 *Quo supplicio licet parentibus afficere filios.*
4 *De parentibus filios exponentibus.*
5 *An peccent parentes cogendo filios ad religionem, vel matrimonium.*
6 *Qui censentur in iure filij spurij.*
7 *An sit spurius filius, natus est uxorato, & soluta per occasionem compressa.*
8 *An filius natus ex uxorato, & soluta per occasionem compressa, possit instituì parentum hæres.*
9 *An parentes possint legare filiis spurijs.*
10 *An parentes laici possint ditare filios spurios.*
11 *An clerici possint ditare filios spurios.*
12 *An parentes teneantur alere filios spurios.*
13 *De educatione filiorum spuriorum.*
14 *De hæreditate relicta sub pacto alicui extraneo, vt tradatur filio spurio.*
15 *De hæreditate relicta sub mera confidentia extraneo, vt tradatur filio spurio.*

INTERROGAT 10. Quod peccatum committit pater minuendo notabiliter legitimam filiorum per liberales donationes? *Resp.* Mortale. Ita Iason. in *L. hoc iure. ff. de Iust. & iur.* Rod. in *sum. 1. p. c. 13. n. 2.* Dixi per liberales donationes, quia per remuneratorias nō ita dicendum: has enim, & potest pa- 1

ter

ter facere, & debet, nam in eis filiorum consulit vtilitati.

2 *Int.* Tenenturne patres sub mortali auxiliari spirituali filiorum saluti prouidendo illis necessaria ad talem vitam? *Resp.* Tenentur; & ideo peccant non edocendo illos doctrinam Christianam, quæ necessaria est ad salutem. Item nō eos remouendo ab occasionibus peccati: ideo peccant connivendo in eorum vitiis, veluti in amatoriis illecebris filiarum amoribus impuris filiorum, cùm possunt eos, licèt per cibi, vestituſque subtractionem à tali culpa deducere. Denique idem peccatum committunt patres, atque filij, cum illos, si possunt non corrigunt. Hinc colligit D. Thom. 2.2. *quæst.* 154. *art.* 4. & Caiet. *ib.* peccare mortaliter parentes, cū sinunt filias sponsas vacare tactibus impudicis cum sponsis, quia hi tactus sunt peccata mortalia.

3 *Int.* Licetne parentibus filios ad correctionē verberare, domi retinere, illaqueare, vel quid simile eis facere? *Resp.* Licet. Ita Sylu. *percussio.* & *verberatio ib.* Caiet, præterea D. Thom. 2.2. *q.* 65. *a.* 2. Sot. 5. *Iust. q.* 2. *art.* 2. Quod quidē asserendum est de verberatione, percussione, & retentione moderata absque damno notabili zelo solius emendæ in posterum, vel supplicij in præteritum, quatenus inseruit correctioni in futurum: supplicia enim simpliciter, quæ pœna peccati sunt, quatenus grauia, non ad œconomicam, sed ad publicam gubernationem spectant.

4 *Int.* Quantùm peccant, qui exponunt filios absq; necessitate? *Resp.* Mortaliter. Ratio est, quia ipsum Naturæ ius obligat parentes ad filiorum procreationem.

5 *Int.* Cogere filios ad matrimonium, vel ad statum religiosum, quod est peccatum? *Resp.* Si nō adsit causa grauis

ſa grauis; graue eſt lethale. De matrimonio conſtat ex multis canonibus aſſerentibus debere eſſe maximè liberum. Ita *cap. De neptis, cap. Si verum.* 31. *q.* 2. & ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *c* 9. *de reform. matrim.* Vbi ſancta ſynodus omnibus cuiuſq; gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant, præcipit ſub anthematis pœna ipſo facto, ne quouis modo directè, vel indirectè. ſubditos ſuos, vel quoſcunq; alios cogant, quo minùs liberè matrimonia contrahant. Quæ excommunicatio licet in patres non cadat, vt explicauit Congratio Cardinalium, & declarauit Greg. XIII. præceptum ad eos eſt extendendum. De ingreſſu verò religionis coacto prohibet idem Concilium. *ſeſſ.* 25. *c.* 17. & 18. *de regular.*

Int. Quoniam te interrogaturus ſum de peccatis patrum erga filiòs ſpurios dicptiùs, qui cenſentur in iure filij ſpurij? *Reſp.* Spuriorum nomine intelliguntur omnes, & ſoli ex damnato concubitu orti Dicitur verò damnatus concubitus inter vtrumque vxoratum, & ex eo concubitu orti filij appellantur nothi. Inter vxoratum, & ſolutum, filius ortus appellatur ex adulterio. Inter vxoratum, & virginem, appellatur verò filius ex ſtupro, & adulterio. Aliter tamen opinatur Cou. in *Epitom. cap.* 8. arbitratur enim filium dici ſpurium, qui naſcitur ex parentibus ad contradendum inhabilibus tempore conceptionis & natiuitatis. 6

Int. Non dicetur igitur filius ſpurius in iure ex vxorato & ſoluta, cū ſoluta nō erat vxorati concubina ex conſuetudine? *Reſp.* Verum quidem eſt. Ita Beia. 2. *p. caſu.* 12. (Quamquam repugner. Couar. quia talis filius conceptus, & natus eſt ex parentibus ad contrahendum inhabilibus, vt proximè oſtēdi) Ratio eſt, quia damnatus concubitus per leges eſt, qui punitur ab 7

punitur ab ipsis legibus, nō punitur verò vxoratus cum soluta, imò publicè dicitur impunitus. *L. Quæ adulterii. Cod. de adul. L. si vxor. de adulteris.* Bartol. *L. Verum de furtis.* & ideo iure ciuili talis concubitus non appellatur adulterium *L. 1. Cod. de adulter.* Neque vxor contra maritum habet actionem. *cap. Apud 32. q. 1. §. publico.* Hæc secundùm ius commune: secundùm verò ius particulare idem dicendum: etenim secundùm ius Lusitanum *lib. 5. Ord. tit. 28. §. 1.* Solùm punitur concubitus vxorati, & concubinæ, nostrates appellant *Barregaam*: concubina verò est sola illa, quâ per consuetudinem quis vtitur, non verò illa, quâ quis vtitur casu, & fortuna, vt ita dicam.

8 *Int.* Possuntne parentes instituere hæredes filios natos ex vxorato, & soluta, non concubina? *Resp.* Possunt, imò ipsis parentibus succedunt in hæreditatem. Tradit Bartol: *L. 3. de concubinis in initio.* Tiraquel. *L. si vnquam. Cod. de reuoc. donation. ver. suscepit liberos. num. 51.* Paleothus. *lib. de notis. cap. 42.* Ratio eorum est, quia non repelluntur ab iure à successione parentum tam paterna, quàm materna, nisi spurij orti ex damnato concubitu: spurij verò orti ex vxorato, & soluta non concubina, non dicuntur orti ex damnato concubitu, vt patet ex proxima responsione. Ergo non solùm instituí possunt hæredes, sed succedunt vtrique lineæ, seu paternæ, seu maternæ hæreditario iure.

9 *Int.* Estne parentibus cautum à iure, & prohibitum legare filiis spuriis? *Resp.* Maximè. Ita cautum est in *Authen. Quibus modis natur. effic. L. vnica. §. finali Authen. Licet. Cod. de natural. liber. L. Cum acutissimi. ff. de fidei commissis.* Circa clericos specialiter sanxit Pius V. *Extrau. Qui ordini Ecclesiast.* nauia

noxia esse. Ideo tale legatum testamento relictum est nullum, quippe quod contra leges, & canones.

Int. Possuntne parentes laici ditare filios spurios, 10
dum viuunt, siquidem eos instituere hæredes nequeunt? *Resp.* Qui carent legitimis filiis, possunt absque peccato filios spurios ditare propriis bonis, dum viuunt, atque illis sub eorum nomine emere redditus annuos, & filij possunt talia bona tuta conscientia retinere. Ita Sot. 4. *Iust. q. 5. artic. 1. ad 4. Bein 1. p. cas.* 12. Ratio est, quia leges omnes latæ circa filios spurios laicorum solùm prohibent successionẽ eorum parentibus iure hæreditario, aut testamento post parentum mortem, atque ita vsu sunt receptæ absque vllo scrupulo.

Inter. Possuntne iidem clerici circa filios spurios? 11
Resp. Minimè. Ita cauetur in bulla Pij. V. *Quæ ordini ecclesiastico noxia esse.* Vbi apertis verbis id præcipit Sum. Pontifex; & ideo non solùm prohibet, ne hæredes instituantur, verùm etiam reddit eos inhabiles, & incapaces ad obtinenda, quocunque titulo, etiam gratuito, bona quæcunque paterna. Quod fecit ad obuiandum damnis Ecclesiæ, cuius substantia in periculo est propter ditationem filiorum clerici vt ait Pelagius Papa. *c. De Siracusanæ vrbis. d.* 28. *clos. in cap. Peruenit* & Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 1. *de reform.*

Inter. Tenenturne parentes filiis spuriis alimenta 12
suppeditare? *Resp.* Tenentur iure naturali, nam qui dedit esse, tenetur illud conseruare, esse verò, quod dedit filio pater, conseruatur per alimentum: Præterea, vt naturalis est appetitus generandi, & relinquendi sibi simile, ita naturale est conseruare hoc sibi simile: hoc verò simile conseruatur per alimenta; ergo, &c. Tenetur insuper ex iure diuino Eccl. 30. *Lassa filium, & pertemet te faciet*, tenentur iure po-

silio canonico. *cap. Cum haberet. de eo, qui duxit in matrim.* Tenetur iure ciuili, quia in hoc casu statur iure canonico, teste Panorm. in *Aut. Ex complex. Cod. de incestis nup.*

13 *Int.* Tenentur æqualiter pater, & mater alere filios spurios? *Resp.* Tenentur. Ita Bela. *cons.* 14. Ratio est, quia hæc alimenta debentur iure naturæ: ius verò naturæ æqualiter conuenit vtrique in defectu alterius. Quo iure etiam tenentur clerici, & religiosi, cogenturque ad ea reddenda in vtroque foro. Ita Panor. cum communi. *c. Cum haberet. de eo, qui duxit in matr.* Barth. *in Auth. Ex complexu Cod. de nupt.* Decius cæteros multos alios. *cap. Clericis de iudic. nu.* 2. Lupus *in relect. capit. Per vestras. de donat. inter vir. & vxor.* §. 23. *nu.* 12. Nau. *in com. de spol. cleric.* §. 19. Ratio est, quia educatio liberorum est debita iure naturali. *c. Ius naturale.* 1. *dist.* & *L. 1.* §. *ius naturale. ff. de inst. & iure.* Leges verò humanæ non possunt derogare iuri naturali, vt clarè; & notatur *ca. Sunt quidam.* 28. *q.* 1. *L. Id, quod nostrum. ff. de reg. iur. cap. Inferior.* 12. *dist. c. Ex insinuatione de appellat.* Ideo *Auth. Ex complexu Cod. de incestis nup.* nulli gentium est in vsu, quatenus negat alimenta spuriis. Neque Cælestinus Papa III. *in c. Per venerab. Qui filij sint legit.* Loquitur assertiuè, sed recitatiuè, cum inquit, iure ciuili negari nequeant spuriis alimenta, vt notat Paleoth. *tract. de notbis. c.* 46. & Vega. 2. *p. casu.* Ideo oppositum asserere, est iuri naturali repugnare. Hinc manifestè colligitur posse Clericos, imò debere filias suas spurias dotare. Nam dos succedit loco alimentorū, vt notant Doctores. *in L. vxorem.* §. *Pater naturalis ff. de leg.* 3. Ergo si tenetur ad alimenta, tenetur ad dotem, vt coniugata honestè viuat. Alimentorum autem nomine veniunt, non solùm, quæ præcisè requirun-

quiruntur ad alendam vitam vtcunque, sed cum decentia status; Ita latè probat Beia. 2. *p. cas.* 12. *arg. L. Vxore. §. pater naturalis ff. de legib.*

Int. Peccatne lethaliter pater, qui extraneum relinquit hæredē pacto inito sub cōfidentia, vt spurio filio ea bona reiecta tradat? *Resp.* Peccat. Quia tali testamento fraudem facit iustæ legi, & eam transgreditur in re graui. *L. Non intelligitur de iure fisc.* Barth. *L. fin. de his, quibus.* Neque quod patet facere, iuste per se nequit, potest facere per alium. *L. 1. §. Sic ne itaque. Cod. de natur. lib.* Deinde, quia testamentum fraudulentum æquiualet iniusto, nam fraus semper est aliqui iniusta, & iniuriosa: iniustitia verò in re graui est mortale. Bald. *L. 1. de nat. liber.* Barth. *cons.* 194. Decius *cons.* 311. 14

Int. Peccatne talis pater, cum nullo expresso pacto, sed mera animi confidentia hæredem instituit extraneum? *Resp.* Minimè. Ita Bal. *L. Si ij. de iud.* Ratio est, quia illa mera confidentia est sola spes gratitudinis: gratitudinem verò sperare de homine nobili, & honesto viro laudabile est, & naturale. *L. Ita fidei. §. fin. de iure fisci.* 15

Parochiorum peccata. §. 5.

1 *De laico accipiente beneficium curatum.*
2 *Quoties teneatur parochus celebrare pro parochianis.*
3 *Quoties teneatur parochus audire confessiones parochianorum.*
4 *De obligatione parochi tempore pestis.*
5 *De administratione cōfessionis, Eucharistiæ, & baptismi tempore pestis.*
6 *An tempore pestis satis sit parochō succurrere omnibus per alium coadiutorem.*

7 *De obligatione parochi circa edocendam doctrinam Christianam.*

8 *An publicus peccator possit retinere beneficium.*

9 *De residentia parochorum.*

10 *Quæ causa excusat à non residendo.*

11 *De electione patrinorum contra parentum voluntatem.*

1 INTERROGATIO. Qui laicus adhuc suscipit beneficium curatum ad quid tenetur? *Resp.* Peccat mortaliter, si non habet animum suscipiendi presbyteratus ordinem, & curam agendi susceptarum ouium. Tenetur insuper ad restitutionem perceptorum fructuum toto tempore; quo non mutauit animum. Dico secundò. Si beneficium suscepit animo clericandi, sed mutat animum, & statuit nubere peccat retinendo beneficium, & tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum à die mutati animi. Ita Nau. *c.25.nu.124.* Sot. 10. *Iust. q.5. artic.6.* Gabr. *in 3.d. 15.q.8.* Tol. *lib.5.c.5. ex c. Commissa de elect.*

2 *Inter.* Quoties tenetur celebrare pro parochianis? *Resp.* Ad singulos dies illum obligat Sot. 9. *Iust. qu.3. art.1.* Si redditus sunt pingues. Toletus verò *lib.5.c.5.* saltem ad dominicos, & festos dies, & ad nonnullos alios intra hebdomadam. Standum tantum consuetudini religionum tolerata, & obseruanda absque scrupulo. Hæc autem apud nostrates solùm ad dominicos & festos dies obligat, etiam si fructus pinguissimi sint.

3 *Int.* Quoties tenentur parochianorum confessiones audire; *Resp.* Dico primùm. Quoties ipsi parochiani confiteri tenentur ex præcepto. Ita omnes Richard. *in 4.d.18. art.2.q.3.* Maior. *in 3.d. 17.q. vltim.* Syl. *confessor.1.§.18.* Armil. *absolutio.nu.27.* Dico secundùm. Non solùm cùm parochiani ex præcepto

obligan

obligantur, tenentur parochi illos confitentes audire: sed etiam aliis temporibus, cùm subditi opportuno tempore, & iusta de causa velint confiteri, nullaque subsit ratio negandi. Et ideo si necessitas parochianorum grauis sit, peccabit parochus negando: erit autem grauis, cùm oportet ad superandas graues tentationes, vel ad lucrandas magnas indulgentias, & similes: alioqui non peccat plusquam venialiter; vel non peccabit, si subditus nimius sit. Ita Adrian. *q.5.de confess.dub.8.* Sot. *d.18 q.4.art.2.* Nau. *c. Consideret. de pœn. d.6.n.152.* Suar *de pœn. disp.32.n.3.* qui grauiter reprehẽdunt superiores autores, quos in proxima conclusione citauimus oppositum asserẽtes. Ratio eorum est, quia parochi tenentur subuenire non solum extremæ necessitati ouium: sed magnæ earum vtilitati prouidere. Ita Card. Tol. *lib.4.ca.5. num.7.*

Inter. Tenenturne parochi cum periculo propriæ vitæ, ministrare sacramenta necessitatis suis ouibus; cum nõ adest alius, qui ministret? *Resp.* Cùm datur periculũ damnationis æternæ subditi, & non est, qui tali periculo subueniat, nisi parochus, tenetur ipse cum vitæ corporalis [illegible] sacramenta. Imò, & quiuis alius sacerdos in eodem periculo. Hæc est certissima ex principiis charitatis, qua obligamur anteferre bona proximi spiritualia nostris corporalibus, vt iam respondi ad primum decalogi præceptum. Concors est Theologorum sententia *in 2.2.q.26.art.5.* Alens. *3.p.q.189. mem.3.* 4

Int. Suppono non esse sacramenta absolutæ necessitatis confessionem, Eucharistiam, imò baptismum: nam adhuc superest remedium contritionis, qua adultus habens votum recipiendi illa tria sacramenta, saluabitur, si ea non possit recipere re- 5

ipsa. Quæro igitur, vtrum ratione officij teneantur parochi ministrare hæc tria sacramenta subditis pestifero infectis cum probabili periculo infectionis, & ex consequenti subeundæ mortis? *Resp.* Negat Auctor Speculi Episcop. *lib.* 1. *disput.* 1. *quæst.* 1 *cap.* 5. Armil. *verb. Episcopus nu.* 6. Tabien *ibid. num.* 5. Insinuat, Maiolus, *lib.* 2. *de irregul. cap.* 20. Abul. *quæst.* 306. *in c.* 22. *Matt. resp. ad* 3. qui omnes solum obligant parochum tempore extremæ necessitatis. Ratio eorum est. Non maiori obligatione tenetur parochus succurrere necessitati ouium, quàm ipsæ oues teneantur propriæ necessitati subuenire: sed oues non tenentur cum probabili vitæ periculo sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ suscipere, sed solum nisi ad habendam contritionem; ergo, &c. De sacramento pœnitentiæ affirmat Maior *in* 3. *d.* 17. *quæst. vlt.* Ratio eius est, quia hoc sacramentum in eo euentu est medium necessarium ad salutem, tenetúrque subditus illud sumere; ergo, & parochus illud ministrare, cum ex negatione oriatur mortale periculum salutis vt latè probat idem Doctor. De sacramento pœnitentiæ, & Eucharistiæ affirmat idem Nauar. *in sum. cap.* 24. *num.* 10. *& cap.* 25. *num.* 133. Ratio eius est quia ad vtrumque obligatur subditus ex præcepto. Nam tenetur ex præcepto charitatis ad cõfessionem, ne se exponat periculo salutis æternæ; Ad Eucharistiam verò per modum viatici ex præcepto diuino, ergo, & parochus illa tenetur ministrare. De sacramento pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremæ insuper vnctionis affirmant Gabr. *in serm. Domin.* 4. *post Pentecost. quæst. de fuga pestis. concl.* 4. Cordub. 1. & 2. Echius. *homil. vltim. Dom.* 2. *post Pascha.* Claudius Spéseus. *in* 1. *ad Timo. h. lib.* 3. *cap.* 19. Ratio eorum est, quia tria hæc sacramenta sunt maximè necessaria subditis

subditis; ergo ad illa ministranda obligatur parochus. Dico primùm. Maior obligatio est in nostro euentu in parochis, quàm in aliis sacerdotibus. Ratio est manifesta, quia ratione fructuum tenetur non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia: vt miles tenetur ex iustitia ratione stipendij pugnare pro patria, & subditi possunt ab eis ex iustitia petere talem sacramentorum administrationem. Dico secundò. Tenentur in eo euentu non fugere. Ita citati Doctores, & qui tractant de residentia. Rebuff. *in pract. benefic. cap. de dispensat. non residentium.* Imola *c. vlt. de cleri is non resident.* D. Thom. 2. 2. *quæst.* 185. *artic.* 5. *& quodl.* 12. *quæst.* 18. *art.* 3. D. August. *epistol.* 180. *& serm.* 50. *de verb. Domini & serm.* 50. *eodem tit. & serm.* 149. *de tempore.* Tolet *lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 6. Ratio est, quia in eo euentu tenetur parochus ministrare sacramenta, item residere: nam ita nos docuit Christus dominus Ioan. 10. *bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis.* Sa. *verb. paroch. num.* 1. Obiicies. Iuxta consilium Christi Domini, *Matth.* 10. licet relinquere gregem ad euitandam mortem imminentem ob persecutionem tyranni. *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam*: ergo licet eundem gregem deserere ad euitandam mortem imminentem ob pestem, &c. *Resp.* negando antecedens: si grex maneat in periculo amittendi fidem. Ita D. August. *lib.* 1. *contra epist. Gaudentij.* Caiet. 2. 2. *q.* 185. *a.* 5. Et ideo eadem est in vtroque periculo ratio. Decreuit apertis verbis Nicolaus Papa *ca. Scisciteri.* 7. *q.* 1. Vbi habetur celebris illa sententia. Si pernicioſum est nautam in tranquillitate nauim deserere, quanto magis in fluctibus.

Int. Satisne erit per se, vel per alium huic necessitati subuenire? *Resp.* Est satis per alium idoneum. Ita

Suar. *tom. de poen. disp. 44. sect. 3. num. 10. & 11.*

7 *Inter.* Quantum peccat, cum nimium est negligens in edocenda doctrina christiana, & edocendis iis, quæ sunt necessaria ad salutem? *Resp.* Mortaliter. Ita Sa. *ver. parochus. nu. 5.* ideo peccant non explicando symbolum Apostolicum: mysteria enim Trinitatis, & Incarnationis tantoperè ad salutem necessaria, & decalogum, & orationem Patèr noster. Ita Bela. *2. p. casu. 26.* habeturque in Conc. Trid. *sess. 23. c. 1.*

8 *Inter.* Peccatne mortaliter, qui cum sit publicus peccator neque de emenda curat, beneficium retinet? *Resp.* Peccat, tum suscipiendo, tum retinendo beneficium. Ita Tol. *lib. 5. c. 5. num. 6.*

9 *Int.* Peccantne parochi non residendo? *Resp.* Siue residétia sit de iure diuino, siue humano, peccat mortaliter parochus non residendo absque iusta causa.

10 *Inter.* Quæ causa excusabit parochum à non residendo? *Resp.* Ad essentiam breuem duorum, triumue mensium, iuxta Conc. Trid. *sess. 23.* quæuis sufficit rationabilis causa, arbitrio Ordinarij talis iudicata, si per alium ouibus æquè prouisum. sit. Tale erit negotium quoduis graue, necessitas adeundi magnatem ægritudo alibi curanda. Ad absentiam verò longam, vnius, duorum, vel plurium annorum oportet, vt ad illam vrgeat charitas christiana, hoc est, proximorum vtilitas: aut necessitas propriæ Saluris, vt periculū vitæ. Quod intelligo, nisi inde sequatur ouibus spirituale detrimentum: tunc enim *bonus pastor debet animam suam ponere pro ouibus suis.* Ita Card. Tol. *lib. 5. c. 4.*

11 *Int.* Circa officium parochi dubium occurrit, an peccet eligendo patrinos præter, aut contra voluntatem parentum infantis? *Resp.* Apponam prius verba Conc. Trid. *sess. 24. de ref. cap. 2.* circa ordinem patrino

tinerum ita ſtatuentis. Parochus antequam ad baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem, vel quos elegerint, vt baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum, vel eos tantum admittat. Quod ſi alij, vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant, conſtitutionibus in contrarium facientibus non obſtantibus. Si parochi culpa vel negligentia ſecus factum fuerit, arbitrio Ordinarij puniatur. Dico igitur primùm. Amoto conté-ptu, ſi parochus non ſeruet hanc conſtitutionẽ, minimè peccat lethaliter. Probatur efficacirer, quia obligatio legis pendet ex intentione legiſlatoris: hęc vero intentio exprimitur verbis, teſte D. Thom. 2.2. *q.*186. *ar.*9. Pan. cum communi *in cap. Nam de conſtit.* Syl. *ver. lex. qu.*8. & 17. Hic verò canon non perfertur verbis præceptiuis, ſed ordinatiuis, & ideo eſt ordinatio, non præceptum: atque ſaltẽ eſt, dubiũ, an obliget ad mortale, in dubio verò culpæ, pro veniali iudicandum eſt, tex. *L. Interpretatione L. ſi præſes ff. de poenis c. In poenis. de reg. iuris lib.* 6. Deinde, quia hic canon non eſt pœnalis, imponens pœnã arbitrariam iudicio Ordinarij: canon verò imponens pœnam arbitrariam, aut graui minorem, non obligat ad culpam grauem, vt ait Syl. *Inobedientia.* Gandau. *quodl.* 3. *queſt.*22. Angel. *verb. Lex. ver. ieiunium.* hic verò canon non imponit pœnam grauem excom. maioris, vel aliam ſed arbitrariam, nec præcipit ſub virtute obedientiæ.

Penſionarij peccata. §.6.

1 *Quis poteſt concedere penſionem.*
2 *An papa poſſit ſine cauſa concedere penſionem.*
3 *Quæ erit cauſa iuſta ad penſionem.*

4 *An sit simonia vendere pensionem.*
5 *De simonia in permutatione beneficiorum.*
6 *Quando peccant pensionarij.*

1 INTERROGATIO. Quis potest concedere pensionem? *Resp.* Solus Papa. Non habetur in iure, sed ex consuetudine. Ita Tol. *lib. 5. cap. 83.*

2 *Int.* Requiritur ne causa iusta, vt Papa licitè concedat pensionem? *Resp.* Requiritur, sic Tolet. *lib. 5. ca. 83. num. 12.* Ratio est, quia concessio pensionis est quædam dispensatio: dispensatio autē sine causa non habet locum in foro interiori, & coram Deo: quia Papa nō est dominus bonorum, & reddituum Ecclesiæ, sed tantum dispensator vniuersalis. Vnde sicut cùm dispensat in voto sine causa nō facit hominem securum in conscientia, ita in pensionum, & beneficiorum distributione.

3 *Int.* Quę erit causa iusta ad concedendam pensionem? *Resp.* Omnis illa quę cedit in vtilitatem Ecclesiæ. Ideo concedi potest pro dirimenda lite exorta inter duos circa idem beneficium, ne tempore litis ecclesia careat legitimo pastore. Ita habetur *cap. Nisi essent de prabend.* Deinde concedi potest alicui pro seruitio Ecclesiæ facto, vel faciendo siue corporali, siue spirituali. Præterea concedi potest clericis pauperibus: quia illorum congrua sustentatio seruit ad decus, & honestatem Ecclesiæ. Quartò, concedi potest laicis egenis: quia pietas Ecclesiam ornat. Quintò concedi potest in permutatione pinguioris beneficij cum beneficio minus pingui, vt permutanti integri maneant fructus ad decentiam sui status.

4 *Int.* Estne simoniacum vendere pensionem? *Resp.* Triplicitèr concedi potest pensio, hoc est ius ad exigendos fructus aliquos ex alieno beneficio. Primò propter seruitium purè temporale, facto in vtilita-

tem

tem Ecclesiæ. Sic dantur pensiones militibus, & regibus defendentibus Ecclesiam. Et hæc pensio vendi potest absq; simonia. Ita Caiet. *opusc. 13. q. 10.* Vict. *relect. de simo.* Sot. *9 Iust. q. 7. art. 2.* Deinde concedi potest ob aliquod seruitium annexum spirituali. Tertiò ex causa dirimendi litem, &c. Et his duabus pensionibus annexum est officium B. Virginis ex Pio V. *Extrau.* ex primo Lateranensi Concilio. Et ideo has duas pensiones vendere simoniacum est. Ita Card. Tol. *lib. 5. c. ap.* 82.

Int. Estne simoniacum exigere pensionem à beneficio permutato, quia licet fructus eius sint fructibus alterius permutati beneficij æquales, aut minores, dignitas est maior, & titulus excellentior? *Resp.* Simoniacū quidem. Ita Card. Tol. *li. 5. c. 83. nu 5.* 5

Inter. Quando igitur peccant pensionarij? *Resp.* Cùm sine causa pensionem à Sum. Pontifice obtinuerunt. Neque excusantur, quia Papa concessit, & ipsius est considerare, quomodo concesserit. Si enim quis accipiat pecunias ab æconomo, quem scit malè illas dispensare, & contra iustitiam, tenetur illas restituere. Deinde cum pensionem exigunt, non ex fructibus, qui non sunt, sed propter honorem maioris tituli, & dignitatis in alium transmissæ. 6

AD LIT. R.

CAPVT. XVI.

Regum peccata. §. 1.

1 *De prodigis largitionibus Regum.*
2 *De coaceruandis pecuniis Regum.*
3 *De incuria Regum in non coaceruandis diuitiis.*
4 *De incuria Regum in exterminandis grassatoribus.*

5 *Quando*

5 *Quando peccat Rex in condendis legibus pœnalibus.*
6 *An rex possit bona populi sibi acquirere.*
7 *Quando peccat Rex imponendo nona tributa.*
8 *An possit obligare subditos ad nouos labores.*
9 *An peccet Rex cogendo subditos ad matrimonium.*
10 *An peccet Rex damnando reum inauditum, & indefensum.*
11 *Vnde possit soluere debita propria.*

1 INTERROGATIO, Quando peccabit mortaliter Rex profusè, prodigéque largiendo? *Resp.* Quando propter prodigas largitiones exponitur probabili periculo vsurpandi aliena, vel exigendi maiora tributa, quàm pars est, vel non soluendi debita, nisi sub onere cambiorum, quo se, suumque regnum in maximam paupertatē inducat. Ita Nau. *in sum. cap. 25. num. 5.* cum D. Thoma, deducitque ex Aristot. *epistol. ad Alexan. & L. parit. Castella. tit. 14. par. 2.*

2 *Inter.* Quando peccat Rex mortaliter in coacernandis pecuniis? *Resp.* Quando nullo iusto proposito fine eas congerit grauandi causa notabiliter subditos ob auaritiam. Ita D. Antonin. *2. par. tit. 1. cap. 2.* Ratio est iuxta Nauar. *in sum. cap. 23. numer.* [illegible] it contra præceptum de dando [illegible] ribus. Veruntamen [illegible] possunt interuenire causæ, scilicet [illegible] modicum grauamen subditorum, vlla absque necessitate.

3 *Inter.* Quando peccat mortaliter nullas diuitias coacernando? *Resp.* Quando propter eam incuriā se, suúmque regnum exponit periculo pereundi fame, vel intereundi bello, aliisque malis, quæ ex defectu pecuniæ suboriri solent, vt petere sub vsuris, aut cū grauamine subditorum immodica tributa exigere. Ita D. Thom. *lib. 2. de regim. princip. c. 5.*

Int.

Int. Negligit Rex per incuriam tutam viarum cu- 4
ſtodiam à latronibus, vel refectionem itinerum, propter quam incuriam, & negligentiam viatores patiuntur damna notabilia, quod peccatum committit? *Reſp.* Mortale. Ita D. Thom. *lib. 2. de reg. Princ. cap. 12.* Ratio eſt, quia ob id alitur à ſubditis, vt tuti ſeruentur à Rege.

Int. Quando peccat Rex in condendis legibus pœ- 5
nalibus? *Reſp.* Quando eas peculiariter condit propter propriam ſolam vtilitatem, vt nimirùm earum tranſgreſſores puniendo, multas diuitias acquirat. Ita communiter Doctores *in c. 1. de conſtit.* Et habetur. *c. Erit autem Lex. diſt. 4.*

Int. Poteſtne Rex bona populi vſurpare ſibi? *Reſp.* 6
Minimè. Imò peccat mortaliter ſic faciendo, & tenetur ad reſtitutionem. Ita Nauarr. *in ſum. capit. 25. num. 5. argument. cap. Reges. & cap. Principes. 23. quæſt. 5. & L. 1. Cod. Si quacunque. præd. pot. & cap. Si res. 14. quæſt. 1.*

Int. Quando peccat Rex imponendo noua tribu- 7
ta? *Reſp.* Quando ea imponit abſque neceſſitate publica, quamtumuis in bonum finem ea exigat, tenetúrque ad eorum reſtitutionem. *cap. Militare. ad finem. 23. q. 1.* Ideo peccat grauiter, & tenetur ad reſtitutionem, cum ea petit ad ſuperfluum vſum, veſtitum, pompam, conuiuia, prodigalitates. Ita ſum. Confeſſ. *lib. 2. tit. 5. q. 35. nu. 31.*

Inter. Obligat Rex denuo ſubditos antea minimè 8
obligatos ad nouos labores, veluti ad ædificandas domos, ad colendos agros, ad vineas excauandas, & ſimiles, abſque mercede, peccatne? *Reſp.* Peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem. Ita D. Anton. 3. *p. tit. 3. cap. 4. §. 4.*

Int. Quod peccatum committunt Principes co- 9
gendo

gendos subditos ad matrimonium certum contrahendum, vel non contrahendum? *Resp.* Mortale, & insuper incurrunt excommunicationem. Ita Conc. Trid. *sess. 24. c. 9. de reform.*

10 *Int.* Peccatne Princeps, qui in dicta causa, & audita persona reum criminis, reuera commissi, clam per venenum, vel aliud mortis genus occidit inauditum, & indefensum? *Resp.* Peccat grauissimè. Ita Nau. *ca. 25. n. 9.* It enim contra ius naturale. *Clem. Pastoralis. §. Caterum. de reg. iur.* & Glos. memorabalis, *in Extrauag. 1. de dolo, & contum.* Nisi magna & vrgentissima causa suadeat. Ita Nauar. *in sum. cit. loco.* Decius *c. Ex parte. 2. de offic. deleg. col. 2. & cap. Qua in Ecclesia. de Constit. col. 9.* Et ideo ex iusta causa damnantur capitis multi scelerati, qui non comparent.

11 *Inter.* Non est princeps soluendo, rogo an ad soluenda debita possit creditoribus ex vectigalibus regiis assignare summam quotannis reddendã, nostrates appellant, *tensam*, seu priuilegium concedere, ne soluant vectigalia? *Resp.* Affirmat D. Anton. *1. p. tit. 2. c. 3.* cum Raymundo, quem citat. Negat tamen Nau. *ca. 25. nu. 11.* Ratio eius est, quia nequit iuste iura regni imminuere, neque onera augere. *ca. Intellecto. de iur. iuran.* Dixerim tamen cum distinctione D. Antonini sententiam esse veram, cum debita contraxit in solum commodum regni: Nauarri verò, cùm in propriam vtilitatem; & tunc non peccabit, si non soluat quia impotentia cum excusat, sicut & alios.

Raptores fœminarum pec. §. 2.

1 *An raptus sit noua luxuriæ species.*
2 *De pœnis contra raptores decretis.*
3 *Quod peccatum committant raptores.*

INTER

INTERROGATIO. Estne raptus species nouæ luxuriæ super malitiam fornicationis, seu adulterij, vel stupri, vel sacrilegij, vel incestus? *Resp.* Minime, sed addit malitiam iniustitiæ in confessione aperiendam, ratione personæ cui vis, & violentia infertur. 1

Int. Quæ pœnę decretæ sunt contra raptores fœminarum? *Resp.* Plures Nam in Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 6. decernuntur infames ipso iure excommunicati: omnium dignitatum incapaces, neque solum ipsi, sed omnes ad raptum, consilium, auxilium, aut fauorem præstantes. Item *Can. Statutum.* 27. *qu.* 2. tale peccatum est impedimentum impedicns tantùm matrimonium. Item *c. Si quis rapuerit.* 27 *q.* 1. apponitur pœna capitis corruptoribus, sollicitatoribus, & raptoribus monialium. 2

Inter. Quod peccatum igitur committunt raptores? *Resp.* Grauissimum mortale, tum contra legem naturæ, tum contra legem humanam, vt manifesto apparet ex dictis. 3

Reorum peccata. §. 3.

1 *An reus iuridicè interogatus, teneatur respondere cum periculo vitæ.*
2 *Quando interrogatur iuridicè.*
3 *An absolui possit reus, qui interrogatus iuridicè, non aperuit veritatem.*
4 *Quando peccat reus appellando.*

INTERROGATIO. Tenetorne iuridicè interrogatus veritatem fateri in iudicio circa crimen, ex cuius confessione plectendus est capite? *Resp.* Tenetur. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 69. *art.* 1. communiter receptus Gabr. *in* 4. *d.* 15. *q.* 6. *art.* 2. Nau. *ca. Inter verba. concl.* 6. *& in sum. c.* 25. *num.* 35. 1

Int. Quando interrogatur iuridicè? *Resp.* Cùm de crimine 2

crimine habetur semiplena probatio. Hæc autem habetur per vnum testem occultum, omni exceptione maiorem, vel per vnum indicium magnum: aut plura indicia, licet minora, vt sentit Barthol. in *L. fin. num. 7. ff. de quæstionib.* Debet tamen hæc probatio, vt obliget, iam posita esse in processu, & reo nota, seu notificata. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 69. & ibidem Caietan.

3 *Int.* Estne reus absoluendus à confessario, si non fateatur tale crimen? *Resp.* Minimè. Notat. Sot. de *reg. secr. m.* 2. *quæst.* 7. Ratio est, quia est impœnitens, & in mortali peccato, si adhuc potest crimen deregere.

4 *Int.* Scit reus se iustè damnatum, tamen ad differendam sententiæ executionem appellat, peccatne mortaliter appellando? *Resp.* Peccat arg. *L. 1. ff. de appel. c. ad nostram. de appel.* Tenetur insuper restituere damna partis, & interesse. Ita D. Thom. 2. 2. *qu.* 69. *ar.* 4.

Religiosorum peccata. §. 4.

1 *De religioso habitante extra monasterium sine licentia prælati.*
2 *De religioso adeunte Provincialem absque licentia Guardiani.*
3 *De religioso egrediente monasterio absque licentia prælati.*
4 *De religioso adeunte Provincialem absque licentia Guardiani, quia illi negatur, vel certo constat, quod negabitur.*
5 *Quando peccat religiosus contra votum castitatis.*
6 *Quando peccat religiosus contra votum obedientiæ.*
7 *De inobedientia ex contemptu.*
8 *De inobedientia in publico.*
9 *An teneatur religiosus obedire cum periculo vitæ.*

10 *An obedientia Prælati, possit obligare religiosum ad accipiendum Episcopatum.*

11 *Sub qua pœna teneantur religiosi sancti Benedicti singulis mensibus confiteri.*

INTERROGATIO. Peccatne mortaliter religiosus, qui absque licẽtia sui superioris extra monasterium habitat, nulla ad id iusta cogente causa? *Resp.* Peccat. Ita Nauar. c. *Non dicatis*. 12. q. 1. *num.* 4. & Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 11. *de reform.* Causa autem iusta est, quæ arbitrio boni viri talis iudicatur. *capit. Monach.* 1. & 2. & 16. *qu.* 1. 1

Int. Peccatne mortaliter religiosus exeundo monasterio cum proposito adeundi Prouincialem, seu Generalem ministrum, non petita facultate à suo immediato superiore domus, è qua egreditur? *Resp.* Peccat. Quia it contra nouum statutum in re graui latum à Concil. Tridentin. *sess.* 24. *cap.* 11. *de reformat.* 2

Int. Exiuit religiosus extra claustrum monasterij per paucos passus, & spacium temporis. *v. g.* vt comitaretur alium religiosum per plateas vrbis, vel vsque ad villam monasterij, recreandi animi causa: peccatne tunc mortaliter? *Resp.* Minime. Ita omnes qui dicunt cum D. Thom. 2. 2. *qu.* 19. *art.* 1. & Nau. *lib.* 5. *Consil. tit. de apostatis, consil.* 1. *fol.* 505. *col.* 2. quòd paruitas materiæ excusat à mortali: illi verò passus, & tẽporis spacium, cum proposito statim redeundi, est paruitas materiæ in hac lege. 3

Int. Grauatur religiosus à suo immediato superiore supra vires ipsius religiosi, petit ab eo licentiam adeundi prouincialem, negat ille, vel ipse religiosus probabiliter credit illum sibi facultatem negaturum, si ab eo talis licentia petatur. Imò ob id credit probabiliter se detrudendum in vincula, 4

vel atrociter puniendum, peccatne exeundo sine licentia superioris, vt eat ad Prouincialem? *Resp.* Minimè: neque hoc vnquam prohibuit Conci. Tridentin. *sess.24. cap.11 de reformat.* Ita Nauar. *cap. Non dicatis. num.61.* Roder. *in sum. cap.43. n.1. p.1.* cum Bald. *cap. Ad nostram de appell.* Ratio est, quia est ius naturale sibi prouidere de remedio: iuri vero naturali non derogatur à iure positiuo. Oppositum docuit Bannes, sed immeritò; nisi ex tali fuga oriatur scandalum eorum, qui causas exeundi ignorant.

5 *Int.* Quis religiosus peccat contra votum paupertatis? *Resp.* Qui habēs facultatem superioris ad consumendum peculium seruatum apud depositarium, illud consumit in re turpi, illicita, aut saluti minimè necessaria. Ita Nauar. *lib.2. restit. cap.1. n.182.* Instruct. confess. *2.p cap.6.* Ratio est, quia nunquam ad turpes vsus superior dedit licentiam: imò nec dare poterat, non enim habet potestatem in destructionem, sed in ædificationem. Deinde peccat mortaliter, qui absq; superioris licentia quicquam accipit ab aliquo notabilis quantitatis quod prælato nō manifestat, imo occultat, & occultum seruat ad proprios vsus. Ita Nauar. *lib.2. de restit. c.1. n.171.* Tertiò, qui absque licentia superioris quicquam notabilis quantitatis è domo accipit, & donat. Ratio est, quia accipit, & donat alienum. Atque ideo vterque dans, & accipiens tenetur ad restitutionem rei ablatæ. Ita idem Nauar. *lib.3. de restit. cap.1. num.201.* Quartò. Qui contra sui Ordinis statutum accipit eleemosynam pro missis, concionibus, aliisue piis operibus. Ratio est, quia committit scandalum, deinde, quia it contra paupertatis votum, quo profitetur se solo victu, & vestitu, iuxta D. Pauli consilium fore contentum. Quintò. Qui ex profusa Prælati licentia plus insumit, quàm

indi

indigeat, adeo vt alij egeant, & ipse abundet, alij fame opprimantur, & ipse epuletur, vel si dicamus cū Paulo, alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Ratio est, quia Prælatus peccat in tali licentia, & tenetur ad restitutionem superfluorum. Nam distributor est talium bonorum, & non dominus; & ideo qui tale insumit, raptum insumit.

Int. Quæramus modò de voto obedientiæ; & rogo, an omne, quod iubetur sub præcepto obedientiæ, teneatur religiosus exequi sub mortali? *Resp.* Si quod præcipitur sub tali pœna, est leui ponderis, & momenti. V.g. præcipio tibi sub virtute obedientiæ tollere festucam è solo; vel quid simile, non est peccatum mortale id omittere, amoto contemptu, & scandalo, ex passione, vel fragilitate. Ita Caiet. *in sum. verb. inobedientia.* 6

Int. Inobedire ex cōtemptu formali, id est non facio ex eo tantùm, quòd præcipitur, estne mortale, quando res præcepta est leuissimi momēti? *Resp.* Est quidem. Ratio est, quia contemptus formalis in quauis leuissima materia est mortale. Ita Caietan. *verb. inobedientia.* Nauar. *cap.* 23 *num.* 35. 7

Int. Iubet Prælatus rem iniustam coram multis: surgit subditus, & contenta voce dicit tale mandatum esse iniquum: præcipit superior sub virtute obedientiæ, vt taceat, tenetur ne subditus in eo casu tacere sub mortali? *Resp.* Tenetur. Nam huiusmodi obedientia pertinet ad obseruantiam regularem, quæ iubet pacificè, & religiosè negotia tractare in publico. Non item in secreto; nam tunc licet superior præcipiat, vt subditus taceat, licet illum monere iniusti mandati. Ita Roder. *in sum. 2. p. c. 9. n. 1.* 8

Int. Tenenturne subditi religiosi obedire prælato cum periculo propriæ vitæ? *Resp.* Si adsit necessitas 9

communis, tenentur: quia bonum commune anteferendum particulari. Item cum habent publicum officium. Ideo si necesse sit tempore pestis Guardianum manere in monasterio pestis tabe infecto, tenetur obedire Prouinciali præcipienti, ne domo exeat, vt Episcopo parochus, præcipienti ne relinquat suas oues. Ita Sot. 4. *de iust. quæst. 2 art. 3.* Roder. in *sum. 2 p. cap. 9. num. 1.* cum Caietã. Tabien. & Nauar. quos citat.

10 *Int.* Teneturne subditus obedire sub mortali superiori præcipienti sub obedientia, vt accipiat episcopatum? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia obligatio voti non extendi potest ad maiorem perfectionẽ, quàm vouens vouit, sed perfectio Episcopi est maior perfectione religiosi ex natura status, & officij; ergo, &c. Summus tamen Pontifex cuius est prouidere bono cõmuni, si id expedire intelligat, Titium esse Episcopum, illum sub mortali obedientia cogere potest.

11 *Int.* Sub quo reatu tenentur religiosi sancti Benedicti singulis mensibus confiteri, vt illis præcipitur. *Clem. 1. de statu monach? Resp.* Sot. in *4. d. 18. q. 1. art. 3.* Maior *in 4. d. 17. q. 2.* videtur asserere teneri sub mortali. Caiet. tamen *tom. 1. opusc. tract. 5. q. 1. can. Relect. de pœn. p. 5. fol. 113.* aiunt teneri solùm venialiter: verùtamen, nec pro vna, nec pro alia opinione, nec item pro incerta sententia Nauar. *c. 2. n. 9.* affirmantis solùm teneri ex honestate: datur sufficiens fundamẽtum cùm nec ex verbis legis, nec ex pœna apposita sufficienter colligatur. Ideo Doctor Suarius, de *pœn. dist. 36. sect. 5. num. 9.* standum esse admonet consuetudini talis religionis illam legem approbantis, & interpretantis.

Resignan

Resignantium beneficium.pec.

§. 5.

1 *De simonia in resignatione beneficij, cum pacto percipiendi fructus resignati beneficij.*

2 *De simonia in resignatione beneficij, cum confidentia de percipiendis fructibus.*

INTERROGATIO. Resignauit Titius beneficium absolutè in Socratem cum pacto tamen inter ipsum, & Socratem de fruendis fructibus eius in totum, vel in partem, rogo an teneatur Socrates reddere tales fructus: & insuper, an Titius possit tuta conscientia iis frui? *Resp.* Nequaquam. Ratio est, quia tale pactum in iure est reprobatum, latè ostendunt Sot. *2. Iust. q. 6. ar. 2. & lib. 4. q. 7. ar. 2.* Horncal. *tract. de simon.* Cordub. *qu.* 32. habeturque super hoc motus proprius Pij V. 1

Int. Non interfuit pactum, sed mera confidentia? *Resp.* Neq; tunc tenetur Socrates reddere tales fructus beneficij in totum, vel in partem. Ita Cord. *loco cit.* Ratio est, quia licet pactum illud valeret secundùm ius, non valeret tamen non expressum in foro contentioso. *L. Si repetere Cod. de condit. ob causam.* Tradit Med. *lib. de rest. q. 33. & 34.* & Cordub. *cas. 32.* In foro autem conscientiæ non tenet. Quia fructus beneficij dãtur propter officium: resignatarius verò non exerceat officiũ, ergo neq; illi debentur fructus. 2

CAP. XVII.

Ad Lit. S.

Sacerdotum peccata. §. 1.

1 *Quando peccat in eleemosyna promissa.*

2 *Quando peccat in Trinitario.*

5 *Quoties teneatur simplex sacerdos celebrare in anno.*

1 INTERROGATIO. Peccarne sacerdos accipiendo duplicem eleemosynam pro vna Missa? *Resp.* Quando neutra pitantia, seu eleemosyna est sufficiens ad commodè illo die sustentandum sacerdotem, non est peccatum vnam missam pro duplici eleemosyna offerre. Ita Beia. *casu.* 12. & Lamas in *method. curator. cap.* 13. §. 17. Ratio est, *quia qui altari seruit, de altari viuat* necesse est, *Corinth.* 9. Neque eleemosyna datur pro sacrificio, cùm illud minimè sit appreciabile, sed datur in alimentum sacerdotis sacrificantis: ac proinde iniusta esset postulatio eius, qui pro tenui eleemosyna totum postularet sacerdotis obsequium, estque tacita offerentis consensio: Minimè tamen assentio eiusdem Doctoris opinioni, de æquo valore sacrificij erga omnes pro quibus offertur. Ex eo enim capite siue eleemosyna sufficiens esset ad alimentum diei, siue insufficiens, liberum esset sacerdoti pro pluribus sacrificium offerre. Est enim opinio contra communem sensum hominum, atque occasio esset abstinendi à danda eleemosyna pro missarum celebratione. Credo igitur certam portionẽ satisfactionis à Deo determinari pro quolibet sacrificio erga eum, pro quo offertur, quæ si in plures distribuitur, minor peruenit ad singulos.

2 *Int.* Quid censes de trintario, Nostrates appellant triginta missas, quas D. Gregorius celebrandas pro defunctis instituit? *Resp.* Satis fit defuncto triginta missis aliis ab iis, quas D. Gregorius nominauit; & iis non continuis oblatis pro defuncto. Ita Beia. *1. p. casu.* 13. Dico *secundò.* Minimè conueniens est, illas triginta missas continuò celebrare, quas manuale apponit. Ratio est, quia non licet peruertere ordinẽ missalis reformati per Conc. Trid. propter particu-

larem

latem deuotionem,& ideo in diebus festis, & feriis notabilibus, quæ habent peculiares missas, quales sunt feriæ quadragesimæ, quatuor temporum, litaniarum; eas omittere peccatum est veniale. Ita Ang. *ver. missa.* §. 33 *& ver. feria* §. 42. Sot. 4. *sent. d.* 13. *q.* 2. *art.* 1. §. *quod autem.* grauiter reprehẽdens sacerdotes facilè ex deuotione particulares missas omittentes,& alias assumentes. Dico *tertiò.* Satisfacit sacerdos, licèt interrumpat hos tringinta dies ex causa: & ideo obligatio celebrandi continuò has missas, intelligenda est; quò ad fieri potest, iuxta *cap. significatum de præbendis.* Dico *quartò.* Iniusta esset alia obligatio. Ratio est, quia obligaret ad illicitum. Enim verò aliquando non est aptus sacerdos ad celebrandum debita reuerentia, vt notat Panorm. *cap. Consuluisti. de celeb. miss.* Tabien. *ver. missa. n.* 44. D. Anton. 1 *p. tit.* 10. *cap.* 2. §. 3.

Int. Quoties tenetur simplex sacerdos celebrare in anno? *Resp.* Ad minùs ter, nimirùm, in die Natalis Domini, Resurrectionis, & Pentecostes. Ita D. Tho. 2. *p. q.* 82. *ar.* 10. Rich. in 4. *d.* 13. *art.* 2. Angel. *verb. Miss. num.* 43. cum Bonau. & Paludano. Sylu. *missa.* 1. *q.* 7. *vers.* 4. Armil *ver. communio. n.* 14. Nauar. *cap.* 25. *n.* 88. Sot. in 4. *d.* 13. *q.* 1. *art.* 10. talémque sacerdotem obligant sub mortali, teste Viuald. *tract. de Euchar. tit. de sacerdote num.* 1. per tex. *cap. Dolentes de celeb. miss.* & per *can.* 8. Sanctorum Apostolorum, vbi hoc crimen, non excusante impedimento, vehementer reprehenditur. 3

Sponsorum peccata. §. 2.

1 *An sponsus possit accipere pecunias pro relexanda obligatione sponsæ.*

2 *De osculis, & amplexibus inter sponsos.*

3 *An sponsalitia promissio obliget sub mortali.*
4 *De promissione sponsalitia iurata.*
5 *De stupratore sub ficta promissione nubendi.*
6 *Per quid impletur sponsalitia promissio.*
7 *De stupratore nobili ficte promissore nuptiarum fœminæ ignobili.*

1 INTERROGATIO. Accepit Titius pecunias à Bertha, quâ cum sponsalia contraxerat, pro relaxanda obligatione contrahendi cum ea ad nubendum alteri, peccatne Titius pecunias retinendo? *Resp.* Minimè. Ita Beia. 1 *p. casu.* 1. Ratio est, quia illa donatio est voluntaria, vt in simili concludit Sot 4. *li. inst. q.* 7. *art.* 1. Deinde. Quia Titius habet ius ad illa in conscientia & in iudicio obligandam contrahere: sed hoc ius pretio est æstimabile, ergo, &c. Iam verò si ex fracta fide detur lucrum cessans, vel damnum emergés, res est clarior, & negari nequaquam potest, posse illud pecunia resarciri, vt manifestum est.

2 *Int.* Liceatne sponsis vti amplexibus, & osculis causa delectationis carnalis, remoto periculo vlteriùs progrediendi? *Resp.* Licet amplexus, & oscula impudica non sint, peccatum tamen est mortale ijs vti inter sponsos de futuro propter solam delectationem sensibilem, & libidinosam, etiam amoto periculo vlteriùs progrediendi. Hæc est contra Caietan. *in sum. verb. sponsalia, & 2 2. q.* 154. *art.* 4. & Nauar. *cap.* 16. *nu.* 34. qui solùm peccatum veniale ibi agnoscunt. Verumtamen est communis Doctorum cum D. Thom. 2. 2. *q.* 154. *a.* 4. & probatur ratione, quia talis delectatio sensibilis, & libidinosa sequitur rationem coitus, à quo oritur: sed coitus inter sponsos est illicitus mortaliter; ergo & amplexus, atque oscula; siquidem amplexus, & oscula est inchoatus concubitus

bitus, vt asserunt Caietan. & Nau. locis citatis.

Int. Promisit Titius Berthæ se illi nupturum, teneturne sub mortali promissionem implere? *Resp.* Negaret Caiet. 2. 2. *qu.* 113. §. *ad* 4. cùm absolutè asserat ex simplici promissione non oriri obligationem seruandæ fidei sub mortali, nisi ex alio capite damnum suboriatur. Affirmandum tamen omninò est. Ita Panor. *c.* 1. *de pactis.* Sylu. *pactum. num.* 4. Sot. *lib.* 7. *Iust. q.* 2. *art.* 1. *ad* 2. exprimit apertè D. Thom. *in* 4. *d.* 27. *q.* 2. *a.* 1. *ad* 2. D. Anton. 3 *p. tit.* 1. *ca.* 18. §. 2. Sylu. *ver. sponsal. quæst.* 4. Colligitur ex *cap. Ex literis sancti Syluani cap. Sicut. cap. requisiuit. de sponsalib.* expressiùs *cap. De illis. 1. de sponsalib.* & *c. Iuramenti* 22. *q.* 5. & aliorum omnium, qui asserunt simplicem promissionem obligare sub mortali promissorem, cùm sit de re graui. 3

Int. Qui promisit, & iurauit promissionem, quot peccata committit, cùm non impleuit? *Resp.* Duo, vnum fracti iuramenti, alterum non impletæ promissionis. Ita Doctores, & textus citati. 4

Int. Fictè promisit Titius se Berthæ nupturum, & illusam hac promissione defloruit, teneturne sub mortali illam ducere? *Resp.* Tenetur. Ita D. Th. *in* 4. *d.* 28. *ar.* 2. *ad* 4. Sot. *in.* 4. *d.* 27. *q.* 1. *ar.* 2. §. *alia præcipua* D. Anton. 2 *p. tit.* 2. §. 3. Sylu. *lex. q.* 5. Angel. *stuprum, nu.* 1. Nau. *c.* 16. *nu.* 16. §. *secundò dicendum* & *n.* 18. Ita deciditur expressè. *c.* 1. *de adult.* Quod quidē intelligendum est, nisi ex tali matrimonio magna incommoda oriantur, aut oriri prudentis arbitrio timeantur; tunc enim satis est puellam dotare, vt honestè nubat. 5

Int. Promisit verè Titius Berthę se nupturum, potestne implere hanc promissionem per dotem redditam; suppono virginē non defloraſſe? *Resp.* Ea pro- 6

missio etiam non iurata, talis est conditionis, vt ei nec pecunia, nec alia ratione satisfiat tam in interiori, quàm in exteriori foro, nisi per ipsam contractionem matrimonij, & ideo peccat mortaliter, qui non stat promissis nubendo. Ita decernitur toto titulo de sponsalibus. Tenetur insuper restituere damna orta ex fracta fide, daturque actio aduersus fidei fractorem, de qua agunt totus codex. *de transaction.* Angel. Sylu. Tabiena. *verb. Transactio.* sed de foro contentioso alij viderint.

7 *Int.* Socrates nobilis promisit Ioannæ ignobili ficto animo se illi nupturum, & hac spe illusam stuprauit, teneturne illi nubere? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia in eo euentu censetur ipsa, se ipsam decipere voluisse, & idem dicendum, quando illa intellexit fictũ animum promittentis.

CAPVT. XVIII.
AD LIT. T.
Testis peccata. §. I.

1 *An testis teneatur fisco restituere, quod illi adiudicatum non fuit propter falsum iuramentum.*

1 INTERROGATIO. Præstitit iuramentum Socrates circa rem comprehensam à fiscalibus, propter quod res fuit adiudicata domino, & nõ fisco, teneturne Socrates restituere fisco, quod illi propter falsum testimonium fuit negatum? *Resp.* Affirmat Ioan. Platin. *l. Quoties. de exact. lib.* 10. in initio Barth. *Cod. de asses. l. si post.* Panor. *c. canon. de const. & c. Dilecti. de arbit.* Ratio eorum est, quia fiscus habet ius ad rem circa pœnam iudicandam: hoc verò ius iniustè violatum fuit à teste falso. Negandum tamen cum Sylu. *rest.* 3. *q.* 5. *vers.* 7. Sot. *lib.* 1. *Iust. q.* 6. *ar.* 6. Nauarr.

ua *in sum. c. 25. n. 51. §. ad quæstum.* Probatur ratione: enim verò natura ipsa abhorret, vt idem sit agens, & patiens: esset autem idem agens & patiens, qui teneretur reddere pœnã, quæ ab eo non exigitur; ac proinde intolerabilis esset, & iniqua lex, quæ id faciendum iuberet. Hinc colligunt Doctores pœnam non deberi ante comdemnationem, teste D. Th. 2. 2. q. 62. *ar.* 3. Nam leges non obligant, nisi quatenus sunt receptæ, vt decernitur *c. 1. de constit. lib 6.* receptio verò probatur cõsuetudine, quæ leges ipsas mutat, vt docet D. Th. 1. 2. q. 97. *art.* 3. sed leges ciuiles damnantes ipso iure, & facto transgressores amissione suorum bonorum, non sunt receptæ, nisi post iudicatam litem, & latam sententiam: ideo nec reus, nec testis falsus tenetur ante illam ad restitutionem. Hinc fit vt fiscus ante pœnæ adiudicationem nullum habeat ius ad rem, vel in re, quod erat falsum fundamentum partis affirmantis, solumq; habet ius ad actionem.

Testamentariorum peccata. §. 2.

1 *De dilatione in exequenda voluntate testatoris.*

2 *An possit Episcopus commutare vltimam testatoris voluntatem in legato pio.*

INTERROGATIO. Estne peccatum mortale absq; iusta & graui causa pia opera testatorũ implenda differre, ne dicã non implere? *Resp.* Mortale quidẽ. Ita Card. Tolet. *lib. 5. c. 1. n. 5.* Ratio est manifesta, quia forsitan ex defectu legati impleti detinetur anima vita functi in pœnis. 1

Int. Licetne ex Episcopi facultate mutare piũ testatoris legatũ in aliud æquale, aut melius? *Resp.* Pro parte negante videtur textus expressus *Clem. de religios. domib. c. Quia contingit.* & Glos. *ib. ver. Sedis Apostolicæ*: vbi asseritur vltimã testatoris voluntatẽ semper 2

per esse implendã. Oppositũ tamen asserendũ cum Sylu. *legatum.4.q.12.* D.Anton.*3.p.tit.11.c.2.§.7.* Ang. *verb.leg.n.12.* Tabien.*legatum.2.n.11.* Armil.*ibid.n.55.* Barth. *L. Liberto.§. Lucius.& L. legatum ciuitat. ff de vsufruct.* Ioann.Andr.*c. Quia contingit.de relig. domib.* Hugo.Imola,& multis aliis.*L.1.de const.* Probatur efficaciter,quia Episcopus est executor piarum dispositionum,per Conc.Trid.*sess.22.c.8.*& iam antea erat per *c. Tua nos. de testam.* in tali vero commutatione disponit in vtilitatẽ testantis animi, & ideo idẽ facit,quod testator iussit:nã qui melius facit, nõ aliud, quàm idẽ facit,per *c. Peruenit 2.de iur. iuran. c. Scripturæ de voto c. Regula.de reg. iur.in 6.* Dico igitur apertiùs. Vltima voluntas testatoris potest ab Episcopo commutari in melius aut æquale, vt probatum manet.A Summo verò Pontifice in minùs,imò in vsus profanos,si ei in Domino videbitur. *c. Quia contingit.cit.*

CAP. XIX.

AD LIT. V.

Viduarum peccata. §. 1.

1 *De actu cogitato præterito coniugij.*

INTERROGATIO. Peccat ne mortaliter vidua,quæ ex cogitato præterito actu cõiugij delectatione fruitur sensitiua,& carnali, amoto periculo sese polluendi? *Resp.* Peccat.Ita Caiet. *1.2.q.74.art.8. ad 4.* Sylu.*Delectatio.q.3.* Armil.*ibid.n.5* Tabien.*ibid. q.7.* Nau.*in sum.c.16.n.10.* Cordub *lib.1.q.23.dub.11.&* 13. Cùm verò aliqui doctores oppositum asserere videntur, loquuntur de voluptate mentis minimè ad sensum peruenientẽ, venereasque partes titillante.Ita adnotauit Comitolus *lib.1.q.134.* Ac proinde

sic

sic exponendus Pet. So. *tract. de distin. peccat. lect. 9.* Palud. in *4. d. 9. q. 3. art. 1.* & Gerson. *Alphab. 38. lit. D.* quorum verba refert, & exponit ipse Comitolus. Idem dicēdum de cogitato actu matrimonij absente coniuge. Probatur efficaci ratione. Quia idolum mentis, idem est atque idolum: & imago alia: sed ex cogitata imagine marmorea, vel eburnea ad similitudinem coniugis fabrefacta, peccatum est lethale capere sensibilem, & libidinosam delectationem; ergo idem erit ex ipsius coniugis imagine, seu idolo fabrefacto in mente, & imaginatione.

CAP. XX.

De operibus misericordiæ. §. 1.

1 *Quot sunt opera misericordiæ.*

2 *Sub quo nomine comprehenduntur quatuordecim opera misericordiæ.*

INTERROGATIO. Quot sunt opera misericordiæ? *Resp.* Quotuordecim: septem corporalia, septem spiritualia: corporalia continētur illo versu. 1

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo,

Ea cum D. Thom. *1. 2. quæst. 32. art. 2.* & Archidiacon. *cap. Tria.* sic explico. Esurientem Pasco, sitientem poto, captiuum redimo, nudum operio, peregrinū hospitor, ægrotum visito, mortuum sepelio. Spiritualia verò continentur illo versu.

Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora.

Id est, ignorantem doce, errātem corrige, offensam remitte, tristem solare, oneroſum porta, ora pro viuis, & defunctis.

Int. Sub quo vno nomine comprehenduntur hęc opera quatuordecim? *Resp.* Sub eleemosyna, quæ duplex est, corporalis vna, quæ subuenit necessitati- 2

bus

bus corporalibus, spiritualis altera, quæ succurrat necessitatibus spiritualibus. Potest autem eleemosyna erogari tam viuis, quàm defunctis.

De eleemosynæ præcepto §. 2.

1 *Definitur eleemosyna.*
2 *Qui possint facere elemosynam.*
3 *Quas eleemosynas possunt facere religiosi, famina vxorata, filij familias, famuli, mancipia.*
4 *Cui facienda est eleemosyna.*
5 *An sit præceptum de facienda eleemosyna.*
6 *Quos obligat præceptum faciendi eleemosynam.*
7 *Quas conditiones in persona requirit hoc præceptum, vt obliget.*
8 *Quotuplex est necessitas.*
9 *Quotuplex est superfluitas.*
10 *Ex quibus superfluis teneamur subuenire necessitati extremæ.*
11 *Ex quibus superfluis teneamur succurrere necessitati graui.*
12 *Ex quibus superfluis teneamur succurrere communibus necessitatibus.*
13 *De Episcoporum obligatione faciendi eleemosynas.*
14 *De obligatione Beneficiatorum circa faciendam eleemosynam.*
15 *An ius sit vendere, cambiare, vel mutuò dare extremè indigenti.*
16 *An teneamur donare extremè indigenti, cùm ipse non velit emere, vel accipere mutuum, vel cambium, sed donatum.*
17 *An teneamur succurrere extremè indigenti ex bonis alienis, quæ apud nos habemus,*
18 *An quisque extremè indigēs possit sibi succurrere ex raptis alienis bonis.*

19 *An*

19 *An qui extremè indigens alienum rapuit, teneatur illud restituere in pingui fortuna.*

20 *An distributor eleemosynarum possit sibi, vt pauper est, atque aliis distribuere.*

21 *An iusti belli obsidione oppressis, & fame pereuntibus liceat cibos offerre.*

INTERROGATIO. Quid est eleemosyna? *Resp.* Est opus externum, quo indigentiæ alterius subuenitur, procedens ex misericordia. Misericordia verò est actus displicentiæ circa malum alterius, ad ei subueniendum inclinans. Ita Card. Tolet. *tract. de septem pec. mort. cap.* 18. D. Thom. 2. 2. *q.* 30. *articul.* 1. 2. 3. D. Aug. *q. de ciu.* quos sequitur Nauar. *cap.* 24. *n.* 2. 1

Int. Qui possunt facere eleemosynam? *Resp.* Qui habent rem propriam, vel quò ad dominium & vsumfructum, simul vel quò ad vsum fructum solùm. Ideo subditi, quia nihil proprium habent, nil pauperibus erogare possunt, absq; licentia expressa, vel tacita superiorũ. Quod intelligo, nisi vrgeat extrema proximi necessitas, tunc enim possunt, etiam repugnantibus superioribus. Ita Glos. *can. Non dicatis.* 12. *q.* 1. & ibidem Doctores communiter. Imò nisi vrgeat grauis necessitas, obtenta, si fieri possit, superiorum licentia. Ita Panor. *cap. Si quis. de furtis.* Tolet. *tract. de sep. pec. mort. c.* 28. Comitol. *in resp. mor. lib.* 7. *cap.* 27. 2

Int. Cùm inter subditos numerentur religiosi, fœminæ vxoratæ, filij familias, famuli, mancipia, de singulis seorsim dicito, quid sentias? *Resp.* Dico primùm. Religiosi cùm peregrinantur, possunt de sibi datis à monasterio in sustentationem, mediocres facere eleemosynas, idemq; dicendum, cùm extra monasterium studiorum, aliorumue negotiorum causa commorantur. Ita Armil. *eleemosyna.* §. 5. Tolet. loco 3

ler.loco citato. De peregrinantibus nullus Doctor dubitauit teste Comitolo *lib.4. Resp.quæst.7.num.* 1. De studentibus tenuit D.Thom.in *4.d.15.qu.2.art.5. q.4 ibi.* Durand.*qu.*8.*nu.*6. Neque quisquam huic veritati contradicit, teste eodem Comitolo citato. Qui tamen curam habet gubernandi domum, non solùm potest, sed tenetur ex superfluis pauperum subuenire inopiæ. Ita Alens.*4. p. q.32. m.4.articul.*1. Dico secundùm. Vxor potest ex communi bono modicas facere erogationes, præcipuè cũ maritus durus est,& asper in pauperes, ipso etiam repugnante. Sic fecit Abigail.*1.Reg.*25. Mediocres dixi, quia magnas solùm facere potest ex bonis supra dotem sibi reseruatis in proprios vsus. Item ex summa, quæ à marito illi datur in liberam distributionem, & ex pecunia,aliunde re sibi,& nõ marito donata. Ita Card. Tolet.*tract. de pec. mort. cap.* 29. Dubium est, Vtrum adultera sit domina rei,quam per adulterium lucrata est? Affirmat Sot.*4.dist.qu.q.7.art.*1.& Tolet.citato loco. Dico igitur, etiam tunc posse quasuis erogare pauperibus eleemosynas. Dico tertiò, Filij familias possunt ex bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, facere eleemosynas. Sunt autem illa bona, quæ acquisiuerunt, vt notarij, aduocati, medici, & beneficiati & tunc, quas voluerint. Ex bonis verò paternis, vel cùm peregrinantur: vel cùm in studiis versantur: vel cùm domi ab inopibus rogantur, modicas tantummodò eleemosynas facere possunt. Ita communiter Doctores. Dico quartò. Serui, & mancipia ex abundantia fructuum in vindemia modicas possunt facere eleemosynas, nesciente domino. Ita Tolet. Rario est manifesta, quia oppositum contradicit fraternæ charitati.

4 *Int.* Cui facienda est eleemosyna? *Resp.* Cuique indigenti

indigenti fideli, vel infideli. Ratio est, quia eleemosyna est actus impetratus à charitate: charitas verò neminem excludit, iuxta Pauli sensum: *Omnibus debitor sum fideli, & infideli, Romano, & Græco.*

Int. Tenemurne ex præcepto facere eleemosynam? *Resp.* Tenemur. Ita habetur Ioann. 3. *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habère, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Habetur 1. Iacobi. 2. *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam.* Habetur Matth. 25. *Ite maledicti, quia esurivi, & non dedistis mihi manducare*, &c. Apertiùs Habetur Luc. 11. *quod superest, date eleemosynam.* Esai. 1. *subvenite oppresso.* 5

Int. Quod personarum genus obligat hoc præceptum? *Resp.* Omnes fideles, & infideles. Ita D. Cyprian. *sermon. de eleemosyn.* Ratio est, quia hoc præceptum non solùm positiuum à Christo Domino, sed naturale est. 6

Int. Quæ requiruntur, vt hoc præceptum obliget sub mortali? *Resp.* Scilicèt superfluitas ex parte erogantis, indigentia ex parte accipientis. 7

Int. Quotuplex est indigentia? *Resp.* Triplex. extrema, grauis, communis. Extrema est, cum quis est in certo, aut probabili mortis periculo ex defectu necessario. Grauis est, cùm quis est in periculo grauiter dendi honorem, aut decentiam sui status, vel per peccatum, vel per seruitium. Communis est, quâ communiter laborant inopes. 8

Int. Quotuplex est superfluitas bonorum? *Resp.* Triplex, vel enim superfluunt bona ad ipsammet vitam alendam: vel ad status decentiam sustentandam: vel ad decentissimam decentiam ipsius status condecorandam. 9

10 *Int.* Ex quibus ſuperfluis tenemur ſub præcepto ſuccurrere extremè indigenti? *Reſp.* Ex ſuperfluis ad vitam, & ex neceſſariis ad decẽtiam ſtatus. Ita communiter Doctores. Dixi (ex ſuperfluis ad vitam) quia ex neceſſariis ad illam non tenemur: imò tenemur nobis inæquali neceſſitate conſtitutis ſuccurrere, quia charitas benè ordinata incipit à ſe ipſa: Niſi extremè indigẽs ſit perſona publica, à qua bonũ pendet commune: tunc enim potiùs illi, quàm nobis tenemur ſubuenire, cùm teneamur commune bonũ particulari anteferre, etiã in eo euentui, iuxta D. Th. 2.2.*q.* 32. *art.* 6. Sot. 5. *Iuſt. q.* 1. *art.* 7. Tolet. *tract. de pec. mor. c.* 34. Licèt Sylu. *eleemoſ.* §. 2. & Armil. *ib. q.* 4. aſſerãt id eſſe tantùm conſiliũ. Dixi (ex neceſſariis ad decentiam ſtatus) quia tenemur vitam proximi pluris æſtimare, quàm decentiam noſtri ſtatus, ſecundum charitatis ordinem.

11 *Int.* Ex quibus ſuperfluis tenemur ſub præcepto ſuccurrere grauiter indigenti? *Reſp.* Ex ſuperfluis ad decentiam ſtatus. Ita D. Thom. in 4. *d.* 15. *q.* 2. *art.* 1. *q.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 24. §. 4. Richard. in 4. *d.* 15. Sylueſt. Tabien. Armil. *v. r. eleemoſyna.* Medin. *cod. de pœn tract.* 5. *de eleem.* Tolet. loco citato, expreſſiùs D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art.* 5. Caiet. ibidem, & *tom. de præcep. eleem.* Maior in 4. *d.* 15. *q.* 5. & ibi Palud. Nauar. in *man. cap.* 24. *n.* 5. & de *redd. eccleſ. q.* 2. *mon.* 7. Sylu. *eleem. q* 1. Quamquam Alenſ. 4. *p. q.* 115. & Gab. *in* 4. *d.* 16. *q.* 4. *concl.* 5. oppoſitum teneant cum Panorm. *ca. Si verò de iur. iuran.* & D. Anton. 2. *p. cap.* 14. Roſ. *ver. eleemoſ* Notandum tamen cum Sylu. Caiet. Armil. & aliis Doctorib. *ver. eleem.* Toleto *tract. de pec. mort. cap.* 33. decentiam ſtatus non eſſe attendendam ex præſenti tempore, ſed etiam ex futuro, vt ſi quis mũc habeat ſuperfluas pecunias, quia ſolutus eſt

ab

ab vxore, aut recenter nuptus absque filiis, paucis post annis habebit necessarias propter vxorem, & filios natos.

Int. Ex quibus superfluis tenemur succurrere communibus necessitatibus? *Resp.* Dico *primùm*, Tenetur dives ex superfluis ad decentiam status eleemosyna succurrere communib⁹ pauperum necessitatibus, seu vt clarius loquar, tenetur sub mortali in pauperes distribuere superflua ad decentiam status. Hæc conclusio est probabilis, traditur à Cardin. Tolet. *tract de sep. pec. mort. cap. 35. num. 2.* Probatur efficaciter ex sanctorum Patrum dictis, & oraculis. Ratio est, quia tantorum sanctorum dicta probabilem faciunt opinionem. Ita D. Hieronym. vt habetur in *Decret. d. 42. cap. 1.* aliena rapere convincitur, qui vltra sibi necessaria tetinere probatur. D. Ambros. vt habetur *dist. 47. can. Sicut.* Non minus est criminis habenti tollere, quàm cùm possis, & abundans sis, indigentibus denegare. Esurientium est panis, quem tu detines: nudorum est indumentum, quod tu recludis: miserorum redemptio est pecunia, quam in terra defodis; tot ergo scias te inuadere bona, quot possis præstare. D. August. in *Psal.* 147. superflua diuitis necessaria sunt pauperi, aliena rapit, qui ista detiner. Dico *secundò*. Probabilius est neminem teneri sub mortali distribuere superflua ad decentiam status, nisi in extrema, vel graui necessitate. Ita tenet communis opinio, sic Alex. Alen. 4. *p. quæst.* 113. *mem.* 1. Gabri. in 4. *d.* 16. *quæst.* 4. *concluf.* 5. D. Thom. in 4. *d.* 15. *quæst.* 2. *art.* 1. *quæst.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 24. §. 4. Richard. in 4. *d.* 15. Sylu. Tabien. Armil. *eleemosyna.* Medin. *cod. de pœn. tract.* 5. *de eleem.* quos refert, & sequitur Tolet. *tract. de pec. mort. cap.* 35. *num.* 2. & 3. Dico *tertiùm.* 12

Superfluitas bonorum ad decentissimam decentiam status obligat diuitem sub mortali communibus succurrere pauperum necessitatibus, ex præcepto faciendi eleemosynas. Ita Beia. 2. *p. casu.* 25. cum pluribus, quos citat iuxta illud Ioan. 1. *capit.* 3. *Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei erit in illo?* Item illud Pauli ad Heb. *alius quidem esurit, alius autem ebrius est.* Quod quidem contra humanam pietatem, & naturalem fraternum amorem esse, nemo sani consilij negabit.

33 *Int.* Estne idem dicendum de Episcopis? *Resp.* Circa bona patrimonialia idem de illis, atque de quibusque diuitibus dicendum. Circa verò bona Ecclesiastica, hoc est, comparata ex Ecclesiasticis redditibus, subtractis his, quæ ad decentem victum, & vestitum, & domus ornatum pertinent, insuper subtractis his, quæ gratia pietatis, & charitatis potest in consanguineos indigentes, aut famulos distribuere, tenetur residuum dare pauperibus sub mortali. Ita communiter Doctores teste Cord. Tolet. *lib.* 5 *cap.* 4. *numer.* 16. Qualis autem debeat esse status decentia Antistitis, docuit Conc. Carthan. III. *can.* 15. his verbis, *Episcopus vilem suppellectilem, mensam, & victum pauperem habeat, & dignitatis sua authoritatem in fide, & vitæ meritis quærat.* Docuit Concil. Tridentin. *sess.* 25. *capit.* 1. parum mutatis verbis, exemplo patrum nostrorum in Conc. Cartaginens. non solùm iubet, vt Episcopi modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eorũ domo caueant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quódque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat.

Int.

Int. Estne idem dicendum de beneficiatis & cu- 14
tatis circa ea, quæ ex Ecclesiasticis reddibus comparauerunt, atque dictum est de Episcopis? *Resp.* Idem. Ita Card. Tolet. loco proximè citato, cum communi, & maiori cum ratione de Cardinalibus.

Int. Obligamurne in extrema necessitate alterius 15
ei donare, an satis est mutuò dare, vel cambiare, vel vendere? *Resp.* Quantacumque sit extrema necessitas, satisfacimus præcepto mutuando, vendendo, vel cambiando. Ita Adrian. *de restit.* & Nauarr. *in sum. cap.* 17. *num.* 60. Ita legimus Ioseph um succurrisse Ægyptiis *Gen.* 47. & Tobiam Gabello sub chirographo. *Tob.* 1.

Int. Non vult extremè indigens accipere mutuum, 16
nec cambiatum, nec venditum, sed liberum, & donatum, teneorne donare? *Resp.* Teneor succurrere donando. Ita Card. Tolet. *tract. de pec. cap.* 37.

Int. Habet quis alienas pecunias in manu sub tu- 17
tela, teneturne succurrere cum iis extremè indigenti cùm non habeat proprias? *Resp.* Tenetur, neque si succurrat, tenetur ea restituere. Ratio est, quia illæ pecuniæ non suæ, sed alienæ erant, & ideo secum deferebant dominium veri domini. Toleti tamen exemplum de eo, qui habet mutuas pecunias non est ad rem: quia in mutuo translatum est dominium, & ideo si illas pecunias quis dedit, suas dedit, atque tenetur soluere debitum.

Int. Licetne in extrema necessitate sibi quis suc- 18
currere ex alieno rapto? *Resp.* Pars affirmans ita certa est, vt nullus sit, qui dubitet: est enim huiusmodi subuentio ex iure naturali.

Int. Deueni: postea ad pinguiorē fortunam, tene- 19
turne raptū huiusmodi restituere? *Resp.* Negat Scot. *in 4. d. 15. q. 2.* & ibi Gabr. Sot. *lib. 4. Inst. q. 7. art. 1.* Affir-

mam tamē Nau. c. 17 n. 60. Adrian. *de rest.* Dico tamē, Si indigens extremē, est extremē indigens respectu cuiuscunq; loci, ita vt si, vt hic non habet nec alibi habeat, vnde sibi succurrere possit, non tenetur ad restitutionem accepti: si verò alibi habeat, licet hic extremē indigeat, tenetur. Est opinio communior. Ratio est, quia illa omnimoda extrema necessitas, omnia illi facit communia: non verò illa extrema necessitas pro loco, & tempore.

20 *Int.* Est quis distributor eleemosynarū: ipse etiam pauper est, potestne sibi sumere partē, vt illius pauper? *Resp.* Potest sibi, ac suis, si ita indigent atque alij, semoto scādalo. Ita Caiet. 2. 2. q. 32. ar. 9 Sylu. *eleemos.* §. 3. & 4. D. Thom. 2. 2. q. 32 ar. 9. ad 3. Tabien. *ver eleemos.* §. 13. Ratio est manifesta, quia nemini officere debet suum munus, imò ex veteri paremia proficere cuiquam par est.

21 *Int.* Est ciuitas obsidione oppressa iusto bello, & ob id inclusi fame tabescant, peccatne qui illis suppeditat cibos? *Resp.* Absolutē affirmat Tol. *tract de pec. mor. c.* 31, peccare mortaliter. Mihi tamē distinguēdū videtur. Vel in succurro rebellibus intus clausis, per quos stat belli iniquitas: vel succurro innocentibus, qui æquè ac rebelles, & iniusti propugnatores opprimuntur intus. Dico igitur. Qui rebellib⁹ iniustis succurrit, peccat mortaliter qui innocentibus, minimè. Opponitur. Illi sunt partes ciuitatis iniustæ, sed ob-
21 sidentes habent ius ad totam Ciuitatem iniustam opprimendam, ergo iustè opprimuntur. Distingno maiorem propositionem. Sunt partes ciuitatis iniustæ materialiter, cōcedo maiorem. Sunt partes ciuitatis iniustæ formaliter, nego maiorem: obsidentes verò habent ius tantùm ad opprimendam fame ciuitatem iniustam formaliter, non materialiter, hoc est, ciues formaliter iniustos. De

De Ecclesiastica sepultura. §. 3.

1 *Qui prohibẽtur in iure sepiliri ecclesiastica sepultura.*

INTERROGATIO. Qui prohibentur in iure sepeliri ecclesiastica sepultura? *Resp.* In primis hæreticus. *cap. Sicut. de hæret.* Notant summistæ *verb. sepultura.* Maior. *de canonic. imped. lib. 3. cap. 23. n.* 132. Deinde Iudæus, Paganus & alius quiuis infidelis mortuus in suo errore. *ca. Ecclesiam de consecr. dist.* 1. Maiol. & summistæ sup. citati. *Tertiò.* Blasphemus in Deum, aut in Sanctos, qui non vult accepiare pœnas sibi pro tali crimine impositas iuridicè. *cap. Statuimus. de maledicis. Quartò* Mortuus, qui post mortem conuincitur fuisse hæreticus, & in hæresi obijsse inconfessus, & impœnitens: talis enim iterum exhumatus, longè ab Ecclesia sepeliendus est: *cap. Sanè* 24. *qu.* 2. *Quintò.* Infans filius Christiani ante baptismum decedens è vita. Notat. Viuald. *tit. de interdict.* §. 1. *n.* 27. cum Hostiensi, Sylu. & alijs. *Sextò.* Omnis ille, qui viuus prohibebatur ab ingressu Ecclesiæ. *c. Is. qui de sent. Excomm.* tradunt Syl. & Armil. *verb. sepult. Septimò.* Omnis qui in notorio, & publico peccato moritur. Ita Maiol. Sylu. & Armil. citatis locis. Glos. *in cap. Monachi. de stat. menach. cap. Pro obeuntibus* 13. *q.* 2 *c. Non existimemus. c. Quibus. c. Quæsitum.* 15. *q.* 2. *c. Placuit.* 23. *qu.* 5. *c. Quicunque clericus* 23. *q.* 7. quos text. supradicti Auctores afferunt, adducitque Viuald. *cit loco.* tenet Nauar. *cap.* 25. *n.* 132. *Octauò.* Sui ipsius occisor. *c. Placuit.* 13. *qu.* 5. etiam si se occiderit ob causam honestam *c. Ex parte. de sepult.* si tunc sui compos erat, neque à spiritu sancto fuit motus, vt Samson. *Iudic.* 16. *Nonò.* Publicus vsurarius, in vsura rum peccato mortuus. *c. Quia in omnibus. cap. Quanquam de vsuris. Clem. Eos qui propria. de sepult.* Notat

Cardin. Tolet. *li. 5. c. 36. n. 6.* Eiſque ipſo iure excommunicatus talem ſepeliens vſurarium *c. Quamquam de vſuris*, tradit Sot. *lib. 6. Iuſt. qu. 1. art. 1. Decimò.* Qui ſupradictum vſurarium in Eccleſia ſepeliuit. *c. Quia in omnibus de ſepult.* tradit Maiolus. *lib. 3. c. 23. nu 18. Vndecimò.* Excommunicatus maiori excommunicatione *c. Sanè 24. q. 2. ca. In noſtra. de ſepult. Clem. 1. de ſepult.* Si verò iam ſepultus eſt, exhumandus eſt *cap. ſacr. de ſepult.* Hic autem excommunicatus intelligēdus eſt iuxta *Extrauag.* Martini Papæ. Ad euitanda ſcandala nominatim denunciatus, vel notorius clerici percuſſor. Notat Card. Tolet. *lib. 1. cap. 13. num. 9.* Ratio eius eſt optima, quia ſicut cum alijs excommunicatis viuis communicare poſſumus, ita etiam cum mortuis *24. qu. 2. can. ſanè. 1. & cap. Sacr. de ſepult.* Hinc manifeſtè infertur, quàm ſine ratione negarūt ſepulturam excommunicato minori excommunicatione. Summa confeſſ. *lib. 3. tit. 17. qu. 3.* Sylu. *ſepultura nu. 9* §. 10. Quam quidem iure optimo illi concedunt Innocent. *cap. ſacris. de ſepult.* & Armil. *ver. ſepult. n. 16.* cum reliquis. *Duodecimò.* Interdictus publicè denunciatus. *cap. In noſtra. de ſepult. Extrauag. Ad vitanda ſcand.* Qui ex malitia ſemel in anno non eſt confeſſus, vel Euchariſtiam non ſumpſit in Paſchate. *cap. Omnis de pœn. & remiſ. Decimoterciò.* Publicus Eccleſiæ ſpoliator, vel incendiarius. Ratio eſt, quia in eo, quo quis deliquit, in eo puniatur, neceſſe eſt. *c. Quod à viro. 12. q. 2.* Notat Gloſ. *cap Neque apud. 88. diſt. Decimoquartò.* Religioſus, qui poſt mortem probatur proprietarius ex inuento proprio peculio *cap. ſuper quodam. de ſtatu Monach.* Conc. Trid. *ſeſſ. 25. cap 2 de reform. regul. Decimoquintò.* Laicus negans, & retinens iniuſtè decimas Eccleſiæ *cap. Prohibemus. de decim. Decimo ſextò.* Qui in torneamentis

mor

mortuus est, vel in ijs mortale vulnus accepit, ob quod mortuus est *cap.1.de torneamentis.* Ita summa confes. & Maiolus citati cum Hostiens. in Rubric. *De torneam.* Quod adeo verum est, vt illi negetur sepultura, licet confessus fuerit, & Eucharistiam sumpserit ante mortem. Notat ex *cit. cap.* & Doctorib. Vvald. *tit de interdicto.* §.2.*nu.*23. Quæ determinatio Ecclesiæ facta est ad terrorem aliorum.

FINIS.

Laus Deo, & Beatissimæ Dei genitrici.

Autor ad librum.

PRodis in lucem sub luce nascẽtis auroræ primus mei ingenij fœtus, diuino fœto, æternis auspicijs, non consultò, non cogitatò. Nasceris mundo, nascente orbi Muliere amicta sole, lunam sub pedibus habente, stellis pro corona duodecim micante, Virgine, inquam, Dei genitrice, cuius hodiernus natali dicatus est dies Io triumphe, Io triũphe: spero fore, vt quasi lux splendescere procedas, & crescas: vsque ad perfectum diem

INDEX REVM

Precipuarum huius operis.

ACcedia quid, & quale peccatum, 1023
Acceptio personarum quid, 1025
Acetum nō est materia cōsecrationis sanguinis, 562
Accusando qui peccent, 319
Accusatoris peccata, 1024
Accusare quis teneatur, 319
Accusatio quotuplex, 1085
Actus diuini amoris an debeat esse perpetuus, 5
Aduocatus scienter defendens causam iniustam peccat mortaliter, 349. ad quā restitutionē tenetur 1026. quā causā tuta cōscientia possit defendere, 1017
Adulteriū an dissoluat matrimonij vinculum, 965
Adulter an possit sine peccato occidi, 108
Aduocatorum iustum pretium, 1018
Adultera quomodo teneatur adulteriū reuelare, 159
Adultus qua dispositione ad baptismum accedere debeat, 541
Ætas celebrandi matrimonij quæ, 958
Affinitas quid 905. eius effectus superuenientes matrimonio 905. an impediat matrimonium iure naturali, ibidem.
Aggressorem qui fugere teneantur, 152
Altare quotuplex, 595. eius linsea qualia esse debeat 596. qualis ara, 595
Altari quæ reuerentia exhibenda, ibidem.
Ambitio quid sit, 1009
A multis excommunicationibus an quis simul absolui possit, 784
Amphibologia an vti liceat in iuramento, 50

Angelus an baptizare possit, 338
Animalia ignoti domini inuenta cuius sint, 213
Anima separata à corpore potest seipsã mouere localiter 756. an sciat viam ad cœlum vel infernum, 758 an possit ad nos remeare, ibidem.
Appetitus propriæ excellentiæ circa quæ versetur. 1005. quando peccatum mortale, 1002
Appellantium peccata, 1029
Apostasia quid, 40
Approbatio quæ requiratur in confessario, 773
Aqua an miscenda vino consecrando, 563. qualis, & cur adhibenda, 564. quæ quantitas adhiberi debeat ibid. eam omittens scienter, vel crassa ignorantia peccat mortaliter ibid.
Arrha in matrimonio an, & quatenus dari possit, 939
Articulus mortis quid sit, 781. quid differat à periculo mortis, ibid.
Attritio quid sit, 626
Auaritia quid sit, 1010
Auricula an membrum, 480
Auricularis confessio licita & sancta, 662
Auroræ nomine quid intelligendum, 603

B.

Balsamum an de necessitate sacramenti Confirmationis, 550
Baptismus quid sit, 529. 532. quotuplex, 529 cur institutus in ablutione exteriori, 543. eius materia, 532. forma, 535 minister 537. subiectum capax, 539 ceremoniæ quid sibi velint, 541. effectus, 547 quot patrini assumendi, 543
Baptizare seipsum an quis possit, 537. plures an possint simul, 539
Beneficium quid, 1031
Beneficium Ecclesiasticum cui conferendum, ibi. illud indigno conferẽs quomodo peccet, ibid. & 140

eo quis dignus, aut indignus, 159. & 203.
Beneficiarius quoties celebrare teneatur, 1033
Beneficiorum permutatio in quibus consistat, 857
Bigamia quid, 472. quotuplex ibid. in ea quis dispensare possit, 475
Bigamia ex defectu qualis, 474
Bigamus quis, 473. & seq.
Blasphemia quid, 45
Bona pro derelictis habita quæ sint, 211. ibid. cuius sint ibid. casu inuenta cuius sint, 213. & seq.
Bona naufragantium an pro derelictis habenda, 111
Boni & mali sacerdotis cõsecratio an idẽ valeat, 580
Bulla cruciata quæ, 762. eius Cõmissarius in quo gradu dispensare possit, 804. varia priuilegia, 82. effectus ibid. eam qui lucrari possint, 763
Bullæ Cœnę domini prima excõmunicatio quę, 789

C.

Calix qualis esse debeat, 598. quid designet, ibid.
Calũniatorẽ audiẽs quãdo & quomodo peccet, 181
Cambium per literas quod, & quomodo fiat, 208
Cambium quid, 206. eius diuersæ species, ibid.
Candela an requiratur ad celebrandum sactum, 600 cuius materiæ esse debeat, ibid. seq. & quot necessariæ, ibid.
Captiui Christiani remigantes apud Turcas an peccent remigando, 795
Cardinales vacãre sede quas leges ferre possint, 361 eorum munus quale, 820
Caupõnum peccata, 1033
Causa quid, 252
Celebrare an liceat singulis diebus, 585. vbi 593. an absque altari, 594
Census quid sit, 203. quotuplex, 204. olim visitatus, 221

Ceſſatio quid ſit,503. quot modis fiat,ibid. an idem quod interdictū,504.an ſit cēſura,ibid.cur fiat,506
Character quid ſit,507. an poſſit amitti, ibid.
Charitas quid ſit,& quæ contra eam peccata, 42
Chirurgorum peccata, 1052
Chriſma quid,550.an debeat eſſe conſecratum,ibid. an debeat eſſe nouum, ibid.
Chriſtianorum captiuorum peccata, 1048,
Chriſtiano an fugere liceat,34.an donis fugam comparare, 35. an ſe fingere idolatram aut hæreticum, vt tales conuertat, ibi.
Clericus depræhēſus in flagrāti delicto à Magiſtratu detinendus,& ſuo prælato præſentandus, 397.
Clerici an poſſint accuſare malefactores ſuos etiamſi illi occidendi ſint, 487
Clerici quæ tributa ſoluere teneantur, 223.quando à principibus ſæcularib⁹ coerceri poſſint,395. eorū tria bona. 282. eos qui poſſit percutere abſque excommunicatione,456.filios ſpurios ditare non poſſunt, 1152.& ſeq.
Clericus ſeipſum percutiens an peccet, 458
Codicillus quid ſit,285.quæ eius ſolennitas, 286
Cognatio naturalis quod habeat lineas, 885
Cognatio legalis in quibus gradibus impedit matrimonium, 889
Cognatio ſpiritualis quid ſit, 545.inter quas perſonas contrahatur, ibid. & ſeq.
Cognatio inducens impedimentū matrimonij quotuplex. 883
Concionatores an poſſint publicè repræhēdere prælatum 19
Concubinarius notorius ipſo iure ſuſpenſus, 493
Concubinarius etiam contritus & confeſſus tenetur amouere cōcubinam ſub mortali, 1060.eius ſtatus miſerandus, ibid.

Collatio beneficiorum ipso iure nulla quæ, 839
Columbas an & quomodo capere liceat, 300
Conductorum peccata, 1035
Confessarius tenetur sigillum confessionis illæsum seruare, neque ex eo procedere 15. quomodo secum vsurario gerere debeat publico vel occulto, 200. quid agere debeat circa pœnitentis conscientiam, 709. quę vota possit aut non possit commutare virtute bullæ Cruciatæ. 797. & seq.
Confessio quid sit, 636. quando sit nulla. 645. & seq. an aliquando anticipanda, 414. quando differri possit 415. eius quæ integritas necessaria 637. circumstantiæ, 641. quæ & quot. 643
Confessionis sacramẽtalis sexdecim cõditiones, 661
Confiteri qui teneantur, 411. quoties. 412. quo ætatis anno, ibid. quando 413. per scriptum an liceat, 663. an per interpretem, 665
Conditiones boni & idonei Curati, 818
Conditio dirimens matrimonium quæ. 873
Confirmatio an sacramentum, 548. quid sit, 549. an suscipienda ex præcepto, 554. quibus conferenda 556. qua hominis ętate, ibid. quę eius materia, 549 forma, 551. minister. ibidem, effectus, 555
Coniuges consummato matrimonio an possint ingredi religionem, 880. an peccent contrahendo cum hæreticis, 1038
Coniunx an possit debitum reddere coniugi petenti, qui habet votum castitatis, 69
Contentio quid, 1007
Contemptus etiam minimi peccati est mortalis, 1
Contractus societatis quotuplex, 202
Contractus cum excommunicato validus est, 437
Contritio quid sit, 617. quid significat, 618. eius dolor qualis esse debeat, 524. quando necessaria, 6

Contritus & attritus quomodo differunt 621. 634
Contritus an indigeat Sacramento pœnitentiæ 625
Contumelia quid, 116
Conuitium quid, ibid.
Correctio iudicialis quæ virtus, 302
Correctio fraterna præceptum naturale 11. quot actibus constet. 21. in ea quis ordo seruandus 20. quot & qui testes adhibendi, 21
Criminis nomine quid intelligatur, 889
Curiositas quid, 1008
Custodum peccata, 1052
Clericorum peccata, 1055
Canonicorum peccata, 1062

D.

Dãnatus ad morté an seipsum occidere possit, 337. an cibos oblatos respuere, ibid.
Debitum negando peccant coniuges 975. negare ob causas possunt, 976
Decimæ quo iure soluantur 148. 423. earũ soluendarum præceptum vbi contineatur 422. earum magna retributio, 423
Decimo præcepto quid prohibitum, 553
Defectus in Missa varij quomodo cauendi, 604
Delectatio morosa quæ 1015
Degradatio quid sit 508. quæ eius cõditiones & effectus ibid. quis eã possit infligere 510. quis pati 509 cur infligatur, 511
Delatoris peccata, 1605
Delator falsi criminis ad quid teneatur ibid. quid in denuntiatione intendere teneatur, 1607
Despositarij peccata ibid.
Diuinorum peccata, 1608
Diuinus an pro augurando pretium acceptum restituere teneatur, 1069

Denun-

Denunciare quis teneatur, 311
Denunciationes Matrimonij quæ & quando faciendæ, 947. an omitti possint, 948
Desperatio quid sit, 41. vnde oriatur, ibid.
Detractio quid sit, 350. quot modis fiat. ibid. quale peccatum, ibid.
Detractorem audiens quando peccet, 182. 353
Deus quomodo diligendus, 4
Digitus an membrum. 480
Diligentia quæ adhibenda in confessione, 655
Discordia quid, 1007
Discrimen inter excommunicationem à iure & ab homine, 416. inter peccatū mortale & veniale, 989
Dispensare quis possit in iuramento, 62. in impedimentis matrimonij, 923. 926
Dispensare in voto quid sit, 83. quis possit ibid. an sine causa, 92
Dispensationis quæ causæ, ibid.
Dispositio ad suscipienda sacramenta, 524
Diuini officij nomine quid intelligatur, 497
Diuortiū ob quas causas fieri possit, 969. 970. & seq.
Donatio quæ irrita absque insinuatione. 239. quibus ex causis reuocari possit, 244, 245. quod eius genera, 250. modalis quæ, 251. causalis quæ, 251
Donatio inter viuos, & facta causa mortis quæ, 269
Duplex causa incarcerationis, 335

E

EBrius alium occidens aut mutilans quomodo peccet, 158
Ebrietas quid, & quale, item quando peccatum, 1022
Ecclesiastici qui censendi, 397
Ecclesiastici in quibus liberi à legibus Principū secularium & in quibus non, 395. quādo coerceri possint à Principibus secularibus, 395. quando vtuntur priuilegio fori, 395

Eccle-

Ecclesiastica sepultura qui prohibentur. 1151
Ecclesiasticum beneficium quid. 827. 835. quis conferre possit. 837
Ecclesiæ nomine quid intelligatur. 22. 770
Ecclesia an possit instituere sacramenta. 514
Ecclesiæ qua intentione visitandæ. 770
Emptio malæ fidei quæ. 296
Elemosyna quid. 1183. qui eam possint facere. ibid.
Electorum peccata. 1075
Electio coacta quæ dicatur. 1036
Episcopus an possit dispensare in voto castitatis. 90. ordinans ante legitimam ætatem suspenditur. 465
Episcoporum peccata. 1070
Episcopus quid possit circa beneficia reseruata Papæ. 1073
Error quis dirimat matrimoniū. 872. quotuplex. ibi.
Error personæ quo iure dirimat matrimonium. 873
Eucharistiæ sumendæ præceptum quid sit. 420. quando instituta. 557. vbi contineatur. 421. quando implendum. ib. quoties obliget. ibid. eius materia quæ 558. minister. 568. quomodo suscipienda. 570. Christus in ea remanet. 576
Excommunicatio quid sit. 424. quotuplex. 425. in quare differt ab anathemate ibid. eam infligere qui possint, & qui non. 427. & seq. an obliget ignorantes 430. eius forma quæ. 432. causa. 434
Excommunicationis maioris effectus. 436. an aliquando incurratur ob participationem cum excommunicato. 439
Excommunicatus ad quid redditur inhabilis. 440. à quo absolui possit, & an inuitus. 443
Excommunicatus an prius ab excommunicatione absoluendus quam à peccatis. 1079
Excommunicatus quibus bonis priuetur. 424
Excommunicati qui vitandi. 438. & cur. 428

Excommunicari qui possint. 418
Exequiarum moderata pompa quæ 364

F.

FAma quomodo ledatur. 169. ad eius quæ requirantur. ibid eius denigratio quomodo fiat. ib. quot modis restituitur. 185. quis tenetur restituere. ibid. an possit fieri pecunia. 191
Famulus tenetur deserere dominum, qui non permittit audire sacrum quando protest. 402
Fautor Hæreticorum quis dicatur. 790. & 1088.
Festis diebus quæ opera prohibentur. 96. quæ seruilia possint fieri. 97. molere licet, & cur. 98. quæ obseruanda. 99
Fœminarum peccata. 1085
Fides quid sit. 32. duplex est 37. eius confessio quando facienda. 33. quæ actiones sint contra eam. 35.
Fidei commissum quod. 285
Filiorum peccata. 1082
Filius quando peccet contra præceptum de Diligendo proximo. 50
Filius quid possit donare. 261
Filiorum vota quis possit irritare. 82. quando parentibus obedire tenentur. 101. eorum insperata natiuitas donationem irritam facit. 246. & non tamen si sit facta Ecclesiæ. 248
Filius in extrema necessitate Patri an matri succurret? 1084. an filio. ibid.
Filij quando contra parentes teneantur testari. 343. non cogendi ad vitam monasticam vel etiam ad coniugium. 1150
Fiscalium peccata. 1881
Forma sacramenti pœnitentia quæ. 682
Fuga quæ reo licita. 335
Fugere an liceat christiano. 34
Furiosi an baptizandi. 540

Furtum quid sit. 117.290
Furti & rapinæ differentia. 293
Fructus beneficiorū ad quod tēpus vēdi possint. 858

G.

GEomantia quid. 45
Gestus impudici quæ, & qualia peccata. 1016
Gradus matrimonij secundū quod ius cōputādi. 887
Gradus vniuscuiusque lineæ quot. 886
Gratia effectus sacramenti Eucharistiæ. 573
Guardianorum potestas limitata. 1143
Gula quid. 1020. quale, & quādo peccatū. 1021. & seq.

H.

HÆresis in causa non requiruntur testes concordes quomodo. 346
Hæreticus occultus quomodo tractandus. 24
Hæreticus quis in bulla cœnæ Domini intelligatur. 789
Hæreticorum error circa diuisionem peccata. 988
Hæreticorum peccata. 1087
Hermaphroditi irregulares & non ordinandi. 468
Hæreticos absoluere quis possit. 790
Hæredum peccata. 1088
Homicidium quid sit. 105. 480. quod modis fiat. 480. variè circa hoc quomodo peccetur. 106. eius circumstantiæ in confessione aperiendæ. ibid.
Homicidio indirecto quis peccet. 114
Horæ Canonicæ septem 826. quid significent ibid. quis eas recitare teneatur. ibid. quando 829. vbi 830. quomodo ibid. ab iis quæ causę excusant. 832
Hypocrisis quid. 1006

I.

IDololatria quæ. 44
Ieiunium Ecclesiasticum quid sit. 404. quæ sint de eius essentia ib. quinā cibi in illo prohibeātur. ib. eius hora an anteuerteri possit ob causā iustā 405.

Ieiunium quando incipiat & quando desinat. 409 ab eo quæ causæ excusent. 406. quando obliget & quo anno ætatis. 419. in eo quis dispensari possit. 410

Ignorantia quotuplex. 430. quæ excuset ab excommunicatione ibid.

Infantes testimonium perhibere non possunt. 349

Infantes in vtero constituti an baptizari possint. 539. infidelium invitis parentibus an baptizari possint. ib.

Infamare seipsum an quis possit. 551

Infamatus bonam famam consecutus non est infamandus denuò. 350

Infamia quid 465. eius varia genera. 169. & seq.

Infamia iuris & facti quæ. 178

Infamatoris hæredes quæ maneat obligatio. 191

Impotentia impedimentum matrimonij quid. 915. eius conditiones. 910. quotuplex ibid.

Impietas quid. 45

Infidelitas quid. 40

Infidelium matrimonia an soluantur per conuersionem ad fidem. 966

Impedimenta matrimonium dirimentia quot sint. 872. eorum circa cultus disparitatem. 891

Impedimenta matrimonij quæ. 869. an statuere possit Ecclesia ibidem.

Impedimenta impedientia & dirimentia matrimonium quot. 914

Indignus an ad beneficium eligendus. 1077. Qui sint ibid.

Indulgentia quid sit. 729. quid per eam remittatur. 730. quis eius capax 732. an prosit excommunicatis. ibid. an etiam animabus in purgatorio existentibus 733. quis eas possit concedere. 734. ob quas causas possint concedi. 735. quando conferri inceperint. 736

Indulgentia plenaria quid sit. 745
Infernus vbi sit. 753
Interdictum quid sit. 495. quotoplex. ibid. quæ eius forma. 496
Interdicti tempore quę vetantur. 497. quo anni tempore eius effectus suspendatur. 499. ab eo quis possit absoluere. 501. eo tempore celebrans quomodo puniatur. 500
Interdicere & interdici quis possit, & cur. 495
Inimici quomodo diligendi. 28
Inimicorum peccata. 1100
Inobedientia quid. 1008
Inquisitio quid sit. 322. quotuplex. ibid. quæ in generali peccata detegenda ibid. particularis quando fieri possit. 323
Inquisitores an possint aliquem ab hæresi absoluere 791
Inquisitores in Lusitania quomodo procedant contra Hæreticos. 477
Inuidia quid. 1022. quale peccatum. ibid
Insinuatio requisita ad donationis validitatem quid. 239
Inuasorem an occidere liceat. 109
Irregularitas quid. 459. quotuplex. ibid. & seq.
Irregulares ex defectu natalium qui. 462. ætatis. 463. famæ. 465. corporis. 466. animæ. 469
Irregulares ex delicto hæresis qui. 476. ex delicto circa baptismi sacramentum. 477
Irregulares circa ordinum susceptionem qui. ibid.
Irregularitas contracta in ministerio ordinis. 478
Irregularitas ex delicto orta censura est. 787
Ira quid & quod peccatum. 1018
Iudicum peccata. 1091
Iudex an possit damnare nocentem de iure, quem scit innocentem. 310. quę ordinem teneatur seruare

in condemnatione rei 312. an possit poenam legum relaxare. 313. an vti ei liceat simulationibus. 355. an incarceratos inuisere teneatur. 1095
Iudices in quo frequentius peccent. 307. qui excommunicantur bulla cœnæ Domini. 789. & sequent.
Iuramentum, quid 47. an exigendum ab eo, qui iurat per falsos Deos. ibid. quotuplex. 48
Iuramentum an sit actus virtutis. 49
Iuramentum quas, & quales habeat proprietates. 49. & 50.
Iuramentum promissorium an implendum. 53. non obligat hæredes eius qui iurauit. & cur. 58.
Iuramentum comminatorium quando peccatum. 60. execratorium quale, & quando peccatum. 61.
Iuramẽtum annullare quid sit, & quis possit. 62. quis circa illud dispensare. ibid.
Iurans ex consuetudine quando peccet. 51
Iurans sine intentione implendi vtrum peccet. 54
Iurans rem malam duo committit peccata. ibid.
Iurans rem futilem quomodo peccet. 55
Iustitia publicæ honestatis impedimentũ matrimonij vnde oriatur. 901

L

Laicus suscipiens beneficium curarum ad quid teneatur. 1156
Læsio quotuplex. 453
Legitimus in iure quis censeatur. 462
Legentes libros hæreticorum, & prohibitos quomodo peccent & puniantur. 448. 790
Leges ciuiles qua vi obligent Ecclesiasticas personas. 395
Legatariorum peccata 1106. de legato relicto vxori si non nubat. 1108
Legatum quid. 286
Legislator an possit cogere subditos inuitos ad legem seruandã 363. an debeat seruare suas leges. 398

Lex vnde dicta 354. quomodo definitur, 355. quis possit ferre 355. quæ dura vocanda. 357
Lex quomodo obliget ad mortale peccatum, quomodo ad veniale. 381
Leges promulgatæ quando obligent. 365
Leges irritatoriæ & reuocatoriæ quæ. 367. priuilegiatoriæ. 368
Legis humanæ non subiacent actus interni. 370
Leges Ecclesiæ an obligent in conscientia. 372. ciuiles an obligent. 374
Librariorum peccata. 1105
Librarij libros prohibitos diuendentes quomodo peccent. 1104
Libelli famosi qui 183. quinã peccẽt circa illos. ibi.
Lintea altarium qualia esse debent. 596
Linea transuersa æqualis quid sit. 885
Longum tempus quod censendum. 471
Literæ Apostolicæ quæ. 793
Ligamen impedimentum matrimonij quod. 902
Locus celebrandi matrimonij quis. 958
Locus sacer qui dicatur. 1093
Lucrum quid. 193
Ludus quid sit. 217
Ludis prohibitis acquisita quomodo soluenda. 218
Luxuria quid. 1011. quot eius species. ibid.

M.

MAgia quid. 44
Mamilla in fœmina an membrum. 481
Maleficium quid. 45
Maledictionis quomodo & qualia peccata. 1018
Mãcipiorũ vota Domini an irritari possint, & quę 85
Manus an præscindi possit à reo vt alterã seruet. 338
Maria Virgo an sẽper fuerit in actu diuini amoris. 5
Manus iniectio quid sit. 450
Maritorum in vxores peccata. 1038

Maritus vxori quam reuerentiam debeat. 1071
Mariti quas donationes facere possint. 256
Martyrium an baptismus. 530
Matrimonium naturale quod. 866. an sit sacramentum. 951. à quo institutum, & quæ eius materia, ibid. quis eius minister. 952. effectus. 953
Matrimonium quando institutum ibid. quomodo suscipiendum. 954
Matrimonium an celebrari possit inter absentes per internuntium. 959. an dissolubile 964. eius vsus an meritorius. 975
Matrimonium clandestinum quod vocetur. 960
Matrimonium serui cum ancilla, & è contra quomodo, & quando validum. 874. & seq. fidelis & hæretici an validum. 1038
Matrimonium post votum castitatis quo iure dirimatur. 880
Medicorum peccata. 1114
Medicus an pauperes visitare teneatur. 1116. an eundem de vicina morte monere teneatur ibid.
Membrum in corpore humano quid sit. 480
Mercatorum peccata. 1110
Mercator gabellam non soluendo an peccet. 1111
Merces mobiles an eam vendere liceat ob tributi solutionem virandam. 226
Metus cadens in constantem virum quis dirimat matrimonium. 891
Metus reuerentialis. 897
Mille annum indulgentiarum quid sit. 743
Missa tempore interdicti quoties dici possit, & quomodo. 497. quid sit. 577. quis institutor, ibid. fructus & effectus eius quis, & quotuplex. 578. cur sic vocata 576. quis eius valor ibid. quibus communicatur. 578. pro quibus offerenda. 581. an prosit animabus in Purgatorio 582. eius minister quis. 584.

quis primus eam celebrauerit Pontificali apparatu ibid. qua parte diei celebranda 602. eius varij defectus quomodo cauendi. 604
Molere licet diebus festis & cur. 98
Montalium peccata. 1118
Monachus quis censendus. 451
Monachũ mortuũ percutiés an excõmunicatus. 452
Monopolium an sit peccatum. 1113
Monstra an & quæ baptizãda. 539
Mortis periculo se obijcere an & quomodo liceat 107 ei qui se teneatur offerre causa fidei aut religionis. 113.
Mortem alicuius desiderare quando & quomodo liceat. 111
Mortuum infamantes quomodo peccent. 173
Mortuus quomodo puniri possit. 385
Motiua supernaturalia attritionis quæ. 628. & seq.
Moniales an possint celebranti ministrare. 585
Mutilare an seipsum liceat. 106
Mutilatio quid sit. 480

N
Ecromantia quid. 44
Necessitas extrema & grauis quæ. 9
Nouitatum inuẽtio quod peccatum, & quãdo committitur. 1006
Notariorum peccata. 1130
Notarius in pretio quando peccet. 1131
Nouitij an possint absolui virtute bullæ à casibus reseruatis. 778
Nuptiarum solẽnitas quibus diebus prohibita. 949
Nuptiæ secundæ an benedicendæ. 962

O.

OBedientiæ votum quantum obligat. 73
Obliuiosus quando confiteri teneatur 415. an tenetur scribere peccata. 669
Occidens inuasorem castitatis an peccet. 154

Occidere ſeipſum eſt peccatum mortale. 105
Occidere quando ſit ſine peccato & meritorium. 106
Occidere auctoritate priuata an & quãdo liceat. 108
Officium diuinum quid 825. vide horas Canonicas.
Opera ſeruilia diebus feſtis prohibita 96. quæ admiſſa, & ob quas cauſas. 97
Ordinati ante legitimã ętatẽ qua pœna puniẽdi. 463
Ordo an ſacramentum. 813
Ordo quid ſit ibid. quibus gradibus conſtet. ib.
Ordinum officia 814. materia. 820
Oſcula quæ peccata. P. 1014. & 1015

PAlla altaris ex qua materia eſſe debeat. 599
Panis Euchariſtiæ qualis eſſe debeat 558. 565. quãtitas 566. forma eius conſecrandi. 567
Papa in quibus votis diſpẽſare poſſit 89. quo iure ib. ſecum diſpenſare poteſt 92. & cum Epiſcopis ib. an poſſit alteri dare poteſtatem ſuper ſe. 305
Patris & matris nomine quid intelligendum. 100
Parentes quomodo diligere debeãt filios ſuos, & in quibus 29. quæ eis exhibenda à filijs 100. quæ ipſi teneãtur filijs præſtare 102. an ſuccedãt filijs ſpuriis morientibus ab inteſtato. 1090
Paupertatis votum quantum obliget. 71
Parochus quomodo præſens eſſe debeat ſolemnitati matrimonij. 954
Participans cum excõmunicato, quomodo & quando peccet 438. quæ eius pœna ibid.
Patrini in baptiſmo qui & quot aſſumendi 543. qui prohibeantur. 544
Peccata quomodo remittantur. 994
Peccator an poſſit reprehendere peccatorem. 20
Peccatum quid ſit. 987. quot nominibus appelletur. 988. quod mortale, & quod veniale. 989
Peccata mortalia quot 1001. cur ita dicta ib. cõiugũ

circa actum coniugalem 982.& seq.
Peccatores magni an conuerti possint. 992
Peccatum publicum & notorium quot sit 23.cõmissionis & omissionis quod. 1000
Peccatum frangentis sigillũ confessionis quale. 710
Peccatum veniale per quid remittatur. 986
Peccata fidei cõtraria quę 39.Charitati cõtraria quę 42.religioni 43.mortalia per quę media remit. 993
Peccata quæ cõfitẽda non sint 653.quæ reseruari soleant.659.mortalia an in hac vita remittantur.990
Pecunia an fieri possit famæ restitutio. 191
Pecuniam locare an licitum. 1103
Pensionarij peccata. 1162
Pœnitentiæ sacramentum quomodo definiatur.610 à quo institutum.ibid.an ad salutem necessariũ.611 eius materia quæ & quotuplex 612. eius minister quis 688.quis & quotuplex effectus. 726
Pœnitentiã an possit imponere sacerdos 673. qualis imponẽda.645.an etiã publica imponi possit.674 an suscipienda à pœnitente. 677
Pœna neglectę cõfessionis quæ,418.quinam ei subiaceant. ibid.
Pœnæ leuiores quę dicantur. 385
Pœnæ priuatæ quando obligent. 389
Pœnæ communitatis aut Academiarum. 391
Potestas politica quæ. 304
Potestas Ecclesiastica ibid.in quo residet 305.an quis ab ea exemptus. 306
Poligamia quid sit 962.an licita. ibid.
Polyandria an,anque licita fuerit. 962
Pollutio quale peccatum. 1014
Pretium quale, & quando exigi potest pro labore administrationis sacramentorum. 956
Præcepta Patrum in filios,viri ad vxorem quomodo obligent. 374 & 375.

Præ-

Præcepta Decalogi, quæ & quot 1. vtrum sint naturalia vel positiua 2. eorũ transgressio mortalis, nisi tria excũsent, & quæ. ibid.
Præceptum non occides qui transgredientur. 111
Præcepta diligendi Deum & proximum quando obligent sub mortali. 6
Præceptum fraternæ correctionis naturale. 11. eius trangressio quale peccatũ ibid. materia 12. quando obliget. 18. quos obliget. ibid.
Prælatus potest & tenetur inquirere in vitã subditorum. 15. quibus modis possit cognoscere vitam subditorum ibid. quomodo se gerere debeat cum fraternè denunciatis 23. & seq. an possit irritare vota nouitiorum. 81
Præsumptio quid. 1009
Princeps aut Respub. an possit statuere impedimenta matrimonij. 870
Priuilegia aliis cõcessa Beatæ Virg. nõ sũt denegãda. 6
Promissio quid sit. 228. an & quæ obliget. 229. & seq. quæ obliget sub mortali. 233. quæ non. 232
Promulgatio an requisita ad legũ obseruantiã. 364 quomodo sit valida ibi. an fieri debeat in singulis vicibus. 365
Proximi nomine quis intelligendus. 7. circa quatuor diligendus. ibid.
Purgatorium esse credendũ est. 752. vbi sit. 753. eius ignis qualis ibid. quæ pœna. 754
Pyrata quis, & eius pœna. 449

Q

Quadragena quid sit. 744
Quatuor effectus Baptismi. 524
Quantum liceat comedere die ieiunij. 406
Quæ leges ciuiles Ecclesiasticæ libertati sint contrariæ. 365
Quibus casibus non incurratur excommunicatio ob

ob manuum violentam iniectionem. 459
Quinque animarum receptacula. 749

R

Raptus quid. 1167
Rapina quid. 290
Regularis approbatus in vno Episcopatu, an in aliis approbatus censeri debeat. 774
Regulares quam possint bullâ accipere. 777, eorum varia peccata. 1169
Religiosi ad quid tenentur tempore interdicti. 501
Religiosi quæ festa seruare tenentur 98. fugere tenẽtur inuasorem iure charitatis. 152. an possint esse testes ad testamentum. 276
Religionis virtusque 43. quę ei peccata cõtraria ibi.
Religionis votũ quomodo protrahi possit, 74. eã an ingredi possit qui non est soluendo. 133
Reorum peccata. 1167
Reseruatio peccatorũ an fieri possit & quorũ 657. seq
Remissio coacta quæ 128. quæ extorta. ibi.
Rupudium an olim licitum. 973
Res quæ nunquã dominũ habuerũt cuius sint. 210. inuentæ inter sordes cuius sint. 212
Restitutio quid 120. eius circumstantiæ. ibid.
Restitutio eius qui alterum à religione retraxit. 136 qui beneficiũ cõtulit indigno 140. qui nõ recitauit horas Canonicas 143. falsi testis 150. homicidæ ibi. & 156. adulteri, 158. vsurarij. 197
Reuelare complicem in confessione an liceat. 665
Reus an teneatur fateri suũ crimẽ 327. an ad euitãda tormẽta possit fateri crimen quod non commisit 332. quando peccet appellando 333. quãdo fugere liceat 335. quãdo teneatur ad pœnam legis 336. nõ debet falsas exceptiones apponere veris testibus 348.
Rex vnde habeat potestatem condendi leges. 357

Regum

Regum varia peccata. 1163.& seq.

S.

Sabbati nomine quis dies intelligendns. 95
Sacramentum quid sit. 517
Sacramanta quæ ministrare licet tempore interdicti 499.& seq.
Sacramẽta quis instituit. 514. in qué finem instituta 515.quot sunt. ibidem. cur septem ibid.quæ.516. eorum materia. 518. forma.519. Ceremoniæ.523. effectus. 525
Sacrum audite quid sit.400.præceptum de eo audiẽdo obligat sub mortali.401.ab eo audiendo,quis excusetur. ibid.& seq.
Sacerdos quories teneatnr celebrare in anno. 586.an sæpius vno die.587. an pro stipendio. 589
Sacerdos degradatus an possit absoluere pœnitentẽ in articulo mortis. 512. an teneatur legere horas ibid. an possit interesse diuinis officiis. 513
Sacerdotum varia peccata. 1174
Sacerdos simplex an possit ex commissione confirmare. 552
Sacerdos quilibet an possit absoluere.703.quis idoneus ad absoluendum, 771
Sal an materia baptismi. 534
Satisfactio quid sit.670.an imponi possit.672.& quomodo.673.quis eius effectus. 679
Schismaticus quis. 790
Secreta admonitio an circa publica peccata adhiberi debeat. 21
Secretum confessionis quàm arctè seruandum. 710
Seipsum infamans quomodo peccet. 174
Serui quid possint donare. 268
Simonia quæ.850.quo iure prohibita ibid.quot eius species, 851. quando committatur in beneficiis, 854.varij eius casus. 859

Simonia in pensionib. quæ. 858
Simoniacorum pœna. 863
Spes quid sit. 41. quæ peccata sint contra eam. ibid.
Sponsorum peccata. 1167. & seq.
Sponsaliorum nomen vnde. 930. quid sint. 931. effectus. 934 genera. 835. an per metum facta valeant. 936. duæ circa illa regulæ. 946
Stuprator quis teneatur restituere, 161. quis non. 163
Spurii qui sint. 1151
Stuprator importunus quis 161. an ad restitutionem teneatur. 163
Stipendium sacerdotis celebrantis quale. 590
Subditus an possit prælatum corrigere & quando. 18
Superbia quid. 1002
Superstitio quid. 43. quæ eius species. 44
Suspensio quid sit, 490. eius forma quæ, 492. effectus, ibid ab ea quis possit absoluere. 493
Suspensus quis, 490. & sequent.
Suspendere quis possit. 491

T

TEstamentum quid. 272. ex quo iure vim habeat. ibid. quæ solennitas requiritur ad eius valorem. 273
Testamenta clericorum quæ valida, 281. quæ & quomodo reuocari possint, 288
Testamentum ad pias causas quas requirat solẽnitates, 279.
Testamentariorum peccata, 1179
Testes qui esse possint in contractu matrimonij, 956
Testes qui & quot adhibendi in fraterna correctione. 21
Testes testamenti qui esse possint, 277. & sequent.
Testes qui nam esse vel non esse possint. 339. an possint accipere pretium testimonij, 345. eorum peccata, 1178
Thesaurus quid sit, 210
Testamentum quando quis facere possit, 341. quando non 339. quando retractari debeat, 348
Thesaurus Ecclesiæ quis. 728. vbi sit & vnde colligatur. ibi.
Tonsura Ecclesiastica quàm antiqua, 813
Tormentis veritatem an liceat exquirere, 331
Torqueri reus quando possit. ibid. de quo crimine. ibid.
Tributa soluere nemo tenetur nisi à publicano exigãtur. 225
Tributorum quot genera. 221. eorum quæ materia ibid. quę à Principe tanquam iniusta restituenda ibid. eorum imponendorum quæ causa. 222. quinam ab eis exẽpti ibid.

INDEX.

V

Vana gloria quod peccatum 1004. quot eius species ibid. quando quis peccet ea. ibid.
Vanæ cogitationis iactantia quæ. 1005
Venari an liceat. 299
Venari locis vetitis quod peccatum eiusque pœna. 300
Videarum peccata. 1180
Vinum materia in consecratione sanguinis. 561. quale esse debeat. ibid. eius consecrandi forma. 538
Vesperæ in quadragesima ante prandium legendæ enarrationis. 839
Vestes sacerdotis celebrantis quales esse debeant. 601
Vestes infidelium an gestare liceat Christiano. 36
Vnctio extrema quæ. 806. quæ eius materia ibi. eius forma quæ 807 eius minister 809. quis eius capax. 810. an necessario suscipienda. 811
Vnctio an de necessitate sacramenti Confirmationis. 551. cur figatur in fronte. ibid.
Votum quid sit. 65
Votum quando obligat. 74. quando differri possit. ibid.
Votum quotuplex sit 76 quæ eius materia. 77
Votum quod dirimit matrimonium. 877
Votū de non contrahendo matrimoniū quando obligat 68
Votum simplex castitatis quando obligat. ibid.
Votum paupertatis quantum obligat. 71
Votum personale ad quid obligat. 75
Votum reale quantum obligat. ibid.
Votum irritare quid sit. 78
Votum subditorum an possit superior irritare. 86
Votum peregrinationis quod. 91
Votum commutare quid. 93
Vsura quid, 193 quale peccatum ibi. Quotuplex ibid. quot modis possit palliari. 194
Vsura quæ restituere tenetur. 209
Vsurain an sum re liceat. 210
Vsurarius ad quarum rerum restitutionem teneatur. 196
Vxor quam reuerentiam teneatur præstare marito. 103. quid dare possit. 255
Vxoris quę vota maritus irritare possit 84. peccata in maritum. 1039. & seq.

FINIS INDICIS.